

COMMENTARIA
IN
APOCALYPSIN
S. IOHANNIS
APOSTOLI

11

COMMENTARIA
IN
APOCALYPSIN
S. IOHANNIS
APOSTOLI,

Auctore

R. P. CORNELIO CORNELII
A LAPIDE E SOCIETATE IESV,

Olim in Louaniensi, pòst verò in Romano Collegio Sacrarum
Litterarum Professore.

L V G D V N I,
Sumptibus Iacobi & Matthæi Prost fratum.

M. DCXXVII.

CVM APPROBATIONIBVS DOCTORVM.

INDEX MATERIARVM, QVÆ EX HIS COMMENTARIIS IN APOCALYPSIN S. IOHANNIS, AD Euangelia Dominicarum, & aliquot festorum totius anni accommodata, in usum Concionatotum desumi poterunt.

Prior numerus paginam, secundus columnam indicat: littera addita
respondent litteris intercolumnaribus.

In Dominica prima Adventus.

Luc. 21. **R**VN T SIGNA IN
SOLE, &c. De signis
Adventus secundi. 127.c.1
V-**R**VTYTES GOR-
LORVM MOVE-
NTVR. Angeli sunt illæ virtutes. 130.b.1

Lapidés torrentis illi dulces fuerunt. Tribulatio-
tio ut totem citè transit. 191.c.1. De tribulacio-
ne plura. 114.c.1. & 115.b.1
Ad. 6. **V**IDEO COELOS APERTOS.
Tribulatio adeit Dens. 22. b.1
Cauda apertæ quid sit. 76. c.1

In festo S. Iohannis Euangelista.

Marc. ii. **C**ACI VIDENT, &c. De
miraculis. 83. b.1
QVID EXISTIS IN DESERTVM
VIDERET? Quare S. Iohannes Baptista fecellit
in extremum. 127. c.1
ECCO EGO MITTO ANGELVM
MEVM. S. Iohannes est Angelus nesciens foli-
te corrigiam calceamenta & ligilla. 130. d.1

Ioan. 11. **E**XISTIT ERGO SERMO ISTE
INTER FRATRES, QVOD DISCIPULVS
ILLE NON MORITVR. Sime mortuus
D. Iohannes. 12. c.2
De laudibus eius multa, à pagina prima & 131.
b.1. & 324.c.1

In festo Sanctorum Innocentium.

Apc. 14. **V**IRI SUPRA MONTEM
SION AGNVM STANTEM, &c. Viri in
expositione illius capitis an intelligatur de illis
infamibus.

Dominica infra Octauam Nativitatis.

Luc. 2. **E**RANT JOSEPH ET MARIA
MATER IESV MIRANTES SUPER
HIS QVÆ DICERANT YVR DE ILO. Non est mirum si mirentur, quandoquidem Christus
fir iris (qua est filia admiratio) sicut Ange-
lus cum iride. 198. d.1

PLENVS SAPIENTIA. Quia Arca te-
stamenti in qua lex sapientie regula. De illa Ar-
ca 194.c.1. A conceptione habuit omnia reu-
lationem. 12. 2.1

In die Nativitatis.

Ioan. 1. **V**ERBVM CARO FACTVM
EST Incarnationis mysticum. 323. d. 1. &
79. b.1

In die Circumcisiorum.

In festo S. Stephani.
Stephanus Graecè idem est quod corona. S. Ste-
phanus est primus coronatorum. De coronis Mat-
tyram, 37. d.1

Luc. 2. **V**OCA TVM EST NOMEN IESU
IESVS. Nomen Iesu idem quod Ichoua, De
hoc autem. 14.c.1. & 183.2.1. & b.2
Christi nomen quomodo à Constantino figura-
tum. 118. e.2
Nomen Iesu hunc numerum apud Grecos redi-
git 888, & quid per eum representetur. 220. d.1

6 In

Index materiarum

In Epiphania.

Mark. 1. O STYLERYNT EI MUNERA AVRYM, THVS, ET MYRRHAM.
Aurum significat charitatem. 15. c. 1. Thus orationem, de qua 107. a. 2. Myrra mortificacionem, de qua 106. c. 1.
E X T E N I M EXIET DUX QVI REGAT POPVYDVM MEVM ISRAEL.
De Christi rego. 50. b. 1

Dominica infra Octaram Epiphania.

Luc. 3. ET ERAT SYROITVS ILLIS.
De obedientia. 55. c. 1

Dominica IV. post Epiphaniam.

Mark. 8. ET ECCE MOTVS MAGNVS FACTVS EST IN MARL.
Mundus est mare in quo excentur magna motus. 109. d. 2. & 111. d. 1. & 141. c. 1. & 85. c. 1

In Septuaginta.

Mark. 10. MVLTI ENIM SVNT VOCATI, PAVCI VERO ELECTI.
De paucitate saluandorum. 107. c. 1

In Sexagesima.

Luc. 8. SEMEN EST VERBVM DEI.
De verbo Dei. 132. c. 2

In Quinquagesima.

Luc. 18. ET OMNIS PLEBS VT VIOLET, DEDIT LAVOLEM DEO. De laude Dei. 148. c. 1

Dominica prima Quadragesima.

Mark. 4. ET ACCEDENS TENTATOR.
Diabolus iustos principale tentat. 201. c. 1. & seq.
Est imbecillis sine nobis. 137. d. 2

OSENTHO ET OMNIA RIGHA MUNDI.
De vanitate regnorum. 176. c. 1. & 141. d. 2
De seculi pompa vitrea. ibid.

Dominica secunda.

Mark. 19. SI VIS, FACIAMVS HIC TRIA TABERNACVLA. Culum in quo est gloria est tabernaculum. 107. c. 1

VESTIMENTA AVTEM EIVS FA- CTA SVNT ALIA SICVT HIC. De coloris albi significacione. 143.

Dominica tertia.

Luc. 11. ERAT IBSVS EISCIENS DEMONIVM, ET ILLVO FRAT MVTVM. De peccati effectibus, quorum unus est redire munus in confundendo peccato. 153. d. 1

Dominica quarta.

Ioh. 3. Vnde ememys panes, vt manducent illi De pioventia Dei. 18. d. 1. & 88. a. 2
De misericordia que est una ex mammillis Dei, de quibus 25. b. 2

Dominica in Pascham.

Ioh. 3. QVIS EX VOSIS ARGVET ME DE PECCATO? Christus innocens ve Agnus. Agnus Dei. 102. a. 2. Agnus agnus dilector. 123. b. 2 Nullus Sanctorum ei equalis. 128. a. 2 Christus affilium Pontifex futurom bonorum, ad Hebr. 9. Christi Pontifex us podere significatur. 14. c. 2

Dominica in Palmis.

Mark. 11. ALII AVTEM CADIBANT RAMOS DE ARBORIBVS. De palma que est symbolum victoriz, quam de hostibus erat habicurus Christus. 143. & seqq.

Ecce REX TVVS VENIT TIBI. De regno Christi, sapientia.

In die Resurrectionis.

Mark. 16. VIDERVNT IUVENEM SEDEM IN OEXTRIA COOPER- TVM STOLA CANDIDA. De significacione coloris albi, sapientiae.

SVARREXIT, NON EST HIC. De Christi Resurreccione. 325. a. 2. & 351. c. 1

Apc. 5. VICTUS LEO DE TRIZV IVDIA. Leo virus 4. animalium significat relutacionem. 88. c. 1
Christi & Leonis comparatio. 10. d. 1
Christi resurrectio-caula nostra. 330. d. 1

Feria secunda.

Luc. 14. ACCEPIT PANEM, ET BB- NEDIXIT, AC FREGIT. De Eucharistia, 37. a. 2. & 306. a. 2
Christus post mortem quibusdam portavit suum corpus. 159. b. 1

SPERARANVS QVOD IPSE EBBT REDEMPTVRIS ISRAEL. Fuit ruitus hominum reparebor. 65. a. 1

Feria tercia.

Luc. 14. PAX VOBIS. De pace. 188. d. 1
VISTE MAMVS MEAS AT PEOLIS.
Vulnera Christi apparetant. 19. d. 1
PRADICARE IN NOMINE EIVS FORNITENTIAM ET REMISSIONEM PECCATORVM. Que significatur per hanc circumst. 329. c. 1
SIC OPORTEBAT CHRISTVUM PATI, ET RESVCGERE A MORTVIS. Tribulacio est via ad perfectionem. 150. a. 2
Partu coronam. 149. d. 1

Dominica in Albis.

Ve in feria precedente.

Ioh. 20. ET FORES ESSENT CLAV- SA PROPTER METVM IVDICORVM.
An sit fugienda persecutio? 309. c. 1

Dominica secunda post Pascha.

Ioh. 20. EGO SVM PASTOR EOBVS.
De pastoris officio. 53. b. 1. De vigilante. 51. c. 2
De nosis bona Pastoris. 88. c. 1

Et conosco oves meas. De numero predestinatorum. 60. b. 2

Dominis

pro concionibus.

Dominica tercia.

Ioan. 19. TRISTITIA VESTRA VERETUR IN DAVIDI M. Tribulario pariet coronam. Vide supra testia.

Dominica quinta.

Ioan. 16. SI QUID PETIERITIS PATREM IN NOME MEO. De oratione. 107.a.2

In die Ascensionis.

Marc. 16. ASSYMPTVS EST IN COELVM. De Ascensione quae figuratur per aquilam. 88.c.1. Et per chrysobothrum. 517.b.1

PREDICATE EVANGELIVM. De predicatione. 35.c.1. Apostoliper terram discutentes fuisse equi mythisci. 115.e.1. De predicationibus. 144.c.1. Eccl 106.d.1. & 48.b.1

In die Pentecostes.

Ioan. 14. PARACLITVS AVTEM SPTITVS S. DOM. SPIRitus S. significatur per lampadas. 84. d.1. Conformatio litis & apparetur illis dispergit lingue tamquam ignis.

Implevit Apostolos charitatem, quæ per ignem significatur. 70.b.1. Et per fulgorum. 144.c.1. De articulo missis Spiritus S. 318.c.1

In fœlo S. Trinitatis.

De baptismi qui fit in nomine Trinitatis. 84. d.1. & 14. d.1. De trilio. 91. a.1. De trinitate S. Trinitatis. Ibid.

Dominica prima post Pentecosten.

Luce 6. ESTOTE MISERICORDES ETCVT BY PATER VESTER MISERICORDIA EST. De Dei misericordia dictum est in Dominica IV. Quadragesima.

HYPOCRITA ECCE PRIMUM TRABEM. De hypocritis. 179.c.1

In fœlo corporis Christi.

Ioan. 6. CARO MEA VERE EST CTVS. De Eucharistia. 37.a.1. & 306.a.1

IN FESTIS.

In fœlo S. Andreae.

S. ANDREAS per sapphirum representatur. 311.d.1
Ex per Neophyti. 331.

In fœlo Concepcionis B. Mariae Virginis.

Apcal.11. SIGNVM MAGNUM APPARVIT. Per illud signum intelligitur B. Virgo. 195. apparet autem prius quando concepta est.

In fœlo Purificationis.

De humiliata Virginis, quæ volunt reputari peccatrix. 119.c.1
Vide alia eius facta.

In fœlo S. Mathiae.

S. Mathias per amethystum representatur. 330.a.1

In fœlo Annuntiationis.

Eccl. 1. MISSVS EST ANGELVS GABRIEL. Gabriel interpretatio. 174.a.2

ET REGNABIT IN DOMINA IACOB ETERNVM. Regnum Christi solidum. 50.b.1

ECCE ANCILLA DOMINI. De B. Maria humilitate, superl.

In fœlo S. Marchi.

S. Marcus figuratur per enum ex 4. animalibus, de quibus. 86. & 88.

In fœlo SS. Philippi & Iacobi.

Joseph fuit typus S. Philippi. 331.c.1
S. Philippus est lardonix. 315.b.1
S. Iacobus minor est sopazius. 318.c.1

In fœlo S. Crucis.

Iacob. 3. OPORTET EXALTARI FILIVM NOMINES. De laudibus S. Crucis. 135.c.1. & 136.c.1. Fortitudo Christi. 331.c.1. & seq.

In fœlo S. Iohannis Baptista.

Est Angelus. 100.d.1
Libertus argubet. 189.d.2

In fœlo SS. Petri & Pauli.

Gad typus S. Petri. 330.c.1. Est Michael pellitus cum discone. 206.b.1. Ioseph. 310.c.1
S. Paulus est sapphirus. 311.c.1. aquila. 164.c.1

In fœlo S. Iacobi.

S. Iacobus perlantibus succurrat. 116. d.1. representatur per vnum ex gemmis Rationalis. 103. a.1

In Assumptione B. Mariae.

Arca requiecit super montes Arremiz. B. Virgo est arca testamenti. 194.d.1
B. Maria Virgo vi amoris mortua. 135.c.2

In fœlo S. Bartholomei.

S. Bartholomeus est sardius. 316.d.1. Per vnum ex Patriarchis significatur. 300.

In Nativitate B. Mariae.

Gen. 6. QVA EST ISTA QVA PROGREDIVA QVAST AURORA CONSVERGENS, VULCHRA YT LYNA? Et Lyna sive pedibus vivit. 195.c.1

In fœlo S. Matthei.

S. Mattheus vnum ex 4. animalibus. 88.
S. Mattheus est chrysobothrus. 127.a.1

In fœlo S. Michaelis.

De S. Michaeli. 182.b.1
Angeli sunt ministratorij spiritus. Ibid. d.1. Vide vero angelus.

In fœlo S. Luce.

Lucas est vnum ex 4. animalibus. 88.
Ib.

Index materialium pro concionibus.

In festo SS. Simonis & Judei.

S. Simon fuit hyacinthus. 319.a.8
S. Iudeus Thaddeus est chrysopædias. ibid.b.1

In festo omnium Sanctorum.

Epistola sumpta est ex cap. 7. Apocalypsis,
quod inde explicatur.

Math. 5. BEATI QVI ESSE RIVUNT
ET SITIVNT IUSTITIAM. QV O-
NIAM IPSI SATVRÆVNTVR. 151.
c. 1. Beatus eft cena. 179.c.2

BEATI PAUPERES SPIRITU, QVO-
NIAM IPSORVM EST REGNUM
COELORVM. Beati regnare. 109.d.2

BEATI QVI PERSECUTIONEM PA-
TIVNTVR. Persecutio parit coronam. 149.d.2
Plura tibi sufficeret Index seruum.

In Communi Apostolorum.

Vide in Indice rerum verb. Apostoli.

In Communi Martyrum.

Math. 10. NOLITE TIMERE EOS
QVI OCCIDUNT CORPVS. Moes in-
fornorum bona. 134. a. 1. Seculum contempnunt
Sancti. 143.c.1

Lac. 14. SI QVIS VENIT AD ME, ET
NON ODIT PATERM SVVM. Amor
Dei est odium soli. 106.c.8

Vide verb. Martyr.

Iacob. 1. SINE ME NIHIL PO TESTIS
FACERE. Victoria Martyrum Deo tribuenda.
141.d.2

Vide in festo omnium Sanctorum.

In festo Confessorum Pontificum.

Math. 25. ET VNI DEDIT QV IN-
QV TALENTA. Quid sit talentum. 153.
c. 1. Nihil est preciosissimum tempore in quo bene
debetus oportet, ideo cuius ratio exigetur. 181.
b. 1. Vita pauplens tempus mercandi. 181.c.1

Math. 14. QVIS PUTAS EST FIDE-
LIS SERVVS ET PRUDENS, QV EM
CONSTITVIT DOMINVS SVPER PA-
MIZIAM SVAM? De officio pastoris. 13.b.1.
De boni Praeclaris notis. 88.c.1
Vide verb. Episcopi.

In Communi Doctorum.

Math. 5. VOS ESTIS LXX MUNDI.
Doctores sunt stellæ. 18. b.1. vide 88.c.1. Sunt
sequitur. 164. a. 1. Sunt alii. 207.d.2

In festo Confessorum non Pontificum.

Lac. 1. SINT LVMEN VESTRI PRÆ-
CINCTI. De castitate. 80.c.1. & 216.c.8

LCUERNA ARDENTES IN MA-
NIBVS. De bona operatioe. 226.c.1. Exem-
pla Sanctorum sicut fulgura. 83.c.2

Lac. 11. VENDITP QVI POSSIDE-
TIS. Pauperes quea est vobum venum ostendere
commendata. 39.b.1

De mortificatione. 806.c.8
De legiis Religioforum & fundatocum ordinum,
151.d.2. & de eorumdem virtutibus. 332.c.1

In Communi Virginum.

Math. 25. PRUDENTES VERO AC-
CEPERVNT OLEVM. De oliva & oleo, &c
quorum sit symbolum. 188.b.1. & 231.c.1

Math. 15. INVENTA AVTEM VNA
PRETIOSA MARGARETA. De mar-
garitarum prelio. 332. c.1. Sed virginicas est pre-
ciosissimæ, de qua 224.d.1. & 2.

Defectus olei est defectus charitatis, que est
castitas virginitatis. 228.c.2
De Virginibus plus à pagina 226.

In dedicatione Ecclesie.

Epistola sumpta ex cap. 21. Apocalypsis.
De oratione. 107.a.8
De templo. 185.c.1. Cuius sit tanquam in terra. 334.
c. 1

COMMEN

AMPLISSIMO ORNATISSIMO QVE VIRO

D.D. IOANNI DE SILVECANE,
IN CVRIA LVGDVNENSIS
CONSILIARIO REGIO,
& Sigillorum Regiorum in eadem
Curia Custodi,

*Iacobus Prost Bibliopola,
F. P.*

CV: Ænigmata potius quām Oedipo? Cui Euangelicæ Aquilæ symbola opportuniūs quām ingeniōrum Lugdunensium Aquilæ? Cui Parabolæ meliūs quām cordato Catoni? Cui denique Apocalypsin accommodatiūs quām lynceo? Hoc igitur V. C. non illubenti opinor animo excipies mæ in te benevolentiae monumentum, & sacrum quod meritorum tuorum tholis appendo Anathema. Apocalypsis est, fateor, sed non semper, vt voluēre nonnulli, Apocalypsis. Quot enim amabo sapientissimi Thesei, non Ariadnes, sed eruditionis sacræ filo ex implexis inextricabilis huiusc labyrinthi mæandris, felicibus auspiciis euasere? Quot Nauparchi peritissimi, huius Oceani vastitatem emensi ex infinitis propè difficultatum scopolis enauigarunt? Quot acutissima ingenia, solerti indagatione Apocalypses istius adyta sunt perscrutata? Quot sydera in sublimioris Palæstræ cœlo radiantia tenebras quibus reconditum istud opus circumfulsum videbatur, mirabili eruditionis suæ luce dispulerunt?

Apocalypsis est igitur, sed non perspicacibus lynceorum ingenii, in quorum album te non immerito referendum censeo. Ænigma est, sed non sagacissimæ Oediporum solertiæ, qui arcana omnia reconditâque ecclesiæ Mystæ sacramenta in lucem protulere, adeò felici ausu, vt quod non pauci immensa operis mole deterriti huma-

nas superare vires existimabant, id isti diuina freti manu alacriter suscepérint, perfecerintque constanter: fidem verbis adstuent insignia tot præclarorum ingeniorum monumenta, Bibliothecarum ornamenta, quæ etsi deficerent, en tibi nouum è typis nostris opus, quod satis supérque dictorum meorum sententiam stabilit atque confirmet. Patere me auspiciis tuis V. C. studiosis omnibus factarum literarum, quod eis primo bonum gratulari. Adeste modò quotquot ad Apocalypsin tanquam salum nullis circumscriptum finibus periculisque plenum quodammodo exhortescitis, hoc Tiphy duce ad portum tutamque stationem peruenietis: Adeste quotquot Apocalypsin Cimmeria quadam variorum ænigmatum caligine circumseptam existimatis, hasce nebulas omnes nous hic Oedipus doctrinæ suæ splendore dissipabit. Quid iactatis eos maximè reconditos callere Apocalypses sensus, qui non minus ingenua quam ingeniosâ inscitiâ se minimè callere fatentur? quid vulgatis Apocalypsin Quadraturam circuli esse, scibilem eam quidem, sed haec tenus non scitam? Perclegans' opus istud perlegite, & tum demum aperta nudaque cernetis mysteria, quæ innuincris videbantur vobis obducta inuolucris, adeò vt, paradoxum loquor, ex caligine splendor exoriatur, & de tenebris lux splendet. Quanta enim sacris paginis ex reconditis Apocalypses mysteriis lux affluit et quanta in eam quæ mores excusat disciplinam cœlestis copia luminis transfusa? Quin etiam existimem hanc ipsam nostram Euangelijs Aquilam, irreuerberatis licet irretortisque ipsum Diuinitatis Solem fuisse contuita luminibus, non mediocrem ex his suæ Apocalypses arcanis lucem hausisse, nouamque ipsius animo scére diuinorum rerum notitiam superfudisse, quam in posterorum utilitatem ex eo in quo potauerat fluento cruciatit.

Offero igitur tibi V. C. opus numeris omnibus absolutissimum, in quo scilicet eruditio non vulgaris præclara oblectet ingenia, argumenti vbertas copiolam verbi diuini præconibus segetem profundat, materiae varietas nauseantis animi, cuius est varios cibos degustare, fastidium abstergat, ænigmatum obscuritas sacrum quandam ingeneret horrorem, reconditi sensus in Parabolis tanquam in succino inclusi iucundiùs pelluceant, affiant suauitùs, vehementiùs moueant, incitent acriùs, pium denique legentium pariter ac audientium assensum molliùs e blandiantur. Quidni igitur V. C. adeò ingeniosum, sublime, argumentosumque tibi dicetur opus, tibi, inquam, quem natura tot præclaris dotibus locupletauit, ars tanto studio perpoluit, excusat industria, suprema demum rerum omnium moderatrix Pronœa suis numeris absoluit, ac in dignitatum Lugdunensium fastigio collocauit?

Fruere

Fruere igitur hoc meæ in te benevolentiaæ mnemosyno : et si
enim hosce conatus meos tuis haud esse pares meritis non me
lateat , adeò tamen singularis tua mihi cognita perspectaque est
comitas, vt te potius voluntatis optimæ, quam operis præstigi ratio-
nem habiturum certò mihi pollicear. Vale & viue.

Appr

Approbationes Doctorum.

JOANNES CLAVDIUS DEVILLE in S. T. Magister, S. Pauli huiusc
Ciuitatis Canonicus, & in hac Lugdunensi Diccesi ab Illustrissimo
Cardinali DE MARQUEMONT Reuerendissimo Archiepiscopo in libro
rum Censuram incumbere iussi: fidem facimus nos **COMMENTARIA IN**
APOCALYPSIN S. IOHANNIS APOSTOLI, Auctore R. P. CORNELIO
CORNELII A LAPIDE è Societate IESV, vidisse, atque omnia iuxta Ca
tholicæ, Apostolicae & Romanæ Ecclesiaz sacra documenta, Sanctorūmque
Patrum sanam doctrinam in illis eruditissimè exponi. Lugduni apud S. Pau
lum 14. Calendas Octobris 1626.

DEVILLE.

COMMENTARIA ista quæ in APOCALYPSIN S. IOHANNIS APO
STOLI prodeunt à R. P. CORNELIO CORNELII A LAPIDE elaborata
legi, & digna prælo iudicauit, quippe quæ nihil habeant quod in fidem
vel in bonos mores pugnet. Actum Lugduni die 17. Septembris 1626.

Fr. ROBERTVS BERTHELOT Episc. Damasci.

Facultas R. P. Provincialis Provincia Lugdunensis.

SEGO STEPHANVS CHARLETVS Societatis IESV in Provincia Lug
dunensi Præpositus Provincialis, iuxta priuilegium eidem Societati à
Regibus Christianissimis HENRICO III. 10. Maij 1583. HENRICO IV.
20. Decembri 1606. & LVDOVICO XIII. nunc regnante 14. Februario 1611.
concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur ne libros ab hominibus
nostris Societatis compositos absque Superiorum eius permissione impri
mant: permitto IACOBO PROST Bibliopolæ Lugdunensi, ut opus quod in
scribitur, **COMMENTARIA IN APOCALYPSIN S. IOHANNIS APOSTOLI**,
Auctore R. P. CORNELIO CORNELII A LAPIDE, è Societate IESV,
ad sex proximos annos imprimere ac diuendere possit. Datum Lugduni
ultimo Octobris anno 1626.

STEPHANVS CHARLETVS.

INDEX

COMMENTARIUS IN APOCALYPSIN S. IOHANNIS APOSTOLI.

PROLOGVS.

APROPHETA & Euangelista veteris testamenti, ab Iuda inquam & Prophetis praeis, transfo ad Prophetam & Euangelistam noui testamenti, ad S. Iohannem dico, qui unus exstet in lege noui Propheta, non imitator veteris, sed lucis & veritatis Euangelicæ, critique Prophetæ viisque ad finem mundi. Vlma enim, finisque mundi ipse ex alta prophetice specula emulsius prauidit & prænuntiavit. Quinimodo S. Iohannem in fine mundi reditarum & prophetarum, Doctores et graues olim, & nonnulli hocce etiam sculo opinati sunt. S. Hippolytus enim Episcopus & Martyr, qui ex Arabia deuotionis ergo, ut lumen Apostolorum viceret, Romanum veniens sub Seuero Imp. ob lingualiter detinendam & sanctificandam a Callisto Papa detenebas, & creatus Episcopus Portuensis, molta præclaræ scriptiæ inter alia Canonem temporis, qui etiamnum exstet excusus in statua eius marmoreo, insigne & ingenuo, que scriptorum eius merito illirecreta visitur in Bibliotheca Vaticana, ac tandem ab Ulpiano Iusticonfutato, acri Christianorum hoste, capitis damastrus, gloriolum obiit martyrium anno Domini 219. Hippolytus, inquam, lib. de Consummatione seculi, scribit S. Iohannem cum Henoch & Elia veocenter, ac contra Antichristum depugnaturum. S. Hippolytus fecerunt sibi super Ambrosius Catherinus tract. de gloria Christi consummata, noster Alfonius Salmeron, & propendet Sebastianus Radulius in illud Iohan. cap. 11. v. 23. *Sic eum vobis manere donec veniam.* Hi enim censent, S. Iohannem instar Henoch & Elie nondum esse mortuum, id est quod habere corpus mor-

A tale, predicturum contra Antichristum, & ab eo martyrio afficiendum: interim tamen per Dei dispensationem iam videre Deum, eoque frui. Probant ad Primum, ex ipsomet S. Iohanne Apocal. 10. v. 11. vbi audit ipse a Deo: *Oportet te iterum prophetare Genibus.* Si iterum, inquit, quando, nisi sub iterum Christi aduentum? Secundum, ex eius Euangelij c. 21. v. 23. vbi ad Petrum Christus de Iohanne dicit, & statuit: *Sic eum vobis manere donec veniam.* Ergo, inquit, manebit Iohannes in vita hac, doceo veniat Christus ad iudicium. Tertio, Tertio. quia corona martyrij Iohanni sequitur, & ex ceteris Apostolis debetur, & vero promissa est a Christo Matth. 10. v. 23. *Calicem, ait, meum bibet.* At haec tenus ipse Martyr non fuit. Flet ergo ab Antichristo. Denique decet, vt siue Iohannes Baptista præauit primum Christi aduentum, ita Iohannes Euangelista præauit secundum.

B Verius S. Iohannem esse mortuum asseverant S. Hieron. Euseb. & veteres penit omnes, immo tota Ecclesia, que S. Iohannus quasi mortui, & in celo iam cum Christo, instar aliorum Beatorum, gloriosus regnantis festum celebrat, eumque publicè in Litaniis, & quod ac alios Sanctos, colit & invocat. Accedit, quod in Concilio Ephesino iubentur colligi reliquias SS. Martyrum, maximè vero Iohannis Theologi (qui fuit Apostolus & Episcopus Epheli) ac eauriudem reliquiarum meminit Calestius Pontifex in epist. ad Concil. Ephesinum. Si reliquiae eius existant, ergo mortuus est.

C Quod ergo cap. 10. Apocal. ei dicitur: *Oportet Ad primū, te iterum prophetare Genibus;* sic intellige, non quod in fine mundi, sed quod sequentibus capitibus, 12. 13. 14. aliisque viisque ad finem Apocalypticos Gentibus cum prophetate subeat, ut de facto uiderit ibi prophetas.

An S. Iohannes
vecent
se contra
Ante-
christum.

Affirmat S.
Hippolytus
&c. sibi.

A Illud

*Ad secun-
dum.*

Illud vero Euangelij eius cap. t. sic enim teste manere, idem est, ac si diceret: Si cum uno teste manere, ut alii codices legunt. Loquiatur enim Chirillus non alterius, sed conditionat, idque ad repetendum curiosum. S. Petri interrogacionem: Dumne, hic autem audi?

Ad tertium. Porro quando, &c quomodo S. Iohannes cal-
cem passionis & martyris biberit, mox dicam.

Propheta ergo dumentata est S. Iohannes in Apocalypsi, quam iam quartò docendo & commentando orditi, & Deo dante totam explicate destino.

Sublimata
Apocal.

Quanta sit sublimitas & excellencia Apocalypses per alios Scripturis canonicas, ex tribus maximis capitibus estimari potest.

Primæx
missia,

Primum est materia. Sic ut enim S. Johannes in

Evangeliu catetria tribus Evangelistis ansecellit, et quod ipse penè solus ex professo agat de Christi dominante, de Verbi origine, de procelatione & spicatione Spiritus sancti, de Sanctissima Trinitate, de eiusdem unitate, relationibus, attributis, & similitudinibus ex eo Partes omnes penè argumenta contra Arianos, Sabaculos, Seruianos, Macedonianos, &c. sequi ad Scholasticis.

totam materiam de Trinitate , deque Deo trino & uno haecfuerit. Ita hic in Apocalypsi idem ipse Dei in celesti throno residens, Agni ab origine mundi occisi, Spiritus S. multorum & multiuarum maiestatum , angelorum & Beatorum veneracionem, praedictiorum signationem , Matrycum & Virginum gloriam ; turtur futura Ecclesiastis persecutiones , successus & triumphos ad Antichritum & finem vixie mundi, Babylonis exceditum, Henoch & Elie predictionem & martyrium, Gog, Magog & Antichristi interitam, exter- na gehennae supplicia, Ierusalem caelestem gemitus & auto raditatem, viuis coloribus depingit ac quasi corporata & presentia oscula spectacula subicit , ut celum palmo metiri , ut ar S. Cy- tillius praefatione in Euangelium Sancti Iohanni , ac humanae humiliatiae in altissima pœnula videatur. Quocicuta Sanctus Hieronymus lib. 9. in Iacob lib. finem, alleli Apocalypsin mordet. Ecclesia Sacramenta contexere. Ac S. Dionyius Eccl. Hierach. cap. 3. par. 3. Arcanum istum inquit , ac mysticam immis tamen dilecti dys- puli , diuinumque Domini legi & doctrinam Testi- logram , quia Dy fieri mereor expono, oisque per sacra mysticaria fullolet , arque evanigras. Apoca- lyptis ergo claudit se fe , & Theologie medul- lam , & Christianae Philosophiae ac doctrinam Euangelie quasi onus & animam. In Apo- calypsi igitur iugiter & concinno cum fedent in throno , cum Agno , cum angelis , eum & senioribus , cum sanctis quartuor animalibus , cne- duodecim millibus signatorum ex qualibet tribu Israeli , & turba magna Gentium , cum palmatis Martiribus , cum Virginibus canticum nouarum cantantibus , cum muliere amicta stellis duodeci- em , & lunam pedibus premiente , cum Henoch & Elia , cum sanctis staenibus supra mare viirent qui vicecum beatam habentibus citharas Dei , cantantibus canticum Moysi , & canticum Agni super fulgura & tonitrua in celo eous & terra noua , in Ierusalem nova descendente de celo versabimur , ibique gustabimus lignum vita , Agnusque deducat nos ad vite fontes aquarum , & beatarum mentium beatam vitam bis precipi- mus & prælibemus , eamque audiendo & meditando.

do contemplatur, & amulem tur, quam brevius
Deodice teipila inibimus, vi huc omni bus frumentis
in omni eternitatem. Hoc est quod de
Apocalypsi S. Iohannes ex ore Christi scriptum cap.
1,3. Beatus qui legit & audie verba prophetarum
et servans ea quae in ea scripta sunt tempore enim pro-
pria eius.

Secundum est ordo temporis. Scimus Ecclesiam instar aurorae & solis, succelus temporis creuisse ad perfectum diem cognitionis mysteriorum fidei. Hac de causa scriptores hagiographi noui te-

stamenti, longe clarissimis, luculentissimis, distinctissimis & sublimissimis de his scribuntur, qualem Moses & Propheta veteris testamenti. Ultimus est S. Iohannes, v-

B timus pariter Bibliorum liber est Apocalypsis; vel tam ergo manum & coronidem Euangelii & S. Scripturam Apocalypsi S. Iohannes impoluit. R. L. chated. de S. Victore lib. 7. c. 1. assert. librum hunc nouissimum esse Euangelium, sed in Evangelica doctrinae fiducia voluminosa & formidinosa lucum obtulerit. ac in ipsa S. Scriptura tam ad medium arboris cacumen extensis. Quicquid autem S. Chrysostomus praefat. ita Euangelio & Iohannese apocalypsi. Et hoc quod

Eiusmodi. Sicut omnium est latitans, aut manifestissimum ad
moranum plenos, avevam reddendum sapientia quae tamquam
conservi bona, et qui diligenter & accuratius
excepimus & observavimus iam homines & ter-
raincole habemus deinceps, sed super omnia bona maxima
bona colligentes in angelorum confusione, neque alter
terram quam eadem habemus. Tonitruis enim filium ejus
Christi dilectionissimum, edidimus omnium quae in nobis
fuerunt Ecclesiastem (unde hac de causa loquimur)
mas intet Apostolos, usque ad tempora Traianum
Ecclesiastes textit. qui eadem habet quia Christi es-
tatem bibit & baptizatus in aqua ab aliis est. qui baptizau-
peratus Dominus multa cum fiducia recubuit, non fa-
bulas effingit, non personam incedit, non archetypum
supponit non aureo ornatum vestimentum sed sibi pura
ruris, veritatis deinceps & iuxta & deliciosa, amabiliter
procedunt ut profectus est summae sum eadem ab
eis erubetur, speculatori auditoribusque omnes an-
geli & quicunque homines angelii sumi aut socii derantur.
Hi duxerat eis heros nostrum audire possimus
Ipsius enim angelus Cherubim & Seraphim nobiscum per
Israhelum vocem dederat quia cognovimus. Hoc enim
au Paulus. Ut interceperet Principatus & Potestatu-
bus in celibus, per Ecclesiastem multiformis sapientia
Dei. Hunc enim Apostolos superne admirem
eius animi et pulchritudinis sapientiam & precium vnu-
tus admirantes, per quem ipsam sumi hanciu Christi
sum. Eritis quasi hi, ut quendam preteritis Iepidus
bas aristicus diliniens, auctor pleio addidisse: id
fuerat sibi animam exornando effectus, ut per eam mag-
num & altum gloriam perfumes. Hoc & plus
S. Chrysostomus patrum ex loco.

Tertium est Auditor. Sandus Iohannes enim
venerus omnium Sanctorum coronas meruit, lau-

Eteam Lectorium, illatam virginum, rotemque
purpleam Martyrum. Nam rurum ipse Theologus
etiam Theologorum vertex, ipse Patriarcha, ipse
Propheta, ipse Apostolus, ipse Evangelista, ipse

factos, ipse Pontifex, ipse hierarcha, ipse virgo
ipse martyris, ipse angelus, non natura, sed unitio
et virtute. Hinc cap. 19. vers. 10. videns angeli
lum fulgidum, volensque eum adorare, audi-
uit ab eo: *Vnde te fecisti, semper mecum fuisti. Vix-
go, iustum, per omnem vitam, qui vires
Iesu & Sancti Petri, qui coniugati fuere, prece-
lit. Sanctus Iohannes enim nec in nuptiis Car-
gallae, de quibus Iohannis 3. ut alii mutari*

Secondo, ex
ordine im-
porti.

Terüh, et al.

S. Ishaene
haben am
des Sandu-
chens

In Apocalypsin.

3

nec alibi tamquam vxorem duxit, sed virgo ad Christum accedit, virgo permanebit, ut S. Iohannes. August. & passim vetes docent. Illibatum ergo adolescentem florem ad Apostolatum vocatus Christo obnubilat, obnubilatque confertus in quo cœta cum allarum virtutum, tum huius præfectorum angelicæ puritatis merito, Iohannes vocatur & fuit dyspepsus ille quem diligebat Iesu qui transfiguratus, & secretoribus omnibus eius arcans & miraculis interfuit, qui in ultima coru super pectus Christi recumbens, ex eo omnem sapientiam fuxit, nemirum virgo virginem dilexit, virginis virgo sua fæceta credidit, atque arcana & abscita à consti-tutione mundi reuelauit; quia & mortalis virginem matrem, quia depositum charismatum, virginis commendauit. Beatus mundo cordi, quamvis ipsi Deum videbant, tam in hac vita per fidem, quam in altera per speciem.

S. Iohannes
sicut Pauli
Martyr,
qua in fer-
uent oculum
concedit.

Martyr dixi: quia esto ceruicem Iohannis, quæ ac Pauli, carnifex non amputari, longum tamen ipse pro Christo martyrii subiit, tum in oneri vitigam cum à Dominiano Imp. in insulam Patmos relegatus, insulanos enimes ad Christi fidem conuerterit, tum denique verè & propriè Martyr exsilit, cum hic Romæ ante portam Latinam, eiudem Domitianus iussi in dolium fetucenti olei immisus, mortis agonen obiret; sed miraculo ex eo illatus, pulchrior & vegetor egressus, quasi à morte rediuius surrexit. Iciliere quia virgo etat, instar trium puerorum in fornic Babylonie, ab igne vtria ut sed non posuit.

Locus &
modus mar-
tyris.

Exstet hic Roma martyrij eius locus facello insigillatus, in cuius pariete ipse in dolio olci bullentis depingitur, cum hac inscriptione: *Iohannes Corilli Apostoli, Evangelista, Propheta & Martyr, è dolio fermentis olei vegetor exiit. In auro vero parte, hoc inscripta vilanum carmina:*

*Martyris calicem bibit hic athleta Iohannes,
Principio Verbum cernere qua meruit.
Verberat hunc fuisse Preconum, sorifice condit,
Quam ferens oleum lader non valuit.
Condit huc oleum dolium, error ait, capiti,
Quae consecravimus inclusa Roma tibi.*

Vnde patet S. Iohannes tunc pariter fuligineum fuisse, atque ignominia caula atronum relegatum fuisse in exilium Patmos. Tamen ergo Roma martyrii Sancti Iohannis, qualum Sancti Petri & Pauli gloriari potest, & verò debet. *Felix sicut Ecclesia* (Romana) *at Terram, lib. de Prædictis, cap. 36. ex totam doctrinam Apostoli cum sanctoris suis profuderint: ubi Petrus paupi Domini aequaliter, ubi Paulus Iohannes Baptista exura reveratur, ubi Apostolus Iohannes postquam in oleum ignem demissus, nubilus paupi est, in insulam relegatur. Atque hic est calix, quem Christus ei propinquit dicens: Calicem quidem meum bibetu. Quocirca Tertius, & aliis veteres Iohannem appellant Martylem. Quin & ipse Iohannes Apocal. t. v. 9. Ego ait, Iohannes frater vester, & participis in tribulatione & regno, & patientia in Christi Iesu: fui in insula, que appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimonium (græc. μαρτυριον) Iesu. Tacco Martylem fuisse, quando cruci Christi afflitum cum Virginem matre tum Christi, tum sua, & doloris gladio eius non corpus, sed animam penetravit, ut Christi dilecti simò iam fratri sui, mox enim insimilis compatiendo & commoriendo sentire videbat enim vitam suam mori in cruce. Ibi ergo cum fuso Christi mortuus est. Vnde S. Bernardus in La-*

ment. B. Marie, Iuquent de ea & de S. Iohanne, cùm cruci Christi afflarent, & illa huic quasi mater filio à Christo commendaretur: *Dum hic, alt, pacca dixerit (Christus) illi dñe dilecti lacrymas fundere non ceſtabant. Tacebant ambò illi martyres, & pra nimis dolore legu nec pavabant. Illi dñs origines audiebant Christum vocem ranea & feminina leguntem, ipsam videbant paulatim merent. Erat vox Amabat fieri, & flebant amarit. Amare & flebant quia amari dolabam. Nam gladius mortis Christi annas errans, transfibat. Transfibat serum, serum perimebat sternitque.*

B Postò inter quatuor illa sancta animalia Cheturum nuncupata, curvissimum Dei stipantia, quem videt Exech. t. & S. Iohann. Apoc. 4. S. Matthæus homini, Marcus leoni, Lucas boui, S. Iohannes rebo aquilæ comparatur. Quia sicut illias alios Prophetas, ita S. Iohannes omnes Euangelistas sublimatae supererunt, & quasi aquila alcestissimæ in celum se liberat. Moës retum creationem & Pentacuchum à principio mundi & temporis ordinet dicens: *In principio erat Verbum & Deus celum & terram. Similiter, sed aliis, nimirum à principio, non temporis, sed aeternitatis Euangelium ordinat Iohannes: In principio era Verbum. Atque, quod notata dignum, sequit ac mirum est, videt S. Iohannes adhuc vivens quatuor animalia, & scipsum in aquila representatum in celo empore, throno Dei astantem, ac*

C *inter beatas mentes Deum affidit collaudantem: Sanctorum sanctissimum Dominum Deum omnipotem. Quocirca iure S. Iohanni hoc elogium tribuitus (good nonnulli dant quoque S. Thomas Aquinum) Declarans sanctissimum, & Sanctorum deus dñs noster. Nam virat S. Hieronymus prefat, in Matthæum: Iohannes Apostolus & Evangelista, quem Iesu amavit plurimum, qui supra pellem Domini recumbens parsimonia dorilarum suæcera perarabat, & quod solus de cruce mortuus audierat: Ecce mater tua. Amplius dicit S. Aug. tract. 36. in Iohann. S. Iohannes Apostolus non immersus aquila comparatus, aliis multisq. submersus, alijs tribus (Euangelistis) exercit predicationem suam, & in tunc ecclesie eius corda nobis erigi volent.*

D *Nam exercitores Euangelista tamquam cum homine Dominis in terra ambulantes, de diuinitate eius pax etiatur: ihsus autem quasi pigerit in terra ambulare, sicut ipse exercitus suus sermons invenerat, exire se non solem supra terram, & super omnem ambitum aries & calis, sed super omnem etiam exercitum angelorum, eminèque confititionem invisiibilis patet: atque, & pertinet ad eum per quem facta sunt omnia, dicendo: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deum erat Verbum. Hunc tandem problematis principiū etia catena scriptura predicamus, & de Deum dominante quomodo nullus alius est locutus hoc ruciatus quod habet. Non enim sine causa de illa in isto ipso Euangeliō narratur, quia & in conuenienti scriptis Domini discubebat. Deinde postea in secreto habebat; sed quid in secreto bibit, in manuero eructabit, & pertinet ad omnes gentes, non solem incarnationis Filii Dei, paupi & resurrexit, sed etiam quid erat ante incarnationem unicus Patri, Verbum Patri ex aeterno generans, equalis ei à quo misera est. Merito ergo S. Dionys. Areopag. scribens ad S. Iohannem, cum solem Euangeliū indigit.*

E *Denique S. Iohannes cù fratre Iacobo à Christo nomen excusum, cœli Boanerges, s. filii tonstruit, accepit. Claviger ait S. Hieron. epist. 8 q. ad Euagrum, mōs filii tonstrui, quem Iesu amavit plurimum, & de peccato Salvatoru destrinctorum fuit a peccati.*

A 2 Quocirca

S. Iohannes
vide se in
exto specie
aqua.

S. Iohannes
sol Euangeli-

Prolegomena

Quocirca , ut idem sit præfatio in Matthæum, Iohannes peccato ieiunio ; addi ex Metaphysice Baronius, præiuit tonitruis & fulguribus, quasi alter Moies . nouum legi novæ exordium intonuit : *In principio erat Verbum. Iohannes*, ait S. Epiphanius hæc. *haec tenetura filium per proprium suum gravido-potentiam*, tenui ex quibusdam subiectis, a sapientia angelicibus, piam nobis de Filio intelleximus perfugit.

Iohannes
tonitus &
fulmen.

Iohannes ergo fuit filius tonitruis, id est, tonitus, sicut filius hominis est homo.

Rutsum, fuit filius tonitruis, id est, fulmen: sicut caim ex mariis vito ingenti parturitione nixu & dolore excludens & nascitur filius; sic ex vehementi nubium collisione & tonitruis excluditur, & parturient quasi procedit fulmen. Sunt ergo duo fulmina belli facti, non Scipiadæ, sed Zebediae, tuto orbe & quouis seculo romantes & fulminantes.

Hoc eti quod de quatuor hisce animalibus ait Exech. cap. t. 14, *Animalia ibera & reverberantur in similitudinem fulgoris eversantur*. Certe in eius Apocalypsi crebrea eius tonitruis & fulmine audierimus. Fulmineum huius zeli exempli, licet immaturum adhuc, dedit Luce. 9. v. 3, quando Christo, ypotote Iudeo, à Samaritanis reieクト, indignans ac Eliæ zelum induens cum fratre Iacobu dixit: *Dominus, tu dicens ut omnes descendat de celo, & confundatur illi*. Maturus dedit, quando Theodosio-
Cpio Imper. contra Eugenium tyrannum dimicato, oranti, superumque opem imploranti apparuit Sanctus Iohannes cum Sancto Philippo, vestitus eandis, & equo canthido insidens, eique pugnam cum Eugenio editit, ac suam opem victoriamente promulgit, quam & præstis insigni miraculo, tuta hostium in ipsissime retroquens, vt refert Théodore. lib. t. cap. 14. & Nicephorus lib. t. cap. 3. 9.

De S. Iohanne scribit S. Nazianzenus: *Oratio eius pro tonitu, gaudia vita erat fulmen*. Talem nimimum decet clie Praeclarum, talen Doctorem, talen Prædicatorem, vt vita fulgaret, verbo tonet; plus ferat & penetret exemplo quam præcepio: vita eius fit fulmen, & oceano eius erit tonitruis. Tali præ omnibus fuit S. Iohannes Bonnetges: oceano eius erat tonitruis, quia vita erat fulmen. Quocirca ipse quasi tonitruis & fulmen tonum orbem percellendo, cum Verbi sublimitate & incarnatione illuminauit, ciuisdemque charitate inflammatu. Teltin est locum ille longilius & vitemus Chilli à cora, spiritu & ardore plenissimum, quem est sinus Christi excepte, ac in omnium aures & mentes effundit. Euangelij cap. t. 3. 1. t. 5. t. 6. 17. Testes eius episcopio: *Deus, inquit, glorias ei qui noster es charitas in Deo misericordia, & Deus in te*. Tefsis tota vita, quia non aliud voco & opere spiravit, qualem charitatem Dei & proximi; adhuc ut iam planè decepti, cùm in plura non posset vocum verba contexere, per singulas Ecclesiæ collectas non alius dicere, quām, *Fabri, dilectio misericordia*. Ac togatus à discipulis eum idem hoc iugiter ingeminaret, respondit: *Quia præcepimus Deum ei, & si filium suum facias, tunc refert S. Hieron. in cap. 6. ad Galatas. Fuit ergo S. Iohannes Chetub Dei, Benjamin Christi, Deipara adoptivus, Euangelistarum aquila, Apollonorum Machualem, sapientiz abyssus, charitatis incendium, inelegantis miragrus, virgo sine labe, martyris sine morte, amans in-*

ignes, sol Ecclesiæ, delicis fidem, Theologorum vertex, Prophetarum apex, celi fulmen, orbita tonitu, a & a S. Scriptura, secretarius Verbi aeterni, thesaurosum omnium citus opum & chalismatum.

Narrat S. Brigida lib. 6. Ruelat. c. 89. sc perente M. Mathia Suco, commentante in Apocalypsin, penisse à Christo, quis esset anchor Apocalypsis, ac lohamen iustu Christi responsabile: *Ego sum Iohannes, cui in cruce affigilisti manum tuam. Tu Domine inter omnes miseriarias tuas, & ego scripti ad confusorium futuraturus, ne fideles tuos proper futuros casus emergerentur*.

Quocirca in tanta eius sublimitate & spiritu, in tanta profunditate Apocalypsis, ut Beatus hunc nostrum audiamus & hauriamus, faciamus quod fecit S. Gregorius Episcopus Neocaesariensis, ob multitudinem miraculorum cognomento Thaumaturgus, vti de eo testet Gregorius Nyssenus in eius vita, qui cum Origenis etrabundi fuisset discipulus, factusque Episcopus fluctueret de doctrina adeo tunc connoqueret, degue doctrina modo ac methodo, per somnium à B. Virgine ad Sanctum Iohannem hunc nostrum deducetus fuit, qui ab illa ei datus præceptor, Symbolum ei tradidit, cuius exordium est. *Vnde est Deus*, quod celebrat quinta Synodus ecumenica, & tota Orientalis Ecclesia: quo Symbolo pleraque diuinissima Euangelij & fidei mysteria limpide explicat & complecitur. Quocirca hoc Symbolo omnem Gregorio nebulam absterit, omnem fluctuationem suffultit. Idem & nos ab eo identidem effugiemus; nam & ipse lacrymos ac precibus liberti signati, pars Apocalypsis, resignationem & declarationem à Deo impetravit. Hoc est enim quod ipse ait cap. 5. v. 4. *Et nemo poterat negare in celo, neque in terra, &c. aperte liberum, & ego liberum mulsum, &c.* & *vixit de servitibus duci misit: Ne fleatus: ecce sicut leo de tribu Iuda, adiuxit David, aperte liberum, & solvere seipsem signacuta cincta*.

Ita oratio Chrysostomoi (vii habet eius vita) apparet S. Iohannes cum S. Petro, vestibus albis, & asperita angustiore quam humano, cunctaque manus apprehendentes dixit: *Sicut a Christo misi ad trascopum librum dominum tuum missionem a Deo. Ego sum Iohannes Apollinus & Euangelista, qui capi in petris Dominus reclinatus. Eros libro facili intelliges S. Scripturam, ac à me adiutor tuus in ea expiriæ dignificatus: datoque ei osculo pacis in calum remeatus*. Hac Iohannes ad Iohannem, quem quasi discipulum illuminauit, fecitque Chrysostomum.

Aspicere nos ex alto à aquila caelestis, illuminata tenebris nostraris, aciem inenit acutæ, vt intertoctis oculis iubar celestium sacramentorum in Apocalypsi tua reconditum perficiere & contemplari, aliquid contemplandum proponere valamus. Da, vt sacramenta hæc efficacia, regnū ac sublimis legentes & ruminantes, excitemur ad illustrare obiecendum & amorem Dei nostri, vt tecum ex toto corde, ex rotâ anima, ex tota mente & spiritu diligamus Iesum nostrum; ac vicissim ab eo singulariter diligere mereamur, vt pariter audiamus quod audili & audis: *Hic est discipulus iste quem diligebat, diligere, & in eternum diligere, Iesum. Impera nobis, vt amore Iesu amori vno creaturarum omnium, vepte vanam, exilium, infabilium & caducetur moriorum: quia*

Apparatus
Théodore
Imp.

S. Basili o-
rario erat
tonitus,
qua vita
fulmen.

S. Iohannes
doctor &
Gregorius
Thaumaturgus.

Bilogia S.
Iohannes.

In Apocalypsin.

5

quia ipse pro amore veri amoris nostri, rebus omnibus, vires que sux mori dignatus est. Imperata, ve fecti hoc & exerto amore omnia prospera & adserfa, omnes infirmitates corporis & animae, omnem inopiam, omnes zrumnas, humiliaciones, deflexus, perfections, labores, aduersitates, mortificationes, angustias, quin & mortem ac martyrium generosu sufferamus, imò alacres & ludibundi superemus & transcendamus: quia *seruit ut mors dilectum, dura sic infernum amamus.*

A Quod vt facilis obtingat, impetrat nobis parochium Virginis marie Iesu, imò tua, vt ei dicat Pater: *Mater ecce filius tuus.* & vicissim nobis, *Eccce mater mea.* Ipsa est enim mater amoris nostri; ipsa Iesum in corde nostro pariet. Ipsa est charitas incendiuum; ipsa nos charitate ardentes efficeret, dilectos fratres, imò filios sui & nostri Iesu qui est vita nostra, gaudium nostrum, cor nostrum, subtilis noster, beatitudine nostra, eternitas nostra, Deus noster, amor noster, & omnia.

QVÆSTIONES PROOEMIALES in Apocalypsin.

QVÆST.
L.
An Apocal-
fic Script.
canonica?
Nigra ali-
qua, quid

VERITAT. Primo, de auctoritate & au-
toro Apocalypsis, an nimis sit liber
canonicus; quo, & quando scriptus? Du-
bicant olim nonnulli de auctoritate huius libri.
Marcionites & Alogiani olim, recte Epiphanius libro 2. haec s. i. & nostro seculo Efraim, Luther-
rus & Calvinus Apocalypsin à canone saepe Scri-
peut & recitentur. A suis ergo Patriarchis degenerant Augustinius Marloratus & Beza, quos fe-
quuntur moderni Calvinistæ, qui eamdem reci-
piunt, vt ex ea probem Romanam Ecclesiam ef-
fe Babylonem, & consequenter Pontificem Ro-
manum esse Antichristum; fed perperam, vt suis
locis ostendam. Ceterum ipsi cornicium oculos
confingunt, atque iniuria cœci, vt Pontifici eruant
oculum unum, sibi alterum, imò vitrumque,
eruant. Eorum enim serum arbitrium, ac si
dilectum solam iustitiam planè destrueret, ac li-
bertatem arbitrii, æquum ac charitatis, aliarumque
virtutum opera & merita, planè adulteret Apo-
calypsis. Dubitantes & nonnulli Catholici. Nam
Græcorum Ecclesia (aliqua scilicet; nam de plu-
ibus contradictione est: natus Cardinales Baronius & Bellarminus) *Apocalypsin non scripsisse;* aut
Sanctus Hieronymus epist. 1 a 9. ad Dardanum, Vnde & Amphiliocius coetus Sancto Basilio in catal. libri. canon. *Apocalypsin, sicut, Iohannes aliqui ipsi inferunt, sed longe plurimi adulterant* D
e p[ro]p[ri]o. Quin & Caius veteri auctori apud Eu-
sebium libro 3, capite 28. Apocalypsin attribuit Cheiroto heretico Chiliauti. Chiliauti enim, sive milianus latum de mille annis, quibus Sanctos post primam resurrectionem cum Christo in terra regnantes parant, errorem hauserunt ex capitulo. Apocal. v. 6. Verum Baron. anno Christi
77. ostendit haereses Chelinti in Apocalypsi con-
futari.

Dico Primo. Apocalypsis est Scriptura canoni-
ca. Est de fide, vt patet ex decreto Concilii Ro-
mani sub Damasco, ac Florent. & Trident. Item ex
Ancyrano, Carthaginensi III. & Toletano IV. Rursum ex Innocent. I. epist. 3. ad Exuperium, Gelasio, S. Augustino de Doctrina Christiana, Cassiodoro, Isidoro, & aliis qui canonem libri
rum canoniconum perteneant. Hi enim omnes in
e nominant & collatent Apocalypsin. Quocun-
cta veteres Apocalypsim citant, vt librum canoni-
cum sit faciunt S. Dionysius, Justinus, Irenæus,
Hippolytus, Clemens Alexandrinus, Athana-

B sius, Chrysostomus, Epiphanius, Cyprianus, Hilas-
tius, Ambrosius, Augustinus, & alijs quos citat Pe-
terius. Vide inter alios Cardinales Baronum
anno Chilii monachismo septimo, & Bellarmi-
num lib. 1. de Verbo Dei cap. 19.

Dico Secundum. Licet aliqui, inter quos est
Dionyssius Alexandri, apud Eusebium lib. 7. c. 10. Apocalypsin tribuant Iohanni, non Apostolo, sed
alteri presbitero & Christi discipulo, qui inde

Theologos voceret, tamen certum est, Apoca-
lypis auctorem esse Ioannem Apostolum. Huic enim eam atribuens Patres iam ciruati. Nec ob-
stat quid hic sive stilo differat ab Evangelio &
epistola S. Iohannis: quia profusa alia hic est ma-
teria, scilicet prophetia, quae alio stilo scriben-
da est, quam historia vel Ethica. Secundum, non
obstat quid in Graeco hic liber inscribatur, Apo-
calypsi Iohannis Theologia: quia cognomen Theo-
logi appropriatum fuit Sancto Iohanni ob subtili-
tatem eius doctrinae, quia de Verbi diuina-
itate affinitatemque mysticas profundissime differunt. Vnde Theophylactus preface in Evangel. ait:
Iohannes est & Diogenes. Id patet ex epistola B. Eundi, quae inscribitur vi que; & ex episto-
la decima Dionyssii Areopagitæ, quae inscribitur,
*Iohanni Theologo, Apollido & Evangelista exu-
lanti in Patris, in qua inter alia sit: Nulla ad-
seritur nos priuatis Iohannis clarissime radiis, id
quidem conjecturas memoria ac remissione tua
verissima Theologia.* Vnde non immergo opinatio-
nem Aleazar, primum nomenclaturus huius au-
tores, scilicet, qui nomen Theologi tribuat
Sancto Iohanni, filio Sanctum Dionysium. Idem Theologo cognomen Sandro Iohanni attri-
buunt Sanctus Cyrilus, Sanctus Chrysostomus,
Athanasius, Origenes, Damascenus, qui orat, de transfiguratione, vocat Iohannem purissi-
mam Theologiam syriam, & alijs, quos citat Baro-
nus anno Christi 97. pag. 808. Errat ergo
Beza, dum remetit ex stilo diuersitate conie-
dat, hunc librum esse Iohannis, non Apostoli,
sed eius qui cognominatus est Marcus, Actor.

E 1. v. 1. 5.

Potest S. Iohannes non hebraicè, nec latine, nec
sed græcè scripsit Apocalypsin; quia scribit eam
septem Episcopis & Ecclesiis Asia, vt patet cap.
1. v. 4. vnde græcè dicit v. 8. *Ego sum a θεω και ον,*
ego sum Αρχη & Τοπος; quomodo dixisset, si he-
braicè scripisset.

Audire In-
habentes, ob
presbyter,
fed Aquila-
eus.

S. Iohannes
vocatur
Theolo-
gus, cur?

Græcē fer-
tes pro-
cal. cur?

Scripta in Paenitentia & Chilii. Dico Tertiis. Cetrum est Apocalypsin non esse conscriptam ante excidium Ierusalem per Titum, ut volunt Iohannes Annus, P. Salmeron & Henrenius; sed diu post illud. Probarat id Petrus, quia concipiuta est post relegationem S. Iohannis in Patmos, ut ipse ait cap. 1. v. 9. huc autem relegatio facta est a Dominiiano, qui regnauit post Titum euerorem Hierosolymam. Secundò quia cap. 2. v. 13. facit mentionem Antipe Martiris. Antipes autem passus est sub Dominiiano, ut habeat Romanum Martyrolog. t. 1. Aprilis. Quocirca pariter certum est. S. Iohannes scripsit Apocalypsin in Patmo, dum ibi exiluit sub finem imperii Dominiiani, namcum sub annum Christi 97. qui imperii Dominiiani fuit 14. & penultimus. ita Iren. lib. 5. sub finem, S. Hieron. & Euseb. in chronicis, item Petrus, Andreas, Aretas, Alcazar, & alij feribentes in Apocal. 1. vers. 9. ac Baronius anno Christi 97.

Hinc patet Petrus, Apocalypsin scriptam esse virgininque annis post excidium Ierusalem. Exclusa enim est anno Christi 72. Apocalypsin autem scripta est anno Christi 97.

Anno Fian-

gelium. Pater Secundò, Iohannem scripsisse Apocalypsin antequam scriberet Euangelium. Hoc enim scripti reveritus ab exilio Patmos, ut docent S. Hieron. in Catal. Script. Ecclesie. Euseb. lib. 5. hist. c. 24. S. August. & Beda procerum in Euangelium S. Iohannes: nimirum scripturam Euangelium sub anno Christi 99. (biennio post Apocalypsin) qui fuit anno Neronis, post Dominiianum imperantis, primus, quo etiam anno interius magnum ille, sive Philadelphus sive magus, certe magnum orbis impensis, Apollonius Thyanus, cum quo Iohannes in Asia, aequaliter ac Roma Petrus & Paulus cum Simone Mago, congregatus, cum profrauit, ac Euangeliis suo quasi fulmine affluit.

Johannes monumens & status. Denique biennio post mortuus est S. Iohannes, scilicet anno à incarnatione Christi 10. ab eius passionis 68, qui fuit Trajanus Imperator a. d. auctor agenter annum 97. 10. 6. vt vult S. Hippolitus. libde Consummacione facili vel, ut alij, 99. vel potius, ut D. Baro. 93. Cygnatus ergo hic quasi vocem edit S. Iohannes. Quocirca concludens Apocalypsin penè cum vita, ad amorem suum suspirans, fuisse ibid dulcior caritatis. *Veni Domine Iesu.*

Quæst. II. Quæst. Secundò, quid sit argumentum, quæ materia Apocalypses? Mitte hic variante In-
Quod est terpetus.
argumentum Apocalypsis.
Prima fide.

Primum aliqui Apocalypsin geoetatum accipiunt, purumque in ea generaliter tantum descripsi diffisi ac bella inter probos & improbos, ac virorumque finem & exitum, ita Ticonius, & ex eo Primatius & Beda, quos ferè sequuntur Ansbertus, Anselm. Rupert. Haymon. Richardus. Hugo. Thomas & Dionysius. Huc accedit Arias Montanus, qui censet in Apocalypsi descripti pugnare earnis & spiritus in quibusc homine. Verum præsumit geniale potius loco mysticum est & tropologicum.

Secundò alijs, & longè verius putant, particula-
tum in Apocalypsi describi futuros Ecclesiæ per
varias erates cœvenus, non oīnes, sed illustrio-
res tantum aliquos. Ita primis ergo Lyranus, Antoninus, & Aureolus cœsent, Apocalypsin post monita angelorum, id est. Episcoporum Asiae à cap. 4. ad finem, prophetice futura predicere, id-
que per sex visiones hac seriora cap. 4. vñque ad 8. primam visionem septem signorum ad Iulianum
Imper. tempora extendunt. Secundum septem ta-

batur cap. 8. & seq. ad Mauricium. Tertiam dra-
conis & duplicitis bestiæ cap. 13. & 14. ad Car-
olum Magnum. Quartam philarum cap. 16. vñque
ad Henricum Imper. Quintam Babylonis vñque ad
Antichristum. Sextam denique quæ finem libel
elaudit, ad extremum iudicium, saluandorum glo-
riam, & damnatorum supplicia referunt. Verum
hos recte refutat Petrus dis. 8. & quid hoc ex-
positio non tantum commentaria sit, sed hiulcam
contineat vacuitatem. Nam tempus, quod post
Aureolo statutum futurum erat, describi putarunt
per quintam & sextam, hoc est ultimam, visionem,
qua spicat ad Antichristum; cùm Antichristus
hunc trecentis annis, qui fluerunt ab Aureolo
bucue, nequum venerit, nec tam citio venturus
videatur; & tamet illustris multa hoc tempore,
æque ac trecentis illis annis contingunt, & con-
tingunt.

Tertiò, Abbas Iacobus, Vberinus & Seraphi-
nius putant describi in Apocalypsin septem Ecclesiæ
status, scilicet Primum fundationis eius in Apo-
stolis. Secundum perfectionis sub Gentilibus Im-
peratoribus. Tertium prosperitatis sub Constantino.
Quartum divisionis sub hereticis. Quintum
tranquillitatis & incrementi sub Carolo Magno,
& deinceps. Sextum ultima perfectionis sub Antichristo.
Septimum extremi iudicij. Verum & hoc
explicatio parvula violenta est, parvam incertam;
atque tota ab ingenio humano confusa, & tentui
adapata videtur, sequitur ac precedens.

Quarto, ali cœsent in Apocalypsi describi pri-
ma Ecclesiæ tempora, & sigillatum bellum Ecclesiæ
cum Synagoga, & cum Gentilitate, ac de vita-
que triumphantum. Nam à cap. 6. ad 2. agi de Syna-
goge & iudaismi abominatione, vñque ad cap.
10. de excidio gentilium & Ecclesiæ regno, ita no-
ster Salmeron præludiò 7. in Apocalypsin, tom. 16.

Huc subscribit nosler Ludovicus Alcazar, qui
fusè & operosè contendit Apocalypsin esse unum
& continuum artem, quo eleganter definierunt
Ecclesiæ Romane, per seculum primarium, trian-
phus & gloria. Si enim ipse est initio operis in
epist. dedicat. *Perficiens mea est mentem Spiritus*
familii in Apocalypsi fructi, gregum quoddam enigma
*profere, quod excellit Ecclesiæ Christianæ prae-
missa, duisque preclaras ipsius vñllorū adum-
bras: alteras vñlloras, quas de Hierosolyma re-
belis reportaverat, alteras quas de antiqua Roma
Ethimica deinceps consummari vñllorū oracula pre-
muntur. Maximum autem fore inter duas predi-
llas vñlloras discernit: quia exitus prima, fuerat
Hierosolyma ac Iudea populi retrahere: alteras autem
finis & finalis futurus erat. *Vrbis & erbi, id*
est Roma & Genititatu, ad fidem Coriolis conseruare
*per quem erat futurus, ut mandato imperij domini-
cum ad se Christis transference, utinam preficeret Ro-
ma religionem divinam, quam alia dominatione terrena.*
Itaque patet ipse in Apocalypsi non aliud describi,
quænam cuiusnam Synagogæ, sive iudaismi, æque ac
gentilium, per erectionem Ecclesiæ, & regnum
christianum.*

Verum in hac explicazione multa difficultatem
habent. Primum, quid sit nota, & à communis ex-
pliacione dissentient, licet eam cum communis
conciliare conetur. Alcazar notat. a. t. quidque ab
Alcazar alterius quidem, sed non fatis efficaciter
probat & demonstretur.

Secondum, quid mystica videatur, non lite-
talis; hoc autem interpretandi ratio taxata fuit in
Origene,

Quidam Ali-
canari.

Dificultas
in ea. Po-
ma.

Seconda.

In Apocalypsin.

Origine, de quo S. Iohannes in Ierem. 27. v. 12. Ali-
geriori semper interpres, & historie fugient vari-
tatem.

Tertia.

Tertium, quod ex prophetia faciat historiam. Censet enim Iohannem hic per agnima descripte Hierosolymam excidium ante 25 annos peractum & prateritum. At vero Apocalypsin hanc esse prophetiam de futuro, docere ipsum eius initium, sive libri titulus & inscripicio, quae sic habet: *Apocalypsis Iesu Christi, quem dedit illi Deus paterna facere ferunt fieri civitatem, id est, quae cito futura sunt. Et verbi 3. Beatus qui audire verba prophetiae libri haec. Vnde S. Hieron. lib. 1. contra Iouian. cap. 4. Iohannes, ait, sicut appellatur Evangelium, quia liberum Evangelium con- didit; ut etiam appellatur Propheta: quia scriptis Apocalypsin infinita futurorum mysteria communica- tur. Et Tertullian. lib. 3. contra Marcion. cap. 24. Apocalypsin appellat nunc prophetiam sermonem, qui apud fidem nostram est. Sic & S. Augustinus l. 20. Cuius c. 8. Apocalypsis, ait, complectitur totum tempus a primo adventu Christi usque ad finem mundi. Sic & alii. Nam quis credat S. Iohannem rem præ- titam, claram, tunc coru publicaram & celebrem, pura Iudeorum & Hierosolymarum excidium, tam obsecrare & perpetuo amnigente describere, insolue- re & abeundre voluisse? Rursum, quis credat eum de Romana Ecclesia tam obscurè passim loqui, eum & verba planè aliud significent, & de Romana vrbe sub nomine vrbi septem montes complectentis, claram & difert agat c. 17. 9.*

Quarta.

Quartum, quia pleraque loca Apocalypses ita clara, ex communi Ecclesiæ Doctorum explicazione, de temporibus noscimus loquentes, vr ad Ecclesiast. Romanam, Iudeorum & Gentilium vietricem, detoqueri non posse videantur. Talia sunt. Primo, lexi signilli communitiones, que de extremi iudicij signis precius planè intelligendæ videtur. Secundo, plaga tubarum ac phialatum, quæ planè videntur esse illæ, quas in fine mundi Deus in seculeros immitet. Tertio, duo testes cap. 11. scilicet Henoch & Elias, qui venient certari eum Antichristo, ab eo occiden- di, & resurrecti publice. Quartu, quod ibidem significat Antichristum Hierosolymis tegnaturum, atque eodem tempore, quo ab eo occiden- tur & resurgent Henoch & Elias, decimam Hierosolymam partem terra mortuorum ruituram. Quarto, maris bellum, de qua cap. 5. fore Antichristum, bellum vero terræ, fore eius præcursorum & administrum. Sexto, Roman vallandum esse sub finem mundi per decem Reges: & ex his tres ab Antichristo occidentur, reliquos septem sponte se ei subditebantur.

Respondet Alcazar notat. 20. & 21. duce hic esse fenus literales, vñlomique alteri subordinationis. Prior per modam comparationis, alterum ut præcipue intentum. Prior est communis quem iam recessui; posterior, ait ipse, est manus de Ecclesiæ Romana.

Sic ergo ad singula ordine responderet, & singula iuxta vitrumque sensum exponit, & applicat. Ad primum & Secundum, ait, signilli explicatio est hæc: ante validitatem Hierosolymæ 3. Tito illam, & ante Synagogam repulam, horribiles cali mine & tonitrua præcesserunt, quæ similes fuerunt illis quæ sunt ultimi tadici diem antecessora, anque eodem modo Christus vitramque tem coniungit Marth. 14.

Ad secundum: Similiter, ait, dicendum est in septem tubarum plaga, Deum felicem Apostolorum tempore, septem aduersus Iudeos plaga ini- misilla, ad earum similitudinem quas contra feceratos in fine mundi eis immisiliros.

Ad tertium, codem modo: sicut enim Antichristi tempore Dux est Henochum & Eliam ad Iudeos convertendos missus; sic Apostolicæ prædicacionis tempore Henochum & Eliam mysticæ & spiritualiter, hoc est Apostolos & viros Apostolicos, ad eosdem misit.

Ad quartum, similiter: sicut decima Hierosolyma pars Antichristi tempore ruet: sic olim Apostolorum tubis pars Hierosolymæ decima mysticæ corruit, cum reliquo iudaismo, Christo & Apostolis credens se subiect.

Ad quintum, patet: in bestia de mari prodeunus cap. 13. designatur Imperium Romanum persequens Ecclesiam, instar Antichristi eandem in fine mundi perfecutum.

Ad sextum: decem reges in fine mundi Romanos cuieruros, finales esse iis qui mysticæ Romæ gentilium euerterentur.

Verum hæc, licet ingeniosi sint, tamen solidæ explicationi non satisficiunt. Nam Primo, dura videntur, consuta & violenta. In Scriptura enim præterita afflontur, ut typi & symbola futurorum: non vero econtra futura affluntur ut sunt typi præteritorum, eò quod futura præteritis sunt obscuriora. Hoc autem fieri hic, censet Alcazar, dum Henoch & Eliam censet alium quasi typum Apostolorum, Antichristum alium quasi typum Decij & Diocletiani, eum econtra hi fuerint typi & præambuli Antichristi; plaga iudicio prælia alium, quasi typum plagatum, quibus iam excisa & cuera erat Ierusalem. Quis enim vitrumque de re præterita, per futurorum symbola tam remota & obscura locutus est, eamque ita delcriptus: Praecitat P. Salmeron in Proleg. 10. quinque, 1. can. 45. Sic ut, inquit, abu- sis magis est. Et violence quedam, historicæ & prophætica interpretari; ut sine ingenuo effe ignor, & daries textum, que prophetæ dicta sunt ad historiam referre, etiam si illa maxime enervaverit in præterita, propter immobilem prophetia continuendum. Et in hoc Ruptum explicans Apocalypsin de- ficitur videatur, qui res maximi propheticas & faci- ras ad historias retulit veteris testamenti.

Secundum, quia illæ plaga, & res ad literam, ut sonant, in fine mundi evenient: Alcazar autem dicit, non ut sonant, sed mysticæ exponit in re præterita. Nam verbi gratia, septem plaga cap. 7. ait fuisse Iudeorum igorantiam, concupiscentiam, iram & persecutionem in Christianos: plaga vero grandissima fuisse eorum obstinationem, &c. Sic cap. 16. plaga nouissima, ait, sunt illæ, quibus Deus idolatriam debellavit: scilicet, Primo, pudor & dolor Gentilium, clam de peccatis arguantur, Secundum, persecutionis crudelitas in Evangelii predicatoribus; Tertium, in Gentiles etiam ad Christi fidem conuersos mita fœtus; Quartu, ex Christianorum sapientia grauissima offendit; Quintu, summa in persecutione execratio; Sexto, post invasionem Romæ maior persecutio; Septimo, manifesta vrbi Romana diuilio, Evangelio prævalente, & idolorum cultura ruente. Quis exæcta criti literam ab allegoria discriminans, non videt plagas hæc esse mysticas & spirituales, non literales? Quis ergo credat per plagas

Contraria
Proh. Prä-
mbo.

Secundum.

E Deus idolatriam debellavit: scilicet, Primo, pudor & dolor Gentilium, clam de peccatis arguantur, Secundum, persecutionis crudelitas in Evangelii predicatoribus; Tertium, in Gentiles etiam ad Christi fidem conuersos mita fœtus; Quartu, ex Christianorum sapientia grauissima offendit; Quintu, summa in persecutione execratio; Sexto, post invasionem Romæ maior persecutio; Septimo, manifesta vrbi Romana diuilio, Evangelio prævalente, & idolorum cultura ruente. Quis exæcta criti literam ab allegoria discriminans, non videt plagas hæc esse mysticas & spirituales, non literales? Quis ergo credat per plagas

Auctor pa-
rat hic eis
duos fenus
literales:
Primum de
Roma, Se-
cundum de
finis mundi.

situs, peccatis, cædis, aliisque literales, hæc mysticas, non mysticæ, sed primò & literales significati? Si hic non est sensus mysticus, quis get? Tali sunt & cetera.

Vixit Alcazar aliud acoluthium, sicut consequentiam & connexionem Apocalypses, quam ipse coherentem, & continuo filio quasi didicunt exhibere se putas, ceteros exhibere non posse. Verum hoc in Prophetis vbique virginis non est, ut ibidem ostendit, & inferius ostendam. Nam in Apocalypsi quidam esse hysterologium, sicut pertinaciam temporum ordinem Alcazar negavit.

Res enim ipsa loquitur, ut cap. 14.8. dicunt, *Cœdil, vixit Babylon; cum tamen postea cap. 1. dictum Babylonius calus & excidium defecit.* Sic cap. 14. versi 1. 4. 16. 19. dicunt factum & peractum esse iudicium, demessam terram, & probos missis in lacum ira Dei magnum, & umquam non cap. 16. subdat septem plaga orbitis iudicio prævarias; & cap. 17. & 18. excidium Babylonis; & cap. 19. stragam Antichristi, Gog & Magog; & cap. 20. solutioem Sarana, &c. que omnia prælibut dicitur iudicium, & confunditatem nos faciunt, ut constat. Adhuc acoluthia hæc in sensu communis, quem Alcazar admittit, & quasi grammaticum suo præsupponit, seruari negavit, ut ipse concedit, eum ergo seruerat in sensu figurativo, siue parabolico, qui grammatico iomiti, & ex aquo respondere debet: Tertio, quo acoluthia est principium iungente fini, media transflire, arque ab utrum mundi temporibus comparationem petere, ad explicanda illa quo primis Ecclesiæ facultis persata sunt: Quarto, in Apocalypsi non est tanta ordinis perturbatione, atque Ribera & aliqui alii sentent. Nam excidium Babylonis, quod describitur cap. 17. & 18. sive loco & ordine posuit est, ut ostendam cap. 17. 18. Deoique pascas hic esse hysterologias, ostendam in chronotaxi, quā dabo in fine comment.

Potò in hanc sententiam Alcazaarem impulit, non adalatio, sed amor & reverentia Rom. Ecclesiæ & Sedis Apostolice, studiisque tam celebrandi, ut ipse ingenio proficeret. Menter & finem laudo, tem & media multi non laudent. Amor enim veritatis, affectus rationi obsequi debet, non ratio affectus. *Hoc enim regu iudicium datur.* Habet Ecclesia Romana suas prælicas veritatis laudes, nolite moniter aduentientes, vel censentis non indiget. Non defuerunt tamen Alcazari ad ita sentendum coniectura subtiles & in speciem probabiles. Verum est verus dictum: *Eradicatu errans erras errare errando.* Quamquam hic propriè error non est, si hoc eius explicatio, non ut literales & primò intenta, sed ut symbolica & mystica, vel ad communianandas, & ingeniosè per omnia argumento tam digno & nobilis adaptata, accipitur. Nam & S. August. Gregor. Ambros. aliquæ Patres saepè sequantur symbolicam. S. Scriptor. interpretandi rationem, eamque varijs variis, de qua vide Sistrum Senecæ in Biblioth. Porro hæc, licet symbolica, à nonnullis tamen vocatur literalis, sed secundaria; itaque vocari potest, quando nimirum mens Spiritus S. ad eam significandam direxerit, licet secundaria, si rebatur, ad eamque priusnam literalem uno quasi inuitu & complexi dingebar. In symbolis enim varijs sunt figurations & allusions, & in literales. Mors enim Spiritus S. saltissima est & amplissima, id estque vitiosa præmis, prima me-

dies, media utriusque facile connexetur, eloque inter se prout vult dirigit & componebit, ut cum hic fe-
tisse in hac sua expositione opinari Alcazar. Hec ad excusationem Patri p. xquæ ac eruditus, mihi quæ aspergo eis, etiam Societas vinclu alterius, & per amici darta sunt.

Dico ergo, argumentum Apocalypses esse duplex. Primum enim, utique ad cap. 4. exhortatur S. Iohannes fideles suos, ac contritus corrigitur motus septem Episcoporum & Ecclesiuarum Asiae. Ac promove verum est, quod ait Ruperto: *Apocalypsin continere qualis fuerit, qualis sunt esset, qualis in futuris est Ecclesiæ statu.* Huc uero ergo hæc stoties & ethica est Apocalypsis, deinceps vero prophethia. Secundò ergo, & longè potiori parte, scilicet à cap. 4. utique ad finem libri, prophetat hic S. Iohannes de rebus in Ecclesiæ futuris, maximè sub finem mundi tempore Antichristi. Sic enim ipse prius adueniens Christi fuit annunciator & Evangelista, ita secundi voluit (Deo ita ordinante) esse Propheta & pronunciator; præterim quia maxima, grauissima, & partim accerbissima, partim letatissima erunt, quæ in fine mundi contingentes.

Scopus & finis quem spectat, est, ut per hæc omnia, & maximè per gloriam Martyrum, virginum, omniumque Beatorum, arque per imporum & reproborum damnationem, quæ hic figura describit & incusat, ac fusæ cap. 20. & deinceps enarrat fideles, num sui temporis, num deinceps fueros, exierit ad constantiam in fide & piæte, ac ad martyrium sub Domitionio, alisque persecutoribus fortier obendum, iam enim lastabar fidibus persecutions Antonini, Aureliani, Decii, Valeriani, Diocletiani, Maximiani, & aliorum; que numero decem fueros, & durarunt per trecentos annos, scilicet utique ad tempora Constantini. Ad hæc ergo omnes corroborandos S. Iohannes scripsit Apocalypsim, utque ad alios fideles quoque avo ab infidelibus, hereticis alisque impius persecutionis pauros, ac præterim ad eos, quæ in fine mundi ab Antichristo grauissime oppugnabuntur: ut illi ex signis, quæ hoc confignat, cognoscant Antichristum, eisque utique ad mortem duci Henoch & Elie, scilicet generosè opposant, ac de eo triumphante, palmas & coronas æternas mox accipiunt.

Rursum, Iohanne exultante in Patmos, in Ecclesiæ Asiae succrescebant nonnullæ heres & viuavatque hic refeat Iohannes. Cheritus enim, Eblion, aliquæ heretici docebant Christum non esse Deum, nec fusse ante B. Mariam; sed esse purum hominem, qui nascens ex B. Maria corpori esse. contra quos Iohannes ex professo scripsit Euangelium, id estque illud ordinatum dicens: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Contra hos hæc cap. 1. & c. 2. a. inducit Christum dicentem: *Ego sum & & principium & finis, primus & secundus.* Alij diccebant Eccleiam pondere tribulationum anno finem mundi opprimendas & desuram, atque pro labore suis & tribulationibus pro hac vita præmium non accepturam, contra hos docet hic Iohannes Eccleiam per tribulationes non definire, sed proficeret, atque pro his beatissimæ gloria celestis adepturam; quod proinde fusæ & graphicæ p. pingit, præterim cap. 1. & 2.

Hæc est argumenti series, licet in ipso Iohanne Series Apo-
mōre propheticæ subiude invenia. Primo, tribus
peñis

In Apocalypsin.

9

- primis capitulo eorumque conceptiones, instructiones & A monias ad septem Aiaz Episcopos concincentur.

Deinde proponitur liber, pura Apocalypsis, sive septem sigilli signatae, atque ipsa signa referantur connoto viisque ad caput vinfecundum. Porro hec signa continent ea, quae viquae ad finem mundi futura sunt in Ecclesia, ac praesertim plagas & signa, quae preibane, erintque præambula tam extremitudo iudicio, quam Antichristi.

- Terter, à cap. 11. viisque ad finem libri, aperte signatae, ipsum liberum, id est, scripta in libro, enarrat, scilicet visiones & prædictiones, que spe- Ctant Antichristi tempora, contra fidèles & fan- gnos, atque electorum consolantur; Henoch & Elius prædictionem, martyrium & resurrectio- neum item septem plagas nouissimas, stragans Gog & Magog, vti & Antichristi cum suis alleliis interitum; ac demum cap. 10. vniuersale iudicium, & disobey vltimis capitibus gloriam Beatorum ad vitam depingit. vide chronotauum in fine com- mentarii.

Septem vi-
siones Apo-
cal.

Porrò beda, & ex eo Peterius & Viegas totam Apocalypsim materialia in septem partes sive vi- siones dividunt. Prima est Charisti vestiti potestate, qui septem Episcopos & Ecclesiis Asia scribit, partim ut in fide constantes sint, partim ut vita sua emendent. Secunda est ea, quia à cap. 4. ad 8. vider agnum inter quatuor animalia & 24. seniores, aperte librum septem signatum. Tertia, quia cap. 8. & 9. vider in septimo signo septem angelos leprosum tubis canentes, in fine mundi magna clades orbis inducere. Quarta, cap. 12. sub figura mulieris amictæ sole parvirennis, & draconis eam insequentis, Ecclesiæ persecutions & victorias, quas de Antichristo refert, descriptibit. Quinta, cap. 13. & 16. vider septem angelos fe- ptem phialas & plagas nouissimas in orbem effundere. Sexta, cap. 17. & 18. damnationem & incendium meretricis magnæ, puræ Babylonis, id est, Romæ idolis seruientis, complectit, vti & existim diaboli & Antichristi, omnianque eius asseclarum cap. 19. ac iudicium extremum c. a. o. Si prima, cap. 11. & 12. caelis Ierusalem miram D spectum, decorum & gloria exhibet.

Quatuor Tertiæ, quæ & quanta sit difficultas & obscuritas Apocalypsis, quaque via ac me- thoda es superanda sit?

Consentunt omnes interpretes, Apocalypsim esse librum omnium liborum. S. Scriptura ob- scurissimum & difficillimum, cum ob eius subli- mitatem, de qua dixi quæst. 1. sum quia plena est symbolis & anagnisibus; tum quia prophétie eius necdum implætae sunt, ut impletæ sunt prophétie Isaiae, Ieremie & aliorum Prophatarum, sed adhuc implende restant. Omnis enim prophé- tia, quævis eius exercitio pendet, nec re ipsi exhibetur & certetur, obscura est, ait S. Epiphanius.

Hinc Pannonus in præfatione ait, Apocalypsi sive opus immensa difficultas. Salmeton præludio 4. afferit, Apocalypsi expositionem esse velut quadrigram circuli, de qua dici solet, Scidens est, sed nondum sciat. Perclusus dupl. t. ait, multos spumas, absque singulare Dei reuelatione Apocalypsi esse præsum incomprehensibilem. Ribera in proposito, Apocalypsin dicit esse more magna plenæ preciæ & temporis laboris in quo omnia sapientia humana de- seruit. Idem alterius Dionysius Alex. Richard. Victor. Joachimus Abbas, Caecilius, Viegas, & alijs, quorum verba citar Alcazar ostensione 5. .

Denuo S. Hieron. epist. 103. ad Paulinum c. 7. Apocalypsi, ait, Iohannes non habet secreta, quæ verba. Parum dixi pro merito voluminis. Laut omnis inferior est: in verbis singulari multiplices latet intelligere. Ac S. Ephrem libde Penitentia. Quælibet. ait, per parabolam & anima locutus est S. Iohannes in Apocalypsi. Quocirca hic nobis dicendum est, quod Aristor. lib. 3. Rhetic. refert Soterem lecto Herachiti, qui resuans id est, tenebrosum & obscuro vocatus est, libo dixisse: Lau- do que intelligo, laudo etiam quæ non intelligo.

Porrò in hac obscuritate faciem nobis prebe- bunt eanones aliquot, qui quasi elatus librum hanc signatum aptent, eiisque arcana reuelan- bus.

Primus canon sit, quem dat S. August. lib. 3. de Doctr. Christiana cap. 10. & 15. Apocalypsi præ- nomenque S. Scriptura ad literam, ut sonat accipien- da est, quæcum fieri potest, nisi videlicet quid ab ea dicatur, quod planis & simpliciter accepta ab absurdum sit, ac sanx fidei, bonique moebias re- pugner. Verbi gratia, cum Chiribus ait: Si ecclæ- sis, vel per nos foundationis, et te, absconde eum, si ut sonari accipias, ut fecit Origenes, qui tentatus fit- molo eam se castrauit, ut castitatem conservaret, zelosq; quidem, sed imprudenter & illiciter ab absurdum quid significat, scilicet ut quis scipsum mouuerit. Ergo haec figurata & metaphoricæ acci- pienda sunt, hoc sensu, quasi dicit: Si amici, fratre, parentes, &c. te ad hæresim, vel aliud scelus sollicitant, eorum familiaritatem refece, & subduc te ab illis, hæc charis, & necessariis instar ecclæ vel pedis.

Secundus. Propheta non ferunt ordinem temporis, ac rei gestæ, vel gerende, idque ut fer- præ- priæ corusc prophetæ esse videatur, & non his- toria; & quia diuersis temporibus & occasionibus, prophetæ sive reuelationes ad Deo accep- turunt, ut ostendi can. 3. in Prophetas, & in chro- nictaxi Ieremias. In Apocalypsi ergo visiones pro- phenice S. Iohanni diuersis temporibus, ut videtur, reuelate, non describuntur ordine temporis, sed sepe interrumpuntur tam earum, quænam tempori- tis series & ordo; ita ut prius gesta, aut postius gerenda postponantur, & posterius gerenda præ- ponantur. Itaque in hoc libro subiude sunt antici- pationes, recapitulationes, transfigressiones, item & regreßiones, atque repetitiones eandem re- rumquinque & repentina transitiones. Nam ex uno in aliud, vel simile, vel dissimile, ac ex figura ad tem figuram rēpente transi aliquando Propheta, atque illis non perfectè declaratis, ad priora se- dit & resilit.

Tertius. Eadem res apud Prophetas per plures & diversas visiones & figuræ præfigurantur, idque sit, Primo, ad prophetæ, & rei future, quam præ- dicunt, confirmationem & certitudinem. Sic Gene- sis. 41. eadem sterilitas in Egypto futura præ- significata est Pharaoni per visionem duplice, spicatum scilicet aridaram, & vaccuum maci- lentiatur. Secundò, quia una imago & similitudo non potest adequate totam rei veritatemque, ita ergo rei conditio & circumstantia per unam imaginem & viationem, quædam per alias significantur.

Quartus. Tota Apocalypsis plena est allusioni- bus ad veteris instrumenti locos, histrias & figura- ras; ac præsentia saepe alludit ad templum Salo- monicum, candelabrum, arcam, vestes sacerdotiales, altare

Canones
prælaciones
Apocal.

Timor.

Secundus.

Tertius.

Quatuor.

Prolegomena

alare holocasterum & thymiamatis, victimas, aliquae Molæca sacra, ita Alcazar in cap. 1. v. 12. Maxime vero alludit hic iohannes ad visiones Ezechielis & Danielis : hinc enim eius hic perfunctus fuit.

Interpres Apocalypsi quibus fuisse. Interpres qui in Apocalypsin scripserant, fuerunt plures: plures centum recentes Alcazar notat. 2. 6. que existerunt quouscunq; scâculo, vni notari Peterius. Nam prima scâcula, post editam Apocalypsin, in eam scripserunt S. Iulianus & Ireneus, tunc S. Hieron.

Secundo scâculo, scripserunt S. Hippolytus Episcopus Portuensis, Methodius, Melito, Victorinus, & Dionysius Alexander, tunc eodem S. Hieron.

Tertio, S. Basilius & Nazianzenus, ut patet ex commentariis Andreae Cesariensi & Aretæ. Scriptum Ticonius Donatista, cuius homiliae 18. in Apocalypsin inter opera S. Augustini tom. 9. Hac enim Ticonij est, non S. Augustini pater tunc ex prologo Præfatis in Apocalypsin ex cap. 26. Apocalypsin, quod S. Augustinus in lib. 20. de Cuius Dei cap. 7. & sequenti, alter explicat, quem Ticonius hic.

Quarto scâculo, scripserunt in Apocalypsin Primatus anno Christi 440. Cyrillus Alexandrinus, & Gennadius anno Christi 490.

Quinto, Caesiodorus, qui floruit anno Christi 577. Andreas Archiepiscopus Cesariensis, quem misit laudat notabilis Pefanus, & commentator qui nomine S. Ambroſij circumfuerit. Hunc enim commentatorum non esse S. Ambroſij Mediolanensis Archiepiscopi patet, rursum ex sibi diverſitate, tunc quia in caput 17. scribens incunxit regni Longobardorum, quod dux post S. Ambroſium scripsit, putat post annum Domini 550. Addit. Ambroſiaſter hic multas sententias transcribit ex S. Gregorio: sicut ergo S. Ambroſio ducentis annis posterior.

Sexto scâculo, scripserunt Beda sub annum Domini 730. & Albinus siue Alcuinus anno Domini 770. teste Trithemio.

Septimo, Rabanus Maurus anno Domini 855. Aretas & Haymo anno Domini 850.

Octavo, Anselmus anno Domini 890. qui scribens in illa verba cap. 17. Ego credens ibi, ac folio 330. cap. 6. institutum fuisse a Christo per internam inspirationem, ut obscura Apocalypsin intelligatur, et ab eo deducatur, quodnam futurum sit signum Antichristi, quo fuos affectas ipse consignabis.

Nono, Anselmus Cantuarienſis anno Domini 1080.

Dicimo, Anselmus Laudunensis auctor glossæ interlinealis anno 1150.

Vindictivo, Rupertus anno 1120. & Richardus de S. Victore anno 1140.

Duodecimo, Hugo Cardinale anno 1140. Albertus Magnus anno 1160. & Ioachim Abbas anno 1200. qui iussu Lucij III. Urbani III. & Clementis III. Pontificum Roman. scripti in Apocalypsin, atque a multis suis temporis habitus est Prophetæ, telle Stato Senensis lib. 2. Biblioth. verbo Joachimi. sed negat id Trithemius; Quia, inquit, Joachim predixit Fredericum Imper. hostem fore Ecclesiæ, cuius contraria experientia nos docuit. Et Alcazar rotat. 22. num. 5. Erravit, sit, Joachim in mystico SS. Trinitatis, & pro uno Deo tres inducere voluit: quoquicunque error eius

A dannatus est tit. de somnia Trinitatis & fide Catholica, cap. Joachim. Et esto suum errorem ipsa agnoscitur & recuocatur, tamen qua facilitate suo iudicio nimis fidens somnel illusus & deceptus est, eadem potius & secundò decipi. Nam prophetæ eius, potius somnia ac deliria videntur. Quale est illud, quod assertus de duodecim Apostolis in fine mundi miscendis, qui non erunt, inquit, Apostolis Christi inferioris. Atque hoc ille somnium persuaderet sibi in literali Apocalypsin sensu eortineri, in numero 2. 4. tertiorum. Quocirca S. Thomas in 4. difinitio. 44. art. 3. quæst. 2. ad 3. Abbas Joachim, inquit, per evocationes de futura alijs vera predicti, & in aliquibus deceptus fuit.

B Vide quo de Joachimo annotati præfatione in Iuliam in fine.

Decimotertio, Petrus Autrolus anno 1317. Vbertinus de Cassalis anno 1300. Sub idem tempore scripti F. Mathias Succus, preceptor S. Bernardini Senensis, & confessorius S. Brigidae. Laudat ipsa eius commenarium L.6. Reuelat. cap. 89. Totus mythicus est & moralis. Nactus sum cum manuscriptum Romæ. Nicolaus de Lyra anno 1310.

Decimoquarto, Thomas Doctor, non Angelicus, sed Anglicus; Paulus Burgensis anno 1454. S. Antonius, qui sequitur Lytamum & Autolum, anno 1460. Dionysius Carduelianus anno 1470. & Iohannes Annus.

Decimoquinto scâculo, Claudius à Monte Martyrum, Cœlius Pannonus (qui proprio nomine vocatur F. Gregorius Hungar., Prior S. Stephani in Cœlio mense Romæ, vbi habet meus codex) Setaphinus de Fermo vnde Italiz., Petrus Galatinus (qui edidit lib. de Aletanis fidelis mysteriorum contra Iudeos.) Hic scripsit in Apocalypsin decem libros, eisque dedicauit Carolo V. Imperatore manucripti in Biblioth. Vaticana, vbi eos legi. Prophetæ instar Abbatis Joachimi de futuris Ecclesiæ temporibus, perfectionibus, successiōibus, ac præstitione de pastore (Pontifice) angelico, qui admirande sapientie & sanctitatis futurus fit, tantumque humilitatis & modestie, ut neminem ad osculum pedum admisiverat sit: ac in libro Christi habiturum duodecim Apostolos, per quos reformatus & diuinum amore succendat totam Ecclesiæ, ut illa ad primordia sanctitatis sua sub Apostolis redite videatur. Post illum vero secutum Amichtirum, qui omnia perfidiorabat: ac deinde fore finem mundi, iudicium & resurrectionem. Ratiōnem, septem spiritus, de quibus Apocal. 1. v. 4. censet esse septem angelos principes, Deo afflentes, qui proximè ad Deo illuminantur, sororiumque nomina esse bæc, Michael, Gabriel, Raphael, Vriel, Sealtiel, Ichudiel, Barachiel: quæ omnia B. Amadeo à Gabriele reuelata esse asseruntur, de quibus plus dicam cap. 1. ver. 4.

Denique hocce scâculo in Apocalypsin commentarii sunt è notris Franciscus Ribera, qui pœcilius singulariter prophetæ busius partes & sententias particulariter, & appositæ ad literam explicat & applicat: Blasius Viegas succulentè & moraliter. Berendichus Petrus in octo prima capita docte & floridè: ac Ludouicus Alcazar prolixè, ingeniosè, eruditè & elaboratè, utinam æquè genuinè & solidè ad literam.

Ergo pro sensu literali pœcilius carteris legendi hinc sunt Ambroſiaſter, Andreas Cesarienſis, quem sequitur Aretas, Ribera & Viegas: pro mystico Ruperti.

Rupertus: pro mortali Viegas, qui tamen subiunct
liberis suo conceperit indulgeret, & euagatur, nec
satis insister sensui literali, qui omnis tenius mora-
lis & mystici, appolluitur aequum ac solidum debet esse fundamentum. Quia in te peccante multi
interpretes & concionatores, qui, dum fabelles
& actiones veniant conceperis, solidos, diuinos ac
ernutios Scripturam sanctam admittunt.

Et hereticis scriptoribus Berzo, Ballingerus, Meyerus, Lambertus Viretus, Pignetus, & alij : è quibus suam catenam confarconauit Marloratus Scriptor et nuper nonnulli Anglocalvinisti, qui dum in Pontificem Romanum sua omnia conterquent, luctore exaci, mania & cerebro laboree videntur, ac eleboru potius indigere quam calamo. Purus te mathematicè demonstrare Pontificem esse Antichistum, cum omnis illorum demonstratio, vel nuda eorum assertio, vel mendaciam, vel calumniam, vel tertius depravatio aut conforzione nihili : sic esti si ruditibus suis per fas, siue per nefas insanum hoc suum phantasma, & mens hereticaz idolum persuadeant. Sua huc somnia vocant Apocalypses Apocalypticos, cum reuera sint Epicaliplies & Calypso, quibus Apocalypsim magis inuisuante, intricante & obfuscante, dum spiritu veritatis acti , in orbem à calce ad caput eunt & rediunt, quibus verè competit illud Plautus : *In circulo ambulabunt.*

Hocce Interpretes, præsentis recentiores orthodoxes censes, ac nominatis tocum Alcazarium à capite ad calcem perlegi, díscussi, & in compendium redigi, quod haec commentatori sparsum inferat, ut qui cum legerit, totum Alcazarium, exindeque omnes Interpretes legent, magno tum librotum, tum temporis, æquè ac latibus compendio. Quocirca singulorum sententiarum ordine methodico recensib; ac deinde illam que magis genuina videtur subextam, èamque exadiu & fusiù paulò confirmabo & illustrabo; præsentis vbi illa mea viaus erit, & via aliam habebit auctorem, qui eam tunc & plenè explicet, ut difficultates omnes exaustrat, ac mentem votumque legentium explex. Vbi simul ostendam, qua ratione pleraque ab illis minus verè & congruè pro sensu literali affectur, ac prætextum ab Alexario, congrue verèque pro sensu vel morali, vel secundummodum vispari possint: atque ita illa & Alcazario aliisque auctorebus, quæ ab eis ipsiis lectoribus confutam, faciliusque ut opus eius eruditum & virginem annis elaboratum, magis comprehendim utileque reddatur. Concludo: Syntaxis vero noui testamenti, que estat in Bibliis Regiis, in sola Apocalypsi desideratur. Illa Romæ estat in Biblioth. Vaticana, æquè ac vetio Arabinovarumque subinde citato, vbi quid noui affect vel ultilite, uti feci in comment. Prophet.

C A P V T P R I M V M.

SYNOPSIS CAPITIS.

Propositus libri titulus, & elogium usque ad v. 4. Deinde subditur epistola seu dedicatio libri a v. 4. usque ad 8. quae septem Asia Ecclesijs, quibus predicauerat, suam Apocalypsin dedicat, eisque gratiam & pacem appetatur. Tertio, est prelagus, continens narrationem prima visione a v. 8. ad finem. Describit enim speciem gloriosam Christi, quam vidit in medio septem candelabrum, sed est septem Ecclesiarum Aia.

Neat Alcazar, in singulis hisce tribus partibus argumentum totius libri indicari, in titulo breviter, paulo latius in epistola, in prologo seu prima aetate personae distinctissimis. Christus enim formatus & specie quasi representat omnia que continentur in Apocalypsi, sicut prologus in commedia totam comediam summatur exhibet.

Perf. 1. Apocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere seruis suis, quæ opotet fieri citò: & signiheavit mitem per Angelum suum seruo suo Iohann,

2. Qui testimonium perhibuit verbo
Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcumque videntur.

3. Beatus qui legit, & audit verba prophetarum huius: & seruat ea, quæ in ea scripta sunt: tempus enim propè est.

Iesu Christi, quasi dicat: Hec est, vel hic incipit propheta Iesu Christo à Deo Patre non angimanice, sed palam & aperte reuelata. Pater enimclarè loquar Christus filio suo. *Quam dedit isti, puto Christo, in sua conceptione & incarnatione* / ab ea enim Christus plenus fuit omniicitia, sapientia, gratia & virtute. *Deus palam facere*, id est, ut eam palam faceret & reuelaret, non aperte, sed per enigmata & symbola, *sermone*, *scripturis*, *Christianis*. Apocalypsis, inquit, sive reuelatione eorum que *spiritus* *fieri* *est*.] Hoc est, quacitò incipient fieri, licet non citò finientur. Nam perfectiones Christianorum, qua hic reuelatur, ceperunt sub Traiano, qui post Nerum facellet Domitiano, & terminabantur in fine mondii. Perperam ergo ex hoc loco suspiecunt sancti nulli, et hoc forte finē mundi, & diem iudicij; quam suspicione abstergit Christus Matth. 24. v. 36. & S. Paulus 1. Theol. 1. vii ibi annotavit S. Iohannes & S. August. 1. S. Cia. c. 5. Minis enim rectè alijs Cith, inquit, quia mille anni apud Deum funguntur dies via. Nec enim explicano, non est sufficiens.

P O C A L Y P S I S, id est, reuelatio. NI ~~Nostri~~ ~~scripturae~~ grecè idem est quod. reuelo, velata & arcana de-rego. ~~scriptura~~ enim idem est quod rego, occulo: vnde ~~scriptura~~, id est, ve-lum; & ~~scriptura~~, id est, velum carnis mulierum.

Prolegomena

clara confidatio humanae infirmitatis, que nos annorum mores non parit. Secus est in Prophetis virisque divinitus, ut dicam ver. 7.

**Apocalypsis
Chirilis se-
culata in
eius incar-
nacione.**

Hoc ergo parat, Apocalypsin primò reuelatam esse anima Christi in eius incarnatione, idque clara & perfida; eisque soli, non Propheta, non etiam angelis. Fureum enim haec secreta abscondita à seculo in Deo, ut ait S. Paulus Ephes. 3. 9. Ad Christum enim solius officium pertinebat praeservare & prouidere ea, quae eius fidibus, & roisque Ecclesie erant post & per suam mortem evenientia, praesertim in fine mundi: ibi enim incipiet gloriosum Christi regnum. Porro Christus per angelum hanc suam Apocalypsin reuelauit S. Iohanni, qui cum hic delicitur, omnibus spectandam proponit; ut in commedia, vel tragedia, res & colloquia Imperatoris aliquis olim facta, per eum qui eius personam gerit, quasi propria, & quasi iam ficeret, & ab eo gemitent, & cencentur & exhibentur. Ita Alazar in protonomiis nostrar. 3. qui & addit. nota. 4. Iohannem hic tacite recusat ne libri appellario praferat ipsius scriptoris nomen: ait enim Apocalypsis, non Iohannis, sed Iesu Christi; sicut nostre Societatis auctor eam Iesu Societatem, non Ignatii, modestita causa voluit appellari. Ecclesia tamen merito Iohanni eum honorem deferit, quem ille reiecerat, vocaque Apocalypsim S. Iohannis.

Hic ergo Christus suum Apocalypsin, id est, reuelationem quam à Patre accepit, non totam, sed partem Ecclesiae magis profuturam reuelauit S. Iohanni, & per eum fidibus; tali namen & atean, scilicet per enigmata, quorum respectu potius est Epicalypsis, quam Apocalypsis. In te ergo est Apocalypsis, sed in modo & pharao est Epicalypsis, id est, occultatio & velamen. Ipsa tamen Christi, cui primò clara reuelatio est, fuit, & quoad rem, & quondam modum, Apocalypsis, non Epicalypsis. Hoc responsum sit Lutheri, qui S. Scripturam vult omnibus esse claram, id est Apocalypsin reuelare, quod obscura sit, & falsò dicatur Apocalypsis, id est, reuelatio. Addit, licet prophete in ea fuit obscura, multa tamen in ea sunt praecpta vita clarissima, & praeferunt exhortationes ad perseveriam & patiencia tempore persecutionum, ut recte Lutherus responderet Bellarm. lib. 1. de verbo Dei c. 19. Alio sensu S. Paulus 1. Corin. 1. v. 7. & S. Petrus epist. 1. cap. 1. v. 7. & 13. Apocalypsin, sive reuelationem Iesu Christi, vocant eam que ab ipso Chirilis facienda est in die iudicii. Tunc enim se, siuamque gloriam, & poeritatem iudiciorum, atque ad omnium hominum facta, non bona, quam mala, rei mundo pander & reuelabit.

Mutens (scilicet hanc Apocalypsin, sive prophetiam) per angelum suum fuisse suam, [Deus enim, & Christus sicut per angelos docere & illuminare homines. Hoc enim congrua divinae prouidentie oculo poscit, ut omni per medios dirigantur. Hocque est officium angelorum, id est, legatorum Dei. Sunt enim ipsi administratores spiritus in ministracione missi, Hebr. 1. Pari modo Deus Iacobam, Ieremiam, aliosque Prophetas ordinavit, non per se imundavit, sed per angelos docuit, eisque suas prophetias reuelauit, ut dixi proemio io Prophetas quatuor. 1. Reuelauit ergo hanc Apocalypsin tota Trinitas Christus secundum humanitatem, Christus angelo, angelus Iohanni, Iohannes Ecclesie, prout illam hic eidem scribit & sollicitabit.

A **Nota.** Triplex inter loqui folget Deus hominibus & Prophetis. Primo, per internam locutionem & inspirationem, sive in phantasia factam per angelum (uti communiter accidit) sive in mente factam à solo Deo. Solus enim Deus menti nostrae illabi potest, solus immediate intellectum illuminet, & voluntatem communiqueret & accendit. Secundo, per externam apparitionem & locutionem angelii. Tertio, si pleniter Deus vel Christus apparet & loquuntur, utrū apparuit S. Paulus cum consuetudo Actor. 9. v. 4. & alii aliisque scriptis. Tertius modus nobilior est secundo, & secundus nobilior est primo. Quocirca S. Hieron. Math. 2. Iosephi dignitatem præ Magis colligit, ex eo quod Deus ad Iosephum legauerit angelum. Magos vero docuerit per se lo nominis. Verba eius sunt: *Qui manera obstatur Damus consequenter reiponsum accipimus, non per angelum, sed per ipsam Domusum, ut meritorum Ioseph primum demonstaretur.* Rex enim maiore honore affect subdignum, cum ad eum legar procipscum aliquem è sua aula, quām cum ad eum nadis mittit epistles. Inspirationes enim Dei, sunt quasi eius epistles, ita Alazar.

**Qui testimoniū perhibuit verbo Dei, & testi-
monium Iesu Chirilli.**] Id est, de Iesu Christo, qui est Verbum Dei iam dictum, est enim hendiadys & apophysis. Idem enim est *verbo Dei*, quod *Iesu Chirilli* ita Riberia.

Secundo, & magis genuio, verbum Dei vocat doctrinam à Deo reuelatam, qualis est Euangelium, omnique S. Scriptura: hoc enim paulus vocatur verbum Dei. Porro hoc verbum, & hoc doctrina Dei hoc loco non est aliud, quam *testi-
monium Iesu Chirilli*, id est, Euangelium, sive do-
ctrina Euangelica, quam prædicamus, qua testimoniū perhibemus Iesu Christo, quod scilicet ipse sit filius à Deo mediante, redemptor & saluator mundi. Hic ergo Iohannes suum Apocalypsin & prophetiam vocat Euangelium, id est, op-
timum nuncium de instanti ob Christi fidem periectione, & per eam martyrio, & felicitate & corona eterna, quam suis hiis Christus promittit & ostendit. Est enim Euangelium & fideles substan-
tia rerum sperandarum, Hebr. 1. 1. Apocalypsis ergo conuinet Euangelice doctrinæ medul-
lam & substantiam.

Hunc esse sensum patet Primo, ex Gezco: *τι μαρτυρεῖς δέ με;* οὐδὲ τί μάρτυρας εἶμαι, id est, qui testimoniū est verbum Dei, & testimoniū Iesu Christi. Idem est ergo verbum Dei, quod testimoniū Iesu Chirilli; sicut eadem est doctrina Dei, & doctrina Christi. Vtrumque enim græce ponitur in accusativo, licet Nostrum vitam in diabolo, alterum in accusativo verte-
rit clarissima causa. Latinè enim clarissima dicitur re-
flicari verbo Dei, quod testimoniū verbum Dei: et aduerso clarissima dicitur testimoniū Chirilli, quām testimoniū Chirilli. Testifi-
cari enim est perhibere testimoniū, ut veritatem Nostram.

Secundo, id patet ex v. 9. ubi ait: *Fui in insula que appellamus Patmos: proper verbum Dei, & refi-
cans Iesum:* q.d. Fui relegatus in Patmos, quia prædicabam verbum Dei, & quod testimoniū perhibebam Iesu Christo, quod ipse esset Messias: unde liquet, idem esse verbum Dei, ac testimoniū Iesu, puto Euangelium, sive doctrinam Euangelicam, quam Iohannes prædicabat.

Triplex
loqua-
Deus hu-
bris.

Apocal. &
Euangel.

Proferim
et Euange-

Quocirca

In Apocalypsin. Cap. I.

13

Quocumque tuis.] Hic vetha non sicut referenda ad opera & miracula Christi: sive conscripta in Euangelio, & vult Ambrosiaſter, Beda & Rupert. sive in Iohanne predicit, vt volumen Ribeta & Viegas) sed ad ipſus Apocalypſeos viſionēs: in quarum fungiſi ſemper ait Iohannes, Et tuas ei endi, quod non ait in Euangelio. Arque ita in praefenti re de ipſa viſione, quam hic in Apocalypſe accepit Joqueur: alia enim non effet lectio ad rem. Agitur enim de testimonio, quod Iohannes perhibuit Christo, non in Euangelio, fed hic in Apocalypſi, ſcribente eo quocumque vidit, & audiuit a Deo, ita Alcasar. Idem conformat sequentis: Beatus qui legit & audiit verba prophetarum eius. Et fermat ea.

VOL. 3.

Seruit ea, quia in ea scripta sunt.] Tum ea exequendo, qualia sunt monita, que dantur cap. 1. & 3. Episcopis & Ecclesiis Ait, nam deoꝝ ea in memoria conservando, ut illis ad Dei obsequium, & fætudam vitam, ac patientiam, quam ad martyrium pro Christo obsequandum exercitent, quales sunt viliones que cap. 4. & deinceps recenteruntur. Sic de matre Christi dicimus Luc. 1. 19. Maria autem conservabat omnia verba haec, conservans in corde suo.

Tempus enim proprium est.] Pro tempore Gratiæ non est ~~z~~ ⁱⁿ, sed ~~in~~ ^{ad}, id est, opportunitas, q.d. Beatus est, qui hanc preceptam legit & feruat, quia propè est tempus & opportunitas viderintur ea et fructum capiendi. Inquit enim occasio prometendi bearinadinem, & coronas æternas in celis per persecutions, quas iam fidelibus & athletis Christi imminentes praediti, & hic prædicto, nimirum per beatum in gloriam, & tolerantiam mortis & martyris, ex quo mox in celum beandi evolabuntur, ita Aretæ.

Hucusque riteulus Apocalyp̄eos, sequitur Epis-
tola dedicatōia.

4. Iohannes septem Ecclesiis , qui sunt in Asia. Graia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est: & a septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt;

5. Et à Iesu Christo ; qui est telis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terrae : qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo,

6. Et fecit nos regnum & sacerdotes
Deo & Patri suo: ipsi gloria, & imperium
in secula seculorum: Amen.

7. Ecce venit cum nubibus : & videbit
cum omnis oculus , & qui eum pupuge-
rant. Et plangent se super eum omnes tri-
bus terræ: Etiam : Amen.

8. Ego sum & ω , principium & finis,
dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, &
qui venturus est, omnipotens.

A *firum sapientie, et una Ecclesia: et omnes in quibus abundantior est firum consilii, et altera Ecclesia. Sic & S. August. 17. Crux. 4. Gregor. 2. 3. Moes. 1. Iudorum lib. 8. Etymol. cap. 1. dicunt, id est separata Ecclesia, et una Catholicae separata forma praeceps ab aliis decesserat.*

*Gratia vobis & pace.] Hoc est Apostolica salutatio à Christo accepta, quia Dei faveorem, & omnem bonum (hoc enim Hebreis significat *pax*) suis imprecantur.*

Near Tertull.lib.5 contra Marc. c.5. &c et co.

Baron. anno Christi 45. Iudeos, &c ex eorum mo-
re Christum, pacis nomine salutare confusse di-
scipulos, quos, ut eodem modo cim in alienas do-
mos introirent, in ea degeneris salutarent, admo-
nuit Luce 10. 5. Post Christi verò ascensionem
Apostolos in futuram paci gratia addidit, iām
præmissis, quod videlicet tam sublimis gratia re-
stituitur per Christum generationi humanae clienti-
amnuntiatores, & , vt Tertullianus, *evangelistæ*
christianorum. Hinc Paulus in suis Epist. & S. Petrus suo
salutante, dicendo: *Gratia vobis & paci. Eadem fa-*
lutationis in suis Epistolis vius est S. Ignatius, ex-
terique Antiocheni Episcopi. Vnde S. Greg. Epist.
37. ad Anatol. Antiochenum Episcop. in fine sic
alit. Amen, gracie que videlicet verba de scriptis se-
stribu accepta, idcirco in meis Epistolis poso, ut de S.
Ignatio beatissima vestra cognoscatis, quae non solum
vobis est, sed etiæ nostris. In Epist. enim S. Ignatij ad
Eph. eadem verba subscripta legantur, ex cate-
ris verò excidisse purantur. Venque didicit hoc
S. Ignatius à S. Iohanne magistro suo.

Ab eo qui est, & qui erat, & qui venient est.] Id est, à Iehoüa, put à Deo. Alludit enim S. Iohannes ad illud Exodi 3.14. *Sicut qui sum &c.* Quia

*et misericordia tua ad nos. Ideoque in Graeco non est hic solocristus, ut vult Gageneus; neque sensus est nullus, ut vult Etiasmus: sed est nimis, hinc imitatio nominis Hebrezi, quod quasi indeclinabile & invariabile sibi indidit Deus, dicens Exodi 3, *tu es Deus noster et liberator noster, hoc est, misericordia tua scholastici, hoc est, misericordia tua, id est, qui es, fuit et eris: Hebrezi enim per futurum significant tei confortant, et continuo duracionem), misericordia tua ad nos.**

Pari enim modo hic, cum ait Iohannes: an,
supple tu λαζαρον, id est, qui vocatur, vel cui no-
men est, i ἄτ, i ἔ, i Λαζαρόν, id est, qui est, qui

verumque ipsius. At enim: *omnium etiam apud nos* *est in* *deo* *et in* *christo* *est* *et in* *spiritu sancto*. *Qui dicit:* *Gratia vobis et pax ab eo,* cuius nomen est *ens*, *et Eas,* *et Ei* *venit*. *Vnde patet,* articulum *est* *in* *deo* *et in* *christo* *non tanquam participem,* *neque tanquam nominibus* *tunc* *hunc* *sua* *misericordie* *aceperis,* *sed tanquam* *propriis* *nominibus* *esse* *adlungum:* *hac* *etiam de causa ipsa* *infesta* *relepta* *signe.* *Sic S.* *Augustinus* *aix,* *se* *leteras* *scribere* *ad Deum granum* *alij* *ad Deum dedit;* *qua* *hic* *nomina* *vitorum* *sum* *pro*
pria, *et indeclinabilita.* *Vide dicti* *Exodi* *3.* *et 6.* *vbi* *ostendit* *nominem* *Iacobus* *esse* *idem* *cum en quod*

*Johannes septem Ecclesiis.] Quas recenset c. 2.
& 3. Quidam his septem scribit, omnibus aliis scribit,
ficit Paulus, quod ad Romanos, Corinthios &
alios scripti, hoc ad omnes fidelium gentes scribit.
Hinc mystic. 5. Chrylchom. 1. ex variis in Ma-
thaeum : Septem, sit. Ecclesiis sunt omnes, propter pa-
rem parvum. Omnes ergo ne quibus abundanter illi*

Commentarius

dicitur, qui est, vel siam qui sum. Dicitur S. August. in sentent. num. 367. *Quoniam autem natura immutabilis non accipit Filius & Eras sed ratione. Et ideo enim variorum est, quia alius qui est, esse non potest: nam propter mutabilitatem temporis in quibus versatur nostra mortalitas, non mendaciter dicimus, Filius, Est, & Eras, sed praesens est, in praesentia nostra in futuro: Filius quippe quia nuncquam debet esse: eras quia nuncquam datur: est, quia semper est. Neque enim velut quia sum non sit, cum praesens accidit, aut cum fuerit tanquam non fuerit arietur. Proutque enim secundum temporis voluntatem locatio humana variorum, qui per nulla derit possum, aut possit, aut poterit tempora, vere dicuntur de illa emulilibus temporibus verbis.*

Potest per hoc tria putant aliqui notari tres personas S. Trinitatis. Alcasar hanc de solo Deo Patre accipit, non de Filio de eo enim mos subdit, Et à Iesu Christo, nec de Spiritu sancto: de eo enim patet subdit, Et à spiritu patribus. Melius Riberia accipit hanc de Deo indistincte, prout scilicet Deus communis est tribus personis. Tam ergo de Filio, & de Spiritu sancto, quam de Patre hac omnis & singula accipias. Quod enim sequitur, à Iesu Christo, de Christo, non ut Deus, sed ut homo est, accipiendo est. Sequitur enim: *Qui dilexerat nos, & latus nos in sanguine suo.*

An nomen Iehous fit hic notat. t. decem rationibus contendit, nomen Iehous idem profus est cum eo, qui est, qui venit, qui erat, qui futurum est. Nomen enim Iehous compositum est ex quatuor hisce vocibus, non non non iudeo hebreo, id est, qui erit, qui est, & qui fuit. Singulas enim litteras nominis Iehous unam ex hisce distinctionibus per compendium & crasis significare, id est dico hoc nomen infabilis & tetragramon. Sicut Machabaei nomen confitatum est ex initialibus literis versus Exodi 15. 11. *Micmaccha hadim Iehous.* id est quis similitus in fortibus Domine? Sic Latini Spurios dixerunt, quod illi literis S.P. id est sine parte notarentur, ut telluris planetarchus in questi Romanis. Sic in cruci Christi sepe scriptum videmus L.N.R.L. id est, Iesus Nazarenus rex Iudeorum. Sic veteres Romani scribabant S. P. Q. R. id est, Senatus populiisque Romanus.

Vero hoc symbolicum est & cabalisticum, non literale. Literale enim nominis Iehous significatum est, qui est, vel qui era. Deducitur enim à radice iudeo hebreo, id est, qui venit, qui ostendit. Exodus 3. 14. Praesertim, quia littera Iehous distinctionibus alterius nominis non est sequitur respondent. Nam in Iehous sunt quartus littera, cum iudeo hebreo, tantum sine tres distinctione, non quartu. Primitus enim vera est dictio, non dura. Sic quoque haec tria non respondent ex ordine tribus epithetis S. Iohannis. Nam primum est, qui erat; ultimum, qui venit, est. In iudeo vero haec ultimum primum est, qui era. Ultimum, qui fuit: licet ad hoc respondeat Alcasar notat. 3. id est studio est factum à S. Iohanne, ut significaret Deum, qui Moysi & Prophetis erat futurus, id est, venit, redemptor, iam in legge noua adesse, et quae praesentem. Vnde Moses in Iehous incipit ab eo qui era, Iohannes vero ab eo qui est. Verum quae cumque fuerit mutationis causa, hinc saltem liquet, hoc nomine non planè idem esse cum nomine Iehous. Itaque Iehous, id est, qui est, idem est cum eo, qui est, qui era, & qui venit, est, non litteris & etymo, sed signifi-

catione & sensu. Nam qui est, significat eum qui semper est, & qui habet constantis, immutabile & aeternum esse, hoc est, eum qui est, qui erat, & qui futurum est. Faustus Arabicus, qui sic verit, ob ille qui est, & qui existit, & qui futurum est.

Rursum, Alcasar notat. 2. docet nomine lehoua representari mysterium S. Trinitatis. Tres enim substantiae per triplicem verbi substantiam repetitionem denotantur: unitas verbo essentia per coniunctionem copulatiuum. Itaque id est, referit ad Patrem, cui attribuitur potentia & gubernatio, quae futurum spectat: Filiu, referit ad Spiritum sanctum, cui attribuitur bonitas, quae prima oenam fuit ratio, que Deum induxit ut le creaturis comunicaret: Et filius, referit ad Filium, cui attribuitur Dei sapientia, quae futuris & presentiis praefens adhuc, & omnia in sua aeternitate interne praesentia. Insuper, sicut in hisce tribus non variatur essentia significatio; haec enim tria, erit, est, fuit, sicut sunt derivatae verbi substantiam suam, ita eiusdem essentia significacionem retinunt, sed eam tantum per tempora inflectunt & modificant. Ita eadem essentia deitatis est in tribus personis.

Hoc pariter vera sunt, sed symbolica & quæ ac pietate, non literalia.

Ctertiu, idem notat. 3. notat nomen Iehous, id est significet Dei essentiam & substantiam, posse tamen quoque ad prouidentiam eius opera referri. Nam id est, significat quod Deus suis operibus initio dederit: id quod ideo daturum est progressum: erit, quod ideo daturum est perfectionem.

Per hoc ergo tria significatur, Deum fuisse principium Ecclesie, & ab eodem esse eiusdem progressum, ac similiter forte consummationem. Hoc est, quod subdit v. 8. *Ego sum a deo, principium & finis, dicit Dominus emanatus, qui est, & qui erat, & qui venit, est.* Hinc Moraliter, hoc nomine fidei cuiuslibet exordiencia est spes. Nam, vt a S. Aug. sentent. 3. de Ascensione: *Fidelis qui quis cum iuncta persecutori, per ea que croyerat prestita, discas sperare promissum, ac Dei sui patrem, profectus inque bonitatem, quasi futurorum impar cautionem.*

Dicit *venit, ponit*, quoniam *futurum*, ut significet venturum Deum ad iudicium, id est breui (vnde Syrus vertit, & qui venit) quo Domitianum, & aibos fideliem perleccores puniri & damnabit: fideles vero ipsos & martyres liberabit, glorificabit & coronabit, ut hac ratione animet eos ad confitendum.

ENota. *ut venturum est* propriè competit Filio. Filius enim propriè venturus est, & iudicatur orbem (vnde Patres ex hoc loco cogita Ariannos probant. Filius vero è proprie est Deum.) hic tamen attribuitur Deo in communione, ac confequenter tam Patri & Spiritui sancto, quam Filiis: quia tota Trinitas veniet, ut iudicium petat, & iudicetque mundum non per se, sed per hominem Christum.

Denuo Deo propriè competit, id est. Eius enim aeternitas semper est praesens, subique constantis: dicitur tamen etiam fuisse, & fore; quia omni tempore praesente & futuro communiteratur, illudque ambi & complectitur. Ita S. Aug. lib. de vera & falsa religione c. 49. & Nazianz. orat. 43. Quin & Plato in Timaro: *Quis erat antiquus, & erit, quia non tempori species sunt, non rei aeternae substantiae affiguntur. Dicimus enim de illa Et, Era & Era, sed reuera solam esse competrat.*

An Ihesus
figuram
& Transu-
tum?

Ihesus na-
tus
Primi,
effigies,
Secondo,
procedens
deum.

In Apocalypsin. Cap. I.

15

Septem Spiritus Dei, qui

*Et à septem spiritibus, qui in confecto thronum eius sunt.] Quares, qui sunt hi lep̄i spiritus? Resp. Primo, Aretas, Prima, Haymo, Beda, Rupert, Anlbetus & Thom. Angl. intelligentes septem dona Spiritus sancti, id est, ipsius Spiritum sanctum, qui est auctor septem donorum. Non enim à septem donis, sed à Spiritu sancto suis hic pacem & gratiam precavatur Iohannes. Sic & Eucherius in questiōne, noui testam. quālit. vltima: *Hic lep̄e spiritus, inquit, sunt, quos & Propheta Igitur c. 1. v. 3. annoverat, spiritus sapientia & intellectus, spiritus consilii & pietatis, spiritus scientiae & virtutis, spiritus timoris tuus Dei.* Hic sensus placuit Marlorato & hæretici. Verum si potius dixisset Iohannes: *Et à Spiritu sancto.* Adde, hunc sensus esse mysticum, videlicet annoceauerat Petrus Galatinus hic: *vt talis ergo admittit poetæ. Nam ad literam hosce septem spiritus, etiā septem angelos, patet rūm ex iis quae mox afferam, rūm ex eo quid dicantur stellæ ante confitēlum Agni, vel ihu. Hoc autem est angelorum, qui sunt administratōrēi spiritus Dei,* ut patet cap. 5. 6. c. 1. 5. ver. 1. & 6. cap. 16. 1. c. 17. 1. cap. 2. 1. 9. cap. 3. 1. cap. 8. 2. Vnde per spiritus hostium intelligentes angelos, Clemens Alexand. lib. 6. Strom. in fine, Aretas, Lyranus, Peter. Rabera, Emmanuel Sà, Setarius & alij mox citandi; & ex hæretici Bæza, Tremellius & Iunius hic, Franciscus Daudin in defensione suarum thesiū apud Faustum Socinum pag. 45. & ipse Socinus pag. 46. Vnde*

Secundò, alijs passim per hos septem spiritus accipiunt angelos, sed varie. Nam aliqui, vt Lyranus, Hugo & Dionys. per septem spiritus intelligunt omnes angelos: tepeñacium enim est symbolum uniuersitatis. Alij proprii accipiunt septem angelos per se, ut septem spiritus Ecclesiastum, ad quas scribit hic Iohannes. Verum

Dieo, bosce septem spiritus esse septem primarij angelos, qui assūtūt Deo, quasi spiritores ac primores regni ipsius, parati ad omnē imperium Dei, vel per se, vel per alios inferiores, angelos exequendū, peccatum in cura & administratio ne hominum. Hi enim vocantur & sunt spiritus administratōrēi, Hebr. 1.

Id ita esse patet, Primo, ex cap. 5. 6. vbi iudeo septem spiritus vocantur septem Agni cornua, & septem oculi, id est, vigiles æquæ ac robusti administratōrēi Dei: *Qui, sit, non septem spiritus Dei misit in omnem terram.* Ergo sum angelus: hoc enim est mitti: inibi angelus idem est quod missus, pura nuncius & legatus. Vnde Zachar. 4. 10. hi septem spiritus vocantur *septem oculi Domini, qui dñe*cent in universam terram,

Secundò, ex cap. 8. 1. vbi expressè vocantur angelii. At enim: *Et vidi septem angelos stantes in confiteū Dei.* Ex cap. 15. 6. Existunt septem angelii habentes septem plaga.

Tertiò, quia Tobit 12. ver. 15. ait Raphael: *Ego sum unus ex septem, qui agitamus ante Damnum, scilicet proximè, quasi prijori à rege & summo orbis gubernatore.* Nam aliquoi millia milia assūtūt Dei, vt ait Daniel cap. 7. 10.

Quarto, quia similiuntur septem angelos prepositos esse septem planetis, docent Rabbini Hebreorum, & multi Chiesianorū Philosophi & Theologici. Audi Tribenitum initio libro, quem scriptit de Septem intelligentiis orbib⁹ motuientibus & regenibus, ad Maximilianū L. Imp. Veterum ait, *septem est, multum hinc inferiorē ordinatione primi*

A intellicimus, qui est Deus, per secundas intelligentias gubernari: quoniam opimam Conciliariorū medievalem affirmans, dicit septem planetū septem spiritus a principio eadi & terra esse praefatas, quoniam usque quaque mundi gubernat anno 354. Huius positionem complures variis delictissimi probaverunt consensus. Verum me tristis subdit Tribenitum: *Confiteor quod in his omnibus nihil credo, nihilque admittit nisi quod credat Ecclesia Catholica catena ex vana, confusa & superflua res.* Multū enim multa adducent, eaque vana & superflua, in modo heterotica, quales sunt nubes Saturni apud Epiph. hæc a. 5. qui nominavit mundum & quod eo continentur, à septem angelis esse producta. Insuper, an septem planetarum angelū cum hisce septem spiritibus iidem sint, valde dubium est. Nam hi nulli sunt in omniem terram, illi planetarū sunt affident, eisque rotant. Sed sicut ibi sunt septem, ita & in terra, que planetis hisce subiecti, congruit esse septem angelos praefides.

Confirmatur Primo, quia Christus stupans hisce septem angelis clarissimis, subinde corporaliter apparuit Sanctis, vt S. Sebaldiano, dum cum animalium ad instans martyrium, id estque miro splendoris cum circumfudi, & pallio candidissimo per septem hostem angelos eum amicuit, vt habeat Acta S. Sebaldiani, fideliter grauebreque à Notariis Rom. conscripta, quæ citant probanteque Ado, Viardus, Baron. & alij.

C Confirmatur Secundò, quia pariter diabolus hostis Dei, hisce septem angelis ex aduerso oppugnat septem demones, quos eum septem capitalibus viris præfessis tradit S. Antonius apud Athanasium, & Serenus apud Cassianum collat. 7. c. 17. & ex his Serenus Tobit 5. v. 8. quālit. 6. Licet id alij negent, præterneque quoque demones ad qualibet virtutis homines tentare.

Quintò, quia reges Persarum totidem habebant principes. Nam Afluerus, vt dicitur Esther 1. ver. 14. habebat septem ducem Persarum atque Medorum, qui volebant faciem regis, & prout post eum residere solisi erant. Hi autem reges in hoc imitari sunt Deum, Deique prouidentiam. Nam, vt ait Ariost. (vel quisquis est auctor) lib. de Mondo ad Alexanderum, post medium, & ex eo Apuleius, maiestas & gubernatorum regum Persarum fuit imago divinae maiestatis & prouidentie. Idem docet liberulus de Regio Persarum principatu, ex aductis Barnabæ Briloni fol. 6. 4. & 6.

D Atque hec est causa, cur in S. Script. horum septem angelorum non habet mentio, nisi postquam Hebrei in capitulitate fuerunt, ibique in aula regum Persarum & Medorum, holce septem primos regni principes confixerunt. Tunc enim ei resuelatum fuit, instar illorum esse totidem Dei principes in aula cœlesti. Excipe Tobiam, qui diu fuit ante Cyrum & reges Persarum, ac à Raphaële cap. 1. 1. didicit holce septem esse in celo. Tobias enim, à Salmanasar fuit abductus in Assyriis. Non constat autem, an Assyrii principes septem ueris habuerint in sua regia, vt habuerint Persi.

E At his ergo septem angelis, quasi ab administris Dei, non autem quali ab auctoribus, gratiam suis postulat S. Iohannes: qui enim in aula regis habet gratiam & favorem principum inimicorum regi, habet & gratiam ipsius regis. Hinc dicimus: *Maria mater gratia, mater misericordie.* Et, *Nec calpus filiorum, mōris fac & cœsū, non donando, sed impetrando mansuetudinem & caritatem, sequit ac calparum solutionem.* Pari modo cum B 2 Iohan

Resp. fuit
septē
principes ange
li.

Probarū
primum.

Secondū.

Tertiū.

Quarto.

Johannes ait: *Gratia vestis à septem spiritibus*, hoc ideo rogat hoste septem angelos, ut gratiam illis à Deo impetraret. Ergo eos invocat. Sancti ergo hinc invocationem Sanctorum contra hereticos. Quocirca non tantum significatur hic, hoste septem spiritus afflisteret Deo, ut vult Beza, sed etiam nobis praefit & succurreret, ac, ut magis ope sua succurset, eam à nobis esse implorandam. Insuper, eos esse primarios auxilium ecclesiae. Deo enim afflueret, ut principes suo regi.

Secundus.

Sexto, quia borum septem Archangelorum celebris est memoria in Sicilia, Neapoli, Venetis, Romae, alisque Italiz vrbibus, vbi & imagines eorum alfabeti, quin & opere mozaico exprefſi cernuntur. Neapoli de ictem editus est libellus anno Domini 1594. Panormi, quia vrbis est primaria Sicilia, exar templum septem principibus angelorum dicarum, in quo anno Domini 1516. veruſe corundem effigies repente sunt. Huius templi rector, Antonius Dux, lacerdos pietatis & innocoris vita, Dei instans credulorum admonitus, Romanum venit anno 1517, ut eorumdem cultum ibidem promovet, ildemque Ecclesiam vel inueniret, vel apparet. Quocirca post multas orationes & ieiunia, caelesti lumine illustratus cognovit, Thermas Dioctetianum locum esse septem spirituum ante Deum astantium; utpote in quibus fabricandi laborarent tot corpori angelii, pura quadriginta Christianorum, & de Martiis milia, ad id damnata: in quibus excellebant sepe Martires illustres, nominum S. Cyriacus, Largus, Smaragdus, Sisinnius, Saturninus; item Sanctus Marcellus Papa, & S. Thrasion, qui Christianos in iis laborantes animabam, siveque opibus alebant. Huius reuelacionis, quam biennio post Venetiam primum, postea Roma anno 1515, typis euangeliorum Antonius, mentio fit in eius sepulchro, quo in hinc Thermae ante summi altare erat. Purgatio ergo Thermae, locus anno 1515, à Philippo Archistro Vicario Generali Iulii III. Pontifici dedicatis est B. Virginis angelorum, sive septem angelis flirpare & circumdata. Cümque per bella rursum locus hic negligens & profanatus esset, iterum anno 1515, alia visione significarum est, diuino decreto, Thermae hinc ad honorem septem angelorum, in templum consecrandas esset. Quare Pius V. Pontif. auditis eius rationibus & reuelacionibus, negotium dedit Michaeli Angelo Bonarotii, nobili atquecito, ut formam templi in Thermae hinc delinearet & appararet. Quo facto Pontiff ipse indicito Cardinaliom cœtu, die 5. Augusti anno 1561, coram Cardinalibus, rota curia & populo Romano, pontificibus induitus, Thermae in honorem Sanctæ Mariae angelorum solemnē prece & rito dedicauit, illamque Ecclesiam titulo Cardinalium orosuit, eoque ex Ecclesia S. Crucis in Ierusalem transflati monasterium Patrum Carthusianorum. Eadem postea nouis privilegiis & ornamentis illustrarunt Pius V. & Gregorius XIII. Ita habent Chronica illius Ecclesie, quæ à Patribus Carthusianis accepti & perlegi. Ita pariter rem totam narrat noster P. Antonius Spinellus tract. de Festis & templis Deiparae pag. 690. & Octavius Panzerius in Thesaurus Romæ abſconditis cap. de S. Maria angelorum, & D. Andreas Viatorius lib. de Ministeriis angel. cap. 1. vbi fusi, & quæ ac docti & pīc horum septem angelorum officia per-

A sequitur. In iisdem Chrociis legi, mulcos enigmatos per invocacionem horum septem angelorum ibidem à demonibus suis liberatos. Eoucumdem effigies tum alijs alibi, tum Anuerpiae Hieronymus Wierix nobilis sculpsor incidit & excudit, adeoque una imagine totum hunc Apocal. locum representauit. Unde & imaginis subscriptio est: *Gratia vestis à patre ab eo qui est, & qui erat, & qui venit* illi. Quocirca planè congruit, ut Pafiores Ecclesiastarum & fideles quique, horum, in d. Sancti Iohannis, qui à scripto hinc spiritibus gratiam & pacem septem Ecclesias Alia effigiat, exemplum imitantes, hoste septem Archangelos velut principes aulae caelestis, Ecclesiastum omnium praefides, Dei admissimulos, hominum mediatores & prepositos, peculiari cultu crebè venerentur, colant & innocentent.

Denuo ita de septem hinc spiritibus, scilicet eos esse septem principes angelorum, censem S.

Cyriacus de Exhort. Martyr. & contra Iudeos;

Petri Galatinus in Apocalypsin, qui manucriptus exifta Romæ in Biblioth. Vaticana, Salmeton tomo 3. cap. 3. Iacobus Suarez lib. 3. in Apocal. num. 8. Iohannes Fontana Episcopus Ferrensis, discipulus & Vicarius S. Caroli Borromaei, p. 3. auct. 64. Insuper distret Clemens Alexander. lib. 6. Strom. Septem ait: *aut quorum maxima est potestia, promovens angelorum principes*. Irneus, & ex Actis, Stephanus Weberus de Offic. angelor. cap. 3. num. 8. Fidelis Danielius lib. 1. de Divina propria. cap. 10. pag. 159. Laurent. Massellinus de Virgine lib. 3. cap. 5. Pineda lib. 1. Salom. præmij cap. 3. nom. 17. Riberia, Viegas, Peretius, Maldon. hic, Gabriel Valquez 1. part. disput. 180. nom. 3. Franciscus Maytromis Doctor illuminaris ferm, de creat. animaz B. Virgin. Mater Dennis, ait, *diciunt habentes septem angelos notabilis, qui affluerint riu thromo, de qua non nomen dicuntur B. Raphael & Seraphinus in Tobie cap. 12. vbi & officia horum septem angelorum recenset*.

Dices, Si septem spiritus sunt septem angelii, cui præponuntur Christi? De eo enim sequitur: *Ei à Iesu Christi*, hoc enim rusticum & indignum videtur. Respondeo, Præponit eis Iohannes Christi, quia de Christo homine deinceps continuandus erat sermo. Si Mathæus Daudem præponit Abrahæ, dicens: *Liber generationis Iesu Christi, filii David, filii Abraham*: quia Abraham mox repetendus erat, dicendos *Abraham genuit Isaac, &c.* Postò angeli cum sine purissimi & nobilissimi spiritus, Christo homine, siue humanitate Christi praestant, eumque nature dignitate antecedunt.

Nota, typum & symbolum horum septem angelorum habet septiceps candelabrum Moysi Exodi 43. (septem enim habebat calamus) quod symbolicit, at S. Hieronymus, significabat mundum cum septem plaeuti. Rutrum & potius significabat Ecclesiam, rame militarem, tum triumphantem, cui praefunt septem hi spiritus angelicus. Deus enim plerasque in mundo distribuit per numerum septemarum: si in mundo septem sunt planetæ, in hebdomada septem dies; sic & septem dona Spiritus sancti distribuit, & septem virtutes, postea tres Theologicas, & quatuor cardinales, quibus praefunt septem hi spiritus, ut per eas homines dirigant ad vitam æternam. Ita

Septem angelorum symbolum.

In Apocalypsin.

Cap. I.

17

Ita Nicolaus Scatarius in Tobiz 12.v. 15. vbi addit. aliquots horum septem nomina ita recententur, scilicet Michael, Gabriel, Raphaël, Uriel (qui nominatur lib. 3. & 4. Eldaz) Seathiel (quem colligunt ex Genet. 16.) Ishudiel (quem colligunt ex Ezech. 13.) Barachiel (quem colligunt ex Genet. 18.) Sed ultima quatuor nomina incerta sunt: sola enim tria prima agnoscit & colit Ecclesia, ut asservit Concilium Romanum, cui praeuit Zacharias Pont. quod citatur in vita S. Bonifacii apud Sazium mense Junio fol. 198. & à Baronio anno Christi 745. fol. 179. Hoc intellige, quod Ecclesia plura angelorum nomina non agnoscit, scilicet quae ex Scriptura canonica, ut Ecclesiastica traditione certa sunt. Nam aliquo Vrilius nomen admissit S. Ambro. lib. 3. de Fide ad Gorian. c. 2. Iudiciorum lib. 7. cap. 5. illudque habetur in Mille Mosarabum, quae extat tom. 4. Biblioth. S. Petri, Andreas Cesar. in cap. 2.1. Apocal. Albertus Magnus, Bonaventura, Prado, Sizius Senensis, & alii quos citat Alcazar notat. 4. hic in fine. Zacharias ergo tantum damna magica & confusa angelorum nomina, quæ ab Adelberto haeretico, &c. vt videtur, mago in Concilio illo producebantur. Vnde S. Bonifacius in eo exclamauit, illa diabolum, non angelorum esse nomina. Porro nomina septem angelorum iam recentra diuinis fuisse reuelata B. Amadeo, viro fideiitate, miraculis & prophetis illustri, legi in Chronica Ecclesie S. Marie Angelorum paulò ante circa, idque contingit sub anno Domini 1460. Idem refutat Petrus Galatinus lib. 2. in Apocal. cap. 8. Fuit hic Amadeus illustris famulus Lubetani, qui Dei amore incensus, spem omnibus opibus & fastibus, monitu S. Francisci eius Ordinem amplexus est, illudque reformationem, quam Amadorum vocavit, infideli. Vnde à Lubetano B. Amator, ab Italo B. Amadeus vocatus est. Hinc à Sisto IV. Ponit, in Confessarium electus & ascitus, ab eo obtinuerit monachum aureum, vulgo dictum Montesum, vbi crucifixus dicitur S. Petrus, ibique monasterium sui Ordinis exaltauit, de cuius fideitate & reuelationibus multa habent Chronica Ordinis S. Francisci p. 3. lib. 6. cap. 30. Vbi tamen adductum monachique, eas non extare posse, sed illa varia à variis eis addita. Ego eas Romam diligenter quaui, intenui, perlegi, itaque esse coepi. Reperi nomina septem angelorum ejdem que paulò ante recitavi; sed & ipsorum legi nomilla paradoxa & de falsitate planè suspecta, ut angelorum cum eis empereo diu ante celum & retro creaturam esse: tettam initio mundi creataram fusile materia primam lucem initio mundi creataram fusile sole, & protinde solem non quatuor, ut ait Script. Genet. 1. sed primo mundi die creaturam esse: initio creaturam esse primum mobile & celos planetarum, ac proxime ingress fusile vacuum intermediuim, quod secundo die quo creatum est celum crystallinum, implerum sit: corpus Adae formatum esse à tribus angelis, &c. Addit, opiniones Senci (qui fuit Minorita, vñ & Amadeus) in iis palliis inscripsi quasi oracula, vt non sine causa vir gravis dixerit. Angelus B. Amadei sive Seraph. Verum de nominibus hinc parva est diffusio & queatio, cum de re & personis constet. Angelii enim inter se non habent nomina, cùm se inuicem videant facie ad faciem, itaque colloquuntur; sed ea afflant pro ratione ministerij quod apud homines obeunt. Sic dicitur Michael, id est, qui ut Deus

A quia pro hominibus pugnat contra superbium Luciferum, Apocal. 12. 1. Gabriel id est, fortitudo Dei, qui forma Dei gesta & bella annunciant Danielem, Virginem, &c. Raphaël id est, medicina Dei, qui Tobit excedat curauit. Pari modo dicitur Uriel, id est, fax vel agnis Dei, qui homines Dei cognitione illuminat, & amore inflamat. Seathiel, id est, avunculus Dei, qui pro hominibus orat, illoque ad orandum excitat: Ishudiel id est, consilium vel Iacobus Dei qui homines ad confessionem & iudicium Dei exhortantur. Barachiel id est, beneficium Dei qui beneficia Dei nobis procurat, nōque ad Dei henectionem & gratiarum actionem impellit. Scipio de septem hinc angelorum Principibus, eorumque manūs & beneficiis liberi noster P. Anton. Spinellus Provincialis Neapolit. verum morte praeventus cum absolute & edere non ponuit feruatur is manus typus Neapolit. Porro Salmenton tom. 3. cap. 1. hinc eadem septem angelorum nomina recente & probat, vñ & Laurentius Massellius lib. 4. de B. Virg. cap. 1. Spinellus, Vitoletus, & plures alii iam citati. Eadem cōrum imaginibus a scilicet inveniuntur sunt in templo eorum Panormi anno Domini 1516. cum proprio cuiusque epichoro, hoc modo: Michael seruitor, Gabriel munus, Raphaël medicus, Uriel fortis factor, Ishudiel remunerator, Barachiel adiutor, Seathiel orator, Quidam & emblemata cuique propria appicta videbantur. Michael enim pedibus calcant Luciferum, laeta virentem palmarum gollabat, dextera lanceam, in cuius summo vexillum candidum, rubra cruce intertexta, se hafz conseruabat. Gabrielem scutulum laternam inclusum dextera greebat, sinistra speculum ex viridi iaspide, rubris maculis immixtis. Raphaël sublatam sinistram pyxidem fusilabat, puerum Tobiam dexteram manu ducens, plicem ex ore prehensum gestantem. Barachiel in finu palli abentes ferrebas. Ishudiel dextera coronam ex auro praeferebat, sinistra flagellum tribus nigris funiculis distinctum. Uriel dextera eductum gladium stringebat ante pedes transuersum, à linea prope pedes flamma collectebat. Seathiel vultu oculisque demissi, & palmis ad pedes uexit, pectantis speciem exhibebat. Eadem septem horum angelorum symbola, hinc ut violenter exprefsa, exhibet imago Antwerpia ab Hieron. Wietis incisa. Quocirca hisce tam primitus septem angelorum pulique schematis excutatus Heccus Pignatellus, Comes Montisileonis, Sicilia nomine Caroli V. Imper. Proterex, templum hoc instaurans eranique, in eis Sensu Panormitanum, ac plerique è prima nobilitate ciuibus, Sodalium, quod imperatorum dictum est, septem hinc angelorum Principibus inluminat, cuius ipse patronum pro Carolo V. volens lobentique sufficerit, vt eorum opa ac parochio fulens Imperator, tum pace, tum bello, Panormitanam vibem, adeoque Siciliam vniuersam bene feliciterque moderaretur. Hac exacte ex Actis publicis perfracti nostri Patres Panormitani, fusis ad me perscripti.

Eam vero, an hi septem sine ex summo ordine Seraphim, an ex ordine Principianum, an alio, non constat. Nam Seraphim raro mitruntur: hi autem septem angeli, sive spiritus, discutur misi in omni terram. Seraphim aliudendo iugiter laudant Deum: hi septem afflant Deo, ut excipiunt iusti. Dei circa Ecclesiam, itaque per se, vel alios inferiores exequuntur. Adde, Raphaëlem,

Emblema-
ta.

Ex quo or-
due?

qui virus fuit è septem, S. Thoemas in 2. sentent. A distinxit, i.e. & alij censent, non illæ è summis angelis: quia Tebise affuit per omnia quasi angelus Custos: quoniam de magnis Sanctis non nullus legamus, quod habuerint Seraphinum aliquem imitari angelii Custodis à Deo sibi deportatum. Quocirca hoc sepius angelos esse Seraphinos, alij affirmant, alij negant. Affirmant iam citati Galatinus, Fontana, Salmeron, Viegas, Petreius, & Clemens Alexand. dum eos vocat primogenitos angelorum principes. Sanè Michael & Gabriel, qui in hunc sepius primi numerantur, Seraphini esse videntur. Negant Gabriel Vassalli, Serarius & alii, quorum aliqui volunt eos esse Archangulos, alii Principianos, alij Cherubinos, perferunt quia quatuor illi primores sunt & throni Dei, Ezechiel. 1. Cherubini vocantur, non Seraphini: vide ibi dicta, & Daniel. 7. 10. Vbi docui cordem esse angelos Deo afflentes & ministrantes, omnisque miti, etiam Seraphinos.

Postò ab hunc sepius Angelos Deo abstinentes, Deique quasi Diaconi, Ecclesiæ militans, quæ imitari suet triumphantem, sepius Diaconos instituit Actor. 6. 5. Deinde totidem Diaconos Cardinals posterioribus annis auctoravit. Tondem enim Pontificis olim affilere solitos, patet ex lib. de Rom. Post. in vita S. Euaresti, qui quartus à S. Petri fatus, ut sepius Diaconi Pontifici, inno & Episcopo, prædicantes ac celebrantes assistenter. Superior borum, & quasi Praepositus, vocabatur Archidiaconus, qualis S. Sixto fuit S. Laurentius. His numerum durauit usque ad S. Gregorium Magnum, quando crecente Ecclesiæ alij sepius prioribz additi sunt, ac tandem Gregor. I. I. quatuor alias adiunxit, ita ut vniuersitatem Cardinales Diaconi essent octodecim.

Symbolicæ
septem spiritus sunt
septem virtutes pro-
videntiae
Dei.

Symbolicæ Rupertus, & ex eo Alcazar (licet ipse velit hunc sensum esse literalem, nec sepius angelos cum dictis admittat) per hoc sepius spiritus accipiè sepiem Dei virtutes, sive attributa, in quibus consistit integra prouidentia perfectione (spiritus enim significat id quod occultum & insinuum est in montibus & gubernandi ratione) nimirum sapientia, fortitudine, beneficentia, fortia, patientia, communione & feueritas. Hæc enim sepius ad exactum & perfectum regimem requiruntur & sufficiunt. Nam ad illud requiruntur quoque misericordia & feueritas; hæc enim dum vnam terret, coetet à malo, vel ipsum, vel alium. Hinc ergo sepius dubios homines regit & stabilis Deus. Porro hæc sunt in Deo, funeque te ipsa ipse Deus. unde ab his pacem & gratiam suis precutus Iohannes. Haec ergo virtutes in Deo sunt immenses, nec vnum habent finem aut limitem: id est vocantur spiritus; cum angelos Iohannes in Apocal. passim angelos vocet, non spiritus.

Arte de his sepius diuinæ prouidentie virtutibus, censet Alcazar agi per ordinem in sepiem figillas à cap. 5. usque ad 1. t. id est illas hic in fine, inde dicatoea quasi epistola vniuersum notari & tangi.

Primas quatuor ex hisce virtutibus significant quatuor animalia, quæ figurant currum regis Dei Ezech. 1. Aquila enim est symbolum sapientie diuinæ, leo fortitudinis, bos beneficentie, homo iustitiae. Sic & Pietius in Hietoglyph. lib. 3. & antiquissimum afferit prouidentia Dei picturam, cui in quatuor angulis, quatuor haec nomina inscri-

pta erant: Virtus, amicitia, scientia, felicitas. Vbi enim est virus, ibi est fortitudo: audacia, pertinet ad iustitiam, scientia est sapientia, felicitas indicat beneficentiam. Nam benevolentia magis dñe, quam accipere, Actor. 10. 5.

De hisce sepiem fuit agit Alcazar notar. 5. vbi ostendit eas esse non tantum in Deo, sed & in Christo hoenine, quibus Ecclesia regit, ut patet ver. 8. atque omnes emicentes in cruce Christi. Ibi enim apparuit summa Christi sapientia, fortitudo, beneficentia, patientia, &c. Addit Alcazar eas vocari sepiem lampades, i. quia illustrerunt orbemque æquum ac Deum illustrant: id est que eas spē comparari sepiem planetis. Per Solenem enim significari Dei virtutem & fortitudinem, per lumen agilitatem, per Venetum beneficentiam, per Mercurium sapientiam, per Saturnum paticiam, per Lunam contaminationem, per Martem severitatem, Rurum, hinc sepiem diuinæ prouidentie virtutibus diabolus opposuisse sepiem virtutem capitalia, scilicet Dei sapientia opposuisse superbia, fortitudini acediam, beneficentia inuidiam, avaritiam, patientiam, communione, luxuriam, que ingeniosa eius est speculator.

Portò hæc sepiem prouidentie fuit dores Deus communicat & exercet per angelos, de quibus iam dixi. Itaque hoc exposatio priori subfuerunt, eamque complevit. Septem enim angelii sepiem prouidentie dores habent, exhibent & representant: & viceversa Deus sepiem hæc suas virtutes non immediat per se, sed per angelos exercet & offendit.

Et a Iesu Christo, qui est testis fideler.] Alludit VER. 5.

ad illud psalm. 38. 18. *Tegit in celo fideler: quia Christus verum testimonium apud homines reddidit de Patre, etique consilio & voluntate circa hominum salutem per fidem in Christum.*

Græc enim est, πατέρα εἰσήγαγεν, id est, telis illæ fideler, puti illæ egregius & eximus, nimirum Martyrum dux & princeps, qui pro veritate, quæ constanter predicabat, scilicet quod ipse est filius Deo misericordia, orbis redemptor, atrocissimum in cruce mortens fortissime operitur. Vnde

Syrus tert articulum demonstrativum repetit, emphaticè ita veritatis, *Et a Iesu Christo, qui est testis fideler, illæ primogenitus mortuorum, Iohannes Alba Electorum cap. 100. Testis fideler. Inquit, id est quod princeps aeternus, vnde explicare subdit: Primogenitus mortuorum, id est, rex mortuorum (primogenitus enim olim erant familia & genitio principes regesque) & princeps regum terra.*

Quod enim testis per catastrophem vocetur index & princeps, ostendit Iohannes 1. ver. 4. Verum testis hic proprie sumi, patet ex testimonio quod perhibuit verbo Dei v. 1. Hinc Christus à S. Gregor. Nazianzo. orat. 18. quæ est de S. Cypriano, vocata prima Martyr. & S. Augustino. 1. de S. Stephanico, cognita Martyram.

Primogenitus mortuorum.] Id est, primò testis geni à mortuis ad vitam beatam & immortalem; quicunque fuit causa & exemplar beatae resurrectionis omnium aliorum. Talis enim est filius Christus, nam qui ante Christum ab Elia, Eliesen & aliis à morte suscitatus fuit, resurrexerunt ad vitam mortalem, sive iterum mortuati, ita Ribeta, & Gagneius.

Addit Christo hunc titulon Iohannes, ut Christianos fuos animet per hanc resurrectionis com-

*Biblio. so.
Biblio. so.
Biblio. so.*

In Apocalypsin. Cap. I.

19

Christo spem ad persecutions & tribulations omnes fortiter cum eo preferendas. Christus enim patiens & resurgent est dux & exemplar Ecclesie, & fideliis cuiusque patientis, & est passio gloriose emergentis, ac resurgentis. Vnde ut talem scriptum suis fidelibus proponit vers. 8, dicens: *Fu moriens, & eret iam vivens in seconde secundorum.* q. d. Sic & vobis, & fideles, sub Dominicano, Traiano, &c. morientium est, sed spem & durare, nam viuetis mecum in secula. Sic etiam Christi exemplo suos roborat Paulus Rom. 8. v. 29, dicens: *Nam quis praefuit, & praedestinatione conformes sicut imaginis filii sui, et sic aperte promoventur in multis gloriarum. Vide ibi dicta.*

Et principis regnum terrae.] q. d. Nolite timere Domini nostri, alioquin reges terrae: Christus enim omnium homum est rex & dominus. Ipse omnes compellet, arctare, imo annihilare potest; ac conquequeretur facies vos in omnibus per patientiam & fortitudinem superiores, vt regas fides reges, hic per gratiam & robur invictum, in iudicio extremo vero per gloriam, iudicantes duodecim tribus Israël omninoque mundi principes.

Qui doletis nos.] En delicias amoris Iohannis in Ierusalem, qui eius erat coe & amor. Graecus restus hic, vti & alibi, videtur corruptus. Habet enim in datus, τῷ ἀγαπητοῖς ιψαῖς, id est, diligens nos: datus ergo videtur irreipibile pro nominatio, ita Ribera.

Coacutus tamen eum excusare Ecclasius dicens, hunc dasuum referri ad τὸν σύντομον, supple εἰς Patri felicem, qui dilexit nos & laetus per languorem d. r. id est, eius, pater Christi. Verum Noster apostolus & planus veritatis, in sanguine suo quod ad Patrem referri nequit, sed ad Filium spectat. Sanguis enim Christi est lapis efficacissimus, qui cluit omnia omnium hominum peccata.

Alcazar vero excusae dicunt, hac verba referenda esse ad ea, quae sequuntur, *Ipsi gloria.* q. d. Christo diligentes nos per gloria.

Et feci nos regnum.] In quo scilicet ipse regnet per gloriam, & in futuro per gloriam. Secundò, conquequeretur *fecit nos regnum,* id est, reges, qui hic vinit per virtutes, in futuro morti & malitia dominemus per beatam immortalitatem. Vnde pro regnum multi Graeci codices legunt δικαιοῦ, id est, reges, & ita legit Tertullianus cap. 5. 10. repetens hanc sententiam ait: *Ecclasius nos Deo nolle regnum & sacerdotes & regnabimus super terram.* Alludit ad 1. Petri 3. 9. *Vos gerimus electum regale sacerdotium, genit. familia, populus acquisitionis.*

Quare incepit Lutherus ex hoc loco concordit probare, omnes Christianos esse propriè dictos factores, non mysticos. Sic enim pariter debent omnes esse reges propriè dicti. Omnes ergo Dei cultores vocantur hic factores, sed mystici.

Præclarè S. Gregorius 26. Moral. c. 1. explicans illud lob. 36. 7. *Non aufer à nullo scutes suas, & reges in suo collocat ut perpetuum:* *Bene,* inquit, *viri familiæ diuina Scripturae & testimoniorum reges vacantur;* quia predlati canulæ moribus carnali, modo luxuria appetitus frangunt modis aliis amicitia remperant, modo gloriari elationis inclinavit, modo suggestum luxuri abrumpunt, modo ignis favora exasperant. Reges ergo sunt, quia tentacionum suorum morsibus non contentiendo succumbere, sed regendo præfere noruntur.

Et sacerdotes Dei.] Oferentes scilicet Deo spiritales hostias, vt sit S. Petrus epist. 1. esp. l. v. 1. putat orationes, elemosynas, ieiunia, aliqua pia opera. Secundò, Christus, ait Caeteran, fecit nos sacerdotes, quia in Christiano populo instituit ordinem factordalem, & factores, per quos qualiter sacerdotis offert Deo factam hostiam, & faciens Eucharistie.

Deo & Patri suo.] Loquitur de Christo homine, vt dixi. Christus enim vt homo, Deum agnoscit ut Deum & creatorem suum/ humanitas enim eius creata est à Deo.) cumdem agnoscit vt Patrem suumquaque ratione veniens humanitatis suae cum Verbo, non tantum quia Deus, sed & quia homo, est Filius Dei Patri naturalis, vt docent S. Thomas & Theologi.

Ipsi gloria & imperium.] Supple *fir:* est enim operantis hec vox. Alcazar tamen intelligit *off:* & censet enim hanc vocem esse affirmantibus, q.d. Ex Apocalypses revolutione confit, gloria & imperium tradita esse Christo; quia gloria & imperium aeternum Ecclesie Christiane, quod in ea ipse describitur, ad Christi gloriam & imperium spectat; atque ex Christi gloria & imperio derivatur, quod Ecclesia Christi de suis hostiis triumphabit, & in celo sit in aeternum triumphatura.

Ecce vultus cum rubore.] q. d. Cirò veniet Christus ad iudicium, & iam ipsius propheticus eminus video illum venientem: quia milii in spiritu ad Deum eleuator omne hoc tempus, quod sub eo fluere vultus ad diem iudicij, breue videtur, breuerumque est tempus aeternitatis beatæ & misericordie, quia in iudicio pro meritis cuique affter & infliger. Vide 1. Petri 3. 8. *Cum Christus veniatur sic in rubore & quoddam nubes simbolum aquæ ac velum gloriae Dei, explicui Ezech. 1. v. 4.*

Et subito cum emmis oculis, & qui cum pupillam.] In crucifixione, parà qui cum crucifixione, vñ & illi qui mylifici tam eum crucifigunt in suis membris, Christianos eius discipulos occidendo & crucifigendo. Pro propugnat, Zchar. 1. 16. hebr. ch. 7. 29, dicens, quod non tantum puni, puni, compungere, sed & perfodere ac transfigere significatur, vñ Noster ibidem veritatis.

Hinc videtur, quod in Christo iudice veniente ad extrellum iudicium videbantur crucifixionis infusoës, & vulnera, id est, aperto ut manus unpedum, lateris, sed gloriola & splendentia, vt notant S. Ignatius epist ad Smyrnensem, Cyprianus, de ascensione Chrysostomus, hom. de cruce & latrone, S. Hieron. ad Heliodor. & Suarez 3. p. q. § 9. art. 6. disp. 17. feit. 9.

Et plangent se super eum omnes tribus terræ.] Quia scilicet Christus non obediunt, ideoque damnabuntur plurimi ex qualibet tribu, hinc plangent. Non enim de planctu penitentiarum, quo Iaa peccata plancentur Iudei & Gentiles conuertit ad Christum, hic agi, vt vult Alcazar, sed potius de planctu reproborum & damnatorum patet, rum quia agi de die iudicij, nam quia alludit ad illud Marth. 2. 4. 30. *Tunc plangent omnes tribus terræ,* & videbant filium benemerum in nobis ut calvus; vñ clarum est agi de plancta qui erit in die iudicij: ille autem erit impiorum, non electorum: eum quis alludit ad illud Zchar. 1. 10. *Alpient ad me quem confixerunt:* & plangent eum planctu, quasi super umbraginem. Quem locum licet de plancta penitentiarum explicet Alcazar,

Vers. 7.

tamen S. Aug. 20. Clie. c. 30. Theod. S. Hieron. Rupert. Ribera & alij explicant de planctu impiorum in die iudicij.

Etsam Amos. q.d. Omanno ita erit, vel Amen, Amen. Gracē enim est, rai, rai autem, quod Noster verit̄ etiam, Gracē idem est, quod Hebeatis amen.

Queres, Cur Iohannes hic idem exprimit per se Gracē & per ἡμέραν Hebreum, cum scribat Gracē græcē? Responde, ut significetur rum Gracē, rum Iudeos hinc iudicio fore obnoxios, ac in die iudicij confirmatorios id, quod ipse hic dicit, cum nequa videbunt ita fieri vti hic prædictatur, scilicet quod omnes videbunt Christum indiscere, & plangere. Per Iudeos enim & Gracē omnes gentes intelligi, Iudei enim, ut ipso Deum exolentes, reliquias gentes idololatras vocabant Gracē, olim enim Graci erant retum domini, ut postea Romani. Hinc Paulus ad Rom. 1. *Iudeus primus dicitur.* q.d. Fides Christi à nobis annuncianta est primū Iudeis, deinde Gentibus. Vide ibi dicta.

VER. 8.

Ego sum & tu es. Quares Primo, quis hic loquitur? Alcazar center loqui Christum; quia S. Nazianz. orat. 37. S. Athanas. tract. in illud March. 1. v. 17. *Omnis miles traduta fuit a Parre mī.* Ruffinus in expōit. Symboli, Idacius Claros lib. 1. contra Varimandum, Ptoebadius, Ioseph Sebalius Agennensis in Gallia Episcopus lib. 3. contra Artianos, hoc de Christo accipiunt.

Secundū, quia verbum dicit, designat eum, qui Iohanni Apocalypsi misit: hic autem fuit Christus, ut patet vers. 1.

Verum dico, loqui Deum, prout coenamis est tribus personis, scilicet Patri, filio & Spiritui sancto. Pater hoc conferenti hunc verum cum v. 4. vbi de Deo in communione est sermo: hic enim idem Dei epithetum repetit, additque eundem esse & tu.

Ad Patres resp., eos hunc locum tribuere Filio, non solum, sed equa Filius est Deus agnus, ac Pater & Spiritus filius. Addit, Patres respicere ad Apocal. a 2. 1. vbi de Christo idem exp̄it dicitur. At enim: *Ece nemo citius, ego sum & tu es, principium & finis:* ac mox subiungit: *Ego Iesus, ego radix David, Rutilus ad cap. 8. vbi Christus dicit: Ego sum primus & novissimus.* Quocirca Christiani olim vigente arrianismo, ut le Orthodoxos, non Arrianos prostererentur, in suis ep̄ulicris iniiciabant & a. quā dicerent, Ego credo de Christo, quod ipse de se per Iohannem dicit, scilicet ipsum esse & tu, id est, esse verū Deum, vti est Pater. Id notarunt venustatis frumentores, ut Amb. Morales lib. 1. Hilt. cap. 4. 1.

Nona. Christus si hebreicē, vel syriacē (ut non nulli volunt) locutus est S. Iohanni, ut ipse Hebreus Hebreo, dixit: *Ego sum Alpha & Theta.* Aleph enim est prima, Thau ultima litera Hebreorum. Unde Syrus verit̄, *Ego sum Olaph, etiam Thau.* S. Iohannes tamen, quia Gracē græcē scribebat, pro Hebreis subfinit̄ Gracē litteras, & & v. cāque de causa fortè Christus pariter Iohanni græcē locutus est, dixitque: *Ego sum & tu, quod in aliis melius dicitur: tu es vero Alpha, & tu es Omega.*

¶ N. quidt
Prima Sen-
tencia.

Quares Secundo, quis est sensus, *Ego sum & tu es*? Primo, S. Hieron. lib. 1. contra Iouianum, putat idem hic dici cum eo, quod ait Apostolus Ephes. 1. 10. *Inflans utram in Christis.* Accedit

A Tertull. lib. de Monogam. qui puer hic fancit, *Vt Iohannes diligenter defensit in Christum, & per Christum omnia ad initium resuscitetur & homo revertatur ad paradisum, ubi prima erat.*

Secundo, Petrus Damascenus punit per a & n. Secunda, significari summam sapientiam Christi, qua prima & nouissima cognoscit.

Tertio, Arias Montanus in cap. 4. Zacharie Tenha. exponit, q.d. Christus in Ecclesiæ est & v. id est, consummatio, decus & perfectio retum omnium.

Quarto, Prado in Ezech. In Isago. lect. 1. ego Quidam sum & tu es, ego sum principium & finis temporis & oculorum Dei, q.d. Ego sum summa spectant omnes Prophetæ, omnes Apostoli, omnis Scriptura facta: ego sum locus & summa legis & Propheterum, & quid ac Evangelij & Apostolatum; in me adimplentur & consummantur omnes Patriarcharum historie, omnes Hebreorum ritus, sacrificia, iuraciones, miracula & oracula, omnes Virginum, Martyrum, Anachoretarum virtutes, certamina & triumphi.

Quinco, magis genuinæ Aretas & alij sic exposunt, *Ego sum & tu es, id est, ut loquuntur, ego sum principium & finis.* Nam c. aa. 1. g. hac tria, quasi idem sint, funguntur: *Ego sum & tu, primus & novissimus, principium & finis.* Sic Mauritius lib. 1. Codrum vocat alpha penultimum id est, inter plementos & paupertates primum, & quasi principem. Iam sensus est: *Ego sum principium & finis Primo,* q.d. Ego sum sine principio & fine, id est, sum æternus, inquit Aretas: significatur enim hoc phrasii Dei æternitas. Itaque sum & tu, hoc est, ego sum is, ante quem nihil est, in modo per quem factum est quidquid factum est, quique, ut omnia in eternitate, superest illis omnibus maneo. Sic ut ergo alpha lete vocat, quod omnium rerum principio sit antiquior: sic omega, quod sit omni fine posterior, ut veritatem illi verit̄ sua confiteret æternitas. Sic ut Gracē Iupiter vocabatur regnum, id est, terminalis, & v. id est, terminus, & finis. Id, quod ipse omnium rerum est principium & terminus. Sic ergo Apol. 1. Timor. 6. 16. de Deo ait, *Qui solus habet immortatutem, haec si dicitur diuinitatem, æternitatem & imperium.* S. Iohannes deferit hoc peribraphi: *Ego sum & tu, principium & finis.* q.d. Ego sum qui omnes numeros facultorum comprehendo: ergo sum qui omnia tempora æternitate mea ambio, amplectore & praetregredior. Numirum regnum illius, est regnum omnium facultorum, & dominari illis a generatione & generationem. psalm. 14. 11.

Rursum & potius actum, sum & tu es, id est, principium & finis, hoc est, sum causa efficientis & finalis virtutis tuorum. Vnoventia enim à Deo ad Deum gloriam creata sunt. Sie Plato, Deut. ait, qd. qui principium, medium, & finem rerum omnium comprehendit. Et Virgil. Ab Iove principium: &c. At te principium, nō dicitur.

Rechè noet Alcazar abstracta hic ponit pro concretis, idemque dicere Iohannem, quod dicit Paulus ad Hebreos 1. a.v.a. vbi Christum vocat salvatorem & consummatorem. Alij enim, id est, principium, apud Iohannem idem est quod alijs, id est, apud Iohannem idem est quod videntur, id est, finis, apud Iohannem idem est quod videntur, id est, finitor & consummator, apud Paulum, quasi dicas, Deus est auctor & consummator omnium. Deus est qui incepit & qui perficiet. Alludit ad Zachar.

In Apocalypsin. Cap. I. 21

Zachar. 4. 9. *Mansu Zerebzel fundauerunt domum sicut et manu eius perficerent.* Denique hoc sensu & fine psalm. 4. 5. 6. multib[us]que alios inscribi, in finem, id est, Deo & Christo, qui sequit[ur] finis est ac principium Ecclesie, rerumque omnium, fuisse docet Alcazar notat. Ex dictis pater, minus recte Theologos aliquos ex hoc loco probare, Filium cum Patre esse principium spiritus Spiritum sanctum. Agitur enim hic de principio creaturatum, non Spiritu sancti.

Quares Terni. Quorum hac dicit Iohannes Ref. Primò, ut doceat Deum quasi principium & finem, orbis, Ecclesie, omnib[us]que que in ea geruntur, principium & finem dare. Rursum, Deum, sicut Ecclesiam Christi orihi fecit, eaque dedit principium, ita pariter eam proueltrum & promoturum, ac finem, id est, perfectionem ultimam, ei daturum. Ac proinde fideles non debere timere Dominianos & Decios, quia Deus & ipsi, & ipsorum perfectioni tam principium, quam finem definit & describet, eamque ita moderabitur, ut non patiarur suos tentari supra vires, sed dabit cum tentatione prouerantur. Hoc est caim quod dicitur v. 17. *Noli timere ergo sum primus & nouissimus.* Et cap. 1. 8. *Hec autem primus & nouissimus nihil horum timet.*

Mysticè Petrus: Per ainq[ui]nus, quod est principium alphabetti, significatur Christi diuinitas, per Christi humanitas. Primum, quia est principium: enim rotundum mundum significat, & homo est pars mundi. Christus vero est id est, magnus mundus, proper vniuersum humanitatis & deitatis. Atque etiam hoc forte spectaculum Christiani, eum in seculum inferirent & &, scilicet ut Christi incarnationem & humanitatem, quae deitatem contra heres runc gradias prosterent. Huc speclat illud S. Ambro. lib. de Infrust. Virg. cap. 1. 1. *Vnde, inquit, dominus Christus: ipse est primus & nouissimus. Qui primus erat, proprie[n]tate nos & nouissimus fecit. Primus, quia per ipsum omnia: nouissimus, quia per ipsum resurrexit. Descendit enim & prosecutus est ut caderet, nostra venientia faciens, & annos latentes levaret.*

Secundò, significat unum, & octingentos aquila Christi homo factus octingentos, id est, immutabiles, sanctos & electos filii adoptauit in fine seculorum, tisque oculo beatitudinis, per diueras mansiones in celo dispersiendi, remuneratus est, & remunerando dispersitus, inquit Rufetus.

Exstā memorabile pentalpha, id est, quintuplex alpha, ex quinque angulis pentagoes profiliens apud Lucianum, & Pictum hierogl. 47. pag. 99, cuius hæc est figura. Ferunt enim Antiochum cognomen Soterem, à quo reliqui Syria reges Antiochi fuisse dicti, cùm aduersus Galatas diuiciatus esset, noctu per visionem videre vilum altare sibi Alexandrum, qui mandaverat, ut milibus tessellat daret, & sursum, cuius dicti hieroglyphicum olim iam adiumentum erat, triplex triangulus inter se complicitus ex quinque partibus lineis sepe in puncto coniungentibus, ita ut quinque (volorum) anguli faciant quinque alpha, quia non cunctanter à se facta, pentagrammōque huiusmodi nūn in veris illis imposito, tum & singulis militibus in militibus

A indumentis superaddito affusōque, admirabilē meo à Galanis consecutus est visiōrem. Exstar Antiochī nummus argenteus, cui hoc pentapha in pentagono, literis 1. 2. 3. 4. 5. id est, luntas vel fasces, inscripum. In milia verò Imperatorum, qui præcipue Byzantij claruerunt, ordo eorum qui sub illius viro magistro pedimentum merabant, & Propugnatores vocabantur, ceruleam præferebat parvam, cuius margo purpures erat, viridis autem umbilicus, inter pentapha huiusmodi contentus. Merito autem Propugnatorum nomen eis datum, quorum opera ipsis, id est, fasces, exercitu comparabatur. Hoc pentapha est Deus, Pentalpha
est Deus.

9. Ego Iohannes frater vester, & participes in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Iesu in insula, que appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimoniū Iesu:

10. Fui in spiritu in Dominica die, & audiui post me vocē magnam tamquam tubæ,

11. Dicentes: *Quod videtis, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, que sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphie, & Laodicie.*

12. Et conuerlus sum, ut viderem vocem que loquebatur mecum: Et conuerlus vidi septem candelabra aurea:

13. Et in medio septem candelabrorum aut corum similem filio hominis, vestitum podere, & præcinctum ad pauperrimas zonas aureas:

14. Caput autem eius & capilli erant candidi tamquam lana alba, & tamquam nix, & oculi eius tamquam flamma ignis:

15. Et pedes eius similis aurichalco, sicut in carmino ardenti, & vox illius tamquam vox aquarum multarum:

16. Et habebat in dextera sua stellas septem: & de ore eius gladius vitraque parte acutus exhibebat: & facies eius sicut sol lucet in virtute sua.

17. Et cum vidi semel eum, cecidi ad pedes eius tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: *Noli timere: ego sum primus, & nouissimus;*

18. Et vivus, & fui mortuus: & ecce sum viuens in secula seculorum, & habeo claves mortis, & inferni.

19. Scribe ergo que vidisti, & que sunt, & que oportet fieri post hæc.

20. Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea: septem stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, septem Ecclesiarum sunt.

VERS. 9.

*Ego Iohannes frater veller, & participis in tribulatione, & regno. q. d. Ego Iohannes spero vii tribulationis, iea & regni cælestis vobiscum participes fieri ; & repere patiens in passione in Christo. Ioh. n. q. d. Et participes patientes Christi Iesu, vel patientes Christiane, qua omnia suffert, affligenibus non indignatur, nec in Deum obmurmurat, sed quidquid ad eo immittitur per quemcumque, aqua animo latinet. Secundò, in Christo, id est, prope Christum, Christique fidem, quam prædictio ita Ribera. Aliqui sic exponunt : in tribulatione & regno, quia tribulatio & crux est regnum Christi & Christianorum. Nam regnauit à ligno Deus : in idem regnat in tribulatione patiens. Hoc mysticum est, sed verum & approposum, et quæ ac pium Ita Sophronius, vel potius Iohannes Melchus in Prae spirit. cap. t. 1. refut. quod Abbas Leo dixerit & prædixit, *Habeo regnum*. Ridebant enim sibi. Contigit postmodum monachos quosdam à prædoniis & barbaris capi, ut eos redimeret Leo, fermentipsum pro eis captiuum tradidit. Pergens ergo cum eis, tandem cum viribus deficeret, nec vltimis progrederi posset, ab eis occisus est. Cognovarent tunc sibi hoc eius regnum, de quo dixerat, *Habeo regnum*. Quis martyrium. Dicit hoc Iohannes, quis, ut ait Ateras, solemus fidem faciliter illis adhibere, qui nobiscum in idem laboribus esdem de causa suscepimus communiam, cum aliqua ad eorumdem laborum perpetuum, & speratum mercede speculantia commemotante.*

Pamnos que

Fui in insula, quæ appellatur Pamnos.] Quæ sita est in mari Asiatice & leario, et quæ vna ex Sporadibus, non longè distans à Candia, sive Creta. Ibi, inquit, Anterinus, Iohannes à Domitiano telegratar, & damnatus ad mortallam, quasi vincitum in terra, liberè penitusque cælos & cælestes. Tradit ex Metaphysie Baron. omnes insulanos in Pamnos à S. Iohanne converso fuisse ad Christum. Ita numquam otiola fuit Apollologum charitas & zelus.

Nox hic prouidentiam & consilium Dei, qui suuiter & efficaciter statuenda disposita, ut Iohannes ab aere Rōma (in qua longè abscessit à suis in Asia Ecclesiis) in Patmos relegaretur, quæ Aitz ceteris, arque ipsi sepius vthibus ad quas hic scribit vicina era, quo faciliter inde per literas cum suis Ecclesiis agere, easque instruere & dirigere posset. Ira diligenteribus Deum omnino cooperantur in bonum. Rutilus dñe hic, quiam Deus suis in exilio, & in tribulatione adiut, et quæ lucem & consolationem ecce Iohannes non alibi, quiam in Patmo accipit à Deo suum Apocalypsim. Ita Iacob, cum eum perfectueret Elia, vidit Deum in Bethel Genet. 2. 8. & 3. 2. Moës fugiens Pharaonem, compexit Deum in rubro ardente Exodi 3. Ezechiel caput in Babylone vidit eumdem in curta Cherubico cap. 1. Stephanus in lapidatione vidit Iesum stante à dextris virtutis Dei, quasi suum hyperaposten, Actor. 7.

VERS. 10.

Fui in spiritu,] Fui raptus mente, fui in spirituali visione, vel in exsili : significat sanctum illum enthuasianum, quo Propheta correpti extra mundum quasi rapiphante, & peregrinabantur cum Domino.

In Dominica die.] Ergo à tempore Iohannis & Apostolorum cultus sabbathi sunt translati in Dominicam, ob honorem resurrectionis Christi, quæ in Dominica coniungit.

Et audiui post me vocem magnam.] Quæter, cur vox longa à tergo hæc vos exhibita est Iohanni? Rcp. Primo Alcazar, ut Iohannes intelligeret se vocari ad bellum, quod iam præterierat, et confundendum. Putat enim ipse priori Apocalypticis parte descripti bellum, viatoriam, & excidium Iudeorum per Titum, quod iam 25. annis prætererat. Quæ enim præterita fuerit, etenim & post tergum sunt. Vnde air Apostolus Philip. 3. 13. *Quæ retro sunt abluens, ad ea verò que sunt priua extendeat manus.* Sed hoc fundamentum eius superius subiiciunt, ex eo quod Apocalypticus ut prophetia farariorum, non historia præteriorum.

Secundò ergo & melius responderet Ambrosius, Thomas Anglicus & Ribeta, Iohannem hic à tergo audire vocem, quia auditus erat ea quæ etiam ignota Ecclesiae. Quod enim post nos est, quia videri nequit, nobis ignoratum censetur.

Terterò, Adelm. Richard. & Rupert, censem hoc sibi vocis Iohannem, qui contemplatione rerum diuinorum vacabat, ad humana, putat ad alios cunctum correctionem & instructionem, reuocari.

Quartò, Giletti & Albertus putant, hac voce à tergo significari symbolicæ, quod haec mysteria, quæ Iohanni hic reuelantur, in lege & Prophetis continuantur quasi in tipo & figura.

Quintò & optimè, vos hæc à tergo auditæ est, ut significaretur Ptimò, reuelationem hanc esse Spiritus sancti, quia Spiritus sanctus non viderat ab hominibus, id est, dum se his doctorem & monitionem exhibet, videtur facere, ut *avies audiantur verba post tergum menentia*. ut ait Ilaias cap. 30. v. a. t. Secundò, quod Deus hic loquens Iohanni, claret per faciem in hac vita videri nequit. Vnde Mayns dixit Exodi 33. *Poleturora mera vobis faciem autem meam videre non potest.* Tertio, quod perfectione hæc à Iohanne auditæ & prophetatae, proximè S. Iohannem seculare erant fūb. Trajanu, Adriano, Antonino, &c. Porro vox hæc à Deo pet angelos, de more efformata videtur.

Mythicè, significatur hic singulare præsidium Mythicè Dei, Iohannem & fideles suos inter tot persecutions & pericula protegemus & diringeris. Rechè enim Christi prouidentia post nos esse describitur ; quia eum ipsam non cernamus, ipsa nos cernit, semperque ante oculos habet, tuerit & protegit, ita Origen. & S. Hieron. in Ezech. j. 3. t.

Tropol. monementum hic fideles, ut à terrenis auerstantur, & conuentantur ad Deum & cælestia. Seruè enim fupicui sumus, arque ut nos reuocari, à tergo clamat Christus, ita Ambr. & Lyras.

Tanquam rufa.] Ergo hæc vox fuit non tantum ingens & contenta, sed & tubulis, sine sonum tube referens & exprimens : vox enim *tanquam*, non tam comparationem hic notat, quam re veritatem, unde videtur hæc vox Dei fuisse diversa à voce Christi hominis, de qua dicit vers. 25. *Et vox illam tanquam vox aquarum multarum.* vox enim diuina & tubali excusus Iohannes respexit, videlicet Christum inter sepe candelabra, vocis grandi inflat aquarum multarum resonantem, ac diegentem: *Noli timere, ego sum primus & omnipotens.*

Aliet Alcazar: censem enim vitramque vocem, scilicet tubæ, & aquarum multarum, fuisse Christi, qui primitus vocem tubalem edidit, deinde vocem aquarum multarum : vitramque bellicam;

In Apocalypsin.

Cap. I.

23

ut priore significare bellum illarū Ecclesie à ludo & posteriori, bellum eidem illarū ab omnibus Gentibus: sed in vitroque patientia & virtute sua de vrisque triumphante Christus scilicet ludiōrum tuba bellicarē opposuit, ooo arma, sed fēpēt tubas, vt olīm contra Iericho, de quibus cap. 6. ludiōrum enim plaga per has tubas significatur, aquis verò malis, id est, tumultui Gentium contra Ecclesiam confirmandam, opposuit septem phialas cap. 1. v. 7., quād ad Gentium impētum retrocedendū latitū sit, ut calum septem phialas aqua effundat, quād aqua tantum gemitus contra maris furorū pugnent. *Nunc qui habet in celo arridebit eis*, psal. 1. 4. Hac ergo tuba & voce bellica significat, quād, sicut olīm bellicis tubis iudeis suis redēptionis annis promulgabatur; ita ex tubis Iudeorum & Gentium contra Ecclesiam infirmitib⁹ fidēs iudeum conquerentur, id est, egregium redēptionis frumentum, atque eam libertatem, quā pacis mandata, diutiarum ac vita dēficiētia constitit. Hac ingeōtio & pī dicuntur, ut non fāci germandē & genitū, vt superius ostendit, & infētū ostendat.

VER. 11.
Philadelphia vnde
vbi sit.

Philadelphia.] Vnde est sita in Mysia iuxta Lydiām, ita dicta ab Attalo Philadelpho conditore. Alia est Philadelphia Syria, quae in Scriptura vocatur Rabbat filiorum Ammon. De ceteris viribus dicas suis quibuscum locis.

VER. 12.

Et erat sūrsum, ut viderem oscula.] Put̄ aut̄ etiām vocis, sive ipsū vocantem & loquenter, vel viderem, id est, cognoscere & percipere. Sic Exodi 10. 18. dicitur: *Candilū populū viderebat*, id est, audiēbat suos vīsus enim, quā certissimum, pro quib⁹ sensu, sensimone & cognitione sumitur: præsertim, quia intellexit, quā era hīc vox, idēquā era ipsa vīsa. Vnde Prophetae suas prophetias iam serbum, iam vocans vocata, quā in mente & spiritu ideū fūtū videre, & audire, ita Aretas & Haymo. Vide can. t. in Prophetas.

Et conversus vidi septem candelabra aurea.] Candelabra hac erant similia illi, quod fecit Moses in tabernaculo, & illis decēm, quā fecit Salomon in templo. Ad hac enim alludit, vnde & vidit Christum vestitum podere, quās fācēdōtēs fācēdōnūm enīm legī vīteris vestis erat podēris. Sic & Zacharias cap. 3. 4. vidit fācēdōtēs leſum mutatoe, vēlūtū, id est, podere, & vertente Sep̄uag. & mox cap. 4. 2. vidi candelabrum aureum, & septē lucernas super illud. Erant ergo hac candelabra instar illorum vēlūtū heptalychnai, id est, septē lucernas habentia, quādque enīm candelabrum erat sepe cēps, scilicet habens septē scapulas sive calamas, quā singuli in culmine habebant lucernam, vñ dixi Exodi 25. 31.

Porr̄o per candelabrum tam Iohannes, quam Moses significavit & repräsentavit Ecclesiasticā, enim ait Iohannes v. 10. *Candelabrum septē separans Ecclesia sibi.* Idque appositiē. Nam Prīmū, Ecclesia est viabilis & cōspicua instar candelabri. Secundū, quia lucem munī, put̄ Christum, Christiq. doctrinam mundo praefert. Tertiū, quia ecclesia est ad res diuinās & cœlestes. Quartū, est autē propter charitatem, & quia quasi aurū ignis & malleis perfectionum probatur, extenditur, formatur. Eīs ergo, Ecclesia grātia candelabrum inquit Peter, per doct̄rīnam scripturarē lucida, per fulgorem virtutum gloriosa per gravitatem meritis pendere, & per obducētam dulitū, per predicationem suam, & per per-

A seueraniam extensa per spēsērēla, per fidēm in Des fundata, per charitatem Dei arripit, in eam quasi transformata. Plura de candelabro hoc, eiusque figura & significatio, dicitur Exod. 25. 31.

Et in medio septē candelabrum aureum sive modūm filii hominis.] Hoc est hominem, t. brāustum scilicet. Homo enim homini est similius, & Christus in similitudine hominum factus est, dum habita inventus est, vt homo. Phrasis enim Hebrei 1. similitudo veritatem ei significat, ita Gagius, & patet ex sequentibus. Riberā tamē putat non fuīle ipsum Christum, sed angelum qui personat Christi gemitus. Additē dicit similitudē, quā per omnia non erat hominis similitudo; habet barbam quād pedes ex aurichalco.

Quare, an Iohannes reuera viderit hic Christum Dominum in seipso? Resp. Probabilē est videſſe, sed in alio habitu, quām sit in celo. Corpus enim gloriosum potest apparetē tali forma & habitu, quālē vult beatus. Probabilius est tamen contrarium scilicet iohannē reuera non valitū Christum ipsum. Prīmū, quā era in spiritu, vnde hac omnia cotam eo symbolūcē gerebantur, vt patet ex sequentibus. Deinde, quā similitudē cap. 1. sit, ait leviſſe fedēntēs in throno. Ceterū est autē ibi eum nou vidiſſe Deum, sed symbolū aliquod, aut speciem, que Deum repräsentaret. Par ergo modo & sic eidem contigit, scilicet species Christi phantasias cui impella & obiecta fuit, non ipse Christus, idque ex more Dei factum est per angelū, atque hoc sensu vera est leontina Riberā.

Porr̄o quād ait: *In medio septē candelabrum*, intellige non consūtente, sed ambulantē. sic enim ait c. 1. 1. quā ambulas in medio candelabrum. Ambulat autē in medio illorum, vt ea focūt̄ oleo, accendat & emunget. Alludit enim ad officium candelabri curandi, que fācēdōtēs hebdomadarius in templo Salomonis fungebantur. Hac de caūa perfōna quam vidi iohannēs, vestita erat podice, id est, tunica linea, quam induēbant fācēdōtēs facias, has funtiones obitū, ita Aleazar.

Huc alludit, & hoc repräsentat Pontifex Romanus, dum ipse folius solemoni celebret cīrēum se in altari habet septē candelabros (quod nulli Epilecorū concelebrium est:) ipse enim est vicarius Christi, qui hic vīsus est Iohanni inter lepēm candelabrum, quālē summus Pontifex, & moderator septē, id est, omnium, Epilecorū & Ecclesiastū tam Græcū, quālē totius orbis Christus ergo est, qui Ecclesia suam cōmunicat spēndōrem, vīm ac virtutēm, iusta illud Matth. 18. 10. *Ibi sunt in medio cōsum.* Quocirca Iohannes v. 12. 6. Ecclesiastū ad gratias agendas, & ad inbūlum excitat dicens: *qui magnus in mediū tui sanctūs īfrāt.*

Hac de caūa Christus aliā formā & specie appariuit, quām habeat in celo, nimirū vēlūtū potēre, canis, cīnēs zonā aurea, habens pedes ardentes: vt per hac representareetur res admirandæ (de quib⁹ mox dicam) quas Clēritus in Ecclesiastū, & suis fidēbus (quorum speciem, & quās personam hic induit) operatur, iuxta illud psal. 67. 3. 6. *Mirabilis Deus in sanctūs suis.* hoc est, quād ait Paulus Gal. 1. 20. *Sicut ergo aūtē nō ego, sicut etiā tu in me Christus.* vide ibi dicta. Sic Cant. 5. v. 10. ad finem cap. deficētur Christi species & figura, non solum prout ipse in se est, sed etiam prout in suis præclaris & illustri operatis, vti docent ibidem Gregor. Nyssenus, Paulinus, Ambro. Greg. Philo Carpachius, & Honorius.

An Iohannes
videt
Christum?

Pontifex
cēlebrates
habet 7.
candelabrum.

Candelabrum est
Ecclesiastū,
est?

Vellūtū

Chefus vestitus potestate, cui? Prima expeditio.

Pestum padere.] Quares, cur hoc habuit vestitus apparuerit Iohanni Christus? Primum, Itemus lib. 4. c. 17. censet, hanc figuram ad facerdotalem dignitatem, & gloriosum Christi aduentum pertinere. Sic & Stunica in Zacharie cap. 4. putat hic describi Christi habitum, quatenus iudex est, & ut iudex indicabit orbem in fine mundi.

Secunda. *Lutines Legionensis lib. de Nominibus Christi, opinatur totu? hoc enigma ad Christi ardorem charitatem refecti debere.*

Tertia. *Tertio, Pannonius afferit hanc imaginem cuiuslibet iusti conuenire, quia Christus & Ecclesia sunt unum, Christusque hic suorum habuit se vestitus, ut indicet se in illis vivere, operari & loqui, ut paulo ante dixi.*

Quarta. *Quarto, ali? putant hic depingi Christum, qua ratione est perfectissimus legislator. Vnde Ribera censet hoc enigma ad iustorum consolationem, & terroris impiorum specare.*

Quinta. *Quinto, Peter. censet in hoc Christi schemate depingi prouidentiam, quia Christus tegit, curat & gubernat suam Ecclesiam & in hoc ipso proponit ideam gubernationis Ecclesiastice, quam Episcopi & Pastores imitari debeant. Sic & multi ali? putant, hic singulariter exprimit Christi prouidentiam erga septem Asia Ecclesias, quibus praetar, quibusque hac scriberat Iohannes.*

Sexta. *Sexto, Alcazar censet hanc primam Apocalypticam personam prologum agere, & summam rotis spectaculi (pati rotius Apocalypticos) perstringere. Vnde & ut vobis responderit vestitus albus, quibus seniores sunt amicti cap. 4. & byssino, quo se induit Agni sponsa e. 19. Sic & pedes byssini & zona aurea respiciunt angelorum vestitum, qui phialas effundunt c. 16. canities respicunt camisem seniorum cap. 4. oculorum flammam ex eadem sunt cum illis, de quibus dicitur c. 19. Oculi tunc sunt flammei ignis. Pedes ex aurichalco ardentibus, idem sunt cum illis qui dante angelos cap. 10. 1. Pedes tunc tangentes columnam ignis. Ignis ipse idem est cum eo qui polita Babylonem comburit: septem stellae respondent stellis, quibus amicti est mulier cap. 12. De morte, inferno, & clauibus sepe inferni agetur, ita ipse. Que omnia apposit? & ver? dicuntur.*

Septima genuina. *Propri? ramen hoc spectant septem candelabra; Christus enim hic eam speciem auctoruit, quae reperirem nobis eius officium pontificale circa hanc Ecclesias, & alias qualis, quia corripit, doceat, moneretur, & patetibz c. 1. Hec enim omnia visque ad cap. 4. pertinent ad primam Apocalypticos partem, quae est de correptione & introductione septem Ecclesiarum & Episcoporum Asiae. Vnde c. 5. vbi incipit altera, scilicet prophetic? Apocalypticos pars, alia vix, & alia species Christi, scilicet quasi Agni oscillis proponitur.*

Secundari? tam? habet quoque ad caput quintum, totamque Apocalypticis pertinent. Christus enim hic eam speciem gerit, quae representat suam in fideles caram, propredicionem & glorificationem in impiis vero praelectione in Annachristum, si quis affectas, terrorem & vindictam, quod est argumentum & seopus rotius Apocalypticos.

Potius quod Alcazar pag. 94. hanc omniam trahit ad suam de argumendo Apocalypticos opinionem, scilicet hoc felicitate Christi representari victoriam & triumphantem tam de Iudeis & iudaismo, quam de Gentilibus & genitilismo, sive eius minus probabile esse ostendit.

Iam quod ad verba textus attinet, Nota est. *Poderis non padere, hoc est vesti sua tunica ralar. Dieta quod est poderis non vobis nisi est aperte, quod ad pedes vobis adaptetur & defendatur; vel, ut Eralmus, non tu sed tu, id est, pess, & iuste, quod in compositione rerum significat. Deducitur enim ab ipsius id est, remigatio dicitur tricoris, dieris, quasi poderis sit vobis que pedibus remigatur & ventilatur.*

*Nostra. Pontifex duplum habet tunicam, vnam lineam, que hebit. *Pontifex ketonet, gr?c? 27?r? vocabulari, qua semper in faciis vtebagut omnes sacerdotes. Secundum hyacinthinam, que hebit. *Vestitus mel dicebatur, et quod propria pontificia, ab eaque dependebant mala punica & cinnabubula, de qua dicitur Sap. 18. In vesti poderis rotatu erat orbis terrarum, ut scilicet significaretur, pontificem potere induitum, esse mediatoorem cel? & terrar, Dei & hominum, ac pro toto mundo supplicare.***

*Queres, vtram tunicam hic intelligat Iohannes per potestem: Alcazar, Ribera & Petrus intelligunt lineam. Hanc enim Ioseph. lib. 3. Antiqu. 8. & S. Hieron. epist. 12. 8. vocant potestem. Quin & Septuag. Ezech. 9. 2. vbi non legimus *Ponit vestitus lineum, vertunt, vestitus padere. Accedit, quod per nos haec apparuit inter candelabra, & quasi de illis curam gerens, quod non erat funimi pontificis manus: atque ita non fatis apte colixerit, vt faceret hyacinthina vestitus inter candelabra apparuerit. Potius per hanc lineam tunicam eentem significari, Primum, Christi sacerdotium; Secundum, mundissimum & pulcherrimum claus carnum; Terti? inestimabilem eios innocentiam & puritatem; Quart? patientiam: lineum enim vari? carminatus, sumulent, maceratur, &c. & semper immutu? fit melius, ait Plinii.**

*Verum verius videtur, potestem esse tunicam hyacinthinem: Primum, quia ita verius & explicat Septuag. Exod. 28. 31. vbi distincte de vtrisque pontificis tunica agitur, & quaeque suo nomine ab alia discriminatur. Secundo, quia sola hyacinthina propria pontifici, significans pontificarem propriam Christo, Christus enim hic non quasi sacerdos minor, sed quasi pontifex induitur, qui septem angelos, id est, Episcopos, septem Ecclesias docet & corrigit. Vnde & cingitur zona aurea, hec enim pontificem designat, non sacerdotem. Sacerdos enim zona byssina tantum cingebatur: pontifex vero prater byssinam habebat zonam polymitram, quia hyacinthinem, quin & Ephod cum Rationali sive ingebat, cui responderet hic zona aurea, quia Iohannes dicit Chirolo. Tertio, quia tunica linea tam? tisque ad crura defendebatur, ait S. Hier. epist. 12. ad Fabiolam de vestibus sacerdotorum: hyacinthina vero visque ad talos. Hec ergo propri? est potest, id est, ralaris, non illi, licet a S. Hieron. & Ioseph. illa quoque subinde vocata potest, quod ad pedes, id est, ad tribus & crura, defendere. Quarto, quia per potestem intelligit tunicam hyacinthinem Sepiens e. 18. 24. verbi iam citans, & Ecclesiastic. 45. 10. vbi enim non legimus *curas potest gr?c? est potest, & maneficit loquaciter potest hyacinthina,**

Potest ergo, si tunica hyacinthina significatur summissus Christi pontificarus, quo Christus praetulit septem, id est, omnibus Ecclesiis & Episcopis, ita ac consequenter Christi in nos amor commendatur, ut eum tedamemus, nec in persecutionibus euan? morte proposita ab eius amore recedimus.

*Potest non
est potest
caro Christi*

Sic

In Apocalypsin. Cap. I. 25

Sic enim Christus Pontifices noster seipsum pro nobis in viciniam mortemque crucis obulit. Hinc hyacinthina hæc tunica lymbolum est; Primo, veræ religionis, sanctitatis, & cultus dominii, in quibus excelluit Christus. Secundò, conseruationis caelestis: hyacinthus enim est coloris violacei, id est, ærei & caelestis. Hinc ab hac tunica pontificis dependebant aurea cinctinabula, & mala punica; illa significabant ardenteum predicationem, hæc miracula Christi. vide dicta Exodi 28.35. & Exodi 25.4.

Ex preciacione ad mammillas Zona aurea. Alludit Primo, ad cingulum veterum sacerdotum & pontificum: hoc enim adeo alre succingebant fe, ut lofeph. lib. 3. Ante c. 10. affterat lineam vellera accendi solitam circa pectus paulo axillis inferent. Et S. Hieron. epist. 12. 8. Basilius, ait, cingebatur ramica linea inter omphalum & peñur. Vnde Turnebus lib. 55. Aduersar. e. vlr. & Sigonius lib. 3. de Iudicis cap. 19. notare mox alre fe cingendi proprium fuisse sacerdotorum, ut per hoc significaretur eos per certos promptos & paratos esse ad omnem Dei obsequium. Rursum, zona aurea etat pontificatus veterum in manu sacerdotes minores cingebant se zona ex bysso polymita, id est, ecco, purpura & hyacintho intertexta, absque auro; pontificis vero zona etat ex bysso polymita auro intertexta.

Zona aurea *ad Christi* *deo* *significativa*. Quæ, quidnam significet zona hæc aurea Christi? Relip. Primo aliqui, significare eius elem̄tiam, quæ exhibet itam, ita Andreas & Atetas. Secundò, eius dignitatem regiam, ita Rupert. & Peretus. Tertiò, eius sapientiam, ita Albertus. Addunt aliqui iustitiam, iuxta illud Isaia 1 s. 5. *Justitia cingulat lamborum eius.* Quartò, eius pie- tam & reuerentiam, ita Abbas Ioachim, & Dionysius. Quintò, eius castitatem, ita S. Chrysostom. Gregor. Haymo. Anselm. & multi alijs. Sexta, eius charitatem, ita Ribera, & Thomas Anglicus. Septimò, eius præparationem & præmptitudinem ad Dei obsequium, ad quod cum excitat Dei amor; hunc enim significat aurum: vnde alre accingitur, vt per alis præmptior & patior significetur, ita Alcazar. Octauò, propriez zona constringens vestes & corpus, illudque firmans & toborans, significare disciplinam factam, que Christi & Christianorum membra, phanciam, corpus, mortale omnes compotum, ut vatis restrin- git, Deo, Deique legi astrinxit. Est autem, quia id facit non per timorem, sed per amorem Dei. Hinc charitas ab Apostolo Colos. 3.v. s. 4. vocatur *Vinculum perficiendum.* Rursum 2. Corinth. 5. vers. 14. *Charitas, ait, Cleruli regeret nos.* Christus enim ad auream charitatis legem, sive zonam suas oenches leges reuocauit. Plura mortalia de zona hac Christi & fideliū, dixi Ephel. 6. 14. Ierem. 1. 12. Exodi 28. 35.

Porrò multi hæc adaptant Ecclesiæ, & fideli- bus: hoc enim personam & speciem fastigere hæc Christum, id est quæ vilum à Iohanne inter can- delabrum, que Ecclesiæ significant. Hanc ergo zonam Christi, id est eam qua Sancti preciacione sunt, ita Alcazar, & alijs. Imo multi volunt hanc zonam Christi id est ipsam Ecclesiæ. ita Vlctorinus, Ti- conius, Primatius, Beda: vel aliquam Ecclesiæ partem, verbi gratia, chorum Patriarcharum, ut vult Ambrosius. Cœlent enim per hanc zonam auream innui ingens incrementum charitatis, quod Ecclesiæ accepit in perfectionibus, nempe in signo secundo, cap. 6. & in thuribulo, cap. 8.

Quæres, Cur ad mammillas cioginatur Christus? Respondeat Primo S. Chrysost. per zonam in lumbis significari legem veterem, per zonam ad mammillas Evangelium. Nam, vt ait S. Gregor. loco mox citando, aurea zona ad mammillas refrenatur non tantum operis, sed cordis luxuria: hanc enim Christus dannat March. 1. 28.

Secundò, quia Christus, quæ ac Christiani al- criores, paratores & ardentiores sunt, aut esse de- bent, ad Dei obsequium, qualem Moses & Iudei.

Tertio, quia cot Christi, quod est inter mam- millas, plenum est charitate.

Quarto, Symbolicæ Viegas per duas mammillas duo vniuersalia Dei attributa, pueri misericordiam in pior, & iustitiam in impioris accepit. Ex dextera fugient lac indulgentie, ex sinistra lac correptionis. Hos dutius, illud suauius, vtrumque infantibus fatigare. Vnde & Rupertus per zonam auream accipit auctoritatem Christi regiam, ab omni miseria & mortalitate liberam.

Melius Peretus, *Duo mammilla, sit, sunt mens & voluntas;* hec cincta est auro sapientia, illa charitatis: vitaque lac præbent tunc doctrinæ per prædicationem, tum gratias per Sacramentum administrationem. Vnde S. Gregor. lib. 34. Moral. c. 8. *Zonam, inquit, auream circa mammilla habere, si cunctis mutationibus cognitatum mo- tus,* per scilicet amoris vincula restrin- gare. Addic ibidem S. Gregor. aurum quinque res in Scriptura significare: Primo, charitatem divinitatis; Secundò, splendorem cœlestis ciuitatis; Tertiò, charitatem, vti hic; Quartò, nitorem glorie secula- ris; Quintò, pulchritudinem sanctitatis.

Denuo Alcazar hic notat. 1. pag. 12. 5. notat auto significari charitatis perfectionem. Nam, vt lib. 33. c. 1. & sequent, docet Plinius, in auro no- uena sine consideranda, mita generatio, splendor, pondus, facilitas materia, conflexus, mundus, medie- cina, miracula, prenum, que singula ipse ordine fu- se & docte prosequitur, & charitati adapta.

Caput aureum (divinitas que est caput Christi) *et capilli,* & significatur, id est, q. d. Capit, id est, capilli capit (Alcazar tamen per capillos capitis accepit pilos, tamen barbae quam capiti sed pilis barbae propriez non vocantur capilli) *et tamquam candi,* *tamquam lana alba,* & *tamquam mur.*] Quæ nos tandem candore habet, sed & pulchritudinem & splendorem. *Candi,* nimurum canis: que significatur Christi aeternitas, &, vt August. ait, antiquæ aeternitatis: Sie de Patre aeterno dicitur Daniel. 7. *Antiquus diuum sedis, vestimentum eius candidum quasi mixtæ capilli capiti eius quasi lana munda,* id est, cani, splendidi, iuxta illud:

Ei facies multo splendore alba pilis.

Nota. Atetas per capillos candidos accipit can- didam & putram humanitatem Christi: & Viegas putat utræ virtutis Christi. Secundò, Rupert, acci- pit SS. Prophetas, hi enim quasi multi capilli vnius capiti Christi sunt. Pari modo S. August. lib. de Elencha divinitatis initio, accipit quolibet Santos. Tertiò, S. August. tract. 57. in Iohannem, accipit Christi Sacramenta, que multa & varia vnius Christi sunt. Quartò, Ioachim Abbas indicia Christi mundissima, & iustissima. Quintò, & optimè, vti dixi, capilli sine candidis, siue cani signi- ficant Christi aeternitatem, ac consequenter omni- scientiam, omnipotentiam, omnipotredem- tiam: cani enim, siue lencis, quia calor in illis sub- dit, hinc non habet feruores & impetus turbidos,

Vnde. 12.

Capillan-
dus Christi
quid

C qui

qui rationem perturbant, sed planè sedati libenter & sincerum habent iudicium, maximèque in eis viget prudens & sapientia.

Vnde poterat Alcazar, per poterem significari sanctitatem & religionem Christi, cuiusque fideliū, per zonam auream charitatem, per canos sapientiam, quæ mīrè increvit in perfectionibus illis, de quibus agitur hoc libro: per illas enim Christus docuit Iacob Ecclesiastem Christianum Philosophum fisiogium.

Potò inerat haec tria congrua seruare ordo: quia prius est mundari à peccato, & sanctificari; mox vienit perfectione in feroce charitatis amplecti; & demum alias docere & instruere per sapientiam. Vnde in Ecclesia Christians sapientia fuit maruta & cana, quæ in Synagoga iudiciorum erat germinans & inflans. Hinc comparatur nisi, non tantum nirent, fed & splendenti. Nix ergo significari splendorem & gloriam sapientie Christi, & Christianorum.

Addunt aliqui: canos significare antiquitatem religionis Christians, cum quia fuit prior iudaismo in mente & intentione Dei, vnde voluit Deus illam per ritus & sacrificia Iudaica significari & representari: cum quia p̄fici Patriarchæ & Prophetæ, quod fidei, spiritum, mores & viam Christians ponuit erant, quam Iudei & Mosiaci, ut docet S. August. lib. 3. contra duas epist. Pelag. cap. 4. & D. Thomas 1. 2. quest. 10. art. t.

Et scali eius tamquam flamma ignis.] His oculis significatur omnifica mens Christi, iūtis lucens, reprobus incendens, ari Gagnatus.

Secundò, & melius Ribera: Oculi, inquit, Christians flammati significant Christi iram & vindictam in perfeciores Christianorum, aliisque impiorum.

Illi ita esse patet ex c. 19. t. 2. & c. 21. t. 8. & c. 21. 19. vbi horribiles bestie depinguntur, *in plena, vaporum ignis, fumis, horrendis ab oculis scintillantes.* Cur in ita flammeant oculi, causam das Atifor problem. s. fech. 3. t. quid calor à natura in eam partem, tamquam violata transmittatur, quæ & sensu & morte facilior est. Oculi enim violati censentur hoc ipso, quo quis contum ipsius indignus & truius quid patrit, nec faciem & oculos eius sit recognitus. Adeo, phantasiam, quæ in capite est super oculos, in concitatum, aduocare ad se spiritus vitales, eisq[ue] accendere, ut fumos asperbes, ignem oculis efflare videatur. *Sed Achille irato ait Homerus Iliade 19. Dentes eius fridabent scolis variis splendebant ut flamma grisea.* Et Virgil. libro 7. de Alecko: *Famula terquama humana.* Et Cicero in Verrem: *Addebat oculi, tuto ex ore crudeliter emicabant.*

Addit Alcazar, flammas oculorum Christi significare, ab eas ita nemisē se posse abscondere. Quia enim tenebrae impediunt perfectitudinem ei, cui oculi iacularunt clarum lucem: tuxea illud Jeremie 31. 19. *Oculi eius aperti sunt, ut reddat filio Adam secundum fratrum adiutoriorum eorum.*

VERB. 15. *Et pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti.*] Hinc patet, Iohannem non vidisse vetum hominem, sed hominis imaginem, sive spectrum: habebat enim pedes ex aurichalco. Licet enim dicar, *Similes aurichalco, tamen et similes ponitis spectat hominem, sive spectrum hominis, qualis aurichalco.* quasi dicitur. Hoc hominis spectrum pedes videbatur habere similes statu fa-

A ete ex aurichalco, quoad cetera vero simile erat homini. Alludit ad Ezech. 1. 27. vbi Ezechiel ait se vidisse speciem Dei sedentis in curva Cherubim, *quasi speciem electri, velut asperatum ignis, intrinsecum cum per circuatum: et lumen eius & desuper, & a latrone eius usque denoscum, quasi speciem spiritus splendens in circuato.* Vide ibi dicta. Pro *aurichalcone*, greci est *χαλκοβάθεια*, quod Suidas putat esse genus electri auro pretiosissimum. Antonius Nebeilensis in Quinqueginta cap. 4. veteri thus xneum, id est, forte, masculum, pura potentillimum & fragrantissimum (*πυρὸν λόβην* enim hebreacum, vnde idem sumptuerunt Greci, significat thus, cō quod sit album: *πυρὸν λόβην* enim significat album) & its sumunt hoc nomen apud Opheum, cūm ait, *Chalcobathus in Apollinem in Latonam*, id est, masculum thus, vel masculini thoris sacrificium in Apollinem, in Latonam. Pedes ergo Christi similes sunt thus masculo; quia quasi thus incensus & fragrantissimum, lucidissimum odorem spargunt.

Verilen Nofer interpres, & alij passim, *χαλκοβάθεια* vertunt *aurichalconem*. Vnde & Plinius lib. 34. 2. ait, Chalcobathum esse genus æris, olim habitum in pretio. Potò vocatur aurichalcon ex, quod colorum habet aureum, inquit Sextus Pompeius. Idem dicitur orichalcum, ab *ἴριστα*, id est, mons: & *χαλκός*, id est, ex, quod è montibus eruantur: vnde & dicitur *χαλκοβάθεια* quasi ex Libani, cō quod è Libano eruantur, sicut Aretas & Thefaurus linguis Grecæ. Vnde Syrus verit, *pedes eius similes ari Libanico, quod inflammans est tamquam in fornace, Arabicus, pedes eius sicut ex sunflam in igne.* Potò fulgidum fusile orichalco dicitur Heliodus, dum illud *tertius* vocat in Herculis scuto. Aurichalcon ergo, sive chalcobathanum erat ex lagoritissimum.

Sensus ergo est: pedes Christi similes erant aurichalco, non frigido, non etiam liquefacto, sed calenti, candenti & coruscanti in camino ardenti (legit Nofer interpres in Graeco *πυροπόλις*, id est, ardoriam legunt *πυρωπόλις*, id est, ardentes, scilicet pedes). Hoc est, pedes Christi erant splendidissimi, pūli humanitas Christi (qua per pedes significatur, ut deitas per caput) per caminum positionis & crucei facta est splendidissima & fortissima ad conculandum Dominitum, fusique hostes, & ad eos comburendam, ita Nazianzenus apud Andream, & Damascenus apud Ribiensem, Rupertus, Pannonius, aliique, qui omnes per pedes intelligunt humanam naturam in Christo. Paulò aliter Dionysius Carthaginus per pedes accipit extremos annos vita Christi, quibus palius est de crucifixus. Pedes Christi, ait Rupertus, dicuntur similes aurichalco, *Quia sicut etiæ aurichalcon multus ignarus impendit ex are perducentis ad colorum ari, ita & illa humanitas per multas tribulaciones passans & mortu perdidita est ad gloriam regnantis.* Quocirca p. S. Bernardus sermonc. 17. in psalm. *Qui habebat: Bonum, ait, misit Dominus tribulare, dommide ipsa si mecum, quām regnare sine te, opulenti sine te, sine te gloriaris: bonum in tribulatione magis amplecti te, in camino habuare te mecum, quam esse sine te, vel in ead. Quid enim modo est in calo, & à te quid ratio super terram? animus probat formam, & tuas talias tenicas tribulaciones. Ibi, ibi enim cū es Domine, ibi tu tuo nomine congregabis aduersus medium, sicut alio cūm tribus pueris ex dignatione*

Chalcol-
num quid

Pedis Chi-
lone

si mecum, quām regnare sine te, opulenti sine te, sine te gloriaris: bonum in tribulatione magis amplecti te, in camino habuare te mecum, quam esse sine te, vel in ead. Quid enim modo est in calo, & à te quid ratio super terram? animus probat formam, & tuas talias tenicas tribulaciones. Ibi, ibi enim cū es Domine, ibi tu tuo nomine congregabis aduersus medium, sicut alio cūm tribus pueris ex dignatione

et 1020

In Apocalypsin. Cap. I.

27:

etiam Ethnica apparetur, ut dicitur, Quia species A quaevis, est similes filio Dei. Quid trepidamus, quid eum temur, quid refugiamus hunc caminum? Secundum igitur, sed Dominus nobiscum est in tribulatione: si Deus subficiat quis contra nos?

Mysticè Haymo, Beda, Ambrosius, Anselmus, Pedes, inquit, Christi sunt fideles, qui vivunt in fine mundi tempore Antichristi, durabuntque in igne persecutionis, quasi in camino, fortis & constantes.

Secundum, Victorinus, Ticonius, Andreas, Are-tas, Peterius & Alcazar: Pedes, inquit, Christi sunt Apostoli, qui nomen Christi quasi per totum orbem deportarunt. Hi similes sunt anticahale, quia sua sapientia splenduerunt ut aurum, saepe confracta expellerent firmidinibus artis. Vnde de his dicitur Iacob 1. 7. & Roman. 10. 15. Quoniam speciosi pedes euangelizantiam pacem, euangelizantiam bona! Et Cant. 7. 1. Quoniam pulchri sunt gloriosi tui in calcaneis filie principis! Vt sunt aderentes, quia orbem accenderunt igne illo, de quo ait Christus Luke 12. 49. Ignem vemi materere in terram, & quid vole nisi ut ascendatur? Denique in chalcolibano, sive atque Libani alludatur ad altare holocaustorum, quod ex hoc vere factum erat. Repercit enim Iohannes ad ignem holocaustorum, quo significat pedes illos, qui a deo placenter, intendere & contendere, ut verus religiosus ipsem, Deoque cultum teo orbe accendent; quod & fecerunt. Hic enim est ignis iste, quo exulta est Babylon, ait Alcazar, Vnde et Iteanus lib. 4. cap. 37. chalcolibatum refert ad fornitionem fidei, & ad persecutantiam in tot aduersis, strumis & persecutionibus, quas preceones Dei, amore Dei toleraverunt vires ad mortem & martyrium, itaque orbem Dei fidei & amore succendunt. De hoc igne vide dicta Leuit. 9. in fine.

Tertius, Riberia, Pedes Christi, air, sun hostes Christi a Christo calcandi, & igne gehennam cruciandi; aut, ut Alcazar, Christi subiugendi & ad eum concuerendi, iuxta illud Iosue 1. 3. Omnes locorum, quoniam calcaverunt vestigium pedis vestris, vobis tradam. & psal. 59. 10. In domine extendam calcaneum meum.

Vox aquarum multo-
plex. Et vox alia tamquam vox aquarum multuarum.] Primo, aliqui hoc exprimunt de aquis baptismi. ita Victorinus.

Secundum, alijs de concordia Scripturarum, quae sunt quasi aquæ & fluvii multus. ita Rupert. & Peterius.

Tertius, alijs de celestis virtutis cursu, quae variis modis in omnes influunt. ita Arias Montanus.

Quarto, Alcazar putat hanc vocem significare persecutionem Romani Imperij, quasi aquæ multe sunt multe gentes frementes & furentes in Cheflianos: sed hinc vox est Christi, non gentium fremantium.

Nota. Alludit Iohannes ad Ezech. 43. initio. Sicut enim ibi dicitur: Ecce gloria Dei Iffrat angerebatur per viam Orientalem: & vox erat in qua vox aquarum multuarum, & terra splendebat a magnitate eius; sic hic ait Iohannes: Vox illorum tamquam vox aquarum multuarum: facies eius sicut sol lucet in virtute sua. Senius ergo est, sicut dicitur Vox Christi erat validi fortis, sonora, penetrans & efficax, qualis esse solet aquarum multuarum cum imperio deflentium: sed hoc enim significandam hac aquarum similitudinem. Sæpe vitius Scriptura. Hec vox, ait S. Gregorius, Ticonius, Haymo, Se-

rphinus & Perceius, est predicationis Euangelij, ita sonora & potens, ut in omnem terram exirent sonus eius. Quis mavis fremens causibus illis, quæ fluminum rapidissimorum confluges, quæ Nil catastrophæ tam longe perforarunt? Fuit ergo hæc vox genitrix aquarum multuarum. Primo, quia multa aquæ refluxit sicut terram temporalium, & refrigerauit ardorem concupiscentiae. Secundo, quia ablitus maculas peccatorum. Tertio, quia frequentans terram cordum humanorum, ut fructus virtutum profert. Quartus, quia multis, immo omnibus gentes ad Christum concurrit, fecerunt ut quæc sua vocem coenuniquerit innocentem & laudes Deum: hec enim est misericordia non octo, sed centum milibus vocum, in auribus Dei ut sonata, ita grandissima. Hanc cap. 17. t. 1. dicitur: Auge multa populi sunt & gentes & linguae. ita Primatus, Ambrosius, Beda, Anselmus, Richard, Rupert, Dionysius & Pannionius. Potest quoque per hanc vocem, cum Ribera intelligi condonatio impiorum, potest vox Christi condonantis impiorum in die iudicij. Sed quia haec significatur per gladium, qui sequitur, hinc melius per hanc vocem accipitur ipsa predicationis Euangelij. Vnde & sequitur narratio de septem Ecclesiis hac voce connectis.

Et habebat in dextera sua stellæ septem.] Primo, multi putant idem estle septem stellas, quod secundum cælestes, putat septem angelos. v. a. o. per quos putant septem Ecclesiæ ipsius consilii significari. ita Victorinus, Ticonius, Ambro, Haymo, Beda.

Secundum, per septem stellas, non septem Episcopos, sed propriæ lepiæ angelos, sive spiritus caelestes accipiunt Origen, homil. 2. o. in Numeros, Hilar. in psal. 1. 4. Nazianz. orat. 2. Hieron. in Matth. 18. Andreas & alijs, quin & Maldonat. in Matth. 18.

Tertius, per septem stellas & angelos, accipiunt septem dona Spiritus sancti, sive Spiritum sanctum septiformem, Victorinus, Seraphinus & Arias Montanus, qui ait has septem stellas esse septem spiritus in diuina clientia constantes.

Quarto, Andreas per septem stellas accipit septem rerum gradus, sive res omnes que in mundo sunt, etiamque mundi gubernacionem, quæ in manu & dextera Christi est.

Quinto, Abbas Ioachim per septem stellas accipit, non fixas, sed septem planetas, & singulis accommodat virum aliquem virtute proflatiæ, qui quilibet seculo orbis perfluit, v. g. vt prima stella sit Adam; secunda, Noë; tercia, Abraham; quarta, Moïses; quinta, David; sexta, Iohannes Baptista; septima, Elias in fine mundi, ita ipsa hæc ad v. 10. sed hæc omnia vel parerga, vel accommodantria sunt.

Itaque dico, certum est, has septem stellas esse septem angelos, ut ait S. Iohannes v. vi. Porcius angelus hi sunt Episcopos, ut sibi patebit. Vbi Nota. Angelis, id est, Episcopos, in Ecclesia debent esse quasi stelle, Primo, ut quasi stelle non errantes & planetæ, sed fixæ, perpetuam & ordinatum habentem motum, morumque omnium debitam compositionem. Secundum, ut sua claritate alios illuminent. hec est, quod ait Paulus Philipp. 2. 15. In media ratione præse & per nos lucis sunt lumenaria in mundo. Tertius, ut suo calore alios forbant & vivificant. Quartus, ut suis influentiis confortent & vegetent mundum. Quintus, stelle fixæ parvæ videtur & humiles, sed tamen maiores sunt tota terrarum fit Episcopos & Pastor. Sexto, stelle lucene noctu in medio tenebrarum, sive lucet & Episcopus, praesertim noctu, id est, tempore perse

V. 16.
Stellarum fe-
pium que-

Episcopos
in Italia per
sex annos
gredi.

In Apocalypsin. Cap. I.

31

q.d. Ego sum Deus & homo. quia homo enim fui. A Christus nouissimus virorum, ut a Iisias c. 5. ita Aretas, Rupert. & Pannion. Secundò Richardus, Thomas & Ribera. *et nonnulli exponunt*, q. d. Ego sum iudex furor in nouissimo mundo die. Verum dico, hec duo esse epithetum Dei, q. d. Ego sum & sum principium & finis. Id ita esse patet, cum ex dictis v. 8. tum ex Iisaias c. 44. v. 6. & c. 48. v. 12. vnde haec verba summis Iohannes. Deus enim apud Iesum probat & affuerat sicut deitatem, eamque idolis admittit dicendo: *Ego primus & ego nouissimus & absque me non est Deus.*

Quocirca rectè in hoc loco Chrifti diuinitatem probat S. Athanasius & alijs scitentibus contra Ariani. Vnde Ambrodius exponit, propterea dicitur primus, qui est auctor omnium, & propterea nouissimus, quod omnia concludat. Rursum Christus dum ait: *Ego sum primus & nouissimus*, significat se opus Ecclesie à se inchoatum, per quaenam tribulationes & persecutions, quales erant Domini, promotorum & perfectorum; vt fideles in iis non animo cadere, sed magnanimi & constantes esse debant, ut pote securi quodd Christus qui est primus & nouissimus, eis tam finem, quam initium definit & dabat. Ecclesia vero, quasi templum suo, sicut dedit in meum, ita & daturum sit culmen & consummationem. Ad hunc enim sensum verba haec visuram Iesaias cap. 48 dicens: *Ecco ego excus te sed non quasi argenteum dirige in canone paupertatis; proprie tu facies, et non blasphemier, & gloriam meam alteri non debeges in se proximi & ego nouissimus.* Vnde Ambrodius exponit: Primus, quia per ipsam omnia: nouissimus, quia per ipsam resurrexit. Hinc subdit,

Vers. 12. *Fu mortis, & ecce sum vivens.]* q.d. Sicut ego ex morte gloriose surrexi, ita faciam ut Ecclesia ex tribulationibus, quibus videtur obviri & leperni, gloria refugiar, & triumphi, crescat, & longè latèque dominetur. Hoc enim mea morte morui, id est huius retypum & specimen in mea morte & resurrectione orbi exhibui. Huius rei pulchram figuram exhibuit Deus Moysi, dum ei apparuit in rubo, qui ardebat, sed non comburebatur. Sic enim perfectionibus ardet Ecclesia, sed non comburitur: quia Deus in ea latet eam servat & protegit. Vide ibi dicta.

Claues mortis & inferni septuplae. *Es habeo claves mortis & inferni.]* Primo, aliquis exponunt, q. d. Habeo potestatem dimittendi peccata, siue hominem liberandi à morte & inferno, àque obstruendi, atque hanc potestatem communicavi Ecclesie. ita Ticonius, Primasius, Beda & Rupertus.

Secundo, alij, q. d. Habeo potestatem hostes meos & Ecclesie, morte & gehennam puniendi, eisque, aquæ ac diabolum in morte & inferno concludendi, ut eis concludam in fine mundi. ita Andreas & Richardus Victor.

Tertio, alij, q. d. Habeo potestatem à morte extandi, & ex inferno liberandi. ita Lyras. & Ribera. Rursum, habeo potestatem vite & mortis, vivificandi & occidenti. ita Aretas & Peterius.

Quarto, alij, q. d. Habeo potestatem diabolum, qui est auctor & præfessus mortis & inferni, iudicandi & condemnandi. ita Primasius.

Quinto, alij, q. d. Possum vitam gratias conferre, mortem peccatis inferendo. Vice versa, possum homines sempiternam morti & inferno adducere. ita Viegas.

Sexto, alij, q. d. Possum morti, id est, dæmoni ad

tentandum homines habemas laxare vel contrahere & possum cohædere eum, etiisque ministros, ut tentatio non sit maiore, quam ut fideles possint sustinere, inquit possum facere, & relipsa faciam, ut ipsa vestra tentatio & tribulatio sit medium ad maiorem Ecclesie & cuiusque velutrum gloriam & sublimitatem. ita Haymo, Anselmus, & Alazar.

Septimo, & apostolice, Christo, non ut Deus, sed ut homo est, dantur claves mortis & inferni. Hec epum duo quasi valla Christianis obiciebant Inde & Geniteli, ut eorum fidem in Christianum expugnarent; nimis tamen minabatur quod traderent eos morti, & per mortem mitterent eos in infernum, nisi fidem Christi abnegarent. Hinc ergo

B occurrit & succurrat Christus, dicens, ne non tantum poille illa difilere, indeq; libertate, sed verius

quod esse hexum & dominum: si enim habere plenum imperium & dominium in mortem & infernum, illaque Christo quasi Domino suo per omnia obsequi, nec quicquam in undere, nisi ex Christi ntru & imperio: ac vicissim reddere eos, quos capti tenent, ac vita restituere mos ut Christus iulicet. Hoc est enim quod dicitur e. 20. 1. *Mors & infernum dedecet mortuus fuit.* Vbi nota Secundò, mortem & infernum in Apocalypsi per profopœiam, quasi duas personas in comedum induci, que Ecclesia & Christiani necem & excidium minabantur. Mors enim inducitur quasi prauia, & occidens; infernum vero subfrequens, & desorans eos quos mors occidit; unde mors inducitur quasi sagittae vibrans, infernos quasi fauces hiantes pandens, & oculos deglutiens. Nam eorum corpora in sepulchris, animas vero in inferno vilioribus confundenda detinet. Hinc ait Sapientis Proverb. 1. 12. *Dignitatem cum, sicut infernum.* Et Iesaias cap. 5. 14. *Dilexerunt infernos animam suam, quasi cerberus triceps tres fauces, & tria guttura pandens.* Hic est enim Gentilium Pluto, mortuorum deuator. Senlis ergo est, quasi dicas: Domitianus, & Gentiles tyranii, quiq; ac Inde, minantur vobis, o Christiani, ob fidem in me, neem, quodque per eam è vita vos extinxerant, & ad inferos mittent; minantur, quia & re ipsa faciunt, ac nec ipsos, nec ipsa mortuunt: ego enim habeo elates mortis & inferni, ego sum plenus eos, sum Dominus, ac proinde sicut ego à morte & inferno triumphantem resurrexi, ita quoque possum, cui volo, vitam dare & reddere, vel eripere, ac praescriri motus & occidios pro me iniquae fide possum refutare, & de facto refutato ad gloriam & vitam beatam. Quinid faciam, ut mors & infernum, qui obiret ad horam vos perfiragine, quasi ministri mei concurrant & graciliter in vestis persecutores, eisque veram & eternam mortem ac gehennam inferant. Christianorum enim, prelatum Martyrum, morti, potius est transitus ad vitam: impioque vero mors, est transitus ad mortem eternam, etiisque exordium & inchoatio. ita Pannonus, Alazar, & alij.

Scribe ergo que tradisti (hoc e. 1.) **& que sicut.** que **Vers. 19.** scribentur nunc sunt in Ecclesia, patet Sacramentum, **Vers. 20.** grecæ μητραι, id est, arcana significationem (est meronymia) *epressa* *stelarum.* Ita Ambrodi, Rupert, Anselmus, Ribera & Peterius, q.d. Scribe visionem huius capituli, & eius explicacionem. In hac enim quasi in prologo summatum continetur & representatur tota Apocalypsis, potius que sunt, id est, praefens flatus Ecclesie, & quæ sparret fieri post hac, sum statim sub Traiano, aliquæ Imperi, persecutoris

C 4 Ecclæ

In Apocalypsin. Cap. I. 29

Gladis
molti om̄es
mortui.

Hinc conseq̄et pr̄fici gladius erat symbo-
lum & operā mortis. Ita Heliodoro Perrinaci acci-
dit, qui ante triduum quām occideretur, viuis est
sibi videre hominem à quo gladio infestabatur.
Eodem significato formidabilis iniuriantur dūsque
Galba, cognita Nerois nec, si ceteraque Cela-
tis appellatione; iter ingressus est paludatus, pu-
gione ante pedem ē ceteribus dependente, vbi
rogo non prius recuperato, quām omnes qui res-
nouas moliebantur oppr̄missiles. Testis est Suetonius
in Galba cap. 1. Quid verē lābeli duo, qui
reperti sunt in secr̄etis C. Caligula post eius necem,
in quib⁹ nota nominatae continebantur
morti dellinariorum Praescr̄ip̄tū enim erat diue-
ſo titulo, alteriq; gladiis, alteri pugio nōm̄ era,
per hanc eos, qui clām oppr̄metendi erant, intelli-
gebat: per gladium, quos palam cadere desinā-
let; moliebatur enim princeps carnificine dedi-
tus elec̄tissimum quāmque virtutisq; ordinis in-
termixere, mox Antium, inde Alexandriam com-
migrare. Ita Suetonius in Caligula cap. 49. Hinc &
peleis maximum opūm fuit iuramentum, ven-
tus. & acinaces atypheli (acinaces enim Medo-
rum gladii sunt) per hanc quidem interitum, ut
salutem (in eo enim salvi fuit p̄fida stator-
base) per ventum autem animam, hoc ēt vitam,
interpretatis, quād scilicet diuī vitam, quam
diuī halitus & suram vitalem haurimus. ita Lu-
cianus in Toxot. & ex eo Pictius hierog. 4.2.

Et facies tunc sicut sol lucet in oīrū mea tua. Cūm
scilicet omnem suam virtutem, id est, vim & effi-
ciam (bare enim significat Hebreo 9.13 coac., &
Grecum πονημα, scilicet virtutem, non mora-
lem, sed naturalem, id est, vim, rubor & energiam)
exerit, quasi dicar: Cūm sol maximē viget & in-
cerat. Alludat ad Ezech. 4.5. 2. *Et terra splendet a
magis tate tua.* Iam Primo, Primus & Ticonius
cenferunt Christum hic assimilari soli, quia natus
est & pallus, & resplendit, sicut sol ostendit, occidit,
& rutilat noctis.

Secondo, Andreas, Aretas & Lytanus, Chri-
stus, autem, est sol, id est, spiritualis lux mundi.

Tertio, Anselmus & Thomas Anglicus cen-
serunt, Christum hic sufficiere per sona fidem, bō
hos enim comparati soli, ob claritatem gratia, qua
deo doceari fuit.

Quarto, Ioachim quasi Propheta huc exponit
de magna claritate Ecclesie, qua sit fructum
Ecclesie in festa oratione. Huc contendit ipse,
etiam facit Moysi, que eternata apparuit, similem
fusca lux: Christi verē faciem similem esse soli.

Quinto, Seraphonus censet, hoc fuligore Chri-
sti representans mīrum splendorem Apocalypsicos,
qua humītū menū violens esse obclūcta quali-
nos & caligos. Huc accedit Antonius, qui hunc
fuligorem accipit̄r̄ fuligore Euangelij & myffe-
riorum fidei.

Sexto, Alazar censet hunc fulgorem vultus
Christi non alio significalte, qualia gloriam Ro-
mane Ecclesie, scilicet religiosis eius deus, im-
perij majestatem, Doctorum sapientiam clarita-
tem, Religionis regularium institutionem, &
quād demique ad Ecclesie Rom. magnitudi-
nem atque percellantem attinet; qualia tum tot
Martyrum, tot Virginum, tot Apostolorum &
Sanctorum triumphi ac trophæa, quæ Romæ vi-
suntur, idque ut hac gloria recompenserit Deus eo-
rum tormenta & probra, quæ Romæ à Gentili-
bus Imperatoribus subiacta.

A. Sepeim̄, & penitentē significatur hic gloria
corporis Christi gloriōsi, quo inflat solis splendet
mīc Christus in celo, & quis tediumus apparebit
in die iudicij: vnde in transfiguratione re-
splendit facies eius sicut solita Ribera. Rutherford,
significatur hic gloria Sanctorum Christianorum,
qua in resurrectione mīti fulgorib⁹ ut sol
in regno Patris, Matth. 13. ver. 33. Christus enim
hic in prologe quasi praefert schema & argumenta-
tum libri. Nam in Apocalypsi cap. 7. & cap. 21.
& cap. 22. &c. sibi saepe, describens gloria Beatorum:
iam enim certiūbus quasi brauiam offen-
sat hic Deus. ita Ticonius, Ambrosius, Haymo,
Rupertus, Perrinus & alijs. Quocirca Iohannes
Apocalypsi, 18. 1. de Christi Angelo, parta iam de
impiis vīctoriis plena per eorum stragam in fine
mundi, sit: *Vidi angelum descendētē de celo, ha-
bentem potestatis magnam: & terra illuminata est
à gloria eius.* & exclamauit in fortitudine deca-
cūdū, *eccl̄ia Babylon magna.* Vbi angelus hanc
eaudem gloriam habuit suo praefecto.

Denique dicitur Ambrosius, per hunc oīto Chri-
sti symbola, significari oīto status iustorum; Pri-
mō, per podēm significari sanctos & electos ab
Adamo visus ad diluvium; Secundō, per zonam
significari sanctos post diluvium; Tertiō, per ca-
nitēm sanctos veteris testamenti; Quartō oculos
eis Prophetas; Quintō, pedes ēste Aposto-
los; Sextō, vox aquarum, inquit, est multitudine
Genitū conseruātū ad Christum; Septimō,
gladii erunt electi in fine mundi; Octauō, sol
erunt Sancti & beati in celo. Verū hoc non li-
terale est, sed mysticum, aut potius symbolum.

Symbol. Deus &
Christus est
sol qd̄ vñ-
decim ana-
logias.
Prima.
Secunda.

Symbolice, sol est hieroglyphicū Dei & Chri-
sti gloriōsi. Primo, quia nullum est eorum quæ
aspetū sacerdotis praetulit, admittibilis &
illuminis diuinæ virtutis gloria & magnificētis
speculum, quād sol.

Secundō, Deus est immensus, ut sol est maxi-
mus, terza enim matisque globus in sua magni-
tudine contineat centes & sexages: longē ergo
& stellaris omnes quantitate superat. Hic autem
magnitudine ei congruit propter ingentem lucem,
quam tota terra, sc̄i, est, & quicquid omnibus com-
municat. Eius enim est ubique tenebras fugare,
omniāque suis radiis collustrare: quocirca omnia
sidera sumul iuncta tanta lucem non efficiunt,
quantam vnu sol; quin & omnia luce solis per-
stringuntur & occultantur. Talis est & natura
Dei, ex gratia Christi, scilicet maxima & immensa,
idēque obfūtans omneū gratiam ostium an-
gelorum & hominum.

Tertiō, quia sol cum luce simil & calorem
producit, quo omnia calefacit, excundat, vivifi-
cat. Quocirca ab Ecclesi. cap. 4.3. 1. sol vocatur *ter-
re admirabile ardor*: exsolūtū: *In meridiano
excuse terram,* & *in confinitu ardoris eius quo poterū
terre sustinetur.* Ergo exsolūtū in operibus ar-
dorū; tripliciter sol excusat mones, quād dicant: Et qui
in insuffla fortacē & accendit, ad viendā opera
& viaī conflagrātā: at sol tripli magis mones
calefacit & adiutit, radiis gressu exsufflans, emi-
tētis, cīculans, & refūgētū radij suis abebat es-
cas. *Magnus Dominus qui fecit illam.*

Quarto, sol dicitur, quād vnu & solus sit in
mundo, vel quād fokus cūm est exortus, obclūcta
omnibus aliis astris, apparet, ut Cicero lib. a.
de Natura deorum, ita vnu est Deus in mundo,
vnu Christus in Ecclesia.

Terza.

Quarta.

In Apocalypsin.

Cap. II.

33

ut *Principes Dei*, & *Principes Sacerdotum*. Ita enim vocantur 14. pontifices, sacerdotibus Aaronicis propositi, qui erant typus & forma Episcoporum, & *Paral.* 14. v. 5. & 18. Tertio, Episcopis propriis dicitur illud 1. Petri 2. 9. *Vos etsi genitum estis eis, regale sacerdotium genitum sanctorum.* Et illud psalm. 8. 1. 6. *Ego dixi, Dixi eis, & filii Excelsum emere.* Quartus, Concil. Trident. ait, Episcopatum esse maximi angelicis honoris formalitatem. Rursum, sicut S. Petrus fucedit Summum Pontificem, ita alii Apostolis secundum edunt Episcopum. Ipsi ergo nunc in Ecclesia sunt Apostoli Chresti, Apostolicam ergo Apostolorum vitam, doctrinam & zelum inserviant. Quinedo, S. Ignatius ad Philadelphia, huc gradatione Hierarchiam in Ecclesia docet: *Principes abdant Casari, milites Principibus, Diaconi Presbiteri sacerdotum preficiuntur; Presbiteri, Diaconi, & reliquias Clericos cum populo uniuersi, ipsibusc Principibus, & Casari ipsi Episcopo parentur; Episcopus Christi, & Corvulus Patri.* Idem ad Smyrenensem: *Omnes Episcopos sequuntur Christum Patri, & infraeius: Lasci Diaconi subiacent, Diaconi Presbiteri, Presbiteri Episcope, Episcopi Christi, & ipso Patri, & tutum. Quismodi distinximus eadem potest, qui praeferat Episcopum contra Episcopum voluntatem & iusta, in uno Episcopo, aliquid egerit? Sacerdotium enim est solum omnia beatum, quae in bonisibus confituntur, quod si quis inobedierit, Deum inobedient, & Dominum Iesum Christum, primogenitum totius creaturae, & filium naturae principem, ac sacerdotem Dei.*

Hinc Secundum, obsecrare Episcopi, quanta sunt cum obligatio, tunc ut sanctitate Ecclesie praebeatant, tunc ut sua vigilancia & prudencia mores improborum corrigan, & probos in virtute promoueant. Audiant S. Chrysostom. hom. 5. in March. *Sicut machina facta est, seruans corpus validum etiura si sacerdotium integrum fuerit, tanta Ecclesia fuerit, si autem corruptum fuerit, tanta Ecclesia munda est.* Cion ergo uideris populum undisciplinatum & utrile-

gum sum factum dubius cogitans, quia sacerdotium cuius non est fama. Hinc Cheonanum in exp. 6. March. *Epicopum ait, est quasi eccliam Ecclesia corpus illuminans, si ergo luxem, quid in te est, o Ecclesia, tenebre finis, tenebra corporis quanta erunt?* Et S. Hieron. contra Lucifer. *Vt salinquit, omnem tuum corda mea mundi & Ecclesia tuum condimentum est Epicopum qui confirmatus fuerit per barbitum, solitatem, &c. a quo alii poteris condire cum ipse fuerit omnium condimento.* Idem in exp. 4. *Tanta, aut, debet esse conseruatio & studium Pontificis, ut omnes mortales ex his & universa eius opera veritatis sint, veritatem mente contemplentur, & cum vero habuerint regnum & eruant, ut quid agit, quidquid legatur, doliri non possint.* Idem in Iacobodorum Episcopum, monens eum ne nimis lugeat mortem Neponiani nepois suorum, *ut, animus oculi dirigeretur deinceps tua, & censuratur quasi in scena consilium, magistris & publica discipline: quidquid feceris, id sibi omnes faciendum portant. Cane ne commentari, quid aut qui reprehendere vellet, donec lacrassa videantur, iam qui misericordia, congauius detingere.* Idem ad canticum: *Non est facile glorare Iesum Pauli, revere gradum Petri, iam cum Christo regnassimus; non fortis venit angulus, qui scandala velum templi tuu qui candelabrum tuum de loco moveat.*

S. Gregor. in Pastoralic. *Ab imperio, inquit, perforce magisterium quanta temeritate fascinatur, cum sit ars artuum regnum animarumque canonicis debet populi actionem adiutorio proficisci quoniam distat a grege una a pastori.* Rursum: *Lux gratia est flumen pastorum.*

Legant Episcopi & Pastores vitam S. Martini, Nicolai, Amelii, Augustini, Basilii, Chrysostomi, Bonaventuræ, & aliorum Ecclesie Presulum. Nihil enim ita spiritum illuminans, delectans, mouet, & exaltat ad vitam sanctam, & in suo gradu perfectam, atque similibus Sanctorum vita & exempla, vel scripta multa, & multorum experientia didici, & indices dico.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Iohannes in sua Chresti scribit, *Primò, angelo Ephesi, ut primam charitatem collapsam reparat; nō faciat, minatur quod amovebit candelabrum eius; si faciat, promittit ei lignum vita.* Secundo, v. 8. *angelo Smyrna, ut sit consilians in fide & virtute & se ad mortem promittens ei coronam vita.* Tertio, v. 12. *angelo Pergami, ut ferreter se opponat Nicolaitis, minans eis gladium, & promittens ei manus absconditum, & calculum candidum.* Quarto, v. 18. *angelo Thyatira, ut resistat Iezabeli docenti fornicari, & vesici idolatria, promittens ei potestate super gentes, & stellam matutinam.*

Vers. 1. Angelo Ephesi Ecclesie scribe. Hec dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrum aureorum:

2. *Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos, & tentasti eos, qui te dicunt Apostolos esse, & non sunt: & inuenisti eos mendaces:*

3. *Et patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti.*

D 4. *Sed habeo aduersum te, quod charitatem tuam primam reliquisti.*

5. *Memor eslo itaque unde excideris: & age penitentiam, & prima opera facias fin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris.*

6. *Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolitarum, quae & ego odi.*

7. *Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicit Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vita, quod est in paradiiso Dei mei.*

ANGELO

VERS. 1.

Ephesi cor-
dico.

N 1 1 0 Ephesi Eccle-
sie foris.] Angelus, id est,
Episcopo, vi dixi c. i. 20. -

Ephesi nobile empo-
rium, & metropolis Asia
minoris, Amazonum fuit
opus. Ab illis enim conditae
eile tradit Iustin. lib. 1., &
Plinius lib. i. 29 licet Phocedes, & ex Strabo,
ab Antiocho Codri Atheniensium regis filio, ex-
tractum tradidit. In hac celeberrimum fuit Diana
templum, à terra Asia ducentis annis edificatum.
Ephesi precepsit Paulus, iisque Timotheum Epis-
copum confirmavit. Vnde & eius ad Ephesiens etat
epitola, scripta 18. annis ante Ioseph Apocalypses.

B Nota. Hec est prima Christi epistola, quam Epis-
copo Ephesi, & per Episcopum scribito Eccle-
sie, vi patet c. i. v. 9. i. 1. 17. 2. 4. ubi dicuntur Qua-
ber aures audiendi, audier quid Spiritus dicit Eccle-
sie. Hinc moraliter Alexazar censem, in hisce septem

Episcopis notari septem conscientiarum genera in-
ter Episcopos, aliquique fideles quoque. Primum
genus, est improborum, qui audacter in felicia
tus. Secundum, zepidorum. Tertium, eorum qui
probato sunt virtutis. Quartum, eorum qui in vir-
tute imbecilis sunt, sed à Deo proteguntur, ac à
economia liberantur. Quintum, lafforum, eo-
rum scilicet, qui ob laffitatem in via Dei non
nulli retrocedunt. Sextum, timidorum. Septimum,
imprudentium. Vnde his septem Episcopos compa-
rat septem planis. Sardius enim erat ut Mars,
audax & praecepit ad malum. Landicus ut Sa-
turnus, piger ac levius. Smyrenensis volut Sol, vir-
tutis eximius, & omnia nubila superant. Philadel-
phius imbecillior, sed prosperioris fortunae, ut lu-
piter. Ephesius erat velut Mercurius, bonus &
prudens, sed laetus, indigne remissus auctoribus. Per-
gamenus ut Luna, timidiornam Luna timorem cre-
ditur inde illi quibus dominatur. Thyatirensis li-
cut Venus, imprudenter ferauidus.

Inquit haec septem epistolas esse volut septem
Christi Pontificis summi decretales, quibus totum
celeste Ius canonicum doctrina secesser ad mores
speculans, summa comprehendit, per quam ho-
minum conscientie informentur, & in vita san-
ctare proficiantur. Hoc ergo septem Episcopos Dei,
quas septem specula fidelibus constitutis, ut in illis
quisque suam conscientiam & vita rationem pos-
sit contemplari, eamque vel corrigit, vel dirige-
re & perficere. Symbolice & propheticiter Petrus
Galatinus hic, genere huius septem Christi epistolis
significari septem status & vicissitudines Ecclesie,
sibi iniunctis ex ordine successivis, quas ipse enarrat.

Quare, quis fuerit hic angelus, id est, Epis-
copus, Ephesi? Respondet Lyran. communem esse
sententiam, hanc S. Timotheum, ad quem S. Paulus
scripsit duas epistolas. Negat tamen id Riberia,
vti & ipse Lyran. Quia, inquit, Timotheus fuit
vir sanctissimus, hic autem Episcopus Ephesi valde à Christo tenuit gemitum. Verum nihil aliter
Aurelius, Vegetius, Alexazar, Peterius hic, Magalia-
nus proponunt in epist. ad Timotheum, & Baronius.
Idque satis Chronologia evinci potest. Nihil hoc
tempore non aliud fuit Episcopus Ephesi quam
S. Timotheus. Nam S. Paulus scripsit epistolam ad
Timotheum, quasi ad Episcopum Ephesi, anno
Christi 57. Iude, autem letipiti Johannes anno Christi
97. Timotheus vero obiit Episcopus Ephesi
anno Christi 109, qui fuit decanus Traia-

ni. Tunc enim succedit ei in episcopatu Ephesino
Onefimus, quem Philemoni scribens commendat
S. Paulus. Vnde eodem anno Christi 109. scribens
ad Episcopos S. Ignatius, post Timotheum meminit
Onefimi, tamquam iam recentis eorum Episcopi.
Et ante ergo, qui ex Metaphysicis contendunt, Ti-
motheum ante huc tempora sub Domitiano occi-
suum esse. Nam post huc tempora S. Dion. Areopag-
itus, plerisque libros suos scripsit, & inscripsit huic
Timotheo. Ad argumentum Riberi respondebo v. 4.

Hec dicit qui vocat septem fides. [De quibus di-
xi cap. i. v. vi. Hinc incipit epistola Christi ad Epis-
copum Ephesium, & sub eius persona ad quem-
vis Pastorem & Prelarum, immo ad quemcumque
fidelem, qui in pristino charitatis ardore reformat.
Vnde ut enim exicit & inflammet, in iis in me-
moriā revocat vocationem & eius studinem gra-
duis suis, q.d. Memnet te vocatum esse à Christo,
ut sis stella & lux mundi, cura ergo ut splendore
& seruore tuo mundo prelucias, memento esse
in dextera Christi, Christum in te lugere oculum
intendere, velle te vti, quasi instrumento & face
ad illuminandam Eccleſiam, ad conuentandum
Gentes. Vide ergo ne opus Christi impediās, vide
ne Ecclesiae fulgorem osculet, vide ne sit causa
eius multarum anime per te saluandarum, tua repudiat
& legnitie pereant. Has enim à te reprocer Christus.
Quodcetera ita age, ita vivit, ita ferue, ut per te
omnes glorificant Patrem qui in celis est, ut insi-
des & impiorum ad Christum traducas, tepidos acci-
endas, sternas & feruidos magis inflammas.
Imitate Paulum dicentem: *Quis informans, & ego non eror?*
2. Corinth. 11. 29.

Scripsera tua & labores.] Vide laudes huius VERS. 2.
Episcopi apud Peterius, disp. 3. & 4.

Et sentiat eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non
sunt.] Examinali, explorabis, & redarguis si eos, qui
mentantur eis Apostolos, cum sint pseudosapo-
stoli.

Et sufficiunti proprii nomen meum persecutio-
nes & variae tribulationes, & non deficiunt.] Græcè
διάβολος, διάβολος την significat & labore sim-
plificat, & in actu perfecto in laborate, ut in la-
bore deficias & succumbas. Prior modo accipi-
tur verbi precedentis: *Scripsera tua & labores,* græcè διάβολος; posterior modo capitū hoc loca.
Quoniam Petrus Faber lib. 1. Agonist. e.s. pro-
babilitate suscipitur in Græcicis esse mendum, &
pro *diabolus* legendū *diabolus*. Non enim vi-
decit Apostolus *diabolus* aliter hoc verbi, aliter
verbi precedentis accipere. Vnde & Aldinus co-
des noui testamenti editus Venetiis anno 1518. &
Robertus Stephani editus Parisiis anno 1546. &
Basilicenii anno 1561. & Lugdunensis anno 1571.
sic legunt: *εἰ δὲ διάβολος μη συμπίπτει εἰ διά-
βολος*, id est, & proprii nomen meum laboratis,
vel laffatus es & fangatus, sed non defecisti.

Sed habeb aduersum te paucis.] *v. paucis* delect
Romana & Græca, ac Syrus, qui veritate, *sed habeb*
enarrare & *properare* suam aliud priusquam reliquias,
vel, ut Arabicus, dimisisti ab te.

Quod charitatem tuam priusquam reliquias.] An-
tioch. & Haymo censem hunc Episcopum charita-
tem amissile, & haifie in flatu peccati mortalis.

Verum quis credat hoc de S. Timotheo? Pra-
ferim enim hic eius patientia, relbus & illustria
opera non tantum præterea, sed & præsenti com-
menditur. Melius ergo Riberia, Peterius, Alexazar
& alij

In Apocalypsin.

Cap. II.

35

A Et alij exponent, q.d. primam charitatem, id est, premium illum charitatem ferentes, reliquias. Ea enim est humana infirmitas, ut qui magno spiritu et expertantur ferire Deo, sensim de eius contentione remittant, languescant, laffescant, tepefcent.

Videntur ergo S. Timotheus, qui per 40 annos iam fuerat Episcopus Ephesi, fuit enim Episcopus anno Christi 57, & iam agetur annus Christi 97, vt dixi v. 1, ergo iam ab episcopatu exordio effluerunt 40 anni, nonnulli interpellati in predicando verbo Dei, in labore conuentiendi Ephesos, eò quod videntur ludicri & Genesies Diana Ephesia cultores sibi pertinaciter obfistere: vnde partim ex pufillanimitate & teperie, partim ex prudencia humana sufficiet, quod pacis causa operetur remissius agere, ne nimio zelo magis rem Christianam tuebare, & infideles contra le suosque concitarer (vn Epheci olim S. Paulus configit, turba conera cum conciliante: *Magna Diana Ephesorum, Acto. 19.v. 34. meminister) de priftio ea evangelizandi ardore nonnihil remisit, siquicunque hoc eius peccatum veniale, non lethale. Sepe enim Prelati magis peccant per remissionem, que specie prudentiae obrepit, quam per imprudentiam, que sub specie zeli. Vtrumque tamen vitium est, utrumque licet reprehenditur a Christo, prius in Episcopo Ephesino, postea in Thyatirense, inquit Alcazar.*

Monitus ergo hic a Christo per S. Iohannem Timotheus, remissionem suam contexit, & prius factorum predicationis resumipti, ferundusque reprehendit cultores Diana, id estque ab iis martyrio est affectus anno Christi 109, die 24. Februario, quo die plus memoria tabula facies allisceris in Ecclesia quotidianis recolitare.

Addit, haec non dici soli Episcopo, sed et clus Ecclesiarum Ephesinae, vt dixi immo capitis. Fidelis ergo Ephesii huc teporis arguitur in suo, & per suu Episcopum, viro in quem quasi in caput & paucorum omnis subditorum culpo, nota & reprehensio redundat. Vulgo dicimus: *Nem est peccatum in collegio quod non facias Rektor. Sic non est peccatum in parochia & dice celi, quod non faciat Pastor & Epicopus, ita Peretus, qui tamen non recte celerit nullam hic fulle Timothei culpam, sed omnem quae hic arguitur, fulle Ecclesie & fiducie. Proprietem enim & primam culparit hic Episcopus, que teper & culpa fideliam ferre sine tepero & culpa Episcopi esse nequit, vt docet Sanctus Chrysostomus hom. 3. in Matth.*

Mocaliter Nota. Facile homo, etiam sanctus & perfectus, a primo feci ore tepefecit. Primo, quia animi est mobilis, mollis & inconsistans. Secundo, quia difficile est & violentum tor difficultibus & temptationibus, quae indec occurrit, resistere. Tertio, quia gratia in nobis est quasi in loco alieno, non naturali; vnde natura nostra, nisi vis continua adhibatur, ad se & naturalia sua desideria redit. Quartu, quia habemus innata concupiscentiam, que gratia & bona semper reluctatur, contra quin pugnare, & quasi aduerso flumine, in quo fluet remigare dicemus.

Memorabile est dictum S. Bernardi epist. 96. ad Richardum Fontanensem Abbatem. *Indefatigatus autem reponit multas facultates commerciorum ad bonum, quoniam unius quicquam de Religionis transire ad melius. Rara autem in terris est quis de gradu quem in Religionem forte sentit aruerit, vel parum ascenderat. Et S. Bonaventura: Vidi multos qui a scatene transi-*

B tes ad Religionem profecterint, vixique mutariuntur: tunc vide, quo in Religionem possunt mutari, feruntur & profecturas transferunt. Quocirca ipse in vita S. Francisci de eo quasi quid tamquam & mirum scribit cap. 14. vlti ipsius, quod appropinquans ad finem vitæ, Christo per lacra flagmata confusus crux tam carne quam spiritu, non solus Seraphico amore ardebat in Deo, verum etiam suscepit eum Christi crucis multitudinem falso amorem, id estque se sumum corpus emeritum per causas & calidae facultatis circumstans, ut acutem ferendam carnos animare. Fratribus quoque dicebat: *Accipiemus fratres seruare Deo nostro, quis usque nunc pars professorum. Flagrabit etiam defensor ad horribiliter redire primordia, ut teproficit, sicut a principio immixtraverit, corporaque iam pro labore colapsum renovaret ad pristinum seruaret. Prepenitus Christus ducet se factum usq[ue] a corpore, & saevissimis membris spiritus fortis & fermos non queratur certamine de bello triumphum. Nique enim languor, vel deficiencia habeat, ubi amoris finalis semper ad maiora pergit. Tanta autem erat in eo carnis ad gloriam cordis, tanta obedientia promptuus, quid, cito illi ad eum non nixeretur sanctuacem perstringere ipsa non faciat non repugnat sed praeconit ut eretur.*

Itaque contra teponem hunc, hōisque eius fontes credo & affidue, ac praesternit initio septimanae, mensis & anni, & quē ac in maioribus festis homo spiritum suum languescerent inscitare, ac pristina sua voce & propria renouare debet. *Cogita inquit S. Bernardus epist. 9.t. in scula Jacob angelorum omnes vel ascendere, vel descendere, nemorum stare. Et tu ergo si non profici defici, & ubi incipie nolle fieri miser Aegistus esse bonus. Vnde p. 8. dicitur. Ibius de virtute in virtutem. Et Propt. 4. In inferni famis quasi lux gloriens procedat & crevit usq[ue] ad perfectionem diem. Et Cato. 6. Quo illa qua prestatu quasi aurora conforponit. Quocirca Abbas Agathio in Vitiap. lib. 5. cap. de dilectione, cuiam Religiosam vitam ambiens hoc praecipuum dedit: *Sicut in prima die quando ingresserit ad fratres, ita ex illis pergivitatem suam omnibus diebus utrūque agnoscas fiduciam. q. d. Fretum, tenerentiam & verecundiam nouitiam, roto tempore Religionis obseruat; casu ne succelia temporis his liber & audax in loquendo, carpendo, murmurando, ostiando, &c. Vide dictum Philipp. 3. v. 13 & Epib. 4.v. 2 & Roem. 1. 2.a.**

Speculum vero Episcopum non debere reponere in concionando si pauci aut nulli conuentantur, docet S. Chrysostomus. t. de Lazaro, Primo, exemplo sonum, qui semper scutariis, licet non inde hauriat. Secundu, exemplo Ieremie c. 20. 7, qui irrisit à Iudeis, iubet ramen à Deo iis concionari. Tertiu, exemplo Chisti, qui ludam, licet obstinatum, admonuit. Quartu, quia qui boni sunt, sicut sunt meliores, & qui iam non conuentuntur, sint postea conuentantur. Vnde eidem Timotheo S. Paulus epist. 1. c. 4. praecepit dicens: *Predica verbum, iusta appetitum, impetuose, argue, obfera auctorita in eorum parentia.*

C *Sic autem, vense tuba, & monebit (Syrus, mones, scilicet licet & sublicit) candelabrum: num de loco suo.] q.d. Candelabrum, id est, Ecclesiam, à te auferam, ne his eius caput & Episcopatus, etiamque in alterius manus colloco. Nam c. 1. v. lvt. candelabrum expositum Ecclesias. He autem discutit moueri de loco, id est, de statu suo, eum ab uno capite, per Episcopum, ad alium transferre, & in eius manus gubernandum.*

Teporis
Sanctorum
causa.

Eiusmo
sanctis
causa
concedi-
dam illa.

Vers. 5.

gubernandæ collocauit. Si regna dieuerunt mortui, mutari, & de gente in gentem transferri, cum rex & Imperator mutarunt, & ex alia gente suscitatur, tam enim corpus est in capite, quum caput in corpore; tam regnum est in rege, quum rex in regno: tam Ecclesia est in Episcopo, quum Episcopus in Ecclesia. Mox ergo & mutata capite, mouetur & mutatur corpus, mutato rege, mutatur res publica, mutato Episcopo, mutatur Ecclesia.

Sic monarchia Chaldaeorum dicuntur mortara & translatæ ad Persas, cùm monarca factus est Cyrus; Persarum ad Grecos, cùm monarca factus est Alexander; Grecorum ad Romanos, cùm monarca factus est Augustus. Ita Rupert. Hugo, Richard. & Victoriae.

Vnde posset rursum hoc phasis per hypallagen explicari hoc modo, q.d. Mouebō candelabrum tuum de loco suo, hoc est, mouebō te ab episcopatu Ecclesiæ, auferam tibi dignitatem æquæ ac graciæ, & dona Episcopatæ, quibus praefides & præfuges Ecclesiæ tuæ. Simili hypallage de diembris dicitur Apoc. 1. v. 8. *Necque lucis interior est amplius eorum in celo.* q.d. ipsi non sunt amplius innati in loco suo in celo. Aut potius candelabrum per metonymiam ponitur pro ipsa *lucerna*, seu candalæ que in candelabro est sita. Hoc enim similitus est regi in folio, & Episcopo in cathedra sedenti. Vnde in Scriptura lucerna significat regnum, & consequenter fæcerunt in omnibus: hoc enim est regnum fæciale, & fæcedotium regale. Hinc psl. 13. 17. dicitur: *Hunc predicamus coram David, per omnia lucernam Christi meo.* 3. Reg. 1. 16. *Filio autem eius distributum unum, ut remanes lucerna David.* Mauro ergo candelabrum, id est lucernam, hoc est episcopatum tuum, de loco suo, putat à te in quo iam constituita Delicia adiugio t. 1.

Secundum Haymo, Thomas Anglicus, Dionys. & Ribera sententia, aliter hic accipi candelabrum, quin c. scilicet pro ipsa dignitate & gratia Episcopali, q.d. Auferam te à candelabrum. Episcopatum tuum quo præfulges Ecclesiæ. Sic Elia & Henoch c. 1. v. 4. vocantur *duo candelabra* in conspectu Dei.

Hanc expositionem, hæc in eum prima coincidat, rectè impingnat Alazar, quod in his septem Episcopis semper ad visionem cap. i. habetur respectus: ergo coadunum est hic alter accipere candelabrum, quin cap. i. præfatum cum in hac ipsa epistola expresa fuerit sequitur candelabrum cap. i. mentio v. t.

Tertius, Andreas Cæsar. exponit, q.d. Candelabrum, id est, sedem Pontificum Episcopo afferat, & transferat eam in canticum regiam, v. g. Byzantium, sive Constantinopolim.

Quarto, Ambrosius & Beda exponant, q.d. Primitivo te metcede, que Episcopo & Rechtot Ecclesiæ pro sua cura & labore promissa est à Deo.

Quinto, Victorinus Martyr: *Mouebō*, inquit, candelabrum, id est, dispergum plebem tuum; & Lyran. Obedientiam, al. *ne subtraham subditos tuos*; & Andreas Cæsar. *Nudabo plebem tuam granis & præstitione mea, id est, in fluctu & tempestate concussum.* Sic & Alazar censer, hic Deum minari Episcopo pacis publica perturbationem.

Propriæ enim & congrua, inquit, remissionis pena est, vt qua ratione existimat aliqua se quiete & tranquillitate fruiturum, remittendo scilicet aliquid de feruore & zelo, eadem res decupatur in maiorem ciuium seditionem, & fidelium

A perturbationem; num quis Deus iustus quemque puniri eo in quo peccat, num quis inmet homines sceleret & remissione ducis oritur perturbatione multum sicut ex aduerso disciplina & severitate multo melius conservans & augenerat pax & obedientia via. Ita fit ut Praetorius, dum patet quietem, inquietum parat, & dispergat populus, & subditus à Praetori obediencia se subtrahant. Vulgo dicitur: *Vix rigor ubi supererit, fecerit ut ab ardore.* Senfus ergo est, q. d. Ex humana prudentia putabis te per remissionem difficultates & perturbationes effigiatur, & adeptum pacem & quietem: at ego te puniri, inducendo te in ipsam tentationem, quam per viam non bonam fugiebas, plausum enim tuum negligientiam seditionis & commotionis ciuium tuorum, quam certissime effigiatur, si non prudentiam bannanam, sed mea confusa fecurus, zelum exercitus & spiritalem feruorem. Hic senfus validus moralis, prudens, & in præceptu perutus est. Sed primus senfus, ut simplicissimum & plausum, ita maximè genuinus videtur. Non enim Ecclesiæ, sed ipsi Episcopo peccanti positionem hanc intentat. Hoc est enim quod ait: *Sic enim, venis ibi, & mouebō candelabrum tuum.*

Officiis facta Nicolaiarum.] Quorum haeresis erat licet fœticari, & promiscue ut feminis, etiam coniugis. Vide Sanctum Augustinum hæresi f. & Clement. Alexandi. libro 3. Strom. qui excusat Nicolaium, vnum è septem primis Diaconis (a quo haeresis nomen & originem accepit) sed accusant eos, qui eius dicta similitudine intellexerunt. *Hic* autem Sanctus Augustinus, cum de zelo pulcherrima canigia culparetur, sollempniter causam permissi fertur: *ut eam, qui volerit, habeat.* Quod eis factum in seculum turpissimum versum est, que probatur eis indifferentia feminarum. Ex hisce orti sunt Gnostici, heretici spaciofissimi. Nicolaius tamen accusat surpeditus Epiphanius, lib. 1. hæresi a f. & Philastri. hæresi Nicolaiarum, S. Hieron. epist. ad Heliodorum, quod felicitate eum ordinatus Diaconus, ab uxore quam pulchram habebat feliciter coniunctus, pollea ramen lupinarum conceperit. D ad eam reuerteris sic, cùmque eade causa carperetur ab Apollonius, turpem hetetism excoquiant, feliciter necessarium esse ad salutem libidinis operam dare. Nicolaius quoque accusant Ireneus, Tertullianus, Hilarius, & alii, quos citat Baron. tom. 5. anno Christi 68. Recruduit Nicolaiarum heresis & sparctus sub Ludovicu Pio Imper. filio Caroli Magni: cui quis Ludovicus non tam strenue quam per erat, resiliens, hinc post mortem personas dedi in Purgatorio per trigesima annos, quiibus exactis apparuit filio pariter Ludovicus Imper. open & preces ab eo emagistrans, vñ ex Annal. Franc. narrat Card. Baron. tom. 10. anno Christi 874. inchoante.

Quid Spiritus dicit Ecclesiæ?] Quod enim dicit Episcopo Epiphano, hoc dicit eius Ecclesiæ, & per eam ecclæsis omnibus. *Quid subi dico, omnibus dic, ait suis Apostolis Christus.*

Vincens dabo edere de ligno vita.] Vincens, scilicet Nicolaias hereticos; item Paganos & tyranos. Rursum tunc eti mandum, carnem, diem, neminem, quomodo vicerunt & vincunt Martyres, Doctores, Virgines & Religiosi. Est enim generalis hæc feminaria, inquit Perierius.

Ita hæc Cheribii verba pulchre adaptat B. Petrus Damiani S. Viðoci Confessor, prima Sepebitur. *Ipsi enim, ali, manu ex opere fortium, ante tacit,* quim

VERS. 6.
Nostri
qui, & nos

Sacri Vi-
tores.

In Apocalypsin. Cap. II. 37

quam vincere noſſet, nec quālibet heſtē ſed illam, A de qua rā-a, & nequaquam ſecura a vīlēria, &c.

Ita vitam alterius S. Viatoris, Confessoris 26. Februarioſi deſcribens S. Bernard. *Pugnauit, for- titer, vīlērū ſuperauit, & ſic dēmonū gloria & horro- re cōtrahuitur.* Quemadmodū nēptū ſeſtū remanuſit beliger foris. *Immūlū Viatoris.* Miser & ſup̄e infan- tem adiuc in utero, panori ſuſſe paſuendū dēmonū, quippe ab ipſi p̄eagocuſum. & tam iunc ex manu deſignauit, nec vacua membra, vobis defiſum fuga, & extorta a conſefio, vīlēriam conceſſa infanteſ. Et in- feriles: *Ad mulierem in utero ſubrūm vīlērum deuictum affiditum, eadem dēmonū manuſtudinē ſeruitur, caſtum corporis oris cuſtodiūm animū puritatem, pōneſ ſexum ita & medium lingue, dēmonū partim, ſtare frequentius, eamnōrū mīſericordijs p̄ altrū, hysius & canicuſ ſp̄iñalib⁹, duob⁹ ſangue noſſis, & dā- nus lāndib⁹ occupare.* Hę enī fuerū viatoře S. Viatoris, quæ nos pariter viatořes efficiēre & coronabunt.

Tales Vincentes & Viatořes apud Graecos fue- runt S. Niceta, Nicandri, Nicanores, Nicetij, Ni- cones, qui viatorum nomine quā omnię p̄cipitare- rūnt: nī enim Graecia est viatoria, rīmū, ſtūtē, &c. est viator. Talis fuit S. Nicasius Martyr Antio- chiae, 19. Auguſti. Talis S. Nicander Martyr Me- litina ſub Diocletiano, 7. Novembris. Talis S. Ni- canon Martyr in Egypcio ſub Maximino, 1. Aprili. Talis S. Nicephorus Martyr in Egypcio ſub Numeriano Imper. 5. Februario. Talis S. Nicasias Martyr in Lycia, 24. Iulij. Talis S. Nicasias Go- thius Martyr ſub Arthanarico, 15. Septembriſ. Ta- lis S. Nicetius Epifocus Viennensis, 5. Maij. Ta- lis S. Nicoſtratus tribunus cum suis militibus Martyr Cæſarea, 21. Maij. Talis S. Nicomedes Martyr Roma, 15. Septembriſ. Talis S. Nicom- Martyr Anthochiae, 28. Septembriſ. Tales multi alii hīc cognomines & in palma coſtīmiles, quos videte eft in Martyrol. indice apud Baron. Ac in primis S. Viator & Corona, Martyres illuftrates, 22. Maij, de quibus eleganter ita canit poëta Christiānus:

Quoniam bene cum ſancto quadriga Viatora Ceram.

Quoniam fuis Viatoriare Corona datur!

Talis denique fuit S. Vefula, qui non vnam, ſed vndeclī millia coronaum meruit: quia totidem virgines ad virginitas & martyrij gemma- tis coronas prouertie, de quibus p̄eclarē idem poēta:

Vefula mētāndis, pro ſiglo tuāque caroſis,
Credidimus angelicis obriugatis manis.

His addende S. Digna & Emetita, virgines & Mar- tyres 24. Septembriſ. de quibus idem poēta:

Quoniam bene connuueniē rebū ſua nomina! p̄-
mem

Ferre haec Emerita eſt: alia Digna fuit.

Secundò proprieđ ad tem̄ propositam: ſueneri, ſeſſer ſuam remiſionem & torporem per ve- ram penitentiā, ac ſeciam deliberationem re- fulmendi priſtina opera & priſtīnū charitatē fe- uorem. In hoc enim culpauerat bune Epifocus Christiſ, & ad hoc eum excita proposito p̄eāmio appolito, ſeſſer ligno vite, q. d. Si laſſitudinem & torporem excuſias, dabo tibi li- gnum vite, quo & primas vites recuperes, eāq̄ue ita corroborētes & conſirmes, vt deinceps tibi in iis laſſitudiis & torporis non obrepant. Hoc enim feciſſer lignum vite in paradiſo. Ita Rupert. & Alcazar.

Quare, quodnam ſit hoc lignum vite, quod ligum vi- te quod?

Chriſtus, quodnam ſit hoc lignum vite, quod ligum vi- te quod? Chriſtus. Respondent aliqui eſſe Chriſtum, qui in Ecclesiſ paradise omnibus fru- diis proponitur. ita Victorinus & Beda & idque in Eucharistiā, ita Rupertus & Anafatius Simaia lib. 1. Hexameron tom. 1. Bibliotheca SS. Petrum, Paſchafiuſ lib. de Coopore Chriſti cap. 7. & 8. & Alcazar, qui addit Chriſtum promittere hic ſuam opem & pagiſdium per Eucharistiām iſi, qui for- titer apod̄ ſtanacis priſtina ſua voca ac deſide- ria inſluſare, & antiquam ſtudium & conteinio- ni repetere, nec in virtutum exercitatione lan- guescere: hōc enim Eucharistiā, quæ eſt panis vite, vti doceſ Chriſtus Iohann. 6. inſilar ligni vite corroborat, cīque animi vites conſirmat, nec priſtīnum vigorem beſſerē puitur, faci- que boominem ſpiritualliter quāl immortalem, alactem ſemper & vegetum. Ad hoc enim in ha- na corruptione, infirmitate & languore Eu- charistiā nobis dedit & reliquā Chriſti: qui- imdū virtute Eucharistiā ſeu gemas ad vitam im- mortalem. Rerūſtreſio enim & immortaliſtas eſt effectus Eucharistiā, vti fuſſer effectus ligni vite in paradiſo. Hoc eſt enim quod aut Chriſtus Io- hannis 6. ver. 5. *Qui mandauit hunc p̄fam, vi- tar in eternum.*

Porro licet oīnibus dignē comunicantibus idipsum pueret Eucharistiā, proprie tamen, & longā amplius id pueret iſi, qui cum hoc ſerio fer- uoris renouandi proposito ad eam accedunt. Cu- ius ratio eſt, quod, ſicut manū ſuam iuxta cuiusque dēſiderium conuerterebat, Sapientie 16. ver. 21. vt qui in manā gaſtare vellet pa- non, panem ſaperet, non earnem; qui caenem vellet, carnem ſaperet, non pīces; qui pīces vellet, pīces ſaperet, non oua: ita pariter in Eucha- riſtā qui humilitatem petat, humilitatem accipit; qui charitatem, charitatem; qui ſeruum feruoris renouandi propositum, idipsum quod petat confequātur. Ita Alcazar.

Hoc eſt, quod ait Psaltes psal. 2. v. 5. *Paraffiſis conſefioſis me menſam aduerſus eis qui tribulauit me.*

Quem locum de Eucharistiā accipiunt Theodor. & alii palliū, ac praefertim S. Chryſtoſ. ibidem di- cēnt: *Qui ſunt qui vos tribulauit? Suggeriſſores ini- ci- cūpūtates, delationes, facili, boniſſimūdū cī- vīnam ad meſam poterū, tribulantes efficiuntur conſolantes, ex meſa preparantes proficuum ad- uerſorū qui tribulauit me.* Hac de cauſa ad fre- quentem Eucharistiā ſumptionem Christianos horatius S. Ignatius, ſcribens ad Ephesiſ. *Date ſper- ram, ut crebriſ congregemini ad Eucharistiām, &c. ſtrigentes panem vīam, quā pharameum immor- taliſtas eſt, morū antiderunt, ut amīq̄ue in Dei conci- ſione per ſeſſum Chriſtum; medicamentum p̄o- gnoſu, & omnia pelleū male.* Quocirca oīm vique ad tempora S. Hieronymi, Romae & in Hispania fideles quotidie communicabant, vti ipſe tellitus ſcribens ad Lincisium epift. 28. & epift. 50. Hac etiam de cauſa tempore perfecutionis, in carcere apud Martyres Millas celebabant: quin & fideles Eucharistiā particulas domum deferabant, vt di- ranse perfecutione, ne ſeſſum ex diuinitate tem- poris, moleſtiarum & tormentorum, in fide repe- lecent, frequenter eius ſumptione vites repararent, conſtantiam solidarent, ac maiori ardore ad nouos agones & tormenta, iplūmque martyrium ſe compararent. Atque hinc, ſeſſer ex cībra & quotidiana communione magauit illa

Lignum vi- te quod?

Eucharistiā ſeſſo- bus pro- pria prodiſt.

S. Laureenij, Agnetis, Vincençii, Sebastiani, & aliorum, ecclaeos, agnes & tyrannos itidem fortitudo sequit ac pro Christo moriendo aelus & defiderium. Ita, ut alios raccam, S. Catharina Senensis quotidiana penit communioe vies tam corporis quam animi reparabat, & ex ea fera lola vnebar, vix cibos corporales comedens. Tantus vero eius in Eucharistiam etiæ ardor, tanta fames, ut, si quo die non communicasse, videlicet animam exhaustura; mox vero, ut communicaret, & spiritu, & corpore euadat iam validus, ut ingentes subire labores & penitencias, ac cibos omnes humanos fastidet, immo solum mensam quasi ad ecclaeum, ad aliena mentis quasi ad tormenta accederet.

Lignum vita est seculi Del.

Secundò, magis genuini & planè lignum hoc vivere est fructus Dei & beatitudinis, indequè consequens immortalitas. Hec enim est immortabilis vita & gloria corona, quam fuis filius Christus promittit, q.d. *meum dabo eadem per contemplationem & fruitionem de ligno vite*, id est, de divinitate beante. & dante gloriam immortalē, ut inchoat faciebat lignum, id est, arbor vita in paradiso, quæ erat hiunc figura & typus. Hunc esse senum clarū patet cap. 1.1. ubi per lignum virtutē accipit hanc beatitudinem & gloriam immortalē. De ligno vita dixi Genet. 1.v.9.

8. Et Angelo Smyrna Ecclesie scribi: Hec dicit primus, & nouissimus i qui sicut mortuus, & visitus:

9. Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed diues es: & blasphemaris ab his, qui se dicunt Iudeos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ.

10. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce misurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tenerimur & habebitis tribulationem diebus decem. Esto filius viisque ad mortem, & dabo tibi coronam vita.

11. Qui habet autem, andiat quid Spiritus dicit Ecclesiis: Qui vicerit, non laedetur à morte secunda.

Et Angelo Smyrna Ecclesie scribi.] Est hac secunda Christi epistola ad Episcopum Smyrnensem, & sub eius persona ad quosvis Episcopos & Christianos probatae & perfectae virtutis, ita Alcazar.

Porro Smyrna vobis est Ionia in Asia, de qua Strabo lib. 1.4. Cion 1.10. sic, exercitavit Smyrnam, circiter annos quadragesitos in vici modum manife habuitas postmodum Antigonum tam suorum adeste Lymnaeum, & non omnium pulcherrima est nisi pars in monte sita est, pars maxima in campo. Habet etiam bibliotecam & Hermeram, porticus sollicitus quadratus cum Hermeri templo & flaua. Nam & hi maxime bene Hermeri sibi videntur: unde & nomindu quidam eneas apud eos Hermeri vocatur. Probie metra Miles anni præterea: ad eam etiam strigillariam, etiam portionem clausam habet. Hocque Strabo, Smyrna etiam à Græciis myrra dicitur, Smyrna ergo idem est, quod myrra, scilicet palfonis & tribulationis, ob cuius patiemtiam hic eius Angelus laudatur.

Quæstes. Quis fuit hic Angelus, id est, Episcopus, Smyrnae? Responde, valde verisimile est fuisse S. Polycarpum. Hic enim hoc tempore visit spe-

A dace virtutis, atque à S. Iohanne ordinatus fuit Episcopus Smyrnæ, ut resit S. Hieron. ita scribit Aureolus, Rober, Peterus, Alcazar & Lyranus, qui ut hanc est communem sententiam, Fanet Chronologia & temporis ratio. S. Polycarpus enim occulus est, Martreyus occubuit anno Christi 169, cum iam Christo seruieret, ut ipse monachus Pessida afferat, annos 86. Ad Christum ergo concurritus fuit an. Christi 83. Quare hoc an. Christi 97, quo haec scripta lobates, iam quartuodecim annos fuit Christianus & penerat ergo iam esse Episcopus, immo fuisse suader quod à S. Iohanne sic conseruatur: S. Iohannes autem post scriptam Apocalypsin, rediens ab exilio, reponit plane lenes, ad vicinam Ephesum se contulit; ibique scripta Euangelium, ac pauli postulat ibidem sic mortuus. Unde non videris Smyrna post hoc tempora fuisse, ut ibi crearet Episcopum. Addit, quod haec persecutio & odia Ideoerum, quæ hic recentit S. Iohannes, valde congruat S. Polycarpo, utique tempori, quo multi Martyres effecti sunt, ut narrat Euseb. lib. 4. histor. cap. 15. Potrò quam solidi & perfetti sancti fuisse S. Polycarpus, ut merito haec Christi laudes ei competent, pater tunc ex epistola Seviriensem, quam ipsi de eo cuiusque martyrio circulante scripserunt, quæ extat apud Iacob. loco citatorum ex ipsa S. Polycarpia epistola ad Philippenses, quæ extat tunc, 3. biblio. SS. Patrum, in qua mulieres, viribus, avuncles, Diacones, catenatis pro suo gradu & flata candidè & sanctè ad perfectionem vita Christiana inserviant, ac tandem inter cetera ait: *In invictis efficiuntur tolerantes eum* (Christi) *& si passi fuerint pro nomine eius, glorificentur eum hoc enim indicatum potius de jure & non hoc credamus. Reges vos emines nobis ferre verba insuffia & parcent, quoniam videntur fide credidisse, non fidem in beatissimum illud signum seducere. Ze. Zym. & Kos. 3. sed in aliis, que ex verbis sunt, & in Paulo & in ceteris Apostolis confidentes, quia bi omnes non in vacuis encuntrantur, sed in fide & misericordia & debito fidei locum, cum Dominu cui & compagi sunt, absurda quia non hoc scendum dixerint, sed cum, qui pro ipsius operis uobis uirtus est & a Domino reuictus. Cum propositi beneficere, nolite deficere. Et in illis: *Doms amans & Pater Domini noſtra ſexta Christi, ipse compertus Pontifex, Dns filius Christus Iesu adiutor vos in fide & veritate, & omni misericordia & fine oracula, in patientia & longanimitate & tolerante, & castitate & dei zobi faciem & parcent inter Sanctos suos, & subi uobis & cum omniis qui sunt sicut celesti, qui credentes sunt in Dominum Iesum Christum. In ecclesiis peccatis, ecclesiis exhalans virtutis aromata,**

Hec dicit primus, & maxima est i qui sunt mortui, & visui.] Vide de his ea, que dixi cap. 1. ver. 18. Refratit hoc S. Polycarpus, q. d. Scio te tribulari, agi ad mortem & martyrium, sed eonflans esto, intueri me quasi speculum; in occulus sum, & refueris, in & tu occideris, mecumque ingenio gloria refuges.

*Scio tribulari meum (quam patetis à perse- VERS. 9. eutoribus infideilibus) & paupertatem tuam.] Aliqui intelligunt paupertatem spiritus, de qua dicitur Matth. 5. *Beati pauperes spiritus, quoniam ipsorum est regnum celorum.* Secundò, aliq. intelligunt inopiam & penuriam rerum temporalium, humanorumque praefidiorum. Olim enim Episcopi erant pauperes: needium enim episcopatus erant dotati. Tertio, & optimè, per paupertatem accipe eam, ad quam redigebatur expiatio & amissione*

VERS. 8.
Seconda
Christi epi-
stola ad
Episcopum
Smyrnæ.

Smyrna.
quæst

Angeler
Smyrna fuit
Polycarpus.

In Apocalypsin.

Cap. II.

39

amissione suatum facultarum. Hanc enim fideles tunc passos esse patet ex S. Paullo Heb. 10. veri. 5.4. *Rapinam bonorum omniuersorum cum gaudia suscepisti.* Hec enim paupertas iungitur tribulationi, id est, persecutionis ergo ad eam ipsedam ita Rutherfordus, Primarius, Arretus, Rupertus, Ticonius, Beda & alii.

*Sed dices ei.] In Deo, Dei confidencia, praesidio & prouidentia. Rutum, dices es, gratia & bonis sp̄irituabibus. Si: S. Iacobus cap. 2. veri. 5. sit, *Duces in fide;* & Ecclesiast. 44. veri. 6. *Homines duces in virtute;* & 1. Timoth. 6. veri. 1. *Duces in bonis operibus.**

Addit: *dices es cui nubil deest, qui est avarus & sua paupertate contentus, immo luxus.*

Veto Seneca epist. 3. *Honestus inquit, rex est lea paupertatis.* Illa vero non est paupertas, si lea est enim enim cum paupertate bene coenunt, dices es, non qui pauper habet, sed qui plus cupit pauper est. Et epist. 17. *Si vir vacare animo, aut pauper sis operari, aut pauper simili.* Et epist. 16. laudes illud Epicurei dicuntur: *Se ad nauram vives, nunquam eris pauper;* sed ut opimenes nunquam eris dices: *exiguum natura desideras, opium immensus.* Et epistola 1. 8. *Nemo est Deus dignus, quam quis opes contemptus, quareum pauperrime rabi non intercedat;* sed efficiens te si aliter intercede posse. Vnde dicta 1. Timoth. 6.6.

Denuo paupert es in terra, sed dices in celo; ibi enim multa habes tepefias opes. Pulchritudo Sanctus Augustinus, & ex eo Beda in illud 2. Corinth. 8. *Carissimi pauperi nos operas facili es;* Omnes ergo, inquit, bona fideliter dantes sunt: nemo se contemnit, pauper in celo, dices in confessione fervor dormit in terra, quem auro dices in purpura. Et Sanctus Hieronymus ad Heliodolum: *Afflatus dices es, qui cum Carissimi pauper es.* Et ad Pamphilium: *Pius debet preflari Corissi discipulus, quoniam mundi Philanthropus, gloria animal, & popularis aura atque rororum venale mancipum;* ut Cœtæ & alii, qui opes in mare abicerent, ut liberius philophaerentur. Christiano Philophopo, id est, Religioso, Christum fit omnia, ut qui omnia propter Christianum ducuntur, unum inveniatur pro omnibus, & libera polta voce proclamare: *Fors mea Dominus.* Sic S. Hilarius, ait idem Hieron. *Accensus fiducia pauperis cœcuntem luctabam in eo, quid nubil habere feci;* & quid ab ecclesiis membris pauperem.

Verè & pateticè S. Hieronymus histrio Sanctorum Pauli primi Etemite pauperis & feminidi, in nuda extemo viuentis & mortientis, ita concludit: *Libet in fine opacis es interrogare, qui sua parturient ignorant;* qui dicois marmora tuae refluerint, qui vos filio valeram infans predia: *hunc sensi nudo, quid unquam desist?* *Et genita bovis;* alleluia concusa manus satiata. *S'as in tunica austro sexum,* alle lucentum quadrum indumentum habui mancipi veliri. Sed contraria illa quaden pauperculo paradise patet, vos auris gelenna suscipiunt. Ille vestris Christi nudus lucet, iamne ferocior: vos vestris sericis sedamentum Christi perduci. *Panlus solitissimo palmarum copertus sacre resurrectionis in gloriam:* vos operosa faxi sepulchra premunt, cum velut opibus armari. Parcere quoque vobis: parceret saltem ducas, quia amasti. *Car' ambris inter lucte lacrymisque non cessat?* An cadaver a ducas nisi in servio patrestrare neceas? Obsecro, quicunque haec legi, ut Hieronymus peccatorum memoremur, ut, si Da-

A minus epitomem daret, nullè magis eligerebantur cancam Pauli cum meritis eius, quam regum purpuram cum pars sua. Idem scilicet & huius S. Augustini lib. 1. de Civitate. cap. 10. *Ia. ait, temporalis accipe aeterna;* da terram, accipe colum.

Blasphemari ab his, qui se dicunt Iudei effigiuntur sunt. *J. Et hoc idem est quod Propterea,* id est, infamia, vituperium, probum; *sed vbi Ecclesiastico lamur pro consilio iactato in Deum, vel Sanctos: subinde tanen in Scriptura generatim capitut in propria significacione, ut blasphemare sit idem quod infamare, conuiciari, calumniari.* Sic Paulus ait ad Titum 3. v. 2. *Admete illos & cernentes blasphemare.* Et 1. Corinth. 4. veri. t. 3.

B *Blasphemari, & obsecrari.* Sic Goliath dicitur blasphemalis Israeli, 1. Paralip. 10. 37. Sic Deus si fe dicitur blasphemum Meah, & blasphemus filiorum Amnon qui exprebraverunt populo. Ezech. 5. veri. t. 1. Et Iacob 5. 1. veri. 7. *Nasire, ait, timere opprobrium hominum, & blasphemari coram me misericordia.* Communitate tamen accipitur pro consilio in Deum vel Sanctos. Sic Iustinianus Imper. in Authentico confit. 77. ait, *Fames, terremotus ac pestilens, ad iras propter blasphemias Dei ministrari, hisque obnoxia supplicia existantur.* Vnde S. Ludovicus rex Gallie fonsit, ut blasphemantis lingua ferende cendente adstinetetur. Vtique modo hic capitur. Sensus ergo est, qd. *Blasphemari,* id est, iniuria lacessiris, & non fidelis & pius, sed quasi legi & iustitiae hostis, ut ipse Christi afflictionis & exercitandus exstimas ac dicitur à Indeis, qui se veros esse religionis Deique cultores mensurunt. Hi enim non sunt veri ludari, id est, Deum consientes & colentes, ut fuerunt Iudei, à quo dicti sunt ludari, aliquae patres eorum; quia hi Christum persequentes. Nam, ut ait Apostolus Roman. 1. veri. 28. *Non qui in mensa, Iudeus est, sed qui in abscondebitur, Iudeus est.* Hic feliciter verus ludarus, Deique cultor & confessio est, eni' *law non ex heresis,* sed ex Deo est. Prima enim Chiliasmorum persecutio à ludari, & per ludatos, qui Gentiles contra Christianos ascendebant, est fulsita. Vnde toties in Actis Apostolorum ludari Paulum persecuti leguntur.

Præclarè S. Augustinus in sententiis num. 12. Omnes, ait, qui in Corisco pte solam vivere necesse est ut ab impio & dissimiliis passantur opprobria, & deficiantur tamquam stolidi & infani, qui præstitia bona perdunt, & mansuetus filii præstitia promuntur. Sed hæc de species & origine in impiis interrogabimus, eam & abundancia errorum in egitatem, & superbia transfigit in confusione.

C *Miseros est Diabolus aliquis ex vobis in exercitum.* Ex his fuit Germanicus Martyr, qui feris & bestiis obiectus, immo vtrè obiecti scriptum; Polycarpus, qui igni traditus; & alii plures, de quibus Ecclesia Smyrnensis circulare scripsit epistolam lectu dignissimam, que exstat apud Eusebium lib. 4. hil. c. t. 5. in qua describentes constantiam Martirum in persecundis doloribus, inter alia dicunt: *Stupebant circumstantes flagris eis ad intinas usque venas & arterias dilaceratas, ita ut secreterea illa corporum penetravat, viscera & membra patetula viserentur; deinde & conchas marinæ, & acutes quoq[ue]dam obiectos Martiribus subfractas, & emme genui suppliciorum & tormentorum illarum ac tandem eis bestiis ad denudandum tradidit cerventes.* D 1 P^r

Pt tentamini.] id est, variis zrummis & erucis-tibus probemini. Verè S. Gregorius homil. 9. in Ezechiele: *Abd. ait, fieri non valer, quem Cora malum non exercet.* Et Sanctus Augustinus in psalm. 54. *Non pacem, aut, gravis malus esse in hoc mundo,* & *sola bona de illa agere Deum, omnis malus, aut ides tuas, ut corrugare;* aut ides tuas, ut per illos bonum exercitatur.

Et habebitis tribulacionem diebus decem.] Decem, id est, omnibus diebus vita: *in quo munera gaudi locutus est vobis vita humana tota est tentatio.* ita Ptimus Beda & Rupert. Denarius enim in Decalogo & alibi significat virtus etatem, capituloque pio omnibus.

Secundò, Andreas Calixtieni. Aretas & Alcazar, decem, id est, pauci, dubio. Simili enim modo decem pro pauci caput Numer. 1. t. verf. 19. licet illis ob circumstantiam, decem fumarum pro multis.

Tertiò, Beda, Haymo, Lyranus & Joachim ponunt huc significati decem persecutiones Christianorum per Romanos Imperatores excitatae, quæ numerantur à Nerone usque ad Diocletianum.

Quarto, Lyran. q.d. decem diebus, id est, perfectam habebitis tribulationem: denarius enim est symbolum perfectionis.

Quinque, idem Lyran. decem diebus, id est, inquit, decem annos.

*Sexto, Sanctus Ambrosius, decem diebus. Quia, inquit, licet ista tribulatio pluribus diebus & mensibus daret, decem tantum diebus erit at-
tissima.*

*Septimiò, & opinione, Peterius & Ribera, de-
cem, id est, multis, diebus. Sic lob ait cap. 19.
verf. 3. *Fu decem, id est, sape, confundens me.* Numer. 1. 4. verf. 2. *Tentauerunt me iam per decem,* id est, per multas, pices, T. Reg. 1. verf. 8. *Numquid non ego molles sis sum, quam decem, id est, multis, filii & pusilli albi.**

*Littera foliis tuis adhortorem, & dabo tibi corona-
nam vira.*] Aeterna felicitas dicitur corona. Prima, quia datum certantibus & vincientibus. Alludit enim ad pugiles, athletas, alioquin luctantes in stadio vel agone, vetbi gratia, Olympico, ut dixi. Corinth. 9. verf. 25. ita Augustinus hic ab Agone Christiano. In cuius rei typum velut Deus Hebreos armatis per acies & tuem in terram promissionem procedit. Vnde & Cantic. 7. hac Ecclesia & fidelium corona & gloria assimilatur palma. *Statuere, inquit, tua affirmata est palma;* idque ob tres caulas, ut ibidem Beda. Primo, quia palma quo magis premium, eo magis alligata; ita & athleta Christi. Secundò, quia palma inferius aspera est, superius pulchra, & fructibus sursum; ita & pugil Christi. Tertiò, quia palma manus vi-
tæris ornamentum est.

*Secundò, quis corona toruenda significat per-
fectionem, & complexum honorum omnium &
gaudiorum, præcipio & fine carentem inlata cir-
culi & coenæ.*

*Tertiò, quia pretiosissima est inflata entone
gemmis exornata, iuxta illud psalm. 10. *Pomelli
in capite eius cum manu delapidé præsto.* Huius corona duodecim gemmas est facis Literis recentes Viegas commentator secundo. Pulchra de hac con-
cordia dixi. Hunc. 6. v. 10. & cap. 6. a. v. 3.*

*Poëtò vocatur corona tua, ut significetur San-
ctos, qui pro Christo vitam posuerunt, & occisi
sunt, non amissæ vitam, sed eam in meliorem*

A communis: apollinem enim responderi morti pro Christo tolerata, vero vita premium. ita Richardus Victor, & Abbas loachianus, cuius haec sunt verba: *Corona vite premiatur, quia uero qui donat vita donum Domini, cum triunpho præfere mortis perpetuam ad veram vitam; quoniam ut eam feruare possint in regno, eam in exilio perdidere, nescia mundi lobas.* 12. *Qui amat animam suam, perdet eam;* & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam eternam custodiu eam.

*Secundò, tunc, quis gloria coruus & gaudium
temporis vivat, ipsique tempore vigebunt, & flo-
rebit in eternum, numquam falecent, num-
quam deficiunt, numquam fatigabuntur. Vnde
hinc vita & gloria à S. Petro episc. 1. cap. 6. vocatur
misericordia; & à S. Paulo t. Corinth. 9. v. 23.
inversa.*

*Tertiò, quia vita includit delicias, gloriam, fa-
plientiam & omne bonum: hoc enim ex hac vita
promanat. Hanc ergo coronam vitalem, immen-
sam & eternam oculis obicit Christus,
ut iugiter in eam intuentes gencrosè & constan-
ter supererit quævis acerba & aduersa, atque in
eius amore fideles manent usque ad mortem &
crucem. Inter alios hac in te illustra fuit S. Aga-
tha virgo & Martyr, que miris modis ostendit, coro-
nata audea, fideliis manu Christi sponso suo vi-
que ad mortem. Ecce ipsa nobilissima, clarissima,
bonissima & pulcherrima, ita vt Praeses Quin-
tianus eius amore caput non tam iudicem ageret,
quoniam amarissimum fructum. Quocumque tradidit eam
Aphrodite, ut eam sus lenocinis flectet ret. cunctis
illa quasi Sicut nocte & die Agathæ voluptates &
delicias occinet, Sancta qualis fuerit mentem ro-
tam in Christo desigebat. Ar cum illa finem follia-
citate non faceret, telpondit tandem Agathæ
Tua voces inique linguis. non ut trahat sed ut
excedat monos. quoniam tibi jugera, organum & im-
gavimus acquis. Sed sensu te tempus & opus am perdere,
ac fundi exire. Ego enim ita a te formare a sum
in amore & carmine meleja Christi, amque confitam ut
vobis diligamus quod ei intercipiam, ut per opus gra-
tianum plane confidam, quid prius sed per nos rad-
deris. quoniam calorem, nec candorem, quoniam ego metu-
mem & timorem & propugnem. Fregit & Quin-
tianus lessos, succidat regum & defendat ecclesiæ ape-
riat portas infernorum, si patet annusque di. monum-
tum & turmenta centra me concutat. Iheri & leta omnia
excipiam, ut moriar Christiana & virgin. Nolum
Quintianum solentum timere quia, cu me Uro, cu per-
pus & animam consecravim di. deesse & cura. Quocumque
Aphrodite renunciens dicta gestigat. Parvifili
Facilius, ait, est lapides molire, aut ferrum ut plum-
bum convertere, quam Agatha mentem a Christi am-
ore & castitate dimovere. Ego enim & filii mei ipse
triginta dies noctis duique affidit eam animam pul-
chram, nunc blandendo nunc minando nunc terrendo,
nunc provocando, sed illa immobili manet ut ad-
mota. Omnes enim que fabule sunt, proper Christum,
non pluris facit quam pulchram terra quem pedibus
calcas, non perdit & pernoz nō aliud cogit, non aliud
fornit, quoniam ut morierat pro Christo. Quintianus
ergo Agatham accersens, omnes admittit artes,
omnes machinas, ut eam flectenter. Cui Sancta. Ego
extra Christum nec vitam, ne salutem, nec quid aliud
ego am desidera. Non est quid spero. E Quintianus,
metna scutaria percelere. Sed enim, non effervescere,
quoniam nisi ardorem, & fervorem quae uta deside-
ret aquam lampadam, ut ego desidero & sita tra-
tementa,*

In Apocalypsin. Cap. II. 41

termenta, ut per ea Christo unius cimique amplectar. A Ergo fringere fit subi in me ferrum, acer coluum meum: si flagula, ecce humeros; si ignem, en ror meum corpori exercita in manus. Vnde, seca, ligia, fringe, disfringe, lacera, transfige, molle: quicquid in me crudelius fuisse, tanto maius in me beneficium conferes, tanto gravior & glorioser ero dices nee forsitan. Quid tardas? quid moraris? Expedi flagra, gladiis, crux, catulus ignes, leones, scutis annis annis hora nimis longa est mors. Dixit & praetulit. Nam mammilla torturam & præcisionem, testas, ignes, ardentes laminae, aliisque dicta tormenta genitos quasi hambunda sufficiunt, mortisque Martyr in eorum euoluit. Tanti dux femina fuisti.

Simili modo Christus hanc coronam vitæ proponit S. Vitali Martyri, de quo S. Ambrof. qui eius & S. Agricola reliquias Bononia inservit, ita scribit epist. 55. S. Vitalis (ita dicit, quasi per illum vita contemplationis, aliud enim quia eterna est, sibi comparari) cum a persecutoribus ut Christum negaret imperare, & illi confundens confiteretur, ad eum tormentorum genera crucis attulit, ut molles in corpore eius sine valorem esset locus. Quare hanc ad Dominum orationem effusa, dicens: Domine te saepe Christo, salvator meus & Deus meus, sub suscipi fructum meum: quia iam desiderio accipere coronam, quam sancti angelus tuus nubis ostendit. Et completa oratione omnia perficiuntur.

VERS. 11.
Mors pri-
ma & se-
cunda quat-

Qui vicerit, non ladeatur à morte secunda.] Id est, à peccato, quod animam separat à sua vita, id est, à gratia Dei, ita Rupert. & Albertus Magnus. Secundum, & genuinæ, mors prima est, qua corpus in hac vita moritur, de qua paulo ante dixit: Ego sedulus usque ad mortem. Mors secunda est, qua anima & corpus semper moriantur in inferno, vbi sunt dolores maiiores, quam in morte corporali; & tamen numerum sunt mortua. Id ita est patet ex cap. 20. & 21. vbi dicitur: Pars diuinæ vestis in flagis ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda, ita Victorini, Andreas, Beda, Lyrana & Haymo, qui tamen mortem primam putat vocari non mortem corporis, sed animi per peccatum. Idem ergo hic dicit Christus, quod Matth. 10. ver. 8. Nolite timere eos, qui occident corpus, animam autem non possunt occidere, sed parvum timere eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Mors ergo prima est corporis, mors secunda est gehennæ. His mortis stimulis est efficax ad cetera & vietioria: unde coifusus est Xenophon, dum Grecos, ut contra Persas fortiter dimicarent, incitaret: Qui sunt, inquit, videlicet epipli, strenuum se prebeat, qui sumenda est cupiditate tenet, ut vincere contendant: vobis enim hostium eades & gloria, vobis mors est proposita. Ita testis ipse lib. 3. de Expedit.

12. Et Angelo Pergami Ecclesiæ scriberet: Hec dicit qui habet rhomphazam vtraque parte acutam:

13. Scio ubi habitas, vbi fedes est satana: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, vbi satanas habitat.

14. Sed habeo aduersus te paucum: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Iudaæ, edere, & fornicari:

15. Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

16. Similiter poenitentiam age: si quo minus veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei.

17. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiæ: Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calcum candidum: & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipiet.

Et Angelo Pergami scribere.] Pergamus vel Pergamum clarissimum fuit vrbis Asiae vel Troas, quam Silenus fluvius intermeat, à qua Claudius Galenus medicorum principis optimus duxit. Hec eadem vrbis Troia vocatur. Vnde Virgil. 1. Æneid. Troam incensam, & prælapsa videntem Pergamum. Mortuus est Pergami P. Scipio vir nobilissimus, teste Cicer. orat. pro Flacco. Inde Lauinium Pergamum in Italia, de quibus Silenus lib. 13.

Iam Phryx condebat Lauinium Pergamum vallis, Armaque Laurenti signabat Trusca Iuxta. Si vocat Lauinium oppidum in Latio ab Æneo conditum.

Pergami rex fuit Attalus, qui à populo Romano donatus est regno, cum liberos non haberet, populum Romanum heredem fecit. Membranae quoque reperta sunt Pergamini, ait Varro, quæ inde dictæ sunt Pergamenses, quibus olim pro papyro & charce vtebarunt.

Est hæc teria Christi epistola ad Episcopum Pergamenum, & sub eius persona ad fideles aliqui laudabilis, sed in eo reprehensibilis, quid spiritualia pagnum reformident, sicut Alcazar.

Quætres, quis fuit Angelus, id est, Episcopus, Pergamini Respondent Aureolus & Lyrana, fuisse S. Carpum. Hunc enim constat fuisse Episcopum, & Pergamini martyrio coronatum sub Antonino Imper. vt patet ex Euseb. lib. 4. hist. c. 45. Verum Eusebius ibi tamquam assertor Carpum occidit Pergamini, non autem dicitur fuisse Episcopum. Rursum Martyeol. Roman. 13. Aprilis, S. Carpum Martymem vocat Episcopum Thyatiræ, non Pergamini. Ergo qui fuerit hic Episcopus non liquet. ita Petrius, Alcazar, & alij.

Hec dicit qui habet rhomphazam.] Id est, gladium, de quo dixi cap. 1. ver. 1. 6. Hoc symbole significat Primum, tenendum esse, non Cafarensi persecutorum, sed Christum, qui animam & corpus sua rhomphazam dislocare & perdere potest. Secundum, Episcopum imitari debere Christum, ut animos & audacter rhomphazam verbi Dei contra Nicolaitas ver. 15. aliisque hereticos vibrat, illigique bellum acer inferat. ita Joachim, Alcazar, & alij.

Nox Pannionis in hoc gladio Christi respicit & alludi ad angelum, qui euaginato gladio contra Balaam stetit, cumque voluit occidere Numer. 21. v. 31. vnde subdit: Habets tenentes doctrinam Balaam.

Sed ubi habitas, vbi fedes (græcè οὐδὲν) est? VERS. 13. Sesame.] Vbi felicit Satanas partim per Gentes, partim per Nicolaitas dominatur. Pergamus, inquit Arebas, id est Larria dedita erat supra caravans Asiam. Vnde in ea magna fuit persecutio Christianorum, vt patet ex martyrio Antipas, de quo sequitur, & ex Euseb. loco citatur. Aique hæc fuit causa timoris & paucianitatis Episcopi Pergamensis,

VERS. 12.
Pergamum
vrbis qualis?

Angelus
Pergamini
s. Carpus

Commentarius

vt Nicolaitis se opponere non auderet, de qua reprehenditur à Christo v. 15.

Et in diebus illis (fuit & clarus) Antipas tellus meus fidelis , qui occisus est apud vos.] Laudat Episcopum Pergamensis in fide constannam,q.d. Tu, ô Episcopo , ne hoc quidem crudeli spectaculo & martyrio Antipas in fide & constanza mutasti ; sed potius fortior & solidior evanisti.

Antipas hi-
storia.

Antipas fuijente in Christianos Dominiano Episcopos Pergami publicè Christum prædicabat, demonique lateti coegerit , quod à se per Christi nomen innocentes fugientur. Hinc à Prefecto urbis caput, trahitque ad Diana templum, & in bouem & neum multo igne candenter coniectus, laniata & gratias agens Deo, quod à se hoc agone & lauro martyris dignatus esset, in calum Martyr euolauit sub annum Christi 93. Dominius decimū : quando & S. Iohannes caput in Asia, Românię duxit , in feruosa olearum demissus, eum falsus & illusus evanisti, in exilium relegatus est. ita Aretas , Mesaphai, Baron. & Peter. Vide martyrium Antipas apud Suriun die i. r. Aprilis. Post̄ bos neutus in quo crematus fuit Antipas , Pergamo transflatus est Constantiopolim , & collocatus in templo Apostolorum, ait ex Cedreno Baron. anno Christi 330.

V E R S . 14.
Dicitur
Balaam
quæt

*Habes illuc tenetes dælinam Balæam.] Nœc. Balaam arcius vocatus à Balac rege Moab, ut maldeceret Hebreis ex Agypto tendentibus in Chanaan per fines Moabiticos, cum Deo prohibente id facere non posset, quin potius eis benedicere cogeretur : fuggitque Balac regi, vt ad castra Hebreorum submiserit speciosas puerulas Moabites, quæ eos ad fornicandum inuitarent eo prelio & conditione, vt Hebrei præcederent idolothyam, id est, carnes idolis immolatas , atque Camos aliaque eorum idola venerantur. Id fecit Balaam eo consilio, vt Hebrei à Deo ad fiduciam , & ad idola sueterter, itaque Hebrei vicissim à Deo suo offenso & irato derelicti à se maledici, & à Balac vinci possent. Indeque fuit illa clades Hebreorum colestium Beelphœbus Num. x. v. 3. vide ibi dicta. Post̄ Balaam hoc confusum dedisse, clare liquet ex Numer. x. ver. 16. Ergo Nicolaitas comparat Balaam , qui infulas illius docebat licet indulgere venti & Veneri , edere laue quiduis, etiamque esset idolothytum, veterum lege Apollonica Actori. 15. vt gula hæc esset fomentum luxurie : coniuncta ergo hæc ad luxuriam comparata erant quasi idolothytum eorum *querunt Deus venti etas*. ita Alcazar. Nam aliqui in historiis non legimus, quod Nicolaitæ dilectè docuerint licet idolothytum vesci.*

Symbolicæ & Tropologicæ , B. Petrus Damianus heretum Nicolitarum air esse concubinatum sacerdotum, contra quem fuit fæculo, id est, anno Domini 980. gradiantem ipse acerrime decernit. Audi eum epifl. 6. ad Nicolaum II Roman. Pontif. Non expausit , è infelix Episcopo , (concubinarium alloquitur per apostrophem, non Nicolatum Pontificem castum) quia dom in luxuria veraginem cornuit, Nicolatarum heretum incurvavit. Nicolauz quippe vobis en. his , quos Petrus Apollonus Diacenes consecraverat , docebat abbas , clericos cuiuslibet ordinis nuptiis foderandis esse contrings. Quod ergo illa dicebat verbis , ad hoc tu in cathedra peccatorum sedens , multis deterris iniuris exemplu. De quo videlicet scelere , angelus Ephesiæ Ecclesiæ diuina vox est : Odisse fæcta Nicolitanis-

A rum , que & ego ait. Hinc eo fæculo hic sacerdotum concubinatus , vocatus est heres Nicolitanum.

Similiter ac Ephesino Episcopo edixi & pra- VERS. 16. scripsi premitemus vel. s. ita Ambrosius & Primalius. Quare perpetram quadam putane hic esse mendum , ac in Greco pro è poto , id est , quod eis , irreprobis ipsius , id est , similiter , penitentia age .] Timorem depelle, animos sume, & audacter contra Nicolaitas decerta , cōsque pro vi- tribus excipa.

Si quo minus (id est, fini mundi , alioquin,) ex- VERS. 17. miatis tibi caro .] Te caligando & illos. Rursum enim , quia omnis potentatus & prælatura est vita brevis. Id videmus Romæ in Cardinalibus & Summis Pontificibus. B. Petrus Damianus rogatus ab Alexandro II. Pontif. cur nemo Pontificum artigerit annos S. Petri , inquit plerique viri quatuor aut quinque annis Ecclesiæ peccaderent. Respondet Epifl. 17. ad eundem : Idecres hoc ea- tellis indicy erit disponit , ut humana genitæ metum mortis incutiat : & quam despicenda sit tempera- liu tua gloria , in ipso gloria principis endenter ostenderet : quatenus dum precipius benivis tam angusti temporis compendi morieris , tremefacitis quisque ad præstolandi sui orbis extremitatum pre- vocari : & arbor humani generis , dum cæcum & verticem suam tam facile curruisse confide- rit , statim exsuscia formidans , in fons undique ramificulos curvarefecit. Nam Papa est quasi sol mundi , cuius eclipticum omnes dum vident , per- cellulunt.

Et progrado cum illis in globo orbi mei .] Influx scilicet, sententia & decreto efficacia vitionis q.d. Feram in illos sententiam mortis , eamque re ipsa per angelos aliovis administratos meos eis inferam , eisque trucidabo & occidam morte tam pessensi , quam aeterna.

Alier Alcazar : ipse enim per hunc gladium accipit verbum Dei , quod per infamum plebem Deus prædictans Nicolaitam , eos erat conseruans. Acculauerat , inquit ipse , Cheilius Episcopum de ignavia , quod armatus gladio verbi Dei , cum Nicolaitis tamen configite non auderet : ad quod nulli valuit opportunitas addi communio & supplicium , quoniam futurum esse vt ex infama plebe Deus aliquos suscitaret , qui cum Nicolaitis confiderent , & eos vincerent , ac veritatem subiugarent. quasi expeditionem hanc & coronam Deus ad alios transferat , & Episcopum pudore fæsulsum & confusum derelinquit. Hic enim pupulus ei ingens fatuus erat pena. Er hoc est quod cap. 1. ver. 11. dicitur Episcopo Philadelphensi : Tene quod habet , ut nemo accipiat coram meum. Verum haec explicatio parum aliena , par- tum mystica videtur.

Vincenda .] Tum facta Nicolitarum, fæsique carnis voluptates , tum potius suam paullanilitatem , quam ego Christus in te Episcopo Pergami , coargui. Nam in hisce Christi epistolis vincens vocatur Episcopus , qui id quod Christus in eis iubet opere præstat , ac in ea te tam seipsum , quoniam difficultates in te ipsa occurrentes generose superat & transcendit. ita Alcazar.

Huius pjj pro castitate certaminis & victoria Illustris Vi- nobile dedit exemplum nomine & re Victoria Goria vi- gressa & Martyr, cuius fortem agorem & gloriosum triumphum ita paucis complevit Ado Episcopus Treverensis in Martyr. 23. Decemb. Rome

In Apocalypsin. Cap. II.

43

Rome natalis S. Villoria virginis & Martiris, perfeccum Dacij Cesarum. Hoc defensata Eugenio viro pagano, regente Tito Aurelio, qui forem Anatolianum virginem habebat, ad suadendam eam, ut ei nubaret, periret: cui & dicit: Audi me, domine servus Anania: & ego Christiana sum, & non quia Dei misericordia non condonamus. Propheta & Patriarche canegit habuerunt, & postea eorum a Deo benedicti sunt. Nunc ergo audi me, & accipe virum, qui te non prouidit, quid sis Christianus: sed per mortalem caputum fias, ut ipse Christianus confirmeris. Hes dicenti Villoria virgo Anania responde: O Villoria, vince diabolum, & esse vera Villoria. Tunc quando tota terra vacuata erat, dixit Deus omnibus: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Nunc plena terra, postquam Filius Dei de celo descendit, quando clamat: Crescite in fide, multiplicamini in charitate, & replete celos: quia approximantur regnum celorum. Iterum inter alia & pejus alia, & Anania insulam: Ego dico, quia explici premium ornamentiis meos in pauperes Christi, tali per visionem iuuenem ante diademate splendidae, in vestibus purpureis acque gemmati, qui gratia facie & leto valde inspicere, ait: O virginis, qui non in operibus membrorum, sed temper in lumine veri facit! Hec ego audient, emigret, & cospicere: & proponit me in pavimento, regas Damnum, ut is, qui mino lego, cura dulcissimas formae sicutrum prefigueretur. Sacra mola oratio & prostrata, idem qui ante loqueratur, talia mihi subsequuntur: Virginis a purpura regula est quam qui induit, reliqua sic emittuntur. Virginis a gemma est preciosissima. Virginis a thesauro est regalissima. Hunc fures infiduli tendunt. Hunc tu evigilans solliciti custodi, quantumque te plus habere cognoscis, inflatus cunctis cunctis ne perdas. His & similiis verbis & factis annas etiam Villoria, interpratione ornamenterum suorum & ipsa abfractis pauperibus. Addit inde martyrium: Sicque saluum est, ut agentibus gloriis eorum Aurelio & Eugenio, quia nobis illis virginis Christi salvaverunt, a Deo Imperatore utrōkum posse, ad prædia gonoruerint decursum. Vbi fame & indus ita a officia suis, ut vir ad velutinem medium panum cibaria eum darent: nullaque patre efficeri frumenti potuerunt, ut vel ad subvenientem, vel ad sacrificandum animo illarum inclinarentur. Beata agnus Villoria in virginicata propriebus insuscibiliter perfidens, post multa fala miracula, usque phariseis virginis Domine aggregaverat, percussa est gladio in corde a carnifice Talarcho, quem regnauit Eugenius frons sui Julianus, penitus Capitoli & comes templorum, ad hoc opem direxerat. Pappa eum autem decimus Calendas Ianuarii. Corpus eius cum amnis rursum curvatum. Talarchus vero percussor eius, leprosus fallax, iuxta sex dies consumptus a vermine, expiravit.

Quocumque S. Victoriæ merito ita celebatur Poëta Christianus:

De gemina gemina retulit Villoria palmae

Huiusmodi: hunc puderit hunc uici aperte fidei,
maluit enim moxi qualem nubere vel sacrificare. Idem Victoriz certamen cæmne descriptus S. Althelminus Episcopus lib. a. de Virginitate.

Dabo manna abconditam.] Hoc manna nota in gentem suauitatem, & delicias: sed quam, & quas?

Primum, manna hoc est Eucharistia, ait Ticonius, Beda, Rupertus, Aretas: manna enim ob saporem, aliisque causas, quas recensu Exodi

A cap. 16. & hic recenset Viegas fect. 4. typus fuit Eucharistie, in qua Christus est abconditus. Norant Beda, & Rupert. illud uincit, feliciter galum & libidines, referendum esse ad calitatem, & puritatem mentis & corporis, cui adserabantur Nicolaiza: hanc enim necessariam esse dispositionem ad sanctam Communionem.

Secundum, Richard, de S. Victore cenfet manna hoc esse arcana diuinitaris, & eternam felicitatem. Hec enim, inquit Peter, notarum per tria opreatissima bona: manna enim deoerat incarnationem felicitatis dulcedinem: calculus, ciuidem opes, & pretium: nomen, fama & glorie claritas.

Secundum.

B Tertiò, Primal, & Ambros. accipiunt Chitism, qui fuit abconditus, primò in lege, secundò in carne, tertio in Eucharistia. Hinc dicitur Ierai 45. 15. *Verè tu es Deus abconditus.*

Tertium.

Quartò, S. Bernard. lib. de Convent. ad Cleric. cap. 1. manna hoc, ait, est dulcedo, quia in rerum celestium contemplatione percipitur. *Sicutas*, inquit, *Demus* eis, nisi gustauerit non videbit: gustate, & uidete quoniam fructus eis Domine. Manna abconditum est, nomen nomen eis, quid nemo fecit, nisi qui accipit, non aliud erudit, sed uultus doceat; non scientia, sed conscientia comprehendit.

Quartum.

C Quintò, & optimè, manna hoc fuit consolations spirituales, quæ quasi congrua mettes à Deo datus vincenti tum delicias, tentationes, & concupiscentias carnales; tum suum metum & pusillanimitatem, qualis erat huc Episcopi Pergamensi. Hunc enim apostolus excitat, proponendo ei in bello, quod contra Nicolairas ex Christi iustitia ei subcepitum erat; non forte horrorem, & eas difficultates tam amaras, quas ipse apprehendebat & reformidabat; eò quid Deus illi non tantum adsebet, sed & tantam animi seruitatem, tantam consolationem & gaudiorum spiritualium copiam infunderet, ut in mediis etiam horribus & periculis exhalaret: quales iam experientur vici Apostolici, qui inter Indos, Hollandos & Anglos versantes, praesertim dum celebrant, & S. Eucharistiam sumunt. Hoc enim verè & propriè est manna abconditum, quod exterioris non videtur, sed interioris in anima fideli, Deoque deuoni sentitur & gustatur. Vnde S. Paulus ait Colossi. 3. ver. 3. *Vix te uirga sit abcondita cum Christo in Deo.* Porro haec consolationes vocantur manna, quia mita sunt & ingentes, ut qui eas recipiant, mitentur & stupeant, dicantque man huic quid est hoc? quia magna multitudine dulcedoris tua Domine, quem abconditum est!

D psl. 30. 10. Est enim haec consolatio præguttus quadam aeterna beatitudinis, in qua perfectissimum erit hoc manna.

Nota. Qui cupiunt hoc manna, debent suas concupiscentias, quæcumque metus, & passiones vincere: vincenti enim præmitur. Vnde solet sequitur consolationis tentatio precedens esse signum. Nam tentatione probatis caelitus præmitur, & promissa datur consolatio. Experiencia constat, neminem vincentem heroicè aliquam tentacionem, infirmitatem, pusillanimitatem, contemplum, quin mox sentiat miram animi voluntatem & gaudium, quod longè tristitiam aduerat, quæcumque delicias concupiscentias superat. Experiatur quisque in fe, & sentiet ita esse. Ita S. Bernard. propositio in psalm. *Qui habuit*, re-

Moral. Certantibus dñi consolatiōnēs.

D 4 cenfens

vt Nicolaitas se opposeat non auderet, de qua reprehenditur à Christo v. 15.

Et in diebus suis fuit & clarus.] Antipas tellus meus fidelis, qui secundum est apud vos.] Laudat Episcopum Pergamensem in fide constanniam q.d. Tu, ô Episcopo, ne hoc quidem crudeli spectaculo & martyrio Antipe in fide & constanția mutasti; sed potius fortior & solidior esuisti.

Antipe hi-
-bros.

Antipes faciente in Christianos Dominiiano Episcopum Pergamensem publice Christum predicabat, dæmonique fati cogit, quod à se per Christi nomen invocantes fugarentur. Hinc à Praefecto virbis caput, trahitq[ue] ad Diane templum, & in boum zneum multo igne candentes conjectat, lassans & gratias agens Deo, quod se bono agone & laurea martyri dignatus esset, in calum Martyr emulans sub annum Christi 93. Dominianus decimatum: quando & S. Iohannes captus in Asia, Române duxit, in fersens olearum demissum, cùm saluus & illæsus esuisti, in exilium relegatus es. ita Areæ, Metaphragm. Baron. & Peter. Vide martyrium Antipæ apud Surium die st. Apollinis. Porro b[ea]tus annus in quo crematus fuit Antipas, Pergamo translatus est Constantinopolitanum, & collocatus in templo Apostolorum, sicut ex Codiceno Baron. anno Chiristii 330.

VERS. 14.
Dominus
Balasam
que?

Habes illi omnes destritum Balasam.] Nota. Balaam ariolus vocatus à Balac rege Moab, vermaledicere Hebreis ex Agyptentibus in Chamaea per fines Moabitis, cùm Deo prohibente id facere non posset, quin potius eis benedicere cogeneret, suggestus Balac regi, ut ad castra Hebreorum submittit et speciosas puellas Moabites, que eos ad fornicandum inuitarent ex pretio & conditione, vt Hebrei prius ederent idolothys, id est, carnes idoli immolatas, atque Camos aliaque eorum idola venerantur. Id fecit Balaam ex consilio, vt Hebreos à Deo ad fibidinem, & ad idola auferret, itaque Hebrei vicissima à Deo suo offenso & irato derelicti à se maledici, & à Balac vinci possent. Inde fuit illa clades Hebreorum locutum Beelphlegor Num. 21. v. 3. vide ibi dicta. Porro Balaam hoc consilium dedidit, clare liquet ex Numer. 21. ver. 16. Ergo Nicolaitas comparat Balaam, qui instar illius docebat licet indulgere ventri & Veneri, edere laurem quidvis, etiamque esset idolothytum, vetum lege Apostolica Actor. 15. vt gula hæc esset fomentum luxurie: coniunctus ergo hæc ad luxuriam comparata erant quasi idolothytum eorum quoniam Deus venter era. ita Alcazar. Nam alsoquai in bistoriis non legitimus, quod Nicolaitas diceret docuerit licet idolothytus vesel.

Symbolice & Tropologicè, B. Petrus Damianus hereticum Nicolaitanum ait esse concubinatum sacerdotum, contra quem suo faculso, id est, anno Domini 980, gradlantem ipse acerimè decernavit. Audi eum epist. 6. ad Nicolaum II. Roman. Pontif. Non expensus, è infelix Episcopo, (concubinatum alloquitur per apostolum, non Nicolatum Pontificem castum) quia dom in luxuria voraginem corrui, Nicolatus enim hereticus esset. Nicolau[m] quippe unus ex his, quos Petrus Apollinaris Diacines confundebat, dogmatis abatur, clericis cuiuslibet ordinis impunitibus foderandis esse coniugio. Quod ergo iste decibat verbis, ad hoc su in caribra peccantia fidens, muli detersus innuit exemplum. De quo videlicet sceleri, angelo Ephesiæ Ecclesiæ domina vox ait: Odi sis felix Nicolaita-

rum, qui & ego es. Hinc eo seculo hic saeculum concubinatus, vocatus est batris Nicolaitarum.

Similiter ac Ephesino Episcopo editi & prescripti pontificum ver. 5. ita Ambrofius & Primus. Quare perpetuam parant hic esse mendum, scilicet in Greco pro è p[ro]p[ter]a, id est, quod ad irreptum ipsius, id est, similius, pontificis age.) Timorem depelle, animos sume, & unda[m] contra Nicolaitas decerta, eisque pro virtibus extirpa.

*Si quis menses (id est, fini minuti, alioqui,) te-
men tibi erit.) Te caſligando & illos. Rursum enim, quia omnis potentatus & prælatura est vita brevis. Id videmus Romæ in Cardinalibus & Summis Pontificibus. B. Petrus Damianus roga-
tus ab Alexandro II. Pontif. cur nos Pontificum
antigerit annos S. Petri, in modo plenique vix
quatuor aut quinque annis Ecclesie præludet.
Respondet Epist. 17. ad cumidem: Ideo[rum] hoc ce-
tatis indicij erit dispergit, ut humanae generis metum
mortis incutiat; & quam desideranda sit temporali-
tie vita gloria, in ipso gloria principia evaderent
offendit. I quatuor dico præcipuis hominum iam
angustiæ temporis compendia morientur, tremulatio[n]is
quaque ad prefestandi sua obitua evaduntur pre-
mactetur: & arbor humani generis, dum cæcum
& verticem suum tam facile corrumpere confide-
rat, flava canescens formidans, in juu[n]e undique
rambo[n]is canescens fecerat. Nam Papa est qualis sol
mundi, cuius eclipsum omnes diuident, per-
celluntur.*

*Et pugnabis cum illi in gladio triu[m]p[hi].] Iustitia
scilicet, lenitatem & decreto efficacia v[er]o munus. q.d.
Ferant in illos sententiam mortis, c[on]cavæ re-
ipsa per angelos alio[n]e administratos eos in-
ferant, eisque trucidabo & occidam morte tam
presenti, quam æternæ.*

*Alius Alcazar: ip[s]i enim per hunc gladium
accipit verbum Dei, quod per insimam plebem
Deus prædicens Nicolaitis, eos erat conueritus,
Acculauerat, inquit ipse, Chalcius Episcopum
de ignauia, quod armatus gladio verbi Dei, cum
Nicolaitis tamē configere non auderet: ad
quod nulla valuit opportunitas addi communio[n]em
& supplicium, quam futurum esse vt ex insima
plebe Deus aliquos suscitaret, qui cum Nicolaitis
configerent, & eos vincentes, ac veritati sub-
jugarent, qualis expeditionem banc & coronam
Deus ad alios transferat, & Episcopum pudore
suffusum & confusum derelinquist. Et hic enim
pudor ei ingens futura erat pena. Et hoc est
quod cap. 3. ver. 1. dicitur Episcopo Philadelphiensi:
Tene quod habes, ut n[on] accipias coru[n]am
meam. Verum hæc explicatio partim aliena, par-
tim mystica videntur.*

*Vincens.] Tum facta Nicolaitarum, fodiisque
carnis voluptes, nam ponit suam pusillanimitate[m], quia ego Christus in te, ô Episcopo Petgar-
mi, couragi. Nam in huce Christi epolis vinci-
cens vocatur Episcopus, qui id quod Christus in
iis ei iubet opere præstat, ac in ea et tam seipsum,
quam difficultates in te ipsa occurrentes generose
superat & transcendent. ita Alcazar.*

*Huius p[ro]p[ter]a calitate certaminis & victoria
nobis debet exemplum nomine & re Victoria
virgo & Martyr, cuius fortis agonus & glori-
fici triumphantum ita paucis complectuntur Ado
Episcopus Treveriensis in Martyr. 23. Decemb.*

Rome

Illustris Vir-
gilia ri-
clusa.

In Apocalypsin. Cap. II. 43

Roma natalis S. Villorie virginis & Martyris, persecutio Dei Cesaris. Hoc defensare Eugenius viro pagano, rogante Toto Aurelio, qui fonsiam Anatoliam virginem habebat, ad suadendum tam, ut ei subteret, perverxi: eni dixi: Audi me domine foror Anatolia: & ego Christiana sum, & non quia Deus nuptias non condonat. Propheta & Patriarche coniuges habuerunt, & postieras eorum a Deo benedicta sit. Num ergo audi me, & accipe virum, qui te non proderit, quid sit Christiana: sed per mortalem cupiditatem fuit, ut ipse Christianus confesserat. Hoc docenti Villoria virgo Aurasia respondit: O Villoria, vince diabolum, & ego vera Villoria. Tunc quando tota terra vacua erat, dixi Deus hominibus: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Nunc plena terra, postquam Filius Dei de celo descendit, quotidianus clamat: Crescite in fide, multiplicamini in charitate, & replete celum: quia appropinquans regnum celorum. Iterum inter alias & post alia, S. Aurasia inquit: Ego die, que expli-
catus ornamenorum meorum in pauperes Christi, vidi per vestrum innuentem ante diademata splendida, in vestibus purpureis aqua gemmatis, qui gra-
ta facie & leto valore me inspicuerunt, ait: O virginitas, que non in spurious sensu stravimus, sed semper in honeste vestimenta! Hoc ergo audient, rugulan, & capi-
flare: & prosequi me in patimento, rogauit Domini-
num, ut tu, qui mihi laqueum dulcissimum ferme-
nes aeternum prosequeretur. Sic ministrari & prostra-
re, idem qui ante loquibatur, talia mibi subsequuntur. Virginitas purpura regulat quam quis induit, reli-
qui fit emundatio. Virginitas gemma ob praefixa.
Virginitas thesauros ob regnum venientia. Hoc fures
infideli tendunt. Hinc in anglis felicitate confodi,
quantumque et plus habere coepisse, infinitam ex-
fide, ne perdas. Hic & similiter verbis & factis in-
cauca Villoria, quae prout ornamenti suorum & ipse distracta pauperem. Addit inde martyri-
tatem: Si ergo solium est, ut agnitus & genitrix eorum
Aurelio & Eugenio, quia nobis illi virginis Christi nascitur, a Deo Imperatore ubi Roma pulsa,
ad praeclara funeraria ducatur. Vbi fame &
dies in officia sunt, ut vox ad vesperum medius pa-
nu cohuciu eum daretur: nullaque patto efficeret fructu
poenitentia, ut vel ad tribulationem, ut ad sacrificium
anima illorum inclinarentur. Beata igitur Vi-
lloria in virginitate proprio inimicis perfec-
tus, post multa saecula maraca, inter quo plurimas
virginis Domino aggregatae, percussa est gladio
in corde a carnifice Talarche, quem rogata Eugenii
fons sui Iulianus, punitus Capitulo & comes
temporum, ad hoc opus direxerat. Pausa est autem
decimo Calendario Ianuarii. Corpus eius cum omni
reverentia curatum. Talarchus vero perfringens eum,
leprosum factum, inter sex dies consuppetum a vermu-
bus, expirauit.

Quocirca S. Victoriam merito ita celebrat E
Poeta Christianus:

De gemmis geminas retulit Villoria palmas

Hoffithum: hunc pudor hunc tunc aperte fides
maluit enim mori quam nubere vel sacrificare.
Idem Villoria certamen carnime descripsit S. Al-
thelanus Episcopus lib. 2. de Virginitate.

Dabo manna absconditum.] Hoc manna notat
ingentem suauitatem, & delicias: sed quam, &
quas?

Primo, manna hoc est Eucharistia, ait Tico-
nius, Beda, Rupertus, Aretas: manna enim ob-
saporem, aliisque caulis, quas recessui Exodi

A cap. 16. & hic recentet Viegas seq. 4, typus fuit Eucharistie, in qua Christus est absconditus. Notare Beda, & Rupert, illud sacerdoti, felicem gulam & libidines, referendum est ad castitatem, & putitatem mentis & corporis, cui adver-
tabantur Nicolai: hanc enim necessarium est dispositionem ad sanctam Communione.

Secundo, Richard, de S. Victore censet man-
na hoc esse arcana divinitatis, & aeternam felici-
tatem. Haec enim, inquit Petrus, notatur per tria
optatissima bona: manna enim denotat inenarrabilem felicitatem dulcedinem: calculus, ciuidem
opes, & pretium: nomen, fama & gloria clati-
tatem.

B Tertiò, Primal, & Ambros, accipiunt Chri-
stum, qui fuit absconditus, primò in lege, secun-
do in carne, tertio in Eucharistia. Hinc dicitur
Iaia 45.15. Verum tu es Deus absconditus.

Quartò, S. Bernard, lib. de Conquer. ad Cleric.
cap. 2.1. manna, air, est dulcedo, quia in re-
rum caelitum contemplatione percipitur. Sane-
tus, inquit, Dominus est, nisi gaudium non vide-
bis: gaudete & videte gaudium suum est Dominus.
Manna absconditum est, nomen nomen est, quod
nemo sicut, nisi qui accipit & non illud crudito, sed
vulso doceat & nec scientia, sed conscientia compre-
hendat.

Quintò, & optimè, manna fuit consola-
tiones spirituales, quae quasi congrua meritis à

C Deo datur vincere cum delicias, tentationes, &
concupiscentias carnales; tum suum metum &
puillanimitatem, qualis erat haec Episcopi Pé-
gamenti. Hunc enim apposite excitat, propoen-
do ei in hello, quod contra Nicolaitas ex Christi
fatu ei suscipendum erat, non fore illum hor-
rorum, & eas difficultates tam amaras, quas ipse
apprehendebat & reformidabat; & è quod Deus
illic non tantum aderit, sed & tantum animi ser-
nitatem, tantam consolationem & gaudiorum
spiritualium copiam infunderet, & in mediis
etiam hotibus & periculis exultaret: euales iam
experiente viri Apostolici, qui inter Indos, Hol-
landos & Anglos versabantur, praeterea dum ce-
lebant, & S. Eucharistiam sumunt. Hoc enim
verè & propriè est manna absconditum, quod
externa non videtur, sed interior in anima fidelis,
Deoque deuenit sentitur & gustatur. Vnde S. Paulus
autem Colos. 3. ver. 3. Vnde vestra est abscondita
cum Christo in Deo. Postò haec consolaciones vo-
cantur manna, quia mixta sunt & ingentis, ut qui
eas recipiunt, mirantur & stupeant, dicantque
moi huic quid est hoc? quia magna multitudine duc-
dicitur me Domine, quam absconditi in membris tel-
pist. 30. 20. Est enim haec consolatio præguttus
quidam æterne beatitudinis, in qua perfectissi-
mum est hoc manna.

Nota. Qui cupiunt hoc manna, debent suas
concupiscentias, quæ ac metus, & passiones vin-
cere: vincenti enim promittitur. Vnde solet fe-
cultur consolationes tentatio precedens esse si-
guem. Nam tentatione probatis caelitum promi-
titur, & promissa datur consolatio. Experiens
constat, neminem vincere heroicè aliquam ten-
tationem, infirmatorem, puillanimitatem, con-
temptum; quin mox fidentis miram animi volu-
ptatem & gaudium, quod longè tristitiam aduersum
est, quæ ac delicias concupiscentias superat.
Experiens quoque in se, & sentier ita esse. Ita
S. Bernard, proemio in psalm. Qui habuit, re-
cepit.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Moral. Cer-
tantibus da-
ti consola-
tiones.

cenfens Religionis suorum mortificationes, ieiunia, vigiliae, labores, sudores, tentationes, subdit: Quod igitur remedium est resurrecione labor, & tamen hoc labor dulcedo diuinæ dulcedo. Quoniam si abundans tribulatio vestra pro eo, abundantia consolatoria vestra per eum, ut in eo delicietur anima, quae in eo resurget consolata. Apud ipsum namque ipsa quoque tribulatio magna quadam consolatio poterit inservire. Nimen enim certum est, supra voces humanas, ultra nostram, contra confundendum esse que festinatur? Alius igitur portat ipsa: alleluia dominus, qui secundum Apocalypsim portat omnia verba virtutis sua. Et ad Clericos cap. 30. Non fuit autem, condigne passionis humanae temporis ad præteritum culpa, qui remittitur: non ad presentem consolacionem, qui immittitur: non ad futuram gloriem, qui promittitur. Denique multa tantum est amaranda, quam non propria facta dolcior. quam non sapidam reddat sapientia legem vita. Hoc manna sapiebat regius Psaltes, eius regni opes & deliciae transcedens. Deoque inharet, Vincet psalmos suos inscribens, canentes psal. 34. Domina mea exultabit in domino, & delectabatur super saluatoris suus omnia opera mirabiliter: Domine quis simili tubi & psal. 35. Inebriabatur ab obvitate demus tuus, & terrene dulcissima terra potabat eos, & psal. 33. Cor meum, & cor mea exultaverunt in domino uiuum. Ex S. Paulus dicens: Gloriamur in tribulacionibus: si deus pro nobis, qui contra nos quis nos separabit? charitatem christi & tribulacionis &c. Cetera sive quia neque mors, neque vita, &c. Roman. 8. Et S. Iacobus cap. 1. v. 2. Omne gaudium existimat fratres mei, cum in temptationes variis incederit.

Exempla Confessorum.

Vincentius Confessor Abbas Iohannes apud Cassian. collat. 194. mundana omnia vincens, & in celum mente confundens, tanta perfidiæ solebar interior dulcedine, ut non id quidem retinere, a pridie comedisset.

S. Ephrem delectationes omnes tertias fastidiens, tantum gestibat letitiam, ut eius precordia rumpi vidarentur. Quocirca exclamabat: Recede a me domine parumper: quoniam usque hunc infirmatus ferre non posui.

S. Bernardus, galate & illecebarum omnium victor, ita exultibus gaudii absorbebat, ut totidie lacui obequitanus, nonquam eum videlicet, & toto anno una in cella degens, adhuc ignoraret, an illa cella testimoniū haberet.

Noster S. Peter Ignatius ita dulcium lacrymarum affluebat copiā, ut penè oculos perderet, & sanè perdidisset, nisi medicorum moxina, & suorum impulsu à deo unperstat potestarem eas pro arbitrio vel laxandi, vel restringendi.

S. Xavertius in celum defitus, ita confundebat diuinis profundebatur, ut exclamaret: Satanas est deus, fons est. In lapone pedes iter faciens, ita in Deum absorbebatur, ut sapientia via deflectens, in repres, dumeta & laxa impingere, nec adsereret: quicocqua semper ei plantare & rite lenguide fluebant, cum tandem ille ne sentiret quidem.

S. Catharina Senensis sensilium omnium virtrix: Tantum, sit, gaudium abuies mentem meam, ut validi admirari posse datur anima in corpore, addebetque: Tantum ardorem fons in anima mea, ut genitrix materialis multa figere videntur patens, quam uero. Ex hoc autem ardore existit in anima mea quoniam remunato patiens & humilians, ut ut ualeat

A mihi rediffe ad etiam quoniam vel quinque annos: tamnam quoque inde in me accendatur amor fraternalis, ut non solum libenter, sed & hilariter pro quacunque proximo velim mortem appellerem. Inde a deo donum accepit apathie & constancie, ut quidquid illi accideret, illa proflua immota permaneat.

Vincentius Martyr S. Adelphardus ab Imperio, Ludosco, & quod eum liberius de peccatis ar- guit, in exilium relegatus, ita gaudebat, sibi que gratulabatur, ut exilium reputaret paradisum, dicereque se ibidem prælinam in Christi libertatem recipere. Ita habet eius vita, quam scripsit Paschalis Ritterbus Abbas Corbeiensis.

B. Taburius Martyr super prunas carentes mutis pedibus incendens: Miser sit, he pruna refrauidetur; nam creatura creatorum famulatur impensa.

S. Clemens Ancyranus Episcopus & Martyr audiuimus & longum, continuumque per viginti annos oblitus martyrum, eam cooptantia & latitiam, ut à Præfido & tyranno bene fiduciam ingens accipere se diceret, æquum ac honorem, & quod per eius fauicium confitos fuerit passio Christi, æquum ac coronem SS. Martyrum.

Theodorus Martyr sub Maximiano dirissime excruciatus, & quod idolorum templum intendit, dum costis nudarentur, ita exculcabantur. C. Ut caneret: Benedic dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo, ut legitimus in officio Ecclesiæ, Nouembris.

S. Andreas ad erucem ductus, eam eminus videns, ex interno inebitis iubilo ita eam salutavit: O bona crux, qui decurex ex membris domini scapulæ, das desiderata felicitatem amata, fumus intermissione quefias. & aliquando copiavit anima preparata, accipie me ab hominibus, & reddite me magistro meo, & per te me recipias, qui per te me redemis.

S. Sisinianus Diaconus à Maximiano damnatus ad lapides & arenam compontanda io fabrica thermarum Diocletiani, in longo hoc diutioque martyrio ita animo gestibat, ut non tantum fumum pondus & peulum, sed & Saturnini seni imbecillis in fuos humeros continueret, atque interim aliud hymnos & laudes caneret Deo. Quare fratres Maximianus, cum cum Saturnino in celulo differtant flagis dirissimè lanigera, atque faculis adatu præcepit, sed in hæc rotemotis versisque non alia erat vox, quam Gloria subi Christi, quæ nos sue passionis participes facere dignari. Ita habet vita S. Saturnini 29. Nouembris.

E. Et dabo illi calicem candidum (Arabicus, raterum, verum, absolutorum, in quo non est falfica vel obficitus;) & in calice nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui scripserit. Primo, Viderimus, Calculus candidus, air, est gemma alba, putiæ adopcio hominis in filium dei, in quo scriptum est nomen nouum, id est, nomen Christiani.

Secundù, Beda, Calculus candidus, air, est Secunda, corpus in baptismo candidatum, postea vero resurrectiæ gloriosi resulgo. Nomen nouum est nomen filii dei.

Tertiù, Aretas, Calculus candidus est claritas Terminus.

Quartù, Haymo, & S. Hieroo. Epist. 143, ad Damasum, que incipit: Prodigia: Calculus candidus,

Exempla Martyrum.

Calculus candidus quæ?

Prima expeditio.

In Apocalypsin. Cap. II. 45

didus, inquit, vocatur carbunculus, et quod in tenebris quasi carbonus ignitus fulgeat, hic est Verbum caro factum, sive ipse Christus, Verbum carbunculus propriè Graecè dicitur ἄσπεξ, hic autem est ἄσπεξ.

Quintò, Ambras, Calculus, air, qui lapis est parvus, & à calcando dictus, est Euangeliū Christi, in quo scriptum est nomen eius, feliciter illud à quo oculus est Iohannes, dicens: In principiis Verbi Calculus ergo candidus est Christi doctrina pura & candida.

Sexto, Rupert, & Hugo, Calculus candidus, inquit, erit gloria corporum in celo. Per ducentum calculi, ait Card. Hugo, significatur dos impallibilitatis, per candorem claritas, per nomine nostrum plena obedientia, & subiectio continens ad animam, que modo non est, ex qua nasceretur agilitas & subtilitas. Rursum nomen nostrum, ait Hugo, erit Iesu sive Iesuita, id est, filius, quo omnes in celo vocabuntur.

Septimo, Ambrosius: calculus hic est charitas, quae candorem habet, quia veritas est; & ignem, quia amor est.

Ottavo, Hugo rursum: calculus candidus est Christus in Eucharistia, de quo multa Viegas hic fecit.

Nono, Peter, Calculus, ait, candidus incomparabilis diuinarum, id est, rerum pretiosarum, copiam datur.

Dicimus, Alcazar per calculum candidum accipit gradem perfectissimum, ac summi apud Deum precepit, ad quem percurrentur sit Episcopus Bergamensis, si pro Euangelio acriter cum hostibus dimicaverit. Gradus hic est altissima Christi imitatione, & maxima apud eum gratia, quia faciliter possit quamlibet superare difficultatem, dicens cum S. Paulo: Omnia possum in eo qui me confortat. Christus enim pro Dei gloria totum se deuotus, ac pro ea vique ad mortem contra omnes eius hostes decerpserat, qui in eo Christum imitatus, illi in alto virtutum beroicatum, & Christianum culmine confixus, ac donatus à Christo pretioso imitationis sua calculo, id est, carbunculo, quo summe diues ac latus, omnique menti depulso animalius & glorioius, quasi Seraphinus remanserat. Putat enim Alcazar, alibi hic ad visionem Seraphim Isaiae 6. sequitur calulum tam hic Episcopo Bergame promissum, quam illum Isaiae latere adiutorium, fusile carbunculum, qui utrumque inflammat et amorem Dei, & quasi Seraphinum efficeret. Nam, quia haec genusa, inquit, datur Christi imitatori, ut Christi virtute potens & fortis reddatur ad omniam per Christi imitationem; hinc consequenter nonen nouum in ea scriptum est nomen Iesu, quo appellandus est cui haec genitarebatur: quo significatur, eum Christi Iesu virtute ac nomine posse egregia queque facinora aggredi & perficere, vt ea praefit regis annulo ac inglelo, qui regi sic validus charas, & multum apud eum grata valeat, & cui rex iudeas regia autoritate ad ea quæ vellet vici, vnde addit: Quod nomen seu, nisi qui accepit. Multi enim de Christi imitatione speculatorum multa & magna loquuntur, sed nemo eius vim sentit & experitur, nisi qui genitam hanc accipit, quia omnes inflammat, loquaciter & omnipotentes reddit. Ita Alcazar piè & erudit, nisi quid calculum hunc in carbunculum, immo in adamantem transformat. Cenit enim ipse no-

tar. 6, quodam carbunculos esse candidos & adamantinos, scilicet in quibus liquidis quidam ignis apparet, ignis inquam non in rubro colore, sed in candido & liquido. Certe hi non sunt ἄσπεξ, id est, calculus: calculus enim propriè dicitur lapis brevis, terra admixtus: sic dictus, quod sine molesta fini breuitate calcentur, ait Seruius in illud Virgilij Georg. 2.

Tenuis res argila, & dumosis calculus artus. Hinc de ludo saeculorum, sive latrunculorum Ouid. lib. ad Pisoneum:

*Calidore modo tabula taurinari aperiatur
Calidore, & tureo peraguntur mulierib[us];
Vt rarus agres mone, & niger adgit abris.*

B Idem alibi: *Sou latruncum sub imagine calendaru ibit,
Fec perire vestre miles ab hoste ruse.*

Vndeccimo & optimè, calculus candidus est sententia felicitatis, quam Christus profert in vincencies, ipsaque aeterna felicitas, qua Deus vincentes donabit. Calculus enim candidus veteribus symbolum erat, Primo, vel festa & felicitatis. Vnde dictum dies felis, annus signanda baptis. Secundò, ab solituus in iudicio; hinc calculo arto notabantur condemnatio. Vnde Ouid. lib. 15. Metamorph. sub initium:

*Mes era antiquis mavis arrigus lapidis
Hoc dannare res, illas absoluere culpa.*

C Erat: *Calculus immutato demutare atet in ornatum.*

Et Plinius in Panegyr. ad Traianum: *Quasnam, ait, die ipsius tanquam indicibus calendarum te permittit, an dignus sis mensuratur. Tertio, victoriz, inquit Sextus Senensis lib. 2. in voce calendar. Nam athleta in agone certanti, & vincens imbat calculus candidus, ait Aretas. Calculus enim subinde capiebat pro difficultatibus, quas vincere oportet. Vnde Plinius lib. 1. 19. Omnes, ait, quos ego sum in eis agri parte calendari posse: calendar, id est, difficultates & rationes. Vnde calculus vos vincendi apte datur calculus candidus. Quartò, in comitis, & ferendis suffragiis pro creatione magistrorum, cui suffragabantur, eius nomine signatus calculus candidus dabatur. Hec omissa conuenientia electus & Beatis. Loquiunt enim Iohannes recens conuersus ex genitissimo. Vnde alludit ad eorum calculos in forendis suffragiis, & hos proprie significat Graecum ἄσπεξ. Addant aliqui, calculus supportari debita & soluta, id est hunc significari præmia meritis vincendum ex æquo respondentia. Vnde Syrus & Arabicus pro calendar, vertunt, emprium, vel suppurationem. Verum si candidum intuit hinc agi de calculo iudiciali, non suppatorium.*

Potest nomen nouum est, vt sit & dicatur filius & hetes Dei. Hunc calculum adiuc vires recepit S. Franciscus, cum in extasi fuz pœnitenitiationis revelationem accepit; vnde sibi redditus exclamavit: Laudetur dominus deus noster, ipsi gloria & beno fine fine. Quis & proximus odio dies sic tranfugit, vt nec de alia te loqui, nec Horas canonicas recitate posset, sed hoc solum in ore haberet, idque semper repetebat: Laudetur dominus.

Denique S. Bernard. in Declam. sub finem, per nomen nouum metonymie accipit terram novam, domum novam & inauditum. Quocumque hoc esse cœnoplum à Christo promissum renunciabut mundo, & se sequentibus Matth. 19. 29. putat, esse gaudium in Spiritu sancto, & cœlestium bonorum & con-

Vedet
& genit.

Calculus
candidus
notari
et quatuor

& consolacionum affluentiam, de qua psalm. 30. A
Quam magna militando dolendum tua Domine,
quam absconditis tamenib[us] te! Eloc ergo cenu-
plam, ait S. Bernard. adoptio filiorum est, libertas
& primaria sponte, dulcis charitas, gloria con-
fessio, regnum Dei quod inter nos est, non usque
esse vel posse, sed insinuare, & pax, & gaudium in
spiritu sancto; gaudium sanè seu modo in se gloria,
sed etiam in tribulationibus. Huc est ignis quem de-
latus Christus velutamente accendi. Hec virtus ex al-
to, que Andromacham fecit amplectis cricem, & auerummos
ridere carnificem. Stephanum pro lapidantibus fle-
ttere genua ex eratatem. Hec illa pax quam fuit
reliqua Christi, quando dedit & fuit. Sequuntur
denun & pax est electio Dei, pax unigenitus prefaciens,
& dominus secundus. Illa superius omnia perficit, sed &
hunc quidquid sub sole placet, quidquid in mundo
concepitur, non potest comprehendere. Hec grata
deorum, & vultus docens de omnibus, quem ex-
periri nobis, in expertum ignorat: quantum nemo fuit
nisi qui accepit.

18. Et Angelo Thyatiræ Ecclesia scri-
be: Hec dicit Filius Dei, qui habet oculos
tamquam flammarum ignis, & pedes
eius similes aurichalco:

19. Noui opera tua, & fidem, & chari-
tatem tuam, & ministerium, & patientiam
tuam, & opera tua nouissima plura priori-
bus.

20. Sed habeo aduersus te pauci:
quia permittis mulierem Iezabel, qui
se dicit propheten, docere, & seducere
seruos meos, fornicari, & manducare de
idolothytis.

21. Et dedi illi tempus ut penitentiam
ageret: & non vult penitente à fornicatio-
ne sua.

22. Ecce mittam eam in lectum: &
qui merchantur cum ea, in tribulatione
maxima erunt, nisi penitentiam ab ope-
ribus suis egerint,

23. Et filios eius interficiam in morte,
& scient omnes Ecclesiarum, quia ego sum
scrutans renes & corda: & dabo vnicuique
vestrum secundum opera sua. Vobis autem
dico,

24. Et ceteris qui Thyatiræ es: Qui-
cumque non habent doctrinam hanc, &
qui non cognoverunt altitudines Saranae,
quemadmodum dicunt, non mittam super
vos aliud pondus:

25. Tamen id, quod habetis, tenete
donec veniam.

26. Et qui vicerit, & custodierit vsque
in finem opera mea, dabo illi potestatem
super Gentes,

27. Et reget eas in virga ferrea, &
tamquam vas signuli confingentur,

28. Sicut & ego accepi à Patre meo:
& dabo illi stellam matutinam.

29. Qui habet aurem, audiat quid
Spiritus dicit Ecclesiis.

[Et Angelo Thyatiræ Ecclesia scribe.] Thyatira Vers. 18.
vobis est vicina Myzorum, colonia Macedonum, Thyatira
ad Austrum Pergami, cuius item erat iustificati-
onis. Olim dicta fuit Thyatira, eò quid My-
zorum, ubi certus ille ex currenti apparuit, dixit tu
Sister ergo prophetae & iudeo ita aliqui. Verum
Strabo lib. 15. Plinius lib. 5. cap. 9. & alii postea
tradidit eam primis nuncuparam a Seleuco filio Nicocorai, οὐρανίης, ob latum nuncium na-
tus ibi filia, inde nomen Thyatiræ. Huius civis
fuit Lydia purpuraria, quam S. Paulus ad Chri-
stum conseruit Actos. 16. 14. Thyatira ergo Gra-
cè significat filiam; quod aperte competit Iezabel
illuc, que hic arguitur. Alij Thyatiram exponunt,
qua significat odorem vel sacrificium laboris
vel coniunctionis. Sed ex dictis patet, hoc non esse
civis originale etymon.

Est hec quarta Christi epistola ad Angelum,
id est, Episcopum, Thyanire, & sub eius nomine
ad fidèles in Dei obsequio ferendos, sed per im-
prudentiam deceperos, ait Alcazar. Episcopus
eum hic zelosus erat & diligens, sed per impru-
dentiam decipiebat, prouas se, si eam lezabile
committeret, haec via cam ad frumentum traduceturum,
non aduentens cum quaneo fidelium periculo id
ferret, & quā exigua, vel nulla eius concerten-
de esset ipsa.

Quare, Quis fuit hic episcopus? Aureolus
potat fuisse S. Ireneus, qui Polycarpum discipu-
lo, & egregiam Doctor & Mater, primò fuit
Episcopus Thyatirensis, postea Lugdunensis. Di-
ces, Ireneus fuit posterior S. Iohanne. Responde
Aureolus, Iohannes scriberet ad Episcopum non
præfensem, sed futurum. Unde & Epiphanius, her-
et. 1. putat, eum hec scriberet Iohannes, nullam
fuisse Ecclesiam Thyatiræ, sed Iohannes prædi-
cisse eam multis post annis futuram. Verum Ioh-
annes, ut patet ex eius verbis, præsentem Episco-
pum Thyatiræ, ut & ceteros Episcopos aliarum
Ecclesiarum, alloquitur. Addo, nullus veterum
tradidit B. Ireneum fuisse Thyatiræ Episcopum,
sed tamam Lugduni. Denique, Ireneus post
centum annos vixit: Iohannes enim scribit huc
anno Christi 97. Ireneus autem Martyr obiit anno
Christi 204. Verisimilius quia allat hunc
angelum fuisse B. Carpum; hunc enim praedicta-
re Thyatiræ, ibique fuit hac tempora fuisse Epis-
copum, patet ex dictis vers. 1. 2. Idemque alle-
rit Martynol. Roman. 1. Apollinis, quia die illustre
S. Carpum martyrium videlicet est apud Lipomanum
& Surium. Unde etiam patet, tunc fuisse Eccle-
siam Thyatiræ.

[Hac dicit Filius Dei, qui habet venos tamquam
flammarum ignis, & pedes eius similes aurichalco.]
Primo, Christus habet oculos ignes, quia acu-
tissimi, inquit Richard, Victor. videt sceleris &
libidinis Iezabelis, ut sciunt fornicantes cum ea,
se in oculo à Christo videri, & in camino ge-
henne quali aurichalco excoquendos. Secun-
do, ut Episcopus in iure Christum, ut prævidat
hac sceleris, in eisque contingendis habeat forti-
tudinem & zelum, inflar aurichalci. Terter, Ru-
pertus, Christus, ait, in celum ascendit, & inde
qua flammatis oculis in terram aperxit, manifestaque
spiritum sanctum, quo Apostolos flammatis &
fons,

As Angelus
Thyatiræ
fuerit S.
Ireneus?

Verisimili-
bus est fuisse
S. Car-
pum.

In Apocalypsin.

Cap. II.

47

fortes quasi antichalcum efficit. Quartò, Iosachum, Episcopus, inquit, debet habere vitam contemplariam in oculis, altam in pedibus. Rursum, Episcopus debet habere oculos, ut videat quae geruntur; & predicet id est, folliciam & feriam executionem eorum, quæ corrigitenda vel agenda praendetur.

Per oculos arguitur tacite imprudentia Episcopi Thyatiræni, quod Izabel hypocratismus & feclera, in quo malos illiciuntur, non prouideret, nec redargueret. Addit Alcazar, Izabel em esse Iudeam, & Iudaizantes. Ergo, inquit, monetur hic Episcopus, ut relecta Iudæi oblinians, in quibus perdit operam, ad Gentium conuersio-
neum se transfrat, utque ob immutens libi & fi-
delibus à Iudæis differatur, Thyatira discedant, & per vicinæ oppida dispersi, Clarissi fidem Gen-
tibus predicent. Verum quæ fuerit hæc Izabel, iam discutatur.

Vers. 10. *Permitte mulierem Izabæl.*] Izabel fuit filia Regis Tyri, vxor Achab, quæ ex Tyro Baal & Baalites induxit in Iudeam, & persecuta est Eliam, alioisque Dei cultores.

Izabel quæ? Quæcum, Quenan fuit hæc Izabel? Aliqui putant fuisse vxorem Episcopi Thyatiræni. Vnde Graeca Regia, & Aretas legunt, *permisit mu-
liorem*, vel, *consensu suu*: sed *et suu* alijs passim non legunt, etquæ hac sententia noua & improba-
bilis.

Secundò, Epiphanius, &c. hæc refert ad mu-
lietes Montani, scilicet Priscillam, Maximillam & Quintillam, qui docabant Monachum esse Paraclerum. Sed hoc cultu[m] sumulabunt, id est
que damnabante secundas nuptias. Hæc autem Izabel docebat fornicari.

Tertiò, Aretas: Izabel, inquit, dieuntur Ni-
colaitæ, propter suu libidines & impunitates. Vnde Ticonius, Primaf, & Rupertus, Izabel, in-
quunt, fuit heretici effeminate, & libidinæ fer-
tientia.

Quarto, Alcazar per Izabel accipit Syna-
gogam, id est, iudeos qui inexpubili odio pro-
sequebantur Apostolos & Christianos (sic licet D. Izabel protocubatur Eliam, & Dei cultores) cōsque vel in mortuis, vel in suu har-
tem adiegebant, contendentib[us], ut saltem Christiana
legem Moysi obseruant, itaque iudaizans
cum Christianismo miscerant; vnde multis i-
decebant.

Idéoque arguitur hic Episcopus, quod cum
iis conueneret, falsò & frustra sperans eorum con-
uerzionem. Huic enim expositioni aptè conuenit illud ver. 24. *Nos miram super vos aliud pondus.* Iudeum enim verbis vtrumq[ue] Apostoli abrogans
vitum legalium, dicens Act. 15, ver. 28. *Nisi quis est Separata facula & nobis, non ultra impone
tobis enris.*

Itaque censer ipse, per Izabel em significari
hic Synagogam, sicut per Babylonem cap. 17. si-
gnificatur Roma Gentilis. Veraque, ait, oppugnauit Christi Ecclesiæ, sed vitaque ab ea vîta
colla ei subdidit. Ita ipse omnina ad suum scopum
quem preconcepit, rapit. Izabel ergo iuxta eum
erant Iudaizantes, quos Sanctus Paulus lepe infestauit, vocaque pseudoapostolos. Verum iuxta
hanc expositionem, & Izabel em, & eius fornicationem, & eius idolothryam, &c. opotest mysticè
explicare: vnde ipse per idolothryorum clu[m], ac-
cepit familiaritatem uimiam Christianorum cum

A Iudeis: per fornicationem, illiciunt legaliom ob-
seruationem. Hæc enim erat spiritualis quedam
fornicatione; nam erat illicita copulatio cum mi-
sericordie, quæ cum Synagoga iudaizante, quæ om-
nia mystica sunt.

Quintò, & optimè: ad literam hæc Izabel fuit
nobilis & potens aliqua mulier heretica, quæ
prophetiam & mentiendo propagauit Iesum
Nicolaitarum, docens licet fornicari & edere
idolothryam (hæc enim fuit heres Nicolaitarum,
vti audiuimus vers. 15.) sicut Izabel propagauit
cultum Baal, ita Beda, Rupert, Primaf, Peter, Sic
S. Hieron. Epist. ad Crescij bonem, non omnes
hereses propagatas esse per mulieres. Citauit eius
verba 2. ad Timoth. 3. ver. 6.

Item Ambros, Peter, & Viegas; fornicationem
blic non corporalem, sed spirituali[m], & ut hære-
fan vel idolatriam, intelligent. Verum simpli-
cilius Ribera & alijs propriæ fornicationem acci-
piunt. Nota: *per formam, & manduca de idolo-
thyra*, referendum est ad *per dicere*.

Merito monit hum Episcopum de impruden-
tia, quod tolerari Izabel em: quid enim poten-
tius ad propagationem heretism carnales, quam
mulier, & quæ nobilis & potens? Serpens per Eu[m]
pedidit Adamum, omninoque posteros. Et ergo
mulier organum dubbi, fax luxum, incertum
libidinis. Hæc vero iuxta, quia illæ, quia nobilis,
C quia propositis, triplices erat. Venit enim ac her-
eticus incendium. Arithippus mulierem parvam,
sed pulchram conspicatus, *Parvum gaudem pale-
chiam*, inquit, *sed magnum malum*.

Democritus rogatus, cur cum magnus esset,
parvum dixisset uxorem: *Age, inquit, in modo eli-
gende quod maximum erat eligi.* Idem dixit B. Tho-
mas Morus.

Socrates tribus suis malis recentis, scilicet gram-
matica, paupertate, & vxore, aiebat, *je dis propre
effigie permiscens vero uxorem maximi.* Vi nemo
senior que pars strigas caderet, nisi qui eo induatur
est; vi nemo senior ingenium mulieris, nisi qui ducit
uxorem. Ait Plutarchus Moral.

Femina nil peccatum, ait Homerus.

Muliers ne credas, ne mortales quidem, ait Me-
nander. *Qui non laetus, caelus est*, ait Hieron.
q.d. Rixosa est mulier, idéoque rixosum est copulatum. Vulgo dicitur: *Ipsa, mare, mulier, tra-
nata.* Disputant tunc Hebrei iuuenes in aula
Regis Persepolis, quidnam esset fortissimum: pri-
mo dixit esse *timor*, secundus esse *regis*, ter-
tius, scilicet Zorobabel, dixit quartus esse mulierem,
sed fortissimum annum esse *veritatem*, hicque
brauus & pezentum à Dario rege tulit, lib. 3.
Eidem cap. 4.

Hugo Videt. lib. de Vitis carnalibus vitandi;
In falso melior, ait, *dis fusi, mel & cera: in facie
meritorum similiter duo, scilicet decor, & grata.* id
est, pulchritudo eris, & seruus. *Cera facienda
ignis*, mel probat dulcedinem; sic pulchritudo me-
ritoru[m] igne libidinis inflammat carnem. *Blandi-
menta lenocinans seruus fabriari mentem. Sel-
lat mel ex cera*. dum meritorum verba sua melia, &
facile dulcis.

Mendaciam de idolothyra.] Nota. Idolothyris
per se veluti licet, sed non licet; Primaf, ob
scandalum; Secundaf, ob præceptum Apostolorum
Act. 15. Tertiò, ob quod maximè hic in
illa inuectivatur Iohannes, erat periculum idola-
triae; facile enim Gentes per ea ad suu idola
relapsi

Mer. quæ
Hæretica
fit mulier

religiō fūssent. Vide dicta 1. Corinθ. 8. initio.

Vers. 11. *Eccē mittam eam in lēlum.* Id est, in infernum, ait Rupertus, Beda, Richardus, Victor, ibi enim Iezabel, id est, heretici non quiescent, sed cruciabuntur. De quo Iaia cap. 14. ait: *Subter te fieriēs tunc, & operariēs tuū erant vermet.*

Secundū, Anfilius & Primal. Lētus, iniquus, est securitas & imponitas peccandi, in qua peccator quasi in molissimo lecto quietiens, ex uno feliciter in aliud, & tandem in damnationem ruit. Hec ergo impunitas signum est reprobacionis sicut contrarium signum est electionis, si causas peccata hic à Deo castigantur, vt docet S. Gregor. lib. 7. Moral. cap. 7. Nam ut dicitur Apocal. 3. *Ego quis amo arguo & castigo.*

Tertius, Alcazar: *Hec ait, lecti comminatio denotat grauiissimas agriūdines, id est, bellorum tempestates, & excidiū procellas, contra Iudeos à Romanis excidit, & quod Christum, cuiusque Euangelium repulerint.*

Quarto, & optimè, Aretas & Pannon. *Mittam eam in lēlum.* Id est, inquietum, percutiam eam morbo & aggritudine, vt que modo in voluntatum & peccatorum suorum lecto quietiefit, combat in lecto aggritudinis, indeque transfir ad lectum gehennae, in quo cubant damnati.

Vers. 13. *Interficiam in morte.* Id est, morte. Est hebreus: *Hebrei enim bñ, id est, in, vñtrum, cùm instrumentum, modum & rationem significat;* sic autem: *Perceperit eis in ore glady, hoc est, m̄, putacie, glady.*

Et scimus omnes Ecclesiæ, quia ego sum feruans omnes & corda. Id est, abdissimula cordis Iezabelis atenac, etiisque cogitationes secretissimas; horum enim symbolum sunt renes. Meretrices enim & hypocritæ simulant esse prophetas, ac heretici, qualis erat hac Iezabel, mira arte & vafritate tegunt sua confilia, vt specie pietatis & honesti incantos fideliū animos illiciant & decipiant. Hinc pater Christi diuinitas, sibis enim Deus est cariognostes, id est, scrutantes renes & corda.

Vers. 13. & 14. *Vobis autem dico de exerci.* Et significat, id est. Vnde Grata non habent & coquunt enim Iohannes hic sermonem à Iezabeli, cum suis ad alios veri Dei cultores, qui erant Thyatiræ.

Alier Alcazar: *Christus, ait, hic admonitionem sicut ad ceteros omnes Christianos extendit. Thyatiræ enim idem est, quod illuminata, recte S. Hieron. omnes autem qui in Ecclesiæ Cleriki sunt, sunt in mystica Thyatiræ, id est, in civitate à Deo illuminata. Verum hoc expositione mystica est, non literalis.*

Vers. 14. *Quocumque non habeat, non recipiat, non tenet, abducatur hanc.* Iezabel & Nicolaitarum, quod licitum sit forniciari, & idolothys vesci.

*Qui non conuertitur, id est, non approbarunt, inquit Beda, Rupert. Primal. Richardus, *abducunt Sarana.* Hec aliquid est superbia, ait Rupert, quia Sarana dixit olim Iaia 14. *Ascendam super altitudinem nubes, simile ero Altissimi, & etiam nunc dico, quando videlicet sibi in idolis vult sacrificia offerri à Thyatirensibus, qui in honorem idolorum idolothys mandabant. ita Rupert. Haymo, Beda, Primal. Verum pro *abducunt*, Græc est *ἀπολέγω*, id est, profundiaret. Sic saepe alium vocamus profundum, vt cum dicimus, *Puteus altus est*, id est, profundus.**

Vnde Secundo, alij sic exponunt, qui non conuertuntur profundiuntur Sarana, id est, qui non perpigerunt fardus cum inferno, pura cum Sarana sunt confederati.

Tertio, Gagnieu: Altitudo Sarana, id est, immensum pelagus scelerum, quia impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit, & temper profundius ruit.

Quarto, profundiuntur Sarana sunt profundæ Qazza, frades, inquit Andreas Cœsar, dol & astur Sarana, quos iusti non cognoscunt, id est, non approbant, de quibus S. Gregor. hom. 1. in Ezech.

Quinto, Ambro: *Altitudo Sarana est lex Mōsi* Qazza, carnaliter accepta, & obseruata firmū cum Euangelio; *B* hac enim profundè demergit & incoluit obseruantes sui in iudaismum. Vnde sequitur: *Non mittam super vos aluid pendu.* q.d. Non ostendabo vos obseruantes legis Mosaicæ, prater pauca quæ vobis præcepereant Apostoli, vt abstinētis à fornicatione, & à luxuriano, & à sanguine, & ab idolatrie. Huc accedit Alcazar inquietus: *Cum dicit. Qui non habet doctrinam hanc Iezabeli, notat cautos & prudentes; cùm autem dicit, Qui non expugnauerit abitudines Sarana, quemadmodum dicunt, notat imprudentes à Iezabeli, id est, à Iudeantibus, deceptos; hi enim cum erroris argumentum, excubant le dicentes, se non cognovisse altitudines, id est, alias fraudes & caliditates, Sarana, quibus se transfigurans in angelum lucis, per Iezabelim, id est, Iudeos, eos decepterat, vt legalia miscerent cum Euangelio.*

Sexto, & melius, Lyran. non cognoverunt altitudinem Sarana, id est, non approbarunt hæretici semini Ebionis & Cherinti, qui superebat restituere Christo, vegantes eius diuinitatem & aeternitatem.

Septimo, & optimè, hac verba, *abducunt Sarana, quemadmodum dicunt,* referenda sunt ad hereticos Thyatirenses, Nicolitarum & Iezabelis sceleratos est: heretici enim sicut doctrinam vocare solent altissimum, profundissimum, & nulli alijs, quam sibi suique discipulis comprehensibilem.

D vi docet Vincent. Lirin, in aureo libro contra hæretes libello, & S. Gregor. lib. 5. Moral. cap. 18. Vnde subdit: *Quemadmodum dicunt, id est, licuti loqui & iactare solent hæretici, scilicet sua dogmata esse altitudinem Dei, quæ reuera est Sarana, vt interpretatus hic Iohannes. ita Ribera, Addit tamen cum Lyran, hic perfingit hæretum Ebionis & Cherinti, qui circuicitionem & legalia volebant misericordia cum Euangelio. Hanc ergo hæretum inter alias plures docuisse videtur Iezabel, & Nicolaita. Hoc enim insinuare sequentia subdit enim: Non mittam super vos aluid pendu. Ita Valentinus (quem forte in spiritu mox hæretiarum futurum preuidens S. Iohannes hic perstringit) triginta zones & deos constituit, que reuera nomina & criminum erant portentu potius, quam puniuntur: inter quos primum flauit *Ἄρχος* (quod idem est cum eo, quod S. Iohannes hic ait *βασιλεὺς*, id est, profunditatem) id est, profundum. Ex Byho enim & Sigel id est, silentio ortos esse *τὸν* (id est, mentem) & veritatem, qui letim & vitam proceparunt: ex his deinde programma esse hominem, & Ecclesiam, ita refert Terull. lib. contra Valente. cap. 7.*

Non mittam super vos aluid pendu. Pendu id est, onus graue Genitibus fornicatione & libertari carnis alluctus in genitissimo, erat post conuersionem ad

ad Christum abstinere ab ea, sicutque concupiscentiam refrinare. Rursum, pondus gravis illius etat abstinentia ab idololatria, cum inter idololatrias affidit vestimentum, quorum cibis capre non erant ali, quam idololatria. Hoc scie os lezabel, regebat Thyatitenes, ut pondus hoc tam diuersum, voaque ingum & legem Christi excutirent. Huic occurrit lohaenes hilic verbis, q.d. Faretur quidem vobis hoc esse pondus aliquod, sed plura vobis olim imposuerunt idola, siue dij vesti, corimque factores: plura etiam suis imponunt ludari & ludantes. Ergo Apostoli Act. i. 5. vestientes fornicationem & idololatriam, pondus quidem aliquod, sed longe minus quam sit Gemilium & ludorum, vobis impoeratur. Quiccirca horum minus servato, ne maiore gravemini. Ego enim vobis promitto & edico: Non multam super vos aliud pondus: tamen (tamen) id quod habetis putis dectetum hoc Apostolorum mitemere donec veniam ad iudicium, quando vos pro patientia & obediencia remunerans, omni proetus pondere liberabo & exonerabo.

Alludit enim planè S. Iohannes ad Act. i. 18. vbi Apostoli contra Cheritonum definitum, dicentes: Vnde est Spiritus sanctus, & nobis, nubis, ut videbamus tebū eam, quam hoc accersit, ut abiuraretur vos ab immotu similectiorum, & sanguine, & saffacere, & fornicari. Vbi prius erat, grecè est idem nomine καρπός, quod Noster hic pondus vertit. Tacit ergo perfringit hic hacten Cheritonum, tunc graianum, q.d. Nolo vobis imponere pondus impositabile legis veteris, ut vult Cheritonum, sed tantum tria praecepta vobis impono, quae fane sunt Apostoli Act. i. 5. ut Victor, Ambrof, Prima, Rupert, Beda, Haymo, loachim, Lyran, Aelbertus, Hugo & Pannonus.

Aliter exponit Ticonius, q.d. Non multam super vos aliud pondus, id est, alias tribulationes, qd quod Isabedii errores, & foedus spreuierit. Sic enim Iaia, Nahum, alioque Prophetæ vocant opus Babylonis, Edom, Ninias, &c. pondus peccatum & afflictionum ex Dei decreto inminens & quasi incumbens Babylonis, Idumæis, Ninias, alioque genibus.

VERS. 26. Qui derit, & custodierit istud, in finem opera nostra, dabo illi patetatem super Genesim, & reges earum in vita virga ferrea.] Primus, Beda, Prima, & Aelbertus, censent hic promitti Ecclesiæ, eisque, Praelatis coactionem & subjectionem Gentium, quæ à Deo Patre promissa est Christo psalm. 1. *Dabo*, inquit, tibi Gentes hereditatem tuam, & perficiemus terram terminos tarræ. Vnde Alcazar sic exponit, q.d.

Qui vicerit, & custodierit gratiam tuam, id est, qui obseruauerit opera mea (*sicilicet Christi*) in finem, vt scilicet oculos ac mentem iugiter intendant in opera à Christo patrata, & in ipsius perfectoriam, vt eum virtuosa in te imiteatur; *Dabo illi patetatem super Genesim*, id est, magnam vim & efficaciam in Gentium coactione & subjectione. Vnde tandem mox vocat virginem ferream, dicens: *Ei reges earum virga ferrea.* Illud enim *Vigil* in finem, potest accipi non solius de fine vite, sed etiam de fine & perfectione singularium operum, vni est, difficulter quamque cum semel suscepimus ad finem virgescem & perducem. Pergit Alcazar, atque Evangelicam perfectionem sub dulcissimo imperio, & virge ferrea specie adumbrari, quia iubet frangere cupiditates, mortificare carnem ieiuniis & cibicis, pro Christo mori, &c. itaque hanc virginem ferream potissimum certum in

A vita Religiosa. Denique virginem ferream symbolum esse optimi regimini, que virut Dei prouidentia, ac notare septem eius attributa, felicitate fortitudinem, benevolentiam, æquitatem, sapientiam, patientiam, compunctionem, & penititionem, quæ fuisse profequerat Alcazar noscat, &c. 8. Vbi ostendit virginem ferream si magneti applicetur, ab eo accipere duplum vim, scilicet Primum, indicandi polum mundi, omnisque orbis plagas: Secundo, attrahendi aliud ferrum. Itaque virginem hanc ferream, sive acum nausticam esse sapientiam & gubernacionis symbolum, præsertim quia magnes undeque ferro titè munitus, cencipio maius pondus attrahit: v.g. si magnes nudus, & sine ferro attrahat vincula ferriti, ferro munitas & quasi armatus attrahet centum vincia, vñ ipse se expertum proficit: sic enim Rektor debet habere vim attrahendi ad se omnes subditos, ut rectè eos gubernet.

Tris enim Rectoris & Episcopi munis sunt, prius, infideles & infimos ad Christum allicentes secundum, probos dirigentes, tertium, improbos castigantes. Hoc representat pedum Episcopale, sive virga eorum Pastoralis, quæ sursum curvata est, quasi vneus attrahens, in medio recta, lo imo instar cuspidis acuminate, quæ tria carmine expeditis Poëta:

Carma trinitatis, quæ recta regit, pars infima pungit. Rektor ergo duros & difficiles pingat, sed & vngat.

Secundò, Richard. Anselm. & S. Thom. per virginem ferream accipiunt feueritatem legum & disciplinæ in legum obleruatione ab omnibus exigenda, ac puniendis illis qui contra eam delinquunt. Ex quo fuit, ut alii castigati cohercuntur & conuentantur; alii recalcitrantes ultime supplicio damnantur. Hoc noster Viegas senset hic promitti illis, qui vicerint, id est, qui strenue Iezabeli, alisque hereticis & impiis resistenter, altiore dignitate gradum, ut in eo constituti regant alios in vita ferrea, id est, inflexibili & equalitatem rebelleri vero confringant. Vnde colligunt hi Doctores, gubernantes cutam non nisi ei qui vicerint, id est, viro probo, zepo, forti, magnanimo, invicto, qui nullis cedat molestis, incurruntationibus, miseri, periculis, committendant esse.

Rursum hinc colligunt, quod qui vincit in scripto vita, hic facile endem vincere & extirpabit in aliis, vñ sive vincas in te superbiis, facile eandem vincas in aliquo fit, ut tripla tales vincentes scripto Gentes sua mortificatione & sanctitatem convertant ad Christum, & sive imitationem. Vnde S. Hilarius, S. Augustinus, Theodosius, Beda, & Euthymius, in psalm. a. illud psalm. a. *Tamquam earum figuli confingerent eos;* sic exponunt, q. d. Comites idolatriam, libidinem, alioque via ex animis Gentium, & reformatos eos, ut habeat alii nouique homines, sancti, casti, virgines Christiani. Sicuti Ieremias cap. 1. ex molli luto factum fictumque vas confregit, alioque inde reformatum. Verum haec mystica sunt.

Tertio ergo, & genuinè loquitur hic S. Iohannes de die iudicii, in quo Sancti videntur, & Dei misericordia custodiens virgo in finem vite, crebatur ut Deo iudices orbis, & cum Christo Gentes impias condemnabunt, ut confringantur, id est, reparabiliter in eternam mortem & gehennam præcipitebuntur. Hoc enim significat vñ *Qui custodierit istud, in finem opera nostra* à me præcepta, meōque exemplo firmata) &c. *Reges earum in vita virga ferrea,* & *tamquam earum figuli confingerent eos.*

Alludit enim ad psalm. 1. v. 9. ut patet utimque

Magnes
vit duplex.

B vita Religiosa. Denique virginem ferream symbolum esse optimi regimini, que virut Dei prouidentia, ac notare septem eius attributa, felicitate fortitudinem, benevolentiam, æquitatem, sapientiam, patientiam, compunctionem, & penititionem, quæ fuisse profequerat Alcazar noscat, &c. 8. Vbi ostendit virginem ferream si magneti applicetur, ab eo accipere duplum vim, scilicet Primum, indicandi polum mundi, omnisque orbis plagas: Secundo, attrahendi aliud ferrum. Itaque virginem hanc ferream, sive acum nausticam esse sapientiam & gubernacionis symbolum, præsertim quia magnes undeque ferro titè munitus, cencipio maius pondus attrahit: v.g. si magnes nudus, & sine ferro attrahat vincula ferriti, ferro munitas & quasi armatus attrahet centum vincia, vñ ipse se expertum proficit: sic enim Rektor debet habere vim attrahendi ad se omnes subditos, ut rectè eos gubernet.

Tris enim Rectoris & Episcopi munis sunt, prius, infideles & infimos ad Christum allicentes secundum, probos dirigentes, tertium, improbos castigantes. Hoc representat pedum Episcopale, sive virga eorum Pastoralis, quæ sursum curvata est, quasi vneus attrahens, in medio recta, lo imo instar cuspidis acuminate, quæ tria carmine expeditis Poëta:

Carma trinitatis, quæ recta regit, pars infima pungit. Rektor ergo duros & difficiles pingat, sed & vngat.

Secundò, Richard. Anselm. & S. Thom. per virginem ferream accipiunt feueritatem legum & disciplinæ in legum obleruatione ab omnibus exigenda, ac puniendis illis qui contra eam delinquunt. Ex quo fuit, ut alii castigati cohercuntur & conuentantur; alii recalcitrantes ultime supplicio damnantur. Hoc noster Viegas senset hic promitti illis, qui vicerint, id est, qui strenue Iezabeli, alisque hereticis & impiis resistenter, altiore dignitate gradum, ut in eo constituti regant alios in vita ferrea, id est, inflexibili & equalitatem rebelleri vero confringant. Vnde colligunt hi Doctores, gubernantes cutam non nisi ei qui vicerint, id est, viro probo, zepo, forti, magnanimo, invicto, qui nullis cedat molestis, incurruntationibus, miseri, periculis, committendant esse.

Rursum hinc colligunt, quod qui vincit in scripto vita, hic facile endem vincere & extirpabit in aliis, vñ sive vincas in te superbiis, facile eandem vincas in aliquo fit, ut tripla tales vincentes scripto Gentes sua mortificatione & sanctitatem convertant ad Christum, & sive imitationem. Vnde S. Hilarius, S. Augustinus, Theodosius, Beda, & Euthymius, in psalm. a. illud psalm. a. *Tamquam earum figuli confingerent eos;* sic exponunt, q. d. Comites idolatriam, libidinem, alioque via ex animis Gentium, & reformatos eos, ut habeat alii nouique homines, sancti, casti, virgines Christiani. Sicuti Ieremias cap. 1. ex molli luto factum fictumque vas confregit, alioque inde reformatum. Verum haec mystica sunt.

Tertio ergo, & genuinè loquitur hic S. Iohannes de die iudicii, in quo Sancti videntur, & Dei misericordia custodiens virgo in finem vite, crebatur ut Deo iudices orbis, & cum Christo Gentes impias condemnabunt, ut confringantur, id est, reparabiliter in eternam mortem & gehennam præcipitebuntur. Hoc enim significat vñ *Qui custodierit istud, in finem opera nostra* à me præcepta, meōque exemplo firmata) &c. *Reges earum in vita virga ferrea,* & *tamquam earum figuli confingerent eos.*

Alludit enim ad psalm. 1. v. 9. ut patet utimque

verba conseruent, vbi pro regeret, hebre. non est. A
 —
 id est, palce eos; sed —, id est, conteres, vt S. Hieron. veritatem, frangere est, feliciter incredulos & rebellus ubi. Franges, inquam, eos, nam in hac vita, vt fugiti Diocletianum, Maximianum, Maxentium, Liciniatum & alios, per Constantium, Theodosium & alios; tum omnes franges in die iudicij, cum eos tua lenemtia, quasi fulmine adges in tartara, ita Victoria, Andreas, Atreus, Lyran, Ribera, & alii.

Hoc est quod fuis promulgis Christus Matth. 19. 18. & Luke 22. 30. In regeneratione cum federis futuram hominem in fide majestatu sue, fedebitis & vos super fidem duodecim indicates deinde in terram Israel, & Sapient. 3. 8. Indicatus Sancti neumer, & diminutus populus, & Malach. 4. 5. Calabrius impensis. & psal. 149. 6. Gladly anticipates in manibus eorum, ad sacramentum vindictam in nostrum.

Nota, regna & potentiam mundi similem efficiunt figuram, qua terra est, & citio rei durioris obiectu difficit & difficulter iuxta illud, Fortuna utrue sit, cum gloriis frangitur. Regnum vero Christi & Dei aeternum est, omnimodo hostilia confingit & subigit. Vnde nota S. Adanan: quod via regia fuit poetas Christi, aut crucis Christi, cuius materia lignea est, sed via & virtus ferrea.

VERS. 18.
Stella matutina quae
Prima ex-
positio.

Dabo illi stellam matutinam. Hac stellam matutinam est eis Venus, sive Lucifer. Nam Lucifer hic est dominus, inquit Andr. Cesar. de quo dicitur Isaiae 14. *Quomodo cedulii de celo Lucifer, qui mani orientis turbulenciam enim Deus Sanctis dat ecclasticum, vel dicit Rom. viii. Deus paci conservat Satanum sub pedibus vestris.*

Seconda.

Secunda, stella haec sive Lucifer, est ille, qui, ve-
ritate S. Petrus & t. epist. 1. oritur in cordibus nostris, putat est lux celestis a Deo imanilla anima, ita idem Andreas Cesar.

Tertia.

Terter, Lucifer hic est Iohannes Baptista & Elias, quemque ille primus, hic secundum Christi aduentum quasi Lucifer antecederet q.d. Faciam eum scilicet & confortem glorias Elie & Iohannis Baptista, faciam eum quasi alterum Iohannem, alterum Elum, ita idem Andreas Cesar.

Quarta.

Quarto, Iacobus: Stella matutina, ait, est fides & scientia donum, qua praecognoscimus ea, que in celo valui sumus, & vi Gageneus, est clara retum diuinarum intelligentiarum, praefatione S. Scipionis: hinc stellae dux Magos ad Christum.

Quinta.

Quinque, stella haec est gratia iustificationis, ait Richard. Victor. & Maldonat. in Noeis manuscriptis: ait, ait, opinor, id est, stellam matutinam vocat praecepimus quendam angelum, qualis est Lucifer inter reliquias stellas, qui eum custodiat: aut q.d. Dabo ei in celo illastrissimum locum. Sic legimus in Vitis Sanctorum illastrissimus Sancti, qualis fuit S. Franciscus Romana, in virtutibus heroicis strenue progredientibus illustriores pro custodia datus haec angelos. Hoc venius est in Praefatis & principiis, qui lepe pro custodia tum ful, tum lumen Ecclesie, aut resipit, habent non angelum, sed archangelum, aut aliud est superioris ordine. Vnde illi dicebant, te habete angelum non Doctoralem, sed Episcopalem.

Sexta.

Sexto, stella haec est angelus custos, ait Dionys. Cartusius.

Septima.

Septim, Ribera per stellam accipit inuicibillem, & aliquando visibillem Christi apparitionem, qua sanctos iusus anuniam agentes consolantur.

Ottavio, Alcazar, Christus, ait, dicitur stella matutina, id est, Lucifer, quia in ipsi ardentiissimis persecutionibus suos consolator certissima spe solit oritur, id est, prosperitatis beocius subsecutus. Alludi enim ad Ecclesiastici 50. v. 6. vbi de Simonne iudeo & illi ultra pontifice (qui fuit typus Christi) dicitur: *Quasi stella matutina in nocte nebula.* q. d. Sicut Simon populum mube calamitatis obducunt & afflictum, quasi stella recessauit, & quasi Lucifer certum ei dedit spem solis, id est, prosperitatis, mox oriturista faciet & suis in afflictione & persecuzione constitutus Christus, erique eis quasi Lucifer instanti felicitatis prænuntius.

Nono, Lyran, Ribera, & alii. *Stella haec, ait, est corpus gloriosum, clarissimi dote quasi stella resplendens.*

Decim, & optimè, stella matutina est Christus, Decima, & qui ait cap. 12. ver. 16. *Ego sum stella splendens & matutina,* de quo dicitur Num. 24. *Oriatur stellae ex Jacob.* Christus enim vincientibus promovit seipsum, siveque claritatis visionem. Dicitur Christus stella matutina, hoc est, Lucifer, Primus, quia in hac vita dilapsit tenebras infidelitatis, & in futura dilpellet tenebras mortalitatis. Secunda, quia ut Lucifer noctis finem, die incepit præbeatata Christus peccato & ignorantia finem, fides & salutis initium amavit. Terti, est matutina, *qua dom in seipso resurrexit exemplum nobis præbuit, qua lux separari indicavit, ait Sanctus Gregorius 29. Moral. 30. in illa verbo Job. 3. 8. Numquid produces Luciferum in tempore suo?* Et Beda: *Christus, inquit, est stellam matutinam, quia transuersa nocte sancti, tamen vix Sanctis præmitur & pandit aeternam.* Et Rupert: *Pro labore quo Episcopus in hac vita quasi nocte laborat perutit in anniversario sibi coronam auream collaudia, manifestans ei ipsum;* qui sum stella splendens & matutina. Et Haymo: *Christus, inquit, est stella matutina et illi, Lucifer, qui in resurrectione præmis mortalitatis tenebris quasi Lucifer apparuit, & perficit aeternitas domini demonstrabat.* ita quoque Peter, Viega, Riberia.

Rursum, plenius ac clarissim: *Stella matutina est lumen glorie, & clara visio Dei, quam anima volvitur per Christi gloriam adiutice pot mortem;* huc dicitur stella, propter clarissimum contemplacionis. *Denique, inquit Piatius, in lumine tuo subdolus sumus.* Dicitur matutina. Primo, quia post noctem huius vix & facili illuc esecit. Secundo, propter inchoationem beatitudinis, qui complebitur in resurrectione corporum, quando stella haec matutina mutabitur quasi in sole meridianum, cum scilicet anima gloriosa suam diffundet in corpus. Verumque hunc sensum scilicet de Christo, & de gloria anima beatae, habet Richard. Victor. Prinsal. & Aretas.

E Alludit ad illud Dan. 12. 3. *Qui deo fuerint fulgebant quasi splendor firmamentorum, & qui ad militiam eruditos milites, quasi stellae in perpetuas eternitates, vide ibi dicta.* Vult enim Christus hunc Episcopum docere vetam fidem, & expugnare letiziam & hereticos, & iuste ut doctori promovit haec stellam. Philippos rex Maced. cum puer esset, loebat de nocte defilientes stellas fugientes impetu, ex quo Diogenes vates coniecit, cum dominaturum multis, ut referit Ptolem. Hephaest. & ex eo Nicolaus Catin. libro 4. Parab. hilari, capite 5. Ita venientes stellas magnanimi, qui supra terram & terrena mentem attingentes, ad bestiarum meritorum

In Apocalypsin. Cap. III. 51

mentum domicilium asperant, ideoque caelestem & hereticam inuenit virtutem.

Pauci quis aquum amant

Impiger, aut ardens exire ad ardens virtus.

Prolemaus auctor Almagellii tempore Antonini Imper. nobilis Astrologus hoc sepulchri elegium ipsi sibi posuit.

Adversum quamvis rerum me forte creatum.

Dum tamquam alfrorum seruus in arce vixit,

Sunt pedibus tellure praecul, incolig, Teneatorem

Astrolabio ducere pectora & ambrosia.

Quid iam dicant fani Episcopi & Doctores, quantum dum virum conseruari fuit in celo, qui iam in celum translati, domelici Dei, cives Sanctostrum, stellam non enim ut Prolemaus, sed quoniam intraverat, pedibus premens & pollescent? Denique decem analogias stelle & virtutis luctu, recessu Genet. i. in fine operis quartae dicti, in ter- tia editione.

Nota, coram vita, quam Christus promittit angelo Smyrne, v. 10. eamdem v. 7. promittit angelo Epheseti, & vocat lignum vita: eamdem promittit Angelo Petramini, & vocat calvulum candidum vers. 17. eamdem rufum promittit hic angelus Thyatirae, & vocat stellam matutinam: eamdem cap. 3. promittit angelus Sardensis, & vocat li- berae vita v. 5. & angelus Philadelphiae v. 12. vocans eam columnam in templo Dei: & angelus Lao- dicie v. 12. vocia eam confessionem in throno Christi. Vbi

Aduerste hec gloria mutat sua nomina, ut insinuator & excellentias varias quas includit, quiaque ipsa nomina significant; has enim dabit cuique appositè & proportionatè ad suum luctum & doloriam. Epheso enim, quia sensu fractus à primo seniore discesserat, si cum refutat, promittat hec gloria sub nomine ligni vita, quod vires sensu fatiscentes reparabat, & pristino vi- gori restituiebat. Smyrenensi vero, quia probata & perfecta erat virtus, hac gloria datur & vocatur corona, quia est circulus plenus, ac geminis, rosis, liliis, &c. vnde circumflexus & clausus. Pergamense luctandum erat contra timideztem; hinc, si vincat, promittitur illi eadem gloria sub nomine calculi candidi. Calculus enim, quia solidus; & candor, quia tenebras diffigit; recte opponetur timidezti, que vacillat, & tenebras animo offundit. Thyatirensi luctandum erat contra imprudentiam; hinc, si eam vincat, promittitur eadem gloria sub nomine stellae clausae, & omnia collustrantis. Sardensis mortuus erat spiritualiter; vnde, si ad vitam gratis resurgat, promitteret ei liber vita. Philadelphensis imbe- cilliterat, & modice virtutis; hinc, si haec euineat, promittitur ei columnam in celo. Lodicensus legnis erat & defecit; hinc, si exurgat, & strenue laboret, promittitur ei sellio in throno Christi. Iis Alcazar more suo fasile, quod ego peccavi & breuiter.

CAPUT TERTIVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Scribit Episcopo Sardensi, quid dicatur vivere, sed mortuum fit: ni parvitate, minatur quid venies ei sunt far in molle; si resipicias, & vincas, promittit ei vestis et albas, quodque scribet cum in libro vita. Secundo, v. 7. Episcopo Philadelphensi medicea virtus: suadet: Tene quod habes, vt nemo accipiat coroboram tuam, quod si fecerit, promittit quod faciet cum columnam in templo Dei, & scribet in eum nomen Dei & noua letitalem. Tercio, v. 14. exprobat Episco- po Lodicensi, quod neque calidus sit, neque frigidus, sed tepidus, quem proinde Deus me suo sit evocatus. Suadet es ergo ut emas aurum ignatum, vestisq; albas induas, & collaria vngas ecclou; quod si fecerit, vincenti promittit felicitatem in throno sue.

Perf. 1. Et Angelo Ecclesi Sardis scribe: Hac dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es.

2. Esto vigilans, & confirma carera, quæ moritura erant. Non enim inuenio opera tua plena coram Deo nullo;

3. In mente ergo habe qualiter accep- tis, & audieris, & ferua, & penitentiam age. Si ergo non vigilareris, veniam ad te tamquam fur, & nescies quia hora veniam ad te.

4. Sed habes paucia nomina in Sardis, qui non inquinauerant vestimenta sua, & ambulabant mecum in albis, quia digni- fuisse.

5. Qui vicecerit, sic vestiatur vestimentis, albis, & non delebo nomen eius de libro vita, & confitebor nomen eius coram Pa-

tre meo, & coram Angelis eius.

6. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicit Ecclesiis.

Tunc Angelo Ecclesia Sardis scribit. Hac Vars. 7. est quinta Christi epistola ad Episcopum Sardensem in quo contigit fideliter. Nam omnes in peccatum mortale pro- ducunt, & sequit ut inde per peccatum tempore resurgent, tanquam peccatorum excusat & virga. Porro Sardis fuit urbe Lydia magna, ad latum Tmolii Sardis quæ mons, maximus celebris, fuisse regia Creti Ly- dorum regis. Vnde Horat. lib. 1. epist. 1. 1.

Quid concinna Samus, quid Crete regis Sardis. Quates, quis fuit hic angelus, id est, Episcopus, Sardensis? Relig. Aureolus, & Antiochus Bron- chius Sardicus, qui in tria prima capita Apocalypses commentarium edidit, laus S. Melitonem. Hunc enim paulo post hac tempora fuisse Episcopum Sardensem, & anno Christi 172. apologum leti- pulic ad Antoninum Imperatorem pro Christianis, E 2 docet

An Angelus
Sardensis &
S. Melitus?

doctes ex Euseb. in Chron. Baronius. Eundem Eu-
seb. lib. 4. & 6. laudat à doctrina, caritate & fanchi-
tate, atque eum Sardis requiescere. Addit. Aureo-
lus, eum fuisse Martyrem, sed hoc non habet Eu-
sebius. Verum B. Melito non consenserit, quod sit
hic Iohannem. *Nomen habet quid vitas, & mortuus*
est. Rarum Iohannes scribit hic Episcopis prefen-
tibus, non futuris. Melito autem letrugine annis
vixit post S. Iohannem, scilicet anno Claudio 172.
Ira Lyran, Peterius & Alcazar. In certum ergo est
quis fuerit hic Episcopus.

A. Lucifer
Clarissimus?

Nominali cum Eusebii hac adspicitur: Lucifero
Sardo, Calaritano Episcopo / Eusebius enim in No-
tis ad dialogum S. Hier., contra Luciferianos, cen-
set Luciferum non Calaris, sed Smyrnæ Episco-
pum fuisse auctorem Luciferianorum; sed errat
qui cum SS. Athanasio & Hilario generosissime
restituit Constantium Imper. & Arianos, sed tandem
schismata fecit ab Ecclesia, ed quod illa Episcopos
Arianos presentes recupererit, quos ipse nimis ri-
gidus censebat non recipiendos. Quocirca ei con-
tinuit, quod hic dicitur: *Nomen habet quid vitas, &*
mortuus est. Id in morte has & schismata cum ob-
lige tradidit Rufinus, & ex Baronius. Verum Lu-
iferianum resipisse, & ad Ecclesiam redire, & in-
finita eius pace obnubile multis rationibus facta
probare contendit Amiochus Brôchus, Sar-
dus & ipse, ac Calaritanus, scribens in cap. a. Apoc.
disp. i. t. q. 2. ac proferim ex eo, quod S. Hier., Na-
zianzen, Hilarius, & alii Patres eum beatum nominan-
t, magnisque laudibus celebentes. Rufum, quod
Sardi & Versellenses publicè eum vt Sanctum
colant & innocent, ac in eum honorem basilicam
iuxta Calaritam exercent, quae etiamnam extat. Ad-
spicitur diconam certum est, ad litteram Iohannem
hie non loquitur de Lucifero. Fuit enim Lucifer Sardus, id est, in Sardinia Calassis vobis Episcopus. Io-
hannes autem loquitur Episcopo vobis Sardinus qua-
eras in Asia. Rufum Lucifer ducens asinus visitat
post S. Iohannem.

Hec dico qui habet septem spiritum Dni. & septem
stolas. S. Iohannes, id est, angelos Ecclesie regnatores, ut
dicti e. t. V. 4. S. Iohannes ad eis, Episcopos quid. Versari, D
6 Episcopo Sardensis, inter laudes angelos & Epis-
copos; pulcas ergo te vnum non sancte vivere,
pudet te officium Episcopale, quoniam alij sunt fer-
vent, ut ferri sunt, negligere; pudeat te degere in
mortuus anima, qui alios vivificare debuerit.

Alter Alcazaris feceit per septem spiritus ac-
cepit septem virtutes ad regiam ac celataria, quas
habet Christus, quasque lumen Episcopis imitandas
proponit, scilicet beneficentiam, aquarum, fa-
cipientiam, genitricem, fortitudinem, eminenter-
iem & fecunditatem. In singulis hotu[m] defecit
Episcopus Sardensis, in regimine suorum inde-
lium. Ergo monetur hie, vt Christum Christianique
hosce spiritus mutuant, scilicet in ipsis confundentes,
quoniam longe ab ipsis absentia perinde se corrupti, ac
spiritus, id est, virtutes hanc, refumar. Vide dicta
cap. t. V. 4.

Sic opera tua, quia nomen habet quid vitas, &
mortuus est. Ergo fuit hic Episcopus in statu peccati
mortali, q. d. Scio, & non euro, non astutus
opera tua bona, quae facis; quia, eto nomen ha-
beas quod vitas, reuera ramen coram Deo mor-
tuus es, ita Alcazar. Secundò, & simplicius, q. d.
Scio operas tua tam bona, quam malicio mores,
& impia bona operas, cum reuera sis mortuus, &

A opera tua sine mortua, non vias. Vide hie, quia
iudicia Dei discrepant à iudicis hominum.

Nota mortuus es, id est, vita gratia excedisti per
peccatum. Nam, vt ait S. August. & ex eo Iudic.
lib. 1. de Summo bono: *Vita corporis anima, vita*
animæ Dei. scilicet corpus mortuum est sine anima, Deus.
autem anima mortua est sine Deo.

Queres; quodnam fuit huius Episcopi pecca-
tum? Primo, Rupert, censet hoc peccatum fuisse
carnele occulre libidinis, id eoque taceri hie à quod fuerit
S. Iohanne. Hac mera est superbia non habens sui,
peccatum, scilicet in textu fundamentum.

Secundò, Lyratus censet fuisse hypocrygia, qua
fanchiaria specie occulta peccata retegebatur.

Tertiò, & optimè, Primus, Beda & Alcazar do-
cent, hoc peccatum fuisse negligientiam in pasto-
rali & Episcopali munere; putat eum negligientem
fuisse in descendo, monendo & corrigitendo popu-
lo, in debilibus confirmandis, in scandalis auer-
tendis, in hereticis reprimendis, &c. Multa enim
fuit, qui sibi boni sunt, non aliis; multi boni sunt
fideles, sed non boni Episcopi; multi sunt bone
oues, sed non boni Pastores. Multo rufum exte-
rius videtur benigni, gracioli, infinges, ed quod
externum Ecclesiam cultum, altarium ornatum, fa-
bice splendorem, largas elemosynas, &c. gregia
current; sed interna, putat suorum vita, ignora-
tiam, pericula salutis negligunt, cum hoc sit po-
tissimum Episcopi officium. Hi proxime homini-
bus externa spectantibus, videtur esse viui, lau-
dabiles & sancti, cum coram Deo sine mortal. Ta-
lis erat hic Sardensis. Id ita esse patet ex verbis
textus. Cortigena enim hunc eiuit defectum Chri-
stus, ait, *Etsi vigilans deficitur, ergo in vigilancia*
*eius pallor sit. & conforma estra, que mori-
ratur;* deficitur ergo in suorum cura, quod
per eius negligientiam multi spiritualiter ellent
mortui. *Sed ergo non vigilauerit, oritur ad te.* Ecce
hec omnia arguit Episcopi defectum fuisse
fidam & incitiam in pascendo grege sibi com-
midio.

O quana in Episcopo vigilancia requiritur, qui
quasi Argus non vnam, sed tot milles animas
custodire, curare, pascere & salvare debet, æquæ ac
fiam! O quia multi Prælati pereunt, non quod
scelerate viserint, sed quod alienorum sibi credito-
rum sceleris non correxerint!

Pliniav ad Vespasianum: *Vita ait, mortuus ei-*
git, atque vita posterior vigila, vita Episcoporum
vigila. Apollonius Thyanus eum Vespasianum
non dum Imperatorem diluculo ad tractanda ne-
gotia surgere competerat, dixisse fertur, *si, si,*
hic vir impetrabit ipsa Philostrat. in Apollon. Hinc
aliquid Vespasiani emblemata: *Imperatore debet stan-*
tem mortuus. Id sensit Hannibal, de quo Silius lib. 1.
Præsumit ut ad somnum, tunc totam confusa atra-
Indulxit puto mollem, vigili atra, nec vnam
Ad requiem facilius, credimusque abscedere vita.

Quod super spiritus tempus.
E. Huic vigilanti symbolum est delphinus, qui te-
ste Alano lib. 1. c. 2. 2. perpetuo nocturnet, etiam
cum diuinis tunc enim ex fluente aqua in profun-
dum defecit, donec terrenum fundum attingat, ku-
lus puluis ex sonoro excitatur; ita nunquam à me-
tu quietis. Eiusdem symbolum est leo, qui apertis
oculari dormit; unde ante forent exemplorum &
panionis sculptore solent leones, quasi custodes pet-
rigiles. Eiusdem symbolum est sol sculptus in tenui-
chro Ioseph, cum enim Ioseph dicitur vigilansissimus &
fortissimus.

Mors-qua-
tus debet
esse eas
Episcopi.

In Apocalypsin.

Cap. III.

forensibus prosecuturas victoriis contempsit. Ch. 2. A. ut plures ex iis illud horrendentes Episcopatu se abducant.

v. Ita nimirum fecit S. Gregorius Nazianensis, qui religio Constantiopolitana Patriarchatus, rur concretus, ibique monachi vita egit, ut haberet eius vita. Idem fecit S. Adalbertus Pragae Episcopus, inde monachus & Martyr. Idem protinus praefectus Lucius Ficocensis, Bonitus Arvernensis, Gaudenius Apulensis, Martyrus Antiochenus, Iustus Lugdunensis, Petrus Rauenoensis, Sergius Damascenus, Farmulphus Calabrensis, Hildulphus Treverensis, Deodatus i.e. Treverensis, Gonobertus Senonensis, Lambertus Florentinus Episcopi, qui omnes sanctitatem, molles etiam miracula fuerunt; illustres, ut si fuisti narrare B. Petrus Damiani episcopus 9. ad Nicolaum ille Ponit. ubi codum licetum petit idem facient, ut reliqui Cardinalium & Episcopatu Officii licet fibi ad monasterium regredi. Additique discorum illustrum Episcoporum exempla, quæ quis eam fuit, hic artesem. Prior est B. Nonnus, qui S. Pelagianum, antea strenueretur, convertit, de eo sic ait: B. Nonnus, qui & Hippolytus, postquam triginta milia Sacrae Scripturæ ad Christi fidem ejusdemissum predicatione convertit, postquam S. Pelagianum de Hispaniarum ad Ecclesiæ patrem provocauit, proponens deniq; nonnullos sanctuarum expositionum libros luculentiter explicavit, tandem Episcopatum defensit: de Arsenio, parvulus, unde erat Arundus, Romane fuit appellatus. Cinque B. Arenus apud Oriente custodem facto exercitibus aligatus, in marinis fastidibus martyris confinatus est. B. Nonnus sicut iam cedauerat per dominum collegi, et cum omnibus diligenter tumultuavit. Quemque idem persecutor qui dicebatur Vipinius, iuxta Tiberis alcum ne fons aquæ plena morte præcepit, causa polimoda corpus consumptum triumphali martyris: ut constaret quæ dicitur: Per nos, Christiana deinceps sepeliant, nec audiatur eis vox validi infanticum per utram fieri levata clamans. Despatas. Cenfer ergo B. Petrus Damiani, B. Nonnus qui S. Pelagianum convertit, filius S. Hippolytam Pontuensem Episcopum & Martyrem, qui ab Vipiano Juriconiensi & Præfido martyrio affectus est sub Alexando Seuero, anno Domini 219. cuius memoriam celebrat Ecclesia quoniam a 1. Augusti, eisque flatus memores credunt, euiniens fuit fedes in eum vel. Pasciales, qui exstant in Bibliotheca Vaticana: fuit enim vir admodum eruditus, quimulta scripsit. Verum hoc recte refellit Baronius in Martyrolo. 8. Octobre. vbi doceat Pelagianum & Nonnum vicinie sub Theodore Iuniori, Hippolytu vero longè anteriori sub Numeriano & Alexandro, vigente persecutione.

Aler est S. Arnulfus, Pipini pater, & Caroli Magni annis. His religio Ducatus Lotharingie, ex spiritu feruore monasterium iuxta Mofelli init, inde abstractus, creatus est Merensis Episcopus; sed fuz saluis & perfectione simul agitatus in Episcopatu successorem sibi deligens ruris eremiti, ibique vieque ad felicem obitum vixit. Hoc exempla imitari fanagent B. Petrus Damiani, ita epistola concludit: Horum quies auctoritate Pauprum autoritate sufficiunt, Episcopatus simul & monasterii in sanctis membris vestris uterum adhibeatur abrenunciare: & quia pro immunitate peccari mei, non sum dignus in Ecclesiastica dignitate perfidire; deinde multa divina misericordia per orationes vestras, venerabilis Pater, ut ipsa vota quæ restat, in lucu & paupertate permanere. Cithor enim, quæ strenue simul & varijs ad benem hunc, & non sine reprehensione pertinet, & ipso reprobabiliter servit; adquicet mali

Exempla
Episcop. qui
se Episcopatu
re abducant.

Memorabile est dictum Iohannis d' Audit, quem à sanctitate & concionandi efficacia celebrat Hispania: Tot, sit, tamque sunt Pastorum obligations, ut qui vel tertium eorum partem recipia impletet, sanctus ab hominibus estimaretur; cum tamen ex solo contentus gehennam non esset evadens. Quin & S. Chrysostomus in Acta Apostolorum, magno enim animi sensu alterit, paucos ex Episcopis falsari, ed quod difficultissimum sit totum innumerum eis creditarum bonam rationem reddere. Similia dicunt alii Pateres, quos citavit i. Thomae: 3; v. r.

Quocirca Pius V. Pont. dicens solebat, Papatum non esse rem desiderabilem, sique in eo tot molestias & labores experti, ut cum in paupertate, disciplina & labores omnes quos in vita Religiose subierat, nullo modo clemente comparandi. Quare quoties Religionis recordabatur, insperabat, afferbante que se numquam & nunquam nisi in illa inveniente quietem. Imò addebat le astutum, Papatum esse impedimentum salutis aeternæ. Unde mox ut creatus fuit Pontificis expallecens, & qualis horrors perfunctus: Ego, inquit, quando fui Religiose bene flosca de mea salute facilius Cardinalis corpori nuntiatus creatus Pontifex penit de te defecit. Haec verè Pius, qui si villes hoc seculo, ex gratia fuisse dignus, quoniam prudentis, fortitudine, sanctitate & misericordia illustriter in methodo fideles preces & vota ad eum sepulchrum auacupit, atque de eo canonizando hic Romae tractetur.

i. Hoc domesticum exemplum secutus Cardinalis Alexandrinus, Pij V. nepotus iam moriturus: Quoniam inquit, in hac hora optarem utram tuam in Religionem meam (fecerat enim Dominicanus, requie ac Pius V.) transfigeris! Sane iam malum me vata. vita seruasse non ministrari nec quam Cardinalem erit.

Nicolaus quartus ea Franciscana etatua Pontificis siebar, se male esse Fratrum cocom quām Cardinalem.

Paulus III. Pont. animam agentis: Malum sit, me subvenire eoco famili Capucinorum, quoniam hunc Proximam, sed & decim annorum curriculo dignatum sustinuisse, ita referit P. Louis in eius vita.

Similia plures in illo articulo dixerunt. Nimilium ille aperit homini oculos, dum transacta omnia vanæ sequitæ ac onerosa fuisse ostendit, ac pandit instant iter ad iudicium. Verum, dum viuumque & valorem, honor & voluptas mentem ad se rapient, ut futura etiama brevi non cogitemus. Macriobus in Saeculari. auctor est, quod tempore Traiani Imper. fuerit quidam Roma mulier debitis obligatus, qui nihilominus in utramque autem placidæ dominebatur. Cum igitur mortuus esset, & ens bona sub hasta venderetur, iustus Imperator, ut sibi culcere in qua ille dormire solebat, emeretur. Rogatus, cur? Respondit, fieri non posse, quia es culcitra ad fontem capellendum magni vincubus habenter. Namcum hoc dictio suppulsus & irritus incursum defunctorum. Quoniam multa hodie Pastores tot tantisque obligatioibus Deo & Ecclesiæ obstricti, nihilominus adeò securi dormiunt, ac si cum Pastoretum nullam fulgurantium curam, nullam obligatioem! Ex aduacio sancti & sapientes Episcopi hoc onus ita pensavunt & ponderavunt,

A. ut plures ex iis illud horrendentes Episcopatu se abducant.

v. Ita nimirum fecit S. Gregorius Nazianensis, qui religio Constantiopolitana Patriarchatus, rur concretus, ibique monachi vita egit, ut haberet eius vita. Idem fecit

S. Adalbertus Pragae Episcopus, inde monachus & Martyr. Idem protinus praefectus Lucius Ficocensis, Bonitus Arvernensis, Gaudenius Apulensis, Martyrus Antiochenus, Iustus Lugdunensis, Petrus Rauenoensis, Sergius Damascenus, Farmulphus Calabrensis, Hildulphus Treverensis, Deodatus i.e. Treverensis, Gonobertus Senonensis, Lambertus Florentinus Episcopi, qui omnes sanctitatem, molles etiam miracula fuerunt; illustres, ut si fuisti narrare B. Petrus Damiani episcopus 9. ad Nicolaum ille Ponit.

ubi codum licetum petit idem facient, ut reliqui Cardinalium & Episcopatu Officii licet fibi ad monasterium regredi. Additique discorum illustrum Episcoporum exempla, quæ quis eam fuit, hic artesem. Prior est B. Nonnus, qui S. Pelagianum, antea strenueretur, convertit, de eo sic ait: B. Nonnus, qui & Hippolytus, postquam triginta milia Sacrae Scripturæ ad Christi fidem ejusdemissum predicatione convertit, postquam S. Pelagianum de Hispaniarum ad Ecclesiæ patrem provocauit, proponens deniq; nonnullos sanctuarum expositionum libros luculentiter explicavit, tandem Episcopatum defensit: de Arsenio, parvulus, unde erat Arundus, Romane fuit appellatus. Cinque B. Arenus apud Oriente custodem facto exercitibus aligatus, in marinis fastidibus martyris confinatus est. B. Nonnus sicut iam cedauerat per dominum collegi, et cum omnibus diligenter tumultuavit. Quemque idem persecutor qui dicebatur Vipinius, iuxta Tiberis alcum ne fons aquæ plena morte præcepit, causa polimoda corpus consumptum triumphali martyris: ut constaret quæ dicitur: Per nos, Christiana deinceps sepeliant, nec audiatur eis vox validi infanticum per utram fieri levata clamans. Despatas. Cenfer ergo B. Petrus Damiani, B. Nonnus qui S. Pelagianum convertit, filius S. Hippolytam Pontuensem Episcopum & Martyrem, qui ab Vipiano Juriconiensi & Præfido martyrio affectus est sub Alexando Seuero, anno Domini 219. cuius memoriam celebrat Ecclesia quoniam a 1. Augusti, eisque flatus memores credunt, euiniens fuit fedes in eum vel. Pasciales, qui exstant in Bibliotheca Vaticana: fuit enim vir admodum eruditus, quimulta scripsit. Verum hoc recte refellit Baronius in Martyrolo. 8. Octobre. vbi doceat Pelagianum & Nonnum vicinie sub Theodore Iuniori, Hippolytu vero longè anteriori sub Numeriano & Alexandro, vigente persecutione.

Aler est S. Arnulfus, Pipini pater, & Caroli Magni annis. His religio Ducatus Lotharingie, ex spiritu feruore monasterium iuxta Mofelli init, inde abstractus, creatus est Merensis Episcopus;

E sed fuz saluis & perfectione simul agitatus in Episcopatu successorem sibi deligens ruris eremiti, ibique vieque ad felicem obitum vixit. Hoc exempla imitari fanagent B. Petrus Damiani, ita epistola concludit: Horum quies auctoritate Pauprum autoritate sufficiunt, Episcopatus simul & monasterii in sanctis membris vestris uterum adhibeatur abrenunciare: & quia pro immunitate peccari mei, non

sum dignus in Ecclesiastica dignitate perfidire; deinde multa divina misericordia per orationes vestras, venerabilis Pater, ut ipsa vota quæ restat, in lucu & paupertate permanere. Cithor enim, quæ strenue simul & varijs ad benem hunc, & non sine reprehensione pertinet, & ipso reprobabiliter servit; adquicet mali

Exempla
Episcop. qui
se Episcopatu
re abducant.

Quocirca Pius V. Pont. dicens solebat, Papatum non esse rem desiderabilem, sique in eo tot molestias & labores experti, ut cum in paupertate, disciplina & labores omnes quos in vita Religiose subierat, nullo modo clemente comparandi. Quare quoties Religionis recordabatur, insperabat, afferbante que se numquam & nunquam nisi in illa inveniente quietem. Imò addebat le astutum, Papatum esse impedimentum salutis aeternæ. Unde mox ut creatus fuit Pontificis expallecens, & qualis horrors perfunctus: Ego, inquit, quando fui Religiose bene flosca de mea salute facilius Cardinalis corpori nuntiatus creatus Pontifex penit de te defecit. Haec verè Pius, qui si villes hoc seculo, ex gratia fuisse dignus, quoniam prudentis, fortitudine, sanctitate & misericordia illustriter in methodo fideles preces & vota ad eum sepulchrum auacupit, atque de eo canonizando hic Romae tractetur.

i. Hoc domesticum exemplum secutus Cardinalis Alexandrinus, Pij V. nepotus iam moriturus: Quoniam inquit, in hac hora optarem utram tuam in Religionem meam (fecerat enim Dominicanus, requie ac Pius V.) transfigeris! Sane iam malum me vata. vita seruasse non ministrari nec quam Cardinalem erit.

Nicolaus quartus ea Franciscana etatua Pontificis siebar, se male esse Fratrum cocom quām Cardinalem.

Paulus III. Pont. animam agentis: Malum sit, me subvenire eoco famili Capucinorum, quoniam hunc Proximam, sed & decim annorum curriculo dignatum sustinuisse, ita referit P. Louis in eius vita.

S. Arenus apud Oriente custodem facto exercitibus aligatus, in marinis fastidibus martyris confinatus est. B. Nonnus sicut iam cedauerat per dominum collegi, et cum omnibus diligenter tumultuavit. Quemque idem persecutor qui dicebatur Vipinius, iuxta Tiberis alcum ne fons aquæ plena morte præcepit, causa polimoda corpus consumptum triumphali martyris: ut constaret quæ dicitur: Per nos, Christiana deinceps sepeliant, nec audiatur eis vox validi infanticum per utram fieri levata clamans. Despatas. Cenfer ergo B. Petrus Damiani, B. Nonnus qui S. Pelagianum convertit, filius S. Hippolytam Pontuensem Episcopum & Martyrem, qui ab Vipiano Juriconiensi & Præfido martyrio affectus est sub Alexando Seuero, anno Domini 219. cuius memoriam celebrat Ecclesia quoniam a 1. Augusti, eisque flatus memores credunt, euiniens fuit fedes in eum vel. Pasciales, qui exstant in Bibliotheca Vaticana: fuit enim vir admodum eruditus, quimulta scripsit. Verum hoc recte refellit Baronius in Martyrolo. 8. Octobre. vbi doceat Pelagianum & Nonnum vicinie sub Theodore Iuniori, Hippolytu vero longè anteriori sub Numeriano & Alexandro, vigente persecutione.

Aler est S. Arnulfus, Pipini pater, & Caroli Magni annis. His religio Ducatus Lotharingie, ex spiritu feruore monasterium iuxta Mofelli init, inde abstractus, creatus est Merensis Episcopus;

E sed fuz saluis & perfectione simul agitatus in Episcopatu successorem sibi deligens ruris eremiti, ibique vieque ad felicem obitum vixit. Hoc exempla imitari fanagent B. Petrus Damiani, ita epistola concludit: Horum quies auctoritate Pauprum autoritate sufficiunt, Episcopatus simul & monasterii in sanctis membris vestris uterum adhibeatur abrenunciare: & quia pro immunitate peccari mei, non

sum dignus in Ecclesiastica dignitate perfidire; deinde multa divina misericordia per orationes vestras, venerabilis Pater, ut ipsa vota quæ restat, in lucu & paupertate permanere. Cithor enim, quæ strenue simul & varijs ad benem hunc, & non sine reprehensione pertinet, & ipso reprobabiliter servit; adquicet mali

Exempla
Episcop. qui
se Episcopatu
re abducant.

Quocirca Pius V. Pont. dicens solebat, Papatum non esse rem desiderabilem, sique in eo tot molestias & labores experti, ut cum in paupertate, disciplina & labores omnes quos in vita Religiose subierat, nullo modo clemente comparandi. Quare quoties Religionis recordabatur, insperabat, afferbante que se numquam & nunquam nisi in illa inveniente quietem. Imò addebat le astutum, Papatum esse impedimentum salutis aeternæ. Unde mox ut creatus fuit Pontificis expallecens, & qualis horrors perfunctus: Ego, inquit, quando fui Religiose bene flosca de mea salute facilius Cardinalis corpori nuntiatus creatus Pontifex penit de te defecit. Haec verè Pius, qui si villes hoc seculo, ex gratia fuisse dignus, quoniam prudentis, fortitudine, sanctitate & misericordia illustriter in methodo fideles preces & vota ad eum sepulchrum auacupit, atque de eo canonizando hic Romae tractetur.

i. Hoc domesticum exemplum secutus Cardinalis Alexandrinus, Pij V. nepotus iam moriturus: Quoniam inquit, in hac hora optarem utram tuam in Religionem meam (fecerat enim Dominicanus, requie ac Pius V.) transfigeris! Sane iam malum me vata. vita seruasse non ministrari nec quam Cardinalem erit.

Nicolaus quartus ea Franciscana etatua Pontificis siebar, se male esse Fratrum cocom quām Cardinalem.

Paulus III. Pont. animam agentis: Malum sit, me subvenire eoco famili Capucinorum, quoniam hunc Proximam, sed & decim annorum curriculo dignatum sustinuisse, ita referit P. Louis in eius vita.

S. Arenus apud Oriente custodem facto exercitibus aligatus, in marinis fastidibus martyris confinatus est. B. Nonnus sicut iam cedauerat per dominum collegi, et cum omnibus diligenter tumultuavit. Quemque idem persecutor qui dicebatur Vipinius, iuxta Tiberis alcum ne fons aquæ plena morte præcepit, causa polimoda corpus consumptum triumphali martyris: ut constaret quæ dicitur: Per nos, Christiana deinceps sepeliant, nec audiatur eis vox validi infanticum per utram fieri levata clamans. Despatas. Cenfer ergo B. Petrus Damiani, B. Nonnus qui S. Pelagianum convertit, filius S. Hippolytam Pontuensem Episcopum & Martyrem, qui ab Vipiano Juriconiensi & Præfido martyrio affectus est sub Alexando Seuero, anno Domini 219. cuius memoriam celebrat Ecclesia quoniam a 1. Augusti, eisque flatus memores credunt, euiniens fuit fedes in eum vel. Pasciales, qui exstant in Bibliotheca Vaticana: fuit enim vir admodum eruditus, quimulta scripsit. Verum hoc recte refellit Baronius in Martyrolo. 8. Octobre. vbi doceat Pelagianum & Nonnum vicinie sub Theodore Iuniori, Hippolytu vero longè anteriori sub Numeriano & Alexandro, vigente persecutione.

Aler est S. Arnulfus, Pipini pater, & Caroli Magni annis. His religio Ducatus Lotharingie, ex spiritu feruore monasterium iuxta Mofelli init, inde abstractus, creatus est Merensis Episcopus;

E sed fuz saluis & perfectione simul agitatus in Episcopatu successorem sibi deligens ruris eremiti, ibique vieque ad felicem obitum vixit. Hoc exempla imitari fanagent B. Petrus Damiani, ita epistola concludit: Horum quies auctoritate Pauprum autoritate sufficiunt, Episcopatus simul & monasterii in sanctis membris vestris uterum adhibeatur abrenunciare: & quia pro immunitate peccari mei, non

Exempla
Episcop. qui
se Episcopatu
re abducant.

Quocirca Pius V. Pont. dicens solebat, Papatum non esse rem desiderabilem, sique in eo tot molestias & labores experti, ut cum in paupertate, disciplina & labores omnes quos in vita Religiose subierat, nullo modo clemente comparandi. Quare quoties Religionis recordabatur, insperabat, afferbante que se numquam & nunquam nisi in illa inveniente quietem. Imò addebat le astutum, Papatum esse impedimentum salutis aeternæ. Unde mox ut creatus fuit Pontificis expallecens, & qualis horrors perfunctus: Ego, inquit, quando fui Religiose bene flosca de mea salute facilius Cardinalis corpori nuntiatus creatus Pontifex penit de te defecit. Haec verè Pius, qui si villes hoc seculo, ex gratia fuisse dignus, quoniam prudentis, fortitudine, sanctitate & misericordia illustriter in methodo fideles preces & vota ad eum sepulchrum auacupit, atque de eo canonizando hic Romae tractetur.

i. Hoc domesticum exemplum secutus Cardinalis Alexandrinus, Pij V. nepotus iam moriturus: Quoniam inquit, in hac hora optarem utram tuam in Religionem meam (fecerat enim Dominicanus, requie ac Pius V.) transfigeris! Sane iam malum me vata. vita seruasse non ministrari nec quam Cardinalem erit.

Nicolaus quartus ea Franciscana etatua Pontificis siebar, se male esse Fratrum cocom quām Cardinalem.

Paulus III. Pont. animam agentis: Malum sit, me subvenire eoco famili Capucinorum, quoniam hunc Proximam, sed & decim annorum curriculo dignatum sustinuisse, ita referit P. Louis in eius vita.

S. Arenus apud Oriente custodem facto exercitibus aligatus, in marinis fastidibus martyris confinatus est. B. Nonnus sicut iam cedauerat per dominum collegi, et cum omnibus diligenter tumultuavit. Quemque idem persecutor qui dicebatur Vipinius, iuxta Tiberis alcum ne fons aquæ plena morte præcepit, causa polimoda corpus consumptum triumphali martyris: ut constaret quæ dicitur: Per nos, Christiana deinceps sepeliant, nec audiatur eis vox validi infanticum per utram fieri levata clamans. Despatas. Cenfer ergo B. Petrus Damiani, B. Nonnus qui S. Pelagianum convertit, filius S. Hippolytam Pontuensem Episcopum & Martyrem, qui ab Vipiano Juriconiensi & Præfido martyrio affectus est sub Alexando Seuero, anno Domini 219. cuius memoriam celebrat Ecclesia quoniam a 1. Augusti, eisque flatus memores credunt, euiniens fuit fedes in eum vel. Pasciales, qui exstant in Bibliotheca Vaticana: fuit enim vir admodum eruditus, quimulta scripsit. Verum hoc recte refellit Baronius in Martyrolo. 8. Octobre. vbi doceat Pelagianum & Nonnum vicinie sub Theodore Iuniori, Hippolytu vero longè anteriori sub Numeriano & Alexandro, vigente persecutione.

Aler est S. Arnulfus, Pipini pater, & Caroli Magni annis. His religio Ducatus Lotharingie, ex spiritu feruore monasterium iuxta Mofelli init, inde abstractus, creatus est Merensis Episcopus;

E sed fuz saluis & perfectione simul agitatus in Episcopatu successorem sibi deligens ruris eremiti, ibique vieque ad felicem obitum vixit. Hoc exempla imitari fanagent B. Petrus Damiani, ita epistola concludit: Horum quies auctoritate Pauprum autoritate sufficiunt, Episcopatus simul & monasterii in sanctis membris vestris uterum adhibeatur abrenunciare: & quia pro immunitate peccari mei, non

erunt ut nomen sit, ut ipse nos periret fuisse depositum. A quoniam ante tristum crevandi indicis in crucifixionem nostrum angustiarum & humarum depositum fuisse sub arena damnacionis subter. Othiero Calestinu^m S. Ponit enim qui fuit fundator Calesti: in oratione, ac regnante Papato, inaudito facilius example, ad eos lecepit, atque miraculis claros Sanctorum catalogo acribus merito. Et B. Petrus Dumiani, qui abdicato Cardinalatu & Episcopatu Ostiensis ad suos Camaldulenses se recipit. Nostro scilicet Alfonso Ramirius Vergara, celebri Hispanus Doctor, mori proximus duo diebus subli a Deo prebita externe salutis pignora: unum, quod non nisi usus Episcopatu feruatur, quod anime sua magistrum P. Villanouam dedidit, quem angelum Cultodeum sicut nuncupat. Ita P. Sacchianus in Anno. Societatis Iesu ad ann. Dom. 1570. a. 155.

Nomen habet quid visus. Id est, visus est. Hinc putare aliqui nomen huius Episcopatu Zoticum, id est, visus, q. d. Falso vocatus Zoticus, id est, visus, reuersus enim est mortuus. Sic air Ruth 1. v. 2. o. *Ne voceris me Noem ad eum, pulchram sed vocari me Mara, ad eum amarum quia amarum unde taliter de replieo me omnipotens.*

Venit hec mera est coniectura; ideoque intenta: illud eorum, hunc Episcopatu vulgo bene audiunt, & teboulis bonum nomen & famam, quasi qui pius & sancti viueret in Lytan.

Negat tamen hoc Alcazar: Quomodo enim inquire, in sanctis famam habere potuit is, qui tam erat locorum, & in officio Pastorali negligens, ut contra Deo esset mortuus? Respondeo, quia horribilis extrema, & splendida considerans; interna, & que Dei sunt, ac proprie obligacionis Episcopatu, non penetravit, ut paulo ante dixi.

Rurum Alcazar est, hic alludi ad nomen stellae q.d. Elegi & vocavi te stellam, posuimus te tuam inter septem illustrissimas Astas, ut ciles stellae, id est, lux viva, & semper fulgens. At tu tua desidia nam stellam extinxisti, et quae fecisti quasi mortuum, que nullum exempli ac doctrinae lucem emisisti.

Hac apta facta est alibi, non ramen genuinus sensus. Si enim potius dixisset: Habes nomen stellae luctantis; sed es stella extincta. Nomen enim luctis & caliginis potius competit stellae, quam nomen vita & mortis. Nomen ergo significat famam, vni dixi.

Elii vocata. Ad cognitionem defectuum rubrum, & greci cui. Alludit ad nomen stellae semper lucentis, & nostra scilicet tempor vigilante & excubante, atque ad nostrum Episcopatu: Episcopatus enim greci id est, quod in postero. Ergo eius proprius minus est ligere vigilare & toram Ecclesie tuam inspicere & circumspicere, ut per omnia ei prouideat, lapla testaret, stolidus perficiat, & exornet. Vnde S. Paulus 2. ad Tim. 4. 5. *Tu seruas, erga.* Posto vigilare Episcopu id est, quod sui gregi eternam habebit, et quod de omnibus prouidebit, sit Primatus Beda. Nam Pastoris dormititia, sequitur de canis somnis: gregem manifeste leporum & mortis diffidemus exposuit. Pastorem ergo & primcipium est exquidare, & vigilare. Particulari Parmentio, cum Graci agre ferente Philippum Macedonem regem per dies nocturnos immorari soepe, id est, que se ad eum colloquium non admitti, excusans eum apud Nostrum enim si nunc dormit Philippus: non plus vos dormitis ipse vigilat. ita Plaut. in Apoph. Tangit huc duo Episcopi officia, que in hoc

Episcopo desiderabantur, scilicet vigilare & confirmare, de quo subdit: *Conferma eternam, quia mortua erant.* hoc est bona opera, quae inchoata erant non omittit, sed proficit, quoad consummatur. Si quoniam omnia fuerint, induit mortuent, defuncti, & evanescunt, tam opera, quam operum metita, ita S. Greg. 4. p. Paul. admon. 34. & Andreas Caesar. His fuerint Graeca Regia, que sic habent: *Conferma eternam, id est, quae futuri erit ut anima resumpta, scilicet opera, & mensa.* Verum Noster interpres legit: *aliqua mortuorum, quae mortuorum erant.* Audi S. Greg. Si quod videtur percedendum, foliari a intentione novae regiae, etiam quod fuerit bene gestum de crederet. In hoc quippe mundis humanis anima quasi natura est, contra a sua fluminis evanescere, que uno in loco ne quaquam flave permanet: quia ad sua relabuntur, ad suam conatur. Hinc est enim quid per Salvacionem dicunt: *Qui nolit & disfatuat in opere suo fuisse, frater offensio opera dissipans.* Quia videlicet quis bona causa a districte non exquirit, dissipatio negligenter mortuorum defraudentur, contumelie. *Hinc Sardini Ecclesiæ angelus dicitur: Effice vigilans & confirma caritatem, quae mortuorum erant: non inueni opera tua plena erant Deo meo.* Quia ergo plena erant Deo enim operamenta non fuerunt, mortuorum reliqua erant quae erant, per illa praedecibant. Si enim quid mortuorum in mortuis est, ad mortem non accedunt, hoc enim extinguuntur, quod quasi adhuc vivunt rorosus. Hoc mysticum est, sed verum.

Secundum Ambrosius. Mortuorum, inquit, sunt opera etiam opima, nisi per charitatem vivificata & confirmata fuerint. Notat Ruperti. *et confirma caritatem, innovere non omnia in hoc Episcopatu sufficiunt, sed aliquia vita.* Vndebat enim in eo licet languide, Pastor aliis cursu, practicatio verbis Dei, administratio Sacramentorum. Vndebat vicissim plebis erga illum reverentia & obedientia. Verum huc quoq; mortuorum erant, id est, illi auferenda, si ipso penitentiam non agente Deus peccatum eius publicaret, itaque Episcopatu indignum demonstraret.

Terter, Haymo explicat dupliciter. Primum, *conferma caritatem, quae mortuorum erant.* q.d. Si vis vivere, caritate ut ororum operum laudem ab hominibus requiras, ne intemperante operu etatis & viri facias. Secundum, si vis ut opera bona, quae in peccato existens secessisti vivas, fac penitentiam: per hanc enim opera bona in peccato facta vivificantur. Sed hic est error, illa enim opera fuerunt & sunt mortua, ergo per penitentiam vivificari non possunt.

Melius Peter. ex hoc loco euincit, opera bona per peccatum se quoniam mortificata, reuinificantur per penitentiam. Nam hic Episcopu id est per peccatum mortuus. Vnde opera eius bona praecedentia, per peccatum sequens mortificata erat, quodque mortuorum, nisi ipse per penitentiam in vivificare & confirmare.

Quarto, optimè, & planè genuinum Primit. Beda, Lycan, Perensis & Alcazar huc non ad opera Episcopatu sed ad eius gregem & subditos referunt. *Cetero, ergo, i. ceteros.* Dicit tamen carter a genere neutrino, cum quia scribitur greci recipit ad myself, i. ouest, quod greci est neutrino, ut quia Script. generi neutrino soler significare visus/visum tam personarum quoniam rerum, parta omnes. Sicut ergo est, q. d. Multi tui subditi ob tuam dormitionem & incuriam spiritualiter sunt mortui: ceteri partes mortuorum, nisi tu illis innigiles, obiq; in fide & virtute confirmes. Hoc est quod Christus iussit Petro, & in eo omnibus Pastoriibus: *Conferma fratres tuos.* Luc. 2. 32. 33. Post & confirmatione sequitur ex vigilia, Vigilante

Vigilante dom. Episcopo, confirmante subditis A per Episcopi inspectionem, exhortationem, prouidentiam, &c. Hinc Deus incutio Pastorum impetrat per Ezech. dicens cap. 34.4. *Quod infirmatio fuit atra confusione tua. Vnde in te qualem bonum Pastorem opponens dicit v. 16. Quod infirmum fuerat confunditudo. Nota. Non dicit, *Quia moritura fuit*, sed, *Quia moritur erat*, ut significet le sperare, & plenè confidere Episcopum, hae Christi munitione re correcturum, facturumque ut non morientur, que alia mortuaria erant.*

Dicte hic, salutem & praefinitionem, sequad ac perditionem & damnacionem subditorum pensare siue a cura vel incutia Pastorum, eorum enim salus aeterna siue per eorum curam procuratur, per incuriam exterior, ut dannentur, quos salvare poterant & debebant.

Nisi inservi opera tua plena etram. Dic vide.] Alio id est, perfecta, id est Primò, quia, ut arbor florida, sed infructuosa, pietatis habes (speciem) non fructus & opera. Secundò, vt Andrea, quia non es confans, nec perfuerans in boso agendo. Tertiò, Ambro. Opera, inquit, illius non erant plena, sed inania, quia non replebant charitatem. Quartò, Haymo: opera cint licet in se bona, non erant plena, quia non bona intentione ab eo fiebant, sed ex appetitu inania laudis & gloria, iniqui, iustochim. Rursum, quia mixta & contaminata erant silia malis operibus. Quintò, Disney: *Ceterum. Non erant plena, quia tepida & remissa. Sextò, non plena, quia Prælato non fatus est illi bonum sibi, sed bonus etiam alii sit operari, ut eos instruere & perficiat. ita Beda. Rursum, non plena, quia non ad omnes, etiam inimicos, iusta exigentia charitatis, haec eius opera se extendunt. Propriè ergo huius Episcopi opera non erant plena; sed vacua & inania. Primo, quia carebant charitate, in qua consistit opus plenarium. Erat enim ipse per pecuniam mortuus: opera ergo hac illius non plena erant, sed vacua charitate, & conuenienter merito. Secundò, quia hic Episcopus hypocrita erat; ergo operallius speciosa exterior, & venio gloria numida erant, sed ipsas vacas pietatis, spurius & merito. Tertiò, & maximè genuinè: non erant plena, quia dormitata in cura gregis non vigilabat, nec confirmabat moritura, vel paulò ante diuinis, itaque non explebat ea, quæ erant sui moneris & officij. Hoc est quod Timotheo prescripsit Paulus: *Ministrerum tuum imple, a. Timothei. 4. vers. 5.* Hoc spectat diuinam d' Aula; quod eiusi vers. 1, post medium, & illud S. Hieron. ad Paulinum: *Nisi in te medire eti consenseris sum, nonne perficiam deinde?**

Quare perpetuam nonnulli Scholastici, per opera non plena intelligunt opera remissa, & minus intenta ipso habita; hincque probant ea non meriti argumentum sui habitus. Hoc enim subtilius est, & patet in hoc loco. hic enim Episcopus mortuus erat, & preinde carens habitu gratie, & charitatis, quæ omnis meriti est fundamentum. Erat ergo extra statum merendi. ita Gabriel Vafquez 1, 1. citat. de Merito.

Moraliter, opera patientie plena non sunt, quando quis vix pati hunc contumeliam, non illam; ab hoc, non ab illo, hunc moebum, & calamitatem, non illam, hanc crucem, non aliam. Perfecta enim patientia opus perfectum habet, omnisque crutes, morbos & consumicias indifferenter amplectitur, à quo cumque infrastant. Panca-

tia plena & profunda est; quæ facit ut sit infelixius ad mortuam fieri dampno. uti Athanorii Abbati per Dei gratiam suenturum prædictum S. Antonius in Vitis Patrum lib. 7. cap. 9. Perfectè patientis est, qui cum Davide dicit in aduersis æquè, & prosperitatem Benedicat Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Et cum S. Iob: *Dominus dedit, Dominus abscondit; si nomen Domini benedictionem.* Et cum S. Serualo preflus paupertate & moebia angustipalma. *Deo nocte æquè ac die,* de quo S. Gregorius lib. 4. Dialog. t. 4.

Humilitas plena non est, sicut quis honorem non ambulet. Sed le despici non patitur: cùm quis cupit audire vobis & abiecius; sed non parci orationi, impudentia, indocile, impuber. Humilitas plena est, ut Abbas Motois in Vitis Patrum lib. 7. cap. 13. *Quia nos invenimus, non alios irafras permisimus.* Rursum: *Quae radiatae praesupponit reges.* Adhuc: *Quae impudentia habet. Denique, Quid bene dicis eu i qui sibi malificatur. Quaque te subducit non tantum superioris & equali, sed & inferiori culibet; vii Christus Iouani Baptista, dum ab eo baptizaverit, dicens: Sic nos debet implere omnia inibi.*

Obedientia plena non est, cùm quis hinc Prælato vult obediere, non illigat, qui iusta sibi gratia & placientia latè amplectitur, non ingrata & dispendientia; cùm quis voluntatem Superiori submetit, non audiatur. Obedientia plena est, quæ ad omnia imperata, vel permisita à Deo dicit cum Psalmista: *Faci lius sum etiupiam fundas non audiens, & sicut monstra aperius ut sum;* quæ nihil defecit, nihil dimisit, ex hoc quæ erufuerat præcepta, ait Cuiuslib. 4. In finit. 4. i. quæ dicit, & lenit: *Et invenimus factum sum apud te.*

Charitas plena non est, quæ honesta amat, non illum; amicum, non inimicum; ciuem, non extratem. Charitas plena est, quæ proximi cuiuslibet onera portat ut sua, inquit quæ proximum quemlibet sibi preferit, quæ proximi opus perficit, & suum relinquit imperfectum, ut faciat sanctus ille in Vitis Patrum lib. 5. cap. 16. Denique quæ oratio data pro Dei gratia, probata proximorum fabre labens suscipit & amplectitur, quæ operæ diligit, non ore; quæ plus prosequit exemplo, quam verbo. Praeterea S. Hieronymus Nepotianum facer doctorem docet: *Nisi confundantur, aut, opera tua formidem tam, m., eum in Ecclesia loqueris, rascis qualiter respondebas: Cur ergo hac, quæ dicas, ipse non facit?* Delicatus magister est, quæ plena venire de sensu diffinitur. Accusare auerbiū & lato preceps. Sacerdotis Christi si mens, manifestaque concordet.

In mente ergo habe qualiter acceptis, & audies. Ver. 3. *rit.*] Acceptis, id est, institutis & eruditis suis. Hebrei, enim *¶¶ leach,* id est, acceptio, significat doceandam à preceptoribus acceptam. Pto qualiter, gracie est *¶¶*, id est, quomodo; sed *¶¶* ponitur pro *¶¶*, id est, qualis. Imitatur S. Iohannes Scriptor, qui ita sapientum Hebrei, *¶¶ aff.* qualis est *¶¶* eascer. Sic Terentius ait: *Ita est homo, pro talis est.* Et Plinius lib. 8. cap. 4. *Anque ait, tenus i stramis erat qualiter (id est, qualis) nunc eram in calvris gallopago.*

Si non vigilanter, veniam ad te tempquam fur. Solent defidēs, & dormientes in sua vixit propone & polliceri sibi penitentiam in fine vita. Hisce minister Christus, se ex improviso venientium, quasi forem, oblique morte, cum presenti,

Humilitas plena quæ, quæ bona

Obedientia Plena.

Charitas Plena.

tum aeterna obruturum. Hec enim congrua est potestio iustitiae iustum Dei iudicium, ut qui, cum portarent peccata, & noluerant, puniri non possint dum volunt; & ut teropus peccato em negetur, qui tempus a Deo datus neglexerunt; ut somnus peccatorum somno mortis & gehenna puniatur, itaque aeternum dormiant in gehenna ignibus, qui hic dormitare in seculis leditius. Idem minor Cheilus March. 1.4. ver. 4. Apocal. 6. v. 1. Thessal. 4. v. 2. Praecl. S. Hilarius can. 2.6. in Marth. in fine. *Parvus quis nos effe censetur: quis dei operari iuramus, discendimus sufficiens expeditionem exquirat.* Quocirca Agapej, sit Horus Apollo lib. 1. Hierogl. 4. volentes significare mortem, pingebant mylcoracem. Sic enim hic drepente pullus cornicium noctis sic & moes homines nec opinantes inuitat atque obruit.

VERE. 4.
Nomen pro
bonum.

Sed huius paucis nominis.] id est, paucos Christianos verè fidèles, paucis capita nominatione reconfituntur, iusta sunt aīs. Spud Senecam lib. 1. de benef. c. 12. & alio. Hinc illud Tiballii in Eleg. *Nec fidem firmis nominis.* Et Horus. *Pater à reliqua filie nominis.* Sic Dei nomen vocatur ipse Deus nominatus, ut Deuter. 18. 5. *Ipsum digno Domino Deum natus est et misericordia nominis Domini.* Psal. 1. 12. *Glorias habent in te omnes, qui diligunt nomen tuum.* Ierem. 1. 16. *Intrau in sermone meus magna ait Dominus. Nominis,* inquit Ambro. *Exaltat pro vita nominatis & famosis ob extiam virtutem, qualis est inter malos esse bonum, & innocentiam baptisalem confundere, idque suo studio sine Pastoris cura, impò in tanta eius incuria, Sic Exodi 3. 3. dicit Deus Moi vero perfedisti: Non es tu nomen, unde explicans subdit: Iohannes: Quoniam iniquitatem vestimenta tua.*

Paucis ergo nominis vocat paucos fidèles & fandos, quorum Deo nota sunt nomina, id est, quos nouit, & sicut, quoru[m]que nomina scripti in libro vita. Ita Beda, Ambros. Haymo, Alcazar, & alij.

Alludit ad malites, qui nomen dant militiam: hec enim nomina à dno catalogo militum inscribantur. Rursum ad Pastores & Episcopos, qui nomina fidelium dum baptizantur, catalogo Christianorum inscribuntur. Denique alludit ad librum vita, cui Deus eos inscripit inchoat per gratiam, & perfectè inscribet per gloriam, si in gratia, vique ad finem vita perfuerint. Addit Alcazar, restitutio Christianos appellari nomen: quia in baptismio dantes nomen Christo testati & profelli sunt le debitos esse institutionis Christi. Nomina enim sive apud Grecos & Latinos significant debitus, & debitores. Hoc subtilius est, quam solidius.

Quoniam iniquitatem vestimenta tua.] id est, qui luxurie lordinus non inquinaverunt corpora sua, que sunt quasi vestimenta animarum, ait E. Aretas.

Secundū, Alcazar per vestimentum accipit confessionem, Hec enim mundans, & inquinatur.

Tertio, & apud, vestem vocat partitatem & insecutiam, quam cum vesti candida in baptismo accepissent, & conferuarunt, vel certe peccato inquinatum per penitentiam repararent, ita Ambros. Haymo, Beda & Riber. Innocentia enim & puritas est quasi vesti & stola anime, eius nuditas enim tegens, tamquam mitre exornans, vnde proprie tam premitur ei, vestes splendidas

A gloria celestis: *Qui vicem, inquit, sic vestimentum vestimentum abis.* Alludit ad vestem: candidam quam accipiebant in baptismo certo rito & formula, qua monobant eam confermare, ut illibatam eam profertem Christo venienti ad iudicium, de qua dixi Roman. 6. ver. 3. & 4. Huc facit illud Eccl. 9. ver. 8. *Omnis tempore vestimenta tua sunt candida.* Hunc in monasteriis monachorum dum vestitur, datus vestis candida, monachus ut eam non inquinet, sed candidam conseruat. Quocirca apostolus S. Paulinus de Celsio puer, pauperes & abiectos spe futuræ glorie his verbis comindat.

B *Lampe expedita sarcinis egrediuntur,
Laxate venustra pedes;
Et caputa luce vestimenta,
Efflos nudi facete.*

Verum, cur horum candidorum Episcopo memoriem reficiat? Recipit Alcazar; ut significet se propter paucorum illorum merita & orationes Episcopum non abdicere; sed eum curam gerere, idque eum exhortari ad penitentiam. Rursum Episcopo proponit illastre subditorum exemplum, ut erubescat le ab illis facilitate superari, & prauos mores emendare studeat.

Et ambulabunt mecum in albis.] id est, in pulchritudo & splendidissima felicitate, in trona immortalitate, claritatis & glorie. Sic enim de Beatis quasi albata & gloriosi ait c. 7. 9. *Ansch fistis abis, & palma in manibus eorum.* Alter Alcazar: Promovit, inquit, Christus eis vestes albas, id est, maximam honestam conscientiam in conditatem, qua fruuntur iusti in hac vita.

Qui uero peccatum, & flatus peccati in quo verterat: in eo enim degebat hic Episcopus Deo mortuus. His flatus ater est, quia tristis, miser & funefius: vnde si eum vicerit, & a peccato relinquerit per penitentiam, promovit ei quod vestitur abis.] Scilicet flota glorie iam iam dicta. *Nen est gloria victoria, nisi vix fuerit laborosa certamen, ut S. Ambrosius Offic.*

Et non debet nomen eur de libro vita.] id est, dabo ei donum perfuerit, nec simus eum labi in mortale peccatum, quo iustitiam amittat. Ita Peter.

Secundū, Ambros. & alij: Liber, inquit, vita est immutabilis, & qui semel in eo scripsi est, deleri non posset: delentur ramen aliqui non secundum veritatem, sed secundum existimationem hominum, qui putabant eos esse fandos & scipios in libro vita, cum reuera scripti non essent, q.d. *Non debet non,* id est, declarabo eum non fuisse delatum de libro vita. Sic & August. in psal. 68. ver. 19. *Delentur de libro emittantur:* Delentur, inquit, non reuera, sed secundum opinionem & spem ipsorum. Cum enim prater spem videbunt se esse de numero dominorum, quasi delenti esse videbuntur de libro vita. Obiicit hic expunctionem S. Thomas 1. part. quæst. 14. art. 3. non deleri de libro vita promitti hic Sandis quasi mercede à Deo: hoc autem merces non est finis in opinione hominum. Responde Petrus, esse misericordia: per negationem enim significari affirmationem, q. d. *Palam faciam cum esse de numero Sanctorum, canonizabo illum.* Hoc enim erga est merces, laus & gloria Sanctorum.

Tertiū, Riber: *Non debet,* id est, non dam nobis eum, sed perpetua gloria uiuere faciam. *Erit*

VERE. 5.

Dilectus
quis de li-
bera vita,
quoniam
Puma ex-
posita.
Seconda

8.1.1

Tertia

In Apocalypsin.

Cap. III.

57

Eft metonymia; pominat enim obiectum pro pos.

Quarta
genitina.

A Christo-fideles, pieatis & Dei-cultus studiosi, qui modice adhuc fuerunt virtutis, sed a Deo protecti, & felicibus euangelib[us] audient, quales sunt nouitij nunc in fide, nam in Religione, ait Alcazar.

Quocirca hec ad Philadelphensem epiphila, ut & illa ad Senvenensem, nihil reprehensionis continet. Primum ergo, laudatur hic Episcopus. Secundum, predicationis ei gratia & efficacia, quam aduersarios conuertat, promovat. Tertiū, pollicetur ei Christus in tribulatione prædictum: unde ad confitiam & perseuerantiam eum exequatur.

B Quartus, quinam fuerit hic Episcopus? Rely.

Autocœs & Lyrae. (qui sit, hanc esse communem Interpretum sententiam) fuisse S. Quadratum, qui fuit doctus & celebatus Martyr sub Adriano Imper. cui & librami, sive Apologian pto Christianis obiulit, quo & Adriani animum florilexie, ut persecutionem in Christianos electrum fieret & inhibitor, teste Eusebii lib. 4. hist. 4. Fuerit ratio temporis. S. Quadratus enim floruit sub anno Chilii 117. id est. 1. 8. annis post scriptum Apocalypsi: Verum obstat, quid S. Hieron. & alii tradidit. S. Quadratus fuisset Episcopus Atheniensis, non Philadelphensis. Unde Petrus, Alcazar, & alii negant hunc Episcopum fuisse S. Quadratum, alteriusque incertum esse, quis fuerit hic Episcopus.

C Hoc dicit Sanc[t]us id est, angelus & amator sanctitatis & veritatis.] Id est, verax, & fidelis (hoc enim est Hebr. 13. 20. nomen, vel amen) in praedictis promissis, quae pro veritate & sanctitate certant & vincendibus promisit, ita Rober.

Secundum, Alcazar, Verus, id est, perfectus, ut Philadelphius videat in Christo se necdum esse verum, id est, perfectum; ac in eo confidet, quantum a perfectione absit. Hinc græc est: καὶ ἡ τέλειος ἀπόλυτη σάνδαλος τῆς ἀρετῆς, scilicet Antonomastie per excelleniam & principatum. Addit Alcazar, nos duo, sed unum tantum hoc esse epitheton, scilicet, Sancto verbo, id est, qui habet vetam sanctitatem, veram, id est, perfectam. Sic enim sapientia in Scriptura verum non opponitur fallo, sed imperfecto, ut cum de Natura tamæle sit Christus Iohannis 1. v. 47. Ecce verbi Iraelita & de se, Ego sum verus verus Iohannis 1. 5. 1. Sic Eucharistum vocat patrem de cœle termino, Iohan. 6. 32. & cap. 4. 2. 3. Veri adorantes. Et t. Timoth. 6. 19. Ut apprehendamus veram vitam. His sensus aprior est, quia anterior est, magisque strigil. Proposito enim Christus Philadelphio, qui erat modicus virtutis, suam sanctitatem perfectam quasi speculum, & quasi leopum, ut ad eum spectaret & contineat.

D Qui habet clavem David: qui aperit, & nemo

claudit; claudit, & nemo aperit.] Primum, Rupert. Secundum, Richard. Lyra. Ionachim; Thomas, Paternus & Viegas. Clausus David, inquit quinque, est referatio & intelligentia S. Scripturæ & omnium Prophetarum, inter quos David generere, gemitus, regno, vaticinio eminuit, & ad viuum mortis Christi expellit; ut, qui Davidem intelligens, exteror Propheta faciliter intelligere possit. Sie enim Lucez 11. vers. 5. a. dicit Christus Scriptis: Traful clavem scientis.

Secundum, Primus, accipit potestatem regiam. Secunda. Christi. Hec enim dicitur clavis David, quia de Davidis stirpe natus est Christus, & quia David rex fuit typus Christi regis. Sicut enim David rex super

V. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1

- super carnalem Israël regnauit, sic Christus regnauit super Israël spiritualem, id est, fideles.

Tertio, Aosbherus : clavis haec est Christus, unde non sit, que sed qui scilicet Christus, aperte. Christus ergo & est osium, Iohann. 20. *Ego sum osium;* & est clavis, & est clavis ipse qui aperit. Itaque Christus aperit incedulum ad cedendum, voluntatem ad diligendum; aperit clam pīs, claudit impiis.

Quarto, clavis quae aperit paradisum est crux, sicut Hugo & Alberus. S. Chrysostomus homil. 4. de Cruce, & Alazar : *Cruce;* sit, Christi est velut clavis, qua ipsa calum aperitur, & velut instrumentum omnipotentie Christi, quod est clavis regis, qua omnes res claudi & aperiunt possunt.

Quinto, clavis haec est penitentia, ut idem Hugo.

Sexto, S. Thom. p. q. 17. art. 1. ad 2. hunc locum intelligit de clave & clausura, qua Christus resurgens limbum Parvum clausit, ne quis ultra illuc descendat, itaque calum Ad peccatum clausum, sua morte nobis aperiat. Rursum in respons. ad 3. Clavis, inquit, inferni, qua ipsa aperatur & claudatur, est portas conferendi gratiam, per quam homini aperiat infernum, ut felicitas ex ea a peccato, quod est porta inferni. Claudit vero infernum preferendo hominem, ne ultra in peccatum relabatur.

Septimo, & optimè: clavis haec est templi Davidis & Salomonis, id est, est clavis Ecclesie, cuius typus erat verus Iudaorum templum. Clavis ergo haec significat, Christum habere summam potestatem in Ecclesie, ut illam aperiat illis quos per suam gratiam ad eandem vocat; claudit vero, id est, excludit ab ea, quos habere non fuerit, prout infideles, qui refutant fidem & gratiae Christi. Loquuntur de Ecclesie quasi de una domo, prout templo, cuius clavis habet Christus. Vide sequitur: *Ecclesia dedit carum te sibi aperire;* ut felicitate te predicante, multi per gratiam meam ad fidem veniant, & Ecclesie intrene, quos nec Dominicianus, nec minz, nec petre pro- D hubere posuerunt: *obitum enim apertum significat occasionem, opportunatem, facultatem, siquid, ac copiam conversionis hominum ad Ecclesiam.* Christus enim ut homo (de eo enim hic agitur) est summus Dei in Ecclesia minister, Ponitex & Rex, in dō Rex regum, & dominus dominantium. Quocirca clavis haec Christi ad appetendum & claudendum regnum calorum, fine dubio includit potestatem excellenter ad remittendas non solum penas, sed etiam culpas; cuius participatio omni communice Apollolis, ut Franc. Suates tract. de penitentia disput. 16. fedt. 4. Vnde recte ipse infert: *Ego Petrus & Apolloli habent potestatem absoluendi a peccatis, itaque aperiendo;* ac ea remittendi, itaque claudendi calum. Ita in vita S. Iohannes Chrysostomi legimus, S. Peterum et apparet, se dedisse duas claves, dicendo: *Ego sum, qui confusus sum filium Dei habeo* potestarem remittendi peccata, ista clavis sunt signum rei iuridictionis. Rursum, haec clavis inservit potestis & imperium Christi in mortem, & infernum, de qua dixit cap. 1. *Ego habeo claves mortuorum & infernum.* Alludit enim ad persecutions Ecclesie, immittentes qui dicunt, Inquit Ecclesie graues velationes; sed ego so & Philadelphie, qui modice ex virtutis, ab in seruando im-

A monem & iudemem tibi habeo: enim claves tam Ecclesie, quam mortis & inferni, omnino supremus fuit Dominus, ita Alazar. Sic Christus. Matthei 16. 19. promisit Petro, quasi Principi Ecclesie, claves regni calorum: *Principibus enim datus clavis orbium, ut eas aperiant & claudant quibus voluerint.* See cap. 9. vers. 1. *Vnde ait, filium & datur ei clavis portarum abyssi.* & aperient portas. Et cap. 10. vers. 1. videt Iohannes angelum habentem clavem abyssi. Alludit ad Iaia 2. 2. vers. 1. vbi de Eliacim filio Heliaco, quem amorem Sobna in pontificatu veteri Deus substituit, dicens: *Dabo claves domus David super humerum tuum;* & aperies, & non eris qui claudas. & claudas, & non eris qui aperies. Vbi Eliacim promovit fumum poecitas in domo & sulla regia, ut primus fu rege; vel ponitis, ut Hieron. & Hebr. summa & postulativa poecitas in templo: hoc enim dicitur domus David, quia David Salomonum totam ideam & fabeticam templi delineauit, & preparauit. Sensus ergo Iaia est: quasi dicat, Dabo Eliacim Pontificarum, ut sit praefectus templi, illudque claudas & aperias ad fibrum. in S. Hieronymi, Cyrillos, Procopius, Haymo, D. Thome, Lyranus, Dionys. ibidem, & Ticonius, Primas, Andreas, Arcatas, Beda, Anselm. Ribeta, Peter, Alazar hic.

Ecclesia dedit carum te sibi aperire (predicationis & conseruationis Gentium) aperiat; quia medicina buber vivit. J. Grätz *Apocalypsis,* id est, potentiam: quasi dicat, Quia ex te infirmus es & debili; hinc ego deo obitum tibi aperatum, & scilicet non tuus, sed meus viribus, & me aperiens, non tantum Genes, fed & Iudeus, adducas & inducas in Ecclesiam. Hoc est enim quod subditur, *Ecclesia dedit te frangere foras;* qui se dicens indecessus est, non sunt: Ecce faciem illas ut veritas & ad- rem ante pedes tuos.

Iochanan Abbas hanc prophetiam Angeli Philadelphia intelligens de Ordine quodam novo futuro in Ecclesia: quem, ait, deligans Iesu, qui per multos alios preclarus est & amabilis, & tempore novissimo multiplicandus & dilatandus. Multi folicipati sunt cum designata Societatem nostram, ut referat fusus hic Virgat. fedt. 3. quod in ea sit Philadelphia, id est, amor fratrum. Secundum, quod ei dicat hec, *Santum & verum;* quia contra infideles & hereticos, arque at malos Christianos Societas hac pro fidei veritate & sanctitate depugnat. Tertio, quod Deus ei de- dedit osium aperatum ad conseruationem Gentium. Verum, haec obscura, & incerta sunt; adeque. Tertius enim confit Iochanan in Apocalypsi non tam propheticaz, quam diuinale & conjectuale ex S. Scriptura. Et clarum est hanc eius explicationem non esse literalem, sed my- E sticam.

1. *Quia medicina habet virtutem.* J. Praelat, Ioa- chimi, Lyranus & Dionysius exponent: quasi dicat, Non accepisti donum magna, id est, miracula parandi. Vnde et Ticonius exponit, quasi dicat, Modica tua est fides. Magna enim fides requiritur ad miracula, ita illud: *Sed habemus si- dem sicut granum simum.*

Secunda, Ambros. & Victorinus: quasi dicat, Non accepisti magnam scientiam & intelligentiam S. Scripturae.

Tertio, Richardus: quasi dicat, Imbecillo es corpore & medicina habes vires. Alij habet tria

In Apocalypsin. Cap. III. 59

Iungunt, q.d. Modica tibi est sanctitas, modica sanctitas, modica sapientia. Vide ergo quim si modicus, & quim modice de te sentire debes.

Quarto, Robera: quasi dicat, Parus polles gratia, & poteris facultati; paucos potentes habes amicos, qui te ab iniuriorum iniuriis tecum curant (vnde notar Andreas, vrbem Philadelphensem exiguum fuisse, & ambitu & eiusum numero) magnas tamen vires habes patientia & virtutem; quia, ut sequitur, *Seruans verbum meum, & non negavit nomen meum.*

Quinque, Primus Haymo, Beda & Thomas: *Modicam, id est, humilem & modestam: quia dicat, Agnoscit te parum posse, parus habere vires, quia non inibi, sed in Deo spiritu reponit.*

Sexto, Albericus: *Modicam habet virtutem, respectuam, scilicet respectu officii clausi Evangelicae predicationis, quod tibi appetendum est. Aut, ut Thomas, modicam, respectu magnatum virium, quas habebis in celo.*

Septimo, & optimè: quasi dicat, Modicas habes vires ad conversionem infidelium, praesertim Iudeorum; vnde eas ego ipse supplebo, & augebo, faciliusque vi eos supereres & conuerteras. Hoc est enim quod paulo ante dicit: *Ecco dedit cor am te omnium operum.* Vnde & subdit: *Ecco dabo de synagoga faciana, qui se dicunt Iudei eis, & non sunt, sed metuuntur: Ecco faciam illos et venient, & aduersent ante pedes tuos. Deus enim sapit ad teas magnas, qualis est conuersio animatum, virtus hominibus infirmis, indolitis, infasciatis, refite. Aproposito 1. Corine. 1. vt ostendat non ipsorum, sed vi virtutis illi hoc opus. Vnde rectè colligit Alcazar, prædicatores minus sanctos sepe plures conuertent, quam conuertant iij qui sanctiores sunt: vñ S. Iacobus viuentis & in Hispania prædicans, paucos admodum conuertit. Sic Iudeorum connectionem promovit hic Christus Philadelphio, quam negavit cap. 2. ver. 8. Samptuarii, qui erat probatus & feliciter virtutis. His vetum est illud Aproposito 1. Corint. 1. ver. 9. *Virtus Dei in infermitate nostra perficitur.* Vide ibi dicta. Aut ergo: *Modicam habet virtutem: quia ad Iudeorum conversionem magna requiriuntur vires spiritus, prædicationis & zeli.* Licit enim ad hanc conversionem validè iuuer scientia, eloquencia, miracula, nihil tamen eam ita promouet & perficit, atque robusta fanditas, & zelus efficax prædicatiois & Episcopi. Hec enim erum, labores, persecutioes, difficultaque omnes in hac re occurrentes fortius non tantum tolerat, sed & superat ac perfringit. Atque haec deessa Episcopo Philadelphio. Vnde eam supplices Christus ait: *Seruans te ab hora tentacionis, que ventura est in orbem universum.* Quocumque monens eum, ut eum Dei gratia fortior cooperando, cam fibi comparet, & imbecillitatem supererit, stimular eum proponens ei appositum præmium solidam columnam: *Qui ticerit, inquit, faciam illum columnam in templo Dei mei, ita Rupertus, Andreas, Aretas, & Alcazar.**

Et formalis verbum meum, pœna fidei, & doctrinam Evangelij. vnde explicat subdit: Et non negavit nomen meum.] q.d. Licit sis modice virtutis, tamen eam nœc expendisti, ritè ea vius es, me felicet eam protegente & corroborante: quocumque esto fortis & durum martyrij agonen non obieris, nec aliud ob virium imbecillitatem

A obire possis, tamen non negalii, nec tribuisti nomen meum, sed illud confessus & profulus es. Quapropter ego te, talique vires promouens iis utrū ad res magnas, faciamque ut conuertas Iudeos, vnde sequitur.

Ecco debo de synagoga faciana, qui se dicunt Iudei, &c.] Quasi dicat, Ego Iudeos, & Iudeitanos, qui fuisse habent Synagogam, non Dei, sed facian, & quia contra Christum & Christianos conspirant: Iudeos iniqui, conuertam, dabò que tibi subdito, ut conuerti ad Christum, adorent, id est, procedant ante pedes tuos, & supplices tibi, quasi Episcopō suo, omnino fesse subiulant.

B *Aduersent ante pedes tuos.*] Significatur summa fiducia deo, trascendens & sublimis erga Ecclesiam, & iisque Prelatos. Hac enim adoratio procedit ex apprehensione excellentie Prelatorum plenumq; humanæ, & minus quam diuina. Sic Nabuchodonosor, licet Gentilis, Daniëlem adorauit, cum ei spiritu diuino sonnum suum retulisset & exposuisset, Daniel. 2. 46. Sic filii Prophetarum audientes spiritum Elie regnante super Elioseum, adorauerunt eum proximi in terram, 4. Reg. 1. 15. Simili modo Abdias procurator Achab regis adorauit Eliam Prophetam, 3. Reg. 18. 7. Sic beatissimum Petrum pescatorum, modo genibus premulsi adoras: *Gentilium multitudine,* ait S. August. serm. 1. de S. Petro & Paulo. Sic olim fanius Confessores obtestabantur, dicentes: *Obsecramus vos per vestigia vestra, in ista Magdalena que prostrata ad pedes Christi, veniam peccatorum precabatur, Luce 7.v.38.*

C Audi S. Chrysostom. hom. 1. in Acta Apoll. Primi fideles, inquit, pretra ruram penitentia ad pedes Apollerorum, non ad manus, declarando fidem, putatas & reverentiam, quam habebas Apolleum, & quid maius dicebas, quid ab eo recuperatur, quam quid ab eis donarentur dona. Idem hom. 59. ad populum Antioch. cum monachis, & monachos adest, coramque pedes osculando depetratur. Accide, inquit, sanctis tangere pedes. Malo namque locutissi est Iohannem pedes tangere, quam dilectorum capit. *De omni nisi, si quidam queruerit pedes apprehendere, quantum regiam tantum habent figuram: non ipsum in se habentem Christianos non pedibus tenetis, & saltem eis & sancti sunt pedes, sicut viles sint: iniquitatem vero neque caput venerandum est.* Sanctorum namque pedes magna porturunt: quamobrem & dilecentur eis pedibus palmarum exconferunt. Idipsum perdidit Iohannes cap. 49. ver. 12. *Erunt reges nrae tui, & regna nrae tue.* *Vidu in terram denique adorabunt eis, & palmarum pedum mormem ligent. Vide ibi dicta.*

D *Quoniam formalis verbum patiens mea.]* Vers. 10. E hom. id est, exemplum, ait Haymo & Beda. Secundò, & genuinè, verbum, id est, præceptum, & promissionem patiens mea. Sic enim S. Ioannis in Evangel. sapientem meum significat. Vox quoniam, ad sequentia referenda est, non ad præcedentia: quasi dicat, Quia tu feruisti præceptum meum, quo felicet ego præcepi, ut patienter, longanimitate & perseveranter ferres omnes persecutiones ob spiritum auxilij

auxiliū & liberationis meū , aequo ob promissio-
nem coronæ eternæ , hac de causa dabo tibi p-
mittum quod subdō , scilicet : *Ego seruabo te ab ho-
ra tentationis , que ventura est in artem uniuersi-
tatem .] Ab hora , id est , à tempore . Tempus enim
tentationis viri huius , quia brevis est , & velut
tempes transiens , hinc vocatur hora . Viderat
loqui de tempore , & persecutione Traiani , que
valida fuit & vniuersalis , aequo instat ignis exar-
fir , sed mox defit & velut rubeo petratur . De
qua Eusebius lib . 3 . histor . 31 . ita Ribera & Al-
cazar .*

Addit Alcazar , horam Græcis latiis patere ,
& absolute significare tempus . Hinc quatuor
anni tempora , vocant horam cœlum , horam
autumnū , horam hyemis , horam veris . Sic horam
iuentutis , vocant etatem iuentutis . Alludit &
ludit in voce verbum , quasi dicat , Quia tu seruasti
verbam meum fideli executione , ego vicissim ,
qui sum Verbum Dei , seruabo te fideli protec-
tione , ut , cum pondas persecutionis future ob-
vites modicas , quas habes , sufficiere non possis ,
illud è te amolias , ne et cum aliis iniquitas ita
Alcazar . Minus rectè Thomas Anglicus exponit ,
quasi dicat , Seruabo te , non , vt oon tentaris , sed
vt tentatio non vincatur . Sic enim dicens de-
busset : *Seruabo te ab hora .* iam autem dicit : *Ser-
uabo te ab hora .*

VII. 11. *Eccles venit cœla .] Te adiunctor & coronauerunt
vnde Rupert . & Richard , putant hic significari
hunc Episcopum citò moriturum . Excitat ergo
illam ad persecutantem , proponens ei , Primò ,
brevitatem vitæ . Secundò , protectionem & opem
exlestrem ; Tertiò , coronam aeternam .*

*Tene quid habes , ut nemo accipiat coram tuum .] Arabicus , tene quid habes . gr case ne quis
accipiat coram tuum . Tene . id est , perge tenere ,
retine constanter . Significat enim *Tene actuam ,*
non inchoatum , sed continuatum . Licit enim hic
Episcopus ab ingenti illa & vniuersali tentatio-
ne , Dei protectione esset futurus immuni . tam-
en non erant etiam minores defuturæ , quales
quoridic incurvant in vita hominis , & maximè
occurrebant Christianis initio Ecclesiæ . *Tenue
enim (gr accipere)* , id est , locus tentationis ,
studium & agor ës via a humero super terram , sit
S. Job cap . y . 1 . ita Sepuag . *Tene ergo quid ha-
bes , id est , retine fidem & patientiam quibus oc-
currente temptatione & afflictione , ne quis coro-
nam tua fidei & patientie promissam & prag-
matam , non absoluē , sed sub conditione (si vide-
licet pretest & persecutes) te non perflanet , sed
cadente , accipiat .**

Pulchrit Rupert . *Tene quid habes , q . d . Tu in
bambulata ferme pede confusile , ne metu pede corrues ,
corrunde coronam tibi preparaverunt amicti , &
alii tibi faciendo eam accipias .* Sensus ergo est ,
q . d . iam fortiter & feliciter in studio Evangeliz-
azz vita & doctrinæ decurrente & decertando
victor penè coronam tenes , illa iam quam est
tua ; quia in tuis manibus , in tua est potestate .
Vide ergo ut illam constanter retinas , nec tibi
ab alio eripi finas . Simili modo ait S. Paulus 1 .
Corint . 9 . 24 . *Sic corrue ut comprehendas .* Allu-
dit enim ad morem Agonizantium , qui ex aliquo
eminenti loco appensam coronam , incitato
quam oscillante curu manibus entropiebant , ut
erudit probat Petrus Faber lib . 2 . cap . 27 . Ago-
nizati . Quòd respxit S. Chrysolophenus homin . 7 . in

A epist . ad Hebreos . *Abiue pender bracium . Et Chrysolo-
phus ferma . 15 . de Infantibus pro Christo neca-
tis : Confessior tacentes , nefantes pugnant , tan-
cent inscrij , ignorari solant palmas , certe rapiunt
ignorantes .* Celsiodorus demique lib . 11 . Vari-
cum cap . 35 . *Si Olympiaci curru agitaver repa-
rare post labores .*

Hinc pater Primò , justos & sanctos viros , etiam
à Deo laudatos , posse à gratia & virtute excide-
re , ac neminem esse ceterum de sua persecutio-
ne , & salutem . Secundò , etiam prædeftinatos
per absolute excidere à gratia ; quia possunt gra-
tiam prædeftinatione negligere , ac proinde non
eligi ad gloriam , nec coronari . Nec è sensu com-
posito excidere non possunt ; quia completa præ-
deftinatione includit præficienciam persecutio-
ne , & consequenter salutis & glorie . ita S. Thom . 1 . p.
quest . 23 . Tertio , *tene quid habes , innat huic
Episcopo modicam fuisse virtutem , ut dixit vers .*
8 . ut illi de lapsu fuerit periculum . Vnde de eo
illum hic moner , ut contra illud se munias &
corroboret per confianciam . ita Alcazar . Quartò ,
significatur hic Deus solete vno eadente alium
eius loco & premio subdituere . Sic homines an-
gelis , Christianas gentes Iudeis , Machiavilis
laudes substituerunt . Quintùm Primalis Beda , Amberg .
& S. Augustinus lib . de Corresp . & gratia cap . 15 .
hunc colligunt , certem & definitum esse præde-
ftinatorem numerum , qui nec augeti possit , nec
minui ; ideque non solum formaliter , sed mate-
rialiter , id est , non solum quod tot salvandi sunt
sed etiam , quod hi & illi nominantur , non alijs ,
inquit D. Thom . 1 . p . quest . 2 . art . 7 . Quod in-
tellige de prædeftinatione completa , que inclu-
dit præficienciam futurae persecutio[n]e clero[r]um
& clero[r]orum . Alioquin si de inchoata loquar , ab-
strahitque à præficiencia persecutio[n]e , nec for-
maliter , nec materialiter , certus & definitus est
electorum numerus , ut patet ex hoc loco : *Tene
quid habes .* Senitus enim est , quasi dicat : Potes
electione tua excidere , vide ne excidas . Contraria
tamen videatur velle Primalis Beda , Amberg
& S. Augustinus loco citato , scilicet , faltem for-
maliter ante præficienciam , certum esse nume-
rū electorum : v.g . tot præcise coronas esse de-
creta , ita ut si vna ab uno auferatur , illa detur
alteri . Hoc enim hic videatur dici . Nam bonum ,
quo communis , eo diuinius est , ait Alcazar .
Itaque , inquit , ipse Deus quasi sapientissimus ar-
chitectus ante omnia definitus , & mente designatus
Ex Ecclesiæ celestis fabricam , quoniam scilicet in
ea futuri sint præcise sancti & electi , quasi vni
lapides : non phantes neque pauciores ; que in
eo certinat exactissima & sapientissima eius dis-
polatio , & apta rei definitoria proportio . Sic uero
in edificio materiali prior est numerus lapi-
dum in mente architecti , quem huius vel illius la-
pidis electio : reprobatio autem huius aut illius
lapidis coniuncta est cum alterius substitutione
in locum eius , qui dum incidetur aut poli-
tur , inuenitus est invitus . Ita in spiritali elec-
tissimi ciuitatis edificio , numerus electorum est prior
intentione , quam huius aut illius hominis fatuus
& reprobatio eius qui erat vinculus & iustificatus ,
semper coniuncta est cum alterius substitutione .
ita ipse .

Verum respondeo , hoc non semper , sed sub-
inde fieri , videlicet tunc , cum quis alteri in offi-
cio succedit ; ut hic vno Episcopo decidente ,
alius

Prædeftina-
ti possunt
damnam ,
et respa-
non dam-
bentur .

An certus
sit electio[n]
numeris
ante præ-
ficienciam
finalis per-
fecione ut

Resp. nega-
tiva .

In Apocalypsin. Cap. III. 61

alius ipi in officio , ac consequenter in corona , si alter ab ea exciderat , succederet . Alioquin enim Deus , qui omnes ad has coronas vocavit , cuique suam preparauit . Deus enim non homines coronis , sed coronas hominibus preparauit & adornauit : corona enim est pedes hominem , non homo propter coronam . Secus est in domo : ibi enim lapis est propter dominum , non dominus propter lapides . Adeo , architectum prius quidem designare partes domus in communione ; non autem in particulari , ut , v. g. in ea sint tot praecise lapides , non plures : hoc enim est impossibile . Idem facit & Deus : nimirum mente de- stinavit ab aeterno , ut in caelesti Ierusalem essent tot ordines Angelorum & Sanctorum in com- munione , v. g. ut in ea esset chorus Prophetarum , chorus Apothorum , chorus Martyrum , Episcoporum , Coepiscoporum , Virginum , &c. Non autem destinauit , ut tot praecise in ea essent Prophetae , non plures ; ut Virgines & Martyres , non plures . Hoc enim nimis arctum & minu- tum est , quam ut debeat summam illam maiestatem , cuique liberaliter , & communione prouidentiam . Quid enim decoris debeat ordinis Prophetarum , si unus in eo sit amplius , vel minus numero , ut ipsi volente , à Deo praefectos ? Quid Virginum , Confessorum , Monachorum , Martyrum choro accederet , si in eo praecise sunt centum millions virginum ? Quid decedet , si in hoc numero unus alterius deficiat ? Omnibus hos chores , & eorum brauia proponit Christus , omnes ad illos inuitat , omnes coronas co- rum bene obseruat . Vult ergo non tantum omnes falso fieri , sed & ad nobiles haec coronas magna virtute , & sui victoriae quilibet , nemine excluso , emit . Ergo non certantes coronis , sed coronas certantibus & vincientibus adspiciunt & praedestinavit . Non ergo tot praecise coronas , v. g. centum millions , praedestinavit sicut in genere & communione praedestinavit , ut tot essent coronae , quae esse futuri in agone & certamine suo vi- ctores .

Simili modo rex & princeps nouam urbem D condituras , prius describit ideam generalem vir- bis , v. g. ut tali loco sit forum , tali templum , tali domus ciuicae ; tot sibi placeat , tamen inuenient ambitus , &c. Non autem describit singulas domos in particulari . Rursum describit singula of- ficia & opificia in urbe necessaria , non autem singulos ciues . Denique si quis officialis , vel opifex urbi necessarius deficeret , curaret alium surrogari . Ita fecit & Deus in sua praedestinatione , qui primam ideam descripsit Ecclesiis tam militantis , quam triumphantis . Unde si quis Episcopus (vti erat hic Philadelphensis) Pastor , aliisque Ecclesiis necessarius aut per- tenuis deficiat , mox curat ei alium surrogari ; pra- festum si fideles , vel Ecclesia idipsum petat & eret .

Ita cum est quadraginta Martyribus , in stagnum gelidum ob Christi fidem conicatis , unus vim fel- goris non ferens deficeret , & ex stagno exiliret , mox in eius locum custodem Martyrum surro- guavit , quia idipsum Martyres obsecraverant . Una enī omnia erat oratio , ait Sanctus Basilius homil. 20 . *Quadragesima in fidem ingressi sumus , quadragesima vero Domine corona denuo sumus , ne una quadriginta hunc numerus deficiat . Etsi ut honore hic nu- merus , quem tu quadraginta dierum secundum decen-*

*A rebus , uti & Moies & Elias . Quocirca Deus eos exaudiat , suscitare ianitorum , qui & illorū oran- ter , & lice circumfatos , & solitam glaciem , & quoddam ex celo descendentes angelos tamquam à rege milios , qui coronas 39. milibus distri- buerent , insuens , ut secum loquebatur : *Quadra- ginta hi sicut quadraginta corona vobis est . Que- dum cogitat , videt unum , cui animus ad frigus ferendum defecerat , exisse in proximum balneum , quod tyrannus deficiens preparari inlerat . Quocirca ipse sibi detracit vestibus , Christianum se profelit , in gelidam inficit , ac Martys effectus , coronam , quam quadragimus amiserat , accepit .**

B Ita Sanctus Franciscus initio Ordinis sui , cum pauci essent , & nonnulli deficerent , adeo ut Franciscus timeret , ne Otto deficeret , aut valde deprimeretur , ac nimis lete sacerdotem , idēc ut se valde affligeret , Dominusque ut hoc auerteret , obsecraret , audiuit ab eo : *Quid tu- beris Francis , aut quid angeli , cum tuorum fratrum quipsum vel Ordinem defera , vel in Ordine scandalum crederis ? Ad foris existimat ut te religio huic gregis confundat , ut non me intelligat supererum eum esse rellorem ? Quis cum planius , nisi ego ? aut quis prater me homines ad pauperi- tatem vocat , vel vocari persequendis vices suppeditat ? Ego eis perdidi , ego eis renovereb & seruabo : ego illa cadentibus alias origam atque substituam , ac , si unius ad omnium redetas , ego in eum locum ad- ternum excito , qui ultime coronam accipiat , sicut si mundum nunc fuerit , efficacem ut nascatur . Quod si tres tantum in ea permanferint , et ipsi nonnullum deforant , sed ora bas semper famula mra . Ita referit Sanctus Bonaventura , nimium hor tribuit Deus tunc precibus Sapientie Francisci , tum Ordini ipsi à se instituto , tum Ecclesie suz , cui hic Otto , vti & ceteri , perutiles est . Quocirca miram Dei in consecrandis per tota secula Ordinibus Religiosis , semperque propagandis , & laben- te uno alterum surrogando , prouidentiam cer- nito .*

Ita labensibus in martyrio nonnullis debili- bus , timidis & inconfannisibus , Deus , ut fidei , ac glorie , & Ecclesie suz decus noveret , mox alios substituit , qui pro deficientibus martyrio sece offert , & eorum coronam accepient . Illustrē est exemplum in vita Sancti Nicephori Martyris 9. Februario . Hic enim pro Sapien- do deficiente martyrio le obulit , cuique corona accepit . Cūnam enim Sapientius presbiteri Antiochiae , post multa tormenta fortiter sole- rata , ad mortem fidei causa damnatus est sub Valeriano Imperatore , iamque iustum gladij exce- piatus est , occurrit ei Nicephorus , cum quo similitates getebat ; cūmque Nicephorus identi- dem ab eo posceret , sibi ignotis , & in granam cum eo redire , ille oblinians renunt , cuique offen- sam condonare noluit . Quocirca Deus ei gra- tiam subteraxit : quo factum est , ut fidem Christi sumique nejans liber dimitteretur . Quid cer- nens Nicephorus , & ingemiscens , se pro fide Christi torturibus generosè obulit , ac à Præside damnatus , martyri laetare merito humilitatis & charitatis obdinevit , quam Sapientius ob suam superbia & inclemenciam ita Dei iudicio amiserat .

Denique ita Deus libenti Sauli Davidem , Tertulliano Cyprianum , Origeni Cyriallum , F Ruffino

Quando
Dives vocem
alteri sub-
stituerat in
corona .

Ruffino Hieronymum, Pelagio Augustinum surrogavit.

Aer flumen ad veritatem.

Hoc ergo acti simulo quicunque se excitat ad virtutem agoem, dicisque libi iugiter: *Tene quid habes, ne alius accipiat coram tuum.* Ita S. Alexander se excitatbat dicendo: *Via nobs Alexander, quanta eris confusio tua, cum easter corosubatur.* Rursum, *sab patribus regebat undas, & humiliabatur; in nobis autem auras, & superius, Hec nobis filii, quae conseruantes veri angelicos defensionem.* Item dicenti & excusatim le: *Pater informi sumus; respondit: Crude fili, olympi corpore, & robustis sumus; sed anima nostra imbecilla est.* Ita refert Sophronius, aut ponit Moschus in Prato spirituali cap. t 68.

Postea hac sententia, *Tene quid habes, facet illi sententia Theologicum, quae afferit Deum neminem absoluere eligere ad gloriam cœlestem, nisi post prævia merita. Unde & Chiliss omnibus hisce suis epistolis gloriam hanc nulli, nisi Vincenti, promittit. Quocumque Gabriel Valquez 1. part. quæst. 2. 3. disputat, 89. capite 10. Si deinde, sit, ad gloriam fala estis ante prævia merita, frustra dectis ducetur: *Tene quid habes, ut alius accipiat coram tuum.* Nam si nullus us habebat tam in manu sua, ut posset amittere, reddi responderet, depositum iste in manu Dei, de qua nec vilis alius rapere, nec ipse electus amittere posset. Si enim Deus habet clavum, & ita claudit, eo nemo aperte posset, & aperte, ut nemo claudere possit, recte ita electis clausa erit iarma inferni, & aperta regis calvarum, ut non in manu corrum sit, apertam libi claudere, & clausum aperte: quare non erit ipsi liberum, clausus ianuis in infernum intrare: contraria vero ipsi regis calvarum ut aperto, nemo impedit illis, si velut ingredi, quacumque ratione in hac vita vicerit. Decretum enim Dei per seculum, inutilabilem & ineluctabilem est, ac necessariam impleti debet, quidquid agas. Quare non videtur is, qui electus est ad gloriam abfoluit ante prævia merita, manere liber, ut eam perdere, & gehennam libi accedere possit; fed necessariam ex efficaci Dei decreto salutibatur, ac impossibile est cum damnum quidquid agat. D E Decretum enim Dei à se excutere nequit; ideo illud ipse ignorat. Pericula enim ut regi impotens ad ambulandum, verè non est potens, nec liber ad ambulandum, etiamque ipse se impotens, tem ignorat, & potenter potest. Rursum, sicut is cui Deus concursum suum liberauit, non est liber, nec potens ad agendum, etiamque ipse id ignorat, & potenter ac liberum se putet: ita & hic electus, per decrenum Dei efficax & absolutum beatificandi ipsum, beatitudinem efficiens, definitus & astrictus, videtur non esse potens, nec liber ad eam excutendam, & ad precipitandum se in gehennam, etiamque ipse ignorans Dei circa se decreatum impotentem se ignorat, & potenter ac liberum pater. Sed haec alibi disputanda sunt.*

VERS. 12. *Quæ sacerdoti, faciem illam columnam in templo Dei nos.* [Quasi dicat, Faciam, ut si quis firmus in virtute perficitur, vicerique omnes tentationes, sit magnus & gloriös sum in Ecclesia, iam in celo. Alludit ad duas columnas templi, Boos & Iachin, &c. quibus 3. Reg. 7. vt fuisse ostendit hic Viegas fecit. 6. & Alcazar notat. 1. vbi condensas duas columnas Salomonis, fusse quasi trophæa vñctoriarum Davidis, eretta ad imi-

tationem columnarum duarum, quas Heraules (qui dacentis annis praecellit Salomonem) fixit in Gadibus, hoc titulo, *Plus ultra*, ac praefigurasse, sapientiam sanctitatis (hac enim sunt duas columnæ Ecclesiæ) iungendam fore in Ecclesia Christi. Boes enim Hebreæ idem est quod, in fortitudine: *Iacobus* idem est quod, *preparatio.* Boes ergo significat instrumentum, lachini effigiam. In predicatione autem Euangelij, quis non videat lapidem esse velut instrumentum, sanctitatem verbis esse eam, quæ verbo tribuit effigiam?

Sic Machabeis in sepulchris erectæ sunt columnæ quasi trophyæ vñctoriarum, t. Machab. 1. 5. ver. 29. Sic Roma videmus columnas Trajanæ & Antonini, quasi trophyæ, quibus inculta sunt omnia eorum gesta de vñctoë. Et Trajanæ quidem alta est 120. pedes, crassæ aded, ut sex homines expansis in orbem brachiorum cum complecti vit possint; atque interius per coilem ab imo ad summum ascendentes ac si effet turris.

Vnde Richardus de S. Viator. Primo, sic exponit: quasi dicat, Effigiam, ut qui vicerit persecutions & tentationes, sit columnæ, hoc est, si in se firmus per fidem, resiliens per aquilonem, resiliens per intencions, sublimis per contemplationem, fluentia alijs verbo confunditorum, suffragio orationis, exemplo alienius.

Ez Primitius, Columnæ, ait, in fabricæ & munitioni congruit, & decora. Sic c. mundi vñctores in Ecclesia constant munera dignissimis, & portant alios officia charitatis. Ita columnæ hanc de Ecclesia triumphantibus explicat Ribera, de militante verò Ticonis, Haymo, Beda, Andrea, Areias, Anselmus, & Alcazar, qui multa id probat.

Secundò, Ambrosius, *Faciam*, ait, illam columnam, id est, predicatorum in Ecclesia, quoniam Paulus Galat. 1. ver. 9. Petrum, Iacobum, Iohannem vocavit columnas. Verum quia Origenes, Tertullianus, & alij, qui erant quasi columnæ, ceciderunt, melius, inquit Ambrosius, *Faciam illam columnam*, id est, faciam illum excellum in celo, ex quo non egrediebas amplius.

Tertiò, Abbas Joachim: *Faciam illam columnam*, id est, Praelatum: hic enim Primo, corpora terram, menso calum tangit; Secundò, per vitam adhucm inferiortibus inhaeret, & tamen per contemplationum sursum aspirat; Tertiò, multis tribulationibus expolitus; Quartò, Praelati inter procellos tentationum turbines, superpositam ipsorum curse machinam insuperabilitate portant; Quintò, sunt tranquilli & immobiles.

Notat Peterius, in columna oculo res spectari & laudari, scilicet reclinandum, altitudinem, crastitudinem, firmitudinem, rotunditatem, levitatem, colorem, & materiam, quæ facile est accommodare Prædicatori, Prætato, & culiber excellenti Sancto in Ecclesia, & maximè in celo, vbi Sancti hi quasi columnæ nulli mortali obnoxii, in attenuatam stabunt excelsi & gloriosi.

Denuo appositè hunc Episcopo, qui erat modice virtutis, promiscuitate columnæ soliditas, it ad eam proficiendo contendar, asperit & cincatur, atque pro ea consequenda pro virili labore, gratiam

Prælati sunt
columnæ
ob. 3. ana-
logia.

Omnis doce-
re columnæ.

In Apocalypsin. Cap. III. 63

gratiam Dei invocando, eloque strenue cooperando. Talis columna à Deo effectus est Irenias cap. 1. 18. cùm ab eo audiuit: *Dedi te in columnam munitam, & in columnam ferream.* Vide ibi dicta.

Et foras non egrediebas amplius.] Feras, scilicet extra Ecclesiam, quia per donum constantie & perseverantie, quod ei dabo, fieri poterit perseverabit: q. d. Ita confirmabo eum in virtute, & solidabo, ut nulla vix eum quasi columnam impellere, aut loco suo & gradu derubare, vel dimouere possit. Secundò, & potius, q. d. Firmabo eum in exaltata gloria & beatitudine; & ut foras, id est, extra eam, non egrediebas amplius in omnem extensitatem. Vox enim amplius, non significat quid aliquis Ecclesia vel celo egressus sit, sed quid deinceps inde numquam si egressus, cum antea inde egredi potuerit, antequam scilicet effectus esset columna. Sie summis & amplius Adoe. 1. 3. 34. enim dicitur, quid Christus non sit amplius reueritus in corruptionem, cum tamen Christus nuncquam corruptus sit, sed corrupti potuerit, si corporis fragilitatem & eundem naturalem spece.

Aliorū Alcazar: Per remplum, inquit, significatur Dei cultus & obsequium. Platea & *foras*, significant exterioris hominis occupaciones, q. d. Dabo et rebusto virtutis constanciam, & amōne deuotionis firmitatem, ut te torum Deo consecret, & omnes actiones suas Dei obsequio mancipet, ut non solum tempus vulum & actionem aliquam in aliqua alia te colloquare, sed neque cogitationem à Deo, & rebus diuinis ducere, vñquam velit. Talis fuit Sancta Anna, quaz, vt ait Lucas cap. 1. 37. *Non disdebat de templo, ieiunis & observacionibus servare deus meus.* Multi enim sunt, etiam p̄i & religiosi, qui vix tertiam diei partem Deo dant, taliquis horis libere sibi putant egredi ex templo. Sc̄ sine crimine ostiati, aut pro libito negotiant. Ille verb̄ quem Christi virtus, & deuotionis ardor columnam fecit, non solum deinceps egredi ex templo non vult (id est, pro libito vili rei vacare, nisi Deo, vel proprie Deum) sed neque posse videns vili rei intendere, aut de alia cogitare, quam de Dei & proximorum obsequio. Hic sensus plus est, sed moralis potius, quoniam ligatralit.

Talis vincens, talis columna fuit S. Vincentius Martyr, qui à Daciano Præfide tota corpore lanarius, subfridens; *Hoc*, inquit, *est quid ipse tuu animo expetebam, itaque nemo nisi impinguus optabilius te ipso fuit, neque animo meo obsequio maius existebat: nam hiebo animo ut facias, tamen summissus in me beneficium confiri. Et ut ad sublimiora ascende: eu et caldies res artigo: eu ut Imperatores tuos consummo. Tu nisi a tua crudelitate defissus, multi camuladiorum victoriarum affteri, quo maxima tormenta perferendo tempum superabat debachare erga in me, ne meam gloriam immundus: quibus crucifixibus me vexare putabas, illis ipse aeribus vexaberis. Dixi, & prædicti tam increpantes tortores: *Cum, ait, tardares, & tu me surgaudo facti esse imbecilliores!* Apud crudelitatem vestri principiū exasperatus, ut in omni re quam primis se ruborem faciat. Sauciensibus illis, & omnia penitentia genita in eum exercentibus, ille qualis in epulis exultabat, ut*

percellerentur ipsi tortores. In eo ostendit Christus, quoniam potens sit gratia sua, quoniam omnium suppliciorum, terrorum, & quoniam se blanditiam victoris & triumphatrix; quamque homines refolitos, felique pro Deo ad duca quæque offertores, faciat inuictos & immobiles quasi columnas. Illustris ergo in victoria, fuit nomine & reip̄. S. Vincentius, de quo S. Augustinus serm. 11. de Sanctis: *Quod, sit, miransse charissimi, si in illo Vincentius vixit, à quo vñluis est mundus! In hac, inquit, mundo pressuram habebat, & se premat, non apprensat, si apprensat, non expirat. Duplex mundus aciem producit curva militaris Coris. Blanditur ut decipiat, terret ut frangat.*

B Non nos tenemus voluntatis propria, non nos terret crudelitas aliena, & vñluis est mundus. Tanta graſſabatur crudelitas in Maryre corpore, & tanta tranquillitas preferebatur in pace, tantiq; penitentia affectus semebat in membris, ut mox modo putarem Vincencio patiente, aliisque loquenter torqueri. Cura ergo pacabatur, & furor loquebatur. Sed raro, fratres, illa omnia transierunt, & ira Dacianum, & p̄tua Vincency. Nunc autem post Dacianum, corona vero manet Vincencio. Et serm. 13. Cuius (spiritus & calix) Christi in Eucharistia erat enim Vincentius eius Diaconus & dispensator) haugli feliciter mente elevatus, rabidi hostis ait que in Christum faveamus usq; amissus interrunt adors, modestus festinans, fecuris irritus. Ideo non hunc laetius igitur fortaginis, non ecclaei, non angula ferre aqua manu, non vides paucenda cedentem, nec dolor scilicet membrorum, non soci frigor, & frequentis in paucem visceribus falcis amictu, Dacianum quaternat niquaque subdere uoluisse. Sed unde videtur vñluis est apparere, unde vñlum compulsum est trahescere: quoniam quo Dei Martyr datur erigebatur p̄a, et amplius confessionis exaltabat constans. Contentus igitur se zadiens semebat, nec in quem tam vindictam inferre immischiebat. Videbat namque desiderium manus carnificum plus in eo inventore uolentrum quam corporis, sollemque ingentem spiriū et fulguram exprobare suam, quid premebat veritas normam. Audi & Prudentium Stephanianum hymnū q. de S. Vincentio, ita tuis verbis ad Dacianum recensentem:

*Tortura, cancer, rugula,
Scridensque flammis lamina,
Aqua ipsa panarium vñlum,
Mors Christianus ludus est.*

Et cum gravissime torqueretur:

*Rudebat haec miles Dni.
Mens eruentis incepit,
Quid fixa non profondas
Intervet artus vngula.*

Et inferius:

*O mala iniustissime,
Ferociissimique fortis,
Iam te q̄/a fasa & affera
Tortura uolentem trecent.*
*Spaltaverit haec Christus Deus
Compensa euu intermine,
Propriusque collegans crucifixum
Larga coronas dexteris.*

Inter Confessores illustris fuit et de nomine S. Victor, de quo S. Bernardus serm. 11. de eoc O Vilem incolyte, inquit, qui & de terrâ & de ea-
lo gloriosissime triumphans, illius gloriam nobisve superbius deficiens, & bruis regna p̄i violentius despiciens; rufijus de celo ad uulnertortu, ut hoc sic

terum confirmationis triumplorum, si & nobis dominum viciisse sentiuimus. Nam si ex re nomen tibi, perfecta veritas nomen ex nostra liberatione censetur: & certe deo interpretatum, quando tuus qui me sumus, munimur liberarum. Quem prout, quam dulce, quem suauem, & dulcem, in hoc loco affectum, & in hoc corpore mortis te ducere, te colere, te precari! Nomen tuum & memoriam tuam facilius distillans in labrys aspergorem, mel & lac sub lingue corratis, qui tui memoria deliciantur. Eta ergo fortis aethera, dilectio patrum, advocate fideli, auxilium in adiutoriis nobis, ut & nos de nostra eripione gaudemus, & in plena voluntate gloriemur. Omnipotens Pater per concordiam tuu salvi filii alieni, sed appropriatus in Filiorum, quia dum vixit cupidatim suum, vocat & trax suum, nos quoque in gratiam posuerit refugiam. O vider lefu, tu in nostro Filiorum laudemus; quia te in in die viciisse conseruamus. Da ei proxime lefu, sic de fide in te videntes gloriarisi, ut non subea oblitio nostri. Fili Dei, immunit et nostri tempore in conspectu tuo memorem esse, rostram in tua tremendo iudicio suscepere & agere causam.

Et scribam super eam.] Perficit in metaphora columnam (vnde ex Graeco verbi potest, *super eam*: columnam enim inscripsi solente tituli & nomina victorum, vel eorum quibus eriguntur & dedicantur, ut videmus hic Romae iocolumna Traiani, & in arcu Titi, Seutri & Constantini.

Nomen Dei mei, & nomen Civitatis Dei mei nomen Ierusalem, &c. & nomen meum nomen.] Nomen hoc, sicut Ambros. est esse aeternum, sive esse participem aeternitatis, & aeternae visionis Dei, quam significat Ierusalem.

Secundo, esse in societate Angelorum & Beatorum, qui vocantur Ierusalem caelestis. Sic & Andr. Cesar.

Tertio, Rupert. nomen Dei est nomen patris, nomen Ierusalem est nomen maris, sicut ait Apostolus Galat. 4. 26. *Quia sors est Ierusalem libera est, que est mater nostra.* q.d. Qui voluntati Dei obsequuntur fuerit mundi, carnis & diaboli, hunc insignem titulum patris, & maris; honorabo eum, quasi esset pater meus & mater mea, iuxta illud Christi: *Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in celo est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* March. 1. 5. Huc accedit Iosachim: *Faciam, inquit, ut a sois vocetur pater,* quomodo Religio suos reditores vocant Abbatess, & laici Sacerdotes vocant Papas, id est, patres; ut sine infra Abraham, cui dictum est, *Patrem multorum gentium confisi te.* Sic S. Antonius, Hilarius, Benedictus, nomen habent Abbas, id est, pater. Pari modo faciam ut vocetur mater, instar Pauli, qui ait Gal. 4. *Falitimi, quae nomen partur.*

Quarto, & opeinde, alludit ad columbas, in quibus principes eas erigentes, sua nomina inscidi curabant, quo significabant quod columnam hec sibi chara, pretiosa & gloriole essent: q.d. Ascibam eum meis filios & electos in celo, ut sit incola celi, & cuius angelorum; ut sit hypallage, qualis est illa: *In nomine illi nomen Domini super nos,* id est, non vocati sumus servi & filii Domini. Sic hic dicitur: *Scribam super eum nomen Dei, & nomen Ierusalem,* pro eo quod diceretur, *Scribam nomen eius in libro Dei, & nomen Ierusalem,* scilicet scribam eum in libro vite in celo, ut sit

A enim Sanctorum, & domesticus Dei. Aut potius plana & simpliciter, q.d. Ego hunc virum tam solidum & illustrem in virtute, columnam efficiam, ut & Deo, & Ecclesie & Christo magno sit honori, & gloria, ut ipse sit quasi trophæum in Dei victoriosi, & Ecclesie decus à Christo erectum. Quotque enim ipsum, ipsiusque mores tam sanctos intrubantur, dicent illum esse columnam Dei, Ecclesie & Christi; ita ut videatur in fronte scriptum gerere: His est columna, immo trophæum, Dei Christi & Ecclesie; quoniam in ipso resplendet, omnibusque quasi legenda propounderat magnitudine gratiae & virtutis Dei. Est canachœsis, scribi enim dicitur, quod tam conspicuum fit & illustre, ac si in fronte scripsum esset. In Alcazar, cuius tensa docta & pia, sed fusa quoniam ut à mulieris legi queant, hic & aliis, in gratiam lectorum, paucis complexus sum.

Nota. Christus hic ter repetit *ti Dei mei*, ut significet ingentem reverentiam, & delicias amoris sui erga Patrem ob tot beneficia, cum libi, quod homo est, tum fidelibus suis per se collata. Cor enim Christi plenum etas recordationis, gratiarum actionis, & amore Dei Patris sui, ut nihil aliud cogitare posset, vpozit qui solus à Patre honoratur & diligenter ut naturalis eius filius, cum exteri tam homines, quam angelii sunt eius adopti; ac vicissim filius Patrem, ut Patrem naturalem diligenter, quasi eius unigenitus. Rursum, per hoc excusat Christus ipsum Ecclesie & fidelium, quod per eum à Pater omnia que petant facile obtinent sint. Summè enim Pater amat Filium, ut & Filius Patrem.

Nota. Ecclesia tam militans in terris, quam triumphans in celo, vocatur *Ierusalem*, id est, Civitas Dei (sive villa pacis) nostra, telipechum hominum, quibus fuit incognita prioribus seculari, potius in lege tam Moysi, quam naturæ. Eadem dicitur descendere de celo, cum quia ad litteram, ipsa origine sua est caelestis. In celis enim ora est, & à Deo producita; vnde ipsa est celum ad homines terrestres descendere videatur, cum eis facit caelestes & beatos, de quo plura cap. 2. ver. 1. Tum quia mysticæ, ipsa cum Christo per humiliatem temporis descendit, contra superbum Luciferum, qui rumore inflatus dixit: *In calvo cunctendam super astra Dei exaltato solium meum,* inquit Iosachim. Alter Maldon. in Notis brevibus manu propriâ scriptis, quas habemus in Collegio Romano: Dicitur, inquit, Ierusalem nostra descendere de celo, id est, fundari, tam alta habere fundamenta, ut à celo visque ad terram descendant: vel, quia celitus apparet quasi descendens: vel, quod appropinquet & venias, E cap. 2. 1. 2.

Et nomen meum nomen.] Nomen nouum Christi est Iesu: hoc enim nouum illi in circumflexione impositum est, ait S. Thom. j. p. quaff. 17. artic. 1. q. d. In videribus, quasi in columnis, inscribuntur nomina Iesu; ut significetur eas esse erectoras per Iesum, gratiam & victoriam omnem adeopac esse per Iesum, ideoque per excellentiam vocabantur Iesuani, sine Iesu, id est, filij & clientes Iesu, ita Peter, Ribera, Viegas, immo Hugo, qui primus ex Ordine Praedicatorum in Collegium Cardinalium est electus, & ex eo Landulphus Carchus anno 160.

Basti in casu
lo à Iesu ven-
cator Iesu.
parte

In Apocalypsin. Cap. III. 65

parte 1. de Vita Christi cap. 10. In gloria, inquit, cœlesti ab ipso dicemur Iesum, id est, à saluatore salvati. Hoc ergo nomen nouum, est nomen Iesu Christi, sanctificatoris in terra, beatificatoris in celo, quod Christus cum ante passionem, tum in ea, tum maximè post eam adeptus est, quando è celis misit Spiritum sanctum in Apostolos & fidèles, ut eos & per eos totum orbem sanctificaret in hac vita, & glorificaret in futura. Potò hoc nomen nouum tum ad fidelium, tum portis ad Christi gloriam spectat; in hīce enim fidelibus, quasi columnis à Christo eratis, reliqueret Christi gratia, fortitudine & triumphus, quae hæc columnas fundauit & firmauit, ut turbaines omnes & temporales vincerent; ita ut in iis quæ Christi nomen & titulus inscriptus, immo inculpatus videatur. Sic de Christo ait Apostolus Philip. 2. ver. 9. Propter quod & Deus exaltavit eum, & donauit eis nomen, quod est super omnem nomen; nomen inquam tum Redemptoris & Salvatoris, tum Domini & monachorum mundi. Vnde sequitur: ut in nomine Iesu nomine genitum glorificatum, terrena, & infernorum. Vide ibi dicta.

14. Et Angelo Laodicæ Ecclesiæ scribe: Hoc dicit Amen, testis fidelis, & verus, qui est principium creaturæ Dic.

15. Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus: vt tuum frigidus es, aut calidus:

16. Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo.

17. Quia dicas: Quod diues sum, & locupletatus, & nullius ego: & neccis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cœesus, & nudus.

18. Suae tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples sis, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tue, & collyrio inunge oculos tuos, ut videas.

19. Ego quos amo, arguo, & castigo. Amulare ergo, & penitentiam age.

20. Ecce sto ad ostium, & pullo: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse tecum.

21. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno iucundis & ego vici: & sedi cum Patre meo in throno eius.

22. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiæ.

VERS. 14.

Et Angelo Laodicæ scribe.] Hoc est sepius & ultima Christi epistola ad Episcopum Laodicænum, & sub eius persona ad quousque Prelatos & fidèles repedit. Celeberrima est, ait Plinius lib. 5. cap. 29. orbi Laodicæ, impensa est Lycos fluminis, latera alterius Aesop & Capro, appellata primus Duriplus, dande Rhos. Conduita fuit ab Antiochó filio Stratonicis, & in grammaticam uxoris Laodices, dicta est Laodicæ, quali

A 2. dñs, hoc est, populum iudicium, id est, index, putat principes, populum, quibus ius dicere, legale ferret. Hinc ver. 17. se diutinem iestat, & nullius indigentem. Erat ergo vobis maxima Phrygia, vicina Colossi: unde Sandius Paulus Colodi. 4. 16. ait: Cum lella fuerit apud vos epistola haec fecit ut & in Laodicænum Ecclesia legatur: & eam, quæ Laodicænum est, vos legatis.

Quæres, quis fuit hic Episcopus? Anteolus putat fuisse S. Sagarem Episcopum, qui noble martyrum Laodicæ ohium sub annum Christi 172. quem laudat Eusebius lib. 5. hist. cap. 2. 4. Quidam antimes dicens de Sagare Episcopo & Martyre qui Laodicæ obdormivit: Verum obstat quid Eusebius & vetetas S. Sagarem à fideitate & zelo commendent. Hic autem Angelus à Christo multis in rebus reprehenditur, & in nullo laudatur. Audie enim: Tepidus es: & nefas quæ tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cœesus & nudus. Ita Lyranus, Petrus & Alcazar: nisi dicat quis, Sagare initio talen fuisse, sed monitus à Christo telephus, uti telipus Angelus Ephuchi, de quo dixi cap. 2. ver. 1.

Hoc dicit Amen.] Grecè ē ἀμήν, id est, illa qui est Amen, id est, stabilis, verus, constans, fidelis, ipsique stabilitas, veritas & fidelitas. Amen ergo hic non est adverbium, ut volunt C. Primas & Ambrosi, sed nomen, sive epitheton Christi, yeti & Ilia 6. ver. 1. 6. vbi vocatur Deus Amen id est, Deus verus, & 1. Corint. 1. 8. & 19. vide ibi dicta. Potò Christus hic vocatur Amen, non tantum quia Deus: quæ dicat, Hoc dicit Christus, qui est Deus, cuius epitheton est Amen, id est, verus, sive ipsa veritas, sed potius quæ homo: quia quæ homo, verax fuit & fidelis, tam in sua doctrina & testimonio, quod veritati perhuiuit, qualem in suis premissis. Vocatur ergo Amen, quia est testis fidelis, & verus, ut explicando subdiceatur.

Sed cur hic tantum Christus se vocat Amen, & testem fidelem, non autem in aliis ad alios Episcopos epistolis? Respondent aliqui, quia hic Episcopus dubitabat de Christi promissis, idèquod in temponem incidet, quem hic redarguit Christus, eumque ad futuron iteratis promissis resuocat, idèquod ei suam fidelitatem ante omnia proponit & inculcat. Verum, an hic Episcopus de Christi promissis dubitaret, incertum est: certius est cum hoc Christi promissa non afflammasset fatus, non considerasse, non ponderasse tantum, quoniam par erat; si enī ea prædicta debuerat ponderasset, non interpuisset. Omnis enim tempus in Dei obsequio ostendit ex eo, quod homo non fatus consideret & estimet, quis sit Deus, que & quanta sunt eius promissæ æquæ ac minæ.

Aliam causam probabilem dat Alcazar. Præmit, inquit, Christus auctoritatem fuit fidelitatis & veracitatis, quia hunc Episcopo dicturus est quedam, quæ nimis verisimiliter videbatur, ut, quod praeterea frigidum esse quam tepidum, quod Episcopus hic miser esset & miserabilis, quodque tali tam ingentia prominat, scilicet carnatum se cum eo, ipsiusque colloquaturum in theatro suo.

Qui est principium creaturæ Dei.] q. d. Qui, scilicet Christus, est causa efficiens & exemplarissimum rerum creaturarum (à qua scilicet principium

An Angelus
Laodiceæ
S. Sagare

ducant omnes tes conditæ) & maximè reparat-
rum, pùt hominum redemptorum per suam
motuum. Hinc Ihsa 9. v. et. 6. vocat *Pater* *Fatu-*
sus. Et Apostolus Galat. 6. 1. Ephes. 6. 10.
Colos. 3. 10. fideles vocat nouam creaturam,
Christi filicium. Sic enim sit ad Ephel. *Ipsius fa-*
ctura sumus, creati in Christo Iesu, in operibus ho-
mis, que preparauit Deus, et in illis ambuletum.
Fideles enim in baptismo, vel penitentia, quasi
regenerantur à Christo, filiosque noui homines,
& nouum quasi est diuinum accipiunt, vt di-
cuntur & verè sint noua creatura Dei, Deum
filicet colendo & glorificando. In Christo ergo
est vera vita nostra, & *Sime Christi venimus eme-*
quid viuum, sit S. Hieron. ad Heliad. ita Ribe-
ta, Rupertus & Alcazar, qui & addit, alludi huc
ad illud cap. 1. *Principium & finis, emititi vero &*
finis, quod hic Episcopus non finem, id est, per-
fectionem, huius nouae creature, vti ipse parabat,
sed tantum initium, imò vs initium, ob suam
tepotem, erat assecurus. Secundò pro principiū,
Gesèz est siꝫ, quod tam principiū, quam
principiū significat: quasi dicat, Qui, filicet
Christus, principiū obtinet in omni crea-
ture. Ita ex Andrea Cesari, Petrenio. Perpetuan
ergo Attiani interpretatam, Christum, quā
Dei Verbum & Filius est, esse principiū, id
est, esse primam creaturam, & duratione &
dignitate. Nam hoc reputat S. Scriptor, que
doceat alibi Filium non esse creaturam, sed Ver-
bum coeternum & consubstantiale Patri, effe-
que ipsum Deum Attici, uti asserit Ihsas loco iam
citato.

famem ea quæ bent inchoauit, &c., ut ait Origenes hom. t. in psalm. 38. qui post bonum iniolum torquie.

Quintus, S. Gregor. 34. Mortal. a. ait, calidus est, qui charitatem habet; frigidus, qui in peccato mortaliter existit, sed culpam suam agnoscit; tepidus est, qui est in peccato, sed illud non agnoscit; & per hypocrisiam probum se simulat.

Sextù, Haymo & Anberi. Frigidi, inquiunt, sens.

fane seculates; et calidi, monachi feruentes; tepidi fane, qui habent habitum monachi, sed animum & mores seculares. Vide Haymonem & Cassian, collar. 4, cap. t9. Vnde aliqui sic explicant, quasi dicat, *Vt innam Religioso aut effemine seculares, aut viris Religioso, quam profesi sunt, studiosi.* In seculari enim vita minus gravia essent peccata, quia in Religioso grauita fuit.

Sepeimè, Ioachim : calidus est, qui Iesus & Septima.

alacet gaudet in Domino per misericordiam eius,
fragis, qui tristis in se pro peccatis suis; teplidus,
qui nec tristis est per penitentiam, nec letus
ad obsequium Dei. Sic & S. Bernard. ferm. 5. de
Assumptione B. Mariz Virginis: Calidi, inquit,
sunt, qui charitate feruent ad bona opera; frigidii,
fragiles & peccatores, sed tristes, humiles &
penitentes. Siue calidi sunt, quos amor Dei;
frigidii, quos timor pornarum à peccatis coeret; re-
cipili, qui neutrum hocum habent, qui nec amant,
ne timent Deum.

Ochus, Rupertus, & Peretius : tepidi hic sunt Ochus.

superbi, qui sibi placent & praſident, perſuaſionemque sibi, ne eſe bonos, & ſecuris viuent, quiaſ nullus cogentia, nihil timendus. Vnde sequitur: *Dicit, quod diuina ſum & invicibilis, & nullum ego: & ne quis tua in misere & in mercifulia. Ille frigidus, id est, maneficiis peccatoribus fuit peior.* Vnde Rupenus haec virginis superbienti accommodans ſic explicat, q. d. *Viximus prius eftis corrupta & obtemperare. Hinc S. August. ferm. i. 3, de verbis Dominini: Audie, inquit, ducere, superbis continentibus expedit eadere. Et lib. t. 4, de Cuiet. cap. i. 3. Audies, at, ducere, superbis effe viles, eadere in aliquod apertum maneficiorumque peccatorum, unde ſedis diſtinctas. qui tam ſibi placent occidantur. Subdit exempla. Salutarius enim Petrus fullo defiliunt quando faciunt, quia ſibi placuerunt quando preceipuerunt. Hec dicit & facer Psalmista psalm. 82. *Imple facies terram ignoriam, & querens nomes nomen Domini, ut illi, ut tu in placere querentibus nomen tuum, qui ſibi placuerunt querendo tuum.* Eloc. & ait Sapientia Proverb. 16. ver. 8. *Contra omnes precedit sapientia, & ante rationem evadatur gravitas.* Idem S. August. libet. de Ciuit. Dei cap. a. 38, docet, Deum a barbaris Romam aliaſque verbes vafancibus, permifſile violati virginis Christians, vel quin ipſa superbis erant, vel quia periculum era ne ob cultuſum, &c. superbiter. *Narrum, inquit, tumori occurrat eſt immunitas, gravitas occurſum eſt immunitas.**

quietus laborem refugit. Ita Haymo, Anselmus, Lyranus & Cassian. collat. 4. cap. 13. & 19.

Hos lecutorum Alcazar, Tepidus, inquit, est, qui
Deum quidem non audet mortalitatem sciens &
volens offendere, id estque se putans insitum; sed
vniuersitatis & perfectionis vitae studium negligit; unde

VERB. 15

feruens: sed quia tepida est, & non frigida, nec calida, insipit ex eis ex ore meo. **Arabicus** verum, tamen effus aqua frigida, ut effus calida: quia tu es fons aqua tepida, & non es aqua calida, & non es aqua frigida. Aqua enim tepida euomunt, & eboscunt vomitum pouocar. Hunc ergo comparatus hic Episcopus.

Quæsæ, quinam vocantur hic calidi, frigidæ, tepidi, aut potius comparantur aquæ calidæ, frigidæ, tepidi?

Primo, Richardus, Beda, Aretas, Ambrosius
sextam. in psalm. 118. Frigidi, inquir, sunt infi-
ciles, qui peccant per ignorantiam; his peiores
sunt tepidi, id est, fidelis peccatores: quia pec-
catorum, v. g. libido, gravior est in fidei, quam in
infidei.

Secunda.

Secundò, Victorinus cenfer frigidos esse hereticos, calidos, Catholicos; tepidos, politicos, qui pro suis commodis iam hereticos, iam Catholicos se simulant.

Terria.

Tertio, Primis, frigidi, ait, sunt, qui nullas
habent opes, quas etrogant in pauperes; calidi,
qui habent & erogant; tepidi, qui habent, nec
erogant. sic & Ticonius, & Andreas, qui ait,
hanc Epileoporum fusile diuiciarum spinis obsi-
curum.

Quint

Quare, comment. infirmitatis nomine S. Ambro-
si, putat tepidos esse fidèles, qui bene oper-
antur negligentes, & ex fidae aut scientia sua
esperant salutem. Iea & verus S. Ambrosius in
psalm. i 18. Saluatoris lib. 4. de Presidentia, &
S. Bernard. ferm. i. de Ascensione, qui inscribi-
tur de intellectu & affectu. Rursum S. Grego-
rius part. 3. Pastor. cap. 35. & Thomas Anglicus,
tepidum interpretante eam, qui non con-

vnde se facilè propriis concupiscentiis permittit, & quævis peccata deuorat, quæ sibi tantum veniam videmur. His licet possit esse in statu gracie, & videlicet ei gratius tentatio concupiscentia non occurrat, & facilè tamen ea occurrente in peccatum mortale cadit, vnde in magno versatu peccati & salutis pericolo, sacerdotem inter nos existens, qui bus plena est haec vita, ut peccatum mortale resipela probabitur, vihi hic Episcopus prolapsus erat. Differ ergo hic Laodicenus à Sardenio, putè tepidus à frigido, quid Sardenius per improbitatem, putè per spontaneam in officio & curia sua, paupertatis negligentiam, sciens & volens lethaler peccauerat; hic vero Laodicenus à propria concupiscentia illatus, per teponem non aduerserit se Deum offendere, & tamen ab ipsius gratia exciderit. Vnde vocatur cucus. Licet enim scire se repudium, tamen non videbat magnitudinem sui periculi, ob hunc teponem, siuimque ex ea sum & conditionis sua misericordiam non agnoscebat. Hæc explicatio genuina videtur, eique facile expeditio quarta, quinta, sexta, septima, oclausa, non adaptari, cum eaque conciliari possum. Nam primæ tres expositiones parum aptæ & impertinentes videntur.

Vnde Nota, licet in se prius sit esse frigidum & in frigore degere, quatenus tepidum ad frigus tendere, sicut prius est scienter peccare ex libertate, quam ignoranter ex teperc & concupiscentia. Hoc enim est esse tepidum, illud esse frigidum, tamen tepon hic diagmatur præ frigore, diciturque operibus esse, vt Episcopus Laodicenus sit frigidus, quatenus tepidus; quia tepon Primus, periculorum est frigore, rursus ob maiorem oblitiosin & sociordiam, ex qua non aduersit fumus periculum, sed scientur in eo quiescit & obdormit, tunc ob periculum defelicitonis à Deo. Deus enim, qui est ignis confusus, sibi vult à Seraphim missit, hanc teponem odit, & tepido gratiam suam subseruit, finitus eum alicui dormire, itaque labi & ruere in basestrum. Peccatum ergo tepidi in leuus quidem est, sed periculosis; itaque eis dicit hic Christus: *Vinum frigidus aut calidus es.* quod explicant Thomas Anglicus ait: *Sermo ejus de frigido, non quantum ad frigidiorem & culpam, sed quantum ad diffusitionem mens et facilius in peccato, quia frigidus magis apras & dispositus est ad extensioinem, quam tepidas, qui tao teponem facile effruiuntur in profundum peccati & gehennæ.* & Glossa: *Nest opas, ait, eum frigidum similes, sed taliter de quo maior fides habebatur.* Nam, ut praetulit ait Cassian. coll. 4. cap. 19. *Frequenter videntur de frigidis usque carnalibus, id est, de sceleribus ac passionibus, ad pauciora penitentia feruntur; de tepidis usque animalibus omnino non videntur.* Christus ergo hic Episcopo Laodiceno, omnibusque Praefatis, & fidibus, praetulit Religiosis, ostendit, quantum sit in teponem periculum, & in quiam periculoso, ac ad lapsum & riuum proculi & prono statu versentur tepidi, qui disciplina & vita perfezionis studium refugiant, in eoque languent & quasi naufragant. Tepon ergo hic damnatur, non tantum quia contrarius est Iesu Christo, ac inflat aquæ tepide quasi vomitum provocat Deo, vt vult Perseverus, sed etiam quia diminutus quiddam est, imperfectum, torpidum & languidum: nec enim calor est, nec frigus, sed participium ab vitroque, immodice verisque quasi refractio, immunitus & hebetatio. Itaque tepidi sunt animalia quasi amphibia, quæ nec terrestria sunt, nec aquatica, &c. vt vulgo dici-

A tur, nec pisces, nec caro. Quid agas cum talibus: vbi eos colloces? Irrestituti sunt, harent, fluctuant, nunc hue, nunc illuc inclinant. Nonne fatius est esse frigidum, sed resolutum? Secundò, hic tepon per accidentem peior est frigore; quia conundus est & oris solet ex magna præsidentia, superbia, præsumptione & contemptu Dei terimum disingunt, vii superius dixi ex Ruperto. Hoc est enim quod stabilit: *Quia dies, quod dimes sum.*

Vnde Nota Secundò, hunc Episcopum Laodicenum per hunc teponem à charitate excidit, & reipù incidunt in peccatum mortale, ac tenendis ad plenum frigus, id est, ad spontaneam peccandi licentiam & malitiam, ac consequenter ad amissionem fidelis. Hoc ita esse liquet, tuus quis vocatur pander, nodus, excus, miser & miserabilis, tum quia suadens ei, ut emat aurum ignis, id est, charitatem. Ita docent Richardus, Beda, Aretas, Alcasar, Ribera, S. Gregor, Ambros, locis iam citatis, aliique plures.

Nota Tertiò, non male tamen hunc locum accommodandi tepido in charitate existenti; imò de eo intelligere videtur Lyras. Nam, ut docet S. Gregor, i. par. Pdt. admon. 35, maius periculum est in tepido, qualem in frigido: *Quoniam, inquit, frigus ante teponem sub frig. est, tepon autem post frig. in delitacione, id est, qui adiace in peccato est connivenientia fiduciam non amittit: qui vero post cunnersationem tepon, sumat spem que erat de peccatore, subtrahit.*

Dices, *Quomodo de eo diei potest: Primum operis licet calidus es, ut frigidus?* Respond. Bonum videtur esse hoc desiderium, ut & permisso, quo felicitate operis quis aut permittit, vt aliquis soenes, obficiatur in sociordia, & proximus ruinabatur in peccata alijs graviora & manif sta, vt ex his lapsis suos agnoscat, sibiisque & planè corrigitur & salutatur, vt docet S. August. t. 4. Civit. i. 3, verbis pauli ante citatis de superbo, sibiisque præudente, id est, torpente. Nam nisi hoc sit, manebit soecors & laborer in peccata mortalia ocellata, eique negliget, itaque incurrit periculum damnationis. Talis ergo in maiori periculo vertatur, quam quæ sit in mortali peccato transfecto, quod ipse agnoscat. Vnde fatus & operabilis est, taliter labiat peccatum mortale manifestum, ex quo mox reficiat futuens, quiam heret in sua sociordia tam periculosa & damnosa, ut ipso ex qua in longe graviora labetur, & insensibili ac irreocabili calo profundiatur in gehennam ruer, ut superius in tepido, qui in peccatum mortale lapsus est, ostendit.

Moral. dilice quantum malum sit tepon & accidentem. Accida (ait Climachus) est remissio anima, & refugio mentis, postquam anima ex exercitacione, edictis proficiens, mundanorum beatificares, derelictus Dei quæ inseparabili & existenti fine bringitur, attenuata in pectoralibus, infra mentem invanitione, in mortis serice, in spore manus pectora, in obedientia improba. Ita ipse cap. de accidia. Radix desperatarum est ignoratio & non solus radix, sed est matrix eius & mater. Nam sicut vestimentorum & unctione generali, & matris & maternæ non solius cognit ex se desperationem, sed alii & fons ait S. Chrysostomo libro de Lapsum. Per teponem vites & ingenia deficiunt, ait Hesiod. lib. 1. Soliloq. Fugienda est vescuaria mater nigerorum, nigerca vescuaria, ait S. Bern. lib. 1. de Consideratione. Sicut in uniusque opere mater materatur conflans, ita universa doctrina & disciplina nigerca est negligens, ait Boeth. lib. de Scholastica disciplina,

Opere litterarii sorpidae
I pectoralibus
quoniam est

Mot. de tepon & accidente.

Guenther.

Vit Gentilium gnomas & sensa/Plato libro de Republica, *Pestis*, ait, mortalius est ignavia. Seneca in Protrebat. *Dixit*, ait, *delibera. eis facias*. *Nil curare, hoc infaustum est; sed posse, hoc, mortuum vitare*. Idem lib. de Beneficiis: *Nullos beneficium dandum est negligenti*. Et epistola 30. *Genufexit aures labor maris. Eustebus Philosophus; ignava tabefaci corpus, animam facordia: exercitatu vero ad speciem Dei finalitatem, eam curat*. Seneca in Medea:

Firmus fortis metu, ignorans premu.

Valer. Max. lib. 2, cap. 7. *Energius animo & offe viritate soler. Artillo. lib. 3. Ethicorum. 7. Desiratus ac diffidit enim ignavia, ignorans anima pertinacissima: at fortu contra. Et illi enim fiduciam animi audere. Idem lib. 10. de Animali. *Nolam, ait, eas naturale, nesciam est sciendum. Vide quam celi sine velociis, elementa actibus, animalia optulerit. Sallustius in Castiliarum. Non vnu, neque supplicio multibetrum auxilia devorum parantur; sed vigilando, agendo, bene confundendo, emma pro fortè edunt, ubi scordiorum atque ignorarum se tradiderit, nequidquam dies usurpiantur.**

Catoni fuit sententia: *Nihil agendum hominem male agere possidere*. Tertianus Matio querit de adolescenti, an crediterit speratas nuptias dormienti filii confidetur deos? Deinocrius rogarat, qua re industris ab inventis differenti respondit, *Quia impa per nos, pte nimis bona. Laborans enim sua industris sperat præmium, ignorans despiciat*.

Exempla.

Vit exempla? Cyrus ignavos milites exaucerandos censuit, uti tescu Xenophon libro 1. Cyropædia.

Lycurgus plectendum censuit eum, qui manifeste negligenter rationem qua' pretiamissimam cundretabat ignavis enim Reipublicas prodi, testis est Xenophon de Repub. Lacedæm.

Thesmoforos *purgatorum vocavit tam homines, sed patres*: quia eum expletis centum & septuaginta annis se mori videbat, dissile fuisse, se plurius dolere, quidam de vita decederet quando scepserit. Ita Plurarchi, in eius vita.

Est in Mythis Alcyone, bibulcum agentem cursum lignis onustam, cum in luto hetero, obsecram implocata openo Herculis, cui apparet Hercules: *Koru, ait, è bibulce manus applica. & flammam habue admire, ac durare domine openo perfice; ne, si in casu, frangra dy invenientur*. vide Proterebut: *Magni adhucem invenire nunc ma*. Seneca epist. 33. *Malit, ait, mala esse, quia non tollerat, si molles es, paulatim effeminaeris animus, at quo in similitudine ouis sui & purpuræ, in qua sat, solauerit: dorsum nunciam, & brevissima fomes vor, fatus est mibi regnare decessisse: aliquando dorso nunciam, & aegripon superponer. Idem epist. 8. Nullos mala per stram dies axi: partem noctium studijs vendit. Non vnu fomes, sed succombit, & vnde *Ophelia* sagittarii eadem sique in opere deciverit. Et epist. 67. *Demersum utram fomesum. & sine illis fortuna incertitudinis, more mortuum vocat: in unum incertus iacet, non est tranquillitas, sed mortuus. Attalus Seucus dicens solerat: Malo ut non fortuna in casu, quanto in delictu habeatur*.*

Lytander Lacedæmonius sequitur Corinthiorum muros oppugnantibus, cum leporum fossa videlicet exiliens: *Eas, ait, tunicae hostiæ, quare ignava leporum in muro dormiunt. Tellis est Flu* tarchi, in Apophtheg.

Archilochem poëta Spartanus, hæc Spartanus est, vnde expulerunt, quod catenam scriplerat, satius esse in pectore arma quæ non vitam amatere. Hoc enim ciues ad ignaviam, & ad immoderatem excita-re videbantur.

Nabathæsi seruantes legimus, ut negligentes, remissus & ocoulos, qui opes paternas ignavia militari, prena mulctaretur. ita Alexan. ab Alexan. lib. 3, cap. 1, 3.

Sardæ les in otiosis constituta est, que peccatis concordis infligebat, & vnumquaque laborum & vietiis, totiusque vita rationem redditæ cogebat, teste Eliano lib. 4.

Similis fair apud Argos, resl Alex. ab Alex. lib. 3, cap. 3. Sic etiamnum Belgæ non ferunt ignavos aut validos mendicantes. Porro signa feridi & tepidi, ex S. Bernardo recenti Rom. 12, 11.

Sed quis tepidus es, incipiens te emovere ex ore VERS. 16.

Non vnu, neque supplicio multibetrum auxilia devorum parantur; sed vigilando, agendo, bene confundendo, emma pro fortè edunt, ubi scordiorum atque ignorarum se tradiderit, nequidquam dies usurpiantur.

Est metaporphosis à cibis, quibz si frigidi sunt aut calidi, in stomacho retinentur, si rapidi, voenitum pressuant. Nam, ut rectè deducit Ribera, stomachus, ut bene retinet & coquat cibos, claudi debet & constringi. Frigida ventriculus movent & contrahendit exasperant; calida exsiccant & pungunt: seque idcirco ad vitrumque rictum partes ventriculi contrahauntur, ut vtique firmant, complectantur & percequant. Hæc de causa veteres in consueta non solum frigidum apponunt, bant, sed etiam calidam, uti notat Lipsius lib. 1.

Electorum cap. 4. Iapones verò ingredi calidam bibunt, eisque ratione euadunt & ignorant colligan, conditutam, pituitam, podagrā, aliisque

Etiopæorum morbos, quies frigido pota onuntur, uti refert ocularis testis noster. Trigautius lib. 1. His. Simarum. Ad ractum vero tepidorum blandum & suauem, stomachus laxatus, solutus, flaccidus & extenditur; laxatus deminit cibum, sequi ex demissis gravat eum ut pondus, & molleflua affect, ac prouide natura in id quod molestem est insurgetur, arque expellere laborante, exsoritur. Vnde medici ad vomitum solente dare aquam tepidam. Explicit id Franciscus Vallius.

D Sacré Philoloph. cap. 20. dupli exemplo. Primo, animalium habentium crustam; hec enim mox vt punguntur vel dolent, sole contractantur; si vero tepida perfundantur, vel à sole modice calcantur, distendentur. Secundo, manus laxata, quia contractatur ab eodem pondere, quod firmiter contracta retinet & sustentaret.

Significat ergo Deus, tepidos suo tempore sibi

quali aquam tepidam propinare, quia eugatur eos euomere, id est, ut se fuante familiaritate repellere. Secundo, coniequentur significare tepidos esse,

quasi cibum crudum defecuti caloris, id est, charitatis, indulgentiam; sicut è contrario feruerint, per charitatem calorè quasi concocti Chri si membra efficiuntur. Tertiò, vomitus hic significat Deum exercere tepidos, sicut exercitamus id, quod os euomere. Quartò, id fieri violentia magna, licet si vomitus; nam quasi contra bonitatem Dei est, ut eos euomat. Quintò, non art, ex stomacho, sed, ex ore; quia tepidi ita dillicant Deo, ut in formæ ebiam eos non admittat, sed statim ut eos in ore feuerint, euomunt & expuunt, se tandem detubet in sternu supplicium, ait Andreas Cesar.

Audi & Alcatarum. *Affer, inquit, Primù, vomitus metaphora non esse referendam (proprietate & proximitate) ad aeternam damnationem. Hæc enim non filii tepidi, sed omnibus peccatoribus, à Deo intermitteri;*

Tepida da-
tur ad so-
mum, cum

Vomitus in
Duo votis
malitia.

In Apocalypsin. Cap. III. 69

intematuverum ad id quod eam precedit sed ad relationem Dei. Secundo affero vortum metaphora representari irrecensibilis desuetudinem. Tertio, affero tepidum tunc apertissimum dici à Christo eum, cùm induatur in peccato & quadammodo projectus extra curam diuine promediat. Hunc autem communiationis particula (qui propter temeritatem suum reportem mortale sumus debet) est, priusq; ut auxiliis, que non conceduntur omnibus in ista, sed q; solum quis Deus maiori favore prosequatur. Quantum vero periculum inde immundus labens in peccata letabat, & tandem in veram obdorationem ad gloriosum vorum considerationem relinque. Quartus, affero communiationem hanc sic explicamus esse regnū reparū, & per ipsum ducens fidēles separans esse ipsissimum usum ad obdorationem in peccato. Quia fonsenitā nūl aptius potius proponi teipidū, vapores qui pacem se valde alienos effe ab hac obdoratione, & valde eam deflari. Simile prouerbiū est, berzare, & bera feruella: hactenū naseam mouet, dicitureque de hominibus languidis, torpidis & effeminateis: quo viuntur Seprug. Isaie 51. v. a. vide ibi dicta. Ita Diogenes dicebat se non carpere mores iustitiae, quia canis inquit, beris non est meus; significare iuuenes infusiles, iuri & mortuū suo indignos, nec se dignari eis allarare.

Incipiunt se euomere.] Pro incipiunt grecē est μένειν, quod propriè significat futurū, vel futurū sum; Syrus verba, parati sum. In Scriptura tamen non raro significat nebo, incipiō, vt Iohann. 4. versi. 47. Incipiōbas, grecē μένειν, etiam mori. Act. 3. versi. 3. Cum videlicet Petrus & felicitate incipiōtes, grecē μένετε, intrare in templū. Plura affero Riberā. Estque hanc significatio hic aptior & efficacior, quasi dicat, Non in futurū differt, sed statim incipiunt euomere te. vide ergo ut in reporte tuo non hæreas, sed illud cum excusatias, ac feruorem inducas. Vi ergo verbo rem totum complectas, licet frigidus sit peior teipidi, tamen peior est fratus sine conditio teipidi, quam frigidi; quia teipidus est in majori periculo ruendi sine spe refugiendi, quam frigidus. Arabicus vertit, nūl illud (nisi illis sicut aqua teipida) differentiam de viā mea, vel aucta mea, q. d. Placuisse mihi, iuuenies gratiam in oculis meis, suffices mihi dilectus & electus.

VERS. 3.7. Quia dicas, quid dimes sum.] auro scilicet & opib; temporalib;: inde enim factus est pauper & teipidus in rebus spiritualib;. ita Andreas, Aretas & Baroniūs, vti mox plenius dicam. Opes enim apud omnes in pretio sunt, & serpe magis quam virtus, ita illud Ouidii:

in præio præio nunc est, dar censu bōmores.

Censu amictus: pauper ubique iacet.

Ei illud:

O cives, cives, querenda pecunia primū,

Vtī auro pofit nūmmos.

Secundo, & medius, dux sum, scilicet virtutibus. ita Ambros. & S. Gregor. 30. Moral. 2. vbi pulchrè docet electos quartæ cælestes, reprobus vero terrenas diuitias.

Nota. vi quia, idem est quod quæstus, q. d. Quæstus putet dicātur te esse diuitium, rota tamen pauper es. ita Alcazar. Secundò, & propriè vi quia, dat causam reportis, q. d. Quia tibi valique virtibus & virtutibus praeditis, hinc in carum exercitio intepulti. Solent enim teipidi, videntes se peccata grauiora vitare, q; que homines mundani &

seculisti roubat, gloriari de sua innocentia & sanctitate, idēcōte interpellere.

Et posset quia tu es miser & misérabilis.] Cur sit miser & misérabilis cauſas tres habebit, quia faciliter erat Primò, pauper, id est, carens charitate; Secundò, nūl, quia carens boni operibus, quia sua faciebat per præstiditiam & hypocritam. Hæc enim tria, scilicet paupertas, excedens & multitas, si in eodem concurvant, faciunt eum miserum & misérabilis; sicut est contrario beatum apud homines faciunt opes, famulas & vestitus honestas. Quocirca tria hisce ex munis triam hanc felicitatem opponit, ad eamque eum adhortatur, nimisrum paupertatem opponit auctum, dicens: Sædes tibi emere a me aurum probatum, ut decupla fias, modicū opposit vestes, dicens: Pellimenti albus, id est, puris & sanctis operibus, mānus, cæciatā, dñi viis remedium, dicens: Et cibis invenire cœdus tuos, ut video, ita Beda, Anserius, Rupertus & Hugo.

Pulchrè S. Gregor. lib. 34. Moral. cap. 3, hæc Apocal. verba sic explicat: Quasi diuitia se affert, qui per arrogantiam sanctitatis extollunt, sed pauper, cæciatā & mānus arguitur. Pauper unq; quia virtutum diuitias non habet: cœctus, quia nec paupertatem quia patitur, vides: mānus, quia primū statim perdidit: sed paup., quia nec perdidisse se cognoscit. Quia ergo egellis reprobatur, est defrancis marterem, recte de Læsatione dicunt: Faciem cūs prædicta egellis. Autem est sententia S. Augustini. num. 27. Nemo, ait, tam eruditus, nemo tam doctus est, qui superba illustratio non egat. Non enim vult ita diuinenum bonorum augmentū sufficientem, ut non semper superbius quod mens rationales & intelligentiam desideret & gerendam.

Sædes tibi emere a me aurum ignitum probatum,] Id est, igne probatum & purgatum, non pro ignitu probatum, grecē est ἀναπυρησθαι τοις οἴκοις id est, igne ex igne, hoc est, extractum ex igne tamquam ignitum, ac consequenter planè purgatum & probatum: ἀναπυρησθαι enim respondet. Hebreo 13. v. 14. vñaph, id est, igne exploratum & probatum. Fōrē etiam pro ἀναπυρησθαι, aliqui leguntur ἀναπυρησθαι, id est, probatum, & Interpres Nostrū virtutem coniungit.

Alter Alcazar, nam ut ex genere refert non ad ignitum, sed ad emere, q. d. Accede ad fornacem, in qua ardet aurum, & ex ea ipsi fornaci eme surum purum: hoc est, accede ad inflamenatum Dei & Christi charitatem per deuotam meditationem, rāque quali pretio oblatu, ut illius aut igniti particulam aliquam tibi elargatur.

Nota Primo. Per aurum multi intelligunt sa- Audi Igni-
pientiam, non Philosophorum, sed Sanctorum, tum quia ipsa qualis thesauros desiderabilis re-
quisit in ore sapientis, ut dicitur Proverb. 1. 7.
cum quia, vti auro emimus temporalia, ita per fa-
pientiam comparamus & meremur aeterna, at
S. Gregor. 4. Moral. 35.

Dicitur autem, quia sapientia eorum mentes in quibus habitat, in Dei & proximi amorem ascendit, inquit Ambrosius. ita & Andreas Cæsar & Primal. Eme, inquit, a me aurum sapientia ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operante, vnde psalm. 118. dicitur: Ig-
nitum de quatuor rūm, velenenter, & Deuteron. 33. In dextera eius lex ignis.

Secundò, Haymo per aurum ignitum, intelligit Chriftum

Christum passionis igne inflammatum, qd. Si vls discit virtutibus, imitare in tribulatione Christi patientis mansuetudinem, patientiam & charitatem, vt possit dicere cum Psalmista psalm. 65. *Probalisti nos Deus, igne nos examinasti, fons examinans arguitur;* & *Transformatus per ignem & aquam.*

Tertio, & optimè, Richard. Beda, Ansberrus, Hugo, & alij per suorum loci intelligentiam charitatem quam ignis & probata est, id est, pura, & defecata ab hypocrisi, & à scotis cupiditatis, ardore & feruens.

*Charitas est
ignis, cur?*

Porrò charitas dicatur ignis, Primo, ob puritatem; Secundo, ob subtilitatem, qua omnia peruidit; Tertio, quia tendit in altum; Quartu, ob efficaciam, quia omnia in se concentrat; Quinto, quia, sicut ignis sine materia deficiunt, & charitas sine operibus moritur; Sexto, quia ignis omnia reddit ignea, & quo magis se communicaat, eo nihil perdens magis eradicata & eratitas; Septimus, quia lucidissima est, ita S. Dionys. cap. 15. Calefit, hie raro. Denique charitas vocatur aurum, quia prestantissima est & preuiolissima; & quia, sicut apis luidus ac ignis probant & perficiunt aurum; ita patientia & patro probant & perficiunt charitatem. Plures autem & charitatis analogiæ vide apud Alcazar cap. 1. pag. 223.

Nota Secundo, hoc autem emendandum, id est, compaginandum (hoc enim significat) Hebreum C 13. cap. 13., ad quod alludit hic Iohannes, sic Iohannes § 5. ver. 1. dicitur: *Venite, emote absque argento eterno & lacræ* esse oratione, lacrymis, penitentia, bonis operibus. Hoc aurum, inquit Rupert. est preius patrum confessionis, & omni memoria fragiliorum, semper considerando quod ex te sis, & quid à Deo accepturus: sic enim luxurias sunt grata & celestibus bonis.

Addit S. Ambrosius libro de Joseph Patriarcha Q. 7. hoc aurum emi argento, non nostrum (peccato enim nullo opere aut merito mereri potest primaria gratiam) sed Clarissimæ, preuenio eius sanguine: *Emite, inquit, fine argenteo: neque eorum pretium quiescat a nobis, qui pro nobis pretium sanguinis sui soluit.*

Tertio, Nazianzenus orat. in S. Baptisma, respondens Deum ob ingentem suam bonitatem, quia nostram falorem optat, nostrum deficitum gracie & falunis, estimare pro pretio. O mirum, inquit Nazianzenus, *beneficia celebraverunt! O fatidem contrahendit rationem!* Hoc bona sola voluntatis pretio emendatio nra proponitur: apparetne ipsum Deum mequicunque præceps luce ultimat: sibi suari, hodiore exponitnam prout proberet: cum a Deo beneficium petatur, beneficium se offert patet: primaria munificia ac prolixa nra est; invenitne dat, quia alijs accipiunt. Et Clemens Alex. in Exhortatione Genesii: Omnes fratres venire ad aquas: Adhortatur, inquit, ad laetitiam, ad fiduciam, ad illuminationem, prepæ clamat & dicens: *Do vobis filii terram, mare, eam, salu[m]modum à fili paucem satis, Deum ubi gratia ostenderetur.*

Quarto, Abbas Isachim: *Dat Deus, sit, gratiam pro gratia, iohannem t. negotiatur ergo cum minore Dei gratia, ut maiorem emittat & comprehendat.* Et Thomas Anglicus: *Empio, sit, est disponitio liberis arbitrij.* Verbum ergo emendat significat, quod multa debet homo facere, & multa conferre, ut idonus sit à Deo accipere ita dona. Sic ergo empio hinc acutus indulxerit arbitrij

nostri. Sic Proverb. 13. dicitur: *Pervates eum, si est, magni labore & studio, & cum iactu returna temporalium compara sapientiam, quidvis age, quidvis patere, ut eam allegorisa ita Perer. Et Dionys. Carth. Em. inquit, *precio non condigno, sed congruæ cœlestem fideli, spei, penitentie, allaque sum prenata est, dispositiones, quibus magni comparatur, labore emitur, id est, hac graria.**

Et vestimenta alba induatu. Scilicet innocentia, vita puritate, sancti & pars virtutum operibus, de quibus sit Apollonus Colos. 3. ver. 12. *Inducto vos feci electi Dei, sancti & dilecti, vestra misericordia, benignitas, humilitas, modestiam, pauperem, &c. Gratae habent ipsorum adorati, in vestimentis, id est, vestimenta alba, supple suadere tibi emere, ut induatur.*

Norat ex Tacito, Strabone & aliis Baronius anno Christi 61. in fine, Laodiciam fusile urbem opulentissimum, adeo ut eius vibem terram motu collapsum, brevi iterum in integrum restituerint: id eoque eius Episcopum non tam suo, quam eius uictum nomine dicitur: *Dives sum, arque haec fusile teponis tam eius, quam ciuium causam, se licet opes, indeque luxum. Opes vero has, tum in aliis metibus, tum in lana sitas fusile, de qua seribit Strabo lib. 1. Loco, inquit, que circa Laodiciam sunt, *omnes alios excellentes, non modice modo langerunt, qua etiam Milesii præfabant, sed etiam ad coronas ingrediens amulca calorem;* unde amplius quaque habent reddimus. Huc alludent Christus hic, docetq; alias quæcundas esse diuinis, diversisq; ab illis quæ Laodiceenses in preciosis velleribus possidebant: nimirum aurum ignitum charitatis, & vestes albas castitatis & puritatis vite, ita ex Strabone Baron.*

Et collyrium munge oculis tuas, ut videas.] Collyrium est pharmacum oculorum, praefertur lippiitudinis: reputant enim puritatem & nostrum humorem, qui ad oculos fluens vitium impeditabat. Porrò collyrium fit ex saccharo & aqua rosace, ac ruzia, quæ ipsa subnigra argenti, inueniunturque in fodini argenti. Inde habet venulas argenti, estque friabilis, ut fiat instar arenæ subnigra. Ab ea collyrium est subnigrum, ac mordicans & pungens instar argenti & arenæ. Vnde Iosephus lib. 1. Sermonum latyr. 1.

Hunc oculis ego nigra meis collyria lippum illtere.

Iam per collyrium hoc, Primo, Viatorius, Pinthus, Beda, & S. Gregor. t. par. Pastor. cap. 11. accipiunt considerationem & observationem mandatorum Dei. *Collyrium,* inquit Gregorius, *oculos manumque, ut videamus, eum ad cognoscendum versus laetitiam claritatem, intellectum nostrum medicare, bene operantes purgant.*

Secundo collyrium est memoria passionis Christi, ut quam sapientiam & gratiam consequimur, ita Viegas.

Tertio, alij: collyrium est qualibet tribulatio, que per amaritudinem sensu spirituales purgat, ad cernendam spiritualia.

Quarto, collyrium (inquit Haymo & Alcazar) est monachorum passionum, vel munditia cordis, vel unitatio Christi, vel afflictua & pia diuina legis meditationio, vel denique captiuus intellectus in obsequiis fidei.

Quinto, Andreas Cesar. & Arcus: collyrium est contemptus munierum & bonorum terrenorum. Sicut enim hinc excellunt oculos prudentium,

*Laodicie
opus ex ouibus & lanis.*

In Apocalypsin. Cap. III.

71

tum, ita horam contemptus eisdem aperit & illuminat.

Sexto, & opium, collyrium hoc est tum humilitate purifica, ut pauperatum tum video, & disiatis bonitatis. Dei agnoscas. Nam Episcopus hic Laodicenus validè perniciose sui ipsius ignoratio & præfidentia laborabat. Tum collyrium hoc est consideratio nouissimum, q.d. Consideratio ne funerorum bonorum & malorum expurgamentis oculum terra infixum, & per eam excastratum & obecntratum. ita Primatus, Anselmus, Richardus, Hugo & Ribera. Renum enim diuinorum, ac prælertim nouissimum, atenea meditatio oculos anima aperit, ut eternam veram viam virtutis & salutis, recipitque inordinatas affectiones & passiones, que viuum anima offuscant & obscurant. Tum denique collyrium hoc est penitentia & compunctione cordis, que instar collyrii initio oculum pangit & turbat, deinde noxiis humores ex eo per lacrymas educit, utique oculum mentis potius quam corporis purificat & clarificat, ita Ambrof. & Thomas Anglicus.

Hoc patet, effluxus tepiditatis remedium esse, Primo, seruente Amore; Secundo, studium bonarum operationum. Nam, ut ait Cassian. lib. 10., de Institut. Monach. cap. 2. *Experiment probatum est adie impugnationem non declinando (vti luxurie) fugundam, sed refudendo superandam est;* Tertio, meditationem, prælertim mortis genitrix, iudicij & cælestis glorie, quæ initio mentem pungunt, ut purgant; sed purgatum seruant & laxificant. Verum enim gaudium est, quod pura & sancta conscientia patit. Porro, quem ad fervorem non excitat immensum & eternum gloriam pondus; feruidis à Deo promissum? Quien, licet tepidissimum, non percellane, & ab ignavia & eoscupientiarum somno excitant, bannantia gehenna incendia & ardore temporeni, si feta meditatione inspiciantur, penitentur & penitentiam faciantur: *Tu per enim ex imperfetta velutina eris:* non te bonus vobis copior, ardor est aquæ imperii, qui est ad vitia peccatorum. ita ad tortuosa est optimus, inquit Petrus; & Sapiens Proverb. 13. vers. 4. *Falsi, & non vobis piger: anima auctum sperantium impinguatur.* Et cap. 1. v. 5. *Desideria oculorum pogramebunt enim quidquid operari.* Sicut ergo stimuli bobus torpore in incessu excutunt, ita stimuli hi gehenna & gloria exstelit accerrimi sunt, ut voluntatem flaccidam & torpidam excoitant, eaque faciant resolutam & efficiacem ad omen bonum.

Præclarè Sapiens Proverb. 6. v. 6. *Vade, ait, ad furnicam & piger, & considera vitæ eius, & diste sapientiam; que cum non habeat ducem, nec preceptorem, nec principem, per asas in effata cibam fibi, & congregat in messe quod comedat: ita & tu para nibi eisdem bonorum operum, ex quo viuas in omnem eternitatem.*

Pulchro Apologo id ipsum declarat Barlaam Iosaphat regi, apud Damascen. in eorum historia cap. 14. *Vtibus, ait, quædam magna fuit, in qua quiescere solebant exercitus & ignotum virum quoniamnate creare regem. Hic toto anno plenam habebat protestarem faciendo quidquid vellet. At exacto anno chaci inopinato in eum intruebant, & regno vrbemque expellebant, quin & teleghanum in infilium rerum omiosum inopem; ac mox alium peregrinorum regem creabant, eisque exacto anno similiter*

A faciebant. Configur quendam sapientem ab eis creati regem, qui de hac ciuium confusione à consiliario quendam præmonitus, opes regias præmisit in infilium, in quam sciebat se post annum relegandum, quoceira sclegarus inueniri ibi suas opes, quibus lauè visiti, cùm cæteri fame morenter. Vtis hoc mundus est: eives sunt rura mandantis, iura damones; rest quicquid nostrum, qui post annum, id est, post breue vitæ spatium, relegatur in terram vmbra mortis. Itaque qui sapit, cō bona opera præmitat (hæc enim sunt futura regionis opes) ut inde vivat in æternum; quod si nos fecerit, cum plurimis alii imprudenti & insipientibus, altera fame, tæbe & morte coeфicierat. *Vitam hæc Sapientis sapientissima admittit iugiter auctiis oöstris iolenet: Quidamque facere posse manus tua, instantes operari: quia nec opus nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quæ tu properas.* Ezecl. 9. v. 10.

Nimur apud Deum in numero sunt omnes

stimuli ad ferendum.

anæ, omnes dies, omnes horæ, jmd omnia in omniis vita vice nostra. Definitus Deus culibus tenetioris vita & mortisæ proinde præficit quo die quisque sit nasciturus, quot annos vivit, quo die, quo momento morietur. Huius præscientie & decreto Dei, nec dicim, nec horam, nec momentum addete possumus. O si leuemus quâm pauci dies & horæ nobis superuenti! & si leuemus quanta gloria & bonorum lucra in celis, singulis horis per actus humilitatis, patientie & charitatis & orationis comparare possumus! O si cogitaremus, post hoc tempus, nullum non habituros infinitas bene operandi, quomodo viuemus! & quomodo opera operibus, merita meritis, lucra lucris instar mercatorum epibus inhanientum, accumularemus! Legimus in vita S. Mechelidis, cam quodam die per vocacionem audisti: se scire mortalès, quantum qualibet die mereti, si amque coronam augete possint; si sciunt quâm pretiosum sit, æquæ ac breue tempus huius vita, exultarent & sublatentes in spiritu manè eum expurgescerent, ac imminetas agerent gratias Deo, quod cùs gracia dies illæ eis illuxisset, quo tanto libi thesauros, in omnem eternitatem mansuros, compareat possint.

Audiant tepidi & torpidi classicum Boëthij lib. 4. Confidant. Philoceph. metro 7.

Ita nunc fortis, vbi telia magis

Ducit exempli via, cur inierit

Terga nudata? Superba telisse

Sedera donar.

Audiant & classicum Apostoli: *Momentanae & longe tribulationes postea eternum gloria pondus speratur in nobis.* Hic litius perpetuum eius aures feriebat, hic mœtus acutabat ad omnes labores & agones. Hoc eternum gloria pondus iugiter oculis eius obserians, ad omnia dura & ardua cum extimulabat, ut senectus & dicitur illud S. Francisci: *Tanta est gloria quam expedita, ut omnis mea pena dellet.* Immute, ô Domine lefu, in vice-ria nostra ignem, quem è calo in terras detulisti, ut omnis noster tepor fiat calor, omnis timor fiat amor, omnis mortor fiat splendor, omnis torpor fiat furor. Amen.

Ego quis anno, artem & castigio.) Pro argu grec- VER. 19.
ec est illud, id est, arguo, conuicio; pro castigo est *castigio,* id est, crudelis, formo, castigo, corrigo mores pueriles. Sensus est, q. d. inquit Rupert. *O Episcopo Laodicene, ea que tibi lego quia arguis & castigans te, tamquam amans gratiam, & benemer-*

Collyrium
est medicatio
nostrorum
morum.

Et penitentia:

Remedia
teponia.

Apologus
vnde halus
& futuræ.

Iemianus suscepit. Sic pater, inquit Haymo, filium, quem beredem defunxit, erude & castigat: alios neglige, & sibi permisit. Porro siue hic Christo opus fuit acti obiurgatione, ut Episcopus hic suum tempore excusatet, & militiem agnosceret: si pariter per fuit ut eidem vilcerat amatores sui ostenderet, cum ad lenientiam obiurgationem, cum ut eum ad redamandum pelliceret: nonnulli enim tepidi magis amore, quam terrore excitantur

Nota. Christus tuos castigat, Primo, ut augeat eorum merita, ita S. lob innocens & sine merito, aut potius deserito, tunc tanquam castigatum, ut in gratia & gloria perficiatur, ac futuris faciliis omnibus in tribulatione potius statuetur viuum patiens exemplar, ut dicitur Tobit 2. verl. 12. Secundò, ut conferuat eos in harumitate, ut Paulum, 1. Corinthus, 13. v. 9. Tertiò, ut peccata eorum expiat, uti paralyticum Iohannis 5. Quartò, ad maiorem gloriam Dei manifestacionem, ut Lazarum Iohannis 11. & cœcum Iohannis 9. ita Hugo. Dium in seculo (inquit S. Bernard, secim, in illud : *Qui gloriasur, in Domino glorieris*) fons utriusque fugientis quid deus nobis, superbiam negligenter, ingratitudinem & opem : quis triplex vita feri emere Religiosi laborant, et quid minus attenta auro percipiunt, quid utrae legantur ut, qui neminem palpat, barbare vestimenta.

Amulare. *Glorie,* zelare, zelum salutis tu
& aliorum altius. Rursum, ut Rupert, q.d. Ego te
amo, emulare te meum amorem. Atque ut Alcibiades
Emulare, id est, agnoscere tuem suorumque eorum, ac
meum in te amorem. & conceptus amoris mei gloriam
inducere. Zelus mundus contra repugnat tuum, & age
penitentiam. Hunc enim zelum opponit ei, quod
dixi: *Nec calulus ei, nec frigidus.*

VERS. 10. *Eccles. illa ad oītūm & pūlo: si gressus aperte
rūs, &c.]* Significatur hic Primo, Deum sua
klementia clementia & gratia nos præuenire, &
pulicare ad oītūm cordis & mentis nostræ, ut nos
a somno desiderii aut peccati excite. Secundo,
cor nostrum per desilium & peccatum Deo esse
elauisum. Tertio, in hominis esse arbitrio Deo
aperire, id est, eius inspiranōem & grāiam, qua
mentem pulsat, admittit, vel retpuēt; gratia
confonēt & cooperat, vel diffinēt & nolle
cooperati, ita Concil. Trident. sess. 6. cap. 5. & 6.
Quarto, merces aperte, id est, mārta ad iūsum,
quād ad hostem mecum fuit Christus intratu-

Genia operata & co-operata quæ in domum Zachi) iuncte per gratiam iunctanc-
tem & fandificantem. Hinc Theologi diuidit
gratiam in excitantem & adiuuante, huc in ope-
rante & cooperante; aut in praescientem &
subflequem (hac enim omnia idea fuit;) do-
cēnque gratiam excitante requiri quafi pul-
sum, qui torpensem & quafi dormientem volun-
tatem exciter, ut velit bonum : cooperantem ve-
rō requiri, ut eam fulciri, eisque cooperetur dum
vult bonum. ita Sanctus Augustinus libro de
Gratia & libero arbitrio, cap. 17. *Ipsæ (Deus), sit, ut*
velim opera mea impensis, que voluntate cooperar-
tur personæ. Et lib. de Natura & gratia cap. 3.
Praenatu, sit, ut sanemur, & subfsequamur ut sanas
teperemus : prænato ut vocemus, & subfsequamur ut
*glorificemus : prænato ut pœnitentiam, & subfse-
quamur ut eam illo tempore teneamus. Vbi tamen,*
*Sanctus Augustinus per gratiam subflequem, non tam cooperantem, quam eam, que post in-
fuscionem datur ad perficiuntiam, intelligit.*

A Et S.Bernard. lib. de Gracia & lib. arbit. *Cosmiae*,
air, *nostri & cassi fusi*, si non adiumentar: & nulli,
si non excitemur. Hoc est quod orat Ecclesia:
*Altare nostrum, quiescumus Domine aspergendo pre-
merem. & adiumento profugere.*

Alludit hic Christus ad Cant. v. v. 2. *Vox dilecta
mea pulchra: aperte mea foras res amica mea: quia
caput meum plenum est rore, & circum mea gressu-
milla. His enim verbis stimulans Christus Ipon-
tam, vt tempore abiciat, & Christo tota nocte
pullum tandem eam ad amoris & feruoris ample-
xus aperiat, ita loachim.*

Nora. Pullat Deus Primo, per illuminationem
intellexus & impulsum voluntatis, immittit
ei terrores gehennae, spem & desiderium cele-
stium gaudiorum ; Secundo, per sacram Scripturam,
aliisque pios libros ; Tertio, per predicatoros,
aliisque monitores ; Quartu, per exempla.
Nihil magis excitat, nihil velut, quam lege rit
tas & exempla Sanctorum. Ita Sanctus Augustinus
ad eius vitam Sancti Antonii conseruit
et, vii & aucti Imperatoris, de quibus ipse scri-
bit lib.8. Confess., cap.6. Ita S. Thomas Aquinas
lecitabit quotidie Collationes Cessianae &
Patrum. Ita S. N. Ignatius lexitans heroica facta
Sanctorum, ad eorum imitationem incitatus mo-
rauit vita & gloriam. Quindecim, proponuntur
iudicia circa hos, vel illos exercita ; Sexto, per
ea beneficia in nos collata ; Septimo, per res ad-
versas & tribulationes ; Octavo, per miracula.
ita Petrus,

*Et canab*e* cum illo, & ipse mecum.] q.d. Familiaris illi ero, hospes & amicus; familiariter cum illo agam, amicè & iunctus²; ut hospes cum conuiua, & conuiua cum hospite.*

*Note, quare faciat Deus nostram cooperacionem cum ha grata, pera nostram compunctionem, pia defideria, orationes, lacrymas; nimurum quasi delicias & euplas futuillanias, quibus ipse quasi in cora opipara pacatur & recteatur. Cenando terrore, inquit Roper, hoc est, detectio fauorum confrontratio; & post verbo & re caritatis mecum, id est, post mortem in celo aeternam beatitudinem dñe misericordie. Proprietate tamen per mortale significatur iustificatio, per eternam specialis inuiditatis & suauitatis, tum Dic, tum conscientiae iam iustificatio, que initium est ex eleleis corne & deliciarum eternarum. Alludit ad Cant. 5. 1. vbi sponsus sponsum invitans, ait: *Venite debilitate mea in horum frumentis, & comedere fructum paternorum vestrum.* & Cant. 8. v. 2. *Dabo vobis precium ex tunc credito, & mulieris maternorum eternorum vestrum.**

Potò Alazar vò consueca canit, exponit de Eucaristia, q. d. Si teipore excutias, & feruimus spiritus amplectare, promeo tibi gratiam ex S. Synax ad solidarum virtutum fructum, quibus eundem Christum paschas & recres. vò teret & pse mecum, accipit de repositis, id est, de altera cena in domo Chelii sponsi (sic enim sponsus celebrans missam in domo sponsi ei, enique amicis reportia exhibet inuitans eos ad cenam in domo sua) in qua Christos coniugio excepit eum à quo fuerat inuitatus, iuxta illud sponsus Cant. 1.4. *Introduxi me rex in celum sonoratum.* Potò brevia reportia Christi fuit, inquit, delegatio magna ex rerum celestium cognitione, non alia, sed sapida, que mirè animam refeicit & inbeatis, peractum in S. communione, animam inquit non cuiusvis, sed feruencis, & totum se Dei obsequio

In Apocalypsin.

Cap. III.

73

deuouentis. Hunc enim solum introducit in celum suam vitiam, haec expositio acuta est & apolita.

Vers. 1. *Qui vicerit, dabo ei sedem mecum in throno.]* q.d. Faciam illum particem regnum mei caelitus, in quo Beatis est eterna lux, requies perfecta, gaudium innenarrabile & gloria sempiterna. Ita Andreas Cesar, sic Iulius vix dicitur: *Celum sedes mea est.* In hoc tamen vniuersitate theos & regno varie pro meritis sunt fedes & aliquid.

Secundus. S. Gregor. a. 6. Moral. a. 6. *Quia, inquit, iudicis principem ex Christi virtute portavimus hunc veluti in nos throno refodimus.* Sic & Haymo: *Sedens in throno, inquit, est ego participem inducere per celum.*

Tertius, Alcasar, Ad thronum, ait Christi viri perfecti exaltantur, non in futura, sed in hac vita, dum in aliis suis pacis sede colloquuntur & se ipsis sedentibus & espaces finitimi. Deus illis tentationum mortis subiicit, sicut Celsus sedet atque regnati Deus subicit inimicos. Nihil enim apostolus promitti potuit reportem excusentis, quam pars illa spiritualis, quem à Christo participant qui ei perfecte sequit decesserit, ac tunc illa quo fruuntur, & affectum propter dominum. Hic sensus plus est, sed tropologicus & mysticus, non literalis. Primum ergo sensus literalis est & genuinus. Huic enim Episcopo, ut & ceteris, promittitur mense & beatum regnum caelitus: hanc enim coronam, licet alio & alio nomine & circulo, angelus ostendat Christus, ut eos ad studium virtutis & pietatis auctas. Huic ergo rapido eam promittit nomine lessonis; quia tepida fugit laborem & eufum; & hinc si eam amplectatur, promittit ei requietam aeternam, & lessonem regalem in celis. Alludit ad pl. 109. 1. *Sedens a dextris meis, domine panem amictus tuus secabam secum tuorum.*

Nota. In septem bilice episcopis Christi, pallium spissum & non alteri, promittit brachium vestrum inquam te, hisusque cupiditas, meritis, respectu, aliquae passiones; quia haec sibi victoria, tri difficilis, scilicet nec necessaria, ita nobilis est & gloriosa. Videretur hoc eminus, & per vmbraem Grotiles. *Quoniam liber est aff annis & domina passum,* vancere seipsum omnibus vultuariis primis, est & optima: *vincit autem a seipso, & superponit omnes perfidias.* ut Plato de Legibus. Alexander seipsum vancere quam luces, magis regum offi extinximus, ait Plutarchus in Alexandro. *Seipsum, quoniam habet superare modis opus, est, nec aduersa a propria se- fuisse, neque pugna, nec secunda effusa gaudio appre- benderet.* ait Valer. Max. lib. 4. cap. 1. & Poëta:

*Laudis regere audirem demando
Spurium, quoniam si Lihy amorem remoto
Gaudium augui, & exterque Pamus
Seruare vici.*

Et aliud:
*Ad tua res vicisse alias, nullius natus
Est animi fractus compungitur fons;
Subducere matrem, & debellare fraterem;*
Gaudia, spesque gravis superponit auge.

Et aliud:
*Rex est, qui sepe rellera ratione babentis,
Competitum amonitoxia tota regi;
Causa ad imperium fuga, electio regia, voluptas,*
Ex dolor, impiorum spesque meritisque fuga.

Et aliud:
*Ceilum quisque populat quiete
Gaudium, & durus animo dolores.*

A *Spes ambulantes, paucidimpique ticit
Corde timorem;*
Salus hic Lovers meruit coronam,
Purpuram solis placide trumphans;
Primum sedens cui dat brevis

Vera voluptr.

Vers. 2. *Qui habet aures, audiret quid Spiritus dicas E-
lephas.]* Verba sunt excitantis attentionem, q. d.
Atrige aures Pamphilus, agitus hic res ets & salus
vita: excepte astrictis auribus, oculis & corde mo-
nita Spiritus sancti. Ita hic Romas in templo 5.
Paoerat, suggestus excelso, ex quo more prius
in sacrificio Misericordie legitur Euangelium, pricis li-
teris aegris inculpum legimus: *Quis legit at-
terat ad quid sacra leiba tendat.*

Pro corone horum trium expiavit Noe, in
singulis ad septem Afixis Episcopos epibolis, Chri-
stum alludere ad agones, vicitorias & coronas al-
letarum, praesertim Olympionicanum, que cele-
bretur erexit in Asia & Graecia, inique Episcopos &
quoilibet fideles acutus & excitare ad imitantes
luctas heroicis, coronas & triumphos, ut paulo
potius ostendam.

In Olympiis enim certaminibus olim ranti
erat vicitoria, tanti, vincere, ut invictus, id est,
in Olympiis vicitor euclie videlicet ad deos; at
que Olympiis coronae eo in prelio fuerant, ut
non pauci hoc decus ipsi vita prævalerent, sicut
terminus omnis humana felicitatis, quicunque ad
eas obtinendas summa erat certaminis lucta &
contentio. Nero, inquit Sueton. in eius Vita. 1. 25.
*cum Romanum ex corru quo sim Angelus triumpha-
neret, & ut velle pugnaret, & vultus de dilexit
stetit aurea involvatur, coronam capite gelavit
Olympicam, devra manu Pythiam: eti neutrnam
moxerat. Cenit enim Olympiis curru certare,
eo excusus, nihilominus coronam adeputa est, ait
Xiphilus. in Nerone: propter quem fauorem ju-
dicibus distribuit viginis quinque myrtidas, quas
ab ipsi postea Galba repetit. Postea pugnauit
quo Nero renunciatus est vicit, tale fuit: *Nero
Cesar certamen vincit, & populum Rom. coronat.* &
proprium imperium. Diagoras, inquit Gellius 1. 3.
1. 5. *cum tres filii videntur vincere & coronari
evidere Olympie die; & cumque tres adolescentes am-
plexi, curvus fuit in caput patris positus, suauiter-
tor, cumque populus grauelabundus fuit undique
in eum surrexit, ubi in stadio, in ecclisi atque mona-
bi filium animam efflauit. Idem de Chilone me-
morat Plin. lib. 7. cap. 31. *Cum fuisse, cum vultus
filii Olympi ex parte, gaudio tota Graeca profecta
est. Hoc animo grat Acetes, de quo Statius lib.
3. Sylv.***

B *Spillatur Aeneas,*
Ille magis crebro domum lumina pulueris levatu
Obruit, & preceps sonet expirare crux.

E Pindarus in Pythiis ode 10. enoniam hanc vocat
maximam premiorem, quia nemini contigit nisi
audendo & fortier faciendo. Idem ode 1. *Qua
aegri sumus, inquit, religio in nos habet medi-
tam transpulchritatem, propera premia valentes.* Hinc
athletæ furu, pellis erant alicet, id est, exercitatores.
Alludit enim se exercebant eufu, lucta,
saltu, aut eo luctu genere quo erant testaturi.
Neque solus ipsi athletæ, sed patris eius hoc
decus parabat, que tota cum suo victore exul-
tabat & celebrabatur.

F *Mirum verò est quod scribit Plin. lib. 7. c. 47.*
Entymum, inquit, pyx (id est, pugil) semper

Olympiae

Alludit ad
Olympio-
nic. Qui illi
& quanti?

Commentarius

Olympia vñctor, & semel vñctus, fienti mortali fñ
fugium egressus, conficerat eñ viator, sensimque.
felicit huic pugli multo plus tributum, quia
vincimus à qualita adulatioem Imperatoribus Ro-
manis, quibus honor Deum non ante habebar, &
quoniam agere inter homines desiderant, ait Tacitus in
fine lib. 15. Annal. Quid i quod: Polydamanis
athletus fama dicebatur in Olympia nisi opem ferre
qui se febre vexaretur, ut refert Lucianus in Deo-
cina. Quocleas Plato lib. 5 de Repub. felicitatem
fue diuina resp. comparat cum Olympioniceis:
Omnibus, inquit, huius difficultatis liberis, utrora
agens felici illa Olympionicae vita plene beatissi-
mam. Denique Gentiles Olympionicam penè le-
sivit, dñs aqualem confebant, Castanum dat Solon
apud Lucianum de Gymn. Itenim, inquit, puerile
lucis vanum virtutem, & corporis paleo studium, &
vigorum membrorum; molitaque preclaris experi-
mentis, & vim inseparabilis & anducens, ambi-
sumque contentum. Hac si videtur, nullum in qua-
dem laudandi facere finem, nullum plaudendi. Hinc
Cicero pro Flacco: Aetas, inquit, pugil Olympio-
nicius, hoc est apud Graecos proprie manu & glori-
ficius, gaudet Roma triumpho. Quociceta Clemens Alex.,
affectit eos qui cupiditatem vincere volunt,
debete esse Olympicos, plus vespis aeriores ac ve-
hementiores, q.d. nullum nequit vim, neque virtu-
tem cum Olympionica posse conferri, cùmque
requiri in voluptate victore. Haec & plura Caro-
lus Pachalius lib. 6. de Coronis cap. 1. & 7.

Si tanti virtutis, quoniam marginatum? si tanti erat
victoria Olympia & Olympionices, quanti esse
debet Victoria Christiana, quanta ad eam lucta &
contencio i vixione in qua vñctor, qui terrena omnia
ut pusilla & puerilia despicit, & cupiditatus
suis aquæ ac passionibꝫ fortiter imperat, ut ad-
uerfa durante qualibet generosè amore Dei su-
stinet & superaret, non tantum iustitiae, sed
duo veritas, id est, Olympi exaltis vñctor, qui
mundique dominus, iñto verus Israhel, id est, Deo-
dominans, efficitur. Preclarus Apostolus t. Corint.
9.25. Omnis, ait, qui ia agere contendit, ab omniu-
si abstrivit; & illi quidem ut corripuitur corona
accipiat, nos autem incorripimus. Quociceta Christus
hic, singulis Episcopis hanc coronam teferat
& obiret, cùque illum, evanescere fideles ad ardous
fidei agones & certamina excitat & accendit: ni-
mirum Ephesino e. 2. 7. Vñctorem, inquit, dabo edere
de ligno vite, quod est in paradyso Dei meo. Smyracensi
verit. t. Qui vñctus, ait, non ledens à morte fecun-
da. Pergamensi vers. 17. Vñctorem dabo magna ab-
ficiendum, & dabo illi calculum candidum: & in
calcule nomen nomen scriptum, quod nemo scit nisi
qui accipiat. Thyatirensi vers. 26. Qui vñctus, &
cristodorus iugis in finem opera mea, dabo illi pene-
stiam super Genes. 8. 2. & dabo illi filiam marci-
nam. Sardensis cap. 3. 1. Qui vñctus, sic vestimenta
vestimentis aliis, & non dabo nomen eius de libro
vita, & confundebam nomen eius curam Patre meo &
cognoscenti eius, vñctus alludit ad perconium Olym-

A pionice, quo publica perconis voce cocan tote
populo in Olympiis vñctor declarabatur, nomi-
nabatur & laudabatur: quale fuit Neronis, quod
pascolò autem recessus, sic Virgil. 5. Aeneid.

Tunc fatus Anchiseus, Aeneas] conflius de mare se-
catus,

Vñctorem magna preciosa voce Cianthum

Declarat, viridique obulat tempora Laura.

Pluribus idipsum ex Philostrato, Maximo, Demosthene, Pharsacho & Cicero ostendit Carol.
Pachal. lib. 6 de Coronis cap. 1. & Petrus Faber
Agenit. lib. 1. cap. 11.

Philadelpheni v. 12. Qui vñctus inquit, faciem
illam columbam in templo Dei mei, & fras non ag-
derio amplius: & seribꝫ super eam nomen Dei mei,
& nomen ciuitatis Dei mei nrae Ierusalem, &c. &
nomen nomen meum. Laodicensi v. 12. Qui vñctus,
dabo ei fidere mecum in thoro meo sicut & ego vñctus
& fidi eum. Parva mea in shrivo mihi. Christus ergo
primus Olympossus, affectus suis Olymponiceis,
& quidem singulis, coronam celestis glorie
ob oculis spectandam proponit, eaque ad certa-
men inuitat, ideoque variis ei dat titulos & no-
mina: nunc enim eam vocat lignam vite, nunc
mannu abscinditum, nunc calculum candidum,
nunc nomen nouum, nunc vestes candidas, nunc
stellam manutinum, nunc columnam, nunc thoru-
num Dei, &c. Age ergo, & athleta Christi viriliter
certa bonum certamen, apprehende vitam eternam: nullus nbi labor longus, nullus dolor du-
rus videatur, eisq; calum, cui aternitas, cui corona
divina promittuntur. Hanc tibi plecte, & pertine
continuus herculeum virtutum facinoribus. Hec
enim virtus perfecta, & omnibus numeris abstatua
coronam vincituribus, & mercedem expetente nobis
immortalitatem impendit, ait Laodicensi lib. 4. de Vera
sapient. cap. t. 6. Venit postea dies illi, quo
vñctus reuerteris in patriam, quo per Hierosolymam
colestium vir fortis coronatus incedat ait S. Hieron-
omo t. 2. epist. 6. Imitare Martyres, quibus loti-
bene S. Cyprian. lib. 1. epist. 6. Tolerare inquit, q[uo]
que ad consummatione gloria durissimum quellit
nun me existit supplicio, sed vobis per me supplicia
cessarunt. Fiam doloribus, quem tormenta me da-
bant, corona dederunt. & mox, veterum certi terque-
ribus fortioribus: & pulsantes ac latentes tristis, pul-
sata ac luctante membra vicerunt. In expugnabili fe-
dem superare non patui facemus illa plaga repente,
quamvis rupta compage vñctorum iniquitatem in for-
ma Dei non iam membra, sed vulnera. Precessa mors
huc, que emit immortalitatem per nos sanguinem, &
qua accipit coronam de consummatione virtutum. De-
nique audi S. Gregor. hom. 3. 7. in Euang. Dilector,
inquit, mente magna præmiorum sed non deter-
ret certamens laborum. Nam non coronabitur, nisi
qui legimus certaverit. Ierusalem enim celestis est
domus fortium, ut ait S. Vigilianus in vita S. A-
gustini: unde eius typus fuit domus fortium Da-
uidis, per 57. milium eius fortissimorum, qui re-
cenfuntur t. Reg. 2. 3. 8. fuerintque Horœs.

CAPUT QVARTVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

HOC capite post septem Christi epistolas ad septem Asia Ecclesias, quas audiimus cap. 2. & 3. transit Iohannes ad suarum visiones & prophetias. Itaque hoc capite incipit propriæ Apocalypsis, id est translatio futurorum prophetica; cum hucusque fuerit pars his historia, quam propheta.

Quocirca recte Ven. Beda, Perer, Viegas & alii patres, vos dixi in proemio, Apocalypsin in septem partes, sine visiones distribuant. Prima est, à cap. 1. hucusque, qua scribens ad septem Asia Episcopos, eos officiū suū monet. Secunda est, à cap. 4. usque ad cœlum, qua S. Iohanni ostenditur liber septem signis clausus, & per Agnum apertus & explicatus. Tertia est, à cap. 8. ad 12. qua videt Iohannes septem angelos tubis carentes. Quarta est, à cap. 12. ad 15. ubi cernit lullam & duellum mulieris cum dracōne. Videt enim maliciam amictam sole, & draconem eam persequenter inter se decertantes. Quinta est, à cap. 15. ad 17. ubi prodemunt septem angelos, qui effundunt septem phialas, quibus septem plagiæ nouissimæ erit inducent & effundunt. Sexta est, à cap. 17. ad 21. qua representant damnatio meretriciū, feliciter Babylonie, & belliarum, ac amariorum & afflictarum eius. Septima est, à cap. 21. usque ad finem libri, que uxor Agni & Ierusalem nova descendens de calo, eiusque ornatus & pulchritudo describitur.

Hac septem symbola ita explicitant Ticinum, Primus, Beda & Rupert. Prima, inquit, pars sunt septem epistolas Christi ad septem Asia Episcopos, vi patres. Secunda pars septem signorum ab Agno apertorum, significat reparationem mysteriorum fidis de Trino & Uno, de Verbi incarnatione, vocatione Gentium, Sacramenta legis nouæ, regno cœlesti, &c. que classis fuerant in veteri testamento. Tertia, septem angelorum & tubarum, significat prædicationem & praecenes En angelij. Quartæ, mulieris & draconis, significat dissidia bonorum & malorum in Ecclesia. Quinta, septem angelorum & phialarum, significat iudicium & penas impiorum in hac vita. Sexta, feliciter damnatio Babylonie, significat penas reprobatorum in gehenna. Septima, aperte gaudia electorum in calo describit. Verum hoc expediti pars nimis ampla & generalia; pars moralis potius, quam literala est.

Secundo, Abbas Iachim, Casalensis & Fermanus, cestini per primam partem epistolarum ad septem Episcopos, significari statutum Apostolorum: per secundam signorum, statutum Martynum: per tertiam tubarum, Dolorem: per quartam pugnae, Monachorum: per quintam angelorum, bonorum Postorum & Episcoporum: per sextam feliciter excidium Babylonie, seruientes Predicatores & Religiosos Ordines, qui fudent extirpationi uitiorum, & reformationi Ecclesie: per septimum, Beatos in calo. Ferant hoc expositioni nimis generalia est, & accommodatissima.

Tertio, Aureolus, Lyrus, & Amius, putant per sex visiones ultimas significari sex Ecclesias statu: scilicet, per secundam septem signorum, que hoc cap. incipit, significari statem & facultum quod fixit à Christo usque ad Julianum Apostolam, quod fuit annorum 365. in quo clarerunt Apostoli, Martyres, multique S. Doctores & Pontifices. Per tertiam tubarum significari facultum à Juliano usque ad Mauricium Imp. scilicet usque ad annum Christi 580. quod prouide continet annos 215. Per quartam pugnae draconis contra mulierem, significari facultum à Maurice usque ad Ireneum & Constantium Imp. scilicet usque ad annum Christi 800. quod prouide continet annos 220. quo tempore Imperium translatum est ad Carolum Magnum & ad Germanos; eodemque Ecclesiæ perfectum est draco, id est, Cosroes rex Persarum & bellicus, id est, Mahomet & Saraceni. Per quintam septem phialarum, significari statem ab Irene, Constantino & Carolo Magno ad Henricum IV. Imp. scilicet ad annum Christi 1050. quo continet annos 250. quando Ecclesia fuit in septem plagiis, id est, in varijs disfadijs & schismatibus. Per sextam significari tempus quod fuit & fuit ab Henrico Quarto usque ad Antichristum. Per septimum, tempus quod fuit ab Antichristo usque ad iudicium generale. Sed hanc expositionem resutau in proemio quæst. 2.

Quarto, Perer, putat tam prædictos statu & atatæ Ecclesie, in eisque insigniores prosperitates, aduersitates, eventu & gelta hic describi: tam nouissima mundi tempora, & persecutionem Antichristi.

Quintæ, Alazar dividit Apocalypsin in duas partes. Prior, est, pars à cap. 4. usque ad finem undecimi agit de vittoria Ecclesie Christi, quam habuit de Iudaïo & iudeismo. Posterior pars à cap. 12. usque ad finem, agit de vittoria Ecclesie, quam habuit ex subaltâ Gentilium & gentilismo. Priori parte referuntur septem signa, in quorum primis quatuor agitur de felicitate iliorum peccatorum, qui Christum receperunt, in eumq; crediderunt: tribus ultimis de infelicitate & penitentia eorum, qui cum respuerunt. Hoc si ergo Ecclesia vittoria de Synagoga, qua decima rebellium iudeorum pars Christi & Apollonius subaltâ est, ceterâ indurata & reprobata, ac prouide severissime

Hic incipit
Apocalypsis, id est,
prophetia
septem vi-
siones Apo-
calypsis.

Prima ca-
pitula expo-
nuntur.

Secunda.

Terteria.

puniti per septem plagas, scilicet famem, bellum, pellam, ignorantiam, cupiditatem, iras & obdurationem. Sed & hec expositio ac distributio grates habet difficultates, quas proposui in proposito quæst. 2. præteritum quod Apocalypsis faciat illoriam de præteritu, cum sit prophetia de futuris. Unde mox audis iohannes: O ostendam tibi quæ oportet fieri post haec.

Sexto, & genuinæ, Riba Apocalypsis distribuit in duas partes, scilicet in septem sigilla libri, Tercia gen.
unius. & ipsam librum. Septem sigilla continent signa prænuntiatio & Antichristi: ea referantur usque ad caput 12. Liber vero describit futura sub Antichristo, ipsamq. indicium & gloriam Beatorum: ut si quis quibusque locis plenius ostendam.

Hoc ergo capite vides iohannes per os illum aperatum in celo, Deum habitus iaspideo & sardinio, in throno smaragdino residentem, acriße amictum, & circumfendentes vigintiquatuor seniores, & quatuor animalia, plena oculis, alii senis instructa, Deum agitudo laudans, ac dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus. Secundo, vers. 8. ad eorum laudes, vigintiquatuor seniores procedunt cum suis coronis ante thronum, & Deum celebrant. Argumentum
tam cap. 4.

Vers. 1. Post haec vidi: & ecce os illum aperatum in celo: Deum habitus iaspideo & sardinio, in throno smaragdino residentem, acriße amictum, & circumfendentes vigintiquatuor seniores, & quatuor animalia, plena oculis, alii senis instructa, Deum agitudo laudans, ac dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus. Secundo, vers. 8. ad eorum laudes, vigintiquatuor seniores procedunt cum suis coronis ante thronum, & Deum celebrant.

2. Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in celo, & supra sedem sedens.

3. Et qui sedebat, similis erat aspectui Iaphidis infidis & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinæ.

4. Et in circuitu sedis fedilia vigintiquatuor: & super thronos vigintiquatuor seniores sedentes, circummanicæ vestimentis albis, & in capitibus eorum corona aurea.

5. Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

A Jacobo vobis esse immixta fœla non in celo, sed in terra iuxta lacubum confitentem. Verum hoc alii paulum reiiciunt, vt dixi Genes. 1. 8. 13. Illud verius, iohannem & Paulum sine fœla, quam videlicet lacob, raptos ascendentes in celum.

Ex vers. prima, quem audiri, tamquam tuba. [Alcazar censet tubam hic, sequitur ac cap. 1. 10. significare bellum à iudeis Ecclesie illarum. Verum huc tuba non clanicum canit iudeis, sed iohannem euocat in celum. At enim:

Dicens, Ascenda huc.] Ergo iohannes raptus in extasim, ascendit in celum mente & spiritu, non corpore. Fuit enim efficax huc eius in celum, à Deo per tubam euocato. In celo ergo vidit non tam gloriæ Ecclesie triumphantes, quia agones & labores futuros Ecclesie militantis, quos ipsa virtus è celis accepta erat supererata, & per illos in celum conseruata. Id est enim Christus è celis descendens in terram, vt eam, etiæ fideles crucis & fortitudinis sue allelías in celum subueheret. Hinc de Christo ait iohannes cap. 3. 13. *Nomus huncusque ascendit in celum, nisi quis descendit ex celo, Fidem hominum qui est in celo.* Licet enim Elias per turbinem ascenderet in celum, tamen celum hoc aeternum fuit, non Edereum, nec ethereum. Hoc est quod ait sapienzissimus Salomon: *Non nisi sciamus fœlaturam. Quis enim ascendet in celum ait agere descendit.* Proverbi. 30. 3.

Mystice, significatur Prophetas, Apostolos virisque Apollonio debet in celis mente & actione verum ac agere vitam celestem terris aeternis, ut omnem hominum vitam transcendat, dicimus; cum Paulo: *Nostra conversatio in celo est.* Ita enim & populum ad celestis via & vite studium incutimus. Arguimus enim Diogenes cuiusdam mira de celestibus discenti, dicit: *Quando de celo venisti?*

O ostendam tibi quæ oportet fieri post hoc. [Alcazar censens præteritum hic Ecclesie à iudeis victoriam, Deleque vindictam describi, & quæ oportet fieri, sic explicat: Licet, inquit, res illæ iam essent præteritæ, nondum tamen carum magnitudo & præstans facient mundo tecerant; & tunc aliquid fieri dicuntur, cum manifestetur. Verum si quæ oportet fieri, propriè significat ea, que nondum facta, sed adhuc futura sunt. Adde, magnitudinem excedit iudiciorum, sequitur se Ecclesie gloriam, fusile toti orbi in scipia, dum peracta est, contipiuimus & celebremus.

Ex statu fui in fortuna.] Raptus fui in extasim. VERS. 2.

Et ecce sedes posita erat in celo. [Alcazar censit thronum hunc Dei fusile instar propitiatorij & Cherubim. Hic enim erant thronus Dei in templo Salomo

BESTA hoc vidi: & ecce os illum aperatum in celo. [Ad hoc, vt quasi per os illum iohannes videret Dei thronum, affantes x 4. seniores, quatuor animalia, angelos, C. aliquæ que deinceps chartat. Fuit hæc tantum imaginaria, vel intellectuæ visio, & consequenter non realis, sed imaginaria tantum aperiens celum. Nec enim celum habet os illum, quod aperatur & claudatur. Mystice, hoc celi aperiens significat, celestis fidei mysteria clarissimi fusilli reuelata iohanni & apostolis novi testamenti, quæ Moysi & Prophetis. Hinc Stephanus vidit celos apertos, Paulus raptus est in terram exanim, angelis ascenderunt & descendenterunt supra filium hominis, iohannis 1. 5. Nam, vt ait Daniel c. 2. 18. *Ego Deum in celo renans mysteria.*

Allude ad Ezech. t. t. *Aperiuntur celo, & vidi D. tuijum Dni.* Sic & laetob vidi scalam cretam in celum, & per illam ascendentis & descendenterunt angelos, idicito dixit: *Non est hic aliud nisi dominus Dni, & portas celo.* Sed hæc typi & umbrae fuerunt Christi, Apostolorum & Ecclesie, id est que obleriora, magis umbra & enigmatica. Unde Ezechiel non ascendi in celum, sed ad illum positis est celo descendere corrus Cherubim. Nam ait ipse cap. 8. v. 15. *Apparet resa super terram iusta animalia.*

Idem de Deo contendit Alcazar, scilicet Deum

In Apocalypsin. Cap. IV.

77

Salemonis ; ad quod hic alluditur. Nam 14. se-
niiores , ait , sunt principes sacerdotum . Hi enim
erant 14. vt patet 1. Paral. 14. Hinc & semper
lampades respondent septem lucernis candelabri,
marc vitreum mari atque , animalia magnis Che-
rubinis , quos fecit Salomon : denique caput ipsum
Dei laudibus & adoratione terminatur . Atque
eundem hunc thronum censet Ioseph in omnibus
visionibus propheticis , vt cum Deus filius est Mo-
ysi & senioribus Exodi 14. 10. & Iosaias cap. 6. 1. &
Ezechiel cap. 1. v. 2. rati quod pro aures tabula
propitiatoria , Exodi 24. 10. fuerit sapphirina , &
Ezech. 1. 2. crystallina , qualiter & hic fuisse cen-
ser , quis thronus hic erat in celo .

Potò propitiatorium , ait , significabat animi
demissionem , ac sanctitatem eorum qui Deo se
toros subiiciunt , cùque in templa fedem con-
flueantur . Erat autem , quia humilitas charitatis
condienda est : hic erat sapphirinum aut crystal-
linum ; quia significabat vitam caelestem . Duo
Cherubini manus iunctis fedem Deo exhiben-
tes , ita ut pedes Dei videbentur insistere propitia-
torio , sine operculo arcu , quasi scabellu , signifi-
cant apicem & sanctitatem , id est , mentem
caelesti lumine illustratam , & voluntatem in diu-
no obsequio feruensem . Harum enim potentia-
rum perfidio facit tamen angelos , quem homines
praeclarissimum Dei thronum . Ait symbolum
fumis erexit animi , prouocaque , & ad Dei iusta-
exequenda paracitum .

Causam horum omnium dat . Quia , inquit , non
est sermo hic de throno quem Deus in celis ha-
bet , sed de throno nouo regni celorum , quod pre-
dicauit Christus & Apoloni , id est , de throno ,
quem habet Ecclesia . Genitulus enim senatus est ,
gloriosissimum esse Deo nouum regnum , quod
habet in Ecclesia Christiana , id est , in cordibus fi-
delli , quia recepto Spiritu sancto , perfectè ei
subiectum per excellenter sanctitatem , & vi-
tam perfectissimam , ac rerum omnium terrena-
rum contempnum . Thronus ergo Dei sum fidei
iusti & sancti . Nec alind , vel alios significat hic
thronus . Hucusque Alazar .

Vero hac partim mystica sunt & mortalia ,
partim incaeta , aut minus probabilia . Nam nulla
Cherubinorum hic fit mentio , vt nec Iosaias 6. nee
Ezech. 1. quinidem Cherubini Ezechielis stipabant
curram Dei ; ergo non poterant eius esse thronos .
Potò agi hic de throno Dei quem habet in celo ,
non autem in Ecclesia , poterat ex sequentibus , vbi
doceat in circuitu throni huius fuisse caelestis spi-
ritus ac beatos vestitos albis , & coronis aureis co-
ronatos , clamantes Sanctum , sanctum , sanctum , &c .
Rursum ex eo quod à v. 5. de throno processisse
fulgura , voces & tonitrua ; haec enim è celo pro-
deunt , non è terra . Denique , Alazar ait , Apoca-
lypsin esse quia scenam veritatem , in qua subiò
machtis quibusdam conuerso pugnare , alia spe-
cie ostendit , vt hydra , verbi gratia , in palamum
subiò conuersetur : sic enim thronum brune
caelestem quasi in terrustum conueniatur , quod
parum congruit dignitate gravitati & maiestati .

Dico ergo ad literam S. Iohanni ostensam fusi-
se speciem throni cuiusdam magnificentissimi ,
puti regalis , id est , caelestis & divinitatis , qui longè ma-
gificentiam propitiatori , Imperatorum , Regum
& Pontificum omnium superabat . Repräsentabat
enim imponentiam & altissimam exaltitudinem &
majestatem divisa natura , felicitatis & gloria , in-

A qua Deus quasi in throno ex omni aeternitate re-
fideret & requieceret . Fuit ergo thronus hic similior
throno Dei , quem vidit Iosaias cap. 6. & Ezech. c. 1.
vt mox pastebit , quoniam propitiatorio .

Mythice , fides hoc est Ecclesia , ait Rupertus ,
Ambros. & Alazar , puti Sancti , vt ait Arcatas : vel
angelii , vt vult Richardus Videlot . vel ponit B. Vir-
go . Ita S. Bernardus ferm. de B. Mariae De throno , ait ,
procedebant fulgura & voces , & tonitrua ; quia Ma-
ter filij regis Christi parabolas , enigmata , legalia &
mirifica gestis , dala & opera annulata erubet , fiducias
eradicando , invictus faculteratque alijs edidit . Alij di-
fluctuerunt per fulgura accipiente B. Virginis mira-
cula ; per voces , blandas cohortationes ; per to-
nacras , increpationes , minas ghecanas , vloiones &
supplicia hostibus suis & impisi ab ea inflicta .
Hinc B. Virgo à S. Epiphanius ferm. de laud . Deipa-
tua , vocatur *Toruum Cherubinum* . Scripta hac de re
opus ingens , sicutus etiam eruditum , nosfer P. Anton. Spinellus , Provincialis Neapolit . cuius ti-
tulus est : *Maria Despera thronus Dei* .

Et supra fedem fedem .] Se tollit hic non fuit
Christus , vt vult Ambros . Christus enim est Agnus
ante thronum , qui à sedente accepit librum , vt patet
cap. 5. v. 7. Sed Deus , qui huc specie humana
& regali apparet fedens in throno , & vt patet ex
eo quod cap. 5. v. 7. dicatur habuisse dexteram . Hie
ergo princeps in folio hoc caelesti residens , & ce-
lerum rex , id est , caeli terraque conditor , ita Ri-
chardus , Alazar , Ribera & alijs .

Potò Alazar censet tam hic , quam Iosaias 6.
sufflione fuisse Deum Patrem ratiū . Verum longe
melius alij censent , fuisse Deum absolute , prout
communis est Patri , Filio & Spiritui sancto . Al-
ludit enim ad thronum Iosaias cap. 6. v. 1. vbi seitor
fuit Deus trinus & unus , fuisse Sancta Trinitas , ut
ibidem ostendit . Unde & hic , quoniam ac ibi , sancta
animalia iugiter clamante ei tribagno , scilicet
Sanctus , sanctus , sanctus , & qualiter dicant , Sanctus
Pater , Sanctus Filius , Sanctus Spiritus sanctus : hi
enim tres sanctitatem sunt , ipsaque primazia , in-
erata , eminentia & immensa sanctitas .

Dicitur Alazar : Filius hic representatur Agnos ,
qui accessit ad fedem in throno . Ergo non sedi-
vit in thronon enim accessit ad scipium . Si di-
cas , Agnus significare Christum bovinum : hic
autem ponit accedere ad scipium , quatuor erat
Deus . Resp. Alazar , theologice id verum esse , sed
Scripturam ita non loquimus passim dicere . Fi-
lium quia homo est accedere ad Patrem , cùmque
inuocare , non scipium . Verum dico , vt quoque mo-
dui loqui Scripturam . Cùm enim psalmus dicte ,
Christum nos redemisse & reconciliasse Deo suis
meritis , oratione & passione , significat Christum
nos reconciliasse coram sancte Trinitate . scilicet non
soli Patri , sed & Filio , & Spiritui sancto , vt patet , & omen orthodoxi faciunt . Tam enim of-
fensus erat nobis Filius & Spiritus sanctus , tam-
quam reconciliandus , quoniam Pater . Itaque illa ora-
tio & vox Christi psal. 39. 7. quoniam citat Apostolus
Hebt. 10. 6. *Hollum & oblatum est mihi* , &c .
non dico : *Ecce sermo , ut faciam , Deus , voluntatem*
tuam , non tantum Patrem , sed & Filium & Spir-
itum sanctum recipies , & ad omnes dirigis . Ve-
nit enim Christus , vt horum omnium voluntate-
rum cito redempcionem hominum impetrat . Sic
in cruce orans & clamans : *Deus nesci , Deus meus ,*
vt quid dereliquisti me ? Matth. 27. vers. 46. non
tantum à Patre , sed & à scipo vt Deus erat , fuisse
G 3 huma

humanitatem in mortis & morte detulit & dignificavit. Sic Matth. 6.9. ocauit, & nos orate docuit: *Pater noster, qui es in celo: Sanctificare nomen tuum, &c.* utique Patrem non personaliter, sed essentialem intelligentem, quia Deum ipsum, qui sicut humanares & omnium hominum est pater, id est, creator & Deus: qualis est nam Filius, & Spiritus sanctus, quem Pater aeternus. Oramus enim ut omnium horum nomen sanctificetur & voluntas fiat. Multo magis in visionibus, qualis est hec, Filius ut homo, dici potest accedere ad sepiam ut Deus est.

Vers. 3. *Somnis erat affectu.*] Corrigi cum Roman. 10.15. id est, colere, vel specie iaspidis. Hebreis enim oculus vel aspectus, ponitur pro colore vel specie, feliciter potentia, vel actus pro obiecto, per metonymiam.

Lapis iaspis & sardius.] Iaspis est coloris subtilis, sardius rubet. Vnde Peterius putat, hos colores in corpore Dei scilicet fuisi permixtis. Præterim, quia Plinius lib. 37. cap. 8. docet in Phrygia iaspides esse purpureos: & apud Virgil. 4. Aeneid. fulvis iaspide stellatus enīs.

Cocinensis Alazar censet, non committit, sed patertos fuisse, scilicet corpus Dei ab int̄o ad lumen fuuli simile iaspidi, à lumen vero fuscum sardino. Alludit enim Iohannes ad Ezech. 1.2. & c. 8. 2. vbi de sedente in throno Cherubico dicitur: *Ab effusis lumen eius, & dorsum ignis: & à lumine eius, & fusum, ut vesti deliri.* Partita ergo sunt hanc virtus & species; superna enim erat electrina, inferna ignea; ut huc superiore etiam sardina, inferne iaspidea. Sed omnis viri illusus ad magnitudinem plures gemmas iungebant, eisque getabant in annulis & digicis. Vnde Martialis lib. 5. epigram. 11.

Sardonychus smaragdus, adamantis, iaspidae quoque.

Portas in arcuatu Sella, Scure, rura.

Quid significare iaspis & sardius? Significatio prima. Quæstus, quid in hoc Dei throno significantur iaspis & sardius? Resp. Primi, Victorinus, Primal. Beda, & Rupert, per halæ duas gemmas significari Dei iustitiam & vindictam in peccatores: scilicet per iaspidem, qui coloris est aquæ, significari diuinitutem sub Nōe, quo Deus omnes peccatores submersi per sardionem, qui rubet est, significari ignem conflagrationis mundi, qui peccata & peccatores exire.

Secunda. Secundò, Richard. Virote, sit, iaspidis significatur semper virtus Sanctorum gloria in celo; per sardines incendium gehennæ. quæque duo sunt hominis notissima, quæque Deus hic & aliis hominibus oculis subiicit, ut ea injungat introcantur.

Tertia. Tertiò, Joschim: iaspis, sit, Pater, fadis est Filius; smaragdus & iris sit Spiritus sanctus.

Quarta. Quartus, Viega & Peter. iaspide, inquit, virtute significatur misericordia, sardio rubore luxuria. His enim duobus omnis respicit, & totus mundus à Deo regitur. Vnde etià Piatés: *Misericordiam & iustitiam caritatis tibi Domini.* Hac enim visione multa adsumbantur de prouidentia & misericordia Dei in pio, que iustitia & vindicta in impiis.

Quinta. Quinto, Lyran. Deus, sit, hic apparet quasi prævisor Ecclesiæ militare; vnde iaspide significatur clavis consolatio & regestio in aduersitate, & iustitia inflammatio, qua facit ut ardorius Deo fetiuamus.

Sexta. Sexto, Aureolus, Sedes hæc, sit, eatheda Ecclesiæ Romanae, quæ est caput Ecclesiæ militantia. In hac est iaspis virens, pura misericordia &

potestas soluendi peccata: est & fardius, id est, portæ testas eadem recitandi & puniendo. Sedes enim Dei est sedes Ecclesiæ & Vicariorum eius, scilicet Summi Pontificis; vnde de ea canit Piatés: *Ex cathedra severorum laudent eum.*

Septuag. & optimi, Andreas, Areias & Ribe-
ta laetus, inquit, quia firmissima est gemma, vi-
tiosa & sape pellucens, scilicet Plinius lib. 37.8. signifi-
cat splendorem & pulchritudinem diuinitatis
semper viventis & borenis. Sardius, quia fanguinei & ignei coloris est, &c. vt sit Areias, feras ter-
torem inservit, significat Primi, ignem. I. sublimi-
tatem & efficaciam Dei naturam. Secun-
dū, eiusdem iustitiam, terrorem & vindictam in
impiis Antichristi præcursorum vel afflictos; hac
enim in Apocalypsi præfigatur & prædicatur: vnde optimi eius speciem hic ostendat Deus, ac
vindictis habitum affutum. Soler enim allumere spe-
ciem & habetum similem materie & rei de qua
agit. Tertiò, Abulensis & alij assertunt, sardio gaudiu-
m accendi: ap̄e ergo sardius significat im-
mensum illam Dei gloriam & felicitatem, ex qua
manat immensa clavis voluntas & letitia. Huc facit
quod Alazar pag. 979. litera C. tradit, sardina
partem esse & originem amethysti, idque ex eo
manifestum esse, quod in nonnullis genitis quas
inueniuntur, una parte sardius, altera amethystus
cernatur. Amethystus autem, qui colorem habet
vini, symbolum est deliciarum celestium, & es-
charia digni, quod longè magis quam vina. Falerna
luminat cor, illudque gaudio inebriat, iuxta
illud Piatis: *Intrabuntur ab ubertate domus ruris,
& torrente voluptatis sua potabis os.* Idem ergo si-
gnificat sardius.

Oktavo, Alazar censet iaspidem & sardium. Octava.
idē significare hic, quod c. 1. n. 19. & 20. in duode-
cim fundamento celesti Ierusalem: quæ cū
significat, ut duodecim articulos fidei, ac primum
fundamentum sit iaspis, sextum sardius, sequitur
iaspidem significare primum Symboli articulum
de Deo tertum omnium creatorum; sardius vero
significare sextum qui est de Christi resurrec-
tione. Error enim hic est in Alazaris numero, ponit
enim sardium quintum, cū Apocal. 4.1.19. po-
natur sextum, vt ibidem ponit & Alazar, vbi &
articulum de Christi resurrectione, quem alij
iungunt cum descendenti eiusdem ad inferos, po-
nuntque quintum, ipse ab eo dividit, ponitque
sextum. Hinc docet, ap̄e vitrumque lapidem &
articulum coniungi in idea Dei Patris, cui attribui
potest, ac consequetur tam creatio, quam
resurreccio. Sicut enim per creationem creature
esse coepimus, ita per Christi resurrectionem da-
tum est initium nouæ creature. ante illam enim
nondum era Spissitas datus, quia Iesus nondum
era glorificatus. Quare merito Christi resurreccio
E cōsideratur in Scriptura, quæ nouæ mundi crea-
tionis autem creatio opus est Dei Patris. Rur-
sum ap̄e iaspis supponit sardo, hoc est, creacio
resurreccio: hæc enim illa est excellētio & glo-
riosior. Arque sic natura gratie supponitur, &
gratia gloria; sic opus creationis supponitur resur-
reccio, quæ est quasi recreatio, sine iterata crea-
tio, quæ antiquæ rerum in Genesi productioni,
nouæ gratiae creationis, & nouæ creature gloria
addita est. Ita ipse ingeniosus & congruus. Sardius
enim, vt dixi, symbolum est gaudij & felicitatis diu-
nis, quam Deus sicut elephas communica beando il-
los, & refelicitando ad vitæ & gloriæ semper etiam.
Ex iaspide

In Apocalypsin. Cap. IV.

79

Iris etiam
throne
quid
Perna ex-
posito.

*Et iris erat in cœnura sedis famulis videri sna-
rgagine.] Primo. Andreas: Iris, ait, varia & florida
representat exultationem virtutum & ordinum or-
namenta, diuersaque eorum munera & officia, ad
preferendum ut a Peter, tres colores iridis signifi-
cant tripliēm virtutem, purgandi, illuminandi &
perficiendi, quæ est in Dōc & angelis.*

Seconda.

*Richard, Victorius, per iridem quæ
speciem habet arcus, itaque belli signum &
instrumentum ostendat, putat significari indicium
vniuersale, in quo smaragdus, qui partim viret,
partim rubet, indicat bonos præmiandos, malos
puniriendos esse. Unde & Chrysostomus index pinguit
infideli iride fidebūt enim in nube gloriofa, qua-
lis est iris.*

Tertia.

*Tertio, Ven. Beda: Iris, ait, sunt Sancti, qui Ec-
clesiam suis precibus protegunt, sicut iris cingit &
protegit nostrum hemisphaerium.*

Quarta.

*Quarto, Anfbertus: Iris, ait, est incarnationis Ver-
bi; idque Peinius, quia sicut sol in nube iteradans
sicut iridem, sic Verbum in cœne iteradans fecit
Christum. Secundo, sicut iris fuit pacis symbolum
tempore Noe, ita & incarnationis Christi fuit reconcilia-
tio mundi. Tertio, duo cornua iridis sunt duae
nature Christi, humana felicitas & divina; chorda
in hoc quasi arcus, est exultatione vno hypostatica.
Quarto, in iride triple est color, ita & in Christis
Christus enim fuit quasi arcus, id est, exultans,
per orationem afflatus: fuit viriditas per florem
gratiarum & virtutum: fuit rubicunditas in cru-
ce, per amorem regum & sanguinem. Quinto,
ab hoc area emulsa lagitata amoris sunt, quibus
vulnerata sponsa dicitur Cant. 2. Fulcrum ne flori-
rum, spigare me malu: quia amore languor, ira
Viegas. Sexto, iris hac imbrifera fuit: quia effu-
dit in eodem prædicationis & doctricis cælestis
abundantiam.*

Quinta.

*Quinto, Alcazar censes hanc iridem non
alium habuisse colorem quam viridem, tamen
suffic viridem, ut smaragdo similis appareret. Li-
cet enim communis iris est multicolor, tamen no-
stra, inquit, hæc & cælestis tantum fuit viridis, vo-
canique iris, quia arcus cælestis speciem exhibe-
bat, non in colore, sed in forma & figura. Postò
smaragdus cap. 21. sicut ac hic, significat palio-
num Christi, quia Deus Patri reconciliatus est
mundus, sicut per Noe reconciliatus est in di-
luvio, huiusque reconciliatio, & noui pacti
Deus signum dedidit iridem. Hæc enim pax, se-
quèt ut ita Noe, iugiter Dei oculis obseruantur,
et unquam itarum contineat, ac clemencem & libe-
tatem in Ecclesiis efficit: tum qui incredibili
voluptate hæc Christi obediencia, religio & chari-
tas cum afficitur quia promissionis suæ Chri-
stio fadit, ut gratia & venia peccatoribus danda,
iugiter eam memoriem facit. Arcus ergo palio-
num Christi totus est viridis, id est totus est spes no-
stræ obiectum, totus benignitatis & misericordie
promissio. Vide Iosiaz cap. 5. 8. Crux enim,
sive Christus in cruce distinxerit, fuit quasi arcus
cælestis tenitus, quo nouum fundus, paclum &
testamentum inter Deum & homines Christus fan-
xit. Arcus ergo stedens veteris testamenti fuit
mutata per Christum crucifixum in arcum cæ-
lestem, ut noui fundens excellenter indicaretur;
sicut mare zemelum in mare virtutum conuersum
fuit veti. 6. Hæc eleganter & appositius Alcazar,
Cum enim Christus occisus, ante thronum Dei
quasi infeniam hic prodidit, appositum symbolum*

A & instrumentum occisionis eius, putat crux, in iri-
de representatur, & in scenam producitur. Rur-
sum, crux Christi non clamat nisi reconciliatio-
nem & misericordiam, cuius symbolum est iris, ut
iam dicam.

*Secund ergo, magis generatione & genuinè Ri-
bera, Pecetrus, & alijs passim: Iris, inquietum
est Dic misericordia, quæ videlicet thronum Del
circumdat. Iris enim tempore Noe, reconciliatio-
nis & fæderis inter Deum & homines fuit signum,
sicutque iris idem quod alij id est, pax, sit Tic-
onus. Secundo, iris versicolor recreat, & imbre-
copia sum ac varium in tetram duplicitatem facit
Dei misericordia: unde in ea quæ est color extre-
mus, id est, fulges & viridis, id est, spes; & rubicun-
dis, id est, charitas, aliquæ mixta, id est, varie aliae
virtutes & gracie, quæ Deus effundit in homines.
Tertio, sicut iris est semicirculus qui tunicum in
hemisphaerio nostro apparentia & Del misericordia
tunica appareat in hac vita, iustitia vero in al-
tera. Vidi Lotanum in inauguratione Serenissimo-
cum Principum Alberti & Isabellæ, inter variis
triumphales arcus & cæstulos, vnum ecclœsum, cui
inscriptum erat vincibilibus literis: *Odeamus Agno-
bi in Vrbem aduentu, corona iridi flore circa solem
apparet, nos parentes, nos pacis audificio. Hunc
tobis, à Princeps nobis, senatus populiisque Lau-
mansiis in spes impregni dedit, nunc pacem, nunc
pacem austriacam. Hunc titulum, hanc iridem Deo,
noue per Christum pacis auctori, consignat huc
S. Johanne.**

Sic iris, id est, pax, sicut fuit, re & nomine Ite-
re Imperatric, vox Leonis Imperatoris Iconocla-
sti, & mater Coëstantini iunioris Imperatoris,

qui mortuo marito, cum filio succedens in impe-
riatum, iconoclastum suffulit, pacemque Episcopis,

Monachis & Ecclesiis redidit. Vide Theodosius

Studia in vita S. Platoni: *Poli plenum iniquitatem
recepit Dei cultrix Irene (anno Christi 780.) quæ
pacem et regnum, haec et re attribuit eius regno
cum alijs bonis & malis, et rata adeunda facultas
& causa parafallit, que elius ab imperio Imperato-
re clausa fuerat. &c. Ex eiusq[ue] tempore quo Ire-
ne regnare capta, ne illa tota eorum qui rebas terre-
nus renunciaverant, familia monachis per obedi-
tiam preferebatur. Idipsum miro ostentato Christus
peccatum invenit. Nam codem anno in longis Thra-
cicis muris quidam homo fodens, inservit arcum
lapideum, quam cum expurgasset & retegisset, re-
petit virtutem iacentem, & conglutinaras areæ litera-
tis continentem hæc: *Christus nascitur ex Virgine
Maria. Credo in eam. Sub Conflamino & Irene Imp.
è foli stram me videbis. Ita refert Theophanes, & ex
eo Bonon. anno Christi 780.**

Postea quoque cum Ribera, per iridem accep-
ti varietas, & vinneritas, ac pulchritudo creatura-
rum omnium, quam in se continet Deus. Sicut enim
in iride missa est colorum varietas, &c, ut ait
Virgil. 4. Aeneid. *Mille trahit variis ad auro sole col-
ores ita & in vniuersitate creaturarum resplendet
incandescens quedam & admirabilis varietas per-
fectionum Dei. Vide de iride dicta Genet. 9. 13. &c
Ezech. 1. 28.*

*Similis videri smaragdine.] Similis erat non ipse Smaragdus
selenis in throno, putat Deus, ut vult Ribera, qui
putat vnde iris erat in circuus thronum, patens benefici
recipientibus & includentibus esse: sed familiis
est, sollicit ipsa iris, smaragdo virens. Erat ergo
iris viridis, non tota, ut vult Alcazar, quasi aliud*

*serm gen-
tina, ut
et miseri-
cordia.*

coleotem peccat viridem non habet, sed quod viridis color in ea esset eximius, exteriusque prececeret. *Smaragdus.* inquit Lyranus, est viridis coloris: & hic est unus de coloribus viridis. Sed illa iris imaginaria hic sic apparuit, ut color ejus viridis intensior esset videtur. Per que designabatur consolatio Dei suis electi affectu, maxime in tribulacionibus Ecclesiae fuerit, sicut quod color viridis est consolatorium, & confortatorium ipsius visus.

Smaragdus ergo, qui sua viriditas oculos misere tecerat, adiuvque teche Solino cap. 17. viroto superas herbas & gramina, in modo sibi proxima virio suo inficit & colorat, nec eum in umbra, lucernis aut sole immutat; significat Dei misericordiam numquam fenenescientem, sed semper virensem, quasi nouam & recentem, mira nos consolari. Smaragdus, ait Plinius lib. 37. cap. 5. suo viroto & pulchritudine oculos implet, onumquam satiat, & subindo pulcherrimi speculi vicem obit. Vnde Nero gladiorum pugnas per smaragdum spectabat.

Rursus smaragdus, ait Ribera, significat Dei & creaturarum in Deo, quasi in speculo pulcherrimo, visionem, qua mente contemplans in cunctissimè impler, numquam fatigat: pulchritudo enim & claritas treasures representat, quam ipse fuit in seipso. Hoc speculum est mirabile & inarrabile, sicut Poëta dixerant de iride, eam esse Thaumantem, id est, admirationis, filiam, cum de ea sic canunt:

*Clara sub arboreis fulget Thaumantia prius
Nobis, ut radii plenum sol atrijs umbras:
Et picturato eccliam velutum cingit,
Et calix tauri miranda coloribus alii.
Pilla vestis docet, et malucloribus ali.*

Tropoli, iris instar smaragdi symbolum est virginitatis, quo semper viret, & sua virent splendescit instar smaragdi. Quocirca apposuit Poloni in canonizatione S. Casimiri, qui maluit mori quam virginitatem petere coniugio, cum illud medici valetudini eius necessarium esse dicere, hoc anagramma ei dederunt: *Casimirus, sum quod iris, in quam scilicet iradiana sol iustitia, sum ei D puritate fulgorem affluit. Rursum: Casimirus, quasi cadu mira, quia pro castitate moreris, & virginitatem victimam occumbis.*

Sponde cadu sed amoris cadu, Casimirus, pudoris:

Morus, et Christi misericordie, cadu.

Cecidit anno Domini 14. 84. vt cum Agno refugat, cumque per omnia ecclia gaudia sequatur.

*Et in coram felis fedibus virginianorum & super
throne, viresque seniorum sedentes.*] Alludit, tum ad ordinem angelorum primæ hierarchie, qui vocantur Throni, tum ad 4. principes sacerdotum: tot equi erant eorum familia, qui Dauide distributæ, ut per vices sacra obirent in templo, que singula suos habebant principes (felicer primogenitus familiæ erat caput & princeps) qui prouide Princeps Dei, & Princeps sanctuary vocantur 1. Paral. 2. 4. v. 1. Hic enim 2. 4. principes temporali, fuerunt typus 2. 4. seculorum in templo caelesti. Seniorum enim, sive seniores vocantur principes populi, quis senatus olim è senibus elegebatur: & licet postea senatus & principum filii, esto essent iuuenes, parentibus defunctis in magistratu succederent, tamen hi à prima nomenclatura vocabantur seniorum, sive senatores, id est, principes. Senior ergo oon tam statis, quam dignitas est nomen: hanc enim significat Hebrei. 2. 2. q. 2.

A *seniorum.* id est, seniores. Vnde & Presbyteri vocabantur apud Spartanos summī magistratus, qui rebus faciūt præstant. Hinc etiam Itali, Hispani, Galli, aliqueque gentes Señor vocant dominum, quoniam & Gothi colēdūt vocare Siber. Vnde S. Augustinus epist. 578. *Siber a armis inquit, gothic significat Dominus major, quod Graeci dicunt ουραδος;* illudque à Gothis capti & supplices Romanū dicere dicerunt: à Gothis enim Latina lingua corrupta est, et traducta in Italicas, Hispanicas & Gallicas; ut ex Senior Gothis fecerunt Siber, et Itali Signor, et Hispani Seller, & Galli Sennor. Hoc est quod ait Cicero lib. de Senectute: *Venerem confitis, ratione sententia, que nisi esset in sensibus, non summum concilium maiorum vestris appellarem Sententiam.* Idem lib. 3. de Legibus: *Senatus, aut prior iusta sunt, ut adiutorum gravissimum res habet cum frequens orde est: ut loco dicatur isti, regatus: ut modo, ut sit infinitus.*

B *Sedilia.* Graecè Σθένη, id est, throni augusti, quales sunt regum & principum. Albiadit ad pl. 10. 6. v. 32. *Et in cathedra seniores sedentes imm.* Nam 2. 4. principes sacerdotum in templo suas habebant cubiculas & thronos, qui iam habent Episcopi & Pontifices, à quibus vocantur Ecclesiæ Cathedrales. Hinc & festa Cathedrae S. Petri, et Romanae, quoniam Antiochenæ. Tales Pontificum thronos, & priores, & posterioris se praefazunt etatis, plures Romæ conspicimus in tribunis, id est, in choro cubiculis templi. Porro hi throni cingebant thronum Dei instar semicirculi, et erant enim in circuitu throni: sicut throni Cardinalium, ambiant thronum Pontificis; sed hic ille longè est augustior & sublimior. Alcazar tamen imaginatur, eos viros fuisse quasi in Sancto扇ctorum, quod quadratum erat, ac proinde cenfent thronos hos in quadrato fuisse dispolitos, ita ut ferri essent è qualibet latere. Verum in Sanctam扇ctorum folius ingrediebatur sumenus Pontifex, non alii principes sacerdotum. Et ideo fuisse in Sancto扇ctorum, comodiū, decentius & eleganter in semicirculum, quoniam in quadrato fuisse dispoliti. Sic enim omnes erant ante thronum in coopestra Dei, cum videntes, & ab eo visi. Nam in quadro sedentes, tantum in cubus quadrilateribus. Deum ante faciem habent porcillent. Sedentes enī in quarto latere quod cludebat quadrum, et parte qua erat thronus Dei, vel doctum, vel certe latitudine obseruentur Deo, aut certè fuisse a tergo Dei.

Circumambulū vestimentis albi.] Albe vestes notant non tam sacerdotum, ut vult Alcazar, quoniam claritatem & gloriam beatitudinis 2. 4. sed mirorum.

E *Et in capitulo coram corona aurea.*] Coronæ habent notant eorum victoriam, triumphum & regnum. Sunt enim victores & triumphantores, et quæ ac reges in regno Dei celestis.

Quætes, quænam sint hi 2. 4. seniores? Primo, Ticonius, Beta, Primus, & Arias Montanus in Zchar. 4. cenfent 2. 4. seniores significare viuerem Ecclesiæ, qui à Deo coronata est, & coronas suas Deo acceptas referit.

Secundo, Ambros. 2. 4. seniores, ait, sunt Patriarchæ, & sancti patres veteris testamenti, qui in letatione & meditatione 2. 4. librorum veteris testamenti, quoniam in 2. 4. fedibus quiescebant. Licet enim Sanctos Hieronymus, & alii, tantum numerant a 2. librios veteris testamenti, iuxta numerum literarum

Quinam vi-
genitua-
tor senior
est
Prima ex-
positio.

Secunda.

In Apocalypsin. Cap. IV.

81

literarum que sunt in alphabeto Hebreico; tam Rabbinis, ut Aben Ezra & R. Daniel, numerant a 4. tam libros, quam literas Hebr. scilicet repetendo ter literam Iod, uti repertur in nomine tetragrammatone Iehous abbreviato, hoc modo . . .

Tertia. Tertio, Andreat Cæsar, Aretas, & Hier. Prado processio in Ezech. lect. 1. seniores 24. inquietunt, sunt 12. Patriarches, putat duodecim filii Iacob in veteri, & duodecim Apostoli in nouotestamento. his enim duodecim sunt 24. Sic ferè & Rupert, nisi quod ipse loco duodecim filiorum Iacob, accipiat duodecim Iudices, qui post Iosue vsq; ad Saul Israeli præfuerunt: scilicet primus est Othonieh, secundus, Aioth; tertius, Sanger; quartus, Barach; quintus, Gedeon; sextus, Lair; septimus, Leptes; octauus, Abellan; nonus, Ahalon; decimus, Abdos; undevicensimus, Sampson; duodecimus, Samuel. Verum non omnes filii Iacob, nec omnes Iudices fuerunt sancti, vel certe non tam illustres quam ali.

Quarta. Quartio, S. Gregor. lib. 4. in 1. Reg. cap. 9. 24. Seniores, ait, sunt sancti prædicatores, manari fenu, & moribus graues, qui thorun Dei ambulant: quia præ exteri conditorem diligunt, ideoque per altissimum contemplationem & conseruationem ei vicinius requiescant. Et Glossa: Omnes, ait, Ecclesiæ Doctores nam dicuntur duodecim, propter falem SS. Trinitatis, quam annunciantur quatuor partibus mundi; nunc dicuntur a 4. quia hic numerus conficitur per sexies quatuor: sex referuntur ad opera quæ sex diebus fecit Deus, quatuor verò ad Evangelia quæ opera quæ in lege naturæ & in Evangelio fecit Deus, Doctores ipsi colunt & explicant.

Quinta. Quinto, Iosachim, quem sequitur Petrus Galatinus, 24. seniores, ait, sunt duodecim Apostoli, & eorum filii, putat Mattheus (de quibus hac visio agit) vsque ad Antichristum. Rursum præcisè posunt numerari a 4. nam sicut 12. fuerunt Apostoli tempore Christi orti in Iudeia, ita duodecim simili seniores & Apostolos ex Gentibus excibrat & eligit Deus eo tempore, quo venturus est Elias, ut cum eo decesserent eosq; Antichristum. Sed hoc finis fundamento dicitur, inquit Peter, nusquam enim id reuelatum est. Addo, Iohannes vnu erat ex 12. Apostoli tempore Christi: Iohannes autem adhuc vivens hoc tempore, quo vidit in calo 24. seniores: non ergo omnes 12. Apostoli erant ex 24. senioribus, qui omnes erant defuncti, & bani in celo.

Sexta. Sexto, Autolius & Lyran. Cælum, inquietante, est Ecclesia militans; Dei fides est Ecclesia Romana, in qua fides Romanus Pontifices, quasi Vicarii Christi: 24. seniores sunt omnes Episcopi in suis sediliis, id est, Episcopanibus. Alludie enim ad 24. principes sacerdotiorum, uti dixi, qui Episcoporum erant figure & typi.

Septima. Septimo, Aleazar per 24. seniores, ait, designatur dignitas sacerdotiorum in Ecclesia Christi, hi enim vocantur presbyteri & seniores, & succedunt 72. Christi discipulos. sicut Episcopi succedunt 12. Apostolis, qui significantur hic per quatuor animalia. Ecclesia enim est regnum sacerdotiale, in quo priocipiunt sunt sacerdotes. Hi habent thronum in celo, id est, diuinum auctoritatem & potestatem conferandi corpus Christi, ac absoluendi à peccatis, quam non habent Seraphini. Unde habent coronas in capite, & plaustris aureas, id est, ca-

Alices magnos, in quibus offerunt Deo orationes fidelium & Sanctorum. Hoc deducit Aleazar ex suo scopo, & præconcepto fine. Agitur enim hic, inquit, non de Sanctorum in celis felicitate, sed de noui calorum regni felicitudine, dæque ingenti Ecclesiæ misericordia dignitate.

Per vestes albas significatur egregia sanctitas & castimonia, quam poscit sacerdotalis status. Corona aurea in capite, significant honorem maximum, & splendorem qui dignitatem sacerdotorum proprius est, iuxta illud plal. 8.6. *Gloria & honor coronam eum, & confutans eum super opera manus tuas emnia sublevi sub pedibus eis.*

B Alludit ad Eccl. 4.3. 14. vbi de Aaronis corona dicuntur: *Corona aurea super mitram eum, expressa signa sanitatis & gloria honoris apud vires.* Rursum, corona significat potestatem iudiciarum in abolutione peccatorum: olim enim iudices eotonati ad iudicandum solebant, restituti Demosthene. Denique cœtoua significat eos esse reges & principes in regno Dei, id est, in Ecclesia, in cœte totos Dei cultui esse adductos & consecratos. Vnde in hac sacerdotum excellētia se dignitate, mirum in modum Dei ipsius gloria & majestas eluet. Aurea enim corona olim numquam nisi eximis viris est data, vnde Apuleius lib. 9. Metam. *Digna Herculis fuli coronam auream capite gelare.* Terull. lib. de Idolol. docet sacerdotum, sed proximicialium duintaxat, coronam autem fuille. *Tantum enim, inquit, honoris semine conferebatur his, qui familiares regum membrae erant.* Regum enim erat corona aurea, tāque non etas & solida, sed ex lamina arii diducta & attenuata, ut significaret, illi parum arii esse fatis cuius virtus impetrat auros, nec tam regem opus habete auro, quām temp. regere auro, vt in Xenophont. lib. 1. Pæd. Cyri, docet Carol. Paschal. lib. 9. de Coronis esp. 9. vbi etiam recentef Gentilem cœnsum, aurum luce esse prægoatum, ideoque non nisi tegulum & viris diuinis attributum inde dictum est *aureum coronarium*, quod tegulum dabatur, de quo vide Lipsium lib. 1. de Magni. Rom. cap. 9. Ia Procop. lib. 1. Belli Goch. scribit, Theodatian regem Gothorum patrum cum Petro Iustiniani Imp. ducet, descendere tua Sicilia, & quoniam mortuus Iustinianus coronam auream trecentarum librarum. Postò Festus, Triumphales, inquit, corona sicut quæ imperatores vñtri aures prefringunt, quæ antiqui temporibus proper pauperatum laures fuerunt.

E Notat Aleazar notat. 4. hinc a 4. thronos & seniores in cis sedentes, representare chorum angelorum qui vocantur Throni; atque in Ecclesia (forte & in celo) primum ordinem esse Seraphinorum, secundum Theronorum, tertium Cherubinorum. Thronorum enim manus est portare Deum, sit S. Dion. Cælest. hierarch. e. 7. vnde & Sophronius, D. Thom. & alij, Thronos vocant fides Dei. Porro Throni vocantur angeli iuxta Deum sedentes in thronis, imo S. Chrysost. opinari videntur, Theronorum chorum præcellere chorum Seraphinorum, quod Deo nihil videatur esse proprium, quām Dei ipsius fides.

Rursum, hos tres ordines representare tria attributa Dei, scilicet pottentiam, sapientiam & honestatem. Adhac, Cherubinum representanti Dei sedent in hac visione: dicunt enim de eo, *Qui fides super Cherubim:* Dei autem fides fuit Christiani iusti. Thronis verò 24. seniores, Seraphinum mystica quatuor animalia, id est, Episcopos, repræsentanti & tēspon

respondere: Episcopi enim debent ut Seraphini charitate ardore, & que alios inflammat. Itaque Cherubim respondunt in tercio fideles sancti, Throno facientes, Seraphim Episcopi, ut hic throno Dei, quem faciebant iunctis aliis Cherubini, representantur fideles: thronis vero facerdotum seniores, & quatuor animalibus Episcopi. Denique in Thronis, & monsensu sacerdotes, ne ita alorum salutem euent, ut suam negligant, sed semper cogitent se ad hoc vocatos esse, ut ipsi met fini throni Dei.

Vetus Ecclesia iam in caelesti hierarchia summos ponit Seraphim, secundos Cherubim, tertios Thrones. Rursum, hae visio spectat ad Deum, cuiusque regnum caeleste & gloriosum, non ad regnum quod Deus habet in Ecclesia militante, ut vult Alcibi. Alioquin facies in his thronis, & eorum servitoribus 2.4. alludi ad Theos, qui sunt terius ordine angelorum, ut superius dixi.

Ostaus.

Ostaus. Vilipando part. 1. lib. 4. cap. 4. putat hos 2.4. seniores re presentare 2.4. Cherubinos positos in templo Salomonis. Cender enim ipse duodecim Cherubinos postos fuisse in Sancto praeforibus oraculi, & rondo positos fuisse in Sancto sanctorum circa arcam. Per hos autem representantur vniuersitatem angelorum qui Deo afflant, indeque vocati seniores; quia feliciter angelii eterni sunt ab olim, putat ab initio mundi. Verum nec ex Scriptura, nec ex Iosepho, nec aliunde probari potest, in templo praesertim fuisse 2.4. Cherubinos. Addo, seniores nunquam vocati angelos, sed homines digniores. Denique angelii significantur hic per septem lampadas, & per quatuor animalia; non ergo per seniores.

Nost & gen.
monia, fuit
12. Apolito-
ri & 12. Pa-
triarche &
Prophetar.

Nond, & magis geneina, Haymo, Maldon. in Nocis, & Ribera, 2.4. seniores, inquit sunt omnes partes & sancti illustres, tam veteris, quam noui testamenti. Duodecim enim sunt Apostoli in nonobstantibus quibus omnes viros Apollonios accipe: & duodecim sunt Patriarche & Prophetae veteris testamenti quibus omnes sancti illustres veteris testamenti accipe. Esto enim non omnes Patriarche fuerint sancti, tamen, quia Patriarche fuerunt Israëlis, huius populi dignissime aperte significante sanctos illustres veteris Ecclesie aut propagatores, aut propagantes. Duodecim enim numerus perfectus est, significans omnia. Componitur enim ex tribus in quatuor ducentis: et enim quatuor faciunt duodecim. Tria, significant fidem, spem & charitatem S. Trinitatis: quatuor, significant quatuor mundi plagas, ex quibus vniuersi sancti confluent. Sic etiam Richard. Beda, Rupert. & Vergas per 2.4. seniores accipiunt præfatiissimos sanctos, ac preciosos Prælatorum & Doctores vniuersi testamenti. Hoc fecerunt Peterius, surpliciissem & planissime pater, & Iohannes hic in celo viatos fuisse praesertim 2.4. illustres sanctos & heros solis veteris, vel potius tam novi quam veteris testamenti, putat ex novo duodecim Apostolos, ubi pro Sancto Iohanne adhuc viuente operari Paulinum substituisse: ex veteri vero his, aut similes, Abelem (hic enim fuit primus in orbe Virgo & Martyr, primusque ponitur ab Apostolo in catalogo Sanctorum veteris testamenti, Hebre. 5.1. ver. 4.) Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Moysen, Samuel, Daudem, Iisaiam, Letemiam, Ezechiel, & Danielis. Id ita esse, pater Primus: nam vboque in sequentibus definitus inducatur hi 2.4. seniores, illisque Deum celebant, in & sancto

A Iohanni loquuntur, unde cap. 7. ver. 1. 5. sit, *Pars de senioribus duci milia*. Secundo, omnes confectiones quatuor animalia esse quartuor angelos, & quartuor Evangelistas; ergo 2.4. seniores sunt alii insigniores sancti. Tertiò, quia hi 2.4. seniores in hac visione non inducuntur ut iudices, sed ut consej & interpres mysteriorum diuinorum prouidentie erga Ecclesiam, & ea quae in Ecclesia vixit ad finem mundi furora sunt. Vocantur seniores ob antiquitatem, grauitatem, sapientiam, prudentiam & virtutem: ex quibus omnibus sunt venerabiles. Velliri sunt alibi; id est, innocentia, exercita & gloria pleni sunt. Habent coronas in capite, cum quia reges sunt, rum quia virtores illustres generosè B certandi & vincendo regnum Christi obtinuerunt: sunt ergo hi 2.4. seniores quasi senatus Ecclesie triumphantis, & alesores Dei.

Porro praesertim eos delectos fuisse 2.4. non est mirum. Si enim Christus praesertim elegit duodecim Apostolos, quatuor Evangelistas, & 72. diaclipes, sic etiam Deus elegit duodecim Patriarchas, & duodecim Prophetas minores. Parimodo bic duodecim seniores elegit ex novo testamento, & rotundem ex veteri. Sicut enim duodenarius est numerus perfectus, significans vniuersitatem, putat omnes in illo genere: ita, & portat numerus 2.4. Nam hic est duplex duodenarius, & duodenarius geminus. Rursum, sicut sol 2.4. horis cursum absolvit, obiretur & illustrat rosum orbem: ita & hi 2.4. quali foles illustrant Ecclesiam vniuersam successive, scilicet quique suo facculo. Plura huius numeri 2.6. mysteria vide apud Aretam hic, & Petrum Bonum lib. de Numerorum mysteriis

Pars 4.4.

Hoc 2.4. seniores representant Cardinales, adeoque thronos, folium, rotundum, potiusque hoc caput elegerant representare Confessus (vulg. Capitulum). Proficiunt, si qua viderunt image caelitus Ierusalem, ut merito ex illa haec deprompta videantur. Pominex enim quasi Vicarius Dei, Deum representant, & specie priisci Diaconi, septem spiritus Deo afflentes Cardinales, seniores 2.4. Agnus, Cibodium qui in Mitti offertur, liber signarus, liber Euangeliorum, Denique Patriarchae, & Episcopi mitrati & pontificibus induiti, Penitentiarum, Canonici, omnifiqui Praelatorum, facendorum, & ministrorum ordinaria multitudine & magnificencia, & quæ ac symphoniam caelitus, representant innumeram anhelorum & sanctorum multitudinem gloriosam, quæ Deo iugiter inhibet & palliat. Simili modo septem Episcopos Cardinales Pontifici subditos: septem Ecclesie adumbrantur per septem ecclesias Romanas, structura, indulgentias & peregrinationibus totius orbis celebres, quas Romana, & quæ ex exteri, crebro obire solet, opemque Martyrum & Sanctorum, qui ibidem inuenientur suppliciis furi, supplices implorant. Talia plura sunt, adeo ut ex Apocalypsi ceremonia, & magnificencia Ecclesie Romane delumpta & expressa videantur; ut merito 5. Fulgencius eam inuenit, & admittans dixerit: *Sed si ostender Roma terrefera, quandoque fulgebit Ierusalem celestis!* Denique infelix hunc 2.4. leniorem, Cassianus scriptis coridem Patrium in errore Deo angelicè seruientem 2.4. Collationes, quas ut ad sanctitatem & perfectionem percutiles, crebro lectione solebat S. Thom. Aquinas. Idipsum profiteretur de se Cassian, collat vltima cap. 1.

Symbol.

In Apocalypsin.

Cap. IV.

83

Symbolicē.
2.4. senioribus
representant
quales de-
bent esse
seniores,
Primo.

Symbol. Pineda in lob. 19. v. 19. n. 3. censet in his a 2. senioribus, qui sunt quasi seniores & consiliarii diuinæ sapientie, notari quales debent esse principes consiliorum, numquam Primo, ut iug-
ret alten principi, principesque nū sine eorum consilio agat. Nam, vt ait Sapiens Prog. 11. 14. *Vbi non est gubernator, popularis corruſio: ſalutis auctor, vobis ruſia a confuſione.* Peccauit huius in te Nero, qui numerum quam sensus confilio viuere, in modo eum oderat hanc miferè petit dementus à sensu. Et Hieronymus Siculus rex, qui quantumvis graui in te regis, conuocauit, neque cingulauit publicis confluens, quicquid arguit in Nero perire, sensus enim est mensura intelligentia repulsa. Cicero, in quo cuf-
dem fundamento.

Secundū.

Secundū, ut fenes sint: fenes enim experientia & prudencia pollent. Quocirca Plutarchus tract. Num feni sit genetra republica responderet, *Amazoneſ ſalua eſt curar, vobis confiū ſeniorum, innoſum armis obvient.* Sic rex Agamemnon consiliorum habebat Nestorem senem.

Tertiū.

Tertiū, ut fuit circumſum illi uillimenter albi, ut feliciter candore & saceritate animi pollentur, nullaque cupiditas aut metus rectum eorum iudicium obſcurat & depueſt.

Quarto.

Quarto, ut habeant et ornatum in capite, hoc est, praediti sunt libertate & animo regali, ad quos non obſcurantur cupiditatibus principum, sed libere, quod rectum & exequum est pronuntient. Hinc C Demetrius Phalerus, telle Plutarchio in Apoph. sapienter monuit Prolemem Philadelphum, ut liberos illos legerer, quibus docente reges & principes, quomodo debent gubernare. Hi enim libere loquuntur, eaque dicunt quae nemo subinde re-
gibus priuarum dicere auderet.

Quinto.

Quintū, ut non sint proprii iudicij, neque periculaces in tuenda sua lenitudo contra collegas, aut præsidem. Nam hōc seniorum videtas procedentes ante thronum, & adorare viuentem in facula ſeculorum, & mantere coronas suas ante thronum.

Sextū.

Sextū, ut exacte ſerueret ſecretum. Sic enim bi seniorum venturum circa librum ſignatum, acc quiquam eum refutat, sed omnes cum Agno reſeruant permittant. Hinc Theodosius rex Go-
thorum sapiens, licet hetericus, Senato Consilii ſcibens lib. 4. cap. 3. laudat eum dicens: *Arcana mifra mortis prohibita claudens, mulierum conſciens nec tamē cum plura noſſis alienus. Collegio gra-
tia ſuperioribus humilitate placuisse.* Veriſimile Valer. Max. lib. 1. cap. 1. racinuram in senioribus vocat optimam, atque ſuſſum verum admo-
biſtardarum uiculum. Scribit Cattius lib. 4. de con-
ſiliaris regum Perſianum: *Arcaea regum mifra ce-
dant fide: non metus, non fides dicit vocem, qua pre-
dantur occulta, verum disciplina regum, ſilencio vi-
te pericula faciuntur.* Non rem magnam ſeniorum po-
ſe credere ab eo, cui tacere graue fit. Hac de cau Philippides munus consiliarii detrahatur. Cum enim Lydimachus rex ei quodam tempore dif-
flet: *Quoniam mifram verum te impetrare!* Repon-
dit: *Qualibet modi ne arcaea vobis tellis Plutarch,* lib. de Curiositate.

Vers. 5.

Et de throno [Dei, non ſeiorum] procedebant fulgiſ. & voces & tonitruſ. Hinc enim symbolis Deus ſuum potestiam, majestatem & magnificen-
tiam ostendit, ut patuit in Sina, cum ibi daretur lex a Deo Exodi 19. 16. Rursum haec significant iram & tetrem Dei, qui maximè apparet in
hunc mundi, de quo audirent in ſecto ſigillo li-

A bei signati, quem Deus cap. 5. porrigit Christo. Voces videntur diſtingui à tonitruſ, quia ſunt ho-
minum, vel angelorum horribiles clamores. Ita Alcaſat hic, voces humanas cum exaltibus toni-
truis conficiat. Niſi dicas illę ex parte, anque
& poni pro id est: *voces & tonitruſ, id est, voces to-
nantes, vel tonitruſ vocalia, quia articulatas &
humanas voces proferant.* Talia enim auditis ihohannes cap. 10. 3. *Lentuſ fuerit, ait, tonitruſ voces
fuerat.* Et c. 19. 6. audiret vocem tonitruſ magna-
rum, dicentium, Alluſia.

Mysticē, voces ſunt prædictio, fulgura ſunt

energia & efficacia verbi Dei: hoc enim eorū pec-
catotis penetrat quasi fulgur. Tonitruſ ſunt minē

genetra, iudicij & ite Dei. Dilectis hic prædictiorib;
ſe iam voces, iam tonitruſ, pro auditotum molli-

vel dura diſpositione promote debet. Si Iohann-

es & Iacobus à Chriftu vocantur Bonnerges, id

est, filii tonitruſ Marti 3. vide pſal. 48. Rursum,

hic procedunt a throno Dei, id est, abis qui ſunt

fanciata ſe fecerunt thronos Dei, in quibus qua-

si ſiſtunt & loquitur Deus. Per tales enim Deus

facultatibus ſunt tonitruſ & fulmina, quibus corda

audientium penetrat, fauces & immunit. Vanus

enim & inanis est concionatioſis docti & eloquenti-
tis labor, mihi a Deo Dicique gracia & ſanctitate,

dicendi, perſuadendi, & corda feriendi ac vulne-
randi efficaciam fugat & hauiat. Niſi enim con-
cio a magna Dei cognitione & amore promanet,

frigida eſt & cuamida, in Ambroſ. Si quoque Ti-
con, Rupert. & Richard, mihi quodd hi tres per ful-
gura accipiant miracula, que hi 2. seniorēs ope
Dei ediderunt, idque Primo, quia ſunt fulgur longe
latèque cotulat; ita & ſplendor miraculorum

multos ad Chriftum traxit, & trahit. Secundū, quia,

sicut è nubibus fulguta; ita à Sanctis miracula

promanant. Tertiū, ſicut fulgur elicit plurimi;

tertio, ſicut fulgur, aut poſt fulmen hominem

perſtingit & afflat, ut ſpecie corporis exterius

manente ſibi ſimili, interius eius olla communiat,

im̄ incineret: ſic miracula homiœ exterius co-
dem manente, mente conminuant & comminuat,

ut plane alijs fit hoemo quām antē fuerat. ita

Viegas.

Huc accedit Alcaſat, qui hanc ſenſum afferat:

ut literalem, cum potius videatur eſſe mysticas

& mortales. Thronos, air, Dei, ſunt Chriftianorum omnes,

qui excellenti Dei cognitione & amore, in

ſuo cotidie ſedem Deo fabricant, ac in conneſſione

animarum acriet & ſtemnū laborant. Ab his

procedunt voces, id est, sermones p̄j, coniuncti

fulgribus & tonitruſ; quia coniunctam habent exaltum virutem, quia ſignificat tonitruſ, &

p̄j vita ac ſancti exempli illustrationem, quam

ſignificat fulgur. Hinc fulgues hic præponantur:

aut enim, *Fulgura, & voces & tonitruſ:* prius

enim fulgur oculis videtur, qualis tonitruſ auribus

percepitur; ut ſignificetur, quod optimi

exempli lux verborum virtutem & robur antecede-
dere debeat. Sic in genitiliuſ tenebris primorum

Chriftianorum ſanctitas, & vita ſanctissima ful-
gura, ac tonitruſ potentiam & efficaciam ver-
borum, ostenderunt verum Dei thronum in Ec-
clieſie Chriftiana repetiſ. Hac ergo tonitruſ &

fulgura, ſicut Ecclieſie latiflamma & feliciflamma

funt; ita Ecclieſie hoſibus ſunt horribilia & for-
midanda. Illis enim, quali diſploſis quibusdam

bombardis,

Mysticē, vo-
ces ſunt eli-
ciones, ful-
gura, mira-
cula & vita
exempli.

homines, Christus eum Genibus bellum gefit, & que sue ditione subiecit. Tardum enim Physici, sic generati fulgor & tonus: intra numerum inclusa exhalatio ignes, per antiperistasis circumstantis frigoris accenditur, hinc flamma & ignis. Dsinde fit quod contigit in lelopo, sine hominibus, dum daedalatur. Nam cum flamma & materia accensa celestis se dilatet, noscere est numerus exempli magna cum vehementia distractus, & latens ignis lucem oculis, autibus discilis nubis strepitus obicit, sic & ignis charactis in cordibus fiducium succensus, sua vi & impetu celestem se dilatet ad proximos, ac omnes difficultates sibi obstantes superat, fortas prodire gestissimus. Atque eius virtutis effectus est, ut oculi exterangia illam ientem sanctitatis manifestationem, sues doctrinae sonitus & efficacitatem excipiant. Porro quo maior est ignis repugnatio dum est nube erumpit, eo vehementius edunt tonitruum, & intermictus fulgurum, si ingens fons in nube ignis accessus. Iea primi Christiani ingenitiu diuino fuscus, quo magis Gentiles repugnabant, eo fortius praedicationis tonitu, & sanctitatis fulgor ediderunt: vt paret ex dictis & gestis Sanctorum Martyrum, & Apostolorum.

Ei septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei. Alludit ad septem lucernas candelabrum, quae erant in tabernaculo Moysi, & in templo Salomonis, potius in Sancto, quibus septem planetae representebantur. Templum enim cieli typum & speciem refererat: in celo enim, quasi in templo & throno suo, residet Deus, unde erat gloria divina nobis abscondita, per lampades quasi illustrata, & aliquatenus videnda proponitur: & fecit ut in tabernaculo candelabrum ante Sanctam sanctuarium, illud aliquatenus illustretur, ut ipsum. Deinde in ipso residens per caliginem videri possint. Simili modo lampades accende subpenduntur ante tabernaculum, in quo S. Eusebius afferatur.

Quatre, quamam sunt haec septem lampades? Multi quos rei enī cap. 1. v. 4. per septem spiritus, & consequenter per septem lampades, accipiunt septima dona Spiritus sancti. Hec dicuntur lampades, quia homines illuminant & inflammant. Sunt ante thronum Dei, ut significetur Deum illa per oculis, & ad manum habere, ut ad placitum cultur es offert & deferatur.

Secundū, & magis genuinē, ut dixi capite 1. vers. 4. septem hi spiritus & lampades, sunt septem primarij angelij, quibus communia est euangelium, praeferunt Ecclesias & fiduciam. Hi dicuntur lampades, quia in se Dei cognitio lumen, & iisque amore ardore: de qua illuminant & ascendunt homines cognitione, & numero pastore ac amore Dei, atqueque faciunt & felicitatem; atque omnibus illis Dei prouidentiam, & iisque testa sunt. Vnde Ecclesiasticus 5. vers. 5. ait: Ne dicat error angelis, Non est prouidens.

Mylne. Alcasar per septem has lampades accipit septem diuinam prouidentiam doctes & virtutes, quas recordari cap. 1. vers. 4.

6. Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro.

A 7. Et animal priuum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquile volanti.

8. Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas sexas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

B Es in conspectu sedis tamquam mare vitreum Vers. 6. simile crystallo.] Cyrus, & ante thronum tamquam mare varii, quod simile esti crystallo; Attilius, & ante sedem Dei mare varii, simile gelu, vel glaciis, aut crystallo. Varii, hoc est, varium, id est, pellucidum, & consequenter tranquillum: sili enim aqua sit tranquila, non est pellucida, sed turbida & opaca: sicut mare rubrum vocatur vitreum cap. 15. vers. 1. Sic & a Poëta mare vocatur vitreum, quia pellucidum, ut ab Horatio libro 4. Carmenum oœ secunda:

Vires durans nomina Poeta.

Et lib. 3. oœ t. 3.

O fons blandus & splendidior vires.

Sic & Virgilii Nereidas depingent, marinis nymphis virenam colorem tribuit, cum sit 4. Georgic.

*Aldezia vellera Nympha
Corpebas, hyalis saturo fascata colore.*

Et Ouidius epist. Sapphus:

Ellus undus, turquoque magis perlucidus amnis.

Quixes, quodnam hoc mare vitreum? Primo, Primatus, Beda, Richardus & Rupertus accipiunt Sacramentum baptismi, per quem transire debent ituri ad sedem, & ad conspectum Dei. Porro baptismus vocatur mare vitreum, ob puritatem & claritatem, quam menti affert. Similis est crystallo, quia sicut base ex mari, id est, ex aqua, tollit instabilitatem (eas enim conglaciat) & ex vitro fragilitatem (crystallus enim inducens ut lapis) ita baptismus habet maris ampleitudinem, vitri perspicuitatem, & crystalli levitatem & soliditatem. Sicut enim vitrum solis radis est peritum, ita anima baptizata radis gratia à Deo illustratur, ait Hugo, Rursum, ut inquit Rupertus, fideles in hac vita sunt vitrei, id est, lucidi, sed fragiles, infirmi, mortales; vetrum post resurrectiōnem erunt similes crystallo, id est, solidi, robusti & immortales.

E Secundū, Dionysius Catech. Mare vitreum, inquit, est penitentia, ob analogias maris vitreum applicatas baptismi, quae pari aut posteriori ratione polluti applicari penitentiam: & quis penitentia est mare, ob amaritudinem & copiam lacrymarum: simile crystallo, ob firmitatem proficiens de peccatis deinceps cauendis, & vita noua invenienda.

Huc accedit Alcasar, qui censet mare vitreum ad literam referre ingens illud vas aquæ in templo, quod à capacitate vocabatur mare tamquam; sed hoc distinxime, quod hic fuerit vitreum,

*Mare vitreum quod est
Prima extensio, effe baptismum.*

Secondū, effe penitentiam ob secundum analogias.

In Apocalypsin. Cap. IV. 85

virecum, cum in templo Salomonis esset aeneum. Ergo mare virecum, inquit, est stagnulum, sive ingens crater, sur fons magnus aqua plenus, confectus ex nifidissimo vitro pellucido & fragili. Porro mare hoc virecum, perinde ac mare aeneum, sustentabatur à duodecim bobus aeneis, exarque instar perfecti hemisphaerij, habens labium libij repandi, & classitatem trium vinciarum. Sicut ergo mare aeneum, quo lauant se lacerdeos fanatici, erat sybolus penitentia, ita & mare virecum. Hinc Primo, sustentatur à duodecim bobus, id est à duodecim Apostolis, comique successoribus hi enim sunt administrari penitentie. Secundo, verus mare erat & oceum, id est, opacum, quia enigmaticum: nostrum est virecum, qui sacramentorum noue legit, praeteritam penitentiam, significans, vis & efficacia talutem, omnibusque clara est & perspicua, iuxta illud Zacharia 13. vers. 1. *Erit sibi patens dominus David, in ablationem peccatorum & ministratorum.* Rursum, sicut mare prolixum omnia mortalia mala, ut sit Euripides in Iphigenia; sic & penitentia. Tertio, sicut olim tempore S. Iohannis scribit Plinius lib. 36. 16. ex nero (quod salis est species) & arena permixta translucentes fluxiles rios, & hanc fauile vitri originem, iam vero vitrum sit ex cineribus silicis, similisque herbarum falcarum, qui cum arena permixti, igneque adennissimum excoeli, conglutinante, & durefciente, arque ex admisso bituminis perspicui & pellucidi sunt; inde enim vitrum habet perspicuitatem. Ita ex memoria mortis & cinerum in quos resoluunt corporis humanae, arque ex fale timore iudicii & vindictae diuinæ, ac ex fide & luce rerum celestium & diuinorum, quam infundit Deus, nascitur penitentia, quia igne contritionis & charitatis in ardenti passione Christi fornicata excoquitus & ferruminatus. Quartò, addic Plinius, *exprime addi & tura magne lapis magnes autem, quia nubes & nautarum viam dirigit, spicemus est symbolum, quia mare est penitentia.* Rursum, sicut magnes trahit ferrum, ita Dei caritas ad se trahit peccatores per penitentiam. Quinto, inquit eius capacitas à qua mare vocatur, nota gratis copiam & abundantiam, quia penitentibus omnibus datur. Sexto, labium libij repandi nota, sive facilitatem, quia aquam suam omnibus accedentibus communicat, ut ea quisque sit abducatur faciem & obliuia omnibus se offert penitentia, & per eam venia & gratia. Hie sensus appositus est, sed moralis pondus, quoniam literalis.

Tertio, Ionchim, Mare virecum, ait, est S. Scriptura: quia haec pellucida est quasi speculum, in quo homines sua peccata speculantur, ut ea penitentia & lacrymis abluant, iuxta illud Christi Iohannis q. 5. *Iam vero mundo estis propter sermonem quem locutus sum vobis.* Hic sensus literalis est quia virecum mare, vitrum speculare est sensus moralis in eorum speculatum & corrugamus motes nostrorum crystallorum, quia firma & perdurans, est sensus spirituatus & analogicus, qui est de regno bearorum gloriose & aeterno. Sic & Ambros. Mare, ait, aeneum (quod erat in templo Salomonis) est verus reflectorium: mare virecum est nouum testamentum.

Quarto, Ribera per mare virecum accipit praefens laculum, per quod quasi per mare transamus ad portum beatitudinis, dicitur vitrum, id est, pellucidum, rursum quia aet hic pellucidus est; rursum quia horum in eo degentium cogitationes ar-

cana Deo pellucient & parent, unde dicuntur hoc mare sive in conspectu Dei. Hinc Sancti dicuntur mare super hoc mare virecum, cap. 15. v. 2.

Quinto, Andreas Cesar, assert duas expostiones. Primo, mare virecum, ait, sunt aquæ quæ sunt super firmamentum, vel sunt ipsius calum crystallinum, adeoque omne calum, quod in istius crystalli fulget & pelluerit: in hoc mari stellæ quasi pilos natant & emicant. Secundam mox assertam.

Sexto, & maximè genuinam Peterius: Mare virecum, ait, est calum empyreum, quod est sedes Dei, angelorum & Beatorum. Hoc dicitur mare, ob amplitudinem, quia valitissimum est. Alludit ad calos empyre vicinos & subiectos, qui ex primogenitis aquarum abyssis à Deo efformant sunt, indeque hebrei vocantur *sciamam*, id est, illæ apes, vt dixi Genesis 1. v. 7. Empyreum vocatur virecum, ob subtilitatem & tranquillitatem, unde & cap. 1. Iohannes computat calorem Ierusalem vitro & crystallo: Iohannes enim vidit hic gloriam Dei in calo empyre. In hoc quasi mari emicant angelii & Beati quasi pilos, vt eos in illo pingui pectora nostri. Vnde Andreas Cesar & Aetas centent mare virecum esse ipsosmet angelos & Beatos. Per mare, ait Aetas, significatur immensa multitudine; per vitrum splendor, puritas & tranquillitas; per crystallum soliditas & firmitas glorie & felicitatis beatorum & angelicarum mentium. Solet enim Scriptura Dei majestatem har angelorum multitudine, fortitudine & gloria representare, indeque dicitur Deus faboach id est, exercituum. Hi enim semper sunt in conspectu Dei. Hoc est quod a Daniel cap. 7. v. 10. *Miles milium ministrabant ei, & decies milles centena milia affligerent ei.* Hoc ergo calum est mare virecum, sed & surcum: est enim ibi mare bonorum omnium, sicut in gehenna est mare malorum omnium.

Et in medio feds, & in circuitu feds, quatuor animalia. Proprie animalia non poterant esse in medio feds, & simul in eius circuitu, vix ait Ambrose, quia in medio feds sedebat ipse rex, putat Deus: vnde Alcazar tripliciter exponit. Primo, ut medio feds, id est, confessus huius, scilicet inter Deum & 2. seniores. Secundo, feds, ait hic similius est latè cum hypopodium, sive suppedaneo, ita amplio, vt quatuor haec animalia per quatuor latera distributa caperent. Tertio, in medio feds, id est, spatijs, in quo erat feds.

Secundo, Peterius respondet, ex non simul fuds in medio feds & eius circuitu, sed fucefiliu: ambulabant enim, inquit, & nunc ambulabunt feds, non in medium feds ambitus procedebant.

Tertio, Ribera centet via fauile in circuitu feds, quatuor, scilicet aquilam, in alium se librando intra ambitum feds, vt quasi attingeret pedes feds, id est, deinceps dicere Iohannem, *Quatuor animalia sunt aquæ solitarii.*

Prima explicatio viderat maximè congrua, vt in medio fuds sit idem, quod intra ambitum feds, putat in ipso fuds hypopodium, ampliusque eius ambitu. vult enim Iohannes per se in medio, tantum significare, haec animalia proxima fuisse feds & feds, scilicet in throno sedile te gem, circa themum proxime fuisse quatuor animalia, circa haec animalia vero sedile 2. 4. seniores.

Illi vero in circuitu, significare haec quatuor animalia non uno loco stetisse, sed per quatuor feds angulos & latera fuisse disposita.

Quinta, sive aquæ septem firmamentum.

Sexta & genitrix, sive calum empyreum.

Varr. 5.7.

Quatuor
formae
quatuor
animaliumPrima fera.
Peregr. &
Prado.

Primum animal simile leoni, & secundum simile vitulo, &c.) Atabicus, secundum simile tauri. Quare, in integra animalia, in capita tantum, vel partes aliae horum animalium apparet in Iohannem, & consequenter quis fuerit forma & figura horum quatuor animalium?

Primo, noslter Hieronymus Prado in Ezech. t. scđ. 7. & Vilalpando tom. 2. lib. 4. cap. 41. ac Peter. censem, hinc animalia per omnia eadem esse eum quatuor Cherubim. Ezechielis cap. 1. ac consequenter hoc, quod ut illa, habuisse singula ramum faciem & figuram humanaem, sed alas aquila, iubas leonis, & vngulata bouis. Erant enim quadriformia, ita ut vndequaque animal videatur compositum esse ex quatuor: petreis ergo erant, & si homo velicer sit iubis leonis, aliis aquila, & vngula bouis: ut talia erant quatuor. Erant enim omnia univisitata, & consequenter singula erant quadriformia, modo iam dicto.

Probam Primiò, quia si habuissent capita leonina, bouina & aquilina, cum figura humana, fusicos membra. Adhuc, S. Iohannes distinguunt similitudinem à facie, atque, Primum animal simile leoni, secundum simile vitulo in tertio vero non dicit, Simile homini, sed habens faciem quasi hominis: ergo primum simile erat leoni in iubis; secundum vitulo in vngulæ; tertium vero tantum faciem habebat hominis, unde & de quarto subdatur, Secunda aquila & vngula, q.d. Simile erat aquila in aliis & vngula, non vero in facie.

Secundò, quia S. Dionys. Sophron. Basil. Cytil. Rupert. & alijs dicunt, eadem animalia hic vidisse Iohannem, qui videt Ezechiel cap. 1. illa autem singula erant quadriformia, sed capite humano: ergo & hoc.

Verum Ezech. 1. ex verbis claris Prophetæ docui, singulæ Cherubimis Ezechielis habuisse quatuor facies feliciter, veram faciem leonis, aquila & bouis, quod ut hominis: ergo & hic habuisse vifa etieta facies leonis, aquila & bouis, quod ut hominis. Confirmatur, quia ait, *Primum animal simile leoni, & secundum simile vitulo*, similiter autem & forma animalium maiorum spectatur ex facie. Idem dicitur docet S. Dionys. de Calesti hierarch. cap. 15. vbi loquens de tribus faciebus, leonis, aquila & vituli, eas vocat effigies bellatarum, & facie bovis affigunt euenia. Rursum, in aquila non oculorum aciem & vira, qua aduerteri & irretorci intuito solem intinetur. Et cap. 1. agens de aquila Ezech. ait, *cam efficiam simile ad aquilam recurvus rostrum effigiem*. Habebat ergo hinc aquila rostrum & faciem aquila, non os & faciem hominis. Denique S. Iohannes dicens, *Tertium animal habens faciem quasi hominis*, hoc ipso significat primum, secundum & quartum non habuisse faciem hominis, *per hanc enim tertiam à crescer distinguitur* sed primum leonis, secundum vituli, quantum aquila. Atque hic videtur sensus Ezechiel, quod hinc animalia ita concepit, & passim depingit. Porro quod Prado hinc verba, *Primum animal simile leoni, secundum vitulo*, sic explicat, q. d. Prima facies cuiusque animalis similes erat leon, secunda vitulus, tercia homini, quarta aquila, conuenienter et tertio, de quo ait Iohannes, *Tertium animal habens faciem quasi hominis*, quis enim hoc sic exponit, q.d. Tertia facies erat habens faciem hominis?

Ad primum respondit Ezech. 1. Cherubim quadruplices, sicut & non tam monstra, quam hieros-

glyphies, qualia multa vidit Daniel: sunt enim has vultus symbolizæ, non res vera: vt & symbolicum Agnum accipere liberum, idque signa referare videt cap. 1. Vnde non mirum si hæ leonis, bovis & aquila facies & ora locuta sint, & edidit vocem articulatam & humanam. Simili enim modo Iohannes cap. 8. v. 1, videt aquilam volantem & clamantem, *Vox sua habebat sonus terra*. Quemodocumque enim ea concipiatis, monstruæ sunt. Singula enim plena sunt oculis, & habent alas senas. Denique immixtum est faciei & figurae hominis addete iubas, alas & vngulæ. Ad illud tertii animalis, *Habens faciem quasi hominis*, respondebo in fine huius quæstionis.

B Ad secundum respondeo, hinc animalia sicut eadem cum illa Ezechielis cap. 1, quod primâ ideam, non quoad accidentia & emblematum omnia. Allud ergo Iohannes ad illa, non tam illa ipsa quoad omnia reptalent. Sic sapientia S. Iohannes & alij alludent ad visiones Danielis, Ezechielis & aliorum, non tamen illæ ipsius cuius hæc sunt eadem omnia, sed pondas alijs & alijs paribus vel ornamenti pro materia varietate vestitur & intermixtæ. Ezechiel ergo videt quatuor animalia per omnia sibi invenientia similia, quocum quodque habebat quatuor facies, ita ut quartus quasi animalibus velicerum, & ex his quasi confitatum & compactum videretur: Iohannes vero hinc animalia ad Ezechiele ita composta, & in visione compacta dissolut, atque ex uno facit quatuor, cuique dans proptium suum vultum & formam.

C Secunda sententia est communis & vulgaris, *Secunda sententia communis.* scilicet quatuor hæc animalia tota & integra talia sicut, qualia hic nominantur, ut primum v.g. animal, quod dicitur simile leoni, habuere caput, pectus, iubas, pedes omniisque membra leoninae & secundum vituli, & tertium hominis, & quartum aquilæ; sicut cap. 1. vñ. Christus inter hinc animalia conformatio, per omnia vias est habere formam Agni occisi. & ita passum in ecclesiis, & alibi videmus hinc animalia depicta.

D Probat hæc sententia Primo, quia hoc planevidentur verba Iohannis significare, dum ait, *Primum animal simile leoni, secundum simile vituli*, &c.

E Si enim vnam tantum membrum horum animalium habuissent, non rectè diceretur ratione animal sicut simile leoni, vituli, &c. Sed dici debuiller, caput v.g. & faciem animalis sicut simile leoni, vri de suis Cherubimis Ezechiel cap. 1. Secundù, quia Dionys. Calesti hierarch. cap. 1. Seraphim, sed multi pedes. Hinc autem similes erant Cherubim: erant ergo quadrupedes: quia figura erant sphynxes & gypsiorum, quas ex Cherubim Salomonis sicut depictingat docet Clemens Alexan. lib. 5. Stromat. Tertiò, quia hi Cherubim sibi erant & agebant curram Dei, Ezech. 1. v. 19. vnde Cherubim per metathesin idem est quod *curvæ resibus*, id est, curvæ, vel curvæ agentes: hocque est geniuinus etymon Cherubim, contentit Prado, erant ergo quadrupedes: erant ergo integræ animalia, prius integer, & membris omnibus perfectus bos, integer leo, integræ aquila, quod ut tertium animal erat integer homo. Quartò, quid non habuerint speciem humaram, significat aliud, *Tertium animal habens faciem quasi hominis*, q.d. in facie, & consequenter in capite, ore, eo lo, ceterisq. omnibus erant hominalia vero non sicut hominis, sed puræ animalia. Vnde Syrus verit, *& illud animal tertium*

In Apocalypsin. Cap. IV.

87

seruum habet effigiem (vel effigiem, figuram, vul-
tum, personam) sicut filium hominem, vel homo.
Fauet & Iosephus, qui lib. 3. Antiq. cap. 6. scribit,
Cherubinos Moysi esse animalia nostra & mita spe-
cie, non hudeatus visu. Hac expositio est plena &
probabilis.

A commissa videatur, ut eis esset similis. Et si haec animalia parum habent monstri & deformitatis, quam aliquo habent: si caput leonis, & vultus & aquila, subdentes corpus humananum. Denique in Chersibus Ezechieli, singulorum primaria facies erat hominis, sed cum tribus aliis coniuncta: ergo & hie facies humana sicut commixta cum facie leonis, vultus & aquila.

Tertiū, non manūs probabilit̄ & concinnit̄, imò probabilit̄ & concinnit̄ Alcagār censet, hac quatuor animalia non integra fūisse, sed tunc capita animalium: quod carēta enim membra habuisse speciem & figuram humanam (erant enim animalia non vera & naturalia, sed symbolica & hieroglyphica), primum ergo animal habebat caput leonis, alas fennas, ac plenum erat oculis: quod ad pectus, femora, nbris, pedes, brachia, manus, & cæta omnia erat homo. sic secundum habebat caput vituli, quartum aquilæ cum sensu alii, & plenum erat oculis: quoad omnias carēta erat homo, quena tamen si quis cum Prado & Petero, in primo animali vestire velit iubia, in secundo vngula, ut similiora sint leoni & vitulo, non repugnabo.

Probante plumb. Prob. Primo, quia quad primariam speciem & figuram, haec animalia etiam eadem enim illis Ezech. cap. i. illa autem tantum facies habebant animalium cum aliisque quod cetera erant homines: ergo & haec.

Secundò. Secundò, quia erant proxima Deo, procedebantque 24. seniores: ergo erant specie humana: indecens enim & incongruum videretur, si leo, bos, vel aquila præponatur homini, præfertim apud thronum Del. Secus est de Christo, cui Iohannes non aliara formam dat quam Agnus, ob causas quas affectat cap. 1. vers. 6.

Tertio, quia significabant angelos, p[er]t[inentia] Cherubinos (vnde & affidit[ur] laudant Deum) hi autem dum apparent & pinguntur, speciem habent hominis, non alienam animalium.

Quare, quia cap. 6. haec quarum animalia, ordinatae quodque sua, Iohannem euocant & educunt: *Primi*, inquit, & videat, quae ostendunt ei quarum equorum successum, scilicet album, rufum, nigrum & pallidum, qui quatuor Ecclesie stanis futuros representabant: haec autem actiones heminum sunt, non animalium. Hinc consequtenter videtur, quod capita eorum, & facies etiaque fuerint humana, ita tamen, ut nonnulli immutari haberent similitudinem leonis, viri & aquilae, ac videterent esse facies leonis, virili & aquilinae. Id ita esse probatum, quia non dicit Iohannes, *Vida leonis*, vel vidi faciem leonis, sed, *Vidi animal simile leoninergo non erat leo*, sed quandom cum leone in vulu habebar similitudinem. Sic videmus, & vulgo dicimus, hic homo habet vuluum taurinum, ille leoninum, iste inquinum & natum aquilinum, aliis caninum; quomodo Achilles apud Homerum Iliade. Agamemnonem vocat *vulnus*, id est, caninum vulni habentem: fuit enim hominem nonnulli ita magna fronte, ita toro vulnu, vt tauri esse videantur: alij ita ore diducto, & seco & crudeli, vt leones: alij ita acuto, ringenti & impudenti, vt canes terrefere videantur. Et sic nonnulli pictores pingunt haec animalia vulu nec plane humano, nec plane leonine, virilino & aquilino; sed medio, id est, partim humano, partim leonino, virilino & aquilino. Magna enim inter vulnum hominis, & leonis ac vicii est similitudo, vt si picti sexus dubitentes, an facies sit hominis, an animalis: ac paucis variatis facile vnam in altum trahimur, aut vnam cum alia confundemus. Ista ergo & hic facies humana cum alia

animalia parum habent monstrosi & deformioria, quam aliquo habent: si caput leonis, virili & aquilae subdederis corpus humanum. Denique in Cherubim Ezechielis, singularium primaria facies etat hominis, sicut cum tribus aliis consonantia: ergo & hie facta humana fuit communis, cum facie leonis, virili & aquile.

Ad primum argumentum secunda sententia responderi potest, à capite sumi denominatio nem animalis: est enim caput prima & postillina animalis pars. Ad secundum, S. Dionys. dicit Seraphim habuisse multos pedes, quia non habuerunt vnum, sed duos: binarius enim est prima species numeri, sive malpensinaria, ac de eo primo dicitur, quid sit mulius. Constat enim Seraphim illius s. fusse bipedes, non quadrupedes. Porro, quod pictores haec quaruer animalia placuisse integræ & quadrupedæ, non mirum. Cum enim ipsi scilicet s. Irenius S. Scriptoribus impetrati, secuti sunt nuda Scriptura verba, quæcum dicit, *Promissum animal simile loquens*, hinc leonem pinxerunt, similiter & viculum, & aquilam. Ad tertium, stipatos curvus sunt bipedes, non quadrupedæ, ut enim homines, pueri famili & affecti sui heri. Ad hæc, Cherub non significat curvulum, sed multa scientia pollentem. Porro t. Paralip. 1.8. v. 8. vocatur quadriga Cherubim, quia Cherubum extensus fusalis super arcem quasi fedem & vehiculum, pueri bigam fuit curvum / hunc enim tandem significat Hebr. mercatoe, quod Interpres vocat quadrigam) Do exhibetur ante vnde Deus dicitur inequitare & vehi super Cherubim, non autem quod Cherubim essent quadrupedes. Conscientiam enim interpretes, Chelubinos Molis, aquilæ ac Ezechielis, fusiles bipedes, non quadrupedes. Ad quartum, dicit Iohannes, *Tertium animal habens quasi faciem hominis*, ut illud à cæteris distingueatur: facta enim distinguerebatur, non corpore omnia enim habebant corpus humanum, sed capita diversa, scilicet primum habebat caput leonis, secundum virilis, tertium hominis, quartum aquila. Si enim dixisset, *Tertium animal simile homini*, non facta distinguenter illud à cæteris: poterat enim esse homini simile quoad figuram totius corporis excepto capite, vt erat cæteris tria animalia: vt hoc tollat, clarèque formam tetrigi exprimat, ait, illud non tantum corpore, sed & facie fusile simile homini, cum alia corpora quidem, sed non facie homini essente similia. Igitur haec facies hominis magis conformat, quam enervat hanc feneconiam. Hinc & de aliis non ait, *Habens faciem leonis, virili, aquile, sed, Simile leoni, aquile, virilio*, qui facies propriæ foli homini competit, non alia animalibus, q. d. Hoc animal habebat faciem hominis, totumque erat homo; cæteris in vultu simili erant leoni, virilio & aquile: facies ergo hominis distinguenda hoc animal à vultibus ceterorum.

Porro Iosephus videns Cherubinorum formam voluisse tergere, vt eos magis mirabiles & reverendos redderet Tito & Romanis. Sic & alibi in laudem fui gentis, nonnulla exornando super, imò contra veritatem addit. Addit, haec mira animalia: quia erant vultus astri; tale enim animal habetens in orbe non est vultur.

Denique eadem animalia vīla fuerunt Ezechieli capite 1, quæ Iohanni hīc, nisi quod Ezechiel vīla sunt confusa, quaterna scilicet in unum compacta. Iohanni vero clarida vīla sunt diffusa.

dintia felicer, de qua disto. Ezechielis visionem animalium tantum habebunt facies quatuor animalium; ex eis erant homines & ergo & natus hoc animalium à Iohanne visa habebant tantum quatuor animalium facies, sed singula singulis, quoad cetera vero erant homines. Causa eis Ezechielis animalia quatuor habuerunt facies, Iohannus vero singulas, est, quia symbola rerum diuinorum, que in veteri testamento consultata, testa & obscura erant, in novo testamento diuina littera, plena & explicata exhibentur. Morale cistam dar Alcazar hic pag. 377, quia, inquit, & significandum erat; nos virorum Apostolorum (huc enim mystice significatur per huc quatuor animalia) fortitudine invicti ad clare & distincte contemplandam diuinam prouidentiam fortitudinem, in primo signo latenter & contumide beneficium exercitari. Initio ad Dei beneficium intencionis sub secundo signo: requiri, ad acquisitionem in tertio: & sapientiam ad sapientiam in quartu, fortitudinis enim symbolo est leo, bene sicutius bos, requiritur homo, sapientia aquila; quorum proposita faciem & speciem diuina & distinctam habent hec quatuor Dei animalia: unde à singulis animalibus ex ordine accessit Iohannes, ad has dotes & virtutes in signis totidem significatione inveniuntur, post inquit, & tunc. Sed de hoc infra.

Quarto, quidnam sunt hec quatuor animalia? Omnia infusum hereticorum expositionibus, qui per leonem Apostolorum accipiunt, per bouem Constantium Imp. per hominem Lutherum & Calvum, aquilam id huc explicant; Primo, Auroreos existimat per ea significari ad literam quatuor fides Paerachales. Leo, sive Hierosolymitanus, ob constantiam Apostolorum ibidem. Vitulus est Antiochenus, qui subdidit cultu Apostolis aegritus Hierosolyma. Homo est Alexandrinus, ob viros doctissimos, ut Origene, Clementem, Didymum, Cyriulum, Arrianum, Pandectum, Heraclem, aliqui quoque ipsius patrum doctores habent, partim Episcopos. Aquila est Constatinopolitana, in qua virtus magnæ contemplationis floqueretur, ut S. Chrysostomus, Nazianus, & alii. Haec quatuor sunt in circuitu throni Dei, id est Cathedra Romana, in qua sedet Vicarius Christi.

Secundo, Aretas habet quatuor animalibus significativa potius quatuor virtutes cardinales, in leone fortitudinem, in vitulo iustitiam, in aquila temperiam, in homine prudenteriam.

Tertio, Origenet homi, i. in Ezechielern, & ex eo Nazianus apud Sixtum Schenensem, x. consent per hec quatuor animalia significari quatuor facultates & vires animae humanae. Homo est vis rationalis, leo irsibilis, bos concupisibilis, aquila est conscientia, sine spiritu.

Quarto, Ambrosius, Hieron, Abolenus & alii, consent alle Christum, qui in incarnatione fuit homo, in passione vitulus, in resurrectione leo, in ascensione aquila.

Quinto; alijs centent esse quatuor Doctores Ecclesie, scilicet hominem esse factorem S. Gregorium, leonem fortens Ambrosium, bouem labiorum & solidum Hieronymum, aquilam subtilmem Augustinum?

Sexto, Galfridus apud Sixtum Schenensem, patet hec quatuor esse typum boni Praediti, qui debet esse fortis ut leo, laboriosus ut bos, clementer & compatiens ut vitulus, & contemplatus ut aquila. Sic & Pterius ac Viegas putant; in qua-

nter hisce animalibus omnes Ecclesie Prelatos representari.

Septimo, Aretas per hoc quadriforme animal Sepuma scipit mundum, tam magnum, quam parvum, qui ex quatuor elementis constitutus, leo enim significat ignem, bos terram, homo aërem, aquila aquam, ex aëre enim aere creatus Deus.

Octavo, alijs opinantur hinc quatuor significari quatuor attributa diuinæ prouidentiae. Hoc enim fortis est ut leo, velox & penetrans in aqua, suauis & analabilis ut homo, longanimes & patientis ut bos. Bos enim significat laboris fortis, & pertinacem concertationem, ut Philastri lib. de heretibus, §. de quatuor animalibus.

Nono, Alcánta hinc quatuor potius significari non tantum quatuor Evangeliorum, sed viros sanctissimos, qui maiorum sunt perfectissimi & dignissimi, qualia sive seniora. Itaque, inquit, sicut thronus Dei sunt fidèles sancti, sive seniora sunt fideles, sic quatuor animalia, sive angelii Cherubini & Seraphini sunt Apostoli virilque Apostolicorum Episcopi: hi enim in celo terreni, id est, in Ecclesia, supremum tenent gradum, siueque protestant se proximi Deo. Hi sunt Cherubim scientia & sapientia, sunt Seraphim ardore & zelo, habent quatuor facies: Primo, leonis magnanimitatem & fortitudinem imperterritam. Hinc leo habet vocem rabiens, & rugiens, id est, cor, quia in genis habet cor, robustum & animum. Unde a. Regum 17, de viro magnanimo dicitur: *Cum cor efficiat et leonis.* Secundo, iudicem habent bos benevolentiam: bos enim arando para fruges, quin & ex bus pueris apes & bombyces procreantibus, bos ergo est symbolum beneficentia. Tertio, habent hominis rationem & sapientiam. Quartu, aquila perspicacitatem, sapientiam & prudentiam, qua à Deo participata comprehendunt sapientes in auctoritate sua lucit aquilarum pensa multe reliquarum aliis permissa, et deuersa: ut ait Plinius lib. 10, 3. Verum huc omnia licet apposita videantur, tamen symbolica sunt & mystica, non literalis & genitiva. Nam S. Iohannes hec quatuor animalia describit, quasi quatuor naturas intelligentes, que in celo beatas cotam Deo semper venerantur, atque secretorum Dei conscientia Deum iugiter laudent. Quare necesse est hec quatuor, vel eis quatuor homines beatos, vel quatuor angelos.

Dicimò, multi putant esse quatuor Evangelia, sicut in hanc visionem adaptat Ecclesia, dum can legit in Officio Ecclesiastico eorumdem. Auctio que licet varij variis in hec quatuor animalia adspicant, ut S. Augustin. tract. 56. in Evangel. S. Iohannes, iii. tom. 9. per leonem accipit S. Marthae, per dominem S. Marcum; alijs alios, vt videtur est apud Pterius pag. 308. & Viegas: tamen plures placuisse sic accommodant, ut leo sit S. Marcus, cuius facies, ut haber Ezechiel, est leonis: quia principium eius Euangelij incipit à clamore & rugitu Sancti Iohannis, quasi leonis in deserto. Ruris enim dicentes: *Ego vox clamantis in deserto, parate viam Domini.* Virtus est S. Lucas, cuius principium incipit à facerdotio veteri Zacharia. Homo est S. Marthae, cuius principium est humana genealogia Christi. Aquila est S. Iohannes, qui à dominante Verbi incipit. ita S. Hieron. & Gregor. in cap. i. Ezech. Victor. Beda, Ambro. Haymo & alijs hic. Audi Sanctum Ambrof. proemio in S. Lucam. *Plerique, inquit, precepsis istem Denominationem nostrum in quatuor Evangelij littera, quatuor animalia.*

Quatuor animalia quid significant?

Prima expositio.

Secunda.

Terter.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Dicima,
multi inel-
ligunt que
tuos Eas-
gelitos.

In Apocalypsin. Cap. IV. 89

animalium formis figurari, quid idem homo, idem leo, idem vultur, idem aquila. Homo, quia natus ex Maria est; leo, quia fortior: vultur, quia hostia: aquila, quia referentia est.

Vbi Nota Primo. Patres docent animalia haec quatuor, tōidēm Christi proprietates in Euangelio explicatas significare. Leo significat fortitudinem regiam Christi, quam maximē ostendit in resurrectione, & post eam; vultur significat慷慨donum Christi in cruce consummatum; homo humanitatem; aquila divinitatem, & ascensum in celum.

Nota Secundū, haec animalia maximē distinguntur principiū; alioquin in progressu eadem habent, omnīque has quatuor Christi proprietates & dignitates ostendunt & emittant. Vnde & apud Ezech. cap. 1. v. 6. singula animalia quater nas facies habere dicuntur, quia scilicet initia aliorum trium, adeoque totam narrationem aliorum, quatuor quaque complectitur, ita Prima.

Nota Tertiū, alio ordine haec animalia posse apud Ezech. alio hie. Nam Ezechiel locutus est ordinē tempore, quo quisque Euangelista scripsit, scilicet primus est homo, id est, Matthæus; secundus est leo, id est, Marcus; tertius est vultur, id est, Lucas; quartus est aquila, id est, S. Iohannes. Iohannes vero terram ordinem secundus est, in quo primus est leo, id est, Marcus, qui à Iohannio procuratoris Christi predicatione incipit. Sequitur Lucas, quia sacrificia vetera, à quibus Lucas incipit, typus erant Christi, & aduenienter Christo ei locum cesserunt, ac cessarunt, Tertius est Matthæus, quia abdita veteri lege & sacrificiis successit fides humanitatis Christi, & per miracula eius fides divinitatis eiusdem humanitatis originem & seriem emittat. Matthæus, diuinatus Iohannes ac proxime Matthæus est tertius, Iohannes quartus.

Verum hic sensus accommodatissimus & mysticus videtur, non literalis & genuinus. Nam ex verbis S. Iohannis certum est, cum locutus de illis animalibus hoc enim licet neget Iohannes Clarius, tamen communiter affectum S. Hieron. Richard, Ansbach, Rupert, Hugo, Ptolemaeus & alijs passim: vide Viegas fest. 12. in fine capituli huius) de quibus Ezechiel cap. 1. anquili illi fuerunt angelii. Ezechiel enim vocat eos Cherubim, qui sicut cunctum gloriam Dei: ergo & tales sunt hic.

Secundo, quia Iohannes, quem communiter intelligunt per quatuor animalia, prout per aquilam, adhuc viserbat, & secundum erat Euangelista; quia secundum scripturam Euangeliū: quomodo ergo vultus, sicut hic non tantum Euangelista, sed etiam beatus in celo? Respondet Rüber, haec animalia representata sunt Iohanni, non prout iam erant, sed prout futura erant in tempore nouissimo, de quo prophetavit. Verum, licet propheta ipsa sit futura, ut potius de futuro tamē visio huius capituli de Deo, de 2. senioribus de quatuor animalibus enunciavit Iohanni istam prophetiam, est praefens: ergo in hac visione Iohannes videns, & visus, hoc est, & prophetans & audiens prophetans praefens fuit, sicut Iaia, Ieremias, Daniel, & alijs Prophetae praesentes erant, non futuri, cum prophetarent de futuris. Rutherford cap. 6. vers. 7. Iohannes auditus à quatuor animali, prout ab aquila, ubi diei, v. m. & vnde. Iohannes autem non potuit edoceri à se ipso, praesenter praefens à futuro, nec potuit simul esse in terra, & simul in celo.

A Tertiū, S. Matthæus, iudic & Iohannes sunt inter duodecim Apostolorum, & consequtente inter 2. 4. senioris: ergo non sunt inter quatuor animalia ad literam, sed tantum mysticē.

Dico ergo cum Peretio, & Hier. Ptolemaeus in c. 1. Ezechielis, ad literam huc quatuor animalia esse eadem cum illis que videt Ezech. 1. scilicet proinde esse quatuor angelos primarios, spiratores, principes & administratores Dei circa curam Ecclesie, scilicet salutē ac regimē hominum totiusque mundi. Hinc affingetur eis similitudo quatuor animalium nobilissimorum, quibus significantur stemmatum Dei, rum sua, aquila significat Dei celistationem & sapientiam, homo honestatem & mansuetudinem, bos patientiam, iustitiam religionem & cultum, leo fortitudinem & potentiam. Quae quatuor à Deo participant, & in se representant angelos, ita S. Dionys. Cœlestis hierarch. cap. 1. Vide dicta Ezech. 1. in fine capitis, quæst. 1. Paulus altero hoc applicat Peterius pag. 30. 5. in fine. Angelos fuille patet, quia plane abundant facie & forma ad Chetubinum quatuor Ezechielis cap. 1. vti dixilli: autem erat angelis. Secundū, quia proximi sunt throni. Declarat autem proxime adiutant angelos. Tertiū, quia pleni sunt oculi, & sensa habent alas; alle autem significant angelos velocissimos. Ad huc iugiter canunt Sacerdoti: sunt ergo inflati Seraphinorum Isaia, vti inferunt dicam. Insuper cap. 6. C Iohannes in euocare & educare, v. m. inquit, & vide; & aque ostendunt ei quatuor equos, quatuor futuros Ecclesiæ status representantes. Hac autem sunt manus angelorum, qui presunt gubernationem Ecclesiæ. Sollet enim Deus Propterea de rebus Ecclesiæ dare prophetias, cōsique illuminare per angelos qui eis praebunt, vti patet ex sequente, & ex Danièle.

Dices, Cap. t. v. 4. & Tobig 12. v. 15. dicuntur non quatuor, sed septem esse spiritus sive angelii flammæ ante Dominum. Respondeo: Sicut in regno & republ. Imperi sunt triumviri, deinde septemviri, ita & in celo primi principes angelii sunt quatuor, & deinde septem.

Dices Secundū, Cap. 1. v. 9. dicuntur haec quatuor animalia: Redemptoris nra Domina in sanguine tua; angelii autem non sunt à Christo redempti, sed homines. Respondeo: Id dicunt hi angelii cum aliis & pro aliis, scilicet 2. 4. senioribus, aliisque Sanctis. Lequantur enim communis eorum vox, ut pote quorum sunt custodes & curatores. Vnde & redemptoris Christi gestant insignia, vti ostendit Ezech. 1. Atque in primis boni, sive virtutis mortales & sacrificium Christi significat. Sic legatus aliquo missus loquatur nomine, non suo, sed sui regis; & pro electo nomine reipublicæ: eius enim perfuniam & vocem subiicit & obicit.

Dices Tertiū, Iohannes cap. 7. vers. 1. 1. dicit se cum quatuor animalibus audiuisse vocem angelorum multorum; ergo ipsa non erant angelii, sed quid ab illis distinguuntur. Respondeo: Hi quatuor erant quaf principes aliorum angelorum, cum eis conscientium & conclusantium: sicut in choro prefectus & praecator, quaf princeps est musicorum secum pallentium: omnes enim ipse prexit & dirigit, omnisque ei succinunt & concordant.

Cedent nonnulli hofce quatuor Cherubim esse Michaelem, Gabrielem, Raphaalem & Uriel, vti dicit Ezech. 1. Verum si illi ipsi sunt è septem spiritibus altissimis Deo, ab eoque missi,

Vadecima,
& genuina,
sunt qua-
tuor prima-
rii angelii
regentes
Ecclesiæ.

de quo dixi cap. i. v. 4. ergo nequeant esse & quatuor animalibus, sive Cherubim: quia hæc hoc cap. simul Iohannæ viii sunt cum sepiem spiritibus, tamquam ab illis distinctæ. Nihi quis dicat in symbolica hac visione, eisdem viis illi Iohannæ quasi sepiem spiritus, quatenus à Deo sunt missi: & quatuor ex eis simul viis illi quasi quatuor animalia, quatenus insinuerit assiluntum Deo, gerintque eis sternentes. Nam similiter hi sepiem spiritus hoc cap. vocantur sepiem lampades: & mox cap. i. v. 6. idem vocantur sepiem cornua Agni. Similiter ergo vii sunt quasi lampades & quasi cornua. Verum enim Deus abundet angelis, & inter eos partitur officia, ut celestis curia sit quasi castrorum aedes ordinata; hinc videtur positi quodlibet aliqui ex ipsiis B sunt Aliassenes, qui gestant Dei stigmata, illisque videntur significati per quatuor animalia: alij verò sunt Ministerianæ, illique videntur representari per sepiem lampades, cornua & spiritus tanq[ue] Dei quam Agni. Accedit, quod in sequentibus b[ea]ti sepiem spiritus officio diligenter quantu[m] a qua[u]tor animalibus. Nam cap. 6. v. 1. & sequent., singula quatuor animalia, ad singulorum quantum primum sigillorum habet: signati apertione, euocant S. Iohannem, vt ea intutuantur: sepiem verò spiritus canente sepiem tubis, & canendo euocant sepiem orbis pligas cap. 8. 2. & cap. 16. 1. Quinam ergo sine his quatuor Cherubim, & quinam hi sepiem spiritus, non sunt tali clues, & nos scimus eum illorum autem ingrediencium, sicut locutione frumentorum.

Pleia oculi.

Pleia oculi ante & r[ec]trō. I Ezechiel cap. i. 18. oculos hosce confixit in rotis currus Cherubini, non in ipsiis Cherubinis: Iohannes verò in ipsiis animalibus, prout Cherubim & Lyran. & ex eo no[n] s[er]vator Prado Ezech. i. vesp. 18. putent Ezechielis, nequæ ac Iohannem, viduisse oculorum multitudinem, tam in Cherubinis, qualem in rotis: ex rebus enim ubi exprimuntur, subintelligi, eos quoque, in modis ostentatione fusile in Cherubinis: id: ited eum in rotis non fuerint viui & humani, sed symbolici & quasi picti quales visuente in cuncta pavonis: hinc consequenter & tales fusile in ipsis Cherubinis. Verum omnes alij passim veros hic accipiunt oculos: sic enim accipiuntur e. sequ. v. 6. eum sit Agnus sepiem habere oculos: & tales videntur quoque fusile in rotis Ezechielis: *Ipsius enim una etiam rotis.* etiam ergo quasi viuis roci, ac consequenter viros videbantur habere oculos. Dices, Oculi h[ab]i cum rotis perpetuo ratoe per terram voltebantur, ergo non erant veri, nec viui, sufficient enim ad terram alii & Ias. Responder Alcazar, oculis h[ab]i terram non terigili, sed vel ad latere rotarum fusile dispositos, vel introsum fusile positos, & quasi cancellis inclusos, vt tangi aut ledi non possent. Vnde & recte hinc infer, haec animalia fusile nodata: erant enim *pleia oculi ante & retrō*, qualiter Poëta finierunt Argum.

Cest.

Iam sensus est: plena scalaria ante & retrō. q. d. Hæc animalia, puti bi angeli, hi Cherubini per spicacissimum suum insatellatæ & cognitione sum naturali, cum supernaturali, omnibus vident, preterita & futura, vt videantur esse puri & metioculi. Hinc sapientissimi sunt & prudentissimi in administracione mundi & Ecclesiæ. Hac enim de causa, & hoc symbolo veteres Egypti pingebant Deum, Design p[ro]munturiam quasi oculum baculo aut sepiem inservientem. Multitudine oculorum, sit Andreas Cesari significans misericordia vis, qua celestes beatissimi spiritus ad hancendos diuinitatis radios pollicent,

Mysticæ, Prelatos, doctor, predicatori debet plenes esse scientia & sapientia, tam contemplativa, quam practica, ut in ista Argi sit centoculus.

Et terminus animal habens faciem quasi hominis.] V. L. S. 7.

Ergo facie à extremitate distinguatur, quod feliciter hoc habebet faciem humana[m], alia verò habebent faciem leonis, vituli & aquile: restum ergo erat homo. Dices, Cur enim non vocat hominem, sed animal? Resp. Quia erat unum è quatuor animalibus: cetera enim tria erant animalia, quarum vetus erat homo, qui quoque est animal, sed biped, erectum & rationale. Addit, hominem hunc vocari animal, quia sensus habebat alia, que sunt animalium, putu animalium: restum plenus erat oculis, et non tam homo, quam novum quoddam animal esse videbatur.

Quatuor simul aquila volanti.] Volant, non actu, sed in preparatione: extendebat enim & libebat alas in suo loco confundens, quasi paratum ad volandum. Volant ergo idem est, quod voluntariem, aut volare volent & parati.

Singula cursori habentib[us] sensu.] Alludit ad Seraphinum Iaia[us] cap. 6. vesp. 3. Hisce ergo quadras, vri & quod voces *Sandim*, *sandim*, *sandim*, *sandim*, similia erant, haec animalia Iohannis. Quocirca quæ ut Seraphini Iaia[us], duabus velbant faciem, duabus pede, duabus volabant, id est, habebant eas extensas quasi parati & expediti ad volandum, vide dicta Iaia[us].

Ezechiel vidit Clerubinos quaternas tandem alijs instructos, Iaia[us] verò & Iohannes sensus: vbi Prado, Vilalpando & Pertenus certi, tam illes Ezechielis, quibus h[ab]i Iohannis in alijs, atque ac in ceteris fusile omnino similes, immo coferunt. Ergo Ezechielis Cherubinos prater quæ erant alas habuisse duas manus, quas Iohann. h[ab]it, quæ ac Iaia[us] cap. 6. vocat alas. Seraphinos eni[m] prater alas habuisse manus, patet Iaia[us] 6. v. 6. cùm dicatur: *Videtur ad me unus de Seraphim & in manu eius calidus.* Iaia[us] ergo & Iohannes ipsa brachia & manus angelorum vocant alas, quia quod in nomine est brachium, hoc in aue & angelo est ala. Vnde &

D ab ala vocatur astilla id, quod sub brachio est consueta. Porro animalia Iohannis prater alas habuisse manus, patet cap. 1. 8. vbi singula tenent citharas & phialas, utique non pedibus, nec nisi, sed manibus. Verum contrairem est vetius, felicer manus ac alijs, quæ ac animalia haec Iohannis, & Seraphinos Iaia[us].) Cherubini Ezechielis hac parte, feliciter alarum numero, distinguuntur. Ezechielis enim erant Cherubini: Iaia[us] erant Seraphini verè & propriè dicti: Ezechielis quaternas habebant alas, Iaia[us] verò & Iohannis sensus. Præter alas tam illi Ezechielis, quibus h[ab]i Iaia[us] & Iohannis habebant suis brachia & manus, vbi patet ex locis & verbibus iam citatus. Ita Alcazar, qui & addit, duas

E alas quibus vulcum tragebant, fusile in modum crucei inflexas & coniunctas, vbi pingitur Seraphinus quis facer Christi crucifixi signata S. Francisco infixus. Similiter Prado censet, duabus imis alijs in modum crucis collaris, recta fusile coronam femocas, inquit representante, immo gestasse erucem, quasi flamma & insigne Christi.

Potè sensus symbolum est perfectionis: Cest significant ergo sensu ale in angelis hisce quatuor, vbi volandi perfectissimam, feliciter Primo, summam eorum quaque alterum apliteam. Secundo, meritis elevationem, & per�icationem ad penetrandas res altissimas & profundissimas,

VERS. 8.
Alio figura
lis fene.

In Apocalypsin. Cap. IV.

91

in Deo. Terriò, electram erga Deum obedientiam & executionem.

Allegor. Victorinus putat, per senas alas quatuor animalium, id est, per a. alas (sexies enim quatuor sunt 24.) significat 24. liberos veteris testamenti, quibus nuntiat & volat per totum orbem fidem & praedicationem noui testamenti. Addit Ambros. fedula 24. testorum, id est, 24. liberos veteris testamenti, in quatuor animalibus noui testamenti connotatos esse in alas; quia iam spiritualiter intelligimus ea, quia iudei carnaliter intelligebant, sicut euclasius ad eos dixit.

Tropoli, Iosachim, quatuor animalia sunt quatuor ordines & status in Ecclesia. Leo significat fortitudinem fidei Apostolorum, bos inuiditatem patientiam & videtiam Martynum, homo Doctorum sapientiam, aquila Virgines angelicè viuentes, & Religiosos contemplationis affectus: hi duabus alas, leficer prenitenita & misericordia, velant pedes & confundunt suam; duabus, scilicet humilitate & patientia, velant faciem suam, & laudem bonorum operum suorum; duabus, feliciter fide & spes, volant ad cœlestia: habent oculos videntes, quia omnia prospicunt; ante & retro, quia præterita deflent, futura bona & mala eterna prouident.

In circuus. J. Multa Biblia haec altera disputatione, nequitque præcedentibus hoc modo: *Habebant alas senas in circuus, & intus plena sunt sensu.* Verum Romana vitraria referunt ad sequentia, & legunt: *In circuus & intus plena sunt sensu.* *Intus,* id est, intra alas, q.d. T am intra alas quam extra, tam intrinsecus quam extrinsecus plena sunt oculis. Itaque opponit *in circuus,* ei quod sequitur, *intus.* Cum ergo *intus* idem sit quod interius, intrinsecus, intra alas; sequitur *in circuus,* idem est quod exterioris, extra alas, exterioris, circumferentia. Addit Alcazar, forte Iohanni reuelatum fuisse animalia præter oculos multiplices, quos habebant ante & retro, etiam interius plena esse oculis, qui, si intima mulatentur visceris, apparerent & videbentur. Haec omnia significare, Cherubinos quoquiescum esse D perficiacissimos & prouidentissimos, & non nulli oculi esse videbantur.

Denique pedes Cherubinorum omnium Ezechielis erant virili, id est, vngulata, sicut habentes instar viruli: tales fuisse & hotum animalium Iohanni, cum ab Seraphinorum litteris pedes, confidit Hieron. Prado. Verum nihil tale ait Iohannes, vel Iosaias; licet enim in multis Cherubini Seraphini facient fundes, tamen in multitudine quoque fuisse dissimiles. Quare si cum Alcazare & Prado dicamus, haec animalia fuisse humana specie, excepta facie, congruentius videbantur eis peds humanos, non virulinos: tales enim sunt hominum & angelorum, cum apparent aut pinguiscent, taliterque habuerunt Cherubini supra arcem in tabernaculo Moysi.

Haec ergo suis figura & ideo fuisse quatuor animalium: erant corpore & specie humana, ac concolorum & capite & facie humana, ut videbantur; sed nonnulli inflexi & immutata, ita ut primi facies accederet ad similitudinem faciei leoninae, etiamque similia leonis; secundi viruli, quarti aquilae, tertij vero tota planè & perfectè era humana; haec enim species videbant deceptivam. Secundò, reliqua corporis parte planè erant horribiles, bipedes feliciter & statutus crebro. Tertiis, alas

habebant senas, duabus velabant caput, duabus pedes, duabus volabunt. Quartò, ante & retro, sub aliis & extra circumferentia plena erant oculi. Quintò, habebant manus, & in manibus phialas & citharas, cap. 5. 8. Sextò, non habebant sequim, sed iugiter canebant Deo: Sanctus, sanctus, sanctus. Septimò, erant proximi theono Dei, cùmque à quatuor latribus stupabant & ambiebant. Octauò, stabant quasi volantibus parati ad omnem Dei nusum, studique ad volandum, vt Dei iusta statim exequenterentur.

Hinc sequitur, inter animalia Iohannis & Cherubinos Ezechielis esse sexplex differunt. Primum, quatuor facies in singulis animalibus vidit Ezechiel, Iohannes tantum unum. Secundum, apud Ezechiel prima facies erat bovinus, secunda leonis, tercias bouis, quarta aquila. Apud Iohannem prima facies est leonis, secunda bouis, tercias bovinus, quarta aquila. Tertium, haec Iohannis, vi & Iosaias, habebant sensa alas; illa Ezechielis quateras; carebant enim duabus, quibus priora vulnus tegebant: pergebant enim ad bellum, puti ad excidium Hierosolymæ: ergo oculos apertos habere debebant, vt hostem certarent & ferirent: haec verb adorant & laudant Deum, unde ex reverentia tanto maiestatis venerant oculos. Quintum, haec Iohannis erant in ipso theono Dei & in eius circuitu; illa Ezechielis habebant super caput firmamentum, quasi scabellum pedum Dei. Sextum, haec Iohannis binas habuerunt manus; illa Ezechielis quateras.

Regnum sanctorum habebant. J. Græc. ea 2. 1. id est, non habent. q. d. Vidi quod hæc animalia sine cælesti rugore laudabant Deum, contenta mente & voce clamando, Sanctus, sanctus, sanctus: quia hi Angeli aliud totu' coede & ore predicant & celebrant Sanctissimam Trinitatem, idem facient quatuor Euangeliæ, quos allegor. hæc quatuor animalia, puti in quatuor Angeli, representant. Nam in cælis per leporis, in terris per quatuor fusa Euangelia non aliud quam fidem, amorem, cultum & laudem Sanctissimæ Trinitatis hominibus concinunt & appradificant. Vide, quod fit officium, quæ occupatio Angelorum: quid iugiter faciant i non aliud tam quæ laudare Deum. Hoc Ecclesia imitatur in perenni psalmodie, sicutque cum Piatet: *In cœpibus angelorum psalmum cœli.* hoc faciunt ppi & sancti, qui tempore coede & ore cantant: *Benedicat Dominus in omni tempore,* quoniam vita est continua Dei laus. Hi sunt Angeli tertiales: Dei enim laus est iugis & otiosis Angelorum negotium, ac negotiorum omnium.

Angelici ergo ordinis sunt, qui semper laudare Deum. Sunt in Ecclesia patientes, sunt qui vacant operibus misericordie, sunt qui docent, sunt qui regunt; sed in summo gradu polsi sunt, qui affidue tam in aduersis, quam propterit, laudant Deum. Quinies Angelii id ipsum nos docuerunt, scilicet pallere, canere Sanctus, sanctus, sanctus, vel, quod quasi idem est, canere Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancti. Summa enim Sanctissime Trinitatis gloria, est summa eiusdem sanctitas. Nam, ut narrat Socrates lib. 6. cap. 36. cùm Constantinopoli Attiani odas fuz hereticos canerent, dicentes: *Ibi sunt, qui tria omnia dicunt esse potentiam;* S. Iohannes Chrysostomus, instituit,

Sex differ-
entias ani-
malium lo-
hannis &
Cherubinis
Ezechielis.

influirat, ut Orthodoxi ex aduerso canerent tristitia & homoufia, idque alternauit, ut in cho-ro fit. Subdit deinde Socrates: *Dicendum autem & hoc, unde conuenerat rei pioniorum hymnorum in Ecclesia iniuriam episcoporum.* Ignatius Antiochensis Syrius tertium ad Apolos Petrum episcopum, unde cum Apostolo aliquando conuersauit, *reisimum Angelorum per rei pioniorum hymnos.* *S. Triduum Landianum vestitum,* & modum vestitus Antiocheni Ecclesie tradidit; *& ad annos Ecclesie ista tradidit manuam.* Et hoc est ratus hymnorum rei pioniorum, id est, corum qui alterum canuntur per antiphonias, ut sit in choro. S. Ignatius ergo est auctor psalmodie alternae, sua chori. Itaque sicut Angeli in canticis, ita fideles & Sancti in hac vita, quasi Angeli terreni, inglori canunt: *Gloria Patri, & Filiu, & Spiritui sancti* sicut tecum Sanctus: canunt, inquam, tuto corde, ore & opere, tuto affectu & spiritu: quasi dicunt,

Si misericordia tua lingua centum sunt erigentes centum; immo si solus habemut omnium hominum & Angelorum ora & linguas; si hoc habemut tam amplum & vastum, ut caperet corda omnium animalium & omnium creaturarum; illud & illa rosa, quod quantumque esset, in Sanctissime Trinitatis doxologiam expromere & effundere; quia omnis haec laus pro eis dignitate & merito existit esse, & nullus pretius. Qui ergo vult amulare & inchoare Angelorum viam, officium & felicitatem, tertena transeodat, omnia tam felicia quam infelicia nihili astim, in carnis conuersatione, obique cum Sanctis Angelis perpetuo celebret & glorificet Deum, & Sanctissimum Trinitatem, dicente cum Sancto Paulo Roman. 1, 1, *O altissimo dominus Iesu Christus & scientia Dei, quoniam incomprehensibilis sunt iudicatae tuae, & incomprensibilis via tua!* Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in secula. Amen. Noster P. Nicolaus Serarius piam & eruditam doxologiam huius, *Gloria Patri, & Filiu, & Spiritui sancti*, explicationem edidit, qua simul peccatum docet eandem per modum rosarii recitandi & iterandi; ut, sicut in rosario Beatae Virginis recitamus quinqueginta Ave Maria, & quinque Pater noster; ita in rosario Sanctissime Trinitatis recitamus quinqueginta *Gloria Patri, & Filiu, & Spiritui sancti*; & quinqueginta *Pater noster*; ut ita continentes eandem glorificemus.

Rufum S. Basilii explicans psal. 53, verl. 1, *Semper laus eius in ore meo, quia quomodo semper, etiam in somno, cibo, opere, pollutum laudare Deum* ita responderunt duplex: Primo, *Cognitio*, inquit, *qua deus nos imprefixa est, & velut scilicet obsequientiam in principia anima parte, ministrans in morte, potest laus dei recte appellari semper in anima existens.* Secundo, si facias cuncta ad Dei gloriam, ita ut facta de cibis ipsius omnia, omnisque spirituali operato vim lantibus habeant. Sicut enim bibat nihil, sive edat, sive quid aliquid agat, omnia ad Dei gloriam facit. Tali etiam edam dormit, cor vigilat, iuxta verbum dicens in Cant. *Ego dormi, & cor meum vigilet.* Quasi enim tempore quidam soni sonum edidi, ut diuina auctoribus inspirante, sicut ille qui per sonum reverberantur imagines concepta interdum cogitatim.

Sanctissime, sanctissime, sanctissime. Aliud S. Iohannes ad Seraphinos Ilaic; hisce enim quoad alas & voces, similia erant haec quatuor animalia, sicuti quoad quaternas facies similia erant Cherubim

A Ezechielis. Videatur enim Iohannes vitrarium visionem, scilicet tam Ezechielis, quem Ilaic conuertit, & sua hac vna complebit.

Nota Primò. Pro *Sanctis, similibus, sanctis,* Hc. 11a. 6, est *υπερ υπερ εαδον, εαδον, εαδον*, quod significat id, quod ob suam puritatem à rebus immundis & profisos, immo à ceteris, putat à creatura omnibus separatum & sanctum, id est que summum venerandum & adorandum est; tandem enim *υπερ εαδον*, significat separare, ac esse separatum, lantum ac luctum.

Hinc Graecum *απέστη*, id est, Sanctitas, ac Orogenes, & ex eo Beda, dicitur quasi =, id est, sine, non, id est, terra. Verum sic dicendum est *απέστη*, spiritu leni, non *απέστη*, apicata. Ponit ergo *απέστη*, id est quod *απέστη*, id est, colendum & venerandum, pura numero aut minimis particeps.

Lacuum *Sanctum* deducitur à sanctare, id est, sanguine violente surmire, ut eodem venetes surmabant sua peccata & foderat quia vera ita sanctificatio religiosa inita ac confirmata violare nefas erat; hinc *Sanctum* idem est quod integrum, incorruptum, intemeratum & inviolabile.

Sanctus ergo Deus Pater, sanctus Deus Filius, sanctus Deus Spiritus sanctus. Hinc triflagium hoc quoque in sacrificio vespstrat & celebat Ecclesia. Vide dicta Ilaic cap. 6, verl. 3,

Potrd in hoc trifagio mysterium Sanctissime Trinitatis representant docent S. Basilius, Epiphanius, & ali, quos citat & sequitur Leo Calixtus Ilaic 6, item Damascenus, Felix Papa, Concilium Chalcedonense & Constantiopolitanum secundum, quod fuit generale quinque, hoc de re celebratum contra Petrum Grapheum, qui trifagio addicit: *Qui crucifixus es pro nobis miserere nobis.* Pro Trinitate enim volebat inducere quaternitatem: ponens enim duos Filios, unum immortalium, alustum mortalem & crucifixum.

Triophthalmos cum onycha nascitur, tres hominis oculi exprimit, ac Plinius lib. 37, cap. 11, Triophthalmos tres oculi habens commixtos, & una luce fulgentes, simbolum est Sanctissime Trinitatis, quam S. Nazianz. in Odoris, vocat *πάτερ τριγενεώς*, id est, has una triplici facta (quicunque oculo) colludent.

Nota. Sancticas est ipsa iustitia, reditudo & perfecio mentis: haec autem consistit in confutante voluntaria & actionis cum lege aeterna, que est in mente Dei: ex aduerso peccatum, quod directe contrarium est sanctificari, non est aliud quam deformitas & prauitatis legis aeternae. Sicut enim perfectio naturalis rerum consistit in eo, quod res qualibet fit communia sua regule, pura idea, iuxta quam est facta: ita perfectio motus consistit in communiaco & adaequatione voluntatis cum lege aeterna, iuxta quam operent operari. Sicut enim idea in mente Dei, est mensura perfectionis naturalis, cuiusque rei etate; ita lex aeterna in mente Dei, est mensura perfectionis moralis & sanctitatis naturae, rationabili in omnibus operibus bonis. Is enim perfectus est & sanctus, cuius voluntates & actiones plene concordant cum lege aeterna. Quocirca cum voluntas diuina id est cum mente diuina & lege aeterna, sequitur, quod ipsa essentia est & sanctitas increata & infinita, adeo ut sanctitas creaturarum, pura Angelorum & hominum omnium, ad diuinam comparata, sit instar nihili, & veluti imparitas quazdam: ficitur

Sanctum
Hebr. Gra-
ci & Lat-
inæ, quod

In Apocalypsin. Cap. IV.

93

fecit entitas, potensia, sapientia, dominium creaturarum comparatum cum eminente, potencia, sapientia, dominio Dei; et tamum umbra eminantis, potentie, sapientie, domini. Vnde Christus. March. 19. *Quod me interrogas de bono? tu enim vidi formam Domini. Er in doxologia Mitte: Tu salve sancte illae, in falso Dominus.*

Hinc Secundò, sanctitas est ipsa innocencia & puritas ab omni tache, inquit S. Dionysius cap. 1. 2. Diuin. nom. & Apostolus 1. Corinch. 7. ac virginitatem esse sanctam, id est, castam puramque corporis & spiritus: fecit enim labes & maledicta mortalis constitit in deformitate actionis à lege mortis; ita mortalibus pulchritudo, iuritas & sanctitas constitit in conformitate actionis cum lege aeterna. Quocirca Deus est sanctus, quia est purissimus spiritus. Hinc Angelus; quia hanc puritatem præ ceteris participant, sunt sanctissimi: homines quoque quo magis à contactu, adhesione & amore rerum terrenarum, vice faculteram, sordiditatem & vilissimum, mentem autocant, cùmque ad Deum & diuinam articolam & traducunt, eo sunt hincque sanctiores. Sanctitas enim constitit in contactu & amore terum diuinatum, vice spirituum & purissimum, part in coniunctione cum Deo. Hac enī facit homines spiritales, celestes, angelicos & diuinos.

Hinc Tertiò, sanctitas est ipsa mentis integritas, ipsi virtus, præfertus charitas, ipsa gratia, ipsa gloria. Hec enim omnia commendata sunt legi eternæ. Hec de causa psal. 1. 44. dicitur Deus misericordia in omnibus oculis suis, & sanctus in omnibus operibus suis: quia in omnibus infigemus aliquem virtutem ostendit, nimirum vel misericordiam & beneficium, vel iustitiam & scelerum vindictam. Sic Deus in opere incarnationis & redemptio[n]is hominum ostendit se sanctissimum, id est, summe misericordem & beneficium, vice quoque quasi oblitus tot officiorum de iniuria huminum, ad eos sanctificandos fibique reconciliandos misericorditer Filium suum in carnem, in modo in mortem crucis, quod maximè spectante hi Seraphini Iacob & Iohann. Hoc est quod an Psalter Confessio & pulchritudo in confessione eius, sanctissima & magnificissima in sanctificatione eius, psal. 95. 6. & Moies Exodi 1. t. *Quis simulus tu, magnificus in facultate, terribilis ac laudabilis, faciens mirabilia? Iam quia caritas & amor diuinus est sanctitas, hinc, sicut duplex est amor diuinus, nimirum essentia, communis tribus personis; & notionalis, propriis singulis; ita duplex est sanctitas. Nam Pater & Filius immenso amore se inuicem amantes, producunt amorem notionalem, eumque sanctissimum, qui preinducit inuicem spiritus sanctus; quia Pater & Filius, eis productores & spiratores, sanctissimi sunt, & per eum sanctissimum ac sanctissimum amorem eundem producunt & spirant.*

Hoc sanctitas diuina & immensa, quasi numeri sacratissimo, sumam debemus reverentiam, culnam & latitudinem per sacrificia, preces, oblationes, vota, &c. sumnam item gravitudinem, amorem & obsequium, quod nos peccatores peccatoe liberari, & sua sanctitatis per Christianum participes effecerit, infusus sumnam imitationem: Vnde enim Deus nos imitari eius, non omnipotentiam, omniscientiam, magnificiam, &c. sed bonitatem & sanctitatem. Non enim nos facit iustos, sanctos, gratos Deo, in modo filios & he-

redes Dei. Hinc sanctus ipse Leuit. 1. t. *Sanctissima quoniam ego sanctus sum. Et Christus Matth. 1. 42. Estis ergo perfecti, sicut & Pater vester celestis perfectus sis. Et Apostolus Hebr. 4. 1. 4. Proceri figuram ergo omnis, & sanctissimam, sine qua non videtur Deus. Quare si demandatus sit uerum templum quoddam diuinatissimum, ipsius preferram sanctissimum, ut ipsam ubique presentem, omni creaturam, sustentantem, prouidentem, excitantem spectemus, ubique veheremur, laudemus & celebremus, temporeque in eius perspectiva velut in sacro quoddam templo nos vestiti cogemus; tamen proprie & portione ratione templum Dei est anima sancta, iuxta illud Apostoli: *Vos enim estis templum Dei vobis, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabitis in aliis, & mandulabitis inter eos, & vos illorum Domini, & ipsi eritis uero populus*, 2. Corinth. 6. 1. 6. 2.*

Quocirca sapientia in fundum animæ recipere nos dicens, ibique Deus per gratiam presentem & inhabitantem, sepolita omni alia cogitatione & cura, pro modulo nostro sancte colere & venerari. Sanctitas enim anima est fidis, spes, charitas, religio, oratio, patientia in aduersis, consternatio, cæteraque virtutes. Vnde S. Gregorius lib. 6. in cap. 6. lib. 1. Reg. Sanctissimæ, ait, *corporis pudicitia est, sanctificari mentis claritas & honestas. Huc nos inducat & excitat altera sententia Sancti Basili homilia de Spiritu sancto: Deus, inquit, est genitus Sanctorum. Dilectum enim illum a Deo est: Ego dixi, Du es, & filii Excelsti essem, & Deus deorum (utique Sanctorum) locutus est. Videbatur Deus deorum (vulnus fastigium) in Sion. Necesse est autem dominum esse fratrem, & ex Deo esse, qui Dei dominatio est causa. Et Sanctus Bernardus Epistola 2. 3. ad Antonem Deum, ait, *cum fu mirabilis in maiestate sua, etiam in Sanctis suis gloriosis apparere dignatur, in foliis latifolis gloriam. Idem tertius, 1. inter pagos, Trias, sicut que faciunt hominem sanctum, et uoluntate fratribus, actum nostrum, sensu pueri, &c. Trias sunt que marcem Sanctorum faciunt prefiguram, quae a labore, gaudium de mortate, securitatis de eternitate. Denique ad hoc venit Sanctus sanctorum Christi Dominus in mundum, ut feruamus illis in sanctitate & ingloria coram opere, omnibus diebus nefris, Luke 1. ver. 75. Noltrum ergo est sancta vita sanctificare sanctitatem diuinam, omnisque ad eamdem sanctitatem exhortari & traducere, ita que sanctissimum Dei nomen & gloria apud omnes toto orbe propagare & celebitate. Hoc est vera & consummata sanctitas.**

Symbolicæ, triagioni non solidum continet mysterium Sanctissime Trinitatis, sed totum Apostolorum Symbolum, tociunque Evangelicam doctrinam. Cum enim Seraphini Pater aeterno acclamaret, *Sanctum, significans sanctitatem Patrie ostendi in mundo creatione; cum Sanctum, acclamans Filio, significans eius sanctitatem in mundi redemptione; cum Sanctum, acclamans Spiritum sanctum, significans eum esse sanctificarem & beatificare. Ecclesiæ, quis in hisce tribus, creationis, redemptio[n]is & sanctificationis operibus (ad quæ referuntur duodecim articuli Symboli, tociunque Evangelium) appetat tricis sanctæ trium personarum, atque quia in his appareat omnipotentiam Dei, et que riuierale domum, hinc additur ab animalibus: *Domum Deum impinguem, ita Alcazar. In Larreano & Hispan. exempl**

exemplaribus J. & S. id est, sanctus, nouies repeti-
tus, sicut ut significetur cuiuslibet trium persona-
rum acclamari ter Sanctus: nam quilibet est ter
sanctus, id est, sanctissimus, vii & rēque quartū-
que beata, id est, beatissima. aut ut significetur vī
Sanctus Sanctissime Trinitati acclamari à nouis,
id est, ab omnibus, Angelorum choice. Sed vera
lectio est, ut tamum legatur ter Sanctus, ut legi-
tur Ihesus.

Qui erat, & qui est, & qui venturus est. Vide
dicta cap. 1-4, hic tamen mutatus omnibus ordino-
nam cap. 1. proponit ut qui est; ut enim, Qui est,
qui erat, & qui venturus est. Causa translo-
cationis ad Alazar: Cap. 1. inquit, hoc nomine
trino vocatur Dei prouidentia circa Ecclesiam, B
q.d. iam reuera est redemptio, qui olim erat pro-
misor & figurator, & tandem venturus est ut
opus suum plenū perficiat. Hic autem agitur de
mysterio & doxologia Sanctissime Trinitatis: unde
oportuit exordiri à nō qui erat, qui est Pa-
ter; hic enim est antiquus dierum, qui erat ante
mundum, & ante omnia secula. Rursum ordo
illorum trium operum, quā tribus personis attribuiuntur, hic est, creatio, redemptio & perfecta
sanctificatione. *Qui erat, referunt ad creationem;*
qui est, ad redemptionem; & *qui venturus est,*
ad Ecclesie sanctificationem, vel potius beatifi-
cationem & glorificationem, vti dixi cap. 1.

9. Et cum darent illa animalia glo-
riam, & honorem, & benedictionem sed-
denti super thronum, viuenti in secula seculorum,
faculorum,

10. Procidebant vigintiquatuor senio-
res ante sedentem in throno, & adora-
bant viuentem in secula seculorum, &
mitiebant coronas suas ante thronum,
dicentes:

11. Dignus es Domine Deus noster
accipere gloriam, & honorem, & vir-
tutem: quia tu creasti omnia, & pro-
pter voluntatem tuam erant, & creava-
funt.

VERS. 9.

Et cum darent illa animalia gloriam, & honorem,
& benedictionem. J. Clemens, S. Irenaeus, Sanctorum
familia: huc ergo tria gloria, honor & benedictio.
Idem fuit quod trilogion, sive ter Sanctus. Hoc
enim Sanctissime Trinitati ingeminando, eam
dem summe glorificabat, honorabat & bene-
dicebat, hoc est, laudabat & celebrabat.

Venient in secula seculorum. q.d. Qui non tan-
tum in seculi viuis, sed & est ipsa vita increata &
eterna, ac easiva vita omnis Angelorum, ho-
minum & animalium, vita inquam summa natura-
lia, rum supernaturalia per gloriam, rum glorio-
& beata. Hoc est quod dicitur Iohann. 1. vers. 4.
In ipso vita erat, & vita erat lux hominum. Et psl.
55. vers. 10. Apud te est fons vite.

VERS. 10.

*Procidebant vigintiquatuor seniores ante seden-
tem in throno, & adorabant.* J. Alazar per adora-
tionem accipit sacrificium Mille. Nam viginti-
quatuor seniores, inquit, sunt sacerdotes Eccle-
sie, qui per mare viareum, id est, per preuen-
tiam, se parant ad hoc sacrificium, quod præflan-
tissimum Dei adorationem, & Sanctissime Trini-
tatis glorificationem continet, ob viuentem pre-

A *tissimum & Deo gratissimum quæ ei offertur,*
scilicet ipse unigenitus eius filius: vnde in Cano-
ne vocaretur sacrificium laudis. *Hic sensus mysti-
cus est, non literalis.* Nam ad literam loquitur de
primaria Sanctis virtutique testamenti, qui iam
besti in celo videbant, adorant & celebant Deum,
triges diuinis personas.

Nota hic triplicem reverentias gestum, qui
mirant seniorum humilitatem & veneracionem
denotat: nam Primo, procedunt, & prolixi
faciem suam in terram quasi humum osculari-
ti; Secundo, adorant; Tertio, mitunt coronas
ante Deum. Primum significat alacrem festina-
tionem, & profundam reverentiam; Secundum,
sustum & Deo debitem latitum cultum; Tertium,
integrum animi veritatem, sinceritatem & gra-
titudinem, dum suas coronas omnino digna-
tatem exsunt, & quasi à se abdicant, auctor Deo,
quasi vero eorum Dominus, resignant & redi-
cantur.

Misterium. (Syrus, presbyter; Arabicus, dia-
mitiebant, relinquebant) *crownas suas ante thro-
num.* Tamquam regnum suum quod in celo
adepci sunt, victorias, triumphos & coronas suas
Deo acceptas ferentes: sicut Romani triumphatores
confidebant Capitolium, & post triumphum coronas triumphales dicabant Ioui Capito-
lino, quasi eorum auctor, teste Alexando ab
Alexand. lib. 6. Genial. cap. 6. Sic Pontifices in sua
ritia insculpsit gestabat, *sacram Denun.* quasi
diceret, Omnia mea sacerdotialis dignitas, omnis
mea pontificalis consecratio & sanctitas, à Deo
mibi obvenit: vnde publicè & lugere proficeret,
hanc mean sanctitudinem pontificiam non esse
meam, sed Dei; immo me ad hoc consecratum
esse Pontificem, ut lugiter Dei sanctitudinem quam
in se haberet, & mihi, ac per me aliis comunicaret,
predicaret & celebraret. Dicunt ab hinc viginti
quatuor senioribus, qui reges sunt in celis reges
& principes terreni sua opes, sceptra & regna
Deo accepta referre & offerre, vt illis ad Dei vo-
luntatem, obsequium & cultum vtruerit: sic fe-
lices erunt & longevi, immo eterni, vt eis Deus
promittit Deuter. 17. 14. Sapient. 6. 11. Quin-
cages antiquissimi, inquit Plinii lib. 16. cap. 4. *mal-
la corona nisi Deo dabatur.* Ob id Homerum calo-
sanum eam, & præla omnijs tribus: *sortim verò
ne in certaminibus quadrum vī.* Alcibiades apud
Platonem Dialog. 1. postquam Socrati coronam
obvulsa, ait se dis coronas, & omnia quecumque
dari solent, dedicatarum, si viderit illum diem,
quo illa fuit que à Socrate dicta sunt. Hinc Ter-
tull. libro de Corona mil. docet Christianos non
debet vī coronis, quia illi vī sunt *qua seculum*
Dominus credidit. Corona enim Primo, symbolum est
perfektissimum, rerumque omnium coronis &
complementum. Secundo, victoria & triumphi;
Tertio, felicitatis; Quartio, impetrati & regni;
Quinto, majestatis & glorie: quia originaliter de
plene soli Deo competunt, & ab eo per riuidos
deriuuntur & communicantur creaturis, praefi-
tim Sanctis. Ita coronas binas ad Sandam Cacci-
liam & Sanctum Valerianum ex liliis & rosis con-
textas, è calo deulit Angelus, quasi virginitatis
& martyris laureas, ac indicies Christi, *coronæ in
rufi fanpus floribus, & in liliis cum corpus ad-
bifus,* dicens: *Ihsus coronas immaculatae corde &
pronto corpore inflabit, quia de Paradise Dei eis*

Triple re-
verentia
gestus.

ad uis

In Apocalypsin. Cap. IV. 95

ad vos audi. Ita habent acta Sanctæ Ceciliae, & ex iis S. Albinus de Virgin. cap. 23. *Corona aurea fragili, ut accipiant coronas, vel de opere eaudae, vel de passione purpurea, ait S. Cyprianus Epist. 9.*

Portò alludit hic S. Iohannes ad 4. Ezech. 2. ver. 46. vbi Ezechias vidit iuueniem pulcherrimum, scilicet Filium Dei, capitebus Sanctorum impone- re coronas, de qua eleganti visione plura dicam cap. 7. 1 j.

Exempla Sanctorum qui coronas suas reliquunt Deo.

Ita & literam metita sua, eocumque coronas Deo obculerunt & resignarunt omnes Sancti. Iisaias cap. 2. 6. 12. *Dominus, inquit, dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra speramus et nobis.* Jeremias cap. 17. 14. *Salmum meum, & salutem eis: quamcum laeti me sunt. Et ego non sum turbatus se pectoris sequenti: et diem honesti mea desideravi, et scio. Regius Propheta psal. 1. 5. *Dominus pars hereditatis mee & calcus mei, et ei qui regnaret hereditatem meam misi.* Et psal. 11. 3. 9. *Non nobis idolum, non nobis, sed nominis tua de gloria.* Et psal. 61. verf. 8. *In Deo salvatore meum (salus mea) & gloria mea: Deus auxiliu mei, & fides mea in Deo est.* Et psal. 3. verf. 3. *Tu autem Dominus sapientia tua es, gloria mea, & exaltans caput meum.* Portò eius filius, & in regno succellor Salomon 1. Psallop. 1. 9. verf. 1. *Tu, inquit, et tu Domini magnificencia, & potentia, & gloria, a qua videtur, & tibi laus: canticula eam que in celo sunt & in terra, etas sunt: tuum Dominus regnum, & tu es super omnes principes.* Tu dominus, & tu es illi gloria, tu dominus omnium: in meum tua virtus & potestia magna tua magnitudo & imperium omnium. Daniel. 9. verf. 7. *Tibi Dominus militia, & nubes ac cum confuso facies: tibi misericordia & propria- tie.**

Sic & B. Virgo: *Magnificat, inquit, anima mea Dominum: quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctulum nomen eius.* Et iudith occiso Holophtene cap. 1. 5. *Dominus conseruavit bella: Dominus nomen est illi.* Et Moses cum Hebreis transito mari rubro, & demotio Pharaone Exodi 15. verf. 1. *Centenni Domini, gloriosus enim magnus: Dicatur illi: equum & aequaliter proicit in mare.* Ferrando mea laus mea Dominus: & filius illi maki in salutem, &c.

Et S. Petrus Epist. 1. cap. 1. verf. 3. *Benedicimus Deum, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regnat a nos in gloriam, per resurrectiōnē Iesu Christi, ex mortuis, in hereditate incorruptionis, & immortālitatis, & immorabitur, conseruat in celo in eterno.* Et S. Iacobus cap. 1. verf. 17. *Omnis datum opusum & omnis donum perfectissimum, defor- sum illi, descendens a patre luminosum.* Et S. Paulus Ephel. 1. verf. 3. *Benedicimus Deum & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in eum bene- dictum, sicut in celestibus in Christo; sicut dicitur nra in ipso anno mundi constitutissimum, ut esset filius & immaculatus in conspectu eius in charitate.* Quia predicabam non in adspiciētum filiorum per Iesum Christum, in ipsam, secundum propositionem vobis, in Laudem glorie gratiae sue, in qua glorificamus eum in dilecta filio suo. Et 2. Corinth. 4. verf. 7. *Habemus theofanum ipsorum in seculo fidibus, ut sublimem sit virtutem Dei, & non ex auctoritate.*

Ita S. Agnes in flamnis conflagrata, coronam virginitatis & martyrij Deo resignauit, dicente Omnipotenti, adorante, calende, remende Pater

Domiui nostri Iesu Christi, beatus te; quia per Fe- linum tuum regnentrum crucis manus hominem impo- pierum, & fluoresca dualis impulsa calce transi. Beatus te Pater predicante, qui etiam sacerdotes fami- mas intrrepidam me ad te ventre permisisti. Ecce iam quid credidi, video: quod speravi, iam tenet: quod conceperim, complerim. Te confidit lobis & carde, te tota conscientia concipio. Ecce ad te venio, domine & versus Domum. Ita refert S. Ambrosius lib. 4. Epist. 34.

Ita & B. Agatha cum afflictionem mammilla, exerceret ignem, &c. vicitur, iam agens animam expansis in calorem maculos: *Dominus, nra, Iesu Christo, magister boni gratiarum tibi ago, quia me fer- ci viuere tormenta carceris: iude me Domine ad te, quem inseparabiliter sim, & ad tuam immor- talem gloriam feliciter pervenire. Nam, ut ait S. Augustinus, quid lumen aliud nostra opera bona, nisi Dei dona? Cum ergo Deus nostra bona, quid nisi sua dona coronat? Hec est veritas, per quam fugitur gloria vanitas. Sancti enim dum vident in se quid boni, vident partem id esse a Deo, non a seipso: unde non superbiunt, sed magis sub Deo se humiliant. Dicamus ergo iugiter cum Pseudo paulin. 1. 0. 2. *Beatus anima mea Domino, & omnia que intra me sunt omnia sancta eius. Benedic anima mea Domino, & nra oblationis etiam retributio eius.* Qui proprius omnibus uniuersitatis tuus, qui seruas omnes infirmates tuas. Qui redit ut reveru pietatis tuam, qui coronas te in misericordia & miserationibz. Vbi Sanctus Augustinus: *Gaudemus, aie, quia nos vivimus. Quid si nobis vesti somni, in illo (Deo) vivimus. Ergo carnaval te, quia doxa tua carnaval, non mortua tua.* Hec est vera sapientia, si noris quid sis ex te, quid ex Deo, quid in te sit tuum, quid Dei. Ex te ex abyssis nihil, ignorantis & peccati. Ex Deo ex homo, sapiens, sanctus, &c. Hec ergo da Deo, illa tibi. Quo clavis hoc perspecteris, & plenis effectis, eo sapientius & sanctior, aquid ac buntur cuader.*

Dicentes, Dignus es Domine Deus noster accep- peris gloriam & beatorem, & carnaval. Secutus quatuor animalia trisagion crederunt Deo, ita ad eorum imitationem idem hic canam virginis quatuor seniorum (vnde Graeca quadam exemplari hic addidit, quia sanctus ei.) Nam virtus hic idem est quod benedictio & lumen virtutis, per metonymiam. Situt cap. 1. verf. 12. dicitur: *Dignus est Agnes, accipere virtutem & dimi- nem.* id est, buntum & doxologiam fux virtutis & divinitatis. Pro virtutem Grecè est ἀρνας, id est, fortitudinem, q. d. Dignus es Domine, qui ex ore nostro, & omnium bonitatum & Angelorum accipias confessionem & laudem tuę immensę potestiam & fortitudinis, quia omnia etas, quaque nra aliisque fideles nobis subdi- cunt, victores effectili: dignus est, ut habe tua virtus & robes ab omnibus laudetur & celebretur. Graec plures Dei titulorum continent. Habet enim & ἀρνητης, & αἰσχυλος, & οὐδεὶς, & εὐθύνης, id est, dignus es Domine ac Deus noster sancte accipere, &c.

Quia proper. (per) volumen tuum erant. Erant, id est, factur, extierunt, fuisse & existentiam & existentiam accepérunt, dum, ut sequitur, ex nihil facta & creata sunt. Id enim est exegeticum, explicatiqne vñ erant quasi dicat, Erant, id est, creata sunt.

Alij,

Alij, *Erauit inquit, id est, confusa sunt & conlanguantur, quasi ob dupla beneficia, scilicet creationis & conformatio[n]is, gratias agant Deo, sequitur enim : Et creata sunt.*

Secundū, complutes pro *erant*, id est, *erant*, legunt *erant*, id est, *erant*, quia lectio facilissima & plausimla est, ita legit & Vatabi, Erasmus, & multi aliij.

Tertiū, Anthonius : *Erauit*, inquit, creatura ante creationem in arcens mentis divinae ideis, in aeterno Dei decreto, quo ab omni suo de-creuerat, ut in tempore a se crearentur. Vnde huius decreti execu[er]ionem subdit dicens : *Et creata sunt.*

Quartū, Alazar si *erant*, refert ad esse natura-
r[um] verbi *et creata sunt*, ad esse gratiae et quam
natura per peccatum perdita, quasi de nouo crea-
ta & instaurata est, q.d. Deo debent homines non
tantum esse natura, quod creatura omnes per
productionem antiquam in Genesi accepérunt,
sed etiam nouum esse gratiae, quod illis imperi-
tum est cum facti sunt nouae creature, ut ait San-
ctus Paulus, & diuinis confortes naturae, ut ait
S. Petrus. Verum si potius dicitur, recteata, aut
mod[us], vel virtus circata sunt, non autem absolute,
creata sunt: hoc enim significat opus prime crea-
tionis, quia res omnes ex nihilo Deus produxit &
condidit. Porro sub hac quasi radice, hi seniores
intelligunt simile opus rectificationis, sive redem-
ptionis, gratiae & salutis. Ideo enim mittunt suas
coronatas ante thronum, quasi sua merita & salu-
tatem Deo accepta ferentes, quasi dicant: Tu Do-
mine es creator & auctor omnium rerum, omni-
um bonorum tam naturalium quam supernatu-
ralium; ribi ergo nostram gloriam debemus, ibi
non nostra, sed tu tibi reddimus.

Denique nota Alazar, hic per omnia ad tem-
plum & vala templi Salemonis alludit, nisi quid
accata, ut ipse Melisca, verba sit in atque celestis,
puta idem pulcherrimam Christi; & pro mensa
panum propositionis sit liber signatus, quem in
manu habebit sedens in throno; pro altari thy-
miamatis sum phialae autem plena odorato-
rum, cap. 5. 8. pro altari holocauſtorum sit 24.
seniorum adoratio, id est, sacrificium Missæ.

Intraque in veteri testamento illustrata erant
nouem hoc: Primi, thronus Dei; Secundi, arca
testamenti; Tertiū, dignitas principum sacerdo-
tum ab Aarone prognatorum; Quartū, doctrina
legis diuine qua[nta] ibi predicabantur; Quintū, can-
delabrum aureum cum septem lucernis; Sextū,
mensa panum propositionis; Septimū, mure
iherusalem; Octauū, Cherubini ingentes quos fecit
Salomon; Nonū, sacrificia qua[nta] Deo offerebantur.
Hic totidem magis illustrata, & ex aequo re-
spondentia eodem ordine succedentur in novo
testamento, quod Iohannes hic recent. Nam Pri-
mo, thronus: Dei hic sunt Cherubini & propria-
torum, non corporali & vetus, sed spirituale &
nouum, puti Christus, cuiusque fideles Christiani;
Secundo, pro arca foderis apparuit arcus caelestis
ex sinistro; Tertiū, pro viginisque princi-
pibus sacerdotum surrogantur hic viginisque
seniores; Quartū, pro legi doctrina tonante &
fulgura exaudientur; Quintū, septem candelabri
locis suis substituentur septem caelites lampades;
Sextū, pro mensa panum propositionis proponit
liber signatus mirabilis in manu Altissimi; Se-
ptimū, pro mali arce vitrum mare oculis subi-
citur; Octauū, pro Cherubinis Salomonis qua-
tuor animalia admiranda, & validè mystica affata
Deo; Nonū, pro preliis vicimis caevis suis surro-
garunt incutientum Missæ sacrificium.

C Hec appositam sunt, sed mystica, non literalia,
vti vult Alazar. Addit, non satius congrua arcum
in arcum, mensam in librum transformari: licet
enim grammaticè, sive quondam grammatica & lite-
ras vox, acta, caeli in vocem, arcus, translat &
communiquerat; non tamen res ipsa: alia est enim
arc, alias arcus, praesertim irida, forma & figura.
Ita videamus subiecto viros doctos, dum minutiæ
& studiosi allusio[n]es & elegantias quidam,
vel grammaticales, vel historicas confectionantur, à
solido & vero S. Scriptura[re] sensu aberrant. Cetera
satis congruē fisi imicem respondent: verum ad
literam accipienda sunt de templo non terreno,
id est, Ecclesia, sed caeliti. Templum enim Salo-
monis sic allegoricè Eccl[esi]cum inludantem, ita
anagogicè significavit & representavit calum,
sive Ecclesiam triumphantem, de qua ad literam
hic agit S. Iohannes.

C A P V T Q V I N T V M .

S Y N O P S I S C A P I T I S .

Sanctus Iohannes videt librum in manu Dei signatum septem, scriptum intus & foris, quem nemo in celo, vel in terra operire poterat; sed v. 7. solum Agnum occisum eum operis: quoniam quatuor animalia, & viginisque seniorum, omnique caelites tam Deum, quam Agnum celebrant & glorificabant.

Perf. 1. Et vidi in dextera sedentis supra thronum, liberum scriptum intus & foris, signatum signillis septem.

*2. Et vidi Angelum fortunum, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperi-
re librum, & soluere signacula eius?*

3. Et nemo poterat, neque in celo, neque in terra, neque sub terra,

aperire librum, neque respicere illum.

4. Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus invenitus est aperiare librum, nec videre eum.

5. Et unus de senioribus dixit mihi Ne fleueris: ecceq[ue] vice leo de tribu Iuda, radix David; aperi librum, & soluere septem signacula eius.

E T

Nouem il-
lustrative-
ris & noui
testamenti.

In Apocalypsin. Cap. V.

97

VERS. I.

*T' vidi in dextera sedis eius
supraterrenum librum scri-
psum in me & fore signa-
tum sep̄tem. 3 Allu-
dit ad Isaie 29.v.11. Erat
vobis visus facies verba libri
signatae, quae tam deodavit
scientia literarum, respondaebat:*

*Non possum: signatum ab enim. Et magis ad Ezech.
3.10. Ecce manus misa ad mea quia erat liber ins-
trumentum & expandit alium eam eam quia erat scriptura in-
tegrum & fuisse. Unde pater, librum hunc non fuisse si-
milem nostris, sed fuisse in modum inflat mappa
geographica conuoluit, ut pictus hic Rome vi-
fuisse in templis; tales enim erant veterum libri;
quos à convolutione vocabant volumina; & tales
peruerterunt Hebreos. Bibliorum libros vidi in
Vaticana Bibliotheca. vetetes enim scribabant in
membranis sive pellibus, ab una, putu monniori,
pellis parte; eam deinde contulerant, colligabant
& obligabant, ut oblonguant testamento. Ali-
quando tamen scribabant ab utraque parte mem-
branis, & nam liber dicebatur scriptus intus & for-
ris, id est, in interiori parte membranis, & fons in
exteriori: talis hic erat. Hinc pater, iohannem non
ponuisse videbat librum hunc utrumque fuisse con-
scriptum, nisi post eius religationem, reuelationem &
explicationem. Quondam ergo dicit, Ser-
pens in te & foris, non iam, sed postea aperto
& euoluto libro cognovit. Est ergo hic hylero-
logia: prius enim factum narratur, quod polte-
ritus contingit. Denique prius debuerunt regnanti
sigilla septem fumiculorum, quibus colligantur &
obligantur etiam libri, quin liber posset aperiri,
videtur & legi. Alter Pineda lib.8. de Rebus Salom.
c. 1.3. vbi signatum librum apud Isaiae cap. 29.
1.1. & apud Danielem c. 8.6. & apud iohannem
hic interpretatur, scriptum arcaniis notis & chata-
eribus, sicut per notas hieroglyphicas scri-
bentes Egyptij, & etiamnam scribent Sinen-
ses. Signatus ergo fuit hic liber septem sigillis,
qualiter septem characteribus, arcana quedam my-
steria continentibus, quae c. 6. exponuntur. Verum D
vit ea parte hoc verum sit, negatis neque, quin bu-
turi libri figurae signa, quae claudent &
obligantur librum, ita ut liber legi non posset nisi
sigilli aperiatur & referantur. Hoc enim dicitur hic, &
cap. 6. ait iohannes.*

Liber signa-
tu quid
Prima ex-
positio.

Quare, quinam est hic liber signatus? Primus, Ticonius, Ambrosius, Rupertus, Richardus, Andreas, Beda, Haymo, Anbertus, Anselmus, leoninus & Hugo hic ac Origenes hom. 1. in Exodio, Euseb. lib.8. Demonst. c. 1.5. Hieronymus in Isaiae cap. 2. & psalmi vetere, censem hunc librum esse factum Scripturam, sine prophetias tam veteris quam noui testamenti: de hac enim dicitur Deuter. 33. ver. 1. In dextera eius ignea lex. Scripta est in terra, quod nouum testamentum fuisse, quod vero est hoc enim fuit velamentum nouum, ut Anbertus & Beda, vel fons, quod sentimus literalem; in terra, quod spirituali & mysticum, ut Rupertus. Sigilla septem significantem cum plenam esse mysteria arcana & obsecraria: septemnam enim symbolum est multitudinis & universitatis, ita Primitus & Beda. Iam primum signum, ait Hugo, est sententiarum S. Scripturarum profunditas, secundum sensuum multiplicitas, tertium figurarum varietas, quartum rerum ipsarum incomprehensibilitas, quintum mysteriorum obscu-

ritas, sextum tropologiarum suauitas, septimum infallibilis veritas mixta cum rerum inuidentia. Hunc librum signatum aperit Christus, cum abiens in calum Apostolis dedit intelligentiam Scripturarum. Hic sensus plus aequo generalia est. Tam enim Ezechielis, Isaiae, & alii S. Scripturarum libris, quād Apocalypsi & huic loco con-
gruit.

Secundū, Sanctus Hilarius p̄fatione in psalmis, Liber, ait, hic est Christus; quia Christus est huius libri materia & argumentum. Sic ergo Xenophon librum quem de Cypro conscripsit, vocat Cyripadim; sic etiam pollium librum hunc interibere de Christi archia, sive principiis, ut significemus ipsum agere de Christo. Sigilla septem, ait Hilarius, sunt septem principia Christi mysteria, scilicet primum, incarnationis, secundum, nativitas, tertium, passio, quartum, relatio, quinto, ascensio in celos, sextum, missio Spiritus sancti; septimum, secundus eius aduentus ad iudicium. Et B. Petrus Damiani sermone de S. Luca Euangelista: Septem, ait, sigilla libri signata sunt septem sacramenta, quibus totu[m] regna dominice diffensionis implauerunt, videlicet incarnationis domini, nativitas, passio, resurrectione, ad celos ascensio, deinde iudicium, postrem regnum. Hec Christus solus aperit, quia solus perficit & adimpleret. Vel, ut S. Bernardus sermoni 1. de Psalma, septem sigilla sunt septem mysteria que celarunt Christi deitatem & lapidatam. Primum est, matris desponsatio cum Ioseph; secundum, inseparabilis corporis Christi; tertium, circumcisio; quartum, fuga in Aegyptum; quintum tentatio diaboli; sextum, scandalum crucis; septimum, sepulture. Hec sigilla omnia Christus resurgens resolute & patet. Rursum Seraphicus Humanus per septem sigilla accipit septem secreta passionis Christi: primum est, summa impotencia in omnipotente, secundum, summa pura in impassibili; tertium, summa similitudine coram hominibus in Christo, qui est divina Sapientia; quartum, summa paupertas in Deo divitiarum; quintum, summa ignorancia in summa maiestate; sextum, summa detestatio Dei in summa cum conuione; septimum, summa seuentia in summo amore Patris erga Filium.

Verum hoc explicatio, aquæ ac prima, nōnius vniuersalitatis est, atque accommodataria magis quam genitrix. Pari enim modo nōmelli librum hunc signatum accommodare Eucharistie. In ea enim Agnus, id est, Christi passio & mortis representatur, ipseque Christus passus & occulus velatus, & celatur septem sigillis; ut de eo verè dici possit illud Isaiae 45. Per te tu es Deus absconditus, Deus salvator. Septem signacula que abscondunt Christum in Eucharistia, sunt odor, sapor, color, parvitas, lenitas, torunditas, gracilitas hostie, que omnia sunt accidentia panis, non corporis Christi, ita ut huc septem sensus, scilicet quartus extremitates, vīsus, odoratus, gustus & tactus: & tres inchoatores, scilicet sensus communis,phantasia & astutia; qui sensuum exteriorum iudicium sequuntur, falluntur, & inducent esse panem. Rursum, septem signacula sunt septem maxima miracula, que faciunt hoc Sacramentum esse arcana arcanorum Dei: primum est, transubstantiatione, quod scilicet tota substantia panis & vini convertatur in substantiam

Secunda.

Septem se-
p̄tem mysteria
Christi.

I corpore

corporis Christi; secundam, quod accidentia panis remaneant et exstant sine subiecto; tertium, quod tota quaevis Christi sex pedum, parvo loco, per hanc circulum, circumferatur; quartum, quod vi consecrationis sub specie panis sit tantum corpus Christi, per concomitantiam verò adhuc sanguis, anima & deitas Christi; parvus modo sub specie vini ex vi consecrationis sit tantum sanguis Christi; per concomitantiam verò sequitur & adhuc corpus, anima & deitas Christi; quintum, quod idem corpus numero, idemque Christus adhuc in omnibus altaris simul per totum orbem, cum simul sit sacrificium Missæ; sextum, quod Christus sit totus in tota hostia, & totus in qualibet eius parte, immo & in qualibet eius puncto; septimum, quod Christus se faciat cibum fiduciam omnium, ita ut eos in fe, non autem ipsi Christum in seipso transmutent. Rursum, quod Christus sit in stria manne, quod gustanti dabit omnem saporem, quem quisque volebar, suauitatem; eadem dat Christus, sed spiritualem, non corporalem. Denique, quod virtute corporis Christi glorioli, quod in Eucharistia manducamus, refugemus ad vitam immortalē, ut ipse promisit Ioannis 6. 51. Verum hæc omnia accommodantur sunt, non germana ad scopum & propositum huius loci: non enim agitur hic de Sacramento Eucharistia.

Tertia. Andreas Cæsar. hunc librum censet esse Dei decretum & memoriam, in quo omnes homines descripsi sunt; sive operum & iudiciorum Dei infernabilem abyssum. Vnde signatus est Septem, id est plurimis, sigillis. Sic fecit & Aureolus; Liber, inquit, hic est diuinus sapientia arcana. Et Maldonatus in Notis manuscriptis, quas vidi in Collegio Romano: Liber, inquit, est scientia Dei, ut intelligitur ex toto c. 6. Scriptus est in tuis & foci: quia scientia Dei perfectissima est, nec potest crescere. Signatus est sigilli septem, id est, omnino: quia quis cognovit scientiam Dominis aut quia coniunxit septem principes res futuras, quas nemo sciebat, ut explicatur cap. 6. Solus autem Christus aperius quia in eo sunt omnes thesauri sapientie & scientie Dei.

Quarta. Quare, alij porant hunc librum esse chiragraphum peccati Adr., putat obligationem & reatum peccati, quo Adam & nos Deo vindicti obstrinxerit. Septem sigilla sunt septem grauissima mala, quae per hoc peccatum incurimus: Primum est, offensa Dei; Secundum, pena damni; Tertium, pena ignis gehennæ; Quartum, necessitas moriendo; Quintum, iugum diaboli; Sextum, auersio à Deo, & conuersio ad creaturas; Septimum, concupiscentia. Hæc omnia solus Christus solvere potuit. Verum hæc omnia mystica sunt, non litteralia.

Quinta. Ambrosius, hunc librum esse chronologiam mundi, & septem sigilla esse septem mundi aerae. Verum sic Apocalypsis historia est, non prophetiam plena que aerae mundi tempore Iohannes evoluere erant & preceperunt.

Sexta. Oecumen. Lyran. & Aureolus censent hunc librum esse præscientiam, prouidenciam & prædilectionem Dei, que nobis clausa est, nisi à Dei dextera nobis reuelatur, vel executio mandetur. Huc accedit nostra Prado Ezech. 1. 10, qui septem sigilla ad maximas Ecclesiæ calamitates reducit: & in primo sit effulgere Dei potentiam: in secundo eiudem indignationem & distictum

gladium: in tertio iustitiam scelerum vindicem: in quarto mortem, quæ pallidos facit vultus: in quinto vindictam sanguinis innocentis: in sexto uniuersi consummationem: in septimo malorum omnium catastrophum. Sed hæc nimis generalia sunt, nec particulares Ecclesiæ cœnitus indicant.

Sepe inquit, Alcazar censet hunc librum esse eum **Septima.** Apocalypsis partem, quæ septem sigilla continet. sive mysteria quæ luce sigillis aperte lohanni fuerint reuelata, quæ condimentur à cap. 6. usque ad 1. inclusiæ. Nam à cap. 1. usque ad 19, agitur, inquit ipse, de persecuzione, quam Gentiles contra Ecclesiam conceperunt, deque corundem coeversatione. Porro libri, sive sigillorum septem mysteria censet esse hæc. In quatuor primis sigillis, ait, congregatur & ostenditur lumina Dei fortudo, beneficentia, sequitas & sapientia in Iudeorum credentium & prædilectorum fulore: in tribus vero ultimis apparet in reproborum Iudeorum repulsa maxima Dei patientia, horribilis comminatio, ac demum supplicium severissimum. Atque hi sunt septem spiculis, de quibus dixi c. t. nota. f. Porro hoc non est noua doctrina; sed eadem quæ à Prophetis in veteri testamento fuit prædicta: unde pallium Patres dicunt, librum hunc signatum esse prophetias veteris testamenti, scilicet, quia ab ipso fuit predicta falsa Iudeorum credentia, & non credentium reprobatio, quam hic Iohannes re ipsa completerat ostendit. Dicunt hic liber scriptus intrus & foris, quia pars exterior interioris quasi ex equo respondet, sicut in libris computum (qui olim erant membrana integræ) in folio aequaliter scribent rationem dari, in aduerso accepit: ita hic mysteria circa fulorem Iudeorum credentium, respondent mysteriis & plagiis infideliis Iudeis incredulorum. Liber ergo huc utraque parte scriptus, significat quomodo se Deus gerat erga pios & impios, nimurum, ut sit Pſalmus pſal. 17. & 6. Cum sancto famulo erit, & cum per se permaneatur.

Potius notanda est, ait Alcazar, distinctio quæ inter mysterium & sigillum esse debet: mysterium namque est, quod sub sigillo est absconditum: sigillum est, quod absconditum & diffidat ipsam mysterium continet. Quoniam mysterium primum est, magna Missæ fortitudo, atque difficultas, quæ in eius cognitione afflueret, ea est, pronuntiabit ab externa imbecillitate eius specie & similitudine. Primum ergo sigillum representat inseparabilem speciem; sub qua latet primum mysterium, hoc est, infinita Christi virtus in Iudeis, qui ipsum amplexi sunt, salvandis. Maxima enim Christi fortitudo eluet in eo, quod in tanta carni sua infirmitate, per crucem tantam salutem & victoriam conficeret: *sunt enim in inferno persecutori.* Similiter secundum mysterium est, innumera erga eodem beneficia; si sigillum verò simulatio rigoris ac tyrannidis. Tertiuum mysterium est; sicutem & equus, quia ipsos gubernat, sub iniurias præterit, quali sub sigillo abdita, & equinas enim Dei quæ hos elegit, illas neglexit & reprehavit, videtur iniquus, immo accepito personarum: nequa tamen est aquilissima. Quartum, admirabilis sapientia in procuringa fuorum felicitate: sigillum, species imperiale & fructuosa: sapientia enim sub ultilitate finaliter inesse pertinet. *Quia quod filium est Dei, sapientum est benevolus.* r. Co-
gith. 1.

In Apocalypsin. Cap. V.

99

timis. i. 25. Quintum, incredibilis parientia in rebellibus Iudeos : sigillum, iunioriarum dissimilatio, & quasi non curantia : superius enim Deus patientem suam obliuionis sunt cononitentia specie velat & obceps. Sextum, seria communiatioe sigillum vero nullum præ se fert exterrans minatum faciem, sed potius permissionem aequilibrentiam. Sæpe enim mina & supplicia sapientes occultantur. Septimum est, severa punio, & supplicium quod de Iudeis sumit : sigillum autem impunitatis speciem addit : aut in communib[us] malis, non Melis repulam, sed alias supplicij causas pretendit. Hucque Alcazar subtiliter, sed obscurè speculator.

Venit huic expositioni multa obstant. Primum, quod per librum accipias ipsa sigilla, ceterumque mysteria, cum constet librum à suis sigillis distinguui. Secundum, quod liber hoc certe continet salutem Iudeorum cedentium, & damnationem incredulorum, quæ iam translaeta erant, & publica roti mundi quomodo ergo hac dicentes signata, ut nemo posse ea videte aut legere? Denique tota hac expositio videtur potius ingenio acommodatio, quam genuina explicatio: quomodo Proba Falconia Eneiden Virgilii acommodauit & adaptavit Christi, Christiisque gestis: atque de eisdem ex Homo suo Homocentoribus composuit Eudoxia, & Theodosii senioris Imp.

Ostendit & genuinæ, liber hic est Apocalypsis, sive Apocalyptos mysteria & oracula, in Dei præficiencia, prouidentia & prædestinatione, quasi in libro contenta: myteria hanc sum, de tegno & persecutio Antichristi, de Elia, Henoch & fidelium ei testisstantia confititia, &c. dicoque iudicio uniuersali, & felicitate ac gloria beandorum. Septem sigilla sunt 7. proximè sequentes visiones, quibus felices, ad apertoriem cuiusque sigilli noua panditur & ostenduntur res & calamitas, orbis euuentus, & prævia Antichristi & fasi mundi, quæ est materia & argumentum ipsius libri. Vnde liber legi & intelligi non potest, nisi prius referatur sigilla, id est, nisi prius videantur calamitates illæ, quæ præte debent ultima Antichristi & iudicij tempora. Similem librum vidi Ezech. cap. a. 9. in quo scriptæ erant lamentationes, Carmen & vz. ita Pannionius, Prado, Ribera, Pererius, Viegas, qui pro hac sententia citant Andream, Aretam, Lyran, Autodolum & Dionys. Liber ergo hic non est aliud, quam diuinæ prouidentia confituum & præfinitione, qua apud te sturnit & decrevit vel facere, vel promovere ea, quæ tēpote Antichristi futura sunt.

Rectè nota Ribeta, septem signacula libri non ita intelligenda esse, quasi illæ solitus legendentur in libro id, quod qualibet solito videlicet se narrat Iohannes: ut si solitu primo sigillo narrat se videlicet equum album; soluto secundo rufum; soluto tertio nigruum; soluto quarto pallidum, &c. Hec enim non legit in libro, sed singulis signillis aperiunt, singula sub illis larenia & clausa refecari, subique ostendit videt. Nihil enim in libro legi potest, nisi post resignacionem omnium septem signillorum: omnibus enim referatis, cum deum aperiti & legi potius liber, non ante. Erat enim liber conuolutor, itaque fornicatus septem signilla obfignatur: ergo id quod post cuiusque signilli referationem videt Iohannes, non in libro, vi potest adhuc aliis signillis clauso, sed sub ipso si-

gillo quasi absconditum, eoque aperto patet-
erum videt. vnde.

Nota Secundò. Tota Apocalypsis occupatur in descriptione huius libri, & septem signillorum eius. Quocirca duæ sunt partes Apocalypses, vñ superius dixi: priore, hoc scilicet cap. vñque ad i. s. referantur & explicantur signilla: altera, à c. 5. vñque ad finem, referantur & leguntur ea que scripta erant in ipso libro. Liber ergo continet ea que futura sunt tempore Antichristi: signilla septem continent secundum persecutions Ecclesiæ & Sanctorum, quæ futura erant ante aduentum Antichristi: quocirca liber legi non potest nisi referatis signillis: quia tempora Antichristi videti nequunt, nisi praetant ha persecutioes, quæ illi sunt quasi præutz & prodrome, illique viam parant & sternunt. Itaque quia ex Dei consilio & destinacione oportet hafer præire, antequam veniat filius ille perditionis, cuius tytanus & seu persecutio in libro scriptæ sunt, hinc eadem impediant ne liber legaratur, id est, ne videantur & appareant quæ in illo scriptæ sunt. Quare tertialme signacula, sive signilla appellantur. Simile est quod de eodem Antichristi tempore ait Paulus 2. Thessal. 2. 6. Et nunc quid deinceps feci, ut resolutus in suo tempore (nam mysterium iam operari inquisiui): tantum ut quæ temere nunc, temere, donec de modo fiat. Et tunc resolutus illi inquit, q. d. Aduentum Antichristi detinet Nero, aliquid Imp. Romani qui nunc imperat: non enim potest venire, donec Imperium transfeatur. Ita haec signilla decinent ne resolutus Antichristus, qui venientur non est, donec haec tempora transiant, in illicet sunt ea quæ in quolibet eorum fieri voluit Deus, quæque hic in septem signilla signata & præfignata, quasi suo tempore euentura videt lo hanter.

Hac ita se habere patet ex ipso contextus, & tota serie Apocalypsis. Nam cap. seq. putat 6. incipiunt aperiunt signilla, & calamitatem ac plaga illa contente, ac deinceps vñque ad cap. so. continuo singula, ordine quæque suo, aperiuntur: c. so. verò aperiunt iam signilla, accipit Iohannes ab angelo librum aerea signatum, nunc apertum, cùmque eum deuotaret, audit ab eo v. 11. Oportet te rerum prophetare Genibus: quia minitum mysteria ipso libro contenta de Antichristo, Elia & Henoch, &c. c. s. & seqq. prophetare & confitebitur te oportet.

Potius signilla ipsa particulazim c. 6. 7. 8. & 9. suis quibique locis explicabo.

Eota Tertiò. Sicut S. Iohannes descripsit primum Christi aduentum in Euangelio, ita hic in Apocalypsi describit secundum eiusdem aduentum in fine mundi. Ille liber est apertus, qui historicus: hic est signatus & clausus, qui propheticus de futuris sub diuini iudicio. Voluit enim Deus Iohannem ceterumque Christi aduentum describere, priorem ve Euangelistam, posteriorem vt Prophetam.

Scriptum intras & foris. Graecè ιωάννης επιστολή, id est, inuenit & à tergo, hoc est, vñque parte membranæ, vnde Syrus vertit, *scriptum intras & retrorsus*, Arab, *scriptum de intra & de foris*, hoc est, interius & exterior, *obsignatum septem signacula*. Veterum enim libri erant cōvoluuli: consoluebantur enim circa cylindrum, vel baculum aliquem. Hinc est illud c. 6. *Celos regnabit sicca liber inuenies*. Quocirca in libris hisce scriptura etat invenis, id est, invenies, inuenit & cōvolutatio verò liber, quia

I. 2. plurima

Apocalyp-
sies pars, liber
& septem
signilla.

corporis Christi ; secundum quod accidens patinis remaneant & existant sine subiecto ; tertium, quod tota quantitas Christi sex pedum , parvo loco, perà hostis circulo, circumcidatur ; quartum, quod vi consecrationis sub specie passus sit tamen corpus Christi super concomitantiam verò adhuc sanguis , anima & deitas Christi ; pati modo sub specie vini ex vi consecrationis sit tantum sanguis Christi ; per concomitantiam verò sequuntur & adhuc corpus , anima & deitas Christi ; quintum, quod idem corpus numero, idemque Christus adhuc in omnibus altaris simul per totum orthem, cum simul in sacrificium Missæ , sextum, quod Christus sit rorus in tota hostia , & totus in qualibet eius parte, imò & in qualibet eius pando ; septimum, quod Christus se faciat cibum fiduciam omnium , ita ut eos in se, non autem ipi Christum in scipios transfiguantur. Rursum , quod Christus sit instar manœ , quod glans datur omnem sapientem, quem quicunque volebar, suauitatem ; eamdem dat Christus, sed spirituali, non corporalem. Denique , quod virtute corporis Christi gloriosi , quod in Eucharistia manducamus, refugimus ad vitam immortalem, ut ipse promisit Ioannis 6. 51. Verum hoc omnia accommodantia sunt, non germana ad scopum & propolum huius loci : non enim agitur hic de Sacramento Eucharistie.

Tertia.

Tertiò , Andetis Cæsar, hunc librum censem esse Dei decretum & memoriam , in quo omnes homines descripsi sunt operam & iudiciorum Del infernabilem abyssum. Vnde signatus est septem id est, plorans, fællis. Sic ferè & Aurelius ; Liber , inquit , hic est diuina sapientia arcana. Et Maldonatus in Noës manuscriptis, quas vidi in Collegio Romano : Liber, inquit, est scientia Dei, ut intelligatur ex toto c. 6. Scriptus est in his & forisquaque scientia Dei perfectissima est, nec potest crescere. Signatus est ligillus septem, id est, omnino : quia qui cognovit scientiam Domini aut quia continet septem principes res futuras, quas nemo sciebat, ut explicaret cap. 6. Solus autem Christus aperuit quia in eo sunt omnes thesauri sapientie & scientie Dei.

Quarta.

Quartò, alij putant hunc librum esse chirographum peccati Ad, per obligationem & reatum peccati, quo Adam et nos Deo vindici obstrinxerat. Septem signata sunt septem grauissima mala, quae per hoc peccatum incurrimus: Primum est, offensa Dei. Secundum, poena damnii ; Tertium, pena ignis gehenæ ; Quartum, necessitas morienti ; Quintum, iugum diaboli ; Sextum, averto à Deo & concurto ad creaturas ; Septimum, concupiscentia. Hac omnia solus Christus solvere posuit. Verum hoc omnia mystica sunt, non literalia.

Quinta.

Quintò, Ambrosius, ait, hunc librum esse chronologiam mundi, & septem signata esse septem mundi annates. Verum sic Apocalypsis historiæ esset, non prophetiam pleraque annates mundi tempore Iohannis evolutæ erant & præterita.

Sexta.

Sextò , Occumen, Lyras & Aureolus censent hunc librum esse præscientiam, prouidetiam & prædestinationis Dei, qua nobis clausa est, nisi à Dei dextera nobis reueletur, vel executioni mandetur. Huc accedit notus Prophætus Ezechiel, 2. 10. qui septem signata ad maximas Ecclesiæ calamitatem reducit : & in primo ait effulgere Dei potentiam: in secundo euilem indignationem & diffictum

A gladium: in tertio iusticiam secerum vindicem in quarto mortem , qua pallidos facit vultus : in quinto vindictam sanguinis innocuij: in sexto vniuersi confusione: in septimo malorum omnium cataclysmum. Sed hæc nimis generalia sunt, nec particulares Ecclesiæ carentia indicant.

Septeimè, Alcazar censem hunc librum esse eam Scripturam. Apocalypsis partem, quæ septem sigillia continet, sive mysteria quæ hinc ligillis aperte lobanni fuerit reuelata, quæ continentur à cap. 6. usque ad 1. r. inclusus. Nam à cap. 1. usque ad 19. agitur, inquit ipse , de persecutio, quam Gentiles contra Ecclesiam concitatuerunt, dñe eorumdem conuersio. Potrò liberi , sive signillorum sepe mysteria censem esse hæc. In quatuor primis ligillis, ait, reteguntur & ostendunt summa Dei fortitudine, beneficencia, requias & sapientiam in Iudeorum credentium & prædestitutionum salute : in tribus vero ultimis apparet in reprobatione Iudeorum repulsa maxima Dei patientia, horribilis comminatio, ac demum supplicium severissimum. Atque hi sunt sepe scripti, de quibus dicit c. 1. vocat. f. Potrò hæc non est noua doctrina ; sed eadem quæ à Prophetis in veteri testamento fuit prædicta: unde patres dicunt, librum hunc signarum esse prophetias veteris testamenti, i. c. lice, quia ab ipsis fuit prædicta falsa ludorum credentiam, & non credentiam reprobatio, quam hic Iohannes recipi compleat offendit. Dicunt hic liber scriptis ianis & foris, quia pars exterior interiori quasi ex aquo respondebat, facta in libris computrum (qui olim erant membrane integræ) in folio auro scribent rationem dari, in aduerso accepti: ita hæc mysteria circa salutem Iudeorum credentium, respondunt mysteriis & plagiis infelix Iudeis incredulis. Liber ergo hæc vetera parte scriptus , significat quicquid se Deus gerat erga piòs & impios, nimirum , ut ait Pslates psal. 1. 1. 6. Cum sanctis sancti erimus cum perserueremus.

Potrò notanda est, ait Alcazar, distinctione que inter mysterium & signillum esse debet: mysterium namque est, quod sub signillo est absconditum : signillum est , quod absconderet & difficulitate ipsam mysterij continet. Quocirca mysterium primum est, magna Melisæ fortudo, atque difficultas , quæ in eius cognitione afferenda est, prouenient ab externa imbecillitate eius species & simulatione. Primum ergo signillum representat infinitatis speciem ; sub qua latet primum mysterium, hoc est, infinita Christi virtus in Iudeis, qui ipsum amplexi sunt, salvandis. Maxima enim Christi fortitudo eluet in eo, quod in tantam carnis sue infirmitatem, per crucem tantam salutem & victoriam conferret: *virtus enim in inferno perficitur.* Similiter secundum mysterium est, immensa erga eoldem beneficentiam ; signillum vero, simulacio rigoris ac tyranidit. Tertium mysterium est ; summa requies, qua ipso gubernari, sub iniurias protexi, quali sub signillo abdita , requies enim Dei quæ hos elegit, illis neglexit & reprobavit, videtur iniqua, imò accepio perdonarum : reuera tamen est aequalissima. Quartum , admirabilis sapientia in procuranda futuram felicitatem : signillum , species impunitæ & fulbois: sapientia enim sub stultitiae similitudine mirè perficitur. Quia quod signillum est Dei, sapientiam ejus benemerit, t. Contiñat. t.

zinh. t. 25. Quintum, incredibilis patientia in rebellibus Iudeos: sigillum, iniuriarum dissimilatio, & quasi non eurantia: sapienter enim Deus patientiam suam obliusionis aut conniventer specie velat & obcepi. Sextum, feria communio sigillum vero nullum per se fere exterrit ministrum faciem, sed potius permissionem atque licetiam. Sæpe enim minas & supplicia sapienter occultantur. Septimum est, feueria punitio, & supplicium quod de Iudeis sumit: sigillum antem impunitatis speciem adferit: aut in coenitibus malis, non Melissæ repulsum, sed alias supplicij causas pretendit. Hucusque Alcazar subtiliter, sed obscurè speculatur.

Verum hunc exppositio multa obfusare. Primum, quid per librum accipiat ipsa sigilla, eorumque mysteria, cum constet librum à suis sigillis distinguiri. Secundum, quid libro hoc censent continet salutem Iudeorum credentium, & damnationem incredulorum, que tam transacta erant, & publica toti mundo: quomodo ergo haec dicuntur signata, ut nemo possit ea videre aut legere? Denique nota haec exppositio videtur potius tageniofa accommodatio, quam genuina explicatio: quoniam Proba, Faleon, Aeneidem Virgilii accomodauit & adaptavit Christo, Chrysostomi gestit: atque de eisdem ex Homero suis Homerocentones composuit Eudoxia, & or Theodosij iunioris Imp.

Octaua genitrix, liber hic est Apocalypsis, sive Apocalyptos mysteria & oracula, in Dei preexistencia, prouidentia & prædestinatione, quasi in libro contenta: mysteria hac sunt, de regno & persecuzione Antichristi, de Elia, Henoch & fidelium ei resistentium confidantia, &c. deque iudicio vniuersali, & felicitate ac gloria beatitudinis. Septem sigilla sunt 7. proximè sequentes visiones, quibus feliciter, ad apertiones eiusdemque sigilli noua panditur & ostenduntur res & calamitas, orbis eventura, & peccata Antichristi & finis mundi, que est materia & argumentum ipsius libri. Vnde liber legi & intelligi non potuit, nisi prius referentari sigilla, id est, nisi prius videbentur calamitates illæ, que præte debent ultima Antichristi & iudicii tempora. Similiter librum vidit Ezech. cap. 2. 9. in quo scriptæ erant lamentationes, carmen & vs. ita Pannonus, Prado, Ribera, Perierius, Viegas, qui pro haec sententia citare Andreas, Arcam, Lyran, Auctolum & Dionys. Liber ergo hic non est aliud, quam diuinæ prouidentia consilium & præfinitio, quæ spud̄ le flauit & decrevit vel facere, vel permittente ea, quæ tēpore Antichristi futura sunt.

Recte notat Ribera, septem signacula libri non ita intelligenda esse, quasi illis solitus legeretur in libro id, quod quolibet sobero videlicet se narrat Iohannes; vt solito primo sigillo narrante viduisse equum album; foliato secundo rufum; foliato tertio nigruum; foliato quarto pallidum, &c. Hæc enim non legit in libro, sed singulis signillis aperiuntur, singula fuit illa latencia & clausa retinari, subiectio ostendit videtur. Nihil enim in libro legi poterat, nisi post resignationem omnium septem signillorum: omnibus enim referuntur, runc demum aperiunt & legi poterat liber, non ante. Erat enim liber conuolutus, itaque forentes septem signilli obfiguratus: ergo id quod post cuiusque signilli referacionem vidit Iohannes, non in libro, utpote adhuc alii signilli clauso, sed sub ipso si-

gillo quasi absconditum, eoque aperto para-
tem vidit, unde.

Nota Secundū. Tota Apocalypsis occupatur in descriptione huius libri, & septem signillorum eius. Quocirca duæ sunt partes Apocalypses, vii superioris dicti: priore, hoc scilicet cap. viij ad 11. referuntur & explicantur signilla: altera, à c. 11. usque ad finem, referuntur & leguntur ea quæ scripta erant in ipso libro. Liber ergo continet ea quæ futura sunt tempore Antichristi: signilla septem concinent todidem persecutions Ecclesiæ & Sanctorum, quæ futura erant ante advenitum Antichristi: quoquidem liber legi non potest nisi referatur signilla: quia tempora Antichristi videri nequuntur, nisi præteant haec persecutions, que illi sunt quasi prævia & prodromæ, illique viam patant & sternunt. Itaque quia ex Dei consilio & destinacione oportet haec præire, antequam veniat filius illæ perditionis, cuius tyranno & fœta perfecutione in libro scriptæ sunt, hinc excedere impediret ne liber legatur, id est, ne videantur & apparetur quæ in illo scripta sunt. Quare rectificamus signacula, sive signilla appellantur. Similiter est quod de eodem Antichristi tempore ait Paulus 1. Thessal. 2. 6. Et nunc quid deinceps fecisti, ut remoleras in suo tempore (nam mystrium iam operatur iniquitatis) taedium ut quæ tenet nunc, tenet, dancis de medio fiat. Et rur reuelabatur illi iniquus. q. d. Advenitum Antichristi detinet Nero, alijne Imp. Romani qui natus imperante non enim potest venire, donec Imperium transferatur. Ita haec signilla detinent ne resulerent Antichristus, qui venit non est, donec haec tempora transeant, in illisque sicut ea quæ in quolibet eorum fieri voluit Deus, quæque hic lo septem signilla signata & præsigillata, quasi suo tempore euentera vidit Iohannes.

Hæc ita sese habere patet ex ipso contextu, & tota serie Apocalypsis. Nam cap. seq. puri 6. incipiunt aperiunt signilla, & exstantibus ac plagi illa contentæ, ac deinceps usque ad cap. 10. continet singula, ordinis quæque suo, aperiuntur: c. 10. vero aperiunt iam signilla, accipi Iohannes ab angelō librum ante signatum, tunc aperiat, cumque eum deuotaller, audit ab eo v. 11. Operat se rerum prophetae Genibus: quia nimis mysteria ipso libro contenta de Antichristo, Elia & Henoch, &c. c. 1. & seqq. prophetare & confitebente te oportet.

Potius signilla ipsa particulatim c. 6. 7. 8. & 9. suis quibusque locis explicabo.

Nota Tertiū. Sic ut S. Iohannes descripsit primum Christi advenitum in Euangelio, ita hic in Apocalypsi describit secundum eiusdem advenitum in fine mundi liber est aperitus, quia historicus: hic est signatus & clausus, quia propheticus de futuris sub diensi iudicis. Voluit enim Deus Iohannem utrumque Christi advenitum describere, priorem ut Euangelistam, posteriorem ut Prophetam.

Scriptum intus & foris. Græcè ινδος & ἔσωτος, id est, intus & a tergo, hoc est, utraque pars membrorum. Vnde Syrus verbit, *scriptum intus & retro;* Arab. *scriptum de intra & de foris;* hoc est, interius & exterioris obfigurationis septem signacula. Veterum enim libri erant esuoluoli: esuoluunt enim circa cylindrum, vel baculum aliquem. Hinc est illud c. 6. *Celum recessu sicca liber insulans.* Quocirca in libris hisce scriptura erat intus, id est, interiorum, insulata & esuoluta vero liber, quia

Apocalyp-
sus, liber
partes, liber
de septem
signilla.

plutima continet, hinc non tantum intras, sed etiam foris, id est à tergo in exteriori facie scriptus erat, quales Plinius vocat epiphraphos, id est, à tergo scriptos, de quali sit & Iuvenalis:

Scriptus & se tergo medum fuisse Oregit.

Adde, scriebant mercatores aliquo non tardò ab una parte membrana rationem dari, ab altera auera & aduersa rationem accepti, sive una debitum, altera excedens, ita hic dicit pone cum Alcazare, quod cum hic liber diuersas foras pionrum & impiorum continet, quarum una altera ex diametro responderet & aduersatur, pionrum foris in una, v. g. in interiori facie & pagina; foris impiorum in exteriori, sive aduersa facie scripta fuerit. Quis pheas sit Plin. lib. 2. cap. 7. In rebus ratione mortalium sola fortuna veritatem pugnare facit. q.d. Fortuna in vita creat tam res prosperas quam aduersas. Videtur enim ipse fuisse atheistus, ac negasse Dei uenientem & prouidentiam ac conseqüenter rerum eventu non prouidentem Dei, sed fortunam adscipuisse.

VER. 2. *Et videt Angelicum fortem.*] Id est, Gabrielem, aut Lyram. Gabriel enim hebrei, id est quod fortitudo Dei. Secundò, Dionys. Carthus. putat hunc cumdem fuisse angelum cum eo, qui haec mysteria reuelabat Iohannii, & omnia haec symbola throni Dei, t. 4. seniorum, t. 4. animalium, libri signari, Agni occisi, &c. in eius imaginazione pingebat. Dicitur *serius*, id est, potens & validus. Videatur enim fuisse ex primariis angelis: mittebatur enim ad opus forte & validum: scilicet, ut quassaret virtum fortem, qui liberum signatum summis mysteriis plenum referaret, quem nulli angelii, vel homines referare poterant. Vnde fortis & contenta vox clamans: *Quis eft dignus aperire librum?*

Mysticè, angelus hic, aut Rupert, significat patres in limbo audeat expellantem Melliam, qui limbi clausura refignans, eos inde libertaret. Rursum, significat Iohannem Baptizatorem, aut Ioachim, qui dixit, Non sum dignus soluere corripium calceamenta Christi: id est enim corrigit calceamenti ligat, quod fuit signaculis liber signatus claudit.

Denique Alcazar censet hic alludi ad Ofee 14. 10. *Quis sapient, & intelligit ista? intelligens, & scia haec? quis regna regnabit in eis? preservatores vero currunt in eis.* Liber enim hic contineat vias, tam piorum, qui vias Domini sequendo beatiori; quam impiorum, qui eas spernendo damnatur. Quod autem Ofear angelus fortis vocaret, coharet optime cum illis quas S. Epiphanius, in eius vita scribit, ipsum scilicet verborum suorum vi intelligentem querit in duodecim partes dissimile. Congruit etiam cum Ofear argumento, qui agit de impio ramo, puto Iudeorum repudio; & fiduciam ac piorum, post Genitium, electione & salute. Huiuscunque Alcazar.

Quis eft dignus?] Quis potest, quis habet facultatem apericandi librum? Hec enim à Deo non conceditur nisi ei qui dignus est.

Aperire librum, & soluere signacula?] Et significat, id est, q. d. Quis est dignus aperire librum, id est soluere eius signacula? sive quis est dignus aperire librum soluendo eius signacula? Nam aperire librum signaculis clausum, non est aliud, quam ipsa eius signacula soluere & refignare.

Minus rectè Alcazar censet, aperire librum, &

soluere signacula, non est aliud, quam Christum sibi spiritus copiam hominibus facere, ut mysteria de Iudeorum Christi credentium felicitate, & de incredulorum infelicitate, quae Apocalypsi continentur, possint agnoscere. Itaque censet ipse haec mysteria S. Iohannis Apostoli, t. 4. senioribus, & quatuor animalibus iam ante fuisse cognita: ac proinde Iohannem operare, noui ut sibi fuisse, led vt alii non fidibus, rum infidelibus hic liber aperiarunt. Verum mysteria huius libri ipsi Iohanni, senioribus, & quatuor animalibus fuisse incognita, patet ex eo quod subdit: *Et nemo poterat negare in celo, negare in terra, neque sub terra aperte librum;* iesque hoc tantum, sed *negare respicere illum:* ergo multe mindis intelligere illum. Si *nemo in celo, ergo nec senioribus, nec quatuor animalibus potuerunt librum aperire aut inspicere.* Vnde & habebit: *Es ergo factum multum, quoniam nemo dignus invenire est aperire librum;* nec hoc tantum, sed *nec videre eum:* Graeca addunt, *in draconis,* id est, nec legere cum. Plant ergo hisce verbis significatur, nullum hominum vel angelorum cognovisse mysteria Apocalypsis, id est, ea que euenebantur futuri temporibus in Ecclesiis, praesertim sub Antichristo, dèque fine mundi dieque iudicii, nisi Deum. Deoque Filium, ve ipse ait Marti 13. 32, vbi licet negat se fecire diem quo preciè futurum est iudicium, scilicet ut licet ei illum nisi reuelare; non tamem negat se fecire signa pessima, quae significabant illum diem iustitiae, illa enim hic ipse reuelat Iohanni & toti mundo. Manet ergo hic liber clavis & obligatus, ita ut nemo eum legere posse, donec Christus cum refigneret & aperiat, non sibi (ipse enim iam ante celebat, quid in libro continet) sed Iohanni, aliquisque fidibus. Aperite ergo librum id est, quod eum alia legendum proponere. hoc est, mysteria eo contenta aliis enarrare.

Ahi haec referunt ad Apocalypses executionem & complementum, quo res ipsa completa fuit que in ea hic complenda predicatur: prout enim aperire librum nihil aliud est, quam eius prophetias res ipsa completere, ac facere ut adfiant que hic futura prenuntiantur. Verum sic Iohannes non vidisset, hic sibi nunc aperiendi librum, sed in fine mundi aperiendum dixisset. Aperito ergo libri non significat realem eius executionem & complementum, sed explicacionem & revelationem. Hæc enim aperuit Iohanni hic, omnibusque hominibus librum hunc signatum.

Negare reficer.] Id est, videre, ut mox sequitur (in Graeco enim vitroloque est eadem vox *videre*) inspicere, euoluere, legere, cognoscere librum, id est, ea que scripta erant in libro.

Et unus de senioribus dixit mihi. Ne flueris: VERS. 5. ecce voca nos de tribu Iuda, ut per Iosephum, operare senior hic librum.] Hunc sondem fuisse S. Lucam censet E Alcazar: censet enim ipse hic alludi ad id, quod scripti Lucas in Actis Apollinarium, scilicet Christianum suum spiritum imperitiis multis qui Apóstolorum prædicationem audiebant, ve c. 8. 17. Tunc impeneraverunt manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum. Et c. 10. 44. Adhuc laqueum Petri, secundum Spiritum sanctum super omnes qui audiebant verbum, &c. sed maximè alludi ad conversionem S. Pauli, quam facile Christū narrat Lucas Act. 9. Hæc enim omnia describit, ut effectus passionis & resurrectionis

In Apocalypsin. Cap. IV.

101

refutatio[n]is Christi, qui fuit victoria Christi de Iudeis & Gentibus, quia in hoc libro signato conscripsa erat.

V[er]um superius docui, 14. seniores fuisse duodecimi Apostolorum ex novo, & duodecim primarios sanctos ex veteri testamento; ac consequenter ex iis non fuisse S. Lucam.

Secundò, Lyra, vult fuisse S. Petrum. Hic enim erat princeps Apostolorum, ac consequenter magister S. Iohannis, et tunc iam beatus & gloriatus in celo.

Tertiò, Dionysius Carthus, certe fuisse Sanctum Matthaeum: quia ipse in fine sui Euangeli de Christo dicit: *Data est mihi omnis potestus in celo & in terra*, quod idem est eum en, quod hic a seniore hoc audit Iohannes: *Ecce vice leo de tribu Iuda*.

V[er]um haec dininando dicuntur, & inter sunt coniecturae. Tam enim Iacobum fratrem Iohannis, aut Paulum, vel quem alium è senioribus fuisse dixeris, quam Matthaeum vel Petrum.

Ecce vice leo de tribu Iuda. ¶ Christus apparuit hic Iohanni specie agni occisi, ut patet versus sequenti: ergo non apparuit specie leonis: dictum tamen leo per metaphoram. *Vicit*, id est, obtinuit, perauit, potens fuit ad apertendum librum ita signatum. Christus. Addit Alcazar, *vicit*, id est, spiritum suum bonitatem communicavit, ut prophetas hanc intelligerent, non tantum speculatius, sed & practicè & sapientè, ita feliciter ut ex iis efficierentur spirituales: hoc enim esse aperire librum. V[er]um hoc modice ponimus est, quām literale.

Nota. Christus hic vocatur leo, mox agnus occisus: quia per mansuetudinem, innocentiam & inuenientiam mortis & crucis meruit & obtinuit summam potentiam & imperium, factusque est leo, scilicet ex virgo viator, ex mortuo rediutus, ex cælo vivificator omnium fidelium. Unde in Graeco est articulus duplex, magna habens emphasis: ἐστιν ἡ μέρις τοῦ πολεοῦ τούτου, id est, leo ille illustris & celebris, qui est de tribu Iuda.

Pròd[icit] Christus vocatur leo, Primo, quia ortus est ex tribu Iuda, cuius insigne fuit leo. Illi enim benedicens Iacob patriarcha ai Genef. 49. 9. *Caro leonis Iuda: accubabit ex leo, & quasi leona, quis fuscitribus erit*

Secundò, ob extrema fortitudinem, qua diabolum, mortem, peccatum & infernum deruit. passus est ergo Christus. sed passus est ut leo, quia patiens vice fuos bofes, & à passione se moete morte ut leo resurrexit. Hoc est quod ait Apostolus Coloss. 1. 15. *Expulsus principatus & potestatus, traduxit confidentem palam tristitia plaus illis in semper ipsò. hinc v. 6. dicitur habere coram septem.*

Tertiò, ob regiam dignitatem deo enim est rex animalium: sic Christus est rex mundi, & principes fidelium & Sanctorum.

Quarto, quia ut leo terribilis est impensis, eritque in die iudicij. Leo enim prolixi ita percellit alia animalia, ut ea quasi stupefacta & extenuata, at Amboethius. Et S. Hilari. In psalm. 132. *Leo, ait, terror est ferae omnibus, & his feras per confidentiam & securitatem dormi interpoplum: terror omnium vigilans est: ita & Christus.*

A. Quinq[ue] sicut leo solus inter animalia que cursum habent vngues, mox ut narus est, oculos spectat, siquic[unque] videt & certificat Christus mox ut concepsus fuit & incarnatus, vidit Deum, plenariaque fuit sapientia tua & gratia.

Secundò, leo aperte oculis dormit, unde à veteribus creditus est nō dormire: b[ea]tus leo symbolum est vigilantis. Sic Christus in passione, totaque vita apertum habuit non tantum divinitatem, sed & humanitatem oculorum per visionem beatissimam, & per scientiam insufflam: hinc dicuntur habere oculos septem.

Septimò, addit. S. Epiphanius, b[ea]tus. 78, quia mater Christi est leona. Sicut enim leona femel tamen parit, ita & B. Virgo. An hoc de leona verum sit, disputauit Exech. 19,

Octauo, idem S. Epiphanius, in Physiol. docet quod leo sua obtegunt velligia, sit symbolum Dei cogniti difficultatis & Christi. *Cosmico*, inquit, *ut mente oberrat, & venatione adoratur, sua spissis velligia cœda oblegat, ne aliis insipientes venarentur, in istrum invenerint, atque ipsum capiant*. Sic Christus figuratur leo, qui vice ex tribu Iuda, à Patre misericordia cooperante velligia, id est, dominacione suam: *se enim exanimauit, & in Maria ventrem descendit, ex salvatore fratre decepsum genu. Et Verbum caro sicutum est, & habuitur in nobis. Quapropter illi qui ignorabant defusus ipsius defenduntur, discubant: Quis est iste Rex glorie? Semini vestri Sporus: Dominus inquit, virtus tuus est Rex glorie.* Adlit, quoddam carius leonis nascitur mortuus & cæcus, ac tertio die à parte leone in illum spirante, vitam & viam recipiat: sic & Christum gentes peccato mortuas & in fide cæcas vivificasse & illuminasse, cum tertio die à morte resurrexit. V[er]um hoc de leone negant Physici, nec videunt verisimile, nisi dicas leonis cælum non mortuum, sed dormitarem & mortuo simili, ut à leone suscitari.

Denuo virorum fortium sepulchro insculpebat: leo, ut factum Thebanis qui in sece contra Philippum occiderant, docet Paulanias in Boeotheis. Cuius symboli auctorem fuisse Heraclum, docet Prolemarus Hephaestion, & ex eo nostrar Nicol. Caesarius Eleazar. Symbol. pag. 190. Christi ergo fortissime pro mundi salute occumbentes sepulchro debetur leo.

Radicis David] Syrus, illa radix David, nimirum celebris & extensa, non quod Dauidem produxit, sed quod à Dauidi producta & generata est, q.d. Christus est radix, id est, ramus & fibris, ex radice, id est, ex familia, Dauidis iam penitulcissima, exinde, humili depremis, & in radice tantum sub terra quasi delitocente, sub pallulans & prognatus, qui regiam hanc Dauidis familiam, euileque regnum non temporale, sed spiritualiter restituit, immo longe amplius & gloriosius, qualem fuerat sub Dauidi, effectis. Est metonymia. Vnde Arab. vertit, *de tribu Iuda, & de radice David*. Hunc esse fænum patet cap. vlt. v. 16. vbi dicitur Christus: *Ego sum radix & genitrix David*. Idem est ergo radix quod genus, id est, propago & filius Dauidis. Alludit ad Isaiae 11.1. *Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et ad Isaiae 53.1. Et ascendens fons virgulans coronat os, & fons radix de terra sibiens*. ita Ribera, Alcazar & ali. Hic fons est genuinus. Audi tamen & aliorū interpretationes. Primo, Andreas & Rupert. Dicitur, inquit, Christus radix David, quoad

Christus est radix id est, ramus, David, quod

sensu.

Septima.

Octauo.

Christus est radix id est, ramus, David.

diniciarem, licet quod humanitatem fuerit ipse. A ex radice Davidis. Christus enim qui homo, natus est ex semine Davidi, sed quia Deus, fuit radix, id est, creator & Dominus Davidis.

Secundò, quoad humanitatem, sit Artes & Anberetus, David fuit quasi semen ex quo ortus est Christus, qui est quasi radix germinans omnes fideles, omnem gratiam, omnem gloriam.

Tertiò, Perer. David, sit fuit radix Christi quoad naturam: Christus vicissim fuit radix Davidis respectu extimae sanctificationis, exaltationis & glorificationis Davidis. Ob hoc enim David ita à Deo exaltatus fuit, potèque donis ab eo exaltatus, quod ex eius stirpe nascitores esset Christus, id est, que appellandus filius Davidis. Vnde S. Bernard. ferm. i. de Palchate: *Moritur sit, David sancte filium tuum vocat Dominum tuum, qui non tu radicem partas, sed radice te.* Hinc Polotii, Rutheni & Molochi B. Virginem vocant *Bogoriz*, id est, Dei radix, quia felices ex ea quasi radice natus est Christus Deus Deique Filius.

6. Et vidit, & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum, Agnum stantem tuncquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7. Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum.

8. Et cum aperisset librum, quatuor animalia, & virginis quatuor seniores cederunt coram Agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quae sunt orationes sanctorum.

VERS. 6.

Et ecce in medio throni & quatuor animalium. [In medio, id est, inter thronum & quatuor animalia, non enim Agnus erat in ipso throno, nam ver. 7. dicitur *venisse*, & accepisse librum de manu sedentis in throno. Sed erat iuxta thronum, sicut proximus throno, ita ut medius esset inter thronum & quatuor animalia ac seniores. Et enim Agnus hic mediator Dei, angelorum & hominum. Hie ergo totius visionis fuit ordo. In throno sedebat Deus, proximus illius erat Agnus, quem sequabantur animalia cingentia tam Agnum, quam thronum & quatuor eius lateribus: post animalia sequerantur 24. seniores in suis thronis confidentes, vix manu tenentes phialam aromatum, sive incensi, altera cithara: post seniores sequerantur nullius nullum angelorum conclamantium: *Dignus est Domine, &c.* Pulchra effigie hec omnia representant Aleazar pagina 420.

Agnus stantem. Christus qui ob fortitudinem paulo ante vocatus est leo, hic ob immolationem, manu factudinem & innocentiam vocatur Agnus. Hinc Iohannes Baptista Christum digito ostendens: *Ecce, inquit, Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Iohann. i. Audi S. Bernardum ferm. i. de Palchate: *Lenum laborem mandaverat, & agnum videt: agnum apernit librum, & apparuit leo: dignus est non amittere manufactudinem, sed accipere fortiudinem, ut & agnus maneat & leo sit.*

Nota. Christus dicitur *Agnus Dei* quia à Deo,

id est, iussa & voluntate Dei, pro hominum redemptione est immolatus: sicut vocatur sacrificium Abrahæ, quod Abram oblatum, sit Theoph. Euthym. & Maldon. Aut, quia ipsius Deo est oblatus & immolatus. Aut *Dei, id est, diuinus*, proper diuinatem quæ in ipso erat.

Aut, vt Clemens Alexandr. libro 1. Pardag. cap. 1. & ex eo Toletus in cap. 1. Sancti Iohannes, quis pro nobis factus est puer & infans Patri, precos enim agnos vocamus. Verba Clemensis sunt: *Quoniam Scriptura pueros & infantes Agnos vocat, Deum, qui est Verbum, qui proper nos bene facit eum, qui nobis in omnibus affligeri solebat, vocavit Agnum Dei, Filium Dei, infans Patri.*

B. *q. d. Christus est Agnus Dei, id est, Filius Dei: Agnus enim Filius vocat: sicut Genet. 49. castulus leonis dicitur, ut significetur mystice Filius Dei, quod multi antiqui annoceparunt. Ita hic non enim, non bouem, sed Agnum vocat, ut bovinum hunc significet esse Filium Dei, non Patrem, non Spiritum sanctum. Porro si in-*

famem Patri à Clemense impropter dicitur Christus enim aequalis Patri, sicut corpus, non rectè dicitur infans Patri: quia Deus est; nam quia homo est, rectè id de eo dici posset. Iohannes Baptistam sequitur noster Iohannes Evangelista, qui Christum identidem vocat Agnum, mireque voca Agno delectatus, adde-

C *vi in Apocalypsi vigiles leptis eum nuncupat Agnum, ut videre est in Concordantia Bibliorum. Pulchre S. August. ferm. 5. de verbis Domini: Quid dicas, sit, Domine bene paster Tu enim bene pastor, qui bonus agnus: idem paster & pacificus idem agnus & leo.*

Hinc & Sanctus Petrus speculans Christum innocentem, redemptos nos esse dicit *propterea faciat Agni immundari Christi.* Ob halce ergo agni de Christo figuræ & prophetias, vestus fuit mos Christum depingendi Agni specie, quem præcursor digito ostendit, ut destra sexta Syndodus habita in Trullo can. 8. vbi & hunc morem retinere iubet, causisque addit, ut per ipsum, ait (Agnum) *Verbi Dei humiliacionem mente comprehendentes, ad memoriam quæque nisi in carne crucifixionis, cuiusque passionis & salutis mortis dicuntur, etiisque quæ ex eo facta est mundi redemptrix.* Atque hunc vium Romana & Latina Ecclesia semper retinuit, licet Greci ob calumnias Ieronimianarum, aliquando verterint Christum aliæ specie pingi, quia humana, ob easum quæcumque affect Gabrielem Valquerum libro 2. de Adorat. cap. a. Romæ enim & in aliis Ecclesiis Latinorum, *in antiquis camereis & sepulchris videre est Christum missum opere pulsum, vel conditum, quasi agnum: sed ex ea ex auro, solidi, confit agnum, sanguinis in Ordine Romano a Gelasio creatus, ut cunctis annis apostoli officiis ex antiquis eius Ecclesiis videntur.*

E *In eisdem Dominica pell. Albas id est, in clavis Pashie, intrâ cunctis Ecclesiis dexter agni cere ab Archidiacono in Ecclesia, post Missam & communione popule &c. Hac quidem antiquissima in Ecclesia Romana seruata, manuque pellis intermisso bellus perfervens, ut Card. Baron anno Christi 691. pag. 614.*

Nota. hic vium agnorum cereorum benedictorum, qualis vintum & antiquum laudari à Gelasio, qui vixit ante annos milie & centum, putò sub annis Christi 500. Nimirum baptizati, cu[m] vestem candidam baptisato acceptum depac-

Glossariorum
Agnus Dei.
certi

Agni certi
benedicti
sub Gelasio.

In Apocalypsin. Cap. V.

103

deponerant Dominica in Altis, eius loco accipiebat hunc agnum cerem in Ponsifice benedictum, ut monenteret Agnum Christum, cuiusque innocentiam baptismo acceptum iugiter praecusatibus habere, & conferuare. Vide Josephum Vicecomitem in obseruat. Eccl. 1.

Denuo Sergius Papa anno Christi 701. Se-
tuit se tempore Dominici corporis. Agnus Dei qui
salva peccata mundi infernos nobis a clavis & papalis
decantaretur, ex Anatali Biblioth. & ex eo Baro-
nius. Ita nimis vnde Ecclesia Agni huius
ideam, memoriam, amorem, cultum & invocatio-
nem iugiter nobis obclire.

Tropol. per banc agni speciem significavit Christus, qualem sibi Deoque pretiosa & cara se manuero, quoniam ipsa sit fortis & invicta. nimis Christus, ipso Agnus Dei primogenitus, amat agnitos, amat agnos, amat agnites; iamne innocentes, amat virgines, amat Martyres, quia mites, & per manuero dicunt facti eos omnibus hostibus, omnibus tormentis, omnibus tentacionibus supertinetos. Hoc ergo est secretum quod per agnum nos docet Christus, nimis manuero, & patientiam esse fidem fuit in bello ei: ferendis, & quod ac tela in bello offensio invenit, quibus omnia aduersa, omnisque aduersari supererat, immo subfinguntur. Manuero enim tantum vincit hostes, sed & superat vias, non soldum superbum, item, iniuriam, impunitiam, sed & libidinem, omnimecum concupiscentiam, vni docet Callianus & prius Alcecer. quin & ipsa veritas clara pronunciat: *Basti mites, quamvis ipsi possiderent terras*, Matth. 5.

Tempore occisionis.] Id est, invenit, inquit Alcecer: sequitur enim, *Tamquam occisum*: agnus enim occisi scire soleat, non stare. Verum Graecum iessie propriè significat stantem, non iaceat, & ita vertunt hic omnes interpres; licet enim Agnus hic olim fuerit occisus, iam tamen erat vivens. Venit enim & accepit librum de manu fedentis in throno 7. Stabat ergo, non iacebat. Primo ergo, *flamme*: quia Christus resurrexit ad vitam immortalē, ait Gloria. Secundo, *flamme*, quasi D paratum ad perficiendum opus redemptiois, ait inchoanum, inquit, Richard. Tertiū, *flamme*, ad indicandum, ait Pannonus. Quartū, *flamme*, ad spirulandum, ait Ambrotes, Hugo & alii. Quintū, S. Augustinus, in Quatuor testamento quift. 8. Christus, ait, stat coram throno Dei, quasi aduocatus noster pro nobis interpellans.

Tempore occisionis.] In præterito (occisum enim est præteriti tempori) non in prætempore, hoc est, non qui aliud efficit occulus & mortuus, sed qui brevi tempore, per triduum, occulus & mortuus fuerat; nam ita in tercia die resurrexit & reuixit; unde hic virus & glonus Iohanni apparuit, vñusque est flare, non iacere. ita Aretas, Ambro & Haymo. Christi enim moes ob celeritatem resurrectionis, non tam moes, que coartationem corporis & dissolutionem membrorum inducit, quam mortis imago, & somnis quidam fuit. Unde seniores in suo hymno ei clamantes vers. 3. *Quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in seculum eum.*

Secundū, *tamquam occisum*, quia Christus resurgens seruit quinque vulnerum, quibus occisus est, eicatieret, unde ob bas similes occido videtur, ita Andreas Cesar.

Alicez, Amphilous & Lytanus: censent enim

Christum dici *Agnus tamquam occisum*, propter Eucharistiam, in qua Christus non est occisus, sed tamquam occisus; quia Eucharistia representat huius occisionem & mortem Christi. ita Alcecer. Tota hac visione, inquit, alluditur ad templum Salomonis, ut dixi in fine capituli 4. In Agno ergo hoc alluditur ad inge sacrificium, agni leiciter, qui quotidie offerebatur tam manu, quam velutre, ut iustificaret Deus Exodi a. 9. ver. 19. Vt felicit per eum iugiter representaretur hic Agnus Dei, qui in Eucharistia quotidie immolatur in Ecclesia Christiana, cuius iugi immolationi debet Ecclesia septem sigillorum spitionem, & adytum Sapientie cœlestis perfedam penetrationem.

B Hinc pro *tamquam occisus*, græc est *in tepepti*, id est, *tamquam impulsum & immolatum*. Sic enim Hebr. 9. 12. abach, id est, sacrificare, immolare, vertere solent Septuag. Apparet ergo hic Iohanni Agnus tamquam occisus, & deinde surrexit, & ad Patris eterni solium ascendit, accepitque de ipsis dextera libro aperuit eum, quod pertinebat est ac si diceretur: Id quod Christus mortem subiems, resurgens & gloriosè ascendens effect (scilicet reconciliare nos Deo, famaque virtutem & potentiam ostendere resurgendo, altissimumque cali locum & thronum ascendendo, indeque suum Spiritum in Apóstolos & fidèles emitendo) id ipsum quotidie reliqui rufumque fieri & representari in hoc sacrificio Missie; & proinde ab hoc sacrificio in Ecclesiast orthodoxarum dimanare communicationem Spiritus sancti: quae mysteria libri septem signis clausi referunt, & explicant. Hinc S. Andreas Agnus proculibet cogenti eum ad sacrificandum idolis, respondit: *Ego annuntiavi Deo, qui tuus es & tu es* ej, immo quotidie nos rauorum carnes, nos bissecum sanguinem, sed immaculatum Agnum in altari, cum carnis pollicemque omnis populus credens manducaverit, Agnus, qui sacrificatur: ej, surrever perferens & vivens.

Hic sensus elegans est & pius, ad cùmque respixit & allusus hic Spiritus sanctus, sed mysticus potius quam literalis. Nam ad literam hic lobanies videt Christum, non in Eucharistia, sed in se sub specie Agni in cruce occisi & immolati. Verum, quia id est Agnus qui quotidie immolatur in Eucharistia, quis eundem in cruce occisum representat & exhibet; hinc ad Eucharistiam quoque symbolice haec extendi possunt. Idem enim est sacrificium crucis & Eucharistie, sive victimam, sive representationem, sive fructum & effectum spester.

Habentem cornua septem & oculos septem.] Alcecer satis concinnus haec septem cornua in Agno depinxit, ita ut in modum corona caput, put̄ summatum frontis, ambient: deinde codem modis singulos oculos singulis coronibus supponit, & equali intervallo distribuitac præter hos septem oculos symbolicos, duos dar ipsi naturales, eo loco & modo, quo solent habere agni.

Quare, quoniam hinc haec coenca septem, & oculi septem? Primo, Viegas: Septem, inquit, cornua significant plenam potestatem, fortitudinem & imperium Christi, quod adeptus est in sua passione, maxime resurgentem ostendit. Huc accedit Alcecer: Significantur, ait, hic septem spiritus, id est, doles prouidentie diuinæ, de quibus dictum est cap. 1. 4. sensusque est: q. d. Deus Passer communicauit Christo homini hafce lus

Christus est
Agnum tam-
quam occisum
in Es-
charistia.

Septem eis
non Agna
quæ
Prima ex-
positio.

septem doctes, eumque constituit totus mundi A monacham, & universalis regem. Nam *Pater potestatem dedit ei* (Filio) *iudicium facere*, quia filius hominem est, Iohann. 5. 17. vnde de eo ait Iacobus cap. 1. 6. *Entra agnum Domini dominatum regna*. Hinc cornua haec disposita erant in modum corona, quae principatum significat. Vnde iufere Alcazar cum Ruperto, septem spiculas, septem cornua, septem lampades, septem oculos, septem figula libri, haec inquam omnia viam idemque significare. Secundus, Ambros. Beda & Rupert. per septem cornuta, & septem oculos censem significari septem dona Spiritus sancti, quae dicuntur oculi, ob gratiam & vim illuminandi quam habent: dicuntur & cornua, ob excelleniam fortitudinis & potentiae quam continent. Tertius, Iacobim per septem cornuta accipit septem angelos Ecclesiarum Aiaz, de quibus cap. 1. & 3. Quartus, Ambros. per septem cornuta accipit septem mundi etates ad Adam auctem ad finem mundi, vel potius omnes Sanctos & electos Christi, qui septem, id est, omnibus, atquebus, pura quolibet sceluso, floruerint. Quintus, Dionysius per septem cornuta accipit omnia regna & imperia mundi, quae sunt in manu & potestate Christi. Sextus, & optimus, Peterus & Ribera per septem cornuta, & septem oculos accipiente septem spiritus, ut mox le explicat Iohannes, pura septem angelorum primarios praefides Ecclesie & totius mundi, de quibus cap. 1. vers. 4. & cap. 4. vers. 5. Hi dicuntur esse cornua, quia sunt fortissimi ad profligandos demones, ad narrandam Ecclesiam, ad patrandam miracula, ad defensionem iustorum, & vindictam impiorum. Idem vocantur oculi, quia perspicacissimi sunt & vigilansissimi ad Dei voluntatem cognoscendam & exsplendam, ad Ecclesie & hominum salutem procurandam: vnde de illi dicitur Zachae. 4. 10. *Sermon illi sculi fuit Dominus, qui discoruit in universo terrarum, ut & hic dicuntur missi in omnem terram, quod non potest de aliis quam de angelis hinc accipi.*

Porrò haec cornua Agni fortissima esse patet, D quia in subiecto rotum orbem, vnde rhinocerotus, comparatur Deuter. 33. 17. *Cornua rhinocerotis cornua ibio ad ipsa venerabilem Genitum quod de cornibus crucis Christi, quia occisus est, & meruit haec angelorum cornuta, mystice explicat Terrull. lib. contra Iudeos: Coruas inquit, significatur christi cornua sicut crucis extrema: hoc enim virtus crucis invenientur gentes nunc venient per fidem, afferentes a terra in celum, & tunc venerabilem per iudicium. De hisce crucis Christi cornibus prophetat & Habacuc c. 5. 4. dicens, *Cornua in membris nasci abscindunt est fortissimo eius: per quoniam Septuag. vertunt, cornua in membris nasci, & peccato dilectionem robullunt fortissimum suis; nimisrum, idcirco, inquit S. Hieron. Deum Pater operatus celum glorias, & terram repletas laudes cornua id est regnum peccatis in manus filii suis, ut facieres dilectionem suum ab hominibus diligi, & diligi nisi leviter, sed vehementer & ferre. Fortis enim sicut mox fuit eius in nos dilectio, dura sicut infernus zenzatio: quia proinde fortis amoris sagittas in nos iact, quibus coeternitatem saepe & penetrat, ut forti amore eum redamemus, & per crucem, per tela, per boltes & ignes possit eum curramus, dicentes cum Paulo: *Qui non separabili a charitate Coruas! Tristitia, non angustia, non fames! &c.***

Et venit, & accipit de dextera sedens in thoro. Vers. 7.
librum.] Hac visione & symbolo significatur Christum habere omnem scientiam, curiam & prouidentiam Ecclesie & suorum electorum. Rursum eum ex libro hoc decretorum Dei, tamquam iudicem impiorum personarum & supplicia, quem ac pessima pronunciant & interrogant.

Alcasar sic explicat, q. d. Agnus qui incepit quasi oculus, subito surrexit quasi leo, dum scilicet tertia die a morte & inferis exsurrexit; & liberum cum ingenti mundi totius stupore referauit, dum hominibus Dei mysteria, & abdita sua sapientia generalia manifestauit. Verum v. praeced. audiuimus & vidimus *Agnum flentem*, non iacecentem; nisi dicas, Agnum non in latus demissio in terram capite decubuisse, sed innixum genibus erectam procubuisse, ut solent agni & oves dum comedunt & ruminant; ut simili sterile & invicile dici possit, ac consequenter surrexit, & in pedes se erexit etiam accessit ad thronum Dei, accepturus ab eo liberum. Licet enim habent figura & cicatrices mortis obita, ob easque videtur oculis & mortuis; reuera tamen erat visus iam pridem, puti ab annis 5. (et enim sunt ab anno Christi 36. quo mortuus est & resurrexit, ad annum Christi 97. quo fixe videt & scripsit Iohannes) a morte resurrexit.

Porrò Agnus pedibus exceptit, & aperuit liberum: pedes enim agno sunt vici manus. Sic videmus simias, & alia animalia pedibus efficerent ea, quia manus efficiunt homines: ita & Agnus hoc pedibus pro manus vobis est; praesertim quia symbolicus fuit in visione apparet Iohanni, non verus & realis.

Et eum aperuit liberum.] Dices, Necdum reserauerat Agnus ligilla libri; illa enim referat cap. 6. & seq. Quomodo ergo hic dicitur aperuit liberum, cum liber aperiti non poterit, nisi prius aperitis ligillas? Resp. Primo. Beda, esse hic mysterium; nam quod pellit aperitus fit liber, deinde aperita sunt ligillas, significans quod Christus ubi resurrexit aperuit liberum, sed in Pentecoste cum misit Spiritum sanctum, nunc denunzia mysteria libri referat. Hinc alij dicunt Christum primò aperuisse liberum, id est, dedisse suis fidem mysterium diuinorum; deinde referata ligilla, id est, clarissimum eorumdem intelligentiam communicaesse. Verum alia sunt mysteria libri, alia ligillorum; nec poterat aperitus liber, si quis myteria, nisi prius aperitis ligillas, vti iam dixi.

Secundus, alij respondentes prolepros, sive anticipationem. Prxponi enim hic aperitionem libri, quia posterius, scilicet post referata ligilla, continet. Verum bac prolepros durior, & nomis anticipata videtur; praesertim quia capite 8. post aperitum septimum & ultimum ligillum, dicitur huius alterum in celo silentium per diuidiam horam; ergo non potuit tunc contingere haec seniorum & angelorum adoratio, Deique glorificatio.

Dico ergo, *eum aperuit id est, aperire copifex, liberum*: nam leonis & ordine singula libri ligilla referantur, ut patet cap. 6. 1. & seq. Significatur ergo hic actus inchoatus, non consummatus, vti & iuste alibi. Cum enim viderant seniores & angelos Agnum posse aperire librum, & de facto eum aperire primum ligillum; antequam illud plene aperuisset, statim prorupperunt in doxologiam, unde Graeci habent, ut dicitur, cum aperisset liberum; & ita legi Primae. Aias & alij, hoc Alcasar dicat

In Apocalypsin. Cap. V. 105

dicas se vidisse codicem Graecum, in quo legebat, ut: *et spes*, id est, *cum sperasset*: sic etiam legi videatur Noster interpres.

Aliiter responderet Alcazar, scilicet librum hunc sepius fuisse speratum, & rursum clausum. Itaque Agnum hic primò perfecit & aperuit liberum, & omnia eius sigilla celerasse, ut ostenderet suas vires & facultates: unde mox seniores & angeli ipsum, quem à Deum glorificarunt; quo factū Agnum rursum clausum librum, siveque sigilli obseruas. Deinde cumdem iterum, sensim referando eius sigilla cap. 6. & seq. aperuit, ut plenissim & plenaria singulorum sigillorum mysteria contemplanda proponeret. Verum de hac iterata & frequente libri apertione & clausura nihil dicit lohannes, cùque leior videtur, minime Agni gravitatem decebat.

Nota. Hac omnia non reuera fiebant, nec reipla gerebantur, sed tantum symbolicē in visione. Angelus enim hoc symbola pingebat in phantasia S. Iohannis, ut ipse libri videretur videre thronum, quatuor animalia, seniores, Agnum accipientem librum, & siveque figura referantem.

Symbolicē, S. Greg. hom. 16. in Ezech. *Signum*, sive *librum fatus Leo de tribu Iuda aperiat*, quia omnia eius nobis mysteria in sua passione ad regenerationem perficiuntur. Et per hoc quid informatius nostra mala pertulit, sive nobis potentia & charitatis bona monstravit. Coro enim fatus est, ut nos fratiales faceret: benigni inclinaretur & non lenaret: acrie, ut introduceret: usq[ue]b[us] appareret, ut omnipotens monstraret: sigilla pertulit, ut faceret appropria & urbis eius justitiam, ut ab oppressoris auctoritate liberaretur: mortuus est, ut universitate. Agamus ergo gratias significans & mortis.

Habentes singulis citharas.] Singuli, scilicet a 4. senioribus. Ambertus & Alcazar si singuli etiam extendunt ad quatuor animalia, per enallagmā generis masculini, quod hic complectitur & neutrum: unde ipse pingit quatuor animalia, siveque seniores, una manu tenentes citharas, altera phialam incensū, sive thymiamatis; sed ita, ut eum citharam pulsanter, phialam ante se depo- D

Cithara &
phiale quid
Prima fe-
tus.

Cithara, & *phiale aurea plena odoramentorum*.] Cithara, sive Andreas, significant concionem fusuēmque Dei laudem: thymiana significat sacrificium, quod fidelis per calumniam & mortum integratim Deo offerunt: phialae sunt pia castaque cogitationes, ex quibus hoc thymiana exhalat.

Secundū, Rupert. Cithara, sive, sunt pectora casta, cum pecto lingua laudes Dei perfonantia: phialae sunt corda charitable dilata. Ita & phialas explicat Richardus, Beda & Hugo: imò Ambertus, Phiala, inquit, est claritas: est aures, id est, pretiosissima & viae Vegas.

Tertiū, Richard, rutum: Cithara, sive, que manus pulsante, significant bona opera Sanctorum, quae suis effectibus, siveque fama quasi sonis, suauissimae, siveque ac, vehementius, proximos ad Dei amorem excitant. Sic & Pannonus per citharas accipit spiritualem harmoniam, ex variarum virtutum consonantia refulcentem, per quam Sancti tempore Deum laudant. Est enim in cithara chordis suis cuique sonus, gravis, acutus, medius, atque aliis aliis: hos modulatur & contemporat arte suis citharedus. Ita sensus in corpore sunt, quasi chordæ in cithara, compositi: citha-

A rodus est mens sapiens, quæ cùm illis imperat, discernit animus quid albonum, quid concinnum sit, quale sit vnicuique rei temperamentum adhibendum, ut nihil meditetur, aggrediaretur, faciat, quod modulū & tonis non respondeat, vnde concordia concordans exaudiatur. Hinc nonnulli concordiam diu purant, quod chordæ varie in unam conuenientiam harmoniam: licet alij concordiam à corde dicant malint. Ita Cicero Tufculan. 1. cap. 10. inquit, *et ipsorum annus videatur, ex quo exco des vndeque, concordisque dicuntur*. Hic sensus illustris est, sed moralis & tropologicus. Quocirca cithara hieroglyphicum est animi sedis & compositi, inò & causa. Hinc Spartani ad lyra citharæ sonum acies instruebant, reieclis rubis & classis, ut sedatoe animo primum aggrederentur. Vnde Homerius strepitum & tumultum in congressu primo barbaris dedit, cùm Graeci sensim & taciturni in pugnam progrederentur. Hanc tamen in Pompeio frigidam cunctationem reprobent Caesar, cùm in Pharsalia auctore militum video euasiverit, ita Pierius Hieroglyph. 47. cap. 10.

Quarto, Alcazar: Adoratio, inquit, Agni referenda est ad Missa sacrificium: illæ enim gratia Christi redemptoris nostro pre exercitis placent, quæ illi in altari sacrificio referuntur; quod idcirco nominatur Eucharistia, id est, gratiarum actio: & in eo Christi gratia aguntur, quod non sanguine suo redemerit, & plurimi alii beneficiis, quæ ex redemptori dimanarunt, cum laetitia, hinc adorantes dicunt: *Quoniam occulisti, & redemisti nos Deus in saecula eis*. Ratio eius est, quia centef ipse a 4. senioribus esse sacerdotes novi testamenti, quorum proprium est sacrificare, & offere Missa sacrificium: huc enim est eorum adoratio, & eucharistia, id est, gratiarum actio. Habent ergo citharas, cùque pullant, id est, exultant & gratias agunt Deo ob peccatorum conuersationem. Agunt enim gratias Deo & Christo, quod hominibus datus suum spiritum communicari, cùm aperuit eis liberum signum, id est, cùm eos lucis sue doctrinæ & Euangelii illustrauit; vti fecit Saal, cùm eum efficit Paulum. Cithara enim significant gaudium, ac letitiae voluptatem. Phialæ autem sunt calices aurei, quibus sacrificium Missæ offerunt, bi enim calices spiritualiter praeflant idem quod phialæ, sive prunaria in quibus odores incenduntur. Nam facientes in calice Missæ offerunt thymiam, id est, concretionem & orationes eorum, qui ad Dei cognitionem & amorem sunt traduci. Vnde in calicis oblatione dicuntur: *Offerimus tibi Domine calicem salutis tuum deprecantes clementiam, ut in confiteatu domine misericordia tua, pro nobis & omnibus mundi salute afferendas*. Verum hæc omnia allegoria sunt & mystica, non literalia. Adde, illa plane est forma & visus phialarum, alia calicem: calices enim profundi sunt & arcti, phialæ late & planæ, vti ipse casus depingit.

Quintū ergo, genuinæ & plane ad litteram, per citharas. Primo, per synedochem intellige instrumenta musica, p[ro]ut organa, citharas, chelides, cithas, &c. quibus Sancti in corpore gloriolo pulsant, & laudant Deum: hæc enim in celo fore infinitas: hic Iohannes, vti & cap. 4. 1. vbi è celo audiuit vocem & symphoniam quali citharæ domine citharæ suum in cithara suis. Corpora enim & aures Beatorum, vti & ceteri sensus, siveque

Quartæ.

Quinta ge-
nuina.

Ita celo. I.
re citharas
provalit.

septem dores, etiamque constituit totius mundi A monacham, & viuissalem rectorem. Nam *Pat-ter pateriat de te ei (Filio) iudicium facere*, quia filius hominis est Iohann. 5. a. 7. vnde de eo ait Iacob cap. 16. 1. *Emissus agnus Dominus dominatorem ter-riæ.* Hinc cornua hæc disposita erant in modum corona, quæ præcipitata significare. Vnde infert Alcazar cum Ruperto, septem spiletris, septem cornua, septem lampades, septem oculos, septem figilia libri, hæc inquam omnia vnum idemque significare. Secundò, Ansbert. Beda & Rupert, per septem cornua, & septem oculos censent significari septem doma Spiritus sancti; quæ dicuntur oculi, ob graciæ & vni illuminandi quam habent: dicuntur & cornua, ob excellentiam fortitudinis & potestie quam continent. Tertiò, Ioseph per septem cornua accipit septem angelos Ecclesiæ Abar, de quibus cap. 1. & 3.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta ge-
nera.

Quarto, Ambros. per septem cornua accipit se-p-tem mondi statas ad Adam vñque ad finem mundi, vel potius omnes Santos & electos Christi, qui septem id est, omnibus, statibus, putâ quilibet statu, floruerant. Quinto, Diocyl. per septem cornua accipit omnia regna & imperia mundi, qui sunt in manu & potestate Christi. Sexto, & optimè, Pererius & Ribera per se-p-tem cornua, & septem oculos accipiunt se-p-tem spiritus, vii mox le explicat Iohannes, putâ se-p-tem angelos peccatorum præsidæ Ecclesiæ & to-tius mundi, de quibus cap. 1. verf. 4. & cap. 4. verf. 5. Hi dicuntur esse cornua, quia sunt fortissimi ad profligandos demones, ad turrandam Ecclesiæ, ad patroda miracula, ad defensionem fætorum, & vñdiciam impiorum. Idem vocan-tur oculi, quia perspicillimi sunt & vigilansim ad Dei voluntatem cognoscendam & ex-plendam, ad Ecclesiæ & hominum salutem pro-curandam: vnde de illi dicitur Zachar. 4. 10. Se-p-tem illi oculi sunt Domini, qui discorunt in uni-versam terram. vii & hic dicuntur mili in omnem terram, quod non potest de aliis quam de angelis hisce accipi.

Porrò hæc cornua Agni fortissima esse pare, D quia illi subegit totum ostium, vnde thineceront, comparatur Deuter. 33. 17. *Cornua rhinoceros cornua alii in ipsi ventribus Gentes* quod de cor-nibus crucis Christi, que oculis est, & meruit hæc angelorum cornua, myfici explicant Terull. lib. contra Iudeos: *Cornu inquit, significabatur cu-mi cornua effici cruci extima: hæc enim virtus erucis universæ gentes nunc venerari per fidem, au-sferens a terra in celum, & sine ventribus per mœ-rem.* De hisce crucis Christi coenobios prophetat & Habacuc 1. 3. 4. dicens, *Cornua in membris eius ibi aspergenda est ferendæ eius:* pro quo Septuag. vertunt, *cornua in membris eius, & postea dilectionem robustam fortitudinis sue: nimisrum,* dicitur, inquit S. Hieron. *Denuo Pater operari celos gloria, & terram repletae Lando, & cornua ad effugiam postea ut manus filii sua, ut faceret dilectionem suam ab homi-nibus diligere diligere non leviter, sed volumenter & ferenter.* Fortis enim sicut mox fair eius in nos di-lectio, dura sicut infernus temulatio: quæ pre-ocin-dit fortis amoris sagittas in nos iact, quibus eoe nostri fauicet & penetrat, vt fortis amore cum redamens, & per eruces, per rela, per hostes & ignes post eum curramus, dicentes cum Pauloi *Qui nisi separabu schoritate Corisili & Tribulacio-* ne angustia, an sanies? &c.

Et venit, & accipit de dextera fidei in libro. Vers. 7. no liberum.] Hac visione & symbolo significatur Christum habere omnem scientiam, curam & pro-videntiam Ecclesiæ & suorum electorum. Rursum eum ex libro hoc decretorum Dei, tamquam iudicem impius peccata & supplicia, & quæ ac pli-præmia pronunciare & irogare.

Alecat sic explicat, q. d. Agnus qui læbar quasi ocellis, subito surrexit quasi leo, dum scilicet tercia die à morte & inferis exsurrexit; & li-brum cum ingenti mundi totius stupore reseruit, dum hominibus Dei mysteria, & abdita sua sa-pientie peccatoria manifestauit. Verum v. præced. audiuimus & vidimus Agnum flentem, non iacentem; nisi dicas, Agnum non in latus demissio in terram capite decubuisse, sed innixum genibus eretum procubuisse, vti solent agno & oves dum comedunt & ruminant; vt simili stile & la-cuisse dici possit, ac consequenter surrexit, & in pedes se exercitare cum accessit ad thronum Dei, acceptus ab eo liberum. Licet enim habeser si-gna & cicatrices mortis ebitz, ob eäisque videtur occulus & mortuus; revera tamen erat viuus iam pridem, putâ ab anno 63. (tot enim sunt ab anno Christi 36, quo mortuus est & resurrexit, ad annum Christi 67, quo hæc videt & scripsit Iohannes;) morte resurrexit.

Porrò Agnus pedibus exceptit, & aperuit li-brum: pedes enim agno sunt vice manus. Sic videmus similes, & alia animalia pedibus efficerentur, que manus efficiunt homines: ita & Agnus hic pedibus pro manus viuis est; præserit quia symbolica fuit in visione appartenens Iohanni, non veras & realis.

Et eum aperauit liberum.] Dices, Needum re-seruauerat Agnus figilla libri; illa enim referat cap. 6. & seq. Quomodo ergo hic dicitur aperuisti li-brum, cum liber aperi non potuerit, nisi prius aperisti sigillis? Relp. Primo Beda, esse hic my-strium; nam quod prius aperitus si liber, deinde aperita sunt sigilla, significat quod Christus vbi re-surrexit aperuit librum, sed io. Pentecoste cum misericordia Spiritus sanctum, unde denun-tiavit mysteria libri.

Hinc alij respondent esse prolepis, sive antici-pationem. Præponi enim hic aperiens libri, qui posuerit, scilicet post referata sigilla, contigit. Verum hæc prolepis durior, & nimis anxi-pata videatur; præserit quia capite 8. post aper-tum septimum & ultimum sigillum, dicitur huius alium io. ex alto silentium per dimidiam horam; cr-ebo non potuit tunc contingere hæc seniorum & angelorum adoratio. Deinde glorificatio.

Dico ergo, *eum aperauisti* ad illa, aperire capi-fier, librum: nam lenime & ordine singulis libri sigilla referatur, vt patet cap. 6. 1. & seq. Significatur ergo hic actus iochourus, non conformatum, vñl & iuste alibi. Cùm enim viderunt seniores & an-geli Agnum post aperire librum, & de facto eum aperiret primum sigillum; atquecum illud plenè aperuerit, statim prospicuerunt in doxologiam. vñ-de Graeca habent, vñ libri, eum aperisti librum; & ita legit Primus. Atias & alij, licet Alcazar dicat

In Apocalypsin. Cap. V. 105

dicit se vidisse codicem Grecum, in quo legebat, ut *ōnē*, id est, *cum aperiret*: sic etiam legiſte videtur Noster interpres.

Alius respondet Alcazar, scilicet librum hunc ſapiens fulle aperitum, & rufum clauſum. Itaque Agnum hic primò perfecit aperiuſe librum, & omnia eius ligilla referat, ut ostenderet suas vires & facultates: unde mox seniores & angelii ipsum, quem ad Deum glorificarent, quo facta Agnum rufum clavis librum, ſuſque ſigillis obſeruat. Deinde eundem iterum, ſenſum referando eius ligilla cap. 6. & seq. aperit, vt plenius & plenius ſingulorum ſigillorum mysteria contemplanda proponeret. Verum de hac iterata & frequente libri apertione & clauſura nihil dicit Iohannes, quia leuior videtur, minime Agni gravitatem decebat.

Nota. Hac omnia non reuera fietantur, nec teipſa gerebantur, ſed tantum ſymbolic in visione. Angelus enim hac ſymbola pingebat in phantaſia S. Iohannis, ut ipſe ſibi videtur videtur theonum, quantum animalia, seniores, Agnum accipientem librum, ſuſque ligilla referantem.

Symbolic, S. Greg. hom. i. in Ezech. Signum, ait, librum ſolus Leo de tribu Iuda aperit, qui omnia eius nobis mysteria in ſua paſſione ac reſurrecione patet. Et per hoc quod inſtitutum nra mala peritura, ſua nobis potentia & charitatis bona munificat. Caco enim facilius eſt, ut nos piritates facere: benignus inclinatus eſt, ut lenores: exire, ut intrudentes: vifibiles apparet, ut invifibiles monſtrare: flagella peritura, ut ferentes apprehendit & trahit. ſuſque facilius, ut ab opprobrio aeterno liberaret mortuos eſt, ut vindictaret. Agnum ergo gratias viuſcant & mortuas.

Habentes ſigilli citharas. I ſigilli, ſcilicet a 4. senioribus. Ambertus & Alcazar, ut ſigilli etiam extendunt ad quatuor animalia, per enallagmam generis maſculini, quod bic complectitur & neutrum: unde ipſe pingit quatuor animalia, quem ac ſeniores, vna manu tenentes citharam, altera phialam incedit, ſuie thymiamatis; ſed ita, ut cum citharam pulſuant, phialam ante ſe depoferent.

Cithara. & phiale quidam ſunt ſenſu. Cithara, ait Andreas, significant conſinuum ſauameque Dei laudem: thymiana ſignificat ſacrificium, quod fidèles per caſtum & mortuū integratam Deo offerunt: phiale fuit pte calque cogitatione, ex quibus hoc thymiana exhalat.

Seruanda. Secundū, Rupert, Cithara, ait, ſunt pte ſora calta, cum pte ſro lingue laudes Dei perforant: phiale ſunt corda charitatis dilatata. Ita & phalias explicat Richardus, Beda & Hugo: imd Ambertus, Phiala, inquit, eſt charitas: eſt aurea, id eſt, pretioſa: ita & Viegas.

Terterū, Richard, rufum: Cithara, ait, que manu puliantur, ſignificant bona opera Sanctorum, que ſuis effectionis, ſuque fama quaſi ſoni ſoauit, quem ac vehementibus, proximos ad Dei amorem exaltare. Sic & Pannomius per cithatas accipit ſpiritualem harmoniam, ex variarum virtutum conſoniam refulcentem, per quam Sancti ſempiter Deum laudant. Eſt enim in cithate chordis ſuus cuique ſonus grauit, acutus, medijs, atque alijs alijs: hos modularur & contemperat arte ſua citharordus. Ita ſenſus in corpore ſunt, quaſi chordae in cithara, compoſiti: citha-

reduſt eft mens ſapiens, que cum illis imperat, diſcernit animus quid abſolum, quid concinnum ſit, quale ſit vnicuique rei temperamentum adhibendum, ut nihil mediteratur, aggrediatur, faciat, quod modulis & tonis non reſpondet, vnde conſors conſentus exaudiatur. Hinc nonnulli conſcordiam dici putant, quod chordæ varie in vnam conuenient harmoniam: licet alij conſcordiam à corde dictam malint. Ita Cicero Tūſculan. t. 1. Alys, inquit, *er ipſum animus vaderat*, ex quo exordere voces, conſordique dicantur. Hic ſenſus illuſtris eft, ſed moralis & tropologicus. Quocirca cithara hieroglyphicum eft animi ledati & compotini, imd & cauſa. Hinc Spartani ad lyra ciثارae ſomni acies inſtrucabant, t. cedidit rubis & clauſis, ut fedatoꝝ animo praelium aggrederetur. Vnde Homerius ſtreptum & tumultum in congreſſu primo barbaris dedit, cum Gezi ſenſum & taciturni in pugnam progredieretur. Hanc tamē in Pompeio frigidam cunſationem reprobent Cesar, cum in Pharsalia aīdōis militum vitor euafueret, ita Pierius Hieroglyph. 47. cap. 10.

Quarto, Alcazar: Adoratio, inquit, Agni reſenda eft ad Miflę ſacrificium: ille enim gracie Chrifti redemptori noſtro praetextis placent, quod illi in altari ſacrificio referuntur; quod idcirco nominatur Euchariftia, id eſt, gratarum actio: & in eo Chrifti gracie agnunt, quid nos ſanguine ſuo redemunt, & plarim aliis beneficiis, quae ex redēptione dimanarunt, cum lauerit, hinc adorantes dicunt: *Quoniam occiſus es, & redemisti nos Deo in ſanguine tuo*. Ratio eius eft, quia center ipſe 4. ſeniores eſſe fæcēdores noui testamenti, quorum proprium eſt ſacrificare, & offere Miflę ſacrificium: huc enim eſt cultum adoratio, & euchariftia, id eſt, gratarum actio. Habent ergo citharas, ex quibus pullant, id eſt, exultant & gratias agunt Deo ob peccatorum conuerſionem. Agnus enim gratias Deo & Chrifti, quod hominibus duris ſuam ſpiritum comuniſcat, cum aperuit eis liberum ſignum, id eſt, cum eis luce ſue doctriñe & Euangelij illuſtrat: ut vi fecit Saulo, cum eum efficit Paulum. Cithara enim ſignificat gaudium, ac hinc voluptatem. Phiale autem ſunt calices autri, quibus ſacrificium Miflę offertur. hi enim calices ſpiritualliter praefant idem quod phiale, ſuie prunaria in quibus odores incenduntur. Nam fæcēdores in calice Miflę offerunt thymiam, id eſt, conſtitutionem & orationes eorum, qui ad Dei cognitionem & amorem ſunt traducti. Vnde in calicis oblatione dicitur: *Offerimus tibi Domine calicem ſalutaris, tuam deprecantes clementiam, ut in confiteſſu diuine maiestatis tuae, pro nobis & in teum mundi ſalute ascendas*. Verum hec omnia allegoria fuit & myſtica, non literalia. Addit, alia planz eft ſuia & phialarum, alia calicium: calices enim profundi ſunt & arctiphiale latz & planz, ut ipſe eas depingit.

Quintū ergo, genuinę & planz ad literam, per citharas. Primo, per lynedochen inellige inſtrumenta muſica, pte organa, citharas, chelides, etihas, &c. quibus Sancti in corpore glorioſo phialunt, & laudant Deum: huc enim in calo fore infinitat hic Iohannes, vti & cap. 14. 2. vbi ē calo audiri vocem & ſympophoniam quaſi cithararum citharizationum ut citharum ſuia. Corpora enim & aures Beatorum, vti & reliqui ſenſiſ, aqua

Quarta.

Quinta ge-
nina.

In calo ſo-
re citharas
planz.

æquæ ac mens & spiritus, siam in celo habent A voluptatem, eamque summam. Major autem & suauior est melodia instrumentum, quæm vocum summa verò melodia est, planeque perfecta, cum vocibus organa, citharae & chelydes consonant & concordant. Si ergo hic in ecclesiis laudamus Deum, non tantum vocibus, sed & organis, aliisque instrumentis musicis, quidni & in celo, vbi longè plenius & consonans erit Dei laus & hymnus? Porro cithara illæ celestes & organa, longè nostris pretiosiores, sublimiores & resonantes sunt. Hinc S. Anselmus in Elucidario: *O quatuor, sit, voluptria audius ilorum, quibus incipiant sonare harmonie colorum, & concensus angelorum, dulcissima organa omnium Sanctorum!* S. August., in Medit. cap. 1. Omne, sit, opus seruum *Lays Dei sine fine, sine defensione, sine labore.* Felix ergo vir in perpetuum felix, si post regalium hominum corporiscaudæ mortuorum illæ canica ecclæstis melodia, que cantant ad laudem Regis eterni ab illæ superiore patria cibibus. Et clavis cap. 2. in hymno paradiisi: *Nous, sit, semper harmonia vox melodia concordat, & in iubilum prolatæ multæ aures organa, qui sunt vobis Regi dant preponia.*

Denuo in Vitæ Sanctorum legitimus non raro, eos audilæ musicam, non tantum vocum, sed & instrumentorum celestium, ut de S. Franciscô refert S. Bonavent. quod cum asceret audire celestem musicam, Deo angente audiuit angelum scitissime citharæ pulsansem.

Secundū, per citharas intellige eum Andrea Cesari, & Atta, quælibet modulationem & hymniam, sive ore confono omnes Sancti uniformiter laudant Deum; vt sic metalepsis, q.d. Expediti erant bi 2. seniores cum quatuor animabus, parati, prompti & sujidi ad modulandum hymnum eucharisticos, & ad Dei Agnique laudes personandum, idque concorditer & consonanter, ac si omnes citharæ sufficerent. Nam in multorum vocum, æquæ ac cithararum, alinimque instrumentorum musicorum concordu, innuitus eleganter admirabilis Beatorum charitas & concordia; atque maxima Dei Christique gloria, quæ ex illo concordi consensu, communique omnium doxologia emicat & splendet. Musica enim concordia est symbolum, vt non tantum sacri scriptores, sed & Plato ac Cicero docuerunt. Nomina cithataras, quæ haec suæ resonant melos. Credo ergo competent citharae, vbi felix est voluntas, terra tuba, vbi sunt pectus.

Guiliel. Pausiæ. lib. 3. de Veteris part. 2. fol. 166. colum. 2. sit, *Os confitemur glorificari erit cithara chordarum innumerabilium, & innumerabilium filiarum;* & erit sonaria ex eo transfigurata glorificata bonum concentus vocum sine fini innumerabilium, mira & incongrua nobis hæc suavitate sibi omniere conseruant, & auribus perfectionis diuini soni audibilium. Hoc est quod ad Psaltes psal. 149. 5. Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis: exultationes Dei in gurgite eorum. Vbi S. Basil. Exultationes sit, hymnus & psalmodes dei. Cithara ergo hæc significant summum Beatorum gaudium & sublimum; Secundū, summum Dei laudem; Tertiū, summam edcum inter se concordiam & consonantiam.

Mysticæ & Topologicæ, Primatus per citharam accipit crux Agnijd est, Christi (eius enim

in signia gestant bi seniores, Agni flippatores & affectus) cuique passionis & mortificationis imitationem. Sic & Beda, Rupert, Aubert, & Hugo, per citharas accipiunt mortificationem carnis, per quam 2. 4. seniores, aliquæ Sancti ad calum, cœlestesque has citharas ac thronos peruenierunt; idque Primo, quia vti in cithara chordæ, sic in mortificatione membra distenduntur & cruciantur. Tales citharae suave melos in auribus Dei resonantes, facie martyris in ecclæ difensum & pullatum, vti S. Romanus, cuius hæc est vox apud Prudent. in hymno

*Miserem patatis, quid reroris pendes
Exterius vltus, quid remediorum pedes,
Campago seruis quid sonas crepusculis.*

Et ruscum:

*Auditus canit, clamore longè ac predico,
Emiso vocem de castello citoſor.*

In hac cithara cyaneum canticum cecinit Guarinus Messorum Cantus. qui cum suis Religiosis ab Henrico VIII. Anglia regi, anno Christi 1537. damnatus ad panibulum, cum scalas concenderet psallebat: *Volumarii sacrificabo tibi, & confitebitur nomina mea, quoniam benum est, ut teferunt Martyrol. Angli.*

Secundū, quæ sit Anserius, in cithara aliae chordæ magis, aliae minus tendentes; vt aliae acutæ, aliae grauem sonum edentes faciant concordum; sic & in Ecclesia, alii plus mortificationis subcent, alii minis, sed plus vacan operibus charitatis & misericordie, atque ex omnibus pulchrae fit consonantia qua Deus laudatur.

Tertiū, vt sit S. Gregor. lib. 3. Moral. 3. sicut in cithara chorda, si minus tendatur, non sonat; si nimis, rancum sonat; ita mortificationis subcent, vel rigidor istio, in Dei auribus non sonat, nec ei placet.

Quarto, sicut cithara ex inferiori parte sonat, ita mortificationis inferiores animæ vires & carnem domando, perforsac eas facit, Deumque laudare. Ita S. August. in illud psal. 14. *Confiterer tibi in cithara Deus, Deus mens;* quæ hic alludit S. Iohannes.

Rursum, nostri Viegas & alii per citharas accipiunt prædicationem Euangeli & verbi Dei, ipsiloco eius praecoxes, de quibus mystice dicitur: *Hanc cap. 16. Vener mens ad Deosque quasi cithara sonans.* Vbi S. Hieron. docet concionatorem, quæ citharam, omnium virtutum consonantia excellere debere. Sic Clemens Alexander, in Eborac. ad Gentes ac Christum fuisse nosum quendam citharæsum, qui noua concentus suavitate omnia ad se traxit inlata Amphionis, de quo discitur: *Amphion lapides canenda.* Et instat Orpheus, quem solo canta feras, syllas & rupes astraxisse fabulantur Poëtæ. Sic enim Christus, inquit, Genitiles qui erant quasi lapides & fæxa & scabre, ad se traxit, sicut in homines transformavit. Vide quantum precium canicium nomen, quod ex lapidibus & feris homines efficerunt Alexander monachus in vita S. Barnabæ i Barnabæ, ita magna Ecclesiæ oratio, Euangelica prædicatione tuba magna Christi vox. Spritus sancti cithara, diuine gratia plena, cibaria margarita, &c. Haec pectus versiculos à Spartanis decantari solent, quem citat Plutac. libro 1. de Fortuna Alexander.

Virgo ac lethale ferrum, leptæ cithara canere.
Quo significabant, certis citharæ modis & modulacionibus

Citharae sit
iudicii Bea-
torum.

Citharæ
sit fit com-
munitate.

In Apocalypsin. Cap. V. 107

lacionibus sedari motas animorum, alios audi-
tes extimulari ad praelium. Cùm Alexander Ma-
gaus audissem Antigenidam nibi modos incen-
tem, qui vocans Harmati, adde inflammarus
est, vt simul cum armis exurgens manus iniecerit
in proximè aliidentes. Veteris in hisce musicis
tonis excelluerunt, vt ad libitum variando to-
num & modulationem, nunc ad ritum, mox ad
fletum, inde fubit ad hilem audientes concita-
rent, ita vt eorum affectus videretur habere in
sua manu & porellate. Tales etiam sunt uon-
nulli, praefestim in Italia. Talis fit concionator.
Verè enim dixit S. Augustib. co. Coiffell. c. 3;
& ex eo S. Thomas 2. 1. quæst. 9 t. artic. 2. in fine
*Omnis affectus purius nobis, pro sua diversitate
habet proprias nodas in ore agere canit, quorum
acreda familiariter excitatur.* Atque hoc est
causa, cur in Italia, praefestim in Apulia, videamus
eos qui caranulatum merito lethargo corripiumur,
cetero harmonio tono excitari, & saltando iu-
dandisque venenum excutere.

In vocum ergo & cithararum confociatione,
significatur hic perfecta Euangelij predicatione, in
qua exemplum sanctæ vite cum sana doctrina
vocis consummendum & conficiendum est. Ote
enim canitur, cithara vero manus pulsatur.
Tales fuerint Apostoli, siueque etiam uiri
Apolistici, qui manuæ sequè ac lingua in Dei
laudem mouentes, fuit quasi diuini Orphei & C
Amphionis, qui feras, sylvas & faxes, id est, ho-
mines feros, rudes, duros & barbaros ad Christi
fidem & sanctimoniam pertraxerunt & pertra-
hant. Quos quanæ ex leste sapientes, oratores &
musicos diludant Ecclesiasticus cap. 39. 27. ad-
hortatur & incitat dicens: *Observe me amissi
frustis, id est, vi græciæ, quæ annis, id est, filii fan-
cti, fureat, id est, producite, flores quasi lilium,
& date odorem, & frondes in gratiam, id est, cum
gratia, & gratiori; quasi dicat, Deum sanctitatis
sanctæ que famæ odore, & Christianæ simuæ elo-
quentie gratia, predicante, vt cum Paulo Christi
bonis odori sita toti mundo in vitam. Date no-
minis mei magnificientiam in canticis laborum, &
citharæ. q. d. Labi manus faciate, plectro la-
biotorum sequè ac manuæ perflicate Christi, eti-
que Euangelij laudes: hac harmonia corda etiam
euerissima mulcetebit, & ad Dei amorem &
laudem pullicit, itaque per vos, & per ipsos
à vobis conuersos, magnificè celebrabitis Dei
Christiugram & gloriam. Hic sensus plus
est & elegans, sed mysticus, non literalis, vel
eius auctoritas volunt. Nam horum citharitan-
tum in hoc capite voces & melodia, ad litera-
tam non dirigunt ad populum, sed ad Deum &
Agnum, quos hymno eucharistico glorifi-
cant. Est ergo hic doxologia Dei & Agni, non
autem concio ad populum, nec Euangelij pre-
dicatio.*

*Er phialæ auræ plena odoramentorum, que
sunt orationes sanctorum.*] Symbolicè phiale hic
adhibentur (reuera enim in celo Sancti non
egent phialis, ut offerant Deo orationes sancto-
rum) vñque sunt Iohanni: quia in phialis fo-
lebat thymiamanta offerri in templo Salomonis, in
altari thymiamanta, ad quod luc illudicit. Thym-
iamanta enim componebatur ex odoramentis, pùs
ex galbano, stache, onychie, & thure, quorum litera-
alem & moralem explicationem tecenfus Exodi
30. verf. 34.

Nota. Orationes Sanctorum comparantur hic
fusifuri non cuiusvis rei, sed odoramentorum.
Primo, quia oratio inler thuris fufum ascendet.
Hinc air Psaltes psal. 140. 2. *Diligenter oratio mea
sicut incensum in consilio tuo.* Secundo, quia
thus est odoratum, & ita orationes Sanctorum
Deum, cuiusque natus fubiles & diuinæ obli-
etane. Hinc de factis & orationibus Noë di-
cimus Genet. 8. verf. 2. t. *Odoratissimum est Dominus
adorem facit, & mihi: Nequum estura male-
dicam terre.* Terido, vt thus fortorem, ita oratio
peccarum abigit, Delique iram mitigat. Quartò,
thymiamanta in igne adolebat & cremabatur; ita
oratio in igne tribulationis exardescit. Quinto,
thymiamanta hebat ex aromatibus coenitus; sic or-
atio ex animo mortificata & humili procedere debet.
Hinc S. Gregor. homil. 21. in Ezechiel. expli-
cans illud Cantic. 3. verf. 6. *Quæ est illa qua af-
fendit per defortum, sicut virgula fumi ex aromaticis
myrra, & thure, & uniuersi palmarum pigmenta-
ri? Fumus inquit, ex aromaticis, compuncta est
orationis concepta ex virtutibus amoris, que tam
oratio virgula fumi dicitur: quia dum sola cedilia
peccata secreta, progrederetur, ut ad terram pen-
suum reficiatur. Subunguis, Myrra, &
thura; quia ibus in sacrificium incendiuntur; myrra
corpora mortua condicunt, ne vermibus corrumpantur.
Quare myrra & thura sacrificium effe-
runt, qui & carnem affligunt, ne eis corruptio
visca dominuntur, & redolentem in consilio Domini
amoris sui balissimè incendant.*

Addit Viegas, ignem quo thymiamanta in Sancto
incendebantur, defert confusile ex altari
holocaustorum quod erat in atrio, ad altare thymiamanta,
quod erat in Sancto: quia videlicet
orationum feruor ex perfecta mortificatione ori-
tur, à qua sumquam cessandum est, propter
affidios concupiscentias spiritui rebellium mo-
tus: hoc enim significat ignis, qui ingiter in al-
tar holocaustorum ex lege Dei Levit. 6. verf. 12.
alendus erat. Qui ergo oratione vacare studet non
incumbens mortificationi, perinde facit, ac si
quis fine igne thymiamanta incendente velle. Vnde
Cantic. 1. verf. 1. dicitur: *Melius myrram meam
eis aromaticis meis:* quia nimis utrumque
contingendum est, mortificationis videlicet
myrra & orationis aromata. Et Cantic. 4. verf.
6. dicitur: *Vadam ad montem myrræ, & ad col-
les thuri.* quae verba sunt sponsi: quasi dicat,
Vishabo eos qui in ardore mortificationis ope-
ribus tamquam in montibus occupantur; & eos
qui in dulcedine orationis, tamquam in collis
bus ex monte illo manantibus conquiscentur.
Oratio enim est quasi collis, qui ex monte
mortificationis porrigitur, soleat enim montes
in colles definire. Denique multi pulchras ha-
bent citharas, id est, exteras voces quibus Dei
laudes canunt, sed desituntur phialis aureis
plenis odoramentorum, id est, interna cordis
devotione, quæ maximè in hac citharizatione re-
quiritur.

Nota hic contra Vigilantium, Lutherum, Cal-
uinum, & alios Hagiomachos, Sanctos pro no-
bis orare nostrisque orationes Deo offerte. Idem
factus Angeli cap. 8. verf. 3. Poterò id maxi-
mè competit Apostolis & Praetatis, quales erant
bi 24. seniores: horum enim est, fidelium si-
bi subditorum orationes & necessitates Deo of-
ferre.

Oratio est
thymiana
ob fax asse-
logian.

9. Et cantabant canticum nouum, dientes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10. Et fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes: & regnabimus super terram.

11. Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animantium, & seniorum: & erat numerus eorum millia millium,

12. Dicentum voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

13. Et omnem creatutam, quæ in celo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in secula seculorum.

14. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adorauerunt visentem in secula seculorum.

VIII. 9.
Canticum nouum quod?

Et cantabant canticum nouum.] Grecè Ἀλλα, id est, cantant aliud & iugiter. Quare, cur hoc canticum dicatur nouum? Respondeo, quia, cantores erant noui, scilicet Apostoli & Patriarchæ renouati, non tantum per gratiam, sed & per gloriam in celo.

Secundò, quia cantrici materia erat noua, scilicet noui Christi incarnatione, passio, redemptio, noui & exaltati eius doctrina, noua beneficia, noua miracula, noua Sacramenta, noua lex, noua promissa, noua gratia, noua gloria: propriè verò hic erat noui non libri, tot mysteriorum pleni, itaque obligans, referens, in quo noua Christi & Ecclesiæ victoria de suis hostibus, ac præseru-
tum de Antichristo, deservit: nouum ergo hic Christo, novo victori, canunt opinione. Audi Rupertum: *Canticum, inquit, nouum dicitur, qua nouum fuit Filium Dei benevolentem fieri, & arcu mortis subire: nouum fuit, resurgere, & in celum ascendere: nouum, remitti peccata, & Spiritum sanctum insibi signari homines: nouum, accipere sacerdotium sacra obsequia, & regnum exaltare immensa reprobationis.*

Hinc Tertio, canticum hoc dicitur nouum, id est, singulariter, exquisitum, eximium, iocundissimum, noui semper hilaritate afficiens malcentique animum, iteque iterum iterumque, unde milles & infinites absque fastidio repetendum. Sic dicitur Ierem. 31. ver. 12. *Oremus Dominus noster, id est, rem singularem, eximiam, inauditam, super terram, nimium semina circundabat virum, id est, virgo conceperit Christum.*

Quarto, nouum, quia spectat cantique innovationem & glorificationem tam Agni, quam eius sponsorum, scilicet Ecclesiæ, & Sanctorum leuitam &

gloriam tam animi, quam corporis. Sic dicitur psalm. 149. ver. 1. *Cantare Domino canticum novum. Quod explicans Gilbertus Abbas serm. 4. inter eos quos addidit S. Bernardi serm. in Cantico. Verè, inquit, nouum, cumus nefici antiquatum materiam, fastidium gravis, que semper est amore recensit. Verè enim nouum, quod benevolens animus ad eternam innatas beatitudinem. Deinde legitur: Ne memineritis priorum, & antiqua quæ non meminim: omnia quippe esse facili. dure nova, quæ ab antiquis currente natura negravata conclusa sunt legibim. Ex S. Augustinus in psalm. 149. ver. 1. *Vetus, inquit, hunc, utrum cantum: nouum, nouum canticum. Vetus testamentum, veterum canticum: nouum testamentum, nouum canticum. Quisquis terrena diligat, veterum canticum caruet. Qui vult cantare canticum nouum, diligat eternam, ipsa dilectione nova est & eterna. Ideo semper noua, quia memorem patet. Et infelix! Omnes ergo qui innatam in Christo, ut ad vacan eternam incipiunt pertinere, canticum nouum cantant: Et hoc canticum pacis est, canticum hoc charuatorum est. Quisquis je a consilium sanctorum separatur, non cantat canticum nouum. Secundum est enim veritatem animos fratrem, non nouum charuatorum, ita mystice & mortaliter Sanctus Augustinus.**

Simili modo & causa ait Christus Iohannis 1. 1. ver. 34. *Mandatum nuum de usbu, ut diligatur inuenient fieri dilectio vos. Mandatum enim dilectionis, licet fuerit antiquum, vixit legi natura, tamen à Christo dictum & factum est nouum, ratione noui obiecti & caritatis. Christi enim, qui caput est Ecclesiæ, incarnato, facta est singularis communicatio & vno membrorum Ecclesiæ, tum ioter se, tum cum Christo capite sic iam homogeneo: vno inquam, per naturam, per gratiam, & maximè per Sacramentum Eucharistie, quo Christus se omnibus dat in cibam, ut omnes filii & inter se inuenient unitam, quæ vno fundatum est magis singularis obligationis, & actionis amoris Dei, Christi & Christianorum. Per hanc eum corporaliter vnit fūmus Deo Verbo, rotisque SS. Trinitati; ideoque illam magis redemare, magisque illi conuenient, puti proximos, diligere tenemur. Hunc sensum inuit Christus dum subdit: *Vi diligatis inuenient fieri dilectionem vestrum quasi dicat, Ego novo modo dilexi vos, ut noua dilectione vos mali & intenti vos inuenient obstringent, nouisque dilectionis cauam & obligationem vobis suggerent; ergo par est, ut novo ardenterque amore inuenient diligat, quam antea. Exigit enim tantum à vobis, ut inuenient diligat sicut ego dilexi vos: hoc à vobis dilectionis meæ præsum possum, hoc noui dilectionis exemplum suggero, vt eo excedat invenient diligat, huc ego dilexi vos: me ita vestri amantes redemate, non tam in me ipso (qui hoc velut amore & subfiblio noa ego) quia in membris meis, qui sunt fratres vestri. Atque vt hoc facias, alipso vobis meam gratiam & spiritum, non timoris, sed amoris, non quoque modo militio vobis spiritum sanctum. Christiani enim prospè hoc nouum præceptum dedidit Christus, non autem omnibus hominibus, vt recte animaduerterit ibidem Tolosus. Iuber enim, vt Christiani non tantum se, quasi proximos propter Deum, sed quasi fratres, & vniuers corporis Christi membra amant propter Christum. Quocirca**

Manegem
amoris noui
sunt sub
Christo.
cuncti

In Apocalypsin. Cap. V. 109

Quocirca ad dilectionis huius officia & actus magis obligantur Christiani, quam carerti homines. Consequenter ad nouam Deo canendum cantum, ad nouam gratiarum actionem, ob nouum hoc dilectionis beneficium, & praecipuum ab eo acceptum, obligantur.

Aliter Alexazar : censet enim ex praecorruptio suo scopo & fine, canico hoc grates Deo refecti ob nouum iudeorum haec hunc rebullent & Ecclesiam oppugnantium, se praesertim S. Pauli, consuetum ad Christum. Verum de ea hic propriè non agi, sapientius docui.

Dignus es Domine accipere libram, & aperte signacula eius ; quoniam occisus es.] Nota vi quatuor : significat enim caelum membrorum. Vnde patet, Christum metto pallium & mortis sue, accepisse à Deo potestatem reverlandi cui veller futura eis regnum & propagationem Ecclesie sue, praesertim ea quae contingent sub tempore Antichristi, & sub letacium eius aduentum ad iudicium.

Et redemisti nos Deo.] Est hoc cantum quatuor animalium, id est, Angelorum primatorum, & quæ ac virgininiquariorum senioriorum quod Angelii à Christo redempti sunt ; sed quod loquuntur ipsi cum virgininiquariorum senioribus, qui omnes homines representant. Cum illi ergo, & pro iis, quasi clibanis suis, quorun ipsi sunt Angeli & custodes, dicunt Redemisti nos, non per te ipsi. Addit Rupertus per Christum redemptum esse Angelos : quia per ipsum reparata est corum ruita facta per lapsum demonum, atque implexus est numerus Beatorum, & Ecclesie triumphantis. Pro redemibili, Graec est ἡμεῖς, id est, amici nos, sumus ergo serui emptorum Christi : hoc est quodaul Paulus, Empti eis præio magno : gloriante & portante Deum in corpore vestro, t. Corinth. 6. 20.

Ex omni tribu, & lingua, & populo.] Duplex est hic sensus. Prior, redemisti, sibiique felicissimi nos paucos ex omnibus Genibus, quasi populum singulariem. Sicut olim ex omnibus mundi nationibus felicissimi tibi illustrati, ut esset tuus populus, talique Ecclesia, Deuter. 4. vers. 34. Christus D enim sua passione meruit accepte potestatem assumendi sibi in populum, sibiique diligendi qualcumque voluntatis, sibiique applicandi meritam famam nisi sui, non tantum quod sufficiens (sic enim omnibus bonumvis applicetur) sed etiam quod sufficiat, ita explicat Alzator.

Secundus, quasi dicat, Redemisti Domine nos Christianos ex omni gente. Nam Christiani nomen ipsius est per omnes gentes, licet enim hi virgininiquariorum pauci essent, & ex paucis genibus, ac ferè ex iudeis sceliti, tamen representant omnes Christianos, & praesentes, & futuros ; sicut sensus representant totum populum. Tertius ergo populi Christiani vox & nomine loquuntur, dicunq[ue] se ex omni gente redemptos à Christo, ab eoque vocatos ad Christianism gratiam & salutem. Hoc est quod expressum dicitur cap. 7. vers. 9. Pessimum videlicet tam magnum, quam diu numerare nemo poterat, ex omnibus genibus, & tribubus, & populis, & linguis, fratres ante thronum, & in confitu Agni, amici filii albi, & palma in manu curva : & clamantes vox magna dicens : Salve Deus noster qui fecisti super terram, & Agni. Hoc est enim cantum nouum, quo celebrant nouum redemptoris

A mundi, id est, omnium gentium, per Christum factæ beneficium, quo meruit Christus facultatem resignandi hunc librum signatum, ut paulò ante dixi ; ut nimirum posse Iohanni, & per Iohannem omnibus Christianis omnium gentium, viatore à te redemptis, sibiique selectis cum eiusque mysteria pandere & explicare. Itaque hic sensus non minus quoniam primus appositus est. Quocirca plures esse sensus, si verumque coniungas quasi dicat, Redemisti nos Christianos Domine, nōsque tibi felicissimi & laudificissimi, non ex foliis Iudeis, ut olim ; sed ex omni gente : felicissimi inquam ; nam multos alios ex omni gente in sua infidelitate aut peccatis reliquisti.

Et facili res Deo noster regnum, & sacerdotem.] Vers. 10. Ecclesia enim est regnum, faciliusque, & regale faciendum Dei & Christi : consequens Christiani sancti, reges sunt & sacerdotes. Vide dicta cap. 1. vers. 6. Adhuc hoc, quia talibus decuit pandi hunc librum signatum continentem futura Ecclesiae mysteria, horum enim dicit sacerdotes, regis ac reges, esse concios. Verè S. Augustini in Sententia Irenæi 2. 4. Non caret, ait, regis pugilare, qui corpori suo ueraci rati nobiliter imperatur. Verè enim dominator est terra, qui carnosum suum regis legibus discipline. Vnde sequitur :

Et regnabit super terram.] Tum hanc mortuicium : in hac enim Christiani regnante, & dominante carni, mundo & diabolo : tum illam uiuentem in calis, eum in illam transferemus, ut hi seniores testulisti erant. Christiani enim qui adhuc hic uiuant, dominuantur terra rebisque terrenis ; dum vero per martyrium aut mortem ad Deum transiunt, dominantur & regnante cum Christo in celo : sunt ergo domini & reges cali & terræ. Alludit ad id quod Deus promisit Ecclesie Ilaic 61. vers. 3. dicens : Eris carnae glorie in manu Damiani, & diademate regni in manu Dei tui. Vide ibi dicta.

Quomodo in exitu omnes Beati sint reges, ita explicat S. Anselmus Epist. ad Hugonem : Tam erit difficultas inter Deum & eos qui ubi erant, & inter seipsos, ut omnes uocem diligenter fieri seipso, sed plus amorem omnes Deum quam seipso. Et propter hoc adest ubi voler, nisi quod Deum : & quod voler uero hoc uolent omnes : & quod voler uero vel emere, hoc ipsum uolat Deum. Quapropter quidquid uero quod uolat, hoc erit & de seipso, & de omnibus aliis, & de tota creatura, & de ipso Deo. Et sic si uigili erunt perfeci reges, quia quod singuli uolent, hoc erit & omnes simili cum Deo uero Rex, & quasi unus bonus : quia omnes unum uolent, & quod uolent erit. Et inferius cum dixisset, primum quo emitat hoc regnum, esse amorem, subdit : Denique quandoam regare in celo non est aliud, quoniam sic gloriantur cum Deo, & cum omniis sanctis Angelis & hominibus per dilectionem in eam voluntatem, et omnes uocantur sicut una perfida : et am Deum plenissimum tempus, & non incipi tentre quod ibi perfecit uis habere. Concordia cum Deo & hominibus, si tantum ipsi à Deo non discordent : & non incipi cum Deo, & cum omniis sanctis eius regnare. Nam secundum quod in concordia modi cum Deo, & cum hominibus in voluntate illorum, concordabat in se Deo & omniis Sanctis tecum in tua voluntate. Si ergo uis esse rex in celo, am Deum & homines sicut debes, & marcheris esse quod spars.

VERS. 11. *Et vidig⁹ audiri vocem Angelorum multorum.*] q.d. Vidi Angelos innumerabiles; & audiui vocem eorum. vna enim confusa voce clamabant: *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere votum suum,* &c. Ad litteram loquitur, non de Monachis & Religiosis, quos Nazianzenus vocat Angelos terrestres; sed de vetis & electis Angelis, qui sunt innumerabiles. Unde sequitur:

Et erat numerus eorum milia millia. J. Graec Complacit, legunt, *μετρήσας πολλάκις, & καταγράψας,* id est, myriades myriadas, & millia millia. Porro myriades myriadas sunt decies milles deinde milia. Alludit ad Daniel. 7. ver. 10. *Milia milium ministrabat mihi et, & decies milles centena milia affiebant ei.* Alazar ad lucrum huc accepit de sacrificio Mille, quod celebrabant 24. februario, id est, Sacerdotes: Angelorum enim proprium est in Mille sacrificio afflire, & sanctissimum Christi corpus venerabundos comitari. Verum superius docui, haec omnia in celo visa esse, non in terra, ac celestium gloriam significare, non terrestrium.

VERS. 12. *Dicentes vocem magna.*] Vox magna indicat ingentem animi affectum & ardorem ad glorificandum Deum & Agnum, eò quod hominibus patet, id est liberum Dei signum: nimirum enim gaudens Angelus de hominum commode & salute, id est, cum iis, & propter misericordiam laudans Deum. *Claror in Dei auribus est desiderium vehementer,* ait S. Bernardus Sermon. 16. in psalm. 90. Nam apud Deum vobis non magnus claror, sed magnus amor. Unde S. Augustinus in Sermon. *Conseruatis ait, clama, non voces, sed mente. Nam & tacuisse excedit Deum.*

Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem & dignitatem.] *Accipere,* felicit ab omnibus hominibus, vel accipere, non in se, sed in mente & ore hominum; ut felicit omnes homines agnoscant & laudent Agni virtutem, Graecē δίκαιον, id est, fortitudinem, & dignitatem, etiamque à suis idolis ad Christum, cuius reuera est, transferant. Nam aliquo Christus non potuit meteri dignitatem; ut ipse quis in Christo præcessit eius existimat & meruit, sicutque taua & tario quis eis operibus infinitum valorem, & vim metendi tribuit, ut docet Sanctus Thomas 3. part. quarti. 19. art. 3. Suarez & alii. Fasces ergo Phoenix, qui docuit Christianum fuisse hominem purum, & ob meritam vite sancte meruisse accipere dignitatem. Nam Christus ab initio suæ conceptionis fuit Filius Dei, nec aliam habuit hypostasi quam Filius Dei. Hoc est enim quod de eo predixit Gabriel B. Virginis: *Quod ex te magister famulus, vocabatur Filius Dei,* Lucifer. 1. Fasces multo magis Nestoriani, & notiti Sociniani, qui censent Christianum nec ab initio incarnationis, nec posita fuisse Deum, sed sua sanctitate meruisse ut vocaretur Deus, id est, ut dianus, quomodo iudices vocavimus Dij psal. 81. *Ego dixi, Dū filii, & filii Exaudi omnes.* Frustrā enim id ex hoc loco probare contendunt, cum aquæ ipsi fateantur hic non aliud dici, quam Christianum meruisse dignitatem, id est, nomen, famam & gloriam dianitatem; ut felicit ab hominibus bopoarent & coheretur, non tandem ut vit dianus, sed vetē ut Deus, ut videmus eum toto mundo coli & adorari. Meruit autem nomen verum, & famam & gloriam veram, non falsam, non ementitam, ergo reuera habebat in

A se diuinitatem, etaque Deus. Hoc est quod ait Apostolus Philipp. 2. ver. 5. de Christo: *Qui cion in forma Dei esset, non rapuum arbitramur eum esse.* Je quidem Deus & sed semper eximiam formam formam accipient, &c. *Hannibalis semper factus obediens usque ad mortem, rōmenses autem crucem: proper quod & Deum exaltavit idem, & donauit illi nomen quod est super omnes nomen: ut in nomine Iesu omne genere felicitas, celestium, reverentia, & infernarum: & omni lingua confessauerat, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.* Ecce hoc sicut accipere Agnum diuinitatem. Ita Lycanus, D. Thomas, Peterius, & alii. Se capite alibi iubemus Deum dare gloriam, honorum, sanctitatem, benedictionem, non in se (illis enim gloria & sanctitas cum in se sit immensa, ei nihil addere possunt), sed apud homines, faciendo feliciter ut homines cognoscant, & laudent Dei sanctitatem & gloriam.

Nota. Sicut septem erant ligilla libri lignati, quæ conservabat leprum illustres diuinæ prouidentiae effectus, ita septem hoc elogia dantur Agno occiso ea referant, quibus laudatur & celebantur septempli laude, scilicet Virtus, dominus, iustitia, fortunato, honor, gloria & benedictio. Sic & cap. 7. ver. 12. Deo, eò quod fuos a septem plagiis liberatis, septuplex datut docelegia a quatuor animalibus & virginisque utre seruatis, felicitate, & claritas. & sapientia, & gratiarum alio, honor, & virtus & fortitudo Dei nostre. Septempli ergo laude & hymno celebant se ptemphicem Dei prouidentiam.

Nota Secundi. Pro diuinis tamen Graecē est οὐτινός, id est, diuinus. & ita hic legitur Andreas, Aretas, Ticonius & Primatus. Sed alii psalmum legunt, *diuinatum;* unde ita videatur fusile primitus in Graecō: hec Alazar dicens in Graecō puerponi pro diuinitate. Sermo enim est, inquit, de ostensione diuinitatum in eatum communicacione, id quod diuinitatis est proprium, scilicet diuinitatem eis in misericordia dia & beneficencia, idque videatur verius. Nam inter οὐτινός & οὐτινός nulla est literarum affinitas, vt non videatur pro diuinis itcipillē ostendere.

Porro, Deus nomen accepit à οὐτινός, id est,

Deus Graecot, Latinus & Hebreus, & a diuinis.

diuinis, tam apud Latinos, quam Graecos & Hebrewos. Latini enim dicuntur Deus, quod nihil ei deit, aut quod omnia commoda hominibus dedit. Russus Deum vocarent Ditem, quasi diuinitem. Audi Ciceronem de Natura deorum: *Terrana autem via omnis a quo natura Dūi patet dedicata est, qui dices, ut apud Graecos οὐτινός, quid & omnia recidunt in terram, & triuunt in terram.* Graecē οὐτινός, id est, Plura, vel Pluris Deus, à οὐτινός, id est, diuinis, nomen accepit. Hebrei dicunt οὐτινός faddai, quasi οὐτινός fidei, id est, cui est sufficiens, abundantia, econcipioce omnia rerum: hanc enim significat dei; unde multi Latinum Deus, & Graecam οὐτινός, id est, diuinis, deducunt. Sic & in lingua Ilyrica Deus nomen haberet diuinis: illyricē enim Bogh est Deus, Bogat deus, Bogazus diuinus. Deitas enim in eo consistit, quod sit diuus & affluens omni sapientia, bonitate, iustitia, omnib[us]que gratiis, attributis, perfectionibus, omnique bono. Hinc de Deo ait Apostolus, quod sit diuus in spiritu qui innoveat nomen, Roman. 10. ver. 12. Et de Christo: *Propper, vos cernitis faddai est, eum estis diuini, 2. Coelieta, 2. ver. 9.* Et,

In Apocalypsin. Cap. V.

III

Et, Deus autem, qui dives est in misericordia, Ephes. 2. 4. Et, O altissime dominus tuus sapientie & scientiae Dei! Rom. 11. t. t. ver. 3.

Et sapientiam.] Scilicet plenam & perfectam, puta rerum omnium cognitionem, sit Gloria. Unde Lud. Molina 1. part. quart. t. 2. art. 8. disp. 1. memb. 7. ex hoc loco probat Christum hominem in Verbo videtur omnia praeterita, praesentia & futura, id est quae videtur infinita; quia debet ut eius actuali cognitio ut minimum tam latè pateat, quantum ipius dominario ac potestis fere extenderit. Hoc autem ad omnia iam dicta se extendit. Ergo, &c.

VERS. 13. *Et omnia creatura.] Sic ut ver. preced. Angelii, ita hic omnes alias creature in visione videt sunt Iohannii laudare Agnum, ob referatum ab eo liberum signatum: quo per prosopopiem significatur admirabile fuisse Agni beneficium in referendo libro, ob quod omnes Angeli & homines ibulent; ita ut celum & terra, omnesque creature irrationalia exultaret, scilicet exultarent, si festu & exultione prædicta essent. Congaudentes enim hominibus quasi heris suis: creata enim sunt a Deo ut feruunt homini, unde & cum homine renovationem sui expectant. Rom. 8. ver. 19. Addit Rupertus, Gaudent, inquit, non quia redemptio, sed quia creata sunt, id est Deum laudant non rationali aut vocali confessione, sed naturali quadam fui status presentatione.*

Quia in celo est.] Puta sol, luna, stellæ, ita Ambrasius, Rupertus & Peter. Alter Aleazar: nam est in celo, refert ad Christianos; est super terram, ad Indios, est sub terra, ad damnos & dannatos; est in mari, ad Gentiles: quasi dicat, Omnes Christiani, Iudei, Pagani & Damnos, licet insipi, glorificare Agnum. Verum hoc mysticum est, non literale.

Et sub terra.] Hac sunt animæ existentes, in Purgatorio: illæ enim licet in portis sint, amant tam et laudant Deum & Agnum, à quo breui sperant liberationem, salutem & gloriam. ita Franc. Suarez, Rubera, & alij passim. Rupertus, D. sunt damnati & damnos, qui coguntur Deum & Christum agnoscere & reuerteri, non voluntaria confessione, sed exacta concessione, sit Rupert. & S. Gregor. 4. Dialog. cap. 42.

Dies, Pfal. 113. verl. penultimo, & Baruch 2. verl. 17. dicitur: *Nos mortis laudabunt te Domine, neque amores qui defunduntur ad infernum. Respond. Senius est. Mortui non laudabunt te Dominum, scilicet ea ratione & modo, quo nos viventes laudamus, numerum voce communis & publica eorum viventibus. Vide dicta Baruch 2. verl. 17.*

Et quae sunt in mari.] Puta pisces, margarites & gemmas, &c.

*Et quae in eo.] Scilicet mari. Graeca iau habent, τὸν οὐρανόν, que in eo. scilicet celo, terra & mari. Repetit vi in mari, subdens, *Et quae in eo, ut significaret creature in mari existentes longius absesse à glorificatione Dei & Agni, & tandem reuera Deum & Agnum glorificare. id ergo & quae in eo, confirmatione est eis quod precessit, Et quae sunt in mari. Alter Ribera: refert enim νάρα ad Grecum θάλασσαν, id est, creaturem, quod est acutum, q. d. Omnia quae sunt in hac creature, terra & mari.**

Nota. Hec omnium creaturem doxologia

A significat, omnes creaturas esse sub Christi, equali Dei domino & imperio, illudque maxime cognituras, veneratas & adiungatas in extremo iudeoio, cum mysteria huius liberi signati, puri iudicium, valuerant totius mundi, ipseque Christus iudex toti mundo gloriolus apparabit. Tunc enim plangent omnes tribus terræ, & pugnabit orbis terrarum pro Christo contra infidelitatem omnium enim creaturae videlicet, quidam ipse fit index viuorum & mortuorum: quocissa eum ut talera coler & adorabut.

Ducentes.] Mira voce, qua Letabundus creatura suo modo laudant Deum creatorem suum. Huius specie illud Philonis libro de Plantatione.

B *Noi pauli ante finem. Fertur, inquit, fabula à sapientia viru ad postures per manus tradita. *Et autem talis. Olma cum rerum mundum opifex abfuerat, quendam è Prophœtis: operari, nesciuid quid desideraret mundum creatum nisi in terra & aqua, sive in aere & celo? Respondit ille, est quidam perfecta & plena uirgo omnia, unum tamen se requiret, laudatores bonorum fermentem, qui uestrum omnibus vel quod maximum obsecratis, que videtur, non tam laudet, quoniam enarrat: ipsa enim eminenter spernit Dei sufficientissimum esse laudem, nulo egentem auxiliarie. Hoc respondit pars omnium placuisse fertur; nec modis pauci exercitus genii canorum & majestosum, ex una diuinorum potentiarum virginis membra, quam memorem vocare. Hoc est prophetarum fabula: ex cuius auxiliariis deficiunt, nabiliter ait Deo magis, propriano quoniam benefacere i' nabilitem creatura quam gravis agere, cum praeterea nihil reprehendere videat.**

Moraliter discimus hic ab Angelis & celitus variis actus gratulationis, amoris, laudis & iubilis, quibus Deum & Agnum crebè obsummarie eius maiestatem, sapientiam, sanctitudinem, & ob beneficia creationis, confirmationis, gubernationis, &c. sed maximè incarnationis Verbi, & redemptiois nostræ, celebrare debemus. Primum est, ipsa eius cognitio, consideratio & professio, quia profutem ipsum esse Oceanum immensum efficiente, bonitatis, sanctitudinis, perfectionis, beatitudinis & glorie, à quo veluti fonte omnes Angeli, homines & creature guttulam suæ existentia, sapientia & virtus emanant & participant. Ipse enim est omnium principium, omnium finis, omnium conditor, imò creator ex nihilo, omnium fulgentiulum, omnium locus, omnium usus, duratio, terminatio, ordinatio, concordia, coniunctio, consummatio, preferentia per gratiam & gloriam, quana per Christum nobis communical. Ipse est omne bonum Angelorum & hominum, ac ratione naturæ, quæ est, & quæ non est, sed est, & ab eo creari potest. Ex hoc actu requiriunt Secundus, scilicet summa eis reverentia & admiringatio: considerantes enim immensum hanc diuinitatis eius excellentiam, & ex altera parte nolant, valitatem, & abyssum nihili, summe eam reverentur & admittantur, summeque nos sub ea demissimur & humiliamur: perinde ac Seosphini per reverentiam velant facies suas coram ea, ita capite & ver. 2. Terter, est, aduersus amoris concupiscentias, quo cum ut audirem omnis nostri boni sumere diligimus, cique dicimus: Tu Deus meus, & omnia tua, Deus coru mei, & pars tua Deus in eternum.

*Operibus
Dei ad de-
bet, nisi aliis
major &
laudat.*

*Moral. de
septem adi-
bus amori
& laudis
Dei.*

Quartus est, actus amoris amicitie, quo eum A purissima charitate & benevolentia amamus & quia propter suam infinitam præstantiam & dignitatem infinitus est omni amore, omni gloria, omni laude, omni cultu; omni veneratione, omni obedientia & obsequio. In ipso enim est omnis bonum, omne pulchrum, omne delectabile, omnis dulcedo, omnis quiet, omnes diutiz, omnis nobilitas, omnis maiestas, omnis sapientia, omnis potestia, omnis gloria, & quidquid mere concipere possit, non invenies plus. Quocumque mens amans hoc bonum impenitentem, fastidit omnia bona creata, velut umbra, somnium & tenuem picturam illius summi boni. Porro Sanctus Bernardus, Sanctus Bonaventura, & Richardus Victorinus tract. de Gradibus charitatis, huius amoris variis aliagnis rum gradus, cum effectus & doctes. Primus est, quod amor sit inseparabilis, ut anima cum Apostolo dicere possit: *Qui nos separabit a charitate Christi?* Secundus, quod sit infanibilis: *ignis enim nuncquam dicit, Sufficit.* Tertius, quod sit innatus. *Peritis enim illi ex morte dilectionis: & aqua mola non perirent extinguita charitatem.* Quartus, quod sit delectabilis, ut dicat anima hoc amore ebas: *Iurodixi me rex in collaris sua: fulcere me feribus, fligate me mala, quia amore longior.* Quintus, quod vulneret animam ardentes desiderios, & plurimi, quibus opere & procurat quantum potest, ut omnes cum cognoscant, nuncane, ament, colant, laudent. Sextus, quod semper Deum fitat, semper cum precierem habeat, in omnem creaturam ad eum ascendat, tuncque contemplatur. Septimus, quod desideret diffundi & esse

euum Christo, non radio vix, sed ut fruatur discipulo suo.

Ex hoc amore & cœpius Quintus actus summi gaudij, quo mens gauder de Dei Circumcis, Domini Petri & Redemptoris sui attributis & perfectionibus immensis, nempe quod Deus noster sit optimus, potentissimus, fidelissimus, gloriosissimus, omnibusque bonis quaquatuor etiam circumstans. Ex gaudiisque Sextus actus granulationis, quo illi tamquam Deo nostro tamam majestatem, tantas opes, ramam felicitatem granular, dicens: *In te omnis gloria & dignitas, omnes diutiz & thesauri, omnes voluptes & consolaciones, omnes delicias, omnia gaudia, omnes beatitudines. Tibi omnia illa debentur;* & si quid illi deceller, aut si quid his addere possit, omnia mea ad id liberalissime expenderem. Tu enim illi dignissimus es: tu dignissime hac congruant. Tibi ergo ea granulas, tibi congaudeo. Ex granulatione sequitur Septimus actus iubilis, quo eum Beatus exultantes de tanta Dei profici gloria, jubilamus & dicimus: *Sedatis in throno & Agnos benedictio, & boni, & gloria, & pietatis in secula secundum. In ea tamen subtiliter mem, qui infinitus pluris est omnia quae sunt, & in infinito mundis estis pollii; qui infinito amore & iubilo dignus es: ac prouide in quam nocturna eorū suum laudando & exultando effundit, operatique, si fieri possit, infinita coeda, quibus cum infinitis amoretib & laudibus celebaret: denique inuita omnes Angelos, omnes homines, omnes caelos, omnis annuntiatio, omnis creatura, ut faciem ei iubilare, anque: *Reverendus omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltare eum in secula.**

C A P V T S E X T V M .

S Y N O P S I S C A P I T I S .

Agnus aperit septem libri signati sigilla, mimorum: Primum aperit vers. 1. & exit equus album cum equo, habente arcum & coronam. Secundum aperit vers. 3. & exit equus rufus cum equo, habente gladium magnum. Tertium aperit vers. 5. & exit equus niger cum equo, habente in manu statuam. Quartum aperit vers. 7. & exit equus pallidus, cœnsis fidem mortis, quem sequatur infernum. Quintum aperit vers. 9. & prodens anima sanctorum Martirum petentes vnde datur. Sextum aperit vers. 12. & habens terra matrem, sol abferatur, luna ut sanguis rubefacta, stelle de calo cadunt, omnes homines territi in ffeluncas se abundant.

Vers. 1. Et vidi quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens, tamquam vocem tonitru: Veni, & vide,

2. Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exiit viuens ut vinceret.

V E R S . 1. *T*ardius erat de quadriga animalibus. *Primum*, ad eum primordia, parta fero, ut pater cap. 4. vers. 7. sequitur enim secundum, tertium & quartum. Porro leb ostendit hanc vi-
sionem equi albi Soli domini, dicens: *Veni, & vide:*

quia Christus eius fessor & eques hic inducitur, ut rex, hostiisque decessor, victor & triumphant, ut mox probabit.

Et vidi: & ecce equus album.] Et quaque pri- **V E R S . 2.**
mis libri signati sigilli quatuor prudenter equi, scilicet primus albus, secundus rufus, tertius nig-
er, quartus pallidus.

Queres, quidnam hi significant? Primum. Equi qui Videlius per equum album accipit predicationem Euangeli, que mundum subegit si-
bi & Christo: per tres reliquias accipit della-
fames & pestes à Christo predicato in Eu-
geli.

Secundum, Beda per equum album & equi-
tem, accipit Apostolorum ceremonia & victo-
rias: per rufum, passionem Martirum, qui Apo-
stolos

In Apocalypsin.

Cap. VI.

113

stos proximè seculi sunt : per nigrum , dolor & malignitatem hypocritaum , & falsorum fratreum : per pallidum , veritas & fraudes hereticorum.

Tertia. Tertio, Andreas Cœsar. & Aretas, in prima & secundo equo conseruentur Bede : per tertium vestitum , purum equum nigrum , accipiunt infernatum Christianorum à Christo & fide apostolam : per pallidum autem , accipiunt eorumdem punitionem.

Quarta. Quartum, Ambrosius per septem sigilla putat portendit ea quae septem mundi exstabunt , Sangis & electa conseruentur , aut contingunt. Vnde quatuor prima sigilla referunt ad vetus testamentum , puti ad facta & gesta quae in eo continguerunt : tria vero ultima referunt ad nouum testamentum , ut scilicet quintum sigillum pertinat ad Martyres ; sextum ad Indoeorum reprobationem , & Gentium vocationem ; septimum autem ad Antichristum.

Quinta. Quinto, Rupertus, Septem, ait, sigilla significant leprosum primaria vice Christi mysteria , portantiautem , crucem , resurrectionem , ascensionem , Spiritus sancti missione , Gentium vocationem , & vniuersale iudicium.

Sexta. Sexto, Alexazar per quatuor prima sigilla , putat per quartu diversicolorum equos & equites , censet representari conversionem & felicitatem Iudeorum qui Christo credunt , eque se subdunt : per tria vero ultima significavit infelicitatem & penas Indoeorum Christo incredulorum & rebellerum . Vnde ipse hic noet . 3. Quatuor , inquit , amores inordinatis homini , mundi que dominabantur quasi tyrauni : prius erat , nimius amor vitae ac deliciarum ; secundus , diuinarum ; tertius , honoris ; quartus , proprii sensus ac iudicis . Ex hisce Christianos , præterea primitus Ecclesiæ , eripuit Christus . Nam à proprio iudicij dominatione est subduxit , dum eis fide subiecit , quo spirituus vite fundamentum est . Deinde honoris studium disputavit , dum eos excitauit ut Christi fidem liberè inter eos Gentilium probra & famas profitearentur & predicarent . Tertio , per Euangeliæ & voluntariam paupertatem , in eis cupiditatem diuinarum extinxit . Quartu , docuit vitam contempnere , & amare martyrium : vnde quartu equo pallido insideretur , significans mortem & martyrium Iudeorum qui Christum sive feculi : tertio , nigro feliciter , insider egestas , quam patiuntur pauperes ; secundi rufi felis est ipsa pacis perturbatio , sive audacia quæ pacem perturbat ; vnde durus est gladius , ut tolleret pacem de terra . pmi , albi feliciter , felix est Christus , transfigens corda , iuxta illud psal . 44. verl . 6. Segura tue anima , sapientia sub te cadent . In corda inimicorum regnus . id est , eorum qui prius erant inimici . Sceleros ergo quatuor equorum sunt , Fides & veritas , audacia , egitalis , mors ; que quatuor amores inordinatis iam dico intermixtum . Hinc apud primi equi color est albus , quod est symbolum mansuetudinis . Secundi equi color est rufus : hic enim symbolum est audacia & ardor . Tertiij color est niger , qui est symbolum humilitatis ; quarti , est pallidus , quia veht mortem , quæ facit pallidos . Portò apud equus albus tribuitur fidei : quia color albus proprius est equi circius & manuikeri : vnde quoniam equus albus pilus est lenis ac mollis , instar filii fe-

A trici . Hinc etiam eoque albi alii allorum colorum sunt imbecilliores . Vnde Virgil. in Georg . Coler . sit , eis deterrimus albu . Ita fides Inciter domat hominis iudicium & rationem , illamque quasi infinitam subigit Christo .

Rufum , fides pingitur hic quasi eques gestans arcum , per prospiciorum , ut per eam Poëte amori , sive Cupidini arcum & sagittas affingunt , ut significant efficacissimum amoris vim quæ coeda ferit & faciat , ita ut ea trahat & ducat , non quod ratio , sed quod amor ipse ea rapit . Sic enim fides rapuit homines in amorem rei misericordie & mortis , patet Christi crucifixi , ut in eo omnem spem & felicitatem reponerent . Hinc gestat coronam in signum victoriae , vnde ait S. Iohannes Epist . 1. cap . 5. verl . 4. Haec eis vitoria quæ tunc inaudire , fides nostra .

Verum hæc omnia allegorica sunt , non literalia , atque ingeniosè adinuentas ad aptam sensus præconcepit accommodationem , ut sedicet is singulis visionis partibus congruè adaptetur . Addit , communis Patrum & interpretorum sententia est , sellorum huius equi non esse fidem , sed Christum .

Septima. Septimus , Aureolus & Viegas per quælibet Septima horum equorum accipiunt Romanum Imperium , sub diuerso ramen Imperatoribus , qui per scelotes & equites significantur , vti Zacharias cap . 6. quatuor monachas designatae per quatuor quadrages . Cuicunque symbolo ratio Prima est , quod equus sit animal imperiosum & gloriosum , vti est monarchia ; Secunda , quod imperia quasi equi à Deo gubernatur , laxatis vel restriictis eorum habentis pro Dei libitu ; Tertia , quod imperia perinde ac equi pernices decurrant , & zapte ruant , siisque scelotes & reges excutiant ; Quarta , quod equus sit animal bellicosum ; item petulans & lascivium , talia quoque sunt imperia .

Equis ergo primus , putè albus , significat imperium C. Caligula , qui Christi Euangelium non impeditur , sed in Iudeos Christi hostes defensit . Secundus equus rufus significat imperium Nerois , qui habet gladium magnum : quia fuit crudelissimum & maximè cruentus . Tertius equus niger significat imperium Titi , qui Hierosolymam obfedit , atque fame & gladio vastavit . Cui dicitur : Viam & aleum ne leferes , id est , ne tangas Christianos , qui propter charitatem vinn , propter misericordiam oleo comparantur . Christianos enim non leferet Titus , sed ex Ierusalem Pellam exaserbat , testis Euseb . lib . 3. cap . 5 . Titus in manu haberet statuam , id est , divinam iustitiam ; huius enim ipse fuit executor . Equus pallidus significat imperium Domitiani , qui sua persecutio ingentem metum & pallorem cum Senatus Romanis , nam Christians insultauit , quos patrem bonis , patrem vita spoliavit . Vnde ipse vocatur hoc mors : quamebrem ipse quoque à suis occisis est , & in infernum ob sua scelerata detrusus . Notat Viegas , rectè huic equo insidetur mortem , ob cursor fui velocitatem , quia ipsa non solum homines consequitur , sed & sepe praecurrit , cum eorum spes quasi antevolam demolitur & preseculit . Rufum , equum hunc esse 2° u . id est , pallidum , vel , ut Tertullus de Pudicitia cap . 20 . verl . tit , viridem : quia mors impii est pallida , id est , metuenda & tristis , cibique facit fuscidos ; bonis verb est viridis , id est , suavis & placida , spemque præberet mellis viæ eternæ .

Equus im-
perii ob
quaror
males.

Quintum sigillum in lucem proferens an-
mas insectectorum, significat imperium Traiani,
Adriani, Antonini, & ceterorum sequentium,
visque ad Diocletianum, qui ad sextum sigillum
pertinet. Tunc ergo plurimi fuerunt Martyres,
qui sub altari clamant, & vindicantur à Deo po-
stulantes.

Sextum sigillum significat acerbissimam per-
secutionem Diocletiani: in qua terra mortis si-
gnificat omnium Romanorum praeditum, eius
iustitia, contra Christianos commotionem. Sol, id
est, Christus, vallis est tunc obscurari & denigrari
apud infideles: luna, id est, Ecclesia, fada est ru-
bea: stellæ, id est, multi persecutori virtù à fide & celo
excedentes.

Septimum sigillum, de quo cap. 7. significat
magnum Ecclesiæ commotionem, consolacionem,
pacem & latitatem sub Constantino Mag-
no, profligatis quatuor angelis malis, id est, quatuor
tyrannis. In ea factum est silentium per di-
midiam horarum, quod significat persecutionem
latentes & silentem Iuliani Apostolorum, sed bre-
uissimam: tandem enim bitemmo regnauit Iulia-
nus, ita Aureolus.

Hac sententia ex ipso tertio verbum apposita
& plausibilis videtur; verum ei obstat videtur
Primo, quod tantum futura in Ecclesiæ à Christo
visque ad Constantiū complectatur: à Con-
stantino falso ad Antichristum; cum tamen inter
utramque multa & mita contingere, quæ no-
tanda & praedicenda, ac tempora Constantini &
praecedentium Imperatorum. Secundò, quod
quatuor equos tantum videtur Iohannes, iam au-
tem decem fuerunt Ecclesiæ persecutores: ergo
decem oportuerat eum videte equos. Tertio,
quod hæc expeditio quinto sigillo complectatur
tertia persecutio, que fuerunt à Traiano visque
ad Diocletianum, alii vero sigilli singulis fini-
gulis tantum persecutioe attribuitur: cum ta-
men illa Traiani & sequentes æquæ acres, imò
actiores fuerint, quæ preceudentes. Quartò, vi-
detur Iohannes quatuor equis omnes Ecclesiæ
persecutioe vollis compliciti: nam post eos
quinto, sexto & septimo sigilli non equos, sed
alii visiones in medium producunt. Cum mutat
equos in alias visiones, si de ildem perfectionibus
agit: vna enim altera in materia, modo, au-
tope, acribitate, &c. fuit simillima. Cum ergo
priora per equos aperte denotarent, etiam posse-
tores per equos designaque fuisse videantur.

Omnis ge-
nus.

Dico ergo, septima sigilla significat septem
mysteria, quæ ac tempora, arcana & seceras, à
Deo facta & signata, quibus tes quæ his sigil-
lis continentur, ordine queque suo, fuōque fe-
cuso successu, ante & visque ad Antichristum,
fascinque mundi (nam futura sub Antichristo,
& in fine mundi, ipso libro lignato delicta com-
tinente) manifestabuntur, & re ipsa euident, ita
ut uno deficiente mox ordine suo succeder aler-
rum, quod proxime sequitur, v. g. ut deficio se-
cundi sit incloso tertij, & deficio tertij sit in-
choatio quarti, ut decui cap. 5. 1. Itaque primo
sigillo induxit hic Christus quafi eques alba-
nas, qui cum tribus sequentibus equis & equiti-
bus, patè rufo, nigro & pallido, successu certa-
bit, & quafi duellum imbit, singulosis tandem
prosternere & debellare; nimis ruris Genitiles, quos
significat equus rufus; hæreticos, quos significat
equus niger; Turcas & Saracenos, quos signifi-

cant equus pallidus; ita ut cum omni hostium &
hominum genere certet, vincat & triumphet.
Itaque cùm in primo hoc sigillo ait Iohannes:
*Ecce equus album. & qui sedebat super illum ha-
bebat arcum & duas est corona. & exiit vincens
in sanctis:* Respondens explico & dico, hoc sym-
bolo albi equi & equis, significari bellisissi-
mum & victoriosissimum primitus Ecclesiæ fla-
rum. Nam equus Primo symbolum est belli, vnde
de Virgil. i. Aeneid. ait, Anchisen patrem Aenea
vitis albis equis exclamans:

Bellum è terra bovis portas:

Rebus armatur equi, bello nec armata parantur,
Et duellum equorum prolem Lucretius appelle-
bat. Hinc equus Marti apud Gentiles faceret etiam,

cùmque Marti idibus Decembri immobilant.
Narrant Plutarch: & ex eo Plinius Hieroglyph. 4.
Horum post mortem apparuit Olsridi, cuique
sciliciter quod animal bello esset velutus, respondisse equum. Cùmque Olsiris leonem prefare arbitraretur, respondisse Hocum: post quidem
leonem auxilio esse, venum vbi semel fugans ar-
ripuerit, freuocabilem abire: cùm aliquo bel-
latori peccati efficer nonnumquam edere, non
numquam ex inclinata iam acri rotundum hostem
agredi: idcirco equum omnibus his officiis magis
commodum & officiosum esse. Aristote, in
Ethicis, eam præcipue virtutem in equo laudat,
quod sit ad currendum portandumque homi-
nem idoneus, & ad inuidendum expectandumque
hostem minimè formidolosus. Hinc & Za-
charias cap. 6. quatuor monachiarum conflictus
reprehens per equos albos, rufos, nigros & va-
rios; & ad eos alludunt hæc quatuor equi & equi-
tes Sancti Iohannis, hinc forecū uide in quoque
alludunt ad quadriformes illius cui aurigis, pu-
tū ad quatuor Citensem aurigam factores,
quatuor coloribus discriminatas & denomina-
tas, quæ S. Iohannes ecclæ Romæ & albi ele-
bres, inter se non raro decertabant: imò postea
Lepe, ac nominatum sub Iustiniano Imper. graues
in rep. seditiones & tumultus concitarunt, teste

D Procopio in Anecdoto Iustiniani, Marcellino in
Chronico, Theophane & Zonara in Iustiniano,
dum quisque in suam factioem plutes, etiam
principes petrauit, & ad in aduersam factioem
per cedes graffandam concitavit, uti auorum me-
moria in Italia fecerent Gibellini & Guelphæ.
Erant enim in Circenibus aurigæ, alii albæ, ali
rufæ, ali prafinæ, ali veneti, de quibus omnibus
extate Epigrammata lib. 5. Anthologie, &
Dio in Domitiano lib. 59. & Suetonius in Vitellio
cap. 14. Albæ respondent albo equo & equi-
ti Sancti Iohannis, rufæ rufo, prafini nigro, ve-
neti pallido. Prafinos enim color est porrectus,
fus viridis, confutatus erit fulvo & nigro, ita Pla-
tione in Timo; venetus color erat cyanus, fuscus
caruleus, puti marinus, ait Vegetius, qui ad pal-
lidum accedit.

Potè hæc quatuor coloribus videntur re-
præsentare quatuor elementa, eorumque inter
se pugna & concentrationem, nimirum rubro
ignem, rubet enim ignis: albo aëtem, albus enim
videtur aëris, cùm ferens est: veneno, fuscus carculo
aquam & mare: prafino, fuscus viridi terram, viridi
gramini vestram. Hæc enim quatuor elementa
moderant, intèrque se commixta & contem-
pserunt summus auriga Deus. Vnde de origine vene-
torum & prafinorum sic in antiquis historiarum
Colle

Eque sym-
bolum est
primo bel-

In Apocalypsin. Cap. VI.

115

Collectaneis Cod. Vatic. 96. legimus: *Onomam primus inuenit Circensiam colores, quibus terra & maru quasi certamen representauit. Mittebantur fortis; quem vero continget terra dicere agere certando, illi vellem viridem induebat; ceterum autem, qui vires marie agebat. Hoc certamen 2.4. die Martis Onomam consistunt. Quid si color viridis viriger, terra fertilitatem emere fierebant; si cernulus, tranquillam maris navigationem. Quare ariete apribant villorium viridi colori; nautae certato.*

Secundū. Imperii. Secundū, equis symbolum est imperii. Carthaginis murorum fundamenta fodiendis oblatum est, alii Virgil. t. Aeneid. cap. acru equi. Hinc vibem fore bellicosam & dominicarem consuetabuerunt. Narrat Suetonius in Iulio Cesare cap. 61. in domo Cefalii natum fuisse equum humanis propè pedibus, vngulis scilicet in digitorum modum subtilibus: ac aruspices respondisse, portentum orbis imperium ei apud quem equus huiusmodi editus esset. Eum itaque Cesare magna cura ait, nec patientem secessus alterius primus ascendit. Dedit & Alio Pertinaci, qui post Commodum Imperium acripiuit, inaudicendi tegum signum equi. Nam ea qua natus est hora, equus pullus in regulas ascendit, acquis ibi brevi tempore spatio commentans, simul & decidit & expiravit. Quid Pertinaci futore sublimitatis, quamvis modicum duratur, augurium fuit. Denique Suetonius in Nerone c. 46. narrat eius altutorem, quo maximè delectabatur, i. somno visum esse posteriori eorum parte in simile speciem commutata, ac tantum capite integro binitus edere canos: ostendo fuit, i. s. Sueton. quid illa equi ferocitas in simile ludibrium esset abitura.

Tertiū, equus symbolum est victoria, sic de Marculo canit Virgil. lib. 6. Aeneid.

*Hic rem Romanam magis rupendunt rumulis,
Sicut equi, sacerdotum Panis.*

Ex adiutorio Flaminii Consul contra Annibalem proficisciens, cum in equum insuliter, equus repente corruit, consulemque lapsum super caput effudit, in aspergimienti incipiit lignatum, ac Plutarctus quo paulò post ipse cum exercitu, sedisimis clade apud Trasimenum lacum, ab Annibale superatus & casus occubuit.

Dico ergo Primi, equus albus fuit Apostoli, alioquin precones Euangeli, vt S. Ignatius, Polycarpus, Dionysius, &c. per quos Christus orbem debellauit, libique subiecti, ita Aretas, Andreas, Haymo, Ticonius, Riberia, Peter, & alijs passim, qui fecerit S. Irenaeum, premunim & priscum hujus excommunicationis auctoritem, in eo vno ore consentiunt & conspirante omnes.

Nota. Apostoli recte comparantur equo, vt notat Thomas Anglicus. Primi, propter eius alacritatem & ferociam in pugna, quam pulchre hisc eius elogis describit Iob cap. 39. verl. 10. *Gloria nemorum nra terror terrarum rugula fida, exultat audiles, in occasum pergit armatis, contemnit pavorem, nec cede gladio. Super ipsam ferae pharetra, subrabi hastis & cypris. Fervens & frenens fortes terram, nec reparat tuba funere clangorem.* Vbi audiens buecinam, dicit Vd: *principis uictor acer bellum, exhortationem ducunt, & uoluntur exercitum.* Et Virgil. 8. Aeneid. *Quadrupedante puorem sonum quatinus rugula campum.* Quocirca Plato, cum in equum aliquando confundisset, ille in tetram desiluit, dicens, veteri se ne equino quopiam fastu

contaminaretur. Tales fuere Apostoli, nimurum in pugnando contra diemones, inmundum & peccata ferocias, ignemque spiantes. Secundū, proprie officium equi portandi equitem de quo adagium: *in eo ut quis, succedit ut regis.* Equus me portas, ait rex. Cum enim iuvens quidam sub rege Philippo stipendi faceret, monitus est ut milionem peteret, & militia le abdicaret. Ille negauit se facturum, dicens se commodissime vivere, ut qui & pedibus alienis, puti equi, ingredieretur, & aliena pecunia, pura regis, pauperetur. Unde Horatius in Epistles, sub Arisippi persona hoc vifpar.

Splendidus miles est equus ut me portet alias rex,

B Idem facit officium Apostolorum. Apostoli enim quasi & qui portarunt equum Christum, tum per factam operationemque per Euangelicam prædicationem. Equus ergo Christi fuit Paulus, Andreas, Johannes, &c. Tertius, propter mitram equi agiliter & velociter. Similiter enim de Apostolis dicitur: *in omnem terram exire foras carum, & exstant ut gigas ad currendum viam à summo calo egrediunt eum, & exorsus eum usq; ad sumnum eius, psalm. 18. v. 7.* Quartus, propter equi patientiam & obedientiam, qua fratre sc. regi & quaqueretur ad utrum equus agi finit. Sic enim

C Apostoli gratia Christi diuolum & infinitum per omnia fecuti sunt. Denique, quia equus symbolum est salutis & felicitatis, per bellum fortitudinem & victoriam parta. Sic enim Apostoli salutem & felicitatem, certando contra infidelitatem & impletatem, pepererunt orbi. Quocirca Zecha-

Ter. cap. 10. verl. 3. ait: *Pofide Dominus dominus tua quod equum glorie sue in bello.* & Proverb. 2.1. verl. 31. *Equus paratus ad diem bellici.* Dominus autem salutem tribus & Habacuc 3. verl. 8. *Affender super equus tuus, & quadriga tua salutari.* & psalm. 67. verl. 18. *Curus Dei datur molibus multiplex.* Ergo Deum, vel Christum in equum ascendere, est cum in auxiliu ac salutem populi sui, quasi bellatorum contra hostes propeare & pergete. Sic angelii tuantes Elioseum contra Syros, in equis & quadrigis bellis apparetur. 4. Regum 6. v. 17. Si equis terribili pro templo & ludis pugnant, Heliodoro volenti garam templi invadere, priores calces elutis, 1. Machab. 3. verl. 1. p.

Dico Secundū. Scissor huius equi est Christus, ut patet cap. 19. verl. 1. t. de quo pulchre Origenes bon. 2. in Cant. ad illud: *Equivari Pharisaei affidimur te.* Equus, inquit, & equitatus Dei & Christi, sunt Apostoli & animi sancti. Scissor est Verbum Dei, cuius illa frumentum suscipiente, ut quoconque voluerit flecat eas, ita ut ad omnia bona non à se, sed à voluntate scissori ducantur & reducantur, aequo à malo refringantur. Hec scissio, inquit Thomas Anglicus, fit media sella, E que est iustitia vice, de qua dicitur psalm. 88. *In iusta & indicione preparatio sedis tuae.* Huius scissoris duo calcaria sunt: timor, quo declinatur malum, & amor, quo perficitur bonus; frumentum est virtus prudentiae & discretionis.

Dico Tertiū. Atcus Christi est sacra Scriptura, sive verbum Dei, de qua tot procedure sagittæ, quot verba & scientia. Hoc arcu Christus alios occidit, putat demonem, mortem, peccatum, infernum; alios vulnerat ad vitam. Vel posita, arcu hic est Euangelica prædicatione, gratia & vocatio, qua Christus bolles proferunt, & homines sanguineis sagittis vulneratos, ad Dcū & salutem adducuntur.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Secka est Christus.

Actus est predicatione.

Tertiū, vi.
deinde.

Prima cas.
fa.

adducit. Hoc est quod ait Iaias cap. 49. vers. 2. *Dominus ab terra vocans me, & posuit me sicut figuram electam, in pharao sua abscondit me. vide ibi dicta.*

Equis albus signum bellum fortis & vi-
gatulum.

Dico Quare. Equus hic est albus, ut significet kerum & felatum fore hoc pealium, viptore fuscum habiturum eetiam victoriam. Vnde & Christus corona magnatur: quia rex est & vicit. Victor inquit, non ut dux castrorum apud homines, sed qui eum subigendo ex hoste faciat amicum, ex impi pium, immo faciat eum multum fumum, quoniam noua figura viratur ad alios feriendos & imbigidens. Christus enim ex hostibus a se proficiat & perculsi, confusat fibi nouas figuratas, quibus alios, & alios sui amore transfigat. Hoc enim facit haec figura, pura charitas & amor Christi, ut ea perculsi, non sua fobus fatute sunt contenei, sed omnium aliorum fatuorum sitiant, tamque ardenter procurent. Quocirca alios eadem sua figura, qua ipsi conficiunt, figurant & feriunt. Hinc ab Iiia vocatur haec figura cleda. Et Piatres Sagittata, aut, poteris acuta, psalm. 119. vbi S. Aug. Sagittata, aut, poteris acuta verba Des sunt. Ecce sagittaria & transfigurata corda, ut amor exercitor non univimus comparatur. Sagittata et amans ut aduersus animam sagittata ut faciat amandum. Et, Sagitta tua acute (hunc papili sub te cadent) in corda inimicorum Regis, psalm. 44. vers. 6. Huius victoria symbolum est equus albus. Vnde apud Philostratum in Heroicis legitimus, Gentilium pullum equinum coloris albi Soli sacrificalis pro victoria consequenda.

Sic quinque angeli in equis fulgidis apparentes, è quibus duo ludum Machabaeum in medio confituerunt, pro eo & Iudeis contra copias Antiochi relata & fulmina iaculaudo, vicitoriani petiverunt, s. Machab. 10. v. 29. Sic sipe S. Jacobus equo albo insident, & armis radiantis fulgent, Hispanis (ut habent eteum Annales) cum inuictis, opem & vicitoriani atrituli, se nominationem Ramiro regi anno Domini 814. cum ipse clade accepta à Mauris, fugiens in monasterium Claugium, octans monitus est à S. Iacobbo, ut ipse cum milibus confiteretur & communicaret, itaque rursum Mauros innaderet, ut enim casta praetextum, dixit & fecit: nam equo albo infideli premitur casta, & sepe agmina Maurorum nullia cedidit, & retinuit vel capit, vel fuga elapsi. Idem de Castore & Polluce, quid scilicet in equis albis apparentes Romanis, ad maximam angustias redit, opem rutilante, castaque praeclerim, narrant vel fabulantes Romani historici.

Atque hinc videtur haec esse venus prouerbium, equis albus procedere, dici solitum in eos, qui quamvis in re longe superiores sunt: vel quod antiquissimi equi albi meliores habentur, vel quod vicitores in triumpho equis albis vincti solerente rei de triumpho Diocletiani & Maximiani scribit Pomponius Latus: *Pestis triumphantum curvit ex auro & lapide pretioso, quem trahentur quoniam equi candore certantes cum nra, &c. vel quid equi albi fortunatores & auspiciores à Genitibus credentur.*

Denique Roma die omnium maxime festo, quo nouus Pontifex ad Lateranum, Pontificatus possessionem accepuras, deducitur, in communis urbis & orbis aplausu, omnes Praefates in equis albis & iadequate solent. Atque hoc fidelis, ut

& multa alia, sumptum est ex Apocalypsi hoc loco, scilicet ut representent hunc equum album, cuius filius est Christus, vicarius & successor est nouus Pontifex.

Et exiit vincens ut vincatur.] Ut scilicet conflagendo cum tribus equis leuentibus, ut pote hostilibus, eos vincatur. Secundo, ut per Apostolos, eorumque successores sensim vincentes & subiungatur sine fine & obedientie: totum orbem. Hac enim phrasis: *Exiit vincens ut vincatur*, significat sensim eam à victoria vnius gentis, ad obediendum & vicitorianum alterius progressum, idque continuo vicitorianum progrellit & incremento. Liecit enim primo Apostolorum scculo, per eos multos vincit & converterit, tamen longe plures vicit secundo scculo & tertio, scilicet à Traiano vique ad Constantiū; sub quo deinde totum orbem vicit, effectisque Christianum, ut publicè vbiique Christus coleretur, idolorum vel fana Constantini editio clauderentur.

Moraliter, hac pulchre adaptat S. Vincentio Feretio, doctori & predicatori Apostoli ex Ordine S. Dominicani, auctor vita eius cap. 1. quæ extat in Statu 1. Aprilis. Fuit enim, ut auctor, *Vincens in superabili animi virtute, ut vici mundi* de erroris mortis sapientia, amoris, integræ mensis & corporis caliditatem, terrores, incredibili animi fortitudine & patientia. Comparatur equo: quia per se unum orbem predicando defecit, et ipsi albo, ob nimorem, pudicitiam & fulgorem dulcina, & cornucopianam miraculorum. Super hunc equum album Christi fides. Nam, ut au S. Augusti. Christi gratia est in sanctis humanæ anima, sicut fons in aqua. Soffer hic habet avem, qui est veteris nouique testamenti scriptura, qui confundit Iudaicorum perfidia, & hereticorum perveritatis, defendit vero Christianam religionem. Date est hunc equo albo corona triplice: una ex fidibus, & hoc propter mirabilium variarum multitudinem: altera ex auro, & propter crudelitatem magnamque doctrinae claritatem, de qua Ecclesi. 45. Corona aurea super caput eius: tercia ex lapide pretioso, de qua psal. 10.: *Ponit enim capite eius coronam de lapide pretioso.* Hic equus exire vincens carnem voluppat, mundi delicias, demonumque veritas. Exire in campum mandatorum tribulacionum, ut vincere carnem calitatem, mundum paupertatem, demonium hamaturam, viva perfecta charitate. Quod deinde per exempla fuse auctor libris quoque enarrat & confirmat.

3. Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens: *Veni, & vide.*

4. Ex existit alius equus refus: & qui fedebat super illum, datum est ei ut summet pacem de terra, & ut inuenire se interficiant, & datus est ei gladius magnus

*Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal habens speciem virulicæ cap. 4. v. 7. & 4. idque appolositus ostendit enim Martyrum hostias, quarum symbolum pars magna olim erat virulus, ita Andreas Cœsar. dicitur: *Venit & vide: & existit alius equus refus.*] Nota. Tres sequentes equi, scilicet refus, nigri & pallidi oppositi sunt primo, ut pote albo & fauoro, cuius filius est Christus. Nam tres alios non esse Christi, patet; quia secundus, scilicet refus, pacem*

Vine, aut.
Feretii vita.
Gloria,

In Apocalypsin. Cap. VI. 117

pacem terre conturbat; tertius niger stataret habet fraudulentam; quartus fessorum habet mortem, & comitem infernum, qui flagem illam edunt. Ita docent Ticon, Prima, Beda, Haymo, Lyran, Thom. loschum, Autrol, Panoon, Ribera, Viegas, Perer, licet id negent Ambr, Aretas, Arias & Alcazar, qui confessi omnes hosce quatuor equos cumdum habent fessorem, scilicet Chistum, ad eiusque salutem, redempcionem & vitaionem pertinente.

Verum priout sententia, vii communio, ita loque est probabilius. Ita tres horum trium primorum equorum colores, ut duas posteriores primo opponetur, imitatas est Tamerlanes Scythanius Imperator scissimus. Cum enim vires ob siderer, prima die albo tenorio vtebaris; secunda, rubro; tercia, nigro, vt hoc tertio ad dedicationem hostes compelleret, hac enim re significabat, quod si prima die se dederent, clementem se habuiti essent: si ad secundam vique pertinaces resisterent, sanguine suo pernas daturi essent: si ad tertiam quoque perdurarent, ultimo excidio omnia sumo ac igne ipse vastaratus esset.

Iam praeceps expostiones quas attuli veri. i. se praeternit Alcazaris, qui caelest fessorem huias equi esse audiaciam primorum Christianorum in sua fide promulganda, qui pacem mundanam de terra fululerant, & veram Dei pacem (qualis est Euangelica) subligerunt, unde de iis dicit Christus: *Nisi veni pacem multe, sed gladium: vixi enim separare hominem, &c.* Matth. 10. veri. 34. Gladius magnus huius equitis, et Euangelij predicatoris, que magnam separationem, discordias & diffidias fiduciam ab infidelibus orbis induxit. Verum omisla hac sententia, de qua dico veri. i.

Primo, Haymo, Equus rufus, inquit, est corpus diabolus, p*u*ta multitudine repr*o*borum omnium, quae opposita est equo albo electorum. Hec rufa est, quia animarum caelest cruentata. Huia fessor est diabolus, cuius gladius est prava cupiditatum sagittatio.

Secundu*m*, magis particulariam magisq*e* apposicet Andreas Cesar, Ribera, & alii quos citauit ip*u* primo filio equi albi, sic explicant: sicut per primum equum album primum, scilicet Apolobicus, Ecclesie flatus significatur: ita per equum rufum significatur secundus, proxime primo succedens, Martyrum flatus. Equus ergo rufus significat populum Pagani, p*u*ri Gentiles & infideli*s*, Ecclesie persecuto*r*, adeoque ipsa decim cruentas Christianorum persecutio*n*, que fuerant a Neroni*e* vique ad Constantinum per annos 150. Prima enim persecutio facta est a Nerone, qui capra Ecclesie, Petrum & Paulum, occidit. Secunda a Domitiano, qui Iohannem i*o*dolum feruientem o*le*j conieci*u*, sed inde ille flumen executum in Pa*to*m regule*t*. Tertia sub Traiano, qui S. Ignatium leonis Rom*e* in amphitheatre obiicit. Quarta sub Antonio, qui eam alibi, ut scribit Euseb. lib. 3. cap. 10. cum multa Christianorum millia occidit, quorum corpora S. Praxedes & S. Pudentiana in suis sedibus, que deinde in templa conseruata sunt, sepelientur, ut in iis spis inscriptum videmus & legimus. Quocirca tunc pa*li* sunt S. Polycarpus, Gerasimus & Protasius, Felicitas cum soptem filiis, Iustinus qui Apologiam pro Christianis ad Imper. I*ep*ipiteras, & alii, donec Antoninus in bello Marcomanico, in extrema exercitus suis plusuis precibus legionis Chri-

stiane, quae inde Fulminatrix est dicta, imperata*u*, persecutionem fecit. Quina fuit sub Septem Sceno*ri*, qui vere feueris fuit & cruele*is*: ubi eo pa*li* est Victor Pontifex, Leonides pater Origo*is*, ipseque Origenes puer ambigit martyrium, scilicet Euseb. lib. 6. cap. 2. & 3. & alijs: unde nunc Terrul. scripti Apologiam pro Christianis. Sextus sub Iulio Maximino, cu*is* va*st*ari corporis per respondit arrogancia*is*, ut paret se esse immortalem, nec polle occidere, arquit crudelitas, ita ut illum alij Cyclopem, alij Babilonem, alij Scironem, alij Phalaritem, alij Thyphonem, alij Gyges appellarentur sub eo pali sunt Ponianus & Asterus Pontifices. Vide Orofum lib. 7. cap. 19. & Euseb. lib. 6. c. 2. 1.

B Septima fuit sub Decio*u* sub quo pali sunt S. Cornelius, Fabianus, Babylas, S. Apollonia, S. Agatha, Octavia sub Valeriano, sub quo pali sunt S. Laurentius, S. Cyprianus, & alii: donec iusta Dei vindicta Valerianus a Sapore Persarum rege caput, illi eorum aferendu*is* dorsum suum in illar*e* scabelli præberere co*ll*ibus, ibidem materi periret. Nona fuit sub Aureliano, sub quo pali sunt Athenodorus, frater Gregorij Thaumaturgi; Felix Papa, Agapitus quindecim annorum puer, & alii. Decimeta*u* que Leontius fuit, sub Diocletiano & Maximino, sub quo pali sunt S. Sebastianus, S. Mauritius cum sua legione Theboreanum, S. Cosmas & Damianus, S. Agnes, S. Eulalia, S. Vincentius, alique pluri*m*is: ita ut vno mensie septuaginta Christianorum milia mactarentur. Vide Euseb. lib. 8.

Huius equi fessor est Traianus, Antoninus, Decius, Diocletianus, aliqui Romani imperato*r*es & tyran*i* . Hi enim gerunt gladium, quia cum exercentur in Christianis: illi congruit color rufus, qui bellum, pugnas, exdem designat: unde illud Ilaic 6. 3. v. 1. *Quis est iste qui venit de Edom, testis vel iacobus de Regis a*et* & ver*is*?* Quare ergo rubrum est emblematum rufum, & vestimenta sua sicut cæsarium in torcular*e* rubens enim color, genitus & accentus, iram, zelum strage*is* notat: hinc Alciatus emblemate: 117.

C Et ruber armatus equus exterminans annulus. Et Alexand. ab Alexand. lib. 1. Genial. cap. 20. ac Tiraquellus ibidem, referunt ex Xenophonte, Aliano, Plutachio & Valerio, Perlat & Lacedemoniorum euntes ad bellum, rubris vestibus indui solitos.

D Et datum. Id est, permisum est a Deo. Nil*u* enim mali pollunt in hoc mundo, nisi data a Deo potest & venia: sicut in republica bene ordinata non pollunt esse vituperi*s* & lenones, nisi potestate a principe accepta.

E 5. Et cum aperuerisset sigillum tertium, audiuit terraque animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat statu*m* in manu sua.

6. Et audiuit tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bubris triticæ denario, & tres bilbres hordei denario, & vinum & oleum ne laferis.

Et cum aperuerisset sigillum tertium, audiuit terraque animal, quod erat homo, ut paret cap. 4. veri. 7.) dicunt: Veni, & vide. Et ecce equus niger.] VERS. 5.

Primo, Haymo per hanc equum casuum accipit reprobor*u* mulierudinem. Hui enim in secundo sigillo comparati figurant equo rufo, ob crudelitatem,

Tricolar
renacionis
Tambellana*m*.

Secondus
equus rufus
quis*u*
Primo ex-
positio*m*.

Secunda
genina

Reffentus
decem per
secutores
Imprisa*m*.

Tertius
equus ni-
ger, qui*u*

Prima ex-
positio.

tem; hic vero, inquit, comparantur equo nigro, ob fiduciam virtutum. Verum hoc sit plane alias & alias res ac perfecções significant.

Seconda.

Secundò, Alcazar emet flosarem huius equi nigri, per profopopiam, esse voluntariam pauperitatem, & indigentiam Christianorum primitum Ecclesie: unde statuerat habet in manu, qua non tricuum, sed cuiusque necessitatis ponderat, & nummos qui in singulis erogandi erant, ut profilio ne necessitatibus pondere distribuerentur, ut felicitate pro labore diurno quisque acciperet denarium ad bibendum, græcum chœnitem, id est, mensuram tritici qua sufficiet ad viatum diurnum eodem dummodum enim significat premium, quod operario pro labore diurno quotidie solvabatur. Hoc est quod fiducia docet Apostolus 1. Timoth. 6. ver. 8. *Habentes almenta, & quibus regaveris, his cunctis finies.*

Potò, inquit Alcazar, *Vinum & oleum*, quia in Gracis habent ariticulum, mystice ac opienda sunt, q.d. *Vinum & oleum ne Iesu*, id est, nos Christiani in rogatione, ne in tanti aduentis & aritum defluant oleo, id est, luce & cognitione felicitatis, que in sancta pauperitate quam elegimus, includunt; ne abit Spiritus sancti uinculo, quo nos recreat & solemit. *Rursum*, ut deum nobis vnum spiritus Lexis; quo fulsi, defectum rerum temporalium pro nibilo dicamus. Nam, vi sit Seneca lib. 1. epist. 1. *Honestia res est paupertas leti. Si vero leta est, paupertas non est.* In referatione ergo huius terni filii docet Christus, rerum abundantiam, quam Meliam allarum Prophetez predixerint, non esse temporalem, sed spirituali, adeoque pauperate voluntaria non iudei, sed angeli. Denique significari hoc ingentem annos caritatem obcurantem Christianis in Parmon relegatis, feliciter tantum, ut bilibeis, id est, 14. vincia frumenti emendie sint denario. Verum hoc mystica sunt, non literalia: arque imponeant hunc equum, quod ac premium, esse Christi, cuius contrasnam superius ex communis Interpretatione docui.

Tertia.

Anteplus & Lyran. per equum hunc nigrum accipiunt Timum, qui Ierusalem vastauit. Hic tenet libram diuinæ infinitæ & vindictæ, quam contra Iudeos Cheifidices exercuit. Rursum libra, inquit, significat, & continet quinque Indos, ob quinque libros Mosis, quas quasi representat: bilibis ergo tritici, sunt decem nobiles Indi, quæ Romani venditi sunt uero denarii hordei verò bilibees tres, sunt ignobilium & plebeiorum Iudeorum origines, qui pariter venditi sunt denario uno. *Vinum & oleum ne Iesu*, q.d. Tu, & Tite, fideles qui in Christum credidim, tam ex Iudeis, quam ex Gentibus, quaque propter charitatem vno, propter misericordiam oleo significantur, ne tangas, ne affligas. Itaque accidit. Nam Christiani ex Ierusalem innimicis obfusione, monita Dei migrarunt Pellan, ut refert Eusebius lib. 3. Histor. cap. 5. Verum hoc Hierofolynus vastatio iam praetererat 15. annis, cum hec vidit & sensit Iohannes, eratque toto orbe nonnullima & vulgarissima: eur ergo eam ipse hic tam obsecue, per argentea bilibes, tritici, hordei & denarij significare?

Quarta ge-
nus, esse
Arianos &
hereticos.

Quarto ergo, apud Thomas Anglicus, Isachim, Gagelius, Peterius & Rubeta, per equum nigrum accipiunt hereticos, qui in errorum nigri tenebris vestiuntur, sicutque veritatis hostes,

A Vnde è diametro primo equo albo, cui Christus insidet, opponuntur. Cernens enim diabolus se per Gentiles Imperatores & tyrranos contra Ecclesiam non proficere, quin potius ipsam per perfecções creceret & inclareceret; excitans hereticos, qui magis Ecclesiam versantur, magisque ei nocuerunt: ac præterea mox tempore Constantini, qui persecutions fuit, pacemque dedi Ecclesie, suscitauit Arium & Ariano. Quocirce multi per equum hunc accipiunt. Wandalos & Gothis, qui fuerant Ariani, ac multè Ecclesiam valuerunt per trecentos & amplius annos, ut pareat ex Victore Vicensi in Wandal. Procopio, Baronio & aliis. Hi ergo sunt equus aer. Hic enim color denotat decenque tenebriones, lucifugos, caluniosos, improbos: tales autem sunt heretici, quorum fides, conscientia & mores sunt arrati. Sic monachus Pythagoras, *Ne gauderemus de his quibus mura est causa quo veterabatur cum illis versari, qui nigri efflent motum improbitate.* Et Horat. *Hic niger est, huic in Remorem caveri.* Sic idololatrie in Scripturae vocantur Ethiopiae, v. Amos 9. ver. 7. *Namquid non et filii Ethiopiae uas effici mibi, filii Israel, ac Dominum?* Vbi S. Hieron. in annalibus, sit. *Scripturis Ethiopiae dicuntur, qui penitus in tua domus sumus, quales sumus idololatrie & heretici.* Hinc Thren. 4. ver. 8. Nazarei candidiores nunc cum parè Deum colebant, postea ad vita & idola conseruari, audirent: *Dominus est super carbones facies tuorum.* Hinc & Saul malignos, & calumniator ac persecutor Damidis, vocatur Chrus, id est, Ethiopia, in titulo psalmi 7. Audi & Ciceronem pro Cazina: *Sextus Clodius, cui nomen est Fiberno, nec nimis niger, nec nimis confidens, quem ille Tarentinus est Fiberno.* quasi dicat: Sextus Clodius quæ improbatus & audax est, ac Phormio Testem. Vulgate est prouterbus: *Abne, an aer fit, nefes.*

Huius equi sella est diabolus, vel ipse heretarcha, v.g. Arius. Habet statuam, id est, lacram Scripturam, ad quam omnia vult libetare & examinari in mente, sed in manu, quasi ad libitum veritatem & flexibilem, ut eam ad errores suos proue libuerit, roqueret & inflectat. Potest quo eum Pererio, per statuam accipi simulata & ostentata iustitia, sive simulatus amor veritatis & recti. Sic Arius librauit Filium cum Pare inflata, docens iniquum esse ut Filius Parti requiratur in duretate, dignitate & diuinitate. Hoc Iohanni offendit tertium animal, scilicet homo, cuius faciem præfert, quæ est indicium rationis & equitatis: quia heretici hominis & humanitatis speciem mensuuntur, eam sive lupi rapaces. Secundi, quia omnes penè heretici filii hominis, id est, Christi, adulteriæ sunt, eique vel diuinitatem, vel humanitatem, pura corporis, vel mentis, vel voluntatem heretanam ademerunt. Tertiù, quia homo significat Doctores & predicatores, qui hereses dengunt & confundunt.

Bilobus tritici denarii, & trii bilibes hordei denarii: c. *vino & oleum ne Iesu.* I scilicet, tu & eques, & eque niger. Hoc enim illi imperat ex Deo tertium animal, sive tertius Cherubinus habens speciem hominis. Pro bilibis, græci est cherubix, quæ est mensura aridorum tantum capient tritici, quantum ad diem vnum nisi homini ad vitium sufficit. Vnde prouterbitum, *Cornu ne infidemus.* id est, ne iniurias, ne fidias diuite quotidiane. Potò licet cherubix fluctuat variis, variaque quanti

Vers. 6.

In Apocalypsin.

Cap. VI.

119

quæmantis & mensura ; tamen Attica & communis chœnix, ut docet Alciatus lib. de Ponder. & mensuræ Pollicæ & Suidæ, continetur 27. vniuersias, id est, duas libras, & insuper quartam libras. patem. Vnde Noster interpres vertit *bilbrius* quod nomen Lamnis notius est quām Græcum chœnix, libra enim continet 12. vniuersias : bilbrius ergo continet 24. vniuersias. Plura de chœnix vide apud Alcazar, nos. 7. Vbi inegr alia citar verba Galeni dicens: Chœnix cernit cyrula tres : coryle autem tres, inquit ipse, capium iustitiae 2. f. vniuersitas aquæ, frumenti vero vulgaris vniuersitas 1.4. Dico vulgaris, nam optimum frumentum est eiusdem cum aqua ponderis, ut docet Prado, & ex eo Alcazar. Denarius pectus est diurni laboris operarij enim diurna merces erat denarius. Bilbrius ergo significat sacram Scripturam (hac enim est libra, ut paulo ante dixi) quæ quasi duplex est, scilicet noui & veteris testamenti. Hæc est chœnix: quia unius ad viëcum quotidianum alimoniam sufficit. Denarius significat meritorum sanx fidei, & sanctæ virtutis quotidiana. Triticum est Euangelium: hordeum est alpina lex vetus. Appositum autem triticum vnius chœnici denario; hordeum vero tres chœnices eodem denario afflantur: qui premium triaci ad hordeum soler esse triplum: & talis est doctrina noui testamenti respectu veteris, scilicet triplo melior & perfectior, triploque melius & suculentius animam nutritus. Vinum & olearium sunt medicina Samaritanæ ruris Christi Domini, ut patet Lucæ 10 vers. 34: put̄ sūnt 5. Sacramenta. Scens et go est, quæ dicunt: Nolite timere hunc equum & equitem nigrum, & fideles mei: liēt enim Ariani & Wandali æquid, in modo magis, quam Decius & Diocletianus, in vos fatiantur, ramen ego vobis adero, vos alam, pascam & roboro. Esto conterit illi omnibus viribus doctrinam, & anima pabulum vobis eripere, tamen non portentur almoniam facta doctrinæ, veritatis & fidei, quæ vobis quotidie ad viëcum & tobor spissitus sufficiat, admiserit illam enim ego vobis procurabo inter medios hereticos & hostes, si confundenter studio & exercitio Christianæ vita, prout debet, coquendis infidiliis, ita Riberæ.

Porr̄d voces *bilbrius* & *denarius*, significant magnam fore caritatem antonii spiritualis, id est, verbi Dei, sub Arrianis, Gothis, alioquin hereticis. Carum enim est triticum, cum duæ eius libras vendantur denario, id est, decem asibus, id est, decem bascos Italios, put̄ vno Iulio, aut regali Hispanio, qui apud Belgas valer quinque stateros. hic enim est denarius, qui continet drachmam argenti, & quæqua partē statens, sicut scilicet sicut continet quatuor drachmas argenti, valēque quatuor regales, hoc est, vnum florinum Brabantum. Notar ergo miram arrianismi propagationem & sauvitiam in Orthodoxos, qua per Constantinum Imperatorem, Vrscium, Valentem, aliisque Arrianos plerique Episcopi decepti sunt, aut facti Arrianis, adeò ut in generali Concilio Arrianensi, ut & in aliis, homouili & Nicæan fidei damnatio concilimata sit, totiisque orbis ingemiscens miratus sit se esse Arrianum, ait S. Hieronymus; ita ut homouili & veræ fidei defensio ad vnum ferè redacta esset S. Athanasium. Tunc tamen Christus fideles suos non deseruit, sed pet S. Athanasium, aliisque sacerdos & Orthodoxos necessariam fidelibus verbi Dei, homouili, veraque fidei, & S. Sacramentorum alimoniam

A suppeditauit; liēt sobrium, & furem sepe (vni sit in locis ubi dominatur heretici, ut in Anglia, Scoria, Hollandia) ac tantum ad necessitatem, non ad abundantiam.

Alius Petrus: Triticum, inquit, sunt Prelati, viri que sancti: hordeum clp plebs fidelis. Hi omnes si in hæc perficiunt, donabuntur eodem denario diurni laboris, scilicet vita eterna, vni legimus in parabolâ operationum, Matth. 10. Christum eundem denarium singulis annuetum.

Alius quoque Viegas fecit. 10. Triticum, inquit, sunt insigniores Christiani; hordeum sunt legniores. Hi ab hereticis seducuntur uno denario, id est, breui & vili volupate huic vite, sive morum licentia, quam affect hereticis & heretici. Sed *viam* & *clp* *eleat ne teferit*, q.d. Eminentis in charitate quos designat vnum & in misericordia, quos designat alium, ob hereticis, seducere non poteris.

7. Et cum aperuerisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicens: Veni, & vide.

8. Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequitur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & bestiis terræ.

Et cum aperuerisset sigillum quartum, &c. Et ecce Vers. 7.
equus pallidus.] Græcum γαλαξια significat colorēm & 8.
viridem herbarum, indeque carundem marcescentium & arescentium equaliter & pallorem. Quocirca Chloris ab Ovidio ponitur dea florume quæ cum nymphæ effigie celestribus, ut Zephiron nubet, quasi donis locu id à marino accepit, ut floram omnium poterat habere: vnde inquit ipsa apud Ovid. lib. 5. Fastor.

Cedes ut eras quæ Flora vocar, corrupta Lauro.
Nomineq; nisi tuus lura Graeca sum.

Hinc *χλως* id est *chloros*, vocavit pallidus timor, et quod faciat pallidus atque Constantius patet Constantini Magni, cognominatus est Chlorus, propter pallorem, inquit Zonaras in Diocletiano. Morbius iste color equo hunc congruit, utpote cui infidet ipsa Mors.

Iam primò, Lyranus & Antreolus per equum hunc pallidum accipiunt persecutionem Domitianum, Andreas Caesar, Diocletiani, Ribera Traiani, quæ postea Eusebii fuit acerrima, plurimòque occidit. Vnde pallidio equo comparatur pallor enim et morientium.

Verum haec persecutions omnes equo secundo, rufo scilicet designatae sunt, ut paulo ante ostendit.

Secundò, Alcazar per mortem hanc accipit secunda. mortem cum Martyrum, qualis aliorum fideliū, put̄ ludorum ad Christianum conuentorum. Mors enim, inquit ipse, hic per prolopopietam inducitur, quasi occidens fiducia Christi credentes. Sequitur eam infernus: quos enim ipsa occidit, mors hic deuorat, & suis subterraneis includit ea uernis, scilicet corporis sepulchro, animam limbo. His enim erat communis natura ordo ante Christum, Christique gratiam, qua celum patet, fuōque eō subiuxit. Hoc ergo sigillo nouum & inauditum quid apparuit, scilicet mortuim ut Christi ministrorum equo insidentem, ad perfectam ludore

Quatuor
equos pal-
lidissimi quia
Prima ex-
positio.

Iudicetur salutem aduentare ; qui Christum ipsum recipiebant. Quo innuit mortis leuitatem & fragm in Chilici sentis editam , non fusile vetam mortem & infernum , viamque ad inferos , ut Genitiles pueribant ; sed fusile viam ad abundum eorum felicitatem. Quocirca primi Christiani mortem non formidabant , sed optabant & ambebant : scilicet causa ex Paulo , morti corpus & sepelii in fidibus , idem est quod sententi , ut gloriis in resurrectione renascatur & resurgat . i. Corinth. 15. ver. 42. Porro quartus hic , inquit , genera mortis nominantur , quibus primi Christiani moriebantur. Primum est gladius , qui significat carnis castigationem , & affectum refractationem , quam docet & iubet Christi Euangelium. Secundum est fames , qui significat diuinę glorie zelum , & proximorum salutis amulacionem , de qua sit Christus Matt. 5. v. 6. Beati qui gloriam & famam nesciunt . Tertium est mors , qua Deus Christianos peccantes rigide puniebat , vel punivit Ananiam & Saphiram Act. 5. & Paulus 1. Corinth. 5. ver. 5. ac se tradidisse fortunariam Saracenos in interiorum carnis , & i. Cor. 11. ver. 30. sensib[us] multos emori , quod indignè ad Eucharistiam accederent. Quantum sunt bestiae , per quas significatur martyris mors enim reipublica obiecti sunt. Subdit deinde Alcazar : Simplicius tamen , & apud esse certe , ut gladio , fane & morte defiguntur bella , fames & peccata (morts enim , sive mortalitas sapientia) significant que immensis sunt à Deo non validum in iudeos rebelleres , sed etiam in eos qui Christum receperint ; sed illi per hoc ad infernum , hi ad celum & felicitatem ibant. Atque hoc patet paucit , quanta sit Dei sapientia , quae homines mortificando vivificant , & pectendo salutem , ut egregie depingitur apud Iobum cap. 39. & 40.

Verum equum hunc non esse amicum & suatum , sed inimicum & infastum , nec selliorum habere Chilicium , Christiani ministrum , sed Christi adversarium & nemulum , superioris ex communis Interpretum sententia docui. Adde , hanc explicationem actioiem est ; quia ad solos iudeos hoc signum , vti & praecedentia , referri : nec facti coherere : quia pro mortem tam accipi mortem Martyribus , ob fidei confessionem illarum , quam alii Christianis ob peccata , vel sua , vel reipub. à Deo inficiantur. Denique multa misericordia , quae magis tropologica sunt , quam literalia.

Tertiū , Thomas Anglicus , Dionys. Gagneius , Richard. Viega & alij multi , per equum hunc nigrum accipiunt hypocritas , & impios fides , qui sua malā vita seculib[us] Euangeli aduentantur , quique prae exemplo non parum nocent Ecclesiæ (vt hi tres equi significant tres hostes equi albi , id est , Ecclesiæ & Christi , scilicet rufus significet monendum , niger dñmonem , pallidus carnem.) Hi pallidi sunt : quia hypocrites leuatis & carnis maceratione , vel certe eius fuso & ostentatione facies suas exterrimant , ait Richardus & Hugo : vel quia charitate & sapientia fulgere se fingunt , & ipsa simulatione pallescunt , ait Dionys. vel quia igneum charitatem suis luxuria perdidunt , itaq; expalluerunt. Hic equus & equi permisus est hominem interficere gladio lingue impias , incitanas alios ad peccata : & famam id est , penitentibus motibus & byssus terra , id est , heutis & utrationalibus virtutis ,

A Hic sensus generalior est , magisque mortalis quam literalis : nec facis congruo ordine sequitur præcedenteem , terrium scilicet equum nigrum. Nam tempore illius , post tempore hæc illorum , inq[ue] etiam tempore persecutorum Genitilium , adeòque quoquis seculo fuctus imp[er] & hypocrite in Ecclesia.

Quarò ergo , & opime , Iachini , Seraphinius Firmans , Panponius & Pererius , per equum hunc pallidum intelligunt sectam Mahometis , Turcas & Saracenos , insensibilios & celebratos iam à mille annis hostes Christianorum . Hi enim post Gorros , Artianos , aliisque priores hereticos mox Ecclesiam gravissime infestarunt & ingredi infestant : eque h[ic] quasi quarta etas Ecclesie. Hac secta recte comparatur equo : quia planè irrationalis est , brava & carnalis. Unde cam ostendit quartum animal , scilicet aquila , quæ sublimis est & celestis. Hic equus est pallidus : quia respondet sellori suo ; sellor enim eius est pallida mors. Rufus , pallor significat Saracenorum inuidiam , lutoem & odium in Chilicinos (vnde & appositi Turci multi vultu sunt pallido) entremque nequitatem & malitiam ; insuper libidinem : hic enim suis peccatibus Mahomet , clavige sua permisit , immo promisit : vnde & polygamia induxit. Libido enim spiritus & languorem exhaustum , itaque facit pallidos & torpidos. Denique pallor nostra conuolum auaritiam , vt videmus Turcas auti esse cupidissimos , ideoque apud eos auto venalia iura. Autem enim ob curas & metus congerendis & conferendis opes , pallescunt. Quocirca argutè Diogenes rogatus , cur surum pallescit ? Quia malius , inquit , habet fibi inutus & infidulus , telis est Laertius lib. 6. Huius sellor est mors , id est , Mahomet , qui deficientem sectam Attij , mos orruis est regnante Heraclio imperatore , anno Christi 630. siuamque sectam propagauit gladio , nimis omnes fidei resistentes occidendo. Hoc enim erat Mahometis symbolum , quod quotidie Saraceni in suis moskis sine fanis vique ad cauim inclinant : Non est Deus nisi tu es . Et Mahomet Apollinaris eius. Quicunque hoc recipere & profiteri notebant , necabant ab eo ; qui vero recipiebant , seruabantur , ideoque dicti sunt Muselmani , id est , seruati & liberati à morte (à radice τύραννος , quæ hebreicæ & arabicæ significat esse saluum , incolorem , prosperum) fedi hi peiori , scilicet spirituali , morte ab eo occidebantur. Sequitur eam infernum , id est , Antichristus. Est enim ipse persecutor Antichristi , qui era vitionum abyssi , & quasi infernum , illique viam preparauit enim sectam Mahometis duraturam vique ad Antichristum , ait Firmanus ad eos . quod Iohannes Annus , & alij parant , ipsum Mahometem esse Antichristum. Rursum , totus infernum , omnique dannos ad invanitatem Mahometem , eiisque sectam propagandam , videntur concurrens. Terrib[us] , propriè leguntur eum infernum : quia plurimos ipse per Godis , aliisque hereticis ad infernum derulit. Ipsius enim secta viatoris plurimi , non tantum Trapezuntinum & Constantinopolitanum , duo Orientis Imperia , sed & maiorem orbis partem occupant , & plura indies occupat ; adeò ut mper subacta maiori Hungaria & Transilvania , iam Germanie , Italie & Polonia imminent , itaque per Christianorum principum dissidia : his enim crescentiae Chilicini quasi excusat id non vident , aut non curant.

Quana genitina , eis Mahometanos

B B Porro quartus animal , scilicet aquila , quæ sublimis est & celestis. Hic equus est pallidus : quia respondet sellori suo ; sellor enim eius est pallida mors. Rufus , pallor significat Saracenorum inuidiam , lutoem & odium in Chilicinos (vnde & appositi Turci multi vultu sunt pallido) entremque nequitatem & malitiam ; insuper libidinem : hic enim suis peccatibus Mahomet , clavige sua permisit , immo promisit : vnde & polygamia induxit. Libido enim spiritus & languorem exhaustum , itaque facit pallidos & torpidos. Denique pallor nostra conuolum auaritiam , vt videmus Turcas auti esse cupidissimos , ideoque apud eos auto venalia iura. Autem enim ob curas & metus congerendis & conferendis opes , pallescunt. Quocirca argutè Diogenes rogatus , cur surum pallescit ? Quia malius , inquit , habet fibi inutus & infidulus , telis est Laertius lib. 6. Huius sellor est mors , id est , Mahomet , qui deficientem sectam Attij , mos orruis est regnante Heraclio imperatore , anno Christi 630. siuamque sectam propagauit gladio , nimis omnes fidei resistentes occidendo. Hoc enim erat Mahometis symbolum , quod quotidie Saraceni in suis moskis sine fanis vique ad cauim inclinant : Non est Deus nisi tu es . Et Mahomet Apollinaris eius. Quicunque hoc recipere & profiteri notebant , necabant ab eo ; qui vero recipiebant , seruabantur , ideoque dicti sunt Muselmani , id est , seruati & liberati à morte (à radice τύραννος , quæ hebreicæ & arabicæ significat esse saluum , incolorem , prosperum) fedi hi peiori , scilicet spirituali , morte ab eo occidebantur. Sequitur eam infernum , id est , Antichristus. Est enim ipse persecutor Antichristi , qui era vitionum abyssi , & quasi infernum , illique viam preparauit enim sectam Mahometis duraturam vique ad Antichristum , ait Firmanus ad eos . quod Iohannes Annus , & alij parant , ipsum Mahometem esse Antichristum. Rursum , totus infernum , omnique dannos ad invanitatem Mahometem , eiisque sectam propagandam , videntur concurrens. Terrib[us] , propriè leguntur eum infernum : quia plurimos ipse per Godis , aliisque hereticis ad infernum derulit. Ipsius enim secta viatoris plurimi , non tantum Trapezuntinum & Constantinopolitanum , duo Orientis Imperia , sed & maiorem orbis partem occupant , & plura indies occupat ; adeò ut mper subacta maiori Hungaria & Transilvania , iam Germanie , Italie & Polonia imminent , itaque per Christianorum principum dissidia : his enim crescentiae Chilicini quasi excusat id non vident , aut non curant.

Vnde

In Apocalypsin. Cap. VI. 121

Vnde dicitur hic per quatuor partes terrae gladios : huic proinde datum est interficere gladio, fame, morte & bestiis terra incolas orbis. He enim fuit quatuor plague Dei quibus air Ezechiel cap. 14. 21. Si quatuor radice mors peccata, gladium & famem ac bestias malas, & pestilenciam (quam hic Iohannes vocat mortem) coniugio in Ierusalem , ut interficiant ea homines & perire . Saraceni enim multos Christianos gladio, alias fame, alias arcam, indeque consequenter peccata, alias aliis generibus mortis; alias etiam leonibus, viris, aliisque bestiis obiciendo occiduntur.

Addunt nouissimi regnum Turcarum vocari Mortem & infernum, eo quod eius vires & militia confitent Scythis, prefertim habitantibus iuxta Bosporum Cimmerium & Pontum Euxinum. Ibi enim est Cerberus mons & oppidum, Cocytus, Phlegethon & Tartarus : quo cetera Homeris infesti sedem collocaat apud Cimmerios, sive ob perpetuas tenebras, sive ob metallorum frequentes fodinas, sive ob valles opacissimas & hiberno soli inservientia ; adeo ut Gentiles censerent illuc esse inferni oculum. Sicque acceperunt illud Ioseph 28. 15. *Perfusum fatus cum morte, & cum inferno fecimus patrem*, putat cum Cimmerio, scilicet cum Assyris regnantebus in Ponto & Bosphoro. Hunc facit illud Tibullus :

Elysos alii licet cognoscere campo.

Letha, inquit ratum Cimmeriique lacus,
caliginosos scilicet & infernos. Huc quoque alludent patrat S. Iohannes cap. 20. 14. cdm ait : *Et infernum, & mors noster sunt in flagrum ignis* : nec enim propriè infernum morti potest in flagrum ignis id est, in infernum ; sed Cimmerio, Turec & Scythie, qui in Ponto quasi in inferno habitant, ferique sunt & erudeles, & vivunt quasi homines infernales, eò mitescuntur. Hoc allusio non est ingenuus, nec inelegans; plus tamen vult S. Iohannes, vñ paulò ante dixi.

Sicut ergo per secundum equum rufum significavit sunt Gentiles & Pagani Ecclesiæ persecutores; per tertium, nigrum scilicet, Arrianos, Goths, Wandalos, aliisque hereticos per pallidum significavit Saraceni, Turci & Tartari (ex quibus prodidit Gog & Magog, de quo cap. 20. v. 7.) Hi enim pte alii diabolus, pta pte Genitibus & Gothis, fuerunt, & sunt acerrimi & continuui, per decem secula, primi alii equi & equitis, putat Christi & Christianorum, hostes. Iaque significatur hic sacer, longum & continuum Ecclesiæ certamen & bellum, quæ ad victoria, cum omni hominum & hominum genere. Primo enim per trecentos annos certauit cum Genitibus, & Imperatoribus Romanis: holce tandem subegit, cum Constantino & sequentes Imperatores collabiderunt Christi & Ecclesiæ. Secundo, certauit cum Arrianis, Nestorianis, Eutychianis, aliisque hereticis per totidem, scilicet trecentos, annos proximè sequentes: sed & hos vel profiliavit, vel extinxit. Tertiò, certauit, & adhuc certat cum Turci & Saracenis: holce etiam suo tempore dissipabit, præteritum cum eorum monarchia cadere & ruere inciper, cuius ruina initia & prefiglia conspicimus. Post holce omnes quasi antebambulantes & fugitarios sequetur acerrimum holce Antichristus, qui ex Iudeis ortus, primùm per Iudeos, deinde per Gog & Magog grauissime affiger Christianos; sed & hunc mox deflaret Christus aducens suos ad iudicium, cum Ecclesi-

A siam militante posse hoc luctas & victorias corobrabit, atque triumphantem deducet ad regnum suum cœlestis. Tunc enim suscipient regnum sancti Dei atriissimi, & obstruant regnum ejus in seculum & seculum seculorum, inquit Daniel cap. 7. ver. 18. Hac est materia, hoc argumentum, hic oedo & series totius Apocalypcos. In ipso enim eius libro signata contineant certamen & videtur a Antichristo : in signis vero libri continetur præterea omnium Gentium persecutiones iam dictæ. Similiter modo Daniel cap. 4. ver. 4, quatuor monarchias, quorum via alteram ex ordine bello appetit & protrahit, ac imperium ad se transfrat, comparat quatuor bestias, scilicet leonem, virio, pardum, & quartæ terribilis, ac mira & insolita forma: atque Zacharias cap. 1. & cap. 6. eadem comparat quadrigis & equis variorum colorum, eque at Iohannes hic.

Ex dictis sequitur, satacenismus esse quartam & ultimam generalis Ecclesiæ persecutionem, ac post eam morum securum finem mundi. Ad illum enim statim transfit S. Iohannes in sexto sigillo ver. 12. ac consequenter appropinquare illum in hoc sexto illius annorum milleniariorum: mandatum enim zetas est sex milia annorum, ut ostendat cap. 6. ver. 1. His & Saraceni Turcæque clamat, iactantque quasi oraculum, sum factum duraturum mille annos.

C 9. Eccliam aperiuisset sigillum quintum, vidi subiectum altare animas interfectorum proper verbum Dei, & proper testimonium, quod habebant,

10. Et clamabant vox magna, discentes : Vñquequò Domine, (sanctus, & verus) non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de ilis qui habitant in terra?

11. Et dantz sunt illis singule stolæ albæ: & dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur D consueta eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi.

Et cum aperuerit sigillum quintum, vidi subiectum altare animas interfectorum.] Martyrum scilicet omnium, qui occisi sunt, vel à Romanis Imperatoribus, vel à Gothis, Arrianis aliisque hereticis, vel à Turcis & Saracenis. Cum enim in primo sigillo, equo also significatur sit latum & faultum Christi in Ecclesiæ regnum, nos tria sequentia sigilla restarunt tres equi illi contrarios, putat tres generales Ecclesiæ persecutiones sibi immittens ordinis successiones, & duratas visque ad Antichristum: hinc hoc quinto sigillo aptè & consequenter inducitur communis vos fidelium, qui in illis passi sunt, putat Martyrum optantium & orationum pro fine & termino persecutorum, ut scilicet Deus eas terminet, iustificat & sufficit; utque passos & Martyres coronet, persecutores vero puniat & adigat in tartara: quibus responderet Deus, subterque ut requiescant adhuc tempus modicum, donec compleantur consueta eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi, scilicet ab Antichristo: huius enim tempus erit modicum, quo complebitur Martyrum & electorum numerus, id est mox finis omnium, ac iudicium uniuersale, & tegnum Christi aliisque

L electorum

electorum gloriosum adueniet. Perperam ergo, A & nimis archē Alcazar censet, in hoc figlio tantum esse vocem Christianorū à Iudeis occisorum.

Quæres, quodnam sic hoc altare? Aliqui ex hoc loco parurunt animas sanctas ante diem iudicij non videre Deum, sed eis in locis quibusdam quietis & amoenis, quæ hic vocantur altare, ac Primo, Otigen. lib.1. Per archon, putat animas statim post mortem duci ad loca quadam terteras, vbi depurantur, & multa discutunt: inde deduci ad loca aeterea, vbi plura addiscunt: tandem duxit eum ad Christum ezechiel, ibique plenam scientiam omnium adipisci. Secundo, Vidotinus putat hoc altare esse loca quadam subterranea amena & similiis campis Elysiis. Tertio, Terrel. lib. de Anima sub finem, putat hunc unanym locum esse paradisum terrestrem, in quo, ait, degunt Elias & Henoch. Quartu, S. Bernardus ferm. 4. in festo omnium Sanctorum, censet animas mos à morte rapi super eum, ibique degere cum Christo. Ergo sunt sub altari, id est, fruuntur conspectu humanitatis Christi, non autem distinatis. Sic & alii Patres, vt Itenius, Hilar. Ambro. Origen. negare videorunt animas Sanctorum ante diem iudicij frui visione Dei. Sed si commode expoundi sunt, scilicet ut tantum velint dicere, eas non frui integra beatitudine noctis hominis; quia videlicet caret gloria corporis: habere ergo illas beatitudinem incompletam; & perfectam, & ibique C completemant in resurrectione expectare.

Quocirca perperam ex ipsi, & ex hoc Apocal. loco docent Grexi, Vigilianus & Calvini, animas post mortem sub altari quiescere, & quasi dormire, nec videre Deum, idque usque ad diem iudicij. Vnde S. Hieron. scribens contra Vigiliatum, ius eum vocat Doctrinam, addicte: *Tu vagans dormis, & dormiens scribis.* Nam animas hanc non docente, patet, quis clamant, pertinque vindicant: & quia sequuntur Agnum quocumque erit, cap. 1. 4. 4. Hic ergo est error & heres. De fide enim est animas plenā à peccatis purgatas, statim à morte videre Deum, & ibique beatas. Ita definit Concil. Florent. Trident. & Benedictus II. ac Innocent. III. in decretalibus hac de re editis. Idque hic satir significans Iohannes, cum sit animas hanc babere stolas albas, & esse ante thronum Dei, idque seruire die ac nocte, c. sequenti v. t. Altare enim hoc sub quo eas vidit Iohannes, id proximum Sancto Iohannem, id est in Scriptura vocatur altare oraculi, id est, Sancti sanctorum, quod reprobatur celum cypri- rem, Deumque in eo residentem unde scilicet iam per Christi mortem vel intermedio, quod erat in ore Sanctam sanctorum & Sanctum, in quo erat altare hoc, clare vident Deum in Sancto Iohannem residendum, vt patet cap. 8. vers. 3. vide Bellarm. lib. 1. de Beatitud. Sancto. cap. 3.

Orthodoxi ergo, qui credunt animas sanctas iam Deum videre, altare hoc variè interpretantur. Primo, Ambro. Haymo, Richard. & Rihera per altare accipiunt Christum, Christique curam, secundum à frumento, cui, per quem, pro quo, & super quo immolati sunt S. Martires, & sub cuius protectione iam beatæ vivunt.

Secundo, loce hinc: Altare, inquit, est Romana Ecclesia sub cuius fide & obediencia multi Christiani quinto sigillo, id est, quinta estate Ecclesie, tunc, post tempore Ioachimi florent, occisi sunt à Malcometani in Africa.

Tertiū, Dionys. ait, animas esse sub altari, hoc Tenia. est, eas esse in securissima Dei tutela, luxa illud Sapienti. 3. *Inferior anima in mens Dei sunt.*

Verum felipodeo, significari hic duplex altera, scilicet altare holocaustorum, quod erat in atrio, & altare thymianæ, quod erat in Sancto. In illo enim quasi immolata, & sub eo quasi sepulta sunt corpora Martyrum: in hoc vero post mortem translatæ anima eorum, quasi requiescant, iuge thymiana laudis Deo exhalantes. Dico ergo Primo, aliud, & notari hic altare holocaustorum. Id paret, quia sub eo latent anime interfectorum, id est, immolatorum in altari: & quia clamant, postulantes vindictam suæ immolationis.

B Pro quo Noe. Corpora Martyrum ex antiquo Martires sepe habebantur in altari, sub aliis. cest

scilicet sub altari, vii docent S. August. ferm. 1. t. 1. Sancti, Aofelius, Richard. & alii: quia enim Martyres initio holocausti erant immolati Deo super altare hoc, bene sub eo pariter sepeliebantur. Id siebat Primo, vt loco tam facto honorarentur Martyres. Ita S. Ambro. inuentus reliquias S. Gerusij & Protasij per revelationem S. Pauli, eas sub altari recondidit, vii ipsemet alterit epist. 14. ad Marcellinam forent: *Succidam, inquit, vultus transphantes in locum ubi Christus baptizatus est.* Sed ille super altare, qui pro omnibus pauperi est: sibi sub altari, qui omnes redempti sunt praesertim. Hunc ego locum praedictissimum nubi. *Dignus est enim ut ibi requiescat sacerdos, ubi offerre confundatur.* Sed cedo sarcina vestimentis dexteram portuensem, donec iste Martyribus debetur. Secundo, vt Martyrum corpora & sepulchra, omnibus ad altare effecto continuum excitamentum devotionis & virtutis ac fortitudinis, quam imitarentur. Tertiū, vt Martyres eorum preces apud Deum offenter & adiungant. Hinc altare vocabatur Sepulchrum Martyris, Memoria Martyris, Martyrium, sive Confessio. Martyrium enim grecè id est quod latine Confessio, puta testificationum, vt ait hic Iohannes, quod Martyr fides peribuit, & sua morte ac sanguine obfiguerunt. Nam Martyr idem est quod confessio, sive testis fidelis. Hinc hinc eorum sepulchra & altaria publica, eum feliciter sub Constantino Ecclesia pacem adcepit est, superadificariam ecclesiam, sive templum, quod inde pariter vocabant Martyrium. Ita in Concil. Chalcedon, vocatur Martyrium, id est, ecclesia, S. Euphemius, Rursum inde etenac vocis significacione, ecclesia quævis vocata est Martyrium: quia Martyrium, vel certè Sanctorum reliquias aliquas eò transferabant, ibique que conabant, vt ad primatum motem adducandi altaria & tempora super sepulchrum Martyrum, accederent quoque posset. Hinc Iure Canon. sanctum est, vt altare non consecretur nisi illatum sit a Martyre, vel Sancti aliis iuriis reliquiis.

E Quocirca faciendo accessum ad altare orare, facit que: *Orationis te Deumus per merita, Sanctorum tuorum, quoniam reliquias hæc sum.* Ita ecclesia Resurrectionis Hierosolymis in Golgotha eredita, vocata est Martyrium, ait Cyril. Hierosol. categ. 1. 4. vide Baron. a. Mart. 6. 1. illij. Atque haec est origo & causa, cur Roma in Basilica S. Petri, S. Pauli, S. Laurentij, S. Sebastiani, S. Caeciliae, S. Susanna, & postea in aliis templis videamus gradus & descendens in cryptas, sive in facella subterranea. In hisce enim cryptis propriètate sepeliebantur Martires: vnde ipsa crypta, sive sepulchrum Martyris vocabatur Confessio, vel Martyrium; supra quam diuidebant

Martyrium,
id est, altaria
vel templa, cest

Animas p-
er mox à
morte vi-
deas Deum.

Sub quo al-
sanctorum.
Prima fer-
menta.

Seconda.

In Apocalypsin. Cap. VI.

123

adificabant altare & templum, quod exinde quoque Martyrium dicebatur, ut paulo ante dixi. Porro hisc intelligimus illum phrasim, quam toties in vicis Sandorum & Martyrologiis legimus. *Hic Sanctorum sepulcrum est in Confessione S. Laurentij, S. Sustanne, S. Prisca, &c. nam in Confessione, idem est quod in crypta vel sepulchro S. Laurentij, S. Sustanne, S. Prisca, &c. nec enim totum templum vocabatur Confessio, sed Martyrium, ut foliaceus annosuit Batonius.*

Sed si ergo huius loci est, q.d. Vidi per visionem symbolicam, animas Martyrum sub altari; quia secundum corpus sub eo sepulta sunt, qui super altare quasi holocausa suam vitam Deo immolantur; ut sit synecdoche, scilicet ut parponatur pro toto, nimirum anima pro homine, part pro Martye. Sic Genet. 46. dicuntur sepentina anima, id est, homines, egressi de semine Iacob. Clamat ergo Martyres, id est, animae Martyrum per corpora sua, clamant inquit, ex hoc vos Martij loco & sepulchro vindictam, perinde ac fangis Abel eandem clamant Genet. 4. verf. 10. Vnde sequitur: *Data sunt in sole alba, quasi in consolacionem & mercedem. Agitur enim hic de sigillis, quae tegebant perfusiones, & res non in celo, sed in terra getentas. Locum ergo animarum vocat altare: quia ubi est corpus, ibi censetur esse & anima. Secundum, quia haec anima, hoc est, hi Martyres, sunt quasi victimae quae in altari crementur, quarum cinis per craticulam dilabebatur sub altare, ut videtur quia sub altari sepeliti: ita enim & corpora Martyrum immolatae sunt in altari, sub illud delapsa & sepulta sunt, vnde & io confutatione altaris dicit Pontificis: Sub altari Dni sedes acceptissima, intercedere pro nobis. ita Viega, Rideta & aliqui quin & S. Augustinus, serm. t. 1. de Sanctis, quem audi: Reclite sub altari animi & istorum reponit, quia super altare corpus Domini effervit. Non immortales sibi usq[ue] nisi similitudinem fangorum possint, sibi etiam pro preceparviori Christi fangum effunduntur. Convenient igitur, & quasi pro gloriam confitio, id est, Martyribus sepulcrorum de ceteris est, ubi mors Domini quotiditer celebratur. Non immortales inquit, confitio quidam sibi occipit immortis confititur, ubi tertiorum Domini membra percununtur, ut, quae cum Christo unius passione causa desinuerint, anima & loci religio copularet.*

Dico Secundum. Sub hoc simbolo, & symbolica visione antemulum sub altari terretuli holocaustorum, in quo corpora Martyrum immolatae & sepulta sunt, significans altare celeste, io quo proprietas animae Martyrum requiefecerunt. Ad hoc enim post corporis immolationem & sepulturam in altari holocaustorum, translati sunt anime eorum beatae; ibi enim accepserunt florulas albas, iungentes laudant Deum: vnde ibi eorum altare portium vocandum est thymiamatis, qualis holocaustorum, ut mox patet. Hoc ergo altare, est secretum & penetrale celeste, putum locus felicitatis & glorie Martyrum in celo. Nam hoc altare est in celo, part Primorum, ex quod cap. sequitur: *Et similibus animabus diebatur, quod sunt ante thronum Dei, & in templo, scilicet celesti, servantes ei die ac nocte. Dico similibessaram enim he, quoniam ille fuit anima intersectorum: & licet illa futura sit vi. in temporebus Antichristi, tamen sequitur ac hoc requiefecerunt ad modicum tempus, donec implerent omena confessorum eorum. Secundum, idem patet clariss. cap. 8. 3. vbi*

*A angelus hunc animarum thymiamatis, id est, orationes & laudes, offert Deo in altari thymiamatis. Sub eo ergo quasi requiefecunt in celo, sed ita, ut diffracto per Chitrum velo, quod hoc altare & Sanctum distinebat a Sancto landitorum, videant Deum in Sancto landitorum residentem, ut ibidem ostendam. vnde patet, eas iam esse beatas. Itaque sic ut locus felicitatis Beatorum vocatur *situs Abrahae, ob quietem: ita hic vocatur altare, ob Dei laudem, & ob martyrij victimam proprieatis enim locus & sepulchrum Martyrum est altare, ut iam dixi. Dicitur & cabile: quis in eo quasi lecto requiefecunt: hoc est enim quod ai Piaties psl. 149. 1. Exaltabunt sancti in gloria, letabitur in cubiliis suis. Ita prius hoc hemisticchium, scilicet, *Exaltabunt sancti in gloria, recitans S. Eusegius Colonensis Archiepiscopus, ingredients templum S. Geronis & Theodororum Martyrum, ab illis ipsius poctiis subueniti & responderi audire, Leuctram in cubiliis suis, vni referit Heliandus in vita S. Geronis. Ihi ergo se requiefecre etiamnam, ipsemet soimte Martyrum confitentur, ibique expectant gloriam quiete & beatitudinis atentatitatis. Vnde Romae in coemeterio S. Priscilla, hac eorum vox in ipso limine inscripta legitur: *Hic sepelimus requiem.****

Nota. Aliud hic Iohannes, ut & in nonnullis aliis ad lth. 4. Et dicit cap. 4. 35. vbi anima ex promptuaria clamant ad Deum idem penit, quod hic: *Ait enim ibi Eldras: Nomen de hoc interrogavimus anima in infernum in promptuaria suis dicentes: Vnde qui fero sic & quando venies frustis atra mercede, mostra? Et respondit ad ea Ieremiel archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit numerus feminorum in eob: quando in flava ponderata scalam, & mensura mensurata tempora, & non communis, nec exactius, vñque dum complerat prædicta mensura. Quamquam Eldras hanc promptuariam animarum viderit, non in celo, sed in inferno, sive limbo, vni ipse ait verf. 4. c. eò enim tam defecibant omnes animæ, repente quod Cheiulus nequum adoevit, qui eis calum patescit. Haec de causa vocat promptuaria, id est, cellaria, sive cryptas: atque de illi tubetranis claudit cap. 4. 4. In inferno promptuaria animarum matris afflentia sunt promptuariae animarum eius illa, &c. sic & hec festinas reddere ea quia commendata sunt. Quocirca Tertullus de Religione cam. cap. 27. citans illud Isaie 26. *Vnde popule meus, istra in cubiliis id est, sepulchra) nos ad quem locum alludit Eldras, atque ac Iohannes hic, pro cubiliis legit celas primas, id est, cellaria, sive penitentia, in quibus, inquit, caro sita, & usq[ue] reproposita se in auro deponenda illuc sit tempore: sic enim & sepulchri processu a sunt corpora, cito inferno Domini. Nam liber tentus & quartus Eldras suam habent auctoritatem, licet non canonice sacra Scriptura, vnde & libris canonici subiunguntur, & ab Ecclesia io officio Missale & Ecclesie latical, multa ex illis citantur & recitantur. Patres queque plenarie non raro eos citant, ac nominantur S. Ambrosius, de Bono mortis castat hunc de animabus in promptuariis degeneribus locum. Quocirca virtus grates librum tertium & quartum Eldras reponunt in et librum canonicos tertij ordinis (qui scilicet, licet canonicis non sunt, proxime tamen ad eos accedunt) vni & librum tertium & quartum Machabaeorum, ac librum Hermetis, qui a veteribus vocatur liber Pastoris, eò quod in eo angelus specie pastoris loquens &**

Vox S. Geronis.

E *scilicet docens*

docens inducatur. Immerit ergo Sittus Senefsi, & pauci alii hunc Edita libum ut fabulosum relictum, vti dixi in Edita.

Sicut ergo ante Christum dicebantur animae esse in prompeuaris, sive cellis in limbo, expellentes Christum & beatam resurrectionem, ita post Christum dicuntur esse sub altari, putat thymiamantis in celo: quia enim sunt animae interfectorum pro Christo, sine, sicut corpus sordum dicitur esse sub altari holocaustorum in terra, ita & anima coruendam dicitur esse sub altari thymiamatis in celo; expellentes visionem eum corpore, vt illo vestire super altare quasi eleventur ad perfidiam gloriam, & consummatam beatitudinem. Altare enim holocaustorum erat in atrio, quod terrum significabat: unde sub eo corpora terreae Martyrum sequuntur discuntur. Altare vero thymiamatis erat altare oracula, id est, Sandi fidei, & celi empyrei: unde sub eo animas beatas collocantur, vt per hoc symbolum significetur illas esse animas Martyrum, aquae expectante martyris premium, puta gloriolum corpus, sequae ac vindictam suorum homicidiarum. Quia enim fuit anima nostra, hinc quasi ad regendum nuditatem carum, dicuntur esse sub altari, sub cõque quasi latere, ac illo regi, id est, ab hominibus uncondi, donec in resurrectio glorio corporis domus & vestimenta se sumique gloriam & martyri lauream publice toti mundo ostentent.

Interfectorum proper verbum Dei (ideoque Martyrum) & proper usum quod habebat.] Quid rubeantur, scilicet veritatem fidei, & vite innocentiam: hoc enim est Martyrum testimonium. unde Alcazar: Proper testimonium, inquit, id est, proper doctrinam quam defendebant. Sapere enim testimonium ponitur pro doctrina. Pro animis interfectorum, aliqui legunt 42: ac tertius intercessus, id est, animas omnium signatorum: sed Noster & alij legunt intercessus, id est, iugulatorum, interfectorum.

VERS. 10. *Et clamaverit vox magna.] Clamor magnum, magnus est desiderium: animari enim verba sunt ipsa dicendi tantum enim minus quaque clamat, quanto minus desideria. Nam si desiderium sermo non esset, Propheta non diceret: Desiderium cordis eorum audiret omnis res tua sit. S. Greg. lib. 2. Moral. 4. 4.*

Dicentes.] Ex celo iustitia, non vindicta, appetentes scilicet, ut destruant regnum impunitatis & peccati, neque prius ab eo liberentur, & impunianter, itaque super omnes adueniat regnum Dei, ait S. August. loco citato.

Pregnus Domine, ut pote qui es sanctus & verus.] Id est, aequus & iustus, cuius propinde est tueri sanctos & veros, id est, iustos; competere autem & punire impios & iniustos, quales sunt qui nos fideles tuos persequuntur & occidunt. Scilicet ergo & verus, id est, quod, sancte & veritate: omnium enim ponuntur pro vocatis Atrie. Simile est quod canitur in Paraclete: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortali misericordia nostra; Sanctus, id est, Sancte.

Nisi indicem, & non vindicem fanginem nostrum de iis qui habitant in terra?] Iudicium ad conscientiam pertinet: vindicta ad perficiendum & execrandam rem indicatam, sive sententiam pro inimico contra iniuriam latam.

Quares, quod iudicium, quam vindictam à Deo possidente anima Martyrum? Respondeat Primo Alcazar, eas petere vindictam de Iudeis

A Christioidis & Christianorum persecutoribus, etiamque in hac vita, scilicet: vt Deus eos excedat per Titum, Adrianum, &c. Non enim, inquit, orane, nec volum statutum à Deo extremi iudicij diem, precibus suis accelerare & antevertere, sed patre vitionem quam Martyrum fanguis de persecutoribus perebat. Verum haec vindicta, & hoc excludit iam per 25 annos facta erant & preterierant: quorum ergo ea quasi needum facta, sed futura optant.

Secundum, alij passim censent, eos petere vindictam condemnationis ferendam & exercendas, uti per persecutores fidelium in die iudicij.

Verum dico, hanc animas primari non tam Terribus gestis poscere iniuriam & persecutorum patiuntur & condemnationem, quād innocentium, putat sui, fuorūmque affectuarum ab injuria liberationem. Hanc enim significat Hebr. 13: 9, namque id ali, vindicare, quando constringit cum præpositione in me, id est, a te, ex deo; & Gratum ostendit, quando constringit cum præpositione in te, vihi hunc sit: optant enim vindicari de te, accusantes te, utrū pater, id est, ex habitantibus in terra. Sic 1. Reg. 14. 14. ait David ad Saul: *Iudicas Domine inter me & te, & vici te, me Dominus ex te, manus avicra mea non sit in te. Vici te, id est, liberet me ex tua tam acti persecutio: non enim lo is os impetravit Saul necem, & viciorem Dei. Ait enim: Manus mea non sit in te, quasi dicat, Absit ut te occidam, effo habuerim te in manu mea: non enim tibi mortem, sed mihi à te liberationem & salutem opio, & quaro. Fuit enim ipse mansuetissimus, unde de co canimus psalmum 131. v. 1. Memento Domine David, & emoy mansuetudinem suam. Si Luce 18. v. 3. ait vidua iudicii, Indica, id est, libera, me de adversario meo. Si Iudices & vindicis Israhelis in libro Iudicium vocantur losie, Gedō, Sampson & alij, qui Iudeam à virga Philistinorum, aliarumque Gentium exemserunt, & in libertatem affreverunt; effo id fecerint sapientia cum hoīsum fratre. Sic vulgo dicimus, principem Christianos è manu Turcarum in libertatem vindicasse, cum eos è captiuitate Turcarum eripuit, liberisque effecit. Sic ait Simao Machabeus 1. Machab. 13. verl. 6. Vindicatio, id est, liberatio de iugo & tyranneide Antiochi gentem meam, & famili, natus quoque nobis & varonibus congregatis fons uniusq[ue] gentes conseruare nos.*

B Animes ergo Martyrum hic optant vindictam, id est, sui liberationem, etiamque duplice, scilicet Primo, vt Deus eorum sanguinem iniulit effusum, & corpora iniulit oculi, quae adhuc in hac iniulta occisione & morte manent & detinuntur, sibi restitus, itaque rufum anime spoliata nuditatem tegat, & viciat: unde responsum à Deo accipiunt, vt pro corporibus accipiunt stolas candidas, quibus le regant & vestiant, donec compleat numerus confessorum eorum, tunc enim plenariè eos corpore gloriose vestiendos esse. Vnde S. Greg. lib. 2. Moral. 4. 4: *Quid, ait, est animas vindictae, per iudicium dicere nisi dicere extremum iudicij, & reuertentissimum extenuorum corporum desiderari?*

C Secundum, optant vindictam, id est, liberationem Ecclesiæ & fideliū à persecutorum tyrannide, vt scilicet Deus cam inhibeat & sitat, reddique Ecclesiæ pacem & quietem: quibus pariter respondet Deus, le id breui prælitaturum, sed opere adhuc modicum expectare, donec cōplicare Martyrum & eleccorum numerus. Secundariò tamen,

In Apocalypsin. Cap. VI.

125

tamen, & consequenter oerant quoque vindictam proprie dicunt ex zelo iustitiae, quasi dicant, Viquequā Domini non facis iustitiam, ut nos & Ecclesiam insontem liberes, persecutores verò punias, ut omnes laudent & celebremus in vitroloque iustitiam? Hanc enim est postular Martym sanguis. Idem enim est dicere animas petere vindictam, quod dicit, sanguinem eorum illam deposcere. Alludit ad 4. Eldorū 15. v. 8. Ecce sanguis sanctorum & infelix clamans ad me, et anima infiorum clamans perfuerat me. Vnde S. August. ferm. 19. de Tempore tom. 10. docet, animas habentes ut euerterat regnum peccati.

Tertio, indicatē, & quasi eminus oerant accelerari diem extremi iudicij: illo enim die facientia est plena hac vindicta. Non quasi decreatum Dei hoc die iam fixum & statuum murari & accelerari desiderent, hoc enim facti nequit; sed quid abstrahat ab hoc decreto, illudque quasi praeveniant. Deus enim ob orationes Sanctorum decreuit, ut finis mundi & dies iudicij eius adveniat & acceleretur, cum alias illum diuisos diffirent potuisse, & de facto diuini diffusiliter, nisi haec Sanctorum preces ab eo præxulx, & accepte fuissent. Pati modo ob preces Danielis & Prophetarum, dicuntur abbuciatæ 70. hebdomades aduentus Mellix, Daniel. 9. vers. 10. iuncto cum v. 14. Haec ergo preces antecedentes se habent ad Dei decreatum, non consequenter: eodem modo se habent preces Sanctorum ad Dei preedestinationem, prius ad electionem huius vel illius ad salutem & gloriam.

Quocirca S. August. ferm. 1. de Sanctis, incusat predicatorum & fideliūm desidiam, quid ea in causa sit, eaq; differatur resurrectio, & regnum gloriosum Beatorum. Videsne, inquit, quia propter nos (dum ait, Donec compleatus numerus confessorum) Martym vindicta differatur. Dum enim nos retardamus, horum sanguis multus est. Sed hoc contingit nostra desidia, q; non religiosus volumus, qui non p; fieri cangivat, speramus. Nam si benorum sperno ad Dominum iustitia nostra praecedens, iam conformatus numerus qui expectatur, effet compli- D cu. Vnde sporas, fratres charissimi, quia primissima Martym beduram felicitatem venerantur de eterna que in celo est, Martym festinante fedulo configuramus vestigia quantum possumus sequendo, & ipsi credulam felicitatem superiore participem exaltere curremus, ut compleamus numerum cuiusdam caelestis Ierusalem, siue acceleremus regnum gloriosum Christi & Sanctorum.

Moraliter S. Bernard. f. 1. in f. omnium Sanctorum: Unde rabi o misera caro, e fida & fata, unde rabi hoc? anima sancta quia propria Deus informavit imaginem, te desiderante quia redens proprio sanguinem expellat a te ipsam sine te latente complicitate gloria consummari beatitudine mea patet. Ad eis sequentes reges in eis desiderantes loco naturali, ut recidua rata carum affectu liberi pergit in Domum, sed contrahentes quidammodo eis rugam faciat, dum inclinantes desiderio sui. Sicut macula ergo sunt, ut ait Iohannes cap. 14. v. 1. sed non sine raga.

Es dare sicut illi signata stola alba. Id est, plena paritas, quiete & ipse certe beatitudinis, inquit Andreas Cesar. & S. Bernard. loco superiori citato. Verum dico: stola alba est gloria & beatitudine animæ, quam Martires acepérunt, nimirum lumen glorie, visio & fructus Dei, se consequenter humanitatem Christi, B. Virginis, Sanctorum

angelorum, ac Beatorum omnium. Hec enim gloriam instar stola alba, animalia corporis nudaram & spoliaram vestit & condecorat. Est alba, qua lucida & splendida; & quia symbolum est innocentie & puritatis Martym, cui in præsum donata est. Hinc & Christi in transfiguratione fales resplenduit sicut sol, & vestimenta eius facta sunt alba sicut nit, hoc est, misa luce canditatem & fulgidam. Hec est ergo stola alba, quam Christus vincens promis cap. 1. v. 1. dicens, Quis vicerit sic vestitur vestimentis albo, & non debet manus eius de libro tua. Vide ibi dicta. Vnde patet, halice animas videre Deum, & esse beatissimam eam beatitudine vincenti promissa est sub nomine stola, siue velitis alba. Hac etiam de causa sit, quid Martib; datu sunt stola singula. Singuli enim vnam tandem accepérunt, feliciter gloriam anime: nam in resurrectione accipient singulis unius adhuc etiam illis gloria corporis. Porro stolas albas symbolum esse gloria & felicitatis, patet ex cap. frequenti vers. 13. & 14. vbi degeneribus coram throno Dei dantur palme & stolas. Ita S. Gregor. in psalm. 4. Poenitent. vers. 10. & S. Aniclm. Richard. Haymo. Beda hic, ac S. August. ferm. 11. de Sanctis. Stola enim præcis erat honeste & nobilis mulieris vestis, visque ad imos pedes demissa. Vnde Horat. lib. 1. Serm. satyra 2.

Ad talas stolas denissas, & circundatas palia.

Et Martial.

Quicquid stola purpurea contempnor.

Quis coloris debet, laetus impio versu.

Hinc stolas mulier, vocabulari locuples & primaria: & contraria vocabuntur plebeia, & secundum classis, ut videtur est apud Horat. loco citato. Hac de causa stola, præsentem candida & splendida, in Scriptura symbolum est gloria, immortalitatis & felicitatis. Hinc Pharsa velutina lofephum stola byssina, Genef. 41. vers. 14. &c 1. Paral. 15. v. 27. David erat induens stola byssina. Iudith. cap. 16. v. 10. post victoriam accepit stolam nequam. Mardonius induens fuit stola, & imponitus equo ab Aman iussu regis volentis cum honorare, Esther 6. vers. 11. De sapientia ait Ecclef. cap. 6. vers. 30. Erunt tibi tergues illi in stolam glorie & vers. 32. Stolam gloria induas ann. Et cap. 35. vers. 11. ait, Aaronem iussi Dei induisse stolam sanctam. Et c. 40. vers. 11. ait, Simonem Pontificem accepisse stolam glorie. Ilaic 6. 3. vers. 1. de Christo victore dicitur: Iste formosus in stola sua. 1. Machab. 6. v. 1. dedit Antiochus Philippo intimo suo stolam suam, & annulum. Ibidem cap. 10. vers. 1. Inducit se Josephus stola pontificia. Marci 1. 1. vers. 18. Caute, ait Christus, à Scibis, qui volunt in stolis ambulare. & c. 16. vers. 1. muliere in sepulchro Christi videvunt angelum cooperatum stola candidam.

Dices, Spes ardens que differunt, affligit animum quonodo ergo haec animæ Martym ardenter sperantes & postulantes vindictam iam dicam, sum beatus! Respondeo, Spes haec est ordinata, est quieta & composita in Beatis: acquiescunt enim in voluntate Dei non sperant, nec volunt ut statim haec vindicta fieri, sed ut fieri suo tempore quod Deus constituit & ordinavit: illius ergo tantum ingenio se habere desiderium, sed in Dei voluntatem resignatum, significante.

Moraliter Tertullianus lib. de Cultu feminarum in fine, eas ex hoc loco adhortatur, ut omnem se stolas, non purpureas, byssinas, vel auri, sed innocentias, sanctitatis & fortitudinis. Tempora, inquit,

Ob priores
Sanctorum
acceleratas
dies iudicij.

Vers. 11.

Stola alba
est glossa
animæ.

Christianorum semper, & non vel maximus, non auro sed ferro transfigurant: sole martyrum præparant angelus bandis festinatur. Predicat vos sermonem exaltatum. Apostolorum sumentes de simplicitate candorem, de pudicitate ruborem, de pœnitentia veracundiam, & spacio nocturnitate, inferentes in aures sermonem Dei, annulentes carnichem iugum Christi. Caput impium subiecte, & fatis ornata erit. Manus laniis decipitate, pedes domi figite, & plus quam in auro placebit. Festina vot serico probatus, byssino sanctificatus in purpura predicione. Taluer pigmentum Deum habebitis amarem.

Et dicitur eis illis ut requiescentibus adhuc tempore medietate, donec compluantur confusus coram,] Alcazar exponi, se requiescerent, feliciter à visione, non Dei, sed vindicta de hostibus, putè de ludariis, quibus postulant. q.d. Deus animas Martyrum statim conueniuit hæc gloria, sed quoad petitionem vindicta corum, iussi ut modicum requiescerent, significans illam distendit esse, donec numerus Martyrum ab eis occidentorum compleatur, quo completo se eos puniuntur & exercitatum per Titum et Romanos.

Verum iam sapientiæ dicti hac refrendata esse ad omnes Martyres, & ad finem mundi. Seuū ergo est, q.d. Sicut corpora vestra, & anima sancta, & vestro sanguine purpurata, requiescent in suis sepulchris (quæ inde vocantur græci cometaria, id est, domitoria) sub altari holocaustorum, expectantia gloriam resurrectionis; ita & vos pariter requiescente sub altri rhythmatis in celo, in vestris stolis albis, id est, in vestro lumine glorie & beatitudinis; jac modicium expectate eam refectionem: beuuī enim corpus, quod hic pro memori tradidisti, vobis reddam gloriosum, ac simul viciclar & panium vestrorum persecutores & homicidas, condemnando, & adligendo eos in tartara, breui iniquam scilicet postquam completus fuerit sociorum vestrorum, putè Martyrum, numerus: quondam propediem per Antichristum fieri.

Appositi 5. August. serm. 11. de Sanctis, Tali, inquit, modo loquuntur Deus omnipotens Sanctis, vel quilibet patrem familiæ balens, multos filios, sanguinem de agno reseruantibus, & rogantibus et cibum sibi trahant, resipescere. Reflexio quidem vestra parva est, sed expiate fratres vestras, ut, cùm in eum positis fueris omnes in communem conuersari. Et S. Gregor. x. Moral. 4. Reflexiones eius (animabimis) est, ut cœlesthem fratrum expiatio debet, et eorum membris libenter expectandi morsus infundere, ut, cùm carnis resurrectio nem appetimus, etiam ex colligandorum fructu augementum gravitarentur.

11. Et vidi cum aperuisset sigillum sextum: & ecce terra motus magnus factus est, & sol factus est niger tamquam fætus cœlinus: & luna tota facta est sicut fangus:

12. Et stellæ de celo ceciderant super terram, sicut fucus emitus grossos suos cum a vento magno mouetur,

13. Et cælum recessit sicut liber inuolutus: & omnis mons, & insulae de locis suis mox senti:

14. Et reges terra, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis seruus, & liber, absconderunt se in speluncis, & in peius montibus:

16. Et dicunt montibus, & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agnæ.

17. Quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?

Ei cum aperuisset sigillum sextum: & ecce terra motus magnus factus est, &c.] Primum, Arctas haec referat ad prodigia facta in morte Christi: verum hæc iam dicit præterita erant, non futura.

Secundū, Ambro. & Rupert. haec referunt ad Iudeorum reprobationem, & excidium per Titum; sicut que sequuntur cap. 7. referunt ad latissimam vocacionem Gennam, vide Peterium singulare applicantem pag. 461. Huc accedit Alcazar, qui hoc sexto figlio pars significati minas horribiles, quibus Deus voluit præmonitos ludatos ante excidium, & ante septem plagarum supplicia, quæ septimo sigillo continentur: porro haec minas comparari cum prodigiis, quæ minabuntur instantes extremi iudicij diem, quia haec illorum fuerunt typus: unde & Christus Matth.

2. 4. confessi excidium viris Hierosolymæ cum excedit orbis, & ab illo ad hoc immedieat transit. Minæ autem haec septem sunt. Prima est, terra mons, qui significat magnam rerum commutationem & perturbationem, quæ Hierosolymæ accedit eam seditionem & bellum contra Romacos concitauit. Secunda est, obsecratio foliæ, hec significat fugia & prodiga quæ vita sunt. Dei indigationem contra Iudeos reflectantur. Deus enim supplicia illatorum, lugubri vesti quasi se induit, eo modo quo reges Lusitanæ olim sententiam expiæ latrū, lacuum induabant. Tertia est, luna sanguis, qui denotat maximum supplicium, quod eis pro Christi sanguine effuso impendebat. Quartæ est, stellarum calus, qui indicat symbolice neem, quam S. Isacobo, Stephano, aliisque viri fanfællim intulerunt, quod etiam Iudeis minabatur ruinam. Quinta est, complicatio celi, qui symbolum est Christianorum dilectionis ab urbe Hierosolyma, quæ non levius etiam fuit ciuitati commemoratione: quia enim hic Deus per solem, Christus per lunam, Apostoli virique Apostolici per stellas fuerunt significati; hinc consequtetur apostolè primis Ecclesiæ, sive primi Christiani per celum significantur: id est, si idem sit Christus, Virtutæ celorum manifestantur. Virtutes enim celorum, sunt exercitus celi, putè Ecclesia militans, qui poterat Ierusalem ab excidio defendere, sed eam defenserat a suo praetilio deservirent, etiamdem Romanorum prætie exposuit. Rursum in libro in solueto notatur Iudeorum exercitatio, quæ omnis eorum sapientia fuerit convoluta & complicata, ut quasi nihil sciarent, nisi las rationes falshant se & vrbem inuenire possent. Sexta est, migratio ac fecellio montium & insularum, quæ portendit Deum Titum & Romanis obices, difficultates & impedimenta omnia amoneat & tollere, viamque quæsi complanare in Iudeam, ut eam subiungant & eueriant. Septima est, mens & horror communis omnium, diceantur monibus: Cadite super nos, qui figurat ingentem timorem, qui Iudeos peruerferat, evidens esse argumentum, quod Deus securissimam in eos vindictam iam iam exercere velit.

Verum haec omnia pariter præterita iam erant, non futura; ideoque hætorica, non prophætica.

Constat

Vers. 12.
Sexum si-
gilli quid:
Prima ex-
positio.
Seconda.

In Apocalypsin.

Cap. VI.

127

Confat autem Apocalypsin esse prophetiam de futuris. Itaque hoc sensus est accommodatio quodam, & adaptatio potius quam expofitio genuina. Addit, v. 15. nominati reges, quos coofat non fulfie Hie rofolyza. Infuper, quod dicent montibus, Abſcondiūt nec a facie Agni, non congruit fidei, qui Christum non agnoverunt; nec Agnum, sed virum potius & lupum eum vocantur.

Tertio.

Aureol. & Lyrā, haec referunt ad perſecutionem Diocletiani, quando Christiani montibus, id eft, Beatis in calo, eos inoocantes, dixerunt, Cadre, id eft, progegit nos. Verum har ex poſtio violentia eft & coniota, vt patet: eft & inordinata. Nam perſecutione Diocletiani, vti & ceterorum Imp. repreſentata fuit filio fecundo, putè equo rufo, vni ostendi hoc c.v.a.

Quarta re-
verba.

Dico ergo, S. Iohannes hic tranſite ad tem-
pora nouifima, & ad finem mundi. Id patet ex
ipſis eius verbis, quæ proprie nulli alteri compete-
re poſtunt, præterim ſi quis ea conferat cum ver-
bis Chrifti Mathe. 24. v. 15. (vbi orbis excidiunt,
ſignaque ei pœnia deficiunt) illæ enim videbit
penè eadem hic die euia iiii que ibidem dicit
Chriftus, quod enim hic dicitur, Sol factus eft m-
eroribz dicitur, Sol obſcuratur: hic dicuntur fel-
le de celo caſtaribz, ibi idipſum dicitur; hic luna fa-
cta eft ſicut fangue; ibi luna non dabit luxem ſuum:
hic dicitur, Calix recepit ſicut liber incolutus; ibi,
Vermes cedarum commonebantur; hic dicuntur merori-
bus, Cadre ſuper ne; ibi idem dicunt, vt patet Luke
et v. 30.

Idipſum poſcit ordo Apocalypſeos, & septem
ſigillorum. Cùm enim S. Iohannes secundo, ter-
tio & quarto ſigilli repreſentant tres generales
& illuſtriores perſecutiones Ecclesie, ſuccellus
daturas vique ad finem mundi (vnde quinto
ſigillo induxit communem vocem Martyrum,
optantium finem) hinc leto hoc ſigillo ad eum-
dem tranſit; imò ab hoc loco deinceps vique ad
finem libri, loquitur de extremitate mundi tempo-
ribus.

Hoc ergo ſexto ſigillo deficiunt ultimam Dei
 vindictam in impiorum lignaque horrenda que pœ-
natur, & indicabunt inflare extremum iudicium.
 ita Victoria. Primal. Ticon. Haymo, Andreas, Be-
 da, Ribera, Peretus & alijs.

Dices, Haec ſigna sequentur Antichrithum, erunt enim proximum iudicium: haec autem ſeptem
ſigilli ſignificant ea, que cuenient ante Antichrithum: ergo alia ſunt ab illis ſignis Antichritho
 poſthumis.

Reſp. Aliqui censent haec omnia ſigna, ve &
ceteras plagaſ ſeptimo ſigillo orbis inſigndas, que cap. 8. & 9. reſentent, fore ante Antichrithum: contineunt enim in ſigillis hiſtas, que prius
referari debent & euohi, quia liber ſignatus, id
eft, Antichrithi tempora ſucceſſere & videri po-
ſent. Si enim optimis ordine conſignatur &
progreditur haec Apocalypſeos prophetia, eftque
quaſi historia prophetica de rebus hieſcellito tem-
pore & ordine futuri. Faoe & ratio: nam poſt
muorem Antichrithi noua fore haec tristia prodigia
peribat videntur ex enq̄o poſt mortem Antichrithi ſumma erit paſ. & quiet in mundo, vni
oſtendi Daniel. 12. vnde & Chriftus Luke. 12.
ver. 40. & Marth. 14. ver. 37. pœnitentia inſep-
rato die, & ſubito veniuntur ad iudicium, cum
homines vacabant gula & voluptabilis, vni
faſtibant in diebus Noë, cum è contraria de hieſe

A signis dicant, quod aſſent homines p̄t timore, &
expeditione ceterorum prodigiorum, que ſuper-
uenient vniuersitate orbis.

Verum durum & difficile eft crediri, haec ſi-
gna omnia complenda fore ante Antichrithum.
Sane enim ſigna iudicij inſtantis, & iudicis adoe-
cientis, vnde dicunt impii veri, t. 6. montibus & pe-
tris: Cadre ſuper nos, & abſcondiūt nos a facie fe-
deris ſuper thronum, & ab ira Agni: quantum ve-
dit magnum tri pœnorum, & quo patetflare? Quo-
modo haec dicere, si inter haec ſigna & diem iudici-
ci intercedant plures anni, p̄t totum tempus
regni aut falcem monachiz Antichrithi, que erit
triduum annorum cum dimidio? Quonodo haec
B ſigna dicuntur ſigna iudicij, & iudicis Chrifti,
cum potius dicenda eſſent ſigna aduentus An-
tichrithi?

Secundio, capite ſequenti in ſeptimo ſigillo
audiemus Iudeorum conuerſionem ad Chriftum,
qua fieri in fine mundi, maximè poſt occidum An-
tichrithum: ergo quoadam ex his ſigillis non erunt
præmia, ſed pothuma Antichrithi. Idem manife-
ſtum eft ex eo, quod in ſeptimo ſigillo angelus
septimus tuba canens, dicatur inducere conu-
mationem retinu omnium: que utique fieri, non
ante, ſed poſt Antichrithum. Ita enim habetur c. 17.
&c. 1. 1. v. 1.

Tertiō, Chriftus Mathe. 24. verl. 29. ait, haec ſi-
gna poſt tribulationem diuerum illorum, id
eft, poſt perſecutionem Antichrithi, inquietū mul-
ti: verius tamen Ribera ſic exponit, poſt tribula-
tionem, ſciliens inchoata, non autem perfeclata.
Inchoata autem haec mundi tribulatio ante
Antichrithum. Chriftus enim paucis verbis per-
ſtingit, & conuolut multa, que ſuccelliū per
plores annos fieri in fine mundi. Denique ibidem
Chriftus de hieſe ſignis ait: Cum viderint hec em-
maſſe, ſcire quia prope eft in ianua ſciliens dies Do-
mini & aduentus Chrifti ad iudicium. Quocirca
haec ſigna fore, non ante, ſed poſt ineritum Anti-
chriti, diſcreta docet Franciscus Suarez 3. parte,
quaſionē 59. diſput. 56. ſectione 3. & alijs per-
mulhi.

Dico ergo, haec ſigna inchoanda fore ante An-
tichrithum, idebq̄e poſti inſet ſigilla; ſed perci-
cienda & complenda eft poſt Antichrithum; ita
vt quadam ex his ſiant ante, quædam, & quidem
plura ac maiora, poſt Antichrithum. Sanctus Iohannes
vt omnia, virope eōdeſ ſpectantia, con-
iungenter, eodem ſigillo omnia complexus eſtque
quaſionē prebant Antichrithum, etenim ſpe-
ciant ad ſigilla; quaſionē veſt ſequentur, etenim
pertinent ad librum ſignatum. Cum enim illa or-
bis defolatio, & exadiuſum fit futurum, ultimum
& maximum, idcirco Deus enim per plures an-
nos antequam accidat, idipſum commentari, &
plagaſ ei pœnias orbi immittere incipit. Sic enim
fecit in exilio Hierofolymz, & aliarum vrbium
& regnorum. Iudeos enim impiorū per Iaſam,
Oſe, loīem, imo per Eliam, Eliſeum, alioſque
Propheta per centum annos admonuit & pe-
monuit de futuro exadiuſio per Chaldaeos, vt ab
impiorate ſea reſipicerent, itaq̄e exadiuſum euad-
erent. Idem fecit in diluvio: iulfis enim Noë an-
no quinquecentimo atatris ſue fabricare arcam, vt
per eam inſans diluvium hominibus pranuncia-
ret, & comminaretur; cum tamen diluvium in-
duxit deum anno ſexcentimo Noë: delit
ergo orbi centum annos ad penitendum. Quidni

E L 4 idem,

*Seruit & ex-
do plagarū,
& furorū
in hac mū-
di.*

idem, vel famili faciat in ultimo orbis excidio, cùm non aqua, sed ignis diluvio torus obtuerat, & conflagrabit. Itaque ante Antichristum insudabat in orbe impietas & impij, quibus Deus minabatur excidium, id estque signa hoc illi praevia, plagiæ que cias prænuntias insimiliter inciperet, patet in solitos terræ motus, maris tremores & exundationes, fuligera, tonitrus, eclipses, obscurations solis, luna & stellarum, ut celum, terra, mare, & aer in impios tremere, cùsque necesse & internum minari videantur; ex quibus conflagratus fames, pestilencie & bella, quo Christus tum fore prædictus, sed contentum ea impij, itaque plagiæ plagiæ addet Deus. Superueniet Antichristus, qui erit caput & culmen impietatis. Quocirca Deus actius in eum, & impios eius alleclas, supplicia è celo vibrabit, adagens eos in tartara, inde in impios carceres, rotundum orbem desuet, cùsque mala extrema, ac inter ea solis, luna & stellarum plenam obscuracionem induceret, tandem diem ultimum orbis affecte per ignem conflagrationis, tuncque ipse Christus descendens ex celo, & veniens ad iudicium; ita tamen, ut post Antichristi eiisque effectorum stragem, & plagiæ impiorum, Deus aliquod tempus quietis darurus sit obi, quo Christiani in persecutione Antichristi lapsum, ludici, omninoque gentes tot plagiæ perculerent, respirare, Deo reconciliari, iustificari & salvari possint. Quo tempore mundani homines, sicut pueri amota virga, ad ingenium redibunt, nubem & nubentur, epulabuntur, ut in diebus Noë fecerunt, donec ex insperato Deus mundi finem adducat, Christiñque iudicem misericordiam, ut Christus prædictus Mat. a. 4. ver. 37. & Iohann. Apocalyp. 1.3. & sequentes & Daniel cap. 1.2. v. 12. dicas, inquit, qui expellat, & peruenit tibi quae ad dies mille trecentos triginta quinque, id est, qui viueret post tempora & mortem Antichristi, ut ibi ostendit.

Quocirca parum probabile est, quod carent S. Hieron. & S. Chrysost. in Mat. a. 4. & Eusebius Emiliensis homilia in Domini. 27. post Pentecosten, felicitate hæc signa in sole, luna & stellis, fore post generalem resurrectiōnem in ipso aduentu Domini, ac proinde forte non prævia iudicio, sed in ipso iudicio. Argumentum eorum est: Quia, inquit, immediate post hæc signa subdit Christus: Et rusc apparet signum filii hominis in celo, & rusc plangent omnes tribus terra. Nam videbunt filium hominis venientem in nubibus celo. Verum hoc non virget. Nam Christus apud S. Matthæum multa contingit & conglomerat de excidio virtutis & orbis, quæ tamen non simul fieri, sed tempore validè disunctor & separato. quinimum S. Matthæus, cùm dixisset Christum venturum cum virtute magna & maiestate, subiungit, Et misericordia sua cum tuba: cùm tamen hoc si futurum non post, sed ante aduentum Christi ad iudicium.

Et sol fulalus est niger.] Quæres, an ad literam hæc signa vt sonant, cœvntura sunt Primi, S. Augustinus epist. 8. ad Helychium, atque ex eo Primal. Andreas & Beda, hæc signa mysticæ accipiunt pro persecutione Antichristi, siue exponunt: Sol & luna, id est, Ecclesia, obscurabitur: scilicet, id est, illustres Sancti, à sole, & consequenter à celo & lumen, excedent. Verum hanc expositionem esse mysticam, non literalē, nemo non videt.

Secundum, S. Chrysost. & Hieron. ac Beda in Mat. a. 4. Euseb. Emili. homil. in Domini. 27.

A post Pentecosten. Hilar. can. 2.6. in Matrh. D. Thomas in opusculo. 10. artic. 3.6. purant hæc signa fore in ipso die iudicij, feliciter quod Christus aduentum tanto lumine radiabit, ac totum orbem suis radis perstringet, ut sua claritate obcequeret fulgorem solis, luna & stellarum. Sic & S. Augustinus serm. 1.30. de Tempore, vbi hoc peculiariter tribuit fulgor crucis, qui tantus erit, ut solem occulter. Verum iam ostendit hæc signa fore prævia iudicio, ac consequenter ante aduentum Christi. Unde clare air loet cap. a. ver. 1.0. & sequentes. *Sal conseruant in tenebris,* antequam veniat dies Iudicij. Et Christus Luca 1.1. ver. 2.6. *Avefacti- bus hominibus præ timore & expulsiōne que super- venient tenebras arbi.*

Tertio, Origenes tradidit 30. in Matrh. putat Tertia. solem, lunam & stellas obscuranda à fumo, qui procedet ab igne conflagrationis mundi. Verum hæc signa erant ante finem mundi, quem inducit hæc conflagratio, unde & Origenes in hac expositione non perficit: in modis Suarez loco citato cetera ignem conflagrationis mundi fore post ipsum diem iudicij.

Quarto, Rabenus in Matb. a. 4. idque referit, Quatuor nec improbat D. Thom. in 4. distin. 4.8. q. 1. art. 4. quatuor, a. purat quodd sol, & consequenter luna, aliaque altra à Deo privabuntur sua lumen in tristitia & comparuali.

Quinque, Dionysius Carthus. hæc accipit ad literam, rampli purat ea hyperbolice dici, sicuti Prophetæ dicunt in excidio Hierosolymæ & Babylonis obscurandum fore solem. Verum quia hæc excidia tantum typum fuerunt, & tensis umbra excidiis totius orbis, quod maximè erit horrendum & portentosum, bine.

Dico Sexto, hæc planè ad litteram vt sonant, *Sexta ge- nus* accepienda. In fine ergo mundi Deus ad vindictam peccatorum, solem facier nigrum inflas faci elicini, qui niger est ex nigris sevis & plenis, ex quibus contextus est. Porro id fieri partim ex densitate nubium, quas Deus inter solem & terram interciceret, ut vult Ribera & Domin. Soc. in 4. distin. 4.6. quæst. 2. artic. 2. partim ex mirabilis eclipsibus, ut vult Peterius, qui prouenient ex insulariis motibus celorum, qui nunc tardius, nunc velocius solito mouebuntur. Unde Laetantius lib. 7. cap. 1.6. de sole & luna sic ait:

Motus extraordinarius peragunt, ut man sit homini promptus ad fiduciam cursum, aut variatum tem- perum agnoscere. Eius enim vel alias in horum, vel hiemis in aliis: tunc & annis brevissimis, & mensi minus, & dies in angustum curvulis. Quæ si vera sunt, facile erit varias tunc produci eclipses. Tertio, suspendet Deus non lumen, sed illuminationem solis & aliorum, nimirum negando luci solis & aliorum concursum, fine quo non potest lumen suum spargere, & illuminare orbem: unde ex eo sequentur donisfinitus, & vniuersales tenebras per totum orbem, idque facit facilissima actione, ac minima terum at naturæ imputratione, ita Franciscus Suarez 3. p. q. 19. art. 6. disp. 3. lect. 3.

Luna tua sera est siccus sanguis.] Id fieri per interpositionem nubis ita disposita, ut per imprecisionem radiorum luna, ipsa videtur tota sanguinea, ad significandam diuinæ iudicij futuram, ut Suarez ibidem: nam rubicunda luna representat cruentem, id est, stragem implorum, ob sanguinem Christi ab illis vel ellis, vel ne- glectum

*Signa iadi-
cio prævi-
ox, quæsta
& quando
furorū
Prima tem-
tatione.*

Seconda.

*Luna erit
sanguinea.
cur & quo-
modo*

In Apocalypsin. Cap. VI. 129

glechum & spretum; item ob effusum sanguinem
Martyrum, prefertur Elix & Henoch, aliorumque
fidelium ab Antichristo & Antichristianis.
Rursum rubicunda luna portendit venenos, pro-
celas & tempestates ira & suppliciorum Dei,
quas effundet Deus in peccata & peccatores
nam.

*Pallida luna pluia rubicunda fuit alba ferens.
Et Virgil. t. Georg.*

A si virginem suffuderis ore ruborem.

Venient erit.

Sanguis enim in Scriptura symbolum est peccati. Vnde ait Osee cap. 4. 2. *Sanguis sanguinem serigur.* Et Iosias cap. 1. vers. 15. *Mane vertere sanguinem plene sicut.* Vide ibi dicta. Erit ergo tunc iniustitia solis, luna & stellarum partis rubricatio, partim obscuratio, & qualis deliquium. Primum, ut si-
gnificetur, obscurari ac finiri tam gaudium impiorum.

Secundum, luna fieri rubra, ut videarum quasi pu-
dore vultus sui, de turpissimis & atrocibus homini-
num sceleribus, noctu praefertim, cum lucet luna, in
lechis & tenebris perpeditas, erubescere. vix
namque tot tamquam enotim hominum sceleri-
bent, ab inicio mundi ad finem visque perpetratis,
sol, luna & stellae quasi erubescerent, quod talibus
domini nam impius seruerint, & ad eorum
sceleras lucem suam praebeant. Hanc causam das
S. Antonius. 4. parte Sum. titul. 14. cap. 1. 5. 1. Ita
in martyrio Felicis Episcopi Africani anno Christi
304. luna conuerterit in flanginem, vi habent
eius Acta fidelia 24. Octobr. que citat & probat
Baronius.

Tertiò, sol & stellae quasi meru Christi iudicis
venientes percellis, splendorem suum retrahent;
sicut homines in metu solent calorem & sanguinem
in insima ad cor confortandum, retrahere,
itaque expelleferent, ait Maldon. Matth. 4. 4. Omnia
enim haec signa ead tendunt, ut de hominibus im-
piis quales tunc erunt plerique; pauci enim tunc
erant fideles & pietati praediti Christus Lue. 18.)
vindicta sumatur, vique ipsi timore pereclentur,
maioraque supplicia expedient.

Et stellae de celo occiderunt super terram.] Primum, id aliqui, excederunt inquisi-
tione, id est, occiderunt subito rapta ad aliud hemisphaerium; sic enim Poëta
significat stellarum occasum; dicendo eas in
Oceanum sicut mare se precipitare. Vnde Virgil.
a. Aeneid.

Ei iam rex horrida calo

Precipitat, suadensq; cedentia sidera somnis.
Sic Rom. 2. & aliis, qui non longè à mari habitant,
in nocte iucundè spectant vespera solis occasum.
Vident enim eis sol fe libare iorez vndas identi-
dem, ac tandem subito in cas te demergere. Ve-
rum hic dicitur, *Stella coevidetur super terram, non*
in mare, nec in aliud hemisphaerium.

Secundum, Origenes tractat. 30. in Matth. *Stelle,*
aut *de celo occiderant, id est, lumen suum deficien-
te fomento amitterant, ac quod in eis terrestre re-
mainuit, in terram decidit;* prout enim ipse ex scri-
ptu Piatonis in Timao, caro & alia ex ele-
mentis esse composta & confusa; ac proinde ege-
re ouiruntur instar nostri ignis vel lampadis:
quare sensim deficiente alimento in fine mundi,
aliorum quoque lucem, sicut quod in eis igneum
est, defecturum; quod vero terrestre est, ad sua
elementa & terram relapsurum. Verum dupli-
citer existit: Primo, celos & stellas esse ele-

A mentares; Secundo, indigere alimento.

Tertio, Iansen. & Cajetan. in March. 4. 2. *Stelle,*
inquit, retrahent lumen suum & non videbun-
tur, ut videarum de celo cecidisse. Cadent ergo
non à loco suo, sed à luce sua.

Quarto, Maldon. ibidem censet, stellas propriæ
dictas, in fine mundi de celo casuras: Magis enim,
inquit ipse, Christo id affirmanti, quam Aristotelii
id fieri possneganti, alienior.

Verum sic hinc debet etiam, in modo cali omen-
nes Planetarum: & quod deciderem haec stellæ
quavis enim stella fixa in firmamento nobis visibilis,
maiore est terra terra. Melius ergo Ribera &
Peregrinus per stellas accipiunt cometas, fulgura,
ignes cadentes, aliisque meteororum ignea instar stel-
larum, qualia multa erunt in fine mundi, eaque
nous & prodigiose magnitudinis, forma, figura,
mores & lapides. Deus enim illa, quasi horrabilis
fulgera & voracula, incalabitur & turbabat in
terrā, ut homines terrefaciat.

Sicut stellæ emisit (Adam, id est, abicit, emittit)
ita Syrus. Malè ergo legunt aliqui minit) grossas
fusas (dolorib; id est, heus immaturas) cum a te me-
gno manu.] Significat Deum ob sceleras, citoius
opinione hominum & rerum natura, finem man-
do impolitum, cum is naturaliter diutius dura-
re posset, sicut fecit in diluvio Noe. Sic enim grossi
ex fico ante maritatem, intempetivè decidunt. Rursum grossi indicant ut beatitudinis le-
tissimum & florentissimum, quod tunc inchabunt
Beati. Arabicus verit, sicut sculpsit cum cer-
derit grammatical eius à venie grandi.

Et celum recessi sunt liber insulatus. Iacobus 4. 10.
id est, qui incoluerit; vel consolauerit; Syrus, cali
separari sicut liber qui insulatur; Arabicus, ca-
lum insulatum quasi clara. q. d. Sicut liber more
veretur cylindro insulatus (vt tela circa cylindrum
circumvolvitur) ab eo quis literis legi non potest
ratita celum, civesque stellæ quasi literæ, abcon-
densur atque subibus & tenebris, ut videri non possemus,
videanturque in alium mundum recessisse. Rursum definet nos celorum vias, motus
& splendor, aliorum insulatas, ex illico prognostica
coniectatio & divinatio; sicut libro vii defini-
nimus, nec eam legere possumus, cum eam com-
plicamus, sive claudimus. Alludit, in modo citat Iosias
34. vers. 4. vbi idem dicit Iosias, vide ibi dicta.
Vnde S. Thomas & Suarez sic explicant, q. d.
Homines, & Astrologi noui dissimilant amplius
ex aliis, quasi ex libro prognostico. Celum, in-
quit Suarez, recederet, non mox locali, sed ab oculis
homini, sicut recederet solet liber insulatus;
quia litteræ eius videri non possumus. Ita ipse loco
civato, & libro secundo de Superstitione capite
vnde dicimus. Aliam rationem huius phrasis das
Sanctus Augustinus libro 5. de Genesi ad liter. cap.
2. 0. Deus, ait, *sculpsit*, que cum primum condire
fuit, tanquam implicita ediderat, sicut cedentibus
temporibus explicat, id est, per celorum motus ac
vicissitudines temporum mundum insulatum
paulatim evolut, eductis feliciter aliis & aliis è
capitate specierum individuis, aliis ac aliis effec-
tibus è casuarum fuarum fabris, ac praesertim
è celi solisque motu & insufo. Cum ergo ab hoc
modo & hac prouenientia fuerit explicatio celis,
ac individua & effectus inde manentes tollit vel
suspedit, ut faciat in die iudicij, nō dicitur fuit
prudentia librum celumque complicare &
convoluare.

*Calum re-
cedet, quo-
modo*

Contraria

Contradic explicit Andreas Cesar. Recessit, aut, calum à priori complicatione & occultatione terum, quas continebat: quia rancia nostra bona & gaudia, in celo Sanctis deposita, patet.

Aliter Dionysius Carth. q. d. Non patet vili deinceps aditus in calum: quia celi ianua claudetur & obserbaritur.

Pro calum recessit scio liber insolutus, Chrysostomus. Math. 24. ait, Virtutes celorum mouebantur. Vbi Primo, S. Chrysostomus per virtutes has accipit angelos, qui inquit, obstupescunt ad tantam prodigia, &c. ut D. Thomas, à celorum motione cellulatur. Vnde & S. Augustinus sermone 130. de tempore: Scimus inquit, principes iudicantes non solum res, sed & officia, que natus sibi conficia sunt, timere & tremore comprehendentes propter auditis terrorum: ut & tunc, cum genitum humanum iudicabimur, & celestes mortali passim, & terribili apparatu de iudice iumentu horronda formidem evincemus, id est, videbantur conterremiscere; vetè enim contremiscere nequeunt; fuit enim beati, in quos non cadit tremor, nec villa pallio aut perturbatio. Adhuc, exalto & Deo frustra, nihil sub calo & Deo, ut pote exiguum, matabuntur. Sit & sequitur ait Seneca, super seruum & latum animum atolemus, nihil in terra aut mortuus, aut moratur. hoc enim est magnanimitati. Ita Cyrus, & Xenophon, doctus etat nihil admirari.

Secundò, Caler. Titelman. & Perer. per virtutes has accipiunt influentias celorum, que in fine mundi cellulatur.

Tertiò, Eusebius, apud Sanctum Thomam in Catena Math. 24. per has virtutes accipit ianua celi, quia Christi descendenter ad iudicium, & tursum ascendiens ad thronum celestem appetientur.

Quartò, & genuinè lansen. ait, has virtutes esse alia celicilia, enim in Scriptura vocantur militia celorum; vt, sicuti paulo ante dicit, Stelle de celo eadom, ita hic de iudeis, sed christis & exercitibus, non autem de aëris, vt paulo ante, dicat, quid commouebantur, & quid contremiserunt. Hoc accedit Hellelus & Maldonat. Math. 24. Virtutes, inquit, celorum, sunt poli & cardines celorum, quasi dicat, Cardines ipsi, & bases ac fundamenta celorum commouebantur, vt celi & suis cardinibus concuti & conuelli videantur. Hoc est enim quod ait lob cap. 9.6. Qui commoverunt terram de locis suis celorum eius concutuerunt. Et cap. 16. vers. 11. Celumque celi contremiserunt & paucis ad ianuam eius.

Quintò, Francisc. Suarez, 3. part. questione 9. articulo 6. disput. 1.6. fols. 5.3. Virtutes celorum, inquit, hoc est, angelici, commouebantur, commouebunt enim & comparabuntur se, vt fiant ministri diuinae iustitiae, qui exlos & elementa commoueant, qui nimirum omnes illas admirandas mutationes & motus in sole, stellis, mari & terra caueant & efficiant. Erunt enim, vt videntur, maiores, quia ut per solam stellarum influentiam, vel virtutem fieri possint. Ficti ergo per angelos, quibus rectè accommodati potest illud psalmi 149. Gladly anticipet in membris errans, ad faciendum vindictam in nationibus, increpantibus in populis, ut faciat in eis iudicium confusione. Et huc etiam teleti possunt multa, quia in Apocalypsi dicuntur, scilicet S. Iohannem vidisse angelos rancia carentes tubis, quae effundentes phialas

aureas plenas fascianda Dei, & similia, quae legi possunt à cap. 8. viisque ad cap. 16. Huc uero Suerte. Hoc accedit Lactantius libro 7. capite 16. qui per virtutes has accipit angelos motores celorum. Hi, inquit, commouebuntur, quia mutabunt ordinem & modum mouendi celos, cùmque prout accelerabunt, nunc retardabunt, &c. ut supra ipsius verbis commemorauit. Hinc & sequitur:

Et annis novis, & insula de locis suis mox fuit.] proprie vi verba sonante. Si enim stelle de celo eadom, & celum tecedit, sicut liber insolutus, quid mirum si in terra montes & insulae de locis suis moueantur? Ecce enim in die illa horribili quasi oculus mundi, totoque vniuersitate inuestiō & catastro, ut omnia inuersi turbuntur, deosculum, antronium, ceterorum plūmā cant. Sic L. Mercurius inquit Plinius lib. 2. cap. 8.3. & Sex. Iulius Coss. in agro Martiniensi duos montes inter se concurreverunt, crepus maximo solstiente raccolentesque que inter eis flamine summaque in celum exposte interdat, gelante & via Annibale magna equum Rememur, famulariumque & veterana mortuandise. Et concursu ville emeritely. Et paulo post: Non minus mirum est tam & nostra cognitum est, anno Neronis supremo præto elegitur, inveniente via publica, in concursum fedes transversas in agro Martiniensi. Et capite sequenti: *Maximus terra memoria mortalium extitit mors, Tiberii Caesaris principatus, duodecim annis Asia sua mole prostratus.* Vide eamdem lib. 2. cap. 90. & sequent. vbi terras terre motu mari permotuas, haufatas, absorptas recent. Et cap. 9.4. ut, terras semper trementes extare in agro Galieni & Reatum. Et cap. 95. Quidam, ut, insula semper fluctuans, sicut in agro Cœlio, & eadem Reatum. Martiniensi, Statuensq[ue] in Valdimerio lata, & ad Coriolis aqua Syria opacis quo nesciunt deo ac noctu endem loco usq[ue] Lydia que vocatur Calamita, utrum venire solent, etiam canis qui liber impulsa. Sunt & in Nymphaeis parvae. Subiectae de la quinque in symphoni & canit ad celum modulantibus pedum nonnulli. In Tarquinensi lati magno fratre, duo nemora circumferunt, nunc requiriunt figuram edent, mense rotundam complexa, venis implicantibus, quadratam nonnullam. Tales terre infusque fluitantes videntur iuxta Audomaropolim in Belgio, ex quo olim ibidem ostentia sunt. Memorabile est quod scribit Gregor. Turon. lib. 4. cap. 30. *Castrum Tauredunum in Gallie, inquit, sicutum illa mors supra Rondanum.* Andicis illi vero per due amphi sexagenaria magnitudine edere more, dico tandem meridiana scissis ab aliis fibi vicino monte, cum uniuerso castro omnibusque nasci in Rhodanum precepit ruerit. Accidit hoc impensis Ingliorum. Similiter quid accidit nuper anno Dom. 1618. die quarti octobre. Cum enīa nos speremus in Italia, Romæ certò innotescit oppidum Pute in Valle Telina (que subiecta est Ratiis, qui nunc Grifones vocantur) non longè à Como, situm ad radices montis, eo per ventum internum, qui terzæ motu excutiebat, corruevit planè oppidum illuc & obrutum, omnisque incolas (cenobitantem ad tria nullia) pariter obrutus, quinque tantum euasile. Iudicium præcessit, humum, quod oppidum interluebat, siccatio; ac duo examina apud ita furiosè inter se depugnantia, ut vitemque quae omnes morte conciderint. Horribile hoc exemplum Grifones, & totam Italiam perevit. Daunum estimatum fuit duobus milionibus auti.

In Apocalypsin.

Cap. VI.

131

uri. Tradunt veteres Historici, Siciliam olim fuisse Italie conuenientiam, postea disruptam maris fluctibus terra, aquam periream eam annulisse, insulamque effecisse. ita Diodorus Siculus libro 4. capite 14.

Secundò, ex hisce verbis: *Et omni⁹ mons, & insula de locis suis moxa sunt*, aliqui opinantur in fine mundi montes deprimenti in valles, siisque sequandos, ut terra sit planè rotunda, qualis creata est die primo mundi. Nam die tertio ad vias hominum & animalium, Deus terram vnam ex parte aggeravit & erexit in montes, alia fufult & depreflit in valles, ut ducit Genet. 1. ver. 9. Cestante ergo vnius vitæ hominum & animalium, videtur terra ad primigeniam suam figuram orbicularēm planè reditura: quod si verum est, ergo depeñent montes. Similiter censent insulas in mari eratas, in fine mundi forbendas à mari, ut mare plenum suum locum alveumque recipiat, quem accepit primitus Genet. 1. ver. 9. & 10. Quid hoc de ferarum sit, docebit experientia hincque mundi. Nam pro aduersa sensientia facit, quid montes & insulas non parum facias ad decorum & varietatem vniuersitati: vnde non primo dies mundi rudit & informis, sed tertio, quo terra formata & adornata est, à Deo producta fuit.

VERS. 15. *Omnis feruus & liber.*] Omnis homo cuiuscumque conditionis, impotens scilicet. Hoc enim est impiorum pesma, sicut ac vox & genitus, qui sequitur. Erunt enim tunc plerique omnes infideles & impii, & mox dominante Antichristo eum, quasi suum regem & monarcham sequentur, cum vt eius tormenta evadant, tum vt ab eo opes & honores consequantur. Sic enim hoc seculo vidimus, cum rex hec hereticus aut schismatis, totum regnum, & penè omnes subditos fieri hereticos aut schismatis. Pauci ergo erunt fideles, qui adhaereant Eliz. & Henoch, pastores qui cum iis Antichristi in faciem reflant. Horum quod ait Christus Luce 18. ver. 8. *Filius hominis veniens, pater inueniet fidem in terra.* Et Matth. 24. ver. 12. *Et quando abundaverint iniquitas, refugient christi a mundo.*

E dicunt membris & petris (magnis, ait Arabicus, puti rupibus). *Cadite super nos.*] Citat verba Olce cap. 10. ver. 3. sed in sensu allegorico. Nam Olce ad literam loquitur de capititate, desperatione & calamitate extrema decem tribuum, cum vbi & regnum Samarie excidit est à Salomonis far, deincepsque tribus ab eo in Assyriam sunt traductæ. Pari modo idem dicunt homines sentientes plagas Dei in fine mundi, tum ante Antichristum, tum magis sub Antichristo, & maximè post eum, cum iam adveniat Christus ad iudicium. Eadem verba habet S. Lucas, sicut attribui ludeis in excidio Ierusalem, vtrumque enim horum fuit typus excidi & consummatio sceluli.

Alludit quoque ad Isaiae 2. ver. 9. vbi de illudem ludeis obfelliis & oppressis ait, *Intervenient in gloriam persternare, & in voragine terra a facie formidans Dominum, & a gloria maiestatis eius, cum surserit percutere terram.*

A facie fedentis super terram ecclasticum fuit divinitatis, puti à facie Dei, & ab ira Agni.] Pauci Christi hominis aduentantis ad iudicium: licet enim infideles & impi, praefertim Antichristiani, & persecutores fidelium, initio non credent Dei

& Christi potentiam, vindictam & prouidentiam; tamen eum audient Martyres in tribulibus identem illam depradicare, ac comminari, illésque pro ea generosè & hilariter pari & mori, cimique mox semper eorum dicta répla verificari, plaga que & vindictam ab eis prædictas sibi immitti; vel iniuri credent haec sibi à Deo & Christo infligunt, ac acriora mox infligenda esse. Sic enim Antiochus sublams & occidens Iudeos, ridensque eorum facia & Deum, à Deo percutitus, agnouit suam culpam, Deinde iustam in eum vindictam, 2. Machab. 9. v. 8. Sic & Pharao in mari rubro, certus fulgetur in fece exalo vibrari, marique se obtutus, dicit: *Fugiamus Ifrāclēm Domum meam puerū pro eis contra nos.* Sic Imp. Maximianus, acer Christiæ persecutor, sensus acies dolores, & morbos putidos sibi à Deo immisitos, agnouit sibi à Deo Christianorum hac iustitiae infligi, ac perfectionem fricere. Sic Iulianus telo calcili confosus, Vsebilius, inquit, *Galilæus, vescilli.*

Ira ipsorum.] Dei & Agni: græcè διάβολος, id est, Vers. 17. diabolus. Deus enim & Agnus unum sunt in natura divina. Acuto comicit Leo Magnus, qualem formidabilis futura sit potentia triti Agni, ex ipsius lenitate & mansuetudine, secundum t. de Passione Domini: *Ego sum anguis (Iohann. 18. v. 5.) & ad vocem eue turbæ presterim impiorum. Quid sem patitur mortalius eis iudicatura, cuius haec per nos humiliari intendamus?* Et Gregorius lib. 17. Moralium cap. 1. *Quis eius iram toleret, cuive & ipsa non per nos manufracte tollerat.*

Potè taneat erit panot, tantisque pudor damnatorum coram Christo iudice, qui ita perceret & perterrebbit conscientiam ipsorum, vt optent obvni tegique montibus, imo esse in inferno potius, quam in valle Iolaphat eorum Christo irato. Sanctus Basilius merito existimat acerbissimum cruciatum vtricribus inferorum flammis insutum damnatis, pudore isto & confusione longè leuiorem ad tolerabilem esse. Ponderans enim aceritatem illam increpatum Luce 12. ver. 10. *Sicut nubes animam tuam reponit à te, quæ auras paratis cuius eritis?* sic sit horribilis contra diuites auares: *Superas aeternam penam urbis illa fratris.* Lege Cardinalium Toletum Luce 12. an-

norum. 39. Nota. Hac eadem signa horrenda, iudicio & execilio orbis peccati, prædixerunt ali prophetæ, partim sensu literali, partim allegorico. Vnde Terullianus libro de Resurrectione carnis capite 2. citans verba Christi Matthei 24. de excidio vestris & orbis, sic ait: *Postea quoniam eduxerit, Et tunc erit Ierusalem conculcari nationibus; inde iam in orbem & in seculum prædicta secundum Isensem & Danielis & ieronimorum concordia Prophetarum fusa in sole luna & stellis.*

Primum ergo loet capite 3. ver. 1. de eo ad Ierusalem sic ait: *Congregabo omnes gentes in vallem Iosephai, & dissipabam cum eis ibi super populo mors.* Et ver. 14. *Intraerit eis dies Domini in valle concussum. Sol & luna obscurabuntur, & stelle retrahentur, splendores suum.* Et cap. 2. ver. 1. sub type excidi Hierosolymæ per Chaldaos: *Venit, inquit, dies Domini, dies tembrarum & caliginis.* Et ver. 10. *A facie eius contremuit terra, moti sunt celi. Sol & luna obscurabuntur, & stelle retrahentur, splendorem suum.* Et Denunzio dicit vocem suam ante faciem exercitus fui. Et ver. 30. *Dabeo predigia in celo, & in terra, sanginem, & ignem,*

Proprietate
de hocce
di iudicii.

& vaporem fumi. Sol converteatur in tenebras, & lumen in sanguum, atquecum venies dies Dominus magnum & horribilis.

I. Iacob. Secundus est Iacob qui cap. 1. v. 9. ad literam loquens de excidio viribus Ierusalem, allegor. sub eo quasi typi diem excidij orbis ita depingit: Ecce dies Domini venient crudelis, & indignatio eius plena, & ira furorisque, ad ponendam terram in foliacionem & peccatorum eius conserendum deca. Quocumque flent eis, & plendor eorum non expandent lumen suum obtemperans eis sol in eorum furore & lumen non plendet in lumine suo. Et visitabo super orbem maris, &c.

II. Ieremias. Terminus est Ieremias Iacob a seculo cap. 15. vers. 9. Informata eis que peperit septem defecit anima eius: occidit ei filius, & pater adiret eis dies: confusa est, & errabat.

III. Amos. Quartus est Amos, qui pariter ad literam virbi Ierusalem, allegoricè orbi cladem ultimam intentat cap. 8. v. 9. Ecce in die illa occidet sol in meridi, & tembrestris faciem terram in die luminis, & concurrit felinatus velut in luctu, & omnia castigia velut in planitiam, & inducunt super eum dolorum velut faciem, & super omnes caput caliginosum & panum eum quasi luctuus erugans, & nouissima eius quasi dictum amarum.

IV. Esachiel. Quintus est Esachiel, qui literaliter stragam Pharaonis & Aegypti, allegoricè Antichristi & impiorum, ac mundi sa describit, c. 5. v. 7. Operiam, cum extinctus fuerit, celum, & nigrificare faciem stellae eius solem nubes regum, & lumen non dabit eum fons. Omnia luminaria eum mittere faciem super terram tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, & cum occiderit vobis attulit in media terra. Vide de horrore extremi iudicij S. Basili. ser.

A de iudicio, & S. Ephrem serm. de S. Cruce & de aduenie secundo Domini, item serm. de Timotheo Del. tomo 3.

Moraliter Nota, ingens esse, & foec malorum

Miseria vi-
supplicium, metum & paucorem, ac pauidam expe-
ctationem plagarum incognitarum, & imminen-
tium. Peccati est bellum timor ipsi beli, Ita spes rei ma-
gistris affligitur timore & apprehensione mortis, ad
quam damna sunt, quam ipsa mortem singula
la momentis ita angustus, ut mori milles videan-
tur. Quocirca Seneca lib. de Vita beata c. 4. qd leg.
misericordia vita sitam & ille docet in merito, aequo se
cupiditate, beatam verò vitam sitam esse in veri-
tate contempta & victoria. Summarum inquit, homines

B eis animis fortius despiciunt, & rixas leuis quibus nos
extollimus fortius nec frangunt, cui vera virtus eis
suppetat contemptio. Quid enim prohibet nos homi-
num dicere liberum animum, & eruditum & interru-
sum ac stabilem, extra merum extra cupiditatem pe-
nitentia eis datur, ut in nobis sit bene illa, utrum malum
ne perdidit. Cetera viles turbas veram, nec devadent
quicquam beatam vita nec aduersant. Hinc ha funda-
tum, neceps eis, vobis, nolis, sequitur hilaritas et con-
suetudo, & letitia alia, ergo ex aliis venient. Quod in
fa & voluptate erit, & infelix dolor erit. Et cap. 5.
Beatus eis, qui non aspirat nec timet beneficia ratione.
Tunc enim mens para eis, & felicitas emendata malis,
cum non ratiōne lacerata sit, sed & utilitatem ef-
figerat, flattery semper vobis constituta, ac fedem suam
etiam traxit & infidelitate fortuna vindicatura. Nam
quod ad voluptatem pertinet, laetus circumfundatur
etinde, & per omnes vias infusat, quis mortalium
era volunt supereft vestigium humani per diem noitē-
que turbidus velut, & desertus annuo corpore operam
daret?

CAPUT SEPTIMVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

*Signantur ab angelo electi, ne tangantur plagi impiorum, putò duodecim millia ex sangui-
lis tribubus Israël. Deinde v. 9. Iohannes videt immensam turbam ex Gentibus, flantem
ante thronum Dei cum stola alba & palma, gratias agentes & laudantes Deum & Agnum.*

Hoc caput pertinet ad sextum sigillum, et que D
icitur eius pars. Nam post hoc caput, statim in inicio sequentia capituli 8. septimum sigillum sub-
nectitur, & referatur. Itaque est hoc caput pars
sexti sigilli, sed ita ut simul sit quasi preambulum & preparatio ad caput sequens, & ad septimum
sigillum. Cum enim capite 6. peacecedat, in priori
parte sexti sigilli dixisset, fore horrenda signa
in terra, sole, luna, stellis & celo, quæ extrema
sufficiencia mundo, id est, impius potestendit &
intenterit, quæ nimiam in septimo sigillo per se-
psum angelorum rubas & plagiæ exhibentur hinc,
ne plaga haec, & sufficiencia pios & fideles
cum impio simul involvunt & affligant, signan-
tur hoc capite pio & sancti, ut angelii plagiæ im-
missari in orbem & impios, caueant ne hunc si-
gnatorem tangant, aut plagiæ suis afficiant. Sicut enim
Deus Exodi 12. 7. percussurus per angelum pri-
mogenitum Aegyptiorum, talis prius signari domos.
Habetorū, & ut angelus percussurus eas transi-
lucet, & non tangatur. Rarium sicut Ezech. 9. v. 4.

Deus percussurus Ierusalem & iudeos sceleratos,
habebit in ea signari sanctos, ne illi cum sceleratis
pertinuerint: ita pariter habebit in fine munera
signari sanctos, ne coemunib[us] orbis plagiæ in-
volviantur. Unde c. 9. v. 4. dicitur: Precepimus eis le-
xitio, ne laderent signum iherusalem, neque omnes viri
nei tantum homines qui non habent signum Dei in
frontibus suis.

Dices, Hi signati vere, dicens habent stolas
albas & palmas, ac esse ante thronum Dei: ergo
sunt beati in celo, non autem militantes in terra.
Respondeo, S. Iohannem per visionem videlicet eos
in celo, quia signati & conscripsi erant ciues in
exhortueta autem salutis existebant & militabant
in terra, ut paret ex iam dictis. Quia enim in me-
dia illius vniuersi & impissimi seculi iniquitate,
aque in perfectione Antichristi manluti tunc
constantes in fide & pietate vixit ad finem vitæ,
hinc signati & destinati sunt ad gloriam caelestem,
1. Timothei, 1. v. 9. Et propter virtutemque iherusalem
ille hic signatus ad hoc, ne ab angelis sepeptero pla-

*Signantur
hic fideles
formi tem-
pore Anti-
christi,*

In Apocalypsin. Cap. VII.

133

gas ultimas in orbem effundentibus iadantur. Itaque ad litera agitur de Sanctis viatoribus sub finem mundi, & tempore Antichristi, quoniam ob amnes per spiritum propheticum vidit in celo, quia et per Dei predestinationem & praescientiam delinabantur: id est quorum gloriam futuram quasi praesene erat, petrine ac Prophetice de futuris loquenter ac si praefectio aut præterita forent, ut significant et tam certò euentura, ac si iam facta essent. Porro hi signati ex Iudicio, erant fideles conuersi à Iudeis ad Christum partem ante Antichristum, parum & ponor parte post Antichristum; eo enim celo omnium Israël conuerteret ad Christum, ut inferni dicam.

Quare ministris congrux, ministris probabiles funeris fenantur, quas hic recensabo, ut lector plenè & planè satisfaciam.

Prima.

In primis ergo Ambrosius per priorem sexti sigilli partem, in fine cap. sexti sermonum, accepit Iudiciorum reprobationem; ita hic per alteram eiusdem sigilli partem, accepit Genzium omnium vocacionem, electionem & glorificationem, num in terra, tum in celo.

Secunda.

Secundò, Lyras, Aureol. & Viegas, sicut priorem partem retulerunt ad pœnitentiam Diocletiani; ita hanc referunt ad Ecclesiæ pacem mox secutam sub Constantino, profligatis quatuor angelis, id est, quatuor tyrannis. Itaque hic Constantini cum illis bella & victorias describit.

Tertia.

Tertio, Primal, Haymo & Ambrosius hic referunt ad tempus quod Christum antecesserit.

Quarta.

Quarto, verisimiliter Andreas, Beda, Robera & Petrus: Sicut, inquit, priore parte sigilli sexti tristis Antichristi tempora, mundaque supplicia Iohannes, vel potius Christus, referauit: ita hic Ecclesiæ luctatione & felicitatem, mox post Antichristum secutuaria, cùm innomeri ex Iudex & Gentibus eligentur ad gratiam & gloriam, subexit. Verum, ut recte obicit Alcazar, non feruant ipsi aeolium, sive debitam Apocalypsim secundum & ordinem. Perperam enim ponunt hanc inter signilla, eum ipse censeant signilla omnia continere ea, que praetambula erunt Antichristo, non posthuius. Rursum, per recte ordinem ponunt hanc post Antichristum fuisse in fine sexti sigilli, ante se primum, quod contineat plaga percutiis Antichristi. Tertio, hoc signario signaturum non fit directe & propriè ad glorianti, sed ad hoc, ne angeli plagi suis eos attingant. Potest tamen hoc expounio commoddè explicari, cum nostra conciliari eisque accommodari.

Quinta.

Quinto, Alcazar putat hanc signationem Sanctorum non pertinere ad serum signillum, sed esse præambulum septimi signilli. Quia enim ipse censes, primis quatuor signillis recentri felicitatem Iudiciorum in Christianum credentium, tribus vero ultimis infelicitatem & plaga incredulorum & rebellium, ac præfert excludim eorum per Titum; hinc censes signati hinc Christianos, qui Iudicis in Ierusalem erant permitti, ut ex ea egrediantur, itaque plaga eius septimo signillo referendas evadant. Ita factum est, nam Dei monstra gauderunt ipsi in Pella viribus, ac Euseb. lib. 3. histor. cap. 5. Quocirca congruè Dei nuru, inquit Alcazar, hec viri, vel anteriori, vel posteriori, à Christiansis dicta est Pella, id est, mirabilis separatio: quia Deus nostra sua prouidentia eos ibidem feruauit, ac separauit à Iudeis per eunatas in Ierusalem, sicut ultima terram Gessen separauit à reliqua Aegypto.

A òrum cam à mœbris, grandine, tenebris, aliisque plagiis Aegypti feruauit inexactam & immunitam. Pella enim hebr. deriuatur à rad. *pala*, id est, separauit, vel mirabiliter fecit. Vnde Exodi 8. 22. vbi nos legimus, *Faciam mirabilem terram Gessen*, pro faciendo mirabilem, hebrei, est *mībāl pala*, à rad. *pala*, q.d. Ego faciam illam Pellam, ego illam ab Aegypto diuidam, & mirabilem reddam. Similiter Exodi 9. v. 4. *Faciat Dominus mirabilem hebrei*, est *mībāl pala*, hoc est, facies pale, facies mirabile, & separabis Gessen à reliqua Aegypto.

Verum hæc omnia laboratio eius fundamenta (de quo superius scriptis actum est) coctivæ, & ingeniose tantum allusiones sunt, ludisque ingenio.

Perf. 1. Post hæc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in villam arborem.

2. Et vidi alterum Angelum ascendenter ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit vocem magna quatuor Angelis, quibus darum est nocere terræ, & mari,

3. Dicens: Nolite nocere terra, & mari, neque arboribus, quoadisque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.

4. Et audiui numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex orienti tribu filiorum Israël,

5. Ex tribu Iuda duodecim millia signati: Ex tribu Ruben duodecim millia signati: Ex tribu Gad duodecim millia signati:

6. Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex tribu Nephthali duodecim millia signati: Ex tribu Manasse duodecim millia signati:

7. Ex tribu Simeon duodecim millia signati: Ex tribu Levi duodecim millia signati: Ex tribu Issachar duodecim millia signati:

8. Ex tribu Zabulon duodecim millia signati: Ex tribu Ioseph duodecim millia signati: Ex tribu Benjamin duodecim millia signati.

Dost hoc tibi quatuor Angelos stan-
tes super quatuor angulos terra, te-
nentes quatuor ventos terra, ne fla-
rent super terram, neque super mare,
neque in villam arborem.] Quatuor
primarij sunt veneti, flantes à quatuor oceani par-
tibus, prout Aquilo à Septentrione, Auster à
Meridie, Eurus ab Oriente, Zephyrus & Favonius ab Occidente. Et hos quatuor casuum
nominabant veteres, teste Plinio libro 2. ca-
pice 47. Verum posterioribus seculis natus
hosce quatuor in plures alios subdivisiunt, &
singulis duos, imò quatuor, laterales addi-
derunt.

Quatuor, quinam sine hi quatuor angelii, &
quatuor venti? Responder Primò Ambrosius,
quatuor angelos esse Romanum Imperium, qua-
tuor

V. 1.

angeli, &
venti. quæ
Prima ex-
pedie.

mor venis, id est, mundi plaga, imperans. Sicut & Primal. Ambrosius, Anselmus & Beda per quatuor angelos accepunt quatuor principia mundi regna, que, cum Christus venit in mundum, tenebant ventos, id est, pacem, Lætitiam, spes & communia orbis: quia fuis rapinis & cadiibus homines diuocabant.

Seconda.

Secundò, Aurelius & Lyranus, Quatuor angelos, inquit, fuerunt quatuor tyranni tempore Constantini, patè Maximinus in Oriente, Seuerus in Italia, Licinius in Egypto, Maximus Rome, qui tenuerunt ventos, id est, doctores, ne diffundirent fidem Christi. Sic sen & Ambrosius, Primal. Beda, Anselm, Richard, Ambrosius, Rupert, Hugo, Dionysius Pannonius & Viegas.

Tertia.

Tertio, & melius, Andreas Cœsar. Ribera & Petrus proprii accepunt angelos, qui iudicent Dei administrari in fine mundi improbos affigent, sicuti terra mortuorum, obsecratione solis & stellarum, ita & prohibitorio ventorum, summique malacia, ita ut nec folium arboris agiteatur. Quia ingens est plaga hanc enim necessaria est consequitur. Secundò, ut fructus tempestuum matutinam consequuntur nequam; Tertio, ut aer crassus & infelix non possit depurari, nec attenuari, sed corrupti & putrefacti debent; ac consequenter Quartus, omnia que in terris visum, rabeere, defecere & emori. Veni enim suo flatu furent omnia viuum, ut pulchritudo docet Seneca lib. 5. Natural. quast. 18. Unde vers. 3. idipsum explicat Iohannes dicens: *Natura nostra terra & maris, scilicet tenendo ventos, ne flent in terra.*

Quarta

Quartus, & optimus, Aleazar pater angelos hosti suisse quasi quatuor Angeli, ventorum dominos, qui eos quasi furentis vineulis & carcere traxerunt, ut ait Virgilius, ne flent & fusciant in terram. Unde hi angeloi gracie vocantur *patres ventorum*, id est, tenentes & comprehendentes ventos, sicut qui rabidum molofium tenet & comprimit, ne diffundatur in obuios irruat; quomodo Virgilus Angelum vocat tempestatum potestem. Isaque angeloi hi nocebant terra, non tenendo, sed laxando ventos: bi enim laxari vehementius impetu, & infano murmurare forent, fessissimam excitatabant tempestatem. Probat id Prandus. Nam quod hic dicitur, angelos hos tenuisse ventos ne flarent, id est dictum & iustum fuit antequam serui Dei signarentur: ergo hoc ipsum non fuit plaga, sed potius retinaculum plagi: mox eniat ubi eis angelus, ut nullam plagam terrarum inferant, donec serui Dei signarentur: et tenetum ergo ventorum praecellit plaga, ac consequenter non fuit plaga. Secundò, quāmis malitia, & compellatio ventorum dominum aliquod inferat, idipsum tamen lento est, remissum & languidum: multò autem vehementius & horribilis dissimiliter inferunt venti, idque subiecti, si omnes eis habent laxantur, adeo ut arboreos, domos, templas, turres & palatia proferantur: qualiter tempora estatem ante paucos annos vidimus in Belgio altera Palearia. Sic enim ait Daniel cap. 7. vers. 2. *Ecco quatuor venti eis paginabunt in mari.* Tertio, compellatio ventorum aquae nocebant signatis, aqua non signatis; fructus ergo diebatur eis: *Natura nostra terra & maris, &c., quod signatum servio: Dei nostri.* Secus est in laxatione ventorum: in hac enim subentur eos ita laxare & moderari, ut procellas excitant quae impios

A plectant, piros autem & signatos non attingant. Scimus ergo est, quali dicar: Vos o quartuor angeloi, qui praestitis quatuor ventis, oblique patratis laxare, ut tempestates concident, quae plenarie impullimi hoc anno in fine seculorum homines, resinet eos donec signemus seruos Dei nostri, ut feliciter max eos laxatur, ita eos laxetis, & dirigatis, ut solos impios, eorumque donos, horros & arbites feriant, signatis autem ablineante.

Nota hile, quatuor ventis, ipsoe est quatuor orbis partibus praeudentibus, quatuor praeside re angelos, putè singulos singulis. vnuas ergo praefiti vento Orientali, secundus Occidental i, tertius Aquilonari, quartus Meridionali. Disceimus ergo hic, ventos, eorumque morus & gyros, non tam à vapore, aliave causa naturali (quam difficile est reddere, aut memori capere: vide in ea laborat Aristotheles, & omnes physici) quoniam ab angelis concitari, agi ac dirigi. Deus enim per angelos regit & moderatur orbem, sicut dominus per autigam regit & moderatur equos & eurrum.

Porro hosce ventos, procellas, & tempestates recte positi in sexto sigillo, iungique cum obsecratione solis, luna & stellarum, patet ex eo, quod Christus haec omoia coniungat Luke 1. vers. 15. dicens: *Ierunt signa in sole, & luna, & cœlo, & in terris prostrata genitudo, pre confusione soniorum maris, & soniorum:* hunc enim sonitum, & bolice fluctus excitabunt venti. Quare non recte Alazar hosce ventos referat ad lepidum sigillum, putansque illos cum eo idem esse: sepe enim plaga lepidino signo contentas, ceteri non esse aliud, quam horum ventorum, sive tempestatis ab illis excitatae, in septem procellas sive nimbus divisionem: hosce enim nambos excitabunt venti quatuor contraria, inter se confundantes. Nam hinc ventos, ab illis primis plagi septimi signilli, aliam & diversam esse plagam, patet tum ex dictis, tum ex ipsiusmet septem plagi, ut patet eas invenient cap. 8. nam v. 6. vi ventorum non potuit excitari plaga quarta, quia ibidem describitur vers. 14. scilicet percussio solis, luna & stellarum: nec quinta, quae defecibatur esp. 9.v.1. scilicet apertura abyssi: nec sexta vers. 14. scilicet solario quatuor angelorum, qui ligati sunt in Euphrate. Quod enim Alazar hinc plaga interpretatur ignoramus, & conceptuscentiam & iram, Iudeis à Deo inflictas, patet mysticum esse, non literale.

Quares, an hi quatuor angeloi sunt boni, an malefici, patè demones? Nostrus Martinus Delrio lib. 1. de Magia quast. 1. t. censet esse genitos Alastores, id est, truces & cruos demones, etiisque pro hac sententia Clement. Roman. lib. 4. Recognit. Hieron. lib. 7. in Iasiam, Augstii. lib. 5. contra Julian. cap. 3. & alios. Ratio est, quia nocent: ergo videtur esse mali. Verum haec ratio non conclusum nam etiam boni angeloi nocuerunt, cum incendierunt Sodomam tanquam vindices Dei, Genet. 19. Rusum, per eosdem multe aliae plagi orbi immittentes in fine mundi, ut patet capite 8. & sequentibus. Addo, angelii cum malis, soler. Scriptura illi addere aliquod epithetum alienum, vel ex circumstantiis latius significans, se non bonos, sed malos intelligere. Denique hi angeloi sunt proprij & directi executores divinitatis prouidentiae, cuiusque loco sunt praesides ventorum,

Quatuor
ventis qua
tuor angeloi
praesident.

Angeli hi
boni sunt,
non demo
nes.

In Apocalypsin. Cap. VII. 135

ventorum, ut eos moderentur & dirigant, praesertim ad puniendum impios, & ad tuendum piros ergo sunt boni, non mali. Confirmanit quia Ezechiel. r. Deus vetus curu Cherubico, spiratus quatuor Cherubimis (qui vniue boni erant, non mali) pergit ad excusandam Ierusalem ergo pati modo per angelos bonos perager plaga vires, quibus oibis excidium conficit. ita Alcazar, Riba, Petet, & alii.

Nec flarent. J. Dones Dei voluntate cognita, angeloi laxarent eos ad blandum, hanc autem hinc cognoverunt per alium angelum, dicentes: *Nolite morez (laxando ventos) terra & mari, quod ad ipsae signem seru Dei nostri. Vnde liquet, postquam signati facte serui Dei, reuera angelos laxasse ventos, ac per eos grates procellas & clades impis inculuisse, illicet id tripla factum esse, in sequenobus non narratur.*

Vbi Nota Moaliter, Deum per angelos ita moderati vias & ietas fulminauerunt, tonitruorum, ventorum, grandinum, & alacrum procellariorum, ut hunc tangant, oon illum; & hunc agrum, non illum; hanc vibem, aux regionem, non illum; perfectim ut impios in uniuerso agros & bona affligant, non piis, vti hic iubet & fieri videmus. Hoc est quod ait Pfates psalmio 14.8. ver.8. *Ignis, grandis, mir, glacies, furor proceliarum, que factum verbum est.* Quocida diuin tonat, fulminat, grandinat, &c. metuant impi, ac per contradictionem, vel etiam confessionem Deo se reconcilient, ne hisce cius plaga tangantur.

Cùm ergo air, *Nec flarent*, intelligit flatum non communem & ordinarium, sed valdissimum & vehemensimum, ita ut venti fuerere videantur, ac facillimas procellas & tempestates concueant, quibus gravissimas tam in mari, quam in terra clades & damna impiorum inferant. Tales enim eruerit in fine mundi.

Et vidi alterum angelum ascendendum ab ortu solis, habentem signum Dei vivi.] Quis hic? Primo, Ambro, ecclie hunc angelum esse Christum, qui ab Iisai cap. 9. iuxta Septuag. vocator *Magni consili angelus*, & à Zacharia cap. 6. 12. *v. erat.* Clavis huius angelis significat efficaciam Christi, qua efficit ut in sua natura subtilis bellis effler vbiique pax, ut hac ratione cithis ipse suum Euangelium per omnes gentes spargeret. Hoc refutat expeditio Anthonii, Primus, Haymonis, Anselmi, Richardi & Beda, censentium angelum huc esse Christum, qui adest ad ortu solis: quia manu surrexit, & Apostolos testimoniis ad illuminandum orbem. Hic sun clareto eofercer demones, ne impediant prædicationem Euangeli.

Secundo, Alcazar cenfet hunc angelum esse Spiritum sanctum, qui fideles signat se ipso, sicut que grata, eisque ab omni plaga liberos & incolumente praefit. Aut potius angelum hunc esse ipsam Spiritus sancti gratiam: huc enim formulariter fideles & sanctos signat.

Tertio, Acorol. & Lyran. per angelum buo accipiunt Conflantinum Magnum, qui quartus tyrannos iam dictos, Euangeli prædicationem impeditos profligavit: ex quo ingens Ecclesiastis, Iustitia & propugnatio est consecuta. Hic habet signum Dei vivi, id est, signum crucis, quod est ex eo contra Maxentium paginato, quasi videtur omnem datum est, cum hac inscriptio: *In hoc signo uictus.* Vnde tunc multi bapti-

A zati, & in baptismo à sacerdotibus signo crucis signati sunt.

Quarto, Victoarius & Gagneius per angelum Quarto. bunc accipiunt Eliam, qui leviente Antichristo, ei, cùsque angelis, id est, ministris, se opponeret, inuictaque converteret ad Christianum, eoque crucis Christi signabur & iognicer. Hæc sententia in spe- ciem est plausibilis.

Quinto, S. Bonavent. io prologo viri S. Fran- Quinta. cies, asserit hunc angelum esse S. Franciscum euèque officias Franciscanos. S. Franciscus enim signum Dei vivi, putò crucis, præstulit, cum Christi crucifixi facti ihu[m] corpori suo celius impella sensit. Idein periferre Franciscanis, putò lignum penitentialis crucis, & habuum cruci conformem, ut omnes ad penitentiam, & crucis amplexum excent. Idipsum S. Bonaventura certò resulatum esse, scribit S. Bernadinus to. 2. fenn. 60. in princip. Idem dicit Leo X. Pontif. & alii, quorum verba & sententias citat Sedulius in elogio S. Francisci, & Antonius Daça lib. de Stigmatis.

Sexto, & optimè, Ribera & Peretus censem, Sessa ge- hum verum fuisse angelum. Hic dicitur ascen- diisse, quia prius descendebat à celo, eratque in terra, ut hominem salutem curaret & tueretur, Rursum, quia cum sole quasi oru, & in horizonte, in quo erat S. Iohannes, ascendere vide- bat: quocties dicitur ascendere ab oru solis, tum quia venet ut lata & prospera nunciaret, tum quia nouam Lætiniam, & qualis lucem afferbatur. Nasci enim ad Oriente idem est quod exori tamenquam nouam solem, ad illustrandum eos qui in tenebris & umbra mortis sedene. Quomo- do de Iudeis ab Aman & à morte liberatis dicitur, quid eis noua lux erat usq[ue] est. Ester 8. 16. Et Malac. cap. 4. v.a. air: *Orritur orbis timelibus nomen meum. Sol nescire, & faciat in peccato eum.*

Habet hic angelus signum grec. εστιον, id est, signum, quod frontibus electorum impetrat, Dei via, qui feliciter suis à communis exilio impis parato, in fine mundi seruabit & vivificabit. *Vix enim via, est epithetum Dei:* Deus enim est ipsa vita increata, que omnis angelorum, hominum, animalium & plantarum viræ, tum naturalis, tum spiritualis, tum beatæ, tum gloriose fons est & audier. Quidam fuerit hoc signum, iam dicam.

Quod ad ipsae signem seru Dei nelli in freno- rum coram.] Alludit ad seruos, sine mancipia, qui oblitus ab heri signate fronti insulto, atque ac peccato, notabantur, vt, si fugerent, vel errarent, aut caperentur, ex signate cognoscerebantur, cuius heri vel dominii essent, eaque redirentur. Sic Paulus ait se signata Domini le- su in corpore suo portare, Galat. 6. Vide dicta Ezech. 9. ver.4.

Rurius & potius, alludit, inquit Peretus, Primo, ad sanguinem Agni paucitatis, quo signatae sunt deus Hebreorum, os persecutentur ab angelo cedente primogenitis Aegyptorum, Exodi 1. Secundo, alludit ad titulum iure Pontificis: iure enim inscriptus erat hic titulus, *Sanctus Dominus.* Exodi 28. vt ex eo quali signo cognosceretur, quod esset Pontifex Dei sancti.

Tertio & maximè, alludit ad signum rav, quo signati sunt gemetes in letalem, idque in fronte, Ezech. 9. ver.4. Vnde sequitur, hoc signum fuisse signum crucis Christi: hucus enim frontem Signum Dei vivi est tunc.

VERS. 2.
Angelus ha-
bēti signum
Dei vivi
quis?
Prima ex-
positio.

Secunda.

Tertia.

VERS. 3.

M. a habebar.

docens inducatur. Immerit ergo Sicut Senensis, & pauci aliis hunc Edes librum ut fabulosum reuelant, vti dixi in Esdra.

Sicut ergo ante Christum dicebantur anime esse in promulgariis, sive cells in limbo, expellentes Christum & beatum resurrectionem, ita post Christum dicuntur esse sub altari, post thymiamatis in celo: quia enim sunt anime intercessorum pro Christo, hinc, sicut corpus eorum dicitur esse sub altari holocaustorum in terra, ita & anima eorumdene dicuntur esse sub altari thymiamatis in celo; expellentes unione cum corpore, ut illo vestire super altare quasi eleuentur ad perfectam gloriam, & consummatam beatitudinem. Altare enim holocaustorum erat in atrio, quod terram significabat: vnde sub eo corpora tervena Martyrum sepulta dicuntur. Altare vero thymiamatis erat altare oraculij iste, Sancti sanctorum, post cali empiri: vnde sub eo anima beatae collocantur, ut per hos symbolos significetur, illas esse animas Martyrum, aetate expeditare martyri premium, post gloriosum corpus, sequi ac vindictam suorum homicidiorum. Quia enim sunt animae nadie, hinc quasi ad regendum nuditatem earum, dicuntur esse sub altari, sub eoque quasi latere, ac illo regi, id est, ab hominibus abscondi, donec in resurrectione gloriose corpora donatae & velutizate suamque gloriam & martyri lauream publice todi mundo ostendente.

Intercessorum propter verbum Dei (ideoque Martyrum) & propter testimoniis quod habebant.] Quod rubeantur, scilicet veritatem fidei, & vita innocentium: hoc enim est Martyrum testimonium, vnde Alcazar: Propter testimonium, inquit, id est, propter doctrinam quam defendebant. Sapient enim testimonium ponitur pro doctrina. Pro animis intercessorum, aliqui legunt 40 de veris & 1000 intercessorum, id est, animas benevolentium signatorum: sed Nestor & alii legunt 1000, id est, jugulatores intercessorum.

VIR. 5. 10. *Et clamabat vox magna.] Clemens magnus, magnum qd desiderium: animorum enim verbis iunt ipsa desideriantio coim minis quaque clamat, quanto minus desideria. Nam si desiderium firmo non esset, Propheta non diceret: Desiderium cordis nostrum audirem atri me. Ait S. Greg. lib. 1. Morale 4.*

Dicentes.] Ex zelo infinito, non vindicta, appetentes scilicet, ut destrueret regnum impietatis & peccati, vique pia ab eo liberentur, & impia puniantur, inque super omnes adueniar regnum Dei, ait S. Augusti loco citato.

Vt ergo Dominus, virpore qui es sanctus & rex.] Id est, equus & miles, cuius prouide est exercitus & veros, id est, iustos; compescere autem & punire impios & iniustos, quales sunt nos fideles tuos persequantur & occidunt. Sanctorum ergo & verorum, id est, quod, sancte & veritas: dominicatio enim ponuntur pro vocatio Atrie. Simile est quod canitur in Patatece: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis misericordia nostra; Sanctus, id est, Sancte.

Non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitaveris in terra?] Iudicium ad cause cognitionem pertinet: vindicta ad perficiendum & exequendum rem iudicatam, sive sententiam pro infante contra iniuriantem latam.

Quoties, quod iudicium, quam vindictam à Deo posulebat anima Martyrum? Respondet Primo Alcazar, eas petere vindictam de iudicis

A Christicidibus & Christianoribz persecutoribus, eamque in hac vita, scilicet ut Deus eos exscindat per Tuum, Adrianum, &c. Non enim, inquit, orans, nec volant staurum à Deo extremi iudicii diem: precibus suis accelerare & antevetere, sed petunt violonem quam Martyrum saugis de persecutoribus petebat. Verum haec vindicta, & hoe excidium iam per 25. annos facta erat & preterierant: quodcum ergo ea qualiter needum facta, sed futura operat?

Secundum, ali passim censere, eos petere vindictam condemnationis ferendum & exercendum in persecutoris fidelium in die iudicij.

Verum dico, haec animas premiatae non tam Terria genitissima.

B polcerent iniuriam & persecutorum puocionem & condemnationem, quia innocentium, postea lui, suorumque affectuaribz ab iniuria liberacionem. Hanc enim significat Hebrei 12. secundum, id est, vindicare, quando conseruitur cum prepositione *pro* me, id est, *pro*, *ex*, *de*; & Grecum *διαβάσω*, quando conseruitur cum prepositione *à*, ut hic sit: optine enim vindicari *à* non *contra* me sed *in* te, id est, ex habitantibus in terra. Sic 1. Reg. 1. 14. sit David ad Saul: *Iudices Domini inter me & te & vici te me* Domini ex te, manus autem mea non fu in te. Vicitur id est, liberatur ex tua tam acri perfectione: non enim in ore impetrarit Sauli necem, & vi oboccidit Del. Ait

C enim: *Mansu mea non sit in te, quasi dicat, Absit ut te ocedam, esto habuerint te in manu mea; non enim tibi mortem, sed mihi à te liberationem & salutem opto, & querio. Fuit enim ipse manus tuus, vnde de eo canimus psalmum 13. l. 1. *Memento Domine David, & omnis mansuertinus eius.* Sic Luce 1. v. 9. ait vidua iudicis Iudicis, id est, libera, *me de adversario meo.* Sic iudices & vindiciles Israëlis in libro Iudicum vocantur losne, Gedéon, Sampson & alii, qui Israëlem à virga Philistinorum, aliorumque Gentium exemerunt, & in libertatem affuerunt; esto id fecerit capte cum hostium strage. Sic vulgo dicitur, principem Christianos è manu Turcarum in libertatem vindicasse, cùm eos è captiuitate Turcarum eripuit, liberisque effecit. Sic ait Simon Machabeus 1. Machab. 1. ver. 6. *Vindebas, id est, liberabio de iugis & tyrannide Antiochi, gentem meam, & familiam, natus quoque nostrar & veteris, quia consergata sum immensa gentes conservere nos.**

D Animes ergo Martyrum hic optant vindictam, id est, sui liberationem, eamque duplarem, scilicet Primo, ut Deus eorum sanguinem iniulce effundat, & corpora iniulce occida, quae adhuc in hac iniusta occasione & morte manent & detinentur, fibi restituant, illicque rufum animar spoliatus nuditate tegat, & vellet: vnde respondit auctoritate à Deo accipiunt, ut pro corporibus accipiunt stolas candidas, quibus se regant & vestiant, donec compleat numerus confessorum eorum; una enim plenè eos corpore gloriose vesciendos esse. Vnde S. Greg. lib. 1. Morale 4: *Quid, ait, si animas vindicabis petiuntur dicere, nisi diem extremum iudicij, & reprobationis extirparum corporum desideraret?*

E Secundum, operant vindictam, id est, liberationem Ecclesie & fideliū à persecutorum tyrannie, ut scilicet Deus eam libearet & sustinat, reddatque Ecclesie pacem & quietem: quibus pariter responderet Deus, si id breui praestitum, sed operare adhuc modicum expectaret, donec cōpletus Martyrum & electorum numerus. Secundariis tamen,

In Apocalypsin. Cap. VI. 125

tamen, & consequenter optant quoque vindictam propriam dictam ex zelo iustitiae, quasi dicant, Vndeque à Domine iuste non faci iusticiam, vt nos & Ecclesiam infontem liberes, persecutores vero punias, vt omnes laudes & celebrent tuam in vitroisque iusticiam? Hanc enim postular Martynum fanguis. Idem enim est dico animas petere vindictam, quod dicere, fanguinem eorum illam depositare. Alludit ad 4. Eclips. 1. v. 8. Ecce fangus meus & infusus clamet ad me, & anime iustorum clamant perfruentur. Vnde S. August. serm. 19. de Tempore tomo 10. docet, animas has petere ut evanescat regnum peccati.

Terribilis, indicabilis, & quasi eminus orante sceletari diem extremi iudicii: illo enim die facientia est plena haec vindicta. Non quasi deerentum Dei de hoc die iam fixum & statutum mutari & accelerari desiderent: hoc enim fieri neque; sed quod abraham ab hoc decreto, illudque quasi prouenant. Deus enim ob orationes Sanctorum decrevit, vt finis mundi & dies iudicij ciuitatis adueniat & acceleretur, cum aliis illum diuinis differe posuerit, & de facto diuitius diffundatur, nisi haec Sanctorum preces ab eo praevixit, & acceperat sufficere. Pari modo ob preces Danielis & Prophetarum, dicuntur abbreviatus 70. hebreo-mades aduentus Messe. Daniel. 9. vers. 10. iuncte cum v. 24. Hic ergo preces antecedentes se habent ad Dei decretum, non consequenter: eodem modo se habent preces Sanctorum ad Dei predestinationem, puta ad electionem huius vel illius ad salutem & gloriam.

Quocirca S. August. serm. 11. de Sanctis, incusat predicatorum & fidelium desidium, quod ea in causa sit, cogit differatur refutatio, & regnum gloriosum Beatorum. *Videntur*, inquit, quia propter nos (dum ait, *Dame completere numerum confessorum*) Martynum vindicula deforster. *Dum enim nos relaxamus*, berens fangus maledicemus eis. *Sed hoc contigit nostris desidii*, qui non religiosi vivimus, qui non plus sicut congrui, speramus. *Nam si bonorum sperante ad Dominum iustitia nostra procederet*, iam confessorum numerus qui expellatur, esset complatus. *Vnde sportes*, fratres charissimi, quia primi Martynum boudaria felicitate venerantur de aeterna que in celis est, Martynum felicitate sedulo conseruamus, utique regnus in quantum possimus, segundando, spes eiusdem felicitatis supernae participes exultemus eorum, vt complicamus numerum ciuium exlestis leucorum, siue acceleremus regnum gloriosum Christi & Sanctorum.

Moraliter S. Bernard. serm. 3. in festo omnium Sanctorum: Vnde tibi ei misera caro, e fida & fidelita, unde tibi hoc? anima sancta quia propria Deus iniquitatem impinxerit, se desiderans quia redemptio proprio sanguine se expectaret, & ipsorum sine te larva complete, perfici gloria, etiam nominis beatitudinis non parere. Ad hoc sequitur viget in sic desiderium hoc naturale, ne secundum tamquam officio liberè perget in Deum, sed contrahatur quodammodo ex rupem faciat, dum inclinatur desiderio tui. Sime macula ergo fuit, ut ait Iohannes cap. 14. v. 5. sed non sine raga.

Et date fons illis singula stola alba. Id est, plena puritas, quiete & spes certa beatitudinis, inquit Andreas Cesari. & S. Bernard. loco superius citato. Verum dico: stola alba est gloria & beatitudine animae, quam Martynes accepérunt, nemusque lumen glorie, visio & fruatio Dei, ac consequenter humanitatis Christi, B. Virginis, sanctorum.

A angelorum, ac Beatorum omnium. Hec enim gloria inflata stola alba, animam corpore nudaram & spoliata vestit & condecorat. Est alba, quia lucida & splendida; & qui symbolum est innocentia & puritas Martynorum, cui in premium donata est. Hinc & Christi in transfiguratione facies resplenduit fecit sol, & vestimenta eius fusa sunt alba sicut nix, hoc est, mala luce canditatis & fulgida. Hac est ergo stola alba, quam Christus vincens promulgat exp. 3. v. 1. dicens, *Qui tecum sic vestitur vestimentis alba, & non debet nomen eius de libra vita.* Vide ibi didixa. Vnde patet, hinc animas videre Deum, & esse beatitudine enim beatitudine vincentis promulgata est sub nomine stola, sicut vestis alba. Hac etiam de caufa sit, quod Martynibus dante sint stola singula. Singuli enim vnam tantum accepérunt, scilicet gloriam animae: nam in resurrectione accipient singuli stolas binas: addebet enim illis gloria corporis. Porro stolas albas symbolum esse glorie & felicitatis, patet ex exp. sequenti vers. 13. & 14. vbi degentibus coram throno Dei dantur palmas & stolas. Ita S. Gregor. in psalm. 4. Psalms. vers. 10. & S. Anselm. Richard Haymo, Beda hic, ac S. August. serm. 11. de Sanctis. Stola enim pectus erat honeste & nobilis mulieris vestis, sive ad imos pedes deinceps. Vnde Horat. lib. 1. Serm. Satyra 4.

Ad talis stola demissa, & circundata pale. Et Martial.

*Quis quis stola purpurea contempserit
Quis coloris debet, laetus impis versu.* Hinc stolas mulier, vocabulari locuples & primaria: contulit togata vocabulari plebeia, & secundae clavis, vt videtur eis apud Horat. loco citato. Hic de caufa stola, praesertim candida & splendida, in Scriptura symbolum est glorie, immortalitatis ac felicitatis. Hinc Pharaon vestitus loquebatur stola byssina, Genet. 41. vers. 4. & 1. Paral. 15. v. 27. David erat induitus stola hyssina. Iudith cap. 16. v. 10. post victoriam accepit stola magna. Mardonius induitus fuit stola, & impotius equo ab Aman iussu regis volentis equo honorare, Esther 6. vers. 1. Et sapientia sit Eccle. cap. 6. vers. 30. *Eros tibi turges illius in stola gloria* & vers. 32. *Stola gloria sudus eam.* Et cap. 11. vers. 1. ait, Aaronem iussu Dei induisse stolas sanctas. Et c. 10. vers. 1. ait, Simonem Pontificem accepisse stola gloria. Iffair 6. vers. 1. de Christo vidente dicitur: *Iste formosus in stola sua.* 1. Machab. 6. v. 13. dedit Antiochus Philippo intimo suo stola suam, & annulum. Ibidem cap. 10. vers. 21. *Indue se Iacobus stola sancta.* Matet 1. vers. 38. *Canticum*, ait Chrysostomus, *qui volunt in stola ambulare,* & cap. 1. vers. 5. multiles in sepulchro Christi videnter angelum cooperatum stola candida.

Dicit, Spes ardens qua differtur, affligit animam: quonodo ergo haec anima Martynum ardenter sperantes & possulantes vindictam iam dicunt, sunt beati? Respondeo, Spes haec est ordinata, est quiete & composita in Beatitudine: ac quicquid enim in voluntate Deinon enim sperante, nec volunt ut statim haec vindicta fiant, sed ut fiat suo tempore quod Deus constituit & ordinavit: illius ergo tantum ingens se habere desiderium, sed in Dei voluntatem refugiarum, significans.

Moraliter Tertullianus lib. de Cultu feminorum in fine, eas ex hoc loco adhortatur, vt orente se stolis, non paupiribus, vel auri, sed innocentia, sanctitatis & fortitudinis. *Tempora*, inquit,

Ob preces
Sanctorum
accelerantur
dies iudicii.

VERE. II.

Stola alba
est gloria
animae.

Christianorum semper , & nunc vel maximè , non A
auro sed ferre transfigurantur : sola martyrum pre-
parantur , angelis bandis sufficiuntur . Prodiit vos arm-
amentum exstrutta . Apostolorum finitimus et sim-
pliora eandem , de predictis rubore tamen dupla ex-
celer viretudine , & spissius racinum arete in frontes in
aures sermonum Dei , accinctentes cervicibus ingem
Christi . Caput maris subvenit , & saecula ornata eri-
ctu . Manus lanius occupata , pedes domini figit , & plus
quam in auro placebunt . Vestitus vos serice probata-
tu . byssino fasciatus purpura predicticia . Talius pi-
gmentata Deum habebitis amatores .

Et dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus
medicorum , donec compleuantur consenserit oratio .] Al-
cazar exponit , ut requiescerent , scilicet à visione , non Dei , sed vindicta de hostibus , pœna de ludis , quæ postulant . q. d. Deus annas Martyrum statim conuenientia folla glorie , sed quod pœ-
nitentiam vindictæ eorum , nullæ ut modicum re-
quiescerent , significans illam differentiam esse ,
donec numerus Martyrum ab eis occidendorum
compleatur , quo completo se eos puniaturum &
exstirpatur per Titum & Romanos .

Vero iam scriptis dixi haec referenda esse ad
omnes Martyres , & ad finem mundi . Sensus ergo
est . qd. Sicut corpora vestra , o animæ sanctæ , &
vestro sanguine purpureo , requiescent in suis fe-
pulchris (que inde vocamus grecè cometaria , id
est , dormitoria) sub altari holocaustorum , expe-
ctant gloriaj resurrectionis ; ita & vos pariter
requiescebitis sub altari thymiamatis in celo , in ve-
stris stolis albis , id est , in vestro lumine gloriose &
beatitudinis ; nundicūm expectate tamq[ue] resur-
rectionem : breui enim corpus , quod hic pro me
morti tradidisti , vobis reddam gloriosum , ac si-
mul viles & puniūm vestros persecutores &
homicidas , condemnando , & adligendo eos in
tartara , breui iniquam , scilicet postquam comple-
tus fuerit sociorum vestrorum , putat Martyrum ,
numerus quod propediem per Antichristum fieri .

Appositum . S. Augustin . 11. in Sanctis . Tali
inquietudo , modo loquuntur Dei omnipotens Sancti , velut
quidlibet paternitas habens . modis filii , singulariter
de agro reverentibus , & regantibus et cibum fari tri-
bunar responderet . Reficitus quidem vestra pars et sic
expedita fratre vestris , et ceteris in unum positi
fuerunt omnes in communem comedunt . Et S. Gregor . X.
Moral . 4 . Refidere eis (animabus) et sic collaborem
fratrem expeditare debent , et cum mensibus li-
benter expeditare moras infundere , et cum carnis
reformentationem appetere , non ex colligendis fra-
ternis augmentare gradentur .

12. Et vidi cum aperuisset signum sextum : & ecce terra motus magnus factus est ,
& sol factus est niger tamquam fuscus cilicinus : & luna tota facta est sicut sanguis :

13. Et stellæ de celo ceciderunt super
terram , sicut fucus emitit grossos suos cum
a vento magno mouetur ,

14. Et calum recessit sicut liber inno-
latus : & omnis mons , & insulae de locis
suis motu sunt :

15. Et reges terræ , & principes , & tribu-
ni , & diuites , & fortes , & omnis fetus , &
liber , abscondent se in speluncis , & in
petris montium :

16. Et dicunt montibus ; & petris :
Cadite super nos , & abscondite nos à
facie sedentis super thronum , & ab ira
Agni :

17. Quoniam venit dies magnus itæ
ipsum : & quis poterit stare ?

*Ei cum aperuisset signum sextum : & ecce terra
motus magnus factus est &c.*] Primo , Aretas hoc
referit ad prodigia facta in morte Christi : verum
hac iam diu praeterita erant , non futura .

Vers . 12 .
scutum s-
pilla quod
Prima ex-
positio .
Secunda .

Secundū , Ambro & Rupertus referunt ad
Iudeorum reprobationem , & excidium per Ti-
tum ; sicut que sequitur cap . 7 . referunt ad isti-
tutissimam vocationem Genitum . vide Peretum
singula applicantem pag . 462 . Huc accedit Ale-
xander , qui hoc sexto signo putat significari minus
horribiles , quibus Deus voluit præmonitos Iudeos
ante excidium , & ante septem plagaram
supplicia , quæ septimo signo continentur : porr̄
ha minus compatiunt cum prodigiis , quæ mina-
bundus inflantem extremi iudicii diem , quia he
ilorum fuerunt typus : unde & Christus Matth .
24 . confert excidium viris Hierosolymis cum ex-
cidio orbis , & ab illo ad hoc immedietè transit .

Minora autem haec septem sunt . Prima est , terra

mors , qui significat magnam rerum conmuta-
tionem & perturbationem , quæ Hierosolymis ac-
cedit eum seditionem & bellum contra Romanos
concitarunt . Secunda est , obfuscatus solisticè si-
guificat signa & prodigia quæ visa sunt . Dei indi-
gnacionis conera Iudeos refutant . Deus enim
supplicia illaturus , lugubri ueste quasi se induit ,
eo modo quæ rego Lusitanis oligo sententias
capitis latrū , faciem induebant . Tertia est , lumen
sanguis , qui denotat maximum supplicium , quod
eis pro Christi sanguine effuso impendebat . Quar-
ta est stellarum casus , qui indicat symbolice ne-
cem , quam S. Iacobus , Stephano , aliisque viris fan-
tasticis invenerunt , quod etiam Iudeis minabatur
terruinam . Quinta est , complicatio exili , qui
symbolum est Christianorum dilectionis ab urbe
Hierosolyma , quæ non leuis etiam fuit clivis
conminatio quæ enim hic Deus per seolum , Christus
pro lunam , Apolloni virique Apolliticis per
stellas fuerunt significati ; hinc consequenter ap-
postoli primitia Ecclesia , fuit primi Christiani per
celum significante : de lido ait Cheilus , Vir-
tutes celorum mundissimo . Virtutes enim celorum ,
sunt exercitus celi , putat Ecclesia militans , qui po-
tentia letusalem ab excidio defendere , sed eam de-
ferens se si o' prefidio deflentur , eamdem Roma-
num pœna exposuit . R. usum in libro intulito
notari Iudeorum exercitio , quæ omnis eorum
sapientia fuerit conuoluta & complicata , ut quasi
nihil scirent , nullas rationes saluandi se & urbem
intervenire possent . Sexta est , migratio ac secclio
monium & infilarum , qui portendit Deum Tito
& Romanis obices , difficultates & impedimenta
omnia amoneat & tollere , viamque quasi com-
planata in Iudeam , ut eam subigant & euerant .

Sepuina est , metus & horror communis omnium ,
deseruum monibus . Cadite super nos , qui figu-
rat ingentem timorem , qui Iudeos peruerterat ,
evidens est argumentum , quid Deus seuerificari
in eos vindictam iam iam exercere velit .

Vero iam omnia pariter praeterita iam erant ,
non futura ; ideoq[ue] historica , non prophætica .

Constat

In Apocalypsin. Cap. VI.

127

Constat autem Apocalypsim esse prophetiam de futuri. Itaque hic sensus est accommodatio quendam, & adaptatio pontis quā expositio gemina. *Adde. v. 15.* nominari reges, quos confitit non suffit Hierosolymæ. Ita super, quod dicent monibus, *Abscondite nos a facie Agni*, non congruit Iudeis, qui Christum non agnoverunt; nec Agnum, sed virsum pontis & lupum eum vocavitur.

Tertia.

Tertiò, Aureo, & Lyran, hec referunt ad persecutionem Diocletiani, quando Christiani monibus, id est, Beatis in calo, eos inuocantes, discrunt; *Cadavere est*, protege nos. Verum hæc expostio violenta est & contorta, vt patet: est & inordinata. Nam persecutio Diocletiani, vel & ceterorum Imp. representata fuit sigillo secundū, puth equorū, vt ostendit hoc e.v. 2.

Quarta ge-
nus.

Dico ergo, S. Iohannem hic transire ad tempora nouissima, & ad finem mundi. Id patet ex ipsis eius verbis, quæ propriè nulli alteri competere possunt, præteritum si quis ea conferat cum verbis Christi Matth. 24. v. 15. (vbi oebis excidium, signaque ei præmū describit) ille enim videbit pene eadem hic dici cum iiii que ibidem dicitur Christus, quod enim hic dicitur, *Sol factus est niger*; ibi dicitur, *Sol obscurabor*; hic dicuntur stellæ de celo exultare; ibi idipsum dicuntur luna facta est sicut fœnix; ibi luna non debet lumen suum: hic dicuntur, *Calvo recessit fœtus liber involutus*; ibi, *Virtus calorum communioneum*; hic dicuntur montibus, *Cadere super nos*; ibi idem dicent, vt patet Luce 23. verl. 30.

Idipsum poscit ordo Apocalypticus, & septem signiorum. Cum enim S. Iohannes secundo, tertio & quarto signili representari iter generalis & illustriores persecutions Ecclesiæ, successuè duratarus viseat ad finem mundi (vnde quinto signo induxit communem vocem Martyrum, operantium finem) hinc sexto hoc signo ad eundem transiit; imo ab hoc loco deinceps viseat ad finem liberi, loquatur de extremis mundi temporibus.

Hoc ergo sexto signo describit ultimam Devindictam in impios, signaque horrenda quæ praibunt, & indicabunt inflare extremum iudicium. ita Victorin, Priesal, Ticon, Haymo, Andreas, Beda, Ribera, Petrus & alij.

Dices, Hæc signa sequentur Antichristum; erunt enim proxima iudicio: hæc autem septem signa significant ea, quæ euentur ante Antichristum: ergo alia sunt ab illis signis Antichristi posthumis.

Resp. Aliqui censem hæc omnia signa, ut & exteris plaga septimo signo orbi infligendas, quæ cap. 8. & 9. recesserunt, fore ante Antichristum conseruantur enim in signis his, quæ prius referati debent & euoluunt, quam liber figuratus, id est, Antichristi tempora sucedere & videri possint. Sic enim opimum ordine consignatur & progressur hæc Apocalypticus propositio, & eque quasi histrio la prophetica de rebus sucessuotempore & ordine futuri. Faut & ratio: nam post mortem Antichristi non fore hæc triflia prodigia, probari viderit ex eo, quod post mortem Antichristi lumen erit pax & quietis in mundo, ut ostendit Daniel. 12. vnde & Christus Luce 22. verl. 40. & Matth. 14. verl. 17. prædictis, se incepserat die, & subiit venturum ad iudicium, cum homines vacabant gula & voluptabus, ut faciebant in diebus Noë, cum è contrario de hisce

A signis dicar, quod arescent homines per timore, & expectatione catorum prodigiorum, que superuenient vniuerso orbi.

Verum durum & difficile est crediri, hæc signa omnia compleoda fore ante Antichristum. Sunt enim signa iudicii instanti, & iudicis aduentiæ. Vnde dicunt imperiū verl. 16. *mentibus & peccatis: Cadere super nos*, & abscendere nos à facie fedelium super trahentes, & ab ira Agni: quoniam venit dies magnum ira spuma: quæ patitur fleret? Quomodo hæc dicent, si inter hæc signa & diem iudicij intercedant plures anni, putat totum tempus regni aut saltum monachia Antichristi, qua exit trium annorum cum dimidio? Quomodo hæc signa dicuntur signa iudicij, & iudicis Christi, cum pontis dicenda essent signa aduentiæ Antichristi?

Secundò, capite sequenti in septimo signo zodiaco Iudeorum conseruoem ad Christum, que fieri in fine mundi, maximè post occidum Antichristi: ergo quædam ex his signis non erunt prævia, sed posthuma Antichristi. Idem manifestum est ex eo, quod in septimo signo angelus septimus tuba canens, dicatur inducere consummationem rerum omnium: quæ vixque fieri, non ante, sed post Antichristum. Ita enim habetur c. 17. & c. 1. v. 15.

Tertiò, Christus Matth. 24. verl. 29. ait, hæc signa fore post tribulationem dierum illorum, id est, post persecutionem Antichristi, inquit multa; verbi tamen Ribera sic exponit, *post tribulationem*, scilicet incogitam, non autem perflammam. Inchoabit autem hæc mundi tribulatio aore Antichristum. Christus enim paucis verbis perstringit, & conculvit multa, quæ successuè per plores sonos fieri in fine mundi. Denique ibidem Christus de bifice signis ait: *Cum videritis haec omnia, fruente quia prope est in iherusalem* scilicet dies Domini & adventus Christi ad iudicium. Quocirca hæc signa fore, non ante, sed post interitum Antichristi, disserit doct. Franciscus Suarez 3. parte, questione 59. disput. 5. 6. sectione 3. & alii permuli.

Dico ergo, hæc signa iocoanda fore ante Antichristum, id est, quæ poni inter signa; sed perficienda & complenda esse post Antichristum; ita ut quædam ex his fiant ante, quedam, & quidem plura sc maiora, post Antichristum. Sandus Iohannes ut omnis, vrpore cōdēm spēctâria, coniunget, eodem signo omnia complexus eritque quærum præbuntur Antichristum, exetus spēcant ad signa; quærum verò sequentur, exetus pertinent ad librum signatum. Cum enim illa orbis defolatio, & excidium sit futurum ultimum & maximum, idcirco Deus eminus per plures annos antequam accidat, idipsum communari, & plaga ei percutias orbi immittere incipiet. Sic enim fecit in excidio Hierosolymæ, & aliarum urbium & regnorum. Iudeoz enim impios per Iisam, Oser, Ioëlem, imo per Elizum, Eliæsum, atque Propheras per centum annos admonuit & premonuit de futuro excidio per Chaldeos, ut ab impietate suis resipiscerent, itaque excidium evadent. Idem fecit in diluvio: in istis enim Noë anno quingentesimo etatis sua fabricare arcem, ut per eam infirmi diluvium homines prænunciaret, & communaretur; cum tamen diluvium induxerit demum anno sescentimo Noë: dedit ergo orbi centum annos ad penitendum. Quidem

L 4 idem,

Series de
do plagaris
& futuoris
in fine mis-
di.

idem, vel simile faciat in vicino orbis excidio, cùm non aquæ, sed ignis diluvio totus obseruerit, & conflagrabit. Itaque ante Antichristum insundabit in orbe impietas & impil, quibus Deus ministrabit excidium; idcque signa hæc illi prætua, plagiæ que eins prænuncias immittente inciperit, pùt in solitos terræ motus, maris fremitus & exundationes, fulgura, tonitra, eclipses, obscurations solis, lune & stellarum, ut calum, terra, mare, & aer in impios fremtere, eloque necem & interitum minari videantur; ex quibus consequentes funes, pestilencia & bella, que Christus cum fore prædictus, sed concernent ea impij: itaque plaga plagiæ adderit Deus. Superuenient Antichristus, qui erit caput & culmen impietas. Quocirca Deus acriora in eum, & impios eius affectas, supplicia è celo vibrabit, adigens eos in tartara. inde in impios castores, tuncunque orbem defaxiet, eloque mala extrema, se inter ea solis, luna & stellarum plenam obscuracionem inducerat, tandem diem ultimum orbis affectus per ignem conflagrationis, nuncque ipse Christus descendens è celo, & veniens ad iudicium; ita tamen, vt post Antichristi eiisque affectarum stragam, & plaga impiorum, Deus aliquod tempus quietia daturus sit orbis, que Christiani in perfectione Antichristi lapsi, Iudei, omnisque gentes tot plagiæ perculsi, respire, Deo reconciliari, iustificari & salvati possint. Quo tempore mundant homines, sicut pueri amota virga, ad ingenium redibunt, nubem & subveniar, epulabuntur, vii in diebus Noë fecerunt, donec ex insperato Deus mundi finem adducat, Christumque iudicem miserat, vel Christus prædictus Matth. 24. ver. 37. & Iohann. Apocalyp. 1.3. & sequentibus; & Daniel cap. 12. v. 12. Beatus inquit qui expellat, & peruenient ejus ad dies milia tricentos triginta quinque, id est, qui vivet post tempora & mortem Antichristi, vir ibi ostendit.

Quocirca parum probabile est, quod censem S. Hieron. & S. Chrysost. in Matth. 12. & Eusebii Emilianus homilia in Domini. 27. post Peneccosten, felicitate signa in sole, luna & stellari fore post generali refutacionem in ipso aduentu Domini, ac proinde fore non prævia iudicio, sed in ipso iudicio. Argumentum eorum est: Quia, inquit, inaudita est post hæc signa subdit Christus: *Eritis apparetis signum filii hominis in sole: & nubes plangent omnes tribus terra.* Nam oculorum filium hominem venientem in mundo eali. Verum hoc non veget. Nam Christus apud S. Mattheum multa coniungit & conglomerat de excidio urbis & orbis, quæ tamen non simul fieri, sed tempore validè diffundendo & separato, quinimodo S. Mattheus, cùm dixisset Christum venturum eum virtute magna & maiestate, subiungit: *Et misericordia eius cum tuba:* cum tamen hoc sit futurum non post, sed ante aduentum Christi ad iudicium.

Et sic faciunt eti niger. Quæres, an ad literam hæc signa vt sonant, cuentur sint Primo, S. Augustinus epist. 80. ad Hesychium, sequor ex eo Primo, Andreas & Beda, hæc signa mystice accipiunt pro perfectione Antichristi, sequor exponentes: Sol & luna, id est, Ecclesia, obscurabar: Stellar, id est, illustres Sancti, à fide, & consequentes à exalo & falso, excedunt. Veram hanc expositionem esse mysticam, non literalem, nemo non videt.

Signa iudi-
cio prævia-
qua, quæda
& quando
fuerint
Prima sen-
tencia.

Secunda,

A post Peneccosten Hilar. can. 2.6. in Matth. D. Thomas in opere uk. 10. artic. 3.6. putant hæc signa fore in ipso die iudicij, sedicent quod Christus adueniens tanto lumine radiabit, ac totum orbem suis radiis perstringeret, vt sua claritate obseuerat fulgorum solis, luna & stellarum. Sic & S. Augustinus ferm. 1.30. de Tempore, vbi hoc peculiariter tribuit fulgoris crucis, qui ransent, vt solem occuluerint. Verum iam ostendi hæc signa fore prævia iudicio, ac consequenter anno aduentum Christi. Vnde claret isti loci cap. 1. versu 10. & sequentib. Sol conuertitur in tenebras, asternunt venient dies Domini. Et Christus Luci 2.1. ver. 2.6. *Angeli- bus hominibus præ timore & expulsione, que super- venient universo orbi.*

Tertio, Origenes tractat 10. in Matth. putat Tertia solem, lunam & stellarum obseueranda à fumo, qui procedet ab igne conflagrationis mundi. Verum hæc signa erant ante finem mundi, quem inducit hæc conflagratio: vnde & Origenes in hac expositione non perficit: imo Suarez libro citato censet ignem conflagrationis mundi fore post ipsum diem iudicij.

Quarto, Rabanus in Matth. 1.4. idque refert. Quæsa nec improbat D. Thom. in 4. distinç. 4.8. q. 1. art. 4. quæst. 2. putat quid sol, & conseqüenter luna, aliaque ultra à Deo priuabuntur sua luce intrinsecæ & connaturalit.

Quinto, Dionysius Carthaginiensis, hæc accipit ad literam, sed putat ea hyperbolice dici, sicuti Prophetæ dicunt in excidio Hierosolymæ & Babylonis obseuerandum fore Iosephum. Verum quia hæc exitia tantum typus fuerant, & tenuis umbra exitiæ totius orbis, quod maximè erit horrendum & portentosum, hinc

Dico Sexto, hæc planè ad litteram vt sonant, scilicet accipienda. In fine ergo mundi Deus ad vindictam peccatorum, solem faciet nigrum inflac-

tionem, nunc velocius solis motibus calorem, qui nunc tardius, nunc velocius solis motibus calorem, qui nunc

tempore agnoscere. Etiam enim vel aliis in humore, vel

biens in aliis: raro & annis brevissimis, & magis si minorantur: dies in angustum contractabuntur. Quæ

si vera sunt, facile erit variæ tunc produci eclipses.

Tertio, suspendet Deus non lumen, sed illuminationem solis & altrorum, nimis negandæ luci solis & altrorum concursum, fine quo

non potest lumen suum spargere, & illuminare orbem: vnde ex eo sequentur densissime, & vniuersales tenebras per totum orbem, idque facit

facillima actione, ac minima rerum ac naturæ immutacione. ita Franciscus Suarez 3. p. q. 19. art. 6.

disp. 1.6. lect. 3.

Luna rata fallit est sicut scorpionis.] Id fieri per interpositionem nubis ita dispossit, vt per im-

pressionem radiorum luna, ipsa videtur tota

fanguinea, ad significandam diuinæ iudicii feueri-

tatem, ut Suarez ibidem: nam rubicunda luna

representat cruentem, id est, stragam impiorum,

ob fanguinem Christi ab his vel effusum, vel ne-

glectum

Scilicet ge-
nuina.

Quæsa.

Qæsita.

In Apocalypsin.

Cap. VI.

129

glechum & spretum; item ob effusum sanguinem
blarverum, prefervit Elias & Henoch, aliorumque
fidelium ab Antichristo & Antichristianis.
Rursum rubicunda luna portendit venientem, pro-
cellas & tempestates ira & suppliciorum Dei,
quas effundet Deus in peccata & peccatores, nam

Pallida luna pia, rubicunda fuit, alba serenata.
Et Virgil. 1. Georg.

At si tangeremus suffuderis ore ruborem,

Venit ora.

Sanguis enim in Scriptura symbolum est pecca-
tum. Vnde ait Offic cap. 4. 2. *Sanguis sanguinem terigit.*
Et Ier. cap. 1. ver. 15. *Mens vestre sanguine
plena fuit.* Vide ibi dicta. Erit ergo tunc inulantia
solis, luna & stellarum partim rubescatio, par-
tim obscuratio, & quasi deliquium. Primum, ut si-
gnificetur, obscuratio ac finit iam gaudium impio-
rum.

Secundum, luna fieri rubra, ut videatur quasi pu-
doce vulnus sui, de rupiflensis & atrocibus homi-
num sceleribus, noctu præterit, cum luet luna,
in lectis & tenebris perpetratis, & erubescere, vias
namque tunc tamquam enormibus hominum scle-
ribus, ab initio mundi ad finem vique perpetrati-
s, sol, luna & stelle quasi erubescunt, quod talibus
domini tam impulsu seruerint, & ad gorum
sceleris lucem suam præbereunt. Hanc causam dar-
S. Anson. 4. page Sum. titul. r. 4. cap. 1. §. 1. Ita
in martyrio Felicis Episcopi Africani anno Christi
302. luna conuerta est in sanguinem, ut habene-
tius Acta Fidelia 24. Octobr. que citat & probat
Baronius.

Tertius, sol & stelle quasi meru Christi judicis
venientis perirent, splendorum suorum terrahren-
sicut homines in metu solent calorem & sanguinem
in insima ad cor confortandum, retrahere,
itaque ex pallescere ait Maldon. Manib. 4. *Omnia
enim haec signa ostendunt, ut de hominibus im-
piis quales tunc erunt plerique; pauci enim tunc
erunt fideli & pi, ut praedicti Christus Lue. 1. 8.)*
vidueta sumatur, neque ipsi timore peteantur,
maiisque supplicia expedient.

Et stelle de celo ceciderunt super terram.] Primum, aliqui ceteros inquietant, id est, ceteros subi-
to raptae ad aliud hemisphaerium; sic enim Poëta
significat stellarum occasum, dicendo eas in
Oceanum sicut mare se precipitare. Vnde Virgil.
a. Aeneid.

Et iam rex humida cale

Præcipit, fuscumq; caderis fida sonor.
Sic Roma, & alibi, qui non longe à mari habitante,
in restate iucundè spelande vel plete solis occasum.
Videtur enim eis sol se libaret inter vndas identi-
dem, ac tandem subiit in eis se demergere. Ve-
num hic dicunt, *Stelle caderunt super terram, non
in mare, nec in aliud hemisphaerium.*

Secundum, Origenes tractat. 30. in Matth. *Stelle,*
*aut de celo ceciderunt, id est, lumen suum defici-
ente frumento amitterunt, ac quod in eis terrestre re-
magis, in terram decidit; putat enim ipse ex sen-
tentia Platoni in Timaeo, celos & alia ex ele-
mentis esse composta & confusa exponit ege-
re nuntiamento instar nostris ignis, vel lampadis;
quare sensus deficiente alimento in fine mundi,
aliorum quoque lucem, sive quod in eis igneum
est, defecutum; quod vero terrestre est, ad suum
elementa & terram telaplurum. Verum duplice
errore nascitur: Primo, celos & stellas esse ele-*

A mentares; Secundo, indigere alimento.

Tertio, Lanzen, & Caioran, in March. 1. 4. *Stellæ,*
inquietant, et ceterant lumen suum & non videbun-
tur, ut videantur de celo cecidisse. Caderunt ergo
non à loco suo, sed à luce sua.

Quartò, Maldon. ibidem censet, stellas propriæ
dictas in fin mundi de celo casuras: Magis enim,
inquit ipse, Christo id affirmanti, quād Aristoteles
id heri polle neganti, silentior.

Verum sic hinc deberet excludi, in modo celo omnes
Planetarum: & quod deciderent huc stelle? quevis enim stella fixa in firmamento nobis visibilis,
maior est rotæ terra. Melius ergo Ribera &
Peregrinus per stellas accipiant cometas, fulgures,
ignes cadentes, alioquin meteoræ ignes instar flamlarum,
quaes multa erunt in fine mundi, eaque nouæ & prodigijs magnitudinis, forme, figure,
motus & lapsus. Deus enim illa, quasi horrifica fulgetia & tonitus, incalabitur & derubabit in
terra, ut homines terraficiantur.

Sic fleur emittit (adamas, id est, subiecti, emittit).
ita Syrus. Male ergo legunt aliqui *murus* (graffi
fus) (adamas, id est, heus immaturus) *com a vitore magno maturer.*] Significat Deum ob secuta, cito
opinione hominum & regum natura, finem man-
do impoſitum, cum in naturaliter diuinitas dura-
te posset, sicut fecit in diluvio Noe. Sic enim gra-
fus sic fieri ante maturitatem, iusceptiū deci-
duit. Rursum graffii indicant ut beatitudinis le-
tisimum & florentium, quod tunc inchoabunt Beati. Arabicus vertit, *sicut sordida cum ceci-
derat grammorum eius a vento gradi.*

Et celum recepit fleur liber molulator. *Dauidus,* VERS. 1. 4.
id est, qui moluator, vel consolator, Syrus, *celi
separari sicut sicut liber qui moluator;* Arabicus, *celum
moluator quasi chara.* q. d. Sicut liber more
veterni cylindri molulators (vni teli circa radium
circumvoluitus) ab eoq; literis legi non po-
tentia celum, ceteraque stelle quasi litera, aliocon-
ditur atris nubibus & tenebris, ut videti non
possunt, videanturque in aliud mundum recessilie.
Rursum definet novum celorum vius, motus
& splendor, altorum intiuimus, ex illo prognostica
conieclatio & divinatio; sicut libro uti desi-
nimus, nec cum legere possumus, cum enim com-
pletum, sive claudimus. Alludit, in modo citat Ier. 34. ver. 4. vbi idem dicit Ier. 34. vide ibi dicta.
Vnde S. Thomas & Suarez sic explicant, q. d.
Homines, & Astrologi non divinabunt amplius
ex aliis, quasi ex libro prognostico. Celum, in-
quit Suarez, recedit, non motu locali, sed ab ocu-
li hominis, sicut recedere solet liber molutor;
quia littera eius videri non possunt. Ita ipse loco
estato, & libro secundo de Superstitione capite
vnde dicimus. Alium rationem huius phrasis dat Sanc-
tus Augustinus libro 1. de Genesi ad liter. cap.
20. Deus, sit, sicut, quis eum primum condita
fuit, tanquam implita ediderat, successentibus
temporibus explicat, id est, per celorum motus ac
vicissitudines temporum mundum in molutorum
paullatum evolutum, edulis feliciter alii & alii è
capacitate specierum individuis, alii ac aliis effe-
ctibus ea cauflata fuimus, ac praeterea
è celo solisque motu & institu. Ceterum ergo ab hoc
motu & hac prouidentia fuerit explicatio cetera,
ac individua & effectus inde manantes tollit vel
suspedit, vni faciet in die iudicij, tunc dicuntur sicut
prudentia librum calumque complicare &
conoluere.

*Celum re-
cedet, quo-
modo?*

Conseruare

Contrairem explicit Andreas Cesat. Recessit, excludit, excludit priori complicatione & occultatione terum, quas continebat: quia tunc externa bona & gaudia, in celo sanctis reposita, patet.

Alius Dionysius Carthensis. q. d. Non patet illi deinceps aditus in exulum: quia celi ianua claudetur & obserbaritur.

Pro celum recessu sicut liber incolatur; Christus March. 2.4. ait, *Firmus celorum incolatur.* Vbi Primo, S. Chrysostomus bas accepit angelos, qui, inquit, obstupescerent ad tantam prodigia, & vt ait D. Thomas, a celorum motione cellularentur. Vnde & S. Augustinus sermonem 150. de tempore: *Sicut inquit principis indicantur non solum res, sed & effectus,* qua nihil nisi conscientia sunt, *timore & tremore comprehendendunt propriei index terrorum:* ita & tunc, cion genu humanae indicantur, & eadēs multib[us] paudent. *& terribili apparatu index inveniuntur horrenda formidinae conseruent;* id est, videbuntur contrahentes: verè enim contremiscere nequeunt; suot enim beatissimi, in quos non cadit tremor, nec villa pallo aut perturbatio. Adhuc, exilo & Deo frumentis, nihil sub celo & Deo, vice potest exiguum, miserabilius. Sic & sapiens ait Senecca super terram & lunam annum ardorem, nihil in terra aut meritis, aut moribus, hoc enim est magnanimi. Ita Cyrius ut Xenophon, doctus erat nihil admixtum.

Secundū, Caiet, Tertelman, & Perer. per virtutes bas accipiente influentias celorum, quae in fine mundi cellulabunt.

Tertio, Eusebius, apud Sanctum Thomam in Catena Math. 2.4. per has virtutes accipit ianua celi, quia Christi descendenti ad iudicium, & rursum ascendiendi ad thronum celestes appetiuntur.

Quarto, & genuini & sapienti, air, has virtutes esse aliae explicat enim in Scriptura vocantur militia celorum; vt, sicuti paulo ante dixit, *Sedile de celo et de terra* hile de iudeis, sed arthritis & celitibus, non autem de aëris, vt paulo ante, dicat, quod commonebantur, & quod contremiscerent. Huc ait. D edicunt Hebreas & Maledictus, Math. 2.4. Virtutes, inquit, celorum sunt poli & cardines celorum, quasi dicat, Cardines ipsi, & bases ac fundamenta celorum commonebuntur, vt ex aliis suis cardinibus concuti & consule videantur. Hoc est enim quod ait lob cap. 9.6. *Qui communit terram de loco suo, & celum eius constitutus.* Et cap. 4.6. ver. 11. *Colamus eis contrauersus & pacem ad tuum nunc.*

Quinto, Franciscus Suarez 3. part. quæstione 19. articulo 6. dispe. 1-6. scilicet 1.3. Virtutes celorum, inquit, hoc est angelii, commonebantur; commonebant omnia & comparabant se, vt fiant ministri diuinis iustitiae, qui celos & clementia commoneant, qui nimis omnes illas admirandas mutationes & motus in sole, stellis, mari & terra cauerint & efficiant. Erunt enim, vt videtur, maiores, quibus ut per solam stellarum influentiam, vel virtutem fieri possint. Nam ergo pro angelos, quibus recte accommodari potest illud psalmi 149. *Gloria accipies in manibus eorum, ad faciem tuam videntur in nationibus, interpositiones in populis, ut facias in eis iudicium coniugium.* Ecce etiam certi postulati multa, quae in Apocalypsi dicuntur, scilicet S. Iohannem vidisse angelos nunc canentes tubis, quos effundentes phantas-

A aureas plenas luscundia Dei, & similia, que legi possumus à cap. 8. vique ad cap. 16. Hucusque Suarez. Huc accedit Lactantius libro 7. capite 16. qui per virtutes has accipit angelos motores celorum. Hi, inquit, commonebuntur, quia mutantur ordinem & modum mouendi celos, eumque præ accelerabunt, nunc retardabunt, &c. vt superius ipsius verbis commemorauit. Hinc & sequitur:

Et omnis monte & insula de locis suis motu sunt. proprietate ut verba sonant. Si enim stelle de celo cadent, & celum recedet sicut liber incolutor, quid mirum si in terra montes & insulae de locis suis mouentur? Erit enim in die illa horribilis quasi occasus mundi, rotundique vniuersi inuersus & everti, ut omnia inuersè fluctum, deorsum, antrosum, retrosum pellum eant. Sic L. Mariei, inquit Plinius lib. 4. cap. 8.3. & Sex. Iulii Coss. in agro Maricensi duos montes inter se concurrent, crepus maximo assidentibus recedentibusque inter eos flamma fonsque in celum extenuo interduci, scilicet est via *Amnia magna equum Romanorum, familiarisque & utinammodi undantibus.* Es concursus tunc emines obicit. Et paulo post: *Nam minus moris ostentum & nostra cognitio atque anno Neronis supremo prædicti officij, juxta credimus via publica, in eam ruris sedes transfigurata in agro Marracino.* Et capite sequenti: *Maximus terra memoria mortalium existens motu, Tiberi Cæsaris principia, duodecim uribus Asia una nocte prostratus.* Vide eundem lib. 2. cap. 90. & sequent. vbi tertius terra motu mari permittutas, haustas, absortas recesserit. Et cap. 94. ait, *terras semper trementes extare in agro Gabieni & Reatino.* Et cap. 95. *Quedam, atque infelix semper fluctuant sicut in agro Cæsara & eodem Reatino, Maricensi, Starnenfili, Vadamoni lacu, & ad Casiliv aquas syrias spacie que miscantur dum ac nocte eodem loco vibrantur.* Lydia que vocatur Cadamino, non venti solos, sed etiam eis qui libertas impulsi sunt & in Nymphis parva. Solutares della quantiam in simplici casta ad illi modulantem pedem mouentes. In Tarquianensi loco magno Italia, due nemora circumferant, nunc iniquitatem figurauit edent, nunc roudens complexu, nemus impellentes, quadratis animumque. Tales terreni insulæ fluctantes vilium iuxta Audomaropolim in Belgio, ex quo olim milie ibidem ostentare sunt. Memoria est quod scribit Gregor. Turon. lib. 4. cap. 30. *Castrum Tarredonium in Galia, inquit, finis est in monte supra Rhodanum.* Andimus autem per dies amplius stragata magnitudine edere mons, donec tandem mirabiliter regis ab aliis sibi vicino more, cum unius se cipro, præmissaque inculus in Rhodanum precepit rur et. Accedit hoc imperante Inglomere. Similiter quid accedit nuper anno Dom. 168 die quarti Septembris. Cum enim tunc ageret in Italia, Roeme erit intellexi oppidum Pute in Valle Telina (qui subiecta est Ratiis, qui ouere Grifones vocantur) non longe à Como, situm ad radices monetas, eo per ventum internus, qui terre monas excutit, coruscum planè oppressum est & obrutum, omnisque incolas (confusus est in terra nolla) pariter obrutus, quinque tamquam euasiſſe. Indicatum præcessit fluminis, quod oppidum interclusus, fuscus; ac duo examina apud ita furiosos inter se depugnantia, vt vitriumque omnes mortui considerantur. Horribile hoc exemplum Grifones, & totam Italianam perculit. Damnum ultimatum fait duobus millionibus austi.

In Apocalypsin. Cap. VI.

131

uri. Tradunt veteres Historici, Siciliam olim fuisse Italiam coniunctam, postea disrupta mari fluctibus terrena, aquam per quam eam aquatissime, insularumque effecisse. Ita Diodorus Siculus libro 4. capite 14.

Secundò, ex hisce verbis: *Et omnis monte, & insula de locis suis mire sunt*, aliqui opinantur in fine mundi mores deprimendos in valles, iisque sequendos, ut terra sit plana rotunda, qualis creata est die primo mundi. Nam die tertio ad vias hominum & animalium, Deus terram vnam ex parte aggregeravit & erexit in montes, alia fulsul & depresso in valles, vel docui Genes. 1. ver. 9. Cestianus ergo via virtutum hominum & animalium, videtur terra ad primigeniam suam figuram orbiculari plane reditura: quod si verum est, ergo deprimunt montes. Similiter censem influas in mari enatas, in fine mundi sorbendas à mari, ut mare plenum suum locum auctoritatem recipiat, quem accepit primus Genet. 1. ver. 9. & 10. Quid hac de re futurum sit, docebit experientia hincipie mundi. Nam pro aduersa sententia facit, quod mores & insulae non parum faciant ad decorum & varietatem vniuersi: vnde non primo die mundi rudit & informis, sed tertio, quo terra formata & adornata est, à Deo producta fuit.

VERS. 15.

Omnis frons & liber.] Omnis homo cuiuscumque conditionis, impensis scilicet. Hæc enim est impiorum porta, atque ad vos & genitus, qui sequitur. Erunt enim tunc plerique omnes infideles & impii, & nos dominante Antichristo cum, quasi suum regem & monacham sequentes, rura ut eius tormenta evadant, tum ut ab eo opes & honores consequantur. Sic enim hoc scilicet videntur, cum rex sit hereticus sui schismatis, totum regnum, & penè omnes subditos fieri hereticos aut schismatiscos. Pangi ergo erunt fidates, qui adherentes Eliae & Henoch, pauciores quicunq; iis Antichristo in faciem refluant. Hoc est quod ait Christus Lucas 18. ver. 8. *Filius hominis veniens, putat invenire fidem in terra?* Et Matth. 24. ver. 12. *Et quoniam abundabunt iniquitati, refrigerescet charitas multorum.*

Et dicunt monachus & prius magnis, ait Arabicus, putat rupibus? Cade super nos.] Citar verba Ofee cap. 10. ver. 8. sed in sensu allegorico. Nam Ofee ad literam loquitur de captiuitate, delperatione & calamitate extrema decem tribuum, cum verbis & regnum Samarie exercitus est à Salmanazar, decimique tribus ab eo in Assyriam sunt traductæ. Parte modo idem dicunt homines sentientes plegas Dei in fine mundi, tum autem Antichristum, tum magis sub Antichristo, & maximè post eum, cum iam aduentu Christi ad iudicium. Eadem verba habet S. Lucas, eisque attribuit Iudeis in excidio Ierusalem. virumque enim horum fuit typus excidij & consummacionis Iezuclii.

Alludit quoque ad Isaiae 2. ver. 19. vbi de illudem ludibris & oppressis ait, *Ierusalem in gloriam patrum, & in viximus terra, à facie ferme domini, & gloria megalitis eius, non revereretur percussere terram.*

A facie fedensis super iberos celestem suz dimittiratis, partà à facie Dei, & ab ora Agni.] Puta Christi hominum aduentantis ad iudicium: licet enim infideles & impii, prefectorum Antichristiani, & persecutores fidicium, initio non credent Dei

& Christi potentiam, vindictam & prouideniam; tamen cùm audient Martyres in tribunalibus identidem illam deprecari, ac comminari, illisque pro ea generose & hilariter pati & mori, cùmque mox sentient corum dicta recte verificari, plagiisque & vindictam ab eis predictis fibi immitti, vel iniuti credent habeat fibi à Deo & Christo infligi, ac actioea mox infligenda esse. Sic enim Antiochus subfiamant & occident fideios, ridensque corum facie & Deum, à Deo pecusans, agnouit suam culpam, Déique iustam in se vindictam, 2. Machab. 9. v. 8. Sic & Pharaon in mari rubro, certus fulgestra in se è calo vibrari, maleigne se obrui, dixit: *Fugiamus Iheralem. Dominus enim proximus pro te contra nos.* Sic Iimp. Maximianus, acer Christianorum persecutor, sentiens aeres dolores, & morbos puridos fibi à Deo immisitos, agnouit fibi à Deo Cheiulianorum haec iustitiae infligi, ac persecucionis stitit. Sic Iulianus telo exsteti confosus, *Vicisti, inquit, Galilæus, vicisti.*

Ira ipsorum.] Dei & Agni: grec. *ārē*, id est, VERS. 17. eius. Deus enim & Agnus unum lumen in natura diuina. Acquæ comitit Leo Magnus, quæ formidabilis futura sit potencia irati Agni, ex ipsius lenitate & mansuetudine, ferm. 1. de Paflione Domini: *Ego sum, inquit (Iohannis 18. v. 5.) ad vocem eius turbæ proterius aspirans. Quid nam poterit maiestas eius indicatrix, cuius hoc potius humiliari induceret?* Et Gregorius lib. 1. Moralium cap. 21. *Quis eius iram toleret, cuius & ipsa non potius manu justus toleraret?*

Porrò taneat erit panes, tantisque pudor damnandorum coram Christo iudice, qui ita petret & perterebit conscientiam ipsorum, ut optent obvii regique montibus, immo elle in inferno portis, quin in valle Iodaphat coram Christo irato. Sanctus Basilius merito existimat acerbissimum cruciavum ultricribus inferorum flammis inustum damnatus, pudore isto & confusione longe leutiorum ac tolerabiliorem esse. Ponderans enim acriteriam illam increpationem Lucas 12. ver. 20. *Stulte, hoc nocte animam tuam reparem atque aucta paralleli eius eritis?* sic autem homini contra dicitur auctor: *Superas aeternam panem urbis illa fuisse. Legi Cardinalem Toletum. Lucas 12. annot. 39.*

Nost. Hæc eadem signa hoerenda, iudicio & execilio orbis prævia, prædictarunt alijs Prophetae, parsim sensu literali, parsim allegorico. Unde Teophilianus libro de Resurrectione carnis capite 2. citans verba Christi Matthei 24. de excidio vestris & orbitis, sic ait: *Potestaque edixit, Et tunc erit Ierusalem consuleatus maranubus; inde iam in orbem & in seculum predicas secundum secudem & Danielis & ierusalem consulum Prophetarum futura figura in solitudo & fidelis.*

Primus ergo loel capite 3. ver. 2. de eo ad loellam literam sic ait: *Congregabo omnes gentes in vallem Iosphain, & dissipabo eum eu ihs super populo mos.* Et ver. 14. *Inertia est dies Domini in valle conscientia. Sol & luna obtemperaverunt sumi, & fides retraxerunt gloriosorum suum.* Et cap. 2. ver. 1. sub tipo excidij Hierosolymæ per Chaldaeos: *Pene, inquit, dies Domini, dies tembrarum & caliginis.* Et ver. 10. *A facie eius extremus terra, mari sunt eccl. Sol & luna obtemperaverunt sumi, & fides retraxerunt gloriosorum suum.* Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitu sui. Et ver. 30. *Dabde predigia in celo, & in terra, saeculum, & ignem,*

Proprietatis
de horre
dies iudicii.

& vaporem fumi. Sol conseruans in tenebris, & lumen in angustiis, aeternam venit dies Domini tristis & horribilis.

Istia.

Secundus est Ieremia qui cap. 1. v. 9. ad litteram loquens de excidio viris Ierusalem, allegor. sub eo quasi typi, dicens excedit orbis ita despiciunt: Excedit dies Domini venit ardor, & indignatio plena. & ira furibunda, ad ponendam terram in fulminem, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam facta est, & gloriatur eorum non expandentes lumen suum obtemperantibus est, sed in terra sua, & terra non glorietur in lumine suo. Et usque super orbis mea, &c.

Ieremias.

Tertius est Ieremias Ieraius affectus cap. 15. vers. 9. Informans a filii que operes septem, defecta anima eius occidit ei filium, ipsius adhuc estis dies: confusa est, & erubens.

Amos.

Quartus est Amos, qui paciter ad litteram viri Ierusalem, allegoricè obi cladem ultimam intentat cap. 8. v. 9. Es eris ut illa vocari sit in meridie, & tenebrosa faciem terram in die lunaria. & concurrit fulminantes velitra in lunam, & omnia calcantia velitra in plantam, & inducunt super omnes dorsum vestrum faciem, & super omnes caput et calvitudinem, & portant cum quasi lucis evaginatis, & maxima via quasi dom amarum.

Ezechielis.

Quintus est Ezechiel, qui literaliter stragum Pharaonis & Egypti, allegoricè Antichristi & impiorum, se mundi ita detegit c. 52. v. 7. Operiam, eum exstinxerunt fure, calum, & nigrofervore faciem solis eius folium nube regam, & luna non dabit lumen suum. Omnia lumina sua eadem faciem super se, & dabo tenebras super terram tuam, dico Dominus Deus, eum ardenter volvi at mihi in medio terre. Vide de horrore extremi iudicij S. Basili. ser.

A de iudicio, & S. Ephrem serm. de S. Cruce & de aduerso secundo Domini, item serm. de Timore Dei, rom. 3.

Moraliter Natura, ingens esse, & forte malorum supplicium, metum & paorem, ac pauidam expectationem plagas incognitarum, & imminentium. Peccatum est bella timer ipsa bella. Ita sepe re magia affliguntur timore & apprehensione mortis, ad quam damnati sum, quam ipsa morte nam singulis momentis ira anguntur, ut mori nullies videantur. Quocirca Seneca lib. de Vita beata c. 41 & seq. misericordia virtutum sitam esse docet in mens, aquilae cupiditate, beatam verum sitam esse in virtute, quae contemptu & victoria. Summum inquit, bonorum est animus fortior de fortior, virtus leui quem non exstinxerit fortuna, nec frangant, cui vera voluntas est voluntarium consentit. Quod enim prohibet nos beatum dicere liberen animum, & exstinctum & intermixtum ac stolidum, extra meum extra cupiditatem patitur cuius visus horum sit honestus, ex multis malis turbando. Catera vultus turba rerum, nec detrahens quicquam bene & ut non adveniat. Hunc ut fundatur, necesse est, velut, molis sequitur bilis ac curvula, & levitas alia, arque ex alto venient. Quo die infelix & dolorosus erit. Et cap. 5. Beatus est, qui non cupit, nec temet beneficio rationum. Tunc enim mens pura est, & soluta omnibus malis, cum non lacrimis lacerationes, sed & utilitatem effingerat, statuta semper ubi conclusa, ac sedem suam etiam trax & inservit fortuna vendicatrix. Nam quid ad voluntatem pertinet, hanc circumfundatur undique, & per omnes vias infinitas, quia mortalium cui omnium superficie usq[ue] lumen per diem nocturnaque rutilans velit, & defers animo corporis operare dare?

Miles vita
beata, qua
vit mea
& salup-
tum.

C A P V T S E P T I M V M .

S Y N O P S I S C A P I T I S .

Signantur ab angelo electi, ne tangantur plagi imperiorum, patet duodecim millia ex singulis tribubus Israël. Deinde v. 9. Iohannes videt innumeram turbam ex Gentibus, flantem ante threnum Dei cum stolis albis & palmis, gratias agentes & laudentes Deum & Agnum.

Hoc caput pertinet ad sextum sigillum, et quod D alterius pars. Nam post hoc caput, statim inuenit sequentia capitis 8. septimum sigillum subiectum, & referatur. Itaque est hoc caput pars sexti sigilli, sed ita ut similius sit quasi preambulum & preparatio ad caput sequens, & ad septimum sigillum. Cum enim capite 6. precedente, in prioritate parte sexti sigilli dissisteret, fore horrenda ligna in terra, sole, luna, stellis & exco, quae extrema supplicia mundo, id est, impensis portendant & intentarent, quae nimis in septimo sigillo per supremum angelorum tubas & plagas exhibentur: hinc, ne plaga hexa, & supplicia prius & sanctos fideles eum impensis simul inimicant & affligant, signantur hoc capite pīj & sancti, ut angeli plegas immiscent in orbem & impios, causant ne holice signatos tangant, aut plagiis suis afficiantur. Sicut enim Deus Prodi t. 1. y. petrullus per angelum primogenitum Egyptrorum, iustis prius signati domos Elbezorum, ut angelus persecutus eas transfligat, & nos tangat. Rursum sicut Ezech. 9. v. 4.

Deus peccusatores Ierusalem & Iudeos sceleratos, habet prīus in ea signati sanctos, ne illi cum sceleratis persecutiur: parsiter inebit in fine manus signati sanctos, ne communibus orbis plagi involviantur. Unde e. 9. v. 4. dicitur: Precepimus est levibus, ne laderem faciem terra, neque omnes sonde, nisi tantum homines qui non habent signum Dei in frontibus suis.

Dices, Hi signati vers. 9. dicuntur habere stolas albas & palmas, se esse ante thronum Dei: ergo sunt beati in celo, non sicut militantes in terra. Respondeo, S. Iohannes per visionem videlicet eos in celo, quia signati & conscripti erant ciues in celo: utra antea adhuc existimat & militabant in terra, vti patet ex iam dictis. Quia enim in media illius ultimi & impissimi seculi inquiretur, atque in perfectione Antichristi manuierunt tunc constantes in fide & pietate vilque ad finem vitæ habent signati & destinati iuste ad gloriam celestem, 2. Timoth. 1. 19. Et propter virtutemque iuber Deus illos huius signati ad hoc, ne ab angelis septem pla-

*Signantur
hic fideli
furci tem-
pore Anti-
christi,*

In Apocalypsin. Cap. VII.

133

gas ultimas in orbem effundentibus ledanter, ita que ad litera agitur de Sanctis victoriis sub finem mundi, & tempore Antichristi, quos Iohannes per spiritum propheticum vidit in celo, quia eis per Dei predestinationem & praeconium delinabantur: ideoque corum gloriam futuram quasi prelente enatrat, perinde ac Prophetae de futuris loquuntur ac si prelenta aut praeterita forent, ut significant ea tam certò cetera, ac si iam facta essent. Potrò hi signati ex Iudeis, etiun fideles conserui sunt Iudeis ad Christum partim ante Antichristum, partim & potiori parte post Antichristum, & eo enim celo ominus Israel conserueretur ad Chilensem, vir infelix dicas.

Quare minus congrua, minime probabiles sunt aliorum sententiae, quas hic recuelebo, ut lectori plene & plane satisficiam.

Prima. In primis ergo Ambrosius, sicut per priorem sexti sigilli partem, in fine cap. sexti recordans, accepit Iudeorum reprobationem; ita hic per alteram eiusdem sigilli partem, accepit Gentium omnium vocacionem, electionem & glorificationem, rura in terra, cum in celo.

Seconda. Secundò, Lyras, Autelius & Viegas, sicut priorem partem retulerunt ad perfectionem Diocletiani; ita hanc referunt ad Ecclesie pacem, morem securam sub Constantino, profligatis quaque angelis, ad illi, questione tyrannis. Itaque hic Constantini cum illis bella & victories describit.

Tertia. Tertiò, Prima, Haymo & Ambrosius, hæc referunt ad tempus quo Christum antecesserat.

Quarta. Quartò, verisimilius Andreat, Boda, Rihera & Petrus. Sic ut, inquit, priore parte sigilli sexti tribus Antichristi tempore, mundum supplicia Iohannes, vel postul Christus, referauit: ita hic Ecclesie latitudine & felicitatem, mox post Antichristum securans, cum innumeris ex Iudeis & Gentibus eligentes ad gratiam & gloriam, subeisset. Verum, ut rectè obicit Alazar, non securant ipsi acnichiam, sine debitam Apocalypsis sequela & ordinem. Perperam enim ponunt hec inter singula, cum ipsi confiteat illius omnia continente ea, que pærambula erunt Antichristo, non posse habere. Russus, percutio ordine ponunt hec post Antichristum funera in fine sexti sigilli, ante se patum, quod continet ploras pœnas Antichristi. Terribile, hæc signatio signatorum non sicut directè & proprie ad gloriam, sed ad boe, ne angeli plagi sive eos amingant. Potest tamen haec expofitione commode explicata, cum nolra coaciliari eique accommodari.

Quinta. Quinto, Alazar putat hanc signationem Sanctorum non pertinere ad sexum sigilli, sed esse preambulum septimi sigilli. Quia enim ipse posset, primus quoniam sigilli recentier felicitatem Iudeorum in Christum creditum, tribus vero ultimis infelicitatem & plegas incredulorum & temerarium, ac perterritum excidium eorum per Titum; hinc censet signari hic Christianos, qui ludens in Ierusalem erant permitti, ut ex ea egrediantur, itaque plaga eius septimum sigillo referandis euadant. Ita factum est, nam Dei monitu euseverunt ipsi in Pella vibem, ut Euseb. lib. i. hist. cap. 5. Quocirca congru Dei mura, inquit Alazar, habet vrbs, vel anterior, vel posterius, à Christians dicta est Pella, id est, mirabilis separatio: quia Deus misericordia sua prouidentia eos ibidem securauit, & separauit à Iudeis percutiibus in Ierusalem, sicut alios terram Geilen separauit à reliqua Aegypto.

A **Et** cum eam à multis, grandine, tenebris, aliisque plagijs, & gypri seruit intaciam & immunitam. Pella enim hebrei deriuatur à rad. **p**ale, id est, separauit, vel mirabiliter fecit. Unde Exod. 8.22, vbi nos legimus, *Faciam mirabilem terram Gessi*, pro faciem mirabilem, hebrei, est **p**ale, **g**ypsi, **s**epulcri, à rad. **p**ale, q. d. Ego faciam illam Pellan, ego illam ab Aegypto diuidam, & mirabiliter reddam. Similiter Exod. 9.4. Facer Domine mirabile, hebrei, est **p**ale, hoc est, **s**avie **p**ele, faciet mirabile, & separabit Geilen à reliqua Aegypto.

B **Venit** huc omena fabuctio eius fundamento de quo superius capitulo actum est: & concurrit, & ingeniose tantum allusiones sunt, ludibrio in genio.

Terza. *Post* hoc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in viam arborum.

Quarta. *E*t vidi alterum Angelum ascendenter ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit vocem magnam quatuor Angelis, quibus datum est nocete terra, & mari,

C *Dicens:* Nolite nocere terra, & mari, neque arboribus, quoadlibet signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.

P *E*t audiui numerum signatorum, centum quadriginta quatuor milia signati, ex omni tribu filiorum Israhel.

S *E*x tribu Iuda duodecim nullia signati: Ex tribu Ruben duodecim nullia signati: Ex tribu Gad duodecim nullia signati.

E *E*x tribu Aser duodecim nullia signati: Ex tribu Nephthali duodecim nullia signati: Ex tribu Manasse duodecim nullia signati.

D *E*x tribu Simeon duodecim nullia signati: Ex tribu Levi duodecim nullia signati: Ex tribu Issachar duodecim nullia signati.

E *E*x tribu Zabulon duodecim nullia signati: Ex tribu Ioseph duodecim nullia signati: Ex tribu Benjamin duodecim nullia signati.

F *O*st hoc tidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terra, tenentes quatuor ventos terra, ne flarent super terram, neque super mare, neque in viam arborum.] Quatuor primi sunt veniti, flantes à quatuor orbis polibus, pura Aquilo à Septentrione, Auster à Meridie, Eurus ab Oriente, Zephyrus & Favonius ab Occidente. Et hos quatuor tantum nominabant vetetes, teste Plinio libro 2. capite 47. Verum posterioribus seculis nautæ hocce quatuor in plures alias subdivisiere, & singulis, duos, inq. quatuor, laterales addiderunt.

G *Q*uartus, quinam sit hi quatuor angelii, & quatuor venti? Respondet Primo Ambrosius, quatuor angelos esse Romanum Imperium, qua-

Vine. 1.

Quartus, angelii, & venti, quæ prima extitit.

M

tuor venis, id est, mundi plagis, imperam. Sic & Primus. Ansbertus, Anselmus & Beda per quatuor angelos accipiunt quatuor praecipua mundi regna, que, cum Christus venit in mundum, tenebant venos, id est, pacem, letitiam, opes & comanoda orbis: quia fuit rapinis & crudelis homines ducebat.

Secundus. Aureolus & Lytanus, Quatuor angeloi, inquit, fuerunt quatuor tyranni tempore Constantini, post Maximinus in Oriente, Severus in Italia, Licinius in Egypto, Maxentius Romae; qui tenuerunt venos, id est, doctores, ne diffimilarent fidem Christi. Sic ferè & Ambro. Prima, Beda, Anselm. Richard. Ansbert. Rupert. Hugo, Dionys. Pannonus & Viegas.

Tertius. & melius, Andreas Caesar. Ribera & Perier proprie accipiunt angelos, qui luctus Dei administrati in fine mundi improbos affligunt, sicut terra mortuorum, obscuratione solis & stellarum, ita & coibitione ventorum, summaque malitia, ita ut nec folium arboris agitetur. Quia ingens est plaga per hanc enim necessitate est conquepius Primus, ut more nautigari nequeat; Secundus, ut fructus tempestuum maturantur consuegant nequeant; Tertius, ut aer crassus & infelix non possit depurari, nec attenuari, sed corrupti & putrefacti debent, ut conqueperit Quartus, omnia quae in terris vivunt, tabescere, deficere & emori. Venti enim suo flato souent omne vivum, ut pulchre docet Seneca lib. 5. Natural. quest. i. 8. Vide vers. 5. idipsum explicat Iohannes dicens: *Nolite nrae terra & mari, scilicet tenendo ventos, ne flent in terra.*

Quartus. & optimè, Alcazar purat angelos holoc fuisse quali quatuor Aeolos, ventorum dominos, qui ea quali fuentes vinculis & carcere frangunt, ut ait Virgilii, ne flent & seculant in terram. Unde hi angeloi grecè vocantur *petrotoi*, id est, tenentes & compingentes ventos, sicut qui rabiunt molosum tenet & compunit, ne diffusus in obuiis irruit; quomodo Virgilii *Aeolium* vocat tempestatum potentem. Iraque angeloi hi nocebant terra, non tenendo, sed laxando ventos, hi enim laxati vehementi impetu, & insano mormure furentes, sciuillamente excitabat tempestatem. Probat id Primus. Nam quod hic dicitur, angelos hos tenuisse ventos ne flarent, id est dictum & iustum fuit antequam serui Dei signarentur: ergo hoc ipsum non fuit plaga, sed potius refraculum plague: mox enim iuber eis angelus, ut nullam plagam terre inferante, donec serui Dei signentur: retentio ergo ventorum praefecit plaga, ac conqueperit non fuit plaga. **Secundo.** quamvis malitia, & compellatio ventorum damnum aliquod inferat, idipsum tamen lenum est, remissum & languidum: multa autem vehementius & horribilis damnum inferunt venti, idque subiecti, si emines eis habent laxantes, adeo ut arbores, domos, templa, turres & palacia proferantur: qualem tempestatem ante paucos annos vidimus in Belgio altera Palearia. Sic enim ait Dauid cap. 7. vers. 1. *Ecce quatuor venti eis pugnabent in mari.* **Tertio.** compellio ventorum aquæ nocebant signatis, que non signatis; fructu ergo dicitur eis: *Nolite nrae terra & mari, &c. quando signatus seruus Dei nolit.* Secus est in laxatione ventorum: in hac enim iubentur eos ita laxare & moderari, ut præcellas excludant quæ impios

A plectant, pius autem & signatis non stringant. Senus ergo est, quasi dicat: Vos ò quatuor angeloi, qui praefecis quatuor ventis, oblique patrast laxare, ut temptates concientem, qui plectant impissimi hoc suo in fine facultorum homines, retinet eos donec signatus seruos Dei nostri, ut feliciter max eos laxauri, ita eos laxatis, & diringitis, ut folos impios, corrumque domos, hortos & arbores fertant, signatis autem abficiant.

Quatuor ventus quatuor angeloi praefas. Nota hic, quatuor ventis, ipso est quatuor orbis partibus prædilectionibus, quatuor praeside-re angelos, putat singulos singulis. Vnde ergo praefit vento Orientali, secundus Occiden-tali, tertius Aquilonari, quartus Meridionali. Discimus ergo hic, ventos, corrumque moros & gyros, non tam à vapore, aliave causa naturali (quæ difficile est redire, aut mentis capere) unde in ea laboret Aristoteles, & omnes physici) quam ab angelis concitari, agi ac dirigunt. Deus enim per angelos regit & moderatur orbem, sicut dominus per auxilium regit & moderatur equos & currum.

Pero hocce ventos, præcellas, & tempestates tecum ponit in sexto sigillo, longisque cum obfuscatione solis, lunæ & stellarum, potest et eo, quod Christus hæc omnia coniungat Luce t. 1. ver. 1. q. dicens: *Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terra prostrata genitum, pro confusione seruorum mortis, & funeris: hunc enim sonitum, & hocce fluctus excitabant venti.* Quare non reget Alcazar hocce ventos referit ad teplum sanguinum, putaturque illos cum eo idem esse: sepe enim plaga separato sigillo contentas, censit non esse aliud, quam horum ventorum, siue tempestatis ab illis excitatae, in septimo præcellas siue nimbus diuisiōnem: hocce enim nimbus excitatur venti quatuor contrarii, inter se confundantes. Nam hocce ventos, ab illis septem plagi separati signilli, aliam & diuersam illi plagi, patet tum ex dictis, tum ex ipsiusmet septem plagiis, ut patet eas inveniunt cap. 8. nam v. g. vi ventorum non potuit excitari plaga quarta, quæ ibidem deservit vers. 12. scilicet per celum solis, lunæ & stellarum: nec quinta, quæ describitur cap. 9. v. 1. scilicet apertura abyssi: nec sexta vers. 14. scilicet solitus quatuor angelorum, quilibet fuit in Euphrate. Quod enim Alcazar hocce plaga interpretatus ignorantiam, concupiscentiam & iram, Iudeis à Deo infligit, patet mysticum esse, non literale.

Quateres, an hi quatuor angeloi sint boni, an male, putat demones? Noster Martinus Delio lib. 2. de Magia quest. t. 1. censet esse genios Alastores, id est, truci & cruos demones, citaque pro hac sententia Clement. Roman. lib. 4. Recognit. Hieron. lib. 7. in Iacob. Augst. lib. 1. contra Iulian. cap. 3. & alios. Ratio est, quia nocent: ergo vindicentur esse mali. Verum hoc ratio non concludit: nam etiam boni angeloi nocuerunt, cum incendiaverunt Sodomitam tamquam vindicem Dei, Genes. 19. Rursum, per colorem multa alia plaga obita immittentur in fine mundi, ut patet capite 8. & sequentibus. Addit, angeloi cum malis sunt, folio Scriptura illi addere aliquod epithetum alienum, vel ex circumstantia faro significans, se non bonos, sed malos intelligere. Denique hi angeloi sunt proprij & directi executores diuinæ prouidentie, cuiusque loco sunt praesides vicepotum,

Angeli h̄. boni s̄nt, non demo-nes.

In Apocalypsin. Cap. VII. 135

veniente, ut eos moderentur & dirigant, praesertim ad puniciandum impios, & ad tuendum pios: ergo sunt boni, non mali. Confirmatur, quia Ezechiel. r. Deus vultus extra Cherubico, stipatus quatuor Cherubis (qui visque boni erant, non mali) pergit ad excedendam Ierusalem ergo pati modo per angelos bonos perager plagas vires, quibus orbis excidium conficeret. ita Aleazar, Ribera, Peter, & ali.

Ne flarem.] Donec Dei voluntate cognita, angeli laxant eos ad Handumque autem hic cognoverunt per alium angelum, dicentes: *Nolle more (laxando ventos) terre & mari, quodvisque signum ferens Dei nostri. Vnde liquet, postquam signum fuerit feci Dei, reuera angelos laxasse ventos, ac per eos graues procelas & clades impia intulisse, quicquid id reipublica factum esse, in sequentibus non narraret.*

Vbi Nra Moraliter, Deum per angelos ira moderari vim & iactus fulminum, tonitruorum, ventorum, grandinum, & aliarum prococelarum, ut hunc tangant, non illum; hunc agrum, non illum; hanc vitrem, non regnatum, non illum; praeferrim ut impios exanimque agros & bona affligant, non pios, ut hi imberi & fieri videamus. Hoc est quod ait Psalterio psalm. 148. verf. 8. *Igitur, grande, misericordia, praeceps nos que faciunt terribilium.* Quocirca duns tonas, fulminas, grandinas, &c. meruantur impia, ac per contritionem, vel etiam confidientem Deo se reconcident, ne hisse eius plagi tangantur.

Cum ergo sit, *Ne flarem*, intelligit flatum non communem & ordinarium, sed validissimum & vehementissimum, ita ut venti furent videantur, ac seruissimas procelas & tempestate concirent, quibus gravissimas tam in mari, quam in terra clades & dannos implis inferant. Tales enim erunt in fine mundi.

VERS. 2. *Et videt alterum angelum ascendere ab artu solis, habentem signum Dei vii.]* Quis hic? Primus, Ambro, ceteri, hunc angelum esse Christum, qui ab illa cap. 9. iuxta Septuag. vocatur *Magni consilii angelus*, & à Zacharia cap. 6. 12. *Propheta.* Clarus hucus angelus significat efficaciam Christi, qua effecta vi in sua nasciuntur sublani bellis efficit, utique pax, ut hac ratione eius ipse suum Euang. Ium per omnes gentes spargeat. Huc referunt expeditio Anthonii, Primal, Haymonis, Anselmi, Richardi & Bede, censentum angelum hunc esse Christum, qui ascendit ab ortu solis: quia manu surrexit, & Apolokos statim misit ad illuminandum orbem. His sun clameat coegerit demones, ut impediant prædicationem Euangeli.

Secunda. Secundus, Alcasar eenset hunc angelum esse Spiritum sanctum, qui fideles signat se ipso, sicut que gratia, cibique ab omni plaga liberos & incolumes praeficit. Aut potius angelum hunc esse ipsam Spiritus sancti gratiam: hæc enim formulariter fideles & fandos signat.

Tertia. Tertius, Autecol. & Lyran. per angelum ha ne accipiunt *Conflansum Magnum*, qui quatuor tyrannos iam dictos, Euangelij prædicationem impediientes profligavit: ex quo ingens Ecclesia pax, lenitatem & propagatio est consecuta. Hic habet signum Dei vii, id est, signum crucis, quod est ex eo contra Maxentium pugnato, quasi viatione omen datum est, cum haec infidelitas esset: *In hoc signo uences.* Vnde tunc multi bapti-

zati, & in baptismo à sacerdotibus signo crucis signati sunt.

Quarto, Victorinus & Gagneius per angelum **Ques.** habent accipiant Eliam, qui levigante Antichristum, ei, evanescere angelis, id est, mensibus, se opponet, multoque conuertit ad Christum, cibique etiue Christi signum & insignit. Hæc sententia in specie et plausibilis.

Quinto, S. Bonaventura, in prologo vite S. Francisci, allicit hunc angelum esse S. Franciscum cuiusque affectus Franciscanos. S. Franciscus enim signum Dei viuiparum crucis, prætolit, cum Christi etiuchi faera stigmata corpore suo carius impresa fecit. Idem præterire Franciscani, putat signum penitentialis crucis, & habitum cruci conformem, ut omnes ad penitentiam, & etiam amplexum exercerent. Idipsum S. Bonaventura eccl. scritus S. Bernardinus to. 1. serm. 60. in princip. Idem dicit Leo X. Pontif. & ali, quoniam verba & sententias citat Sedulius in elogiis S. Francisci, & Antonius Daça lib. de Stigmatibus.

Sexto, & opime, Riber & Petrus eensent, **Sexta ge-** hunc verum fusile angelum. Hic dicatur ascen-**nus.**

dis, quia prius defecderat è exilo, etiisque in terra, ut hominum salutem curaret & meruerit, Rursum, quia eum sole quasi oriri, & in horizontem, in quo era S. Johannes, ascenderat vide-

Catur: quoque dicitur ascendi ab *ortu solis*, tum quia venerat ut lata & profixa munierat; tum quia nouam legitimam, & qualis lucem afferbat. Nafci enim ab Orienti idem est quod exodi-

tari tamquam novum solis, ad illustrandum eos qui in trebus & umbra mortis sedent. Quomo-**D**do de Iudeis a Aman & à morte liberatis dicitur, quod eis *nova lux ortu soja est.* Esther 8. 1. Et Malc. cap. 4. v. 2. ait: *Oriens vobis renovabit nomen meum Sol noster, & sanitas in puluis eum.*

Habet hic angelus signum, grecè επειδή, id est, signum, quod frontibus electorum imprimat, *Dei vii*, qui scalpit suos à communis exitio impas parato, in fini mundi feruabit & vivificabit.

D Vox enim vii, est epiphemum Dei: Deus enim est ipsa vita interesta, quia omnis angelotum, hominum, animalium & plantarum vita, non naturalis, cum spiritualis, cum beata, cum gloriose fons est & auctor. Quodnam fuitit hoc lignum, iam dicam.

Quodvisque signum ferens Dei nostri in frontibus eorum.] Alludit ad feruos, sive principes, quicq; olim ab hero frigidae fronti insulæ, quicq; ac pecora, notabantur, ut, si fugerent, vel errarent, aut expectarent, ex frigidae cognosceretur, cuis hori vel dominum essent, elegat redderentur. Sic Paulus ait ex frigidae Domini leui in corpore suo portare, Galat. 6. Vide dicta Ezech. 9. verf. 4.

Ruttim & porris, alludit, inquit Petrus, Primus, ad languiem Agni paschalis, quo signabuntur domus Hebreorum, ne perirentur ab angelo cedente primogenitos Agyptiorum, Exodi 12. Secundus, alludit ad titulum iace Poniatis: iace enim infelix erat hic titulus, San. Ioseph Demos, Exodi 12. ut ex eo quasi signo cognoscetur, quod est Poniatus Dei famili.

Tertius & maximus, alludit ad signum vii, quo signati sunt fungentes in Ierusalem, idque in frontibus, Ezech. 9. verf. 4. Vnde sequitur, hoc signum suffit signum crucis Christi: huius enim formam

M 2 habebit.

Sigilli Del
vii est
et
etius.

habebat literas, hoc enim signum impressum erat dominis & oiliis Hebreorum, ut docet S. Hieron. in libro 66. canticis verba citata Exodi 12. versi 7. Ratio est, quia nemo à morte eterna (quæ hisce plagiæ, hicque morte temporali Antichristianus intelligenda significatur & inchoatur) liberari potest, nisi virtute crucis Christi, & nisi hoc crucis signo insigniantur.

Denique alludit ad Esdrie 1.4. c. 2. v. 3. *Surgite, etflare, et videte numerum signorum in canticis Domini: de quo plura v. 14. in fine. Vox signorum, tacite continet mandatum, quo iuber hic angelus alius ut fecum signum ferat Del. Vnde Arabicus tertius dicit signum seruum Dei super frontes eorum.*

Signabunt ergo angelii in hinc mundi electos signum crucis. Primum, per sacerdotem signo crucis in Baptismo & Confirmatione visibiliter eos consignando.

Secundum, spiritualiter inducendo & exhortando eos per se, & per preciones Euangelij ad libetatem, publicam & constantiam fidei & crucis Christi coram Antichristianis, alisque eius hostibus proficemus vique ad mortem. Huius enim publicae professionis symbolum est fronte. Nam, ut

Curlaston.
etc

ait Cicero de Petie, consul. *Iamna animi frons est: unde & fronte dicuntur à ferendo (licet Varro deducat à foraminibus oculorum, quæ sunt in fronte) quid indicia animi vel hilaris, vel mortis, vel tristis, vel audacis per se ferat, ut sit Plinius I. 1. r. cap. 37. Hinc turcum ostentatio est in fronte, ut Cicero. Vnde ipse orat, t. 1. in Catilin. Ser. aut. *Utrum in fronte uniusquisque eius, quid de republica ferias.* Frontes ergo, animos & resolutos sui cultus professores diligunt & signant Deus. Hoc signatio est spiritualis, inque per gratiam Christi. Vnde de ea ait Paulus Ephel. 1. vers. 13. *Signum eius spiritus promissum sanguine fuisse* & cap. 4. vers. 30. *In spiritu sanguine Dei signatur es tu.* Et de Christo ait Iohannes cap. 6. v. 17. *Quoniam pater signans deum, Clavis vero Paulus 1. Corinth. 1. vers. 1. Quoniam sicut confirmans nos vobissemus in Christo, ut nos tuorum nos deum: qui & signans nos, dedit peccatorum spiritum in cordibus nostris.* Vnde ibi dicta.*

Tempore
Antichristi
Christiani
erossa ga-
bibus, cur?

Tertium, Andreas Cœgius. Tempore, inquit, Antichristi signo crucis fideles se distinguunt & discernunt ab infidelibus & Antichristianis. Tunc enim fideles irrepidi, clarique rubore signum crucis Christi in eorum complicita deferunt, uti cruces & rosaria publice deferunt & gestant Helvetii Catholicos, ut inter medios harretos perficiant suam fidem, sequi esse orthodoxos Christi, & Virginis Deiparae cultores. Graciam enim esse signum significare ligillum visibile & expressum. Idem exigit se in Iohanne: signum enim in fronte est visibile & omnibus conspicuum. Sic in die cinetur, omnes Christiani in ecclesia signantur in fronte cruce cincta: quin & omnes dum surgunt, dum orant, dum prandente, dum incumbunt, & alias sipe per diem signant se crucem in fronte. Quia ad eum & vetus est crux, ut Tertull. lib. de Corona milieis cap. 3. dicit *ad amorem progressum aliquis proutem, ad amorem ardorem & exercitum, ad velutinum & ad calorem, ad laetitiam, ad merytum, ad laetitiam, ad cubitum, ad feditum, quacumque nos conservato exercet, frontem crucis signaculum tenimus.* Nota. Non ait, Signamus, sed tenimus: ita enim crebro signabunt frontem, ut eam terere videantur. Idem docet S. Cyprianus epist. 63. & lib. 3. Testimon. ad Quirin.

6.1.2. & alij, quos ibidem contra Calvinistas citat Pamphilus. Simili ergo modo angelii in fine mundi signabunt sua suggestione, id est, excitabunt fideles & sanctos ut signent se signo crucis, illudque in fronte visibiliter formant, pingant aut gestent, quasi symbolum Christi & christianismi, quæ se ab Antichristianis omnibusque iniuriis diffringunt. Eodem modo milites Christiani cum Godefredo Bullionio, S. Ludouico & aliis, per decem expeditiones, pro recuperanda terra sancta contra Saracenos paginari, quasi insigne bellum faci gestabat signum crucis, uti etiamnum nonnulli Ordines gestant. Vnde vocabantur expeditiones Crucis, de quibus singulis fuit sicut Godeslaus ro. 3. de Crucib. lib. 1. toto. Sic & Episcopi ercent arietem vel argenteam; ipse vero Summus Pontifices adamantianam, etiam dum celebrat, gestat in pede. Hi enim quasi duces fidelium in bello facio, ut tuendam Christi crucem debent esse fortates ut adamantes.

Denique, si quis propriæ ad literam ut verba sonant, velit & contendat, quod angelii per se figurabunt fideles, videlicet illos designant & designant per signum crucis, quod inserviatur & spiritualiter in frontibus eorum formabunt & imprimenter idque ad hoc, ut per hanc designationem & denominationem angelii, plaga sequentes illatum, fecient quos percussere debent, quos præterire & feruare. Si quis, inquam, hoc sentiat, itaque hunc locum exponat, non traham cum eo contentioem funeris. Angelii enim ignorant secreta cordium & conscientiarum, nec in iis vident gratiam & dona Dei: hoc enim pendet a libero hominis arbitrio (quod solus penetrat Deus, qui sequuntur renes & corda.) Quocirca ne scirent an quis sit Dei servus & amicus, multo magis ne scirent an quis sit predestinatus & electus ad gloriam, nisi id Deus sis revelat, aut aliquis signo indicet. Quocirca iubentur hi Sancti signari, ut ex hoc signo angelii percussores eos cognoscant, & colique in mente & memoria sua consignent, ut eos à plaga indemnes servent. Verum quid in hac re verius sit, mox indicabo.

Signatur ergo hic fideles tuum in frontibus, tum in membris anglocalam, illi, qui in fine mundi cùm abundabat iniquitas, ac præficiunt in persecutione Antichristi, dirissime patienter, forteque & constantes in fide & pietate perficiunt, idque eligentur ad vitam eternam. Signatur, inquam, speciali Dei præsidentia & gratia ad hoc, ne communibus orbis cladiibus innoletur, nōrre cum tempis & reprobis patria male & plaga, quas angelii eis inferent, patiatur, sed si extinxerit.

E Ad hanc signationem & significationem sponsus inuitat ipsorum, dicens Cantic. 8. *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super braecium tuum.* quod S. Ambro. lib. de illa cap. 3. sic explicat: *Signaculum, inquit, Christus in fronte est, signaculum in corde, signaculum in brachio: in fronte, ut semper confitatur: in corde, ut semper diligatur: in brachio, ut semper speremus.* Quicquid Origen. bonis. 2. in diversis Gaudentes ait, hoc signum (crucis) tenimus in fronte, quod damnos cum uideant, contrahemus. Nam quæ auro capillis non timunt, cruce non uidentur. Signum enim crucis est tacita invocatio, quæque ac profilio Christi crucis. Hinc à SS. Patribus vocatur frontis decus,

fronte in
fronte, cor
de & bra-
chio qua-
modo

In Apocalypsin. Cap. VII.

137

decus, fidele signum, arma caelestia, cassis Christiana, monumentum vita, magnum bonum, salutaris armatura, scutum impugnabile, gladius & flagrum regium, quod omnem diaboli impetum fundit; viuiscum signum, insuperabilem Christianorum armaturam, immortale verillum, quo visu demones contremiscunt. Citat Patres noster Gereftus lib. 4. de Cruce cap. 64.

Ita signo Tau in fronte signatus fuit R. P. Henricus Garnettus e Societate Iesu, Anglia Martyr: Cum enim Socii in Anglia per voluntatem marinis cum laude in quicunque mortuus periret proficeret; tandem anno Domini 1606 die tertia Maij pro Catholicis fide gloriose obiit martyris. Catholici qui fratellatorem adoravat, purpuream sanguinem fidem ex subfibratis Martyris corporis frumento religiose suscepimus: quam dum domi confiscatur attenuare, videntur Patrie imaginem in ea expressum confinxisse. Veritatem caput regni cingerat corona, Crucis in fronte rutilabat fidei inclusa, signaculum corda aline triviginti qui sacrificium myrrae consumabarunt; et ideo etiam episcopa Iuuenientis Crucis dicata die, martyris palmarum fui confessum. Sub mento Cherubimus rufescens datum, vel angelicum eius parvatum, vel sapientium & doctrinam, vel virtutem indicante. Quia enim ad infinitum erudit molles, Doctrinae laurea decoratum, & quasi stola inter Cherubimus inter perpetuas aternitates. Imago hoc valde eius in specie serena exulta, per omnes Christianorum prouincias flava est. Miraculosam autem hanc eius effigiem in prototypi etiamnam perdurare, vires grates oculati testes mili constanter affirmantur. Primitus Ecclesiæ temporibus moris erat Christianum signum crucis, aut nomen Iesu eandemibus nonis carnis inuerte, ut testatur Procop. in c. 4. 16is.

S. VVenceslaus Bohemicus Rex & Martyr, cum adolefsum in aula Ottosonis Imperatoris vivam ageret angelucum idoneum a principibus easter despicuerat, cruce aerea dicitur signatum, ab angelis in confusione Imperatoris perducitur eis: que visi commissi Imperator, eum in suam confusum recipit & brachio S. Vui magnisque muneratione donavit. Hec crucis signatum martyris fuci praenuncia: quid postea fortior ab aliis templo ferrestram, eisq[ue] a fratre Belisio, qui corona eius & regno Bohemia uobisbat annis Domini 918. ita Anreas Sylvius, qui postea creatus Pontifex, vocatus est Plus II. in histor. Bohem. cap. 14. Baron. anno iam dicto, & sibi.

Quæcunq[ue], an hac signatio offensio Iohannai sit tamquam futura realiter, an vero fuerit tantum visione imaginaria, imaginariam tantum futuram?

Resp. huius visionem imaginariam. Id pater Primus, ex eo, quod ait: Et vidi. Vitis est ergo S. Iohannes sibi videte angelum clamantem & dicentem: Natura nocere terra, &c. quandoque signatum seruos Dei nostri. & mox videt eum singulos signantem, & colligentem numerum signatorum 14. milia. Secundum, quia vers. 9. pariter videt in celo cum palmis, stolis & coronis, animas fideliuum Genitibum, qui adiuv viuebant in terra, & sequentes se ludere signabantur, ne iadassent ab angelico ventorum praefide, qui per ventos clades illauerunt est orbis. Ergo haec omnia fuerunt visione imaginaria. Nec enim haec animas erant beatæ, sed beatorum; nec reuera habebant, aut habuerunt erant coronas, palmis & stolas, cum sint animæ & spiritus: sed per hæc symbolica representabantur Iohannii earam victoria & gloria. Tertio, quia planè alludit Iohann-

enes ad Ezech. 9. vbi signantur signo tau p[ro]f[ecto] gementes, quo Deus in excidio Hierosolymæ per Chaldeos, intactos feruari solebat. Illa autem signatio fuit tantum imaginaria, ut ibi dixi. Nam Ezechiel in visione tamquam signati videbantur ab angelo gementes, ac signati feruari, non signari occidi: vt per hoc significaretur gementes p[ro]t[ecti]o, quasi ab angelis signatos & protectos, à cæde Chaldeorum fute immentes; alios vero cœder, vipe impios, ab eis occidendo. Talis prorutus fuit de hac visione signaturum Iohanni exhibita. Ratio est, quia angelii cum sine puti spiritus, non egent signo tau, crucis aut aliarum rerum sensibilium, vt cognoscant qui sint serui Dei, & feruandi, qui non; sed sufficit eis minimum Dei, vel angeli alterius indicium, sine reuelatione. La fine ergo mundi Deus vel per se, vel per angelum indicabit angelis plaga illarum, dicitque, Ne percutatis tales & tales, v. g. tales Petrum, Iacobum, Iohannem, Agnetem: hi enim serui mei & amici sunt. Ex hoc enim indicio, angelii eos in mente & memoria signabunt, cauebunque ne plagiis eis inferant: non ergo signabunt eos angelii visibleiter in frontibus.

Hoc tamen visio imaginaria fundamentum habebar in re, significabique signationem realem, qua Sancti in fine mundi, num in Baptismo & Confirmatione: tam per persecutionem & martyrium tolerantiam, in siq[ue] fidei de Christo crucifixio profectionem publicam; tam propriè per formationem & gelationem signi crucis tripla signabuntur etiæ, ut paulò ante dixi, idque ad hoc, ut ostendant se serui Dei & Christi crucifixi, ostendant, inquam, non angelis persecutoribus, sed hominibus, praesertim Antichristi misericordiæ & affectis: coram illis enim proficeruntur suam fidem & religionem Christianam, cuius symbolum est crux: sicut ex aduerso Antichristi suos affectus signabunt suo signo & charactere, ut quo audiens cap. 15. vers. 16.

Cruce ergo est signaculum amicorum & electorum Dei, idque non fugienda, sed ambienda, ut multis ostendi Ezech. 9. vers. 4. Deus enim eam crucem simul dat robur & consolacionem, ad eam latè & fortiter ferendam, ut siebat S. Teresa. Hoc est enim quod ipse preconit dicens psalm. 90. Cum ap[osto]lo sum in tribulatione. Hinc viti prudentes & sancti quotidianè orant pro cruce, utique Deus eam indies augeat, ac maiorem semper innuitat. Ceteri sunt enim Primus, per hoc getant & spiritus robusti pariter fibi additum iri. Secundus, se similes esse Christo crucifixi, idque Deo esse gratissimos. Si quid enim Deus gratus esset quam crux, utique illud dedidet Filio suo. Tertius, per crucem crescere patientiam, humilitatem, charitatem, omnisci-que virtutes. Virgines enim valorem virum. Quicunque vici calx aqua, ita humili tollentia & charitatis afflictionis & persecutio magis accendunt & inflammantur. Hoc est quod siebat Paulus: Si enim abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundant confortatio nostra. 1. Corinth. 1. vers. 5. Et Psaltes: Secundum multitudinem dolorum mortuorum in corde meo, consolaciones tuis latenter animas meas. psalm. 93. vers. 19. Quicunque à Deo iugiter petebat S. Teresa: Domine de auxiliis auxiliis. Et S. Xaverius in naufragiis, persecutionibus, aliisque periculis & zanonia maximis orabat: Domine ne auferas à me hanc cru-

Mores
signum est
elecam
Dei.

M. 3. cem.

tempore nisi dei maiorem. Christus enim in hac vita non invenitur nec appetit, nisi in cruce, ut aiebat S. Martinus, iuste Subsilio. Atque hoc est causa, cur Martyres tam auditi fuerint tormentorum & martyris, ut ad ea quia ad epulas bilares accederent, si non procurarentur.

Mirabile est, quod legimus in Actis 9. Ruffine & Secunde, sororum & Martirum 20. Iulij. Cum enim index curaret Ruffinam acerbè flagellati in praesencia Secunde, ut eam percelleret & festeret, Secunda accensa desiderio patiens pro Christo, magna & coflante voce ita iudicem compellauit: *Quid agis, & permerge, & nimis omnis virtus tuus? Cur bonae affecti sovorem meam, & me reliquias inseparabam, ut non sim particeps eam coronare & gloria?* Cui Iudeus: *Sicutus videris esse sovorem meam.* At illa: *Nos sover mea fructus est, nec ergo quia ambo sumus Christiani, ac proximi equum est ut ambo pro Corolla ferimur: nam animus & fons ibi Christianus erexit in plagi & tormentis.* Cumque Iudeus ei minaretur violentiam stupri & respondit: *Nequit ergo perdere virginatum, nisi ipsa cum ex mentis abeatur, & flagitia conficiatur.* Si cum visi sunt a inferis, id tormentum est: tormentum autem premissum & coronam adagerat. Fas ergo quod visi preparaverunt, gladiis, focis, cælestis, bellis: quo plus tormentorum dederat. et magis, tanquam ex aqua aspirabat coronam nostram. Quocirca in bulliens oleum ambie immisit, sed illæse exentes, projectæ in Tiberim; ibi quoque feruntur ab angelis, tandem præcitione capitis gloriosum obiere martyrium.

Mythicè, Mathias Succius, preceptor S. Bernardini Senensis, qui Apocalypsin visque ad c. 15. spiritualiter, subtiliter & p[re]cise explicat, extinque apud me manuscipitum; Seruus inquit, Dei dicuntur habere in frontibus signum divinæ contemplationis, sic ut ver. 9. dicuntur in manus habere palmas bona athonis. Et contrario seru[us] Antichristi cap. 13. dicuntur habere characterem bestie in dextera manu, & in frontibus, qui character est perfetta actio in opere, & malignitatis studium in mente.

Mythicè quoque Aleazar (quamquam ipse putet hunc sensum esse literalem, non mythicum: censet enim ipse hic signari primiū Ecclesiæ Christianos, ne plagi quibus Iudei increduli afficiantur, tangamur, signamur, in modo signis scipios fideles signo crucis, qui leviter suis cupiditatibus impetrant, easque monsticane & crucigera, viiant viri p[re]i & spiritales, Christique crux imitantur. hoc enim signo spiritus Christi notat ipsos, & hac ratione remaneat ipsi immunes & liberi, ut eos nulla tangat veratio, nulla & septem angelorum plagi: liberi ergo sunt à fâne, bello, pelle, ignorantia, concupiscentia, fortis & obdurate: libet enim eas festinare, aut iis subinde tentarunt, tamen amore & virtute crucis Christi omnia fortiter tolerant & superant. Quocirca D. Taulerus in opere, quod Vaticinium inscripsit, pag. 671, *Sagittam, inquit, tau in frontibus habent omnes, qui per fidem Corvili suam in quedam meliori sarà miro argu profecti inueniunt fuerint: argu & erunt immunes ab his plagiis quibus Iohannes describit cap. 9. sub obcuris quidem verbis, sed luce claris à B. Hildegardis de divinitate. Hacenus ea in operibus B. Hildegardis non inveni.*

Seruus.] Situs qui iam sunt ferui, sive qui paulò post conuenti sunt, & futuri seru[us] Christiani,

mi felicer & constantes visque ad finem vitæ. Hi enim in præsencia Dei iam existunt, siveque fugient. Nam, ut ait Apostolus 1. Timoth. a. v. 19. *Firmum fundamentum Dei sitat, habens signaculum hoc: Cognitus Dominius qui sunt eius;* & discutat *iniquitate omnis qui nominis nomine Domini. Vide ibi dicta.*

Et audiunt numerum signatorum, centrum quadrangulare uerum misere. Multi putant hic ouerum delineum posse pro indefinito. Vnde Primal. A. reuelos & alii censent, hoc numero tantum significari plurimos fore conuentos tempore Constantini Imper. tam ex Iudeis, quam ex Gentibus: signatos enim & numerosi esse Iudeos, turbam vero innumeram, ver. 9. esse Gentilium. Verum, quia pauci Iudei fuerunt conuersi ad Christianum tempore Constantini, ut & deinceps hiine Lyran, per Israëli accipit quolibet fideles, tam ex Gentibus, quam ex Iudeis. Hi enim sunt Israëli secundum spiritum, non secundum carnem, & bi plurimi fuerunt tempore Constantini.

Secundus, Primal. Ambro. Haymo, Anbieri. Secunda. Aofelmi. Beda, Ribera, Richardos hunc numerum mystice accipiunt: eoscent enim eo significari numerum omnium electorum. Hi enim filii sunt Israëli, & duodecim Patriarchatum: filii, inquam, vel naturales, ut Iudei; vel spirituales per fidem imitationem, ut Gentiles. Hisce subfundenib[us] Aleazar, sed ita, ut hunc momentum accipiat, non vimurē de electis omnibus otonis faculo futuri, sed tantum de primis Christianis, qui eo tempore vivebant quo lepem plagar pertinaces Iudeos (ut ipse center) Christianum abnegantes effulsi sunt Christianis, inquam, tam Iudeis, quam Gentibus. Hi enim, sicut ut illi, sunt spirituales verique Israëli, ac filii duodecim Apostolorum, qui veri soni, Israëli Dei, Patriarchæ. Iude ergo inquit, et Petrus liberè & veraciter confitens Christianum, quod sit Filius Dei vivi: Benjamin est Iohannes, moïmos & ultimus Apostolorum in hac vita viuencium: Manasse, id est, obliuio, est Matthæus, quia oblitus est sui telonis. Dan omittitur, quia concurrit Iude pro-ditor, cuius reprobatio occultissimi Dei iudicij mitum existit documentum. In eius locum succedit Leui, id est, Mathias. Cuique horum tribuuntur duodecim millia, quia quinque plorantes conseruit; iuxta illud Isaiae 60. ver. 22. *Maxima erit in milie.* & parvulus in gentes分散. Addit in fine capituli, suscipiat se hoc numero 144. millium, non omnes fideles pri-mos, sed tantum primarios, feliciter eos qui soli fuerunt Apostolorum in predicando & propagando Evangelio, ac fidelium duces significari: unde eis tribù numerum duodenarium, quia hic est numerus collegij Apostolorum, quorum ipsi canci, & quasi decus fuerunt. Verum repugnat texus: ait enim, *Dener signum seru[us] Dei, non duces, ut facetur Aleazar: qui prece tandem ad hac suspicione resiliit ad prœtem suam expositionem.*

Verum cum, ut dixi initio capitis, huc omnia spectent ad extum signum, ac in eo coniungantur cum obscuratione solis & lunæ, stellarum caeli, & calireccia, &c. id estque spectent ad finem mundi, & ad tempora Antichristij his sequentes, hunc numerum 144. millium signatorum omnium esse eorum, qui in fine mundi non ante Antichristum, sed sub ipso, nam maxime post ipsum occidum (hi

Vers. 4. Centrum quadrangulare uerum misere.

In Apocalypsin. Cap.VII.

139

(hi enim erant plurimi) ad Christum converterentur, & salvabantur. Tunc enim omnis Israël saluus fiet, ait Apolotus Rom. t. t. prædicanteis Elia, vti prædictis Malach. cap. 4. ita Iren. lib. 5. cap. 9. & cap. 30. Andreas Cæsar, Pannonius, Ribera & Peretus. In fine ergo mundi ex singulis iudeorum tribibus, duodecim millia convergentur ad Christum: duodecim enim millia multiplicata per duodecim, faciunt 144. millia.

Nota. Hac signatio, cum sit sexti sigilli, fiet ante Antichristum. Tunc enim Angeli signabent, id est, signate incipient electos ne etiam clades, vti dixit ver. t. t. vti inferante) eisque signatae pergent ipsi etiam tempore Antichristi, immo post Antichristum: tunc enim plures convergentur, omnes enim tunc hoc tempore, putat in fine mundi, signandi & eligendi, hic describuntur, familiisque recensentur hoc sexim sigillo, vt integer enrum numerus confiteretur, præterim quia in mente, præficiens & prædestinans Dei omnes, etiam fuerit, iam sint signati. Præficiens enim diuina, in qua hæc vidit Iohannes, omnia tempora complectitur. Vnde & Iohannes statim post hos signatos in terra, transuolat ad rurban Genesim in terra æquæ signatum, sed in eis quasi existente, iämque beatam & gloriosam: quia videlicet, eis in terra abducatur, rameo ad illam beatitudinem & gloriam à Deo signata erat & conscripta, breuique ab eo beata & glorificanda.

Quæres, an in fine mundi præcisæ ex singulis iudeorum tribibus, duodecim millia, non plures, nec pauciores signandi & salvandi sint, ita vt Iudei ex omnibus tribibus salvandi, præcisæ futuri sint 144. millia? Affirmat Ribera, additique neminem ex tribu Dan (quia ex his nimirum) salvandum fore, Verisimiliter Andreas Cæsar, Peter. & alij censent, plures ex singulis tribibus salvandos esse, & per duodecim millia significati nemini. Prob. id Primò, quia non est verisimile ex quilibet tribu in fine mundi nascituros, aquæ ac salvandos, fore præcisæ eodem numero, vt ne venus quidem amplius ē Inda, quam ex Ruben, aliave tribo nascatur & salveretur: non etiam dignum videtur Apocalypses majestate, ad hanc præcias minus descendere, etiam vero efflent. Secundò, non est verisimile nullum omnino ex tribu Dan salvandum esse: Danicus enim cùm videbimus Antichristum occidimus, sequit ab eo de lulos, cum exercerentur, & saluti sive confluerent. Tertiè, quia Apolotus docet Rom. 1. 1. 6. quod tunc omnis Israël saluus fiet: Israël, inquam, non spiritualis & fidelis, vti explicat Ribera, sed carinalis, sive naturalis: de eo enim agit Apolotus, vt patet inservient. Hic enim coniugio dereliquerit à Deo, tunc ab eo suscipiet & eligeret. Hoc est quod ait Christus Matth. 17. 11. quod Elias vestitur eis, & resurget annua: omnes autem Iudei ex una tribu plures erunt quam duodecim millia, & viuunt plures erunt quam 144. millia. Nam olim ex una tribu Iuda hellenses erant sexcenta millia, quibus si parvulos, fenes, feminas, ancillas addas, habebis facile triginta centena millia; sive tunc millions hominum ex Iuda: quia etiamnam in una provincia dumtaxat inuenies plusquam 144. millia Iudeorum. Erunt ergo in fine mundi plures Iudei, ac conseqüentes plures salvandi quam 144. millia: tandem tamen

A hic nominaent, quia verè tandem, pura duodecim millia è singulis tribibus salvabuntur, sed non tanquam. Erunt enim multo plures: vocantur tamen duodecim millia, quia duodenarius symbolum est perfectionis & uniuscuiuslibet: furent enim duodecim Patriarchæ veteris, & totidem mūi testamenti, pùtè Apostoli, ad quorum familiam omnes signandi pertinebant. Audi Bedan, & ex eo Petrus Brangus lib. de Numeris mysteriis, in duodenario: Quia in quibuscunque singulis fidibus virtutibus proficerentur, antequam mecesserit eis Patrius semper fidis reborenseretur, arque informans exemplum. Ad augmentum autem perfectionis perseruans ipsa duodecim multiplicari, & ad summam milieum perferri, qui eis denarius numerus quadratus solitus (decies enim decem faciunt centum: decies enim faciunt mille) Ecclesia significans stabilem vitam: quare erant duodenarii figuratur, quia per orbem quadratum, id est, per quartu[m] mundi cardines in fide confitit Sanctorum Trinitatis. Ternarius enim quater datur duodecim eamque. Hinc Christus duodenarii degredi Appositos, ut mundi salutem quem verbo predicantur erant, suo quoque numero representarentur. Sic & S. August. lib. 5. de Doctr. Chir. cap. 3 t. docet numero 144. significari vniuersitatem. Est enim quadratus & duodecim enim duodecim faciunt 144. significat ergo integrum & perfectam fidem Iudeorum multiplicationem, corumque inter se miram concordiam, & quasi ex quadriga & aequo commentariorum. Idem docent passim alii interpres. Vide duodenarius symbolo & attributa, quæ recentius Ezech. 48. initio capitis.

C Ex enim tribu.] Nota. Omititur hic tribus Dan, & pro ea ponitur tribus Leui, ait Sanctus Hieronymus liber 1. contra Iouin. quia, vt tradit Sandus Irenaeus lib. 5. cap. 30. Sanctus Augustinus quæst. a 2. in Iouie, Theodor. quæst. vt. in Genet. Ambrof. lib. de Prædict. Patriarch. cap. 7. Hippolitus de Confus. facili, S. Gregorius 3 t. Moral. 18. item Cyriacus, Iudorius, Eucherius, Proþer, Ruffinus, & alij, quoniam citant Ribera & Peter. item Andreas, Haymo, Richard, Ansel. Beda, Ruper. Lyras, & alij hic: ex tribu Dan orietur Antichristus, id estque Danice penè omnes illum vt contributum suum sequentur, sicuti Simeonis secuti sunt ducenti tribus sive Zambris, in fernicariæ & cultu Beelphegor, id est, que tribus illa penè à Deo excisa est, vt dixi Numer. 2. t.

D Prebant idipsum Pates citati, Primò, ex Genet. cap. 49. ver. 17. Fuit Dan subiher in via, erat regis in semita: qui locus vel ad literam, vel certè allegoricè intelligitur de Antichristo, vti ibidem docui. Secundò, ex Ierem. cap. 8. ver. 16. A Dan audiret illi semita equorum tuum, à tunc binominis progenitorum eius communis illi omnis terra: que verba ad literam loquuntur de Nabuchodonosor, allegoricè de Antichristo. Quæste non rectè Abulensis in Genet. cap. 49. ver. 17. ait, incertam esse hanc traditionem; peius Olester ait, eam esse fabulosam; præterim cum fundamentum habeat in S. Scriptura sensu, vel literali, vel allegorien. Adhuc enim Iudei seruare sive diuinissimes & origines tribuum, vt hic dicat se esse ex tribu Iuda, ille ex Leui, iste ex Dan, sive verè hoc dicant, sive fallantur. Plurique ergo Danites, id est, qui putabant & metabant se esse

Vers. 3.
Das non
figuratur,
cur?

ex tribu Iuda, sumus cognatum Antichristum frequentur, id estque peribunt: quia causa est cur hic non regnentur.

Vers. 5. *Ex tribu Iuda.*] Non seruatur hic ordo natiuitatis, nec excellens tribum, sed orto conuersationis ad Christum, sicut Rihera: putar enim ipse, in fine mundi primi conseruentur esse tribum Iuda, viro ex qua natu est Christus, deinde tribum Ruben, deinde tribum Gad, & ita consequenter. Verum, licet de tribu Iuda ratio ab eo allara probabilis sit; nulla tamen de ratione ordinis ratio probabilis adseri potest, quin peculia promiscue videntur ex singulis tribibus iudei, praedicante Elia, conseruandi ad Christum.

Mystica causa ordinis etiam duodecim tribuum. Mysticam causam huius ordinis dat Ambrosius Primus, Rupertus, Beda & Viegas: Quia, in qua, in conuerione hominis & vita spirituali primus est Iudas, id est, confessio veri fidei, & peccatorum suorum. Secundus est Ruben, id est, filius visionis. Filii visionis sunt opera virtutum, quae praescribit ipsa fides. Tertius est Gad, id est, auctoritas ad tentationes superandas. Nam, ut ait Sapientia: *Fili accedentes ad sermonem Dni, prepara animum tuum ad temptationem.* Quartus est Ater, id est, benignus. *Benevolus enim est vir,* ut ait S. Leobodus, qui *suffert temptationem: quoniam cum probari fuerit acceptum erat eum vita.* Quintus est Nephthali, id est, latitudo: quia qui vicit tentationes cordis, magnam latitudinem & fiduciam in Deo acquirit. Sextus est Manasse, id est, oblitio: quia qui tentacionis victor diuinam experit confusione, terrenorum omnium obliviscitur. Septimus est Simeon, id est, audito: quia qui terrena obliuiscitur, capax est ut audiatur & percipiat diuina. Octauus est Levi, id est, mutuaria: quia qui tota se ad Deum aspirat, peregrinatur se in mundo, & quasi mutuorum arbitratur. Nonus est Issachar, id est, merces, quia tali peregrinatio ampla debetur. Decimus est Zabulon, id est, habitatio: quia in tali inhabitare Deus. Undevicesimus est Ioseph, id est, additio vel incrementum: quia talis quotidie gratia & virtute accrescit. Duodecimus est Benjamin, id est, filius dexter: quia talis ad dexteram Dei eucuhitur in celo.

Rursum, Postquam, inquit Viegas, haec ad Ecclesiasticam referre. Ipsa enim in Iuda, est in fidei confessione fortissima: in Ruben, bonis operibus secunda: in Gad, temptationibus & persecutionibus probata: in Nephthali, charitate dedita: in Manasse, ea qua ame sum obliuiscitur: in Simeone, diuini auditionibus & reuelacionibus illustrata: in Levi, celiabitate continentioribus illustrata: in Issachar, caritatis mercede expectatione suspensta: in Zabulon, Dei ipsius habitaculum: in Ioseph, misericordia propagata: in Benjamin, ad dexteram Dei colloquata. Vide & dicta Num. t. & z.

Paulus aliter Mathias Suecicus, praeceptor Sancti Bernardini: Duodecim, inquit, gratias & virtutes Deus dat seruis suis, quibus eos ordinat ad diuinam contemplationem, nimur priores sex pertinent ad purgandas malas cogitationes; inter eas Prima est Iuda, id est, confessio; Secunda Ruben, id est, cognitio; Tertia Gad, id est, promptitudo; Quarta Ater, id est, benignitas; Quinta Nephthali, id est, latitudo, putat lara bonitas & beneficentia; Sexta Manasse, id est, oblitio maiorum. Postea uires sex ordinantur ad mentis per-

A bonas cogitationes illuminationem. In his prima est Simeon, id est, obedientia; Secunda est Levi, id est, prementia; Tertia Issachar, id est, prudensia; Quarta Zabulon, id est, perseverantia; Quinta Ioseph, id est, sapientia; Sexta Betuianus, id est, caritas.

Ex tribu Ioseph.] Id est, ex tribu Ephraim. **Vers. 8.** qui licet iunior, a patre Ioseph, vel potius ab aucto Iacobo Genes. 48. 14. praelatus est Manasse senior: unde retinuit nomen patris, ut dignior. Hinc tribus Ephraim amplior & sobborior (quia regalis) fuit, quam tribus Manasse.

Potest sufficiens dicere: Ex singulis duodecim tribibus signati sunt duodecim milia; sed iterat hucus numerum per singulas tribus descendit. **Ex tribu Iuda duodecim milia signati;** ex tribu Ioseph duodecim milia signati. **Sic;** tum quia hic mos est Hebreorum, vii ostendit Num. 7. vers. 8. tum quia Deus, sequitur ac Iohannes, hac iteratione fortis cuiusque tam felicis & beatae delectatur, & quasi cum ipsi signatis difficiatur, ut significet quanti eos faciat, simileque illos ipsos signillat compellando, & designando honoret & decoret, libique accepitissimos esse indicet, ita Alcazar, Rursum, ut ostendat quanti habeantur signati si facienda a nobis, quantumque conari debemus ut inter legatos inueniamus, numerum ut per bona opera certam nocturnam electionem & vocacionem faciamus, ut ait Sandras Petrus. Si enim inter signatos reperiatur, bene vivimus: si non, praefat nonnequa est natus, praelaret fasa & beata fusilis potius quam homines.

Duodecim milia signati.] Pro signati, Greci est *τριακορυφαι*, id est, signo notati, signatis, signo quasi signillo obligati. **v.** signati in Grecis non exprimitur, nisi hic in fine & in principio. Interpres tamen recte & fideliciter ta singulis tribibus illud repetit & expressit: quia in singulis intelligitur.

9. Post haec vidi turbam magnam, quam dinumerare neto poterat, ex omnibus gentibus, & tribibus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palme in manibus eorum:

10. Et clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.

11. Et oennes Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium: & ecclaverunt in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt Deum.

12. Dieentes, Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro, in secula seculorum, Amen.

Post haec vidi turbam magnam.] Nota. Haec **Vers. 5.** turba distinguitor a 144. milibus signatorum: licet enim id negare videantur Ticon, & Andreas; tamen communiter assertur alii omnes, aliquo patet ex textu: nam signati sunt definito & certo numero, scilicet 144. milia, haec autem turba est in

In Apocalypsin. Cap.VII.

141

est innumera: illi sunt ex omni tribu filiorum Israhel, hæc ex omnibus Gentibus: illi ergo sunt Iudei, hi Gentiles. Vnde de his ait Iohannes: *Pastor* (post recentes Iudeos fugatoe) *vidi turbam magnam*: quia Gentiles initio Ecclesiæ post Iudeos conuerterunt. Iudeis enim primò promillius fuit Christus, infinita & salus: eis ergo primus locus datur & debetur. Quare minus rectè Alcazar censet, turbam hanc esse eandem cum signatis, quasi quos prius Iohannes audire numeratos & signatos, postea viderit eisdem quasi turbam innumeram. Censet enim ipsi signatos Israëlitæ, non esse carnales, sed spirituales, pùs si deles tam ex Gentibus, quam ex Iudeis primiæ Ecclesiæ.

Dices, Cur ergo signantur & numerantur Iudei, nol aures talis dicere de Gentibus, qui æquè à Deo signati & numerari sunt? Resp. quia Iudei, ut dixi, fuerunt primi in regno Dei, ille pauci; vnde facile innumerabiles: Gentiles vero facili posteriores, àque plurimi & quasi innumerabiles. Porro Gentiles, æquè ad Iudei, signati fuerunt. Hoc enim intelligitur ex eo, quod promisit ver. 3. *Dante signatum seruit Domini*. Itaque eum sit, *Festus hoc vidi turbam magnam ex omnibus Gentibus*, intellige signatorum, de his enim agitur. nō ergo signati, quos in Iudeis expressum est, hic in Gentibus subtilligatur: sicut & conuerso stolz, palma, gloria & hymnodia, quæ turba Gentilium in frequentibus attributur, à paritate Iudeis signatae attribuenda significauerunt.

Quætes, quoniam hæc est turbæ magna: Primo, Ambrosius, Ticonius & Beda censem esse Beatos omnes, qui Dei visum fruuntur. Secundò, Ioachim censem esse Martyres quolibet seculo occisios. Tertiò, Lyras, censem esse Martyres occisios à Diocletiano. Hi enim fuerunt innumerati, adeò vt uno mensi occisa sint ab eo septendecim millia Christianorum, teste Epistola ad Maximianum tota Thebæorum legio simul. Quartò, Aurelio censem esse Gentiles conuersos ad Christianum tempore Constantini Imper. Verum ex dictis patrum hæc spectare ad Gentiles Christianos, qui sunt fusi in fine mundi sancti, id est signati & electi, ac instanti futuri à plagi septem Anglorum septimi signilli, de quibus cap. seqq. Hi enim libet adhuc in terra militarent, tamen Iohannes spiritu prophetico prædictus coram constantiam & victoriam vique in finem vitæ, vidit pariter eorum gloriam & coronam, ipsofio, quasi vicitores & triumphantiores in cœlesti beatitudine, coronis, stolis & palmis amictos, ut dixi initio cap. ita Rubera & Peter.

Porro turbam Beatorum magnam fore, colligere licet ex ingenti numero colorum Martyrum, qui tamen excessis Sancti minor est. Nam sub uno Diocletiano quolibet mensi circa summa septendecim millia Martyrum: multipliea hunc numerum per decem annos, quibus ea persecutio durauit, insenes vices centena millia, sive duos millinies Martyrum. Vnde non excedit fidem, posse nos in singulis totius anni diebus honorare triumphos Martyrum, tamquam tali die in cœlo coronatorum, vique ad triginta millia. Quin etiam ex antiquarum scripturarum mensuramentis habeti legitum in lib. 1. Reuelacionis S. Brigite, folium Romæ quilibet die in anno septem milium Martyrum posse festa celebatur.

A De sanctis verb Confessoribus, si cum Martyribus coniungantur, in endere lib. Recul. ita dicitur: *Si monachos terram centum pedum in longitudine, & residem in latitudine, ut seminare eam plenam pars granis tritici, quadrilatero vero granum daret fructum contemptum, adhuc efficiat plures Martires & Confessores Romæ à Sancti Petri tempore usque ad Celestimum, nempe illius etatis Summi Pontificis. Atque hec Ruelationes magnam apud nos & doctos vitos, recte Iohanne Card. de Turcetremata qui eas defecipit, autoritarum obtinuerunt. Quid igitur erit ab Adam usque ad nostram tempora, & non in una tantum urbe Roma, sed in viuisero retrarium orbis, non unius tantum ordinis aut chori Sandos recente, sed omnes Patriarchas, Prophetas, Apostolos & Apostolicos viros, Martyres, Virgines, Confessores, omnis genetis, atatis, sexus & conditionis iustos & electos?*

Sed etiam ab Abraham Deus, & numerus fratrum suis pater, sic erit semen tuum. Benedic tibi, & multiplicabit se.

B *in littera maria. Hoc autem divina promissio nos tam ad carnalem, qualim ad spiritualem referenda est propagationem: illa enim reperit a campa-riene edificationem Bellarum, ait Sanctus Augustinus lib. 16. Cuncti. 2. mibi magis promissa videatur pe-teritas & electi feliciter subiungimus. ita noster Thom. Maffius lib. 8. Celest. Consol. cap. 5. Sanctus Thom. Bozzius de Signis Ecclesiæ lib. 1. cap. 2. a. ex historiæ & Actis Martyrum colligit, in fola Roma existisse plusquam trecenta milia Martyrum, inter quos antechiugani fuerit 27. Summis Pontificis. Noster Franc. Arias lib. 3. de finiatur. Cheifil cap. 12. & seqq. per singula facula provincias & persecutions dilectissimis, ostendit ingentem fusile numerum Martyrum, ac tandem in fine cap. 35. conclude facilè quolibet die annis numerari & eoli posse triginta Martyrum milia; quia si per annos à Cheifilo hucusque clausos multiplices, efficient undecim millions Martyrum. Idem censem alij apud Gembardum in pgl. 78. ver. 4. Ex dictis estimare licet, quod in fine mundi omnium omnino Sanctorum & electorum, qui quoque faculo vbius genitum vi-lerunt, numerus aliquot centenos miliones conficit: reproborum vero longè maior erit turba, quæ plures non tantum centenos, sed & millicos miliones efficiet. Sapientia enim ex mille hominibus, immo ex decem milibus vix vnas fulatur, vni probant reuelationes, quas recentiuntur Num. 1. 4. ver. 30.*

C *Quam diminuare nemo poterat.] Quia erat collecta ex omnibus Gentibus totius orbis, se proinde ingens, & quasi innumerata: cùm Iudei, vpo pauci, scilicet vna gens tanquam, iam numerati fuerint, reperiuntur 14.4. millia. Et hyperbole: vtrè enim erat finita, inquit paucæ respectu percutientiam. Quare scilicet ab Angelo numerari poterat: dicunt tamen innumerata, quia homo, v.g. Iohannes eam vident, eamdem numerare non poterat.*

D *Ex omnibus gentibus & tribubus.] Vox tribubus non significat ex omni omnino particulari familia, aliquo in fine mundi fore fideles & salvandos; sed limitat genericè pro familiis ampli & famulis, quæ numerosum populum, & multas particulares familias ab eodem sibi prognatas complectuntur, quales sunt in Scotia & alijs. Scotia*

Lib. 1. Re-
uel. 1. 12.

Gaud. 15. 3.

Gaud. 12.

17.

Vadecim
milliones
Martyrum
in Ecclesia.

Scena enim distributa est in primariae familias A Hamiltonorum, Gerdoniorum, Hasiorum, & aliorum; iea ut quicquid etiam placitus fecit, ex qua familia sit progressus, & ad quem pertinuerat, atque quaque familia suam habet caput, felicitatem primogenitum familie, qui scilicet est Comes vel Baro: ac tempore belli, si v. g. inter Comites octauos ducenos, quicquid suam tribum, sive que tribus & familiis caput sequitur, illiusque causam quod suam, ad mortem visque tutat. Alludit ad duodecim tribus Israhel: hec enim tales fuerunt quales iam dixi, id est singulaz populum ingentem constitutum. Rursum alludit ad familias & tribus filiorum Noe, Geof. 10. He enim in fabrica turris Babel a Deo in variis terras, sequitur ac linguis, disperso & diffuso, variis nationes & populos procreaverunt.

Stantes ante thronum, & in confusione Agni. [Grec. διώνες ή δίον εγιόν δίον, id est, coram throno & coram Agno: ergo non tantum videtur a Deo, sed & vident Deum & Agnum: habent enim oculos non clausos, sed apertos, ergo sunt beati. Erasor enim in terra, sed Iohannes per visionem vidit eos quasi beatos in celo: quia mox a Deo erant beati, vixisse qui puritatem, confratitiam, & virtutem cælestis imitationem, illius felicitatem & gloriam quasi iam inchoabant & precepientibz.]

Nora & flaves. Ex eo enim B. Petrus Damiani lib. 5. Epist. 8. reprehendit Archiepiscopum Bensunium, quod permittat clericos & laicos tempore officij diuinum in Ecclesia federe: Quia, inquit, Sanctus Iohannes hic videt omnes Sanctos, & v. t. 1. omnes Angelos non fedentes, sed stantes coram Deo. Sic cosdem illi afflisteret, non federe, videt Daniel cap. 7. ver. 10. & Iohannes Septuagintos cap. 6. vidit flaves: Vbi Seraphini, inquit, federe non audierunt, sedes homines leviores & tamquam pannus mediocritate leviores & immundiorum? Sic & Moses iussu Dei scribit eorum de Deuter. 1. vers. 31. Exodi 3. ver. 5. sic & Elias 4. Reg. 18. vers. 15. & David 2. Reg. 6. vers. 14. Aaron quoque & Leuitus ibidem stat in conspectu Dei, Num. 3. 6. cum quia stare est vigilans, reuerens & attenti, sedere dormentibus, sudensis & torpidi: cum quis cum oratione, time volat in ore contra malignorum bellicorum tentamenta confidemus. Vnde Cant. 7. 1. Quid uidebas, ait, in Salemice, nisi eboris castrorum?

Amicti folio albo. [Seola alba, v. dixi cap. 6. vers. 1. etas vestis honoris, glorie & triumphi. Hinc erat vestis sacerdotalis, putu poteris byssina. Et ad hanc hic alludunt, ait enim vers. 14. Lamentant flaves nos. Scic. ideo sunt ante thronum Dei, & seruantes ei die a nocte in templo eius. Erunt enim Sancti in celo reges & factores Dei, ut dicit cap. 5. vers. 10. Stola ergo haec significat Sanctorum, Primo, conscientiam puritatem, castitatem & candorem; Secundo, inde consequentem serenitatem, hilariatem & letitiam; Tertio, felicitatem & gloriem; Quartu, hymnos, gratiarum actiones & doxologias, quas quasi factores iugiter canent Deo, qui eis dedit victoriam, triumphum & gloriam eternam. Vnde Sanctus Gregorius in March. 16. ubi mulieres venientes ad Christi sepulchrum, dicuntur viduisse Angelum expectum folia candida; Stola candida, inquit, significat gaudium & solennitatem meam.

Licit hoc loco bæc Sancti Iohannis verba & oculula pli meditari & admirari. *Vidi turbam magnam.* O turbam sine turba ordinatissimam, maximum, felicissimum! *Ex omnibus gentibus.* O pulchritudinem & variegatum ex ten genibus vaticinatam! *Et linguis.* O musicam harmoniam omnium linguarum dissimilares consonantes, consonantes concentus Deum laudantium! *Stantes ante thronum.* O fracionem angustam Deum intencionem & contemplantium! *Et in confusione Agni.* O compunctionem gloriosum Agnum stupitatem, & contumaciam quocumque tetet. *Amicti folio albo.* O splendidas folias immortalitas & gloria! *Et palma in manibus eorum.* O palmas magnificas triumphantum! O nobilis victoriae & triumphum! *Et clamoribus voces magna.* O leticas voces, & iubilis perpetuos!

Quatuor hic, i. stolas verè fuerint albae, an

*Stola hab.
an alba,
an purpu-
rea*

verò purpureae? Petrus Faber lib. 1. Agonisitic. cap. 12. censet hic alludit ad hieronicas, id est, ad factos victores, putu ad eos qui in facti ludis & certaminibus lori, Marti, Apollini, aliisque dies dicatis, victores excedebant, qui albae, & lubidine purpurea, stolas donabantur. Itaque censet ipse, stolas hæc albas fuisse purpureas. Audi eum: *Stolas albas Martyribus attributæ Sanctorum Iohannem,* quia hec nouæ purpureæ vestis, olivæ magnificas erat ac fæcerunt, testis Flavianus: *qua raroen pa-
rificans Agno sanguinine simile, unardescens defla-
ctissimæ velut murice ruborem imberbatur.* Nam quid dicatur, *ea folia dealbata, id est quid depurasse.* Probat id Primo, nam lassitudine non dealbantur, sed rubricantur, itaque depurantur vestes. Grecum ergo *Albæ*, id est, dealbare, sumunt pro *αλεύσθαι*, ut sit Sanctus Iohannes cap. 1. vers. 7. id est, mundare; & pro *απορθέ-
σθαι*, id est, clarum, pellucidum, atque omnibus maculis deterrit purum & nitentem. *Ad 2. vñce,* candidum seu candidum reddire. Stola ergo *alba*, id est, alba, dicuntur, quia *ενδύεται*, *disponit*, vel *υποβάθμη*, id est, subalba, putu purpureo-albae, fuscæ rubro-albae erant. Secundum, quia vestis propria Martyrum est rubra, fuscæ purpurea; quia & Ecclesia in eorum fessis vicius, Missæ celebrat. Haec ergo dicuntur albae, id est, splendentes & fulgide, quemodo in transfiguratione Chresti ait Lucas cap. 9. vers. 19. quod vestis eius erat alba, & *εν πεπίστω*, id est, effulgunt. Et Christi vestis alba, quia induens ab Herode remissus est ad Pilatum, fuit splendida; hoc enim significat Graecum *αναγνωρίζει*. *Lu-
ca* cap. 2. 3. vers. 1. vnde à Syro vocatur esse curva. De Martyribus enim hinc locum accipiunt Sanctus Augustinus Sermon. 1. de Sanctis, & Sanctus Gregorius homil. 27. in Ezechiel. Tertiū, quia alludit Iohannes ad hieronicas: horum autem triumphantium vestes sapienter erant purpureæ. Vnde de purpura ait Plin. lib. 9. cap. 3. *In triumphali mæcchanis auro.* Quarò, quia *αλεύσθαι* Græcis fæcet id est quod nitendum, limpidum, splendidum. Vnde aqua, ver, ætas, fluvius, ferme, verius vocantur *αλεύσθαι*, id est, alba, hoc est serena, nitida, lucida. Quintu, quia purpuream subinde idem est quod candidum & fulgidum. Sic enim cygnus vocatur purpureus, id est, canidus & splendens.

Ex aduerso Alcazar censet, albas stolas planci *Fusione*
fusione candidas, non purpureas, idque videtur *alba.*
venus. Nam Primo, vincenti cap. 3. 5. promul-
Christus

In Apocalypsin. Cap.VII. 143

Christus vestes albas, non purpureas. Secundū, quia alludit ad stolas sacerdotales: he autem erant byssine & candidae. Tertiū, quia alludit ad Isaic 1.18. *Si serui peccata vestra ut escoria, quasi nix dealbaturuntur: & si fuisse rubra quasi vermicularia, velut lana alba erat.* Quartū, quia Christi in transfiguratione vestis facta est alba quasi nix, ex mira Christi luce & gloria: talis autem erit & horum sexuorum Christi, ut pater cap. 19. 14. vbi de Sanctis iam glorioſis, Christum ducens equo albo insidentem sequentibus ad prælium cum Antichristo incedunt, dicitur: *Et exercitus qui sunt in celo sequebantur eum in equis albis, vestiti byssine albo & mundo.* Quintū, quia sapientiam triumphantem, æquè ac magnificatam, vestes erant candidae, vii fateretur Faber. Sextū, quia esto purpureum ponatur subinde pro albo, numquam tamen album ponitur pro parte.

Ad primū resp. sanguine Christi dici apimas dealbari metaphorice, id est, emundari. Nam sanguis Christi propriè & physice non tangit animum, ut eam suo colore tingat, inficiat & purpure. Hoc est quid ad Iohannes Epistola 1. cap. 1. verf. 7. *Sanguis Christi emundans nos ab omni peccato.* Iisque ut nocte Alcazar, consideratur hic sanguis Christi insta sapientia efficacissimum, qui masculi: omnes & longes penitus eredit & abfert; iisque linea facit candida; esto ipse non sit candidus.

Ad secundū resp. animas hæc fuisse non tantum Martyrum, sed quocumque fidelium Sanctorum & electorum, qui post baptismum vel penitentiam renuntiatus, & persecutionibus omnibus, praefectis Antichristi, fornicis & conflagratis restiterunt, ideoque vestem candidam baptismo acceptam, ut penitentiam renouatam non redidissent, sed candidam conferuerant, ut dicit Ticonius, Beda & alijs. Fateor tamen in te eos multos fore Martyres: verū & horum florile, quia animas tantum vestiunt, non corpora, sunt candida: quia gloria beatifica, quam stola significat, cùm sit spiritualis lux & claritas, portis candoris quam rubori comparatur: lux enim est candida, non rubea. Vnde in hymno *Té Deum laudamus canit Ecclesia: Té Martyrum candidatu laudes exercitare.* Quod ergo Martyribus datum color rubens, fit propriæ coru corpora, ut reperirent sanguinem ab eis effusum meteri purpure & regnum celeste. Quocores verisimile est, etiam in celo docent claritatem quæ erit in corporibus Martyrum, ita candidam fore, ut similis sit rubra, sive vermicularia ex candido & purpureo, ut cum D. Soto dixi Daniel. cap. 12. verf. 3.

Iam ergo animæ omnium Sanctorum, etiam Martyrum, habent stolas candidam, id est, gloriam beatificam; post resurrectionem vero corpora Martyrum habebunt claritatem candidam quidem, sed ita, ut ei insit aliqua purpurea species & reflexio; quomodo videmus in genitis quibusdam candidis & pretiosissimis rubrum inservient halitum, & purpuream quasi animam. Nimirum enim candor, praefectus lucis, ita splendescit, ut rubore & purparascere videatur, ut patet in fulgute. Et hoc est quod de Christo in transfiguratione ait Lucas.

Ad tertium, quartum & quintum patet responsio ex dictis.

A Porro Martyres vestimenta candidi, Primitus, quia candida designas eos pro cana candidaque fide vique ad mortem decedentes. Color enim candidus notat fidem antiquitatem & canitatem. Vnde à Virgil, vocatur *cana fides.* ita Girald. Syntag. 1. Secundū, quia candida vestis symbolum est victorie & triumphi. Hinc Apocal. 3. verf. 5. *Qui vicierit, inquit, vestietur vestimentis alba.* Quocirca Terrul. lib. de Corona milit. *Totum, ait, de Apocalypsi armatur, & de martyri candida, laurus melius coronatum, denariorum Christi in ea tunc expellat.* Ita Sanctus Cyprianus Scrm. de Lapis sub initium: *Adopti milium Christi ciboris candida, qui persecutorum ferociam turbulenta omnia statim conformat.* B sive frumentorum. Tertiū, quia color albus indicium est pacis, quam Martyres post prælium sternam in celis adipiscuntur. Hinc olim deditiois pacisque petilio, non nisi sublata alba veste firma & tuta habebatur. Vnde *Ennas lib. 3.* Aeneid, ex candore equorum, qui in conspectu Italorum apparuerunt, pacis omen accepit. Tambaranes obliens vibem, primo die vexillum candidum, quasi lignum pacis, si se dederent, pertendebat, secundo die atrum; tertio die crucem. Quartū, candida noua gloria & immortalitatem, ac pectorum donem claritatis, Martyrum. Hinc Angeli post resurrectionem Christi apparuerunt Magdalena & Apollonis in stolis candidis. Hac de causa Sanctus Antonius veniens Alexandriam candidatum se stitit iudici, ut ab eo martyris lauream adipisceretur. Audi de en *Sanctum Athanasium* in Epist. ad Solit. vitam agentes: *Candens precinum vestis, procederem iudicem suo præsecutus affectu, flagrans cupiditate martyris.* Ita Sanctus Gerulus & Proetus Martyres, albati apparuerunt Sancto Ambrofio, cum ipse indicio Sancti Pauli eorum corpora queasceret & inveniret, ut ipse referit in Epistola circulata, quoniam de hac intentione scripsit ad Episcopos Italie.

Symbolicè S. Bernard. Scrmari. de die Pasche: *Symbolicæ Agmina, inquit, hoc sunt Sanctorum dealbaturum, qui lauunt stolas suas, & candidas eis fecerunt in sanguine Agni: quia exirent enim eo, & in eo aqua deambuunt, & testimoniū perhibet ipsi qui videt. Aut certè, candidas in sanguine Agni mouet, sanguine latere, candida & rubricando, sicut habet in Cantico Confessorum cap. 5. *Dilectus meus, ut flanga, candidus & rubricandus,* eleictus ex misericordia. Praecipit S. Hieron. tom. 2. Epist. 1 t. *Frasur, aut, ut virgines corona, & ob quotidiana martyria stolas Agmina sequuntur.**

E Et palma in manibus eorum.] Palma apud Historicos, & sacros & profanos, symbolum est victorie. Vnde & in templo Salomonis, æquè ac Ezechielis, palme erant insculptæ, quasi ingredientes ostentantes brauum, si pro Deo generosè certarent & vincenter, ut fulvis dicti Ezech. 4. t. in fine cap. Hoc enim turba quam videt Iohannes, est victorum: nam de his sit cap. 1. verf. 1. *Vicerunt bestiæ (id est, Antichristum) & imaginem eius, & numerum nominis eius.* Peccati Sanctus Augustinus Scrm. 1 t. de Sanctis: *Scelis fulgent alba, & palmas in manibus habent, quia premia in operibus habent, donec corpora que pro Domino ipsis vñstari, & beatis dilacerari, flagri abhinc, per præcipua diffici, vnguis arrabi, ammonendo panarum genere passi sunt dissipari, per resurrectiū glorificatae resipiunt, hoc est,*

est, in die iudicij se receptos sperant, iudicium credunt.

Alludit ad victores in Olympiis alisque certaminibus, praesertim factis, id est, ad hieronimias, hi enim vesti alba, florida & triumphali, atque palma, subinde etiam corona palmaria donabantur. Unde & Tertull. libro de Fuga in persecutione, sub initio, docet hic similitudinem defumam à re athletica. *A quo, inquit, etiam edicimus, nisi à quo eavera & premita proponant: legem edicimus agnos istum: quod premio ad victoriarum uisusat* (discit cap. 3. t. *Qui vicit, hoc uictorie uisusat* alibi. *& non debet nomen eius de libro vita*) *ea agnosces ad eundem agnoscam perire certamen arbitrum, qui iuuat ad premium. Rursum, hieronimias etiam post mortem coetanabunt, eisque diuinis proprie honoribus habebant, iudicium vocabantur iudiciorum. Ita Pauianas in Arcadicis fol. 2. 19. tradidit olim in agonibus, praesertim factis, victori datum fuisse gaudium, signum, id est, palmeam coronam, addicione, à Theseo, cum à Creta rediens apud Delum Apollini agomen instantiasset, coronas palmeas victoribus datas, indeque isti conseruandis factum initium, cuius palme apud Delum Hermetum quoque meminisse. Et Plinii in Theseo: *Laudes, aut, cum edicuisse ferunt in Eolo, ac vicitores ab illis tunc primum palma rarus donaverunt.**

Palma datur victori, Porro palmarum hanc in medio stadij loco emittente, in mensa spedienter proponerent, utl. ex S. Chrysost. Virgil. &c. aliis docet Petrus Faber lib. 1. Agonist. 3. t. Cagliam das Phararech. in Sympos. quell. 4. in fine: *In certaminibus, inquit, plena palmarum signum esse victoria: quantum eius in dulce est, ut vrgentibus opprimitur, que non ceder, sed fortius affutat. Rursum, palma significat manus. & laborando aquiti vitoriam. Nam à similitudine palmarum est, concave manus, que in digito definita decore patet, dicta est palma arbor, quod illius admirari comam habeat in eucume circumstremans, & ramos in digitorum modum protenos. Unde & fructus eius dactylios, id est, digitos, vocamus, quod digitorum sunt similes. Hinc & palma vicitori in manum dabantur, quasi palma palma: manus enim & palma certando, acquirent palma triumphum. Quocirca Romae in Capitolo, bis bello Persei enata palma vitoriarum portentur. Sic & palma Trallibus in belli Caesaris Dictatoris, eis bella eius cuiuslibet exorta, eius triumphus praemontaur. Tertullio libro 17. cap. 25. Hic verum iudicium: *Aeneus tibi domus nascitur. Sic Claudio. in laud. Scilicem:**

*Cion roris aevengens ardua penitus,
Ipsa docit sacra uictoria panderet ad eas;
Et palma variis gaudens, & amula trahens.*

Infuper palma in Persei capite enata processu profecta est, & eodem loco his enata, M. Mellale & C. Caiſſi lustro, à quo tempore podiciatum subeflant. Piso grauis anelus prodit, ait Plin. lib. 17. cap. 25. Ita mollitatis escharitatis, delicia virtutis robur auferunt. Ita vicia est Roena, quæ nullis armis vincit poterat, cum, ut ait Juuenal.

Senior armis Luxuria memuit.

Palma ergo hic datus Sanctus futuri in fine mundi: quia acte habebunt certamen cum carne, mundo & demonio, ac praesertim cum Antichristo, alisque impio, ac plerique occubent

Martyres; immo omnes erunt Martyres, saltem in uoto & preparatione, & quantum erit ex parte Antichristi. Ispic enim omnes fideles sibi relulantates, editio communis ad mortem damnationis, ut fecerunt olim Decius, Diocletianus & alij tyranni. Nam, ut docet S. Cyprianus, Martyres dicti polunt omnes illi, qui decreta principum infidelium & tyrannorum, pro Christi fidei damnantur ad mortem. Unde & Confessores olim, qui in carcere degebat sententiam mortis expectantes, vocabantur Martyres. Hinc S. Cyprianus scriptus liberum ad hanc Martynet, quo ad martyrum tripla obediencia animat. Gaudete ergo, & in Domino gloriantur hoc titulo martyris Religiosi, qui hoc auctio in Iaponia, China, Anglia, &c. edicis principium infidelium vel haereticorum proferuntur, & ad necem damnantur.

Norat Hugo Card. folia palmarum esse instat gladii vel pugnios recta & acuta, ut verè ladanæ & pungant tangentem, ac per hoc significare Palmam, gladium quo feruntur Martyres, in palmarum, id est, triumphum, veri. Secundum, palmarum gloria non rū gladio, id est, dimicatione, comparari. Sie & malum punicum symbolum est martyrii, de quo dicitur Cancl. 4. *Sicut flagrum malum panis, ita gena tua: quia, ut explicat Beda, inter omnia poma folium panicum est coronatum, ac granis rūcandum dum idéoque significat pulcherrimam & pretiosissimam Martyrum sanguine suo rūculorum ad purpuratorum coronam. Palma,* inquit S. Ambros. Serm. 2. 4. *Martyrum suam est ad cibos, embrofa ad regnum, beverabile ad triumphum, semper uires, semper uictus, felix, semper parva uictoria: argu uero non marcescat palma, quia Martrium uictoria non marcescit. Pulchrit. Tertul. Apolog. 10. *Prelum, aut, est nobis, quod pronosticamus ad tribulum, ut illa sub divisione capitum pro ueritate certemus. Ea uictoria habet & gloriam placenda Deo, & prudam & uenienti in eternum: ergo uicuum cum occidimus, exaudiemus eum obducimus. Laci nunc Sarmentum & Seminax appellat, quia ad stipitem dimidiu axis reniens fermentum ambis exanimat. Hic est habuum uictoria nostra, hec palma uictis, talis curva triplum. Palmarum vocat uictum & truncam, quod ei palma essent intextæ, que etiam Lusio lib. 10. nota est in triumphis, à quibus togam palmarum dictam esse, notauit quoque Servius in lib. 1. t. Aeneidos. Centur. Pachalibus lib. 6. de Coronis cap. 2. t. Tertullianum alludeat ad palmas nascientes in rupe Vulcani, quæ ardor perpetuus. Etsi enim ubi radices palme ignis laxis angustiantur, tamen & florent, & vberes fructus edunt; quod instar miraculi estis Martyres inter fermenta & ignes vident, & fructus exaltis charitatis & fortitudinis producent.**

Infuper palma falsum solum diligat, si non aliqua est, ait Ruel. lib. 1. de Natura stirpium c. 11. 8. Ita virtus sale sapientie condita non patitur se viciuicordibus inquinari, sed intaminatis fulget honoribus. Idem de palma docet Theophratus lib. 2. Histor. plant. cap. 8. Solom. aut, arvensim falsagrinorumque conspicit: *alteiro ubi tale negat aggredire saltem apergan. Phararech. lib. de Orac. silentio, scribit in templo à Cyphelo consecrato, palmarum fuisse æneam, ad cuius radices sculptæ uidebantur plurime rancæ & hydri: palma rancis obelia, significat quod virtuti comes sit multa. Rursum*

In Apocalypsin. Cap. VII.

145

Russum palma fuccia renascerit: mithimque de ea acceptimus cum phoenice sue, que putatur ex huius palma: argumento oomen acceptissime (quoniam enim palmarum & phoenicem significat) iterum mori & renasci ex scipia, ut Plin.lib. 7, cap. 4, ita Martyres mortientes renascentur ad immortalam vitam. *Tellante vero.* Insuper Q. Calaber describens clypeum Achillis, sit in eo effigie fulisse montem diuinam virtutis, quo ipso stabat palma vertici pedibus innitis, ardua ad calorem pertingens. Virtus enim, ut ait Claudio, io. Consul. Thond.

Domiñ animosa suis immortalesque excolit.

Coffeum ex alta mortalia delipes arce.

Hoc, lib. 1. Carm. propositus, homines heroicis & palmatis virtutum victoribus euchi ad deos, & humilitatem penè cum diuinitate committate.

palmisque nobis

Terram dominis enechi ad deos.

Ita heroicis & Martyris Dei robur & gloriae participant, siveque quasi dī quidam terrestres.

Denique Plautarch, in Sympos. & ex eo Carolo Pachalius lib. 6. de Coronis, c. 10. & 2. nota palmarum Primò, esse longissimam vitam; Secundo, non aliudque quālē ex scipia renasci; Tertiō, perpetuo virore superaret laurum, oleam, myrtum, quantum arborum foliis eadēbus alia succedant, cùm ipsa nūbil amittat sit. Palmam ergo censeri pulchritudine, iugis virore, inuisitō robre, id est, quae esse symbolum heroicis virtutis & victoriae. Hinc à Virgili. & Aeneid, palma vocata ardea, siue ad virtutem non iure nisi per ardus. Quocirca Terull. contra Gnoth. Pytēs, inquit, ipse non queritur dolere, se non valde corona premis valvula; palma sanguinem obferat, plus victoriarum est quam invictarum. Et eiusdem: Immorta multitudine albari, & palma vicitaria insignis resculpsit (hoc loco Apocal.) sedes de Anachorite triumphales. Porro Olympioniarum praemium era palma, tuncque gestabat manus; alij etiam capitē ex ea coronato. Hinc Virgil. & Georg.

Seruit Olympiae miram premia palma.

Et Caiusdor. Variat. lec. lib. 8. c. 2. *Cassanier*, ait, Diversus numerus corona glorificat, Olympicus eorum frequentia palma nobilitat. Hinc in Actis Martyrum passum legimus, bone illūrū Martyrem gloriam, igne, cruce, &c. palmanum martyriū adeptum. Martyribus ergo quasi legitimis hironimis, verisque Olympionice palma hic à S. Iohanne, imo à Christo assignatur. Ira S. Papenburii Anachorita, palma affixus palmarum martyriū obseruat, cuius elemē natalem recolit Ecclesia die 16. Septembre, de quo eleganter Poëta:

Latus est vicitaria palma in affixa exergo.

Latus est; quoniam non nisi vider obvi.

Ira S. Petrum Episc. Alexander. Martyrem capite plexum, fideles in thoro episcopali (in quo vivens humiliatis audio sedere voluerat) collocaunt cum palmis in signum victorie, hymnisque Deo ecclastent. Quin & audita vox ē celo: *Petrus principium Apostolorum, Petrus finis Martiriorum Episcoporum Alexandrinorum*, ita babet eius vita.

VERS. 10.

E clamabant vocē magna, iogemē gratitudinis, exultationis & iubilacionis affectū: *Salutem Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.* Subaudi, tributar; vel quasi dicant, Appreciamur & congratulamur toto corde Deo iusta salutem, gloriam & felicitatem, à quo omnis nolita aliorum-

A que salus & gloria dimicatio sit. Ipse enim non tantum à plagi angelorum, in fine mundi orbis inferendis, sed & à peccato ac damnatione æterna salutis, vitæque, salute & beatitudine æterna donauit nos. Vnde Varabiles & Erasmus Graecum euro, id est, salus, vertunt *salutem*, quasi dicant, Quid salutis sumus, hoc debemus Deo & Christo. *Magna*, inquit Sanctus Augustinus, fenn. 11. de Sandis, *sacerdotum Dei decantem*, qui magna gratiarum alioane receperunt non sūt vīrū, sed ipso auxiliante, tribulationum impugnationem superata certamine.

Et omnes Angeli. [Applaudentes clientum suo-

VERS. 11.

rum, pura hoeniorum signatorum & electorum, lauti, pro cāgo Deo gratias agentes, eumque claudantes. Vide dicta capite quinto, verf. videlicet mo & doodecimo.

Dicentes. Amen. [Amen hoc primum dupliciter VERS. 12. accepit porcū: Primo, ut sit nomen, significans veritatem fidelium stabilitas, quasi hoc sit primum elogium & epithetum, quod angeli tribuant Deo, q.d. Deo tribuant veritas, celebretur ab omnibus Dei veritas, qua fideliter, vti decretū & promisit, seruos suos à se signatos per tot tenetiones & procellas in portum salutis deduxit. Vide dicta cap. 3. v. 1 a, ita Riba.

Secundò & simpliciter, *Amen* potest accipi ut aduersarium, quasi applaudant turba Beatorum dicentium: *Salutem Deo nostro & Agno.* hic et enim quasi altera voce & chorus respondent angeli, *Amen*, quasi dicant, Fiat, fiat. Vnde & Biblia Romana, atque alia post *Amen* ponunt propositum: quod plures significat *Amen* esse clasius doxologiz precedentis, ac non pertinere ad ostium eorum doxologiam que sequitur: *Benedictus & clarus.* Ceteri omnes Beati suam prouulsi, angeli enim confirmant dicentes, *Amenac* insuper ex ingenti gratitudinis affectu nouam suam subgunt, cui iterum subiectum, *Amen*.

Vbi nota Alcazar, hanc *Amen* iterationem significare vehementem assuetationem, ortam ex maiori penetratione, majorique admiratione diuinis bonitatis, que homines miseris & peccato perditos, per Christi sanguinem & mortem ad tantam salutem & gloriam euerit.

Benedictus & clarus. [Grecē δέξει, id est, gloria, subaudi, tributar Deo, quasi dicant, Omnes angeli, homines & creature benedicant & glorificant Deum, qui hoc est signatus a deo fideliter, sapienter & beneficē salutis & beatitudo. Hinc Syrus & Arabicus pro *clarus*, vettunt *gloria*. Benedictio proprie est boni imprecatio, ut cum quis votu aut verbo alteri bene precatur: *Dei est clavis, homini inefficax.*

Et gloriam illa. [Grecē ωραγεσία. Hoc elogium hic ponitur pro *clarus*, qui tributar Agno cap. 5. v. 1. nam eastera felix elegia que dantur ibi Agno, dantur hic Deo. Angelī hic indicant homines beatos immensas Deo agere gratias, monētique viuentes & militantes, ut idem agant. Hi enim beati, vel potius beandi in fine mundi, erunt in gloriissimis persecutionibus, tentationibus & periculis damnationis: tenetur enim eos modis omnibus Antichristis, temerari monitus, caro omnēque diaboli. Cū ergo euaserint ad portum salutis, palminque allequerint, dum videbunt se nec salutis naufragia, nec peccandi discrimina, in quibus millena & milleni, in eorum socij, coniubinales,

N para

parentes, filii, cognati amici, perierunt & damnati sunt; tota eccl^a mons & spiritus in gratiarum actionem cuncturatur, cōtique eorum gaudiam suam non capiat, immo p^re gaudio exasperet, nisi Deus illud contineat; præterim d^ram videbunt se collocatos in terra felicitate, gloria & regno celesti, in eisque confirmatis & lecuros, ut ab ea nūquā possit excedere, sed planè certi sint eam fore sibi perpetuam, & in omnīa eternitatem duraturam. Vnde totis p^ræcordiis canent: *Cantemus Domino, gloriis enim magnificē et agnoscere p^ræfatum p^rote in mare.* Et t^requa quia Moies cum Hebreis transiō marī rubro, & submerso Pharao cecinerunt Exodi 15. ac p^ræfectum illud: *Nos nūs Domini, nūs nobis, sed nūs tu p^ro pl^riam.* Quāmobrem optimaratio impetrandi à Dōcō dōcū perfecūtur, & pertingendi ad salutem & beatitudinem, est iugis gratiarum actio. Hac enim est inchoatio vita cœlestis, hac est flūs ad iherē in celum vīque iugiter profundūm, ut tacita intonatio Dei, quae nosam & continuam ab eo gratiam elicit & promocat. Nam, ut ait Sanctus Chrysostomus hom. 16. ad popl. Optime beneficūs cuius est illi ipsa memoria beneficior, & perpetua gratia illi confitit. Et noster Thomas Thedidus de libro 2. de initiatōe Christi cap. 10. *Ego gratias pro munimis & eris dignus mea accipere.* Qui gratiam Dei reuocare desiderat, si gratia pro grāta data, paciens pro alia; & oret ut redat, eam si & bensū ne amittat. Et superius: *Ideo non possum in nobis dona grāta fluere, quia ingratis sumus culti, nec tamen refundimus fons qui origines.* Semper enim debetur gratia dñi in grāta riferenti: & auferre ab eis, quod dās solē huius.

Mor^r de gratiā
attīnē

Erit hic ergo locus moralis de gratiarum actione. Quām enim illa sit necessaria, vtilis, sancta, Deo grata, liqueat ex eo, quod in utroque testamento sapientia à Deo sit p^ræcepta, & sancta sub grāta culpa & pena, non utique ad Dei ipsius (quid enim Deo accedit ex hominocultorum gratitudine?) sed ad nostrum comodum. Verēd S. Augustini psal. 1. 4. in iuris: % inquit, *non laudari possunt Domini, iniqui, irreligiosi erunt.* Quid faciunt non laudans Domini, nisi ut scelerum sentiantur? Itaque statim ab initio creationis mundi, Deus iussit hoc beneficium bebedamadatim recolit, ac gratias agit, idēq^{ue} ex tunc instituit & sanctificauit tabernaculum, Genes. 2. 3. Sic beneficium conformatio & gubernacionis rectum creatarum, grāta memoria iussit recollit & expedit primo quoque die mensis, idēq^{ue} instituit festum Nōmenie, Numeri. 28. 1. vt id docui. Sic beneficium liberationis, à Pharaone & Agypto, memori gratitudine rememorari quotannis iussit celebrando Pascha, Exodi 12. 17. Data legi memoriam iussit tenacari in Pentecoste; p^rotetōnīs & dedūctionis per defertum 40. annis, in festo Tabernaculorum, & ita de ceteris. Quia & Levit. 7. ver. 12. peculia sacrificeum p^ro gratiarum actione, cum suis libaminibus & cāremoriis sancti. Deuteronom. verò cap. 16. ver. 2. Tōles, inquit, *de cunctis frugibus tuis.* Scilicet accedēsque ad sacerdotem & ducēs p^refator bodie eorum Domini Dei tuo, quid ingressus sum in terram, p^ro qua uenit patribus nostris, & darit eam nobis. Sic frugam decimas & primitas exigit in gratiarum actionem, ut ipsa efficiat quasi hominum terra sancta, Hebrei, quali in feendum data.

A Longe clariss, arctiss & fūpiss hæc gratiarum actio in novo testamento p^ræscribitur: Christus eam sanxit verbo & exemplo, Matth. 14. 19. Luke 9. 13. quinque hominum nulli in deserto paſſus quinque panibus & duobus pīcibus, cōiectū oculis in eum gratias Deo egit, p^ranēque benedixit: atque hæc p^rece & gratiarum actione quād vim multiplicandi & nostriendi elicit, ut pauci panes tot mīlia satiarent dicens nō sit Sanctus Chrysostomus hom. 50. ad popl. non esse ad mensam ascendendum, quinque gratias agamus ei qui eam nobis praebit. Rurum Luke 17. 17. leproſorum à te mandatorum ingratiitudinem increpat: *Nonne inquit, decem misericordias sunt?* & nouem ubi sunt? Non tūlū inuenis qui redire, & dare gloriam Deo, nisi hoc alienigena. S. Paulus Ephel. 5. 3. Omnis autem misericordia tua misericordia mea est, sicut decessit familiis, &c. sed magis gratiarum alii. Et v. 10. *Praesentem in cordib^m vestris Domino gratias agentes semper pro emmisib^m, ut nūm̄ Domini nesciāt ēstis ēstis, Deo & Patri.* Philipp. 4. 6. Nihil sollicitū sursum in omni oratione & obsecracione cum gratiarum actione petentes vestra uniuersitatem apud Deum. Coloss. 3. 15. Pax Christi exsistit in cordib^m vestris, in qua & vocati eis in vos corporis & gratiā eius. Et cap. 4. 2. *Orationes vestras, vigilantes in ea in gratiarum actione.* 1. Thessal. 5. ver. 1. 6. Si uerū nūm̄ sp̄ce oras in emmisib^m gratias agere, quod ēstis voluntari Dei in Christo Iesu, in omniib^m vestrib^m. Theſſal. 1. ver. 3. Gratias agere debemus semper Deo pro vestris. Et sicut quis Cheſſianorum considerans tum communia, tum privata beneficia, que indit, immo singulis horis à Deo habuit & tenet, cōtique tot tantisque, non iugiter dicat cum Psalte: *Benedic anima mea Dominum: quia coronat te in misericordia & miserationib^m!* cōtice coronat, eingit & circumueallat nos Deus vndeque suis donis & miserationibus, idēq^{ue} quo-

D D gratiarum actio ergo propria est Sanctorum nosi testamenti, ob ipgentis gratias & dona, quae ipsi in eo per Christum accepserunt, & quotidie accipiunt. Hoc prædictū līas cap. 1. 3. *Confabulat, Dñe domini sum, & ponit foliū indumentū eius quod habuit domini Gaudens & latuit uenientem in ea, gratiarum alii, & eoz laudes.* Hanc enim Prima, vocatur ipsi sacrificium landis: hoc enim laudes, est noui testamenti, cūm veteri sacrificiū fuerint bouum & victimarum. Psal. 49. 1. 3. *Namquid mandacabo carnes tuorum?* aut sacramenta hincrum poterat? Annal. Dei sacrificium landis, & reditū Alijūs vīta sue. Et ver. 2. 3. *Sacrificium leuis donis honorificabit me:* & sic ut, quo ostendam illi salvatorem Dei. Quia verba citans Sanctus Augustinus libro 1. contra Advers. legis cap. 18. subdit: *Quid est autem sacrificium leuis sacrificium, quām in actione gratiarum?* Et vnde maiores agendo p^ro grāta Deo, quām pro ipsius grāta p^ro Iesu Christi Domini nōstrū? *Quid totū fideles in Ecclesiā sacrificiū feciūt, eis utrē fūrēt omnia prius generā sacrificiorum.*

E Secundo, quia vnicum & p^ræstantillūm le- Secunda, gis noui sacrificium & Sacramentum Christi gratias agens Patri, ad gratiarum actionem pro beneficio omnibus, p^ræterim redēctionis nostrarū, instituit, quod inde dictum est Eucharistia, id est, gratiarum actio, vti docet S. Chrysostom. hom. 16. in March.

Tertio, S. Paulus 1. Timor. 2. v. 1. Inter orationes Terția, vītūm,

In Apocalypsin. Cap. VII. 147

victum, id est dignissimum, locum dar gratiarum actionis: *Olybrius inquit praeiorum omnium fieri oblationes, orationes, pellitulationes, gratiarum aliquam, pro omnibus hominibus, &c.* ut docet & explicat Caius, collat. 9, cap. 14. Et Sanctus Chrysolotus homil. t. ad populum: *Magnus, sit, thesaurus illi gratiarum actio magna diuinae mercifulitatis bonum, armatura fortis, sciem blaſphemie ignorantie, sautorum intendit usque que posse ferunt, plena insuper per se facit. Perdulit per nos, si gratias gerit animam lucratim es, & maiores natus es diuinae gratiae. Dei beneficium haec sunt amplius. Si vero blaſphematur, & saltem nam amissi, & animam occidisti.*

Quinta.

Quarto, quia hoc vincum est quod Deo praefite politus & debemus, quodque ei matrem est honorificum & grauem. Vnde S. Augustinus de Spir. & lit. cap. 11. *Celum sicut, Dei in hoc maximè conformatum est, et anima nostra fit ingratia: unde in ipso verisimiliter & singulariter sacrificium Domini Dei nostrae gratias agere almentur. Deus enim bonum omnium suum indiget. Dicis hic, tempore Sancti Augustini in Milla ante Canonem, sacerdotem ecclesiæ presentes ad gratiarum actionem, dicendo, *Gratias agamus Domino Deo nostro, ac ministrum pro peccatis respondamus, dignum & iustum est.* Sanctus Chrysolotus homil. 8, in epist. ad Colos. Si in adversis, inquit, *gratias agis, Primi, laetificas Deum, Secundo, diabolum pudeficas, Tertio, quando male fallimus eum, nihil est faci. Nam & infirmi gratias agis, & Deum dolorem ampuas & diabolus aferas.**

Sexta.

Quintio, quia Dei in nos beneficia orationem gratiarum actionem & laudem eruperant. Vnde Sanctus Chrysolotus homil. 6, in Matth. *Praesice, ait, si quis vide pro te qui nas tam misericordia amat, miseretur, & dederit mihi posse referre gratias, non verius ministrum quid reddere negocieremus.* Et Sanctus Augustinus libro 7. Ciu. 1. *Pro eo quod sumus, quid sumus, quid edem, terrenique confundimur, quid labores nostre atque rationes, quid obraria pro caro non deformis, misericordia nobis Verbum sumus &c.* quod corda, quae longe ab agendis gratias sati effe continebentur.

Sexta.

Sexto, S. Chrysol. in psal. 49. *Nihil altius, agit fons in virtute ergo, atque cum Deo affidis versari & colloqui, eisque perpetuo gratias agere & psaltere.* Causam dat S. Bern. serm. 13, in Cen. *Ad locum, sit, unde ex tua remissione gratiarum summissa, et uerum sumus. Qualiter inquit. Qualiter dieci Apollinar. In omnibus gratias agere. Quisquid separata, quidquid te uerum habere confidat, Dei virtutis, Dei Sapientiae deinceps Christus. Dicamus ergo iugiter & ubique, Deo gratias. Gratias Patri, & Filiis, & Spiritui sancti sicut etiam in principio & nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.*

**Eempla-
dauid.**

Ita fecerunt omnes Sancti. Vis exempla David et psal. 115. v. 12. *Quid autem preuenit Dominus pro omnibus que retrahit nos?* Porro David multos scriptis psalmos eucharisticos: talis enim est psalmus 8. 102. 103. 106. 110. 113. 116. 117. 134. & 135. in quibus singulis versiculis proprieudo Dei beneficio, subiunguntur hoc hemistichium intercalare & eucharisticum: *Quoniam in eternam misericordia eius.* Tales quoque sunt 137. 143. 144. 146. 147. 148. 149. 150. Christus Iohannis 11. 41, salutator Lazarum: *Fater, sit, gratias agere nobis, quemadmodum audisti me.* Rursum institutus sancta Eucharistia, gratias agens Patri,

A ab eo perit & impetravit virtutem transfluentiam de panem in suum corpus, & vinton in suum sanguinem. Paulus Rom. ... ver. 8. *Per initium gratiarum agit Deus nos per lejum Christum pro omnibus.* Et cap. 6. 17. *Gratias Dei quod fuisse iheri in peccatis, obediens autem ex carde in eam formans destruxit in qua transiit eis.* 1. Corinth. 1. 14. *Gratias agit Dei nos semper pro vobis.* 2. Corinth. 2. 14. *Deo autem gratias, qui semper triumphans (id est, triumphare facit) nos in Christo iheri.* Cap. 9. 15. *Gratias agit Deo super inmeritabilis donis nus, faciliter eleemosynas velitis.* Ephes. 1. ver. 16. *Nun espi gratias agens pro vobis.* Philip. 1. 3. *Gratias agit Deo nro in enu memoria vestra.* 2. Tim. 1. 3. *Gratias agit Deo, in servio à progenitoribus in conscientia pura.* Denique tam crebet est Paulus in gratiarum actione, quoniam in nomine Iesu omnino dendo & iterando. Quid enim aliud est nominare Iesum, quoniam confitenti salvatorem & salutem ab eo acceptam? *Presentes ergo, & olim peccatores aliud dicant cum Paulo 1. Timoth. 1. 12. Gratias agit ei qui me confortavit.* Christi iheri Domina multa, quia fidem me exstinxerat, ponens in mortuorum, qui prius blaſphemus fuit. & perfiditer, & contumeliosus. Fidelis sermo, & emis acceptioe dignus: *quod Christus Iesu venit in hunc mundum peccatores salutem facere, quoniam prima ergo sum, Rursum eum Itala cap. 1. ver. 9. Nisi Dominus exerceremus religionem nubis sumus quasi Sedem profissi, & quasi Comitia similes estemus. Et cum Pilate ac S. Magdalena: *Misericordia Domini nra est: non canemus. Misericordia Domini quam non sumus confundentes;* ac cum S. Augustino conseruo & S. Ambrosio concinna hymnum *Tu Domini laudamus, se Dominum confidamus.* Legant & imitentur Confessiones euclidem S. Augustini, quae non sunt aliud quoniam gratiarum actiones continuerunt. Denique, quia Deo pro tanto gratias nil tendere possunt, rependant proximis, qui Dei imago sunt, ac quoscumque possunt conquerantur, ut ex hostibus Dei amicos & filios eius efficiant, qui iugiter pro se huius gratias Deo agant, cùmque verbis & vita celebrant.*

Sancti vero & innocentes canant Christo in se concepero & nato innocentia eucharisticum, dicantque eum Virgine Christum Dei domino concipientem. *Magnificat anima mea Dominum, & exaltatio mea in Deo salvatori meo: quia facti sub magna qui potest eum, & sanctum nomen eius.* Et cum S. Anna concepero Samuel: *Exaltauit cor meum in Dominum, & exaltatum est cor meum in Deo meo. Non eum sanctum, et eum Dominum, Dominum misericordiam & misericordiam deducit ad inferos, & reducit. Pede sancti suorum sanabat.*

S. Aug. epist. 7. ad Marcell. *Quid melius inquit, & animo geramus, & ore premamus, & calamo explanamus quam Dei gratias!* Hoc ut dies brevius nec audiiri letum, nec credere gratias, nec agi fruituus fore, idem in psal. 112. docet communem Monachorum & Religiosorum sui cuius (vti etiam aucta apud multis eadem in vlo eis) salutationem fulsis, ut sibi occurrentes dicerent *Deo gratias;* id estq; à Circumcellionibus Donatistis uenios fuisse, & per sonina vocant *Deo gratias.* Quod refellens. S. Ang. *Vide, inquit, si nouis uicibus fratre Deo gratias agere, quando vide fratreum fuisse! Nunc enim leuis est gratiarum, quando se uniuersi uident qui habitant in Christo?* Et tandem vos *Deo gratias nolle* rite, *Deo laudes uestram plerum bonum.*

N 2 De

Ecclisia.

Denique Ecclesia per sacerdotes nomine omnium fiduciarum quosidic gratias agit Deo, iubetque ut idipsum singuli agant, dum in Praefatione Missæ inbet ab omnibus vel audiri denota & confona mente, vel recitari & cani: *Vere dignum & iustum est, equum & salvare, nos tibi semper & subiugare gratias agere, Domine noster. Pater omnipotens, eternæ Domini, per Christum Dominum nostrum; per quem maiestatem tuam laudent Angeli, adorant Dominum, tremunt Prostiles: cali calorimq[ue] Virtutis, ac beata Seraphim scia exaltatione celerantur. Cuius quibus & nostris voces ut admiris inib[us] deprecantur supplici confessione dicentes: Sanctissimi, sanctissimi, sanctissimi Dominus Deus Jacob: pleni sunt cali & terra gloria tua: Osanha in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini: Osanha in excelsis.*

Ecclesia in aduersitate.

Porr[um] non tantum in prosperis, sed & in adversis quod[em] Deo gratias agere debemus, ut dicitur cum Psalte psal. 133. *Benedic Domini in empiis tempore. Ita Sanctus Iob bonis & filii omnibus spoliatis, gratias viceret a diabolo persecutori: Dominus inquit, Iacob, Dominus absolu. Si nomen Domini benedictum, quo vicec[em] & confudit diabolum, ait S. Chrysostomil. 1. in epist. ad Rom. Ita angelis & Beati hic gratias agimus Deo pro tribulacione & lucta, quæ tibi misericordia & castitatem vicitur & glorie. S. August. in illud psal. 144. *Per singularis donis benedicatur et inquit: Sicut ergo in eum donu[m], sicut in eis flagello, laude enim qui ibi aut blandientur dando, ne deficiat; aut corrumpentibus ne persecat. Latus flagellante medicina est vulneris. S. Basil. homil. in Iulianam: Noste, inquit, tuo mecum plorantes genitum tibi angere futurorum flet. Iulio ei supplicio adductus gratias agens quid hic per nos latus patet quam in futuro. ut lecit Mauritius Imperi cuius conspectu cum filii & viro trucidarentur à Phoca Imperi ad singulos exclamarent: Ihesus est Dominus, & regnum indicamus tuum. S. Hieron. in cap. 5. ad Ephel. *Christianorum, ut propria virtus ejus erit in his qui aduersa patuerint gratias referre Creator, ut dicere, Benedictus Deus: minera me scis fallire, quam merer. Hic animus Christianum est. Hic crevit suum solleu sequitur Salvatorem, quem nec orbatus nec domina debilitat. S. Gregor. A Longobardis, aliusque et ruminis pressus, & penè opere preflus, ac coadūt calamum de tabula tollere, comment. in Ezech. gratiarum actione ita concludit: *Tedet animam meam via mea quia erra est in Iuliu cibis a me, & organum meum in vocem fissionis. Quod igit[em] restat, nisi ut inter flagela quæ ex nobis iniquitatem patuerint cum lacrymis gratias agamus? Ipsi enim qui nos creauit, eis patet nobis factum est per adoptionem gloriarum, quem dedit. Et aliquando filii pane matris aliquando flagello corrigit quia per dolores & matura ad hereditatem per patrem erudit. Sit haec gloria omnipotenti Domino nostro Iesu Christo, qui uita & regnum cum Pare in unitate Spiritus sancti Deum per omnia secula secutus. Amen. S. Bernard. serm. 21. in Cantica: Eris, inquit, inter aduersa & prouera me ab aliis remittens seruos quendam eternatu imaginem, benedicens Dominum in empiis tempore. Vere S. Chrysostom. 8. in epist. ad Coloss. Nihil, inquit, hoc longior somnium, que in aduersis Deo gratias agit. Ceteri non inferunt est lingua Martyrum: utraque patuerit exponatur.****

Martyrum.

Martyres quidem in tormentis, licet acerbissima, ob martyrij tam laetare exultabant, &

A toto corde Deo gratias agebant. Ita Theodosius Martyr dux totu[m] corporis laceraretur, canebat *Benedic Domini in omni tempore. Ita Sanctus Laurentius, Gratias, inquit, agit ubi Dominus legit, quia unius tuas tuas ingredi moris. Ita tres patri in fornace Babylonis eccinerunt: *Benedic annua opera Domini Domini, laudes & superexaltare eum in foro. Daniel. 3. Ita Deo gratias eggerant in ignibus cum iubilo S. Agnes, S. Cecilia, S. Lucia, alieisque plurimæ.**

Denique S. Chrysostomus homil. 10. in epist. ad Coriol. viti ciuitatis famili pulchram orationem, & formulam gratias agendi recentet. *Nous, inquit, eis vobis familius qui ita eratis. Gratias agimus ibi pro omnibus beneficis tuis a primis die usq[ue] in hunc presentem indigne nobis impensis, sine tua nobis finit, sine inconvenienti pro secundis, quia pro manifestis, quia vel opere nobis, vel sermone scilicet a te, quod que voluntatis, & que invita sunt praestitis; pro omnibus quæ immortali nobis sunt exhibita; pro afflictionibus, pro quaestu, pro gemitu, pro supplice, pro regno celorum. Caustis subdit: Multis enim nos Deo erant in maioribus beneficis affecti, multis etiam & pluribus quæ ignoravimus.*

Hoc. 1. Singulis septem hisce elegiis in Graeco prepontioris & ad emphaticis. q. d. Illa claritas, illa sapientia, illi honor, &c. scilicet summissus, immensus & diuinus tribus Deo, ut debetur.

Vixit. 1. Graecus & Etruscius id est illi potentia, putat omnipotentia divina & increata, qua omnia ex nihil creatus, potestque nullus, immo infinitus, mundus alios alios temper perfectiores creare, & creatos confermare, vegetare, perficere.

Ei fortunato. 1. Gregorius & Iozu[m] id est illud tubar instrumentum, cui nihil potest resistere, quo stringit a fine usque ad finem fortiter, & tamen disponit omnia invaserit. fortunato ergo significat robustam executionem exterritam: virtus vero internam Dei potentiam.

Deo nostro. 1. Scilicet tam hominum beatorum, quam angelorum homines enim beati sunt angelorum cives, & quasi fratres. Vtique enim sunt filii & heredes Dei.

*In secula seculorum. 1. Per omnia secula sibi continuo succedentia, per omnem aeternitatem. Immense affectu & iubilo angelii apparetur Deo aeternitatem horum septem elegiorum, per modum congratulationis. Nihil enim ei sua hac approbatione reip[ublica] addere, ut nec demere possint. Vere ergo dixit S. Basil. *Lauda Deum opus angelorum. Quicquid S. Ephrem in libro de Beatitudinibus, has tenui quatuor primarias affligit. Prima, Beatus qui facilius est sicut Seraphim & Cherubim, & in diuino ac spiritali officio nuncquam est negligens, sed affectu gloriatur Domum. Secunda, Beatus qui in celo sua in Domino, tamquam angelus celestis, existet et remittit cogitationes suisque collaudans, cum ore, qui omnium gloriarum patuerint habet. Tertia, Beatus, qui semper gloriarum gaudio plenus est nec in portando suauis uox Domini pergit: coronabitur cum in gloria.**

Ei S. Bernardus serm. 1. in Cant. Nihil, inquit, ita Gnomus de propriis quendam in terris representatis celestis habitacu[m] stetit, sicut alacritas laudantium Deum, dicitur Scriptura: Beatus qui habebit in dies tuae Domine, in secula seculorum laudabunt te. Et Sanctus Angelinus in psalm. 144. Sic, inquit, tuus (Dei) magnitudine non cessabit, sic tu lauds nostra finis. Idem in psalm. 47. Non pergit, alijsque laus Dei n[on] cessabit.

Formulas
gratiarum
actionis eu-
angelium fan-
di.

In Apocalypsin. Cap. VII. 149

nisi in familiis eius. Nam qui male vobis non emunt laudant, & si predicant lingua, blasphemant vita. Vide idem in psal. 52. v. 1. *Exultate sicut in Domina, psalmus inquit, laudate Dominum, qui subducet se Dominum.* Et in psal. 140. *Transficit ad teas evaginassem, & laudebit Dominum.* Et in psalm. 83. *Sed deficit ait, sed amaro defecit a leone.* Denique epist. 1. 10. ad Honoratum, docet quod laus Dei sit sacrificium nostri testamenti: explicata enim illud psalmi 1. *Quia invenerit laudem Dominum, laudate eum, ait.*

*Quia autem transuerter laudes ipsi qui sinceriter amant Tunc sumendum est ergo ac si diceret: Quis amaret Dominum, amaret eum. Tementes enim Deum homines veteris testamenti, correvabant eum sacrificari ad templum: nunc vero in gratia nostra testamini, qui sonetis Dominum, laudate eum. Et rufus psalm. 49. *Iustitia Dei sacrificium laudes.**

Vix ergo affidet laudare Deum? vis terminali angelorum vocem & vitam accipe, rumina, & crede viupura, cum cisque iubila quinque corum & Sanctorum hymnot.

Primus ut Seraphicus Ioseph 6. v. 3. & Cherubimus Apocal. 4. 8. *Sanctum, sanctum, sanctum Dominus Deus exercituum: plena est omnis terra gloria tua.* *Omnis gloriam laudat Dominum.*

Secundus Angelicus Luck 3. 14. *Gloria in afflictione Dei, & in terra pax hominibus bona voluntatis. Benedictio & claritas, & sapientia, & gratia eius ait, bonus & virtus, & fortissimus Deus noster in justitia sanctorum. Amen.* Apocal. 7. 1. 2.

Tertius Paulinus Rom. 1. 1. 3. *O afflito dominio, ut sapientiam & scientiam Dei quam incomprehensibilis sunt iudicis eum, & in intelligibiles via eius! Quoniam ex officio per ipsos, & in ipso sunt omnia ipsi gloria in facie. Amen.*

Quartus Ecclesiasticus ex officio S. Trinitatis: *Benedicta fuit familia Trinitatis, & induitam omni uitam confiebatur ei, quae fecit nobis misericordia sua. Quoniam creatus nos in brachio suo redemerat nos in fanguis Christi, in sacrificio nostro in Spiritu eius ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & facilius nos Deo nostro regnum & sacerdotem & regnabimur super terram. Benedic auge Dominum in eternis temporibus delocationis, quem consolationis, tam aduersitatis, qualem proficerat.*

Quintus Davidicus psal. 10. 2. t. *Benedic anima mea Dominum, & omnia qui uera me sunt numerantur eum. Benedic anima mea Dominum, & noli obuferre omnes reprobationes eius. Qui proponit ne emundetur, iniquitatem tuam: qui sanas omnes infirmat tuas. Querendus de interiori vita tuam qui coronas te in misericordia & miserationibus. Quoniam replet in bonus desideriorum tuum. Quid enim multi est in celo, & a te quid velut super terram, *Deus corda nostra, & pars mea Deus in eternum?**

O Sacra Trinitas, Trina Unitas, Vna Deitas.

O Trina Charitas, Vna Felicitas, Felix Aeternitas, tua & nostra. Amen.

13. Et respondit vobis de senioribus, & dixit mihi: Hi qui amant sunt stolis albis, qui sunt & unde venerunt!

14. Et dixi illi: Domine mihi tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & de albaeunt eas in sanguine Agni,

15. Ideo sunt ante thronum Dei, & sediunt ei die ac nocte in templo eius: & qui

A sedet in throno, habitabit super illos.

16. Non erunt, neque sicut amplerius, nec cadet super illos sol, neque vilus erit:

17. Quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vite fontes aquarum, & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

Et respondit vobis de senioribus.] Respondit, id VERB. 13.

est, mecum colloqui caput, me interrogavit, ut me erudit, sicut praeceptor interrogat discipulum ut eum doceat & erudit. Hoc enim est Hebreus 13. 14. id est, respondit. Hinc Christus Dominus, & alij sepe, dum ordinatur sermonem, in Scriptura dicuntur responderem. Quis fuerit hic senior, incertum est. Lytanus vult fulle S. Petrum: Alazar S. Lucam, qui conscripsit in Actis Apostolorum, signatus Christi gratia, id est, Gaudiis credentes in Christum. Vide dicta cap. 1. ver. 1.

Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna.] VERB. 14.

Gratias est duplex articulus: da & dñe & p[ro]tege, q. d. Ex illa tribulacione, illa inquam ingenti & celebri, de qua Christus Matth. 24. ver. 21. *Eritis enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neque fuit.* Et n[on] obtemperaverunt sufficiunt dies illi, non sine falsa omnis care, id est, nullus homo saluatur. Alludit ad egregium Hebreorum ex Egypto. Egyptus enim hebreo vocatur Africam, id est, tribulatio, angustia, & rad. p[ro]t[er]v. id est, arcessit, afficit, tribulauit. Ita enim Hebrei ante Moysen afflicti fuerunt in Egypto, indeque a Moysi liberari & educti. Si enim enim in signatis ver. 4. allusit ad doenos Hebreorum signatas sanguine agni paschalis; ita hic alludit eodem in voce tribulacione, & in voce Agni. q. d. Sicut olim Hebrei fuerunt in magna tribulacione sub Pharone; sed signati & quasi ab aliis sanguine agni paschalis, ex ea per Moysen liberati fuerunt: ita & hi fideles in fine mundi erunt in magna tribulacione & tentatione, tum carnis, tum mundi, maximus Antichristi; sed signati cruce, & ab aliis sanguine Agni, ex ea eluctabuntur, ac generosam tam superercent; immo multi obibunt martyram, id est, quae donabuntur stolis albis & palmis, & quales victores ducentur ante thronum Dei. Disce hic, sicut frigus hyemis partitur & parit fruges astatis; ita tribulatio perstans partitur & parit coronas eternas. Hoc est quod acutus Veritas: *Beati qui persecutionem pauciorum proper interficiuntur, ipsorum est regnum celorum.* Matth. 5. ver. 10.

Vide hic quam noble & gloriosum sic pari pro Christo, nimis fortia agere Romanum est, fortia pari Christianum. Ita Apostoli sunt gaudentes a confessis concilio: quoniam digni habent fons pro nomine Iesu communelatum pari. Act. 5. Ita Paulus Adi, ait, ab gloriarum nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem nubi mundus crucifixum est, & ego mundo. Galat. 6. 4. Ita S. Chrysostom exilio pro Christo, fame, siti, fehti, fatigacione, solis ardore, hostium lauorum incurvo dixi exigitus, & tandem examinebam, excelsi animo exultabat, alibi que similia patientes animabat, & ad exultandum in persecutionibus excitabat. Unde scribens ad carcere detentos Episcopos epist. 4. ex sepe malis, ut, ut

ob carcere, ob catena, ob iuicella vinclata beatu-
 quam & ter beatu, misericordia. Tunc verbum vobis con-
 ciliari: ubique terra: non & marum canunt ver-
 siva praeclaras acutaria, fortitudo, consilia sententia,
 animisq[ue] puris similes formula. Nihil quid alijs videris
 graue, vos deformis; non misere, que tamquam as mortes
 nascimur; non tribulum non carnem, non tormenta
 coactur amorem, non index, non ignem ab ore fla-
 barum, non adversary, qui frondebat destruxit, & innu-
 meris alijs infundit modis gemitibus non tanta ca-
 lumenta, non impudentissima acutissima, non mortis
 ante oculis quotidie proposita: sed huc omnia vobis
 ubera prius consolacionis materiam praefluere. Et
 idecres clari quidem vos & celebri & predicatori
 vos omnes, non amicis solam sed & inimici ipsi qui hac
 efficerunt. Tanta res est virtus, ut etiam illam inspira-
 gaentes admirentur. Tama res est modestia, ut etiam
 q[uod] operatur, esademque. Et ita in hac vita res
 vestrae habent. Quia autem in eis sunt, qui ser-
 mo digni explicantur. Inscriptionis minima velira-
 sa libro sua: cum familiis Martyribus consummari
 esset. Idem epist. i. 18. Carcerem molitus, & catena
 vix illis, & cum squalidis & fodiatis inclusi. Ec-
 quid tandem hoc nomine beatum fings quem? Quid
 enon habet tale auctor eterna cogniti capi, quale
 exercita propter Deum manum circumdat? Quid ta-
 le ingens & gloriadis domus, quale corer caliginosus
 ac furdens, siue iugos factor & calamitosus
 plenus, Dei causa? Quia cum via fuit, gaudere &
 exultare, coronis capi cingue, trucidare, quid mol-
 lellis in quae incidiunt, magnam vobis commenda-
 rium materiam comparent. Hoc numerus semet eis,
 messem enim formosum sublimiorum preannuntiavit: hoc
 loqua, victoriam & palmas effervescentibus annuntiavit,
 amplius & uberes quiescuntibus. Hac igitur
 anima repente, gaudere & laetari, nec ultro
 tempus intermitte, quoniam Deum in eternis rebus
 elaudau, ac mortis diaboli plaga infernata,
 invenientibus vobis ipsi in celis mercede recen-
 dat. Non enim sicut condigne passiones horum tem-
 poris ad futuram gloriam, que revelabuntur in nobis.
 Idem epist. i. 30, ad suos Antiochenos: Hec, ait,
 habebo, nos fratrum inheritance liberatus esse,
 commodeque videres ac nec obsidere, nec larorum
 invadere, nec loci sedula uitare, nec sexcentorum
 adversorum eascum turbare, nec denique vlo alii hu-
 mani membra deinceps ac contumbari, versus in-
 genti scuritate, vlo ac quiete fini, ac singulis die-
 bus de rerum vestraram pietate in cura est. Ibi de-
 nigris scripit ad Olympiacum ultimam lucubra-
 tionem veritatem, Quid nemo ludatur nisi a se-
 ipso? Id enim p[ro]mactum, inquit, ibi sufficit.
 Hec fuit cynica aucti oris vox. Nam paulo post
 febri & itemis incommodis confectus, euocatus
 in celum a S. Basilio Martir, candidis vestes
 induens, quasi candidatus celi Martir, canendi-
 que: Gloria si Dei immunita causa, speciosos illos
 pedes extendit, atque excelsu pulchra mortalitatis
 vite migrans ad Christum anno xtais 52. Chri-
 sti 407. ait Palladius in Dialog. & ex eo Baron,
 Idem Epibas. S. P. Ignatius fundator Societatis
 nostrae, qui tanti estimabat perfectiones ac vin-
 cula, quibus pro Christo sapientia confunditur,
 vt diceret, si que à Deo creata fuit omnnia altera
 in parte flateret colligentur, in altera carect,
 cante, probet; vix illa omnia per eis, momentum
 vnum apud se habuisse. Neque verò crearam vlam
 natum posse latenter taliter in anima pro-
 creare, que exquie possum gaudium illud Spiritus

sanci, quod Deus infundit mentibus eorum qui
 multa magnaque pro eius amore pertulerunt. Ex
 quo interrogatus à Patre quadam, Quem estis
 compendio summa ad perfectionem vni respondit. Si
 multa aduersa magna pro Christi amore patire.
 Petet hanc grammatem à Deo. Non ut Dominus hic
 tribulus mundum tribuit: hoc enim uno beneficio multa
 magna eius conuenienter beneficia. Ita P. Raden,
 oculatus & surcitis testis lib. 5. Vnde eius cap. 1. 10.
 Symbolice & tropol. Alexar, (licet ipse putet
 hunc esse festum literalem) tribulacio hec est ea
 priuatis peccati & exuletate conscientie infelicitas,
 ex qua evadunt qui ad Christum confugunt:
 lauant enim scolas in sanguine Agni, itaque ad le-
 tissimum fortem, pati bonis conscientias felicitatem,
 transgredierunt, atque à demonis seruitute
 transferuntur in virtutum sacerdotialium numero-
 rum, qui iustitiae indumentis ornati, Deo in eius
 templi defuerunt.

Et lauunt (aliqui legunt lauuntur, id est, di-
 latastantur) ita Varabil. & Erasm. sed perperamente
 gendum est enim cum Compl. lauuntur, id est,
 lauerunt, vt dealbaret eas, vt leuaretur scolas fuit.]
 Id est, vestimenta & ectopora. id est, scipios, &
 conscientias suas depurant & sanctificaran per
 sanguinem & meritam Christi. Est metaphora &
 casachefis: loquitor enim de purificatione ani-
 mate spirituali, per metaphoram longioris scolas corpora-
 lis, nobis note; sed per eam intelligit holotem
 anima: anima enim quasi scola & vellis est
 conscientia, vel sondida, vel pura & intunda. Nam,
 vt ait S. Hieron. vel potius Maximus Tauriensis
 (In enim tribuit Marianus, illudque stylum re-
 dolet epist. de vita perfecto, quae extat tom. 9. op[er]o
 S. Hieron. Nobis enim veller ait, & operari mul-
 tieri indumenta procurantibus (animabus) faciunt
 mortale vestimentum.

Potet hi Sancti lauunt anima sua scolas,
 Primò, in baptismate; Secundò, in penitentia & aliis
 Sacramentis; Terter, crebro genitu, oratione &
 compunctione; Quartè, per opera misericordie;
 Quintò, per continuam charitatis, patientiae, om-
 niūmque virtutum exercitationem & fervorem;
 Sextò, per martyriom. Hisce enim omibus (an-
 guinem & meritam Christi nobis applicamus, eò-
 que nos quasi abluimus & dealbanus, vt albi, id
 est, puri & intundi, magis magisque indies evada-
 mus. Selemus amnis amoris e[st] remedium, quo
 qui loci furent, cupiditatis obliuiscuntur, air Pan-
 fan, in Achaea. Selemus nobilior & efficacior est
 Christi sanguis, qui smores p[ro]mptos restin-
 guit, & vt ait S. Chrysost. regiam in nobis imagi-
 nem reformat.

Alludit omnibus hisce vobis S. Iohannes
 ad illustrum illam vobisem Edic[em] lib. 4. cap. 2.
 1. 14. & seq. Vbi primò heros & signato, aquæ
 E se Iohannes hic, eorumque praemta ita depin-
 git: Expiate pallorem vestrum, regnico stern-
 natis dabo vobis: quoniam in proximo e[st] illa,
 quae in fine facili advenit. Parati e[st]ne ad prema-
 rigam, qualiter perpetua lacrima vobis per eternam
 temporis signe umbram sancti Iohanni accepte in-
 cundulator gloste vestram, et adhuc gratias agen-
 ter ei, qui vos ad edificationem regat vocans. que ver-
ba transib[us] Ecclesia in officium Ecclesiast. tem-
 pore Paschali. Subdit Edic[em] de signis: Surgi-
& vide numerous signavimus in cennatio[ne] Do-
 minii. Qui se in umbra facili transduceret, gla-
 ciadat inimicis à Domino acceptaret. Recipe San-
 guinem tuus

Sex modis
lauantur in
sanguine
Agni.

Vito signa-
torum & co-
verborum
Edic[em].

In Apocalypsin. Cap. VII.

151

numerum tuum. & concludere candidatos tuos, qui legem Domini compleuerunt. Filiorum tuorum quo optabas, plenus est numerus. Pergit deinde ad turbam, quam hic vers. 9. & deinceps describit Iohannes, atque: Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non posui. & omnes caecius collectabant Dominum. Et in medio eorum erat iuxta statua celsis, eminenter omnibus illis, & frigida eorum capillis impenebas eorum. & magis exaltabatur. Ego autem miracula tenebor. Tunc interreges angelorum, & dixi: Quis sunt hi, Domine? Qui respondens misit: His sunt qui mortalem tunicam deposituerunt, & immortalem sumperuerunt. & confessi sunt nomen Dei. Modo carmentis, & accipient palmas. Et dixi angelis: Ne inuenitis quia ego qui es coronae impensis, & palmas in manu tradid. Et respondens dicens misit: Ipsa est Filius Dei, quem in facie confisi sunt: ego autem magnificare es eis, qui fortiter pro nomine Domini fecerunt.

Debalterantur.] Deparvunt, emanudantur ilias. Stole enim ha sunt conscientiae, quæ propria nec rubri, nec albi coloris sunt capaces, vide dicta vers. 9.

VERS. 15. Ideo sunt ante thronum Dei.] Alludit ad theonum Dei in templo (hoc enim mox nominabit) in eo enim Deus sedebat in Sancto sanctorum super propinquiorum & Cherubim. Hic ergo erat thronus Dei in templo: sicutem vidit hic Iohannes in templo exlefisti. Significat Primo, animas hæcer esse in celo beatas: habent enim in conspectu praesentem Deum, & clausum visione fruuntur & beantur. Secundò, eas mihi esse claras & familiares Deo, ac cum eo iugiter veritatis, sicut summi & intimi principes iugiter verantur cum rege. Tertio, eas esse quasi fideocentes: *Sermonem* enim ei de nocte in templo eius, grecè λαζαρον, id est, latris colunt, nimisimum iuge rhythmania adorationis, laudis & gratiarum adhuc ei officentes, vt patet ex dictis vers. 10. & cap. 1. v. 9. Alludit enim ad fideocentes & Leuitas, qui cum suis stolis, id est, lineis ruricis, seruabant tabernaculo, die ac nocte illud custodiendo, & sacrificia aliisque manu obiendo & consummando. Nam alioquin in celo empyreo non est nox, sed iugis vniuersi idemque dies claræ & beate aeternitatis. Nacle ergo & die, id est, semper, seu tota die. Menimini noctis, quia fideocentes tota nocte per vires in templo vigilabant, ac viellim imponerant altari partes sacrificij iugis, putu agni vesperim: hoc enim tota nocte crenabatur, ut dicit Luit. 6. 9.

Habentur super illas.] Eos iugiter inveniendo, regendo, prorrogando, beando, & quæ suaque nimnia illis offendendo & communicando, quæsi è ruris fute potenzia & prouidentia, quæ quasi habebat supet illos, illibetique quasi incumbit. Et metalepsis: nec enim Deus propriè habet dominum aut habitationem: *Domus enim est terra & plenaria eius.*

VERS. 16. Non ejusne, neque sicut amplius. nec cader super illas sed, neque ullum effici.] Alludit ad Ilias 49. 10. vbi illidem verbis viritur Ilias. Tam Ilias, qualis Iohannes, alludit ad athletas & pugiles viatores, atque ad hieronimæ iam emeritos, vt notat Petrus Faber lib. 1. Agonist. cap. 12. Milites enim & pugiles saepe sicut & famem patientur, saepe sub die degere, ac in medio solis ardore aggreditur agere, calora munire, excubare, verbis inaudire, hostem aggrediri, & cum eo dimicare debent: iam victores & emeriti, ab hisce omnibus liberti, quiete & beatio donantur. Ita accedit & ani-

mabus hisce beatis, q. d. Beati olim in hac vita certantes, formiterque roletantes famem, siti, somnium & astum, id est, mille labores, dolores, strumas & molestias; iam transacto omnium certaminum tempore, quasi arena & pulvere excedentes, ab his omnibus deinceps erunt immunes, & aeterna quiete, gaudio & triumpho, quem in studio suis illis laboribus & strumanis fortiter toleratis meruerunt, perfuerunt.

Mysticè Ambro. per astum accipit tentationes. Et Alazar: Sermo, inquit, est de expulsiōne saepe & fuisse de gloria luxurie aitque innuere.

B *Quoniam Agnos qui in media obrami est* (ep sensu quem dedi cap. 1. 6.) *reger illas.*] Grecè παρεδρον, id est, palcer eos quia pastor diligenterissimus & amarissimus huicrum osum. Alludit ad Ilias 49. vers. 16. *Quia misericordia eorum regit eos*, & ad fontes aquarum potabu eos. Alludit rursum Ilias ad bonos pastores gregem multorum enim adinstat Christus, tam in terra, cum maxime in celo (de quo hic agitur) suas oves, id est, electos, pubulis vobembris pacit, & limpidissimum frumentum potat, mollique aura & vmbroliis alborum foliis opacat, sicut Alazar: licet ipse hec referat ad Ecclesiast militem, quam Deus pacit SS. Sacramenta, scera Scriptura, & mysteriorum fidei contemplatione, que famam explicant, strimique extinguunt cupiditatem huius vice bonis iehaniatum; & leni diuini spiritus aures, aequæ vmbra protectionis sua, & opemorum exemplorum, ariet luxurie, inuidie & ceteratum animi appetitionum astus, etimique incitat & rotobat ad solidarum virtutum exercitionem. Verum hæc moralia sunt, non literalia. Agit enim ad literam de Beatis, quæ Deus pacit in celo.

Trop. ramen hisce appositè fidelibus, in hac vita dom in spiritu & veniente ex toto corde seruientes, & praefatim Religiosi, accommodant possunt. Hi enim inchoant vitam cælestem, beatam & angelicam. Vnde Prund. Deo quasi calum quoddam tertenum, sicut Climachus gradu 4. frue paradis Dei tertefris, & templum, sicut S. Bernard. serm. t. de dedicat. Eccle. Quoniam ab eodem S. Bernard. ad fratres de Monte Dei, Religiosi vocantur angeli tertefris, & homines cælestes: corpus enim habent in terra, sed animam & mentem in celo.

D Secundò, de his verè dicì potest, quod *laetare* &c. id est, religionis cultu & latris iugiter seruam Deo: quia le notos diuino cultui dicant & confidant: faciunt enim omnes suas actiones ex praescripto Regule & Superiorum, purè ex obedientia votu, itaque omnes eorum actiones sunt actus religiosi & cultus diuini, rum quia sunt ex votu, tum quia sunt ex obedientia, quia à virtute religiosi imperatur. Obedientie enim iugum fulcepunt vnuis Dei amors, & honoris causa: proper Deum enim obediunt homini.

Tertio, amicti sunt stolis albis, & quæ dealbantur in sanguine Agni in ipso Religionis ingressu. Hi enim est instar baptismi; constet enim plenam peccatorum omnium remissionem, omnemque culpam & peccatum aboleri, quasi secundus facti: profecti baptismis, vnu docent S. Hieron. ad Demetriad. & S. Bernard. lib. de Precepto & dispens. Thomas Waldens. de Sacram. tit. 9. e. 8. Sylvestri verbo *Religio* s. dub. 3. & alii.

Quarto, habent palmas in manibus: quia *versum.* N. 4. *seculum*

VERB. 17.

Valedic.
eloga Re-
ligiosorum.

Primum.

Secondum.

Tertium.

Digitized by Google

seculum cum suis pompi reliquerunt & vice-
runt. Rursum, indies se subiisque affectus domane
& vincunt. Vnde B. Laurentius lib. de Mon-
ast. cap. 18. *Quod alii, inquit, dixerim Religio-
rum manefera & Deo famulorum loca, quia
falsa malitia & puritatis causa pugnauerunt?*
Vnde Religio à S. Basilio Nazianz. Chrysost. Cal-
fano & aliis vocatur Alecto, id est, exercitato-
res, quasi luctatores, athletæ & pugiles in stadio
& agone virtutis.

Quatuor.

Quintus, sum in conspectu Agni: quia iugiter
Christum Christique crucem p̄t oculi habent,
ac tamen te Christi crucifixu vire, & leque in eis
transformare conantur; unde vocantur crucifixi
à Cassiano lib. 4. cap. 32.

Rursum, suam vocationem, gratiam, liberta-
tem, donaque omnia Christi accepta referunt;
ideoque iugiter clamant: *Salve Deus noster qui se-
des super thronum, & Agnus. Benedictus, clarus, &
sapiens, & gratiarum auctor: quocirca mutua co-
tum inter te consilubratus es, Deus gratus.*

Sextus.

Sexto, hi sunt qui venerantur tribulatione magna,
afflīcti & perturbati conscientia ex recor-
datione peccatorum, quibus in seculo obstricti,
& diabolo quasi mancipari verbaferunt. Rursum ex tribulatione, quam variam in mundo, & cum
mundo, carne & sanguine habuerunt, principiū
dum statim mutuerunt, atque à mundo ad Reli-
gionem transfuerunt.

Septimum.

Septimo, seruiti Deo die ac nocte per affi-
duas meditationes, psalmodias, orationes, p̄que
continens charitatem, zeli, patientiam, alacritatem
virtutum actus. Vnde utrius Euseb. lib. 1. Demonst.
Evangel. cap. 8. Quasi ab hoc mortali vita seculi,
ipsiusque dum ait corpus in terra generans agita-
tione vero atque anima in ipse eccl. degentes, quasi
quidam calix, reliquerunt omnium causarum desfi-
ciens; quippe qui per mortale genere summa em-
tum Deus sacra fuit. Et S. Ambros. epist. 8. *Hoc
angelorum malitia est, semper esse Dei landib.*

Octavum.

Octauis, quidam ipsi in domo ac familia Dei, Deique
potentiam semper in mente gerunt, & in eis cenni D
difficultate & negotio dicunt: *Sicut seculi servorum
in manus dominorum fuerum, ita seculi nostri ad
Dominum Deum nostrum, deinceps miseratio nostra.*
Sicut oculi ancilla in manu domini sue, ita oculi
nostris ad Dominum Deum nostrum. Quiccirca Deus
à suis illis innocatus, ita adhuc ea pacit & prote-
git in corpore & spiritu, & cibis dicit id ipsum quod
olim dixit Abrahæ Genet. 17. *Noli temere ego pro-
teger tuis, & merces tua magna nomina.* Et illud
psalm. 90. *Qui habitas in aduersitate Aliigisti, in
prosperitate Dei eccl. commoraberis.* Et illud psal. 33.
*Oculi Domini super iustos, & aures eius in prece-
serum. Multa tribulationes iustorum, & de omnibus
huius liberata estis Domini.* maximè vero illud Za-
chariae 2. *Qui regebas vas, tangi pupillam oculi
mei.*

Nonum.

Nond, nos esuriant, neque sciat, quia famem
deliciarunt, sicut opum & honorum abdicarunt
& extinxerunt: vnde non regnat inter eos cupiditas
vel ambitione, nulla ibi est follicinudo prolixi
& familiæ, nec concupiscentia cibis & ardore
senuisse: quia omnem peccandi illecebrem &
materiali à se per clausura & sepe sua remoue-
runt. Quocirca eis conuenit illud S. Bernardi
serm. 21. in Cant. *Eris, inquit, inter aduersa &
prospera misericordia temporum tenens quendam*

A *eternitatem imaginem, utique hanc immutabilem &
inconveniens constantis animi equivalorem; benedi-
cens Dominum in omni tempore, praedicatque vnde
cani ribi etiam sa hunc misericordia facilius dubius cer-
tijus defectibus prevenit quodammodo inconveni-
bilis flatum, donec se capere renovere in illud in-
signe antequam similitudinem avertit Deus, apud quem
non est transformatio, nec via illudius obnubilatio.
Quippe sicut ipsi est illa & in eis in hoc mundo, nec
in aduersis randoz nec in prosperis dissipatur.*

Decimus. *Agnus regi illas, & dedicas illas ad eam. Decimam.*

fons aquarum. Agnus enim inter eos vestitur, eos illuminans, inflammat, roborat, vitales gratia-
rum fontes immittit. Est enim Agnus hic quasi
herus & paterfamilias, ut olim fuit in eis Apo-
stolicus. Quid enim sans aliud Religiones, quian
collegia Apostolorum, & societas Iesu ita que in
his verum est illud Proverb. 18. *Tuus fortissima
nomen Domini: ad ipsam curru iustus, & exaltratur.* Quin & seipso crebro pacit eos Agnus in
Eucharistia: nulquam enim crebrior eis vltus &
dignior, quam in Religione.

Vnde imò, ab aliis Deni enem lacrymam ab Vnde imò.

*sculpi stram, tum in hac vita lacrymas compun-
ctioñis & paenitentie lenient & mulcens latitia
sanctæ, lenitatem & hilaris conscientie, atque confor-
mationis diuinæ, & gaudie exultibus: tam poti-
us in altera vita hoc ipsum, & carera que pre-
cesserunt, longe cumulatis ei prefabit. Denique
collecti sunt ex omni gente, tribu & lingua, atque
in eadem domo quasi fratres habentes, fraternè
se diligunt, omniaque habent communia. Nam, ut
air S. Basil. constit. 19. *Ei sunt communes animi,
mentis, corpora, vellera, cella. Communis Deus, com-
munus patet mercatura, communis præmia & cer-
tamula, communis labores & curæ: ubi mali
omnes, & omnes non soli, sed in pluribus. Hoc vita com-
munitate retenta angelorum utram emolument. Vide
Hieron. Plat. lib. 2. de bono status Relig. cap. 1.
13. 16. 17. 12. & lib. 1. c. 11. 14. 17. 18.**

*Et deducit, græcè επιτροπή id est, palcer, sue
teger & minabit quasi pastor, sed ad vias fontes,
id est, ad viuos (vnde pro ḡ̄ō, id est, οὐσια, aliqui
legunt φύση, id est, viuos) petreñt fontes aquarum. *Omnis gratia, & gloria beatissimæ, Hæ
fontes erunt via Dei immensis id est, summi, om-
nilique boni) vita & fructu, quæ viua est fontis
originalis, multos coniunctis particulas fontes
inde securitatem, putè plenitudinem scientiarum
omnium rerum, abundantiam omnis gaudi, thesa-
rum infinitum opum exultis, exhibentiam
bonoris & gloriosæ aggregationem deliciarum, vo-
luptuarum & bonorum omnium, de quibus dixi
ita e. 4. in fine, & c. 3. 10.**

Notar Vitalis Cardinalis in Speculo morali S.
Scripto verbo p̄petratudo, delicias spiritalis potius
denotanti per potum quam cibum, ob septem cau-
fas & analogias. Prima est, quod potus tam clari-
tate quam colore delectat aliquid; Secunda,
quod sua subtilitate sine medio immutare gustum;

Tertia, quod sua limpitudine ad membra singula
deponit, & cibis inseparabiliter vniat nutrimentum; Quarta, quod sua potestate restauit deperi-
ditum; Quinta, quod sua subtilitate penetreret cor-
pus potum; vnde famelic & deficiens, hausto
vino statim refutum, vigorem & vites; Sexta,
quod sua satietate solerit situm, & tamen edendi
prouocet appetitum; Septima, quod sua facilitate
& suavitate faciliter subeat intima veneris. Addit,
hinc

Potus noſe
calientes de-
licias ob fe-
cienſe au-
logias.

hunc septem dicitur potius denocari septem præmia, vel dotes premij Beatorum, scilicet Primo, coetemplatione sine discontinuatione; Secundu, fructuonem sine iotteruptione; Terdu, dilectionem sine separatione; Quartu, potentiam sine corruptione; Quintu, sapientiam sine occultatione; Sexto, munditiam sine rebellione; Septimu, concordiam sine disfere. Deinde hanc septem adaptat totidem classibus Sanctorum: Primum, bide Patriarcharum; Secundum, sibi Prophetarum; Tertiu, seruoci Apostolorum; Quar-

A tum, fortitudini Martirum; Quintam, prudentiae Doctorum; Sextum, temperantie Virginum; Septimum, iustitiae Confessorum.

Et absterget Deus omnes lacrymam ab oculis eorum. Sic ut mater abstergit lacrymulas sui parvuli, dum cum vberibus admonuit: & sic ut agnotheca abstergit guttas sudoris & laevoquinis, omninoque puluorem ab aghlera & pingue, dum in agonie cum holle errando viator euidit, & bracium promeruit. Unde Syrus verit, *dilebit, vel diluet omnes lacrymam ab oculis eorum.*

CAPVT OCTAVVM.

SYNOPSIS CAPITIS

*Aperit Christus septimum sigillum, & producit septem angelis cum tubis. Primus canit, & fit
grando & ignis, qui comburit tertiam partem terrae & arborum. Secundus canit vers. 8. &
mons igneus cadens in mare perdit tertiam partem piseum & maxium. Tertius vers. 10. canit,
& stellae cadens in flamam amaricat tertiam eorum partem. Quartus vers. 12. canit, & tercia
parte solis, luna, & stellarum obscuratur.*

Ver. 1. Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in celo, quasi media hora.

2. Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei : & date sunt illis septem tuba.

3. Et alias angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei.

4. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli cotani Deo.

¶ Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt toniterua, & voces, & fulgura, & terræmotus magnus.

B Deus Sanctis in hac vita concedit, ut futuram felicitatem prelibent & praegressent. Dico breuiat: nam mox post eam ingeunt sc., & obtrudunt animalia varijs cogitationum tumultus. Vnde & quidam doctos recentior hoc sileonium exponit de quodam diuinis amoris adiu, qui linguelecte facit animum, & rerum omnium humanum obliuiscit. Verum hoc mythicum est & symbolicum, ut inferius dicam. Tale est & illud Marbie Suecia: in fine mundi plenitatem ager fides, virtus & pietas: cuius dominabitur iniquitas.

Quarto, J.yan. & Aureolus per hoc silentium, Qnara.
ut dicit cap. 6. accepimus silentium & brevem per-
ficiendum Iuliani Apollata, qui silentium indi-
xit Christianis tam in Ecclesia, quam in milieia,
academia & scholis. Vixne hinc perficiebo signi-
ficatio est secundo & tertio baculo.

Quintus, Rupert. *Silentiūm*, sicut hoc significat, quod nullus in eis iudicij contra Christum iudicem hiscere debet. Rursum, significat Sacerdotum quietem fatarum post diem iudicij. Sed haec erit zetos; quoniam ergo post hoc silentiūm Iohannes nouas orbis planarum iudiciorum

Sexto, Aleazar: Septimi, ait, sigilli mysterium nihil est aliud quam magna leuitas, qua Deus per septem plagas animaduertit in ludos Christianum repudiantes. Silencium vero plagi peccatum significat insignem Christianorum tolerantiam, quia sine lete & constante passi sunt fidelissimi D man perfecitionem in ludis, ob quam plaga Iudei parvunt in septimo sigillo, quando iam Christianorum patientia ad perfectionis cumulum perueniet. Licet enim hoc perfecionis principium Ecclesie durata quadriginta annos, vocatur tamen hic media hora, sicut à Paulo 1. Corinth. 4. vers. 17. vocatur *Momentum et hunc tribulacionis nostra*. Hora enim significat totum perfectionis tempus, quod quasi conseruat Deus, nunc vocatus media hora. Alludit al. Tobiae c. 1. vers. 14. Vbi cum Tobias iniunxit levigatus oculos partis cuius fasci sellae plicis, subditio: *Et perficitur quasi diuidium ferre horam: et ex parte alba ex oculis eius quasi membrana exagrandata quā apprendens* 211

Vers. I.
Miserum in
templo quod
de quatuor
Prima ex-
positio.

Sarshik

3000

Tertia.

T cum aperniſſet ſigillatum ſepulturam, ſaltem eft filium-
tum in cato, quaſi media hora.] Primo, Primaf, &c.
Victorip. Siderium, in-
quiunt, ſem hora offendit
incunum quietis aetere: &
parum ſilenti, vnde loban-
ſurum erat.

Secundò, Ambro, per hoc silentium intelligit
saturninum Christi, in quo tota obes fuit silenti-
um, id est, pax, quam Neto persecutor in Ec-
clesiam concitata, posita aberpit. Rursum, Chri-
stus silenti, id est, media, nocte natus est. *Sap. 18.*
v. 14. Cum quiesceret silentium evanesceret omnia, &
vox in sua cursum medium ierat habebat amputatus sen-
tientia de celo a regalibus sedibus, &c. in medium
terram profligavit.

Tertia. Tertiò, Haymo & Ansberrus: Per silentium, inquit, meditaz horz significatur breuitas quietis in contemplatione terreni extitum, quam

Tobias traxit ab oriente eis, & ait quia vobis visum recipiet. A Siec enim dimidio noctis Tobias senior tolerans acabitacem filii, meruit visum recipere; ita primi Christiani tolerantes persecutionem ludorum, meriti fuerunt ingenienti felicitatem, puti Ecclesie incrementum & propagationem per Gentes: quando vicissim Deus ludos per Titum punxit & excidit. Postea dimidia hora tolerationis Tobiae quia visum recipet, symbolica & tropol. significat, quod ad maximum Dei lucem & cognitionem compendiat via sit labor & tribulacio. Hec apposita sunt, sed mystica & tropologica. Ad literam enim agitur de silentio, non paten- tium in terra, sed Beatorum in celo.

Sepimum. *Petrus opinatur septimum signillum praeclaram in hoc silencio confitetur, & septem plaga-
tum lepeem angelorum tubis, que frequentur, sa-
gittificatae praesas fore hunc silentio, sed per hy-
sterologiam illi pollicandi. Postea per silentium hoc
significari 4. dies quietis, qui dabuntur Ecclesie & hominibus post mortem Antichristi, ut qui in
eius persecutione lapsi sunt, permitteantur, ut pridi-
xit Daniel cap. 12. Ita sentimus quoniam Beda,
Anselm. Richar. Thomas. Dionys. Accedit & Pan-
nonius, qui tamens ipsius addit, emendat Ecclesie
post mortem Antichristi, quietem significare
per mille annos, qui dicuntur fore post primam
resurrectionem cap. 20. veri. 4. & 6. Hoc enim spa-
tium hic breue, puerum medie hora, cap. ver. 20.
longum, puerum mille annorum, fore dicitur, ne quis
certe eius longitudinem definire audet. Quo
tempore pace & otio fruenter Christiani, rursum
ad vitia diluvii, ita ut, cùm venerabilis filius hor-
nis, vir inuenitur sit fides; ut ipse praeceperit
Luc. 1. 2. ac proinde homines genit & viciis in-
dulgentes, perinde ac in diebus Noe, Dei vindica-
ti, & extremo iudicio Christi ex improviso ob-
ruerunt. Verum nimis magna diluvia est inter
median horam & mille annos. Rursum, puerum mille
anni non sequentur, sed finitum in persecuzione
Antichristi, ut pateretur cap. 10.*

Ottavo. *Ostendit Andreas Cesar. & Areatas putant, per
septimum signillum significari terreni regni, vita
& conseruationis finem, cui subfuturum septem
angeli, ad supplicia impis irroganda confunduntur.
Silentium ergo significare summam angelorum
erga Deum, & hominam peccatis officium &
ira cum, reuertentiam ac pudorem. Sic enim rege-
nato omnes aulci, etiam innoxij, ex venetatione
& pudore colliguntur, conseruantur, & pia timore
obscurantur. Aut certe silentium hoc significare
ignorantiam diei aduentus Christi ad audiendum
prudenter enim de eo quod ignoramus, conser-
vantur. Dimidiam vero horam significare brevita-
tem temporis, quod inter novissimas plagas mun-
do inferendar, & regni Christi manifestacionem
diemque iudicij intercedet.*

**Nona pa-
tua.** *Nom. optimè Viegas & Rubera sentent, se-
ptimum signillum non constituisse in hoc silentio,
sed in sequentibus septem tubis, quibus angelii
suggericia denunciantur, & quasi euocare in eos qui
non sunt signati cap. 7. 3. & seq. huc signillo sexto
significare est felicitas eorum, qui sunt signati,
unde cap. 9. dicitur: *Et praecepimus eis no ledentes,*
ne si tantum homines qui non habent signum Dei in
frontibus suis. Silennum ergo hoc fuit peritissimum,
sive circumstantia praevia, aut potius comitans
septem tubas, & plaga, atque significare tacitam
expectationem & considerationem septem tuba-*

rum & plagarum, quasi rerum magnarum, insoli-
tatum & stupendarum, indeque consequentem
quasi admirationem, & ad silentium vixque stupi-
rem calitum, stupentum nimarum & admiran-
tium tum gloriam Sanctorum signarum, vixam
sexto signillo, nam pernas impiorum scipione signillo
contentas. Jam enim aperium erat septimum signillum.
Ait enim: *Et eam aperauit signum septimum, fadum eff silentium in celo, quasi media
hora.* Et statim subdit: *Et vnde septem angelos flan-
tes in consilio Dei, & dare sunt illis septem tubae,*
quibus feliciter septem plaga edicerent & euoca-
rent in impios. Licet ergo Beati in terra, rebibique
naturalibus & terrenis, vixote partis, nihil admiri-
rentur; admirarentur tamen diuina & celestia, vi-
pote supernaturalia; ac praesertim ineffabilia &
incomprehensibilia Sanctorum premia, & impiorum
supplicia. Oculum enim non vidit, & auris
non auditus, nec in cor hominis ascendiit bonus,
quod diligenteribus; & malum, quod odientibus se
Deus preparauit. Secundum, & ponit, huc hoc
silentium significare gloriam hanc Sanctis pre-
paratam, quam Iohannes vidit cap. praeceps, in sexto
signillo, Sanctis non illic obseruantur, sed post
medium horam, pura post prodigia & supplicia
impiorum septimum signillo, septem tubis contenta.
Post haec enim plena beatitudine eis obtinget,
quam eratrat S. Iohannes cap. 1. r. & 2. 2. Silen-
tium ergo hoc media hora fuit eodem tempore,
quo septem angeloi effunduntur septem plagarum
enim siluerunt calices, ut hoc silentio significa-
ret, Santos similiter tacituros in terra, nec au-
diendos in celum ad hymnos angelicos, quos au-
diuit Iohannes in sexto signillo cap. praeceps. v. 12.
audiendos, & pariter concinendos, donec plaga-
ha peragatur.

Tropol. *Silentium hoc denotat Sanctorum qua-
si pudorem & verecundiam, ac gratitudinem, nam
Sanctorum est, vix improbum supplicium, proprie-
tate vilitatis ac furorum delictorum reminisci, &
pudore, ac gratias esse Deo, quod se salvatos &
electos, illos repulitos & damnatos videantur. Rus-
sum, silentium signum est laudes, & modelesti eu-
iustitiae approbatoriis, qui diuinis iustitis integrati
et acquirantur. Beati taciti approbant &
collaudant. Huc spectat illud psalmi 64. 7. deces-
sus hymnus Deum in Sion: ubi fi-
lamentum Deum in Sion: pio enim & reverenti silentio,
equi ac voce & hymnis, honorat Deus.*

E He tres ultima sententia probabiles sunt, &
inter eas probabilius est ultima Riberæ. Hac enim
signilla, ut Lipsius dixi, non sequuntur, sed praeuna-
nt Antichristum: atque septem tubae & plaga se-
quentes, planè videntur esse mysterium septimi
signilli, non autem medium hoc & frigidum silentium;
praeferunt enim silentium trecenti ad
plagas hafce referendum sit. Nemo enim silet
propter se, sed propter aliud, pars ob insolitas vel
plagis, vel præmia, que concipiunt. Quocunq; ope-
ratur aliqui, hoc silentium durabile vixque ad
excludi impiorum & Babylonum: nam ea excisa
abutuntur cap. 19. vii dicitur: *Peccati auditis
quasi vocem turbaram multorum in celo dicentium,*
Amen. Salva, & gloria, & virtus Deo noster, &c.
qui indicant de meretrice magna. Max enim post
Babylonis excidium, quād præalodium, sequent
simile excidium Antichristi & Antichristianorum,
quo plenè evenerunt regnum impieatis &
impiorum, post quod felicitas & gloria vita in
sexta

Silentium
tropol. si-
gnificare
reverentiam
Beatorum.

In Apocalypsin. Cap. VIII.

155

sextu sigillo Sanctis obtinet, nunc ab abrupto si-
lencio eternos hominos cum angelis canent Deo.

Moraliter dicit hic, quanta sit virtus silentij,
quam etiam in celo seruantur, & nobis commen-
stant Beatitudine qua virtute multa dixi Ioseph 1. t. f.
& c. 3. 1. t. & Threnor. 3. 1. 6. Quocirca S. Mech-
tilde silencium tantum induxit subito maturam cre-
deres: si verò loqueretur cum angelis te conferre pa-
roveret Engelhardtus in eius Vita cap. 1. quod pro-
cede, ut idem narrat, cum quadam vice ei ioad-
uenter verbua octolium excidisset, illud dia-
multis lacrymis & penitus castigauit. Silentium
ergo angelicum eam, euilque similes angelicè do-
cunt & docet loqui.

Ex dictis liquet resolutio questionis illius hic
ad eò controverterit: an videlicet, septimum sig-
illum confitatis in hoc silencio dumtaxat, an verò
etiam septem plaga septem angelorum comple-
tatur. In solo silencio confitentes affirmant Ru-
pet, Beda, Ioachim, Aureolus, Pannion & Petri,
qui & citat pro hac sententia Primus, Ticon, Vi-
ctorin, Anselm & Richardum, sù quid docent in
septem hinc plagi retrogradi Apocalypsin, ac
sursum ad primordium Ecclesie Christianas redire.
Verum hoc ratio non concipi potest enim dici
in septimo sigillo quedam repetit.

Negant idipsum Andreas, Alcazar & alijs, affirmentaque se-
pem plaga planè & propriè pertinere ad septi-
mum sigillum, silentium vero esse tantum cir-
cumstantiam sigilli & plagarum, unde sequitur,
septimum sigillum portiugvisque ad finem capi-
t. Fauer ipsa caputum lectio probata, & recepta
ab Ezechia. Nam hoc capite septimum sigillum
referuntur ver. 1. Et mos ver. 1. & seq. recensentur
angeli plaga iuferentes. Quod si ver. 1. anna
planè incipi materia, inde certè inchoari debebat
cap. 8. & vetus & remitti ad caput septimum, ubi
quæ finire septem sigilla.

Hac sententia probatur Primo, quia silentium
hoc referatur ad plaga sequentes, earumque causa
factum est: ergo ab eis non debet distinelli. Secun-
dū, quia signati in sexto sigillo c. p. ced. ad hoc
signati sunt, ne plaga hinc septimi sigilli tangen-
tentur: ergo haec plaga sequente sextum sigil-
lum, & pertinent ad septimum. Idipsum satius si-
gnificat Iohannes, dum silentium cum plagi
coniungit dicens: Fallum est silentium in celo, &
vix septem angelos, & dare sunt illi septem tuba.

Symbolice S. Gregorius bonal. 14. in Ezech.
Cdam, inquit, c. anima in celo: cum ergo ques con-
templatione vate agitur in mente, silentium sit in celo
qua coram omnibus alii sunt, septemque in capitu-
tione, & ad secessum intimum aut in animum appa-
no. sed est quis media hora: quia mixt se & am-
nus subleuare coepit. & quicunque tenuis lumen per-
fundi, redescere cuius concursum strepere de semer-
tio confundatur & evanescat. S. Gregorium
locutus S. Bernardus bonal. de duabus discipulis
eunt. in Emaus, docet in meditatione subinde exo-
riri radium contemplacionis & iubidi, sed qui in-
stat fulgoris illicet pertinat. Hic, inquit, est de
radice sciamissime contemplacionis, quo anima per
concurrentem caput elevatur, cum meditatione exar-
descere, & oratione jewellante nascatur in corde sub-
tilis quidam, sedetur mellitus: cardo risis, quem
nemo se nisi qui sentit, nec etiam ipse qui sentit, quia
cuius pertinet. Felix hora, sed breuis uora, quia sa-
ctionem est silentium in celo quasi media hora. Et sub-

A dit: *Nostri experti que dico, qui hoc experientia
famatus intima disserunt: quia cum in fernora
orationis adiutorum ardor meditacionis, erumpit ille
contemplacionis radius de medio carnis quasi fuscus
eletri, hoc est de medio ignis. Et scintilla quasi aris
candens, suspirio sedetur conscientiae insistantis.*

Et vix septem angelos stantes in conspectu Dei.] VERS. 2.

Hi sunt septem primores angelorum in aula ca-
lesti, & principes Ecclesie, quibus cura boni-
num & Ecclesie à Deo mandata est, & de quibus
dixi cap. 1. i.ta Andreas, Areias & Ribeira. Alter

Septem sa-
geli sub-
rum qui?

alijs. Nam Primo, aliqui putant holce angelos esse
septem, demones, & quod plagas infestant. Alij
per angelos accipiunt ipsam plaga, quia Deus
in impio intentus. Sic enim venti vocantur an-
geli psl. 10. 3. 4. *Qui faci angelos suis spiritus, id
est, venios ita Arias Montan. Quarto, Ticon, Pri-
mus, Beda, Anselm, per septem angelos putant fi-
gurari omnes Ecclesie doctores & conciona-
tores. Sic fecit & Ambros, Primus, alijs, angelus de-
signat concionatores, qui fuerunt ante legem Moysi; Secundus, Mosen & legis doctores; Ter-
tius, Prophetas; Quartus, Christum & Apo-
stolos; Quintus, fidelis defensores; Sextus, Martyres;*

Septimus, Elian & Henoch, alijsque predicatoris
in fine mundi. Sic fecit Andreas & Joachim,
nisi quod Joachim eos tantum notari putet, qui à
Christo erant per septem quasi aetas & facula
Ecclesie, usque ad finem mundi.

Denique Alcazar censet septem tubas esse fe-
pem prophetias de septem plagi Iudei infes-
trendi, quas refractaria Iudaïs in primitiva Ec-
clesia angelis, id est, Prophetas & predicatores,
Verum primus sensus est literalis & genuinus.
Nam ex hinc angelis dicitur, quod erant stantes
in conspectu Dei: ergo erant veri angeli, illeque
bogi, & primi ac primores. Idem commematur ex
Antiphona, quam tecum Ecclesia in officio S. Mi-
chaelis ad Vespertas, in qua dicitur: *Dum sacrum
mysterium cerneret Iohannes, Archangelus Michael
tuba cesare: Iense Domine Deus noster. Ergo
vnu ex hinc septem angelis fuit Michael. Vbi
obiter Noe ex Alcazario, vñ Ignatius Domine non
esse tubam, nec vocem angelicam pati Michaelis, sed
Ecclesie: quia vident S. Michaelem clasicum
quasi canere ad plectendos sceleratos, procum-
bit in genas, pro usque intercedens ait: Ignatius
Domine.*

Et data sunt illi septem tuba.] Multi has tubas
genitamente accipiunt & explicant, sed violenter,
vti valde est in explicacione Amoreli & Lyranis,
paulò ante recentiori. Noster Alcazar censet, hinc
septem tubas, earumque plagi significari grauissi-
ma supplicia, quibus Deus severitatem suam ad-
uersus luditos rebellis ostendit sub primitiva
Ecclesie tempora, feliciter primo Chalizian Ec-
clesie secundo. Postmodum septem plaga esse has, Fa-
tum, bellum, peccatum, ignoranciam, concupis-
ciam, abdicationem.

Venit haec pariter enigmatica & mystica
sunt plagi, non literales. Addo, hic non ag de
plagi Iudeorum iam prateritis, sed de futuris
totius orbis in eius fine. Dico ergo ad literam
holce septem angelos septem habentes tubas, et eas
inflando, & clangendo per predicatoros, grauissi-
mas mundi sub eius finem, paulò ante Antichristum
(calamities & penas hominibus peccunien-
tis, & quasi euocant. Clango ergo hic tuba-
rum non est realis, sed symbolicus. Vetus enim
fuit

fair iohannes sibi videte angelos tubis clangentes, non quoddam verè in clangem in fine mundi, sed ut hoc clangore quasi symbolo significaretur, eos per Prophetas & concionatores quasi tubas, haf-
ec plaga in orbe proclamaturos, concionatores & inducatores. Clango ergo hic angelorum erit propheta & concio predicatorum, eis ab angelis suggesta: que vocatur tuba allusione ad septem tubas Hebreorum clangentium, quibus corruit urbs Iericho, Ioseph 6.4. de quibus ibidem dicitur, *Quoniam enim est in iudeis quibus feliciter promulgabatur iubileum, itaque sicut Deus proficerendo urbem Iericho, ensique ciues tradendo Hebrais ad necem, Hebreos dedit de hostibus visitionem, triumphum, & quasi iubileum: ita in fine mundi Deus per hasce tubas & plaga plectendo impios, hoc ipso significabit, prius & sancte inflante redemptiōnem & iubileum perenne in celis, iuxta illud Lact. 1. 18. *Huc autem feri insipiens resuscitare, & levare capita vestra, quantum appetitusque redemptoris vestris.** Addit, scetē etiam ipsi angeli sensibili organo, ut tuba, aut vox tubali, easdem plaga proclamabunt, ac re ipsa efficiens & producent. Sit enim verè Archangelus euangelicus & citans mortuos ad iudicium, canet tuba, t. Corin. 15. 52. Id enim maximē literale & plenum videtur; itaque videtur explicari v. 6. & seq. Clango ergo tubarum est praeconium quoddam, & quasi promulgatio ac inchoatio belli: unde clangores mox sequitur plaga: sequit ac cap. 16. effusionem phialis sequitur plaga. Sicut ergo index sententiam latram contuta reum per petronem proclamari, & statim executioni mandari iubet, ita & hic Deus per angelos plaga hasce proclamari, & re ipsa inferri iubet.

Symbol. & tropol. S. Hildegardis anno Domini 1146. pollens luce & rutilatione diutina, adeo ut de ea scribit Taulerus in lib. Vaticini pag. 671. B. Hildegardis luce clarissima expulsio captivorum Apocalypses: Hildegardis, inquit, in epist. ad Abbatissam. S. Glodefindis pag. 105. & 106. hasce septem plaga ea explicat & nominat: *Prima, inquit, est visus gloria; Secunda, delectatio amplissima; Tertia, visus quasi Dei mortuum; Quarta, de predictis preceatis se exercitare; Quinta, superbia; Sexta, querere foliacionem a creatura. & nos à Deo; Septima, idolatrias strivimus, que diabolus adorat. Subiungit deinde haec septem vicia superrari per septem dona Spiritus sancti.*

Vers. 5. Et alius angelus venit & fecit ante altare (thyminam) *halos* & *ruberulum aureum.* Alcazar ruberulum, grec. *κόκκινον*, accipit improprie pro acerra, sive arcuata tuba, quam nunciculam (quia eius figurā habet) vocant facit, q.d. Angelus acedente ad altare, nuncicula eius implita fuit thyminam, ut illud imponeret altari, in cōque illud tremaret & adoleceret. Cenit enim Alcazar, thyminam in ipso altari fuisse crematū, non autem in thuribulo, aut prunatio altari imposito: ipsum enim altare fuisse prunarium. Verum contrarium, ut decensit, ita & verius est. Soler enim thus & thyminam non immediatè in ipso altari, sed in foro lo, sive ruberibulo altari imposito suffici & adoleri, itaque hic factum ostendit Exodi 30.8. Propepī ergo hic thuribulo accipitiam illud mos angelus v. 5. impluit igne, qui non solet in nascicula & omniel. Talem ergo habuit angelus, illudque impliūt in se, sive thyminam sibi dolo posuit super altare, obiq. illud suffici edere & evaporare permisit.

Quies, quisnam fuit hic angelus? Primo, Alcazar responderet esse charitatem Christianam: charitati enim hic per profopopriam dati nomen & personam angelis. Illa enim Christianos primos impulit, ut pro Iudeis persecutoribus ardentes pecces effundenter, quibus ab eis supplicia Dei, quæ eis impenderet, cernebant, auerterent. Illa quoque ignem & prunas sui amotis in terram proiecta. Significat ergo Christum expectasse, ut charitas primorum Christianorum in persecutio- ne Iudeorum exardecseret, itaque suam plenitudinem accepit, antequam iram & vindictam suam in Iudeos effundenter.

B. Secundo, Aureolus consequenter ad superiora, cenit angelum hunc esse S. Damasum Papam, sub quo validè horuit & crevit Ecclesia, quia infinita ut psalmi in Ecclesia canerent, elique in fine adderetur, *Gloria Patri, & Fili, & Spiritui sancti.* unde dicuntur hinc ei data incensa multa: & mox fuisse sunt voces, id est, illo tempore floruerunt Doctores, qui Ecclesie sunt quasi os & vox, nimirum S. Hieron. Ambros. Nazian. August. ac Fulgur. id est, Sancti feruenter, vii Eremite agentes vita castitatem, ut S. Macarius, Moses, & alii per Egyptum: atque renuntiaverunt, id est, patratores misericordiarum, ut hanc S. Martinus & alii, ex quibus magnus in Ecclesia, tam tezzi, quam animo- rum fatus est mori.

Tertio, Violas cenit hunc angelum esse Christum: Christi enim est universa Ecclesia incensa, id est, orationes, Deo offitare: ipseque est magni consilii angelus, qui de igne fui ianthulus misit in terram, cum Spiritum sanctum in Pentecoste misit, & Apostolos charuare inflammatu. Quocirca Christus hic apparuit quasi sacerdos cum thuribulo, quia mediator est Dei & hominum. Porro accepit Christus ignem de altari, holocaustum felicit, id est, ex cruce. Crucis enim flux merito obtinuit & misit nobis Spiritum sanctum, ac mox cooperari fulgura, sonitus, & terzus motus: quia mox cooperari Apostoli variis linguis denuntiavit, fulgurare & coruicare miraculis, omnique ho- mines Dei menti concuruerunt.

Vero hoc licet plausibilis videantur, tamen mystica sunt, nec faris congrue cum litera & textu coherentes. Nam Christus hic c. 4.5. & seq. Iohanni viii 18 est ut agnus non ut angelus aliis istis fedentibus in thono, & telezane septem signis libri signati; ita ut angelus hic tam Agno, quam fedenti in thono hoc orationum thymatum offerret.

Dico ergo, angelus hic verè & proprie sit angelus, ergo ut alii septem, qui tuba canunt & plaga imminent, ita Aretas, Ribeus & alii. Puerant aliqui angelum hunc fusile Gabrielem, vel Raphaēlem: hos tamen Alcazar & alii portis inter angelos rubarum, ipsoe primores flantes in conspectu Dei vers. 2, referunt.

Porro ex hoc loco Apocal. & similibus colligunt viri docti, peculiarem esse angelum, qui sacerdotem celebrant aliis, eum iuver & dirigit, eius preces & hostias Deo offerat, sive est angelus fit custos celebantis, sive custos altaris & templi, ad hanc custodiā & sacrificiorum oblationem peculiariter à Deo deportatus. de quo legitimus in Prato spiritu, apud Iohannem Moschum cap. 4. Leonem Abbatem Dominica euenit in ecclesiā ad facta mysteria, videlicet angelum astarentem altari, ac ab eo audiunt: *Ex quo sancti carnes ob altare intulit, ego in ingeri iki altare inesse sum.* Sic in vita

Angelus
sacerdoti
quis
Prima es-
positio.

Quarta ge-
ne-

Angelus
prope-
tus
aliis
fa-
cerdoti re-
lebant.

In Apocalypsin. Cap. VIII. 157

vita 5. Chrysost. legimus milites ab Eudoxia ad A Chrysost. in templum missos, ab angelo pro fontibus vestibuli flante, & rhombiforme vibrante re-pulsos, re infelix dormum redilige. Sic Ado in Chron. stat. 6. sub annum 774. narrat Saxones velentes invadere ecclesiam à S. Bonifacio consecrata, à duobus inuenientibus angelis utique mite claritate & splendoris eam defendentibus, in fugam actos. Hic ergo angelus vel est cultus altaris, vel cultus sacerdotum, qui celebrant ostendunt & efficaciam altitatem; vel vice versa. Unde de eius genitio & oratione quotidie in Canone Missie, dicitur: *Supplices te rogamus omnipotens Deus, inde perferri per misericordias sancti angelorum tu in sublimo altare sum in confusione domino Mayellatu rite.* &c. ita D. Thom. q. p. q. 83. art. 4. ad 9. Simili modo Zacharia offert thymiamam, apparet angelus Domini (Gabriel) flans à dextris altaris incensus, atque: *No temetum Zacharia, quemnam exaudita est deprecatione tua: & vocor tuus Elaphobolus percuti sub illo, & vocato nomine eius Iohannes.* Luce 1. 1. 2. Sic angelus apparet Manue, eisque promittens filium Sampsonem, astiri oblationem Manue. Cumque ascenderet flamma altaris in celum angelus Dominus pariter in flamma ascendit Iudee. 1. v. 10. Sic angelus altitatis Gedeoni sacrificante, ac virga tangens viaticum elicit ignem de petra, qui viaticum incendit & consumptus Iudee. 6. ver. 1. Sic angelus altitatis Abrahæ volenti sacrificare Isaac, gladiumque eius continxit, ac pro Iaac substitutus arriet, Gen. 22. v. 1. Sic angelus ascendentis & descendentes in celo, quasi per eum preces Iacobis futurum in celum ferentes, & dona in celo interram ad eum deferentes, apparuerunt Iacob, adeoque locum Deo dedicarunt, ut vocatus sit Bethel, id est, domus Dei, Gen. 28. ver. 1. Sic angelus apparet Davidi in area Areana Iebusi, hoc ipso locum templo ibidem in Salomonem subdicando designauit. Unde Daniel missu Gad Propheta in eodem altare exire, & holocausta & pacifica obtulit, itaque plagam pestilentialis frustis & cohibus, 2. Reg. 24. ver. 1. 6. & sequ. Sic angelus altitatis & apparuit celebrantibus S. Basilio, S. Chrysostomo, S. Gregorio & aliis pluribus. Referit P. Ludovicus de Ponte in vita P. Balduinatis Aluaces cap. 6. quippe celebranti altare & apparete solitum angelum, qui cum dirigere, eisque necessitates eorum pro quibus celebraturus erat, panderet & fuggeret, ut easdem Domino commendantur. Angelorum enim proprium munus est duplex: prius, Deum lundare & bonoere. summus autem honor Dei est sacrificium; illi ergo cooperantur angelii. Posteriori, curare hominum salutem, hac autem salutis maximè curatur per sacrificia, quibus hominibus à Deo gravis impetratur. Illa ergo Deo offerant angelii, ut gratiam eius hominibus concilient & impetrant. Quocies sacerdos duas celebrat, meminisse sibi altare angelum, eumque veneretur & invoceret, ut se dirigit, illuminet, accendat ad dignè sacrificandum. Huc facit quod in virtute Sanctorum legimus, angelos nonnullos imitans. S. Euchariam, nimirum Marco monacho, teste Sozona lib. 9. cap. 19. & Palladio in Laniacu cap. 20. S. Bonaventura, S. Bezzantina, ut habetur in vita S. Elizarii cap. 17. Onuphrio quoque Dominicano singularis angelis Domini S. Synaxi diuinarius deferuntur, ita habetur in Vita Patrum, nostrum S. Stanislau Kolkam ex angelorum manibus, affinitate S. Barbara, sumptuile

S. Euchariam, indeque visitatum à B. Virgine, ab incorporei morbo miraculose curatum convaluisse, habet etiam vita. Dicat ergo sacerdos dum celebrat, dicne affinitates & communiones cum Davide psal. 137. 2. In confusione angelorum psalmus 119. Audit S. Ephrem tractat Virginitatem eius, quod sicut orationis tempore vel calix angelusque contente ut oratio mea sit famula, ac pura & immaculata, & irreprobusibilis, ut, cum idem purissima sacerdos valorem porta celestis, gaudenter dulce ei apertiorior, ut ipsam cernentes angelis & Archangeli cum illi leviter illuc occurvant, & eorum familiis angelis excelsum thronum immaculatum Dei ipsum offerant. Sic ergo semper oratione hora est illa Deo consueta ut Cherubim & Seraphim.

Singulare est quod Damaseen, ora. *De isto qui eum sibi dormitor, scribit S. Gregorius I. Ponit, cùm sacrū operarietur, cedisse ac dominum angelum faciens sibi manus suam habens.* Neo id mirum, nam ut S. Ildefonitus Tolet. de Viris illustr. S. Gregorius ita cunctorum meritorum claruit perfectissime sublimus, ut exclusi omnium virorum dignitatem comparatione nihil nisi simile deministrari antiquis. *Vix enim sancti patres Antonius, et agnitus Cyprinus sapientia Augustinum.*

Ahare quod? Ante alia.] Thymiamatis, super quo incensum adolebat votum Deo residente in Sancto familiorum, cui hoc altare in Sancto obiectum, planaque vicinum erat, Exodi 30. 1.

Per altare hoc Primal. Beda, Anthonius & alii accipiunt Ecclesiam, sive fideles ipsos, in quibus haec incensa, id est, orationes, offeruntur per Dominum nostrum Iesum Christum. Thymabulum antenem est Christi humanitas charitate ardente, ait S. Augustinus, p. 9. de Tempore, unde Deo grata & exaudita fuit hec eius thymianario, & interpellatio. Hoc est quod subditum:

Et afferunt fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manus angelis errant Deo.] Vir ergo sanctitate perflans est altare thymiamatis: quia per caelestium contemplationis terrae despiciunt, Dei que fanda desideria & preces in ate cordis sui adoleat: quia ex eis evoluti instar altaris lapidetus & quadratus, id est, fixus & immobilis inter prosperitate & adversitate habet cornua sue pomella speciosissima, scilicet prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam: offertur in eo manu & vesperi thymiana simul, id est, eodem tempore que in altari holocaustorum offerebatur agnus, fui iuge sacrificium; quia caritas & oratio, siue contemplatio, iungi debet mortificatione.

Verum pro responsive adverte, S. Iohannem hic passum alludens ad vetus tabernaculum & templum (eius enim tempore Christiani nebulum habebant templo qualis annis, sed oratoria) ut patet c. 6. v. 9. & c. 7. v. 14. et seq. Locus enim Beatorum in celo optime representatur per templum; tum quia templum erat Deo sacram Dei: quia thronus: tum quia erat angulus: simum, difusum & pulcherrimum, ita ut esset orbis miraculum quia erat locus sacerdotum, qui erant sancti & Christi Dei: pariter enim in celo Beatum sunt sacerdotes Dei, ut dixi cap. 1. ro. unde

Nora Primus. Dux fuerit praecepit veteris templi partes, scilicet Sanctorum, & Sancti sacerdotum, velo interiecto dasil. In Sancto etiam altare hoc thymiamatis obrensum & oppositum Sancto sanctorum, habens à dextris candelabrum sursum septuaginta, & finitiis vero mensum panum proponit.

Vers. 4.
Vir sanctus
est altare
thymiamatis.

Templi Sa-
lomonis de-
scriptio.

positionis. In Sancto Landorum autem erat area cum propitiatorio & Cherubim, qui suis aliis immunitatis quasi thronum exhibebant Deo iis insidente.

Significatio. Nota Secundū. Allegor. Sanctum Landorum significabat celum empyreum Dei, & gloriose eas diuinitatis, in quo Deus est, & apparet angelis & beatis in sua gloria & beatitudine, ac quasi in thono maiestatis suæ. Itaque arca facta ex lignis seini impetrabilibus, significabat corpus Christi non iam corruptibile & mortale, sed incorruptibile & gloriosum post resurrectionem. Propitiatorium quod erat supra arcam ex pure nuto, significabat thronum diuinitatis, humanitati Christi (quam representabat propitiatorium) quasi insidentis & praesidentis, cui altare vadique & ministrant Cherubim omnesque angeli.

allegoria. Nota Tertiò. Sanctum significabat Ecclesiam hominum iustorum, quæ in hac vita Deo seruit, & ad Deum tendit: item illa quæ in ea sunt. Itaque altare thymiamatis quod erat in Sancto, significabat locum precum, gratiarum actionis & laudi, quatenus ea super Christo quasi altari, & per Christum, eisque passionem & mortem Deo offeruntur. Mense panum propitiatorio significabat nunc Sacramentum Eucharistie, nam opera caritatis & misericordiz: candelabrum, lucem & fulgorem doctrinæ Christiana.

Nota Quartæ. Christus sua passione & morte scidit velum intermedium diuini Sanctum Landorum à Sancto: quia fons sua Sanctum Landorum, id est, cunctum hominibus patefecit. Hebrei 9. 12. Vult ergo dicere hic S. Iohannes, quod anima Sanctorum, quæ in hac vita quasi sacerdotes spiritales versabatur, Deoque sericebant in Sancto, id est, in Ecclesia, per preces & laudes ac puram plenaria vitam; insieme & in celo eidem defervant in Sancto quasi perpetui regales sacerdotes, illique perpetuum thymiamata orationum & laudum offrant. In Sancto inquam, non terra, sed celo, ubi iam per Clarum diffusio emoti velo, altare hoc thymiamatis (in quo degunt animæ Sanctorum), vii dictum est cap. 6. ver. 9, ac seruimus Deo die ac nocte, vii dictum est cap. 7. v. 15.) coniunctum est arcæ, propitiatorio & Sancto Landorum, id est, throno Dei: adeo ut in exercitu virtutis sit locus Sancti & Sancti Landorum; ac animæ beatae ex suo Sancto, & sue felicitatis loco, in templo caelesti ingredi intueretur Deum in Sancto Landorum, seu in celo suæ diuinitatis extensente. Vide ea quæ dixi Exodi 26. v. 27. & 40. Animæ ergo beatae dicuntur eis sub altari, qui altare hoc erat in Sancto quod propriè erat locus sacerdotum, quales fuerint animæ in celo; sicut Sanctam Landorum propriè erat locus & thronus filius Dei: unde in illud filios ingrediebarunt summus pontifex, idque semel tantum in anno. Pontifex autem repräsentabat Christum, non Sanctos.

Nota Quintæ. quod dicitur: *Et daret de orationibus sanctis tenuis est, q.d. Ut in suum thibulum, et leges ignem coniceret thymiamam confectum ex variis orationibus & desideriis Sanctorum, perentium eueri regnum peccati, impoliisque punijs; ut illud deinde imponeret ipsi altari thymiamatis, obique illud Deo per suffumum adoleret & offerret. Non enim hic fuit aliud incensum vel thymiam, qualem orationes Sanctorum. Aduerte, Graeca habent nisi mentitur, quod Beza veritatem transmisit refutando prepositionem eis.*

A. Sed perperam: nil enim aliud cum orationibus, sed nudas & solas orationes Sanctorum Deo obrutis hic angelus. Quocirca melius Noster, quin & Erasmus & Vatabulus vertunt, *de orationibus Sanctorum*, et enim hebraicus. Nam Hebrei dicunt *et ab aliis orationibus hebrei intercesserunt*, id est, obrutis de orationibus, prepositio enim in me apud Hebreos est index & nota ablative, quem ac apud Latinos de. Volunt idipsum eodem casu Graeco exprimitur S. Iohannes: sed quis Graeci prepositionem non habent, quæ significans de vel ex, aperte cum ablative vel dativo confruuntur, hinc exemplum omittit, tamque subaudire, *et scilicet posuit nomen orationis, ac id est, orationibus.* B. Porro angelii offerunt Deo preces hominum, quorum quasi clientum suorum, ipsi custodes, patrones & advocati sunt: non ut Deo illas manifestent, cum nihil ipsum latet, sed ut ipsi pro iis simul Deum depescantur, itaque eas efficaces reddant, quo siar ut opacum fortiorum effectum, & impetrant illud quod postulant.

Nota Sexta. S. Iohannes videt in celo altare, incensum, bapticarionem, hymnos, adorationem, Agnum occidit in sacerdoti, sacrificij: tuta his Christi passio, mores & sacrificium cruentum hisce omnibus adumbeatum, virtute & merito permanet, subquo aspectu iugiter provocat Deum ad miserationem hominibus: tum quia re ipsa & actu, quod hoftiam idipsum permanet in sacrificio Eucharistie, in quo quotidie, ut sicut S. Andreas, Christum quasi Agnum Deo immolamus, ita ut post immolationem Agnus semper superius integer & viuis.

Quocirca Christus ipse iam in celo gloriatus, subinde vius est in terris sacrificium hoc suum iterare & peragere. Audi memorabile quod narrat Naucleus ad annum Domini 10 o 11. Ferunt de Henrico bnc, quid imperi pess primam nobis intercedens Urbanus futurus fuero in Ecclesia S. Mariae Majori manere: coniugio autem sensu quidam foliarium eraret, natus fuo filius Christi pontificatus induatur deinceps Missam celebraturusque sequiturur S. Laurentium, & loco subiacientem Vincentium pess his Virgo Deigenitrix cum multitudine virginum & angelorum mundorum lobas. Baptisia cum Patriarchi & Propheta: pess has Petrum & Iohannem cum ceteris Apostolis & Evangelista: S. Stephano cum Martyribus, S. Martinu cum confessoribus. Angelii inscribunt extremitates. Subcepimus Deum miserationem. & domum canaverae, Dextera tua plena est uictima, omnes Clericis & B. Virginem mitratus, extendentes digerunt in Henricum. Pess Evangelium indutissimis angelis librum desiguntur a Christo presentem aut B. Marie, & pess eam omnibus per ordinem deservant. Demus ueracitatem B. Virginis angelorum per rigore librum erici Henricus ad scindendum duxit. Præbæti pacis osculum, cuius modi virginis placet; & cion pro nimis gaudi & raptus resurso ad plenum intendere argenti ipsius in nervis tangens duxit. Hoc tuber signum dilectionis Dei proper tuam ecclesiastica & uirginis, & exinde usque ad mortem cladicibus ex qua euenit eternam est Henricus claudit.

Alterum haec fermè geminum. B. Gndrico contigit, qui duodecimo à Virginis partu faculo solitaria vita in Anglia secessit, prædigiorum mirus opifex, & alterum illorum temporum Thaumaturgus audiret, à B. Thoma Cantuariensi cultus vincit, euque & exilium, & honoribem post sepulchrum restorationem, ac denique gloriosem pro

In Apocalypsin. Cap. VIII. 159

peo Ecclesia defensione mortem longę amē perniciavit. De hoc inter pleraque alia diuinitatis concessa beneficia , recenter & iustul Nicolaus Harpsfieldius Archidiaconus Cantuariensis , ad historiz Ecclesiastice Anglicane duodecimum seculum cap.40. Inter alia illud , quod idem Petrus Apollinius sacra Mysa mysteria , Ecclesia misere apud eum celebraverat : eisque confessione & exhortatione , quam exquisit Codicem de omnibus peccatis suis , que ad mortuorum remeare patet . ex ea subiecto fecit , andata , omnium delitorum gravissimam ferens . & sacrae sanctorum illis de altari Eucharistiam monstrans. Similiter nonnulla hoc seculo , atque aetate hoc anno 1611. in canonizatione nostrorum S. Ignatij & Xavieri coniuge Duci , qui recognoscerunt in libello hac de re ibidem edito. Sic Christus stupratus angelorum multitudine visitavit S. Dionysium Areopagitum in carcere , eique porticens S. Eucharistiam , animavit ad instans martyrium . Ita Hildiuinus in vita S. Diony. S. Honoratus quoque , quarta Ambianensem Episcopum , e Christi manu communicasse , indeque dicoce ab omni inquinamento carnis illatum primum sibi , habet Breuerianum Ambianense. Idem S. Catharina Senensis consigilie , habet vita eius scripta a Raymundo Capuano lib.1. cap.3.2.

Vers. 4.

Et aferunt. Iqd. Ad Deum peruenit, Deus accepit. & exaudiens orationes Sanctorum. Vnde huius exauditionis fructum & effectum subdit, dicens:

Vers. 5.

Et accepit angelus thuribulum (post fuscum & evaporationem thymiamatis , indeque simul ignis conflagrationem & incinerationem) & impetravit illud de igne altaris .] Perit de igne qui erat in aliis thuribulis , quibus in eodem altari Deo adolebat & cremabatur thymiana. Nec enim in ipso altari thymiamatis erat ignis : nam sacerdos incensurus thymiamam & thuribulum accipiebat ex altari holocaustorum , illaque imponens thymiana deferebat & imponebat thuribulum altari thymiamatis , in eoque illud adolebat , ve dixi Exodi 30. ver.7. &c.

Et misit in terram .] Non thuribulum , sed D ignem sive prenas thuribuli : idque ad hoc , ut eo quasi symbolo significaret , quod per orationes Sanctorum (hoc enim faciunt thymiana thuribuli) poscentium vindictam de impiis suisque persecutoribus , pectora charitatem Christi , qua fuos fideles & sanctos prosequentur , ignis vindicta , id est , tonitrua , fulgura & plaga sequentes septem angelorum & rubrum in impiis sine demissa. Nam ignis hic tonitrua & plaga defert ergo est vindicta. Ignis autem charitatis est symbolum , perinde ac altare significat Christum : charitas enim zelat Dei honorem , idque impiorum Dei hostium est vindicta. Quocirca apposuit Haymo: Thuribulum , inquit , significat corpus Christi , quod in passione multis plagiis quasi beneficis , vel cancellis instar thuribuli aperatum est. Et quis per Christi passioem nobis charitas & spiritus orationis datus ; hinc congrue in thuribulo ignis & incensa ponuntur.

Rursum , quia Christus sua vulnera Parti offendit pro Sanctis in terra laborantibus , siuque in eos charitatem ; indeque Pater ad panendum impios Sanctorum hostes exitavat ; hinc thuribulum de igne altaris implexus & mittens in terram . charitas enim quasi ignis hanc vindictam proceruauit ; hoc est , ignis charitatis Christi exiuit

à Deo , & in terram demisit ignem vindictae in impiis piorum persecutores & homicidas.

Potest orationes has Sanctorum vindictam , non veniam precari , pater Primò ; quia has orationes statim non venia , sed supplicia subsequuntur , felicit tonitrua , rubor & plaga. Secundò , quia cap.6.v.g. animis sub altari clamantes postulant vindictam : utique Domine nos iudicas . & nos vindicati sanguinem nostrum : Tertiò , quia cap.9. v. t.3. prodit haec vox ex cornibus altaris : Seine queritur angelus qui soluti gravia impiis includerunt supplicia. Quartò , quia audiuntur ad Ezech. 10.2. ubi angelus virus iuber alteri accipere praeuersus ignis ex altari , easque effundere in Ierusalem , ut eam vastet & comburat per Chaldaeos. Ait enim , *implo munera tuam prouta ignis , que sunt inter Cibernum , & effundere super cibarem , &c.* Vide ibi dicta , sicut enim ibi cap. 9. signatur prius fons Dei , ne in urbibus excido lardantur , ita hic cap. preced. prius signati sunt fons Dei , ne ab angelis plagarum sequentium effundebus tangantur. Ergo sicut ille ignis Ezechielis fuit vindicta & conflagrationis Ierusalem ; ita hic ignis eris vindicta & excidij orbis.

Contrarium sensit Alcazar , felicit haec orationes Sanctorum penituisse veniam , non vindictam. Hic enim est spiritus Sanctorum nosti testamenti , felicit amare inimicos , pro risque oratione.

C Angelus ergo , inquit , misit in terram ignem non vindictam , sed charitatis & religiosus , de quo ait Christus Luke 1.2. verf.49. *Ignem teni mutare in terram , quia licet haec fuis precibus non poterint impetrare Iudeorum rebellium & infidelium conuersionem , nec ab eis auertere supplicia septem rubarum : tamen mitigarunt iram & vindictam Dei , ac impetrarunt ut multi ex Iudeis , parvulis Stephanus , Ananias , Gamaliel , &c. ad Christianum conuertentur ; utique Deus supplicia septem rubarum non paues ad tertiam partem coactores , ut significatur cap. 1.1. verf. 1.3. cib dicuntur , *Dicimus pars secund. Voluunt enim Deus , ut Christianorum patientia , charitas , oratio & zelus ad perfectionis velut culmen perasceret , antequam plaga in perfidos Iudeos innimeretur , ebusque disperderet. Verum haec non Iudeos , nec penitentiam Ecclesiam , sed finem mundi , quando Deus placet plagas & omnes suppliciorum genus in impiis , spectant , ut multorū iam dixi & docui.**

Nota. Haec omnia fuerant visio imaginaria , Iohanni exhibita ad significandum ea quae dixi. Nam in celo non est altare thymiamatis , nec thuribulum , nec ignis. De igne tamen credibile est quod in fine mundi angelus realiter ignem in terram demittere , quasi indicium & initium plagarum sequentium , vide sequitur:

E *Et facta sunt temeraria.] Hec omnia praemissa sunt calamitatem ingentium , quas Deus in fine mundi in impios innemitteret. Vnde runc ante illas temera praemissa crebria tonitrua , fulmina & terra motus , uti prædictit Christus Luke 1.1. ita Ribeira & ali. Alter Alcazar , qui ad suam explicationem apposuit & consequenter cenderet , hic per tonitrua , fulgura & terra motus significari admirabiliter primitive Ecclesiam prædicacionem , cum fanctionibus splendore & verbī efficacitate coniunctam , & magnam vita mutationem (hanc enim repræsentat terra motus) in eorum animabas , qui celestis illi prædicationi se subiungant.*

6. Et septem angelū, qui habebant A septem tubas præparauerunt se ut tuba canerent.

7. Et primus angelus tuba cecinīt, & facta est grande, & ignis, multa in sanguine, & milium est in terram, & tertia pars terrenæ combusta est, & tertia pars arborum concremata est, & omne haenum viride combutum est.

Vers. 6. *Præparauerunt se, accipiendo tubas suas, cäque osti admodum, ut tuba caneret.]*

Vers. 7. *Ei primus angelus tuba cecinīt, & facta est grande, & ignis, multa in sanguine,] vi mōta est neutrum plurale i vnde tam ad grandinem, quam ad ignem referunt, ut patet ex Graeco μαρτυρισμόν.*

Quisam sp̄tem angelū, tuba & plaga? Roma sensu. Quisam sunt, quinam sunt hi septem angelī, & quinam eorum tuba ac plaga, præficiunt prima hec? Prīmū, Alcazar iusta dicta verba, per hanc plagam accipit sanam immundam Iudeis tempore exordij per Titum. Solent enim tenetæ quaque ferentes, fruges & fructus grandine decuri, exuri igne, & sanguine pueratæ i vnde sequitur famæ. Vide pīl. 1. v. 4. ref. 32. Sanguis noctis crudelitatem famis, quis tanta fuit, ut mater filium propter coquett & voraret, teste Iosepho. Verum hoc mythica & aenigmatica, ac potius accommodata sunt, quam literala.

Secunda. Secundū, Lycan. & Auseol. per hos septem angelos, accipiunt quatuor celebres heresiarchas, sc̄ tres principes qui eorum heresec seculi, valde Ecclesiasticis turbantibz sub tempora Constantini & Iuliani Apostolorum, quem ipsi putant notari per silentium verbi. Heresiarchæ fuerunt Arius, Macedonius, Eusebius & Pelagius, contra quos (scilicet contra tres primos, non contra Pelagium) congregata fuere prima quatuor Concilia ecclesiastica, scilicet Nicenum, Confentiopolitanum, Episcopinum & Chalcedonense. Primus ergo angelus est Arius, quem fuisse & promovit Valens Imper. Antonianus: hic tuba sue heres & perfectionis informavit, indeque facta est grande animositas & schismatis inter Episcopos, ac ignis & malorum & zeli; que milia sunt sanguine: quia vloge ad mortem & martyrii in Catholicos desauierunt. vnde tertia pars terra, id est, infidelium communiam & populi simpliciti, ac tertia pars arborum, id est, Episcoporum, igne arrantissimi afflata, prostrata & combusta est. Tunc etiam humum viride, id est, noua gens prodicens & quasi ensantes, Goti scilicet, petentes à Valente Imp. Episcopos Christianos, qui se doceant, baptizacient, facientque Christianos, submissis à Valente Episcopis Ariani, pro Catholicis facti sunt Ariani.

Tertia. Anberns, Haymo, Richar. Pannon & Viegas, per septem angelos sive nuncios, accipiunt septem diversas concionatorum Catholicorum hodie in Ecclesia ordines, qui variis temporibus sua prædicationis tuba oreb̄ informaverunt. Sed quia eis Iudai & Gentiles infideles resiliuntur, ac contra Ecclesiam pugnantur, hinc varie plaga eis à Deo immulc & infliguntur suminde etiam tumultus ac seditiones exorti sunt, que hic per terrenæ motus, vt plaga per grandinem, ignem & sanguinem significantur. Primus ergo angelus significat primum concionatorum ordinem, juxta Apostolos, Grande & ignis multa sanguine signifi-

cant iram Dei in infideles, eorumque æternam damnationem, ita Haymo, Ambros. Ansbert. Infideles enim & impia hic vocantur terra, quia terreni sunt, & arboris, quia omni vento agitantur, & formam, quia omnis gloria mundi instar fusi euaneantur. Rursum, Pannon. per grandinem & ignem cum sanguine, accipit iram & furorem non Dei, sed Genitium & infidelium contra Apostolos & Ecclesiam; ex qua tertia pars terra, & arborum, id est, multi fidèles tan piceis, quatenus magnates & primores, à fide defecerunt.

Venimus dicto cum Irenæus lib. 4.c. 10. & Laetan. Quidam lib. 7.c. 15. Atrea & Ribera, hanc umnia ad litteram ut sonant esse accipienda. Hec enim signa & ha- plagiæ literaliter praeteurrunt, sicutem inchoat, id est, inchoant & fieri incipiunt ante iudicium & ante Apocalypsim (continentur enim leprosum sanguillo, cuius refugatio & explicatio præstis refugationem & explicacionem libri signari, qui continetur futura sub Antichristi & deinceps vloge ad iudicium & finem mundi, idque ad hoc, ut Deus per haec plagiæ terræ & puniat impios infideles persecutores. Et hoc est quod prædicti Christus Lucas 21.v. 11. Terræ vloge de celo & signa magna erunt. Illa enim signa quia Christus pacis & generationis complexus est, S. Iohannes hic particula- tim ex ordine explicat & enarrat,

Cul. vbi sic inter cetera canit: *terram vloge & deserto & sanguinem & furem perennabimur humi- nob; acne ne planeti per grandinem, ignem, sanguinem, &c. Et Sapiens Sapient. 5.v. 18. Arme- bu creaturam ad ultimum inimicorum, & pugnabu cum eo eritis terrarum contra infideles. Ad litteram ergo grande & ignis sunt fulmina & exhalationes ignitæ, ac lapides grandinæ. Hinc miscebitur sanguis sive pluvia sanguinaria. hinc enim sapientis acciditæ narrat Plinius lib. 1.c. 6.*

Porrò pluia sanguinis semper celestis ira fuit indicium, & infantis vindictæ præmunicium, vni hie est: nam prolestitus & cretum tertiæ pars genitium & arborum, Rursum, sanguine pu- niuentur impiorum excedentes, quibus piorum & Martyrum sanguinem effuderuntur, ut patet cap. 16. ver. 6. Alludit ad septimam plagam Ægypti, de qua dicitur Exodi 9.ver. 14. *et ignis misia parcer ferentibus.* vide ibi dicta. Simili modo re- nubet plaga quartæ respondent & alludunt ad plagam nonam Ægypti, que pariter fuit densissimata tenebrarum. Et plaga quinta locutum cap. 9.ver. 3, responsum plaga octaua Ægypti, que pariter fuit locutarium, Exodi 10.v. 4. Et plaga tertiæ aquarum amazatur & impotabilium, responsum prime plagi Ægypti, que fuit eocne- aquarum Ægypti in sanguinem, Exodi 7.v. 17. Illæ enim plagi Ægyptiacæ fuerunt typæ & præludium harum vñmarum rotis orbis, ut docet & auctor S. Irenæus lib. 4. cap. 50. & Laetan. lib. 7.cap. 15.

Et mōta est, totum hac aggregatum, scilicet grande & ignis & sanguinis inter se commixta, ita ut facerent quasi vnum quoddam compositum, in terram.]

Et tertia pars terra combusita est.] Tertiæ hanc partem terra, arborum & genitium accipe non coniunctum, & simul ac continuo edens loco; sed milium & sparsum, scilicet ut aliquæ in Hispania, alia in Italia, alia alii locis & provinciis combusita

In Apocalypsin. Cap. VIII. 161

combusta & vastata sunt, scidere illa & illis incis, in quibus erant pessimi incole, & maxi periculatores fidelium, (hac enim illorum sive plaga, non fideliis & iustorum;) ita nimicrum ut omnipotens computatis quia ipsarum vastata sunt, tertia pars terce, arborum & getminum, quae io ideo est beatae crux, hac prima plaga & strage diffundatur & comburatur.

Potius tertiam tamum partem percussit grandio, non vero totum & omnia: quia noluit Deus haec prima plaga diffundere terram, & homines eius incolas; sed per eam colligare eos, & admonire ut peniteant, itaque certas plagas iam paratas euadant, quid si tanta plaga moniti despiciunt & penitentia non sint, recurrat eis sex atrociores plagas, quas secundum maiores & maiores per sex angelos sequentur, et ceterabit de producer.

Et manu fumum viside.] Omnis herba, congerme herbelorum & vitescens: hoc enim significat Graecum κίνησις, ut patet Marci 4. vers. 18. Terra, inquit, fructificat primum herbas (græcè γῆραν) deinde frumenta, deinde plenum frumentum in fructu. Alludit enim ad festam Egypti plagam, de qua dicitur Exodi 9. 3. *Cumque herbas agri percussis grande.* Et vers. 31. *Lixum ergo & heredes leonis est, & quod heredes est voces, &c. tristis voces & far non sunt lofa, quia feruntur auro.* Vbi Nota, maiorem fore hanc Apocalypticos stragem, cum quia in ea non excipiunt triticum aut far, tum quia in ea additur, etiam tertiam arborum partem hac grandine sufficie prostrat. Herba ergo vocatur frumentum metuente; quia per banc plagam exaruit, factaque est frumentum. Sicur est conuento virga Moysi vesta iam in columbum, vocatur tamen virga, quia fuerat virga, Exodi 7. 14. cum dicitur: *Decorata virga Aarons virga erat, id est, septem Aaronis ex virga eius productus, decorans serpentem Magorum, ex eorum virginis productus.*

8. Et secundus angelus tuba cecinit: & tamquam mons magnus igne ardens milius est in mari, & facta est tertia pars maris sanguis,

9. Et mortua est tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari, & tertia pars nauium interlit.

Secundus in-
gredi & pla-
ga que
prima ex-
positio.

Primo, Alcazar per hanc plagam accipit bellum quod Titus insulæ Iudei, quo eos perdidit & consumpsit: sanguis enim significat Iudeorum necesse & stragem: *tertia pars mari* significat, magnam partem Imperii Romanii in eo bello Iudeorum sanguine esse conficeram, ita tamen, ut multi ex eis fugiæ necesse euerint. Vnde mortua est tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari, id est, hominem nautigantium, puti Iudeorum, non pilicium. Nam habent animas in mari, dicuntur nautigantes; quia animam, id est, vitam, credunt & conseruentur mari cum magno periculo, ita illud Sapient. 14. vers. 5. *Exiguus ligatus credens homines animam suam.* Pilicium enim sicut filii aquæ. Nautigantes vero sunt filii teræ, qui habent animas in mari; quia per mare distinguntur causa lucis, cuius Iudei sunt australini. Ergo nautigantes per eucatharinæ vocantur Iudei, quia incolores & luciones conuenienter cum dicitur, *Et terra pars nauium inter-*

rra, naves intelligentes ipsorum Iudeorum vices oppida: in bello, cruce & excidio Tini faciliter pars vices Iudei interit. Nauim enim ciuitatis esse symbolum, patet ex Ezech. 27. & ex Poetarum allegoriosis.

Secundus, Aureolus: Hie, ait, secundus angelus fuit Macedonius heresiarcha, qui docuit Spiritum sanctum esse creaturam & seruum Filij, contra quem congregata fuit secunda Synodus generalis Constantiopolitana. Tunc ergo mons magnus ardens, id est, grandis & tumens hereticis multa est in mari, id est, in Ecclesiast., quæ dicitur mare, propter aquas baptismi, & propter multitudinem gentium omnino quas continet. Haec facta est sanguis, quia à Macedonio deturpata, & sanguine, id est, hereti, infecta est: atque tertia pars pilicium, id est, fideliū, per hereticum mortua est; ac naues interierunt, quia plures Epicopi qui alios ferre & gubernare, ac ad fidem fidationem fidei & salutis dirigere debebant quasi naues & nauideri, facti sunt Macedoniani, ita quod fecom traxerunt & demerterunt in abyssum. Quibus adde, ob hereticum de Spiritu sancto, scilicet quid Spiritus sanctus non procedat à Filio, sed tantum à Pare, Greci schismate à Latinis diuinit, igne & sanguine punie sunt, præterim cum Constantiopolis vi capta, & cum Imperio Orientali cœteria est à Mahometate Turecum rege, ipso feste Spiritus sancti, putata in Pentecoste anno Domini 1453, tunc enim mons magnus igne ardens, id est, ingens exercitus Turcarum furore ardens, missas est in mare, id est, in Graciam & Constantiopolim adiacentem mari, post Bosphorus: ac terce, id est, magna pars incolarum sanguis effusus est; quin & Constantinus Palæologus Imper. & ipse matrona Helena (uti & primus Constantinus vobis & Imperij conditor) genitus, capite truncatus, regni simili & vite, ac Orientis pariter Imperij finem fecit.

Tertio, Viegas & alij citati in plaga prima Temis vers. 7. Secundus angelos, inquit, est secundus concionatorum ordo, tempore decem perficiendum sub decem implo, in primis Ecclesia, Mois magnus est diabolus superbus & ardens iniuria, qui per tyrannos quasi mons obrutus voluit mare, id est, Ecclesiast., quæ tunc facta est sanguinea, ob crebra martyria. Tunc multi pilices, id est, fideles, in mari & naues, id est, Pezalari virtute magni, qui alios ad portum salvus vectate debebant, per metu fecere fidet nautram. Pezalari enim reddi vocantur naves, atque ac currus. Vnde illud Eliaci ad Eliam, dum tapetur in celum: *Pater mihi, curruj fratrl & arius eius.* 4. Reg. 2.

Quarto, planimatum & simplicissimum: Rubra per montem igneum accipit ingemum globum ardentem & igneum, quem mittet angelus in mare, itaque afflbit & comburatur tanta naues quam pilices, putat tertiā nauium & pilicium partem. Non enim homines nautigantes, sed pilices sunt creaturæ & animalia quæ habent animas in mari: græcè enim est, τρίτη οἰκάνων τοῦ ωκεανοῦ ἡ καρπάτης ἢ τὸ δασὺν ταῦτα Ιάζαι, id est, mortua est tertia pars creaturæ in mari habentium animas, quod propriæ pilicibus conuenit. Atque hoc est quod canit Sybilla:

*Ei stupidi mortales in aqua pilicet,
Ne fulcatu aqua ut pendere nauis omittat.*

O 3 Montem

Secunda.

Quarta gen-
tina.

Montem hunc in terra, & terrum fore innata A
Alcazar; vi feliciter significet ingentes seip. per-
turbationes, iusta illud psal. 45. vers. 3. *Duo turbabunt terra, & transversus montes in cor maris.*
Mons ergo hic infat. *Atque successus ab angelis,*
atdebit & combutetur, ac minetur in mare, si quoque igit& ardore occides pilos, & aquas ma-
ris vertet in sanguinem, non tam naturali sua vi,
quam supernaturali Dei inopere virtute &
potentia. Verius tamen videtur hanc monstrositatem forte aeris, putat exhalationes malas &
magras collectas, que in eos videbuntur esse
mores igneum: tam quia dicit, *Tamquam pars magna:* vox enim tamquam innuit non forte ve-
rum montem, sed mons similitudinem: tam
quia plaga haec celestes sunt, & a celo per ange-
los euocantur, ac deplorant in terram tamquam
tela a Deo a celo in impiorum vibrata. Erit ergo hic
mons ardens, ingens malis pinguis materie in
aere concreta & accensa, que infat mons ar-
dens ruet in mare: quo *huc ut tercia pars ma-*
ris vertatur in sanguinem, & tercia pars pectus
moriaur, & tercia pars nascitur in terrae. Veri-
famile est hanc maliam primò in sublimi, & in
initio lapidi, inflat montis ardentes coniunctim
apparitus oculis hominum: deinde in pro-
gressu spargendam in variis partibus, ut variis lo-
cis mare inficiat. Similis fuit pluvia ignis ful-
phurci, qua Sodoma & Pentapolis conflagra-
uit, Genet. 19. Quare sic illa, ita & hic mons
ardens erit formidabilis, magnisque terrorum & paucorum hominibus inuenient, praesertim ubi
cereris & fertiles eius effectus, diamma, & fita-
get. Iam quoddam per hanc plagam tercia pars ma-
ris facta sit fagus, spectat tam ad stragam pi-
scium: hi enim extra suum elementum, putat ex-
tra aquam, in sanguine vivere nequeant: ruit
ad horrorem impiorum inuentandum, dum videbunt
& terram per plagam primam, & mare per hanc
plagam secundam cruentari, ut terra & mare vi-
deantur representare impiorum tum culpam,
praesertim hominidae & cedem. Martyrum, rum
postquam, dum suo cruento insunt tantam fove
impiorum occisionem, ut riuui sanguinis eorum
terram & mare cruentum, & eaque latenter quadam
superficie in sanguinem conuenture. Sic san-
guis significat in genere hostium stragam a Christo
etendam, Isaiae 63. vers. 1. & 3. *Quis est iste*
qui vena de Edom, rotulit vestibulum de Bebra? Et,
Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & re-
flexione tua sicut calcantium in torculari? calca-
to eos in furore meo, & aspergo est sanguis ro-
rum super vestimenta mea, & omnia indumen-
ta mea sequuntur. Et psalm. 109. vers. 7. *De tor-*
rente in os bibes, proprieza exaltabis caput. Psal.
17. vers. 11. *Larabunt illam cum videris vindi-*
dam: manus tuas laudabunt in sanguine peccatoris.
Potius sanguis anima & vita est symbolum. Unde de grauiter laetio & emoriens ait Poeta:
Purpuram omni id animam, id est, vomit san-
guinem, in quo quasi vehiculo residerat vita &
anima. Quin & prius Philosophi nonnulli, re-
fite Arisitor. lib. 1. de Anima, censuerunt sanguinem
esse ipsissimum animalis animam. Quocie-
ta per effusionem tanci sanguinis, significatur
moltatum animarum & vitarum profusio, &
multorum hominum intermixtio. Hoc est quod ait
Ezechiel cap. 33. vers. 22. Indicabo eam pele &
sanguine.

10. Et tertius angelus tuba cecinisse: &
eccecidit de celo stella magna, ardens tam-
quam facula, & cecidit in tertiam partem
fluminis, & in fontes aquarum:

11. Ex nomine stellæ dicatur Absinthium:
& facta est tercia pars aquarum in absin-
thium: & multi hominum mortui sunt de
aquis, quia amara facte sunt.

Primum, Alcazar per tertiam hanc plagam accelerat pestem, qui Deus Iudeos puniri: post faciem enim in oblatione Hierolymus toleraram, de morte secuta & grastata in eos est pestis, teste Josephi lib. 1. belli cap. 17. & Euseb. lib. 2. cap. 6. & lib. 3. c. 4. Est etenchesis: per aquas enim amarae significatur pestis, veluti si aqua veneno forent penitus imbuta. Porro sed excede de celo stella magna, non significat stellam verè ac propriè è celo delaplano, sed eius influxum sine influentiam, qua pestem creauit.

Secundo, Aureol. & Lyras. stella cadens de **Seconda**
celo, inquit, est Pelagius monachus & heresiarcha, qui aquas grazie & baptismi fecit amaras. Docuit enim, sine gratia, per solas orationes vites nos posse recte vivere & saluari. Rursum, aqua baptismi non prodigie infinitus, & vixpe sine peccato originali (hoc enim ipso negabat, affectus hominem nasci in partu naturalibus) natus: id est multis ei credentibus haec aqua facta fuot infidele, amara, immo mortifer. Verum minus recte: nam per angelum quartum qui sequitur, accipiunt ipso Euthychem, qui Pelagio fuit prior & antiquior.

Tertio, Viegas: Tertius, inquit, angelus est ter-
tius praedicatorum ordo, coi Acrius & hereticis
restiterunt: sicut secundo angelus restiterunt Im-
peratores & tyranni. Stilla magna & ardens sunt
ipsi heresiarcha, hi ergo sunt absinthium, quia
amaritatis & mortifici: occidunt enim animas. Hac stilla cecidit in fontes, id est, in S. Scriptura-
e & in fluminis, id est, in scriptis & libros SS. D
Patrum: hec enim depravant hereticis, ea vel cor-
tumpendo, vel detorquentendo & peruerso expli-
cando. Sed facta absinthium, licet amarum, oculos
aedit: ita hereticis studiam & scientiam Ecclesie
aeruerunt, alii Arias.

Quarto & propriè: stella haec erit non exele-
fita, sed aerea, putat cometa, stella eadens, aut si-
mili meteoron: qui ex celo eadet, subquo eafu
diffiliens, commissaria diuidetur in multas faculas
sue exhalationes, que in variis fontes & fluminis
incidentes, eos inficiunt. Vocatur Absinthium: qui
amaritatis aquas, idque in ponam scelerata
voluptrias, ac perfervit gula & capsulae impiorum,
ut qui bibent vina dulcissima & lapidissima
majisque ventre logurgitant, iam bibant ab-
sinthium, & eoque cruceiunt & enecentur.

Cecidit de celo stella magna.] Docent medie-
corus viriliter hominis ab aeris calidæ influ-
tu pendere, adeoque pestem aliis ex contagione,
aliis ex celo & aliorum influisu, aliis ex aeris in-
fectione oritur: quinam inquinatio ignorabique
mortbos & mores vocant federatiores.

Et mons sola dicatur Absinthium.] Ita & Sy-
rus; sed Alcazar verit, & mons stella dicatur
Absinthium: tercia pars aquarum facta est amara
facta absinthium. Videntur ergo, Absinthium ter-
tioris incaria irrepulisse, pro absinthium. Nam &
Syrus,

Tertius au-
geis & pla-
ga absinthij
qua
Prima sen-
tenta.

Terria.

Quatuor ge-
nus.

Vers. 10.

VERITATIS.

In Apocalypsin. Cap. VIII.

163

Syrus, zquæc Græcus, & Larinus, habet: *Et nomen eius dicitur illud Absinthium, per antonomasiam, quasi excellens & peramarum. Græcè ἄσθινθος in absinthio, q.d. ipsa absinthii amaritatem, ipsa amaritatem. Nota est amaritudo extrema herbae quæ vocatur absinthium, de qua Plinii libro 17. cap. 7. & Diocorides libro 3. cap. 15. Et Ovidius libro tertio de Poeto:*

Trifolia deformes parvum absinthium campi.

Terraque de fructu quam sit amara docet.

Quinceire dicitur: *Alienam ab aliis, id est, tangerem per antimbraciam, et quod nullum animal hanc herbam ob suam amaritatem attingat. Veteres Geococomici canderi affini vocabulo Apinthion, id est, impotabilis, vocauerunt, quod hanc nemo ob insignem amaritatem posse ebibere. Huc alluditur in hisce aquis, quæ ob absinthium factæ sunt apinthon, id est, impotabiles.*

Rursum, sicut absinthium oculos corporis excutit, ita hoc squarum absinthium oculos cordis hominibus in fine mundi ad punitentiam appetit, inquit Areteas. Ita locutus in quo S. Bernardus primum fui Ordine edificauit monasterium, vocatus Vallis absinthii, cum ob absinthium in egestate copiam, cum ob amaritudinem eorum qui in ea cedebant occisi a latronibus: erat enim vallis latronum. Sed S. Bernardus Vallen absinthii in Clarauallem, & nomine & reipæ communiauit.

Et modi bonum mortui sunt.] Hinc patet, amaritatem hanc fuisti excessum, ac proinde venenosam & lethiferam aliquo amaritatem moderata fana est, corporeum à patredine conferuat, ut patet in absinthio, id est, in cerealia vel vino absinthio. Italicum vox est, *Il vino amaro se sia care.* Denique axioma Medicorum est, *Omnis dulcia fames sunt amica: amara ergo amica.* Erat ergo amaritatem bee extrema, id eoque venenata qualis est in colocynthidis, de quibus meritè dicebat ille Elisei discipulus: *Mors in illa.* Sic & herba quæ dicitur absinthium tanquam est amaritudinis, visi distilletur, vel in magna quantitate sumatur, instar veneni sit. Itaque aque haec extrema amaritatem à stellæ affectæ & infelix ob fine mundi, mortisfere erant, ita ut ex eis bibentes (quæ enim potuvi vitati non potest) permultu emotioriantur. Nam videtur Galenus libro i. Epidem. comment.

Act. & agenda dant vel far- maturum vel morbum.

1. In processu: *Potest interdum officere mortuum universalem hastulæ aquæ infelix, quod quando membra predictum est in calidæ accidit.* Aqua enim venenata si ebibatur, quia liquida est & penetrans, statim ad hepatis & cor, quæ sunt partes vitales, peradit, eisque inficit & eneat, sive nivis vel calore, vel frigore, aut alia intemperie. Quocirca Aetioscenses libro 7. Politicorum cap. 1. ut viraliqua commodo & famo loco confluunt. Primum, inquit, item spectandus est. *Ad Orientem enim solem concursa urbes, & ad eas ventos qui inde perflant, salubriter sunt secundum loco, quæ sunt secundum Barcas sita: haenamque sunt ad libidina pertinet.* Et inferius: *Secundum est in aquârum salubritate rura: quibus enim plurimorum & frequentissimorum venient ad corpus, et pluviam important ad levitatem: aquarum amara & venenorum pertentia taliter habet naturam.* Quocirca in ciuitatibus quæ rellè sapient, distinguendus est aquarum usus, si non annis sunt pars, nec abundanter sit sarcum aquarum, et ait: *severissim aquæ ad ebiam & peccatum, nisi ad alium indigenatum depurante.* Ea nimis vir-

Avis est aquæ, aquæ ac aëris lugiter corpus ambientis, in modo in intima vel pons, vel inspiratione attracti, eisque penetrant & persuadentis, ut docet Cicero libro de Fato, ubi inter alia ait: *Aetheris tempe est celum, ex quo actiores etiam patentes Aries: erasum Thebu, itaque pinguis Thebam & valentes.*

12. Et quartus angelus tuba cecinic & percussa est tercia pars solis, & tercia pars lunæ, & tercia pars stellarum, ita ut obscuraret tercia pars eorum, & dici non luceat tercia pars, & noctis similiter.

B

Primo, Alcasas per hanc plagam obscurationis fidetur, accipit ignorantiam & execrationem quia Deus percutit Iudeos, quia mundi lucem, felicitatem Christum, apicite & recipere nonulerunt. Execrati ergo non viderunt solem, id est, non agnoverunt Deum trinum & unum in eum, id est, humanitatem Christi; nec stellas, id est, Apostolos, coramque Evangelicam doctrinam & fanum. Potro tercia pars sidicorum dicuntur obscurata, quia non planè ceci fuerunt. Manit enim in eis cognitio unius Dei, Mosis & Prophetarum, quin & videntur miracula Christi & Apostolorum, sed haec luc & cognitio eis in gratias peccatum, & maiorem execrationem ac damnationem efficit. Ex iis enim agnoscere poterant & debebant Christum, visuque salutis. Hoc est quod de eis ait Christus Iohann. 9. v. 4. *Si eis credidist, non habueritis peccatum.* Rurum cognitione deo tripliciter acquiruntur. Primo, per opera eius admirabiles, quæ sunt per eis potentiam, quæ attribuitur Patri: Secundo, per doctrinam, quæ attribuitur Filio: Tertiò, per internam illuminationem, quæ attribuitur Spiritui S. dico priora habuerunt Iudei, sed tertia eius defuit, id eoque dicitur eis obscurata tercia pars solis & fidetur.

Secundù, Aureolas & Lyramas per angelum hume accipiunt Emychetas & Nellorium heresiarchas. Ille enim in Christo posuit unam tantum naturam, conflatam ex deitate & humanitate; hic in eo posuit duas personas, unde negavit Christum hominem esse Deum, scilicet B. Virginem esse Deiparam. Ab his per haec percutiuntur tercia pars solis, id est, excellencia & dignitas Christi, illius enim vel persona, vel naturæ fuerunt iniurij: & lunæ, id est, Ecclesie: & stellarum, id est, Episcoporum, quos sua haeresi inficerunt, inter quos fuit Dioscorus Patriarcha Alexandrinus.

Tertiò, Viega per quartam hunc angelum Terria, accipit quartum concionatorum ordinem, qui contra quartæ Ecclesiæ hostes, putat hypocritas, tuba verbis Dei infonuerunt. Hypocrite enim transfigurantes se in angelos lucis, oculis noua falange dogmata propagaverunt, quæ silent Dei oracula. Ex quo tercia pars solis, lunæ & stellarum, id est, fiduciam, nobilium & ignobilium obscurata est.

Quarto, planissime Ribera haec ad literam, ver sonante, accipit verò enim in fine mundi obscurabitur sol, Luna & stellæ, ut audiuntur cap. 6. vers. 12. ita ut dies non luceat eorum tercia pars, id est, ut dies, aquæ ac noctis, tercia pars fiat obscuratio nocturna autem quid tercia temporis, post dies & noctis pars sol, luna & stellæ planè obscuraber-

Quartus angustus & plaga quæ prima fecunda.

tur, & duabus tanèrū reliquo tempore partibus lucebunt, ut aliqui imaginantur.

Alludit ad nonam plagam Egypti, quæ fuit densissimorum resebarum, de qua dicitur Exodi 10. v. 12. *Falsa sunt tenebre & horribiles in unius terra* &c. postribus diebus. Nemo vidi fratre suum, nec mosse se de loco in quo erat. Ait Sapiens. 17. v. 2. *P' inculus tenebrarum & longe natus compediti. Et ergo quidem null'a via poterat illa lucem fratre, neque fidelium limpida flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.* Vide ibi dicta.

13. Et vidi, & audiui vocem vnius aquilæ volantis per medium celi, dicens vocem magnam: *Vx, vx, vx* habitantibus in terra, de ceteris vocibus trium angelorum, qui erant tuba canituri.

Vers. 13. *Et vidi aquilam quæ sequitur & audiui.* [Syrus quadam addit: *Et vidi, inquit, & audiui aquilam vnam volantem in medio caede sanguinem habentem, dicente vocem magnam: Vx, vx, vx illi qui habitant super terram.*

Aquila in celo quæ? Prima expositio. Aquila, Alcazar censet hanc aquilam esse dominam Euangelicæ sapientiam (huius enim symbolum est aquila,) volat per medium celi, id est, Ecclesiæ: inclamat Iudæi ter vx, vt significet tres sequentes plagas trium angelorum, scilicet concupiscentias, iras & obduratezionem, indulgentias Iudæi, maiores & formidabiles fore quatuor iam recessus, scilicet fame, bello, peste & ignorantia.

Seconda. Secunda, Lyræ, Autoculus & Viegas putant hanc aquilam fullic ipsam S. Iohannem. Commodo enim & congrue posuit Deus imaginariam aquilam per vnum S. Iohannem ostendere, clamantem vocem magnam, vx, vx, vx, vt per illam significaret ipsammet Iohannem tres adhuc plaga predictio[n]es confecturum, aliquid ut bi denunciaturum, & hoc libto descripturne.

Tertia. Tertiæ, Abba loachim per aquilam hanc acceptipit S. Gregorium Magnum Pontificem, qui floruit anno Domini 596. & multa compulso mortalia ad correctionem populi Dei, io quibus (xp) exclamat instare vx id est, tempora amata & horrendas gratias Longobardorum, id estque finem mundi appropinquare.

Quarta generalia. Quartæ & genitio, Beda, Arcatus & Ticeius per aquilam, vel, vi multis Grati codices habeunt, angulum, accipiunt prædicatores, qui in fine mundi illi immenses plagas & extreamaque vindictis Dei manu, stridulique gladium denunciantur. Quocirca apellimus Ribet per aquilam hoc intelligere aliquem fanum & calcem Prophetam, quem Deus in fine mundi excitabit, ut hominibus roto orbe existentibus praenuntiet sequentes tres plagas, atque Antichristi aduentum immovere. Unde volbit per medium celum, id est, celeriter per medium terram discutere, ut prædictæ grauissime inflare impia supplicia, ni viram mortisque matent. Clamat ter vx, vt indicet quid tres plaga grauissime trium angelorum proxime sequentur, & incumbere impia. Denique, si quis per aquilam accipiat angelum, qui allumpta aquile forma volabit per orbem, hæcque ubique proclamabit, non repugnabo.

Tropotalis aquila fuit S. Paulus, ait S. Gregorius in illud S. Iohann. cap. 39. vers. 17. *Nunquid ad pra-*

cepit enim elevabit aquila, & in ardore papet medium suum? De his etiam ait Iohannes c. 40. 31. Qui ferunt in Domino misericordem fortitudinem, agunt penitus fieri aquila. Vide ibi dicta, quibus addi-

*Primo, aquile cornicem garris obfreretos conmemorat. Cornices enim aquilas irritant, sed aquile eas despicentes sursum euolant, ait Elian. lib. 1. c. 32. Ita doctores virtutem illulteris annulos & inviolos contentant, quoniam magis ab eis lacessuntur, eo scilicet se libرانe, & infra te volantes obfreretas cornicolas rident, diceentes: *Sela vñntre sequuntur.**

*Secundò, aquile fuit Attico in calore temperatum, illum oculis hebetentibus, vilum facit acutissimum, ait Elian. lib. 1. de Animal. c. 41. Ita sapientis correptio fusciora condita, docet voluptriarum sapientem, eoque ad frugem reuocat. *Blanda tu latet imperio,* ait Aufon. ad Theodos.*

Tertiò, aquila quadam in Septentrione oos in pelle vulpina soli exponit, calefacit & fons, ait Albertus Magnus: ita lapientis robori addit calliditatem.

*Quarto, aquila beneficis se cum penitus renouat: ita sapientes dicunt doctissimus illud Plautus: *Renovabis te aquila nascens mea.**

Quinto, Aquila Geoponicon lib. 1. scribit, ad stertendum grandissim periculum mulrum valete chalazitem lapidem, vel aquile alam destram in medio agro defixam: ita sapientes Dictrinæ ones suis concionibus & orationibus auertunt procellas ire Dei.

Sexto, in Imperatorum exercitis siebas ingens pyram, in cuius cacumine confidetur aquila, que infernit omnibus conflagrantibus, in celum euolat, ut animam Imperatoris in celum deferre videatur, ait Herodianus in Seuero, & Xiphil. in Augusto. Sic mundus instar pyram deflagravit soli sapientes quasi aquile in apice derident flamas, & se libranti in celum. Ita Maximilianus II. Imperator pro infido habuit aquilam in nubibus volantem.

*Septimæ, sic aquile feris capitis velectantur, vna tamen que Iouis dicitur, sola herba velectur, ait Elian. lib. 9. c. 40. Ita doctores religiosi Deo consecrati abundantie vacant, ut purius celestia contemplentur. *Puriorum enim mentium propriæ efficiuntur* ait Iohannes, Pelus. epist. 52.*

Octauo, Pythagoras dictabat se aquilam albam aduolantem liu excepisse, ex quo se dignum hominem factum, & multa sapientia mortalium caput sciuile afferebat, ait Elianus libro 4. capite 17. Tales fuit eratque in fine mundi, qui aquilatum, id est, calciflum doctorum, voces excepient.

Nondum aquila ex insperato subinde aduolans, destinatos gladio & neci eripit, ut Tilgaman, qui postea rex Babylonis creatus est: sic & Achæmenes Perse, à quo nobilis Achæmenidarum filius descendit, aquila fuit alumnus, ait Elian. lib. 1. de Animal. cap. 1. Si & Valerianus Lupercam imolandam lunoni ad ascendendo pelemt, aquila eripuit, cultrumque violenteriæ bucole iusta templum palcenti infast, inquit Antifitides libro 9. Ital. Ita celestes viri & præceos peccatores convertendo, eos à morte & gehenna liberant, sicutque eis quasi Deus ex machina, ut vulgo dicitur.

Nora hic Dei clementiam, qua licet ab hominibus graviter offensus, illaque iratus & indignans, miseri tamen Prophetas, qui eos ad peccatorum agnitione

agnitionem & penitentiam adducant, & cogatur eos penire.

Vx habuantur in terra.] Vx hominibus terra incolis. Myriacē, & tertiis & mundanis, qui corde & affectū habent in terra, unde eisdem proficiat alii sunt. *Sicut enim non est habitare terra, sed adiuva a quo pregeamus dicit quod adiuva sum & pregeamus sicut omnes patres mei.* Quamobrem & Abraham Hebrews, id est, apocrypha. & pregeamus transferitur memoratio, ait S. Hieron. in Ezech. 7. Et S. Ambro. lib. i. de Abraham c. 7. citans hunc

A locum, *Vx habuantur in terra explicatique subdit.* Non unigenites homines comprehendunt, qui tunc via huic cursum conficiunt. *Sunt enim & in terra positi, quorum caueratio in celo est;* sed eas quos tunc caueruntur angelos, ac secundū huic uicerit gratia. Ergo non habitatores, sed accolae summe terra homines. *Accola enim temporalis diuersioris genitū habitatores autem firmamentum a quo tunc fuligine subtiliter locare videntur, ubi habentur paraveri.* Itaque que est terra accolae, habitatores celo sunt qui antenhabuerunt terra possessor est mortis.

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Canit tuba quintus angelus, & stella ex densè celo aperit portum, discende prodeunt locustæ monstrose, similes equis, coronate, habentes capillos mulierum, & dentes leonum, & canas scorpionum, qua cum rege suo Abaddon cruciant homines per quinque mensas. Secundo, vers. 13, canit sextus angelus, & solvantur quatuor angeli ligati in Euphrate, qui colligunt maximum & terribilem exercitum, a quo casa est tertia pars hominum; & tamen hisce plagiæ ceteri impi à suis sceleribus non sunt analysi & acrifi, ut dicitur v. 10.

Ferf. 1. Et quintus angelus tuba eccepsit: & vidi stellam de celo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi.

2. *Et aperuit pectus abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ & obsecratus est sol & aëre de fumo putei.*

3. *Et de fumo putei exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ:*

4. *Et præcepimus illis ne laderent scenum terræ, neque omnime viride, neque omnem arborē, nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frōtib⁹ suis:* C

5. *Et datum est illis ne occiderent eos, sed ut cruciarent mensibus quinque: & ericiatus eorum, ut cruciatus scorpis cùm percuti hominem.*

6. *Et in diebus illis querent homines mortem, & non inuenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.*

7. *Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium: & super capita eorum tamquam corone similes auro: & facies eorum, tamquam facies hominum.*

8. *Et habebant capillos sicut capillos mulierum: & dentes eorum, sicut dentes leonum erant:*

9. *Et habebant loricas sicut loricas serreas, & vox alarum eorum sicut vox currū equorum mulorum curreutum in bellū:*

10. *Et habebant caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis eorum: & potestas eorum nocere hominibus mensibus quinque: & habebant super sc.*

11. *Regem angelum abyssi, cui nomen*

B Hebrei cō Abaddō, Græcē autē Apollyon, Latinē habens nomen Exterminans.

12. *Vx unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo vx post hæc.*

Vx I 1. stellam de celo cecidit. 2. Quæstæ, quænam hæc stella, quis fumus, quæ & quales locustæ? Primo, Alcazar cœdet hoc capite 9. emittunt quinoram & sextam plagiæ Iudeis interdolis immundis. Hæc duæ plagiæ inquit, sunt, locustæ horribiles & ego serufo, sicut Sircæs & Furix. Traditi enim sunt Iudei Sircænibus, id est, suis effrenatis concupiscentiis, iuxta illud quod eis minatus est David psal. 80. 13, *Domi⁹ es secundum desiderias corda eorum.* Hinc con sequenter traditi sunt furitis conscientie, ut ille et scelerum memoria, & pente ac plagam atrocitate, eis cor ardenter, cōlque qualis in amictum adiungit, de quibus ait Cicero pro Roscio Arinctino: *Hæc sunt impiæ effrenatae demissæ foræ, qui dux noscitur parentum ponit à confederatis filii reperiat. Secundum, per stellæ lippum significatur, nos id quod Astrologi aliqui volant, illelibet Deum subinde permittente, ut astrovum impetus & deputatae indolis vita, fulsis & impotis dominetur, cōsuebat sibi crudelitas subielant, quomodo ait Horatius lib. odo 19.*

In me ista rues Venus deferunt Cyprum.
et in Amazeroem (ut ipse singit) tele immittit Cupido. Sed potius stella hac significat legem Mosis, quæ quali deluper raens Iudeos oppresit, & per occasionem concupiscentiam in eis ascendit. Rom. 7. 7. locustæ enim sunt cordis desideria & concupiscentia cibrenata, quæ stella hac aperiens abyssi, sicut prodierunt. Tertio, potestus abyssi, non est infernos, sed purus profundissimus, ut sine fundo esse videatur. Illic potestus symbolum

VERB. 1.

Lorentz
quæ
Primi fer-
tentia.

est iusti iudicij Dei (iuxta illud psal. 35.7. *Iudica me ab his qui me detraheant*) quo Deus tradidit iudeos suis concupiscentias, iuxta illud Proverb. 22. vers. t. & 4. *Femina proferat alii meretrices: cui uirum eis Dominus, uocula ut armi.* Sicut enim hic iudicium Dei, ita ibi merentis singulis esse pacem altius, in quem iusto Dei iudicio praecipit eum peccato. Porro concupiscentiam huius scripte, non tantum libidinis, sed etiam opum, honorum, gale omniumque virtutum: *et non enim, sive dicitur est vorago, sive aquarum copia exire fundo.* hanc enim significat Hebreorum Vnde Genes. 1. vers. 1. dicitur, *Tenebra erant super faciem abyssi.* Et Sanctus Augustinus libro 11. contra Faustum: *Abyssi sunt, inquit, et inestimabiles aquarum profundus.* Scapula quoqua in Lexico, *Abyssi inquit, et aquarum vorago;* idem de Hebreworum dicit Pagninus. Alleg. tamen abyssus significat infernum, cum quia infernus est quasi mare, cui damnamu immingeretur, cibique profundissimum infor patet, sive carceris profundissimi & tenebrosissimi; tum qui ipse est profundum Dei iudicium, id est, suppositionem, quod Deus iusti de damnatis sumit. Quarero, sumus patre significata concupiscentiae esse tenebras obscurissimas, nec ratione licet per eas sole, id est, celesti luce, unde nec radiis lumine frui. Ex hoc inferni fumoj, id est, extre iam dicto, atque ex inordinate affectibus ac deceptioris tenetibus produc locustas, id est, inomantes & carnales cupidines: locusta enim est animal ventosum & vorax; vnde apte significat appetituarum esurium, & cupiditatum ac sollicititudinum varietatem & infinitatem, ex quae ac guloseum ventrem infatibilis. Rursum, locusta est animal inquietum, vagum, foedidum, non solum impudicos, mox distractilis est & concupiscentia. Et data est illa pestis, sicut habent portulane scorpions: sicut enim quodam locute que habent caudam instar scorpionis. Apè significat locutas, id est, cupiditates abundantes, infigere ac culicum menti quæcum corpori, sicut corpus in cauda habet dentes, telle l'ilio lib. 1. r. 3. iuxta illud Proverb. 23. vers. 3. *Ne intraveris in terram quando flavefas, cum gladiis in terra coleras, cum redimis blandi, sed in novissimo mordetis ut colaberis.* & sicut regulis venena diffundet. Quocirca dixit Seneca: *Qui disiderium claudit, non hercule cum force de feliciter canendo.* Secundo, precipitur locusta hisce ne nocteant herbis, sed hominibus: quo significatur spirituales has esse locutas, & mythiscas, non physiscas & naturales, scilicet concupiscentias iam distas. Septimo, cum dicitur, *Et crucierunt mensulas quinque, alluditus ad Genet. 7. vers. 14. & cap. 8. vers. 1.* vbi dicitur diluvium occupasse & tensuisse terram centu quinque diebus (tot enim dies coenit mensiles quinque.) Sicut ergo tunc aquarum in orbe, & pollea sub Molo locularum huius diluvium operient totam Aegyptum, Exod. 10. v. 1. ita significatur hic concupiscentiarum diluvium immensum in iudeos, duraturum per 150. dies, id est, ducentum, donec Deus misericors eorum, Noë mystici, id est, Christi Salvatoris nostri, meminerit, & fuisse spirituum zephyrumque terra innuit, qui locutas has auferat, & iudeos ad Christum conseruat, quod erit in fine mundi. Octavo, querunt homines mortem & non inuenient: quia inordinata desideria toti mortu, angores & crucis menti affuerint, ut homines in obviro sepe opteret mortem. Vnde Plin. lib. 7. c. 50. *Tu, se, mortuus, regis*

*Locusta
genitor
concupis-
centias. Cura*

*A. cura, reies invenient mors, ut nullum frequentius sit uerbum. Hoc ergo claram est à concupiscentie formite exercitio, sine quo nullus est mortu, os illa cura, nulla solicitude, vnde sapienter S. Bernardus: *Tolle propriam voluntatem, & infernu non erit.* Nonobd, sunt similes equi paratus in predilectum: quia maxima est vis, ardor & imperus concupiscentie ad poterendum omnia que sibi obstat: ita violenter libidinosos & lascivos in ignes & enes eucte, dum celo libidinis vel ita aguntur. Decimod, habent in capite coronas ex autoglia homines suis concupiscentis dedio, falsò putant eas quali reginas esse, quibus subiecti, & per omnia obsequiobantur: illi enim cordis sui regnum & imperium defuerunt. Vnde ait Paulus Roma. 1. vers. 1. &c. cap. 6. vers. 1. *Non regnet peccatum in vestre mortali corpore, ut obstatu concupiscentia eius.* Undicimod, habent facies hominum, & capillos mulierum quia blandas & molles prima facie se exhibent, & ita incutios homines pellicuntur. Hoc est quod air Sanctus Iacobus cap. 1. vers. 14. *Via longaque tentatio à concupiscentia sua abstrahit & alienat.* Duodecimod, habent dentes leonum: quia animam mordent, laevoant, & funebres habent exitum. Vnde in illis Eccl. 2. 1. vers. 3. dicitur: *Dentes leonis dentes eius inter scientes sumas.* Decimotertio, alitorem edunt aliis suis instar curvum: quia suis clamoris dicentes, *Affer, affer.* Proverb. 30. vers. 1. & ita aures mortis obstatant & opplenunt, ut eius attentionem absorbare, nihilque loci super sit ad aures confitis salutaribus accommodandas. Decimquarto, habent super se regem Abaddon, pata diabolum, qui per concupiscentias, quasi milites suos, bellum hominibus infert. Vnde de eo ait Paulus ad Timoth. 2. vers. 16. *A quo caput ueneratur ad spissas violentias.* Hic vocatur Exterminans: quia ipse concupiscentias acuit & inflammat, ut per eas exterminet omnes lemen virtutis. Nam, ut ait Apostolus, *Desiderava mortuorum homines in exter-
num & perdurandum.* 1. Timoth. 6. vers. 9. Vbi pro perdurandum, grecè est *atulanum*, vnde vocatur hic *Atulanus*, id est, perdens vel exterminans, nimirum huc sunt sepulchra concupiscentie, de quibus Numer. 1. vers. 3. Nomen est illud: *Plures occidit crupula quam gladius.* Aut per angulum abyssi se-eipe amores proprium, hoc enim rex est concupiscentiarum, quibus dantur, immittit & inflammat, cui recte accommodes illud Habacuc 3. vers. 5. *Ante faciem eius abire mortis & egrediens diabolus ante pedes eius.* Verè enim amore proprio ipsi anima est quasi demon noceosissimus. Hacusec Alazar apposito ad tropologium, sed non ad literam, ut ipse concedit.*

Seconda expofitio est Aureoli, Lyrae & Sancti Antonini i. p. Chron. tit. 6. c. 1. qui certe hic predicit perfectionem Wandalicam, quae grauissima fuit quinque mensibus, id est, sub quinque Wandalorum regibus, fedicet Gundericio, Genserico, Hunericio, Thesamundo & Galimer. Nam Stilico Wandalus, milites duos fratres sub Theodosio seniore, ab eo moriente relicta est tonus filiorum eius, & tonus Imperij, quosque ipse duas filias suas Honorio facilius in uxores dedit. Tandem volens imperium ab Honorio ad se futurum que filium Eucherium transferre, occulit contra Honorum concitauit Wandale: sed secundinoe eius detecta, perduellit ipse cum filio ab Honorio capite multatus est. Post milites mortem Wandali sibi regem creauit Goificonem, qui nimis

*Seconda ex-
positio.
Series VV-
dal perfectio-
ne.*

In Apocalypsin.

Cap. IX.

167

omnia quæ inter Alpes & Pyrenæos fuit vasaui. Wandalii à Gotis facti sunt Astiani. Corsico obfident Aralarum à Praefecto verbis capitū & occidit. Huic succedit Fredebaldus II. Wandalorum rex, quo mortuo succedit IIII. rex Gundericus, primus in Hispania Wandalorum rex: huic pariter succedit frater Genericus, quartus eorum rex, qui Africam vasaui. & Hipponem, in eâque Sancum Augustinum verbis Episcopum obfedit, deinde trahiens in Italiam Romanum cepit & diripiuit, mox & Capuanum & Nolam, in qua Episcopus erat S. Paulinus, qui le pro filio viduæ caputum Wandalis dedit. Pradicatus fuit Genericus omnium regum felicissimus & gloriofissimus, quod duarum testis orbis potestissimum & penecipum vibuum, Romæ & Cartaginis, fuerit expugnator. Genericus succedit filius Hunericus, qui primus Wandalorum rex, qui trecentos Episcopos, Diaconos, presbyteros, laicos verbò 4940. in exilium misit, multoq[ue] martyrio affectus. Trachten fecit ciues, quod Arrianum Episcopum panis nollent, malè multasuis, elique linguis & dexteræ manus amputauit: qui tamen per misericordiam Deo dante, ita locuri fuit ac si linguis habuissent, quorum unus dum peccat & prolatus in libidinem, dominum hoc perdidit. S. Gregorius lib. 3. Dialog. e. 32. Hunericus postquam octo annis regnasset, vermissibus consumptus interit. Hunericus succedit Gunabundus; huic deinde Thrasimundus frater, C qui regnauit annos 26. Thrasimundus succedit filios Hilpericus, quem genuit ex filio Valentinius Imp. qui proxime à matre orthodoxam fidem cum lache fuxit. Quocirca Gilimer Hilperici frater consobrinus, regni auidus, Hilpericam predicationis accusauit, quod cum Iustinianum occulere coludaret. Hilpericus ergo à Wandalis regno priuatus custodie traditus est, eisque suffectus Gilimer, qui quinque annos regnauit. Iustinianus Imperator volens restituere Hilpericam regnum, bellum mouit Gilimer minens contra eum Belisium, à quo Gilimer superatas & caputas, argentea catena vinculus Constantiopolin in triomphum ductus est ad Iustinianum Imperatorem anno Domini 536. Vbi vila Iustinianum magnificenter, merito Gilimer exclamauit: *Vanius Valentinius & amnis domini. Ego heri fui rex nunc capitulo & carceratus quasi mortuus.* Tunc ergo defit regnum Wandalorum, anno scilicet 51, ab iniusta & occupata ab Africa, vii futurum perdidit. S. Cyprianus, teste Euagrius lib. 4. 16.

Censenter ergo Lyrus Aureol. & S. Antonius, filium cadentem esse Valentem Imp. Arrianum, vel Genericum, qui primus ex regibus Wandalorum fuit Arrianus, primusq[ue] à Bonifacio Comite vocatus in Africanum, eam invaserit, tenuerit ipse & posteri eius per 95 annos videlicet Gilimeram, ut dixi. Locutus ergo sum Wandalii: quinque menses censent esse quinque reges Arianos iam dictos, vel regum tempora, h[ab]eant, ut ipsoe Arriani, grauerit Ecclesiam afflixerunt, ut intet alios enarrat ocularia testis, & cum aliis Orthodoxis ab iis gratia passis, Videtis Vicensius Iheris tribos, quos de perfecit. Wandalus dignus fuit lectori conscripsit. Verum, ut iam sapienti ostendit, haec omnia à figlio sexto & deinceps vixit ad finem Apocal. spectant vñnam mundi tempora.

Tertia ergo expositione est nostri Blasii Viegas, qui fecutus Sanctum Augustinum, Bedam, Primaum, Gagneum & alios pharimos, per quin-

ta sum biac angelum accepit quintum concionatorum ordinem. Stella cadens, inquit, est Lucifer (Alcazar Iacob prodiorem) Cardinalis Bellarmensis Lutherum; alij Calvinum & similes hereticos ex clavis laicos, ex monachis maritos, ex castis incestos, id est quæ ex summum in ienit abys, id est, heretici, indeque gehennæ prolapsos accipiunt. Vnde nonnulli coniecarunt, Lucifer herein duratur quinque mensibus, sive 50. diebus, id est, 150. annis: (sicut enim diem pro anno accipi.) Lucifer ergo olim instar stellæ cadeo lapsus est de celo, & nunc turris eius lapsus per vilissimum imaginariam representationem fuit lobanum. Vnde de eo addit Christus: *Videbam satanas fieri felix de celo cadentem.* Luce 10. vers. 18. Locutus sunt heretarchæ & heretici, qui in fine mundi plurimi erunt quasi locutæ, ut præmonuit Christus Matth. 13. 4. 14. Hos ex inferno educer Lucifer cum fumo, id est, densis errorum & heretum nebulis, qui solem, id est, Christi diuinitatem & dignitatem, ac lunam, id est, Ecclesiam & stellas, id est, fideli obsecrabant. Horum gemitas erit ut scorpionum, id est, maximè dolosa & perniciose. Eis præcepit enim ne ledior funerum, id est, fideles qui habent fidem & charitatem, sed teneram & delicatam; nec viride, id est, fideles in fide & charitate viventes & fortes; nec aiores, id est, Sanctos excellos & Prelatos: sed tantum eos qui non habent signum Dei, id est, qui non habent fidem vel charitatem, hi enim facile in heresim labuntur. Hi ergo persequantur Ecclesiam vixque ad mortes & martyria vnde habent arma, equos, loricas, &c.

Quares, cur heretici vocentur locutæ? Respondit, auditors citati, & pulchritudine factæ Cardinalis Bellarmensis in oratione quam vtrimo tombo preposuit, aque Viegas hic. Primo, quia sicut locutæ maximè nocent virtentibus, sic heretici fidei & virtutibus. Secundo, quia contra Ecclesiam confituntur, sicut locutæ egreditur vñmeria per turmas suas, Proverb. 30. 17. Tertio, ob locutæ rursum falsos, quos imitantur heretici fidei in conscientia, quia ab uno errore & heretici fallitur in aliis. Quartio, quia heretici famulo ore concita polloq[ue] suis ut locutæ in venientem, id est, gubernium & libidinem propensi. Quocirca fieri ambitio & libido sunt gradus ad heresim; humilitas, castitia, virtusque innocentia efficacissimum est medium, ut quis fidem sanam conferuet, nec labatur in heresim.

Nota Primo. Hæ locutæ habent coronas in capite: quia heretici reges & principes seducunt (vñ Anteas Constantiū & Constantium, Eutychianum Iustinianum, Monochelos Heraclium, Lutherus Duxem Saxonie) qui eos corrumperunt heretici reges & principes. Coronæ sunt auro. Primo, quia heretici, & principes eorum auctoritate per se ferunt fidem celum, & charitatem auctorem. Secundo, quia eorum victoria contra Ecclesiam furitis est, & heretica & euana; hinc videtur aurum, sed non est: quia sua persecutoria non vincunt, sed vincuntur tam heretici, quam tyranni per patientiam & constantiam Orthodoxorum, ut pulchritudine ostendit Viegas sectione 7. numero 5. Insuper Cardinalis Bellarmensis per coronas quasi ex auro, accepit hereticorum fultum, ut Lutheri, qui in epistola ad Georgium Duxem Saxonie dicit, se superare S. August. & Amirof. Item in libro contra Bullam Leonis X. auctor est Pontificem

Heretici
sunt locu-
tæ. Cur?

Pontificis Maximum, cum vniuersa quæ illi adharet Ecclesia excommunicata. Hinc vocant se Prophetae Euangeliæ, Elias tertios, Reformatores Ecclesiæ, Inflatores fidei & religionis.

Secundò, habent faciem hominam, id est, similiam humanitatem & benevolentiam, sed mordet: quia habent dente leoninos. Trop. talis est detractor, de quo psal. 1. 39. *Aternum lingua sua fuisse serpens. Serpens enim lingua, virat Plinib. f. v. 17. ctenophila est, tritula, vibans, arti coloris, & si eam exteras, perlonga. Similis est lingua detracitoris, ac in prime tritula, quia nocet libi, audientibus, & in quibus detracit, quæcunque vno iactu tres ferit & laedit. Ita Ministri heretorum iugiter detracit monachos, Clericos, Pontifices; quin & Sandis ac B. Virginis.*

Tertiò, habent capillos sicut mulierum. Primum, quia effemini sunt & libidinosi. Secundò, quia infirmi sunt & debiles instar mulierum, ut Ecclesiæ quæ vitago est, vincere non possint. Tertiò, quia heretici nisi conam & fucum fibi inducat, duplice omnibus. Quarto, quia omnes penè heretici, teste Sancto Theronimo ad Cœsiphonensem, auxilio seminarum suas heresies progarunt.

Quartù, peccus locica ferre aemarum significat eorum obstinationem, quæ tanta est, ut licet clare conuincantur, malint tamen mori, quam ab errore recedere. Similiter equorum signum est audacia & temeritas. Quintò, habent caudas aculeatas iofas scorpionum: quia licet os bladum habeant offensantque carnis iacebentes, tamen in fine animam & corporis mortis implacari difficultatibus in hac vita, & sternit ignibus in futura. Sextò, volantes cœtus significant ritum celebratum, quia heretici instar peccatis & flammæ graffando, variis prouincias corrigit & deuastat. Septimò, prefidit eis rex abyssi Abaddon, id est, exterminator qui, ut recte a Bellarmine, v. g. Lutherus, ciuique prosapia & propago, graffatur in celum, terras, purgatorium, infernum. In celo Deum spoliatum Trinitatem, Christum deitate & humanitatem, Sandos homines beatitudinem, eisdem cum angelis omni cultu & veneratione. Antera & Ecclesia magnum S. Scripturæ partem, omnia penè Sacra menta, omnes traditiones, sacerdotium, sacrificium, vota, ieiunia, festa, templo, altaria, reliquias, cruxes, imagines, monumenta omnia pietatis, leges Ecclesiasticas, disciplinam arque ordinem vniuersitum; populorum etigis principes obedientiam, principiū erga subditos potestatem, diuinique omnem modiciam, pudorem, reverentiam, omnem virtutem & spem suam, omnem donum Dei decorum & pulchritudinem exterminavit. Purgatorium funditus evertit consonas. Quin & infernos veros & locales multi Luteranorum negant, & imaginarios nefios quos inferos ex capite suo fingunt. Inquit nec à suo abyssi rege linguis virulentas ablinent, quin cí insinuantur, cíque iustificationem cum subditis admittant. Certè Calvinus docet, infernum, ciuique cruciatum non esse aliud, quia apprehensionem qua reprobis apprehendunt Deum sibi iratum. Scilicet hoc validè cruciar impios, qui si non fessarent verbera & ignes Dei irati, ad Deum itas suas ablegarent, nec hanc iram aut iniurias eius incoerent, multè iniurias crucientur.

Veram haec, licet apposita dicimus, mystica tamen potius videntur, quam literalia. Adde, huic-

A expositioni repugnat, quæd haec locutæ crucient homines, ita ut optent mori. quod hereticis non competit; horum enim est homines peruertere ius fidis & moribus, non cruciare vel occidere; imò ab eis peruertere & ledicere, cum non nisi voluptates & commoda huius viæ spectent, summè amant viam, & horrent mortem. Tertiò, haec locutæ cruciabant eos qui non habent signum Dei. Heretici vero cruciant eos qui habent hoc signum, putat fideles & Orthodoxos.

Porro insulæ & impudentes hic sunt nostri heretici, praferunt Calvinistæ Angli, qui ut via vincent, talionem hic reddunt Catholicis. E quibus unus (ab uno dilecto omnibus) recentior contemtans in hunc Apocal. locum, per hanc stellam è cado lapsum & referantem putram abyssi, intelligit Mahometem, & Antichristum, id est, Pontificem Romanum: verque enim, inquit, coepit sub idem tempore, scilicet sub annum Domini DC. Tunc enim Romani Pontifices à patetate fidei & religiosis suorum Patrum descilicentes, superstitiones inducerunt, prætulæ Misericordias, inocuaciones Sanctorum, orationes pro defunctis, culrum reliquiarum, imaginum, catenacionum. Tunc Bonifacius III. à Phoca Imperatore impetravit ut Vndeclis Episcopas vocaretur. Mox Bonifacius IV. Pantheon, templum Gentilis idolatriæ, omnibus Sandis confecravit, eamdem exercitum imperatorem, felicitate colendi nouum decorum exercitum, dum festum eorum sanxit per torum orbem, ne felicitas foret vniuersi urbis Roma. Plura alia afferit de Bonifacio V. Theodosio & aliis; sed plana fallit, quæ per calamitatem ipsius impingit; quin nec à Sancto Gregorio lacertando male dicant linguan & calumam abstinet. Funnis ergo inquinat, est hereticus in doctrina, & in cultu superstitio, quibus Sol & aëris, id est, lux veritatis, in Ecclesia obcurata est. Ex hoc fume produxitur locutæ: Orientales locutæ sunt Mahometani, Occidentales sunt monachæ, mortales, numerosa cohortes Religióforum, Cardinales cum rota Hierarchia Pontificia. Hi ommes scabebat se curvantur ex eodem fuso, vel fimo ignorantis & erroris. Hi, viptate Mendicantes fratres, non occidunt, sed cruciant homines: quia spoliante hereticis patrimonio, afflendo moribundis parentibus, cíisque extorquenti parvum minùs Purgatorijs, patrem inde liberandi per suas preces & Missas spe, opima præmia, fundos, agros, magnam pecuniam; quin & filios & filias: docent enim licet filii Religionem ingredi iniurias parentibus. Maior cruciatus & carnificina suis conscientiis iniiciendo laqueum, cíisque imponendo necessitatem questrans confundendi omnia peccata cum singulari circumstantiis. Habent coronas in capite quæ sunt arcti in modum coruonæ. Habent capillos mulierum: quæ sunt cultores B. Virginis, cíisque nomine se tegunt & velant, vñ Carmelitæ ab Honorio III. vocantur Familia virginis, id è quac pollio albo vtatur. Ita hereticus mugatur & blasphematur, vomarique calumnias, quæ singule iam milles à Cardinale Bellarmano, Grettero, Sandero, Stapletono, atque plurimis confutata sunt.

Veram, quid haec ad septimum & ultimum Refutatio. Apoc. sigillum, quod ultimas orbis plágas, cum illaque finem & exitum adducat: iam enim mille anni; & amplius clausi sunt ab ortu Mahometus, & à S. Gregorio & Bonifacio III. Rursum, quæ conuictio

Expositio hereticis.

In Apocalypsin. Cap. IX. 169

uentio Mahometis cum Pontifice, ut una eademque sunt stellæ quæ confidens Saracenorū cum monachis, ut virtus eadē sunt locutæ? eum confitit hos ab illis in fide, gente, loco, vita & mortibus tunc celo distare, ita ut Saraceni monachorum sine hostiis interficiantur. Tertiò, ante Mahometum & S. Gregorium, fuit Pontifex Romanus caput totius Ecclesiæ, inde sacrificium Mæle, sacerdotum monachi & Anachoretae, fuit invocatio Saeculorum, cultus reliquiarum, imaginum, &c. ut patet ex S. Hieron. contra Vigilantium, et S. Aug. lib. 1.2. Cuius 8. ex S. Basili. hom. de XI. Martyribus, & de Constitut. Monast. ipse enim Basilius fuit monachus, ac monachis regulas & constitutions prescriptæ; inquit è quaero Ecclesiæ Doctoribus, tam Græcis, quam Latinis, tres fuere monachii, felicissimi è Græci S. Basilii, S. Nazarius, S. Chrysostom. è Latinis S. Augusti, S. Hieron. & S. Greg. Ergo falsò horum intentio tribuanus Bonificius III. eiusq[ue] successoribus. Mirum vero Anglos ita obsecrare p[ro]p[ter]e S. Gregorio & monachis, eum ab ipso ciatis monachis, S. Augusti & sociis, ab eo in Angliam missis, ab ethiopibus ad Charlili fidem sunt convertiti, ut V. Beda, aliquis omnes testatur. Nimirum effrons est hereticus, estque instar meretricis, qui in adulterio deprehensa, quolibet testes, etiam oculatos, lenones & meretrices esse clamitat: ita enim Lutherus, Calvinus, aliquip hereticis heretici crimen Orthodoxis impingunt, et quibus vocant hereticos, & idololatras, quia ab illis se damnari videntur.

*Quæsta ex-
pliatio lo-
cutor fore
evidens
putabatur.*

Quarto, Mahometani non cruciabantur mensibus quinque, sed occiderunt & occidunt Christianos: gladio enim propagant suam felicitatem ex peccatis Mahometi. Quinto, Saraceni non à mensibus quinque, sed iam à milie annis vexant Ecclesiæ: monachi vero penè cum Christi natu sunt, ut patet ex S. Dionysio lib. de Ecclesiæ hierarchia. Sexto, monachi habent coronas in capite, sed non ex auro, uti habent ha locutæ: cito habeant capillos B. Virginis, non tamen habent capillos mulierum, uti habuit Apostola Letherus moniali sue afflictus, etusque molles & effeminate Ministeriorum progenies. Denique monachi non habent caudas scorpionum, nec dentes leonum, nec loricas ferreas, &c.

Quarta ergo explicatio magis congrua, est Riberatæ, cui fuerit Primal. & cui lequaces dicens: *Ego bonum sum, seorsim sum Christus regnum. At* statque Riberatangius quintus tuba canit, & mox Stella, id est, angelus virus d'bona, qui præsidet inferno, è celo descendit habens clausum abyssi, id est, habens potestatem aperiendi & laxandi infernum. Claves enim infernali carceri non contineantur Luciferi aut diabolus, utpote damnatis & incatactatis, sed angelis bonis, utpote Dei, etiæ iustitiae ministris. Ex inferno prodiit humus, id est, furibundæ & dissimiles machinationes dæmoniorum in homines. Hinc obsecrare est sol & s[un]t, id est, exerceat fuit hominum mentes, ut certum non suscipiant, sed prout terram speciem & ambarum, ait Richardus. Hec enim symbolice & figurata accipere cogimur; quia nulla durus proprie[te]s clavis inferni, nullum etiam eius osfum, vel hiatus, qui sumum exhalat super terram, ut sollem obsecrare possit: & liqueat ex sequentibus locutas, utpote tot bestiæ similes, figurae accipi debere.

Locutæ ergo erunt exercitus quidam barba-

rom, à dæmoni in impios immittitus, ut eos per quinque tecches valset & cruxet, ut volvum fecerunt Gothi, Alanii, Vandali & Longobardi. His Primò datum, id est, peruvulum, est, ut non occidant, sed morte grauissimâ diuinitudine exercitent quasi crucianu corpora, qui est furitius & crudelius. Secundò, sunt similes: equis partis in p[ro]cellum: quia erunt equites bellicolissimi. Tertio, corona habent similes auto, id est, galeas mictantes & armatas. Sic enim corona pro galea accipitur à Virgil. Aeneid. 5.

*Omnibus in morena tensa come, prossa co-
rera.*

Vbi Setiūs: Corona, ali, id est, galea: & sermone Hieron. vñm est, que galoram sicutur, ut est corona, dixit. Vide explicatiō fidelis Galoram ante pedes prætra unam. Quartò, facies tanæcum est hominum, quia cor & annus era quasi leonum. Quinto, habent capillos sicut malierum: quia molles & effeminate erunt, id est, præte ferent citha corporis, maxime cinctinis & tortis crinibus. Sexto, dentes habent quasi leonum, ut validissime mordent & ledant. Septimo, loricas habent sicur ferreas, id est, ferreas, sed dieis fieri: quia haec erat viro: & quia hos milites vocavit locutas, quibus proprii non competit lorica. Octauo, vox alarum est celet eorum imperus & strepitus, qui est in multitudine curvarum expeditorum procurrentium ad p[ro]cellum. Nonò, habent caudas quasi scorpij: ut, sicut scorpij per caudam occulere novent, ita & hi occulte novent, adque in fine & abitu suo. Decimò, regem habent angelum abyssi, id est, diabolum eos uincitatem.

Vero, non recte armati milites comparantur umbellibus locutis. Secundò, cum qui hic nominantur, nulli nominantur sertores vel equites; ergo nulli fuerunt. Tertiò, locutæ ha variæ & monstruosæ habent formas, planæ divergas à forma & habent multum. Quarto, milites gladiis & lanceis pugnare: haec autem locutæ caudaæ aculeo, quasi scorpiones pungentes & luctant. Quinto, haec plaga quinti angelii diffinguitur à plaga sequenti festi angeli, in qua ducenti miliones inditum per quatuor angelos in impios innatuerunt: ergo haec non sunt militibus.

Dico ergo, planissimus & aptissimus sensus est (quod etiam probabile esse center Riberatæ) ut haec propriæ fieri sonant accipias. Locutæ ergo ha erunt dæmones, qui speciem & formam locutatum induent, sed mox & monstruosam, utpote ex variis animalibus, pura leone, scorpione, equo & homine coniunctam & confarcinatam. Haec sententia probatur. Primal, ex testatione aliarum, non enim appetat, quid planissimus & congruens per locutas has in monstruosas, quam monstruosæ dæmones, & monstruosæ eorum corpora, in quibus ipsi apparetur tolent, accipi possit; p[ro]letaria quia certe omnes plaga ad literam, uti foobar, accipiendo sunt: ergo & haec. Secundò, quia procedunt ex puto abyssi, id est, inferni: ergo sunt infernales; ergo dæmones. Tertiò, quia in fine mundi plaga erant nonnullæ infelix & inaudita; nuncque latanas, etiæque dæmones, soluerunt, ut dicunt cap. 1.0. ver. 3., qui solus omnem suam vim & furia exterrit in homines. Sic ergo nunc invulnerabiliter tentant veritatem homines, ita rite visibiliter versabunt & cruciabant. Quartio, etiam nunc in morte Quidam.

*Quæsta ex-
pliatio lo-
cutor fore
evidens
putabatur.*

Probatur
Primal.

Secundò.

Tertiò.

Quartio.

hoeninum solef demon monienti vissibiliter apparet, ut extremam lucidam & agonem eum coobet, animaque eius sibi vndeatur si possit, uti aperitur S. Martino morienti, & inde mortibus apparere, ab his ipsis auditus & cernimus, quae pluribus confirmat Bartol. Sibylla lib. Pelegria, quod est quod ultima: ergo idem faciet in hunc & quasi agone mundi, post quem amplius homines teutandi & cruciali non habent potestatem.

Quintus. Quinto, rex harum locustarum est demon dictus Abaddon ver. 1, hunc enim demonem esse omnines confundunt: igit & subtili eius, pars locustae haec, erunt patres demones. Sexto, S. Antroazio, Hilmoni, & aliis Sancis apparetur demones finali terrifica & monstruosa forma vestorum, leonum, loporum, immixta variorum animalium forma & specie. Ergo multò magis ita apparetur in fine mundi, vipe amplius se non olenfari, nec apparetur mundo. Septimo, hominem concepus est, demones monstruos esse creatureas & variis horribilibus animalibus conflatas, itaque in imaginibus quā in typō infecti & inviolabiles, eos depingunt pectora, felicitate horribilia de viae cornu, canda hispida & aculeata, aliis horribiliis est ore & dentibus leoninis, &c. Idque apparetur: quia demones talia corpora monstruosa solum solent. Et Dei nuc & ius, ut per ea monstruosa anima ipsorum (singulariterque eius poterantur) ut virtus derupare deformitates domo afficeret. Demque haec monstruosa species appetituros demones in excidio Babyloniae, alacrumque infidebum & implarium vibrum, ac multò magis in eu. uido odis, cuius illa fuerit typus & prototypum, docet Iulias cap. 34, ver. 1. 4. Occurreat, inquit, demona omnia curu, & polposa clamans alter ad alterum: ibi cubans fons, & securus fibi regnum. Et cap. 3, ver. 1. 1. Requiescit ibi bestia, & replicantur demum coru de accipiente & habentibus in gloriam, & polposa salubris ibi, & resonans ibi vobis in silvia eum, & sonores in dolabre, resupinat. Qui enas vassalos & excedit finem auctoritatis, par est ut quales vobis & orbis vidatoe, in eo iam vallato & penè excoelis habent & dominantur. Invece cum sancto quanto angelo stellula est, angelus, & calosibz libans decolorat, aperte & laetabit infernum, het huius, & quae caminus, ex quo exhalabat ingens caligo infernalis, qualis solet exhalare ex Aenea & Yesu, ut prouideat mulis praeatorum & vocantur formax & inferni caue tanta, ut aetern & letem obseruantur: de quali canit Virgil. Aeneid. 1.

*Ergo non subito sublegetur dicere
Teutonum ex scatu, panis max meubat
ara.*

Locusta symbola & propria-ta. Ex hac formae, etiisque regis sumo, & caligine prodiunt agmina, hoc est, innati demones, copia & forma similes locustae ingens. Est enim locusta animal fuscum, nisuim, superbum, alienum & volitans, mordax, pungens, iuicierum, inconstans & putidum (vnde vba est plaga nazarenis Egypti fuerunt locustae, Exodi 10, ver. 4. 7.) Tales autem per omnia sunt demones. Rurum, locusta symbolum est communiter & inuidi: quales sunt demones, & quod in cordis gremio, ramquam in flanchis, deinceps habent: quia habent os & deinceps decti, id est, plagi & corda exento, et in aliis habent ipsi operes dentes in occipito, quibus trahunt edunt, si cedimur. Platio & alii, quorū citat Aldeousandus tract. de

A. Infectis pag. 420. Rurum, Egypti volementis significante tyrannice in suos dominantem, pingebant polygum & locultum. Nam loculta, ut sit Horus, & ex eo Aldeousandus in loculta, in potestate vixit, cōique vincunt. Tyranni autem omnium sunt dermoces. Adhuc Plerius Hierog. 18. docet popularis seditionis symbolum esse, si quis pingat locutas duas felte inuticem incusantes: loculta enim cornibus inter se dimicant & arcent in istis aricunt. Dimicant autem pro paciis, vel feru, vel feminis, ut ex Alberto doceat Aldeousandus. Tales fuge demones inter se tumultantes, rixantes & dimicantes.

Ad hanc expositionem accedit sententia nostri P. Leféb. lib. 1. de Perfectione diuini cap. 18, vbi censet halice locutas non tantum speciem & appareniam locularum habitas, sed veras & animatas fore, locutas, licet peregrinas & monstruosas. Virtute enim distina profundissimum biasus (sunt virgite ad inferos: nam paulo post ingens hiatus, quo omnes impii abebebuntur in tamara, et vique aperientur) alicubi in terra, vel in membris pandetur; unde quali ex puro ab aliis, id est, abyntibz & profundissimis omnibus vi sumi exhibit, sicut ex Aenea & Yesu, crebro exsic legimus. Ex quo loquetur in terra visceribus multa & immunitate latere in India, quodcum comprepta tenentur, ut sub fine mundi erupant. & primò coniuga fumo & ente inservent, deinde sumul enim igne conflagrationis terram exurant. Iam videntur isto fumo, facte, etiā diuina virtus preexistere peregrinum genit locutatum, pingentum & virulentarum, quod est fumo exaltat omnium longi lati que occupat, & fecit omnium agmina, primò terratum, deinde locularum, postea simplicem, postremo mucosum totam Egyptum occuparunt, idque repente, diuina virtute ea animalia suamente, ut patet Exodi cap. 7. & seqq. Simili modo agri Philistinorum subiiciuntur infinitum vim mortuum, 1. Rrg. 5. Quod ad feugam earum attinet, non opus est ut facies earum planè sine liminis faciet humana, ut claudat magnitudinem, sufficit esse radem fissitudinem, qualis repetitur in liminis. Idem cendendum de capillis seu cirris earum, & dentibus. Prohibit ut sententia Prima, quia locusta sit a Moysi inimica in Egyptum fuerunt sunt locuta: ergo vera exiret & hoc in illa huma fuerunt praemambula & prænuncie. Secundò, quia S. Iohannes dicit eis voces locutas, eisque dar aeculam, ac compatis eas scopitis. Cum ergo veterum accipitramus hic aeculam, quem vera habuitur fons, veterum scopitis: cur non & veras locutas eis usi sicut vel symbolis eas interpretabimur? Tertio, quia nullum est genus animalium, in quo tanta sit tremorum peregrinatio varietas, quae est in loculta, ut patet ex variis & monstruosis existimis speciebus quae recentur & deplingit Aldeousandus in loculta. Quartò, quia catena plagi ble, pura ignis, grandis, stellae cadentis, monus atroxius, zetus, blundum, verforum in sanguinem, terratorum, vulneris, damnorum solutorum, &c. ad literam, ut fonte, accipiendo sunt, cur non & huc locutatum? Quinto, hoc sententia ut validè literatis, ita validè probabilis est: cui tamen addit, locutas hafce dirigidas & impellendas fore ab Abaddon demoni, cōique locuta. Nam haec non insident herbas & germina, ut solent locutas, sed homines, cōique

Verae fons
locutas est
probabile.

C. C. omnia fumo & ente inservent, deinde sumul enim igne conflagrationis terram exurant. Iam videntur isto fumo, facte, etiā diuina virtus preexistere peregrinum genit locutatum, pingentum & virulentarum, quod est fumo exaltat omnium longi lati que occupat, & fecit omnium agmina, primò terratum, deinde locularum, postea simplicem, postremo mucosum totam Egyptum occuparunt, idque repente, diuina virtute ea animalia suamente, ut patet Exodi cap. 7. & seqq. Simili modo agri Philistinorum subiiciuntur infinitum vim mortuum, 1. Rrg. 5.

D. Quod ad feugam earum attinet, non opus est ut facies earum planè sine liminis faciet humana, ut claudat magnitudinem, sufficit esse radem fissitudinem, qualis repetitur in liminis. Idem cendendum de capillis seu cirris earum, & dentibus. Prohibit ut sententia Prima, quia locusta sit a Moysi inimica in Egyptum fuerunt sunt locuta:

Prohibit
Prima.

E. E. ergo vera exiret & hoc in illa huma fuerunt praemambula & prænuncie. Secundò, quia S. Iohannes dicit eis voces locutas, eisque dar aeculam, ac compatis eas scopitis. Cum ergo veterum accipitramus hic aeculam, quem

Secundò.

vera habuitur fons, veterum scopitis: cur non & veras locutas eis usi sicut vel symbolis eas interpretabimur? Tertio, quia nullum est genus animalium, in quo tanta sit tremorum peregrinatio varietas, quae est in loculta, ut patet ex variis & monstruosis existimis speciebus quae recentur & deplingit Aldeousandus in loculta. Quartò, quia catena plagi ble, pura ignis, grandis, stellae cadentis, monus atroxius, zetus, blundum, verforum in sanguinem, terratorum, vulneris, damnorum solutorum, &c. ad literam, ut fonte, accipiendo sunt, cur non & huc locutatum? Quinto, hoc sententia ut validè literatis, ita validè probabilis est: cui tamen addit, locutas hafce dirigidas & impellendas fore ab Abaddon demoni, cōique locuta. Nam haec non insident herbas & germina, ut solent locutas, sed homines, cōique

Tertio.

In Apocalypsin. Cap. IX.

171

ebisque clamant qui non habent signum Dei in frontibus suis, ut ait S. Iohannes vers. 4. Hoc autem signum, & homines co signato, ut discerneret nequeunt, ita naturaliter pungere vel cruciare non apparet locutus: utrumque ergo hoc, demonum loculas impellentium erit opus, qui Dei iusta per locutas hanc eius vindictam in homines impios exceperunt. Quocirca que de loculis hic dicuntur, demonibus quoque eorum motoribus competunt, quedam magis, quedam minus; sicut quae Genes. 3. dicuntur de serpente tentante Eum, partim serpenti, partim & postius demoni serpentem possident, per eumque loquuntur conuentum. Singulas ergo locularum proprietates, quas S. Iohannes hic eis tribuit, demonibus acommodemus. Ait itaque:

Vers. 3.

Dura est illa pars etat, sicut habent parcellas scorpiones terra.] Nota. Locustæ haec comparantur caudis scorpionum & serpentum, tunc quia ha-
sum virulentæ: in illis enim latet virus & aculeus, quo pungunt & erueantur quia bilice scorpiones homini infidilliantur, cùmque quasi per infidilis occulæ feruntur. Simili modo loculta haec erunt vi-
rulentæ, & infidilliaries. Alludit ad Hebre. 12⁹
arbo, id est, locusta, haec enim dicitur *arbo*, quia plura, à radice *arbo* rabi, id est, multus furi, sed simili alludit ad radicem *arbo*, id est, infidilis.
Locustæ enim radicibus & tenuioribus (vixi delicatebitos) calamorum & culorum partibus infidilliantur, cùsque atrodans & depa-
scuntur, itaque facient, ut arista, toruſque calamus discedant & corrut. Ita R. David, & ex eo Pa-
gnus in Lexico, in voca *arbo*, & Arias Montanus & Christoph. à Castro in locis cap. 1. v. 4. Potrò
demones, quos significant locustæ, rectè compa-
rantur scorpis. Est enim corpus (quales multos
hie Romæ videntur) animalculum ex genere in-
sectorum, habeens cornua anterius instat cancri,
quibus prædati amplectens & strigens, mo-
scipulum quod in cœda gerit, reficit, & eoque
hostem & predam pungens, venenum instillat,
quo illum confundit & enecat. Vnde Ouid. lib. 4.
Faſtor.

Miserabiles acuminis cande Scorpis.

De eo hac tradit Plinius lib. 1. cap. 15. Primo, scorpis est pulchra impunita venenæ / serpentinæ, nisi quod gracile sapientia lento per traditum morte con-
ficiuntur. eius ergo virus est lentum, sed graue &
intencio nem non supplicium. Secundo, *Scorpius le-
thalis* semper illa & feminis ferit in locum: virus au-
tem matutino, exsuetus caueris, priusquam aliquo
forunto illa munera egrum venenum. Tertio, est
naturæ admundum iracundum. vnde adagium, +i-
poni latrone trivis, scorpium oligedem excusat: &
enqvæ, idem est quod irito, provoco ad iram,
vt incitat instar scorpij. Hinc Quartu, quali fu-
ribundus stridetur telum, putat cauda scipulum,
semper exercitum gerit ad lancinandum, & mori-
seram plagam infidillam. Reliqua infecta acu-
leos intus tecunduntur: non corpus aculeum qua-
si lanecam exerit, qui non est oſiosus, sed fer-
per cande in illa eft, nolique membra modari
cet, nequanda deſta occafiam. Inſuper firu obli-
qua ſic & inſtru: incedit quaque oblique gres-
lin, vt feriat ex improviso. Quintu, venenam em-
bus est medio die, cum incendare folia ardoribus:
tēmpera enim ſutur, inexploribus potu. Sexto, con-
ſuēt & ſepara cande intercedit ſexuora eft: plus
bus enim ſera ſou. Septimò, hoc malum Africe,

A volvare etiam Audri faciunt: vivere intra Scinde
ceti regnum non posse, vñquatu tamen aliquata-
do in Italia; fed invoco. Octau, in Syria rat-
rimus etiam ſou, alioquin unachores contra de-
reia ſalba. Nonò, homini illis putatur eſte remedio
ipſorum cina pani: ut vino. Decimò, putant fer-
punes la tecum aliis nocere quibus non fit ſanguis.
Undecimò, quidam & ab ipſis ſouum demorari ab-
ſeremus: ſum modo relinqui ſolentis nam. C' qui
ſe ſpūs matris clavis impetrando. Eius & a cau-
da & a roſylo, loco ſit. Hanc eſte religione ſuo ſla-
rem, qui poſtrem superne genitores confutat. Pa-
triam autem tradem.

Hac uelut Plinius, quæ ſingula plante ſignifi-
cant animal hoc eſte inſignis malitia, feruatis,
vindicta & noxa; qualis per omnia eſt demon.

Primo ergo, in fine mundi hi demones ſpecie locuſtarum, & inſtar ſcorpionum caudati erunt, caudæque fax ſpiculo pungent homines; ita ut non ſtatiu enecent homines, ſed lenio ſupplicio pet quinque menses, ut dicitur verſ. 10. diſcipli-
cient. Secundò, magis fauient in eos qui ardent concupiſcentiis mulierum. Terzò, erunt plen-
iratum, ſuſtitu & furoris, ideoque ſpiculum caude ſemper exercitum gerent ad feruendum. Quarto, ex obliquo incauto petent. Quinto, candeſtigantes igne inferni, & ſuſtinent hominum ſtagem exercitam, in eos exauent omne ſuum vi-
rus. Sexto, ſep̄tis exinde internodis ſpiculum ſuum virulentum munient & robotabunt: que apte ſymbolicè ſignificant demonum dolos, fraudes, machinationes, quas quali internodis ſibi in-
uicem impletunt, ut, si homo ex una ſe explicet, in aliis implicetur. Septimò, erunt vola-
etes, habebent enim alas. Octau, magis noce-
bunt illis, qui inſtar ſuum abdomeni & veneti fer-
uerentur. Nonò, remedio eſt ipſorum clavis, ſi ni-
mūm peccatores memorēt cineris & mortis tam ſuſ, quam diabolū (qui ob ſuperbiā ex angelō
quali fadū eſt ciniſ, ac in morte ſeunda, pūa
in gehenna, iugiter cremaur, & tantum non redi-
gitur in cinctum) humilem ſe, compungantur,
penitentiam agant, Deoque reconciliantur. De-
cimò, nulli nocebunt pī & ſpiritali, ſed tantum ſuſ
impī, qui volutatur in earne & ſanguine, qui-
que ſanguinem Sanctoem effuderunt. Veleci-
mo, proles ſuas, per ſceleratos, erubabiles, &
quali eneabunt, & ab ipſis vicissim cruciabuntur,
duis reprobi in quali auctoribus ſuſ damna-
tū, quæcoq; ac tortoribus maledicent, omnīque di-
ras imprecabuntur. Pariter in gehenna demones
et dannati muniō ſe lancinabunt, ac quā eane-
ringent, inuicimē moedebunt.

Eſt precepimus eſt illa ne laderent ſuam, &c.] VERS. 4.
Hinc patet, locutas has non forte proprie dictat
harum enim cibis, aquæ ac noxa, eft in herbis;
ſed forte demones, qui inſtar ſcorpionum, nulli ni-
ſi habent ſanguinem, id eft, homini impio, no-
cebant, q. d. Haec loculta non erunt familes abis
herbivore, ſed carnivor. Potrò non permetet
Deus, ut omnem ſuam vim viruſque exerant. Sic
enī enearent omnimes mortales, ſed tantum ut
eos qui non habent signum Dei, de quo cap. 7.
verſ. 3. eruerent per quinque menses. Si enim plaga
haec diuinu duraret, desperarent homines, ac
ſcipios interimerent. Vnde ait verſ. 6. *Quarent
homines mortem, & non innuient eam.* Tanta
enī erit eocum cruciatus, ut mortem op-
tent, & tamen mori non possint, vni ſi eum

quis habuit leonum & non satis efficac venenum, quod non statim intretit, sed ita cruciat, vt homines nec vivunt, nec mori possint.

VERE.7.

Et simulacra locularium, simulae equis paratis us praelata, &c., Nota. Demones ha similes erunt Primo, magnis loculis quoad alas & pedes. Secundò, equis quoad formam, magnitudinem, audaciam & viam bellicum; tunc & locula pedibus suis insulens quasi parata ad voluntum & inviolandum, speciem habet equi armati & cataphracti (vnde ab Italis loculat vocantur *cavaliere*, id est, equi parui, equili) est enim loculata, & habet pinnae pro aculeis atque volat saltando, & falso volando, ita Pineta in illud lobii 39. v. 20. *Nomquid favebas enim quasi locusta?* Tertio, hominibus quoad leonem, Quartò, malitiebus quoad faciem, capillos & coronas aureas, Quinto, leonibus quoad dentes; Sexto, scorpis quoad caudam & aculeum. Quid hoc symbolicè significent superioris diuin ex Viegia & Riberasqua enim illi hereticis & miliebus attribuunt, par modo & potius ratione demonibus accommodari possunt & debent.

VERE.8.

Dentes carni, sicut dentes leonum erant.] Triplicer hi demones cruciabut homines. Primo, pungendo aculeo eandis instar scorpiorum. Secundo, mordendo dentibus, ut leones: leoni enim dentis moesia venenatus est. Vnde, ut ait Plinius lib. 8. cap. 16. agentes de leone: *Ex omni cuture, sine dente, sine angore impreso, atque profectus fangos.* Tertio, terrendo homines & percellendo cum visu tam horribilium monstrorum, tum auditu, dum audiunt eorum sonitus quasi currunt equestriam. Porro, quia dentes locularium sunt vocates & nomen, videmus in Apulia nobis vicina, quae tota subinde a loculis devoratur, cum aliis fit ferociissima.

VERE.9.

Et habebant loricas sicut loricam ferrea.] Est in India animal quod eorum habet instar loricae compactum, quo circa ab Hispania *Armadillo* vocatur: atque rhinoceros suam haberet loricam, tamquam durissimam & locutum & suam videnter habere loricanum haec diabolus longè maiorem & duriorum habebunt.

Et vox alarum carni, sicut vox curvorum equorum multorum currentium in bellum.] Vocem vocat stridorem, quem alarum concussione edunt loculi, de quo Plinius lib. 11. cap. 29. *Fox*, sit, carum proficeret ab occipiti undique: *eo loco in commissa scapularium habere quasi dentes excisimantes*, eisque inter se terendo stridorem edere. Dentes vocat non propriæ dictos in ore, vt explicat Alcazar, quasi ore, eisque ac aliis stridunt loculi. Plinius enim hos dentes non in ore locularium, sed in scapula ponit. dentes ergo vocat pinnas acuminas & exstante instar dentium. Vnde & Iohannes hic ait, vocem hanc esse alarum, non ore. Ita symbolicè mendacium demonibus & hereticis familiare, semper à tergo latet, nequam quanu[m] prominet in aperto: aliquid enim dicunt, aliquid cogitant: vnde Deo hominibusque mendaces sive odiosi, ait Nicol. Caufusius Parab. hist. lib. 9. cap. 49. Hereticiorum ergo vox non ex ore & ore, sed quia ex occipiti prodiit, eisque ac demonum.

VERE.10.

Et habebant super se regem angelum abyssi.] *Lucifera*, ait Salomon Proverb. 10. vcl. 17. regem non habet, & egrediente universaque turmas punit: sed ha infernalis habent, & habebunt quoad da-

A rabit hic stupor, & hominum vita in terra, cum quibus pugnant. Scimus enim omnem exercitum sine duce & capite esse invalidum, arque à capitale eius vim & robur perdere, unde nichil ille bellus dux: *Furor est ex parte cernuum doce leone, quando locusta doce carno.* Quoniam & militares, dum non perfidio stipendi contra principem & tempore rebellant, statim caput & ducem eligunt ex suo gregge maxime strenuum, quem ex electis vocante ab eoquin dilectis instar hominis acephali, sine capite, sine duce & ducatore, ac infausti, respubl. carmentis magistratu, in qua unus alium conficit, namque cuies ipsi suam temporib[us] perdunt & intermixtunt. Vige hic, quantum, quamvisq[ue] necessarium sit ordinis & obedientia bonum; ac ex diuerso quantum striae & acephalitie sit malum, ut ipse quod & ipsi demones, h[ab]ent peccatum & superbellum, fugiant & detestentur.

Rurum unde quanta sit vir turbæ, quid faciat multiudo, etiam terum minimarum & imbellicium. Loculisti enim viles & exiguae, sua copia integræ proximæ stirps depalcantur & devulant. Ita Turci omnia superant & subiungunt exercitus sui insuperidine. Ita demones, h[ab]ent inimicidi, numero suo meum orbem affligunt & cruentant. Exista hac de re symbolum apud Nicol. Caufus. lib. 9. Parab. hist. cap. 5. *Draco à ferme cuiusdam*, hoc est, princeps à populo oppressus, ita Sutorius in Thibero: Erat inquit, Tiberio in oblectamentis serpens draco, quem ex constitutidine manu sua eiabaturus, cum consumptum 3 formicis insonister, monitus est, ut vita multiuidinum caueret, draco enim regum symbolum est, formicæ populi. Sapienter proinde Problema in processu. Almagellus: *Melius inquit, est inde habebant regere, quam multas habere minas.* Tiberio enim & fortior est priusq[ue] vallatus subdigitorum amore, quam militum armis. Ex aduerto, *Territoriu[m] multis sanco mordet.*

Cui nomen Hebreæ Abaddon.] Hebreum *Abaddon in cal*, significat perire: inde *Abaddon* in grec, actiù significat perire, disperdere: inde *Abaddon* idem est quod perire, id est, perdens vel perditos (Hebrei enim sape abstracta ponunt pro concreto) grec *Abūsōs*, latine *exterminatio*, *et exterminatione* non est in Grecis, ut patet scriptis enim Iohannes grecè, non latine. Secondu[m] Valla, Interpretatio hoc de suo addidisse textu. Verum temere, nihil enim de suo addidit, sed tantum Graecam vocem in Latinam transluit (quod est interpretis iussum), ut Latini aquæ ac Greci intelligerent, quid sit *Abūsōs*. Perpetram ergo vettii Arabicus, *et regnum super eos angelus abyssi, cuius nomen hebreice Macchilim, et cuius interpres latini est Landens.*

Notat S. Gregor. homil. 14. in Euangel. angelos ex te non habere nomina (angeli enim non ex nomine, sed ex specie & visione inveniuntur se internotiunculae & compellant) sed ea fortius ex misericordia quod apud homines obveniunt. Idem est de maria angelis.

Vix enim plaga vna, putat quinta quinti angelis, nimirum locularium, de quibus iam dixi, ab aliis & ecce variis adiutare dies vobis.] putat duas plague sexti & septimi angelii. Vnde subdit plagam texti angelii dicens.

VERE.11.

11. Et

In Apocalypsin. Cap. IX.

173

13. Et sextus angelus tuba cecinist: & audiui vocem unam ex quatuor cornibus altari autem, quod est ante oculos Dei,

14. Dicentem sexto angelō, qui habebat rubam: Solue quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.

15. Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, & diem, & mensem, & annum, & occidetent tertiā partem hominum.

16. Et numerus equestris exercitus vires milles dena millia. Et audiui numerum eorum.

17. Et ira vidi equos in visione: & qui sedebant super eos, habebant loticas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, & capita equorum erant tamquam capita leonum, & de ore eorum procedit ignis, & fulmus, & sulphur.

18. Et ab his tribus plagiis occisa est terra pars hominum, de igne, & de fumo, & sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum.

19. Potestas enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum, nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capitæ & in his nocent.

20. Et ceteri homines, qui non sunt occisi in his plagiis, neque penitentiam egrent de operibus manuum suarum, ut non adorarent demonia, & simulacula aures, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare.

21. Et non ergerunt penitentiam ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

VER. 13. *Et sextus angelus tuba cecinist: & audiui vocem unam ex quatuor cornibus altari autem, quod est ante oculos Dei, dicentem sexto angelō, qui habebat rubam: solue quatuor angelos.] Altare hoc autem est altare thymiamatis, quod S. Iohannes vidit in celo (de quo dixi cap. 8. ver. 3.) representans Christum. Inde ergo vidi et Iohannem prodire hac voz, q. d. Ex Christo & Christi misericordia ex orationibus Sanctiorum, qui quicquid sub hoc altari, ut dixit cap. 6. ver. 9., mandauit hac vox, mandans panem impiorum per sextam plagam ingentis exercitus hostilium. Tanta enim furorane impiorum sceleris, ut ipsam altare conseruare impio expulsum, clamare, & vindictam depofitare videatur.*

Sensu plaga exercitus equorum quæ punitus fuit. Quæres, quæ, qualis & per quos fieri hac plaga? Primo, Alcazar censet hanc plagam esse iras, odia & furores, quibus Deus puniuit hostes Christum respuentes. Cum enim loculæ symbolice significarent concupiscentiam eorum, erdo ipse postulat, ut furiis equali qui sequuntur, irarum furis significent: hic enim ex concupiscentiis per alios impedita consequi solent, & à malis angelis suscitantur & inflammanter. Secundo, clamor ex quatuor angulis altaris significat

A totam religionem & huius enim symbolam est Altare cum igne in præfatis nominibus; Christianam inde Iudeam conqueri, & vindictam de rota eorum gente expolere. Clamat ergo altare ad angelum, q. d. Es tu audita & malitia iudeorum, ut amplius ferri non posis: ut ergo plaga tua in eos exerc. Tertio, quatuor angelos qui has trahunt facilius, sunt propriæ animæ, deitatis enim custodiæ, omnis bonorum extirpantes, & propriæ invicti: qui ligati fuerant in Euphrate, id est, in felici eorum lucisella, cum voluntates, honores & opes ad eorum succederent. Euphrates enim pleno alueo fluens, Babylonem levigans, se festalem huiusmodi reddens, aperte reprobaverat voluptates & delicias ciuitalis Deo inimicæ, & ad voluntatem prosperos successus. Sed cum iudei per Titum haec cupidez etiæ fuisse, quatuor hi angelos, id est, perseruari auctores iam dicti, eò usque lopiri & quasi ligati, soluti sunt, ac Iudeas ad iras & furores concinarunt. Quartò, cum subiicitur, ut secundum tertium partem binum, significat iras iudeorum non tam hostes iudeorum Regis manus, quibus ipsi suorum iudeorum inimicis & enemis eas illæ. Ita illæ in iustum irriti quasi hostis, cum lanigens & erucians. Ruscum, intelligi iras quadam iudei in Christianos cuocuerunt, dum eos persecuti sunt, iam multos sibi ira & furor occidi & interire costruxerat. Vnde sit Ecclæsiæ cap. 30. v. 2. 6.

C Zelus & iracundia minima ducit. Et Proverb. 1. 4. ver. 4. Parredo omnium ira. Quinto, dicuntur esse vires milles dena millia: quia iratum, tumultuoso & furioso exercitus, cum ex inordinate animi affectibus ortus, incomparabilis est: unde ex iis innumere lios, rixæ & discordie exoriente. Nonni hi homines racunandi: dum enim ira non resistunt, sed indulgent, quid faciunt nisi ut inimicis tumultuorum incertorum & forentium inimicorum cohortes concurripant, si quis pacem & conscientiam concident & immittant? Sexto, capita equorum leonina, ira superbiæ & crudelitatem reprehendente. Septimo, ignis significat ira & iram grandis. Dnam, fumus rationis perturbabile caligore, sulphur furorem. Nam ira fumus brevis est. Octavo, cauda per se habent serpentes: quia leæ in aquam iniectæ, ibique alteruare factæ conuentantur in colubris. Id significat, iram, est iniuria dum vindictam concupitant exercere, grata & blanda videatur, tamen in fine relinquent acutum conscientie, evanescere monete & lancinare instar colubri. Sic Poter Furias (quos ipsi tres nomenant, Acheronis & Noctis filias, q. d. ut iniquo Servius, Dira in celo, Furie in terra, Eu-mœcoides apud Inferos appellantur, funisque celestæ mortis vindices & tormenta, ut in air. Cæcero teat, pro Roficio Ametino) in pinguis, ut in capite pro capillis denti eu colubris, in maxibus redas ardentes, quibus inest ignis, fumus, sulphur. Nonnihil habent loricas hyacinthinas, id est, ex panaria hyacinthi & violacei coloris, quæ est armatura indicatrix quæ irati sicut ira obtundunt hæc loricas, id est, exclamationes calvas & ridiculas, scilicet se lute iratæ, fe zelo inlute agi, indignum esse talia pati, nobilis vice ex honore non licere hæc iouter relinquent, &c. que omnes nihil aliud sunt, quam ira, & ira nutritum, hoc est, ignis & sulphur. De cunctis tamen, videntes lucis hæc plagiæ, non permisissentur, sed perterriti adorare sua idola, id est, statuere auro & argento congredero.

itz biers-
griffchen-

Austria enim est idolorum servitus, ut sit Apollinaris. Verum hoc mystica & tropologica sunt. Qui ergo cupit ingensum ite symbolum mortale, hoc verum.

Secundò, Aureolus, Lyran. & S. Antonius t.p. chron. et. 6. c. 5. 7. putant hic significari quarum schismatis genetale, Ecclesie validem noxiuam, quod fuit inter Symmachum Papam & Laurentium Antipapum, eorumque auctoritate anno Christi 498. de quo Nicéphorus Lib. 4. cap. 5. Vox de altari fuit vox S. Pachalij Caedinalis, qui cum aliis causa fuit schismatis eligendo Laurentium, ideoque post mortem punitus est in Purgatorio, dum apparuit S. Germano Capuano Episcopo in Thermis Iutulana, ut narrat S. Gregorius Lib. 4. Dialog. c. 40. Eodem tempore Constantiopolis imperabat Anastasius Imp. Euriachamus, & in Italia Theodosius Rex Arrianus. Cum ergo Pachalij tuba eccepsit, id est, Laurentio ut Papa fieret vocem dedit, soluti sunt quatuor angelii, scilicet Symmachus, Laurentius, Anastasius Imp. & Theodosius Rex, qui prius aligati erant in Euphrate ad eum, in Romano Imperio, quod quartum est inter regnalia, Euphrates equinus ex aqua paradisi, Gen. 2. Tunc ergo ob schismatis horum multa occisi sunt verisimile. Seduxit autem Nicéphorus, duravit ad triennium non sine calamitatibus, aliisque calamitatibus. Sed Theodosius Rex quoniam Regnum obscurus est Arianna efficit, Symmachum tamen Episcopatum evigilat, & Symmachus Episcopatum confirmavit. Laurentius autem pulso eorum Nucris attulit. Anastasius vero & Theodosius Christianos persecuti sunt. Vnde Theodosius Iohannem Papam carcere macerandos, & Symmachum (ut & Boenum) gladio occidit. Hinc vero caudam falso vultus Theodosius ea hora quo mortuus est, inter Iohannem & Symmachum discinctus, dilatatus & vinculis manibus duci, propositus in ollam Vulcaniam, ut refert S. Gregorius 4. Dialog. 40. Quia ergo Ecclesia tunc in quaestu haec principes diuinitatis pars pro suo principe certabat; hinc dicitur exercitus eorum fusilli vices nullius dea millia, id est, infinitus multitudine. De ore Laurentij & Symmachus procedit famus ambitionis & vanitatis; ideoque rufus habent lotias hyacinthinas, quae designant hypocritam & vanam apparentiam: de ore Theodosii procedit ignis Arianna perfidie: de ore Anastasij procedit sulphuris hercules Entheus. Habeant potestacum non tantum in ore, sed & in caudis: quia inter Symmachum & Laurentium, arque inter Theodosium & Anastasium res non solum ore, id est, dilatationibus & minis, sed etiam caudas, id est, occultis fraudibus & simulationibus, segebatur. Denique cum additur, Cetera homines qui non sicut scripsi &c. opinatur Lyran. & Antonius significari quandoam Paganorum caderem, quae tempore Theodosii facta sit, Saxonibus contra Thuringios dimicantes, ubi vniuersitate multi casi finit.

Verum Viege & aliis displaceat haec explicatio, idque merito. Nam Primo, Symmachus non fuit ambieiosus, sed minus, & fuisse admodum mortibus; quinimodo Sandtorum catalogo est afferimus, Insuper falsum est, quod Pachalij fuerit schismatis auctor, ad illudque classicum cicererit. Nam eius auctor fuit Fetus patricius Rom. qui ut gratianum insire Anastasij Imp. post creationem Symmachus, eodem die in basilica S. Marini pecunias aliquos corrumperens, intrusus Laurentium. Pachalij ergo Purgatorium subiit, non quia Laurentium

creauit Papam, sed quia ei usque ad mortem adhesit, enique partes fuit, ut narrat S. Gregorius. Vbi quod dicit, usque ad mortem, exclusus intellige: perutuus enim mortiens. Nam constat apud orthodoxos, neminem in chilumate manente in eoque morientem salvare. Non enim in Ecclesiam certe stem admittitur, qui a terra rei se separavit. Quocumque schismatis est peccatum morale, & schismatis non tantum à Dei gratia, sed & ab Ecclesia absconditi & peccati lani, nisi per ignorantiam culpa eorum vel in toto, vel in parte, ut non sit mortaliter, excusatur.

Secundò, quia Euphrates longè abest à Roma, nec Roma dici potest Euphrates, sed potius Babylon: haec enim Euphrates adiaceat. Tertio, chilumate Laurentij & Symmachus non fuit tota Italia, sed tantum Roma. Rursum, inter Anastasium & Theodosium nullum fuit bellum, sed solis manus Theodosium coegerunt Anastasium pacis amorem, ad Ecclesias Arianicis concedendum Quartum, Thuringi & Saxones nullam cum Anastasio & Theodosio habent connexionem, ut habent inter se omnia quae hoc capite recententur.

Tertio, Beda, Richard, Andreas, Rupert, Aretas. Tertio. & Viega, tamen haec ad ultimum mundi tempora, Angelus ergo hic fatus, erit precipuus aliquis demons: Hic soluerit quatuor angelos, id est, omnes demones ligatos in Euphrate Babylonum, id est, in congregazione & confusione impiorum, qui Ecclesiam totam in fine mundi omnibus modis devastabunt. Vnde dicuntur esse vires molles dea milia.

Quarto & optimo, Rabera plagam hanc propriam ut verba sonant, accipiunt, ut rurisque fore innumerorum exercitum ferorum hominum & multorum, qui in fine mundi punient & occider humores impiorum, scilicet tertiam eorum partem. Angelus ergo bonus tuba canens, soluerit quatuor angelos.

Quos, & quales: nonnulli apud Andream &

Aretam, putant hosce quatuor esse angelos bonos, esseque Michaelem, Gabriellem, Raphaëlem & Uriellem, cuius si mentio 4. libro 4. i. & c. 5. 20. Verum par, hos quatuor angelos esse malos, es-

seque demones, nam hi soli ligantur, non b. vii. 11. ergo sunt quatuor præcipui demones, qui quasi præsunt quantum eis peributus ligati autem sunt in pâlio. Chilumate, ne tantum noctant huminibus quantum amit. Hui in fine mundi rufus soluerunt, ut graffentur puniuntque impiorum. Porro hi demones ligati sunt in Euphrate. Hui enim locus ad hoc est congruus. Primo, quia Euphrates alluit Babylonem. Babylon autem typus est regni diaboli & impiorum. Secundo, quia Euphrates alio respectu typus est Baptismi: ut Euphrates enim transiit Abraham in terram promissionis, indeque Hebreus, id est, transiens, vel transiit manus, est dictus. Tertio enim Tertio, aut Andreas, quia inde nascitur vel exiituit est Antichristus. Porro, licet hi atchidemones ligati sunt, habent tamen suos velut emiliares canes ubique, qui homines content & ducent, ut experientia certat. Pari modo Almodarus, libidinum rex, Jugans à Raphaële in deserto Egypti. Tobiae 8. 3. suos tamen per orbem demones quasi ganeos, iungas & cupidines emunt: sicut & de ebris lacuicibus demonibus Andeon proficiebuntur, narrat in Icon. Phœstratus, ut reget aduentum nostrum Setarum, terribens in Tobie cap. 8. Sic Lucifer religatus in inferno suos vobis que habet emiliarios, quin & ipse foluerit super anteiculam, ut parchut cap. 20. v. 1. & 3.

Quarta
genus.

Demones
ligati in
Euphrate.
Cotil

In Apocalypsin. Cap. IX.

175

Quibus
viscuis li-
gantes de-
mones :

Quares, quomodo, & quibus funibus ligentur demones ? Resp. eos certo loco ligari, cum in illo per decreatum & porestatem diuinam, vel Angelicam dentur, ut se loco mouere, eisque egredi nequeant. Hoc autem fieri potest tribus modis. Primo, si Deus eis subtrahat concursum diuinum, qui necessarius est ad mortum & egressum, similique conseruer semper illos in suo vbi, secundum & modo existendi in illo loco, c' si vult eos affigere. Secundum mortaliter, si impedit ne egrediantur, v. g. minando eis actiores penas si egrediantur, atque puniendo illos si egrediantur, & coepellendo eos regredi : sic Almodio certi eterni Regypon portio, extra quam ne ad pallium pedis egredi ei licet, à Raphaële est de signata & praetcripta. Terter, physice omnino & naturale, si imprimat eis modum, aut qualitatem aliquam detinuantem, vel vniuersitatem loco, v. g. impetu & vim permanentem. Similem enim vim, sed transuentem, videmus corporibus, vii lapidis, imprimi, quis in alcuna lenatur, dum e' faciuntur. Sicut ergo homo robustus aliis militis fortis certo loco violenter detinere potest, per vim ei impessum ; ita & Angelus demonem. Similem enim vim, licet non corporalem, sed spiritalem, potest spiritus superior & potentius spiritui inferiori & minus potenti imprimere : atque de facto vim hanc imprimere demonibus Angeli, cum eos in certo loco, v. g. ex corporibus obsecris energumenorum violentè expellere & extrudere. Cur enim Dens non possit similiens vim, non transuentem, ut illa est, sed diuersi permanentem producere ? magis enim mirabilem vim igni inferni indidit, quia non ramam detinet, sed agit in animis damnatorum, ipsoque demones, eisque viri & cruciat. Hoc est quod ait Sandus Petrus 2. Epist. 4. Si enim Dens Angelus preceantibus nos paperet, sed rudenter inferni dextris in tortuoso tradidit cruciando. Vbi Nota ex Greco, vocem rudenter non referri ad destralit : qui enim rudentes Angelos detraherent celo ? Sed ad vocem tradidit : q. d. Tradidit eos Deus & mancipavit carcere & igni infernali, illi. D que eos in perpetuum deuinisit, & quasi quibusdam rudentibus, vel, ut Greca habent, *σαρκάς ζων*, id est, carnis caligines, alligitur. Sic enim explicat S. Iudas in sua Epistola ver. 6. dicens : *Angelas qui non feruauerint suam principiam, vincatis exteris sub caligine reformati.* Alio ratione ligantur, id est, ligari se finant, demones à magis, cum ipsi ex conuencione & pacto eos, vel volentes, vel à superiori demoni coactis, in annulis includant, ut qui annulos gefas, demones sibi familiares & obsequentes habeant. Ita S. Hieron. in vita S. Hilarii, narrat demonem ab annulo in puellam quam deperebat immisum, eum S. Hilarius cum expelleret, exclamasse : *O crux, è turmenta que patior ! Exire me cogit, & ligatus foder interno tenor.* Non exeo, nisi adfatu quiescebam dimisisti. Tunc senex : *Granda, ait, fortunato tua, qui licio & lamina frustis teneru.* Et sicut ex hac alligatione patet diabolus cum infirmis, tum vilis. Vnde

Moraliter Sanctus Antonius apud Athanasium Minas, ait, demones formidare non debent : nam hunc cruces, ut drachm aduocasse à Domino esset, & capitulo levare ut uenientem. & quasi mancipium fugituum vobis circende, & armilla labra perficiunt, malum fiduciam dare vere permittunt. Et

A. S. Augustinus serm. 197. de Tempore : *Sed abigant, sit, diabolus est, quare tantum adhuc praeceler sed sepius & negligenter, & Deum in varieta non remissus dominatur. Abigant est tamquam innoxia carens canis ; & neminem percuti mordet nisi cum, qui se mortifera scimuntate illi conuixerit. Iam videntur fratres, quia fluctus est bono illi, quem canis in carene possum mordet. Tu te illi per valspacem & cupiditatem facili noli conuincere, & illi ad te non presumas accedere ; latrare potest, sollicitare patet, mordere omnino non potest, nisi violentem. Non enim exigendo, sed suadendo nocet, nec extrequet à nobis confessionem, sed parat.*

Pt occideret tertiam partem hemisphaerii.] Non VER. 15. signatorum, vt patet ex dictis cap. 7. ver. 3. & cap. 9. ver. 4. putat impiorum & reproborum. Idem patet ex eo, quod si hi occisi essent pī & iusti, nulli tunc iusti amplius superfluerent in mundo. Ceteri enim qui non sunt occisi, erunt idololatri, ut dicitur. Ergo tantum loquuntur hic de non signatis & impialis (quororum sunt he vindictae & porci) ex quibus ad tertiam partem occidendum, exercitos vero permanuerunt in sua idolatria & scleribus.

Et numerum equastris exercitum vicerit milles de- VER. 16. *na milia.*] Grecè δύο μυριάδες μυριάδες, ita legit Notker, Areata & alij (sicet Complutensi, non habent δύο) id est, duas myriades myriadum, id est, bis milles centena milia. Myrias enim est decem milles : duas ergo myriades myriadum sunt vices milles decem millia, id est, ducentes milles milia, sive ducenti milliones. Ingens & immanis est hic exercitus equorum, qualis numquam visus est in orbe. Ex quo nonnulli coniuncti, pedestrem exercitum qui equestris iungi, evanquam numero longè superate solet, fore longè maiorem & quasi innumerum. Verum sic exercitus hic nimis force & penè immensus, quem ultra prouincia altera aut sufficiere posset, ut viro qui maiorem partem hominum qui in orbe sunt, ac consequentes plurimos impios, quos Deus hoc exercitu punire voleret, in se complecterebant. Cum ergo pedestris hic non meminerit, uidetur is nullus, vel exiguis force ; sed torus, vel penè torus exercitus force equestris, qualis est Tatarorum, Perilarum, Polotorum, &c. Celebratur omnium ore multitudine exercitus Xerxes, qui quinque annorum apparatu deces centena milia, id est, millem honinum in aciem contra Graecos edidit. Quem numerum, ut Valerius, & ex eo Sandus Hieronymus reflectit, in alta propedanea specula, fleuile ferrur, quod ex tanis multitudine nemo post centum annos superfuturus esset. Igitur ipse maria pontibus confinxit, Athon montem continentibus abscidit, teste Plinio lib. 4. cap. 10. Verius quid hac ad has Apocalypses copiæ Xerxes unum eduxit millionem : hic ducenti milliones hominum aduendi dicuntur. Ergo ducentesimam tamē huius exercitus partem habuit Xerxes. Et tamen de Xerxe canit Lucas lib. 1.

Multum cum peribis auxilis,
Europamque Asia, Scythique admitem Abido,
Incessuque florum rapidi super Hellespontum.

Quocirea nonnullis incredibilis videtur hic numerus, cum in tote orbis via eis videantur esse ducenti milliones hominum. Sed errant : nam in solo regno Chinesi numerantur 150. millions

Dacenti
milliones
equitum
videtur

Dens no-
n esse requi-
situm.

Moraliter Sanctus Antonius apud Athanasium Minas, ait, demones formidare non debent : nam hunc cruces, ut drachm aduocasse à Domino esset, & capitulo levare ut uenientem. & quasi mancipium fugituum vobis circende, & armilla labra perficiunt, malum fiduciam dare vere permittunt. Et

hominitum, ut dicit noster P. Nicolaus Trigunt. lib. de Exped. Sincipi ex quibus quinta pars, puer quinquaginta milliones, potest esse militem. Addit totidem ex Ethiopia & Ethiopia enim mera est vobis; & copia, addit totidem ex Tartaria, & totidem ex India, habebit ducentos miliones. longe, nunc pluimus fore homines: plerique enim erunt carnales, & vacabunt generatione.

Possit etiam quis suspicari, bonam exercitus huius partem fore demonum, qui induti specie & forma non locularum, ut illi precedentis rubra ver. 4, sed hominem & equum, impios affligere & castigare. Nam duces eorum erant quatuor archidemones, ut patet ver. t. 4. qui ver. 15. dicuntur occisi, scilicet tam per se, quam per suos facios, patet demones, tertiam partem hominum. Et de his ad literam verisimiliter poterit quid dicuntur ver. 17. *Captae equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorum procedens ignis, & fumarum, & sulphurum.* Et illud ver. t. 9. *Caudae eorum similes serpentes, habentes capta: & in hoc necant.* Demones enim formam serpentum, leonum, & quorundam animalium facile affligerent vel equis suis aliure, & per apparen- tiam adiungere possunt. Denique si ducenti miliones hi tantum essent hominum, utique continebant maiorem partem hominum impiorum (panci enim sunt erant pici & inihi) qui punientur erunt hac plaga, non autem punientur alios. Hac enim plaga, ut & exterea, immitteretur in impios, testimonia coram patrem absumet. Unde videatur, possemus partem huius numeri fore demones, alioquin enim impii punientur per homines aequaliter, in modo magis impiorum, & multo plures essent carnifices, quam rei puniendi; atque carnifices ipsi impiorum evadentur, cum tamen ceteri impionantes sint futuri.

Opinatur Ribeta, huic excusum fore docemus illorum regum, qui ante Antichirum Babyloniem carent, uti describit Iohannes cap. t. 8, hoc ergo caput: *de ore eorum procedens ignis, & fumarum, & sulphurum.* Per equos quoque equites ipsos, metonymice intelligi. Significat per hyperboleam, fore equos & equites instar leonum, ut fumos nubibus efficiant, vide autem ignes, sulphurum & flammam spirare. Rustici equites spirabunt ignem, fumum & sulphurum, id est, incendia, & omnino modum vastitatem orbi afficeret, nisi ministrabat verbis & impensis, cohortante se in unum, & inclamando *fuge, fuge,* ut in expiacione & excidio Astarte pleuli (quam ipsi furiant vocant) nostro auxilio meminerimus, quando major & nobilior verbis & emperior illius quondam celebrerimus pars Hispanico igne horribiliter confusigrauit. Tertio, propriè significantere hic bombardæ milium, & ignis pulueris sulphurum. Dum enim milites iactulantur, ita adiungunt ori instrumentum, ut ore ignem & fumum sulphureum emittere videantur. Et hoc modo obiecta sunt animo S. Iohannis in visione, ita P. Leibus lib. 3. de Perfecc. diuinis cap. 18. Adde, si bona huic exercitus pars sit demona, de his haec ad litteram, ut sonant, scripti possunt, ut disti paulò aere. Idem dico de caudis serpentum, de quibus subdit dicent.

Vers. 17. *Ex ore (ut iam dicam) tuus equus in usum.* Scilicet habentes capta quasi leonum, feroces hyacinthinas, &c. ut sequitur.

Et qui habeant super eis habentes loricas ignreas, & hyacinthinas, & sulphureas. Scilicet aliqui equites habeant loricas ignreas, id est, lucentes, & radiantes, ac flammantes, idcōque terribiles iniquas ignes: alii habeant loricas hyacinthinas, id est, violacei, sive cælestes coloris, ut est cato à Deo missi viderentur: alii sulphureas, id est, rubeas & croceas instar sulphuris. Hoc enim capaces, ut certe unicas talium colorum, loricas

A suis hi equites inducent, tum ornatus, tum territorii causa, ut percellant hostes, ut faciunt nostri equites, quos proinde Belgæ vocant *re reken, blauwe rocken, gele rocken;* & Galli, quæ ac Itali & Hispani, *casque roses, casque blane, casque marron.* Hi ergo vlnimi habebunt loricas, vel tunicas loricas croceas, sive sulphureas, ut per eas Deus significet vindictam, quam per hostes exercites decrevit in libidines, & foeda peccata ac peccatores, utque per eas prognosticè indicet sulphur infernale, quod impius in gehenna paratum est & imminent. Sic Virgil. fineid, t. 2. can. de Turno:

Ipsæ debitis aure squalidenter albique ericaleba

Circumdat loricam humeris.

Et Linius lib. 5. bellum Maced. agentes de equib[us]: *Perfici, inquit, loricates, quos caspariales vocant, partim sagittis ex equo viuentis.*

Aludit S. Iohannes ad literem t. 1. 17. vbi ferocios equos & equites Perfici incitans ad excidium Babylonis, ait, *Adducite equum quasi brachium armatum: beatus enim genit locutus.* Poterū praefractos esse Perfici equos, ut videantur ex le habere aculeos, nec egere calcaneos, dicit Oppianus, dicitur autem.

Qui eius habuant virides Ephesius ad 17. das,

Magnanum venient equis in bela leonum.

Lamina glauca tollant, & magnum in petros robur

Efferas audaces animos ad fernida bella.

Accedi levitas curvis, quodque era levitas

Intraspidi perfere valent.

Tales erant & hi Sancti Iohannis equi in fine mundi.

Et captae equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorum procedens ignis, & fumarum, & sulphurum. Per equos quoque equites ipsos, metonymice intelligi. Significat per hyperboleam, fore equos & equites instar leonum, ut fumos nubibus efficiant, vide autem ignes, sulphurum & flammam spirare. Rustici equites spirabunt ignem, fumum & sulphurum, id est, incendia, & omnino modum vastitatem orbi afficeret nisi ministrabat verbis & impensis, cohortante se in unicem, & inclamando *fuge, fuge,* ut in expiacione & excidio Astarte pleuli (quam ipsi furiant vocant) nostro auxilio meminerimus, quando major & nobilior verbis & emperior illius quondam celebrerimus pars Hispanico igne horribiliter confusigrauit. Tertio, propriè significantere hic bombardæ milium, & ignis pulueris sulphurum. Dum enim milites iactulantur, ita adiungunt ori instrumentum, ut ore ignem & fumum sulphureum emittere videantur. Et hoc modo obiecta sunt animo S. Iohannis in visione, ita P. Leibus lib. 3. de Perfecc. diuinis cap. 18. Adde, si bona huic exercitus pars sit demona, de his haec ad litteram, ut sonant, scripti possunt, ut disti paulò aere. Idem dico de caudis serpentum, de quibus subdit dicent.

Vers. 19. *Perfici enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum.* Nam cauda eorum similes serpentes, habentes capta: & in hoc necant. Patet haec non ad litteram, sed symbolice accipi debere, aquæ ac capita leonum, & ignem sulphurique de ore egrediens. Nulli enim equi habent caudas serpentum, aut capes in caudis. Caudæ ergo haec capitate significant gladios militares, qui infans caudatum

In Apocalypsin. Cap. X. 177

caudarum retro extant, & capulos instar capis habent: descibit enim arma eorum, bombardas scilicet, per ignem, fumum & sulphur, & gladios per caudas capiatis. Aut certe per caudas intellige pedisegnos & ministros militem, qui plerunque sunt pestili, & instar serpentum occulere nocent incendis, fumis, venenis, aliisque modis, ita P. Leflius loco iam citato. Insuper cauda ha significant, nouissimum eorum imperium, quod pacificum & quietum iam videbatur, ex quo od per tyrannidem suam omnes hostes surrexisserunt, aut subegissent; sequē tamen dirum fore ac eorum principium, nimirum quid in fine redibunt ad sua capita, id est, ad primam crudelitatem, & ad dura duraque sua imperia, ut ruelum videantur ostē spirare & efflare ignem, fumum & sulphur. Ruelum, quod virulentissime & dolosum erunt instar serpentum. Vnde Richardus Victoria, querens, cur horum equorum cauda definet in capite serpentum, responderet: quoniam impius dum nequeo aperta persecutio nocere, per occultum & fraudulenciam simulatione nocendi sumum initia. Et Iosachim: Quia, inquit, enim patitur ab inferendo malis quatquer, tunc ex inferno deteriora mala committuntur, & uscā eorum, id est, finis procedentibus maioribus, in capite definet, id est, in initia futurorum.

Symbolicē S. Geor. lib. 13. Moral. cap. 18. vel iuxta aliam editionem 23. hæretici hoc attribuit: Quia, inquit, quod ab eis verbo blanditionibus discutit, hoc à principib⁹ eorum faventibus gladii ferientibus imperat. Vnde pugnū eorum est in ore & in cædo. In ore namque dolesterum ferunt, in cædo vero scandalorum potesta figuratur. Nam per caudam qua retro est, buccam facili⁹ postponenda temporibus designantur. Rerum eis omnis quid transire, aut vero eis omnis quid venient permaneat. Ita ergo equis, id est, nequissimum predicatoribus quinque carnalem impulsi currentem, utrū & in cædo pugnū est: quia ipsi quidem peruer-

A sa fundenda predicate, sed temporalibus prebeatibus fulsi, per ea que rerro fuit se exalvauit. Nota hic obiter, quo loco iuxta Sanctum Gregorium, habenda sint omnia temporalia, ipsa que orbis imperia; nam per caudam hic designantur, ut iustitia & virtus, aequa ac Ecclesia postponenda intelligentur.

Et ceteri homines, qui non sive recti in his plagiis, neque penitentiam operantur.] Neque, id est, non, vel ne quidem tunc, q.d. Ceteri homines cum tot strages & fumera violentia, ne quidem tunc compuncti ad mentem rechertant, nec ad tanas sociorum plagias resipuerunt. Patet ex Graecis. Miris ergo erit tunc hominum obdurate, qui viles tot signis & plagiis, perfidem nihilominus in suis feceribus de idolatria. Simili⁹ fuit obdurate Pharaonis Exodi 7. & sequentes, qui viles tot potuisse & flagellis Moysi, illi magis obdurate, fortiusque Deo & Moysi rebuit. Causa eius erunt variae, Prima, affluctio peccandi, indique ingens cupido & vis: ob quam videmus ebriosos à viâ, luxuriosos à venere non abstinerere, etiam si præsentem & certam exinde pestem, immo mortem sibi invincere videant. Secunda, infidelitas: quia non credentes has plagas à Deo infligi, sed facto, vel mundi quidam moebio, & senectus quasi vitio euenerit, uti senectant Stoici, & nunc Politici. Tertia, quidē tunc solus erit diabolus, qui omnem vñimique suas vires exerceat: vnde impiorum non quas animas & corpora possilebit. Quarta, quia plagiæ haec concitatibus in eis, viptore impiti, bilem & impaticientiam: vnde blasphemabunt Deum, vel audaciem plagatum, quidē tanta ratiōne eis infligat, ut ait S. Iohannes cap. 16. verf. 9.

Pi non adorarent demonia.] Hinc potest, in fine mundi renasciturum idolatriam, sed eam cuncte postea regnans Antichristus: volet enim ipse foliis colli situs Deus, sicut prædictus Daniel cap. 11. verf. 36. & sequent.

C A P V T D E C I M V M .

S Y N O P S I S C A P I T I S .

Verf. 1. Vides Iohannes angelum amictum nube, dextro pede mari, sinistro terre insidentem, ac iurantem quid amplius non erit tempus: max reboant & consonant septem tonitrus. Secundū, verf. 8. iubet ab angelo accipere liberum aperitum, acceptūque deuerat, quem in ore dulcem & melliferum, in ventre vero amarum experior.

Quæstus ergo sunt puncta hoc capite notanda. Primum est, idea angelī fortis, qui unum pedem figit in terra, alterum in mari. Secundū, septem tonitrus. Tertiū, irramentum angelis quid amplius non erit tempus. Quartū, liber dasu Iohanni dulcissimus in eis ore, sed in ventre amarissimus.

Nostor Alcazar, hec omnia à cap. 10. usque ad verf. 1., cap. 1. pertinere quoddammodo ad sexam rubam & plagam septem ligillū. Nam sciebat post quintam plagam dixit Iohannes cap. 9. verf. 1. Vnde omnis ab eo, ita cap. 1.1. verf. 1.4. ait, Vnde secundum ab eo, id est, sexta plaga fecit ligilli iam perdatā est: Et ecce ut terrum venit eis, pulsata septima & ultima plaga, quæ explicatur ibidem verf. 1.5. Hoc ex parte verum est, sed non vniuersum, ut patet in iohannis capituli sequenti.

Rufus Alcazar ex suis explicationis acolothis censet, secus plagam sextam Iudeorum iras & furores complexa est, ita hoc capite significari, horribilem illam persecutio procellam, & quasi furorem, quatenus Iudei contra Ecclesiam concitare, iustum fuisse verę ac foliis Genitium felicitatis: cō enim Deum, hac direxisse, ut persecutio Ecclesie verteret in eius felicitatem & gloriam, nimirum ut dereliquis Iudeis transferret h̄dem, Ecclesiam & salutem ad Genesim, aequo hoc

hoc intelligi cum dicatur, *Conformatioris mysterium Dei.* Verum haec spectare nouissima tempora. Inferentes ergo hic, ut homines qui tunc plagi sex tubum à Deo per Angelos moniti nolent premarit, vehementius redarguantur, atque & vegetantur: unde iurat Angelus, *Quia amplius non era tempus.*

Perf. 1. Et vidi alium Angelum fortem descendenteum de celo arietum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt sol, & pedes eius tamquam columnae ignis.

2. Et habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram.

3. Et clamauit vox magna, quemadmodum cum leo rugit. Et eum clamasset, loquuntur sunt septem tonitrua voces suas.

4. Et cum locuta fuisseptem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: & audiui vocem de celo dicentem mulierum signa quia locuta sunt septem tonitrua, & noli ea scribere.

5. Et Angelus, quem vidi stantem super mare, & super terram, levauit manus suam ad celum:

6. Et iurauit per viuentem in secula seculorum, qui erexit excludere, & ea quae in eo sunt: & terram, & ea quae in ea sunt: & mare, & ea quae in eo sunt: *Qui a temporis non erit amplius.*

7. Sed in diebus vocis septimi Angelii, cum exceptus tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut euangelizauit per seruos suos Prophetas.

VERS. 1.
Angelus
hic cum
intendit quod
Prima ex-
positio.

T' vidi alii Angelum fortem descendenteum de celo arietum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt sol, & pedes eius tamquam columnae ignis.]
Primum, Primum, Beda, Richard. & alijs multi, per Angelum hunc accipiunt Christum, qui de celo descendit in incarnatione. Iridem gesit, quia legatus est pacis. Hic terra & mari imperans: vnde pedem vnum terrae, alterum mari, quia possessor & dominus imponit. Post eius dexter est infernus, sinistra est iustitia. Unusquis enim us Deum interfuderat & servat. Librum habet apertum, quia mysterium gratiae & salutis revelauit. Rugit inflat leonis, quia portas gloriarum impensis denunciavit; itaque quid post dictum iudicij non erit amplius tempus. Post eius vocem locuta sunt septem tonitrua, id est, omnes Apotholi predicatorum toto orbe, qui rexque, ut Iacobus & Iohannes, fuerunt Boanerges, id est, filii tonitruis.

Huc accedit Alcazar: Angelus fons, inquit, est Christus, qui quasi magis consilij Angelus,

A per Apostolos mundo annunciat altissimum Dei consilium, quod scilicet Iudei populi diminutio, egestas atque infelicitas fuerit Gentium felicitas, diuina & incrementum: Gentibus enim annunciat afferre pacem & salutem. Quocunq; amictus est nube Evangelie predicationis, reprobatur qui per suos ministros loquitur, & imbre exaltis doctrina in homines infundit, hinc & inde habet in capite: ius coim pacis & reconciliationis est symbolum. Facies eius radians vs sol, significat divulgarum quo flagrabat Evangelij lumen toto orbe diffundendi, & hac ratione preambulando Ecclesia maximam gloriam. Habet pedes quasi columnas ignis, num quia quasi gigas, ingentes & quasi columnares habet pedes. Exaltans enim ut gigas ad currendum viam, psl. 1. v. 8. num quia veat ut ignem charinus in terram deferreret, ibique accenderet. Alludit ad Cant. 5. vers. 1. *Corda illius columnae marmoreae.* Et ad ver. 15. cap. 1. Apocalypsi. vbi. dicitur: *Pedes eius similes marmoreis sicut in caminis ardenti.*

Secundum, Aureolus per Angelum hunc fortem Secunda.

accipit lumen Imper. qui Anastasio succedit, & salit extermi nati atrianum. Vnde amictus est nube grata, & iride pach Ecclesia. Facies eius ut sol, ob splendorum fidei: pedes eius ut columnae ignis, propter aquitatem iustitiae. Habet librum apertum, id est, epistolam quam de fide Catholica definitam omnibus tam in terra, quam in mari & insulis habitantibus. Tunc septem tonitrua, id est, omnes Ecclesias Doctores, vocem laudis Deo dederunt. Prohibetur tamen Iohannes voces has scribere, quia rege Theodosio adhuc viuentem, non aucti sunt Orthodoxi publice Deum laudare, Filiumque Patri ipsius celebri.

Rursum, idem Aureolus per Angelum hunc accipit iustitiam Imper. qui nepos fuit Iustinianus, ac impetrat capitulo anno Domini 527. His habet librum, id est, Codicem Iuris, quem per suos iusticemulitos (sunt enim ipse amphilabitus, vt ait Surius, & plane illiteratus, adeo ut legere necesse) conscrivo & digeri iussit. Hic in ore eius fuit dulcis, sed in venientia descendente amarit: quia Iustinianus in his vice per Athemiun Patriarcham Constatin. factus est Eutychianus: quicunque amicavit & afflxit Syluerium & Agapem Papas, ac Menasiam Patriarcham, heretici resilientes. Vnde in faciem ei exprobavit Agapem, dixisse: *Ego ad Iustinianum Christianissimum Imperatorem desideravi venerabilem autem Deum eternum innam.*

Verum haec omnia, vel sapientis dixi, spectante tempore, non incarnationis Christi, nec Iustiniani aut Iustiniani, sed consummationis mundi.

Ad literam ergo genuinem Andreas Cesari, Riberia & Viegas, per Angelum non Christum, sed Angelum proprium dicitur, cumque bonum, purum beatum & gloriolum (qui tamen sit typus, & legatus Christi) accipiunt. Hic amictus est nube, quia nubes glorie rerumque celstium est tegumentum, atque ut symbolum, &c. vt at Aetas in cap. 1. in nube est quedam obscuritas cum aliquo splendore, qui a refractione radii solaris perficitur. Sic & divina, neque omnino nobis incertum sunt, neque omnino manifeste probantur, sed velut pars lucis illustris per obscuritatem manifestantur. Eadem de causa facies eius splendet ut fol.

In Apocalypsin. Cap. X. 179

sol, tam quid gloriosus est Beatorum vulnus, tam quia Leta nostra impiis, si à peccatis resipicere velint. Rursum, nubes significat ignoriam, caliginem & perplexitatem, quia inobedientes homines in fine mundi. Geistis iridem, quia initiat homines ad pacem & reconciliacionem cum Deo, si mores corrigere & vitam emendare velint: si autem, rugit vir leo, ostenditque pedes columnatus & igneus, id est, iram & furorem, qui inflat columnas fortis est & potens ad plagas impiis krogandas. Hic ergo pedibus significatur potestas Christi ad concilandum suos hostes, putat impios, obiquie igne eternandum. Ponit vnum utrumdem super terram, & alterum super mare, ut ostendat nihil in terra, nihil in mari posse euadere, hanc vindicari. Dei manum, Christique tentationis & iustam rationem.

Postrem.] Quia foris nunciat & efficit: unde habet pedes quasi columnas ignis, rugiente vel leo, ac eis tonitrus. Iatet enim *qua tempus nisi erit amplius*, sed in diebus vocis scriptum Angelis, *cum expetitur inde caecire, consummabitur mysterium Dei.* Opinatur Ribera hunc Angelum fore emendare cum illo, qui cap. 5. nunciauit Iohanni Agnam referaturum esse libram: vt quecumque enim vocatur foris.

Amitius nube.] Quia diuina & arcana Dei confitit de fine temporis & mundi annuntiat. Porro amictus erat nube non in facie, hinc enim splendebat ut sol, sed in fronte in ceteris membris. Sie Horat. lib. 1. oda 2.

Nube caudentes humeros amictus
Angus Apollo.

Et Virgil. l. Aeneidos Aeneam à matre dea Venere nube septum fingit:

- At *Venus obscuru gradientes atra segit,*
- *Et nubis nebula circum des fidae atra.*
- *Cornu ne quis tot, ne quis contingere posat,*
- *At infictus Aeneas ad Didomeni aeculum deficiens;*

Sicudo se nubes, & in arbera pugnet aperatum,
Refluit & neceas elargior in Inter risuatu.

Ois lumenque Des famili.

Et habebit se nubes post libellum aperatum.] Pro *libellum* est Græcè *θεραπεία*, aut, ut alii legunt, *θεραπεία*: à *θεραπεία* enim deducitur dimidiatum primum *θερα*, secundum *θεραπεία*, tertium *θεραπεία*, quatinus *θεραπεία*: pertinet ac à Latino liber dimidiatus *libellus*, indeoque *libellulus*, & *libellularius*. hoc ergo tertio, vel quarto dimidiatuo significatur hunc librum factis minorum scilicet & exiguum. Porro hic libellus est ille de quo cap. 5. v. 1. qui scilicet significat etiam secessum significat, quae omnia iam pene referata sunt ab Agno. unde nunc aperitus liber, & apertus offertur ver. 9. Sancto Iohanni legendis & describendis. Deinceps ergo putat post septimum tubum, de qua cap. 5. locutum ver. 13. describet S. Iohannes ea quae scripta erant in hoc libro, ministrorum tempora Antichristi, citoque & affectuam supplicia.

Et postea pedem suum dextrum super mare, summum autem super terram.] Quia pes dexter fortior est, inquit Ribera: tali autem indiget mare præ terita: mare enim natura sua est mobile, instabile, fluidum, inquietum & procellosum, ut significetur, quod in his qui magis latent & removitores sunt, ac ambitu maris quasi vallo circuli, ut successus videatur, putat in his qui in insulis ha-

bitant, Christus magis ostendet suum imperium, fortitudinem & vindictam per plagas & supplicia eis interroganda.

Aliae causam, sed mysticam, dant Ambros. Rupert. Richard. Viegas & Alcazar, quid teletur Angelus hic, id est, Christus, reliqua terra pergebat ad mare. Accelius autem, sic ingressus in mare sit dextra pede. Censent enim ipsi, ad literam per terram significari Iudeos, per mare Genes. q. d. Christus reliqui Iudeis periret ad Genes, an Alcazar: aut, ut Ambros. & alii, q. d. Christus tam Iudeis, quam Gentibus misit concionatores; horum enim symbolum fuit Christi pedes.

B Porro Iudei vocantur terra, quia terreni, terra bonis non inlitantur: Genitiles vero mare, propter eorum Primi, multitudinem & varietatem: Secundum, levitatem, inconstiam, profunditatem errorum & virtorum: Tertio, perturbationem, confusionem, tumultus, bella & rixas: Quartu, quia in mari vivunt ex rapto, & magni plures parvus devorant, aquæ ac piratae omnia diripiunt: vita vobant & Gentes: Quinto, mare non sicut temporestatum, qua Ecclesia natus erat factanda in Genitium persecutoribus: hoc enim optimè per mare furorum representantur. Porro Christi pedes aquis maris non meru, sed tollerant in iis perlantes, significant Euangelij predicationem in resistuantiis maris procellis ac persecutoribus non esse obruantur, sed in iis potius solidum firmamque futuram. Huius rei symbolo Christus ambulauit firmo gressu super mare, *et flumus*, Marc. 6. ver. 48. Denique pedes Christi igni significant miram Christi efficaciam, nimurum quod, sicut naphtha aqua ipsius ardentes & lignitas reddit, ut Christus Spiritus Sancti igne aquas genititatis sit accensus, ut praeditus Ilaias cap. 64. ver. 2. *Et que arduntis igni.*

Et clamore voce magna querendomedium clam leos rugit.] Cum in prædam vel hostem suribundus ferre & irruit. Pro rugit, Græcè est *μυωτόν*, id est, magis: sed Græci non videntur distinguere inter rugit & *μυωτόν*, heut Latini inter rugit & rugor. Unde patet claram cum horrida & vltima impiis iniurianti supplicia, quocirca idem ita ver. 6. *Quia tempus nisi erit amplius*, tunc clamant & rugienti pari furore afflant & respondunt tonitrus. Nota, haec orienta non esse realia, nec realiter intencuta: non enim realiter Angelus amictus nube descendet, nec ponit vnum pedem in terra, alterum in mari, nec clamabit aut iatabit, quia amplius non est tempus, sed symbolicus per visionem hec omnia obiecta fusile phantasie & menti S. Iohannis videtur enim ipse subi videtur Angelum ita ponente pedes, eumque clamare ac rugientem per hanc omnia intelligenter, ac seribent plegas orbis in cuius fine obuenientur, has enim ipsa hic defertur, & proclamat. Rursum, ut significet quod eisdem in fine mundi proclamabat Angelus per suos predicatorum & Prophetas: hoc enim illi necesse dicere, quid Angelus haec ipsa per se proclamabit.

E *Et cum clamaret, locuta sum septem soniterna voces suae.*] Haec voces quasi echo respondunt clamori Angelii. Estergo haec echo heptaphona, sive septem vocum, qualcm refert Plinius libro 36. cap. 15. ubi vox eadem repercutta septies redibatur. Forte alludit ad psal. 28. qui celebra Dei

Dei magnificentiam ex eo quod sit Altitonus, ceteraque horrida & valida sonorua: unde in eo aetate Domini (quae non est alia quam tonitru) ferebatur reperiatur. in Alcazar. Porro haec voces tonantes, & haec tonitera vocalia significante magnitudinem calamitatum furoratu in fine mundis: quo articulata erant haec voces: nam eas intelligebat, & intellexerat confidere volebat S. Iohannes. Sicur ergo in Sina Exodi 19. Angelus voce tonante, sed articulata, proclamauit & promulgauit Hebreos legem decalogi: ita tonitera hac articulata & vocaliter ediccebunt plaga orbi imminentes. Quapropter tonitrua hac articulata non sunt realia, nec realiter existente in fine mundi sed per visionem tangunt ostendit Iohannes, sequitur ac Angelus clamans & iuntans, ut per ea reprehescat horrida fulmina & tonitrua, quae revera pluvia erunt in fine mundi, et non erunt articulata, ut portentantur, & qualiter inchoent extremas & grauiissimas orbis plaga. In S. Brigite Relationibus lib. 6. cap. 10. refutatur illam, dum rogarerat, quod significaretur septem tonitrua quae Iohannes afferat se audire cap. 10. Apocal. respondit, diuina revelatione se deditisse, septem tonitrua esse communitiones persecutoribus Ecclesie ex calo intentatas.

VERS. 4. *Sixta que locura sunt septem tonitrua, & noli ea scribere.* T. Syrus, Graec. 232. 101, id est, obligans, velut occultanda, scilicet in mente tua, ibique recundaria fera: noli vero ea scribere & patescere, ne homines qui ea lederi essent, ea non erendant, ut planè animo percellantur & despiciantur quia, ut ait Ateras, ob tamdem, aut familiari castum, heuum cognitio vitiis vltimis temporibus referuerunt. Ex hoc loco colligit & continet Ribera num. 15. cap. 5. Sanctum Iohannem multo plura accipit qualem quod scripti. Nam quia ab hoc loco vlique ad finem libri scribunur, pauca sunt: ipse autem vidit librum copiosum scriptum iuras & sortis cap. 5. v. 1. Fortasse enim in eo cognovit quiniam essent in Ecclesiis Antichristi celsiori ex Episcopis, & viris sanctis, & quibus illi essent penitus plectendi: ut merito dicitur ver. 10. *Et cum deuotissimorum eorum amarissimum est vestrum meum.*

VERS. 5. *Et Angelus. &c. levavit manus suam ad celum.* Primo, quasi iurans levata manu Ideo enim in iuramento levamus manum, ut Deum quasi dictum nostrum recipiatque testem, & per hunc vindicem, indice in celum intento defigimus & innocemus. Secundo, quasi committimus iras Dei actes, nisi homines peccant. Tertio, hoc signo quasi exercitans audientes ad attentionem eum maxime & maximam notandum, quam dilatans est de temporis pretiosissimi breuitate, & factura vel iactu.

VERS. 6. *Et iuramus per sanguinem.* Dicendum est hoc a chori, id est, tunc Domina, id est, iuste per viucentem Dominum, vobis per vitam Domini Dei. Nota hic grauissimum & pondus iuramenti, ob pondus rei, quen iuramento hoc confirmat Angelus, scilicet temporis iam fugienti premium. Subdit enim: *Qui creauit celum, & ea que in eo sunt;* & terram, & ea que in ea sunt; & mare, & ea que in eo sunt. Hoc enim patet cum tempore finienda iurari. Solent enim Sancti dum iurant, Deo trahere illa epibeta, quae rei quam iuramento confirmant, congruunt. Mythisc. Aleazar: Angelus, inquit, obtestans Deum, qui nouum Ecclesia Christia-

nem celum, qui Synagoge terram, qui Gentilitatis mare condidit. Porro alluditur hic ad Daniel. 2. v. 7, ubi postea Daniel vidit Angelum huic perfidalem: *Et audiui, inquit, vocem quam audirem, quoniam flabat super aquas flumen, cum elevaret destruxerat & sustinxerat faciem in celum & vociferetur per vocem in eternum, quia in tempore & tempore, & dominacione temporum, id est, tres annos cum dominio daturabit monarchia & perfecetur Antichristi. Vbi Nota, congreuit Angelum tam late, quam Daniel. 12. iuxta per auctoritatem Dei: hac enim temporibus omnibus dominatus, usque legem mediumque sigit, ac principium terminumque constituit & definivit. Deus enim aeternus est, qui ut ait Boethius,*

tempus ab eo

*Ire ubi stabilitusque maius est omnia & mortali. Hac de causa Deus vocatur hic *Vox eius in secula seculorum*, & a Daniele (ad quem hic alludit Iohannes) cap. 4. ver. 3. t. *Vox eius in seculorum*; ubi Syrus venit, *vocem seculorum*; & alibi, *vocem seculorum*, de qua phrasit plura dixi Ita cap. 5. ver. 1. c.*

Quia (quod) tempus non erit amplius.] Syrus, invenit, &c. quia sic non erit amplius; Arabicus, invenit, &c. quia non erit tempus in diebus vocis Angelis supremi, cum caperit tuba celorum. Alludit ad Daniel. 8. 19. *Quoniam habet tempus finem suum,* falso verbo temus. Nam verba illa apud Danieli alium habent sensum, vel ibi dixi. Jam Aleazar exponit, q.d. Finierat nunc tempus iudeorum & Synagoge, atque inciperat tempus Gentium & Ecclesie. Putat enim ipse hic agi de reprobatione iudeorum & vocazione Gentium, hocque esse magnum illud mysterium quod mox consummandum dicuntur.

Verum dico, agi hic de fine mundi & temporis, q. d. Immortalis finis mundi; breui tempori, id est, mortis celorum, solis & luce, ac consequenter tempus proprius dictum, quod, ut ait Aristoteles, est norma, id est, mensura, mortis primi mobilis, quidque discriminans & interstringans mortas solis & luce, non erit amplius; sed pro tempore succedit quasi zeum quoddam certum, sed corporis (erit enim mensura eis, terreni, aliorumque corporum) simile ævo Angelorum. Hinc consequenter in terra non erit vltus motus aut tempus, nec vita sublunar; ac tertius non erit tempus, id est, spatium, praestendi, metendi & salutem suam procurandi. Nota. haec dicit Angelus antequam Iohanni datur liberum deuotandum, id est, antequam pandetur ei futura sub Antichristo: haec enim in libro continuatur, q. d. Laniam imminet tempus Antichristi, ac consequenter imminet tempus finis mundi & temporis, qui mok sequerat. Nam Antichristi regnum & tempus erit breve, scilicet trium annorum eum medio.

Moraliter Nota hic tempus praesentis vite esse pretiosissimum, ac propria eius maximam habendam esse rationem, singulare eius momentum vltimissime collocanda esse & expendenda. Nam Primo, tempus hoc est breue, & infans vmbra, atque, namis, & fugient pretrauctat, ut dicitur Sapient. 5. ver. 9. Et psal. 101. Defecit enim sicut fons dies mei, quid brevius, quid magis evanidit quam fuitus? Et psal. 39. ver. 9. Anni nostri fons arans medu abirent. Habetas ad verbum habentes annos nostros consummatos sicut cogitatis, quia, ut sicbar

siebat Thales, et cœlum trasceruit. Praeclarus S. Hieron. Eustochium inservit die. Amens Chrysostom, et usque semper queramus amplexus, & facie videbatur omnis difficile brevis puriorum tamquam que lumen suni. Leculu illius vulnerari per singula momenta dicimus: Hic me quis perigrinatio mea prælongasse. Scribit S. Hieron ad S. Marcellum ad Principlium eius filium: Sic inquit, atatem duxi & vixi, ut semper si credore esse moriorum. Sic induit eis vel liber, ut memorem se pœpulat. Memor Sayrius: Vixi memor levi, fugi horrore quod loqueri inde est. Et memorem semper diem mortis, & annos peccabii; Landahigius illud Platoni, quod phœnix pœpulum medietum mortis esse dicit. Morientiam ergo quotidianam in somnum iuncti leti hilarisque dicamus:

Vixi, quem dederat cursum. Dens alius pregi. Itaque sic ordinandum dies est omnes, tamquam cogit agimus, & consumatis auctis expletis votis, aut Seneca epist. 12. Quocirca Simonides togatus quantum temporis vixisset responderet: Tempus exiguum, auctor vero malus, ita Sardous ferm. 9.

Secundum, quia tempus cum priuatum est irreuocabile. Nam vir ait Casius epigramm. 5.

Nobis cœsium occidit brevis lux,
Nex est perpetui tua dormienda.

Et Heraclitus.

In idem flumen bis non descendimus.

Et Lamachus: In prælio (in vita que est militia) multa licet bis peccare. Primum enim error est letifer & inenmedabilis. Quocirca prudenter S. Ambrosius in pñl. 1. Sic ut, inquit, dormientes in maiu vegetantur ad portum; ut in dormi, & tempus tuum non dormit, sed ambulet, dormientique peregit ad mortem. Surge ergo qui dormis, ambula, ascende, & volta ad celum. Et Sapiens Eccles. 9. Quandoque facere potest mariti tua inßlanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia tamen quippe inferens quia in proposita. Vt etiam te reportis certitudinem & fagacitatem irrevocabilem representarent, pñxerunt tempus quasi iuuenem expeditum, alatum, habentem falcerum in manu, qua omnia demedit, insisterem currit, qui à duobus equis premiscillimis inßlar aquilarum trahebatur, ita ut non tam correre, quam volare videretur.

Tertiù, quia ab hoc breui tempore, & quasi momento pendet tota aeternitas nostra, que sine fine est & intermina. Rursum, quia qualibet temporis instantia infinita aeternitas gloria comparari, & in immensum augeri posset. Hac cogitatione excitatius Platies canebat pñl. 118. 148. Præseruent enim mes ad te dolendo, ut meditaretur eloqua tua. Et Sapiens Proverb. 6. 6. sexi moneretur: Vnde, inquit, ad formicam i pigrum & confidere tam eum & difere sapientiam, que cum non habeat docem nece pereponit, nec principem parat in effete ciborum, & aggregat in messe quod comedat. Quapropter S. Gregor. Naziana præsentem vitam dixit esse metetum, in quo cuiuslibet quidam emendi & comparandi sit opportunitas; eo verò tristis factio nihil amplius à quoquam emi aut comparari posset. In Italia vidi viti lapidem epiphium, qui illud suo se pulchra incidi nullus, et que tale;

Immen portum, fides & fortuna valere.

Nd' mali evocatum ludus nunc alire.

Et alterius:

Cogit sapient, qualis non quanta sit vita.

Ia agi, ut mali mortal istum vita sit dies.

Pimoriens puerum, sicut ut moriorum.

Verò Seneca epist. 118. Non, inquit, tam beni-

A quam & liberale tempus natura nobis dedit, ut aliiquid ex illa vocet perdere: & vnde quam malo etiam diligenterissima pereant. Atulz valerendo sua cuncta abiit, aliud negotiora neglexit, aliud publica occupaverunt. Vnde nobiscum diuidit somnum. Ex hoc tempore tam angusta sum rapido, & inservante, quod inut maiores partem mittere in somnum.

Quarto, quia tempus hoc est in nostra libertate & arbitrio datum enim est nobis à Deo, ad beatitudinem, ad salutem, gloriam, coronamque aeternas procurandum & augendum. Quocirca eius exactissimum rationem à qualibet exiger. Hinc Apostolus monet Ephes. 5. 16. Redemitemur, inquit, tempus quoniam dies nati sumus. Et ad Galat. 6. 9. Eos nam facientes nos defensione: tempore enim sumus temtem. Vide quae hic locis annotauit, vii &c. Corinth. 7. v. 19. & seqq. refert Sephasius in Prato spirit. cap. 19. de B. Thalilæo, quod tempus flebat; easum togatus dixit: Tempus hoc ubus ad pensum suum indutum est, & validè requiratur à nobis, si tibi negligescimus.

Quinto, quia post hoc tempus non habebimus aliud tempus, in quo eretem & negligientiam in

* priore admittimus corrigit & compensare possimus. Cogita quae milliones hominum sunt in inferno, quae tempus hoc neglexerunt, tamque secundum saeculum Phryges, superenquo pati omnium tormenta mundi & gehennæ per mille annos, imò per mille miliecentos annos, si per hæc omnia vel unica infans temporis conseqüens pollet ad pernitendum. Quin & Seneca lib. de Breuitate vita, ex hoc capite docet, omnium maxima hominum infaniam esse, quodd cum in exercitu sunt autem, in tempore profundando sunt liberales, sublinquunt: Quod ergo est in causa tamquam semper virtuti mortis, nunquam nobis fragili ut vestra fuerit: omnia tamquam mortales sunt, omnia tamquam immortalis conceperunt. Andras pñrofusque dicitur: Anno quinquagesimo in omni secundum. Ex quem longiora vita prædem accipitior puderet ut ad reliquias vita te tibi servaret. Quicquid seruus est vivere incipere cum diffundendis est i vivere tota vita defundendam. Tempus quasi nihil pertinet quasi nihil datur. Res antiquas præfusissimam ludunt. Ita quæ corporis etiam nec cursum sibi aut remedium aut supprium, nisi admonebit velicitatio sua, tacita laborat. In occupatus est, vita futilis. Mors interim aderit, cum velis velis vacandam est. Itaque cum calidissima tempus, videntur velocitate certandum efficiat videt ex torrente rapido nec tempore cursum cum horumendum est.

Sexto, quia Deus breui tempus nobis subsercat, scilicet in aeternitatem transferet. Prudenter Climachus gradu 6. hoc cuique dat monitum. Non est, ait, præsentem diem pñ transferre, nisi hanc esse ultimam vivere vita nisi in terra existimemus. Probatas 118. quia mortis singulis horis expellat sed illæ sanctorum qui eam singulis horis desiderat. S. Hilarius, ait S. Hieron. in eis vita, singulus horatetur præterire figuram huius mundi & eam esse veram vitam, que vita presentis emerata inveniendam. Hoc affidit per annos 98. meditabatur Sanctus Paulus pelorus Eremita, qui proinde veniebat ad eum Sancto Antonio: En, inquit, quem tanto labore quippe peregrinari finali & membris aperte incisus carceris: ea vides hecnum palucem meo futuram. Sed quia derminutus mea vultus tempus. Quod tempus per cupiam, disolu & esse cum Christo, per aetate cursu super illius misericordia regalis, in missus ex

ad Domini

à Domini qui hunc corporis datum meum regat, in terra terrena reddam. Quocirca rediens ad Iuon Antonius, merito de Paulo dixit: *Via nolite peccare, quia salvo monachus nonem gressu: vidi Eliam, vidi Iohannem in deserto, & vidi Paulum in Paradyso.*

Vers. 7. Sed in diobus nocte septima angelus domus eius caperat hec canere l'esp. sequitur, v. 15., consummabatur mysterium Dei. *J. Mysterium felicis glorificationis Elie & Henoch, & paulo post aliorum Sanctorum, atque ex alterius punitionis hostiam Elie & Henoch, & paulo post omnium impiorum. Ella enim & Henoch in celum ascendentibus, consummabatur id est, consummari incipit, & paulo post perfecte consummabitur, mysterium consummationis scotoli, extremi iudicij, glorificationis Sanctorum, damnacionis reproborum, & beatitudinis electorum. Ianc enim euangelizant Christus, Apolloni & Prophetae, & coepit probis & sanctis est Euangelium, id est, faustus, iustus, qui nunc sit; licet improbis & reprobis sit tristis & infelix.*

8. Et audiuī vocem de celo iterum, loquentem mecum, & dicentem: Vade, & aceperis librum apertum de manu angelī stantis super mare, & super terram.

9. Et abiit ad angelum, dicens ei, ut daret mihi liberum. Et dixit mihi: Accipe liberum, & deuorā illum: & faciet amaticari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam incl.

10. Et aceperī liberum de manu angelī, & deuorā illum: & erat in ore meo tamquam mel dulce: & cū deuorāsum eum, amaticaretur eī venter meus.

11. Et dixit mihi: Oportet te iterum prophetare Gēnētib⁹, & populis, & linguis, & regibus multis.

Vers. 9. Accipe liberum hunc, & deuorā illum. Pro Iohanne Græci est & &c. id est, libellum, quoniam Alcazar accipit catalogum patricorum Iudeorum qui Christo erediderunt, & falso sunt. Vide enim Iohannes vocat consummationem, sive verbum breuiatum. At enim cap. 10. & 12. *Cristianus abbreuiata inuidabat Iohannem: consummatum in eius abbreuiationem facit Damnum in modo tertio,* id est, ut Apocalypsis explicat Rom. 11. *Damnum vero dicitur Genitum. Hic liber apertus tradidit eī Iohannem, id est, huius mystici intelligentia referta est Iohannes.*

Venit superius ostendit, liberum vel libellum hunc esse Apocalypsim. Sensus ergo est, q.d. Accipe & Iohannes hunc reuelationem Apocalypsim de futuri in fine mundi sub Antichristo, & inquit deuora, id est, audiē totam hauri & perfice, totamque in mente & ventre memoria recordante eam cumnare, & per partes expondere possis. Intellexit enim est quia os animal, dentes sunt indagines & ferocias veritatis, per quae veritas patet & cognoscitur, ac deinde in ventre, id est, in celo, in memoria, trahitur & recordatur. Porro liber quem in cap. 1. vers. 1. vocavit dulcis, hic dimidiorum vocat dulcis agnus: quia cap. 5. liber hic

A septem ingentibus ligillis signatus, ingens videbatur, hic usq[ue] aperit & referat, dumdia quasi parte minore apparebat.

Vers. 10. Et erat in ore meo tamquam mel dulce, et eius deuera, amaracatu, et c[on]fitebitur illi, et operatur meus. *J. Alludit ad naturam mellis, quod consuetum in bilem flagram conseruit, flagranteq[ue] lancinat & amarcat. Nam, yea it Poëta: Dulcis, se in bilem versat, iam dulcerid est, dulcis, felicitas liber: respicit enim Interpretes Graecum & Galag, quod est neutrum. Sensus est, q. d. Apocalypsis hoc est, et credidit & præcepit suorum sub Antichristo, quam accepit à Christo per angelum, in ore, id est, prima facie, & primo gustu erat mihi dulcis, menimque pascitur & oblectabor: quia erat mihi noua arcana & diuina cogitatio & prophetia: sed ubi corpori ruminare calamitates ac multitudinem reproborum, sortit etiam lapidis & casus multorum Sandorum in perfeccione Antichristi, quod hoc libro & hac reuelatione continuabatur; amaticatus est venter meus, id est, inimicus in animo & mente mea indolus & ingens, ita & res. Alludit ad Ezech. 3. 4. vbi Ezechiel: *Deo simili datus liber, qui huius fuit typos: erat enim infuso in ille, polita feluum.**

Nota hic. Verbum Dei simile est pilulis, quae fojus surate vel saceritate, deglutiuntur cum fuisse, sed cum in ventre diffunduntur, ab alieno, myrram, alijs amara quae contineat, amaricant ventrem, & tominibus unum quasi dilacerant per modum uopologe verbum Dei, ait D. Tho. dulce est rationis, sed amarum sensuallitatem. Myrtice S. Augustini in Quæst. noui & veteris testamento q. 7. 2. 10. 4. Liber hic, id est S. Scriptura, quae dulcis est in ore, id est, orthodixia & sanctitas, quod integræ sua professionis, ore significantur. His autem prioribus praemate carnales vienit del sentient, propriez quod in ventre significantur, auctoritate accubatur enim eis in die uide Dm.

Vers. 11. Et dixit mihi: Oportet te iterum prophetare Graecis, & populis, & linguis, & regibus multis. *J. Græci id est, super gentibus, de gentibus, populis, &c. Iam Primo, nonnulla ex hoc loco induci sunt in epistola, ut parat en. S. Iohannes medium esse mortuum, sed in vita seruans ac venturum cum Elia & Henoch, ut certe eum Antichristus ita Hippolyti Martyr libri de Coenitum, fatigato. Dotoreus in Synopsi, Simeon Metaphrastes in vita S. Iohanni, Catharinus opusculi de hac re, & fuit Salmeron in tom. II. tract. 12. Faustus Andreas & Aetius hic, & Amb. lib. 7. in Lact. Demost. oratione, de transfiguratione, Thophilus & Euthymius in Matth. 10. v. 13. Verum certum est S. Iohannem esse mortuum, ut docet S. Hier. August. Euseb. ex Polyrate, & paulus veteres in 1mo Concilium Epiſtolum ac tora Ecclesiæ, que S. Iohannis, quando moritur, & in celo cum Christo regnans diem seculum colit. Decembra. Vide dicta in proposito.*

Vers. 12. Secundum Primal Beda, Anthonius & Viegas expoundit, ut iterum predicare, q.d. Oportet te scribere Euangelium post Apocalypsim post hanc enim illud scripsit. *Tertio, alij, q. d. Iam in Patmo exiit & si- tenuit, sed mox liberaberis, redibique in Asiam, ut iterum Asiaus prædictis Christi Euangelium.*

Quarto. Alcazar, q. d. Haec est prophetaſti & Quarta prædictiſti apocalypſionem Iudiciorum, oportet te ite

In Apocalypsin. Cap. XI. 183

te iterum prophetare, ut scilicet pranuncies vocationem & electionem Gentium. Id enim Iohannem facere à capite 12. vsque ad finem censet Alazar.

Quis genitrix? Verum dico, Sensus est, q.d. Oportet te, & Iohannes, rursum prophetare, ut nimurum pranuncies alia grauiora mala & supplicia orbis inferenda, quim sum illa que sepe signis libri signati contineat, queaque hucque per prophetiam cognovisti, & prophetando descripsisti. Illa autem grauiora mala sunt, que aperit iam septem signis, in ipso eorum libro peius signata, iuste aperto legit. Undeque illa que de Elia, Henoch, Anne hebreo, Gog, Magog, &c. à cap. undevicesimo vixit ad finem Apocalypsis recentierat. Cum enim Iohannes tam operosè harusque explicat, & descripsit mysteria septem signis libri signati contenta, fine quibuslibet aperiunt & legi non poterat, vixi dixi cap. 5. plane credibile est, cum quoque delicijs mysteria in libro ipso contenta, vixi ipse hic fatus significaret. Ad hoc enim referabantur signa, vt liber ipse legeretur. Deinceps autem Iohannes non facit mentionem descriptionis libri, sed virosumque visiones que recentierunt capite undevicesimo & Ieouenibus, sunt illa que delicta fuerunt in libro, quem ipse vidit & legi, queque ihu via & leda ipse in hoc fuit Apocalypses libro descripsit & enarrat. Vnde Aratus versus, *Necesse est tibi etiam ut prophetes super gentes, vel contra gentes. Sic & Syrus.*

Dicit, S. Iohannes capite 12. & sequentibus non meminit vtilis libri, oec descriptionis ac lectioris, sed tantum dicit se vidisse illa symbola que emat. Rely. Iohannes primo legit illa delicta in libro, deinde endem iam lecta vidit per symbolum oculis lux mentis & phantasias obiecti. Post lectioinem enim accessit eorumdem visio, ut fetor que & quomodo, ac quamceter vel aperiatur ea facti-

A bere deberet, que clarissime in libro descripta legerat. Similiter enim mysteria contenta in septem signis vocavit visiones, eaque se vidisse alludet lacrimos; praeterea eum apud Prophetas vi-
ficio, tactu & auditu idem sinit, tantumque significant revelationem & cognitio esse spiritalem mentis, ut ostendit canon. 1. in Prophetas. Hoc omnia confirmantur ex eo, quod de tuba & clangore septimi angelii dicitur hoc capite vers. 7. Sed in diebus tuis septem angeli, cum expectu tuba canere, consummabuntur omnia. Vnde sequitur, ea que capite 1. & sequentibus ad finem vixque libri scribuntur, fulle contenta & descripta in ipso libro figurantur: non enim continentur in signis, ergo in ipso libro. Ita liber, qui id fusus hic demonstrat. Plane ergo aberrat Anglo-Calvinista hic, dum assertit in Apocalypsi solum signa libri, non autem ipsum librum explicat, quasi Iohannes coopercularum libri, non autem ipsum librum insperpetit & legeret, cum ex cap. 1. confiteret cum patre & imparie, vt solam signa quasi operulis, liber ipse legeretur.

Genuibus, & populis, & linguis. [Put] prophetabis genuis totius orbis, hisce enim scribuntur Apocalypsis. Rursum gentibus que Antichristum leguntur, & persequuntur Christianos tuto orbem dispersos, qui proinde pariter variatum erunt gentium & linguarum. Regibus quoque multo prophetabis, quia predictis omnes Reges tunc regna sua amilliferos, & sub iugum Antichristi venturos, qui proinde omnes cum eo uno die à Christo occidebuntur. Sic terremunt ait Deus cap. 1. v. 5. *Prophetam in Genuibus dedice, quod hic alludatur, fuit enim Ieremias typus S. Iohannis.*

Secunda pars Apocalypses, continens mysteria libri signati.

CAPUT V N D E C I M U M: SYNOPSIS CAPITIS.

Inbetur Iohannes metiri templum, deinde atrium, quod audit dandum esse Antichristi per menses 42. Fude vers. 5. audis quod contra eum prophetabunt, & plagi immittent Elias & Henoch, qui ab eo tandem venientur in Ierusalem, ac post tres dies & dimidium publicè refurgent, ac in celum evanescant, tuncque sicut terra motus, quo tercia pars Hierosolymae corrut, & septem milia hominum occidentur. Secundo. v. 1. canit septimus angelus tuba, & mox fit omnium consummatio, incipiunt regnum gloriosum. Quacirca 2. q. seniores gratias agunt & celebrant Deum, quid iam dies iudicij & resurrectio, ne impiorum supplicia & Sanctorum premia adueniant. Denique v. 19. aperitur celum, & appetat arca testamenti, sicutque fulgura, tonitrua, terra motus & grande magna.

Consent Ribera hoc caput per anticipationem D. hic collocati, & quod necdum finita fuit feptem signa que praeibunt Antichristum, ac con-
sequenter Eliam quoque & Henoch, de quibus hoc capite agitur. Verum dico nullum esse hic antici-
pationem. Nam hinc referunt iam sepe signis
aperitur liber, eiusque mysteria hic defundit incep-
tit Iohannes. Et ergo hic altera & posterior pars

Apocalypses: prius enim fuit explicatio septem signorum, que capite 1. & protenduntur hucque. Posterior incepit hic, & protenduntur visus ad finem Apocalypsis, in qua contenta ipsius libri descripta sunt. Id ita esse patet ex fine capituli precedenti, vbi Iohannes iussus est ab Angelo deuotare librum iam aperatum, ex eoque iterum prophetare. Est ergo hic altera prophetiae eius pars: in qua

Q. 2 Iohan

alludit hic Iohannes, dicitur affirmat Antichristum regnatum per tempus & tempora & dimidium temporis, id est, annum, duos annos & dimidium, hoc est, tres annos cum dimidio, uti omnes Orthodoxi exponunt. Idem ergo sunt haec tria, scilicet 1260, dies, 42, menses, & tres anni cum dimidio.

Perpetram quoque Michael Eitlingerius loco iam citato, censet Iohannem hic definire tempus predicationis Christi: illud enim fuit trium annorum eum dimidio. Ceterum enim est hic agi de nouissimum mundi temporibus, ac definit hic tempus quo contra Antichristum prophetabant Elias & Henoch. Quod enim superius nominauit 42, menses, hic vocat 1260, dies, ut indicet Eliam & Henoch in illis mensibus non tantum diebus fatus, sed omnibus omniis & singulis diebus prædictoribus. Ad hoc enim virginitas cum tunc Ecclesiæ necessitas, tum Antichristi impius zelus, tum incensus eorum amor in Christum & Christianos, qui eos faciet instar Pauli infangibiles & ignes.

Vbi mortaliter Nota: sicut vbi sunt venena, ibi & reperiuntur eorum antidota, prouidente ita natura, vbi at Plin.lib.19, cap.4, ita vbi est perfec^Btu^s, ibi prouide Deus de remedio: vbi grallatur heretis, ibi exercit Doctores antagonistas, Ita oriente Atrio exercit, eique opposuit S. Athanasium: ita Nestorii Cyrtillum, Origeni Hieronymum, Pelagio Augustinum, Abaiano S. Bernardum, Albigenum S. Dominicum, Lutheo & Calvino modernos Doctores opposuerunt in fine mundi Antichristo opponet Eliam & Henoch.

Porrò secundum Ribera hos dies 1260, non plausibile esse eodem cum mensibus 42, sine cum annis tribus cum dimidio, sed deficere in 18 diebus, quibus verisimile est Antichristum Eliam & Henoch superiūlaturum, ut integrè regnet tribus annis cum dimidio, uti prædictus Daniel, sive 42, mensibus, vbi prædictus Iohannes vers. 3, nam tres anni cum dimidio præcisè continent dies 1260, ergo in 1260, diebus defiderant dies 18, ut idem tempus expligant. Hic calculus siuebili est & solidus.

Alazar tamen non improbabiliter censet, idem profius tempus significari per 1260, dies, quod significatur 42, mensibus, & tribus annis cum dimidio. Nam Graeci, Hebrei & Chaldaei communiquerunt etiam mensibus 30, dies: iam multipliça 42, (qui est numerus mensium Antichristi) per 30, habebit dies 1260, ac consequenter in anno 12, mensibus habebit præcisè dies 160, Licit enim annus solaris habeat dies 365, (vnde tot eternum annum infinitus Iulius Caesar in reformatione Calendarij, quam etiamnum sequimus) tamen mensis (quem ex lunis per zodiacum dicimus) deficeret habebat tamen dies 30. Vnde vobis dies & menses anno solari sequentes, eritis anno interiebant mensem viuin, quem embolismalem vel embolismum vocamus. Verum hunc mensem, vobis raro & quasi extraordinarium, negligit hic Iohannes, cùmque non numerat, sed eam annis ordinarios mensium 42, qui peregit faciunt dies 1260. Daniel vers. 12, vers. 11, hunc embolismalem, qui nunc forte occurrit, non negligit, sed numerat: vnde recenset dies 1260, ita Alazar hic vers. 3, nota 3.

Verius est & certius, prædictoribus Eliam & Henoch præcisè per 1260, dies, vbi sic Iohannes,

A nes, Antichristum vero ut monarcham regnaturum menses 42, scilicet Iulianos, qui tunc Romæ & in Græcia (vbi vivit Iohannes) erant vissari, hoc est, tres annos Iulianos cum dimidio, uti afferunt Daniel. Iam trecunus Iuliani eum dimidio, factum 1278, sed paulò viterius Antichristi monachia excurret, scilicet adhuc per 12, dies, ita ut præcidi duxerit dies 1260, vbi expetiè afferit Daniel cap. 12, vers. 11. Verum hos dies 12, quasi minutas numeri integri, neglexit hic Iohannes, tantumque expellit integrum menses 42, ut fecit & Daniel, dum numerus annos tres cum dimidio. Verius ergo est quod dixit Ribera, Antichristum Elias & Henoch superiūlaturum, non tantum ad octodecim, sed ad ipsos trigesita dies. Nam illi peruenient ad dies 1260. Antichristus vero ad dies 1260, vbi ait Daniel.

Annot. sacrae. 3. Id est, amicti cilicis: fuscus enim tunicus, durus & scaber carnis inictus, est instar cilicis. Cilicis ergo vestimentus Elias & Henoch, sacciforme induti produbunt instar Cappucinorum & Eremitarum, tum ut hac alpata penitentia veste a vita iam Dei mitigent, eumque hominibus concilient; tum ut homines ad penitentiam suo habitat, voce & exemplo prouocent. Similis fuit vestis Eliae dum inter suos viceret. Era: enim *vix pulsus & zem pellita accutus remansit*, Reg. i. Similis fuit quoque vestis C. S. Iohannis Baptista, scilicet *habebat vestimentum de pilla canadensis, & zem pellitam circa lumbos suis*, Matth. 3, vers. 4, fuit enim ipse pater penitentie.

Elias & Henoch velut instar cilicis.

4. Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabrum, in conspectu Domini tetræ stantes.

5. Et si quis voluerit eos noceere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos laedere, sic oportet eum occidi.

6. Hi habent potestatem claudendi celum, ne pluar diebus prophetarum ipsorum: & potestarem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percussere terram omni plaga quoniamque voluerint.

7. Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendet de abysso, faciat aduersum eos bellum, & vinet illos & occidet eos.

8. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ägyptus, vbi & dominus eorum eruefixus est.

9. Et videbunt de tribibus, & populis, & linguis, & gentibus, corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinerent ponit in monumentis.

10. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, & iucundabuntur: & munera mittente iniuciem, quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos, qui habitabant super terram.

11. Et post dies tressæ & dimidium spiritus

Q. + vita

In Apocalypsin. Cap. XI. 185

cabitum & palmipalme, id est, quatuor digitorum transuersum posuotum, ut disert aliter Ezech. cap. 40. v. 3, ad quem locum hic alludatur.

Calamus filius virg. Primo, ut significet diuinam mensuram & iustitiam aquitatem ac reeitudinem. Secundo, ut memamus Deum iudicem, ut pote parum statim cedere eum quem non tem, vel minus habeoem in mensurando repeterit, ait Viega. Tertio, ut Nicol. Zegerus, calamus hic erat famis virg., id est, sceptro regale quia ad Deum quasi ad regem orbis pertinet mensuratae homines, id est, eos diuidicare, & pro mensuris vel premiare, vel punire.

Ez dicitur ejus misericordia. Graecus ager, id est, dicens, quasi calamus loqueretur. Veram per hebreos, id est, anquid beccaria, ponit nominativus pro genitivo, dicens pro dicens. Vnde Vatabi. verit, à dicens misericordia. Hinc Complut. legunt: Et iesus in sylo ager, id est, & flos angelus dicens.

Motu templum Dei, & altare, & adorantes in eo. Significat templum venus Iudaicum, sed per hoc intelligi Ecclesiastum. Post templum duas habebat partes, vnam solis patribus fæderocibus & Leuiti: haec incipiebat ab atrio fæderorum, quod dicebatur atrium interius, ac porticebarat per Sanctum, per quod tendebatur ad Sanctum fæderorum. Altera era atrium exterius, quod erat quasi templum laicorum. Prior pars vocabatur templum Dei, quia in eo erat altare holocaustorum in ipso atrio: in Sancto vero et altare thymismatis, in quo incensa, sicut in illo victimæ offerabantur. Jam adatores in eo sunt fæderos & Leuiti. In hac ergo priori templo parte, & in adorantibus, puti fæderibus, symbolice significantur fideles, qui tempore Antichristi in Ecclesia optimi, religiosissimi, Deo coniunctissimi & in eius cultu solidissimi. Hos iubet metu, id est, numerare, Iohannes: quia hi non cedent Antichristi, sed perfabuntur in hæc vige in Ioseph, id est, eligentur ad gloriam. Hoc enim tantum significat symbolica & imaginaria hæc templi dimensionis, quæ in visione hic Iohannes praescribitur. Templo plenum enim hoc significat Ecclesiam sanctam, quæ ita confundit milieus Deo, ut mox sit furta riuniphans. Ecclesiam ergo militanteam in fine mundi, & mox triumphatorem metitur & numerat hic Iohannes, in Aretas, Richar. & Oecumen. Postmodum nouæ Actæ per templum accipit Ecclesiam veteris testamentis atrium, Ecclesiam Christi, quæ inuenit protici foras, id est, eximi obseruantis & onenibus legis veteris. Verum hoc est litterale, nec ad tem præsentem.

Atrium autem quod est foris templum misericordiarum. Intelligi atrium extiutum, sive templum laicorum, quod quia ceteros erat ab altari vitroque, hinc significabit Christianis infirmiores & laxioris vase, id est, Deo remotiores. Hos ait ejus foras, id est, extra Ecclesiam, q.d. Retice eos inter infideles, & apostatas quia hi cedent Geotholus, id est, Antichristi enique a scilicet, unde indiges sunt qui inter fideles menefacient aut numerentur, ita Richard. Alludit ad extiutum tenendi atrium, quod Gemmum dicebatur, quia Gentiles in eo verlari poterant, q.d. Gentiles non tantum suum atrium, sed & atrium Israëlis, id est, fidelium, occupabunt & valvabunt. Nota cataphæsim, nunc foras, id est, recte, repudia, contemnit, non illud numerare & metiri. Nam atrium hoc erat foris: ergo propriæ

A foras enī noo poterat. Quocirca nonnulli Graeci codices, quos citant & sequuntur Etsi, & Variabil. pro foris legunt i.e. id est, iuxta. Alij quos sequuntur Noister, passim legunt i.e. id est, foris. verumque est verum. Erat enim hoc atrium Iudeorum foris, ut pœtu atrij fæderorum: idem erat iuxta, respectu atrij Genitum. Erat enim in templo populi fidelis, ad eoque ipsum erat templum laicorum fidelium.

Aliorū Ambros. atrium enim hoc datum esse Gentibus conser, quia fideles propter incredulitatem Paganis Gemmis etiam consumuti. *Au deo,* inquit, *dacunus Gentibus tradit, quia tradit sunt Romani, ut ab eis deferantur. Sic & Primus Pannonicus, & alij, per atrium accipiunt hereticos, schismaticos & Iudeos, quos ab Ecclesia expelli iubet Deus. Andreas vero per templum accipit fideles, per atrium infideles.*

Tropol. Alcazar (licet ipse putet esse sensum Tropol. literalem) atrium exterior, sive quod foris est, significat bona externa fidelium, ut sunt fortuna, honores, magistratus, fabri, vita, ac demum quidquid profane, violentie subiacet. Hæc iubet fideles elicere foras, id est, abdicare a se, animusque ab eis assellere, eaque in prædam dare infideilibus, Ecclesiastis & fideles persequentes. Quo inuitat Gentiles in bona omnia temporalia fideliuum inuitatos, ipsique fidelibus eas calamitas infictatos, ut illis nec Reip. facies, nec cuiuscommoda, nec domus aut polliçionis super sint. Atrium interius, id est, ipsam Ecclesiam, fidem, religionem & virtutem Christianam in fidelibus manuera illæ, nec in hollium potestatem ventura, sed postis magis per persecutions efforciatur; ut Ecclesia quam magnificam Dei templum ad maximum ampliudinem & gloriam astringat.

S. Greg. 2. Mot. 6. Quod inquit, aliud atrium quoniam latitudinem significat sive presentum? Et recte foris templum sive, qui per atrium designatur. Et atrium merendu non sunt, quia angulus est porta qua ducit ad vitam; & latitudine vix præsumunt non admissuram ad mensuras & regulas electorum.

Et cunctarum familiam talibant. Eccl. Iesiam, quam prius vocavit templum & atrium, hic vocat ciuitatem sanctam, q.d. Antichristus & Antichristiani maximam Ecclesiæ patrem peruerterent, valabant & possidebunt mensibus quadragesima diebus. Id est, tribus annis cum dimidio (si enim cuique aooos des mensis 12, invenies mensis 4). facere tres annos cum dimidio, ut perdidit Daniel cap. 7. vers. 13. Tradidit autem manus eius Antichristi usque ad tempus & tempora, & dominum tempora, id est, per annos & duos annos, & dimidium annos. Vide ibi dicta.

Aliorū Alcazar: putat enim per tres annos cum dimidio, symbolice significari totum tempus quo Iudei perfecuti sunt. Cuiuslibet & primis annis Ecclesiæ, quod fuit quadraginta annorum, scilicet à Christo predicante & à Iudeis crucifixio anno annis 34. vique ad excisam Ierusalem à Tito, quod conceperit anno Christi 72.

Ez dicitur. scilicet officium prophetandi, & sumul eam eo spiritum, animos, ardorem, os & sapientiam cui ostro resiliere possit) datus teſtibus meis, & prophetabam. Id est, ut prophetarent. Sic enim sepe vocula & cum futuro ponitur pro ut, sicut fit psal. 50. verl. 20. *Benevoli fac Domine in bona voluntate tua Sicut et adiutorium id est, ut adiutorum; immo tua Ierusalem.* Et psal. 79. v. 4. *Dens*

Denique olea fennis est, & frugifera, præsentem si mas feratur iuxta foraminum: olea enim fenustram discriminatur. Vnde Ouidius lib. 4. Factor.

Prae morte olea, sed dicens berberiq[ue] Sabina.
Rursum olea frondes habet viles & flaccidas, frumentum verum prestantem. Sic & Sancti pompa & ostentationem spernant, sed fructus bonorum operam preiosos producent. Quocirca Ieremie 1. ver. 16. Ecclesia sua sit Deus: *Olmam obrem, pulebram, fructiferam, speciosam vacuam Domini nomen suum.* Vide ibi dicta.

Tales oilius fuerunt S. Iohannes & Paulus Martyres sub Iuliano Apostata, anno Christi 362. die 16. Junii, qui sua fanaticitate & zelo, Constantini Magni filia, virginitatem & studium perfectionis peruerserunt: ac Gallicanum exercitus ducem ad christianismum, ad mundi contemptum, & ad martyrium proverberunt: atque tandem contra Julianum fortiter decertantes, gloriosum pro Christo martyrium obierunt. Vnde de illi canit Ecclesia: *h[ab]ent duas oliae, & duo candelabra lucientia ante Dominum: habent portularem claudere calum nubibus, & aperte portari in gloriosam enim est celo victoriam contra Scythes Gallicano impetrantem quia lingua eorum clavis celo facta sunt.*

Ita Sextus V. Pontif. in bullâ edita anno Domini 1588. qua S. Bonaventuram canonizauit, retulitque inter sanctos Ecclesie Doctores, sequè ac S. Thomam Aquinatum retulerat Pius V. de utroque loquens: *H[ab]et, inquit, fons due oliae, & duo candelabra in domo Dei lucentia, qui & charitatis purgandis, & scientia luce rotam Ecclesiam collubrante His singulari Dei præsidia etenim temporantquam das stellæ exstantes, ex duabus clarissimis Regularium Ordinum famulis predierunt.* Hi duo Sancti iam essent eius, usq[ue]d[em] studijs dedici, condiscipuli, simul magistri, pars ratiōnis à Gregorio Decimo Summo Pont. cum ambo ad Concilium concarent, honorari, & in hunc vice peregrinatione fraternali charitate, & fraternali familiaritate, sanctorum Laborum societate valde coniuncti fuerunt: & denique per grauia ad celsum parsim emigrantes, pariter fratres & gloriosi illa semper tua beatitudine perfuerunt: ubi enim charitatis affectu, ut p[re]i credimus, pro nobis in hac exercitacione vallis laborantibus orans, dissimilique operi implorare.

Ei[us] duas candelabra in conspectu Domini terra flantes. Santes, id est, sancti. Arab. Græcæ Interpres hic, vti & alibi subinde. Graeca enim habebit auxilia tebē. Imitatur ergo Interpres genus Graciam: *auxilia enim, id est, candelabra, et feminini generis.* Sensus est, qd. H[ab]it[ur] duo, Elias scilicet & Henoch, quasi candelabra Christum, qui est verum lumen, roti mundo præfert & ostendit. Alter Alcazar: nam vi flantes referre ad hoc non ad candelabra, sicut sententia ordinat: *Ei[us] flantes curam Domino sunt veluti due oliae, & duo candelabra.* Vnde Syrus vertit, hi qui curam Domini terra flant.

Nota. Zacharias cap. 4. tandem unum vidit candelabrum, & ad latum eius utrumque duas olivas. Iohannes vero hic audit: *H[ab]et fons due oliae, & duo candelabra, et sciat Eliam & Henoch non tantum fore oilius, quae oleum copiose suggesterant candelabrum, id est, Ecclesia, ad ignem & lucem, sed etiam ipsi omni fore candelabrum, que coram Deo & mundo mirè ardabant & fulgebant.* Alludit ad

candelabrum quod erat in Sancto Sepulcre, id est totum Sacrum varia & multa luce collustrabat. Hoc enim significabat lucem Euangelij, atque Euangelicos doctores. Sic de Iohanne Baptista ait Christus: *Nec erat lucernæ a[re]dens & latens.* Iohann. 1. v. 15. vbi vide Petrum, qui multas analogias afferat lucernæ & sancti. Et de primiuitiis fidelicibus ait S. Paulus Philipp. 2. 15. *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.*

Et si quis voluerit eos (id est, eis) est græcisim: sic in Euang. & aliis legimus. *Non novis enim id est, ei[m] more.* Græcæ *'διάβολος'*, id est, iniuriam infittere, nocere, lacerare, ut paulò post veritate Nostræ.

Ignis existit de ore coruæ.] Hoc erit primum miraculum, vel ponit miraculi genus (illud enim faciem crebro) quod patabant Elias & Henoch. Alludit ad zelum & ignem Elie, qui 4. Reg. 1. v. 10. Pentacoetrochio ab Achab misso ut Eliam caperet, dixit: *Si homo Dei sum, defendat ignis de celo, & deruet te; moxque ignis de celo descendens deuorabit eum cum omnibus suis.* Vnde Ecclesi. cap. 4. ver. 3. de eo dicit: *Deficit de celo ignis ter, scilicet hic in quinquagenarios loco iam dicto, & tertio in suum sacrificium, cum eo certaret contra Propheta Baal, 3. Reg. 18. Videbarat enim Elias non tam precibus, quam imperio, putul[er]e suo iubendo, ignem de celo deuocare, & in hosties Dei imminitere: ac consequenter ignis hic de ore, ipsum extire & prodire videbatur. Idem facie in fine mundi. Inficeret enim se in cœnus hominum per pagos & vibes, immo in ipsam Ierusalem & regiam Antichristi, ibique liberè & audacter predicabat Christum crucifixum esse redemptorem orbis: hunc vero fiduciam esse Christianum, immo esse Antichristum. Quocirca magistratus & duces Antichristi subdidit, volenti manis iniiceret in Eliam & Henoch, eisque capere & occidere: sed illi mos imperabunt, clementer, Veniat ignis de celo, & perdat holice Antichristianos; scilicet dicto ocydi ignis descendenter & perdet eos.*

Mycle, ignis hic significat libertatem, feruum rem, audaciam & efficaciam prædicandi Elie & Henoch; i.e. ut liberet in faciem dicant Antichristum: Tu non es Christus, sed Antichristus; atque affectis eius: Vos non es Christiani, sed Antichristiani, atque hac de causa ab eis tandem occidetur & martyrium obibunt. Sic olim Elias dicitur Achab: Non ergo turbans Israel sed tu, 3. Reg. 18. ver. 18.

Sic Hilarius & Athanas. & Lucifer Calarit. Confluenti Arriano Imp. Antichristi predromo in faciem reprobarunt: Tu es Arrianus, tu es Antichristus. Audi eorum verba extenuitate digna. Hilarius contra Confluentum Imp. Proclaims, inquit, tibi Confluenti, quid Neroni locutus fuisset, quid ex me Dicis & Maximus audirent: contra

D Dom pugnas, contra Ecclesiam sanas, Sanctis persecutes, religiosis tollis, tyrannus non iam humatorum, sed dominans. Christianum te mentitur, Christi nomen habes es, Antichristum praemis. Et ruitum: Tu Confluenti omnium crudelitas non crudelissime, & mortalium sceleris magis in nos, quam Pagans, defens. S. Athanas. in epist. ad solitariam vitam agentes: *Quis, inquit, agit Confessum Christianum appellare, ac non pecunie Antichristi imaginem?* Quid enim ex nomine Antichristi huic deo? i.e. aut quid est eur non omnibus modo Confluentius Antichristus, & vestitus Antichristus Confluentius habetur? ac mox buncupat cum apostolam, fidei

Vers. 1.

Miracula
qui facit
Elias.
Primum.

Mot. de li-
beritate ar-
guendi ty-
panum.
Exemplum
Elias.

s. Hilarij.

s. Athana-
si.

fidei desertorem, canem, carnificem, filium perditionis, peccatum, bellum, malorum omnium vaginam.

Luciferi Calus. Hoc zelo & acrimoniam superauit Lucifer Episcopus Galatia, quem S. Athanasius fui atque Eliam vocat, qui in libro de Mortuitate pro Filio Dei, ita Constantium Imperium alloquitur: *Mali omnes plorantes, levigati, dispersi;* sed hi omnes Marrytes sunt. *Grande mala quid à te flaminorum interfici: quia & melius esse videntur, non omnia tua Deum habere amantem quam tecum India Scythia, Indorum insulae, puni: fabore parati sumus omnes auxiliū. Et infectūs: Indigēs feri Arvy curvus quid defendamus Filium Dei. Si tandem osculis serpentes mortis confundis aperias, inimicis floridissime Imperator, ubique Christi iuras sicut nos credere, ac pro Deo Filio, ut nos, novi evasores tua novella predicatione & recente religione blasphemus es.* Titulus verò & nominibus acrisius quam Athanasius & Hilarius deinceps cumdem compellit.

V. 5. Secundum miraculum. *Hic habens presulatum claudendi celum, ne pluas dubius propheta ipsorum.* Hoc erit secundum miraculum quod facient Elias & Henoch tempore Antichristi, nimirum ut propheta & imperio suo pluviam prohibeant, & celo quasi iustitiam indicant, aut quasi caelum inducent, itaque sterilitatem, famem & pestem Antichristianos accercent. Idem fecit Elias 3. Reg. 17. ver. 1. ut scilicet per tunc annos cum dimidio non plueret.

Tertium. *Et potestas habens super aquas commixtandas in sanguinem.* Tertium hoc erit Elias & Henochum miraculum, Idem fecit Moses (unde aliqui putarent Moysen hic nostri, cùmque venturus cum Elias) Exodi 9. 10. Dicit ergo eandem potestatem dandam Elias & Henoch certaminibus contra Antichristum, quæ olim data est Moysi certant contra Phaethonem Antichristi persecutorem certant subdit:

Quaternum. *Et percurrent terram omni plaga quisquerisque voluerint.* Quartum erit hoc Elias & Henoch miraculum, non simplex, sed multiplex: multa enim, atque omnia, in se complectitur. Erunt ergo plumbi thauomaturi, ut ad libum ex celo, terete, aeri, venti, fulminibus, &c. impetrant, indeq; plagas quatinus in impios evocent & emitant. Alludit ad Moysen, qui sua virga missans & feriens Agyptum, decimam plagam partim è terra, partim è celo, partim ex aqua, partim ex igne, in Agypteos immissit. Unde audiuit à Deo Exodi 7. 1. *Consumi te Deum Pharaonis.* Nam, ut Philo lib. 3. de Vita Mosis: *Cum amicorum omnia sint communia, idcirco Deum pugnantes & opes suas cum Sanctoris communica.*

Decim plaga Aegypti. Nona. Decim plague Aegypti fuerunt haec: Prima, aquæ conseruatio in languorem; Secunda, rane; Tertia, cimiphis; Quarta, mala & canina; imo omne genus malacarum; Quinta, peste animalium; Sexta, vicia vesicularum; Septima, grande; Octava, locustæ; Nonæ, tenebræ; Decima, cædes primogenitorum. Has ergo & plures plagas immittendi potestatem habebunt quoque Elias & Henoch, quæ noui & Christiani Moysi. Alcazar hæc omnia mystice exponit. Nam per primam plagam sanguinis, accipit Iudeorum infiduum tempore Tiri disordium; per secundam ranarum, eundem ritus & tumultus: per tertiam cimiphum, curas & folliculardines quæ eos discriminarunt per quattuor mala carum, bras & oda quibus effunduntur: per quinquaginta pelvis, retum & opum temporalium,

quas ambierant, vanitatem & priuarionem: per sextam viculum, conscientia stimulos & mortis: per septimam grandior, obfusationem in iudaismo: per octauam locularum, concupiscentiarum tyrannidem eis dominante per nonam tenebrarum, maledicam exercitatem in qua iacent: per decimam cædis primo genitorum, iuvarum animarum damnationem. Verum hæc mystica esse, non literalia, nemo non videt.

Et eis finierunt regnamentum suum. Finient hoc VERS. 7. post dies 12.60, vt dixit v. 3, conque ergo erant inseparabiles, imò omnes & omnia vincent suo igne & plagi; sed peracto suo officio & temporis spatio à Deo sibi decreto, finient se vincit & occidi, ut morte & martyrio obligent suum de veritate & Christi testimonium.

Befia que ascendit de abysso. 7. Bestia hæc est Antichristus: quia bestia est & ferus ut bestia, non terrena, sed infernal, quasi alef endenter de abysso. Demones enim eum agunt & possidebunt, ac per eum omnem suam truculentiam in Eliam & Henoch, aliisque sanctos eorum afficias exercerent. Ita communiter Interpretari. Antichristus Antichristus est idicōque erit patricida: occidet enim parentem suum, putat Henoch ab Henoch enim descendit. Non, omninoque homines post diluvium, ac consequenter & Antichristus.

C *Alcazar per bellum auctoris locutas, que cap. 9. ver. 1. a. vñl sunt Iohanni exire ab abysso per locutas autem ipse intelligit concupiscentias, quibus in pomam scelerum traditi sunt ludi, ac propter eas occiderant Eliam & Henoch, id est, lapientiam, & sanctitatem, putat sanctos & lapientes Chalifii Apostolos, Discipulos, aliisque primi Christianos; sed hi post tres dies, id est, post brevem tempus, Ecclesia inlaretur, quæ reluxerunt, & ad maiorem gloriam tam in terra quam in celo ascenderunt, tuncque septem, id est, multa, ludorum millia occisa, id est, ad Chalustum conuersa sunt: occisa est enim in eis perfidia, ut quasi noui homines Christiani refugerent in vitam fidei & gratie Dei reliqui perculi gloriam dedecunt Deo, quia excidunt Hierosolymæ attribuerunt cædi S. Iacobi Minoris à ludis occisi, ac consequenter & Christi, hunc enim prædicabat Iacobus, ita narrat ex Iosepho Euseb. lib. 2. cap. 2. 2. Verum hæc mystica sunt. Adde, locutas non ad hæc tempora, sed ad pœnitentiam, scilicet ad tubam quinque angelii pertinerunt, tuncque pertransiisse, ut dictum est cap. 9. v. 1.*

Et corpora eorum uechib; in pleno cantral magne, quæ vocatur spiritualia Sedona & Agypti, ibi & Domini seruorum crucifixus est. 7. Arabicus, quæ vocatur spiritualia Sedona & Agypti, le cuius in quo crucifixus Domini seruus: hoc est, in Ierusalem: ibi enim Dominus Elias & Henoch, putat Chalifus, crucifixus est. Videbit id negare S. Ieron. epist. 1. 7. quam nomine S. Paulus & Eu-stochij scribit ad Marcellanum, ac per citatorem hanc accepit Romanum Ethnicam & impiam. Verum hoc feminis condonandum est, quæ suam Ierusalem (commigrarunt enim in Iudeam, ac in Bethlehem vicerant & mortuæ sunt, vii & S. Hieron.) commendare, & ab omni infamia nota vindi, ac volunt. Constat enim Marcellanum pellicere, ut et Re ma commigreret in Ierusalem, quoque secundum monachum agat.

Percid Ierusalem spiritualiter, id est, mysticæ & symbolicæ.

In Apocalypsin. Cap. XI.

191

symbolicæ, vocatur Sodoma, ob sodomiticas habitationes de peccata, quæ in ea viguerunt, & vigeunt magis tempore Antichristi in ea dominantis, ita Ieremia in Hierosolymas denonat, dicens cap. 1. vers. 10. *Ante verbum Domini principes Sodomorum. Vide ih. dicta. Et cap. 4. v. 9. Preparant se ad quæ Sodoma prediacta erit. Ezechiel quoque cap. 16. v. 9. Sodoma in voca locorum Hierosolymæ, quia eo sceleribus illi erat similius. Hierosolymæ, quia eius usus in Sodoma fuerit rura superba, saevus, parsus, & abusandus. Et ostendit & manifesto ergo & paupers non porrigitur.*

Rufum Ierusalem symbolice vocatur Egyptus, ob idolatria & superstitiones, quæ regnabant in Ierusalem quando Antichristus quasi Messias Iudei prodiuit, in eis regia sua dominabatur. Secundum, sicut Egyptus & Pharaon peste cœti sunt Moysen, exinde populum Israhel; ita Antichristus cum suis Hierosolymis persequitur Eliam, Henoch, alii que Christianos, qui sunt heretici Israhel, de te pluto cap. 1. hinc patet, Antichristi sedes & regnum non fore Romanum, sed Ierusalem. Volebat enim ipsius habere Christum, id est, Messiam Iudei promovet, hunc soli Davidis & Salomonis, in passim Interpretes & Veteres. Vide Cœl. Beliar lib. 1. de Roman. Ponit. 13. Ergo ut alia omittamus, Romanus Pontifex non est Antichristus, ut ex Apocalypsi probare contendant heretici; sed quantum Roma militat ad Ierusalem, & Christianos à iudeismo, tantum Romanus Pontifex distet & distat ab Antichristo.

Vbi & Domus enim evanescunt est, & qd si Sicie Hierosolymæ occidentur Christiani, ita & occidetur eos Propheta Eliam & Henoch qui non capi Prophetam perire extra Ierusalem, ut ei observet Christus luc. 13. v. 3.

Vers. 9. Et subiecti destrutioles populus, & lingua & genibus,] Ecce enim populosum & gemitum et omni natione confundens & concursus in Ierusalem, quando Antichristi monstra et obviciose abebebit.

Corpora veriora per tria dies & dimidium.] Iacobus ergo corpora Eliae & Henoch occisorum, in platea Ierusalem per tria dies & dimidium inscripta; nec enim linea Antichristi ea sepelit, sed & isolat & quasi viceras de his mortuis; sed ipsi exultat cum gloria resurgent. Mirabuntur ergo resurgentem Christum Dominum suum: hic enim regno die à morte resurrexit. Ecce brevis erit hoc eorum opprobrium, quod mox in aeternum glorioso consumetur. Ita ex aduento cari Antichristi mortuum de eorum corde gaudentia, quod mox acerbis aeternis suppliciis à Deo vindicabitur. Verè S. Athanasius Graeculus est & servus Attaliam Alexandria, consolatus est & animatus Orthodoxis dicens in Stole, nubecula est que cœterans. Quam brevis erit afflictio & opprobrium Eliae & Henoch præ aeternitate perennium! quam brevis gloria Antichristi de mortuorum per aeternitatem ponarum!

Et subiecti destrutioles populus, & lingua & genibus erant ampiæ, vapor subtilis Antichristi, ex qua quædam loco tunc in conformatance galætum: quædam luppen, occasi sunt in duo Prophetae, quæ cœterans sunt. Verba prophetis, igne & plaga, quæ audiuimus vers. 3.

Vers. 10. Et post tria dies & dimidium dies vix à Deo intravit in eis, & figura sua id est, anima vivificans. Hinc patet, quid Elias & Henoch occisi

A ab Antichristo, post tres dies cum dimidio publicæ, omnibus Antichristi ueluti ex toto orbe est confluentibus respectibus, resurgent; & voxque de celo ostendatur, quæ est:

Azraelus huc.] Ac amor ipsi coram omnibus publicæ in celum ascendens ut diuidet fecit Christus inquit fieri ingens terræ, & inoxus, quo decima pars Hierosolymæ coquetur, & sepsum hominum multa occidunt: reliqui cuncte percuti laudes, & gloriam Deo dabant. Hæc enim omnia & singula ita dilecta eratrat Iohannes, ut qui alio ea torqueat volit, viuæ verbis eius faciat necesse sit.

Aureolus & Lyran, per hos duos testes accipiente Sylvesterum Papam & Mennum Patriarchum Constat. quos Theodoreus Augustus Iustiniiani Imperator anno Christi 558. relegauit in exilium, quod est quasi mortis causa, itaque quasi occidit eos, sed quod Attaliam Episcopum Eu-tychianum malent ut gradum primum restituere, sed si Deus motu famam & gloriam in Ecclesiæ aerarium traxerit. Calculacionem cunctatis refutat ad Tortulanum regem Godosudum, qui sub idem tempus ob hoc sceleris Romam cepit, & Romanum imperium vastagis. Verum hoc nec confundat verbo Sollemnissimum, nec inter se cohæreat. At enim Iohannes, Hierosolymæ, non Romam nec Constantinopolim, hos duos testes occidit, non autem in exilium relegavit in corpora secundum occidit per misericordiam insipula in placet mandat, doc.

Ex religione in tempore isto sunt.] Id est, reliqui haec strage non occisi, sed superfluit; timore perculit, & ad Deum & Christum per penitentiam sunt conseruati. Tunc enim omnis Israel fatus fuit, ut prædictus Apost. Ro. 11. 16.

Vers. 10. Et secundum abiit: & ecce vix tertium veniet citio.

15. Et septimus angelus tuba cecinit, & facte sunt voces magne in celo dicentes: Factum est regnum huius mundi, Domini nostri & Christi eius, & regnabit in secula seculorum: Amen.

16. Et vigintiquatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt Deum, dicentes:

17. Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti.

18. Et irata sunt Gentes, & aduenit ita tuta, & tempus mortuorum judicari, & redire incedunt serui suis Prophetis, & Sibyllis, & tributis nomini tuum pulsatis & magnis, & exterminali eos qui corruperunt terram.

19. Et apertum est templum Dei in celo: & vix est area testamenti eius in templo eius, & facta sunt fulgura, & voces, & tempestus, & grandis magna.

Vers. 10. Et secundum ex illis tribus, de quibus dicit c. 8. v. 10. ab. 1.] Id est, iam infraquam est & percutiatur. Hæc enim tria ut fuerint tres plaga trium pluviomotus,

vrimorum angelorum tuba canentium, puri angelii quinque, sexi & septimi. Repetit hoc ut Iohannes, ut quasi post parenthesin de Elia & Henoch interiectam, redat ad hanc tres plegas, easque ordinem pertexat. Unde sequitur:

Vers. 15. *Et septimus angelus tuba cœpit : & scilicet sunt voces magna in celo dicentes : Fallum est regnum huius mundi. Domum nostram & Christi eius.] Hec septima tuba denunciat & assert beatum & gloriosum Christi regnum, quod cum Christo inibant Elias & Henoch, & paulo post omnes Sancti in die resurrectionis & iudicij. Hoc enim claret verbo sonant : Tempus, inquit, mortuorum indicari, & reddere mercedem ferum fuit, &c. pellus & magni, & exterminandi eos qui corrumperunt terram, ita Andreat, Aretas, Primal, Beda, Albertus, Robert, Viegas & alii. Hinc sequitur, hanc septimam tubam ponit hic pro anticipacionem, ut iungatur fex alii precedentibus. Nam anno hanc septimam tubam fient ea, quae de Antichristo, Gog, Magog, &c. (que summa metria & scriptura libri septem sigilli signati cap. 5.) narrante hoc cap. & seq.*

Septimus tuba locutus vult. Proprius ergo tuba batus locus est cap. 19. aperte vel. t. 1. quo describere insipit bellum Gog & Magog contra Christum & Christianos. Unde de Gog & Magog hic sit: *Et irate sunt Genses, &c. Quocirca Eli & Henoch ascenderintibus in celum, encircumque hostibus confusi & de celo descendatis, incipiunt consummari mysterium Dei, ut dicit cap. prædict. verf. 7. puri regnum gloriosum Christi & electorum eius: quicocius tam angelus hic septima tuba canet, römique 2.4. seniores omninoque Beati collaudabunt Deum, quid regnum peccati & impiorum iam finire & eveneri incipiat. Nam paulo post excludat Antichristus eum Gog, Magog, omnimodoque eorum affectum, deinde sequitur mortuorum resurrectio, & universale omnium iudicium. Hinc sequitur, quod hanc septem sigilli idem signari, licet maiori ex parte contineat praesumbit que futura sunt anno Antichristum, amen quædam in fine sui continet, que futura, aut perfectius futura sunt post Antichristum. Tale enim est quod cap. 5. v. 12. in tuba quarti angelii dicunt perculsa terra pars solis, luna & stellarum. Tale est id, quod cap. 6. v. 12. in sexto sigillo dicunt de sole denigrato, stellis de celo cadentibus, celo recedente. Tale est & id, quod hac tuba canitur. Erit enim hinc tuba quasi inchoatio victoria & triumphi Christi præconium & conclamatio. Quocirca ad librum signatum etiisque finem spectat: referunt namen ad sigilla, nam quia fuit septima & ultima tuba ex septem septimi angelii & sigilli, non quia est clausula omnium tam quæ in signis, quam quæ in libro continentur. Sunt ergo in libris signatae, v.g. in inchoatione testamentorum, prædictis signata ex parte, sive quædam signa interna, que ipsum eorum finem obligant & communiant, ut designant ibi finiri testamentum, ne quid ab aliquo eis addi possit: ita est & de hoc sigillo, hoc est, de parte hac ultima vitimi signi. Signa ergo hac summa importa amplianteur non tantum iniunxit, sed & finem libri signata: totum enim eum involuerunt strigant & obsignant ante & retro, imus & foris. Licet ergo pleraque continentur ea que præbunt regnum Antichristi, quædam tamen continent ea quæ consequentur illud. Hoe enim regnum Antichristi est quasi medium quid, quod*

A anterius regnis impiorum, viptore Antichristi praeteruersorum; posterius vero regno gloriose Christi & Sanctorum (quod tuba hacten septima denunciat) clauditur & signatur. Tuba ergo hæc proclamabit, iam in Eli & Henoch resurrectione & glorificatione uechiori regnum Christi gloriosum, quod mox post stragam Antichristi & impiorum perficietur in die iudicij, quando omnes sancti hoc regnum cum Christo induunt.

Ipsa ergo apud hoc loco ponitur, quasi in consilio septem signillorum & ipsius libri signati. Pertinet enim tam ad signa, quam ad librum, ad signa, quia est clausula & obsignatio libri, ad librum, quia cueniet eo tempore quo mysteria libri pandentur. Non potuerit ergo Iohannes tam apostoli loco ponere qualiter hoc, eaque de causa pauli ante pertexitus motetum & refutacionem Eli & Henoch, ut pariter hac occasione perticeret septimanam tubam septimi signi, quæ tunc canere inciperet.

Fallum est regnum, &c.] q.d. iam regnare incepit Christus, iam Eliam & Henoch gloriebantur, hostiliter eorum perdidit, ut pariter modo mox exercitos omnes impios pertideret, ut cueniet regnum imperiatis & peccati, omnimeque scelestos in terra derubatos pedibus suis premet & calcabit iussionem regnabit iustitia, & iusti cum Christo in celo & aeterna gloria, ad laudem Dei Domini sui. Hor est quod ait Paulus t. Corinthis 15. vers. 24. Deinde finis, cum tradidetur regnum Dei & Patri. Vide ibi dicta.

Aureolus enim suis hæc refert ad libertatem, felixque & pacificum imperium Iustiniani imperii Imperii qui Iustinianus auinculò in imperio faciens, per Narren Romanum Patricium, Taurianum Regem Gothorum repellens & regnum Italiam restituens. Sed cum Narres ab armis seculari, à Sophia Augusta reatocatur Constantinopolim, ut genitrix curam habet (est enim ipse compulus) ut regis pueris Janam & linum distingueret, indignans respondit, se tales telos erubram quæ ipsa magnum detinere. Ergo vocavit Longobardos ex Pannonia, eisque tradidit Italiam, qui eam & Ecclesiæ vestiarum usq[ue] ad Carolum Magnum, hic enim eos exterminauit celo eorum Reges. Et hoc est quod hic dicitur, *Et irate sunt Genses, &c.* Verum hæc exiliis & brevis fuit libertas & gaudium. Adde, licet Paulus Diaconus Narretum proditoris accuset, astrictus quod ipse Longobardos in Italianum vocavit, tamen Gregorii historici, quos sequitur Batonius annos Christi 567, hoc refellunt, ac Narretum à fide & familiare eum cōsiderant; quin & Constantinopolim ad Imperium redire, quicquid honorifice vixisse ac sepultum esse commemorant. Denique accostitua Apocalypsis exposet, ut hæc ad ultima mundi tempora, & ad regnum Christi gloriosum referatur.

Mythicæ Alcazar (licet ipse patet esse literale) exponit, q.d. Christiana Ecclesia diuinitas iam & subactis Iudeis, est Catholicæ & permanens, id est, universa cuiusvis fœcul nationes complectens, illicque imperans, & in tremorem permasura. In Ecclesia enim militante inchoatur Christi regnum triumphantem & gloriolum. Unde 2.4. sacerdotes v. seq. gratias agunt Deo, eumque adorant & celebant, prelati in sacrificio Missæ. Quocirca *vi gratias agamus*, idem est quod Encharistis sacramentum offertimes pro vocatio Cenitum.

In Apocalypsin. Cap. XI. 193

VERS. 16. *Et vigilis quatuor seniores.]* Quinam hi sunt, dixi cap. 4. ver. 4.

VERS. 17. *Qui es, & queritur quis vestrum est.]* Vide quae de hoc dicto nomine dixi cap. 1. ver. 4.

Quia accipili virtutem tuam.] Id est, afflumphiisti fortitudinem tuam, induisti te armis tuis fortissimis, dum nimurum vultus et fortitudine tua, qualque vires exercisti in debellandis tuis hostibus, puti Antichristi & impiorum, id est, iusteiam in plena pace & gloria regnas & triumphas. Alludit ad psalm. 92. v. 1. *Dominus regnans, decretum iudicavit,* id est, *Dominus fortitudinem, & precium se.*

Et regnans.] Iacobus dicit, id est, regnum adeptus es, tegnac capilli.

VERS. 18. *Et misericordia fuit Genes.]* Antichristiani, Gog, Magog, aliique impiorum irascient & fremente, videntes tantas fibi à Deo plagas immitti, ac ad pectus contra Christum & Christianos se parabunt, de quo cap. 19. v. 1. Sed fructum excedentur, inde que riapientur ad tribunal Christi, vt in gehennam derubentur: quo cuncta desperabandi maledictione Deo & Christo.

Es, id est, quia, aduenire ira tua, ut in extremo iudicio iam tuas in reprobos exeras, damnando eos ad tartara: & tempus mortuorum indicari.] q. d. Aduenit tempus velarionis & iudicii, in quo feliciter mortui à morte resurgent, iudecari, id est, ut iudicentur, & prout in vita gefestunt, bona vel mala aeterna recipiant à iudice Christo, ita Andreas, Aretas, Primal, Beda & ali.

VERS. 19. *Arca celorum quae primus excoletio.*

Es apertum est templum Dom in celo: & visa est arca testamenti, &c. & facie fons, &c. grande magna.] Petrus, Alazar ex suis principiis & premissis, putat hic significari Iudeorum selectionem & à Deo derelictionem, id est, fangi patibulice arcum, quia apud eos erat summa veneratio & sanctitas, è terra translatum in celum: sicut Ouid. 1. Metamorph. fingit virtutes terrenas obsecuta relatis, in celum ascendentes.

Vt illa celestis terra Astra reliquiae. Hoc est quod ait 5. Leo ferm. 8. de Passione: *Traxi illi Domini omnia ad te, cum in exercitu exercitum Iudeorum scisse templo vobis.* *Sancti facilius ab indignis periculis recesserunt, ut figura in exercitu, propheta in manufestationem, & lex in Evangelium portarentur.* Tunc facta est grande, id est, obduriatio Iudeorum, cùm viderunt voces, id est, tonitrua & fulgura, hoc est, miracula, sanctificantes & efficaciam Apostolorum in euangelizando. Nam, vt at Milder. lib. de Mundo c. 35. *Ego altera grande perfidia diuina est, corpore malum frigida.* Iam in arca (in qua erant tabulae legum) significante oblationem vero legis secundum spiritum, à ludibriis trahita ad Christianos: idem & propinquatum, id est, temnissimum peccatorum per fidem Christi: idem & duo Cherubini, id est, vera sapientia & sanctitas: idem & virga Aaron cum manna: virga notar potest divinitate contra hostes populi, fai offecrationem, manna beneficentiam & almoniam prouidentiam: utique enim à ludibriis transtulata est ad Christianos, praeteritem manna per Eucharistum.

Secunda. *Aureolus putat hic predicit institutionem festi Purificationis B. Virginis, quo Christus quasi arca testamenti presentatus est in templo, quod Constantiopolis institutum est sub Justiniano Imper. ad sedandum pontificiam uncia grafiastrem, vix testatur Sigeberto in Chroico anno Christi 542. Paulus, vix postius Iohann. Diaconus in hisbor. Nicæci. Nicephorus lib. 1. v. 28.*

A & ex ist. Baron. in Martyr. 2. Febr. Vnde & in Missa illius festi legitur epist. Malachias cap. 3. ver. 1. in qua Christus vocatus angelus testimoniavit: *Sicut inquit, venit ad templum suum dominator quem ore queritur, & angelus testimenti quesit omnis vestitus.* Arca enim habebat vicesque angelum, putat Chethubim, reflamentum.

Tertio, multi diuellunt hec à tuba septimi Tempore, angelis, putantque hanc nouam esse visionem & ad cap. 10. seqq. pertinere, vnde hic inchoate cap. 1. ita Andreas, Ruper. Anselm. Hugo, Joachim, Albert, & Pann.

Venimus diaco ad septimum tubam septimi angelis, de qua ver. 1. pertinet. *Aperte est ergo templum in celo,* putat habraculum Beatorum, in quo quasi in templo ipso semper seruatum & laudatum Decum. Hoc ergo mihi Iohanni apertum est ad hoc, ut videtur emini per aliquam speciem, vel potius umbram Beatorum felicitatem & gloriam. Apertum, inquam, non rumpit, sed per imaginariam, aut mentalem visionem symbolicam.

Et sub eius arca testamenti eius in templo eius. Quae Arca haec est corpus sue humanitas Christi. gratiosa.

Enim aagogicè (quoniam passum hic loquitur S. Iohannes) significabat arca vetetis testamenti idque Primò, quia, sicut arca facta erat ex lignis ferum impetrabilibus, ita corpus Christi factum impetrabile, quia nec peccati labo, nec mortis corruptio ne diffidit aut putreficit potuit. Secundò, quia arca in initio obducta erat lumenis antecristi Christus plenus est advenitissima & preciosissima charitate, Tertiò, arca habebat supera se propitiatorium quam operculum; ita Christus secum afferit propitiacionem & redempcionem mundi. Quartò, super arcam erant Cherubini don, i. inimicorum & propitiatorium cum arca obductis vultibus respicientes: sic duo testamento, felicitas nostrum & ventus, vnum Christum respiciunt. Quintò, in arca erant rubricæ legis: sic Christus legem & voluntatem Panis semper in membra & corde habuit. Sextò, lux arcam erat virga Aaron, quæ fronduerat: sic in Christo est potestas regia, & quæ ac poneficiencia, quam virga haec representabat. Denique iuxta arcam erat urna cum manna: sic in Chillico est mita dulcedo ac clementia, pax etiam quia scipsum quasi manna non tantum in Eucharistia, sed & in celo Beatri frumentum exhibet, eoque mihi placit, recreat & beat. Per arcam ergo significatur Christi humanitas pulcherrima & gloriosissima, quæ in celo Sanctis se videntibus & frumentum exhibet, idque per visionem oftensum est hic S. Iohannes, qui sicut in hac vita Christi humanitate miti delectatus est, cum cæque diffusuarunt, ita multò magis in altera illa celesti mirè delectatur, cum cæque diffusuaruntur, ita Richard, Victor, Beda & Rupert.

Septimo arca testamenti significat gloriosum Christum corpus, non rānum oarūtale, putat humanitatem Christi iam dictam, sed & mysticū, putat Ecclesiū hinc congregationē Sanctorum, qui in corpore & anima sunt beati, & cum Christo in Sancto fundatō, id est, in celo, regnanti. Sic enim propitiatorium propriè significabat Christum, ita arca illi subiecta significabat Ecclesiam triumphantem utique enim super alias Cherubim, quæ in thoro insulæ & presidet Deo gloriōsus, Christum hominem, cuiusque Sanctos beatos & glorificant. Vide dicta Exodi 25. vcti. 10. & 17. Hinc conseqüenter arca testamenti est B. Virgo, quæ inter Beatos eminerat.

R

Arca testamen-
tu est
B. Virgo.

emine, & tunc poror Ecclesie triumphantis, & quod A
ac militantis patet. Hoc enim Christum quasi manu-
us, & quod ac legem Dei in se conclusit. Ita S. Berna-
rdus de B. Maria, & alij, ac nominatio Franc.
Suarez 3. par. quest. 3. q. 4. disp. 2. s. feft. 2. qui
per arcum testamenti accipit corpus B. Virginis
quod refurget, & gloriens adsumptum in celum
sic Iohannem apparuit. Vident ergo Iohannes in celo
per videntem gloriam B. Virginis & Sanctorum.
Pulcherr. S. Ambro. ferm. 8. B. Virginem atque fo-
deris comparat. Siquidem, inquit, atca intrafe-
cens ponat testamenti tabulas, Maria autem impa-
tienti testamento gestabat heredem. Illa itera se le-
git, huc Euangelium retinuerat. Illa Dei vocem
habebat, bix Verbum. Area intus fortique auri
nitore et radiabat, B. Maria intus fortisque virginata
splendente resulgebat. Illa terra ornabar aut,
ita calcisti. Merito ergo Ecclesia in Lira-
nus Lauret. B. Virginem nuncupar & invocar di-
cere: *Federa area tra pro nobis.*

Nora. Superioris c. 6. v. 9. vidit iohannes animas Martyrum sub altari scilicet ante resurrectionem: hic vero post consummationem & resurrectionem, vidit eas translatas ex Sancto (vbi quiescebat sub altari thymianarum), orantes pro resurrectione sua, & fine ac vindicta peccati & peccatorum) in sanctum sanctorum, puta in arcu testamenti, id est in corinthon gloriosum plene & perfecte beatissimum: vbi iam nol amplius postulans, sed tam in corpore quam in anima hæci & omnes effecti. Dei sunt filii domini, filii heredites membra, & quasi corpus. vide data cap. 8. v. 6. s.

*Et silla sunt fuliginea, & voces, & terra manuosa
grandis magna.* Hec omnia symbolic per visionem vidi S. Iohannes; non ergo rupsa facta sunt. Itaque hec omnia significant unum Dei & vindictam, ac peccatis impiorum, tum presentes Gog & Magog, quos Deus igne exalti petat cap. x. v. 9. tum futuras in inferno. Hec enim ita Dei in reprobus, quem ac misericordia Dei in electos, eodem tempore, punit in die bellis contra Gog & Magog, & perfecit in die iudicij fiet, ideoque pertinet ad consummationem quam hic inducit septima & ultima rubra septimi angelii, in qua omnia signilla & iuste liber, patet Apocalypsis, hinc incipit. Ita Rupertus, Pannon. Hugo. Althusius ad psalm. 148. vers. 8. *Signa grande, nix, glacies, gemitus procellarum, que faciunt turbam eum, ad terrendum & proflerentendum impios.* Et ad Iacob 1. vers. 2. *Eterna validus & fortis Dominus, secutus impetu grandium.* Et cap. 10. vers. 10. *Alitus Dominus in turbam, & tu lapide grandium, grande enim procellam grandem affect & indicat.* Vidi grandinem quem non tantum fruges, sed & animalia sternentes & occidentes. Plura de grandine dicit Exodi 9. vers. 18.

Aurelius profequens seriem suam temporum & historiarum, hæc refert ad conversionem Anglorum, quæ facta est per miracula & predicationem. 5. Augustini, quem eò cum aliis monachis misit S. Gregorius Magnus. Verum hæc, ut & cetera euidenter, Apocalypses sunt non tam explicationes, quam applicationes & accommodaciones.

CAPUT DVODECIMVM

SYNOPSIS CAPITIS

Capiens undecimum descriptum duces bellum fidelium contra Antichristum, punit Eliam & Henoch: hic ipsum bellum describit. Itaque sub schismate mulieris & draconis concertantium, describuntur multiplex Ecclesia & Diabolus pugna in fine mundi, Ecclesiastica victoria. Nam primò mulier pars masculum, dia o cum rapere & deuorare mulieratur: sed illa raptur ad Deum; insequuntur draco, ut eas in induco Dei calamitatem & accuset: sed à Michaeli digestum, trahique fecundum tertiam partem stellarum: quicquid calutes gloriantur Deum. Inde vers. 12. draco dieclius & fradens persequitur mulierem: illa accepit alii fugit in desertum: draco insequens ore vomit & emisso in eam flumen, sed terra bians illud absorbet. Quare draco fremens vers. 17. reliquias feminis eius persequitur.

Prf. 1. Et signum magnum apparuit in celo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim:

2. Et in utero habens, clamabat parturientis, & eructabatur ut pariat.

D sculum, ac prignans cum dracone : tum in te pet
fignum hoc adumbrata, & significata : huc enim
magna fuit & eximia, ut mox explicabo.

Potuer aliqui alludit hic ad constellationes virginis & draconis quae sunt in celo, quasi per visionem hebreorum ostensae sint instat virginis & draconis inter se confidit. Verum est ad constellationes hanc nomine tenus alludat, tamen certum est eum non videlicet illas, sed zeuas personam virginis cum dracone certantem.

E Symbolicò Vieret, Ecclesia, ait, est *figura*, id *Ecclesia* est
est, miraculum ; quia prodigiosa fuit Ecclesia à
Christo resurrecta, cuique inter nos hostes per
Apostolorum propagatio & incrementum. Secundò,
figura, est vexillum crucis in Ecclesia erectum.
Tertio, *figura*, id est, scopus : in Ecclesiam enim
quasi in Iesopum omnes tyranni & heretici sua
vra

In Apocalypsin. Cap. XII. 195

te la collimarunt, ut Ecclesia videret dicere possit cum Jeremias Thren. 3. vers. 12. *Peyna me quasi signum ad agnatum, misit in rembum meum filius phariseus suis.*

In celo. Non empyreo, nec sidereo, sed aereo: inde enim mulier hac volavit in desertum. Nam si mulierem ad celum sideremus euchamus, ut sol, luna & stelle suis quoque locis persilant, ac stellae eam coronent, luna se pedibus eius subiiciat, sicut ipsa immanis proceritatem & plusquam gigantesciam debauit, inquit Alcazar. Fingunt ergo hic symbolicè, quod sol & stelle sunt locis videtur descendere in aërem, ibique mulierem hanc amicorem, luna vero se pedibus eius subiungere: ut per hoc significetur, quod Ecclesia (hanc enim representat huc mulier) de celo descendit, et quod celestis sit eius vita, mores, doctrina, auctor, lingua, affectus, spes, & finis, sive terminus & coena. Secundò, quia postor & potens Ecclesia pars est in celo, scilicet Sancti & Beati. Vnde aetatem eius partem, scilicet hic aethereum militantem, adhortans Apostolus Hebr. 12. v. 22. *Accositatis, ad Sicut monitum, et ceterum, Deum vobis et Ierusalem celum.* Tertio, quia illud ad premum patrum Luciferi cum Michaeli, ut mos dicam, quod in celo gestum est. Quartò, quia draco, id est, Diabolus, persequitur Ecclesiam & Sanctos visque ad celum, & vique ad themoram ac iudicium Dei, ubi eos accusat: licet enim iudicium in terra vel aëre peragatur, tamen quia in eo est themos Dei iudicis, hinc cali nomine appellatur. Vbi enim Deus est Deinde thronus, ibi & calum est: sicut ubi rex est, ibi aula regis est. Atque hoc maximè resipue S. Iohannes, tum quis agit de electis qui in celum ad Deum rapiuntur: tum quia v. 9. ait ex celo deiecti sunt diabolus acculacutus frustum in terram. Nam aliquo re ipsa præsumtum hoc quod in sequentibus enarratur, non fuisse gestum in celo, sed in terra, patet ex vers. 6. ubi dicitur mulier ex hoc patr. & patr. loco fugile in foliudinem.

Mulier contra quod. Primo, aliqui per mulierem accipiunt Synagogam Iudeorum, quæ erat Christi grauiditas & pregnans. Ira Aretas, Rupert. & nosfer Sebas, Barradius tom. 1. lib. 1 o. cap. 12.

Secundo, hæc omnis Alcazar accipit de Ecclesia Christi primitudine, putat enim ab hoc capite vique ad finem libri, descripsi Christi & Ecclesiæ victoriam de Genesib, facit à cap. 4. hucusque descripta est ciudelum Victoriae de Iudeis. Ratio eius est, quia cap. 10. vers. 1. dicitur Saranas ligatus mille annis, & solensus in fine mundi. Illi autem mille anni significant tempus primitudinis Ecclesiæ, & deinceps vique ad finem mundi ergo de ea hic agitur: de fine vero mundi agere incipit denique Iohannes cap. 10. Verum tesp. cap. 10. esse hyterologiam, ut ibi fusus ostendam. Hyterologiam enim frequenter est Propheris. Quocirca ea quæ sicclarè dicuntur de Antichristo & fine mundi, ita quæ pallium accipiuntur à Patribus & Interpretibus, non debent aliò, praesertim ad mysticas aut commenstrarias interpretationes detorquunt, ob unum locum, qui, ut dixi, per hyterologium commode communis Doctorum expositioni adaptari potest.

Quapropter dico cum Ambrofio, Ticonio, Primasio, Andrea Cesariensi, Haymone, Richardo, Beda, & Methodio quem citat Aretas, per mulierem hanc intelligi Ecclesiam, maximè quæ erit

A sub finem mundi: de eo enim hic continuus est sermo, ut dixi cap. 6. vers. 12. Id ita esse parat ex sequentibus, praesertim vers. 6. 10. 11. 14. Ecclesia enim, adiuvante eam S. Michaeli protezione, eiusque angelis, luctatur continuè, & maximè luctabitur in fine mundi cum draconem, id est, Lucifero eiisque demonibus. Dicitur Ecclesia mulier, quia est sponsa Christi.

Noxandum tamen cum Areta, in hac Ecclesiæ lucta cum Diabolo aliudi Primo, & quasi refractari memoriam primi patr. angelorum olim gesti in celo, in quo Lucifer cum suis vietus deturbatus est in terram. Unde duos illius patr. duces utrumque hic confignat, id est, in celo, Michaelem feliciter & draconem, id est, Luciferam atque virisque angelos; additique quod hic vietus ab illo traxit secum restiam partem stellarum, id est, illustriam angelorum, quorum locus naturalis erat celum, ut est & stellarum; quodque non sit inventus amplius eorum locus in celo, sed inde projectus sit Lucifer cum suis in terram. Hac enim in sensu grammatico vel hystorico, clariora sunt in primo illo angelorum patr. quād in primis Ecclesiæ contra draconem, quibus tamen & symbolice conueniunt, ut statim dicam. Simili modo litteras cap. 14. delectib. celum regis Babylonis, sub typ. & parabola celum Luciferi: & Ezechiel c. 12. opes & celum regis Tyri, sub typ. opem & celum celum Cheturimi. Simili schemate & parabola vtitur hic S. Iohannes, idque facit ad hoc, ut ex prima illa Michaelis contra Luciferum victoria sperent fideles se etiamnum cuandam, Dei & Michaelis, ac SS. Angelorum ope & adiutorio suppetent. Michaelem enim & angelos pro nobis, quasi clientibus & ciuiis suis, ardentet pugnare significat. Quocirca merito poeta Christianus ita S. Michaelem Archangelum, demum triumphantem celebrat & invocat:

Qui cas Syria populi marie draconem,

Hunc simus servis ad Sygæ pœla manu.

Secundo, alludit hic enim altera ex parte ad mysterium incarnationis Verbi, & ad partum B. Virginis, eiisque problemum Christum. Hic enim est puer masculus, quo v. 1. qui maximè inuisus est diabolo: ob illam enim maxima odia in Ecclesiæ conceperit: quia videbat per eum homines in suum futurumque locum, quo deicti erat, succiduros. Quare forem lucre & iniuria, Christum adhuc puerum per Herodem voluit occidere, eoque per fugam ad Deiruelam in Egyptum elapsus, propece eum tor nullia infancium occidit: illo vero in celum sublato, eis Apostolos, Martires, omnique fideles intermixtino odio & bello persequintur, & persequuntur vique ad finem mundi.

Quocirca quidquid oclameret Etasmus & Novianus, possumus hæc ap̄c, vñ & alia que alii in Canticis, ac liberis sapientialibus de Ecclesiæ in sensu literali dicuntur, cum Ambrofio, Andrea, Aniberto, Haymone, Areta, Paonio, Gagnacio, & alii hic, ac S. August. lib. 4. de Symbolo ad Catechum. cap. 1. & S. Bernardo serm. de B. Virginie circa hunc Apocalyp. locum, etiam accipi & appropriari B. Virginie, praesertim quia, ut ait Ambrof. B. Virginie mater est, in eo sua Ecclesiæ quia cum peperit, qui caput & parentem est Ecclesiæ. Vnde Anthimus: *Nom mirum, sit filia typum Ecclesiæ pretender in cuius beato viro caput suo eadem Ecclesiæ uniuersus.* Ipsa est que peperit madem, non effeminatum, non genitrix impudentem.

R. 2 fed.

Triplex
præsum
Michaelis
cum Luci-
feso, Pmni,
in celo-
scandam, in
Incarnatione
Casili
Tertium, in
fine mundi.

*sed ad debellandas averas potestas caput & corpus A
vnde argua robustum.*

Rursum, ipsa est pars, cinis, & filia letitissima Ecclesie: quia ipsa nobilissimum est Ecclesiam membrum. Denique, quia ipsa consumat, & multe delicias Christum filium suum spiritualem etiamnam aliud parere in animis omnium fideium, maximeque ad hoc aptius in fine mundi, tunc per se, tunc per Angelos, & Sanctos predicatorum. Est enim ipsa, ut ipse charitate flagrans, honoris Dei filiique fui, tecum ac salutis animorum studiofissima. Vnde de B. Virgine totum hoc exponit & docte explicat noster Blasius Viegas hic. Audi S.Bernardus loco citato: *Virgo, inquit, Maria omnibus annis facia est, omnibus misericordie suorum operis, ut de plenitudine eius aplausus unuerbi, captivus redemptoriam, ager cum amorem, tristis causidicariam peccatorum venientis, iustus gravem. Angelus latum, designat rotam Trinitatis gloriam. Filiu persona carnis humanae subtilissimum; ut non sit qui se absonderet a calore eius. Ipsi ne ipsa est mulier amata sole? que valer alterum fulmen uideri sibi. In sole & formae & gloriadis fratribus: in luna solis, & lendari argo: in omniu[m] mutabilitate & incertute quo nonquon in eternu[m] sicut permanet. Iure ergo Maria sole perturbatur amata, que profundissimam diuine sapientiam, ultra quam credi valcas, penetravit ab initio. Illa numerum igne Propheta latere programmat, ubi igne Seraphim accenduntur. Longe vero aliter Maria merita, non velar summarum tangi, sed operis magis analoge & circumfusione, & ratiocinio ipsa igne conclaudi. Candidissima fons, sed & calidissima buua modicis amicitias, omnis emissa tam ecclaelema uirginaliter uocantur, ut nihil in ea non dico cenebrazioni; sed obscuram fatem, vel minus lucidum, sed ne repudiat quidam aliquod, aut non ferentissimum lucem suu faciari. Ipsa ergo est signum magnum: quia, vt air S. Bonaventura in Speculo B. Virginis cap. 8. ipsa est quia matrem Deus facere non posset: matrem mundum facere posset Deus, matrem celum facere posset Deus: matrem marem quoniam matrem Dei non posset facere Deus. Et D. Thomas 1. part. quarti, 5. art. 8. querit, an Deus possit meliora facere ea, quaecumque facit & ac respondet, posse. Excepit ramus mihi, scilicet Christus, B. Virginem, & nostram beatitudinem. Nam humanam a Christi, inquit, ex hoc quod est similitudo Dei; & B. Virgo ex hoc quod est mater Dei, habens quoniam digniora etiam infinitam ex his infinitis, quod est Deus: & ex hac parte non posset fieri aliquip melius: siens non posset aliquip melius esse Deus. Ita ipse in responsu, ad 4.*

Primum sensus de lucta Ecclesie: cum Diabolus in fine mundi, maxime proprius est & genuinus, ut ipse propheticus est enim Apocalypsis propheta, eaque vniuersi noui testamento) idcirco que maximè intentus est Spiritu Sancto. Secundus sensus, de pugna Michaelis & Luciferi in celo, et allius & symbolicus. Tertius, de populi virginis & Diaboli, historicus est, & quasi originalis & fundamentalis: atque ad hanc duos prius quoque alludit.

Mulier amata sole.] Arabicus & undata sole, hoc est, Ecclesia circumdata Christo spacio luce Christus enim est sol iustitiae, Malach. 4. vers. 2, uti Apostoli sunt stellae, que lumen lucem a sole, id est, Christi, manuantur. Rursum, Christus inflans annulus & velut circumdata, aspergit & ornat

Ecclesiam: vnde tories bottatus fideles Apostolus dicens, *Indumentum Domini vestrum Cœlum.* Secundum, Christus Ecclesiam suam ita videoque protegat & communis, ut eam amicite videatur; idque significat pharis. Graeca, θεος οντας & θεος, id est, circumdata sole. Tertio, quia Ecclesia à Christo fidei, veritatis, gratiae & virtutum radiis circumque iradiatur & cingitur, idque maximè fieri in fine mundi, ne Antichristus eam obliteret vel obruerat.

Alludit in hac phrasib[us] Iohannes ad psalm. 88. vers. 38. vbi de theono Davidis & Salomonis ad literam, & antiquip[re] de throno Christi, id est, de Ecclesia, dicitur: *Tuorum enim sicut foli in consperatum meo, & sicut luna perficit in aeternum.*

Ita S.Bernardus loco citato, per soleri accipit Christum, vbi haec applicans B. Virginem, *In te, inquit, natus (sol Christus) & tu in eis vestis eum, & velris ab eo. Vestis tua subtilitas carni, & vestis illa regalia sua magnificia. Vestis folium nube, & folia opa vestis.*

Et luna sub pedibus eius.] Alazar hoc sic expone: Luna, inquit, est nobilis stellaris, hic tamen ponitur sub pedibus, non ut calcetur, sed ut mulierem, id est, Ecclesiam, fulcieat & sustinet. Locus eius inferior in symbolis est maxima dignitatis, significante basin, fundatum & fulcimentum. Hinc tribuanit Ecclesie, & terræ, qua est

C mater & genitrix omnium, perinde ac Pythagoras dixit, *Iunon est matrem felicium.*

Itaque censet ipse mulierem hanc amicti sole, id est, Deo coronari stellis duodecim, id est, duodecim Apotholos; & inferni quasi basi & fundamento fulcri & inniti lunæ, id est, Christi. Proponitur enim ipsa hic quasi parturient, idcirco explicantur quasi mystice luna opa & axillio adiuta. Nam & Gentes ad lunæ fixe: cunctidem respicientes, eam in partibus implorescent; & quasi obliterarem credentes, illam lunosum Luciam appellabant, cuius etiamnam templum Romæ, sed lunosum nomine in S. Laurentij communato, extat: vocatus enim Ecclesia S. Laurentij in Lucina, belis ergo priminut Eccl. fixa partus Christi opere foveatur, idcirco ut partus haec fuit & auspiciata esset, eleganter inducta fuit mystica Lucina, operi forensi suo contracta ac virtute parturienti mulieri, eamque super fe sustinens, ne deficeret. Ita Alazar nimis subtiliter, & poetice pretiū quād geminæ & solidæ. Pergit ipse: Porro recte deitas comparatur sola, humanitas Christi lunæ. Nam Primo, sic ut foli est fons lucis, & reliquias luminis parere: ita Deus Pater est rotas diuinitorum frontis, & pater humanæ. Et huc luna lucem suam a sole misueatur; ita Christi humanitas a deitate suam sapientiam, gratiam & gloriam accipit, idcirco omnem suam basim in regere, E unde accipit, quod de luna ait Plinius lib. 1. cap. 9. Secundò, foliem crevit Deus, quasi *luminare manus, præfuisse* din. Lunam vero quasi *luminare manus*, ut præfuisse nocte Gen. 1. v. 16. Paro modo Christi diuinitas est quasi luminare maius, quod prædicti dei beatitudinis in celo; humanitas vero est illi lumine minus, quod prædicti nostri huic facili, ut ait S. Augustin. psal. 73. vers. 16. Tertio, sicut luna in plenilunio est ingensvisde à terrena cap. 7. vers. 18. vocatur *Rexa celorum* ab Horatio in Sexulari carmine, *Rexa siderum*; sed sensu decreti & quasi euangelio; ita Christus exinanuit se in præcepto, & in cruce, ut non esset ei species, neque

Deitas est
foli, Christi
humanitas
luna ob sex
enologia. Prima.

Secunda.

Tertia.

In Apocalypsin. Cap. XII. 197

neque deoꝝ, Iaie 53. sed mox instar luna rurſen crescentis resurgendo & ascendendo in celum, ad suum gloriam redit. Quarto, luna stellis fixis natura est minor, sed luna maior; ita Chriftus angelis quod humanae naturae est minor (vnde dicitur in Psalms psal.8. v.6. *Menor est tuus puerus ab angelis*) sed gratia & gloria longe omnes transcendit. Quinto, magnus est luna in sublunaria infinitus, ita ut nihil videatur producere fol per se lolum, nisi cum luna societur. Vnde luna 3 prædictis Romanis dicta est genitrix orbis. Vide Plinius lib.1. cap.41. & 49. Ratio est, quia magna solis vis & calor cum luna humiditate ac molitudine (veramque enim qualitatem ipsa officit & producit) coniuncta, instar matris & patris cauſant & conseruant naturalium rerum generacionem, quia in calore & humiditate congruentem confidunt. Pari modo generatio spiritus, putat iustificatio, ac iustitia & gratia incrementum, non solum ex Dei virtute, sed etiam ex Christi meritis, benignitate & gratia penderit; ita ut nihil Deus hominibus der gratiae nisi per Christum, & Christi merita. Quocirca sicut Plinius lib.1. cap.99. dixit, *luna fiducia regnum spirituum*; ita ex Christo sit letessimus Thren.4. ver.1. o. *Spiritus vestri misericordia Domini.* Sexto, sicut luna accessus & recessus efficit astrum maris, ut scilicet mare quotidie singulis senis hunc secreta, & sequentibus senis decrescuntia quoddam nunc haec gentes ad fidem & Ecclesiam Christi accedant, nunc illæ, facit Christus.

B. Virgo quoque sit luna ob ligata. Rursum, sicut luna est humanitas Christi, ita luna est & virgo Deiparachas est enim quasi Lumen Ecclesie partuennis, ut de ea dici possit illud Virgilianum:

Calle fave Lumen, tunc iam regnat Apollo.
Christus enim à B. Virgine, æquè ac filius à matre, autelli ut separatis nequit. Quocirca Ecclesia multa que in Scriptura de Christo primariò dicitur, secundariò B. Virginis applicat; ut est illud Proverbii. B. Dominus profectus me inviavit vestrum farnam, atquecum quidam faceret à principio: ab aeterno ordinata sum, &c. Sic & Canones Canonorum, qui primariò sunt Epithalamio Christi & Ecclesie, secundariò Epithalamio Dei & B. Virginis attribuuntur. Vnde Petrus Damiani ferm. de Naufragio B. Matris illud Cant.6. ver.9. *Patria et luna*, de B. Virginie explicat dicentes: *Quemadmodum nullum est alium, excepto te, ad te palceremus et luna*; sic fama gloria tibi post Deum videtur Virgini, adiutori illi. & in aliis praeterea munitione cimboriis. Et secundum de Assumptione Virginis: *Quoniamlibet alter fratre relinquit, lumen et magnitudine proximum et blandior. Sic oransque natus am Virgo singulariter exasperat et ammenisitate gravis et fulges voruum.*

Secunda, sicut luna est super omnia pura, lucide, plena. & ut ait Plinius; ita & B. Virgo. Finxit enim Poëta Dianam (id est, lumen) pia virginitanis amore commercia bonum fugile, & virginibus comitatas sylvas peccati. Vnde Virgilius can eam cattam appellat. Quid eattus B. Virginis? Quocirca S. Bernardus tractat. de Pallione Domini cap.31. *Quis*, ait, *Sancrorum charis melius luna comparatur quam virginis*; & videlicet propter carum candorem & pulchritudinem. Vnde subiicit: *Hannabubus pro ceteris*, sicut lumen videntur pro ceteris fiduciarum eminere. Dixit venustus pugnator: *lumen magistrorum uideam videri*, quæ mar-

A gatia punior & pulchritudine virginitatis, ac B. Virginis?

Tertio, luna cum puritate jungit fecunditatem: Tertia est enim parentis rerum. Vnde in nominibus Cornelius Augustus vel refert Pierius Hieroglyps. cum luna effigie, in aliis hac inscriptio apponitur, fecundaria; in aliis, pudicitia. Ita in B. Virginis iunguntur summa summa virginitas, & summa materiatura ac fecunditas. Ut ex Christo recte dicatur:

Nre genitrix tua fecundatrix vita parentum est,

Tu bona per partem que dedit tua sum.

Quarto, sicut luna, ita & B. Virgo est & dicitur *Regina celo.*

Quinto, sicut luna hic mulierem solcit; ita B. Virginis Ecclesiam suis precibus & meritis, quasi basis & columna solcit & sustentat.

Sexto, sicut luna benigno influxu plantas & animalia vegetat: vnde in Plinius lib.1. cap.18. dicitur, *luna color blandus*: ita B. Virgo fideles tam iustos quam peccatores, quin & infideles, suam open implores benignè complectitur, gratiam impetrat, ad salutem prosequitur. Est enim ipsa magna misericordie.

Septimo, sicut luna patitur eclipsim & defecum, cum se terra inter lunam & solem interclicit, ac radios solis interceptat, ne ad lunam deferantur, cæcumque illuminent: ita & B. Virgo & humanitas Christi in pulsione eclipsim & defecum vivit ac vita pallia sunt, cum terreni ludere ineat eas & Deum suam malitiam interposuerunt, ac crucem Christi staruerunt. Hinc Christus in Crucem exclamauit: *Dico mentem, Dico membra, ut quid dereliquisti me?* Haec sumuntur, quæ fuit Alcantara, eaque eleganter, ingeniosa & mystice potius, quam literarie & genuinè prosequitur.

Repondeo ergo & dico. Ad literam dicitur hic luna esse sub pedibus mulieris, id est, Ecclesie, quia ipsa cuncta temporalia, & omnem creaturam mutabilitatem depicit, & pedibus calcat, ait S. Gregor. 34. Moral. cap.12. vel iuxta alium editionem 7.

Rursum, luna semper vel accrescit vel decrescit, & ut ait Plinius lib.1. cap.19. *Modi circumdata in corona, modo aqua pressio densa, modo sinuosa in orbem*; *macula etiamque sub uno pressum; immensa orbis plena et repleta misera.* Haec de causa luna est symbolum, æquè ac causa inconstans: ipsa enim causat astus & reciprocationes maris, facit ut ve mate adeo sit infatible, ut singulis cunctis horis nunc affluat, nunc refluat. A luna quoque humani dicuntur, in quos luna agit, & ut Apuleius ait, qui cursum luna patitur quales sunt ponitismi qui comitantes morbi laborant, aut insania, aliisque morbi genere quopiam certis luna temporibus gravant & agitantur. Quocirca Eccl. 27. 11. dicitur: *Homo sanctus in sapientia manet sicut sol; non radens sicut luna mutans.* Ecclesia autem est constans in fide, doctrina, moribus, perfectionibus, martyris; hinc lumen pedibus premit. Luna ergo hic non ut fulcens mulierem (quonodo enim fulciret ipsa quæ maxime est vaga, varia, et trans & infatibiles?) sed ut a muliere calcata proponitur. Hoc enim significat ut *Et luna sub pedibus eius*, id est foli hic, qui futurum est, ipsa deosum posita opponitur. Sol ergo in bonam partem, luna vero in malam hic capit, ac significat res sublunares, variabiles, fluxas, & in perpetuo motu, fluxu & refluxu positas. Agitur enim hic de bello, unde duello Ecclesie cum draconem: draconis autem

Genuina
explicatio
loci.

Luna in-
confundens
symbolum.

E mittere. Secundum, sicut luna mutans. Ecclesia autem est constans in fide, doctrina, moribus, perfectionibus, martyris; hinc lumen pedibus premit. Luna ergo hic non ut fulcens mulierem (quonodo enim fulciret ipsa quæ maxime est vaga, varia, et trans & infatibiles?) sed ut a muliere calcata proponitur. Hoc enim significat ut *Et luna sub pedibus eius*, id est foli hic, qui futurum est, ipsa deosum posita opponitur. Sol ergo in bonam partem, luna vero in malam hic capit, ac significat res sublunares, variabiles, fluxas, & in perpetuo motu, fluxu & refluxu positas. Agitur enim hic de bello, unde duello Ecclesie cum draconem: draconis autem

arma sunt terreni & sublunares vel illecebræ, vel a plaga, quæ vel prouincia, vel communione & infusio fidibus, has omnes cum luna pedibus calca Ecclesiæ, itaq; ac daemona supererat & protendit, aliquai ab eo superanda & protenda.

Et in capite eum corona stellarum duodecim.

Duodecim felicitas Apollorum, qui Ecclesiæ vi stelle prefalserunt, idque in capite, id est, initio Ecclesiæ Christianæ, ut Patres & Interpretes paf sim. Arabicas veritatem, & *duodecim stellæ coronæ super caput eum.* Notat Viegas hic sectione 7. Apo blos duodecim ingratuit esse Primo, in duodecim Patriarchis & tribubus Israël. Secundo, in duodecim titulis quos exerit Moës faniens fidelis inter Deum & populum, Exodi 24. v. 4. Tertiò, in duodecim fontibus Eliim, Exodi 15. v. 27. Quartò, in duodecim gemmis que erant in rationali Pontificis, Exodi 28. v. 17. Quinto, in duodecim pampis propofitionis, Lœvit. 24. v. 5. Sexto, in duodecim exploratoribus quos misit Moës in Chusian, Nuuent. 13. v. 3. Septimo, in duodecim lapidibus, quos in signum leordinis fecerunt pede translati, erexit Ioseph cap. 4. v. 4. Octavo, in duodecim bobus zodiacis, super quos Salomon collocauit matre anueni, 3. Regum 7. v. 14. Nonò, in duodecim lencululis theonum Salomonis ambientibus, 3. Regum, 16. vers. 10. Decimo, in duodecim stellis hic, & in duodecim signis Zodiaci.

Tropolog. nota Pannionum, duodecim stellas esse Prælatorum quoddlibet, qui hinc admontent eximia sapientia & sanctitas. Nam ipsi sunt corona Christi & Ecclesiæ, ut sicut corona caput redimit & ornat, ita ipsi caput Ecclesiæ, id est, Christum, sicut eloquii & moribus exortent.

Potius S. Bernard, item de B. Virginie, in hac Apocal. verba, *Signum magnum apparet,* per has duodecim stellas accipit duodecim prærogativas gratiarum, quibus prie exercitii coronatur B. Virgo. *Nam Primo,* inquit, *singularis fulgor resulget in Maria generatione;* *Secundo in Angelis gloriarum;* *Tertiò, in Spiritu supernissime;* *Quarto, in Filio Desincentiæ ad concepcionem;* *Quinto quod virginitas sita primiceria;* *Sexto, quod sine corrupione facienda;* *Septimo, quod sine granulatione granula;* *Ottavo,* quod sine dolore purpera. *Nona ad mansuetudinem proditorum;* *Decima, deusatio buntularum;* *Undevima magnanimitatem creditarum;* *Duodecima, martyrium ardore,* que deinde fusæ prosequitur.

Ex hoc loco nonnulli viri religiosi & cultus B. Virginis studioli, conficiunt coronam, sive rosarium duodecim stellatum, illudque hoc modo recitata. In honorem S. Trinitatis legitur interpolatio tercenariæ Dominicana, patet tamen *Fater noster;* ac in honorem duodecim stellarum, id est, duodecim illustrissimæ virtutum B. Virginis, legitur meidem *An. Maria.* Ad singula petentes eius openi, ut illam ea in virtute imitari, in eaque crederet, sequere perficere posse. Primum ergo *Fater noster* recitante in honorem Dei Patris, petentes ab eo hypendulium, & insignem reuerteriam erga B. Virginem, ipso filio eius marrem purissimam, visitantibus & granis omnibus cumulatissimam, ac Regiam angelorum & hominum. Dein recitanti quater *An. Maria* in honorem quatuor virtutum quæ Deum concordant, quibus excelluit B. Virgo. Prima virtus est fides, qua credidit se virginem fore similem Dei matrem, ac sub cruce firma ac stabilis in fide ditinutans, redemptoris & resurrectoris Christi permanens.

B. Virgin, duodecim prærogatiu.

Relationem duodecim stellarum.

Secunda, est spes, qua se in conceptione, partu, fuga in Egyptum, passione & morte Christi, aliisque lumen angustias presila, rotam diuinæ prouidentia regnauit & commisit.

Tertia, est charitas. Tertiò, pura, & ab omni proprio commido aliena; Secundò, fervens, laboriosa, & numquam cessans; Tertiò, fortis & constans iuxta citacum; Quartu, liberalis, sequere totam cum filio suo nobis communicans.

Quarta, est religio erga Deum & Christum, ei seruiendo, vestiendo, laetando, &c. cùs verba in corde suo confertando & fertando circumcidit, purificationem, aliaque legis & templi ceremonias.

Deinde recitant secundum *Fater noster* ad Filium, qui est ipes nostra, postulantem donum spes, vt in omnibus necessitatibus magna fiducia ad B. Virginem, que est mater misericordie, vita, dulcedo & spes nostra, recurramus. Mox recitante qua ter *An. Maria* in honorem quatuor virtutum B. Virginis, quibus perfecta erat erga scipiam.

Prima, est humilitas, qua Primo, salutare ab angelo, & electa Dei mater, se eius ancillam vocavit; Secundò, salutem Elizæberth, cuique feruunt; Tertiò, mysterium incarnationis celavit, & laudata laudem in Deum retulit, dicens: *Magnificat anima mea Dominum.* Quartò, feruunt B. Ioseph, & ultimo loco rum in domo, tum inter Apololorum & fidelis fedis, idque in Aëris Apostolorum vniuerso loco nominatur.

Secunda, est virginitas, qua Primo, prima omnium virginitatem Dco votat; Secundò, maximo illam zelo custodiuit, dicens: *Quoniam virgines non cognocebunt;* Tertiò, domi manebat, idque vocatus horum concludit & porta clausa; Quartò, impuras allorum cogitationes solo aspectu pelletab, vt S. Ambros. de Virginib. & alijs graues auctores testantur. Poterit conceptione & partu Cluniæ virginitatem B. Virginis non violuisse, sed sacraria, secundque vt inaudito à ecclesia procligio ipsa simul esset virgo & mater, adeoque maneat Del. Audi B. Cheyologum tertium, 1. 8. Quis si vice secundum Ioh. 2. bi un dñm dñm cum amica sibi semper integrare confidit, vbi est interpres angelos, fides prouida, deß in se cætitas, donum virtutis, index eminencia, causa Dei, conceptus integratus, virginitas pars, erga mater !

Tertia, est fortitudine, que elixit in morte Christi, in qua stabat iusta erucem; Secundò, in iniurias iudeorum tolerans; Tertiò, in feruendo filio, obnoxioque Christiani adiuvans.

Quarta, est paupertas, que tanta fuit, vt non esset ei locus in dñeitorio, sed in stabulum fcedere sit coacta, ibique parere Christum orbis Dominum.

Deinde tertium *Fater noster*, recitante in honorem Spissus sancti, postulantem ab eo gratum amicum erga B. Virginem, cui ut matri Redemptoris, vt mediatrix nostræ apud Deum, vt matri amantisime, omnia nostra debemus.

Deinde legitur quater *An. Maria*, ruminantes quatuor extitias virtutes B. Virginis erga proximum.

Prima, est charitas fraternalis, qua inuita Elizabeth, & sponsos in nuptiis Canæ Galilee, cum vinum non haberent, ac impensè desideraverat adiuuante omnium hoeniorum salutem.

Secunda, est obedientia, qua & Augusto Cesari Ethimico in pendente cenuis, & legi Moïsi in patria

In Apocalypsin. Cap. XII.

199

purificatione, & Iosepho spacio obediuit, ac euanus ut filii tu precepis, alii obediunt, ut cum in superbia maliitris dixit: *Quendamque dixerit tu vobis facere.*

Tertia, est misericordia, qua viscera misericordia sua cubilis in qualibet afflictione tam auacecanti effundit; regnac et filium suum in redemptionem nostram in etate, ac in eissem in Eucharistia, nobis misericorditer & liberaliter elargit illa.

Quarta, est modestia, qua tanta fuit, ut Sanctus Dionysius Episcopus ad S. Paulum, quam recitat Christi, a Castro in Hisp. Deipara cap. 19, scribat se eam pro deo habitudine fuisse, nati fides eum aliud docuerit. Hinc in sermone etate patet: verbo eius singula erat praemeditata, pia, podica, humilia, plena misericordie, charitatis & laudis Dei, ut cum concepto Dei verbo, ac salutata ab Elisabeth mater Dei, respondit: *Magnifica anima mea Dominum.* Denique duodecim hæc stellæ pli pulcherrime adaptas duodecim mysteriis vita B. Virginis, P. Anton. Spinellus in suo Mariali p. 199. & 604.

Vers. 2.

*Et in terra habens clamabat parturientes, & crue-
cibantur ut parvæ.*] Ecclesiis in fine mundi ob-
acerbitissima persecutions & persecutores, ma-
gni doloribus & strummis, quasi parturient, fi-
lios, id est, fidèles, Christo parerit, ita paulini Pa-
tres & interpres. Historie crucias quoque est
B. Virgo, non dolor partus, sed desiderio parien-
tis & videndi Christum Salvatorem mundi. Rur-
sum crucias est paupertas & molestia itineris,
holopitij & alimoniarum, in quibus se Christianum pa-
raturam & educaturam præuidebat ac dolebat.
Tertio, crucias etiamnum (vnde Graec est
τρίπτα, id est, clamat) ut Christianum in aliis pariat,
quouis scelto, ac prefertim in fine mundi: tunc
enim infans Rachelle pariet vices proles, &
quasi Benjamini Christo. Cruciarum inguum in
suis instrumentis, putat Apollonius & predicatori-
bus, aliisque qui zelo animarum aguntur. In se
ipsa enim crucias per metalepsin id est, summe
desiderat & allaborat pro partu, vita & salute hu-
delli, indeque cruciatur, & cruciatus in eam
cum cadere pollet, quomodo Deus dicitur dolere,
penitare, contristari.

Alludit Iohannes ad Iesaiam 66. 7. *Antequam
parturieres, peperis: antequam venire parvæ eis,
peperis filium meum.* Et mox: *Quia audiuit
tempore rale? & quis videt horis finales? nonquid
parvit terra in die tua? aut parvus genit simus,*
quasi parturient & peperis Sicut filii fuos? Vbi
cum sit, *Antequam parturieris, non significat par-
tum hunc fuisse sine partitionis dolore; sed tam
dolores, quam partum famul confusitissimus, ut simul
patet & patuerit, breui quidem, sed ingenii
nisi & cruciatur.*

Moral, dicitur hic qui animalibus conseruentur studient, sibi eas magno labore & dolore conseruant, scilicet tanto, imo maiore, quam est pa-
tientia: sed pro tali cantique prole fortior omnia tolerent & superent, ac si opus sit, pro suis
Benjamini cum Rachelle animam & vitam po-
nant. Ita fecit Paulus; vnde air Galat. 4. ver. 19.
Fideli meo quis seruare parturio. Id ipsum suis pre-
dictis Christis Iohannis 16. ver. 1. *Mulier,* in-
quit, *cum parvit tristitiam habet, quia tenui hora
eius: cum autem pepererit parvum, iam non mem-
na pressura, &c.* Et ut ipsarum nunc quedam tristis-

A niam habebit, &c. Quocirca Sanctus Gregorius lib. 30. Moral. cap. 9. & 10. explicat illud S. Job. cap. 39. *Nonquid nos tempore partu siccum in feris, vel parturientes terras obseruasti?* verò & apposite eos qui animalibus conseruentur studient, comparet certos & ibi bas parturientibus, qua-
rum partus est difficillimus. Vbi inter alia notat ut obseruasti: *Quia, inquit, per paucarum est pensare
qui labor fit in predictis omnibus partum; quoniam de-
laborum quasi quibusdam concubitu, animis in side
& conuersatione parturiant, quam causa se obser-
vante circumstinet, ut sunt fortis & præcepti, com-
patentes in infirmitatibus, minis terribilis, in ex-
hortacionibus blandi, in ostendente magnifico bu-
nalem, in rerum temporalium contemptu demonis-
tes, in tolerando adversariorum rigida: & tandem,
domini viris suu fiducia non tribuant, informi: quan-
tarum fit ut dolor de cedentibus, quamvis suu de flan-
tibus timer, qui ferreis alia adaptis appetimus, quo
paucis aliis adapta conferimus. Ad holce labores
& dolores accedunt vexationes & tentationes,
quas demon sufficiat solerit, tam ex ies & inuidia,
nam ne preda; punit animo peccato fedibus, sibi
etipianus. Hæc enim se expertam esse quoties-
cumque peccatorum aliquem ad meliorum vitam
trahebat, faciat S. Tetelis, itaque longo viu-
se difficile hoc esse signum fructus pii laboris,
quæ animis conqueritur, ut & conseruentur, si quis
est feminæ: quoctea eas esse conseruentas, &
fortiter superandas. Si enim fortiter obstat, di-
mon, qui timidißimus est, instas feminæ confusus
aufigit: *Sic cedas, demon in te insurgerit, & leuici
vt leo.**

Pulchritudo Sanctus Gregorius lib. 1. Moral. 16.
*Diabolus, inquit, est myrmeculus, id est, formi-
carum leo, vel formicatus: est enim myrmicolanus
parvus vallis animal formicæ aduersus, quod se
sub palice abscondit, & formicas frumenta gestan-
tes interficit, interficiatque confundit. Est ergo alijs
animalibus formica, ipsi autem formicæ leo. Hui
enam quasi leo devoras, sed ab aliis quasi formica
devoras: sic Diabolus eastræ erictas est simodus,
contra subtilitas audax:*

Talis mulier parturient fuit Sancta Monica, que cum aliis, tum filium Augustinum tam carne quam spiritu, putat multis precibus, lacrymis & laboribus Deo peperit, de qua S. Augustinus lib. 1. Confess. cap. 9. *Nan, inquit, fari elo-
guar quid erga me habebar animi, & quanto mas-
tre foliacione me parturiebat ferire, quam carna
pepererat. Vnde & ab Episcopo quadam audiuit:
Eius non potest, ut filium istorum lacrymarum
parere, tene codem Augustino libro 1. Confess.
cap. 12. Qui rutum lib. 9. cap. 9. delectibus morte-
tum eius, Narratur, inquit, filios sorores eis parvus,
quatenus abs te deviare cernebat. Postremo nobis
Dominus annobus, qui annus dormitionem eius in se
conficerat volebamus, ha curam gesta, quasi em-
nes genufeximus; ha seruimus, quasi ad membrum genita-
fussemus.*

3. Et visum est aliud signum in celo:
& ecce draco magnus rufus, habens ca-
pita septem, & cornua decem: & in ca-
pitibus eius diadema septem:

4. Et cauda eius trahebat tertiam par-
tem stellarum celi, & misit eas in terram:
& draco stetit ante mulierem, quæ erat

Demon est
myrmeci-
lus, id est
formica-
leo.

partitura: ut, cum peperisset, filium eius deuolaret.

5. Et peperit filium masculum, qui res-
tinxerat omnes Gentes in verga ferrea:
& rapax est filius eius ad Deum, & ad
throneum eius.

6. Et mulier fugit in solitudinem, ubi
habebat locum paratum a Deo, ut ibi
paseant eam dibus mille ducentis sexa-
giata.

7. Et factum est prælium magnum in
celo, Michael, & angelii eius prælibabantur
eum dracone, & draeo pugnabat, &
angelii eius:

8. Et non valuerunt, neque locus in-
venitus est eorum amplius in celo.

V. 8.5.3. *Et nūm est alia signum in celo, & ecce draeo magnus.* Plinius lib. 8. cap. 14. meminat serpen-
tem 120. pedes longum, qui balistis, instar vibis,
fuit oppugnatus ac superatus. Additique in India
serpentes esse adeo magnos, ut integras tauro &
cerus deglutiunt.

Dico in *celo, quo* Nota. Draeo hic id est Diabolus, apparuit San-
cto Iohanni in celo. Primo, quia inde decidit. Se-
cundù, propriè, quia in celo hinc aëre domina-
tur, temenat homines, & a multis in idolis colli-
tur quasi Deus, præsident celo. Vnde ab Aposto-
lo Ephes. 2. ver. 1. vocatur præcepit aëris hucus: &
cap. 6. 1. ait nobis esse collationem contra fa-
ritaria negant. id est, contra spiritales nebulos-
nes, puti demones, qui sunt in celis. Sic &
mulier haec id est Ecclesia militans, sicut est in ce-
lo aëre, non sidero, ut dixi ver. 1. Tertio, quia
Ecclesiam, cuius conuersio est in celis, tuncque
fideles, qui sunt instar stellarum puri & lucidi,
oppugnat & persequitur. Addit quid Alcazar,
symbolicus per celum significati arrogantiæ ac
fiduciam demonum, quia certa qualis spes decuorat
Ecclesiam primiūm, vixit exiguum, & cui se tam ludii quiam Gentes, ac totis quali mundis
opponere. Sperabat enim se illam, quia morib-
ibus celestis est, & in celo quasi degit, gradus &
loco suo deturbaturum, eumque occupaturum.
Idem sperabit in fine mundi. Sic de eodem sub
typo regis Babylonis dicitur Isaiae 14. 13. *In celum
confundam.* Et de Antiocho rege superbo, cuius-
que regno dicitur Daniel. 8. ver. 10. *Magnifica-
tum est usque ad fortunandum eum, & a. Simechab.*
ver. 10. *Sidera eum cangerent se a barabara.* & i.
Machab. 1. 4. de Alexandro Magno dicitur, *Exal-
tarunt eum & elevaverunt eum,* scilicet super terram, supra homines, in celum vigeat.

Nota Secunda. Daemon vocatus serpens, vel
draeo (draeo enim idem est quod serpens gran-
dior & superior, vnde vulgo dicitur: *Serpens non sit
draeo nisi serpens deorum*) cum quia primus
Estam serpentes specie decepit, Indeque perennes
intra enm, & mulierem cuiusque sobolem confla-
te sunt inimicitia & bella. Genet. 3. vnde inferius
vocatur serpens antiquus: tum quia dolos, feui-
tiam & horrorem serpentes ac dracones imitatur,
vide dicta Daniel. cap. 14. 22.

Nota Tertiæ. Licet Alcazar per draconem ac-
cipiat totam diuinationem templicam, cō quod
diseatur habere capita septem & cornua decem;

A tamen verius est per draconem solidum intelligi
Lucifertum diuinationem principem. Patet id Pri-
mo, quia opponitur Michaeli, quasi dux docit. Se-
cundo, quia ceteri vocantur angelii eius, nam
vers. 9. dicitur: *Procellum est draco aëris magnum, &c.*
& angelii eius cum illo manifestantur. Terzio, quia v. 4.
dicitur eauda sua transire terram partum stella-
rum, id est, angelorum qui facti sunt diemones.

Denique Aureolus ordine prosequens suam
seriem temporum, & chronica Ecclesiæ, per dra-
conem intelligit Colroen regem Perlarum: per
mulierem Eccleiam: per filium masculum, He-
taclium Imper. qui ope Dei & Angelorum Co-
loren profligavit, & Christi crucem ab eo ablatam
cepit. Hic sensus est accommodatissimus, non ge-
nuinus & literalis.

Rufus. Quia est homicida, Iohann. 8. vers. 44. **Demone**
nam Adamo & Euz, omnib[us]que eius posteris,
sua per p[ro]mum veritum tenetione, sua cauta
moris. Secundò, quia per suos ministros, post
infideles & hereticos, multos fideles afficit mar-
tyrio, ac plures podem afficit per Antichristum
in fine mundi. Tertio, color rufus, inquit Vie-
gas & Alcazar, significat fraudem & malitiam,
quid enim diemone fraudulentius aut malicio-
bus Quartu, Alcazar, pro rufum, inquit, Græcæ
est *ροδός.* Scirum est autem serpente inuenit
rufu color, qui Græcæ *ροδία* dicuntur, et que
extra calidior & exhalior: ac fortassis rufus
idem est quod ignitus, quasi *πυρός* dicatur a *πυρε.*
id est, igne, ut alludat ad ignitos serpentes, qui
immixti sunt in lucibus enumerantur. Num. 21.
vers. 6. Poterit vīlos subiungere eis dracones qui
ignes vorerent, narrant historici. Lefsius in sua
Scotia anno 1518. referrit apud Marchiam & Lau-
dioutum draconem quemdam ignes vomuisse, qui
bus segetes & fruges incendebat, ac proinde po-
pulum eiusdem fuisse peragilare, ut ignes hoce
extingueret. Addit Alcazar, sicut in libro lob de
mon habet tria nomina, felicit Satan, cap. 2. v. 1.
Leviathan, cap. 40. 10. & Behemoth, cap. 40. 10.
ita hic totidem ei dari. Nam nomine Satan respon-
det nomen draeo; nomine Leviathan, id est, bul-
lazus vel eeri, respondet bestia maris cap. 13. 1. be-
stia terra cap. 13. 1. licet Behemoth, id est, elephas.
Verum de bestiis hisce dicam cap. 13. Audi ex
Patribus draconis huius indolenc, fruitionis, frau-
des, artes & armis.

B. Sidor. lib. 1. de Summo bono: **Demone**, in-
quit, *triplex accidit profectus vegetus, felicit
subtilitate natura, experientia temporum, remedio
superiorum preceptuum.* Quanto propinquum si-
nem mundi Diabolus visus, tanto crudelius profec-
tiones exercet, et qui se communio deinceps confi-
ciat, facit fibi multiplicet, cum quibus gelente signi-
bus addicatur. S. Cyprianus tractat. 3. de Prælat.
Simpli. *Diabolus, al. dictu est serpens: quia cum
latenter obregit, cum per pacis imaginem falens, ve-
cendu accessum serpens (unde nomen serpens acci-
pere) ea est cuius affectu, ut circumveniendum homines
et latrovia seducat, ut afferre videtur mol-
liem pro die, venenam pro salute, desperationem sub-
stinet, per fiduciam sub praetextu fidet. Antracitum
sub vocibus Christi; ut, dum verisimilia men-
tiantur, veritatem subtilitate proficiat.* Nam transfor-
matio se in Angelum luce.

S. Basil. in aliquo Scripturæ loco, comparat
Diabolum pardal, quia capitalis est hominis ho-
bis: vnde venatores ut feram deludant, hominis
imaginem

In Apocalypsin.

Cap. XII.

201

imaginem ex charta ei ostendunt: illa flaminis fuit
ribunda tam concerpit & dilacerat. Sie & Diabolus imaginem Dei in hominem apparentem infestatur, quando Deum ipsum arringere nequit. Hinc & eis eius electa est, ut ex Iob docet S. Gregor. 32. Moral. cap. 2.

S. Martinus apud Sulpius, videns mergulos in flumine pilos capientes & vorantes, *Huc, ait,*
forma demum eis. Infidulans incusus, caput
neficiens, capos deuorant, exstirpari non quae
deuorari.

S. Gregorius lib. 33. Moral. 14. Diabolus, ait, dicitur iumentum, draco & aisi. Hamanem genitus tribus vini tentat, luxuria, malitia & superbia. In eis (gut) quo excitat ad luxuriam, iumentum est: in eis quo ad nocendi malitiam inflammat, draco est: in eis quo ad superbiam eleuat, aisi est: in illis quo paritet luxuria, malitia & superbia polluit, iumentum, draco simulum & aisi existit.

S. August. in Serm. commun. Serm. 4. *Quid*
primum, quid malignum, quid aduersario nostro
negimus? qui perfidus in celo deluum, in paradise
fratrem, odium inter fratres fratres, & in omni opere
nostrae Zelania sentimus. Nam in coniunctione pa-
suis galos, in generatione luxuriorum, in exortatione
ignavium, in conuersione inuidiam, in gubernatione
assuriam, in corrulatione iram, in prefatu
fus dominatione superbiam. In corde posuit cogita-
tiones mala, in ore posuit locutiones falsas, in mem-
bris operationes iniquas: in regnando meus ad
prava opera, in dormiendo ad somnia turpis. Latus
mone ad dissolucionem, tristes aures ad desponsa-
mentem. Sed ut brevius loquer, omnia mala mundi sua
sunt praevaricatio consumpta.

S. Chrysostomus hom. 4. in Isaiam. Sicut nau-
gia vacua non meruant piratas, sed omnia au-
ro, argento & lapidibus pretiosis: sic & Diabo-
lus non facile persequitur peccatores, sed ius-
trum potius, ubi malea sunt oper, id est, virtutes
& merita.

S. Saluian. lib. 6. de Prouident. *Sicut, ait, exerci-*
cium pugnatur ea loca per quae venturi hostium
terram ferunt aut frons intercludere. aut fodiunt
profugere, aut tribulum infilare dicuntur: scilicet et
etiam non in ea omnia quicquam incidat, natus
tamen omnia per nos maledit: ita etiam demones: nam
multitas in vita ista a humana generi illecebrosus infi-
dis presertim, ut etiam ploramus eorum aliquis
effigies, tamen ab aliqua caput.

S. Anselmus in Similitud. cap. 80. comparat Diabolum iniustis litigatori, qui cum causa ei abiudicatur a iurisconsilio, vel radice, post ali-
quod tempus, cum iudicium hoc oblitione fe-
pultum putat, rursus item suscitat, dicens prior-
tem sententiam fusile iniustum. Ita & demon vbi
victus est, rursus easdem illecebrosus fugiter, &
tentat hominis animum, quem leit illi mobiliem
& inconstans. Remedium fugiter. Sed id, inquit,
qui semel mundum, ipsiusque Diabolum re-
feli superauit, non curat ea que fraudulenter illi di-
ci: sed firmus tenet, quidquid semel relle illi fla-
bilium, non esse dene defraudentem: id quod relle
definitus restringendum non esse aeternum appetendum:
Sic enim facile Deo subveniente, Diabolum poterit
superare.

Habens capita septem, & cornua decem: & si
capitibus eius diademata septem.] Solum caput
primarium draconis habebat cornua decem, reli-

A qua verò tantum habebant suum diadema, quod
etiam habebat caput primarium. Hinc Alcazar
opinatur, draconem hunc in visione ostendum lo-
banni fusile hydram; hac enim multorum fusile
capitum à Poëtis dicitur, aut portis singulare. Rur-
sum hydra est imitata symbolum, vii docet Pier-
rius Hieroglyph. 16. Iam quoad senum, Alexazar
per septem capita accipi septem nefariorum spiritus,
quos sancti Patres demon affectibunt, scilicet spi-
ritus superbia, avaritia, luxuria, ira, gula, inui-
dia & acedia. At licet Scriptura capita bare non
describat, suspicari tamen licet, fusile ea horum
septem animalium, scilicet leonis, tigris, vrsi,
viperæ, lupi, serpentis & asini. Demon enim dum
tentat, nunc caput & vultum superbi leonis no-
bis ostendit, nunc serpenti imidi, nunc viperæ
irata, nunc asini ignavi, nunc lugii gulosis, nunc ti-
gridis surar, nunc viri luxuriali, de quo Plinius
lib. 8. cap. 16. Vnde Ecclesia haec septem vita ca-
pitalia ab hisce draconis capitibus, ut videtur, ap-
pellavit: quia ad ea quasi ad capita catena relictu-
cunet, ut docet S. Gregor. 31. Moral. 31. & Cas-
tian. collat. 3. cap. a. Poterò per decem cornua de-
notare demonum tum multiudo, nam etiam
singulatum vis & potentia, ut significetur, bellum
quod aduersus Ecclesiam & Christianos gefle-
trunt, gerunt & gerent, aceritimum esse, sequè ac
periculissimum. Sic Danielis 7. vers. 7. quarta
beatis significans Romanum imperium, decem
habet cornua, que significant Romanorum poly-
achiam, feliciter senatores numero mulcos &
potentia validos. hi enim regebant olim Roman
& Romanum Imperium, iisque soli ante Iulium
Caesarem, post eum vero vnde cum Imperatore.
Erat enim tenetus grauissima principum concio,
que Imperatore & Imperium numero, virtute
& consilio fulciebat; ita ut morente Imperato-
re ipsa non moretetur, sed iugiter permaneat.
Verum haec mystica sunt ponit quam literalia.
Vnde Haymo & alii psalmi, mystice per septem
hanc capita accipiente septem vita capitalia. Rur-
sum Richardus per decem cornua accepit facu-
larem potestatem, pura reges omnes qui decalo-
gum, Deique legem & cultum impagnant.

Ad literam ergo, decem cornua draconis, id
est, Luciferi, sunt decem reges (cornu enim sym-
bolum est totoris & regni, ut ostendit Daniel,
cap. 7.) qui dominabuntur in orbis quando veniet
Antichristus: quibus tres occider Antichristus
vnde reliqui septem timore percubili, sponte ipsi
se subdunt, & cum eo quasi draconis instrumento,
Christianos & Ecclesiam perillundate & cuer-
tere conabuntur. Id ita est, patet ex Daniel. 7.
vers. 24. & cap. 1. vide ibi dicta. Similiter se-
ptem capita sunt septem alijs reges, è quibus unus,
iisque principius est Antichristus: sex reliqui
erunt illius praecuctores, illorumque alijs per plur.,
alijs per pauciora secula anteribunt, ita enim se ex-
plificabit Iohannes cap. 17. vers. 9. & 12. vbi expli-
cabo quinam sint hi reges. Quoniam solum pre-
cipuum draconis caput habebat decem cornua,
id est, decem reges sibi subditos, reliqua vero eius
capita lateralia & minora carebant hisce corni-
bus, & solum singula habebant diadema, ut re-
ste aduersit Alcazar, & in imagine mulieris &
draconis eponibili pagina 614. quia solus Anti-
christus subiicit sibi decem mundi reges, non
exteti se. Symbolicè Petrus Galatinus hic, cen-
serit per septem draconis capita significari septem
Ecclesias

Septem ca-
pita draconis
que?

Ecclesiæ perfectiones, sibi inuicem ex ordine successuras, quas ipse enarrat.

VERS. 4.

*Et canda eum trahebat tertiam partem stellarum, & missa ea in terram.] Id est, demon occidit multos ex Apostolis, primitique fidelibus & Euangelij peregrinis, inquit Alcazar. Pro traheret enim Greci est rati, quod significat cauditibus & voluminibus devoluere, indeque mittere in terram, ut eis elidantur & occidantur. Sic enim de bello maris dicitur cap. sequenti ver. 7. *Parvum eis illi bellum facere cum sanctis, & vincere eas.**

Venimus dicere cum S. Gregorio lib. 31. Moral. cap. 14. Ribera & aliis, sicut præcipuum huius draconis caput, ita & canda illi respondent reprobantes Antichristum. Ipse enim est caput draconis, quia diabolus primarius erit dux, principale que omnium tyrannorum & impiorum. Idem est & cauda, quia ipse erit extrema draconis, id est, corporis diaboli, pars. Hic trahit post se in suam perdiditam tertiam partem stellarum, id est, illustrium Sanctorum, qui quasi duces, vel doctores, vel ceteris eminentes intas stellarum, alii praetinebant. Nam ex plebe multo plures trahunt & peruerteret. *Sieklas de celo cadere.* ut S. Gregorius, *et nonnullus reliqua pro celestorum ibi ducat ad amorem gloriae secundum voluntate.* Sic de Antiochico Epiphane dicitur Daniel. 8. verl. 10. *Ducit de fortitudine, & de stellis & concretae eas, vbi stellarum vocat Iudeos doctores, pietate, vel genere illestites, quos Antiochus sibi misit ad apostoliam & idololatriam inflexit.* Ita S. Hieron. Theodor. & alii ibidem.

Alludit ad primum Lucifeti superbitæ peccatum, ut docet Victorinus, quo ipse rebellans Deo, sua crudia, id est, post se, iuandendo & sollicitando traxit tertiam partem stellarum, id est, angelorum. Vnde ex hoc loco & nonnullis similibus, malis moderni Doctores Scholastici, inter quos est Franciscus Suarez 3. part. roan. a. disput. 31. *Act. 4. §. Ex his ergo, probabiliter opinantur Luciferi & affectuarum eius ambitionem in eo futam fulle, quod accepta a Deo tenetatione de futura visione hypothistica Verbi cum humana natura, humana natura hunc dignitatem inuidit; videbat enim eam sibi & angelis proponi. Quocirca illam sibi appetit; itaque voluit fieri. Denon per efficiem (hoc enim sciebat esse impossibile, & implicate contradictionem) sed per uniuersum hypotheticam. Ideceter enim sicceurus est puerus masculum quem peperit mulier, puta Christum, ob eumque in celo cum Michaeli dimicavit, ut hic dicitur, volens cum neci tradere, quia inuidit ei hanc uniuersum. Omnes enim eius bellum est contra puerum hunc, addebat daelium quod eum in eo inchoavit in celo, illud ipsum continuat iugiter in terra.*

Porro quod in hac allusione (alias enim est sensus literalis primarij intentus, vel iam dixi) dicitur Lucifer traxisse post se tertiam partem stellarum, id est angelorum, non archistarum, sed vulgariter accipendum est, scilicet tertiam, id est, magnum partem. Nam non videtur præcise traxisse tertiam: inde enim sequitur, plures esse homines quam sibi angelii & demones simul iuncti. Id sequi patet: quia sibi homines beandi, putat electi, supplantare hanc terram partem angelorum laporum, eorumque ruinam adimplent. Iam vero homines beandi non sunt tercia pars,

A imb nec decima omnium hominum. Nam longe plures homines damnantur quam saluentur, nemirum ex decem viis vias, imb. si credimus S. Chrysostom. ex centum viis vias saluentur. Ergo homines beandi vias sunt decima, & secundum Chrysostom. vias centesima pars hominum. Quocirca si homines beandi explent numerum tertiae partis angelorum, quae lapla est, demandandi non tantum duas reliquias angelorum partes que perfruerunt, explerent, sed & insuper septem, & secundum Chrysostomum 97. alias rancas. Hoc autem non videtur verum. Nam S. Dionysius lib. de Cœlesti hierarch. docet, angelos maximo esse numero & quasi innumerabiles, ut superaret numerum terum corporearum: ergo & hominum. Aut ergo dicendum est, tertiam partem angelorum præcise non cecidisse: sive, si præcise tercia cecidisse, in eam non tot præcise succedere homines beandi, quos ceciderunt angelii, quod postmodum validè verisimile est. Cum etiam dicitur homines succedentes in locum angelorum laporum, ut eorum ruinas faciant, hoc genetice & indefiniuit, non singulariter & definitiæ intelligendum est, nemirum quoddam certus electorum ex hominibus succedit in eum angelorum laporum, est ille hoc sit minor, eumque numero non adsequi: non autem quod singuli homines singulis angelis succedant, ac consequenter tot sint homines saluandi, quot angeli labentes facti sunt damnatos. Hoc ita esse liquido constabili legeoti ea quae dixi Apocalypsis cap. 3. ver. 1. ad illa verba *Tene quod habes, ut nemo accipiat corrumptum tuum.* Sic enim homines hominibus, ita & angelis labentibus sufficiuntur, sed fine testandit. Primarij enim Deus censes homines, quæcumq; ac angelos, ad suum finem, feliciter salutem & viam aeternam, eruant, distinxerit & vocauit; ac creaserat, distinxerat & vocaverat, etiam nulli angelii cecidissent: primarij enim voluit Deus condire hoc uniuersum, eiisque incalcas, scilicet angelos & homines, non propter aliud, sed propter se, quæcumq; uniuersum hoc valere conderet propter homines: hominem enim decrevit & statuit finem & scopum uniuersitatis, consequenter calum empyreum creavit, ut esset locus corporeus beatitudinis & glorie hominum, qui corpore quæcumq; ac anima constant. Angeli enim cum sint incorporei, loco corporis non indigunt.

Tropolog. Origen. tract. 30. in Matth. Fidelis, inquit, qui debet audire, *Possit Dominus Drom tuum ibi, & venire post me;* & ad hoc quidem eleborum auctoritas, precium auctem sequitur, trahitur a canda draconis vadere post eum. Si autem conseruari eum qui sic vocatur, ut audias: *Nos ois lux mundi;* & aliquando gloriosissima opera cum bonis, hic aliquando concursum fecit, & in celo habens conuersionem, si assensu fuerit a draconis in terram, hoc erit fecita a canda draconis traxit, & missa in terram.

Et draco fecit ante midievum que erat paritura; ut, eum peperisset, filium cuius decuraret.] Narrat Plinius lib. 8. t. 4. sub Claudio Imperat. Roma in Vaticano occidit fuisse serpente ex illis que Boæ vocantur, & in eis also inuenientur fuisse soldados infantem. Vnde & Hercules, qui natus dicitur ad tecterima monstra que orbem infestabant debellanda, dicitur vel fingitur, dum adhuc infans in curvis ageret, a duobus serpentibus fuisse inuidus, qui cum decuocare fatigabant,

Leifer vo-
luit esse
Den, quo
modo?

An teria
pars ange-
lorum ce-
cidens?

Ita Herodes infanticida, ad quicm hic alluditur, qui Christum puerum voluit pariter emcare, re-
etè vocans draco; in dñ, vt ait Arias Montan. in
Apparatu, Herodes Syriacè idem est quod draco
ignitus: Herodes enim conlatus ex *πνι* *αρνη*, id
est, draco, & *πνι* *εσ*, id est, ignis. Porro quis sit
hic puerus & filius iam dicam.

VERS. 5.
Illiis ma-
sculus quis?

Et poveri filium masculum.] Primal, quis se-
cundum allusionem historiam B. Virgo, & per
consequētū Ecclesia vetus, genuit Christum, qui
masculus est, vñ lexa, ita & fortitudine, qui do-
minus est & rex omnium gentium. Hunc enim
dictum est pfal. 2. *Reges eis in virga ferrea.* Hinc
etiam draco eum voluit deuorare per Herodem,
ita Barnabius lib. 10. cap. 12. vbi docet hunc esse
proprium huius loci sensum: sed verius est esse
allusionem, ita Aretas & alij.

Secundò, proprie & genuinit, filii masculus
est populus fidelis & sanctus, quem Christus parit
Ecclesia. Alludit enim ad Isaia cap. 66. vers. 7. vbi
dicitur mulier, id est, Ecclesia, parere filium ma-
sculum, id est, populum Christianum. Simili mo-
do populus Israel vocatur filius, sique prōmone-
nitus Dei, vt Otee cap. 1. vers. 1. *Puer Israël,* &
dolexi eum: & ex *πνη* *παντού* *σκέψει* *filium meum.*
Sensus ergo est, q. d. Ecclesia parit, & maximè
in fine mundi (de eo enim hic proprie agitur)
pariet Christo masculos, id est, fideles & sanctos,
qui masculo, forti & invicto sine animo, id est
martyrum obibunt sub Antichristo. Aut, quod
eodem redit, q. d. Ecclesia parit, & pariet in fine
mundi Christum in animis semper credentium
& fortiter amantium Deum. Nam quod sequi-
tur: *Et reges Geatas in virga ferrea, sibi Christo*
propre & perfectè compente, participiue tamē
competit etiam aliis Sanctis, vt dixit Iohannes
cap. 2. vers. 27. Vnus ergo masculus est, id Am-
brosius, quem peregit B. Virgo, quemque Ecclesia
parit: quia Christus cum omnibus suis membris,
pari fili, huius, vnum est corpus, & quasi una per-
fona, vt ait Apollolus. Corinth. 1. a. vers. 13.
& 27. Vide ibi dicta. ita & Richardus, Primal. &
ali hiic.

Nora. Fideles ut sim Christo chari & genuini
eius filii, debent esse masculi, ut fortiter suis cupi-
ditiaribus imperent, & constanter adducant quaevis
fusilatane. Non feminiz, id est, vulniperi, mol-
les, timidi & inconstantes, quasi spuri ab eo relli-
ciuntur. Vnde dicta Exodi cap. 1. vers. 1. 6. & Nu-
mer. 3. 6. vers. 1. In masculis ergo fidelibus
perpetrabitur Christi, quasi patens, nomen & gloria.
Masculus enim Hebrei dicitur *πνι ζαχαρ.* 3. 7.
ζεβερ, id est, memoria, quod in eo patris post
mortem nomen & memoria perdurer, iusta illud
Ecclesiast. 30. vers. 4. *Mortuum est pater,* & quasi
non est mortuus: *frustum enim religio fols posse fe-*
Vice versa feminæ Hebrei, vocantur *πνη* *ναγιμ.*
i.e. *πνη* *νασα.* id est, oblitus est, & quod in feminis
patris nomen dispereat, & memoria oblitio
trahatur.

Alcasat more suo referit hanc ad Ecclesiam
primitiū: unde per filium masculum accipit
Romani Ecclesiam, q. d. Primitiū Ecclesiam pe-
perit & fundavit Romanam Ecclesiam, ante-
quam à Iudeis ad desertum gentilitatis evolaret.
Romano enim Pontifici data est à Christo virga
ferrea, qua regat omnes Gentes Christianiseno
subditas.

Et raptum est filium eius ad Deum, & ad thoro-

A *num eius.*] Perstringit Ascensionem Christi in ca-
lum, sed ad litteram, vñ dixi, significat Christianos,
q. d. Christiani qui in fine mundi erunt sancti, for-
tes & electi Dei, rapiemur per mortem, vel per
martyrium in celum, vt Deo fruante iraque eu-
dame os & manus diaconi. ita Ambroſi. R. Beta.
Alludit ad raptum pueri Ios, quem Infanta amita
surripuit, ac cum alia filia regis intercederetur ab
Athalia, cùmque abscondit in domo Domini, id est,
in atrio templi, vñ dicitur 4. Regum 1. v. 2. Vbi
Nota. Apt̄ Ios Hebrei significat *Dni nomen*, q. d.
Volebat Athalia extingere ignem, id est, lucer-
nam, Dauidis, ne quis ex eius posteris regnaret:
ita & volet draco extingueret lucernam Chi-
sti, sed feruabatur in domo Domini sub aliis &
protectione Deli, nam, vt dicas p̄alm. 90. *Qui*
habuit in adversitate Altissimum, in processione *Dni*
celi commemorabunt. Sicut ergo Deus in templo
feruat lucernam suam in candelabro ardente,
ita feruabat & Ios, quasi scintillam lucernt
Dauidis & fux, ac multo magis feruabat scintillas,
id est, fideles, in fine mundi, nec permittet ex-
tingui lucernam, id est, fidem, religionem & cul-
tum Christi sui.

Et maler fugi in saluandis.] q. d. Cām puer VERS. 6.
masculus, id est, herōes illi fortis per martyrium
rapientes ad thronum Dei, tunc mulier, id est,
populus fidelis, p̄t̄ ceteri Christiani & Sancti
infirmiores tempore Antichristi fugient ad defera-
ta & laubula; eo scilicet tempore, quo Elias &
Henoch, eostimque affecti genetivi palam & in-
trepidè cum Antichristo coniunctus decertrabant.
Est autem hic hylerologia, sive occupatio & an-
ticipatio. Nam hac fuga contingit post decēdū
dracōnem, vñ traxerat vers. 1. 4. Nota. Alludit ad
fugam B. Virginis & Christi in Egyptum. Kur-
darem in segam Cheistanorum in foliūdines &
speluncas tempore Decij (vñ sub eo fugit S. Paulus
primus Eremita, teste S. Hieron.) & aliorum
persecutorum.

Sic Pr̄et̄ narrat, aut potius fingunt, Lat-
inan filium loui paritum, à Prihose ferente
Dacem insefectionem paffam, fngiſe in Delon
infulam, ibique Apollinem & Dianam vno par-
te enixa.

Mystic, solitudo est foliaria quies à rebus
terrenis, & contemplatio rerum diuinarum &
ecclasticarum gaudiiorum, in quam quasi in asylum,
à templa & persecutioe mundi configendū
est, inquit Primalius. Ed confagis David pfal. 1. 4.
vers. 7. *Quis dabo mali penitus sicut columba,* &
volabo & respicebam? Ecce elevans fugiens, &
macta in seculum. Et lob cap. 2. vers. 18. *In*
midolo meo moriar, & *sicut palma multiplicabimur*
Et sponda Cantic. cap. 4. vers. 1. *In lectulo meo per*
*nosquis quae dñeis anima mea quod ex-
plicans S. Gregor. 8. Moral. 17. In lectulo, inquit,*
*& per noctem dilectionem queritur: quia uniuscib[us] con-
ducuntur spiritus, reproba omni corpora vñsumi mag-
nare, in cubilo cordis immensur. Vnde pfal. 1. 4. dicitur:*

Exultabant sancti in gloria, letabantur in
*cubilibus suis, quia sedebat cum mala ab exercitu-
bus suis, securi intra membra fecerat gloriantur.*
Et Iasaia cap. 30. vers. 1. *In silentio & in ore erat*
fortitudo vestra. Et Ierem. 3. vers. 27. *Re-
mem est vno eis pertinere iugum ab adolescentia*
*seculi. Solitarius, & tacitus: quia levans super-
se. Et S. Ambroſi lib. 3. Offic. 1. *Nan primus,*
inquit, *Scimus scimus solus non esse eum scimus esse:*
*scimus**

scis ante ipsum Meister qui cum taceret clamabat: *Cum omnes scirent, prætulabatur. Ad eum omnes, ut manus eius ad se fassim erent: non minus quam ceteri negotiosi, qui omnes manus expugnabat hec, quem non poterant vincere qui dimicabant.* Cum autem manus a negato quam bonum vita, qui quadriga duxit postquam in morte, totam legem complexisse est? *Quando ergo in sua felicitate est, qui cum Deo semper est: quando postea in eis, qui nonquam superauit a Cœlo.* Et Anthermus hic: *Solus natus, ad quam multas figuris, locis a Deo preparatum uscum, est quis meus, qui meridianus mundi desideriorum a Jeesse con dicto eyens, solarium in Deo inservit.* Sicut etiam vobis quia alibi dracones infidiles evadere non possunt, frigidi desertum quieti faciunt, ut habeant quo salubriter fugere possemus. Primum quippe terrenorum desideriorum nosce munus confidationis a verbo resonat, & post medium quiesce locum in ipsa solitudine quo latro possum, auferemus. Quia enim transuersa emula de pueris, ex his partimentis cognoscimus invenientias non parvitas. Salam namque eternam partim appetim, & quia nulla huius mundi dilecta, magna mentis tranquillitas perficiuntur. Ad hanc refugio locos adulari censentur: *Ejusmodi, cum dicere: Vnam perq; à Domine, hanc regnare, ut inhabebit in domo Domini omnibus diebus vita mea.* A frequenta quippe terrenorum desideriorum fugere, ad magnam videlicet salutinem [putat ad] semperipsorum, ubi vel extraneum conseruent, quod incompetit vel amorem, a somniis rerum corporalium magnum quoddam fecerit puerat, quicquid mentem, in qua tanto peritus Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solus ierentur.

Denique Celsus Pannonus uberioris, & magis particularium candem ita peccatarum. Mense autem, a mundo mundanis regredia in eis etiā quae nūdū in mundo conceperat, ambulas autem ad sola cœlestia, sicut scriptum est: *Sedebit solitarius, & iacebit, & lenabu se supra se.* Then. 7. Ex in pœnitentia mysticis loquuntur viri fratruim: Ecce dengau, id est, longe me feci a concupiscentiis mundi fugiens; & mansi in solitudine fratrum suis que: *Exspectabam eum qui salutem me fecit a pressuram fratrum, & tempestate,* psalm. 54. In quibus verbis Propheta David dicit ostendit, quo secundum est de humana mundi turba, & quod agendum possemus. Primo ergo secundum longi, nec in confusio subsistendum. Non enim laeti vero nisi ejusmodi vita in regno eirea peccatoris vobis immorari; sed preparare in monasteri, nisi mala petitis. Secundo, ut non concilanter, non sumide, non pigri, non quasi recalcitrant, sed strenue, atque (in illa discerim) gladiaturis sed festivitatem. Pigri vnde, & non vnde. Non ostendamus contumeliam regnum celorum sed plane vim facilius: & valens rapaces ibid, quo festinamus non charorum affectu retardare, non remunent secunda mandata, non remunerent cura domesticæ. Incidentia est feliciter facultatis negotiorum carcer, quandoque alter ab hac explicari bonum non posset. Clamat Propheta, ut fugiemus de media Babylonie. Exodus de Egypte fuga veracur. Et modus hoc fugere infidelium memoratur, non seorsim emigrasse. At vident pluresque conperendentes, & consigli nuncius lemu fugem cœsorum inducunt. Vbi hoc me exire, inquit, extricaueris. Vbi ibid, atque ibid negari posse. Nescientes hoc in re ordinissimum praecipitatum. Negantur ex nego seruit, tuum varijs precepsit. Non repula quia aut quantum relinquas:

A certis est tuum Christum tibi pro omnibus faciat futurum. Aude modo te illi tuo peccare committere: aude omnem tu curam illa credere: exceptis te, te emovere. Dominum regi me, inquit Propheta, & nolite misere decri. Tertio, ut certe proposito mundum relanguatur non ultra relabore nequeretifice. Sic deferrenda est Egyptus, ne quando redire animo ad illam carnem. Non illi fas resipere. Resipere mulier, sive illi in flatum salis. Ne velut sapientum dubius partus, mundo & Christo. Non potes dubius dominis seruare. Nulla fœcunda Deo cum exercitabat Bellus. Non fert eos, qui in duas partes claudent genua rectaque. Eumeni os qui neque figuli sunt neque calidi sed rapido. Nomen Zelotypus est amator animarum Dei. Solus ac rotam poscidere vult. Non patitur confusum diabolus, quem fons mortis sua decivit. Dua tantum via sunt. Altera, que per obliquum affectum dicit in existim: altera, que per coram mortificacionem dicit ad vitam. Quid dubitas? terrena nulli barum alteram velut nolis adire aperte. Sed arcta haec, si seruari velis, ibi portas adcedenda, quam Christum & ipse calcas.

Subdit deinde quatuor, qui in hac factitudine obseruanda sunt, dicent: *Iam vero quid in solitudine agendum sit explicat Propheta, dicent: Sedebit solitarius & iacebit, & lenabu se supra se.* Et David: *Exspectabam eum, qui salutem me fecit, &c.* Vbi quatuor dicentes. Primum, quid solitarius sit, hoc est, liber a cupiditatibus mundi, cum propria, & eiusdem noxia voluntariis abeggarne. Etenim nihil conceperit in hoc mundo, fides & tranquilla mentis solitudo est, in qua habet Ecclesia locum à Deo preparatum. Secundum, eternum esse prophetatum: in quo quisque habens, in admiratio Dei altissimi habens, & in precepcione eius communaberit. Hunc confessionem sacramentum docetur, nostra quid scriptum est: *In silentio, & in fœbris fortiora se ferat, Ioseph 20.* Selectionem autem animi est quod a fratribus vocationis & superflueris cogitationibus in quo quisque fuerit perficit, in id quod sequitur viris animarum. Tertium, ut per contemplationem se elevat in Deum, magna ergo miracula confidetando, quid sit bonus, quid misericors, iustus & sanctus. Quartum sequitur adhuc, videntur expectantes quedam Dpi mysteriis, quid solus saluat a peccatis fratrum, ac tentatione procedat: hinc talium locum parvum Deum, & parvum suum fiduciam, qui ad se configurans quicquid sonderet & reflecteret dicens: *Venio ad me omnes qui laboratis & sacrae ego, & ego reficiam vas.* Matth. 11. Hec Celsus, inquit Celsus.

Pri pascant eam, Episcopi scilicet, Pastores, Religiosi, aliisque verbi Dei ministri fabrii ab Elia & Henoch, palefem & confortabunt fideles in defertia profugis, diebus multis ducentis fœcigantia.] Tot enim diebus predicabuntur Eliae & Henoch, vii dictum est vers. 3.

Et salutum est prælatum magnum in celo (in aere, VER. 7. putat in Ecclesia hic cum aëris potestiaribus conformato & militante, ac per vitam celestem tendente in celum) Michael & angelis eius præbantur cum dracone.]

Alcasar per Michaelm accipit Christum; per angelos eius Apostolos de predicatoribus, qui draconemq; est diabolum eisq; cultum & idolatriam, ex Gentilitate cicerorum, Michael enim Hebreus significat quod ut Deus ita Christus fit humiliatus & gloria Dei studiosissimus. Unde ait Ego non quero gloriam meam. Hinc turum ait loquacis

Prælatum
Michael
con draco
ne quoq;

In Apocalypsin. Cap. XII. 205

Iohannis 12. 1. *Nunc principi huius mundi exercitū foras.* Sciant ergo predicatorēs se habere societatem cum angelis, ac ab eis mis̄ adiutari, imō sc̄ in tertii esse angelos. Ex aduersio draco & angelis eius fuit Nero, Simon Magus, Apollonius Thyanus, aliquis tyranus, infideles & impie, per quos d̄mon pugnauit, & oppugnauit Christum & Eccleiam. Sed ut olim per Michaelēm calo emp̄re, ita nunc per Christum calo terreno, id est, Ecclesia, cieclus eis, ac totius terra & mundi pollēsione pīciuntur. Nam de celo deicti idem est quod cauta cadere, & conceptam animo fiduciam de Christo & Ecclesia stipulantur, deponere & abicere.

Rursum, siue Mathias vneamur Michael Daniel, 12. 1. quia se Antiochē Epiphani oposuit, & quē ac Michael Lucifer: ita hic, id est primariō nōmen Michaelis tribuat̄ur Christus, secundariō tamen tribuit̄ur S. Petrus: hic enim se oposit̄ Simonis Mago, ac vestitum Christi contra dracōnem, cūlque cultum & idololatriam Romæ in Imperij metropoli erexit. Angelī Petri sunt predicatorēs, Episcopi, Religioi, qui infidelitatem, heresies, exterāque draconis feminā totū obē euellunt. Hi enim dicunt cum Paulo: *Nos ante predictamus Iesum Christum, & hunc erexit̄us, i. Corinθ. 1. 4. 3.* Ita ipse nota: ap̄t ad sua priop̄cipiūt non ad acoluthiam nouissimum temp̄rum, quam hic pertinet Iohannes, iuxta quam:

Dico, historigē hic alludi ad pralium Luciferi cum suis, gelūsum eum Michaelēm eiisque affectus in calo: illud enim hic clarissime perstringit. Tunc enim Lucifer cum suis calo deictus, ex angelō factus est diabolus. Sed per hoc pralium symbolice significatus bellum, quod Lucifer indies genē contra fidēles in Ecclesia, corūmque tutelares angelos: prophētēr verō & genuinē ad litterā, significat̄ pralium quod ipse geret accērimū & vltimū in fine mundi contra Sanctos. Hoc enim proprie hic iocēdūt. Est enim hic continua prophētia de finē mundi. Ita Beda, Haymo, Aretas, Viegas, Riberia hic, & S. Gregor. hom. 3. 4. in Evangel. & 3. 2. Moral. i. 2. *Stellā autem de celo cadere, & rūtū annulū fit ecclīsimū, illa duc̄ ad ambītū gloria faciliūrē invadere.* Idque ita filio patre Daniel, 12. ver. 1. Tunc ergo pralibatur Michael eum suis angelis contra Luciferum eiisque d̄mones, adiungendo, & fortando & animando Christianos fortiores & confitantes, ut se eum Elia & Henoch aper̄t & generosè opponant. An̄iehīt̄, cum quo & pro quo pognabit Lucifer per blandiōq̄asiam, astutiam, fraudes, facta miracula, hypocr̄is̄, minas, tormenta, catērāque artes & armis quo ipse Antichristū fugeret. Rursum, siue pralibatur Michael defendendo suos hōcē fideles in iudicio Dei, perfringit post eorum mortem, contra accusatōrum diabolum. Eō enim, scilicet ad thronum Dei, rapens erat filius mācolus, ut dixit v. 7, quem eosūq̄ perfec̄tus est diabolus, volens suis criminalibus eum inde auellere, & secum in tartara rapere: sed defendantibus eum angelis, reieclus & deictus est accusator ille frātrum, ut dicitur v. 9.

Ex hoc loco colligunt Doctores, S. Michaelēm fūili & esse principēm omnium angelorum, qui in Dei obsequio, ac consequenter in calo perfringunt: sicut Lucifer princeps fuit omnium cardinalium. Quocida S. Michael Praes fuit omnium Synagogarum & Iudeorum, vii nunc Praes est & prin-

cep̄s Ecclesiæ Christianorū. Vnde ab Ecclesia in officio S. Michaelis, vocatur *Prītas ecclīsis exercitū, & ab aliis (id est, diaboli) vīctor & calcator, militis ecclīsis principi, par adīsī prepositi.* Et S. Basil. homil. de Angelis: *Tib̄, ait, & Michael, duces supremorum exercituum, qui dignata & honoribus exercitu omnibus pralibans et supremi gloriarib⁹: ubi in quoniam supplies.* Hinc & S. Michaeli à Niceta Choniat. lib. 3. fol. 20. 8. vocatur *Archifrat̄us dominorum exercituum.* ita Riberia, Viegas, Bellarm. & alii, quos citat & sequitur Nicol. Setariis io cap. 5. lotūs quarti. 45. Vide protogatius S. Michaelis quas recensui Daniel, 12. 1.

Necē locū inventus est orū amplius in celo.] Vers. 8.

B Est hyphallage Hebreica. Sensus enim est: ipsi non sunt iumenti in calo, id est, inter sanctos & electos ad celum rapitos, vt eos tenere, occidere & accusare possent: quia ab eis vieti, proiecti sunt in terram, id est, ad homines terrenos se contulerunt, & Sanctis mācolis & heroibus deiecti & vieti demones. De his enim ad litēiam agit, ut pate ex diebus: allude tamen ad primum casum Luciferi ē calo: tunc enim ipsi propriē loco suo, put̄a exterritūtū sunt. Est & metonymia: ponit̄ enim continentēs pro contento, put̄a locū pro locato: quia enim locū relatiū respicit locatum, hinc locū dicuntur non insinuūtū locato, cum locatum loco suo excedit, ac in eo amplius non inveniuntur. Sic S. Augustin. tract. 68. in lobannem, explicat̄ illud: *In domo patri mei manserūt māte suū, quā manū diximus eobū, quā vnde patr̄ & eobū locū, ita sit: Parat̄ manserūt, manserūtib⁹ parando manserūt.* Quid enī est domus Dei, nisi templum Dei & templum auctem Dei sanctūtū est, quid cū vī sit, i. Corinθ. 3.

9. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, qui seducit vniuersum orbem: & proiectus est in terram, & angelī eius cum illo missi sunt.

10. Et audiui vocem magnam in calo dicentem: Nūne facta est falsus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusatōr frātrum nostrorū, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ad nocte.

11. Et ipsi viceerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimoniū sui, & non dilexerunt animas suas usq̄ ad mortem.

12. Propterea latamini exī, & qui habitat in eis. Vx terz, & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sc̄iens quōd modicūm tempus habet.

Et proiectus est draco ille magnus.] Nota. Hic dāmār̄ lex epithēt Luciferū, cūlque dāmār̄ bus. Prīmū, quōd sit *draco magnus*, ob causam dātam v. 3. Secundū, quōd sit *serpens antiquus*: quia sc̄ilicet oīm in paradiso Adamū & Eumā, primos parentes nōstrōs, per serpentem loquens & tentans seduxit, peruerterū & occidi: serpentem enim tunc afflūp̄it, & quasi induit, nos per se & spoile,

Vers. 9.
Sex ep̄ibet-
ta Lotifilia

sponde, ut vult Diidorus, sed quia Deus non permisit ei aliud animal affumere & ingredi, ut docet Bar Cepha lib. de Paradiso cap. 17. Idque ad hoc, ut per serpente declaratur serpenta eius astuta, fraus & malitia, ac nocendi homini cupiditas, sequuntur ac lubiticietas, uti auctoritatis S. Gregor. 17. Moral. cap. 10. dicit ait, *Quia ipsius suggestione nisi primus non resiliatur, resipescere tunc ad interiora corda, dum non sensatur, relabatur, verba ad hemicordem per lubricum animal facit.* Tertio, quod sit diabolus, id est, criminatus. Diabolus enim græcè designatur κακός ἡ θεραπεύτης, id est, a criminoando & calumnando: Syrus tamen veritatem proponens, vel declinans. Quarto, hebrei, vocatur οὐαὶ σαταν, id est, adserfarius: quia Deo, angelis, Sanctis, bonisque omnibus adserfatur, sequitur quasi antagonista seponit. Quinto, qui sedetur, id est, seducere nictus, & omnibus viribus molitus, vobis, non orbem, putat homines ineolas totius orbis. Sexto, quod proscriptus sit in terram, eo sensu quem paulo annodid. Alludit ad peccatum serpentis, quia Euæ decepit, à Deo intentaram. Genet. 3. t. 4. *Super plus tuum gradueris id est, epes super terram.* Quo significatur Primo, quod damnum à Sanctis fortibus & confitibus in fine mundi vincetur & prosterneatur. Secundo, quod omnia sua veritatis suumquam se poterit terra erigere, id est, quod semper in sua abiectione, vilitate & miseria sit maniurus, ut accidit sapienibus huius sequenti, qui *semper terreni bonis inhiant et inhæreantur.* Tertio, quod ab hominibus qui cœlestia ambiant exclusi, ad eos se conseruat qui terrena ambiunt, eisque subi terrenorum augest & ascendat. Addit Alcasar, diabolus dianitatis honore quem in celis fructu ambierat, ac in terris iniulit viupauerat, inducendo homines ad sui cultum & adorationem, in idolis à Christo fuisse deicendum: Christus enim & Apostoli idololatriam & idola ex mundo eliminarunt. Verum hoc myscium est. Vnde, cut, & quomodo diabolus uocet sicut serpens, graphid defterit S. Cyprian. tract. de unitate Ecclesiæ: *Pius, ait, caecidas & maraudas est inimicus, cuius latenter obrepit, dum per pacis imaginem fallens oculis accipiens serpens & nomen serpenti accepte. Ea est omnis semper afflicta et circumvenienda dominus ecclesia & lachrymae fassana.* Et clarus tract. de Zelo & liuore, citata illud 1. Petri: *Sobri estote & vigilantes, quia aduersaria vestra diabolus sanguinem levi rugient, & aliquid devorare cupiens, circuit. Coram, inquit, ille mis fugiles, & tamquam bellis clausi obdient, morsu explorat, & tentat an sit pars aliqua mortuum minus fidibus, & minus fidei, cum ad interiora penetraret. Offensu formæ illicet & sceleris voluptates, ut vix delictum captaret. Aures per canorum musicam tenas, ut sensu dediceris auditis filiorum & mulierum Christianorum vogorem.* Linguan connicua prouocas, manum invigis lacrimentibus ad perditionem eadii instigas: et si fraudaverem facias, lucra oppressa invenias: ut animam pecuniam capias, integrum perniciosa compendias: bonitas terrena: primaria, ut cœlestes adamas: ostentas falsa, ut vera fabripias: et cum latenter non pateti saltem, exercitæ aqua aperte muneras: ut pacis fidibus in persecitione valentes. Quamobrem fratres dilectissimi, contra omnes diabolo vel fallaci insidias, vel apertam mala flagre debet instruimus animas & armavimus, tam parvus tempus ad respondendum, quam est ad impugnandum semper paratus munimus,

A Poterò, cur diabolus dicatur *serpens enigmatus*, præclarè explicat idem Cyprian. tract. de Exhort. Martyr, ad Fortunatum, sub initio: *Adversarius, inquit, versus est, & beatis antequam, cum quo prædius gerimus. Sex milia annorum uero pene compluerunt, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia genera tentanda est artes atque infidus deinceps uisa ipsa uenustas edocet. Si impavido inuenientur malum Christi, si rudem, si non sollicitum ad tuos corde vigilantes, circumiuersa uisceris, fallit incutient, decipi imperium. Si quis vero Domus precepta custodiens, & fortis Christi adherens, contra cum fluvia, uicinas necesse est quia Christus quem cunctum, inuidit est.*

B Es audiū vocem magnam in celo dicensem, *Nunc VER. 10. falso est salus, & virtus (græcè πίστις, id est, robur, potentia) & regnum Dei nostri, & patras Christi eius.* Est angelorum & Beatorum culmina, suor acciamatu & eogratulatio exultantium de proflato & profligato demone, dèce victoria quam Sancti cum Antichristo & diabolo certantes obceebant. Hanc enim Deo & Christo acceptam referent, uirio qui eis fulorem, id est, redempcionem, gratiam & robur in lucta ad vindicandum draconem consulari, ac post lucidam & vitoriam, regnum & potestatem, id est, imperium celeste & templerium. vide dicta cap. 1. v. 1.

C *Quis proscriptus est accusator.*] Græcè λέγεται, id est, oblocutor, calumniator, detractor, accusator, qui calumnias & falsas criminationibus Sanctos apud Deum accusabat, ut olim accusauit S. Ioh. cap. 1. 8.

D *Et ipsi vicerunt eum proper sauvinum Agni:* VER. 11. nam mortuus sanguinis & passionis Christi uires, fortitudinem & constanciam restitundi & videnti accepterant: & proper verbū regnum suū.] Quia scilicet constanter, & predicando, ac pro fide & predicatione sua mosieudo, testimonium perhibuerunt Christo contra Antichristum.

E *Et non dilecerunt animas suas quæque ad mortem.*] quæ. Quia animam, id est, vitam, suam pro fide sorriter mori obiecerunt. Est moris, sine lipotere dicitur enim mōris, & significatur maiusq. d. Adcō non dileixerunt animam, id est, vitam, suam, ut etiam pro Christo eam exposicerint, neglexerint, & quasi oderint. Maluerunt enim mori quam negare Christi, maluerunt vita quam Christo Christique confessione spoliari. Perpetram ergo aliqui Theologi ex hoc loco colligunt, angelos ex Christi sanguine & meritis acceptile granam & victoriæ, ac consequenter gloriam & coronam. Iohannes enim loquuntur de hominibus, non de angelis: Praeclarè S. Augustini sententia, sententia 37. *Qui quis, ait, scriptum, non Deum amat, non se amat.* Et quibus Deum, non scriptum amat, ipse se amat. *Qui enim non propterea unire de seminariis suis;* anima de se. *Cum ergo sic diligatur de qua vivit, non se diligenda magis diligere, qui propterea se non diligat, ut cum de qua vivit diligat.* Qui itaque tam Deum quam se diligat, vite fusa & sui ipsius sit prodigia operat. Hoc est quod ait Christus Lccc. 9. v. 14. *Qui voluntur animam suam salvam facere, perde ille;* nam qui perdidere animam suam propter me, salvam faciūt illam. Qui ergo le faluare & Deum amare, ac sacrificare ab eo amat & beati optat, se propter Deum perditum astinet, & in prædam dei laboribus, ezeleis, crucibus & mortibus, ut Christus istud in se prædam dedit. Hoc poterit nobilitas Dei, charitatis, beatitudinis & peccati æterni, proprie

E *Qui quis, ait, scriptum, non Deum amat, non se amat.* Et quibus Deum, non scriptum amat, ipse se amat. *Qui enim non propterea unire de seminariis suis;* anima de se. *Cum ergo sic diligatur de qua vivit, non se diligenda magis diligere, qui propterea se non diligat, ut cum de qua vivit diligat.* Qui itaque tam Deum quam se diligat, vite fusa & sui ipsius sit prodigia operat. Hoc est quod ait Christus Lccc. 9. v. 14. *Qui voluntur animam suam salvam facere, perde ille;* nam qui perdidere animam suam propter me, salvam faciūt illam. Qui ergo le faluare & Deum amare, ac sacrificare ab eo amat & beati optat, se propter Deum perditum astinet, & in prædam dei laboribus, ezeleis, crucibus & mortibus, ut Christus istud in se prædam dedit. Hoc poterit nobilitas Dei, charitatis, beatitudinis & peccati æterni, proprie

V E R S . 1 2 . Propterea letamini cali, & qui habentis in eis.] A q. d. Lassatur tunc communis Ecclesia quia in eis est, quoniam singuli fideles in ea, ad Alcazar. Ecclesia enim beatae competit hoc solis elegans Omnes & singulis: Sicut enim sol omnes & singulos illuminat, exhibilat & calefacit; & ita omnes sicut singulos, scilicet singulis fieri omnes: sic & felicitas arque letitia, aqua ac gloria, Ecclesia triumphantia est singulorum, & est omnium; omnia enim bona & gaudia ibi, ut postea inter amicos, in modo amicissimum, omnibus & singulis sunt communia. Secundum, simplicius, per prospexitam cali inuitationem hic ad letitiam, ut significetur eam tantam, quamquam amplam & communem fore, ut cali quoque exultare videantur. Vide dicta cap. 1. vers. 1. 3.

Ve terre & mari i alludit ad dracones marinos & terrestres, qui solent tam maria, quam terras infestare.] quia descendit diabolus ad eos, habens in eis magnam.] Id est, ut habitacionem in terra, & habitacionem in mari, ut habeant quidam Greci codices. Sensus est, quafi dicat, diabolus videtur se ab Heroibus & Martyribus, que ab Elia & Henoch virtutem & profligatum, carloge quasi delectum, indignabitur, itaisque suas euomem in catervos homines, qui in terra vel in insulis habitant, ita ut in eos fumos & flammam efflare videantur.

Sic enim quid medium tempus habet? Scilicet tres annos cum dimidio, ut patebit vers. 14. Hinc patet, haec ad finem mundi & ad Antichristi temporis spectare. Sic dicunt, scipitores in Norvegia ecclerim ad pradam involare, & quod termini tantum lucis horas habeant, quibus volante & perdenti possint felixante ergo, quia sentient diem sensercentem. Idem faciet diabolus, qui est accipiter aquilonis, in fine mundi.

Huc spectat quod legimus in Vito Patr. lib. 7. cap. 2. 5. Frater, inquit, quidam Abbatum Sistemi regnauerit, dicens: Pater, Abbas sic modo persequeris: diabolus, sicut antiquis respondit: Magis modo hominem nostrum atrox persequitur, quis approprians genera panorum, vbi id est legiones suis angustias diuina frangit, vbi in igne & sulphure arsum erit de omnibus inquisitor. Nec tamne informis quafque dignus apparere, quoniam vobis subversit, etiam faberis: sed fortis magis ac magnus supplantare per diversa precipicia aggreditur. Ibdem solent Abbas Abraham: Demones, sit, nobiscum nos permane, quae voluntates vestras faciunt, sed nostra nobis voluntates vestrae faciunt, & trahunt nos. Et Abbas Achilles rogatus, quomodo aduersum nos possim dimones respondit: Per voluntates nostras. Et adieci, dicens: Legna Libani dixerunt: Quoniam grandia sumus & alta, & parvissima serravimus inciduntur! Nihil ergo ei dimes te nobis, & nos ne possemus incidere. Veneramus ergo beatum, & fecerimus in securi membris ex ipsi lignis, & ut incideremus. Legna ergo sunt anima: secundum diabolus mandabat, voluntas nostra est. Per malam ergo voluntates nostras inciduntur.

13. Et posquam vidit draco quod precepit est in terram, persecutus est mulierem, quia peperit masculum:

14. Et date sunt mulieri alz due aquile magnae, ut volaret in desertum in locum fumum, ubi alitor per tempus & tempora & dimidium temporis, a facie serpentis.

15. Et misit serpens ex ore suo post multorem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine.

16. Et adiunxit terra mulierem, & apertuit terra os suum, & absorbutus flumen, quod misit draco de ore suo.

17. Et iratus est draco iu mulierem: & abiit facete praelium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Iesu Christi.

18. Et stetit supra atenam maris.

Et posquam vidit draco quod precepit est in terram, persecutus est mulierem, quia peperit masculum.] Alcazar poterit hic significari primam Ecclesię persecucionem, quam exercuit Nero contra christianos, id est, Ecclesiam Romanam. Verum hoc agitur de temporibus nouissimis, & persecutione quam excitat Antichristus.

Et date sunt mulieri ali z aquila magna, ut volaret in desertum.] Primus, Primatus: Aquila, inquit, symbolum est sapientie: hinc dux eius ales sunt duo testamenti, nouum & vetus, quod ad sapientiam nos docendo eleuant. Hinc rufum, proprius ali z sunt duo primarij S. Scripturae & sapientie effectus, scilicet timor culpe & damnacionis, ac amor Dei & salutis. Hic enim timor & amor stimulabunt fideles, ut persecucionem Antichristi fugiant, sequebantur in deserto. Ex hoc timore & amore prodibunt duo alii sapientie actus instar diuarum alas, scilicet ratione temporalia deficiencia: & diuinorum aternaliumque estimatio & appetentia. Hic enim penitus spiritalis viri ex rerum terrestrium coniugione abstrahit, tollit in sublime, relinquens in persecuzione & prodigine opes suas omnes, fugient pericula peccatorum, latebras querunt, & in uno Deo verum exquirant solacium. Sapientia namque actus & effectus est, rem quamque tanti afflitione quanti est, scilicet parsua ut parsua, magna ut magna, temporalia tempora, aeterna ut aeterna estimare. Hinc iterum Victorinus & Ticonius: Aliz dux, inquit, erunt predicatores sapientie & veritatis, praefitem Elias & Henoch. Si Exodi 19. vers. 4. per alias aquilas multi intelligunt Prophetas & predicatores, praeternum Mosen & Aaronem, ita Origen, Ambrosius, August, Hilary, Basil, & alij. Hi enim predicatores suadebunt & animabunt fidèles, ut fugiant in deserto & speluncas. Hic sensus valde appositus est, hinc enim actionibus quasi ali, super draconem nos in terra persequentem eleuantur, & eadiunt ad Deum.

Secundum, Richard. Dux ali z, inquit, sunt vita adiutoria & contemplativa. Tertius, Aretas: Aliz, dux, dux sunt amor Dei & amar proximi. Quartus, Riberazal: dux sunt desiderium gloriarum Dei, & innocentie viteque sanctae studium. Quintus, Alcazar: Sicut, inquit, i. 2. stellae in capite mulieris sunt duodecim Apostoli, ita dux ali sunt Paulus & Barnabas, quibus ornata fuit & instruxta primissima Ecclesia, ut lese audacter in genitilitate defensum inferret, idque iussu & dictu Spiritus sancti, ut dicitur Actos. 13. vers. 1. & 46. Sed hoc concionatorum magis esse quam litterale, in fine horas 9. fateneret tandem ipse Alcazar.

V E R S . 1 4 . Ali Aquile que? Prima quod? Polonus.

Vera sapientia, ut quae?

Secundus.

tertius.

Quartus.

Quintus.

Potest haec alia sum instar aliorum aquilae. Pterodactylus, quia non coquicet, nec ex timore, sed sponte libenterque instar aquilae, & ex amore Dei volat Ecclesia. Secundum, quia instar aquilae solem iustificat, id est, Deum, inter omnes mensis oculis inservit. Tertio, quia conseruatione in sublimi astellatur, nec persecutione vila deficitur. Quartu, quia aquilae volatas vti aliostimatis, ita & velocissimus est. Taliis est & volatus Ecclesia. Quinto, quia de Ecclesia dicitur psal. 40. v. 5. *Resuauabit se agnus imponentia tua.* Ex Isaiae 40. v. 5. *Qui seruant in domino, marabunt fortitudinem, affigent pennas sicut aquile.* vide ibi dicta.

Dilectus Epiphanius hoc, 78, an B. Virgo vero mortua sit, an vero rapta translatam in celum instar Elias & Henoch, & in utramque partem adfert S. Scriptura testimonia. Pro parte affirmante, quid Simeon predixerit gladium eius animam pertransiitrum: prius negant, quid hic dicantur ei date alle, quibus in deferto auspicet. Verum si uim huc iudicium telorum non interponit Epiphanius, sciens utique ex virtute Scripturae loco nihil in hac questione posse definiti. Iara certum est tam illi mortuam, & paulo post resuscitaram ascendisse in celum, hoc enim profectus & celebrat Ecclesia in festo Assumptionis eiusdem.

Mystice, Hymno, & ex Eusebio: *Desertorum locis, iniquum, fons carduus Sanctorum validus remansit a terris hinc expulsus: prius namque a seminipissi uordinosus desideriorum motu excutiebat, ac delicia quodsteuengue fugit semperpennis desertum quotidiano efficiens.* Hoc est enim desertum quod fugia deliciarum, & quemcumque corporis voluntatum. Quo scilicet vir subito in Propheta loquitur, dicens: *In terra deserta & in aqua, sic in familiari apparet rubor viderem cursum tuum, & gloriam tuam.* psal. 62. Terra deserta & in aqua est, & bene uita necessaria supponit: exprimit enim tam Sanctorum ut aridam fore in hoc mundo, ut nec vita necessaria subioperat: qui tempore carnis delicias abesse amant, & tunc sunt carnis desertorum, sed soliter reperiuntur quod saltem necessaria subiungunt, & qui huiusmodi est. & tunc ita infirmi, ergo videntur conuicti vestimenta Domini, ac gloriam eius. Id quod solam aliis refugium est, & protecit in humeros persecutorum nonnulli. Est & emulatio magna terra nulla qua dare mala uenit, nesciit non diligit, sed feliciter aerumnata parsim aperta, magna mentis tranquillitate perfunditur: in qua foliolum decum tenet, qui in deserto mensis a querentibus irruerit; cui per Psalmodiam dicitur: *Eritis uero in domo protectionis, & in locis refugii, & saluus me faciat.* Desertum ergo, abrenuntu mordax volupsum est, qui feruntur vult Christum fore frum nullum. Ille habet, quod lucis praeponit Ecclesia solida est, et feliciter a scutis nostra praesidat, & a foliis de curvatae fasciis. Diverso dicente: *Nolle folienti esse anima vestra quid remandecet, neque en pro se vello quid in diuinum. Matthei 6.* Et Petrus ait, *Omnes foliitudinem vestram praecivites in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* 1. Petri, 5. 7.

Vix alieni elongati & remota a facie serpenti. Abiit Ribera: putat enim hic esse hyperbaton. Nam in a facie serpenti, connexandum esse canis vel volaret, n. cum cuiuslibet, neque sentienti esse ordinandum: *Dare fonte molles das ale, ut volaret a facie serpenti in desertum, in locum suum: ubi aliter, &c.*

A *Vbi autem per tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Id est, per annum, per duos annos, & dimidium annum, puti per tres annos cum dimidio, siue per 42. menses, vii dixit cap. t. vers. 2. siue per dies 1260. vii dixit cap. t. vers. 3. Sic tempus pro anno ponitur Daniel. 4. vers. 10. & 29. & Daniel. 7. v. 5. ad quem locum hic alludit Iohannes. vide ibi dicta.

Aletur ergo in fine mundi Ecclesia, id est, ecclesia fideliuum, in solitudine a Pastoribus verbo Dei tota tempore Antichristi, ac Eliae & Henoch contra eum decertantum. Similis modo alta fuit a Mathachia & Machabeis Synagoga in deferto, fugiens persecutionem Antiochi, 1. Mach. 1. 19.

B *Minus recte ergo Ambros. Primus, & quidam aliij, per tempus, & tempora, & dimidium temporis, accipiunt utrum tempus quod fuit a Christo vixit ad finem mundi.*

Moral. docet hic Iohannes fideles in persecuzione debet esse constantes & longanimes. Multi enim persecutoris acrimoniam vicent, sed eius duratio vixit sunt. Praeterea Theodorus Studitis in catechistica ad fratres dispersos, quam recitat Catd. Baron. anno Christi 8. 8. eos ad constantiam in persecutione Leonis Acacri Imper. Iconoclaste, que iam quadrigentium, duxerat, sequaciter duratura est hinc Antichristi, ita abhortatur: *Minimū vos emorberet duratio persecutoris:*

C *hunc multas annos pertulimus, ut antiqui Confessores, Abraham semet aliquid, ex primaria Dei benedictione terre familia hereditatis fuerat, 430. anni Pharaonis manus seruitur seruire permisit Deus. Clerici Ecclesia ab Apostolorum predicatione rite ad Constantium primum Christianorum regem, supra trecentos annos seruitum persecutorum passa est. Qui fecerit sicut, renouo quidem, attamen longum tempus duxerant, praterquam sub Iuliano Apollinaris. Et in quinque annos spacio Iustini & Clemens (Ancyranus Martyr cum Agathangelo) multorum certaminis vir dignissimi olio annis in perpetuo martyrio fuit. Et in itara paucis annis defecit? Non audistis sufferientem libet? Nōne annis quinducem & amplius granu elevere vacuam est, prout alio qui aduersus fuerat; lagubres casus? atque hoc eam molles malis factoris fobi confessus est, quoniam postea Landebilius quoniam pharmorum. Quod autem ex respondet aratulum? Vt inuidi, inquit, apparuit. Feramus adhuc, i' strenu molles Christi. Dies sicut umbra transire. Ita & B. Thomas Motus vixit eum tentante ut regis illucras nupicias probaret: Quid, sit, fronte levigata annis fassum regi, vel edy & persecutoris, ad aternitatem gaudiarum ead, & tormentorum gehennarum?*

D *Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tamquam flumen.* Arabitus, flumen aqua. Parabolice alludit ad balenes aliquaque pisces, qui moles & qualis moneta aquarum escomunt, qualis pre alio est ille qui eorum, id est, flator, discutit, qui tamquam aquarum copiam efflante emittit, ut etiam alios nauigantium deprimit, testis Rondelio lib. 18. cap. 14. Porro Ribera probabiliter censet, aquas hafce quas vomit draco, fuisse instar fluidus qui equo uolueret mulierem, & inquit ad diuinem attraheret. Volebat enim draco ad se attrahere & deuorare mulierem: hoc enim videtur significari cum dicitur, *Vt eam faceret trahi a flumine.* Sic enim balena vomit aquas, siisque alios pisces compuluit & trahit ad se, ut eos vorat. Alij temera simplicitis credunt, draconem emulisse hoc flumen post

VERSUS.
Flumen re-
mut draco,
quod

post mulierem, ut illam eo submergeret (hoc enim significat *vix aquam tamquam flumen*) nec enim in terra flumina tantos fluctus carent, ut homines remotos attrahant) si que *eam faceret trahi*, id est, absorberet, à flumine. Græcè enim vna voce eleganter dicitur, *in auctoritate patrum* *adversari*, id est, ut efficeret illam aucteris & rapi à flumine, ut veritatem Vatabi, Erat, & alijs sufficiebat enim draconis irato & inuidio mergere & perdere mulierem, sive per fidem fuerit, sive per suum flumen.

Iam per hanc aquæ & fluminis preabholam significatur turbæ & violentie persecutorum, pùa exercitus quem subminet Antichristus, ut fideles qui ad mortes & sollicitudines conseruantur, ibidem perseverent, & persequantur & capient vel occident. Sic alibi lepide inundatio aquarum significat acrem tribulationem & persecucionem, ut psal. 68. v. 2. *Saluum me fac Domini, quoniam intraveram aqua usque ad animam meam. Influxum sum in limo profundi, & non efl submersus: veni in altitudinem maris, & temporela demersus me.* Et psal. 13. v. 4. *Foras aqua abfuerit nos, ita Ticonius, Andreas, Beda, Primalis, Albus, Albertus & Haymo.*

Aliorū Alcazar: nam per flumen hoc accipit Neronem, qui peritam, eamque trahentem persecucionem contra Christianos excitauit; sed Deo eorū tuenter mox Nero occisus, & à terra quasi absurps est. Nero enim fuit Magus, id est, Simon Magus aliquis similibus delectabatur, adiecit de eo scribat Plinius lib. 30. 2. *Veneficiorum summum quoque emquam extrema maximum, qui de mones de qualibet sufficiens confidebat: fui ergo ipse instrumentum & flumen deconis. Verum hoc non ad Neronem, sed ad ultima mundi temporā spectant.*

VERS. 16. *Es apertus terra ut sum, & absorberat flumen.*] q.d. Deus & angeli turantes mulierem, id est, Ecclesiast. & persecutorum ut terra per hiatum se spernit, & absorberet persecutores ab Antichristo submissos, vel olim apertus, & absorps Core, Dathan & Abiron, Numer. 16. ver. 31. Hilar. *Hoc, inquit, proprie habet Ecclesiast. dum persecutionem patitur, flumen: dum approximat, crevit: dum consummat perfidias: dum ludens, usque: dum arguit, intelligat. Tunc flumen superari videretur.*

VERS. 17. *Et iratus est draco misericordia, & abiit faciens praelisionem cum reliquo de semine eius.* Cum reliquis scilicet, qui non fugerant, nec abdederant se in solitudines, vel quis remotores erant à regia & à propria diuina Antichristi, ut putarent huic eius furorem ad se non peruenirent: vel quia constiuntiores & animoliores fuerant; aut tales aliorum, praeterim Martyrum, exemplo eualeverant, id est, non fugerant, sed remanserant, ut Antichristo resisterent, & martyrium, si offereret, caperent. Porro hoc prælium est illud ipsum quod per bestiam maris, & per bestiam terræ concicut, de quo sequens. Ideo enim mox addidit, draconem fictilem super arenam maris, id est, in mari littore inter mare & terram, ut hoc bellum tam in mari, quam in terra conciceret, ita Alcazar.

Et habent testimonium Iesu Christi.] Id est, qui credunt corde, & ore proficiunt fidem in Iesum Christum, quasi mundi Redemptorem & Salvatorem: hanc enim fidei professionis testimonium peribent Christi.

Secundò, alij per testimonium Christi accipiunt vitam Christianam: illa enim testabatur Christianum eius auctorem, esse virum iustum, sanctum & divinum, imd Deum.

Tertiò, Alcazar: Testimonium, inquit, Christi est manifesta Christi approbatio per maxima beneficia, quibus Christiani primissime Christus afficerat, dum vires illis suggerebat & robur, ac miranda per eos opera parabat, hīdem suos afficerat, itaque eos quasi suos approbat & decorabit in fine mundi.

Ei fieri supra arenam meris.] Pro fieri aliqui legunt fieri ita Biblia Complutensi. Andreas, Arcatas & Ruperti. quos sequuntur Riba & Viegas, q. d. Ego Iohannes fieri super arenam maris, & vidi bestiam, de qua sequitur, è mati, & aliam è terra producentem, ut hæc pertinente ad caput sequens, illudque hic incipiat.

Verum omnes alij codices præter Complutenses, etiam Regij, ac Interpretes, quin & Erasmus, Vatablus & Atias, legunt fieri. Ergo in Graeco prole illius, id est, fieri legerunt ipsi, aut certe ἐγένετο accepit pro ἐγένετο, ut litera εῑ paragogica, non autem index prime personæ, tamen stetit draco in limo maris, quia per vimam bestiam è mari, & alteram è terra mox prodicuntur concitat bellum tam in terra, quam in mari contra fideles, bestia enim maris est quasi dux bellum nassus, ut bestia terra terrestris. Ergo draco viransque concitans aperte in medio viriisque, id est, inter terram & mare, constitit. Porro bestia maris est Antichristus, bestia terra erit eius præcursor & plenæptophora, de qua cap. sequenti. Addis Alcazar, serpentes & dracones feste esse amphibios, ac proinde tam ad mare quam ad terram pertinere. Symbolicè significatur, dæmonem prævalere, ac prævaluerunt in fine mundi hominibus terrenis, voluptuariis & insatiablebus, qui agitantur ut mare amarum, ac vento tamen quasi arena. Vnde S. Hier. in Daniel. e Mare, alijs, annundans illam, faciliusque significatur, ut amarisque fluidibus redendant, sicut Domus in parabola segno missa in mera interpretatur.

Porro instabilis & immobile re dicitur comparantur arena maris. Primum, propter infinitum eorum, id est, statuorum numerum: arena enim est immutabilis. Secundò, propter duritatem; Tertiò, propter vniuersum defectum: impij enim inter se non coherent, non conuentant, sed sunt facti arena sine calce. Quartò, propter sterilitatem: arena enim plantæ est steriles, hancque sterilitatem adanat mare falso in eam exstrialis. Quocida Orig. August. & Hesychius nota, arenas symbolo denotati homines impios, vapores steriles & terribiles. In his ergo constitit & abdit se dæmon, ut per bestiam maris, id est, per mundi falso & superbiacem, ac per bestiam terræ, id est, per sapientiam & sententiam carnalem, Ecclesiast. & fideles oppugnet. Hi enim sunt tres fidelium hostes & antagonisti: perpetui scilicet draco, bestia maris, & bestia terræ, id est, diabolus, mundus & caro, qui iugiter cum Sænctis in arenam descendunt & concertant. Sed inter duos medius diabolos: qui ipse est dux bellorum, mundanusque & carnem regit & concitat ad bellum fidelibus inferendum, ita Alcazar.

Impij
exstrialis
atque at-
ter, cuius

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Vides Johannes bellum habentem cornu decem & capite septem, similem pardo, habentem pedes
vini & os leonis, loquentem blasphemias contra Deum & sanctos, eisque persequentem, ac
dominatorem omnibus gentibus, quia ab omnibus adoratur; quia visa erat a mortuis resur-
rexisse. Hac bellum erit Antichristus. Secundum, v. 11. vides alium bellum facientem ignem
de celo descendere, utique imago prioris bellum loquatur, aliisque prodigia: que docet & ubet
adorari priorem bellum, eiusque charaktere omnes consignatur, vetans ne cui fine eo quippiam
emere aut vendere lucas. Haec bellum erit pseudoprophecia aliquis, & preterea Antichristus. Tertium,
v. 18. numerus nominum prioris bellum, id est, Antichristi, dicitur fore 666.

Perf. t. Et vidi de mari bestiam ascenden-
tem, habentem capita septem, & cornua
decem, & super cornua eius decem dia-
demata, & super capita eius nomina bla-
ſphemica.

2. Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut pedes vti, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam.

3. Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem : & plaga mortis eius curara est. Et admirata est universa terra post bestiam.

4. Et adorauerunt draconem, qui dedid potestarem bestie: & adorauerunt bestiam, dicentes: *Quis similis bestie? & quis poterit pugnare cum ea?*

5. Et datum est ei os loquens magna,
& blasphemias: & data est ei potestas fa-
cere menses quadriginta duos.

6. Et aperuit os suum in blasphemias
ad Deum, blasphemare nomine eius, &
tabernaculum eius, & eos qui in celo ha-
bitant.

7. Et est datum illi bellum facere cum
sancitis, & vincere eos. Et data est illi po-
testas in omnem tribum, & populum, &
linguam, & gentem:

8. Et adorauerunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in libro vite Agri, qui occisus est ab origine mundi.

9. Si quis habet aliquid, audiat.

10. Qui in captiuitatem duxerit, in
captiuitatem vadet: qui in gladio occide-
rit, oportet eum gladio occidi. Hie est pa-
tientia, & fides Sanctorum.

4. hinc bestia : ergo bestia hac non est Lucifer, sed quis alius ei subditus, etiamque quasi vasillus. unde
 Secundum, alicui apud Aretam- erunt bestiam
 hanc esse demonem primarium, secundum à Lu-
 eifero, & tertius superiorem.

Tertiò, Primis, Beda & Richard, per bestiam Terram
hanc accipiunt corpus diaboli, sive totum occi-
sum & multitudinem imponit.

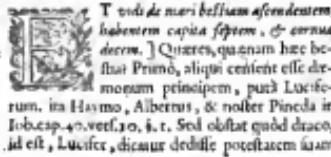
Quare S. Antoninus, Euthymius, Cedrenus & Zonaras, quos Eccliarium Genebat das lib. 3. Chronolog. ac nosfer Salmeron, patrani esse Mahometum. Huc accedit Caponiacus hic, & Lufius Legionensis lib. de Nominibus Christi, qui alludunt bestiam hanc significare imperium Tunc-

Quintus, Lindanus lib. 3. Dubitans, opinatur Quies
esse Lutherum.

Sexto, Alcazar per bestiam hanc accipit Romanum Imperium Eðnicum, ac idolatriæ deducit, quod Ecclesiam Christianam acriter ve- Sexta.

Contra quod Ecclesiasticus clarificans actum veritatem, ut primum illa Iudeis derelictis ad Gentes transiit. Probat id Prima, quia haec bestia eadem est cum bestia supra quam sedet meretrix Babylon, cap. 17, 3. Babylon autem ista significat Romanam Echthraciam ergo & bestia huc. Verum & maior propositio est falsa, ut probat cap. 17, & consequentia claudicatur, immo scriptum elidit. Si enim Babylon est Roma Echthra ergo bestia non est Roma. Echthra Babylon enim alia est & bestia infideliter enim bestia: ergo bestia est instar equi, Babylon vero instar equitis. Probat Secundum: quia haec bestia eadem est cum bestia quarta Daniel cap. 7, 7. virtutem enim habet eorum dixerimus.

Vass. T.
Pestha è ma-
ri ascendens
qua?
Prima sequ-
entia.

In Apocalypsin. Cap. XIII.

2ii

numeranter, et quod Aurelianum non fuerit execusione mandata: Maximini vero non fuerit universitas in omnes fideles, sed tantum in predicatorum Evangelii. Addit Alazar, leprosum hic significari multitudinem & complexorum omnium perfecutionum: posuimus enim numerum definitum pro indefinito. Decem cornua, inquit, significant polychrismum, putu multitudinem senatus Romae, hi enim potentes erant iniusta regio. Unde Cynæs senatus Romæ ingrediuntur, & regnus ad Pyrrhus regem, dixit le videlicet ciuitatem regiam, in qua reges sunt senatori, ut referat Plautius in Pyrrho, & Lutus libro II. Porro multis fuisse senatori: liquet, cum fuerint trecenti & amplius; immo Iulius Caesar voluntate numerum ad nongentos, licet id et ipsa non præstiterit.

Sextima genera. Verum dico, bestiam hanc esse Antichristum. Et communis sententia Irenæi lib. 5. c. 28. Tertullianus hic (licet enim hi tres fuerint Mallearius, cameu in aliis fuerunt Catholici & orthodoxi) Hippolyti de Consummatione. Eccl. Ephrem tract. de Antichristo, Prudentij, Gregorij, Propterea, Iohannes monachus, Sic & Interpretes ferunt omnes hic, putu Ambrosius, Andras, Methodius, Areias, Haymo, Rupertus, Albertrus, Thomas, Bononius, Gagius, Seraphinus, Rhabra; quin & hereticis passim.

Antichristus vocatur *Dæmon*, id est, bestia vel figura, ob bestialiter feritatem & morem. Andi S. Gregorii Nazianzeni, Lambico 5.

Quid est Antichristus?

Vix spuma amplius,

Apollinaris de peccatis,

Bella venientia tamen.

Et S. Irenæus lib. 5. cap. 29. *Iubilus* (Antichristus) venire recuperatio fit tamen se magnificatus & omnis dolor ut ea confundens & conclusa annis variis apotelesia in eam mutato spiri.

Hic ascendens id est, oritur, exalcatur, in crescere, & sensim accrescit & grandescit, ac in ultimam regni culmen attollens, de mari, id est, de mundo hoc & circulo nequam. Mare enim quia tot ventus, fluctibus, procellis agitat, ut per se contumus nunc accedit, nunc decrecet, symbolum est mundi, in quo omnia amaritudine, inconstitancia & periculis suis plena: in eo enim magni pices parvus deuenient. ita Clemens Alexandri, Origen, S. Auguſtini, Hieronimi, Cyriili, Gregorii, quos citat & sequitur Alazar. Hinc & Daniel cap. 7. v. 3. vidit quatuor bestias quatuor monarchiarum indicentes, ut prodire. Addeinde et ergo magis hic id est in terra & sensu, quod ascendere de terra, ut dicit de alia simili bestia ver. 11. Centum est enim Antichristum non maris, sed terra nascitum. Unde Daniel cap. 7. v. 17. quod dixerat quatuor bestias de mari ascendentes, mos explicat de quatuor regni quod de terra exergere. Adhuc alio, ut mox Acosta lib. 1. de Tempore nouiss. Antichristum per mare cum ingenti clavis venturum, ut tum mari & infusis quam terra domineatur.

Potius Lutheranus & Calvinus per bestiam hanc accipiunt Antichristum, sed cum pertinet esse Romanum Pontificem. Verum hoc est Scriptura ita clara refutante, ut demonstraretur 1. Thessal. 2. v. 9. & sequent, ut quis non conuincatur & credat, ut per incauti, vel minus sani sit ceteri, aspergat alia, quia ibi produsit, faciem, quem hoc loco fugit Pontificis cornua decem & diademata de-

A cornu nam capita septem, quorum versus occulum resurgit & reuinatur? Antichristus enim à morte quasi resurgent, quis virgum Pontifex à morte resurrectionem pre se rulit aut simulacrum quis Pontifex blasphemauit Deum, cuique Ecclæsiam & Sanctos, quos ipsa colit & invocat, docebatque & iuber ab omnibus coli & invocari quænam ciui statua, cui ipsa dar vix & facultatem loquendi quis virgum Pontifex adoravit, iustis que adorari draconem, id est, diabolum.

Septimum caput septem.] Septem capita significant septem reges qui precedent Antichristum, quorum regna ipse vix occupabit, de quo capite 17.

B. Symbolice, septem capita significant regum discordiam & dissideniam, quæ regnum perdidérunt. Hinc neper Solymagus Tercarum Imp. ut suum imperium poterent esse imperio Cæsariorum offendere, tuis legatis dixisse esse diraratum unius caput, sed multorum caudarum; Cesareum vero & Circassiorum esse diraratum multorum caparum, sed thronus eius, q. d. Meum imperium est monarchicum, ideoque concors & validum Christianorum vero imperium est polyarchicum, ideoque dilectos & ambecculum.

Eius cornua decem.] Vulgo pléiores hæc cornua Coena dei distribuant, ut singuli septem capibus dene- tem qua:

C. nimirum tribus capibus, quibus liberis, bina coenæ affigendo. Melius Alazar haec omnia decem cornuta deplagiis in uno eodemque capite, si licet primario beflexionem enim esset vix bestia, unicum habebat caput primum, ut patet cap. 1. 6. 13. Porro haec cornua decem sunt decem reges, vnde habent diadema; qui veniente Antichristo erant in orbis, & quibus ipse tres praetio prodigabat & ostender, mox certè septem retriti ei sponte se subdenter, vel docer Daniel cap. 7. v. 12. 13. 14. 15. vide ibi dicta.

Quare infusus, aquæ ac petulantier Anglo-calaunia haec deceun cornua sit esse decem primos Imperatores Christianos, qui bestia, id est, Antichristi, hoc est, Romanii Pontificis, opes & dignitatem auferunt & propagantur, scilicet Constantini Magnum, Constantini, Constantium & Constantem, eius filios, Julianum, Iouianum, Valentinianum, Gratianum, Valentinianni secundum, & Theodosium. Haec enim ingens potum istorum principum est calumnia, ingratia & inexpiable constitutio, nimirum vocare eos Antichristi adiutores & promotores. Adde, Constantium, vice Ariarium, & Julianum, vice Pagani, scilicet hostiles Ecclesiæ & Pontificis. Rursum, si tunc ceperit Papa illi Antichristus: ergo S. Athanasius, Chrysostomus, Basiliscus, Nazianzenus, Augustinus, Ambrosius, Hieronimus, &c. omnesque sancti Patres qui illo suo viceverunt, & Pontifices Romanum vix caput Ecclesiæ coluerunt, suorum Antichristi feni & malitia, que est blasphemia sua. Seculus omnes inaudita.

Eius caput eius monstra blaſphemare.] Quia septem capita, id est, septem reges sunt præcurios Antichristi, Ecclesiæ oppugnantes, & Christum blasphemantes, ut patet cap. 17.

Eius bestia, quam vidi, simili erat pardo.] Pardus Primus, maculatus est; Secundus, cruxellis & granularis; Tertius, velocissimus, ut ostendit Daniel. 7. 6. Talius erat & Antichristus, scilicet macularus omnibus coloribus, & veritatis in omnes fractas & dolos; Secundus, plurimorum homicida & periculosa

VERS. 2.
Antichristus
hunc com-
paratur
pardo. Om-

occidet enim Henoch statum suu, à quā ipse prōgnates est; Tertiū, inſtar fulminis peruaderet orbē, et inſque ſibi ſubiget; indequē ſibi ingentem tristitiam, plauſum & gloriam conciliabit, cuius ſymbolum eft occula & ſpecimē pelli pardii.

Pedes eius ſunt pedes viri. Scilicet futili, & apiflimi ad crenellandum fidelis & sanctos. Addit Alcazar, pedes hic extendi ad crura & femora, notare luxuriam vbi (de qua Plinio lib. 8. cap. 36.) id eft, Antichristi. Diffimil hic à Graecis & à Latinis Arabicas vertere enim, & animal quod vidi simili eft viri, & pedes eius pedes leonis, & os eius simile eft ore leonis.

Et os eius ſicut os leonis.] Os, pūa nris forma, rictus & rugitus erat leoninus, id eft, ſuperbus, immanis, terrorem & horrorem incutens fidibus, obique diſcreperis & dilaniatis. Note. Hic bestia ſimili eft viſionis Danielis cap. 7. vbi vidit Daniel quatuor bestias, primam ſimilē leonem, ſecondam vīſu, tertiam pardum, quartam forteſtem carnis, & decimam habentem, quae ſignificabat quatuor Gentium monarchias, ſcilicet Chaldeorum, Perſarum, Graecorum & Romanorum; que praefabant & defenſerant in Monachiam Antichristi, erantque eius quā praecuore reueci proinde ut capiti ſu, attribuantur omena quæ aliorum erant, ut ſcilex ipfe vīus ſu leo, pardus, vīſus, & quarta bestia innominata decem cornu, atque ex omnibus conflatus & conge- mentatus videatur: quia in eo erit leonis ſuperbia, vīſu ſexu & luxuria, pardii maculina figura, &c. Potius vīti huc beſtia, ita & illæ quatuor Danielis habuerunt capita ſepm: nam tercia bestia, ſcilex pardus, quattuor habebat capita, que iuncta tribus reliquis, lingula enim tres ſingula habebant capita, triuimis ſaciebant ſepm capita.

Mystic. Hugo & Alcazar (quod tamen ipfe putat eſſe literale) bestia hac eft mundus, in quo, vi sit S. Iohannes epift. 1. cap. 1. vſi. 16. non eft aliud quā ſeconſeruit caro, carnem, carnis etiā corporis, & ſuperbia vīre, id eft luxuria, auaritia, ambiſio, vītus enim ſymbolum eft luxuria, pardus, totu enpter ocellus auaricie, auas enim ocu- los & cor habet in pecunias reponit (vbi enim eft enibi ſunt & nati, vnde vulgo dicitur) ſu aſdi, illi auaricie manus, illi dolor, leo ſuperbia & ferocia.

Aduice quod luxuria in pedibus, auaritia in corpore, ſuperbia in ore, id eft, in capite, bestiae collocetur, ſignificat, in infinitis huminibus, quā quā mundi pedes ſunt, luxuriam ferē possiliū dominiſari: in mediis auariciam: in capiibus & primoris, ſuperbiā. Et corpus quidem pantheſe, vīſu pedes, atque in leoninum adumbiant, mundi corpus diuina congerient inhiate, ut ex- traſe ſit & emaneat poliſt, atque ſe in turpe & libidinofam viuenda conſuetudine effundere. Rur- sum in mediis auariciam conſtituit, quia ſuperbia & libidini opus eft pecunia ope, & auaricie admo- niū: & inter illas duas, nempe auariciam & libidinem, caput exercit ſuperbia, vīpoter erecta atque arrigans in ipso ore & capite, iuxta illud Proverb. 14. 3. In ore ſtulti vīra ſuperbe. At luxuria, ut foeda ar turpis, ad pedes ipſos abſicuit. Huc uero Alcazar.

Et de duobus patetatem magnum.] Gra- ce & libidinis, id eft, Primum, auariciam & ma- jestatem ſuum; Secundū, licentiam & faculatatem omnipotens; perſequendi fidelis; Tertiū, decipendi-

artes, vires & efficacitatem; Quartū, potestarem faciendo dicta miracula, per præfigias, per areano- rum reuelationem, per adumbratum mortui ſuſci- tationem, &c.

Græc additum, *Et thymos ſuum, ut ſcilex An- tichristum colant omnes filii diamonis, id eft, omnes impipi, siue ipſe quaſi diaboli vocationis, ex ſu- per omnes filios ſuperbie.*

Ex vīti vīli de capiibus ſuic quaſi occiſum in mor- tem.] Syrus, quaſi maculatum in mortem; Arabicus, quaſi plaga mortis. Dicit graue, vel quād vere occiſum nū eſt, fed tantum letaliter vulneratum, ut aliquai exponunt; vel potius, qui hoc non re- uera ſebant, sed per ſymbolicum viſionem & fi- miliaſudinem dimittaxit repreſentabantur Iohanni. Nam aliqui vetē hoc caput occiſum, id eft, occi- diendum erat, ſalterum ſecondum apparetiam ex- ternam & opinione hominum. lequirit enim, *Et plaga mortis eius curata eſt.* Sic cap. 6. a. *Pedi agnum tamquam occiſum.* Christus enim verē ſuit occiſus, ſed viſus eft Iohanni rāpto, id eft, ſimi- lius agnū occiſus. Simulabix enim Antichristus inſtar Christi veram à morte reflata dīm̄it.

Iam quād ſenſu, Alcazar, qui per bestiam accipit Romanum Imperium, & Imperatorem Eccleſiam perfruentes, h̄c exponit: vīli ſuic, id eft, petrum caput, pūa primum Imperatorem perfe- cutionem Eccleſie, nimis Neronem, oculum, & mox in Domitiano eius ſuccellere quaſi fulcītis & reuiciuntur: Domitianus enim perfectionis à Neronē inchoata, & sub Tim & Vespafiano ſopitare, ſuſteut & inflaturat. Hinc veteres nū- nulli ſimpliciter decepi, dum allegoriam non ut allegoriam, ſed ut ſonat, intelligunt, patiuntur Ne- ronē fore Antichristum, & rursum in fine mun- di ſuſcitandum & appetitum, ut refert S. Hieronim⁹, in Daniel. 11. inter quā ſe Victorinus ſcribens in illud Apocalyp. 1. 7. *Et ipsa illa vīra ſuic.* Sic & Profer in Dimidio temporis cap. 8. Verina hæc perfectionis inflauratio non fuit mi- cium, nec mirabile quid, ut nouum & iſaudiram quod tamen beſtiae liquet, quā ex aliis, tunc ex eo quod ſubditur: *Et admiratio eft in uniuersitate terra poſt beſtiam.* ita ſcilex ut beſtiam ſequeretur, co- leget & admetat, ut ſequitur. Græc eft & iſau- rado eft & ἡ θεοῦ ἡ δράσις, id eft, & admiratio fuit in terra poſt beſtiam. Quocirca im- pertinens & preprofecta plane eft expofitio Lu- theri, Illiryci, & Davidis Chytrai, qui pariter cen- ſent beſtiam esse Romanum Imperium, quod vulneratum erat ad minorem, id eft, plane decli- bar, & deficiebat; ſed Antichristus, inquietus, id eft, Papa, aliud refiſtituit, cum ipius in Ca- rolum Magnum tranſulū. Ut enim alia tacet, coniigit hoc ſub annū Domini 800. cum ipiſi encedantur Antichristum corporis regnate R. nae anno 600. Rursum, hinc ſequitur Carolum Magnum, nūneque eius poſteros Imperatores elle creatures & peniles Antichristi, quæ en- cunelia eft atrocissima in Majestatem Imperiale, toruinq; Imperium. Longis ab oceani ali, qui per caput vnum, id eft, primum, ac cipium Iulium Caſarem, quo occiſo videbatur Imperium Ro- manum perire, ſed max Augustus illud fu- -tauit.

Dico ergo, ſenſus eft Primum, q.d. *Id vīli de capiibus,* id eft, primum de Regibus Antichristi ſubiectis, percutiunt ſeplaga mortis, v.g. in bello quod pro Antichristo geret, ſuiciunt viſionē ad mortem,

In Apocalypsin. Cap. XIII.

213

mores, edisque sanari, viceque restituvi ab Antichristo ope & virtute diabolica; vnde omnes eius vices admirari et se subdidere. Ita Aretas, Suarez tract. de Antichristo, &c alii.

Secundum & postius, unum de capisibus, intelligipsum. Antichristum, qui bestia scripte est, simulque eisdem caput primum & principium, nam vers. 12. dicuntur homines adorasse bestiam, eius enim est plaga: adorabunt autem Antichristum, non autem aliquem alium est Regibus. Finis ergo Antichristus plagam lethalem & incurabilem, ex eaque se mortuum simulabit, at traduo transfecto inopinato omnibus se rediutorum sacer & ostenderet, ut feliciter has ratione limietur Christus, sciam tertio die à morte refugientem. Ita Beda, Primal. Riebar, Ambrosius. Dicit autem omnes, quia, ut videlicimus cap. 19. propriè vnum tantum erit caput Antichristi, reliqua enim ferent allorum Regum sunt: dicuntur tamen & illa Anteberisti, quia illorum regna sibi vndicabunt, eaque sibi subiiciet & quasi incorporabit Antichristus, ut in ipso quasi capite sic totum regnum impio cum, nuncque corpus diabolus: omnium enim Regum qui le precesserunt, impietatem & tyrannidem, sequuntur ea potenter & dominacionem ipse vnam continet & supererabit.

Nec plaga hanc Antichristi reuera non fore mortiferam, sed talis videbitur hominibus tantum, non autem talis se ipsa erit: vel, si teuera erit incurabilis, id tantum erit respectu artis & opis humanae. Daemoni enim totum nostrum corpus perundent, virilem herbarum & phantasmorum peccatorum naturaliter curabilis erit, ac proprie eius curatio nec vim creanti agebit, quia illa est Angelus & demōn) transcendent, non miraculum erit. Deus enim clauem & potentiam miraculorum sibi cœtuauit.

Vers. 4. Et adoraverunt draconem, qui deus potestatus fuisse. Iuicinandi scilicet à morte, verè ergo tunc adorabunt diabolos, quibz numen Antichristi.

D Es adoraverunt bestiam [Alcazar] dicit omnis adorationem propriè bestiarum, id est, Roma & Romani Imperii, imperei accipiens, ut significet fulcum reuerentiarum & ecclesiarum subiecioneum, que est quasi quedam adoratio. Ita enim Roma à Gentilibz scriptoribus, vel potius adulatoribus, vocata est terrarum Dea genitrix. Ut Golezzi nominata plura exhibet, cum hoc inscipeone: Iugis Dio, Roma & Augusti templum, Roma Dei Sec.

Verum propriè, ut draconem, ita & bestiam, id est, Antichristi, adorans accipienda est: volet enim ipse adorari ut Deus, ut ap. Adolphus 2. Thessalonicensi. 1. 4.

E Diversus. Quis simili bestiæ? Ita Antichristum vocat Iohannes, scilicet bestiam; sed ipsi eius alleliae & Antichristi dicunt, Quis simili Christi mulier? pro Mochis enim & Cheilio eum recipiunt & colemunt, ita Beda.

Vers. 5. Et datus est ei et signum magna & blasphemias. **M** Agnus, id est, superbia, arrogatio. Sic psal. 11. vers. 4. & 5. dicitur, Defendit Dominus linguam magnitudinem, id est, nimidam & arrogatum. Et psal. 37. vers. 17. Super me magna (id est, præsumptio) signum fuit. Inscibit enim Antichristus se esse Christum Dei Filium, ac præside Deum. Hinc Secundum, Alcazar, magna, id est, blasphemias, ut vox & captiuitate pro id est. Sic enim ait Poeta: Nil magna duxi, id est, ne iudeas

A blasphemias. Et Horat. lib. 4. Carm. Ode 6.

Dico quam protes Niebo magna
Fideliter imago, Tuylique raptor
Sensit, & Tris prope vultus alte

Platini Achiles.

F Et data est ei potestas facere.] Aliqui Graeci codices addunt vixi, id est, bellum; sed melius alij tollunt, & legunt generationem facere, id est, agere, quidquid libetur.

M Meses quadragesimaduus.] Id est, annos comadiuidit, vide dicta cap. 11. vers. 1. & 3.

B Et aperuit ei suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eum qui in eis habent.] Antichristus ergo Ptimus, blasphemabit Deum, etiam arbus, tolleret que omnem Deum & numerum, ut ipse solus pro Deo colatur, ut dixi 1. Theiss. 2. 4. Secundum, plus tabernaculum, id est, Ecclesiam & tempora. Tertiò, Sanctos omnes calices & becos.

Hinc pater, Antichristi praecursor est, cuiusque spiritu agi nostros Nouantes, qui templorum cultum, & Sanctorum veneracionem oppugnat, & abolete conatur. Hoc enim quod ipsi inchoant, perficiet Antichristus.

Antichristus ergo rex orbis haberi volet, praedicabit se verum Christum esse mundi seruatum; Christum verò nostrum impostorem faillit quis de Christi mitaculus, regnum, morte, resurrectio & ascensione in celis à Prophetis predicta fuit, in fite vno omnia certissime implenda. Quare & mortuum se, & à mortuis resurgentem simulabit, se post tres annos ē dimidio ex monte Oliveti, in quo Christus in calum ascendit, patet & ipse in celum confundere tentabit, sed ibi à Christo constitutus & dñe in tattara. Ita ex. Danielc & Apocalypsi docet S. Hier. Rickard. Anselm. S. Thom. & S. Gregor. 3. o. Mor. 3.

Vers. 7. Es et datus illi belum facere cum Saulis, & vincere bello subiungit, aperte & occidere nos.

D Et datus est illi potestas in nomine tribum, & populi, & langam, & gentem.] Hinc patet, Antichristum ita suum dilatatum imperium, ut tandem sit orbis monachus, illudque non alijs quin terra finibus terminetur. Ita Joseph. Aco. statib. 2. de Temp. nouiss. 9.

E Et adoraverunt eam (belliā, id est, Antichristum) omnes qui inhabitant terram, qui terrae sapient, homines terreni & impii, vnde limitans subdit: quoniam non sunt scripta nomina in libro vite.] Hinc mystice Alcazar, adorare bestiam, inquit, est mundum diligere & colere.

Quoniam non sunt scripta nomina in libro vite
Agnus occisus est ab origine mundi.] Aliqui post occasum est, ponunt comma, & vi. ab origine mundi referunt ad non sunt scripta nomina. Ita Aretas, Aretas, Ticonius, Ambroſ, Beda, Roberta & Alcazar, inquit sensus est facilius, id est, adorari bestiam illatos, qui ab origine mundi non sunt scripti in libro vite, id est, qui non sine prædestinatis, sed scripti. Verum alij, ut vicinius, ita planus vñ ab origine mundi referunt ad occisum est, tolluntque comma, quod alij inveniunt ponunt, vñ idipsum tollant Biblia Roma & alia psalmi. Tuncque sensus est duplex. Primus, q.d. Ab origine mundi, id est, iam olim, ab initio, & ante omnias, ab omni vero, p. a. ab eterno. Agnus occisus est, id est, occidi dicens, prædictis & prædestinatis à Deo, quia eas merito omnes electi prædestinati & scripti sunt in libro vite. Quocirca est hic elegans antichristis inter liberum

Vers. 9.
Anteberisti
blasphemias
& auctoritas,

librum vita & Agnum occisum illa enim vira ad quam destinantur electi, effectus & fructus est passionis & mortis Christi. Hinc & Ticonius proponuntur, id est, occisus est, legitur & servatur, id est, signatus est. Sic Paulus ait Deum de dilectione etiudare decreuisse & praedestinasse nobis Ius domini ante tempora fccularia, 2. Timoth. i. v. 9. Sape enim per hebraicum verba realia pro mentalibus ponuntur, ut alibi ostendit, ita Hugo, Gagneau, & alii hic, ac Gregor. de Valencia p. q. 19. disp. 1. puncto 3. & Gaben. Valquez 3. par. dispu. 77. num. 66.

Christus est Agnus eccl. eius ab omni gies misericordia quoniam dicitur Secundum Agnus occisus est ab origine mundi, non in se, sed in suis typis & figuris, putat sancti Patriarchi & Prophetarum, qui fidei & patientis causa occisi sunt, ita Ambros. Ambel. Ambet. Theomas, Hugo, Virgas & ali. Christus ergo fuit Agnus occisus ab origine mundi, quia praecipuus fuit Propheta, in sacrificio Abelis, qui obvulsi primogenita ovi, id est, agnus, Dominus ac proxime Deo placens, ipsemerit quasi agnus innocens factus est vicimus Deo, cum a patre Cain occisus, primus extitit orbis virgo & Martyr. Secundum, in ariete fuit agnus masculo, quem pro Iesu substituit & immolauit Abraham, Genet. 22. 13. Sic enim in Christi passione Iudei & sociis pro dilectate surrogata, passa & immolata est humanitas. Ter tertio, in agno paschali, de quo fuisse dixi Exod. 12. Etenim pascha nomen a immolata est Corypha. Agnus redemptus nunc, Christus innocens pari reverentissimam peccatorum. Quartu[m] in iugis faciendo: quodammodo enim Hebrei ex lege Exod. 12. v. 18. immolabat Deo tam mand quam vespera agnus, quod hoc est sacrificium maximi & velpterum, quod saepe offerunt & reficiunt David in Psalmis, & Prophetarum, ita Origenes, Cyrrilus & Euthym. in Iohannis cap. 1. v. 14. Quintu[m] in aliis oibus & agnis, qui ex lege Dei omni festo offerebantur. Sextu[m], quia ab Iesu cap. 5. 3. 7. & Ieremias c. 1. v. 19. Christus comparatur agno: Hinc & Iohannes Baptista demonstratis Iudei Christum, sine Melchis eis promissum. Ecce. inquit, Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

Eleganter sequitur ac verb S. Paulinus epist. 2. 7. ad Apolum, Ad omnes, inquit, scadorem Christum in fini pauperis & triumphans Abraeacum est afferre ut Noster, utrusque a filio Abraham, percepimus: ut Iacob, plenus: in Iacob famularum: in Iosephinam daturum Moyses expostum & figura: in Prophetis Iaphetus & felium: in Apollinis, terra marisque uictuatu[m] Martiribus, Jesus & Iesu caro occisa. Ipse est ut te pauperi approbat, & ipsam in te edu[er]it h[ab]et mundus: sed gratias ipse quid vincit cum indicatur, & triomphant in nobis.

Vers. 9. Si quis habet aures, audiat.] Tunc ea que iam dixi de pauperi & uader, est elegans paronomasia in verbis εαυτογενης, εαυτογενης. Senius est, q. d. Nolite turbari, o fidicet, cum videbitis Antichristum ita fugire ad librum, ac prosperari, quia tandem & ipse qui alios caput, capiebat a Christo, in modo a diabolo capiebus & vincibus sapientem ad tartara, aternumque gehennam carcere.

Vers. 10. Qui in capinatione duxerit, in capinationem uader.] In Greco pro duxere & uader, est elegans paronomasia in verbis εαυτογενης, εαυτογενης. Senius est, q. d. Nolite turbari, o fidicet, cum videbitis Antichristum ita fugire ad librum, ac prosperari, quia tandem & ipse qui alios caput, capiebat a Christo, in modo a diabolo capiebus & vincibus sapientem ad tartara, aternumque gehennam carcere.

Qui in gladio occiderit, speret cum gladio ser-

A cito.] In gladio. id est, gladio, est hebraismus: Hobet enim instrumentum adiungunt 2, id est, m. Iam gladio, id est, violenta cede, morte & uincere. Sic Matth. 26. 52. ait Christus: Omnes qui acciperint gladium, gladio perirent gladio, id est, violenta morte, Deo uicilente; non autem quod tales homicidio omnes praecite gladio interficiantur. Significat ergo Antichristum homicidiam, in modo particidam, paciter violenta morte a Deo occidentem & trucidandum.

BHoc in has rebus aduersis & perfectionibus, eamque longanimi tolerancia, & spe liberatio[nis], pacib[us] & splendebit) paternus & fides sanctarum.] q. d. In tanta Antichristi perficie & prosperitate probabitur & declarabitur illustris virtus, confititia & fides Sanctorum: quia ipsi cum fide patientiam resinebant, sperantes becūfornis commutationem, feliciter Antichristi deprehensionem & vindictam, suam verò exaltacionem & gloriam.

CNota. Tribulationes sunt quasi lidiis lapis, Tribulatio quo probaret fidelitas & confititia Sanctorum. Hoc est quodat Ezecl. 2. 27. v. 6. Vnde signi probati formas, & immenses uittas tentatio tribulationis. Hinc Tobiz 12. v. 13. dicitur: Quia accepti eras Deo, necepsisti sui ut tentare probares tu. Vide Aratus hic verit, & qui habet patientiam & fidem sanctorum, beatus es. Est ergo patientia quasi thorax impenerabilis, omnes hostium ictus exclupiens & elidens. Quocirca fideles portant Apostolus Hebrei 13. v. 1. dicens: Per patientiam curramus ad propissum nobis certamen. Et S. Iacobus cap. 1. 12. Omnes gaudium existimamus in mutatione tentationis variorum incidentium: scientes quid probaret fides nostra patientiam operatur patientia autem opera patientis habet ut fides perfecta & integra, non nullus deficiente. Eusebius Apostolus ad Rom. 5. 5. Tribulatio sit patientiam operatur patientia autem probatim probatur, unde siem fides autem non confirmatur. In fine ergo mundi erunt vii patientibus & fortissimi, id est martyres illustrissimi.

Moral. visus sacerdotis clausus. **D**icitur, vide hic ut virtus per aduersa splendescat & ad gloriam erat. Gagates accendunt aqua, oleo restinguuntur, ait Plinius lib. 3. cap. 19. Ika in aduersis vera virtus ardet, tepet in prosperatis, & affuso voluppatia oleo languescit & obdormit.

Natura virtus fuit nomen, Ni decus aduersa patiente, ubi tempora leti. Præstata fuit, pulchritusque prius per uulnera lenti.

aut Silius lib. 9. Dionysius lapis fulcus est, rubor habens notam, qui si aqua mistus conteratur, vinum fragrat, ait Solinus: ita virtus aduersa exaltata & quasi coenitrix, fragrat acris. Quocirca recte Ovid. lib. 4. Trist. Eleg. 5.

Materiæque ruis irritat, uertebribus impedit, Ardua per præcepta gloria uadu[er]it. Helicon qui nupta felix si Troia fuisset? Publica virtus per malu[m] facia via est.

Et Aratus lib. 1. in Acta Apost. Nee credas enire. Virtus dannosa quies, malumque corras. In flado securus horum sua gloria foris Causa laboris erit, raroque ad gaudia miles. Cui pax sola fuit, uictoria semet ab hosti accepta.

Pulegimus hicm floret, rigente vibique frigore. Vnde Cicero lib. 3. de Divinitat. Magisterium, ait,

at, ienitula bruma dicuntur angeli, & pugnium aridum floriferum sibi brumatis dicitur. flumen aduersus agitata turba. Hinc S. Ambro. lib. 1. Offic. cap. 39. Fortissimo, ait, immunitus percutit ornamento defendit sarcinam omnium, & excepabilis prafat aduersus omnia virtus decernit invicta ad labores, forem ad percutit, rugitur aduersus voluptates, dicit ad aduersus ille electros.

In numismate Traiani visibatur clava leonino infidens capiti, nimirum vir fortis & sapiens est, & ad apud regem, ornatum domitor, influx Dei cuiusdam terrae.

Sapientia autem vocatur proximissima dya confusa, excepta mortuorum familiis Deo. . ait Seneca cap. 8. lib. de Conflititia sapientie. Idem epist. 66. hunc dare veritate typum: Quemadmodum, ait, nimirum lumina clarissima foliis obscurata, sic dolores mali- ficii, nimirum virtutis magnitudine sua elidunt, atque apprimit. & quicunque aplifit, ab quicquid sine illa apparet, extinguitur, ne magis vilana portentio habere incommoda cum in virtutem incidunt. quam in mari nimibus. Quociesca Carolus rex Neapolis in infinguibus habuit rupem tectificam, in cuius cunctione erat crux, in summa cruce rosa cum hoc lemmit: In parvam suam.

11. Et vidi aliam bestiam ascendente de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.

12. Et potestatem prioris bestie omninem faciebat in conspectu eius: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis.

13. Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de celo difundente in terram in conspectu hominum.

14. Et seduxit habitantes in terra, proprie signa, quae data sunt illi facere in conspectu bestie, dicens habitantibus in terra, ut faciatis imaginem bestie, quae habet plagam gladii, & vixit.

15. Et datum est illi ut daret spiritum imaginis bestie, & ut loqueretur imago bestie: & faciat ut quicunque non adorarent imaginem bestie, occidantur.

A teno, eius capiti ineubatur. Septimum, quod lumen bipartitum diuina conianxerit & competrerit hinc Turcas venerantur lunam, & inueniunt in vexillis castris preferunt. Octavum, quod angelus sic ei locutus. Nonum, quod arbor fici ab eo euocata, ei humiliter se inclinaret. Decimum, quod bos & agnus eis, quasi maxima iure nuncio. Dei, locuti sunt. Quociesca afferunt Mahometis nonum fuisse ante mundi creationem in conspectu Dei: & quod, nisi fuisse, nequam mundum condidisset, Mahometus infiniti imaginem bestie, id est, summum fuisse felix pontificem, quem Turce Caliphem vocant, quem summum reuerterentur, & cuncte obediunt, ut nos Romano Pontifici. Charactere eius est circuncisio, alioque ceremonia ab eo induxit. Inuenit huc felix alleculi, ut cum nullo de religione & lege sua disperget, sed quatenus eam blasphemantem interficiant. Numerus nominis eius 666. significat, ut Innocent. 111. quod felix hac durabit 666 annis. Verum iam mille annos durauit, & capit enim sub annum Christi sexcentesimum.

Ad hanc sententiam acerdoteum Iohannes Antonius, & ex eo Henrenus in iudicio de Apocalypsi, quod velut prologus praefigitur commentariis Arete in Apocal. Hi enim per bestiam hanc intelligunt Mahometem, quem afferunt fuisse Antichristum. Verum Mahometem non fuisse Antichristum, melius, certisque rationib. demonstrat noster Suarez tract. de Antichristo, & Perierius tract. de hac re, scilicet, quod Mahomet non sit Antichristus.

Secundum, Alcazar fiscus per bestiam maris v. 1. ita & per hanc bestiam terra accipit Romanam Imperiam Ecclesiam Christi impinguans: per bestiam enim maris significatur Romani Imperii ampliatio & maietas, quae Evangelij humilitati ex diametro erat aduersa: per bestiam terra vero significatur terrenus effrenatarum cupiditatum afflictus, qui in Romania aliisque gentibus eis subdit, integrus ac viuis extabat. Aque, ut verbo dicam, significatur hic tres fidelium & Ecclesiae hostes, scilicet draco, id est, diabolus; bestia maris, id est, mundus & bestia terra, id est, caro: qui tres pariter significantur & aliquid ad Saracenum, Leuitianum & Bebemorum, de quibus in lib. lob. fit mentio.

Duo cornua bestie fuisse communio ac feueritas, quibus sapientia carnis Euangelium exterminare conatur. Secundarii duo haec cornua fuerunt duo insignes Magi catenae nobiliores, nimirum Simon Magus & Apollonius Thyanus, qui Chelito & Apollolis per falsa miracula & inanem sapientie ostentationem pertinacissimum reputabantur. Loquebatur fiscus draco, id est, loquela eius dulcis erat scilicet facile inservians, ut illam audiret perinde esset, ac inservire vel diaboloi siblos extabat. Vix enim spirituales dicunt, & docent, carnis loquelam & instinctum esse loqueland & instinctum demonum. Alludit ad loquelandam serpentis, qui Euam per galam decepit, persuadendo ei pomum vetum elem. Gen. 3. Hinc S. Iacobus c. 1. t. 5. de hac carnis sapientia ait, quod sit *terrena anima*, *diabolica*, quia scilicet loquuntur ut draco. Fecit igitur de celo descendere, id est, per se rulz zelum eluanum & veluti est celo delaplum, quasi cum ad perfecendam Ecclesiam nihil aliud stimularet, quam zelus honoris & cultus eius impendendi. Fecit et imaginem bestie loqui, quia per idola demonum

VER. 1. t. 1. Et vidi aliam bestiam ascendente de terra, & habebat cornua duas similia Agni, & loquebatur sicut draco.] Primum, Lyranus, Autolemus & Domin. Soto in 4. sent. distinct. 49. questione 1. articulo 2. per priorem bestiam, de qua vers. 1. accipiunt Simonchium, vel, ut alii vocant, Siroem, aut Sironum Cozroze regis Periarum filium, qui multos, ut Anastasium, aliisque septuaginta monachos martyrio affectis: per banc vero bestiam accipiunt Mahomerum auctorem mahometismi, cuius miracula narrant Saraceni. Primum, quod sine dolore predicti ex vetero matris circumcisus & hilarius. Secundum, quod in eius natali omnia idola per totum orbem cœserint. Tertium, quod Lucifer a reprobus ab angelis, tunc innumeris sit in profundum mare. Quattuor, quod venti, aures & nubes de eius educative decernant. Quintum, quod alia vox humana cum vocari ligillum Prophetarum. Sextum, quod nubes alta super, citam celo fe-

Mahometis
miracula
decem.

Secunda.

demon loquebarat & dabant responsa. Ita ipse ex suo fine & sero.

Tertia. Tertiū, melius S. Greg. 33. Mor. 25. Atenas, Russi, pert. Haymo & Pamnon. hic per hanc bellam accipiunt vniuersos Antichristi ministros, maximè præcomes & prædicatores. De terra quippe aſcendere, inquit S. Gregor. eſt de terra gloriarum superba. Quis habet duo cornua Agni similia; quia per hypocrisim sanctitatis ueroe quam in se veraciter Demonus habens, singulari ueroe fapitionem mentitur & utram. Sed quis sub Agni fratre auditoribus reprobis serpentum uirum infundit, recte subdatur. Et legatur bene in draco.

Quarta genera. Quarto & opinam, Andreas, Ireneus lib. 1. cap. 18. Tertius lib. de Refut. carnis c. 15. Riberia, Viegas & alii, per hanc bellam accipiunt insignem aliquem impostorem, qui erit quasi præcursor & præteor Antichristi: hunc enim illi habebit iusta Christi, qui præcursum habuit S. Ioannem Baptistam. Quicquid Ireneus lib. 1. sub finem, cum vocat hyperaspitem & armigerum Antichristi. Atque hoc ratione Antichristus qui volet coli ut Deus, imitabitur mylithum S. Triumviratus, quod est in Deo, sericit ut draco sit Pater, ipse sit Filius, hic vero impostor eiusque prætor sit inflatus Spiritus S. sicut enim Patri Christus defecit, & Christum Spiritus S. glorificat: ita diabolus ut patrem suum coler Antichristum, Antichristum pseudopropheta hic signi magnis prædicabit & nobilitabit. Ita Iosephus Acosta lib. 1. de Tempore, nouiss. c. 17. qui & c. 11. mirum cuiusdam præcursoris Antichristi in Peru à se vidi reser exemplum, qui cùm esset Doctor Theologus, & quasi oraculum illius loci haberetur, à muliercula deceperu, sed dicebat esse redemptorem mundi per efficaciam, Christum vero fuisse tantum per sufficiemtiam, id est flaminis traditus, pertinax in sua superbia & haeresi, bis miser à morte perfracti in exterminio transiit.

Duo eorum similia Agni.] Hac duo cornua erunt species & similitudine manuatae fauimotae, ut videatur esse Agnus; & portentis faciens miracula, ut videatur esse thauanturgas inflati Christi, quibus quasi cornibus potenterne fibi homines conciliabit, plurimisque ad Antichristi fidem & iugum trahet. Positum Secundum, duo cornua significare duos eius administratores & cooperatores iniquos, docebus iam dictis ad decipendum instructos. Sic enim beatis, id est, Antichristi, cornua decem erunt decem reges, eius administratores & adiutores. Tertiū, Ioseph. Acosta lib. 1. de Tempore, nouiss. c. 17. Dico, inquit, cornua Episcopalis dignitaris, poterit mittere insulae (hac enim est bicornis) infinita summa. Videatur ergo quid hic pseudopropheta erit Episcopus quicquam apostata, & simulacrum religionis, Ecclesiastici honoris proditor, qui draconis venenum suis sermonibus populo propinabit. Porro insulæ haereticorum putantur taxari gradum & mitram Episcopalem, quasi bicornem, cum potius laudetur, vocante enim duo cornua Agni, id est, duo robora, arguè ac ornamenta Christi. Nihil ergo insula, sed insularum apollata taxarum, qui perfidè hinc cornibus Christi abuterunt ad fidem Antichristi propagandam. Sic olim Vrscius, Valens, Euclibius, aliqui Episcopi Africani haereticorum propagandarunt & propagarunt.

Nota. Cornu apud priscos signum & symbolum erat regni, mox dissimilans. Alexander Magnus, ut vulgo persuaderet se filium Iouis Hammonei, eius

A cornua assumpit, ait Athene lib. 12. & Clem. Alex. Exhort. ad Gentiles. Nam ut canit Silius Ital. lib. 14.

Hammus numen erat Libyci gentile carna.
Cornigeraque sedens stellatus caru fronte.
Bacchus priusquam nascetur habuit cornua,
quibus perforauit louem. Vnde Euripides in Baccho adiuu. 1. tam vocat tauricornem.

Statius lib. 1. Thebaid. Inachum cornutu facit

Pater ipsi bicornis

In leuam prænō nixum fedet Inachus virum.

Celebre est cornu Amalthei. A diu cornua translata sunt ad reges illos priscos, innocentia & virtute diu proximos. Iunc haruspex viis in capite Cippi cornibus, dixit huc ei regnum Latij portendere, teles Ouidio lib. 14. Metamorph.

Reu. aī d' false. Tibi enim tubi. Cappi, si quisque

Hab' hec, & Larie parvibus cornibus arcet.

Io cornua dicuntur peperire reges Thebanos, teste Euripide in Phoeniss. actu 3.

Acurum fuit Demetrij responsum Philippo regi datum. Si rex esse vis, utroque cornu bouem tene, id est, Peloponnesum. telsis est Plutarchus in Arato.

Nec id sollem apod profanos, verum & apud fidèles & factos. Mosi Deus Exodi 3. 4. cornua, id est, radios lucis inflat cornuam, affixit, ut cum dum et legillatore auctoraret,

Flammea cornua liberant lumine vultus,

Gril. amēnque sacrū uita superiore librit.

Coenam ergo symbolum est roboz & potestatis, Iosepho id est, posteris eius, pura regibus Israeli ex filio eius Ephraim nascituris, benedicens Moses Deut. 3. 1. v. 17. Cernit, ut, bimaculata cornua illius: in ipsi venerabilis genetis usq[ue] ad terminus terræ. Et Deus Davidi psal. 131. 17. Ille producam, inquit, cursum imperium. David, qui vic illum grato animo illud in Deum auctorem et signans 2. Reg. 12. 3. Deus, ait, &c. cornu salutis mea. Et v. 48. Deus qui das vindictam mihi, & deoys populus sub me. Impulsor ergo hic bicornis, Antichristi domini sui imperium aequi ad diuinatatem, duobus hisce cornibus representare & perfudere fatigat.

Symbolicæ, duo cornua sunt frus & vis, quibus Antichristus, cùmque his præcursor, gentes fibi subiget, iuxta illud vulgatum: Arie & marte, aliis & asyn.

Et loquebar fieri draco.] Quia doctrina eius erit temeraria, id est, callida, fraudulenta, venenata & diabolica, id est, spissima ad decipendum homines. Sicut enim draco, id est, diabolus, decipiens Eum, locutus est per os ferrensis, ita & loquerat per os huius pseudopophetæ.

Ei potestatu prioris beatis (Antichristi) omnium facultat in cuiuslibet eum.] q.d. Hic pseudopropheta & præcursor Antichristi, pro Antichristo, & contra Antichristo faciet miracula, omniaque illa in speciem illius, que facit ipso Antichristus, id est, Antichristo ipso mandato & adiuvante, ut per huc facta & ligna persuadet hominibus Antichristum esse Meliam Dei filium, id est, adorandum. Vnde sequitur:

Ei fecit terram, & habitantes in ea, adorare beffissum primatum cornu curvata eis plaga mortis.] Et significat id est q.d. Terra, id est, habitantes in terra homines terreni, & terrene bonis affiti sicut se fecerunt ab hoc pseudopropheta, & adorabunt Antichristum ob eius unitacu, præterea quid scipsum à morte viuis sit suscitare.

Ei fecit

In Apocalypsin. Cap. XIII.

217

Vers. 13.
Tua mira-
cola Anti-
christi.

*Et fecit signa magna . ut etiam ignem facere de celo descendere.] Sanctus Iohannes predicit hic etiam miracula que Antichristus vel per se, vel per suum precursorem faciet. Primum est, quod simulabat se à plaga letali refugere , ut dixit vers. 3. Secundum est hoc , quod ignem è celo evocabit, quasi eius dominus, id est, Antichristus, sit filius & heres Salomonis, inde alter Salomon Rex, de quo ait Script. 2. Paralip. cap. 7. vers. 2. *Cinque compleget Salomon fidei pre-
cis, quis descendit de celo , & deuorans hebreo-
m & visionem, ac aler Elias, quod ignem è celo
contra hostem suum evocante dicier. 4. Re-
gum cap. 1. vers. 10. *Defendit iraque ignis de celo , & deuorans eum , & quinq[ue]ginta qui erant con-
as. Sie enim hic impotest ignem è celo misabili-
tur illi qui nolent credere & credere Antichristi. Tertium est vers. 15. quod faciet imaginem fla-
tutus sua loqui. Quae omnia vel ficta, vel falsa
erunt miracula, vel enim virtutum erit in materia,
ut reuera non fuerit, sed per diabolos oculos in-
venientur fieri, vel virtutum erit in forma: omnia
enim sicut vi non divina & supernaturali, sed
physica & naturali.***

Hoc est quod praedixit Christus Matth. c. 24. vers. 4. *Surgens pseudochristi & pseudopropheta &
dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errore
inducantur (si fieri possit) etiam electi. Et Marci
cap. i. 1. vers. 1. a. *Et dabunt signa & portenta ad
seducendas (si fieri possit) etiam electi. Et Paulus a. Theil. a. vers. 9. *Causa est aduentus secundum
operationem Satanae, in omni virtute, & signis &
prodigiis mendacibus, & in omni seductione. Vide
ibi dicta. Ex eo enim loco liquet multa alia me-
rcula, aut potius mala facturam Antichristum. ve-
de Sibylla lib. 3. Orcus, quatror alia aliis, scilicet
quod Antichristus fester mar, quod fester sollem
& lunam, quod mortes transfret, quod plures
mortuorum suscitabitur. Verum, inquit, hec non erunt
vera signa, sed fallacia. Plura recentent S. Methodius, Hippolytus, & Epheem, quo cum verba citau-
i. 2. Theil. a. 9.***

Vers. 14. *Ducens et faciens homines imaginem bestie, qua
habet plagam gladio, & vixit.] Ibi est, suadens &
perfudens hominibus ut faciant & adotent ita-
tus Antichristi, qui percussus gladio & quasi
occisus, videatur miraculosè resurrexisse, ut dixi
vers. 3.*

Vers. 15. *Et ducens est illi ut daret figuram imaginem
bestie, & ut laqueat.] q. d. Hic precursor Antichristi
in statuam Antichristi inimiciter spiritum,
potius dizenom familiarem, qui per statuam lo-
queretur, ut omnium locutus est Apollo Dilepicus, ita
ut status Antichristi videatur animata, ipsaque lo-
qui. ita Richardus, Ruperts, Aetetus.*

16. *Et faciet omnes puerulos, & ma-
gnos, & diuitias, & pauperes, & liberos, &
seruos, habere characterem in dextera
mano sua, aut in frontibus suis.*

17. *Et ne quis possit emere, aut ven-
dere, nisi qui habet characterem, aut
nomen bestie, aut numerum nominis
eius.*

18. *Hic sapientia est. Qui habet intel-
lectum, computet numerum bestie. Nu-*

merus enim hominis est: & numerus eius
sexcenti sexaginta sex.

Et faciet omnes habere characterem in manu.] Vers. 16.

*Sicut nos gerimus signum crucis, sic Antichristus,
ita Antichristus faciet omnes suum signum, qua-
si characterem gestare. Putant nonnulli quod
Antichristus suis affectis notam certam fronti aut
manu inuenit ferro, aut cultro incidet, aliòve
modo impriuenit vel affiget, ut nos facimus pe-
cubibus & lumentis nostris. Talem enim notam
Latinus significat character, & Graecum χαρακτήρα
proprie significat notam impresam vel incul-
ptam, ita Varro, & Viegas. Sic olim milites si-
gnabantur stigma in manu, ut ex Codice*

*Iustini. & S. Augustini. Chylostrom. & Pra-
udentio doceat Lipsius lib. 1. de Militia Roma-
na dialogo 9. inquit S. Gregor. Epistol. 100. ad
Mauricium, & 103. ad Theodoreum. Medi-
cum, vbi Imperatoris editissi meminuit, ne quis
manu signatus ante explicationem militiam in mona-
sterium recipiat. Quin & Vegetius lib. 1. cap. 8.
& lib. 2. cap. 5. *Fusilatu, ait, in eure puntilia fer-
bente manus. Ita Attiani, praevaricos Antiche-
risti, fuli Hunericu regi cogebant Orthodoxos à
facerdotibus Attiani rebaptizari, & huius eti
chiographum eis deinde tradebant. Quis non li-
cerat, at Videlic Ynicentius lib. 3. Wandalus, sine
priuatu, sine negotiis, alicubi transire, nisi
forisps characterem manus suam ostenderet mer-
tem (id est, le esse ab eis rebaptizatos, quod erat
peccatum mortale, mortemque animae amittere)
quam per regulationem ferus fuit Iohannes vnde offe-
ratur Christus, ubi dicit, nulli licet aliquid emere,
nisi qui habuerit characterem bestie in fronte sua,
vel in manu sua. Character ergo Hunericu etat
chiographum, sine testimoniis, quod quis ab
Arianis esset rebaptizatus, simili forte modo cha-
racter hic Antichristi in charta excuderetur, & simi-
litis dubitus ut eum affligane fronte, vel manu.
Hoc enim facilissimum & expeditissimum erit in
tanto Antichristianorum numero. Porro nulli li-
cite aliquid emere, id est quod igni & aqua
interdicte, atque ab omni hominum commer-
cio & conuberto quasi detestabilis & executa-
biles arere, riposte permerita & perfida fidei ac
religionis. Itaque credibile est zelantiores Ante-
christianos, eisque qui præ exercitu granam Ante-
christi aucupantur, fibi sibiisque inciliatos vel
inustros eius characterem: alios vero cum vel
impresum in charta, vel inculptum in medallis,
in fronte aut manu gesturos. Sic Antichristi
proditorum Diocletianus aetos editid editum,
ne quis quidquam Christianum venderet aut sub-
ministraret, nisi prius thura diu adoleuisset. de
quo ita canit Ven. Beda in Hymno Sancti Iustini**

E. Martyris:

*Nec illis emendi quidquam,
Aut vendendi copia, **
*Nec ipsam hancire aquam
Dabatur licet,*
*Aniquam rorificarent
Deriglandis dolis.*

Quæstus, quisnam erit character Antichristi?
Primo. Alazar cenfer characterem non fore aliud,
quam ipsum nomen, vel numerum nominis be-
stie. Verum verba aliud indicant, ut enim v. 17.
*Qui habet characterem, aut nomen bestie, aut nu-
merus nominis eius: ergo hac tria inter se erunt
distincta.*

Character
Antichris-
ti quis?
Prima fe-
tentia.

distincta, scilicet character, nomen & numerus nominis Antichristi.

Secunda.

Secundò, Viages censet tres fore Aodichristi characteres, primum, imaginem Antichristi ad vinum exprimitam; secundum, nomen ipsum proprium proprie litteris inscriptum; tertium, litteras quae concinne numerum nominis eius per comprehendunt, qui ouumerus erit 666. Iaque omnes compellentem aliquid hocum, trium, quasi characterem Antichristi ut fronte aut manu dextera gestare, ut hic ait Sanctus Iohannes: propri ergo per characterem Viages accipit imaginem Antichristi.

Tertia.

Tertiò, S. Hippolytus lib. de Confusione, facili censet nomen, quem ex characterem Antichristi, fore aenam, id est, nego. Sic ut enim olim Traianus (testis Phlippi) Decus, aliisque tyranos, qui volerant Christianos reducere ad cultum suorum idolorum, exigebant ab eis ut dicentes, Nego Christum crucifixum: ita Antichristus, at Hippolytus dicit, Nega Deum tuum crucifixum. Eius ergo filium & character, quem ab omnibus exiger, est hic: Nego creacionem sali & terra, nemo baptizatum, nemo adorans me a Deo prefatus solus: tibi adhuc in te credo. Hoc enim erit apostolice & apostolari profectio. Quocirca Petrus in Danc. 2. ver. 1. Inter plures, ait, conuenit hoc fore infame Antichristi, Nego baptizatum, vel nro. Iohann.

Quarta.

Quarò, Ribeta hic ad ver. 4. putat Antichristum pro charactere habuisse formam draconis (sicut Romani olim aquilas gestabant, & per singulari cohortes dracones, quos qui portabant Draconari dicebantur, testis Vegetius lib. 2. de Re militari cap. 1. 4.) ut ea representent suum demonem à quo misfus illi, & à quo agunt & reguntur. Verum superbia Antichristi, quem ex demonis, non fecerunt hanc formam; nec enim draco videtur & nominari, nec Antichristus à draconem misfus videri voleret; profectum quia ipse solus voleret adorari ut Deus.

Quinta ge-
nus.

Quintò ergo, verisimilius Primal. & Ambient. (qui afferre hoc sibi à Deo esse reuelatum) coesent characterem Antichristi fore nomen Antichristi, hoc charactere per comprehendum expellimus; ubi litera P est à Graecum, cui responderet R. Latinum, duæ linea transuersa faciunt X chi Graecum, respondens eis Latino: tercia linea recta inter duas transuersas media, est Iota Graecum, respondens i Latini, quia sunt tres innales litteræ nominis 666. id est, Christus. Antichristus enim vocabitur ex Christum & Meliam. Id ita illa pater Primo, quia ver. 19. vocatur charactet nominis eius: ergo characterem hoc nomen cui per comprehendum exprimitur, ut exprimitur in figura iam dicta. Secundò, quia Constantinus hanc notam & characterem Christi iam dicitum, in labore castis preferebat, eoque vice Maxentium aliquaque hostes. Unde Prudent. libro 2. contra Symmachum, agens de Romane Salicis exercitu ita canit:

Cecinere tuba: prima hysta dracones
Procurva, que Christi apicum sublimus effert.
Ego verisimilis est idem facturum Antichristum,
qui erit Rex potestissimus, & Constantinus glo-
rioflor: et enim ipse simia Christi & Christianorum Imperatorum, volenter haberi, nominari &

coli ut Christus. Tertiò, quia Julianus Apollata, vii ipsemet testatur in Mityrogone, nomen Christi exprimitur per Interam X eis. Ipse autem fuit typus & prodonus Antichristi.

Tropoli dicit hic characterem Christi esse etiam pacem & generationem, Apocal. 7. 1. Antichristi verb characterem esse P, id est, j. f. hoc est, rosam & voluptratem, inter suas spumas caput attollentem. Ita Terull. lib. de Corona militis, docet Christiani coronam esse eam, qua fuit Christi; nam rursum ipse non recusat, adeoque illud in eum esse Christianum coronari resis, myutto, lauro, dec. hisce enim coronati idola, de quicque Gentium, id est, demones: quocirca nobis cum Christo, & ex Christi institutione, S. Catharina Senensis, omnibusque Martyribus & Sanctis in hac vita eligendam esse spineam, ut in futura rosea, immo aures & gemmas, coronemus: ut & illam, inquit ipse cap. 1. coronam emuleremus, que postea ei similes, quia ex saus posse felia gaudiam, nec ante Rex gloria & felicitatis felicitatem est. quare Rex Indorum prescripsit in circulo, minorum animi primò à Pare mediam quid circa Angelos, & via gloria & honoris coronam. Si ob hoc caput ei tuum debes, tale si potes ei reponde, quale sumus pro tuo obsequiis; aut nec sumus coronari, si sumus non potes. Idem lib. de Spectaculis cap. 18. Nobis, ait, eam, infra sapientiam mundum fecit, non profanum disjunctam cum illis (mundum & voluptriam) quia nec illi nobiscem. Vobis dignifica res est. Nonne sit latitans, nos confundamus. Secundum (regno) Iacobus, vos tristis eritis. Lugeamus ergo, dum Iacobus gaudet, et cum Ingere copiam, gaudet, non pariter nunc gaudemus, tunc quoque per nos Ingaudemus. Deliciamur ex Christiane, si in facie voluptriam conceperimus, tunc nimis fidem. Si hoc existimat voluptriam. Dicas velim. Non possumus vivere sine voluptria, quia mori cum voluntate debemus: Nam quod est aliud vestrum nobisnam, quoniam quod & Apolloni, exire de facie, & recipi apud Dominum? Hic voluntas, tunc & vestus. Et inquit: Quia maior voluptria quam satiatio ipsius voluptriae, quam facilius totum contempsum, quam vera libertas, quam integra conscientia, quam maris timor nullus quid calidus desuetus, &c. quid Dee sumus? Curiosi facilius intemperie, tempora labiorum dimiserunt, nosq; confundimus exsilia, ad tubam Angeli erigere, ad Martyrum palmarum glorificare. Hac de causa Sanctus Petrus, S. Paulus, S. Andreas, S. Ignatius, crucis suscepit, ad martyria velut ad epulas inhabebant; delicias veri, pomposas, opes, honores fugiebant & auferabantur. Crux ergo est character Sandicorum & electorum, voluptas veri est character impiorum & reproborum.

In Genes.] S. Ephrem tract. de Antichristo, ait id facturum Antichristum hoc fine, ne scilicet sit locus in fronte, in quo crux per manus dexteram formetur & pingatur. Tunc in enim ne faciat signo cruceis, vis tua & potestas cornuta.

Mystic. S. August. lib. 20. Cinit. 9. In fronte, ait, per professionem; in manu, per operationem. & S. Proph. in Dimidio temporis cap. 5. Inscriptio in fronte, inquit, est glorialis in malis operibus: in scriptio in manu, est operatio.

Aii numerum nomen eius.] Putat numerum 666, qui Graecè exprimitur per literas ρ, ε, σ. ε enim dolet 600, ρ 60, σ 6. Verum incertum est an Antichristus Graeca lingua, litteris & numero vobis, & Hebrei (etiam enim Iudeus, Iudeorum

Character
Christi
et & eius
Antichristi
soia &
lapas.

In Apocalypsin. Cap. XIII. 219

Iudiciorum princeps & Mellias) an qua alia. Rursum incertum est an tot tantum (potius tres) sint futurae litterae quae sunt cipherae senariae: an vero plures litterae unam cipheram sint consecutae, v.g. p. notat centum, + ducentia, + trecentia, que simul fundata faciunt sexcentia, qui est primus senarius in 666.

Vers. 18. *Hic sapientia est.*] q.d. Sapientia, advertebit vos qui viacis tempore Antichristi, videbilemque eius nomen & numerum nominis arithmeticè effecere 666. Hic enim opus est sapientia, & sapientia ac solenti numeri huius indagine & supputatione, ut tunc ex eo, nomine eius adequate respondente, cum ex aliis dictis & eiusdem cognoscatis, ipsum esse quem ego hic prædicto, feliciter Antichristum. Vnde explicans subdit: *Qui habet intellectum, computet numerum bestie.* Rursum, *Hic sapientia est.*, vt scilicet quisquis ex hoc numero bestiam agnoscere, eius infidias deuiciet, cique fortiter lete opponat, & Christo visque ad mortem conlante adhaereat. Sapientia enim est *andradamus*, hoc est, virorum, & virilium animi motuum, puti ira, amoris, timoris, &c. dominit. *Incausa locat pars sacra mens.*

Numerus
hominis
qua-

A Numerus enim hominis est.] Primo plane & genuinè, quasi dicat, Numerus hic nominis est cuiusdam particularis & certi hominis, puta Antichristi, ne quis puret eam non fore hominem, sed bestiam, aut diabolos, vt putauit Sanctus Hippolytus tractat. de Concupiscentia, fecul. ita Beda. Vnde Secundo Richardas, Numerus, ait, hominis est, id est, qui ab homine facilè supplicari potest. Et Alazar, quasi dicat, Cui suppetunt ingenii vires, valorem letat, quas continet bestia nomen, accurate obseruet, cique summum subducatur. Est enim numerus hominis, id est, qui ab homine humano more computari potest & debet. Et Aretas, quasi dicat, Nomen de quo loquor non est insuetum & infolens, sed hominibus notum & familiare, vpoote eius litteræ iuxta communem hominum per literas computarum facient 666. Tertiò, alij putant Sanctum Iohannem in voce hominis scriptum designare. q.d. Hoc computatio mea est, estque valoris eundem litterarum quas scripsi Epistola 1. cap. 2. vers. 16. ita Alazar, de quo mox phara.

Symbolicè, q.d. Numerus hic senarius est, si que triplicans, scilicet 666. Dicitur senarius numerus hominis, quia textu de mundo creatus est homo, Genet. 1. 26. De quo symbolo audi Petrum Bonum tract. de Mysteriis numerorum: Antichristus, inquit, voler nominari Deus, erit tamen bestia, id est, creatura & homo, vnde alio lanatus: *Numerus homini est.* Numerus enim creatura & homini est senarius: quia sexto die complicit Deus rerum creationem, ac septimo die quietuit: hinc & septenarius est numerus Dei, senarius hominis. Porro senarius hic non est simplex, sed triplex, scilicet 666. Nam de primo, id est, singulare limite, in secundum, id est, decimum, transgressus facit sagittam; idemque in tertium, id est, centenum, traductus, facit sexcentiam, qui simus postea faciunt 666. Nam etiam, vt notetur triplex diaboli, qui Antichristus praefidebit, transgressio & prevaricatio, zquam ad damnacionem. Prima est, quando iudicatus in celo senentiam damnationis acceptus. Secunda, quando in ser-

pente, per quem hominem deceperat, malæ editione multatus est. Tertia, quando in Antichristo mundum seducens deturbabit in tartara, quando nimis Dominus Iesus interficeret eum spiritu omni fusi, & destruet illustratione ardenteus fui.

Et numerus eius sexcenti sexaginta sex.] Hinc aliqui ex Aurelio & Lyano putant Antichristum fusile Mahometem, qui regnauit usque ad annum Domini 666. Rursum, litteræ nominis Mahomet, si arithmeticè accipiuntur quali indicant numerorum, faciunt numerum 666. Ita senentiam olim Cedrenus, & Zonaras lib. 3. Annales, ac Gentibrad. lib. 3. Chronol. quos citauit verbi.

B Verum falluntur: videtur enim certum esse & clarum è Scriptura, quod Mahomet non fuerit Antichristus, sed alias expectatur, sique futurus sit sub finem mundi. Rursum, Mahomet regnare cepit anno Christi 610. ac regnauit decem annos, defunctus & mortuus est anno Christi 630, non 666. ita ex veterum Annalibus Cardin. Baronius.

C Secundò, Calvinista & Lutherani contendunt Bonifacium III. Pontificis fusile primum Antichristum: qui est primus Papa vii numeris nomen à Phoca Imper. accepit sub anno Domini 4. C. Sed multipliciter errant. Primo, quia numerus bestie, id est, Antichristi, hic dicitur esse, non 666. sed 666. sive triplex senarius: in eo enim latet vis & mysterium. Secundo, quia ante Bonifacium III. Leo Primus in Concilio Chalcedonensi, & alij Pontifices vocati sunt à Patribus, & à fidibus Papæ Occidentis, vii fusile ostendunt Baronius & Bellarmenici. Tertio, quia hic numerus 666, non est temporis, sed hominis. Quarto, quia Antichristus erit singularis homo, contra quem ceterabant Elias & Henoch, ac per tres annos cum dimidio regnabit sub finem mundi, &c. Iam autem Papa Romæ post Bonifacium III. regnare plus quam mille annos.

Tertio, Alazar per bestiam accipit non Antichristum, sed Romanum Imperium Ethnicum & perfidem Ecclesiam. Huius, inquit, nomen est *sapientia vita*, quia Græci dicitur è ἡλίῳ. hinc enim Græci voces, si carum litteræ singulæ arithmeticè pro numeris supponentur, aequaliter numerum 666. Hoc nomen geruerunt Romanæ Imperatores & persecutores: Primo, in matre, superbum hanc eorum humiles Christianos offendendo, & per plágas ac mortes execruciosos. Secundo, in fronte, de eadem glorianto & se ostendendo. Idem nomen notauit Iohannes Epist. 1. cap. 2. vers. 16. dicens: *Omnis qui dicit in mundo, euangelista carnis est, & concupiscentia scilicet, & sapientia vita.*

E Verum hoc nomen sibi non allumpfit, nec præterit Romanum Imperium: esto rem ipsam præteralit. Hic autem agitur de nomine quod bestiae erit proprium, quodque ipsa præferat. Adde, certum est apud omnes bestiam hanc fore Antichristam, non Romanum Imperium.

Dico ergo, ad literam, nomen proprium Antichristi eas litteras continet, quæ arithmeticè accepte præcise faciunt numerum 666. Ita pallium Patres & Interpretes, qui preinde aut coniectando, aut positis exempli causa, varia affectuant nomina quæ bunc numerum adequarent.

T 4. Primo,

Numeros
666.
Prima Sen-
tenta.

Secunda.

Tertia.

Quarta
genitiva.

Nomen
Antichristi
in quod?

Primo, Irenzus assert nomen *Antichristus*, quod A perperam heretici ad Pontificem Romanum datorquent, ut pater ex dictis, & ex ea quod Irenzus hoc nomen tribuat non Pape, qui iam cum existebat, sed Antichristo, quem allat & venturum in fine mundi, forsique Regem & Imperatorem. Ait enim: *Quemam verisimilium regnum huc habet ecclesiam.* Latius enim (non Pontifices, sed Imperatores) sunt quae nunc regnant. Secundum, Rupetus & Haymo afferunt nomen *Antichristus*, id est, gentium feducitor, quasi clavis prodromus fuerit Genitricis Rex *Wandalorum*, qui Romanum vallavit sub Leone I. Pontifice. Tertio, Anselmus, & Richardus afferunt nomen *Antichristus*, id est, honoris consiliarii: Antichristus enim nullus honor, sed potius omnis probatum & anathema conuenit. Quartu, S. Hippolytus tract. de Confusione, sic assert *Antichristus*, id est, negoti cogit enim Antichristus omnes dicere, Nego Christum crucifixum. Quinto, alii afferunt nomen *Antichristus*, id est, gigantis: erit enim Antichristus instar priscorum gigantum superbissimus, aquæ ac impensis. Sexto, Areias assert nomen *Antichristus*, id est, vixtor, & insipitur alla sex. Noiher Viegas assert quindecim. Quia & Saxonice. Martin Lauer, Greco David Clurem; Hebreicè *Iohannes Calvinus*, vti & *Bela Antibus* reddere hunc numerum 666, annotarunt Lindanus in Dubitario dilogio 3, & Bellarmin, lib. 3, de Pontif cap. 10. Quocirca cum tam varia afferantur, que hunc numerum 666, reddit, & multò plura affl. tri possint; nec villa extet reuelatio quo certum Antichristi nomen explicet & determinaret; tuncariatur illi definitio quodnam ex omnibus et ipsa futurum sit, perfectum cum Sanctus Iohannes studio illud subicieatur. Ideo ergo tantum hunc nomine cuius numerum 666, assert, ut cùm natus & nominatus fuerit Antichristus, omnes et hoc numero nomini ipsius respondente, illudque adequate, & ex aliis signis cum hoc capite & praedominii à Iohanne, cum à Danièle cap. 7. & 11. nam à Paulo 2. Thessal. cap. 2. allatis, colligant illum esse Antichristum.

Ita Sibylla lib. 5. Oracul. p. 11 numeros nominatae multorum Imperatorum precepsit. Nam de Tiberio casuit:

Possit tempora longa

Imperium tradet eisdem, cui prima valebit

Littera circuum.

T enim Græci nota 300.

De Caio Caligula:

Denide mitem trini numeri fortius habebis

Imperium.

C. enim nota 3, aut potius 3, que prima est in Græco 300, nota 3.

De Nerone:

*Quem vero dominum nota quinquagesima si-
gnat,*

Dormi era serpens.

N enim nota 50.

De Vespasiano:

*Hunc venit quidem magnus, et forsitan male-
rum.*

Quem nota perficere decisi septima docebis.

O enim, que prima est in nomine Vespasiani, si græcè scribatur, pro Latino enim V, Græci scripsiunt u.) nota 70.

De Tito:

Filiu ait hunc (nota tricentaria monsfr. n.)
Affuerit imperium.

T enim nota 300.

De Domitiano:

Possit quatuor fatale tenuebile

Imperium, numeri quatuor quarti litera signat.

& enim nota 4.

De Nerua:

Hinc quinquagesima numerus sursum posse habebit.

N enim nota 50.

De Traiano:

Quem sequitur emi dat una tricentaria nomen.

T enim nota 300.

Simili schemate numerorum, quo Iohannes hic denotat nomen Antichristi, Heliodus lib. 9. Athiop. doctet Nilum non aliud esse quam annum; litteris enim quæ nomine Nilus consenserunt, in numeros distributis, consurgunt nec centum & &c. vnitates, quæ & dies sunt anni. vt patet ex hac literarum nominis *Nilus* & numerorum combinatione.

N 50.

E 5.

I 10.

A 30.

O 70.

X 200.

Summus 350.

C. Sic in Epigram. Graecorum lib. 2. epigram. 213, falsè & acutè ostenditur, Damagorox cuiusdam nomine i-4-8-10 esse in numeris cum nomine aequum, id est, pellus. Id quod ex hac descriptione liquet:

A 4.

O 70.

M 40.

I 10.

A 3.

M 40.

O 70.

I 100.

P 100.

Summus 410.

A 1.

X 200.

Summus 420.

Denique simili modo Sibylla lib. 1. Oracul. p. 10 dicitur, nomen Christi litteris suis expressum numerum 888. Hunc enim exprimit nomen Iesu: in Graeco enim τοντι, I nota 10, ι 200, ε 10, ρ 200, σ 200, ς 200, quæ simili iuncta faciunt 888.

Vbi adscrive, Christi nomen continetur 888. Antichristi vero 666, quia octonaria symbolum est perfectionis, consummationis & felicitatis actionis (præstitionis si ter iteretur, vni si in 888.) quam præfuit Iesu; Antichristus vero felicitatem hanc prætendit, promittit, & ad eum aspirabit, sed non pertinet; nec eam, sed eis vimbram & fucum tantum exhibebit, siisque præstabilit. Señorium enim hominis creari, imperfecti, & corrumpibilis, ac peccatoris est symbolum, vni paulo ante diu.

Nota Secundum. Ea quo hoc espite describit Iohannes, connexa sunt cum capite præcedenti, ut patet vtrique inter se conferenti: tamen haec ipsa S. Iohannes exhibita sunt per diversas visiones & symbola, vti & aliis Prophetis sua oracula, ut difficultas scordum quaque intelligatur, & intellectu deficeretur & explicaretur. Idem factum est in lequissimum: vbi proinde subinde videbimus ordinem perturbatum, & hysterologiam more propheticum.

Nomen
Iohannes
Antichristi
666. eum

Ex

Quoniam
festa per-
fervit An-
tichristi?
Primo id
declaratur.

Secondo.

Ex hoc capite & praecedenti ac sequenti li-
quici, quanta quamque actus, varia & omnimo-
da furia sit perfectio Antichristi. Nam Primo,
tunc diabolus extremas iras & vires exeret, vni-
de dicitur cap. 12. vers. 12. *Fa terra & mari, qui*
defendis diabolus ad vos habens iram magnam,
fecisti quod mediorum tempus habet. Secundo, quia
Antichristus omnes atque adhibebit ad decipi-
endum, scilicet simulacrum sanctimoniam, eloquentiam,
sapientiam, blanditias, promissa, opes,
honores, munera, terrores, temerariae acerbissi-
ma, ac insuper faciet miracula, id est, mira que
hominiibus videbuntur miracula, vnde Sanctus
Gregorius 32. Moral. cap. 2. *Pensamus, inquit,*
qua erit humana mortis illa tentatio, quando pro-
Martyr & corpus tormentis subiecti, & tamen au-
te oculis eius toro mirabile facti? Cuius tunc tor-
tum non ab ipsis cogitatione fundi quatatur, quan-
do in quo flagris crucis, signis curvatis? Dicatur
igitur recte, Scringit cunctas fons, quasi cedrum:
qua innixus & alius tunc est venturum pro-
digi, & datur crudelitate tormenti, unde & per
David dicitur: Infidular in aliabdito, quasi leo
in cubitu suo. Denique Antichristus est organum
diaboli, & quasi diabolus incarnatus. Vnde Apo-
stolus 2. Thess. cap. 2. vers. 9. Cum illi adveniant,
*iniqui, secundum operationem Satanae, in omni vir-
tute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni*
seductione iniquitatis qd qui perirent. Quocirca,
vnde Sanctus Hippolytus tract. de Coelumsumat-
*fice, erant tunc Martyres prioribus seculis illus-
triores & sublimiores: ceteribus enim contra*
*disconem, & Antichristum omnis nequitia princi-
pem, & utrumque vincent, & de vtoque*
*triumphabant. Itaque grauitas & acerbitas per-
secutionis Antichristi pareret ex dictis tum hoc cap.*
Tertio, *et*
persecutio-
ne Genitio
Imperat.

Primo ergo, lego que scribit Eusebius, Orosius, Baronius & alij, de immane persecutione Neronis, Decii, Diocletiani, alioquinque Imperatorum, primis trecentis post Christum annis: hec omnia in tres annos cum dimidio Antichristi conser & confusa, & videbis quanto ipsius im-
manitas sit futura. Quia enim trecentis annis sparsim passi sunt Christiani secundum, huc omnia patientes sumul idem numero Christiani tribus annis cum dimidio ab Antichristo, immo longe plura & dirioea. Nam Nero & carci crux sequaces fuerunt tamquam types & preludium Antichristi: hoc est enim quod de eo ait Apollo-
Ius 2. Thess. 2. vers. 7. *Mysterium iam operatur* iniquitatis.

Secundo, lego que de persecutione Wandalorum scribit Victor Vicensis; Donatillarum, Opatus Mileut. Arianorum, S. Athanasius & alij; ac scito has tamquam fuisse virtutes Antichristi. Atque, vt alios præterea, vmbra Antichristi fuit Constantius Imper. Arianus. Nam Primo, Constan-
tius inconfundibilis nesus semper fides querit, sicut Sabellius Hilarius lib. ad Constant. Secun-
do, Constantius patientem & lenitatem affectabat, sed per nimilites furorum suorum expiebat. Tertio, Constantius ab Ariano appellatus est Anteius: ita Antichristus voleret eum & adorari vt

Deus aeternus. Rursum, Constantius habuit est loco Antichristi, domum suam palatium vulnus Ecclesiam, sicut S. Athanasius Epist. ad Solit. sic Antichristus in templo Dei, quasi in palacio suo se debet, teste Apostolo 2. Thess. 2. vers. 4. Induceo Quartu, Constantius in exilio separabat Confessores ab iniunctis, ne iurato se solarentur & amitterent, cum Decius & Diocletianus hac consolacione eos non priuarent, sed simili & coniunctio in exilium relegarent, sicut S. Hilas, loco citato. Quidam, Constantius volebat videti & haberi Christianus & Catholicus, idque Catholicos orthodoxos ad suam scelam pellitare fatigebat fidei honestentia, ne videtur iniuriare leuitam Deci & Diocletiani, cum ramen recipia esset fati-
uot, nam fideliis ita discruciatib, vt tamen eos encruci nollet, vt idem absque martyrio viscerent no rorematis. Vnde S. Basil. Epist. 60. afferit tam atrocem & horribilem fuisse persecutionem Con-
stantii, vt pateret eam esse initium persecutionis Antichristi.

Audi S. Hilas, loco citato, *Vinum omnipotens*
Domini etiatis mea & temporis profligatio, ut hic con-
*fessio mea in te, atque in vnguentum tuum min-
istrorum Neronianis Decianae tempore expul-*
*sem! Nec ego per misericordiam Domini & Desi-
bi ut mihi Corpus, calens eualeo metuens, quod*
diffidem Iustam fuisse: nec ignis irrorans, inter
quos Hebreos pueras cantasse meminsem, nec crux
*magnum transfiguratum paradisi Larvarem recorda-
re: nec profundam maris, & Pentici aquas abfer-
bem rheuma trepidasset, cum per Iunam & Fa-
bulam doctriæ fidelibus esse in mari videntur. Adver-
sus enim absentes hostes, felix nubi dedit certamen*
profectus, &c. Et nos populi tuu tamquam duci foris,
ad confessio religione intelligentia perfectione
publica concurvemus. At manu progressu contra
persecutorum fallentem, contra hostem blanditatem,
*contra Constantium Antichristum, qui non desfa-
cere, sed vestrem palpat: nos profectus ad uram,*
*sed durus ad marem: non triste carere ad liber-
tatem, sed intra palatium bonitat ad servitium;*
non latera vexar, sed cur occupat: non caput gladio
descat, sed armam auro occidit: non ignis publicè
*torquet, sed gehennam primarium accendi: Chris-
tianum confitetur, ut nego. Et inferius: Omnia fan-
fima sine inuidia gloriosamente moribus peragi.*
*Nec inuidusque ingenii triumphe de diabolo van-
tu, & sine martyrii persequenti. Plus credulitati*
vestra Nero, Dec. Maxime debemus. Diabolus
enam per nos victimam. Sanctum ubique beatorum
*Martyrum sanguis exceptum est: dum in his de-
monis mox regnare, dum ex ardore depulsum, &c.*
At in omnium crudelitatum crudelissime. Amno
*mox in nos, & venia minore defens. Subreptu no-
mine blanditiae, oculis facie religiose. Sed legi*
mortali omnia persecutio mala ha tempora-
*re, & excludit & in peccato veniam, & in confe-
ssione martyris. Sed hoc patet illi rursus artifex hor-
marum morem docuit, concere sine constante, &
ingulare sine gladio, perficere sine infamia, edere sine*
fusione, memori sine intelligentia, profiteri sine
fide, blandiri sine honestate; agere quod velis, nec
manifestare que velis.

Tertio, Constantius minus artibus & fraudibus orthodoxos percutere fatigebat. Audi eas persequentem S. Hilarius: *Vigorem nisi tua lupa*
rapax cervum. Auro reip. Sanctorum Dei brutorum,
T 3 oculis

oficio sacerdotum recipit, qui ex Christo est predicatorum: capiunt benedictionem submissu, ut fidem calcet; censu dignatur, et qui iudas ad predicationem agressum est: censum capiunt remissi, quem Christus ne scandalo ejus evulsi: vestigia Cesaris datur, ut ad regnum eorum Christianos induat: qui sua fons relaxat, ut que Dei sunt, amaranthum. Hec iuxta salva omni inhumana sunt.

Denuo Constantius ademptum est imperium cum vita; dum ipse ademit diuinitatem Christi Dei Filii, idque a Julianu Apostolo, quem ipse quasi cognovit, confortem & hereditim imperij designavit, Cesaris meque creata. Quocirca moniens Constantium de tribus induit, ut S. Gregor. Nazianze: oest, de laudibus Sancti Athanasi: *Venit, quid generis sis necem atque sit* (nam initio imperij nominales fuisse iunctos occidit.) *Aliorum, quid Julianum Apostolum Imperatorem* (creando eum Cesarem) *nominasti. Terimus,* quid minus fides dogmatis studiis sit. Finaliter eam in vocibus & tuis defessa. Hoc & plura faciet quoque Antichristus.

Julianus
episcop. Ante-
christi.

Tertio, Constantium, Deciam & Diocletianum, ceterisque persecutores superauit Julianus Apostolus, idque per illis omnibus fuit typus & precursor Antichristi. Elias ergo persecutor fuit acerbitissimus, malis de cauſis. Nam Primo, Julianus magis alebat, eorumque artibus magicis vibratus, ac nuncios habuit demones, quos Añor Sanctus Publius Monachus, ut pater ex eius vita. Secundo, defterioribus & apostatis homines tribuerunt: suis blanditiis fidem ad apostoliam & idololatriam sollicitabat. Ita blanditus est Gregorio Nazianzeno, ornando prefecturam eius fratrem Cesarium; sed refutauit hoc Gregorius, iuliusque Cesario ut prefecturam Julianum resignaret. Tertio, pietatis simularat, hinc patitur excommunicare monasteria & virginum cunobus, ac domos hospitales, ait Nazianz. utrat. 1. in Iulian. Quartio, Clericos labiles inter se docebat ac distinxerat, inquit Sanctus Augustinus lib. t. 8. de Civit. c. 5. ut feliciter eos armis sapientiae priuaret, quibus suam fidem proponerent. Rursum, ut Chalcedon vocaret in omnium & contemptum, vocabat eos Galilaeos, & ut ab omnibus ita vocarentur, publico edicto faciebat. Quinto, iniuriebat Christianis martyris, nobisque corum confundantur in tormentis vincit & confundi. Nam, ut ait Sanctus Chylostrom Seim, de Sancto Iustino & Maximo, quos Julianus martyrio affectus, Fidei Iulianae ceteros paucos & virgines pro religione ad mortem profire, crucibatur & dolabat. Ceterum impetu bellicis manifeste nobis: omnes enim, dicit, ad mortem, quafi ad ultoriam operi volunt. Et inferius: *Concedentes, ad-venire, suspendentes, præcipitantes, besig-objecentes fideli, carbuncles sicut lumen calcabat, mare & fuscum fecit praram insubducere. ad gla- diuum fecit ad diadema & coronam correrebant.* Nergo horis aqua irrigari ita germanum, ut Ecclesia si Martyrum rigerent sanguine. Dico ergo, inquit, tu triumphas & coronas pareras. Sed quid faciat medico, milites, & oratores omnes, vel a professoriis suis discideret, vel fidem suam abducere ueret, telo eminus mitem, ut si à fide deficerent, rideant ceterum: sin generis persecutores & vanecem, pars viseretur uictoria: nihil enim magnus, auctor vel proficiens pro pia ac communiere. Scitudo, sumulacra patientium & clementiam, cum

A effici barbundas & crudelissimas. Hinc persecutionem suscitauit, sed executionem ac tyrannidem eiaturibus, ac populari turbis, cuius audacia est effrenata & intolerabilis, permisit, ut Nazianzen, oem. 1. in Julianum, vbi cum chamaeleontem vocat, quid in omnes fraudum formas se verteat, sed ita, ut post illecebras fructu adhibitas, statim plus violentie adhiberet. Rursum, cum Martyres fidei causa occiderent, morti eorum non fidem, sed aliam politicam praetexebat cauſam & culpam, ut factum etiamnun Caluiniſt. Septimio, signum crucis ex labore & aliunde sollicito, ac pro eo louem substituit, teste Socomeo lib. 5. cap. 16. Reliquias S. Iohannes Martyris, & aliorum, quibus magorum & demonum vii stangebat, eorum monitus exportati fecit, ut Chrysost. orat. contra Gentes. Octauio, ingeniosis artis fedeleſ peruerenti excogitabat. Ita Chrestianopolis tempore Quadragesima in foro, dum esset auctor castitas, non nisi carnes idolis immolatas venales proponi curauit, ut cliges cogere idolochyrus velici, aut fame mori. Ita Clericos militare uictribi iussit: fideles magnis tribitis onerauit: Paphores & Epipocos in exilium egit, ut populum simplificem earentem ducibus faciliter ad suum sedem pertraheret. Chrestianos ad libitum bonis praenauit, folia hac de causa, quod Christus Chrestianis precepit tempore suum & opus deliciantiam. Rufum, Iudeos, Arrianos & Donatillas hereticos in Chrestianos graffata permisit, imo suscitauit, ut Christiani minime se hisibus & credibiles conficerent, taliis est Opus. lib. 2. Non, Julianus ut apothecatam iibi apud plebem conseruaret, credi voluit Alexander Mignus (credebat enim ipse, & ab aliis credi volebat), Pythagoricam mythologiam, id est, ammarum ex uno corpore in aliud transmigrationem (quasi Alexander anima in se transmigrasset, ipsoque in altero corpore esset Alexander, ut ex Socrate narrat Cardinal. Baron. anno Christi 36). Denuo Julianus diuinitus telo exlesti perculsus inerti, & tamen moricos diutius honores affectauit. Hoc & plura prestatibus quoque Antichristus, tantumque horum omnes supererant, quoniam corpus supererat virilem, veritas typum, exemplar imaginem.

Ex hoc ergo capite colligas, qualis futurus sit Antichristus, qui eius dotes & mores, scilicet Pjimi, ex veri. t. quod erit potenterissimus: beatum enim decimum eius cornua, id est, omnia regna mundi, subiugabit. Secundum, verbi. t. quod erit siccus ut virus, superbus ut leo, vanitus & vafer ut pardus. Tertio, ibidem, quod diabolus ei tradecet omnem suam potestiam, per quamque omnes & extremitates suas virtus exeret. Quartu, verbi. 4. quod finger se resurgere a mortuis, hinc Quinto, veri. 4. quod adorabatur ab hominibus. Sexto, verbi. 5. quod erit blasphemus in Deum, Ecclesiam & Sanctos; quodque ut monarcha regnabit tres annos cum dimidio. Septimo, verbi. 7. quod habebit fumum præcursum per pseudoprophetam, qui suadebit & cogere omnes adorare Antichristum. Undecimo, verbi. 5. quod faciet facta miracula, scilicet ut igois de calo descendat, & imago Antichristi loquatur. Dodecimo, verbi. 4. inibidem

iubebit paullum pangi Antichristi imaginem quasi resurgentem à morte. Decimo tertio, ver. 1. iubebit occidi omnes qui nolent adorare imaginem Antichristi. Decimo quartu, ver. 16. coget omnes gestare characterem aut nomen

A Antichristi in dextera manu, aut in fronte, statuerunt, ut nemo sine eo quid emere aut vendere possit. Decimo quinto, ver. 18. quid nomen Antichristi sive litteris experient numerum 666.

CAPUT DECIMVM QVARTVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

S. Johannes cap. 12. & 13. recensuit diram & acrem persecutionem Antichristi, tam ne fideles percellantur, recenset 144. milia, qui tunc Antichristi generes refulerint, non tam lingua, quam vita. Nam in summa meritorum licentia quam dabit Antichristus, seruabunt virginis aetem: quo circa terram gloriam & palmas subiungit, quod nimis sunt empti de terra quasi primitia Deo & Agno, quod sequuntur Agnum quoconque iterit, quod habeant nomen Dei & Agni in frenis, quod sunt citharisti Dei, & eant canticum nouum. Secundus, vers. 6, transit ad tres angelorum voces, quorum primus edicit, ut homines timeant Deum, & quod infest eius indicium. Secundus vers. 8, edicit Babylonie casum & ruinam. Tertius vers. 9. Antichristi affectus minatur gehennam. Tertius, vers. 13. audis est a celo vocem: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Quartus, angelus unus edicit Christo, ut falsi demet et eos. Alius angelus edicit alteri, ut vindemiet botros, id est, reprobos, eosque mittat in lacum ira Dei: in eum ergo missi, ibidem quasi una calcantur, ita ut sanguis eorum exundet usque ad frangos equorum per 1600. stadii. Omnia haec tunc spectant, ut homines eaneant à peccatis, nec ecedant minus aut premissi. Antichristi.

Vers. 1. Et vidi, & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis.

2. Et audiui vocem de celo, tamquam vocem aquatum multarum, & tamquam vocem tonitri magni: & vocem, quam audiui, sicut citharedorum citharizantium in citharis suis.

3. Et cantabant quasi canticum nouum, ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra.

4. Hi sunt, qui cum milibus non sunt coquinariati: virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quoconque iterit. Hi sunt ex hominibus primis Deo, & Agno:

5. Et in ore eorum non est inuentum mendacium: sine macula enim sunt ante thonum Dei.

B Sion. Hunc enim Agnum iam emissum, & in Sion

cum multis affectis sui similibus confundenter, depingit hic Iohannes. Tertius, & maximus, quia agit hic de virginibus qui sequuntur Agnum. Hi enim sunt agnisi est, casti. Christus ergo Agnus (ut hic vobis significaret) amat agnellos, agnas & agnos, sicut innocentes, virgines & Martyres.

Vnde S. Augustinus serm. 1. de Innocentibus, Agnus, debet immobili, quia Agnus futurus est crucifixi, qui tollit peccata mundi. Amat Christus agnetes & callos. Sicut ferunt trahit imagines: sic Christum sua trahit Agnes. Vnde ait Apostolus: Defundit vos in uno tempore virginem castam exhibere Christi. 1. Corinthis, 1. ver. 12. Hinc rufum vult Christus suos esse oves, ut finiant se ab eo regi quasi oves à pastore, planè in eum regnante. Ipse enim deducit ovem suam Ioseph: ipse est pastor oviuum, de quibus ait Iohannes Ewang. cap. 10. Oves meae vocem meam audiunt. Mirum est, quod agni mox nati matris balatum inter mille oves & matres agnoscant, statimque ad matris vibra accurrant: is & mater inter mille agnos, suam agnoscit. Ita fideles Christi vocem internam & exterram audient & agnoscant. Vnde & Christus ait: Ego cognosco oves meas, & cognoscunt me. Hinc oves & agnos hos in iudicio collabunt à dextera, atque secundum in calum duderunt, horro vero à sinistra deturbabunt in tartara. Talis fuit David & S. Paulus dicentes: Propter te mortificamus nos a die, illamur sumus scimus oves occisionis. Sed in his omnibus superavimus propter eum qui dilexit nos. Tales fuerunt Apostoli, fortis ut leones, sed mitis & pacientes ut agni, ut pose Agni Dei filii & discipuli, qui ab eo audierunt: ite, ecce ego nubes vos sic agnos vates Lupi, Luce 10. v. 13.

C Christus: Cheflitus Agnos amas agnos, id est, callos,

T vidi, & ecce Agnus staberet. Iohannes paullum hic Christum vocat Agnum, minique ea voce delectatur, ob causas quas recensit cap. 5. ver. 6. & quis alludit ad Iohannem 16. ver. 1.

Emute Agnum, Domine, dominatorem terrae, de Peira deferit ad mentem filie

Statet supra montem Sion.] Quia in Sion adificatum erat à Salomonē templum, hinc Sion

Sion, id est allegorice significabat Ecclesiam nouam sub Christo multitudine, quia hinc ceperit in Sion. Nam ut perdidit Iahua cap. 2. vers. 3. De Sion exibit lex, & se bene Domini de Ierusalem. Sion enim hebreus significat speculum significar totius familiam celitatem, que Deum ingerit respicit, intendit & contemplatur, ad eumque magnis virtutum possibus quondam ascendit & contendit. Sion ergo scilicet S. Iohannem lib. 1. contra loutum, hoc virtutum culmen, quod erit in sanctis hinc virginibus in fine mortali, simile illi quod Apostoli adegit fuit in Sion in die Pentecostes. Cetero ergo Iohannes hic Agni exercitum virginem in virtutum culmine, & in simili spiritu perfectio- ne, qualis data fuit Apostolis & Sionis in monte Sion. Ibi enim Apostoli aliisque primi Christiani induit sunt virtute ex alto: ibi diuinum Spiritum inimicis peccordii accepunt, et castitatis, paupertatis, opum mundique contemptus, charitatis, & ecclesiis vita speculum & exemplar fierius emendibus facultas darent: ibi insuper insibi sumi celesti rebore ab Christi nosam ratione praedicandum, & ad vitam, ita opus esset, pro eo prompte & alacriter profundendum. Eodem spiritu & virtute induitur in Sionis virginis & Martyres, cum Antichristo dimicatur.

Anag. Sion
est celum.

Anagogice vera, mons Sion significabat Ecclesiam in celis triumphantem, eamque hinc typologicè ad literam significat Psalmum enim hic Iohannes Sion, templum, altare, thymiu, & accipit in sensu analogico, ut feliciter hic ad literam significans ecclesiam patriam, celum gloriam, gloriarum actionem, latitum, & felicitatem. Nam, ut sit Psalmus psalm. 83. vers. 3. Videlicet Deus derum in Sion. Ita S. Gregor. lib. 1. comment. in lib. Regum, cap. 5. sit, Sion esse altissimum culmen supremæ felicitatis. Videlicet Iohannes hic Agni altissimas, & militias contra Antichristum, putat virginines & Martyres, parta iam victoria triumphantis in Sion, id est, in celo, unde mox de cœtu voce subdit: Et audiu vocem de celo.

Querens, cur ait Iohannes, Fidi supra montem, non atra, in monte? Respondeo Primum, ut significet quod virginis omnem mundane fabri- ca, regem ac virtutis communis altitudinem longe superet. E celo, ait Ambros. lib. 1. de Virginib. accessus quod existaret in terra. Hoc (virginibus) subest atra, angelos fidere agere transpredicant. Verbum Dei in spississima Patrum uenient, &c. Eius etiam, quae molles corporis causa sufficere corporis custodi- bus uenient, id est contra rapas ad celum. Incep-

s. Trinitas
est prima
virgo.

Viegnes
est epopea
Sion)

Prima trias virgo est: signum Patre natus
anserba
Idem est: nec enim Pater orium traxi ab
ipsa.

Hinc addit Nazianzen, virginitatem tantum
præstare coniugio, quantum animus carni, ex-
sum terreni, Deus homini præstat & antecollit.
Audi & S. Gregorium lib. 5. in lib. Reg. cap. 3.

A Bene in sublimi esse virginem dicitur, quia quod naturam humanam supercedunt, in altissimo virtutum culmine summa est. Unde & virgo illa dilectissima Iesu, locum virginum infernorum au. Vido supra montem Sion Agnum flantem & cum eo centrum quadrangula quatuor motu, hi sunt qui cum mulieribus non sunt compunctiones: virgines enim sunt. In mente quidem esse eam Agno dicuntur: quia per mecum in-
carcerantur, quia à terrena & carnalibus delictis atque se dividunt, ut sempiterna Redemptoris gloria solidinantes. Hinc rufum sit Nazianzen. Eius alij caelumnam donandum, quia confitentes suum quatinus mundum ab hoc inferto diuini & elevatum, in eoque super alios omnes colligunt virgines. Quocirca S. Cyprianus lib. de Habitac. virginum, & ex eo S. August. lib. 4. de Doctrina Christi, cap. 21. de virginibus loquens: Hos, ait, est de Ecclesiasticis genitris, decur a quo ornamento grata gloriosa, laeta modis laude & honoris operis integrum arque inservit, Deinde responsum ad faciliorum montem Denuni, illustrissimam gregi Christi. Gaudet per operis, atque in ipsa largior flore sancte marie Ecclesia gloriosa facili-
atur, quoniam plus gloriosa virginum numero suo addi sene plus gaudium maris angeli. Et S. Hier. epist. 17. 23 Macellum: Care, inquit, flos gaudium & precepsissimus lapsus inter Ecclesiasticis ornamenti, manuaceras & virginum chorus est. Denique Sapientia Eccl. 26. vers. 20. Omnes, ait, ponderaver-
nt digna confitentis amica.

Secundum, ut supra montem significat virginitatem esse tunc ardorem, cumque qui virgo esse vult, quasi super montem altissimum conicit & con-
fessione dicitur, ac calcens & angelorum vitam amulari. Nam, ut sit S. August. item, 250. de Tempore 1. Inter omnia Christianorum certamna sola duraria sunt prælia calitatis, ubi quicunque est pagina, & rara uulsa: graven calitatis forma est missam, qui quicunque uincit, & tenet time-
tur. Quocirca eam præcipue nolus Christus, sed confidere, & ad eam quasi rem sublimem allucere, dicens: Qui posset capere caput. Matth. 19. v. 2. Hinc & Patres omnes aquant virgines, imò anteponunt angelos. Nazianzen, virginitatem vocat Angelica glori eternitatis. S. Ambros. lib. de Virgin. Calitatis, sit, angelos fecerunt; qui tam feruunt, & retinunt est: qui perdidit Diabolus. S. August. lib. de Virginitate cap. 23. Virginem, ait, integratam, & per pures castitatem ab omni concubitu immunit, angelica portio est, & in carne corruptibili incorruptioni propria mediana. S. Cyprian. lib. de Discipl. virgin. Conuale, ait, perfectorum & vir-
gines, angelos Deitatis aequales. S. Bernhard. epist. 5. 1. ad Henricum Senon. Archiep. Calitatis, inquit, angelorum de lumine facta. Differtur quidam inter se bono pudicit & angelos, sed felicitate, non ut tunc. Ei si filius calitatis felicitate, bona tamen fortis esse cognoscitur. Sola est calitatis, quis in loco mortalitate & loco & tempore, statim quicunque immortaliter glorie reprobatur. Quin & Christus Mantl. 22. v. 30. In resurrectione, ait, neque nudus, neque mali-
batur, sed erat sicut angelus Dei in celo.

Hinc rufum norat Viegnes, ut super montem significante, virgines, & virginitatem suam uocari & conseruare velint, debet alterum sexum fu-
gerent in cellas, claustra & montes lecedere. Nam, ut a Tertull. lib. de Veland. virgin. Omnis publicane virginis bene, super passus est: quoniam uela bona mente coetus precie est publicatione sui peri-
culari.

Virginem
iam uita,
quam ex-
celle.

Viegne
est abs-
ta luxem.

elutari dum perentius oculis occurrit & mordit, dum dixit de mortuorum vestimentis in illis ager, dum nimis amatur, dum inter amplexos & oscula adiutoria excedens sic frons duratur, sic pudor servatur, sic solutus pura virginitas nubilus magis sonet quam somnolentiam, etiam feminarum oculis pax non vidi. Idem lib. de Culno feminarum: Cum annos, inquit, templum Dei sumus, illato in nos & conformato Spiritu sancto, eius templi adiutor & auxilius est pudicitia quod nihil consumulam, neque profanam inferri sum, ut Deus ille qui inhabitat, inquit, inveniat sedem officiorum dereliquerat. Virgines ergo fugientes eum Los incendiunt Sodome, tibi sequitur ac illi dicimus potest illud angelus Genes. 19. ver. 17. Salua animam tuam, noli resuscitere post terram, nec fles in omni circa regnum: sed in monte saluum te fac, ne & in simili prece. Ita Nazianzen. Exhort. ad virgines i Reile, inquit, uocabis virgo, ut mantibus salutem, ad Sodomonem ne resurrexi, ne in fatis plumbum obdormis. Vnde S. Hieton. epist. ad Eustochium, de custodia virginis. S. Basil, Ambros, Epiphren, Nazianzen, & quoque de virginibus scripterunt.

Mirabile cultus, sequitur se fugae dedit exemplum S. Pelagia, virgo Antiochenus & Martrix quindecim annorum, cuius testam colit Ecclesia 9. Iulij i qua mirè celebra S. Ambrof. lib. 3. de Virgin. sub initium, & S. Cheyfost. duas homiliae de eius laudibus scripsit, quae extant apud Lipomand. tom. 7. celebatur & eam S. August. lib. 1. de Ciuitate. 16. Que cùm sola esset domini, & i perfecutoribus, id est, ut ait S. Ambros, à predicatoribus fides vel pudor ex eventu considerat se videat, absente matre & sororibus, vacuus praefidus, sed Deo tenetur. Quod agamus i inquit, nisi praeponimus, captiuas virginatas, Martiunum, si licet, vel si nolam licere, mortuorum. Iam sacrificias arai precipitata subseruit, & accusans focis errare resiliuntur. Ergo precipitanit se ex alto, itaque in exhumus euclaudit. Hoc enim innot ipsa dicens, Precipitata, & discepit allierit S. Chrysothomus. Quare mirum Baron. in Martyrol. dicens, S. Ambrolium allierit eam cum matre in flumen se coniecit. Hoc enim de eius sorteibus, non autem de ipsam allierit S. Ambros. Subdit enim i Aff. ubi detulit auctores perfectiores etiam sibi videtur predicat pudicitia, matrem & fratres expersus querere. Versus illi gloriosi solent iam campum castratus tenetibus, cum subiuncione perfectoribus immunitibus, inde rursum fluvio excolta a fuga, & inclusa ad eum venient. Quod venient inquit. Ecce aqua, quis non baptizari prohibebit. Et hoc baptisma ejus qui procedit dominum, regna quorundam. Exceptio non aqua que edem aperit, ut ferro segit, mortero abscindit. Ad artus reddi. To rerum conditor precavans Dom, ne exanimata spuma corpora vel unda disperseret, ne maris separaret finiter, quatinus utrum non separaret affectu; sed sit una constans, una maris, una eisam sepulchra. Hoc effata, & suspensa peradūlum, membra sunt que pudorem tegunt, nec gressum impedirent, confusus manibus tangunt eboris ducerent in medium prograduerunt alitos, ubi unda torrentur, ubi profundus abruptione, ubi vellige dargentes. Nulla pedem retratu, nulli a suspendi recessum, noli a tentauit ubi figurae gressum: annis cum terra accurrerent, offensa unda, tanta profunda. Videtur puer matrem nido strigentem manu, pudore de pugnare, summa de cagno fibi filia vel flosculis asperget. Huius tubi, usque, huius Corvile inmolito, prefectoris virginatus, dices castitatem, cumque patibus. Sed quis nre invenire tantum

videtur, sive consilientiam, cùm etiam defuncta immobiles flammens corporum vindicarentur i non cadere a unda induerit, non rapido curvo flumbris volutarunt. Quia eisam sancta mater leuis sensu erat, putata ramen adhuc fernabat ampliorum, & religiosum quem strinxerat nodum, nec morte levabat, ut que religiosum debatum felicitate, putata lacerare. Nam quas ad martyrum umbras atq[ue] ad tumultum vendicabat.

Ceteris quadruplica a quatuor milibus.] Primum ali-

qui, ut S. Hieron. lib. 1, contra Iouin & Alcazar,

hos esse eisdem cum illis totidem signatis cap. 7.

Sed longè verius est esse diuersos, nam hi virgi-

nes sunt: illi fideles & sancti cuiusque status,

etiam coniugalis: illi omnes sunt Iudei, bi tam Iudei quām gentiles. Deficibilium ergo licet numerat, sequitur ac locis, virginum, qui ex tempore Antichristi vice qui poterint illorum virtutum libidinis, ad quod tuu ex eo, tum magis Antichristus incita-
bit, eo tempore fortissime supererat. Hoc enim ipsa veta implique tecum elare significat: nihil enim cogit nos ad allegorias, vel tropos configere, ita Atreas, Rhabra, Viegas & alij, qui haec planè vt for-
nante, non de aliis quām virginibus in fine mundi futurius accipiunt.

Porcō Viegas censet, hic numerum definitum ponit pro indeclinato: Plures enim, inopis, in fine mundi erunt virgines quām 144. milia, ut patet

144. milia
virginis pre-
cepit enim in
fine mundi.

Ex eo, quād foli patulii & infantes, qui utique virginis sunt, plures erunt. Nam in sola Ninius tempore Iona, fuerunt plurimi 120. milia patulorum & inopescium, Iona 4. ver. 1. Itaque ipse numerum centenarium parat significare vi-

niuersitatem infinitam & partorum virginum, qui tunc erunt numerorum vero quadragesimatum si-

gnificaret viuunt utrūque virginum Deo dicatum, que nunc erunt: denique numerum quaternarius significare viuentium viros & feminas, qui in seculo virginatum tunc colent. Multis magis que ad literam Rabea putat, præcise in fine mun-
di fore 144. milia virginum. Qua enim alia de causa hunc numerum præcise ponere & definiri lohannes? Cu super quadragenerium adderet

quaternarium, non leniarium vel octonarium, nisi quia significaret præcise tertidem fore. Nec enim hic illa causa alignari potest quæ data est illi cap. 7. lib. cuim recentem tuncum iij, qui ex singulis duodecim Iudeorum tribubus erant electi, & ex singulis numeris duodecim in milia (ed quod duodecimarius sit symbolum viuuentium), significare que omnes fideles, qui duodecim tam Patriarcharum, quam Apololorum sunt discipuli & filii, quæ in unum coniuncta faciunt 144. milia. Hic vero pro-
misit omnes virginis, tam Gentium quam la-
deorum, numerat S. Iohannes.

Ad argumentum Viegas resp. hic non numerat infantes & parulos. In his enim virginis non est

virtus, sed conditio ætatis. Hic autem recentem virginem, qui pro virginitate contra Antichristum labunt & decertabunt viquette ad mortem, deinceps

omnes lauream virginitatis, multil etiam martyris, à Deo accipient. Constat etiam parulos, vt vir-

tutis, ita & lauteæ virginitatis, non esse capaces.

Notar S. Cyprian. lib. de Habitu virginis, hic tan-

tum numerat virgines masculos, non feminas, quia lohannes non ait, Hoc sunt, sed hi sunt, qui

cum virilibus non sunt coniunguntur, per maiores

tamen significari quoque feminas, quia femina viri

potio est, & à vita sumpta.

Vetus

Vérum dico, tam feminas, quam masculos hic enumerari. In feminis enim, viptore fragilioribus, fortior & generosior est virginitas. In genere ergo masculino, viptore nobilior, & intelligitur feminum, quam subaltemnum. Nec enim aliter dicere, & virumque simili complecti potuit Iohannes. Si enim dominus sciamme, *Ha sunt*, exclusi musculos. Non enim mares sub feminis, ut female sub masculis, comprehendi & intelligi solet. Postea Ecclesia legit hanc loco Epistole in falso S. Innocentium unde aliqui opinantur sunt, Innocentes ab Herode occisos fuisse 14. millia. Sed temere: Ecclesia enim tantum haec accommodat illis, quia innocentes sunt, cum ad literam sciat haec non ad illos, sed ad virginis futuros prestat.

Habentes nomen eum (Agni.) & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. Hoc scripimus, sine charactere Agni opponetur characteri Antichristi, de quo capite precedentem in fine. Scimus ergo est, quasi dicas, *Hi virgines, Agni affecte, liberè propriebantur & vocabat se Ieronimi, in modo sponsas Christi & Dei Patris, hoc est, se non tantum fidem & religionem, sed & virginitatem perpetuam in eternum obulisse & confessasse Deo & Christo in falso Martyrum, qui sanguinem & vitam Deo conferuerat. Habet enim & castitas suum martyrium, idque difficile & longum.*

Virgines sunt presertim in aula Christi. Rursum, hi ab omnibus cognoscuntur & vocabantur familiares & intimi Christo & Patri, in cuius aula & familia esse quasi primi & principes, in modo regiae, viptore sponsa, de quibus ait Paulus 2. Corinti. i. verl. 2. *De his uero vero virginis causa exhibet Christus.* Et cataloga. Nec enim neculum est dicere, quoddeter ipsa hoc nomen frontibus virginum inscriberet. Symbolice tamen hoc eis inscripti videt Iohannes, ad significandam hanc liberam eorum professio nem quam dixi. Si quis tamen tripla inscribendum velit ad eorum decus & gloriam, non repugnabo; præterim quia character Antichristi, cui hic opponitur, realis est it & visibilis, ut dixi cap. precedenti in fine. Vide dicta de signo crucis, quo omnes fideles tempore Antichristi signabuntur, cap. 7. verl. 3.

Nova hic rursum, castitatem esse virtutem principem, regalem & diuinam, ut & virginem nomine Dei signifiantur, utique omen & titulum in fronte presentent. Quocirca David rex a rego castitatis gradu delapsus in adulterio, orat psal. 50. verl. 14. dicens: *Spiritus principis informans me, ubi pro principali habeat.* Et 279 addebat. id est, principi, qui principis est decēt regem & principem; quasi dicas, Spiritum castitatis quasi principem, quem adulterio perdidisti, mihi te sicut, quippe confirma, ut rursum regem & principem reseram & represeante. Secundò Hugo: Habet, inquit, virginem nomen Dei scriptum in frontibus: quia eodem nomine appellantur quo Deus, vocantur enim dei. Sic enim iudicibus ait Deus: *Ego dixi, Da filios, & filii Exaudi omnes, multò magis id ipsum dices virginibus.*

VERBA. *Et audias vocem de celo, tamquam vocem aquarum multarum.* *I* Vna eadēque vox & iubilus 14. millium, pura virginum, comparatus bic tribus diversi vocibus sue sonis. Primo, sono aquarum multarum: quia sonora erat, & ex multis variisque vocibus & sonis confusa, ut aqua multa in lata decidentes aut collidit, sonores sunt,

A magnitudine & varium edent strepitum. Secundo, sono tonitru magni, qui non tanquam sonorus, sed & terribilis est & horrendus, viptore cœlestis, idque Primo, quia virginum vox celestis est, atque simplic & incelsa in fine mundi terribilis erit, & horrida vt tonitru. Sic disputante S. Paulus de castitate, iustitia & iudicio, remefactus est Felix Praesens incepit, Acto. 24. verl. 15. Secundò, quia vt tonitru ex nubis collisione, & ex nube erumpentes fulminis violentia nascitur, ita virginitas continua membrorum omnium edomatone, ac quadam naturae violencia acquiritur, & quia tonitru generatur. Hinc & castitas est famulissima & celebrissima, eiisque vox & fama quasi tonitru ab omnibus auditur & celebratur.

Tertiò, haec vox virginum similis est sono ei- It est ei-
thare. Primo, quia suauissima est, & suauissimo canu Deum, angelos & Santos demulceret. Hi enim virgines ore canendo, aquile ac manus puliendo cithara, concinunt nouum & ioadi- catum in ore canticum. Ita Scipio apud Ciceronem lib. de Repub. citatorem est esse concentum. Secur, inquit, in fidibus & tubis, ac cornu ipso & vocibus concionem quendam tenendum est ex dulcissimo sonu iste ex summo, medys & insimili intermixti ordinibus et sonis, moderata ratione concordem consonem dissonis concursum: & qui harmonia a mortuis dicitur in caelo, eam esse in canticis concordiam, ar-

C- Cithara, angu opimum in omni repub. emulans uocem suam, & tanquam nullo parte sine iustitia esse posse, ut referit S. August. lib. 2. de Civitate. cap. 1. Secundò, sono cithara significat virtutem omnium in virginibus consonantiam, ita S. Hieron. in 16. Ilaiz verl. 1. Virginibus enim patitur ab- fluenzia, pernitentia, humilitate, aliter pruden- tia, fortitudine, obedientia, & perficitur solitudine, silentio, charitate, oratione, aliisque virtutibus: omnes enim virtutes circa virginitatem quasi ex- cubant, ut canuntur, & circa eam quasi chor- agunt. Tertiò, Rupert, Cithara, ali, signifi- cant pedira fidem in quibus per fidem musicam celi- ferae substantiae. Fides ergo comparatur cithara, & quia sola fides ad salutem non sufficit, hinc ex- tendit debet in ea echo de mandatorum Dei, ex- que tractati & pallati manus, id est, operando & exequendo perfici & impieti, ut integra fide harmonia. Quartò, chordarium in cithara diffen- sio & sonus significat distinctionem & mortifi- cationem earum, que mater & nutrit est virginitatis, idque suauissime sonat in attributis Dcl. Ita Ambrosius. Quid, inquit, cithara Dei de hisce triumphantibus habere dicuntur, sic vocat, quod dicit: *Ipsi erant citharae Dei, laudibus seducit corda habentes ducata, & verusq[ue] testis amissus emissa reverentem caror. Vel caris citharae habent, voluptrates scilicet carnis ligos passionis afficiunt.* Pausa enim Clarioli, lignum est cithara, chorda vero supra- tensa sanctarum fonte corpora terrena concepientis emissa. Ita quibus Paulus dicit: *Qui sunt Clari- fici, carnem suam erucifixerunt cum vno & circu- plicentur. Quorum enim voces Psalmista ait psalm. 11. verl. 8. Confitebitur tu carnes meas: a judicio enim tuus sumus.* Ita & S. Gregor. l. Moral. 3. 1. vbi explicans illud lob. cap. 30. *Vox est in latum ci- thara mea & organum meum in vocem flexum sic sit: Quia organum per filialum, & cithara per chordas sensu, potest per citharam recta operari, per organum vero famula predicatione designari. Per filiale quippe organum, vero predicationem: per chordas vero*

Virginem' vor est qua- si tonitru.

cum Respon- prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Cithara est et nos- taurica.

In Apocalypsin. Cap. XIV.

227

*et erit cibara intermissione rite punctione non inveniuntur accipimus. Quae dant ad viam aliam per afflictum eam tendunt, quasi extenuata cibara in cibara per innervatione adiutum sonat. Secundum enim chorda, ut cognovimus in cibara eam non reddat: quia & sancti viri castigant (& leuius lassant) corpus suum, & fervorem subducunt, atque ab infimis ad superiora tendunt. Hec ergo est cibara crucis Christi, quam prefiguravit cibara Davidis, quare ipsa puluis fugabit spiritum malum qui exagitabat Saulum, 1. Reg. 16. verf. 23. Nam, ut ibidem dicit Eucherius, & ex eo Beda & Angelomus: *Ile puer in cibara fuisse, mox fortius eamens malitiam spiritus qui operabatur in Saulo, compescit: non quid rebatur illius tanta virtus erat, sed figura crucis Christi, quia de ligno & excrescere non possumus, nisi geremus, ipsaque passio castigabatur, et que iam in domum Iovium approximabantur hec tribunus moraliter exceptum, ut salmo diuinus formone humile ad aliud bonum promovet, & factum carnis mortificatione distendendo & pulando prementis, fuisse castissimum micos Deo castemus. Sicut enim in honoribus humilitas, in opibus pauperum, ita & in delictis periclitatur castitas. Id praeterea senilis & doctus S. Carolus Borromaeus, qui ad letuandam castitatem voluntatis omnibus bellum indicens, amitterat admodum egrit vitam; atque ad Cardinalem quemdam scripsit, sine pannaria, & afferente vita impavida esse formare castitatem, ut ipso tam topere caro, demon & mundus impugnare. Quocumque castitas dicatur ad castigationem, ait S. Thomas a. a. questi. i. 1. art. 1. *Nimen, inquit, castitatu sumus ex hoc quid per rationem concepcionis resigimus, quia ad modum puri est refraneramus, et patet per Philosop. in 2. Ethic. cap. ultima. Sicut enim pueri, quia ratione, quia carent, regi nequeunt, regendi & fieri sunt via via; ita & concupiscentia, quae est instar pueri, calligatio domanda est. Hoc est quod ait S. Hieron. ad Fidarium: *Ardentes Diabolus fagiti immorior & rugosum rigore extinguendi. Si obicias, inde te fore dilecum, vel inserviam, respondet S. Hieron. in vita S. Pauli: *Satius est gloriam dolere quam merorem. Et S. Antonius apud Athanas. Mori, aut, credite fratres, perimeamus faciem nos tristitiae, orationes ieiunia, palmarum parsperimenta. Quin & Christus Mater 9.v.1.8. Hoc genit. sit, in modo par est esse, nisi in oratione & sciencia. In Chronicis S. Francisci part. 1. lib. 7. cap. 32. narratur, quod quidam quae fecerit a viro sancto: cur Iohannes Baptista sanctificatus in voto iuit in desertum, ibique tam austeram vitam et gemitus. Respondit Sanctus: Dixi & tu, ut caro tecens, esto fit bona, sicut & Cunctum ille diceret. Ut conservetur, & non corruptatur: subiunxit Sanctus: Ita pariter Baptista sa- le panem suum sicut corpus, ut illud familium, personamque a peccato conservaret, inata id quod de eo canit Ecclesia: *Ne less saltem mandare ut non famine posset. Axioma est S. Francisci, quod se experientia didicisse affrebat: *Dominus habent & su- gunt auctoritatem vita & rigorem patimenti: ap- propinquante vero si quis eorum delecte habeat, et que valde tenent & impinguant. ita Chro. Ordinatis S. Francisci part. 1. lib. 1. cap. 21.*******

Hinc mysticè Alzator (quod tamen ipse putat esse literale) Vox, inquit, Apostolorum fuit quæ vox è celo, tamquam aquarum multarum, & toni trui magni, quia instar cœlestis tonitruj percellente-

A bas mentes audiendum, & quæ prosternebat & ad Christum conseruabat: vox vero fiducium primitiorum, qui perfecti erant & quali Religiosi, id est stabant supra montem Sion, erat quasi vox cithartorum. Pr. mō, quia illorum omnium dulcissima erat concordia & consonantia. Secundum, quia non tantum ore, sed & manibus, id est, operibus suis & sanctis, iudebant Deum. Tertiū, quia in ærumnis, persecutionibus, martyris & ecclæsiä differenti quæ chorda in cibara, gratias agebant Deo: quæ ingens erat Dei & Apostolorum laus & gloria, atque Gentilium confusio & admiratio: hocque est caniculum novum & seculi prioribus inauditum quod cantabant, nimis exultans Apostolorum, Martyrum & fidei- lium gloriatio in ipsiusmet perfecitionum & cruci- ciatum procelsis.

Hilce ergo citharedis optime conseruit illud Psalmi psalm. 32. ver. 3. *Confitemini Domum in ci- thara, & psalm. 4. ver. 4. Confitebor tibi in cibara Deus, Deus meus. Talis citharedus fuit S. Bonifacius Martyr, cuius festum celebra Ecclesia 14. Maij, qui cum anglis ferreis excruciatu- tur, & acuti calami ei inter manus vngues & carnes inficiuntur, atque plumbum liquefactum in os infunderetur, hæc tantum eius quasi citharizante vox audiebatur: *Gratias tibi ago Domine Iesu Christo, Fili Dei.**

Cantabant quasi cantuum novum.] ut quasi non eft nota finalitatis, sed venitatis & affectuationis. hanc enim sapientia Hebreos significat.

*Sic Iohannes 1.v.1.4. dicitur: *Fidei enim cum quasi tangere, ubi clarum est si quasi non esse affiliationum, sed alternum, sensus enim est q.d. Videntis eius gloriam taliter & tantum, qualis & quanta decebat & congruebat vnguentum Dei filio. Secundum, & melius, S. Iohannes pallium hic vñtpat: & quasi quæ non audiebat ipsas reali- voces virginum in se, sed illæ tamquam per visionem propheticas & imaginarias, vel intellectualem illius phantasie aut menti obniciabantur & repre- sentabantur, ut videretur sibi eas audire. Phanta- sis enim, & magis intellectus, eminenter continet omnes sensus & sentiones. Quocirca in intellectu idem est videre & audire, ut ostendit can. 1. in Iñiam.**

*Potò canticum hoc nouum, est laus Dei, exulta- tio, & iubilus virginum ob tam rarum & insigni- donum castitatis, libi praeterea plurimus (quibus hoc negaram est) concilium, ita S. Gregorius 3. part. Pastor. admon. 19. Ribeata & alij. Singulariter, ait S. Geogorius: *cantuum Agno cantare, et cum es in perpetuum pre emmisum fiducibus, nunc de necessitate carni gaudere. Quid tamen eleidi catari cantum ante & post, luci diuersa negant: quia per chari- tam quidem in illos eternis celsitudine lati sunt, quoniam ad eorum præmia non sufficiunt. Potò quodnam sit hoc canticum in particulari, vel in individuo, felix nos docebit experientia, cùm in celo illud canemus, vel audiemus. Verè Sapiens: *Invenient tuba est argentea. Potò si ut virginitas est virtus noua & propria nostri testamenti, in veteri ferè incognitum & præmissum eius ac canticum erit nouum. Simili modo S. Iohannes charitatis manda- rum vocat nouum epist. 1. cap. 2. verf. 7. vide ibi dicta.***

Et nemo poterat dicere.] Videretur corrigendam dixerit: hoc enim significat Grecum audier. quasi inveniat alios Sanctos auditos esse hucus can- tici,

tici, quæ ac laurez virginitatis; sed ad illud aspice, non posse virginitas enim femel annula reparari nequit. Romanam tamen Biblia, S. Gregorius & alii legunt dicens, atque eodem tedit fenus ad discutere enim canticum ut dicatur & canatur.

Memorable est quod de S. Emerico legimus in eius vita apud Sutum die 4. Novemb. Contadum quemdam ob enormia peccata iussu Pontificis, loricam ferream ad modum corporis ferreis carnis africana gestasse, donec dissimilis carnis dissoluerentur, & scriptura peccatum in charta deficeretur, & hunc viseas multa Sanctorum templi specie indulgentie, sed frustulis tandem adiisse sepulchrum S. Stephani regis Hungariae, qui eidem apparuit, Surgit inquit, amicorum Emeritis fili mihi manumittam, quid iuxta eft, adiuste, quid carnis fernanda integrante precipiam apud Deum gratiam promoveremus, faciemus ueniam nobis imperatam. Ex eorum enim numeris est, qui nos inseparabimur vestimenta sua, sequanturque Agnum quoque iheri, & ante uerbum Domini canimus canamus nunc. Euigila homo, ille ad B. Emerici scutellum se confert, fundit ibi pices, atque opinione celerius dissiliunt fermenti nexus, charta peccatorum nullum ostendit littera scripta velutigum.

[Qui emps sunt de terra.] Syrus, illi à leuem emps sunt ex hominibus primi, & Agno & Arabi-
cus, hi sunt qui emps sunt ex hominibus primi,
Deo & Agno. q. d. Hi sunt qui pectio sanguinis
Christi acceptant hanc perfectam corporis &
anime puritatem, ut terra altiores celestem hic
agenter vitam, id est, felicitatem & gratiam fructus & oblationes,
quales in veteri testamento erant primizies frugum
& hominum. Videtur ergo Christus pro virginibus,
quasi gemmis prenobilissimis coemendis, pec-
cuali modo osatis, labefacte, & premium lan-
guinis sui Deo Patri obediens, definuisse &
placuisse.

[Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coniuncti : virgines enim sunt.] Hinc patet, ad literam hic agi de proprie diuersis virginibus, qui erunt tempore Antichristi. Quare mysticum est, non literale quod censet Alazar, nimur his virgines appellari omnes eos, qui retum creatarum inordinate affectiones se non contaminant, quique Christum crucem basillantem vique ad Calauria montem sequantur in constante retum temporalem vitam, que despiciant, & diuina gloria desiderant, quales erant primizies Ecclesie Christiani (vnde illi hic vocantur primizies) & modo sunt Religiosi, qui angelicam puritatem confessantur, & Dei praeceptorum observationem cum oblatione confiliorum copulant, quod est, sequi Agnum quoque iheri.

Mysticum quoque est quod Amb. in cap. 1. Epistola ad Corinthe. ver. 1. citans hunc locum ait: In mulieribus errorum significantur, quia error per mulierem cepit: siem & lezabili mulierem dicit Apocal. L. ver. 10. propter uxorem Achabique zelo Red Propheta ecclie, cum intelligatur idololatria, quia corrupsum mores & fidem vertit. Nam si per mulieres, mulieres intelligant, ut idem patet virginibus, quia corpora sua in amorem fernandorum, excludit hoc glorie finali unque omnes Apostoli excepto Iohanne & Paulo, uxores habuerunt. S. Ambrosium sequitur noster Hieron. Prado in Ezech. 16. v. 15. *[Hi sunt, inquit, qui cum mulieribus non*

sunt coniuncti] virginibus enim sunt sed eft, Martyres, qui enim exhibere idola suam cum vita defendere recusant per illerum iniquum in fidem uita eis confundentes.

[Et sequuntur Agnum quoque iheri.] Sequuntur feliciter gratibus non tam corporis, quatenus animi, intellectus & voluntatis, nimisrum quasi individuali, & ab eo summi dilecti, Agni coemites & pelleque, sequantur eum in omnibus gaudia celestia, que Agnum sequentibus, id est, mandatis conde, promittunt: hac enim sunt gaudia Agni & agnitorum, id est, virginum, non autem sequuntur in gaudia leonum, aut taurorum & vitulorum iugulariorum, putat Martyrum, paxconum & dolorum Euangelij.

B Franc. Riberia tamen hanc sequentiam intelligit, quod omnina omnino gaudia & praemia caelestia: Quia inquit, virgines illi in fine mundi etiam martyrodoctrina, aliisque virtutibus excellent; quocirca omnium gaudia & praemia accipient. Sed cito hoc de multi uerum futurum sit, tamen S. Iohannes hic propriè loquitur tantum de ipsa virginitate ultimorum virginum, cuique premio: a sola enim virginitate eis commendata.

Meliùs ergo Viegas & Alazar censent hic phrasim, *Sequentur Agnum quoque iheri*, non aliud significari quam quod Agnus virginibus mente delectetur, ita ut eos a suo latere numquam velit discedere, sed cum comitem & sequantur quaquequerunt, perinde ac regnum virginem & sponsam comitantur virgines pietatis & nobilitatis, iuxta illud psal. 44. *Ait enim regna dei destruunt in ueritate deuotiores, circumdat a varietate.* Et, *Filia Tys in monasterio, &c. Adducunt regi virginem post eam, proxime cum differente tuba. Affrenum in latere & extrahuntur, adducuntur in templo regie.* Sicut enim regina omnem suam voluptatem, colloquium & consolacionem habet in suo puerulum genaco, quod perpetuo eam fit pat infans chorii; ita eadem habet Christum in suo virginum caro. Rursum, sicut musici sequuntur principem, mitique concentu cum demulcent, eisque sunt in delicia; ita & virgines Christum. Sunt enim ipsi cithareodi Christi, qui citharantes in citharis suis, ut dicit ver. 2. mitili, & eum oblectant. Denique sicut sponsa sponsum, ita virginis comitantis Christum, uidentur enim sponsi Christi, ut apollo 2. Corinth. 11. ver. 1. Christus ergo amat virginem, aliisque oblectant, ut sponsus sponsa.

Pulchritudo 5. August. lib. de S. Virginitate cap. 27. *Qui patrem patit, hunc Agnum ore: in quo sicut per patrem & tuba credo sunt granum gaudia, non gaudi a seculi lumen vanum, insigne mendacis nec gaudia quam in ipso regno Dei certe non virginibus erubescit ed in eternum omnium gaudiorum forte diuina. In Gaudium virginum Corolis de Christo, ut Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. Nam sunt alii alia, sed multa talia. Ita in hunc, sequuntur Agnum, quia & Agni caro etiisque turgida. Hoc enim in se retinuit antium, quod matris non rebribus conceperit & natus. Et cap. 29. *Uidebit uox cetera multitudine fidelium, que Agnum ad hoc regna non potest: videbit nec uidetur: & celebrando tuba: quod in se non habet habebit in tuba. Nam & illud castum nonnam propriam vestrum dicere non posse, audire autem posse, & deinde vestra tam excellenti bene. Addit cap. 1. Non custodia bonum teneundam, nisi Deum ipse qui dedit, & Deum charitas est. Cujus ergo virginem charitatem, locum autem hanc custodia**

In Apocalypsin. Cap. XIV.

229

in illis kamilitatu. Ibi quippe habent qui duxi super humiles & quietum, & tremunt verba sua requestrare spiritum suum. Facilius sequitur Agnum, & si non quicquam per se, certè quicquam percurrit, conuicti humiles quam superbientes virgines. Tertull. libro 1. ad Votem, de virginibus loquens: *Deo, inquit, specie sunt pueri, cum de virginis, cum illo sermone inveniatur alium diebus & nullis trahant, etiamque suas vites dicas. Deo affiguntur ad eadem degenerant veluti matura maritaria, quicunque desiderant, consequuntur.* Sic aeternum sit bonum Domini occupaverint, ac iam in terra non nobent, de familia angelica depurantur. S. Bernardus ad locutorem de Modo bene vivendi ferm. 12. Si, inquit, Christum rata mente secundum fuisse, & eum recte dixerint, absque ultra dubitationem cum eo in eisdem patris gaudib. & cum sum family virginibus quicunque ueni sequerint. Si cum omni deuotione Christi adhuc eritis, & ad eam die ad nocte suspirare in hoc presenti saeculo, fint debet cum eo exultabat in celo palatio, que inter virginum choros canabat illi dulces hymnos, sicut scriptum est: *Qui pacificiter lumen septem choros virginum, glorias decorans gloria genitissima reddis premia. Quicunque pergit, virginem sequitur, atque laudibus poli te exultantes currit, huiusque dulces perficiunt. Unde subdit: Offero te dilecta fons, ut nudem preter Christum semper dilectionem, nulum preter Christum queram amorem, & nulam preter Christum diligam paternitudinem. S. Hieron. tom. I. epist. II. Fratrum ait, alleluia corona, & ob quondam martyria foliaceum agnum sequitur. Ex hoc loco virginetas in Emblymbus pingunt quas iuuenient pallida matre letitia, oculis deponit, cotoram est floribus capite gestans, candela sondone amicta, latitum vulu profecta, & barbam manu pullans, sequent. Agnum in medio prati.*

S. Johannes reficit hic ad 3. Clementem & Flauium Dominiu-

m. Ita Sanctus Clemens Pont. Dominicani Imper. eognatus, perpetuam virginitatem coluit, ut doceat Sanctus Ignatius epist. ad Philadelph. Idem eandem miti exultu, alioquin docuit, ut patet ex eius episodis encyclicity, & testatur Epiphanius, &c. Quapropter eius exemplo & horaciatu. S. Flavia Dominilla, nepis & ipsa Domitiana, quam Auriolano deponit, Sanctus Clemens virginem Deo consecratus, Euphrosyna, Theodora, & alle nobilissime virgines illustre pro fide & virginitate martyrium obierunt. Quoniam Clemens a Traiano Imper. in Chersones relegatus, cum plurimos Christianos eò patiuit ad metallum damnatos, & inopia aqua laborantes inueniuit; pro iis precibus fandens, vidit Agnum flammam, qui dexterum pedem levavit, velut Sancto Clementi locum fourmis indicante. Ergo Clemens ad locum in quo Agnus stebat accedens, parvoboque iteu jocum qui era sub pede Agni pullans, mox forem pulcherrimum elicuit, quia magno impetu effusus fecit flumum: ex quo omnes Christiani tunc, & deinceps sicut leuarunt. Quo miraculo Gentiles indigenz ad fidem Christi conuersti sunt. Ita habet eius vita, & Batton. anno Christi 100. unde & in Officio Eccles. Sancti Clementis antiphona has legimus: *Orante Sancto Clemente apparuit ei Agnus Dei. Et, Vidi supra montem Agnum flammam, de sub cuius pede fons uirum emanans: flamma imperio latrificans cunctum Dei. In S. ergo Clemente adhuc viuentem impletum est illud Apocal. 7. vers. 17. Agnus qui in media thure sui regis sedis, & deducens eis ad rive fontes aquarum.*

A Fuit enim ipse agnus Agni D. affecta, id est, virginis, & ob virginitatem Martyr, paulò postquam hoc scripsit Iohannes, vt ad eum hic allusio videatur: immo sub Clemente Pontif. & hac que dixi inchoante, scripsit Apocalypsin & haec ipsa Iohannes. Videatur ergo Dominatianus, & alias virginis tum florentes, & pro virginitate martyrum exhibitas, ad hoc fortius obeundum, haec visione, & hisce encomiis virginitatis animatae & robore voluisse.

Ita sub idem tempus S. Petrus S. Praxedes & S. Potenianam, S. Paulus S. Theclam & plurimas alias; S. Marcellus S. Iphigeniam regis Ethiopiae filiam, ad virginitatem Deo vocationem excitauit, qua de causa S. Marcellus ad aram sacrificans ab Hirtaco regis fratre, qui Iphigeniam conjugem amiebat, occisus, virginatus factus est usque ad Hippolyt. lib. de duodecim Apostolis, quemadmodum S. Paulus à Neroni truncatus est, quod virginis Christianas suæ libidini subtraheret, & Deo dicaret, ut prius in S. Paulum ostendi ex S. Chrysost.

Ita S. Agnes post mortem laureata apparuit, cum virginibus radiantibus & splendidissimè vestitis, sequens Agnum. Audi S. Ambrosium lib. 5. epist. 34. *Dum parentes beatae Agnetis afflitti per mortuorum vigilare ad sepulchrum eius (qui pro Romam exxit via Numantina, templo mar more gemmique illustris, quem quoties visito, mira me cum aliis semio leuitate & deuotione petfundi) vident in medo nellis silencio exercitum virginum, que omnes aure roris cycladicibus induta, eis ingenti lumine praterbant. Inter quas vident B. virginem famili uelle fulgentem, & ad dexteram eius agnum non candidiorum, quem rogans sanctius virgo per amplexum gradum figura, statu parentum suis dicit: Vide ne mihi quasi mortuum lagatum, sed euangaelem omnis, & congratulamini, quia cum hi omibus lucido fede accepit: & illi sum inuidia in celis, quem in terra peccata tota animi intuitione dixi. Ita Agnum creta est B. Catharina Senensis, cui hoc datur elogium.*

Translat. ad graecum tribus exornata corona.
Et illud:
*Dulce signum charitatis,
Domum amarum esculptaria
Cor mortis in virginem.*

Quo proinde ex hoc corde Christi igneo in suis episodis ardentes Christi flammam in omnibus circulatori, anque in omnibus non aliud facit, quia vt Pontifices, Cardinales, Prelatos, Principes, viri, Doctores, &c. ad quos scribit, inflammet amore Christi, ad eiusque perfectam sequelam incitet & exstulerit: quem proinde crebet agnillum nuncupat, id estque singularis epilois incipit patiuit & concludit, *in Iesu dulcis Iesu amore.*

Moral. S. Bern. ferm. 1. super Matrem est. *Virgoque, sic, super, virginitus miraculum: & quid Deus femine obtemperat, humilis ab ipsa exempli; & quid Deus femina principiorum, sublimioris fate facie. In laudibus virginum singulariter cantor, quid sequitur Agnum quicunque ierit: quibus vero Laudibus dignum uideat (B. Mariam) que etiam praest. Dixit bene obdile: dixit terra, sed dixit puluis obtemperat. Erubet superbe canticis, Deus se humiliat, & tu te exaltas? Et infra: *Sagittar Agnum coquimur humilis, sequitur & uero superbum, sed noster quicunque ierit: quia nec die ascendere potest ad mundanis Agni qui sine macula est; nec is ad confusa-**

*mores inuidem descendere dignatur, quia scilicet non A
coram condente sed cor am occidente se obmutat. At
tamen saluberrim digna sequuntur partem in humili-
itate peccator, quam in virginitate superbum; etiam &
suum immunditum sua humilitate perficit purgare, &
hunc pudicitiam superbum requinet.*

Denique suis hilic verbis ad Christum Agnum
in celum euocavit noster Sandus Iohannes San-
ctum Eduardum regem Anglorum anno Domini
1066. De quo audi Alfredum Abbatem Cisterciensem.
(qui floruit anno Domini 1164.) in vita eius. Sanctus Eduardus nulli petens in nomine Sancti Iohanni Evangelistae aliquip denegabat: hunc enim
peili Apollinariorum principem articulus dilegebatur. Unde
enim, quid quidem peregrinari absente camer-
ario in nomine S. Iohannis Evangelistae importanter à
rege clausynam postularet. Cui res pretiosissimam au-
molum, cuius nihil aliud in prouper haberet, dedit.
Accedit peili hoc duas Antiques ad adorandum Sal-
uatoris sepulcrum Hierosolymam profici. Qui duo
quandam à publica strata declinantes, deinceps queque
scelatis fure, & felix ruente, nos obsecra addidit eis.
Et cuncti uocarent quid agerent, quos se verterent, ap-
paruit ei senex quidam venerans, qui eis ad cuius-
tam redire. Subcepit autem bojjus mensa para-
tur laeti. Inquit reuictus deinde membra quieti. Adans
autem facta egressi illis de eumate, aut senex: Vixi
fratres, cum faciem prosperebam vos reparavimus
non dubitamus, quoniam prosperabam ut facias sub nobis
Deus, & ego ob amorem regis vestris in omni via for-
mabo super vos oculos meos. Ego enim sum Aposto-
lus Christi Iohannes, qui regem vestrum ob mercum
caecitatis summa dilectione complector. Hunc ergo
annulamus, quem male in habuius peregrinari apparetis
tribus, reportare, denuncianteis in obitu sui militare
debet; quem infra sex menses visitatus uisitabit, &
mecum sequatur Agnum quicunque uero. Non dolitus,
disparitus: & ut ad patrem prospere redememus,
quos uideremus, & audiremus, regis forsan reu-
leremus.

*His empi sunt (quomodo empti sint dixi in fine
v. 3.) ex locis omnibus primis Deo & Agno.] Primo,
qua virginem quasi primis Deo gratissimas
obulerunt. Scit enim primi fructus iuri nouitate
capitellis & gratissimi fons ipsius & virginitas Deo.
Alludit ad tertem v. 2. v. 3. Sanctus Irael Dennis
primitus fragum eius: omnes qui deuotam eum de-
linquuntur. Sicut enim Irael per omnes Gentibus
fuit electus, & dilectus Deus, eique oblatas quasi
primitus, ut est populus peruenit fideli & lan-
guis: ita ex omnibus Christianis virginis, quasi
primitus nobilissimus Deoque acceptissime, se-
cernuntur & offeruntur.*

Secundò, sicut per primitas fragum Deo
oblata, relique fringes omnes censebantur Deo
oblata, ac ab eo benedicta, vt patet Proverbi. 3.
vers. 9. vbi dicitur: Honora Dominum de tua sufficien-
tia & de primis omnis fragum tuorum da ei; &
implacueris horrora miserationis, & uos uocula-
ria tua reddendebut. ita patiter per virgines quasi
primitas Deo oblata, Deus totis earum familiis,
torique Ecclesie benedic & benefac, ea fu-
cundando, bonificando temporalibus & spiritualibus
augendo. Unde S. Ambrosius lib. 3. de Virgin. do-
cet, vbi multe sunt virginis, ubi coniuges esse for-
cundiores.

Præclarè S. Hieronymus lib. 1. contra Iouinal-
nam, qui coniugium equabat virginitali: Si vir-
genes, inquit, primum Deisunt: ergo uada & in-

marrionis coniungentes erunt post primicias, id est,
in secundo & tertio graduum prius perdens populus
saluatoris poterit, sibi tales hostias castratas Deo obde-
re, & immaculatum Agnum purissimum victimam re-
cenctas uaserit.

Et in ore eorum non est inuentum mendacum.] VER. 5.

Quia ab heretici & idololatria (que sunt mendacia
perniciissima contra Deum) Deique cultum,
quaque maximè vigebunt tempore Antichristi)
longissime abierunt. Ad hanc enim proxima depositio
est licentia carnis & libido, que uti Salomonem
ad idololatriam 3. Reg. t. 1. impulit, ita ho-
die multos ab heretico & infidelitatem impelli, &
plures in finis mundi impelleret. Sicut ergo qui car-
ni & veneti indulgent, facile in hereticis labuntur:
ita virgines qui vitis carnis tentant, ab ea sunt
erantque remoti.

Secundò, virginum decus est sinceritas & ve-
ritas, ipsaque virginitas hunc candorem secunda affecti: quia cum vni Deo placere studeant, non
est eis liuorum fauores blanditiae, mendacii,
fusci & molles sibi concilient, vt de illis meritis
dicatur id quod Chethus dixit de Nathanaele to-
ban. 1. ver. 47. Ecce uerè iherusalem quis dolor non
est. Sicut ergo vulgo dicimus, Ostendit mihi men-
daci, ostendit tibi furem: mendacium enim
comiceus futurum: fures enim sua farta mendaci
celant & taciturnitate pariter si dubium de cu-
sipium castris occurrit, dicas: Ostende mihi
mendacem, ostendit tibi incestum: ostende mihi
vertacem, ostendit tibi calsum. Hinc Arabicus
verit, & non invenitur quid de meudacio ut vere
situm.

*Sunt macula (græc. ἀποτελεῖσθαι, id est, inculpati, irre-
reprehensibili) enim sunt ante obrem Dei.] 4
nam dat causam precedentium, cur scilicet in ore
eorum non sit inuentum mendacium, ac conse-
quenter cur sunt electi in primicias Deo & Ago.
Quia nimis fuerunt & sunt puri & immaculati,
quia vitam egereunt virginem & angelicam si-
ne macula. Maculum in tellus grauius tempestu, quia il-
lis obici potest, v.g. mendacij, libidinis, &c. Nam
alioquin nemo hanc vitam transigit sine labe &
macula aliqua veniali. Si enim decimeremus quoniam
peccatum non habemus, ipse si fedemus, sit Slo-
hannes epist. 1. cap. 1. ver. 8.*

Nota hic decim epitheta & elegia virginum. Decem elo-
Primo, v. 1. quod cum Agno stet supra montem. Decem elo-
Sion. Secundò, quod habeat nomen Agni & no-
men Pauli eius scriptum in frontibus suis. Ter-
tiò, vers. 3. quod fuit circuare Dei, sed senior ut
monita. Quartò, vers. 3. quod soli cantent cantilenam nouam eorum throno Dei, quatuor anima-
libus, & 2. 4. senioribus. Quintò, quod empi sint
de terra. Sexto, vers. 4. quod cum multibus non
sint coequantur, virgines enim sunt. Septimo,
quod sequantur Agnum quicunque uero. Octau-
io, quod sunt primis Deo & Ago. Nonob. vers.
5. quod in ore eorum non sit inuentum men-
daci. Decimò, quod sine macula sunt ante thro-
num Dei.

Hinc similia elegia multi virginibus data le-
gitimus. Ita Sancta Agatha hoc epitaphium posue-
runt angelii: Memento sanctam Agatham, Dei be-
neficij & patria liberacionis. Ita Proceri Poloni-
cie nomine totius regni, B. Stanislao Kofka
hoc elegi, quasi vita compendium, flau-
rante: Iuueni capillissimo, nobili humeris, diuina pa-
peruere, gaudere humerorum contemptu. fulge ipse
sacerdos

In Apocalypsin. Cap.XIV. 231

victori acerri, &c. qui à puro Iesu cum eis matre, agrestis meritis visitari, & a duobus angelis praesente S. Barbara a Martyre calo posse resipi. Qui de fidei via perfecile generis nobilitatem, amplissimamq[ue] facultatis negligens. Socorem leui nonem de datus eaque religiosi utilitatis etenacissimum, discipline exalti brevi exemplarum fallere ad premia strenuum certaminibus promissa anno etatis x. 8. Clericorum t. 1. p. 168.
14. Angelus prater amicorum spiritu morte sua prædicta curia evocatus, Poloniam nascens, Ordinem Religionis viatorum, Romanum meritos, & inde calvus perfracta, sua gloria illustrans. Ob gloriam admirandam post mortem operum à Clemente Papa VIII. Beati appellatione denuo, à Pauli V. publica imaginis colocatione, & Lampade ad sepulchrum eius acesa auxiliis, &c.

Denique Softratus Byzantinus apud Achilleum
Tatium libro a. mera lucum Byzantii scripsit, & in
eo olivam, quam fluendo prodigio dicitur imber
igneu forcundis. Ex Paulianis in Atticis referat,
olivam Mineru, incensaria a Petris erbe, conflagrati-
e, eodemque die in diaconum eubiorum altitudi-
nem germinatis. Oliva est symbolum virginis,
qua ex ipso damno compendia querit se to-
tundim inserviat, qua eternos patet triumphos.
Praecard Tertul. ad Martyres : *Neglectas est ali-
quid amittere, ut manus laevres.* Vix ergo & virgo
patiens similia est celo, quod per & post nubila
serenatus & splendescit.

6. Et vidi alterum Angelum volan-
tem per medium celi, habentem Eu-
angelium aeternum, ut evangeliaret se-
dibus super terram, & super omnem
genitum, & tribum, & linguam, & po-
pulum.

7. Dicens magna voce: Timete Dominum, & dare illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorate eum qui fecit celum, & terram, mare, & fontes aquarum.

8. Et alias Angelus fecutus est dicens:
Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quia
a vino ita fornicationis suę potauit omnes
gentes.

9. Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam, & imaginem eius, & accepit characterem in fronte sua, aut in manu sua:

10. Et hic bibet de vino itz Dei, quod
mistum est mero in calice itz ipsius, &
cruciabiru igne & sulphure in conspectu
angelorum sanctorum, & ante conspe-
ctum Agni:

11. Et fumus tormentorum eorum
ascendet in secula seculorum: nec ha-
bemus requiem die ac nocte, qui adora-
vunt bestiam, & imaginem eius, &
si quis acceperit characterem nominis
eius.

12. Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Iesu.

A. *Et vidi diversum angelum valentem.] Alterum,* **Vers. 6.**
 feliciter à Michaële, de quo cap. 1. vers. 7. Vel
 petrus alterum, græce ἀλλοιδ επιάλυτος & diver-
 sum, feliciter à duobus sequentibus vers. 8. & 9. ita
 Alcazar. Vidi enim Iohannes hic tres angelos,
 quorum primus denunciat diem iudicii, secundus
 calum Babylonis, tertius iram Dei, ignem
 & sulphur gehennam in eos qui adorauerint be-
 ñiam.

**Quatuor, quinam hi te Proimo Alcazar referens
hac omnia ad primitivam Ecclesiam, accipit tres
duces Christi, tribus dubiis hostilibus, scilicet
draconi, bestia maris, & bestia terra, perdiabolo,
mundo & carni, oppositos, verbi gratia Sancto Iohannem,
Paulum & Petrum, qui milites Christi amarantur
ad debellandum regnum deaconis & gen-
tilium. Primi enim angelus vox lumpa est ex San-
cto Iohanne, secundi ex Sancto Paulo, tertii ex
Sancta Petto. Primi ergo, scilicet Sanctus Iohannes,
volat per medium cali; quia infula aquila testu-
dinus perspicit, atque ad ipsam Sanctissimum
Trinitatem euoluit, dicens: *In principio erat Ver-
bum, &c.* Rufus volat per medium calum, ut
ad omnibus vident & exaudiatur posset. Hic habet
Evangelium atrum: quia predicit & scripsi
Evangelium, id est, latrilluum nuncium, de pre-
stato diabolo, deinde felicitate & gaudentia atrum,
qua Deum nomiavit timenbas te, ita scilicet te**

que Deus promisit inuenientibus te, ut reserueris et non timesant Domitianum, nec tormenta, nec mortem, sed unum Deum. Portò in eo quod clamas, *Quia vero hunc habet iudicem tuus*, non intelligit iudicium extremum, sed illud de quo Christus Iohann. 11. vers. 31. *Nunc iudicamus in mundo, non principes huius mundi eis erimus*. Christus enim primo suo aduentu dominem ex sua iniustis postfollitione, id est, ex Gentibus, extorbauit: tuncque fuit iudicium, gracie regimur, id est, dies quasi decretoria mortis & mortis, id est, expulsio misericordie. Secundus angelus, pura Paulus, canit Babylonum, id est, Romanos Echeniae, & Romani Imperii Echeniae, rursum, cum copiae regnare Constantine & potest Christiani, hoc enim Paulus predixit a. Theodos. 2. vers. 7. dicens: *Mytilenum iam operante inauguarationem ut qui sunt nunc semet ducere de modo fieri*. Tertius angelus est Sanctus Petrus, qui sequitur angelus hic, hominibus carnalibus & luxuriosis ignes gehennas eternos intentat epithola a. c. 1. v. 4. 6. 10. 12. 13. 14.

Verum dico,hanc angelum, ut & sequentes
duos in visione ostensos lobanni,symbolis significare predicatores triplices, per quos angeli haec
ipaꝫ à loanne hic recentur, proclamabunt toti orbi in eius fine. Vnde volante per me-
diūm ciui, ut significaret per predicatores, qui
per medium mundi,omnesque eius plagas discur-
tent, in toca Ecclesia, quic hæc celum vocatur, ut
dixi capite 1.vers.5, hæc promulganda fore. Si-
mile vidimus capite 8.vers.6. & 15. Suaui erint
Dei præsidentia ad homines docendos & monen-
dos, hominibus, non angelis, vitur. ita Ti-
conius, Beda, Rupertus, Albericus, Anselmus,
Gagelius, Riheta & alijs. Vnde & Videlius per
tres hofce angelos accipit tres famulos predica-
tores, quoniam peius funeris sit Elias, secun-
dus Elias focus, quem ipse putat fore letemiam,
sed falso, ut dixi cap.1. tertium aliquem hinc si-
miles.

Possimus Secundò , cum Viega , hos tres
angulos ad visionem imaginariam referre . ut
V. à Johan.

Aleazar &
elle S. Pe-
trum, Pan-
tem & Is-
hazem.

*Verius est
fote tripli-
cos presidi-
ciones.*

Johannes scilicet ubi vias sit eos videre, & aodire ita loquentes, tamum ad hoc, ut ipse ea quae videbat & audiebat literis mandaret: non autem quod bi angelii representarentur concionatores fuius temporis Anachiristi. Simile enim est vers. 13.

Habentem Evangelium eternum.] Euangelium vocatur eternum, quia Deus & Christus in eo eterna in celis bona annunciat & promittit suis affectis, ut homines temporalia voluntate, aquæ ac penas contemnant, unde clamat: *Tene Deum in tua via;* id est, appropinquat, immixtus, non a radix eur. Sacra agnoscit. Sanctus Hieronymus epistola ad Aduum, quid etenim sit in libris Origenis de Ægypti Evangelio, inquit, tempora mundi et gloriarum in celo. Dicitur semper eternum ad comparationem uidelicet bonis nostris Evangelio, quod temporale est, et in transitorio mundo ac seculo predicatum. Porro Euangelium quod predicabant Beatis in celo, erit annuntiatio & renitatio beatitudinis, honorisque omnium in Deo, quodque haec eis in eternum pertinabunt.

As. S. Bonifacius Augu-
stini Aureolus per hunc angelum accipit S. Bonifaciu-
sii, qui milles i. Gregorio Pontifici anno Chiti-
bus 741. predictissim Eusegiolum dictis Fratris, Thru-
ringiæ & Aulrichi, eisque timore indicij &
genere concinuit, anque ad cultum, timorem &
amorem unius Dei impulit. Verum hoc adapta-
tio est & applicatio, non explicatio huius angeli,
qui est in fine mundi.

A. S. Vin-
centius! *Rursum Vincen^tius Iustinius in vita B. Vincen^tii Feretij part. capite 19. afferte mortuorum quemdam publice coram multis à B. Vincen^tio vita fuisse restitutum, ut eo miraculo confirmaret se esse illum angelum quem Apocalypsi cap. 14. vers. 1. sed etiam fuisse Iohannem per medium cali volantem et clamantem: *Tunc Dominum quia venu hora indecens.* Angelum intelligit non literalem, sed symbolicum, & literali similem, proptera misus efficer à Deo ut simile legationem obtinet, hominisque inducat ad premitionem & timorem Dei, quaque similitudine ac hic angelus clamaret: *Tunc Dominum quia venu hora indecens.**

Moral. Sanctus Augustinus in sententia sententia 14.8. Ad omnes, inquit, apud bonum amerit ducem & temerem Dei: ad omnes peccatum amerit ducem & timorem mundi. Et apprehendatur bonum, & declinetur malum, discernendum est quid diligenter debet, & quid evitare.

Et aliis angelus fecerit et dicens: Cecidit, cecidit Babyloniam magna. Illudat ad literam, s. i. v. 3. Subiit cecidit Babylon et contra est. Et ad Iasam e. 1.1.9. *Cecidit, cecidit Babylon, et annis sculpita deorsum eius conterat sunt in terram.* Quibus locis Prophetæ ad litteram casum et excidium Babylonis, regnique Chaldeorum per Cyrum futurum determinant. Porro quidnam hic à Iohanne intelligatur ad literam, dicam c. xix. v. 4. et topo cap. x. 8. ibi enim graphicè hoc Babylonis excidium depingitur: quoque est hoc referenda fons. Est enim in Apocalypsi, vii. et in aliis Prophetis, erethis hysterolognia, ut dux in canopus praefixis Isaiæ. Hæc ergo persilvum ad caput 18. v. 1, hi enim dicunt: *Cecidit, cecidit Babylon, qui dicas hæc alterum cum cecidit, feliciter et significet adhuc instantem & qualiter inchoatum: cecidit, id est, iam cadere incipit, ac breui prono casu caderet Babylon.*

Aureolus per Babylonem accipit *Conflan-*
nopolim, cunctaque praedicti hic excidium Imper-
ij *Constantinopolitani*, ea quod eius Imperato-
res plenarie heretici fuerint, vel Attiani, vel Eu-
tichiani, vel Moothelita, vel Icooomachi, vel
schismati.

*Et hic habet de vino ira Dei, quod misericordia est VERS. 10.
mero,] Erasmus vedit, de vino ira Dei, quod
infusione, vel propinacione est merito, sive pu-
tum & non misericordia. Nam Gratiam *reprobavit*,
id est, misereor, significat etiam infundare &
propinquare. Olim enim bibebant ex cornu bibende
de *caecis*, id est, ceteri, dicti sunt ceteres,
quasi *reprobatis*: inde *reprobatis* significat in co-
ena, vel aliud simile vas infundere. Ita Athene-
nus in *Dyoplosophis* libro 1. & alij. Hinc & Dionysio (id est, Baccho, qui vini fuit inuen-
tor) cornuta amnis ac antiquas; quos & tauram
cum appellarunt.*

Venom includes piperidine, verratric acid, and milbem-

q[ui] Nam veteris[er] etiamnum faciunt Itali, Hispani, Galli, &c. idq[ue] medicis docent esse viliſſimum, & quali diutinum inuenient[ur] tum sanitas, tum sobrietatis cauſa, viuimus aqua miscetibus & diluebant, ut docet Atheneus loco citato, & Plutarcho libro 8. Sympol quælibet 6. Antiquissimum enim bibebant merum, sed non sine linea: vnde Polyphemos in tragedia Aſtilb[us], cui titulus Cy- clops intercep[ta] Vl[us] flem dicens: *Fatigantes per- didit[us] infusa aqua quasi vinum aqua contumpe- ret*, cum ē diuerio medicorum iudicio reddatur melius ac falacrius. Quocirca vinum aqua dilue- re docuit & adiuuent Staphylus Sithen filius, teste Plinio lib. 7. cap. 6. Porro Genebrardus in Chronol. Primus apud Graecos, inquit, Melampus medicus vinum aqua diluere precepit sub annos manti 1847. quo tempore apud Hebrews iude- ces erant Debora & Barac, quadriginta annis ante Gedonem: nempe ab ultimis temporebus mero dediti Graeci: hinc græcari. Ita Plato admovet, ut Bacchus temulenorum deum Nymp̄his (id est, aquis: his enim præsident Nymp̄he) sobrios de- bus temperemus. Vulgare carmen tria commoda- vici lymphae, id est, aqua diluti, recenset. An- ciam:

Lymphatum crescit, dulcescit. Iadere noicit.

Dicit ergo lohandes, hoc vinum ita Delim-
stum fore, non aqua, sed medio, id est, ali-
puro vino. Tale enim vimur sic cum alio com-
munitum poterius est, magisq[ue] mebetia, ita An-
deas, Ribera & ali. quasi dicat, Ita h[ab]et &
panis Dei nulla elem[en]ta, nulla consolatio-
ne misericordiar[um], sed omni desolatione & dolo-
re potius augebitur. Sic enim misericordia alibi ac-
cipitur, ut Isaia 19. vers. 14. *Domini misericordia*
(Sep[tem]ber, lat[eris]) *in media misericordia vestimentis*, id est,
Deus misericordia in ea (Egypto) variis exco-
riationib[us] & vestigioribus spiritus. Proverb. 9. vers. 1,
*Ebiste zonam quod moys[ehu] solu. Vt enim tem-
perantes erant, ideoque vinum aqua diluebant,*
vt iam dixi. Psalm. 74. vers. 9. *Calis in manu De-
domini vini meri plena moja.* Si merum, quomodo
misum? Respond. merum est & ramen iristum
alio vino meru, vel vini fascibus, à quibus ab-
horremus; vt citius vehementiusque inducas
sope & ebrietatem potami. Isaia 5. vers. 12.
*Va qui parentes effici ad libidinam vinnam, & viri ser-
ter ad misericordiam ebrietatem: hebitaez, ad misericor-
diam fecit, id est, siccam, hoc est, inebritatis,*

viii

In Apocalypsin. Cap. XIV. 233

v.g. varia visa que magis turbant stomachum & cerebrum, id estque magis inhibentia. Hic locis pro multis & misere, hebraic est **תְּמִסָּחַ**, quod proprie significatio misericordia (immo & misere de- dictum videtur **Latinum misere**) non infundere. Nam **תְּמִסָּחַ** significat infundere, non misere. Cum ergo hebreorum misach Sepuag. vertant **τιμίσαντες**, lequunt illud pariter significare misericordia, non infundere.

VERS. 1. *Et fumus tormentorum.*] **Syrus & Arabicus,** fumus tormentum erat, id est, ignis gebenna & persona reproborum. **Est metonymia propter enim effectus pro causa,** scilicet fumas per igne. **Nam in inferno non videatur esse fumas,** vel ignis humans: quia illi nihil est corruptibile vel rebolubile, sed omnia constantia sunt & solida, perit idem numerum semperque sibi confians ignis sulphureus. **Aliquid ad Iacob cap. 3.4. v. 10. vbi Propheta agens de Bozra, qui Iudeam erat metropolis, excidio & conflagratione per Nabochadonosor, ita:** *In semper tormentum affectus fumas erit.* **Hic est ergo Taborius borboris errantibus famulus velim,** ut ait Luciferus lib. 5. **Quocirca vele dampnatae quidam apparet** suo amico, qui ex priores suas osticeret, respondit: *Sine penitentia sunt iudicatae Dei in inferno. Dux rete et rara palu dura pulsus latera posuit, pro crinibus meis puerat.* Si tunc mundus natus remedia exquiratur, *deinceps tamen et immutata parvum genus patitur.*

Dicit & usque. Iid est, semper. Nam propriè apud inferos nulla erit dies, sicut apud superos & Beatoz nullia erit nox; sed his una & potenissis dies, illis una & potenissis erit nox.

Moraliter, haec cogitent peccatores, qui pre-
cando accepterunt imaginem bellicis, id est, dia-
bolus, item iij quos belis ad peccatum traxit &
sollicitavit, immunitum qui sine suuctus; que pre-
nit peccati. Scilicet Primo, quod peccator bil-
bus de vino irae, id est, de fidei Det. Secundu-,
quod vinum hoc multum est mero suppliciorum
eunium, fine villa aqua aut gyna coculacionis.
Tertio, quod eradicabunt igne & sulphure. Quarto,
quod erit probrum de ludibriis in conspicita
sanctorum angelorum, & ante conspectum Agni.
Quinto, quod fumus tormentorum cius ascender-
in lacula feliciorum. Sexto, quod non habebit
vnguibus requie die se nocte nec ab igne cor-
poreo, nec a verme conscientia per omnem atter-
ritatem. Hec cogitans percellat, dicaturque: Ego
non ero tam demens, ut parvo melle tetramur fel-
emam; ut modica voluptate peccari, immenos
gehennas ignes & sulphur mundi acceptem. Me-
mentemus enim quod delectat, sed eternam quod
conusat.

Quicquid hisce Apocalypsi, verbis Sancti Cypriani libro 4. epist. 6. hodie adhortatur, ut quique ad martyrum resistantia tyrannois & Antichristo. Venit, inquit, Antichristus, sed & superius Christus. Graecissim & sententiam, sed plater sequitur Dominum, passionem nostram & videntur vindicatores. Proferat adversarii & mentari, sed illi qui posse de omni manus liberare. Ne exortandus est, cujus ira nemo potest evadere. Si quis audierit beatum & impinguem eum, sic. habet de se ira dei. Et tunc : Ecce agnus sublimus & magnus. Et coruscans ad eum primo gloriosus, et periret omnes certantes Deum. Et super eum quis filii facere degeneris est, & cedens suis pandens certitudines nostras glorificando perfervit. Speluncas arculas eum. Adhuc &

A Christus. Quem oī gloria dignata, quam felicitas
preſide Didic corde, & Christo inde coronauit in-
tegris bisuer, lapſe dolor ad prelusionem prouocat. Et in-
fectus: O dies de quatuor & quatuor aduentus, fi-
ctores, cum caput populum sum. Denuntiaſſe receperat,
& diuina canticis exortare ſingularem metu a re-
cognoscere mortuere in gehennam nectentes & perſecuto-
res nostris, nobis vero mercede fidei & denuntiaſſe
morta exhortare &c.

Hic pauperis Samarium est, qui cunctis mandatis Dic & fidem Iesu. **S**unt verba, non tertii angelis, Sancti Iohannus, qui hoc quasi epiphōnema elicit, & annotat ad tres voces trium angelorum; quas dicit. **C**um Babylonis exortatione, omninoque impij bident de calice ita Dic, unde apparetur fructus, non folius fidei, ut volunt habentes, sed patientes & obediētes Sancitorum, qui timentes Dominum, diuīnitatem iudicii, intet totos impios, inter eae tentationes, persecutiones, tormenta & martyriis, constanter vigeat ad mortem cultulterius & fidem Iesu, & mandata Dei. **N**am hi immunes erunt à plaga, quibus in die iudicii punitur impii, & insuper amplia præmissa, pura eterna felicitate, donabuntur.

13. Et audiui vocem de celo, dicentem mihi: Sezibe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Apodò iam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequentur illos.

Et audiens vocem de celo, dicens enim nabi: Scribe: Vers. 13.
Reverentia marui, qui in Domino manuereis.] Aliqui
hunc intelligunt de Martyribus, qui in Domino,
id est, pro Domino, vel propter Dominum
morioruerunt. Sic Jacob Genesis 29. vers. 18. in
Hebreo dictum feruntur *hunc heracleu*, id est,
in Rachele, hoc est, pro Rachele, septem annis
Labano: & sic alibi sape 2. id est, in, capi-
tulio pro *propter*, ira Sanctus Ambrosius, An-
dreas, Haymo, Alcazzari, qui ait: Loquitur
haec vox de illis qui fortiter mori decreuerunt
(hoc enim mortiendi decreuum significat *vi mori-
runtur*) ponitis quam sceleris aliquid contra
Deum admirtere: quasi dicat, Illi qui protin-
us summis apud se statuimus vitam ipsam Christi
libenter immolare, ex morti seipso, cilm
opus fuerint, destinare; ex eo ipso temporis
puncto incipiunt ingenti pace, animumque tran-
quillitate perfici, ac labioribus & strenuis
requiescere. Hoe est enim quod subdit: *An-
do iam dicit Sporus*, ut requiescant, quasi di-
cat, Antequam re ipsa moriantur, statim ac
se mori pro Christo decouperint, ex ea tempo-
re iam depositis laboribus requiescent, quasi
reipso occupubissent. Vide hic, quam efficas
felix sit letitium & efficax Deo seruandise
proprietum; facit enim ut pacati & tranquilli-
ti omnino vitam agant fideles, mox ut se re-
soluerint, Chrystique erucem, labores & moe-
tum sternem ampliati apud se planè statuerint:
rursum facit ut in opere sint efficaces, vi mox
dico.

Verum planiū & pleniū alij haec ad quoslibet Santos referant, sicut Confessores, sicut Martires. Hi enim omnes beati sunt: quia in *Dominum*, id est, in fide, charitate & gratia, ac amicitia Dei.

Verso 111.

Vigilancia
sanitaria

Y. A. 199

moriuntur. ita Primafus, Andreas, Beda, Richardus, Ioachim, Pannonus, & alij. Vnde S. Bernardus, *Mari*, ait, *pro Domino. Martyrum est, ut Domus iestem mari. Confessorum Rursum, ut Domus*, id est, in Domini quasi manu, sicut postea finis mariorum. id est, dormientes requiecent, quomodo de S. Stephano Actae. 7. dicitur (quod etiam numerum pij in fideliū morte vñspurpi; dicinque) *Obedientia in Domino.*

Mors de pa-
mena:

Beati mortui, &c. Praeclarus S. Cyprianus suos exhortans ad fortē patientiam libere de Mortalitate, sine peste gloriantur tunc: *Aduersa, inquit, non debilitas, nec frangens Christiani fidem, sed perniciē offendit in calcitatis virtutem, eam conseruanda sit omnis uniuscū malorum praefensionis, fiducia futurorum bonorum. Gobernat in tempestate dignoscitur, in acie mōles probatur. Aduersa non avocant à fide virtutem, sed curvabunt in dolore, &c.* Quanta subtilitas inter rancas generis humani stare creditum! Et mox: *Advertat Christiana præstis quid martyrum: capitis liberare aperte, domini mōris defensio non timere. Non est actus, sed transīans, & tempora nūscere defensio ad aeternā transfiguratio. Sie et S. Bernardus capite 15. de Natura & dignitate diuini amoris, mortis voca. Pascha: Hunc transīans, inquit, ad utram uirgini infideli mortem appellant, fidates autem quid, nisi pacifici? quia mortui mundo, ut perfetti viri in Deo. Ingradire locum tabernaculi admirabilis uigile ad dominū Deo. Rursum Sanctus Cyprianus libro 4. epibola 6. ad Tiburtian. Gramer, ait, & ferocia pagina nūscere immixtum, ad quam virtute robusta parvus debet mortuus Christi (imminente persecutione Decij & Valeriani) confiderat iacere se quondam calix em sanguinis Christi bibere, ut possem & ipsi proper Christum sanguinem fundere. Idem de Exhortatione Martyrum docet immodicū non effimerias & paras persecutionem, quia misericordia Domini ad protegendum, quam diabolus ad impugnandum. Quoniamque in persecutione fieri cogit quod periculum diabolus impoteret, sed consideret quod auxilium Deus praesertim. Nemo diffidet vel ardorem patet esse Martyrum fieri, quando videtur Martyr populum non posse numerari. Idem (vel quisquis est Author) tractatur de Laudē martyrum, holce vel cinctus, vel flumis spissam dat martyrio in Primum. Impeditur, ait, annos das dolori. Secundum. Mors crepit in pagina. Pulsata lucet erubens, beret immobili, ut rapet pulsat facilius. Tertium. Mortuus ut utram condamnetur, ut utram morte custodiatur. Quartum. Miser triunhalibus de hosti festi enigmus, uideribus suis gardas. Quintum. Nec timendum est, quoniam fies aeternam & vita celesti est, ac fides de promissa immortalitate latet. Sextum. Quoniam anima deservit hic mundus, & alienata sensi facies, quibus semper hic mundus luce carcer. Nec potius amare martyrum, nisi ante oderi secundum. Septimum. Martyrio velut foco Christi error decorari. Et sub initium: *Predicabimur hinc causa regalitate varia recurrat ut uolunt, & cunctis flagrū cum analys corporis parte rediens habebat ducatim, stat immobili tamen patet fuit fortis: hoc solus secunda ipse consoluerit, quod in illa crudelitate carniſcium, plus pro quo patitur. Carylus ipse patitur. Quod ergo martyrum? delictorum factis, periculis terribus, dux sanctis, patentia**

A magister. *demon vita: qui perfella etiam ea rediuntur, que in futuro deferrunt permisit tormenta reparari. Vide eundem libro de Bono patetoxia. Infusus Sanctus Augustinus in sententia 148. Mors, ait, etiam purum & peccati pensi est. Sed ideo ipsi dicunt bona, quae dilecta bona sunt, quibus finis est ad mala temporalia, & transfruunt uita eternam. Sic etiam misericordia mali uirat non tantum mali, utrum etiam bona; ut etiam agnosca non tantum bona, verum etiam mala bona sint. His bonus vñs maximè fit per patientiam, ut indicat hic Sanctus Iohannes, de qua Sanctus Augustinus sententia trigesima tercia: *Tota, ait, fiduciam facias, tota patientia fortis es, ad eam quia in Sanctu fini mirabilis est, referenda est: quia nisi in dilecta Dominus esset, fuerit impiorum flagitias succumbentes humanas.**

B Nota. Ambrosius & Alcazar per mortuos hic intelligunt eos, qui mortui sunt non corpori, sed mundo, sicut qui mortui sunt non physicè, sed mysticè & spiritualiter: qui enim physicè mortui sunt, amplius morti non possunt, quod tamen de mortuis hic dicuntur. Ait enim: *Beati mortui qui in Domini moriuntur. Vnde Aureolus hoc referit ad monachatum restitutum in monte Cælio anno Chiefti septingentesimo decimosexto, quando & Cæliomanus, frater Pipini regi Francorum, ibidem factus est monachus, vt & Chilpericus rex Francorum, aliquique regum & principum filii facti sunt monachi. Monachii enim sunt mysticè & ciuiliter mortui, tuus quia facultibus negotiis sunt defuncti; tum quia cum S. Paulo mortificationem Iesu semper in corpore, & magis in animo cœlumserant. De qualibus aut idem Apostolus Colos. 3. vers. 3. *Mortuus sum & resurrexi absconditus est cum Christo in Deo. Hi proinde duplice fructu gaudent: Prior est, quod iungi pace & letitia conscientia fruatur, ut experientia constat, & vox diuina hic promittat, dicens: *Et regnoscetis a laboribus suis. Posterior est, quod opera eorum sequuntur illas: quia cum sua herma resolutione mortem quasi deuorarint, hac de causa profecti in opere ipso viribus non deficiunt, sed stabiles ponunt, & in actionibus suis efficaces, confitantes, parientes & fideles Chiefti amatores inueniuntur, iuxta illud Proverbiorum cap. 1. vers. 10. *Qui paci immittit confitit, sequitur eis gaudium.****

C Verum haec partim accommodatissima, partim mystica & tropologica sunt. Dico ergo ad literam, *si mortuus amplius sum, scilicet pro mortuis tam in praesenti & in futuro, quam in praeterito, ut significet tam morientes & mortuos, quam de facto iam mortuos, quasi dicas, Beatus fuge mortui. id est, morientes, moriunti & mortui, qui morientur, morientur, ut mortui sunt in Domino. Sie enim Hebrei siue amplius tempora futurum verborum, ut sub praetertito intelligent praeterit & futurum; & vice versa sub praesenti praeterit & futurum, atque sub futuro praetens & praeteritum.*

D Poterò ut quis morietur in Domino, uiuere debet in Domino. id est, in Dei gratia, lege & voluntate. Diebet Balamus Numerotum cap. viij primo tertio vers. 10. *Moriantur anima mea morte inflammat, & fiant misericordia mea horum fratrum. Sed sapientius dicit: *Vixit anima mea vita infelix, et moriatur morte superflua. Fecit enim bona, et uiuere**

*Mors in
Domino
qui?*

vitam bona mors, & malam vitam mala mors sequitur, ut ait Sanctus Augustinus. Sicut ergo Romae morte non potest, qui Romæ non vixit; sic qui in Deo non vixit, in Deo morti non poterit & conetur, qui cum Deo coniunctus vixit, in Deo etiam morietur.

Denuo Nota hic, beatos non dici viventes, sed mortuos, ut significetur ante mortem neminem esse, nec dicendum esse beatum. Clarissima significatio Graeca, quæ sic distinguunt, ut ambi quod sequitur sit finis sententiae præcedens, ut sit sensus: *amido, id est, posthac, erant beati qui in Domino mortui fuerint.* Deinde sequitur, *nam dicitur etiā ut mortui, id est, erant dicit Spiritus, vel certè dicit Spiritus: vi enim nam adhucmētū & aliter uocantur eis.* Videlicet idipsum per virtutem Gentilium Philosophus Solon, cui Croesus opulentus Lydorum rex ostendens suas opes, rogauit nunc quem nosset se beatiorum? Respondit Solon, nosse le Tellum ciuitem suum, qui honestis reliquis liberis, cùm nihil ei in vita defuerit, fortius per partem dimicant cum laude occubuerat. Rogauit deinde Cœlestis, post Tellum, num quem alium cognoscetis beatiorum? Respondit Solon, nosse se Cleobinum & Bitonem, singulari & inter se, & in matrem pietate viros, qui remoueribut bobus, iugum ipsi plausiti subiissent, & motrem gratulantes eiisibus exultantes traxissent ad funeris templum: *vide facies patellis epulaci, non fucculenti postidic, sed in tanta gloria vitam cum minore suauiter commemoravist.* Quid nos? (inquit ita iam inueniens Croesus) nullone nos numero inter beatos habes? cui Solon, *Beatus est, cuius profligariet Deus exiū & morte confirmaret: ardentius adiacet, & perirent in sua expediti beatitudine, sicut certanis præcesserat & corona, fluxa est & tunc.* Agrebat accepit hoc Croesus, at paulo post caput à Cyro, dannarūisque ad regum, excludit: Solon, Solon, Solon, nunc experioreram fulle tuum de beatitudine sententiam. Ita Plutarchus in Solone. Huc de euula Ecclesiæ dictum mortis Sanctorum vocat natalem, quia condita renascuntur in vitam beatam & gloriosam. Natalina ergo Sanctorum vocat & recolit, non ea quibus cum peccato nascuntur ad vitam mortalem; sed ea quibus per temporalet mortem transiunt ad vitam beatam & immortalē.

Moraliter inquit hic S. Iohannes mortem beatam & perfectam eorum esse, qui in Domini, id est, in Domiū Dei commemoratione, inuocant, amore, id est, in actu charitatis, attuam efficiunt, quod proinde omnibus desiderandum & re ipsa faciendum est. Ita mortuus est S. Augustinus, recitans eum lacrymis Psalmos penitentiales in actu contritionis, qui est actus amoris Dei, teste Possidionis in eius vita. S. Hieronymus obiit exhortando suos ad amorem Dei & proximi. S. Ambrosius subito post funerale Synaxarum raptus, colloquens cum Christo Salvatore exprimitur. S. Antonius de Padua animam Deo reddidit recitato hymno ad beatam Virginem, exultans in Christo. S. Thomas Aquinas, elevatus in calum oculis & manibus, alta voce pronuncians illa Cantico, cap. 7, verl. 1, verba, utrumque à se explicata: *Fani dilecte mi, egrediamur in agros, moriens in calum euolam.* Sanctus Ludovicus fixis in calum oculis, ar-

A denei spē & amore suspirans, *Intraib⁹ in dominum tuam Domum, adorabo ad templum sanctum tuum.* & confitebar nomini tuo. *Spiritu Deo & celo reddidit.* B. Petrus Celestinus, qui renuncians pontificatu in eternum rediit, post magnos labores & crucis decrepitos, pialimum centenarium quinquegesimum instar cycli canens, ultimis eius verbis, *Omnium fratrum laudes Domum, immortum est.* Iohannes Geronimus Cancellarius Parisiensis, in quo Insititas cum doctrina de excelsum certabor, explicatis quinquaginta proprietatis diuini amoris ex Cantico Cantorum, via facie, ore & corde, idemque repetens suspiransque: *O Domine foru⁹ tu⁹ ut mari dilectio tua.* animam amantem Deo amato reddidit. Sanctus Franciscus Xaverius Indorum Apostolus manu tenens crebroque oculans Christum crucifixum, ac ingeminans: *O Iesu, Deus cordis nři,* in cor eius spiritum suum depositum.

Beatores sunt, qui non tantum in actu, sed ex actu & vi amoris Dei emouuntur. Ita mortua est Beata Virgo ex languore & desiderio videntis Christum suum filium. Dicebat enim illud sponsus in Cantico: *Falcite me floribus, stipas me mali, quia amoris longus.* Ita ex amore mortua est S. Maria Magdalena, quæ quotidie vi annis ab angelis sepries in aëre eleusbarat. Nam quadam Dominica rapta in ecclasiū, ibique contemplacioni dedita, laetymis perfusa, elevata brachii S. Synaxam à sancto Maximino percepit, ad Christum sibi dilectum evolauit. S. Franciscus ex vehementia amoris crebras patiuit, exstases & deliquia, tandem accepit factis flagitioribus in Christum crucifixum quasi transformatus, consumptis viribus & spiritibus naturalibus, vi amoris diuini tabescerat, ac deficiens, promiscuans illud psalmi canticum quadragesimiprimi: *Educ de cœstida animam meam ad confundendam nominis tua: me expellant in illis de nec reverbras mali, expituit anno xxiā quadragesimoquinto.* Sic per vehementia amoris vitam abbreviavam, mortemque sibi accelerarunt sancta Catharina Senensis, moriens in aere florenti anno trigesimali; & S. Carolus Borromaeus moriens anno xxiā 46. nosset Stanislau Kołka, cuius cor ita amore ardebat, ut crebro iniecta aqua refrigerari debet, unde ad vigesimum xxiā annum non peruenit.

Anando iam dicit Spiritus, et requiecent (perpetra Beata, quoniam requiecent) a laboribus suis.] *Ambo, id est, ex misere & deinceps in eternum, paulatim tempore mortis illicet requiecent, & requiecent in omni xnam, ita Ambrosius Haymo, Beda, quasi dicit: Vixque ad mortem oportet laborare, certare, pati; post mortem dicitur: *Cum dedicas dulcis fuis somnum, ecce hereditas Domini.* Ita, inquit S. Bernardus ferm. de virginis. S. Germanus Penitex Africandensis, Romanum priorem cum Edam ducens, ad tunudem S. Cassiano dixerit; quem proprie vocans monitus: *Quis Virgo, agit frater chrysostome?* Et ille de in multis: *Dulciter inquit, in pace requieco, & advenit Redemptoris expecto.* Pto ambo, greci est id, id est, utique profecto, ita profutus, in modo vero, merito certe.*

Obiiciunt heretici, si iusti omnes mox à morte requie-

terque securi à laboribus : ergo nulli eum ad Purgatorium, et siquicunq; ericiuntur. Responde, negando consequentiam. Nam Primi d, quod dicitur hic iustos requiesceri à laboribus, intellige huius vite, quia scilicet exalatur in mortificatione passionum, in oblatione divinae legis, & in persecutorum tollentia. Hi enim mox à morte ab iis requiescent; sed si quid aliud labi habebant, illud derrogendum est in Purgatorio. Adde, ut in Purgatorio requiesceret in certa spe futuri & glorie brevi afflueret, quia dum aderit, ipsa in eternam requiem introibunt.

Secundò, Turrans, & ex eo Frane, Suarez 3. part, tract de peccantia, disp. 45. sect. 1. censent S. Iohannem hoc loqui tantum de perfectè iustis, qui nulla habeat culpa, etiam venialis, nullo quoque peccato pro culpa hunc obstricti sunt, sed pari peccato sunt & liberi. Hi enim cum nullum habent debitorum, mox in eternam requiem trahebunt.

Tertiò, Gregorius de Valentia 3. part, tract de Incis animarum post mortem disp. 11. quæst. 1. puncto 1. responderet vocem amissi non ad tempus determinatum mortis cuiusque iusti referri, sed ad totum illud tempus militantis Ecclesiæ. Vobis enim Deus hic significare, hoc ipso tempore quo Ecclesia nuc̄t in terris militat & persecutiones patitur, habere etiam in regno electi fuimus, & Ecclesiam aliquam triumphantem, vbi Beati requiescant cum plene purgari sucent: neque expectare ipsam tempus extremi iudicij & resurrectionis corporum, ut piorum anime recipiatur in beatitudinem: idque ut hac ratione animet eos ad confitiam in persecutio[n]e. Vnde praecepsit: Hic, id est, hoc tempore, parentes Sanctorum est, qui collaudant mandata Dei & fidem Iesu; ac mox subicit: Beatis mortui, quia in Domino moriantur amissi, &c. ita & S. Augustinus lib. 10. Civit. cap. 9.

Spiritus.] id m̄t̄, part. Spiritus sanctus. Secundò, Haymo, Richardus & Anthonius: Spiritus, inquit, id est, Sanctissima Trinitas. Tertiò, Pandonius, Spiritus, id est, angelus qui Iohannem loquebatur.

Operatus (nam & id est, antem, capiunt pro 2. id est, m̄t̄, vti notat Maldonatus, & faciunt Beza) aliorum sequuntur illos.] Grecè μέτωπον, id est, eorum illos: quæsi dicit. Comitantur illos proximè & inclusiū (sic famili comitantur heretum, maximè principem, ait Hugo) ut ante regem gloriosum cum palchertimo operum comitatu[m] apparet. Ad quid, ait S. Bernardus, sequuntur operas Sanctorum nisi ea laudent eas in portu opera rerum.

Secundò, opera id est, merces operum. ita Anselmus, Richardus, Haymo. Opera ergo præcedunt merito, sed sequuntur premio. Io. mox E nos defecrem amici, opes, honores; sola opera nos sequentur, vni palechit similitudinibus declarat Barlaam Iosaphat regi, apud Damascenum in historia c. 13. Nudus ergo mox hominem opibus, non operibus. Nota. Sic ut opera bona sequantur hominem, ita & mala. Vnde S. Augustinus homilia 43. inter 50. cap. 8. ipsa, inquit, est opificia hominum: propter quod peccatum (scilicet opes, delicias, honores) marierunt hinc dimittunt, & ipsa peccata secundum portant. E contrario Sancti labores & dolores, per quos meritis sunt, hinc diminunt, & ipsas virtutes ac meritis fecunt portant ad pre-

missum modum adipiscendum. Palecet S. Bernardus serm. in festo omnium Sanctorum: Quanta, inquit, est felicitas eorum, quam immensa letitia, qua nonrum triplices gaudia. de recordatione transacta virtute, de exhibitu prefatis quatuor de serva delectatione futura consummatum exultant! Dicunt enim singula animæ, quibus iam datur est ad hanc requiem pertinere: In pace in sapientia dormiam & requiescam. quamvis tu Domine singulariter in tpe conquisisti me. Et Convertebit anima mea in regnum tuum, quia Dominus beneficis tibi. Quia eripuit animam meam à latro. Hoc est summum animæ fratum, quod nullus iam laetus aut riget lacrymas, quando absterget Dominus omnem lacrimam ab oculis eius. Et inox: Si ergo beata anima eadera, confutatio fuit puritas: si capitale tranquillitas: si operarium etat, securitas: ut in loco interius sicut dormat delectabiliter. feliciter regnem, &c. Et superius: Nem parvum aliquem regnum aut letitiam suscipiet etiam, qui ab omni penitus molestia liberis, regnigant annos suos in dulcedine anime sue; letitiam pro diuersis quibus horribilis sunt, annis quibus viderunt mala: etiam menunda admiratione & morsa invidiis considerant pericula que eis futurae. Igitur qui perirent, certaminis que fuerint: & pro his omnibus eora & indebuta fide expectant beatam spem, & adventum glorie magni Dei & Salvatoris suis, qui suscitabit corpora in eum configurata proprie corporis claritati. Idem S. Bernardus epist. 105 ad Romanum: O quia beati mortui, inquit, qui in Dominis moriuntur, abundant in spiritu, ut requiescant in laboribus suis! Non solum autem, sed & sucedit inveniuntur de novitate, ac de aeternae securitate. Bonis proinde non nisi propter regnum, melius propriam natum, operam propter futuram. Ecce vero mors peccatorum perfida. Et audi ende peccata. Mala liquidem est in mundo angustie, peccata carnis separantur peccata in veritate ipsiusque duplicitate carnitatem.

14. Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedenter sunilem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15. Et alias Angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam, & ruge, quia venie hora ut metatur, quoniam aruit mælis terra.

16. Et milie qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demissa est terra.

17. Et alias Angelus exiuit de templo, quod est in celo, habens & ipse falcem acutam.

18. Et alias Angelus exiuit de altati, qui habebat potestatem supra ignem: & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terrenæ: quoniam maturæ sunt vineæ eius.

19. Et misit Angelus falcem suam acutam

In Apocalypsin. Cap. XIV. 237

acutam in terram, & vindemianuit vi-
nam terram, & misit in lacum ira Dei ma-
gnum:

20. Et calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu usque ad frumentos equorum per stadia mille sex-
centa.

VERS. 14. *Et triplex, & ecce rubrum candidum: & super ru-
brem fidentem similem Filii hominis.]* Scilicet Christus
regem & iudicem, qui fideles in iudicio in
rubore candido, ut iudicet candorem eius, atque
in iudicio oculum fucis & pretebus fore lo-
cum, sed omnia manifesta & sincera futura. Ha-
ber falcem acutam, quia venit demissus vni-
uersum mundum, illaque finem impediturus. ita
Andreas. Unde Matth. 15. vers. 39. dicitur *mefist,*
id est, *melello, confusus facilius est.* Aureolus per
Filium hominem intelligit Pipinum filium Caroli
Martelli, qui pro Chalperico factus rex Francorum,
illud regnum propagauit. Hoc accommoda-
tum est, non literale.

VERS. 15. *Et aliud Angelus exiuit de templo.]* Id est, de
generali Dei celesti, putat de loco Beatorum in
celo, defensio felicium ad Christum omnium
Sanctorum & celitum desiderium de consum-
matione mundi, punitio impiorum, & gloria
iustorum: de quo dixit cap. 6. vers. 10. *Viginti
Domine non tardias saeculum nostrum!* At ergo
Christus:

Matele falem (hoc est, demete) *quattuor annis*
secundis terre.] Alcas per melello accipit vibrae
animarum legem, & copiosam Geotum con-
seruare, quam suis concordibus collegant
Apostoli, a Christo ad ipsum misiti, de qua di-
xit Luce 10. vers. 2. *Mefist quidem multa spe-
ravit auctem pacem.* Verum agnus hic de mele-
llo mundi in die iudicii. Alludit enim ad Ioh. 3. v. 1.
Matele falem quoniam mortua erit mefist, ubi agi de
die iudicii patet ex eo quod praecellit vers. 15.
Confurgantur & ascendunt Gentes in vallem Iosphat: que ab ebedeo ut iudicem omnes gentes in circuitu.
D

Seneca ergo est, q.d. Angelas: *O Christe mite,*
id est, demete homines, animalia, ornatique vi-
tens. Hoc enim desiderant anima Martyrum
omniumque Sanctorum, qui me hac de causa ad
te legatum miserent, quia plaoe marita est mele-
llo, id est, quia complectus est electorum numer-
tus, quem ac cursus mundi, sicutque à Deo
praefinita iam evoluta sunt. Proprie autem hinc
intendit dicere, complectum esse electorum nu-
merum: hos enim maximè amat & incedit Deus,
ac propter eos seculum hoc totum dispoluit, il-
ludque vel arctavit vel prolongauit. Atque haec
est fala & melello triticia. Nam de fale reproborum
sequitur, eamque inducir sequens angelus, ita
S. Gregorius lib. 3. Moral cap. 10. Beda, Ansbert,
Haymo, Panormius, Viegas, Ribera, & alij.
Cum iudicium Dei compareretur fale, causam dat
S. Gregorius: *Potellam, inquit, divini iudicis, que
contra te omnia incendiad complectitur, falem appella-*
tionem signatur. In fale enim quidquid incendiatur,
quaesiveruntur fletiatur, iuvat coda. Et quia pa-
rebras superius iudicis nullatenus exirentur (*intrat ipsam*
quaque sensu qualibet figura concurrit) recte cum re-
troversus index ei datur, falem tenere prohibetur quia
cum potenter ad omnia subire incenderet circumdat.
Postea Christus petitioni angelii huius, & Marty-

A rum ac Beatorum obsequitur, piisque de electis
demebit, finisque mundo imponit. Hoc est enim
quod subdit: *Ei misit qui fedebat super rubrem fal-
cem suam in terram & dimisit eft terra.*

Aureolus sequens filium chronologis fuit, per
hunc angelum accipit Stephanum Papam, qui è
templo, id est, è Roma, exiuit anno Christi 755.
ob perfectionem Aistulphi regis Longobardorum,
perpetriusque in Franciam ad Pipinum eius
open implorans. Pipioni ergo copis collectis
quasi fale sua deinceps exercitum Aistulphi.

*Et aliud angelus exiuit de templo (celesti, ut di-
xi v. 15.) habens & ipse falem.]* Non melioriam,
sed vindemianotiam, sive putatoriam. Fala ergo
huc est cultellus curvus, quo vindemiarum multis
in locis vtruntur, eoque vites putant & vindemi-
ant, atque vias abscindunt. Fala huc signifi-
cat punitionem & excidium impiorum: hos enim
vindemianis vias, id est, impiorum.

Queres, quisnam hic angelus? Respondere
Primal. Ansbert, Beda, Pannion, Viegas & alij hunc
angelum, quod ac precedentem, esse Christum.
Christus enim vitramque falem habet, felicit
tamen melioram tritici, id est, electorum, quam
vindemianorum viarum, id est, impiorum.

Melius Ribera censet hunc proprium dictum esse
angelum, eumque à precedentibus divergum.
Nam Christus hic non vocatur angelus, sed Filius
hominis. Hic ergo angelus egrediebit ut Christus
cooperetur, utque eius natus & iustus demerat im-
pios, cum Christus demeret peccato & sanctos, ut
dixit v. preced. Aperte enim Christo praemissio, an-
gelo vero panitia tribuitur. Solens enim reges,
viro quo decer & ornari elementa & liberali-
tas, paxem per se distribuere; supplicia vero per
alios interrogare, hoc enim exigit majestas regia.

*Et aliud angelus exiuit de altari, qui habebat po-
tellam supra ignem: & clamans vocem magnam ad
eum qui habebat falem acutam, dicens: Mafe fal-
cem tuam acutam, & vindemiam horas vices terre.]* Tres
versi. 15. 17. 18. dilinguantur angelii, pri-
mus vers. 15. ait Filio hominis: *Mafe falem tuam,*
& *mete.* Secundus vers. 17. ait vindemianorū vindemi-
atrices boeras terre. Tertius est qui fecundum
adhortus ut boeros vindemiet.

Quares, quinam fuit hi? Respondet Alcas,
huc verba petita esse ex Iohanni cap. 3. vers. 15. pri-
mum ergo angelum esse Iohannem, secundum esse
Mofem, tertium esse Eliam. Mofes typus est sa-
pienzia, Elias zeli. Introducitur ergo hic per pro-
popoeiam Mofes mysticus, id est, sapientia, clama-
nus ad mysticum Eliam, id est, ad zelum, ut mirat
falem, atque vindemiat Christi Confessores,
putat Martires. Zelus enim est qui Santos im-
pellit, ut languinem pro Christo fundant: quod
in lege noua sub Christo futurum praeditum
& prafiguratum Mofes & Elias. Censet enim
ipse, ut & alij nonnulli, angelum hunc mitti ad
hoc, ut Martires in suo agone adhuc & confir-
met, ideoque habere potestatem super ignem, id
est, super chariatem, ut eam in Martiribus excite.
Dicit ergo mysticus Mofes, id est, sapientia, my-
sticus Elias, id est, zelus, *Mafe falem & vindemiam*
horas terre: quia vias huius amputatio & in tor-
cular immixta, ut ibi conteramus, id est, passiones
& martyria, fuit res que direxerunt electum
sapientiam attingant, quam Deus sibi Martiribus
copiose elargitur. Porro botii ministrantur in lacum
ita Dei magnum: quia maximum fuit Martirum
numerus,

VERS. 17.

Tres aegri
qui
Prima fala
tertia,

numerus, qui suo sanguine iterum Dei contra hostes restinxerunt, cumque hominibus conciliavant.

Secunda. Patmonius quoque per angelam hunc accipit Eliam. Elias enim videtur notari, cum dicatur angelus hic potestarem habete super ignem: hanc enim habuit Elias, qui ter ignem de celo evocauit, ut dixi cap. i. t. vers. 5. Ipse tamen alium dat sibi, quia dicas, Elias clamat ad Christum, ut potestarem iudicariam & vindictam in impiis & Antichristianis exerceat in fine mundi.

Huc pertinet exppositio & prophetia Abbas Iosachim, qui per hanc angelum intellexit & prædicta Ordinem Eremitarum S. Angustini, paulo post suos tempora instituerendum. De eo enim sic sit, explicans hunc angelum: *Surgit Ordo, qui videtur nescius, & non est. Induti nigri vellobus, & desuper accincti zona pedibus. His crestent, & fanno curvam discubatur: & predicabant fidem, quam & defensio-
nem usque ad mundi consummationem in gloriam &
virtutem Eliae. Qui erit Ordo Eremitarum erudi-
tionis tuam angelorum. Quarum pars erit quasi
ignis ardens in amore & zelo Dei, ad comburendum
fines & tribulos, hoc est ad consummandum & extinc-
tendum permissum tuum prauorum ne malus am-
plus obstante Dei patientia. Quod lochimii oraculum citans S. Antoninus p.p. v. 1. p. 2. his lois ex eo probat, illum habuisse spiritum propheticum. Ioachim enim id dixit & prædicta fuit annuntiatio Domini 1200. Otulo autem Eremitarum S. Angustini instituta, vel potius testiflatus est ab Innocencio IV. Pontifice, anno Domini 1243. ut docet idem S. Antoninus p.p. v. 1. cap. 1. 4. & ex eo P. Hectonymus Platus libr. 2. de Bono Itarus Religio cap. 22.*

Tertia. Tertiò, Ansbertus & Haymo hunc angelum, quia scilicet præcedentem, volum eis Christum, qui habet potestatem super ignem, quis potest Spiritum sanctum mitteat in corda fiducie. Nam, ut ait ipse Luce 1. t. ver. 49. *Ignem vesti mittere in terram: quid volo nisi ut ascenderem? Egedicatur de altari, quia est Pontifex.*

Verum hic non agitur de martyrio aut missione Spiritus sancti, sed de die iudicij & vindictæ, ac consequenter ignis hic non est charitatis, sed conflagrationis mundi vel inferni.

Quarta. Quartò, Auctor & Lyranus per angulum hunc tenentem falcam intelligent Carolum Magnum, qui demeluit infideles per alium verò angelum exercitum de altari iuridicam Adriannum Papam, qui openo Caroli imploratus contra Desiderium regem Longobardorum; quem proinde Carolus aggressus bello viuum cepit, & regnum Longobardorum extinxit. Verum hæc accommodativa sunt, non genuina.

Dico ergo cum Robera, Viega & aliis, tres angelos qui præter Christum, de quo ver. 1. 4. hic ver. 15. 17. & 18. recensentur, eis: hos: primus est ver. 15. legamus Martyrum, qui eorum nomine obsecravit Christum, ut sua falce demetiat triticum, id est, Santos & electos, eisque congregaret & colligat ad se per angelos à quatuor mundi plagiis, ut relingant ad gloriam, & cum eo ascendant ad celum. Secundus ver. 17. est angelus qui in fine mundi demetiat impios: unde haber falcam acutam. Tertius hoc verus est pariter angelus, qui secundo imperio ut falcam exeras, & demetiat impios. Est ergo hic angelus propriè dictus, quia secundus, qui præcessit impiorum rum morti per

secundum angelum, rum per nos gehennam, non pér se, sed per demones inferendis. Exit de altari, quia cap. 6. dictum est quod sub altari quiescant animes Martyrum polcentes vindictam: inde ergo egreditus quasi legatus Martyrum, quia ac primus, à Deo postulans vindictam, ut Martyrum homicidas, omnésque improbos in tartara destruxit, eaque impetrata mandat angelus secundum vindictam diuinam executori, ut falso sua vindicet botros, id est, impios. Hinc habet potestatem super ignem, ut videlicet inducat in orbem ignem conflagrationis, ait Andreas: vcl ut mittat reprobos in ignem gehennam, ut vult Aretas & Beda, tradendo scilicet eos demonibus, qui eos in tartara abripiant.

Nota. Sicut per messem & triticum tun hic, Boeri fusi reprobi, le-
tare. Mart. 1. 1. & c. 1. a. v. 29. significatur ele-
cti, ita per vindictam & botros significatur re-
probi: quia calicem ira domini implebant, ab ea calcandi extra eiuitatem, id est, extra Ecclesiam, vexilla exulum, intoreulari infernali, ut sequitur. Alludit rufus ad Ios. 3. v. 1. vbi cum dixisset Propheta de tritico & messe: *Aliutrus fatus, qua-
mum manuavis meū; finibit de botris & vindic-
tia: Venie & defendere, quia plenum est torcular, exuberante torcularia: quia multiplicata est malitia eorum.* Sic pallus in Scriptura vindictatio pro punitione capitur, ut psal. 79. 1. *Vt quid disfir-
missi maceris sis: & evanescens cam emes qui
preterreduntur tuus?* Tbcn. t. v. 1. inducitur
Ierusalem ita in sui visitationis lamentationis & di-
cens: *Vindictam meā, et locutus est Domine in die
tra furore sui.* Et v. 2. *S'vindictam est, sicut vindicta-
fis me.* Ita quoque cap. 16. v. 9. agentis ex exitio idūmatae ait: *Super vndeūm tuum, & super me-
fem tuam sis calcinatum irrorat.* Alludit quoque ad Zachar. t. v. 1. vbi ipse videt falcem volantem iuxta Sepulcrum, ita Cyrius ibidem.

Aliet Virgas: *Falsi, inquit, me effector triplex pertinet ad fenes; sicut enim melius est arida & cana, ita & feneccissalis verò putatoria vuarum pertinet ad iuniores, qui sunt quasi bovi palchi & flo-
rentes, ac succo & sanguine pleni: virologae enim
metit & patat mortis. Verum però sensus aptior est, ut patet ex textu & ex dictis. Vnde & sequitur: In lacum ire Dei, grecè in λακον, id est, in lacum, in quem exprimitur & recipitur vuarum liquor.*

*Et exiuit sanguis de laco, & que ad fratos equo-
rum per stadiam milie sexcenta.* [Arabicus vertit, &
*et exiuit sanguis de torcularis ad frons equorum, milie
& sexcenta militaria.* Sed malo pro *stadiis*, ponit
miliaria quia stadiis octuplicata sunt majora nisi forte in Arabia, Syria, vel alibi, miliaria adeo brevia sunt, ut stadiis sequentur. Alcazar, qui de sanguine Martyrum hæc accipit, dicit eum exiuit ad fratos quartorum equorum quadriga Christi: *Quatuor
hi qui sunt, inquit, ille qui de quibus cap. 6. v. 2. & fe-
quibus, scilicet primus albus, qui significat man-
tueritudinem Christi & Martyrum; secundus rufus,
qui eorumdem selum: tertius niger, qui eorumdem
mortificationem representat. Postero in stadiis 1600.
alludens ad longitudinem terre promille, que
fuit 160. milliarium, ut ait S. Hier. epist. 1. a. 9. (qui
& infinitus fuit 160. milliaria Palestina, fuit 1600.
stadii, facere a 100. milliaria Romana, quod etiam
asseverat Alcazar) quæ præcise fuit 1600. stadii.
Vocat vero stadii, quia alludit ad agones Mar-
tyrum, qui fieri solabant in stadio. Terra autem
promissa*

Longius
tenet & fuit
160. millia-
riam.

promissa significat Ecclesiast. Senus ergo est, qd. Tora Ecclesia, totaque orbis quasi irrigatus est, & decoratus copia & vberitate sanguinis, quem recens conseruit pro Christo profundebant.

Potò 160. millaria facere 1600. stadia patet, Nam milliare confinet oculo stadia: Romani enim singulis passibus dare quinque pedes, & stadiis singulis passus 125. qui Romanos pedes confidunt 614. Ceterum in Gezecorum dimensione decem stadia milliare vnum, sive in milles passus iuste confidit. Quippe apud Grecos passus vnum sex continet pedes: qui mensura humanam statutam adequatur & stadium vnum centum passibus, sive statutis humanis confitat, id est, pedibus sexcentis, ac proinde 160. millaria pectus sunt stadia 1600. Quid autem Romani ad vias stadij dimensionem adiiciunt 25. pedes, id propter ea sit, quia ex communioribus Grecis pedibus, 24. pedes excepabant longitudinem a 5. pedum Romanorum. Quare ut in stadij mensura Romani eum Grecis conuenienter, stadio tribuebant Romanos pedes 625. sive (quod idem est) 125. passus Romanos. Slobanies vero hic, quia græc & in Gezecis scriptis, velut stadio Græco, non Romani, accipiuntur stadij pro centum passibus: qui sit vt 160. millaria continent 1600. stadia, vt iam dixi.

Hic vera sunt & eruditæ, sed non ad proposendum. Nam stadia hæc spectant ad dimensiones, non terre promissæ, nec Ecclesiæ, sed loci reproborum (hic enim est lacus ita Dei, nisi dicas hunc lacum commenturati & adequati tertiæ sanctæ) & damnatorum, pùs gehennæ & inferni. Sanguis ergo hic, non Martyrum, sed reproborum accipi debet. Senus ergo est, q.d. Tanta erit impiorum & reproborum, qui in fini mundi occidentur & damnabuntur, litigies, vt, si locus ille quem ipsi in inferno obtinuerint, torcular effet quo sanguis eorum exprimeretur, sanguis hic via regia excutiet ad 1600. stadia usque ad asteudinem fratris eorum. Equus intellige Christi & Sanctorum eius. Illi enim hic & cap. 19. per propopoziam inducuntur ut videtur equites, qui D. egredierintur pedibus, non corporis, sed mensis, extra existimat calestis ad contemplandam gloriam Christi de impiis, etimisque litigem, ita Andreas, Ambrosius, & alii, est catachresis & hyperbole.

Similes catacheses & phrasæ alibi habet Scriptura, vt psal. 109. vers. 7. *De turre in via habet. Num. 23. 14. Donec devers prædam, & occiderat sanguinem bibat. Psalm. 57. 1. Manu sua lacabat in sanguine peccatoris, quibus tantum plena victoria, & vicio de hostibus significarunt.*

Sunili schemate illi Flores in bello Clerbiaco: *Tanto ardore prægeminat est, eaque eadem hostium fuit, ut tuor Romanus de cruentu flammæ non plus aquæ bibat quam sanguini barbarorum.* Idem Flores lib. 1. de bello Punico: *Documenta, inequa, clades cruentas dignando Aufidus.*

Potest Secundò hæc locus propriæ accipi de capacitate totius inferni, q.d. Impiorum in fine mundi sanguis & cadavera decurrent, & spargentur per totam capacitem & longitudinem inferni. Infernus enim in longum (vt & in latum, & in profundum quaquevum) extenditur ad 1600. stadia, id est, ad leucas Hispanicas qo. ita Riba, qui confit hic preciò describit spotum & quantitatem inferni, felicit quid extendatur

ad 1600. stadia, tam in longum, quæ in latum & profundum; licet hoc Vieze & Alcazari non placeat, sed quoddam in Scriptura alibi nihil tale exprimatur. Verum hæc ratio non concludit: nam ex ea tandem sequitur, nihil certi de hac quantitate inferni affecti posse, non autem sequitur, nihil probabilitate cosmici posse. Probabile ergo est, hoc spatium 1600. stadiorum esse mensuram inferni, tum quia id hie innui videatur, tum quia hic locus sat sapax est, vt capiat omnes omnium temporum reprobos & damnatos. Est enim hoc spatium 1600. stadiorum cetera tantum, quantum est Roma Bononia, aut Beutellia Patras: quod plurimos & quasi innumerous hominum milliones complecti possit, praeterea accedente iusta & proportionata tam latitudine, quam profunditate, qualiter est in inferno. Nam, vt ait Iasai cap. 30. vers. 33. *Preparata est ab hori Te-pheth (id est, ab extero gehenna) preparata, profunda & dilata.* Nam 1600. stadia faciente ducenta millaria Italica. Milliare enim contingit mille passus, indeque dictum est milliare. Passus continet quinque pedes, pes quatuor palmas, palma quatuor digitos transuersos. Stadium autem est octaua pars milliaris, contingit passus 125. Ergo 1600. stadia faciente ducenta millaria: hæc enim sunt octaua pars mille sexcentorum.

Conferamus hæc sententia, Primo, quia S. Ioannes hic infernum vocat lacum ita Dei magnum: est ergo ingens validè & magnus, vt Deo itaque Dei aliquatenus respondeat & commen-ture. Rurum differet ei assignat stadia mille sexcenta, quæ clara proprie accipere possimus, car ea aliò torquemus. Quod enim aliqui viri docti hæc stadia censeant esse loci, quem occupabent dannosam in die iudicij circa vallem Iaphat, non videatur esse ex mente S. Iohannis, qui hæc stadia assignat lacum ita Dei. Hic enim lacus in quo calcarant damnata, sine dubio est infernum. Secundò, quia idcirco infernum in Scriptura & in Paribus vocatur abyssus, quia est profundissimum & maximus, vt videatur esse *abysmus*, id est, sine fundo. Tertio, quia ignis conflagrationis mundi totum occupabat orbem, felicit totam terram, totum aquam, totum æternum usque ad celum. Hic autem ignis tocius ibi in infernum, eoque secum eduoluit damnatos signis autem tannus & tam vastus, eti denierat, valissimum poscit locum. Quartò, incendium Sodoma & Pentapolit extendit se ad sepraginta duo millaria in longu, & novem-decum in latum, telle Iosepho & aliis comple-xum enim est quatuor vices validè à le distantes; hoc autem fuit typus incendiij infernalis. Quinto, eti aliquando flammæ & cincres eructavit & ciacula est ad triginta millaria: similia scribit Plinius de Vesuvio. Etiam autem de Vesuvio tantum sunt umbra, &, et aliqui vocant, os inferni. Sexto, quia ex visionibus conflat amplissimas esse gehennæ flammæ. Tales enim tantisque vidit S. Fureus, & S. Diethelmeus apud Ven. Bedam lib. 5. Hildegard. Angl. c. 1. Septimò, quia validè verisimile est in inferno demones habitum corpora ignita, ut iphi magis puniantur, tum ut horribili sua specie, plagi & tormenta corporis, magis puniant damnatos, de qua re plura dixi Iasai 3. 4. sub finem capituli. Infernus ergo maximus sit opinet, ut ipso capiat tot milliones milliones, non solidum hominum damnatorum, sed & de-monum corporatum.

Contra

*Contraeum tamen fecit P. Lessius lib. 3. de A
Perfect. diuinis cap. 14. Vbi Primo, doceat, infer-
num non esse aliud quam flagrum ignis & ful-
pharis Apoc. 10. v. 1. Secundo, hoc flagrum esse
in medio terra, iuxta centrum flagri, centrum in-
fernorum, & ceterum terrae sit vnum isteque, fulphu-
ris illo flagro eita centrum se in orbem collig-
ente quoque flagrum hoc habete marum ful-
fillum & impermeabilem, qui omnem euaden-
di spem damnatus admet: ambius enim spissi-
tudine terre, que a centro ad superficiem plus
quam mille leucas contineat. Quis huiusmodi mu-
rurum perfodiat aut penetrat? Tertiu, cauitatem in-
fernali esse circiter vnius leue, & seu quatuor millia-
rium Italorum. Ratio eius est, quia damnati in B
inferno non infestare pedibus, nec huc illucque
descendent sed colligeantur in cumulum inflas-
carbonum, vel lignorum ardentium, ut Scriptura in-
dicat. Iam etiam singulis corporibus damnato-
rum demus sex pedes quadratis, qui abunde sufficiunt
tamen vna leuca (id est , mensura virginis
millium pedum) cubicata, seu cubice multiplicata,
capere poterit plusquam oclingenta nulla mil-
liorum corporum, cum tamen certum videatur
facta subductione non futuros centes mille milliones.
Addit deinde Verum, inquit, quia ubi quoque
ingens flagrum erat ignis & fulpharis, & damna-
tes omnes ignis corporibus includentes, fortas-
se erit capacio. Si ergo diameter duarum leuca-
rum, leuca etiam milliarium Italorum, tunc super-
ficies concava terra ambiens infernum, et sic leu-
carum. Unde facile poterit cauitas inferni in
medio sui contineare flagrum , cuius profunditas
sit vndeque vnitus media leuca , quanta vix vi-
quam est profunditas mari; & superet adhuc
media leuca vacua inter concavam superficiem
terra & superficiem flagri. Hac igit probabili-
ter & eruditiss. Alij tamen aliter iuppitant, plerique
damnatorum milliones fore carent. Primo, ut magnitudine incendi
super, ita locis ille capiendas corporibus damnato-
rum confipari sufficeret, tamen multe in
maiori ex fore carent. Secundo, ut alio affectu D
horribili percellat damnatos: quo enim maius est
incendium, eo maius nos horrore concisi in hac
vite sentimus. Secundum, quia in incendio hinc
corpora damnatorum confitata voluntabuncur,
ut iam in alium confundantur, in abyssum met-
ti, iam ad latere quaquerum latissime gyrati
& raptati videantur, ut ibidem confundantur &
descendent videt animis S. Dietrichus iam cit-
atus. Hoc insinuat S. Iohannes dicens: *Ei fami-
tormentorum agerunt in sciafa seculorum.* Sic enim
non parum augabitur horror & crucias repro-
borum. Tertio, quia in inferno varia variorum
erimini sunt portae , varia carnicina , varia
toximentorum genera , instrumenta , & loca , ut
patet ex visionibus Ven. Bede iam citatis , & ex
malis enerumonibus pessimis , qui adiurati
idipsum confessi sunt. Inter alia, nostri Patres His-
pani oculati testes haec Roman perficerunt,
que in literis annas anni 1604. Collegii Heu-
tenstis provincialis Tolentino relata sunt, scilicet da-
morum per energumoniam, concionem libi 3 Deo
impetrata habuisse ad circumfulsum multitudi-
num , que tunc peccata corrigebat, ac inter alia
dicebat: *Me ex ali vertice ad barbarum deinceps
preciosum, & vos vobis in terra locum turri exfisi-
odus.* Evidemus vobis enim cum carceris , cum*

A *inferis Satanas ad sulphur ad ignem, ad portum, ad calidarium, ad flumina, ad rotundum diarium.* quibus verbis utique varia tormentum & loca, & genera in genere significantur. Vnde licet corpora damnatorum non ita esse confitatis, vt omnia in uno quasi factum colligata fin, sed posita ita, vt variis calciculis efficiant, varii locis, carafis & eccliesiis dispositos, qui pro daxmonum libris & Dei vindicta subinde solvantur, vt reprobis ab una casta in aliam rapient, iterum deinde colligentur, & in ollam vulcanum mergantur. Est enim ibi pernare omni genitum maxima varietas & multitudine, & ab una in aliam dannati quasi in orbem ire coguntur, vt semper suplicia ei innoveri, allisque & noua instaurari videantur. Ut ergo seorsim diploni & torqueti possint eorum corpora, integrum spirito eti opus, uti factae P. Lefsius loco iis citato, ubi hoc genitum coruscum leviter & suauiter

B

Symbolicè Petrus Bonetus lib. de Natura mysteriorum, Numerus, inquit, 1600. à quadrangulari te-
tragonis est. Nam quadragesima quadrangula faci-
t 1600. Hunc etiam complicant quatuor quadrangula.
In sacra Scriptura ratione infinita mundum, cuius partes quatuor esse conflat. Apoc.
1. 4. scriptum est, quod manant fangui vixque ad
sternos equorum per stadiam 1600. q. d. Per
quatuor mundi partes, Orientem, Occiduum, Septemtrio-
nem & Meridiem. Unde & Threni Jeremias qua-
tuor fusa, & quadruplici alfabetico distinguebat
C in illis Jeremias non tantum iudiciorum, sed etiam
totius misericordia scelerata deplorat, & omnes ad de-
plorandum invitata erat. Rosetta.

Memento, quod iam seipsum monui, in his locis visionibus nonsulla esse hyperbara, ac falsus ab uno ad aliud & refutatis, ut sunt in aliis Prophetae. Nam a signis iudicio praevis, de quibus egit v. 6. & sequitur v. 16. & fecerat premia electorum, & penas reprehensorum rufum rellata ad signa iudicio praevisa. Nam capitulo 15. & 16. recenset septem plaga orbis nouissimas; inde capitulo 7. & 8. deficerit Babyloniam excidium, huc enim omnia praebunt diem iudicii.

D Mortaliter dico hic, quām horrendus sit infernus, & in ea pena reprobatorum. Prīmo, quia sicut botri ite Dei, qui ab eo quasi furente calcaneum torculari gehennæ. Secundō, quia fumas tormentorum eorum ascēdunt in seculū seculorum, vti dii vers. 11. Tertiō, quia iastantur in luce igneo quaqueuerum pī fidia 1600. Cogita formacem ignis flammas conglobantē & ciasculanteum quaqueuerum (id est, tam in longam, quām in latum & in profundum) per ducentū miliajā; & in ea corpora damnatorum voluntari, nūcque ascendere, nūcque defendere, nūc gyrari in omnem partem, idque lugiter nocte & die per omnia facula, per omnam astutitatem. E. Ecce hoc est infernus.

*Aetate, inquit S. Gregor. lib. 4. Dial. 45. ali. (in inferno) posita bene isti perdi. & esse non perdi, quia ex re semper evanescit & mortem sine morte, & defectione sine defectione. & finem sine passione quatenus est & mors immortalis sit, & defecatio undeferens, & finis infinitus. Item lib. 9. Moral. 19. Horret modo ex tunc reprobus deinceps cum fermeo, summa cum obscuritate. Et max. 1. *Fu ergo misera mors sine morte nisi sine fine defecatio sine defecutione & mors perpetua & sine semper insipi, & defecatio defecere nefusa. Mors perniciosa, & non extinguit: dolor cruentus, sed nullatenus paucum fugas: summa ambo.**

Moral de
bonere
infram.

In Apocalypsin. Cap. X V.

241

comburi, sed nequam tembris disfatu. Et inde: Tunc cibas flammis comburi quis non coquatur delectari potius. Tunc infamia patens barbarorum inferno deorsum quos inuasus clavis non exalat. Idem in illud Manb. Exsurgunt in umbra exercitus: In inferno era frigus inaudirendus, opis inextinguibilis, vermis immorialis, fatoris interclusus umbra palpalibus, flagella cadentibus, horrida usq; de manuus confusio peccatorum deservit honorum suorum. Hugo lib.4. de Animis: Infernum aliquem est sine miseria, profundas sine fundo, plena ardore inextinguibili, plena furestre inextinguibili plena dolore inextinguibili: ubi tenebrae, ubi rediutus, ubi horror aeternus, ubi nulla fides bona, nulla desiratio malorum. Hic demones hortendas induunt larvas quibus percellunt damnatosse quibus Vitg. A. eccl. 6.

Centauri in foribus flabellant. Scyllae biformes, Et centum gemino Bravens ac belua Lerne. Horrendam stridens flammisque armata Chimaera, Gorgones. Haec proque & formarum corporis umbras. Refert Climachus gradu 4. le in monasterio videlicet fratrem quendam cocum, qui à Deo denuntiavit lacrymandi obtinuerat, qui rogatus quomodo id obtinueret, respondit: Ex igni culme, quem perpetua cerna, affectu, quælla igni informi-

A tendu animo verso - que confidratio vobis ex auctoritate lucis suæ dicitur. Easimla & visiones hac de te horrificas recenset S. Gregor. lib.4. Dis. cap. 10. vbi Theodoricus regis iacobum in ollam Vulgi unum recenset, & cap. 36. & 45. & Damasc. disloc. cap. 30. vbi Isopahat regis visionem de inferno emittit. Nota est Doctoris Patiensis defuncti historia, qui in exequiis surgens è feretro dixit. Intra Dis iudicis accusatus, indicatus & damnatus sum. qua uole S. Bruno, aliisque petimus Carthusianum intinuerunt, ut narrat Franc. Utreus in vita S. Brunonis, & ex eo nosfir Petrus Thysius lib. de iudic. patric. cap. 6. Nota etiam est Vdoris Episcopi munitione calcillis: Vdo, Vdo cœta à ludo, lusum fuit Vdo: cùmque non cœlaret, ciuidem iudicium, decollatio & damnatio, quam emerat Falgobius lib. 9. cap. 12. Naucler. vol. 2. gener. 37. S. Antonini. & alij. Refert Gregor. Turon. lib. 8. histor. Franc. cap. 5. Chilpericum regem pellitum, Francorum tytanum, post mortem Guntramme regi viuum confractis membris proiici in ollam æneam, statimque inter vestitum vapores ita dissolui ac liquefeti, ut nullum ex eo penitus vestigium remaneret. Phura hac de te dixi Deuter. 32. vers. 22.

CAPUT DECIMVM QVINTVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Redit hic Propheta post aliqualem digressionem capitulo 14. de die iudicij, dèque damnatione impiorum, ad caput 13. scilicet ad tempora Antichrilli: unde hic producere incipit septem angelos effundentes septem phialas ira Dei. Primo ergo vers. 2. uidet Sanctus qui vicerunt bestiam, stantes super mare vitreum, citharantes & cantantes caniculum Moysi & Agni. Identidem enim Deus per Iohannem proposuit hic & incutie gloriam Sanctorum, ut fidales animos ad certamen, presertim contra Antichristum. Secundo, vers. 5. aperitur templum in celo, ex quoque prodeant septem angelis velestris uno mundo & zonu aureu, quibus singulis dantur singula phiale ira Dei, qua continebant septem plagi auerba nouissimas: quocires templum impletum est sumo à maiestate Dei.

Perf. 1. Et vidi aliud signum in celo magnum & mirabile, angelos septem, habentes plagi septem nouissimas: Quoniam in illis consummata est ira Dei.

2. Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, & eos, qui vicerunt bestiam, & imaginem eius, & numerum nominis eius, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei:

3. Et cantantes canticum Moysi fecit Deus, & canticum Agni, dientes: Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus D omnipotens: iusta & vera sunt vix tua, Rex seculorum.

4. Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum quia solus potes: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in confectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt.

C T vidi aliud signum in celo magnum & mirabile angelos septem, habentes plagi septem nouissimas. [Sci]let ultimas quas Deus infligit peccatoribus in hac vita. Unde subdit: Quoniam in illi consummata est ira Dei. Has plagi ordine recentebit cap. sequenti. Est hydrologia: hic enim versus postponendum est versu secundo, tertio & quarto. Nam prius vide Iohannes Sanctos stantes super mare vitreum & cantantes caniculum Moysi: post hanc enim visionem subdit vers. 5. Et post hoc vidi. Et ecce aperitur septem templum, & exterriti septem angelis habentes septem plagi. Permittit tamen haec plagi hic obiter & in genere, ut significet eò huc omnia de mari vitreo & Sanctis super illud sanctibus spectare, ut scilicet illi iam quasi videntes & triumphantes, è celo quali emitant & circularentur halice plagi in impios, ipso hostes Dei, quæ ac suos. Est ergo hic quasi propositione, vel summae eorum quæ his duobus capitibus discussa sunt.

X quaque

queque chartari incipiunt vers. 1. & perterritus est
vixque ad finem capitis sequentur. Porro haec plaga
diciuntur nouissimae, non mathematicè, sed mora-
lizantur: quia scilicet erunt sub finem mundi, erunt
que inter vices. Nam aliquo prædicto post haec
plagas sequetur plaga & excidium Babylonis, ac
post illud plaga & excidium Antichristi, Gog, &
Magog, &c.

VERS. 2.

*Et vidi tamquam mare virenum mistum igne, &
et qui vicerunt bellum, & invenient eum, & mo-
torum nomen eius, flatus super mare virenum,
babentes exbaras Dei.* Primo, Alcezar: Mare, in-
quit, virenum c. 4. significat mare zineum quod
Salomon fecit in templo: hic vero significat ipsas
maris rubri vandas coagulatas. Hic enim alludatur
ad Hebreorum siccum pede transflatum ad mare nu-
brum. Ergo maris vireci figura hic similis est mari
rubro, ita ramen ut aquæ ardentes apparet, & in
virenum soliditatem coagulata. Virenum enim ma-
re hic idem est quod mare congelatum & solidum.
Significat itaque hic, Apollonius & primos fide-
les, quasi nove Irenæi, mare gentilium ingre-
sus supra illud quasi super mari solidi illeios am-
balas, illudque igne & flammei Euangelij accen-
dile: cuius rei symbolo S. Petrus Christi gratia
fatuus super mare ambulauit, & ad Christum per-
texit, Matth. 14. vers. 28. Stantes ergo super mare
virenum sunt illa ipsa 14. milia lignatorum, de
quibus c. 7. & c. 14. Veteres enim Iraelitæ transfe-
runt mare rubrum, sed diuisum, idque infra, pa-
rat in alio, non super: hi vero non fideles calcantu-
tes mare, terram, ac terrena oennia, super mare &
terram flant & incedunt.

Seconda.

Secundò, Aurocular putat hic describi pictarem
& zelum Caroli Magni. Itaque mare virenum esse
populum Gallicanum, qui transirent per aquas maria-
rias, id est baptizati, in Christi fidem, ita confitante
ei adhesi, ut Christianissimi cognomina accepere.
Marcus hoc virenum mistum fuit igne, id est, tèlo &
feruo fidei, qui beffiam, id est, Saxons, Saraceno-
& Hunnos subegit, & sicut vel Christi amore
inflammatus, vel exsuffit & occidit. Cantare
Agni, qui Carolus Magous instituit, ut om-
nes Ecclesiæ Gallicane sequentur canunt &
officium Ecclesiæ Romanae. Est haec elegans allu-
so & adaptatio.

Tertia.

Tertiò, Primus, Richard. Rupert. Ansbert. &
alii, per mare virenum intelligunt Sacramentum
baptismi, hoc enim adumbraunt est mari rubro,
ad quod hic alluditur, ut patet 1. Corin. 10. v. 1.
Est virenum: quia facit Christianos puros &
sinceros inflat virtus. Est mistum igne, quia tribuit Spir-
itu mundum. Vel, ut Ambrosius, mare quod igne
& calore in virenum solidum convertitur, est fides
charitate formata & solidata. Vel, ut alij, ipsi hie
est ardor perfectionum: unde super hoc mare
victores Antichristi, quasi triumphantem stant. Ita
Viegas.

Quarta ge-
nus.

Quandoque genitum, Riberia per mare virenum
accipit seculum hoc, sicut terram, sicut & aquam,
que inflat vires pellentes: item homines huas
seculi, qui multi sunt igne conflagrationis mundi,
quem Deus in pomam peccatorum orbis immi-
ter, de quo c. 14. v. 18, seculum enim hoc perie-
losum & tempestuosum vocatur mare, ut dixi
cap. 11. v. viii. Dicitur virenum. Primo, quia sic
a poëtis cognominatur, id quod sit pellucidum,
Secundo, quia habet colorum virei: Tertiò, quia
fragile est, inflat virtutem. Itaque alter hic acceptum

A mare virenum, quia cap. 4. v. 6. ibi enim mare vi-
treum significat celum crystallinum, vel potius
empyreum, angelobisque qui in eo sunt in circuitu
theori Dei. Hic vero mare virenum dicitur igne
mistum, & Sandi dicuntur supra illud stare: quia
scilicet seculum hoc sanctè, prudenter & feliciter
transierunt & superarunt, itaque quasi vices
stare in littere quod mati imminet, et que supra
mare: quia iam appellatur ad portum salutis, &
in celo beati consistunt. Aliud enim ad mare
rubrum, quod duxit Moses Hebrews pede tran-
sierunt cum persequeretur eos Pharaon, Exod. 14.
Pari enim modo seculum hoc transiit Sandi,
ita ut maneat illarum à Pharao, id est, à Diabolo
& à Antichristo: unde & cantant canticum Mosis.
Sandi scherant ad Poëta.

Laudes in vires mortales marina fala.

Sicut ergo Genes. i. vers. 1. dicuntur duplices esse
vires maris, id est, aquæ, & consequenter duplices
esse vites secundum, id est, celi, scilicet alijs supra
firmamentum, alijs sub firmamento: ita & duplex
est mare virenum, scilicet unum sublunare &
terrene, aliud celeste, & ex illo in hoc transirent
& ascendunt Sandi: de sublunari agitur hic, de ce-
lesti cap. 4. vers. 6. Si quis tamen considerat codem
modo hic acceptendum esse mare virenum quo
cap. 4. hic dicit Sandos mare supra, id est, iuxta,
mare virenum, vel in ipso mari virenum, id est, in celo,
qui & proprie dici possunt Sandi stare superace-
lum, id est, supra celo partem concavam, et non
sterni super concavam concavam enim inferior est,
id est, inaccessa autem superior, in quo summa cele-
sti pars est & superficies. Hoe celum medium est
igne, id est, feruore charitas angelorum.

Moraliter dulce hic, omnem huius seculi pom-
pam, opes, gaudia & gloria esse fragile instar
vitri. Vnde Arabicus pro mare virenum, verit, ma-
re virens quasi rotem factum sit ex vitro, sicut
virenum. Recet dixit tragedus: *Fortuna virens est,*
dum flendit frangitur. Rursum, *Su roris virens,*
quanta margaritam! si tam speciosa est terra, quam
speciosum est calum! si tam gloriosus fur im-
perio Nero, Decius, Dioclerianus, quam gloriose
sunt S. Petrus, Paulus, Iohannes in Praecelle Horat.
ib. 2. Serm. Gary. 3.

Ei fortuna est quam cepit virens fama.

Virens, id est, fragilis, qd. infans qui famam rem
ad eo fragilem instar vitri auecupatur. Egregie Boë-
tius metro 3. lib. 1.

Rara si cunctis fave forma mundo,

Se tantas variarunt uoces,

Credite fortuna neminem evaducit,

Bona credere fugacibus,

Cunctis aterna perfringere que lego est,

Et cunctis genuina uisus.

Nam ut Ariof. lib. 1. de Celo, *Gentem & cor-
rupibilem se muco consequentur.* Et Seneca epist.
88. *Cat natus cunctis annis regnat.* Et Maximianus.

Canticis suis repetunt artus maritæque requiescat. Vetus est illud Varroton adagium, *Homo bulla.*
de quo Faustus:

Subdit suu certo mortalia corpora fatu,

Cantique precipuis tempore fluxa ruit.

Tam animi humanum celos genui interi hora.

Tergula quam pluma bulla liquifex aqua.
Quid est homo? inquit Seneca, quidlibet quaten-
us, & quidlibet fragile cellula. Quid est humanus
seculum corpus & fragile, natus sapientia natura-
ta, natura, aliena spiritu indigens, ad omnium fortuna
contra

Omnis pô-
pulus
huius
et cetera.

*extremum proiectionem, frigoris & laboris imparem, A
et informis fonsque convectionis. Odor illi saporiq[ue],
& laetudo & vigilia humor et cetera sine quibus vi-
tare non posset, morevera sunt. Valer. Max. lib. 5.
Cedra ait, minimus & fragilis, pernicioseque conser-
vantea crepidans sunt ista, que vites arque apes hu-
mane vocantur. Affluit subito, regente dulciorum, rati-
onis in locis, non in persona, stabilitus nixa radicibus
conficitur; sed incertissime sunt fortuna huc arque
nunc illa, quia sublimis exultat, amproposito recurso
desiliens ut profundo claudat infernabatur immer-
git. Addit his illud Seneca: *Potuisse est & adhuc*
primum minus, quod incolumis. Potest fieri lata &
prospira, ita quoque tritia & adhuc quelibet
huius mundi vitrea sunt: holles & persecutores
*(qualis in fine mundi erit Antichristus, de quo hic
agitur) vitre sunt, ac similes fictis & virtute indistin-
tibus, quos in latrunculorum fovea iachorum lusus
ita depingit Ovidius ad Pythone:**

Cadidore muro tabula varia varia aperta.

Calculus & vitre peragunt milite bella.

Omnis ergo inimici sunt vitrei, omnes morti
vitrei: paupertas vitrea, infamia vitrea, labores
vitrei.

Quocirca viri sancti & sapientes holles vitreos
holles non timent, sed stant super hoc mare vi-
treum, animaque in calum attollentes dicunt
cum S. Hieron. illud Socraticum: *Liberi confon-
do, & sollem fulmine deficie. Semunt enim, & à
Deo nanciscunt illud ab Ihesu dictum, ipsique*
promillium cap. 8. ref. 1. 4. Tunc deolet liberis super
*Dominos, & scilicet eis super astrandere terra & es-
takto te hereditate facit patria tuu. vide ibi dicta.*
Hi ergo sunt Anicci, id est, iudei & Niceta, id est,
victores ac triumphatores. Scribit ex S. Gauden-
tio, S. Thoma, Gilbelerto, & aliis Franciscus Zaz-
zera tractat de Familia Anicia, eam octaua ducere
à legione Gracorum militum, que dicta est Anicia,
id est, iudei, ea, quae fuisse S. Georgium mil-
litem & Martorem. Rursum ex ea natos inimicos
pangiles, Virgines, Martyres, Doctores, Pontifices,
vt S. Paulinus Nolani Episcopum, S. Benedictum
Ordinis fundatores, S. Scholasticam, S. Gen-
gicum, S. Thomam, Scutinariam Boetriam, de quo
proinde verè ait Gilbelerus: *Digni vocari est*
Anicci fortitudine, severitate & gravitate, opacitatem
Betis, meritis Manbu. Tales pariter sunt hi
Anicci S. Iohannis, qui proinde quasi vicitores
stant supra mare vitreum. Anchracites lapides igni-
tus & carbo, lactatus in ignem velut inter mor-
tuos extinguitur: ac contumacis perfunsi exas-
tis, inquit Iñdor, lib. 16. Origen. cap. 1. Tali
est virtus constantiae celestis, que adhuc execta
magis splendescit. *Contraria semper vari-
tus fecere viam.* Eduardus II. Anglia rex in sym-
bolo pingebat araneam telam suam elaborantem,
quam vehementem venus perficit, cum hoc lem-
mate: *Ardorem ib.* Idem fuit sensus Alexandri
Magni, ut patet ex Plutach. de Fortuna Alexandri.
Quid iam sentiat, quid faciat Alexander
Christianus?

Cirhorat Dn.] De hinc elatioris exultationis &
jubilationis dicti cap. 1. 4. v. 1. & cap. 1. v. 8.

Et cantabant caniculus Moysi.] Non illud Deuter.
32. *Audent ecclies illud quod habetur Exodi*
15. *Centenus Domini, gloria enim magnificans*
et, quia Moyses & Hebrei post transiit maris
rubri gratias agunt Deo, pro tam miraculo ma-
tis transiit & liberatione à Pharaone. Sicut ergo

Moyses & Hebrei tunc alacres & grati Deo ceci-
nerunt carmen hoc eucharisticum & quasi opinio-
nem: *Centenus Domini, &c.* ita Christus qui est
Moyses Christianus, & siquicunque fideles & Sancti, qui
sunt veri Israëlite, postquam feliciter transierunt
mare huius saeculi, merito in eo Pharaone, id est,
Diabolus & Antichristus, quasi vicitores super illud
stantes cantent dicenteque: *Centenus Domini, glori-
runt enim magnificans est: equum & ascen-
sorem protexit in mari: quia felicit tam iam ad nostras*
preeces & meritis, *Antichristum cum suis afflictis*
pannit sepm phealias ira sua in hac vita, ac mox
igne gehennae in futura.

Et caniculum Agni.] Idem est canticum Agni &
Mosis, sed dicitur Moysis, tamquam figura & typus:
Agnus verò, tamquam exemplaris & antitypi, &
quia hoc cantico Beati Agnorum laudant. Addit Al-
cazar, canticum hoc in sensu literali significare
vtrumque, scilicet tantum transiit fidelium per ma-
tre gentilium ad fidem & salutem, quam transi-
tus Hebreorum per mare rubrum. Cum enim
hoc illius fuerit typus, Moyses vtrumque, feliciter
tam typum quam antitypum, eodem sensu literali
complexus videtur: ita enim de antitypo hic in-
nuere & explicare videtur S. Iohannes. Verum
elarum est, literalem sensum illius cantus Moysis
est de solo transiit Hebreorum per mare rubrum
in Chanaan; allegoricu verò esse de transiit Gen-
tium per fidem & baptismum in Ecclesiam, vt pat-
ter. 1. Corinth. 10. v. 1, anagogicum denique esse
de transiit fidelium per mortem vel martyrium
in calum, quem unum hic ad litteram amplectetur
Iohannes. Ad litteram enim loquitur de triumpho,
gudio & gloria Beatorum, quem anagogice signi-
ficavit & representauit Moses in sensu mariis
rubri, arque in hoc suo cantico Exodi 15. descriptis.
Vide ibi dicta. Dicunt ergo qui mare huius
vita prouedit & feliciter transiit, sicutque ex
alii annalibus montibus illud despiciunt, ac in-
biliant: *Transiit enim per aquam, & edidisse nos*
in iherusalem.

Silua & vere sunt vix tue Rex faciolorum.] *Vix,*
D id est, opera & iudicia tua sunt iusta quia iustam
de impiis & persecutoribus nostris iam finis vin-
ditum. Eadem sunt vera, id est, fidelia: quia
fideliter ex epis Sanctorum hic afflictorum est periculis, &
que premias & coronas, ut promisisti: sicut olim
Hebreos transientes mare rubrum eripiunt à
Pharone & Egyptiis eos insequentes, iusti
iustos in mari morti.

Rex faciolorum.] Legit Interpres dominus, id est,
faciolorum: iam legit *et iheros, id est, Sandororum;*
Andreas verò & Aretas legunt *et iheros, id est, Gentium;*
Alludit ad Daniel 4. v. 1. v. 7. vii Deus vocatur
enim in temporenum; Chald. *omnes faciolorum*
Syriaci, *reges faciolorum.* vide ibi dicta.

Quia solus puer erit.] Pto puer gratus est iheros,
id est, iheros, iheros, puer, innocens. hoc ergo est
pius: quia dicunt piare & expiate pro expurgare
& depurare, ita Ribera. Veniam simpliciter, enique ac
piemissi iheros accipias pro sancto & pio, id est, mi-
sericorde, qui vilceta pietatis exercit & ostendit,
qd. Tu Domine olim quasi pater & mater ostendisti
Mosis & Hebreis vilceta misericordie & pietatis,
dum eos à Pharaone liberalisti, & filios per
mare rubrum deduxisti in Chanaan: sed eadem
iusti multo magis ostendisti Christo & Christianis,
Sanctis & electis suis, dum eos per mare huius sa-
eculi turbidum & tempestuosum, in quo tot anime
perirent,

perunt, falso & incolument deduxisti ad potum salutis.

Quoniam omnes gentes venient.] à quoniam hic non est causale, sed *tempore*, sive explicatum & denotatum, poniturque pro quid, q.d. Quis non magnificabit te Domine dicens, quod solas iustus & plus iis, vii in nostra protectione & salvatore ostendit, quidque omnes gentes meritò venient ad. adorandum te, & quid iudicia tua tam in pios quam in impios, clara & manifesta sine tibi breuius & clarius, q. d. Quis non magnificabit te Domine, dicem te solum esse pius, & omnes gentes ad te adorandum venturas, & manifesta esse iudicia tua? Sic Isaie 3.v.10. dicitur: *Dicte ista, quoniam bene, id est, quid bene erit ei.* Alter Alazar, nam si quoniam accipit propriè & causaliter, hoc sensu: *Qui non magnificabit te Domineq. d.* Omnia omnes magnificabant te: quoniam Gentes omnes per tuum Christum & Apostulos ad te rūisque cultum converteruntur. Alazar enim hanc omnia accipit de prima Gentium ad Deum & Christum per Apostolos conversione, vti iam sepius dixi.

5. Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimoniij in celo.

6. Et exierunt septem angeli habentes sepeplas, de templo, vestiti lino mundo & candido, & præcincti circa petra zonis aureis.

7. Et unum de quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas itacundiz Dei viuentis in facula seculorum.

8. Et impletum est templum fumo à majestate Dei, & de virtute eius: & nemo poterat introire in templum, donec consummatentur septem plaga septem angelorum.

Vers. 5. [Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimoniij.] Id est, templum quod est tabernaculum testimoniij, seu in quo seruabatur testimonium, id est, lex, & tabulae sive decalogi. Templum hoc, & maximè sacrarij cuius pars, Icilius Sancta Sanctorum, significat locum Beatorum. Nam in Sancta Sanctorum erat arca cum tabulis legis, ut significaretur, in custodia legis quasi in radice & causa virtutis contineri beatitudinem: quocirca septem hi angeli inde Iohanni hic exire videntur, vptore vihore futuri violare legis Dei. Vidit ergo Iohannes templum hoc in celo simile tabernaculo Mosis, atque ex eius Sancto sanctorum prodire hos angelos Dei vindictores, & plagatum autores. Imo Alazar per templum tabernaculi præcincti accipit Sanctum Sanctorum tabernaculi: hoc enim erat quasi templum, id est, chorus tabernaculi. Unde phal. 17. v.1. Aquila & Symmachus pro templis vertunt *oraculum*, quod erat in Sancto Sanctorum.

Vers. 6. [Et exierunt septem angelis.] Primo, Alazar hocce angelos & plaga mysticè exponit, scilicet ut in specim finis plaga, sed recipia finis maxima beneficia, quibus Deus contra gentilium diem caput, cuncte fidei & Christi subegit. Ratio eius est: nam harum plagarum ultima est Babylonis

diuina, quæ ipius excidium antecedit. Babylonis autem excidium significat conversionem Roma ad Chirum. Nam ipsam Babylonis conversionem subiequuntur mille pacis anni cap. 20. Quare procerum habendum, inquit, has plaga ante mille annorum initium eventuras; significant ergo illæ mysticæ predicationis Euangelicæ bellum, quo Deus pro Ecclesia contra gentilium depugnat. Sicut enim septem tubarum plaga cap. 8. immensæ sunt in Iudeo, ita hæc septem plaga immittuntur in Gentes ad eam conversionem. Però septem haec plaga sunt. Prima, pudor Gentilium dum de peccatis arguitur; Secunda, persecutio crucis in Evangelij predicatoribus; Tertia, in Gentes etiam ad fidem conseruantes mira securitas; Quarta, ex Christianorum sapientia grauissima offendit; Quinta, summa in ipsa persecutione exercitatio; Sexta, post invasionem Romæ mira persecutio; Septima, manifesta verbi Romæ diuina. Tempore enim Constantini Imper. & S. Silvestri Pomi, ita excretit Christianorum numerus Roma, vt Gentilibus sequenti posset, tuncque Roma quasi diuina fuit in Christianos, Gentiles, & neutrales. Primum ergo angelus, ut ipse, est S. Paulus, qui principius est in canctis hominibus de peccato arguidus, ut sic ostendat omnes Dei gratia indigere: *Omnes enim, inquit ipse, peccaverunt, & genitio gloria (id est, gratia glorio) Dn.* Secundus angelus est S. Petrus: ipse enim Netonem sua predicatione invaserit. Tertius est S. Clemens Papa, qui egregius fuisse dicimus in Gentilium plenioris ad fidem adducendis, & ad martyrium animandis. Quartus est alius Pontifex, cuius ope valde Christianorum sapientia effulgit, v. g. Alexander primus, qui fuit festus à S. Petre, i. u. sapientia & fama multos nobiles Romanos conseruit. Quintus est ille, qui sua predicatione excitauit rabidam persecutionem pollici subficiunt, in qua eminebant in primis hinc Gentilium exercitatio, inde constantissima Dei & Christianorum patiencia. Sextus ille est, qui in multorum fenestrarum conversione magis claruit. Vide an sit S. Fabianus.

D. Septimus videtur fuisse S. Silvester. Nam sub eo, & per eum accidit magna illa Roma inter Christianos & Paganos diuina. Però haec plaga dicuntur nos illentes, non quia ultima, sed quia nouum fuit & admirabile, ac inauditorum Dei vindictæ genus, quo ex hostibus fecit amicos: & quia per eas Deus finem inspoliavit peccato & gentilismo, & quod ut ira & offensio sit: hoc est enim quod ait, *Quoniam in illa confundemur eis, græcè in iudeis,* id est, expleta est, *nos Dei.* Ita ipse more suo ex sua auctoritate ingeniose & appositè, sed mysticè & allegoricè, non literaliter, non genuinè.

E. Secundus, alij hæc accommodant ad plagas quas Deus immittit peccatoribus ob septem peccata capitalia.

Tertiù, nostrar Viegas censet hæc numerum certum & definitum ponit pro incerto & indefinito, seicent septem phialas & plaga significare multas.

Quarto, Rupertus, Beda, Haymo, Richardus, Q3¹¹¹² Ambrosius, & alij, per hos septem angelos accipiunt vniuersitos (septenarius enim symbolum est vniuersitatis) predicatoribus, qui cum iniicio mundi & deinceps fuerint, tam maximè erant in eius fine. Hi phialas ira Dei in terram hundunt, id est, terribilia peccatoribus à Deo decreta supplicia denunciabunt, idque ex phiala aureis, id est, ex charitate: plaga ergo eorum fuit minima plagarum.

Exeunt

In Apocalypsin. Cap. X V.

245

Exemptus de templo, quia contemplatione & oratione erunt de additi. Sic Chrysostomus nocte pernoctans in oratione Dei, per diem concionabatur, sit S. Gregor. 6. Matal. 16. Tertio, vestimentum luce mundi, id est, vita puritate & mortificatione. Lignum enim quis variat & diu maceratur & carnis natus, symbolum est mortificationis, ut docuit Ierem. 13. ver. 1. Quartu, habent zonas, id est, continentiam, easque aures, ob chitatum vel, ut Primus ob laetitiam quis possit. Alij pro dies legunt lapides, quia concionator debet esse adamas per patientiam, sed magnes per mansuetudinem. Vnde de S. Athanasio ac Nazianzio, in oratione de eius laudibus: *Athanasius fuitus est percutientibus ademas, diadematis magnes.*

Questa genitrix. Verum hanc tropologica fuit. Ad literam enim veri hic intelligendi sunt angeli, qui iudicia & supplicia Dei, que symbolici per phialas significantur, in homines effundunt in fine mundi. Hi enim sunt administranti & executores diuinorum prouidentiarum & vindictarum. Quocirca probabilitate Riberi confit, hos septem philarum angelos esse eoldem qui cap. 1. v. 1. 4. vocamus. *Septem fluvios qui in cunctis terris sunt.* & cap. 8. v. 2. vocantur angelii septem flantes in confracto Dei, & datus sunt illis septem tuba.

Perficiunt in mundo.] Ita legendum cum Roenanus & Complutens. scilicet *hinc*, id est, *hunc*, non *hic*, id est, *lapide*, ut legunt aliqui. Vestitus hic significat angelorum candorem & puritatem: *Zona* calitatem, *aurae* charitatem eorum representantur. Secundum, lumen mundum & candidum significat diuinorum iudiciorum, que angeli in effundendis phialis exercentes & exequuntur, patitatem, candidumque & unnam, ab omni, sue passione favoris vel odii, sine crimine, diuinam iustitiam sequitatem. Tertiu, candida vestis est symbolum Ieritiae. Gaudent enim angeli dam puniuntur impij, igitur rei Iesu diuinam iustitiam: quia vident in eis impleri diuinum consilium, Dominique sui & Dei honestum ab eis latum vindicari. Alij qui legunt, *vestis lapidis mundi*, sic expoununt, quasi dicat: Angeli hoc suo vestitu, puti lapide mundo, id est, g. m. nimis limpidis & luculentibus, representant quoniam Deus pulcherrimos precessumque lapillos & gemmas, sequuntur aures aures, id est, ornatum virtutum omnimque gratie & glorie, ditissimum & pulcherrimum promissa & preparaverunt illa, qui suppliciis ab ipso inflitis contenti, vitam corrigitur & emendant.

Vers. 7. *Et zones de quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas.*] Nota. Dedit hanc phialas angelis in templo ante egyptum, nam clavis id dicitur verbi, praedictum, cum sit: *Et exiunxerunt septem angelis habentes septem plaga de templo.* Dedit ergo, id est, dederat.

Iam enim, id est, primum animal, puti leo, ut patet cap. 4. v. 7. leo enim fortitudinis, ira & vindictae est symbolum. Significatur ergo, Deum & angelos in effundendis hanc plagiis & phialis quasi leones rugituros, & fuscituros in impio. Iam qui per quatuor animalia cap. 4. accipiunt quatuor Euangelistas, sic explicant, q. d. unus ex Euangelistis qui Euangelicam legem scriperunt, per quam iudicabuntur & damnabuntur impi tebelles Deo, symbolici his mibi Iohanni viuis est dare. Septem angelis septem phialas ita Dei: quia ob Euangelij legem ab eo editam, ab impiis neglegtam,

Ahaz plagi dabuntur angelis, ut illi impios Evangelice legis violatores puniantur, ita Riber & Viegas. Porro hic unus Euangelista est S. Lucas, sit Autoreius. hic enim tristissima Hicetofolymus & Antichristianis in fine mundi supplicia premonit cap. 1. & alibi. Alij tamen accipiunt S. Marcum hic enim inter quatuor animalia, quatuor Evangelistarum symbola, significatur per leonem.

Verum quia haec quatuor animalia Ezechielis & Iohannis non sunt homines, nec Evangelistae ad literam, sed primarij angelii, puti Cheni beni spiritatores Dei, ut ostendit cap. 4. hinc dicendum est, hoc unum animal fusile primum est quatuor hinc Cherubim, qui quasi summus iustitiae divine peset, septem angelis inferioribus has suppliciorum plaga, id est, potestaret plaga hanc amplius inferndi dedit, easque illis intercessu nullus & mandauit.

Septem phialas.] Iudiciorum libro 10. c. 10. phiala septem phiale. Las putar dici ab *uero*, id est, *vitium*, quod vitrum est. Verum obstat orthographia: nam phiala per i. *uero* per y scribitur, unde in phialis accedit littera ph. licet enim plurimi aperte hoc scribitur, que est in *uero*, lege apud Latinos veterante in literam S, ut ex *re* he *s* is, ex *ita* *s* yla, ex *o* super, raman nunquam vertitur in ph. Adinde phialas siue ex auto, non ex *vito*, confitit solitas unde & inuenialis satyr. s. auras vocat phialas. Ex ista & apud Martiadum libri 14. epigramma de phiala aucta. ex phialis enim bibebant reges & principes. Vnde de libel quod dedit Iac Silene principi, itaque cum soporauit & occidit, dicitur Iude. 5. v. 25. *Aquae poterunt lac dudu, & in phiala primum obvoluta barbare.* Melius ergo Graeci phialam quasi mox dictam portant, s. et *uero* (w in e commutata) id est, à bibendo: inde enim dicitur *uero*, id est, bumbins, portabili.

Jam quoad senium confit Alcazar, has phialas fusile sacrificij: in sacrificio enim ex phialis libabantur, id est, infundebantur, Deo vinum, ut patet Exodi 37. ver. 16. & cap. 25. ver. 29. Liquor in hac phiala Deo libandus est ita Dei, id est, fons Christi, cuiusque virtus efficacissima. Christus enim in suis plagiis & sanguine exceptu & exhaustu genem Dei coquit homines indignationem & iram. Angelii ergo, id est, Apollodoli, effuderunt Gentibus in iusto mystico sacrificio, id est, in praedicatio Euangelij, hoc sanguine Christi libandum, cum eius virtute illos converterunt, abluerunt, Deoque reconciliaverunt. Risticum in phialis fir affluisse ad sacrificium Eucharistie, quod fir in phialis, id est, calcibus illius enim virtute factum est, ut Apolloli, eorumque praedicatio tunica efficietur, utrorum hominum millia, immo omnes gentes ad Christianum conserueretur.

Verum haec non tantum mystica, sed & iusta sunt. Iam enim in amorem, & in sanguinem Christi transiit mali, cum manifeste bic agatur de ira proprii dicta, de qua virtus et leprosici, quam Deus per angelos septem conserua impios in fine mundi effundet.

Quare positis dicas has phialas esse sacrificij, quod immolabitur diuinus iustitia & vindicta, per impiorum iniquitatem & flagram. haec enim est victimae honorifica, requieat grata Deo, de qua dicitur Iacob 3. v. 6. *Victima Domini in Basra, & uerberis magna in terra Edam.* Et Ezech. 49. 17. *Concurrit uerberis ad uictimam meam quia ego immolo uobis.*

Itaque ad literam phialis, inquit l'annonus, sunt decreta, sententiae & iudicia Dei, in quibus ira, id est,

Quid significat.

id est, vicio & supplicia Dei impisi inferenda, quasi thefauri iustitiae diuine reseruantur, sicut acutum, baliamum, aliisque distillazionis potis fuit rhus, aromata & thymiamata feruuntur & propoenantur in phialis. Sic enim lepe Scriptura dicit, *Dram impisi patas & propinata calicem fuit phialam trax.* Alludit enim ad prefectum coniuij, fuit lymphocharach, qui in mensa cuique consuauit suum olim temperabat & propinabat calicem: sic enim & Deus quasi lymphocharach & modi imperator, cuque homini suam daet formam quasi calicem, & cuque peccatori suam, quod meretur, supplicium decernit & distribuit.

Nota Primo. Ira & vltio Dei est res pretiosa; hinc feruuntur in phialis aureis instar thymiamatis. Et enim ipsa actas summe iustitiae, qua puniuntur noceentes, & innocentes deterrentur a peccato & nota.

Secundò, hæc ira non est in parera lata, sed in phiala, que haber os arctum & angustum, inquit Viegas: quia hæc iudicia & decreta vindictæ Dei comprehendit euidem Dei misericordia, ne profundant, sed tantum stillete iram. Hinc Ezech. 10. v. 6 dicitur: *Silia ad Africam, ut mortua, sit ihudem S. Phoenomus, ut Dei videoetur rufusa, sed silia quadam & pars.* Si autem silia tanta feruatur, quid in totis nobis ibus ullamvadon erit?

Venimus hæc phialæ subiuncte significante vase oris angusti, vt cum lagenas virent in quibus feruatur aqua rosacea, aqua virga, aqua fortis, &c. vocamus phialas, tamen hoc phiale accipiente finis patula & late, quales sunt pateræ, inquit Alcasar. Ita pater Primo, quia tales pateræ sunt phialæ ex quibus bibiuntur, de quibus dicitur Amos 6. vers. 6. *Bibentes vobis uisum in phialis.* Et Zachar. 9. vers. 15. *Bibentes uerberubus quæsi à vino, & repiebantur in phiale.* Multò magis tales sunt phialæ ex quibus liberatur & sacrificatur, quales sunt unde in & in iis ponebatur & adolebatur rhus & thymiana, vt patet tum ex Ezech. 21. vers. 19. tum ex dictis hic cap. 1. vers. 8. vbi 24. seniores discutunt habere phialas plenas odoramentorum. Secundò, quia hæc phialæ sunt iræ Dei extreme & summa: vnde eam non fillabantur, sed instar pateræ totam suam effundente in impiis in fine mundi. Tertiè, hæc phialæ sunt ante: quia vltio Dei in hac vita procedit ex amore, non ex odio. Vult enim per illam homini mentem peruerbam corrigit & sanare: secus est in altera vita & gehenna. Cùm ergo hæc caligafat à Deo, cogita Deum te amare: cùm vero tua peccata impunita relinquit, cogita eum tibi iaciti, & patere tibi gehennam, ideoque dare tibi hæc paradisum, vt modica bona que fecisti, praesenti & modica volupeta remuneretur. Vide 1. Machab. 6. v. 12.

Par modo angelii ad panicendum ex charitate procedunt, vt hinc penitus inducent peccatores ad vice emendationem. In hoc ergo Deum & angelos imitentur iudices & Praetati, vt supplicia non ex ira vel odio, sed ex amore reis irrogent: ex amore, inquam, nam reorum, cum reiup. & boni comitatu, vt hoc ab improboeum violentia & scelesti-

A bus terrore suppliciorum immune & indemne seruent.

Et implorans est templum suum à maiestate Dei. Vers. 8.
& de sorore (id est, potentia, græcè enim est δύναμις) mæc.] Alludit ad dedicationem tam templi, quam tabernaculi: runc enim vtrumque nebula & nube obexit Deus, vt patet Exodi 40. vers. 32. & 3. Regum 8. vers. 10. Sic cum Moses & Aaron ob populi tumultu fugerint ad tabernaculum, Numer. 1. 6. v. 34. dicitur: *Operis sunt nubes, & apparet gloria Domini.* Sic & Ezech. 10. v. 5. *Nubes ait, replenie ariuum & repleta est domus mea.* Idem accidit Iacob. cap. 6. vers. 4. *Et domus repleta est fumo.*

B Pro maiestate græcè est Πάτη, id est, gloria, claritas. Alcasar exponit, q. d. Ex claritate predicationis Evangelij in primis Ecclesia processit fuisse, id est, summum Ecclesie periculum, vt veneretur à Gentibus comburenda & incineranda; sed Deus hoc periculum verit in præsum. Nam virtus, id est, fortitudo, gloria & claritas Dei, hominum infirmitate, ignobilitate & abiectione perficitur, duen tam infirmos, rudes & ignobiles Apollitos, tōtq[ue] periculis expositos ita ruratur, pro teñis & excolit, vt totum orbem filii & Christi subigatur, vnde subdit, *Et nemo poterat intrare in templum, donec consummarentur septem plaga;* non quod nemo in Ecclesiam Chirilii ingredieretur, sed quod Ecclesia fulgor & splendor non appareret, ac proinde qui in eam ingrediebantur, videbantur lete in sumum, in laborem, in periculum consernere: sed in septima plaga effusione mox hic fumas in claritatem, deformitas in pulchritudinem, periculum & lacrymæ in solatum & securitatem conserna sunt.

C Veniam dico, fumas hic symbolice significat Primo, obscuritatem & incomprehensibilitatem iudiciorum & suppliciorum, que diuina maiestas & potentia in fine mundi exercet in impiis, ita feliciter, vt homines runc in terra viuentes, videntesque tot tantisque plagas, ac tantam Dei potentiam & vindictam, qualis in tensbris sint vetustari, stupentes & neicientes quotus illa tendant, & quid ibi velit Deus iali ostensione maiestatis & formidinis sue, ita Primaf. Anibert, Amherol, & Ribera, vnde sequitur: *Et nemo poterat intrare,* &c.

Hinc consequenter fumas hic est symbolum & prognosticon maximæ valetationis in hac vita, ac incendiū infernalis in gehenna, vbe fumas tormentorum aferunt in facula scelerum.

Et nemo poterat intrare in templum, ad contemplandæ hæc profunda iudiciorum Dei, etimique causas, modos & rationes, donec consummarentur septem plaga. Id est, donec consummari septem plaga sequetur vniuersale indicium, in quo Deus omnipotens toti orbi manifestabitur. Alludit ad psalm. 71. vers. 16. *Exultimabimur in cognoscendo hoc labor ejus ante me: donec intrem in sanctuariis Dei, & intelligam in magnitudine eorum,* id est, donec ingrediar fecerarium iudiciorum Dei, quod sicut cum finem & exiūm impiorum videbo. ita Primaf. Richard, & Ansbertus.

Femorū
decessus

CAPUT DECIMVM SEXTVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Septem angelis septem phialas & plaga nouissima in orbem effunduntur, scilicet Primus, vers. 2. product vulnera sua & pessima; Secondus, vers. 3. mare; Tertius, vers. 4. flumina & fontes veris in sanguinem; Quartus, vers. 8. facit us sol adorat homines & terram. Quintus, vers. 10. facit regnum Antichristi tenebrosum & dolorosum, ut homines linguas suas manducent. Sextus, vers. 12. facit Euphratem, ut congregentur reges, & cadantur a Deo in Armagedon. Septimus, vers. 17. inducit fulgura, temitra, terra motus & grandinem calamitem.

Ver. 1. Et audiui vocem magnam de templo, dicentem septem angelis: Ite, & effundite septem phialas irae Dei in terram.

2. Et abiit primus, & effudit phialam suam in terram: & factum est vulnus sanguinum & pessimum in homines, qui habebant characterem bestie: & in eos, qui adorauerunt imaginem eius.

3. Et secundus angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tamquam mortui: & omnis anima vivens mortua est in mari.

4. Et tertius effudit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum, & factus est sanguis.

5. Et audiui angelum aquarum dicentem: Filius es Domine, qui es, & qui eras sanctus, qui haec iudicasti!

6. Quia sanguinem Sanctoenum & Propheterum effuderont, & sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.

7. Et audiui alterum ab altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens, C vera & iusta iudicia tua.

8. Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi astu affliger homines, & igni:

9. Et astuauerunt homines astu magno, & blasphemauerunt nomen Dei habentes potestatem super has plagas, neque egerunt penitentiam ut darent illi gloriam.

10. Et quintus angelus effudit phialam suam super fedem bestiarum: & factum est regnum eius tenebrosum, & commandauerunt linguis suas prae dolore:

11. Et blasphemauerunt Deum caeli, prae doloribus & vulneribus suis, & non egerunt penitentiam ex operibus suis.

Tandem vocem magistrorum VERS. 1.

de tempore.] Dei scilicet, qui hic iubet septem angelis inferre septem plaga impes Antichristianis. Nota. Hc plaga similes sunt & adumbratur Vnde in plaga Egypti, Exod.

cap. 7. & sequenti. Nam, ut lopepinus dicit, & hic repetendum est, Prima plaga Egypti fuit, conuerto Nili & aquarum in sanguinem; Secunda, tanato; Tertia, ciniphum; Quarta, ctenomyium, sive omnis generis mulcarum; Quinta, pestis; Sexta, vicerum; Septima, grandinis; Octava, locustarum; Nonna, tenebrarum; Decima, cardis primogenitorum; Undecima, siccatio maris rubri, & demersio Pharaonis cum suis affectis. Hc ergo plaga Egypti indice cruce & exempla vindictæ Dei in peccatores, maximè in Deum contruantes & rebeller, qualis erat Pharaon cum fuisse aquæ allegoricæ significatio plaga in fine mundi impes & Antichristianis infligendas, immo hec eadem sunt cum illis. Nam plaga primi angelii hic, eadem est cum sexta Egyptiaca: plaga secundi angelii & tertii, eadem est cum prima Egyptiaca: plaga quarti angelii eadem est cum quinta: plaga quinto eadem est cum nona: plaga sexti eadem est cum undecima & secunda: plaga septima eadem est cum septima Egyptiaca.

Nota. Hi septem angelis, phialæ & plaga, inducuntur sunt à septem angelis, tubis & plagiis de quibus auctum est cap. 8. & 9. Illi enim cap. 8. & 9. coniunguntur septimo sigillo, ut patet cap. 8. vers. 1. hi vero confitentes in libro septem signato. Ergo illi precedent tempore, hi sequentur: illi plaga immutent ante Antichristum, hi tempore Antichristi. Quocores & plaga plena que visibique diversæ sunt, ex parte tamen vel eadem, vel similes sunt, ut tuba & plaga Prima grandinis cap. 8. vers. 7. ex parte eadem est cum plaga septima hic vers. 11. inter alia enim quæ plaga hac affect, affect & grandinem, sed immutant instat talenti. Sic tuba & plaga Secunda cap. 8. vers. 5. similis est plaga secunda hic vers. 5. in eo quod mare verium sit in sanguinem; sed dissimilis in eo quod cap. 8. magnus mox milius sit in mare, hic vero nil tale dicatur. Rursum c. 8. terræ tantum pars maris verba est in sanguinem, & terra pars plumbi interior: hic vero totum mare verbum est in sanguinem, omnicque plumbis mortui sunt. Tertia mba & plaga cap. 8. vers. 10.

D *Septem tubæ plaga hisce septem angelorum pallium sunt similes, patrum effigies.*

fulta est in fluminibus, vii & tertia hic vers. 4. sed A esp. 8. aquæ veræ sunt in abfluminis, hic verò in languinem. Quarta tuba & plaga cap. 8. v. 12. fuit in sole, vii & quarta hic vers. 8. sed cap. 8. sol percussus est tenebris & obscuritate, hic verò ardore & æsta. Quinta tuba & plaga cap. 9. vers. 2. est locularum eracianum & tenebras inducentia; quinta pariter plaga hic vers. 10. facit regnum Antichristi tenetebulum & miserum, ita ut homines per doloribus blasphemem Deum, & manducant linguis. Sexta tuba & plaga cap. 9. vers. 17. soluit quatuor angelos ligatos in Euphrate, qui soluti in aciem producunt ducentos miliones equorum; sexta pariter plaga hic vers. 12. fiscatur Euphrates, ut paretur via regibus ab oru solis. Septima tuba cap. 1. vers. 17. inducit mundi finem & consummationem, canique: *Factio nis regnum huius mundi, Domini nostri & Christi nrae.* Septima plaga hic vers. 17. ait, *Fallere est,* ac mox inducit horronda fulgura, tonitrua, tempesteos & grandinem. Ex dictis liquet, septem angelos cum rubis, hisce esse similes; diuersos tamen & hisce præiosos, ac quasi prodromos: unde & minores plagas inducent, quas hi, virope postierentes, adaugent & consummant. Excipe fœ primam esp. 1. vers. 15. quæ omnium finem indicat, ut ibidem ostendit.

VERS. 2.

Et ab his primis angelis, & effundit phialam suam.] Nota. Quod angelii hic dicuntur effundi phialas in mare, fluminis, sole, &c. non ad literam ut solet, quasi in fine mundi repleta phialas suas effutti sunt, sed symbolice accipiendum est. Tantum enim hac phæsi & symbolo significatur, angelos operatus & effuturos esse in mari, fluminibus, sole, &c. iram & vindictam diuinam, in phiala quasi conenteam & representantem: v. g. efficient, ut aquæ maris & fluminum vertantur in languinem, ut sol solito ardentijs utræ impijs, &c.

Et solutum est vulnus (Grecè λύει, id est, hunc, ita Varabbi & alijs. dicitur tamen vulnerum, quia vicus dum appetit, fit vulnus;) *seuum,* id est, dirum, horridum: *rufum seuum,* id est, fuscum, dolore affligens & crucians Antichristianos: & *perfusum.*] Id est, maximè punitum, pudendum & feridum. Alludit ad festam plagam Egyptri Exodi cap. 9. vers. 10. de qua dicitur: *Factaque sunt videra seviceris urgentem.* & ad vicem quibus Deus percussit Philistinos ob capram & circumducentiam arcu teftamenti, de quibus dicunt: Regum cap. 1. vers. 6. *Agraverat est manus Domini super Azazet, & peccato in secretari pars nationis Azazet, & max vers. 9. Compunserebant premuentes exiles eorum.* De quibus dieiut & psal. 77. vers. 66. *Perenissim summos frus in posterita, appropinquans tempus annorum deligili.* Simili ergo plaga predicta, quæ ac dolorofa persecuerit Deus in fine mundi eos qui habent characterem bestie, id est, Antichristi, de quo dixi cap. 13. vers. 16. nimurum ut punias tum alia eorum sceleris, tum pudendas libidines, quibus Antichristus & Anticheristiani frenza laxabant. Sic enīnum hodie Deus punit obsecros & libidinosos obsecros & molestos vices baculue venetea, sicut morbo Gallico, maximè in membris verecundis, quibus peccauerunt. Deus enim ipsa persecuta sic ordinat, ut que fuerint delictamenta homini peccanti, sicut infrastanta Demum punient, ait S. August. in psal. 7.

Hac enim vlerca, ceteraque plague planè vt sonant ad literam videtur accipienda: licet non nulli hanc mysticè exponant, vt facit Alcazar, cuius de fungulis hisce sepeplagis interpretationem recensuit cap. preced. vers. 5. Aliorum testembo in fine capituli.

Ex secundis angelis effudit phialam in mare, & factum est sanguis tamquam mortis.] q. d. Angelus secundus operatus est in mari, veritatem aquarum tonus marii in fanguinem. Sed quid significat *& tamquam mortis?* Primum, aliqui id exponunt de sanguine atro, vel congelato, qui ex corpore mortui profuit. Verum hoc rectè refutat Alcazar. Fiet enim potest, vt sanguis ex mortuus flens sit rubeus & nitidus, ut in hodi singulare apparet. Nec verò aut diversi coloris est, sicut mūnis congalat sanguis exsilia viri hominis vena exiliens, quiam crux ex cadavere manans.

Secundum, alij putant alludi ad mare mortuum,

in quod Sodoma ob sceleris sua consuta est: eius

enim mari aque sunt butiminoles, indeque aræ:

de illis enim ait Tacitus lib. 5. *Ater natura sue liquitur.*

Pari modo angelus hic in fine mundi aquas

marii facit atras, & quasi mortuas, unde sequitur: *Et omnis anima trans mortua est.*

Tertius, Alcazar *& mortui* referunt ad victimas,

quarum, cum immolabantur, sanguis excipiebatur in vase, quod aqua semiplenum erat, ut san-

guis aque multis effusus fluidior, ac effusus in sof-

fa, que erat iuxta credidimus aleam, faciliter desfluens, nec iuxta altare hareret in uidore insi-

ceret. Mysticè autem significabat, quod de Christo

in cruce, qui futurus erat victimæ totius mundi, effusus sanguis & aqua. Senitus ergo est, qua-

si dicas: Aqua maris verba est in sanguinem, non

fecus aquæ in lebete, in quem animalis immolati

sanguis immiceratur, aqua ipsa sanguine tingi-

barat colore. Poterò certe Alcazar, hoc sanguine

significari sanguinem Martyrum, qui mare genti-

litatis trubricauit, & in sanguinem conservauit, id est,

sibi Christiisque subiecit, & sanctificauit. Unde

S. Iudeus in quest. In Exodum cap. 10. a. Agre-

nit, *in sanguinem verba significavit populus eorum seruos ad sanguinem Christi fidem: inde pater,* id est, fideles, mortui, id est, morti sunt adducti ab

Imperatoribus eos persequentes.

Quarto, & optimè, alij hanc referunt ad sanguini copiam.

Cum enim homo, vel animal aliud occidatur, plurimum effluit sanguinis, q. d. Aqua

maris verba est in sanguinem, perinde ac si facie

effe in eo hominum cædes, multaque clementie occisi & mortui: ideoque pices omnes, qui in mari non sanguine, sed aqua vivunt, pariter emotui sunt. Genitius enim singulare *magis*, ad est, mor-
tu, ponitur pro plurali *mortui*, id est, mortuorum, q. d. Facta est aqua maris quasi sanguis occiso-
rum & mortuorum. Sic dicitur 4. Reg. 3. v. 22. *Viderunt Meadui aquas ruderis quasi sanguinem,*

dixeruntque, Sanguis gladii est: prophanauerunt reges eorum, & eis sunt mortui. Caudam subdit v. 5.

dicens: *Insum eti Domine, qui punis eos in eo quo*

peccauerunt, & quod alii iniuste interrogant,

ualete rependi & remitteris eis: *Quia sanguinem*

Sandrom, & Prophetae effundens, & sanguinem

eu dedisti bibere: dignum enim sum. Sic Egypcius multali aquas in languinem, et quod

ipsi sanguine infantium Hebreorum, quos aquis

mergebant, eas contaminasse, Exodi cap. 7.

vers. 19.

In Apocalypsin. Cap. XVI. 249

VERS. 4.

Ex tertius angelus effudit phialam suam super fluminia, & super fontes aquarum, & factum est fanguis.] Sicut secundus angelus mare vertit in sanguinem, ita hic tertius fluminia & fontes paritet in sanguinem veritatis. Itaque sicut in Aegypto sub Pharaone, & Moze omnis aqua verba est in sanguinem, & omnes pisces mortui sunt: ita sub fluminis mundi per totum orbem, vniuersum mare & omnia fluminia vertentur in sanguinem, & omnes pisces morientur. Quod enim olim in Aegypto accidit, typus & præludium fuit eius quod futurum est in fine mundi. Sicut tamen in Aegypto conuersus illa non daturus nisi octo diebus, ne homines perirent sibi; ita pariter videtur, istam conuersione non validi diu durans, ne omnes pereant; sed post aliquod tempus mare & fluminis sibi natura, colori & sapori restituenda sunt, sicut factum est in Aegypto. Probabile quoque est, fidelibus hanc plagam aquarum non nocuit, sicut non nocuit Hebreis in Aegypto: hæc enim plaga immittetur in impios, ad vindicandum sanguinem Sanctorum, quem impii ruscus effundent. Quod ad pisces anterius, non est necesse eos reuulsare, quia mundus brevi finierit: & forte non deuerunt pisces in stagnis, lacubus & vitariis: nam de his aquis non dicitur, quid in sanguinem conuentur. ita P. Lefthus lib. 13. de Pestis, distinet cap. 18.

VERS. 5.

*Singulaelementa habent angelum propria.] Nota. Ex hoc loco patet, angelos certos à Deo prefector esse & certi creaturis, ac singula elementa sibi habent angelum praefidem. Si enim aque habent sibi angelum, eis non pari iure habebat suum & terra & aer & Deus enim hac inferiora per angelos distribuit, ut ipsi signifikant eorum euangelum gerant. Ita docet Origenes hom. 14. In Numer. S. Augustinus lib. 83, questi. quæst. 79, vbi agit: *Vndeque res visibilia in hoc mundo habet angelicum portabili sui proprium.* S. Thomen. 1. p. quæst. 110. art. 1. Gabiel Vaquez 1. part. tom. 2. disput. 245. num. 6. vbi & propter Origensem & Augustinum, cīrat Andream & Aetatem, quin & Platonem. Quid enim Alcazar per angelum aquarum Molens, per angelum altaris Eliam accipit, mythicum est & symbolicum, non literale, nee genunatum.*

*Porrò angelus hic aquarum præses laudat Dei iustitiam, & quod impios aquis abutentes punierit, mutando eas in sanguinem. At ergo: *Iustus et Dominus, qui es, & qui eras & es famulus, qui haec indicabis: quia sanguinem Sanctorum & Preparatorum effundenter & sanguinem eis dedisti habere.* Syntaxis veritatis, inquit et de qua est, & de qua erat, & post (vel audiens) quia haec indicabit, &c. Gaudient enim angeloi, cum creatura, quibus praefunt, Deum, Deique iustitiam commendant & laudent. Nota. In his nouissimi mundi plagiis eluet non solidum iustitiam, sed & misericordiam Dei: nam pauperum, & cuius moderamine adhibentur, ut peccatores per eas iniuriantur ad peccationem & emendationem. Hinc non semper durant, sed alia afflitiones succedunt, & adiuvant esse manum Dei caligantem, non causas naturales, aut factum aliquod stellarum.*

VERS. 7.

*Et audiu alterum angelum.] Lege cum Romanis & Gracis, *Ex audiu alterum ab altari, scilicet e gredientem a loco Martyrum petentem vindictam, & dicentem: Etsam Domine, &c. vera & uera indica tua. Alterum, intellige angelum.**

VERS. 8.

*Et quartus angelus effudit phialam suam in fons Iem.] Quia scilicet effectus vt tot intensius & acerius impiorum viserit. Unde sequitur: *Et datus est illi (soli) agere homines & igni. Vbi vero & distractio, sive explicatum est: agere igni id est, afflu igneo, sibi intento & ardente infilar ignis. Sie ait Poëta: Aquarum fransisque, id est, frances aureos, mormora. Significat enim hominis artus tanto ardore, ut hic zetus eis videatur esse ignis, ut que sibi videantur in igne versari & torteri. Nam Græci est aquarum fransisque in meo, id est, datum est illi astuare facere, sive aduertere hominem in igne.**

B Sic fingunt Roëta, quod Phæthon, cum solis currum regere nesciret, terras & cœlum ambuleret. Vnde & Phæthon dicitur καὶ τὸ φῶς, id est, à luce, & καὶ οὐ, id est, vero, ait Seruus in illo dñeis. *γ. Aquarum Phæthon equi non face te behanc, & Cicerio lib. 3. Officiorum fabulum ita narrat: Phæthon filius sol facturum se fide dicit, quadquæ optat: spuma ut in currum patru tolleret facturam est: atque ita utrumque confusa illa fulminis deflagravit. Quanto malius fuerit ut hoc presumatur pars non esse feruimus?*

C Tropologicæ S. Gregorius 3. Matalium c. 11. *Phialam, ut, in solis effundere, est perfectionis supplicia viri sapientie gloriosæ fulgentibus irragare. Et datus est illi ut affigeret homines estu & igni: quia dom sapientes viri crucifixus vici, mali agendi errore tanguntur. illorum exemplo perfusi informi quaque temperatibus desiderio mardeficiunt. Ruius namque fortius augmenta præstans perditum informis.*

D Et quartus angelus effudit phialam suam super pedem bestie.] id est, super tegnum & subditos Amicribus: unde factum est regnum eius temebulum, cum propriè, cum symbolice temebulum id est, infelix, peste, fame, mortis, aliisque arcamis & infortunis miserum & calamitosum, aded ut Antichristi manducent, id est, moedant, lingua sua, quasi rabiose eas vellem manducare & vorare præ doloribus & tormentis. Et hyperbole & eatacheis: temebus enim symbolum sunt adversitatis & arcamarum, vni lux prosperitatis & lxxixiz: & manducate sumunt pro moedante.

E 12. Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten: & siccauit aquam eius, ut prepararetur via regibus ab ortu solis.

13. Et vidi de ore draconis, & de ore bestie, & de ore pseudoprophetz spiritus tres immundos in modum rana-tum.

14. Sunt enim spiritus demoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælrium ad diem magnum omnipotentis Dei.

15. Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpititudinem eius.

16. Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraicæ Armagedon.

Et

VERE. 11. *Et sextus angelus effudit phialeum suum in flumen sicut magnum Euphrat: & siccam agnitionem, ut prepararetur una regnum ab omni folia.]* Nam, ut dixi Daniel, cap. 7., & cap. 11., & dicamus hic cap. 17, ex decem illis tegibus qui Antichristi tempore orbis imperium diuident, tres occidentur ab Antichristo, ac mox septem reliqui territi ei se subdunt: & quia aliqui ex his erant in Oriente, hinc siccabitur ab angelō Euphrates, ut facile possint ad Antichristum transire, veque eum illo contra Christij & Ecclesiam pugnantem, à Deo proterviter dicitur veri. 4. idemque haec siccam Euphratim qui fieri bone angelō, non fieri, nec cedet in honestam & victoriam Antichristi & Antichristianorum, quales erunt hi reges, sed Christi & Christianorum. Alludit ad Damnum & Cyrum Reges Persarum & Medonarum, qui ab Oriente, id est, ex Perside & Media, venerant ad excidium Babylonis, ac Enphrate in alias multotque aliueos deduxerat, siccis poli milites in vibem immiserunt, itaque eata ex improviso ceverunt, ut dixi Danielis cap. 5. vers. 30. Hec enim Euphratis herculeo rufus fuit iterabitur in fine mundi, idque non naturaliter opera hominum, ut famam est tempore Cyri, sed miraculose opera angelii huic fuxi.

Censet Viegas hic *loc. 3.*, (& licet *feit. 1.* contra-
rium dixerit) & Genebraid, in *pisl. 67.* *vers. 47.*
hos reges venturos non pro, sed contra Antichristi
auctor, a quo pro Christo & Ecclesi pugnaturos
rum quia emituntur ab angelis bono, qui eius fac-
tus Euphrates: tunc quia Antichristus contra
eos ingentem parabit exercitum. Subdit enim,
quod draco & bestia, id est, diabolus & Anti-
christus, tres spiritus immundos militantes, qui alios
omnes reges libi federatos contra eos in Iacobum auxi-
lium euocent; sed hi opines cedentur, non tam à
regibus et Oriente venientibus, quam à Christo
vers. 16.

Hæc sententia in speciem videntur probabilit. Probabilitus tamen videntur contrarium, scilicet eos pro Antichristo contra Ecclesiam venturos. Ita Rubens & alij, iudicio Virgatis fæt. Nam hæc spesstant ad vitium Antichristi anouen, quo ipse iam fabulosus habebit omnes orbis reges, etique monachos: vnde certissimum instituit vbique persecutionem in Christianos, ac contra eos hinc exercitum coniucabat, ut per cum fidelis vbique perfrutetur, oppugnet & extermineret. Erit enim hoc ultimum bellum, ultima persecutio Antichristi, in qua ipse mox a regibus, sed à Deo & Christo (contra quos pugnabit) prospicbitur in loco qui vocabitur Armagedon, ut dicunt v. 14. & 16. & cap. 19. vers. 15. & cap. 20. vers. 9. Erit ergo hæc ex ultimis plagiis tam mundi, quam Antichristi.

Oboécies: Quotum tunc militum numerus ad profligandos Chanorianos, cum hi sub Antichristo futuri sint perpauci? Rsp. paucos fore si cum Antichristianos comparentur: reuera tamen fore multos, praeterea qui in monte, filios, aliaque latribus iste abderit. Si enim numerus Hchizionum egyptiorum ex Egitio afferunt ad tres miliones, ut ostendit Exodi cap. 12. vers. 37. quot miliones fore puamur Christianorum in rato mundo? Quare facit Phatno ad subjugandum Hebreos coeger omnes regni sui copias, ut Antichristus ad subjugandos filii Christianos totius orbis, omnes suas vires & conias colligeret: & summa

A Pharaon cum omnibus suis perit obirent mari rubro, ita Antichristi exercitus perit obirent igne celesti. Hoc ergo confitio & sine faciet Deus colligi omnes hos cuius exercitus, ut viuiscentis in vnam collectos vno idu, vnoque quasi fulmine afflere & perditam fieri dicere fecit Pharaonem cogere viuiscentes bellatores Aegypti, ut omnes simul conficerent, mergerentque in mari.

Mystice, Laurentius Iulianus, & ex eo Alcazar (licet ipse id putet esse literale) faciebat, inquit, Euphrates symbolum et terrene felicitatis mundanos homines in ipso decurso deficiens & defensens. Euphrates enim significat torrentem rapidissimum superhinc, deliciarum, arque opum, & fone etiam humanarum sapientie & eloquentiae, quibus Romani circumfuebant, quinquevige repelbant Christi Euangelium. Sed hoc in Romani defecauit Deus per Darium & Cynum, id est, per S. Petrum & Paulum: quo factum est, ut ipsi in Babylonis, id est, Rome, familias illustres irrumpentes, easque occuparent. Vnde & Adams Saibson prologo in Iulian, refert S. Hieronymum docet, quid in Medis & Peris Apostoli & eorum succellentes denotetur, qui Babylom, id est, confutum mundum, euerterunt. Sicut enim Cyrus & Darius non vi, nec armis, sed oculis & aliò deridens Euphraten (quod Babylonim impossibile punitas non peccauerant) Babylonem C occuparunt: ita Christiana religio non vi, sed occulte serpente, senatorias domos Romae occupauit, antequam Romani perficerentur: ite subito viris vxores propriam Christianam adprehenderent, alius filiam, alius fratres, alii cognatos & affines, quam videbant christianismum totam Roman peruersare. Hic sensus mysticus congruit Cyro & Dario expugnabitibus Babylonem, non autem hinc regibus pugnabitis contra Christianum & Ecclesiam.

Et trius de ore draconis, & de ore bestie, & de Virgine,
ore pseudephrybe (de quibus dictum est cap. i. 3.)
firmiter tres monitos in modis ranarum.) Supple
prodire, vel exire, ut legitur aliqui codices ma-
nuscripti. Quatuor, quinque sunt huius: Primum, Pro-
spicere in Dismidio temporis cap. t. t. censit fote tres
Antichristi praecones, & illicet subtilis: Quid in
Daniele dictum est. Examina ex eo surgenti, hic
aperite dictum est, exire velut praecones eius tres
firmiter monitos, tangquam in tres partes orbis,
Asia, Europa, & Africa, qui persuadentes Ami-
caribus esse Christianos.

Verâ dico , tres hoſce ſpiritus eſt immu-
dos , eſtq[ue] dæmones : hoc enim diſerit aſter
Sanctus Iohannes . Cenſet Viegas , hoſce tres dæ-
mones ab Antichrifo , in viſibili hominum , qua-
ſi legarorum , ſpecie , miſtendos ut genetis ad fe-
conderentur .

E
Verum hoc incertum est, praesertim cum hic
à Iohanne non dominibus, sed tanis comparen-
tur. Illud certum est, damnos hosce exire de ore
dracoris, bestie, & pseudoprophezie, id est, iusti-
& imperio danos, Antichristi, & praecitoris
eius militi, ut solliciti congregentur gentes &
militie ad Antichristum. Excent ergo, ut scripti
reges reliquos & superfites, in bellum contra
Christianos, cum Antichristo inferendum, rum-
fusione, tum signis & prodigiis, siue per se, siue
per magos suos inducant & conciuent, ut sequi-
tur. Quocirca subdit Iohannes: *Sicut enim gloriam*
demoneorum facilius habet, *vbi nunc etiam* *damno-*

In Apocalypsin. Cap. XVI. 251

precedentium, q.d. Ne quis putatos omnes spiritus esse puros & bonos, clementes angelos sanctorum, miretur id quod dixi, esse spiritus mundi: sum enim regula tales inter spiritus, sumque spiritus demoniorum (non enim omnes spiritus sunt angeloi boni) siue faciunt signa & prodigia.

Potò hi spiritus comparantur rana, ob immundiciem, fidelitatem, loquacitatem & consumaciam, quia magno, sed iranis & imbelli strepiti, omnes ad arma contra Christum & Christianos concitabunt. Rana enim clamorem edit rauorum, molitus & impertinens, fed insidiosus, infaecans & imbellem: quoque rana à Gracis vocante *Rana*, ab altero clamore; rana enim comperit illud Lacomicum: *Vox eis*, præterea *mala*.

Vnde eos quasi derident Iohannes, statimque eorum Christo obstipendi & oblitissim consilium ostendens, affecti, nullum alium forte tantæ congregatiōnis & coniunctiōnis finem, quām ut congregant reges omnes ad prælium in die magno omnipotenti Dei, ibique omnes pariter ab eo fiducient & perimantur, siue in eis implorat illud psalmi 1. vers. 2. *Allitterans reges terra, & principes conuenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum eum: qui habuit in celo iuridicū eum, & Dominus subfannabat eum.* Et illud Iohannes cap. 8. vers. 9. *Congregarunt populi, & sacerdotes.* Erit ergo hic quasi gigantomachia. Sicut enim Titanes superbi gigantes, mouentes bellum contra Iouem, ab eo fulmine adacti sunt in tartara: ita & hisce regibus contra se bellantibus faciet Deus. Quocirca omnino, hinc eorum compitatio nihil aliud proficeret, quām ut omnipotens Deus eos simul collectos corripiat, & sine fortitudinis docimētū clarissimum in eorum excidio edat, idque p̄ficit eadem via atque consilio, qua ipsi solum Christum & Christianos oppugnare & exterminare tenabant. Colliger enim eos cum Antichristi in unum locum, cuius nomen erit Armagedon, ut ibi simul collectos vno quasi iherū & telo conficiat & occidat. Vnde cap. 17. vers. 14. dicitur: *Hic cum Ago D̄ pugnabit, & Agnos vincet ille.* Hinc dies tancte potestis & victoria, vocatur hic dies magnus omnipotenti Dei, quo scilicet Deus edet flagram tantam, ut ad cænum magnum voces omnes ares cali, ut dicitur cap. 19. vers. 17.

Mythicus rana fera demonas- zo de metu-der.

Mystic, Alcazar (quod tamen ipse afferit quia literale) Per tres, inquit, hanc ranas significantur tres fideliū boves diabolus, mundus, caro; aut potius eorum locutio & suggestio, de quibus fūs & dōdō agit noſter Bernardus Roffignolius lib. 3. de Dilic̄ p̄fessionis cap. 1. Hez enim triplex eorum locutio & suggestio, felicitate ad honores, opes & delicias conſiderandas, prodit ex ore draconis, & bestie marina, & bestie terrestris, de quibus cap. 1. id est, ex ore diaboli, mundi & carnis; sumque eorum quasi halitus, sive spiculum, imo sternutamentum, sicut aut ille felis esse leonis aut tigris quasi sternutamentum. Hinc enim symbolo conuenit rana ferditas, obſcenitatis figura. Nam in ipso cono in quo nascitur & voluntaria feretur, manifesta luxuria ac turpis libido representatur. In maculis quibus velut ocellis quibusdam videntur distinguuntur, oculorum concupiscentia inuitat. In pertinaci importuni clamoris elatione, superbia adumbratur. Quia de re exstat apologus

A spud Esopum, de rana cum bouis ingenti mole fœte per tumorem comparante. Tres ergo tanæ sunt triplices molestie & obſtrepera suggestiones diaboli, mundi & carnis; sive superbia, vanitas & libido. Hinc & triplices sunt tanæ, feliciter Primæ, tanæ communes & palustres; Secundæ, rubrae, quæ sunt terrestres & virulentæ; ac Tertiæ, calamine, quæ degunt inter arundines & frumenta, telle Plinio lib. 8. cap. 51. & lib. 3. cap. 10. Primæ carni, secundæ diabolo, tertias mundo, non male adaptauerit. Hucque Alcazar, fed mystic. Nam ad literam ait Iohannes, hasce rana esse tres spiritus immutatos, clementes tres dampnos.

B Symbolic, rana est invenitū, obſtrepera, curiosa, obſcena, stolidis, id est, lequa, vnde de protuberib, *Rana grisea sapienter*, de quo Plato in Theatro: *Nisi, inquit, dum tamquam Deus ab hominibus admirabatur; ille nō in me agu amiculab; prudenter quam rana grisea.* dicitur grisea, à figura corporis: quia in gyrum obſculatur, ut quoquaeruerit se facile rēdere & vertere possit. Hinc rana significat hereticū & hereticos stolidos, loquaces, curiosos & obſtreperos. Quocirca Fridericus Suphylus libro de Lutheranorum concordia, & Gabriel Prætorius in Catalogo hereticorum appositè hæc tres ranas adaptant tribus sediis que à Lutherō præmaruntur. Prima est Anabaptistarum, quorum pater est Rothmannus. Secunda est Sacramentariorum, quorum auctor est Carolistadius, ex quo Zwinglius & Calvinus pregnati sunt. Tertia est Protestantium, quorum dux est Melanchthon.

Rursum Alcazar per tres hæc ranas accipit iudaismum, gnosticismum & hereticum. Vide quæ de ranis dixi Exodi 8. vers. 3. & sequent.

Ecclesie sicut fur.] Tum ad iudicium univereſale, sum ad prælium & cladem hanc Antichristi & Antichristianorum, quæ iudicio erit prævia: & sicut fur, id est, clanculum, inexpectatio, ex improviso. Vnde Varro lib. 14. nomen fur dicunt à furio, id est, auro, quod per tenebras an̄q̄que oculos futeret: alij à fraude: alij à ferendo, id est, auferendo, res alienas: alij à Graco p̄s, id est, fur, ita Gellius lib. 1. cap. 18. Hac furis comparatione aduenientum inexpectatum, sciamus & subito Christi ad iudicium designat sapientia Scriptura, Math. 2. 4. vers. 4. 5. 1. Theſſal. 1. vers. 1. 2. Petri 3. vers. 10. Apocal. 3. vers. 3. vt iugū & contumia eius expectatione & metu hominum tenet suspensus, itaque ipsi singulis diebus, in horis & momentis, ibidem totūque mentis conatuad eum se comprehendat. Nam, ut ait S. Hilarius can. 27. in Math. in fine: *Paratus nos esse coquens: quia diei iugis invenitū feliciter aduenit, si ferente expeditissime exigit.*

Beatus qui vigilat, & collidit vestimenta sua.] Puto Dei gratiam & virtutem, quibus quasi vestibus ornatur anima, ne appetare eius turpitudine, id est, nuditas, putat ei innata concupiscentia & labes originalis, aliaque vita & peccata inde progredi.

Et congregabat illos in locum qui vocatur hebrei Armagedon.] Ita Reenana & Græca legunt, non Armagedon, fed Armagedon penultima hebrei. Arabicus quoque legit Armachadon. Quæres Primo, quid hebr. significet, & vbi sit dona quidam Armagedon? Primo S. Hieronym. in Nominibus Hebrei.

Hebreo. *Armageddon*, inquit, *interpretatur confusio*
terre secu, sive *confusio eius in terra* (quia Antichristus
eruerit ruitum Ecclesie teatum in pristinam
gloriam confusus) sed melius non est la-
mentandus, vel maxime gloriosus: quia feliciter est con-
uenienter Antichristiani, qui fures erunt & latro-
nes: violent enim furati Deus suum honorem, &
*Sandom vita spoliare. Addit Viegas, *Armageddon**
significat monum pavorum, sive frustum: non
ergo enim significat pomum.

Secundum, Tercius homil. t. 3, & Ribera pa-

tent *Armageddon* eis Mageddo, qui est campus &
ciuitas in tribu Manasse, iuxta Iezabel, ubi s. Pha-
*raone Necho perculis & occidit iofas Regis
Juda, 2. Paral. cap. 15, vers. 2. Neque id vero est abusum. Fauent enim Septuag. qui Zachar. t. 12,
*vers. 12, vbi nos legimus, *Scen plumbum Ad-*
dremmos in campo Mageddon, venturi sunt can-
pus malorum quod in campi succidetur, quasi in
Mageddo litera M, sit serula & hec manica, ac
radix eius sit ϖ gada, id est, succedit; quae
*etiam est radix & etymon *Armageddon*, ut mos dicam.***

Vero, quia ad *Mageddon* hic additur *Ar*, quod non campus, sed mons significat, neque *Ma-*
geddon, sed *Ar mageddon*, vocatur: & quia nulquam aliis Scripturis, nec enigmographi meminerunt loci qui vocatur *Armageddon*, hinc vetus videtur,
Armageddon nonum esse nomen loci, quod illi imponatur ab enim tempore Antichristi. *Ar maged-*
don enim significat habere, dabo congregantem exer-
*citus, sive iusticias vel deitatem exercitum. Deniunctor enim à radice ϖ aram, id est, dolose egit, astutus fuit
(vnde ϖ aram est dolus vel astutia, & ϖ ga-
dad, vnde per etiam in ϖ gada id est, exercitum con-
gregatus; vel ϖ gada, id est, succedit, vnde ϖ ga-
don, est succidere; itaque vocatus est Gedon, qui
succidit alram Baal, indeque succidens erat
Madianitas. Pro Hebreo ϖ gada, Graci dicunt ge-
*don: quia non possunt exprimere medium literam ϖ , qui est in ϖ gada. Dicunt ergo hic locus *Ar-*
mageddon, quia in eum Deus callidè, & quasi per*
dolum hos reges cum Antichristo adiunxit, ut D
omnes vno die perdat. Vide cap. 19, vers. 1, &
*sequentia.**

Ait certè *Armageddon* significat anathema, vel excidium exercitus: quia feliciter Deus ibi Antichristum cum suis, pleno excidio ad intermissionem vique delebit: ϖ aerem enim, sive eborma, vel, vt nos dicimus, *barma*, (de quo Numer. cap. 2, vers. 3,) hebrei significat anathema, vel rem excidio addiditum & deuotum: ϖ gada significat successionem & excidium: littera enim ϖ , qui prima est in *eborma*, & *eborma*, quia guttaralis est, & que duxior pronunciatur, & quod sit profundissima aspiratione: hinc apud Graecos & Latinos liqueficit & perit, ut pro *eborma* dicamus *barma*. Idem fit in nominibus Oreb, Enoch, Ezechias, &c. in quibus prima littera ϖ petit & evanescit.

Porrò familiare est Hebreis nomina impo-

re ab euentu, maxime bellico. Sic enim locus in quo eensi sunt Chananei ab Hebreis, vocatus est *barma* Numer. cap. 2. vers. 3. (quod fore hic aliquid S. Johannei.) Sic alius locus in quo Philistini à Iudeis eensi sunt, vocatus est *Lapis adiutorii*, t. Reg. cap. 7, vers. 12. Alius vocatus est *Baal phar-*
asius, t. Regum cap. 1, vers. 10. Alius vbi Samson maxilla cecidit male Philistinos, inde *oueupa-*

tas est Ramah levit, id est, elevatio maxilla, Iu-
dic. t. 1, vers. 17.

Verisimile est *Armageddon* forte iuxta Ierusalem & vallem Iofaphat, num quis, ut dixi cap. 1, & earum dicam cap. 17, ibi erit regia Antichristi tum quia in valle Iofaphat futurum est iudicium, ut patet Iofaphat cap. 3, vers. 1, nam quia *Armaged-*
don Hebreum est nomen, erit ergo in Palestina & Iudea. Porrò hic congregantur gentes de re-
ges in Armageddon, sed scimus, viocatores ciuii, remotores cardui. Interim fit excidium Babyloni-
nus, quod describitur cap. 17, & 18, mos cap. 19,
vers. 11. Christus cum iusti in aciem prodrat, qui
eos cedit in Armageddon. Ergo non est hic hy-
storiologia, ut vult Ribera, sed recta tei gerende
series & otio.

17. Et septimus angelus effudit phialam suam in aërem, & exiit vox magna de templo à throno, dicens: Factum est.

18. Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terræmotus, sic magnus.

19. Et facta est ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gentium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indi-
gnationis iuste eius.

20. Et omnis insula fugit, & montes non sunt inueniti.

21. Et grande magna sicut talentum descendit de celo in homines: & blasphemaverunt Deum homines propera plaga grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

Et septimus angelus effudit phialam suam in aërem. VERS. 17.
& exiit vox magna de templo à throno, dicens: Fa-
ctum est. [Qualis dicit: Hic finis est tertiump phialarum & plagarum nouissimum, id estque parti-
ter mundi finis & dies iudicij infast. Porrò effu-
*dit phialam suam in aërem, quia in aëre Deus ostensorius era suam iram, edendo in eo fulgu-
*ra, & voces & tonitrua. Viegas voces his acce-
per articulas, quasi sint voces spectrorum, pura
*exercituum discurrentium in aëre, & conclama-
*tum exoles & strages, sicut ante oblitio-
nem Hierosolymas in aëre apparuerunt armatae
*aces, & vox de templo, *Agremus hinc*, teste Iofaphat lib. 7. Belli cap. 12. Post Secundo, eile
*hendiadys, voces & sonitus, id est, voces tonan-
*tes, sive tonitrua vocalia. Si quis Terribilis, alias vo-
*ces malit hinc accipere est celo terribiles, non re-
*pugnabo.*********

Et terra movebatur.] Iusta illud psal. t. 7, vers. 8. VERS. 18.
Commota est, & contremebat terra: fundamenta
monumentorum cunctarib[us] fuit, & communata fuit: que-
nam irascat est tu.

Et fuisse est ciuitas magna in tres partes.] Al-
*cazar per cititatem hanc magnam accipit Baby-
lonem, que elutas magna vocatur cap. 17, v. 18,
id est, Romanum, que in tres partes diuisa est eum
*Constat**

In Apocalypsin.

Cap. XVI.

253

Constantinus factus est Christianus, scilicet in Christianos, Paganos & neutrales. Per vocem vestrum de thono procedentem accepit notitiam, quam S. Silvester Pontifex toti Ecclesie tradidit de Constantini Imperio, decreto, quo se Christianum publicè professus est, & templo in Iesu Christi honorem erigere imperavit. Ita ipse mox suo mystice, & sic in Romanis Ecclesiæ.

B

Teresalem finet in tres partes. Dico ergo ad litteram, cinitatas hanc non fore Babylonem, id est, Romanum: quia de ea mos ager Iohannes sub nomine proprio Babylonis; sed esse Jerusalen: hoc enim vocatur ciuitas magna cap. 1. ver. 3. & haec maxima erat tempore Antichristi. Erat enim ipsius regia, vel dictu cap. 1. ver. 8. ita Aetas, Viegas, Ribera & alij. Senus ergo est, qualiter dicat. Hoc terra motu Jerusalen finetur in tres partes, tam quoad zedificia, quam quoad membra: tamen enim est, ut etiam insula & montes loco mouentur, ut sequitur, quo circa non tantum ciuitas ita finetur, ut habeat terores & hisuras intercedentes, sed etiam ita dividatur, ut partes ipsa inter se seundum fieri & diversi, quod olim alibi secidisse narrat Plinius lib. 1. cap. 8. 3.

Mythicè, multi per cluitatem magnam intelligentiam impiorum cæstum & multitudinem, que in tre, id est, variis, partes & schismata abilit & dividetur, vel in hoc mundo, ita & in inferno. Vnde Richard, per tres partes accipit paganismum, iudaismum & falsum christianum. Rursum alij tres has partes centent esse eas, de quibus dicit S. Iohannes epist. 1. cap. 2. ver. 16. Omnes quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia scelerum, & superbiae vestre.

Et Babylon magna venit in memoriam ante Domum.] Quenam in hec Babylon dicam cap. sequenti. Nota. Similiter hæc offensio fuit Iohanni, licet non solum mandata fuit executioni.

Vers. 10. Et omnes insula fugient, & montes non sunt insens.] Cùm enim elementum terre post diem iudicij, alio perfectior modo ac figura constituerintur sit, nihil mirum est, quod ante incipiat commoveri inustato illo & stupendo modo, ac quasi uniuersali totius terra motu. Vnde precepsit. Et ciuitates Gemitum cedentur. Quo etiam fieri, ut magna pars hominum intereat; & qui superflues manierit, ingeni paucore concutientur, ait Franc Suarez 3. p. q. 59. art. 6. dij. q. 6. loq. 4.

Et grande magna pars talentum defundatur.] Græci sic vocantur, id est, quasi talentum, hoc est, magnus molis, & vasta magnitudinis, ait Euclidius enim Græci vocant ταλεντον, id est, talentum, etiam prædictæ non adhuc quod magnitudinem & pondus talenti. Alcazar tamen censet, prædictæ grandinem hanc habere molim & pondus talenti. Est enim facilius omnibus iniusta & inauditaevne Blasphemauerunt Deum homines propter plagam grandium quoniam magna scia est videnter. Postò talentum Anticum continebat minus 60. hoc est, Romanas libras 61. cum media, qua conficiunt vicias 750. Ilebraum vero antiquum talentum duplum erat ad Anticum, de quo loqui intendunt solent Græci & Latini, & de eo quoque videut hic loqui Iohannes, inquit Alcazar. Dicitur talentum à τάλεντο, id est, fratera, tritina, libra. Hinc metonymice pondos quod ei imponitur librandum & ponderandum, ac propriè pondus illud ingens (quod talentum vocamus) hoc nomine appellaverunt. Sic Nonius

A balistas talentarias vocat, quæ scilicet lapides talenti podo iactarentur.

Postò exempla agentia & portentosa grandis, scilicet lapidum recentium Exodi 8. v. 18. & Ezech. 38. ver. 12. He ergo fuit levissima plaga novissima, quæ totum orbem confundente, & terram non exenteret. Viderunt haec per vmbream Gentiles & Poëtae. Vide Lucanos initio lib. t. Pharsal. ita canit:

*Sic enim campage soluta,
Secula ut mundi supremæ coegerit hora,
Anuprum repatum iterum clavis, invisa mixta
Sidera sideribus concurrent: igna pontum
Alba petent, tellus extendere litora nolit,
Exequuntur fratum, fratris causaria Phœbus
Ipsius obliquis bis ut aquare per arbores
Indignata dum pacet fluvii: totaque discessu
Atroxibus dimulsi turbabili federa mundi.*

Et Ovidius 1. Metamorph.

*Etsi quoque infelix remanescerat affora tempus,
Quo mors, quo telus, corripitque regis celo
Arctos, & mundi molaris opera laborat.*

Et Seneca in Hercule Octavo:

*Iam iam legibus obrutorum,
Mondo cum quiete dies,
Antridus polus obrutorum
Quodquid per Libyam uicerit:
Arctou polus obrutorum
Quodquid subvenit orbibus.
Antridus trepidus polo
Tunc evanescit domus.
Cali regia concidit:
Cetus atque orbatus trabent:
Atque emnes perire deit
Perdet mors aliquæ, & chaos,
Et mors fata uniforma
In se confundit sibi.*

Mythicè, Richard. & alij per grandinem talentum accipiunt obdorationem damnatorum in gehenna: haec est supplicium gravissimum, quæ ac iustissimum. Alcazar verò accipit obdorationem, que nonnulli ex Genesibus plectebantur, cum Constantinus & Roma ad Chalillum fuerint consente. Generalius accipias quamvis obdationem sceleratorum, de qua nota est sententia S. Augustini ferm. 5. de SS. Innocentibus tom. 20. Perennior haec animaduertimus peccator, ut mortales obliuiscatur fini, qui dum erant obituarii esti Dei. Idem ferm. 88. de Tempore: Cœs, inquit, in peccatis suis capti per permanere, ex multitudine peccatorum nefarior defensione, ex desperatione obdoratione generante. Vnde contra eum temendum fugientes: Quidam, ait, nobis aliqua peccatora subrepserit, sive vild mere medicamentum elemosynæ, & vel penitentia festinans ammarum ne fratribus vulneribus praesidere.

E Demique Aureolus sequens filium fuit chronologus, hoc sepe angelos phialas, & plaga adaptaverunt & geritis a Carolo Magno viisque ad Henticum IV. Imp. Itaque primum angelum censet esse Adrianum I. Pont. qui in IL Nicæna Synodo damnauit iconoclastas: per secundum angelum, accipit Romanorum quorundam crudelitatem in Leonem Pont. anno Christi 797. per tertium, eosdem Romanorum per Carolum Magnum caliginationem: per quartum, Crescentij patricij Romani in Gregorium V. Pont. & in Othonem III. Imp. rebellionem: per quintum, Crescentij per Othonem Imper. caliginationem: Y. per

per secum, constantiam Gregorij VII. Pont. contra Henricum IV. Imp. & principum insulicuras Iugias in beneficiis Ecclesiasticis, anno Christi 1073. per septimum, Christianorum in Turcas & Saracenos expeditionem, ducit cruciatam, quando multos omnes cruce signati sunt, ac duce Godofredo Bullomoni receperunt Hierosolymam & terram sanctam, ac Codifidum crearent prius regem Hierosolymorum anno Christi 1096. conuocaverunt enim quasi grande talentum sex milia Christianorum, et non omnes penetrarunt, nec de facto petractum in terram factum.

Mystic, Primus, Richard, Ambert, & Haymo (sicut ipsi hoc quasi sensum literalem afferant) Primus, inquit, angelus significat Apostolorum, qui iniunxit Iudeo Christi testem, iam Deuinde factum est in eis dolor severus, id est, gravis peccatum inidelitatis, & gravis execrationis, quia Christus recipere soluerunt.

Secondus angelus significat concionatores, qui mari, id est, Cenobibus, iam Dei iniunxit lanximine & illi ob inuiditatem reprobati sunt, & damnati ad sanguinem, id est, ad mortem aeternam.

Tertius angelus significat concionatores, qui Dei iram & sanguinem pari modo & sensu denunciant in hereticis.

Quartus angelus *sibi*, id est, malis Peccatis, iram Dei intencat. Hi vtruc & affligunt populum mundi populus allius & despiciens blasphemavit Deum.

Quintus angelus effundit iram Dei in *fides* bellicis, id est, in impio Antichristi adherentes.

Sextus significat concionatores, qui iram Dei intentabant demonibus in hoc aete agenebus, et quod Antichristum cum suis adiuvarent.

A Ierusalem & Babylon significante reprobos scilicet in tres partes significat tria genita inuiditatem, scilicet Paganos, Iudeos & filios Christianos, qui aliter & aliter punientur pro cuiusque meritis.

Symbolicè significantur hic septem virtus capitales. Primitus ergo angelus effundit phialam in terram, id est, in iniuidos, qui ex iniuidia terro & luxus sunt colore. Undis in his fit vulnus suum mortis & agricidinis animi. Inuidos enim tristitia consumuntur, & alieis bonis contabescunt.

Secundus angelus effundit phialam in mare, id est, in aedes, qui fluctuant ut mare: nesciunt enim quid agere debeant. Hi enim sunt mare ob amagitudinem & crudinem, quo omnes virtutes moriuntur.

Tertius effundit phialam in flumina, id est, in gulosis, qui quasi humana, omnia devorent & absorberent; sed veruntur in sanguinem, quia instar diuersi Euphrates in iustino petre guttam aquae, nec obcindebunt, sed bident sanguinem suum.

Quartus qui sole ascendit, est terra, quia incrementum accedit, & itarum fluminalia ad maledicendum & blasphemandum.

C Quintus qui tangit fedem bellicis, est superbia: hoc enim est fedes demonis & Antichristi.

Sextus qui tangit Euphraten, est libido, quia instar Euphratis delectat, hominique plurimos secum rapit & devoluit: sed licet Euphrates, quia voluntas hanc vertit in tormenta praesentia & eterna.

Sepimus qui tangit aeterni, est avaricia, quia instar chamaeleonis aetate pascitur; nec enim bonus fuis uti aut frui audeat.

CAPUT DECIMVM SEPTIMVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Vides Iohannes purpurastam meretricem, cui nomen Babylon, infidem bellie habenti capita septem & cornua decem: atque vers. 7. singularum explanationem audit & dicit ab angelis.

Ver. 1. Et venit unus de septem angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnam, quae super aquas multas,

2. Cum qua fornicari sunt reges terre, & inebrati sunt qui inhabitant terram, de vino prostitutionis eius.

VERE. 1.

Et venit unus de septem angelis, qui habebant septem phialas. Hinc poterit, hoc excida Babylonem pertinet ad septem angelos, phialas & plagues non ultimas, de quibus etiam. Ergo non est hic astrologia, ut contendit Riberius, sed ecclesiastis & temporis series de ordo, quia de te plura v. 6.

Ver. 1. Ostendam tibi damnationem meretricis magna.] Puto Babylonem, ut explicat vers. 5. Quæstus, quantum intelligatur hic Babylon? Primo, male intellegitur corruptum omnium impiorum, sive inuidi-

dum, et inuidum gloriam, opes, delicias, pompa, quæsum in his fundata est ciuitas, sive corus impiorum super septem montes, id est, super multitudinem omnium regum superborum, in qua caput est diabolus: ac proinde hac est ciuitas diabolus, qui adulterat ciuitatem Dei, sicut Babylon adulteria est Sioni, sive Ierusalem; etiam adscidit amor sui viisque ad contemptum Dei, quia de te scripti S. Augustini, libros de Canticis Dei, ita Ambros. Theon. Beda, Primal. S. Thom. Haymo, Rupert. Gagnensis, S. Augustinus in psal. 36. enarratio 2. Propter in Diuidio tempore cap. 7. Haec est, inquit Propheta, Babylon sit magna per mundum: non vero sit, quæcumque facta est, & superbius inveniatur: nec enim in vno loco existimes ciuitatem, que rotu est circumscripta. Hi ergo per Babylonem accipiunt impiorum omnium multitudinem. His accedunt Iacobini, Scaphianus & Vobtinus, qui per Babylonem intellegunt improborum, non quidem omnium, sed tantum Christianorum ciuitatem.

Verum

In Apocalypsin. Cap. XVII. 255

Verum hoc mysticum videtur & nimis geoc-
rale: Iohannes enim de certa vrbe loquitur, qui
potestem habet super reges terrae, ut ipse ait v.
viiimo, quaque euerenda & concremandam est
sub tempore Antichristi decem regibus, ut sit
ver. 16. & quoniam contentia eorum impiorum
illud, quod cap. 18. ver. 9. de Babylonie euerda dic-
tum: *Ei flebas, & plangebas super illam regem
terre, qui cum illa fornicatus es, & in delictis
exseruit eum iudicari sumum auctoribus longi flau-
tes propter impiorum tormentorum eum.* Hi enim re-
ges erant de eorum impiorum, quoniam ergo
longe spectabant incendium Babylonis, illud
qui plangent, si Babylon est corius impiorum,
ac consequent in se complectetur hinc reges?
Rursum quoniam de impiorum causa dici pos-
set illud, quod hic ver. 16. dicitur de regibus
quae impius: *His adiunctorum, & defla-
torum facient illam, & nudam, & carnes eius man-
ducantur, & ipsam ignis concrebantur.* Hi enim
reges erant ex eorum impiorum, quoniam ergo
cum odire, desolare, concremare & manducare
possunt?

Secunda.

Secundò, Aureolus per Babylonem intelligit
faracensimum, sive sectam Mahometis, qui for-
diffissimum est, docet fornicationem, omnimeque
turpitudinem, unde permittit cuique tor vno-
to, quot alere potest. Per bestiam accipit Sal-
tanum Aegypti, qui à Sultano Turturcum refi-
dente nunc in Perside, regno, pura Syria & Aegy-
pto, spoliatus est. Cedit Babylon, id est, fara-
censimum in Syria, quando Chirchiani anno Che-
isti 100. profugatis Saracenis terram sanctam
recuperarunt.

Tertia.

Tertiò, Ateras & Capoischius per Babylonem
accipiunt Constantinopolim; quia hec est
Tutcarum, Christi & Ecclesie hostium, metro-
polis, sive fedat super aquas misteria: adiacebat enim
Bosphorus Thracio. Verum Iohannes per aquas
hic non mare, sed populos accipit. *Aqua,* inquit
ver. 15. *quaeris vestigia, populis fusa.*

Quarta.

Quarto, aliqui proprie hic Babylonem acci-
piunt, qui fuit metropolis Chaldaeorum: cen-
fent enim Antichristum Babylonie proditorum, isisque regnum fuisse inchoaturum. Probat id,
quia ibi caput regnate Nemrod, primus tyran-
nus orbis: & deinde Nabochodonosor; ac pos-
sida eidem dominatus est Antiochus Epiphanes,
qui fuere typi Antichristi, unde & Zachar. cap. 1.
v. 1. vidit mulierem infidensem amphora port-
ato in Sennar, id est, in Babylonem, subditique:
Hec est impia. Porro Antichristum Babylonie
veniunt censent S. Hieron. in cap. 11. Daniel. D.
Soro in 4. dift. 49. quæst. 1. art. 1. Petet. lib. 14. in
Daniel & Suarez tomo 2. in 3. part. dift. 14. fecl.
1. & ali. Verum Babylonem non convenient ea que
hic a Iohanne dicuntur, vi mox patet. Idem
dico de Microfalsa, quam aliqui (idque inquit
Franc. Suarex loco mox citando) hic per Baby-
lonem intelligunt.

Quinta ge-
nusina, sive
Roman.
Ethnica, Proba-
bitur.

Dico ergo, Babylon hic & sequenti est
Roma, non Christiana, qualis nunc est, sed infi-
delis & Pagana, qualis fuit tempore S. Iohannis,
qualisque rursum erit tempore Antichristi. Pro-
batur hec sententia. Primo, quia Roma Ethnica
est cuncta magna que habet regnum super reges ter-
re: hanc autem esse maliterem, pata Babylonem,
ut Iohannes ver. viiimo: queque habet supremum
miseri, ut de eadem ait ver. 9. hoc enim nulli

alteri nisi soli Roma competit. Secundò, quia
Iohannes afferat, Babylonis nomen hic non pro-
priè, sed mysticè sumendum: at enim ver. 5.
Ab illiciis: Babylon magna, &c. Ergo significat
floscentissimum & virtuosissimum vrbum quod Chris-
tianos perfecta est, ut olim Babylon Iudeos.
Talis autem est Roma Ethnica. Terziò, quia Ro-
ma & Romani Impri acerbitate tempore S. Io-
hannis, & diecipes per mille annos, non tan-
tum Rome, sed toto egre oppugnatane Eccle-
siam, vream exterminarent. Unde nulli alteri nisi
si Roma Ethnica competit illud ver. 6. *Ez vidi
mulierem abraham de sanguine Sanctorum, & de san-
guine Marryam Iesu.* Et illud cap. 18. v. viiiim. *Et
in ea sanguis Prophetarum & Sanctorum inueni-
tus, & omnia qui interficiuntur in terra.* Quartò,
quia hac de causa pariter à S. Petro epist. 1. cap. 5.
ver. 13. Roma vocatur Babylon, id est, confusio
errorum, viciorum & tyrannorum. *Saluator, io-*
quie, vos Ecclesia que est in Babylonie (id est, Ro-
ma, ut Beda, Oecum. S. Thomas, Eusebius a. 2. hist.
1. 5. ex Papa S. Johanni discipulo, S. Hieron. in
Catalogo scriptorum in vita S. Marti, & alij)
civitatis. Eadem de causa Roma & Romani Impri,
à S. Paulo a. Thefali. 2. ver. 7. vocante *Mysti-
cum iniquitatem*; vbi & adiut, Roman & Romani
Imperium duranrum vique ad Antichristi
sum, aucto ad eum signum aduentantur, vel poti-
us praesens Antichristi fotu Romani Impen-
trabili. Quintò, S. Iohannes iam recenter à Do-
mitiano in dolium feruientis oculi proiectus, in-
deinde relegatus in Patemon (vbi & haec scripta)
hac videt & scripsit ad sui, & fidelium secum
afflitorum consolationem & corroboracionem,
quod scilicet à Babylonis, id est, à Romanis Impri,
ita vexati, vixi etiam Deum sui vindicem, qui
Babylonem igne cremeret: ergo Babylon hic est
Roma Ethnica.

Hec est sententia Primo, S. Hieron. in illud Iacob. Ex Pauli
14. *Atria est cuncta viciaria.* Alteratur, inquit,
cuncta viciaria, sive omnia cuncta vel spiritualia Ba-
bylon, que sedis in sepe misterio purpurea, cu-
m' supplicia in Apocalypsi Selebantes legitim. Ful-
cherius dicit utrum viciaria sit. Si enim de celo & ter-
ra, & cunctis qua terra sunt, dicitur *Viciaria va-
niarum, & omnia vanitas;* quanta magis hoc de una
terre dicitur est, que securis orbis pars modica est.

Idem prologo in libro Diadimi de Spiritu sancto,
Cap. iii, in Babylonis versari, & purpurea mere-
tricia estem colonus, & ure Quodcumq; viciaria.

Idem epist. 15. 1. ad Alfariziam quæst. 2. Secundum

Apocalypsin Iohannis in fronte purpurea mortuorum

scriptum est nomen blasphemie, id est, Roma eterna,

Idem proposito in lib. 1. t. commentarii in Iacobam:

Quid sequitur, in expiatione flamae, pediamque eius

& digeruntur discrēpans ferrum & testam super Ro-

mane Imperio interpretari sicut, quod primum for-

te, deinde imbecillum Scriptura portavat, non modo

impudent, sed Propheta. Nequa enim sic addendum

est principibus, ut faciat Scriptura veritatem negligatur,

ne generalis dignitatis vniuersitate universa est.

Secundò, Terculliani lib. contra Iudeos cap. 9.

Sic & Babylon. Inquit, apud Iohannem nostrum Ro-
mane urbis figuram partis, premodi & magna, & regno

superba, & Sanctorum debilitatis. Idem afferit

lib. 3. contra Marcionem sub initium.

Tertiò, S. August. 18. Cuius c. 1. ait Babylonem

etiam quod primam Romanam, & apparent, inquit,

quoniammodum Babylonia quod prima Roma, cum

pare

peregrina in hoc mundo Dei ciuitate procerat, &c. Vbi & ipsa Roma quasi secunda Babylonie est. Et cap. 22. Conda est Roma velut altera Babylon, & uita prorsus sicut Babylonie. Et cap. 27. Romam voca Babylonem Occidentalem. S. Augustinum quasi discipulas sequuntur Paulus Orosius lib. 2. hist. 4. vbi ostendit multa in rebus Romani similem esse Babylonie.

Quarto, Andreas Cesar, Ateras, Ambr., Victor, Octavianus, Viegas & Ribeta hic, & fuisse c. 14. v. 8. & sequent. Lindanus lib. 4. Panoplie c. 88. Titus Senensis lib. 2. Biblioth. verbo, Mercurius magnus inscriptio, Card. Bellarm. lib. 1. ad Pontificis c. 2. Alcazar Apocal. t. 3. pag. 670. litera D. Vbi & pro hac sententia citat Cossidorum, Apringii, Forenum, Gagocium, Salmeronem, Peterium, Pradom, Hefzelium, & alios ad virginem. Idem cenfet Thomas Boxitius lib. 3. 4. de Signis Ecclesiæ. C. Frane Suarez 3. p. 10. a. d. 15. 9. fect. 2. Hi omnes per Babylonem hic interpretantur Romanam infidelem & Ethniam, qualis fuit tempore Iohannis, & ructum erit in fine mundi. Hac accedit propheticus S. Malachias, quam recente Arnaldus Wion in Chronicis Ordinis S. Benedicti, sive in Ligno vita lib. 1. cap. 40. in fine: in ea enim Malachias a suo tuo (fuit ipse ezechias S. Bernardo: hic enim scripsit eius vitam) per symbolo depingit omnes Romanos Pontifices, futuros vique ad finem mundi, vleminimque fore afferit Petrum Romanum, de quo ita vaticinatur: In persecutione extrema S.R.E. fedele Petrus Romanus, qui posset ares in malitia tribulationibus: quibus translatius cum se scriptoribus (Roma) direxit, & Index extremitatis subiecta papulorum fuit. Hec S. Malachias oracula singuli Pontificibus vique ad Clemorem VIII. apposuit adaptatus Alfonsus Giacconius, vii videlicet apud Wion, loco citato.

Obiectio
harencois.
Responsu

Obiiciunt heretici: Roma est Babylon; ergo Romana Ecclesia cum suo Pontifice est Babylon. Resp. conuenienter esse absurdam, quæ ac fallacem. Aliud est enim Roma Urbs, aliud Roma Ecclesia. Rursum aliud est Roma Ethnica, aliud Roma Christiana. S. Iohannes loquitur de Roma Ethnica, qualis erat suo tempore sub Domitiano persecutore, non autem de Roma Christiana, moltò minus de Romana Ecclesia. Itaque sub Domitiano, Nerone, Decio & similibus Roma fuit potens, sed impia; Ecclesia tamen Romana fuit pia & sancta, tñm tunc habuit præclarissimos Martyres, virgines, fæcundores & Pontifices. Abiit ergo ut eam, ut S. Petrus Romanum tunc Pontificem taxare voluerit S. Iohannes, qui & ipse Roma pro sole Christi, Petri & Ecclesiæ Romanae, martyrium in dolio feruimus olei ante portam Latinam obiit. Fideles enim Romani sunt *Martyres Iesu*, quorum languinum, ut sit vers. 6. fudit Babylon, id est, Roma Ethnica, & Romani Imperatores Ethnici. Hac ergo est Babylon, non autem Ecclesia Romana, cuius fundator, caput & Pontifex fuit Sandius Petrus. Quocumque Roma Ethnica viuperium hic, damnatio & exsodium, est laus, sublimatio, triumphus & gloria Romæ Christianæ, & Romanae Ecclesiæ. Nam quo magis Roma Ethnica impia fuit, & fœtida in Christianos, et magis confusa, victoriosa & gloriola fuit Roma Christiana, ut patet in primis eius trecentis annis post Christum. Idem erit in fine mundi; multi tamen in ea erunt fideles & sancti, qui erant alii, tum publici, tum occulti &

A. abdentes se in cryptas & lanibula. Horum ergo, quæ ac Pontificis, maior fuit eritque virtus, laus & gloria, quod iuxta Magistratum & ciues impiorum, in fide & pietate confantes vique ad martirium perficiunt, quam si Roma prorsus esset fidelis & pia. Sancti Romani Martyres illustrissimi, omne lauum decus ruerunt in persecutione Romanorum Imperatorum; nec vnguam magis floruit Roma fides quam sunt.

Est ergo manifestus paralogismus hereticorum, ac indignus fruas & fallacias dant ipsi ea que de Roma præfata Pagina à S. Iohanne & S. Petro dicuntur, detraheant ad Romanam Ecclesiæ, aut ad Romanum quæ ouocet, fidelis ficer, & Sedes se dirio Pontificis, qui est Vicarius Christi. Roma ergo Ethnica sub Nerone & sequentibus Imperiis, vique ad Constantinius suis Babylonibus Constantino facta Christiana & pia, defuit esse Babylon, cæquepe esse ciuitas fætida, urbs fidelis, Sion Deo dilecta, columen fidei, mater pietatis, magister sanctuariorum: sub finem mundi defecera fides, pietatem, Chiristum, Pontificem, tursum fuit Babylon. Idque permittit Deus, ut urbem ab Ecclesiæ, Romanæ & Cathedra Petri fecerimus; vique Romani nos vobis fuit magistri, nec fuis meriti, sed Christi Petrique gratia tribuimus, quod ipsi Sedem Pontificiam, & Ecclesiæ metropolis obtinimus. Solenter id aduerterit & annoverat Cardin. Baronius tom. 1. anno Christi 58. Paulus, inquit, Romanos arguit facilitatis auctor superbia, quod ut natus Hieron. hoc fuerit pecularia virtus Romanorum nequaquam etiam Bernardus exprobavit lib. 4. de Confid. ad Eugen. scilicet: Populus Romanus est. Nec brevius potius ne expressius tam tampera de suis parentibus quod sentit. Quod tam tuum facili, quia proxima & fuisse Romanum est. Genitio infusa, placidus affectus, genit impunitus & intratraditius, & usque adhuc subiicit ne nisi cum misericordia reficeret. Subdit Baron. Que nos dulce valorem retulisti, et quique intelligi, non est Romanorum virtus, si Romana Ecclesia semper, forensissima caput ex tua etiam Ecclesiæ suarum & officiorum ceteris sedibus Apostolorum, spes permanens incorruptione, & fides alii, & aeternam & semper, libera fides ipsius in transversa erbe Catholicæ predicatorum: sed per nos est Sedis Petri tam excellente prærogativa & privilegio eidem dominum imperium. Dei enim donum est si non ex operibus, ne quis glorieetur. Quocumque Tertullianus, de Pascite, Felix, ut, Ecclesiæ (Romana) in etiam doctrinam Apostoli cum famulis profuderint. S. Cyprian. lib. 1. epist. 3. Sedem Romanam vocat Petri cathedralis & Ecclesiæ principalem, unde unus faderet alii exercit et. Et lib. 1. c. 8. etiam vocat Ecclesiæ matrem & radicem. S. Hieron. ad Damasum: Ego, sit, beatitudini tua ad ejus cathedram Petri, communione conficer, super illam petram adficacionem Ecclesiæ seu quicunque extra hanc domum agnoscedere profanum est si quis in area Non non fure, peribit regnante diabolo. Similia habet S. Irenæus lib. 3. cap. 5. Opusius lib. 1. contra Partem. S. Aug. epist. 162. 5. Lee epist. 37. & alij.

Instant heretici & perpetuo occlamant, Rome etiamen non decelle Ecclesia, ac nominatum lupas & lupanas permitte; ergo illam etiamen esse Babyloniam metreticem Roma, inquit, est Ruma. Ut ubi gentium delute scelerata & hanc omnes heretici sunt integræ viræ, scelerisque puni? Quot Republicæ honestæ & nobiles tolerant Jupi-

lupas & fornices, ut virginum & honestarum pudori consular, ac crimina grauiora avertant. Ecclesia sancta est, at quo in ea fuerit impius: fand Roma sancta est, & laetior omnibus orbis Ecclesiis & viribus. Vbi tot monasteria, tot baliliex, tot Apostolorum, S. Pontificum, Martyrum, virginum martyrum & templo, tot hospitalia, tot nolocomia, tot orphanotrophia quod Romae vbi tot charitatis opera, tot misericordia Sodalitates, tot eleemosynæ, tot pietatis exercitia quod Roma: vbi tot Prelati lapientes & integræ, tot sacerdotes probi & pii, tot Religiosi sancti, tot virginis Deo dicatae quorū Romæ: vbi ciues, & populus tam deuotus, tam Christianus, tam ardens zelo Dei, vti videmus Roma? Verum hæretici fuore cæci ab his oculos avertunt, & Roma non nisi lupas & gurgitulae querunt: quæcumque inueniuntur: fuit enim furem agnoscit, lupus lupam, leno lenam. Hæc enim longæ magis exercit quam ciuitates, vti expositi, ita & cognite sunt. Roma enim est confusus osannum ex toto orbe nationum: in urbe est orbis. Quid mirum in tantâ colluione esse spartos & incelsos, quibus ni lupas concedas, agnos inaudient?

Hæretici ergo qui curiosi, Roma est rima & romor, quæ violentiæ, est rumentum ægris, rheuma & ruina; quæ effeminitas, summa, & remora latuit. At fidelibus quæ credentibus, Roma est jæna & fœna, id est, oraculum & propugnaculum fideli; quæ penitentibus, est jæna, id est, purgamentum & luctamentum; quæ sancti, est mæra, id est, sublimitas & celerrimo virtutis; quæ pii & solitarii, est iæna, id est, vita, eternus & solitudo cleri & Religiosorum, quæ fani & robusti, est jæna, id est, robur & fortitudo meritæ & corporis, vt air S. Hieron. Quin & nonnulli viri docti confessant hoc propter esse Romæ erytum, vixote quam peccati apud Solium Polyhæf. cap. 2. Feflum, & Dionys. Halicr. lib. t. Antiqu. Roman. Valentiam præmis suis distinxit Latini tradunt. Denique Roma est jæna, id est, temere autrigubibus, & temeris, namigantibus in cælum. Per analrophum Roma est Amor, Dei & Dæli: unde versus tertiæ in se recurrens: *Roma sub submersu ibi Amor.*

Vèrūm hæc, licet hæretici opportuni, S. Iohannitamen parerga sunt, vixote qui de Roma non Cæciliiana, sed Ethnica loquuntur, vti paulò ante ostendit.

Potò cùm liber signatus, pura Apocalypsis, sit prophætia de funariis in fine mundi sub Antichristo, vti in proemio & cap. 5. docuit; hinc sequitur, hæc intelligenda esse de Roma vbe, non quæ est, ant fuit, sed quæ erit in fine mundi: ac consequtio Romanum vbe tunc rediturum ad pristinam suam gloriam, pariter & idolatriam, aliaque virtus, ac talens forte qualis fuit tempore S. Iohannis sub Domitiano, Neronio, Decio, &c. Nimirum ex Christiana tunc cursum fieri Ethnica, Pontificisque Christianissima & fideles ei adhaerentes cicer, persequetur & occider, vti dicitur ver. 6. vnde vocatur meretriz: quia omnium deorum cultu, superstitionibus & viris imbuta, quasi incretrix profanae cunctæ genitibus, genitumque dñs sedebit. De hac enim recte dicitur, quod sit Babylon magna, mater fornicationis & abominationum terra, quod sit ebria de sangue Sanctorum, & de sangue Martyrum Igj, quidque Deus iudicabit & vindicabit in ea

A cædem Apostolorum: quia nimis in fine mundi, ipsa rufum Erbica æmularibus persecutio-nes Imperatorum Echisiorum in Christians, itaque Deus in ea puniet & propriam, & anti-quam patrum infidelitatem. Si quis tamen per persecutio-nes malit intelligere hæresin, ac dicere Romanum in fine mundi lapsatum in heres, aut simile virium, vel singulis sieculis nouas videmus otiti hæreses, id estque persecutio-rem Orthodoxos, a quæ ad Echensis olim persecuti sunt, itaque immitiatur & imploratam ipsorum peccata, ac propter illa, pariter ac sua, à Deo puniendam ac concremandam, non multum repugnabo; quoniam contextus magis fuisse priori sententia, magis que innuit Romanum ad ethniciensem reditum. Ut vti est, graue scelus sit oportet, quod tam horribili viri incendio & excidio vindicandum est, quo cap. sequenti.

Dicere, Quomodo Roma in fine mundi ad pri-mas opes & gloriam, a quo ad ethniciensem redibit? Resp. modus quo id fieri nos later, folioque Deo praecognitus est. Variis tamen modis id fieri poterit, v.g. si Ethnici aliqui occupent Imperium Romanum, Romæque Seniores Grecos, ac dignitatem pristinam relinxerint, vti fecit Iulianus Apostata. Rursum, si Romanum commigrent Ethnici plures nobiles & potentes, qui sensim numerio & virtutibz crescent, vti primus crevit Roma. Tertiò, si magi aliqui & Polisci Romanos primores peruerterint, eosque incident ad pristinam partum gloriam, & deorum cultum restaurandum, &c. si eos inuident ad via via carnis, omninemque vita licentiam, vti eos deducant ad atheismum, vel multis locis factum olim, & etiamnum fieri audimus & videmus. Gula enim & libido concinua redita sunt via ad atheismum. Sie videmus Ierusalem primum fusile Paganam sub Chanante, secundò fidem sub Iudeis, tertid Chæriliqam sub Apofolis, quartò Paganam rufum sub Romanis, præfertim sub Adriano & deinceps, quined Saracenam sub Turcis. Similem videmus Tyrum, Constantinopolim, Alexandriam, Antiochiam, &c. Pari modo in opibus & gloria hæc vrbes, a quo ipa Chaldæorum Babylon, nunc ceterunt, manc decreverunt, nunc re-creuerunt seip̄s: quoniam Roma olim nunc crevit, vt sub regibus & Cesariis; nunc decrevit, vt sub Arribale, & sub Gallis duce Brenno, qui Romanum occuparunt, vt Romani nil nisi Capitulum tenerent, donec Camillas eos liberavit, Galloisque cecidit, ad arcum & portam quæ etiamnam inde Portigale sive bruta Gallicæ dicitur, teste Mariano lib. 3. Topogr. Rom. cap. 4. p. Sic eadem decretum sub Gothis, Alanis, Wandalis, Longobardis, sed paulò post vires resumpit & quasi resurrexit. Pari modo Venetias, Astuerpiam, Parisos, Brugas, aliaque vites annos crescere, nunc de-cretere videamus. Quin & singulis penè seculis, plerique regna vel ceterere, vel decessere, vel planè mutari ceterum. Ea est rerum humanarum vicissitudo: hæc futuorum natura, fors & conditio. Ex diis pater, non esse probable quod opinariis est vir doctus, feliciter hoc caput & sequens posse se cipi de cladiis & excidi illis: Roma ab Alarico, Genesio, Odoacre, & Totila: illa enim non à decem, sed à singulis regibus Roma fuerunt inflicta; nec fuere tanta, quæ ne haec erit quod cap. sequenti describitur, nimis in extremum & insaudiu-um. Rursum, nunc Roma fuit

Christianum ac conseq[ue]nter non fuit tunc infidelis, A
nec ita superba & diues, ut Babylon vocari posset.

Hæc edixi, ut ostendam me cum heterodoxis
in fide candidè & liberaliter agere, non fugere
difficultates, non tergiversari, nec affectu agi, sed
ratione: quinid concedere eis quod probabili-
ter concedi potest, ut ipi eo facilitius mihi conce-
dam, quod recta ratio & fides concedendum doc-
ent. Alioquin dicere possem, etiamcum aliud in hac
proposita latere mysterium, quod Deus latere nos
volit, ut opportuno reperio quo recipia hinc com-
plebit, patet facias, ut in priscis Prophetarum ora-
culis eum fecisse scimus. Concedo igitur hetero-
doxis, vibem Romanum vocari hic Babylonem:
concedant ipsi pariter mihi, inde non sequi, Ec-
clesiam Romanam vocari Babylonem, utpote
quæ sit caput omnium Ecclesiarum, cui præfideat
Summus Pontifex, successor S. Petri, & Christi
Domini in terra Vicarius. Sic hoc fateantur,
dabimur eis dextræ fidei & societatis, neque excluda-
bemus omnes in vnam sententiam & Ecclesiam
coibimus, sicutque vnum osse & vnum Paſtor.

Mihi probabile est quod censet Alcazar, ad li-
teram hinc descriti vindictam, quam Deus de Ro-
ma Ethnica & tot Martyrum interfectori sum-
psit, cum ethnici sumum in ea abolevit, & christia-
nismum sub Constantino induxit. Tunc enim, in-
quir, Deus quis excidit Romanum Ethnicum, eam-
que in Christianum commutauit. Vnde vnu, id
est, primus angelus philarum de quibus cap. pre-
cedenti v. r. p[ro]p[ter]a S. Paulus, hanc diuinam de Ro-
ma vindictam Iohanni annuntiavit. Paulus enim
fuit Gentilis & Romanorum doct[or], qui primus
fuit in eos phila[men]tis effudit, cum eos de suis fe-
leribus coarctare & conuictere, ut patet in eius epist. ad Romanos. Alter vero angelus gloriōsus, ha-
bens potestatu[m] magnam, qui e. r. 8. s. Iohanni in-
clamat: *Cecidit, cecidit Babylon, est S. Petrus, cui*
Christus claves tegni cælorum tradidit, *qui que*
Romam vocans Babylonem epist. 1. 6. 5. 11. hoc
eius excidium videtur cognoscere, & Iohanni si-
gnificasse, Petrus enim & Paulus Romanum fidei
& Ecclesie sunt auctores & principes: vnde ipsi D
Deus revelauit hunc futuram Romæ mutatio-
nem, hoc enim ad eorum statum & gradum spe-
culabat. Hoc duo angelos, patr[is] Petrus & Paulu-
s, non figurauntur aeternis camelij, id est, Darij,
& aeternis asini, id est, qui Ihsus cap. 1 r. 7.
vii sunt euentus Babylonem. Petrus enim fuit
ascensor esmerali, id est, doctor Iudorum; Paulus
ascensor asini, id est, doctor Gentium. Hi ergo de-
folarunt & concremarunt Romam Ethnicam, cum
idolorum in ea euerterunt, eamque igne
amoris Christi succenderunt.

Venit hæc non tantum mystica, sed & ær[ea]l[is] sunt: conseruant enim tristis, arrox & funefrum
Romæ excidium & conflagratioiem, quod gra-
phie depingitur cap. sequenti, in latum, plumbum &
omnibus vocis opundum fidei, salutis & charita-
tis incendium.

Ohiic Alcazar, Romam fore eternam, nec ex-
eindendam, ut vertet sensu[m]: vnde & S. Benedit-
tus predicit eam nunquam ab infidelibus euer-
sum iri, vnu refer S. Gregor. lib. 2. Dialog. 15. Idem
ceccinit olim Eusebius Lebisa ode in laudem Romæ:

Matri è prole mihi Roma fale,
Aureas bullæ decora[n]t corona[m],
Quæ vel in terris stabiles Olympi
Incolit ater.

Roma ete-
na quo mo-
do?

Hoc dedi fols ibi Parca munus,
Sceptra quod gestis labefaciā nuncquam,
Imperatrix tua qua potes illa

Cuncta gubernet.
Ipsa que gaudet dare curat a peccato,
Re[st]oque transformans humeros ventus illa,
Impetu aeternam sua sola ventus

Regna secundū.

Resp. S. Benedictus tantum praedixit, Romam
à Tonila & suo sculo non euerdendam, sic enim
habent verba S. Gregorij: *Carissime Antistes Ec-
clesia domum cum ore Dei (S. Benedicto) de ingraſſa*

*regia Tonile & Romana urbis perdidisse coligimus
baberet dixi: Per hunc regem cimi[us] ista defraudeatur,*

*ut iam amplius non iubabatur. Cui vir Domini re-
sp[on]d[it]: Roma à Gentibus non exterminabatur, sed*

*tempore latibus corsicis, turbibus, ac terra motu fa-
tigata, in se[nt]er ipsa mareſcit. Cum propheta my-
sterior m[u]ndo uero facias luce clariora, qui in hac*

*urb[is] defolat a maria, euras[is] domus, defolat[us] ec-
clesias turbine carnorum. De suis ergo tempocibus*

*locutus est S. Benedictus, non de vnitate mundi. Porro superbum aeternitatis, & consequenter dei-
tatis nomen, Roma à Gentibus scrip[er]ibus,*

*vpiote adulatoribus, datum est, ut vocaretur Ro-
ma eterna, Roma Dea. Factor tamen eternam*

*dici posse fecisti, quia visus ad finem mundi
dimidit, sed tempore Antichristi euerteret.*

*Origo opinionis de Romæ eternitate octa est ex
eo, quod feribus Lucius Florus in Tarquinio Su-
perbo: De mons[tr]is, sic, caput[us] urbium templum
erexit quid enim inauguaretur, condidit extera dies,
reflexa luxuriam & Termonem. Placuit variis esti-
macionis nominis: sequuntur firma omnia & eterna
policebant.*

Hinc Atalus tyranus Imperij sub Honorio

Imperii numeris cudit, in cuius altera facie Roma

*expellita erat hoc titulo: Inuidia Roma eterna. Si-
milia numismata plura haber Piterius Hierog. 43.*

Hinc & Virgil. 1. Aeneid. ex Ionis ore in canis:

*Romulus excipit gentem, q[ui] Morsis cuncta
Menia, Romamq[ue] sine fine nominis dicit.*

Hu[ic] ego nec matas terram, nec tempora p[re]m[er]e,

Imperium sine fine dedi.

Similia habet Tertull. Lactant. & alij, quorum

verba referam in fine capit[is].

Obiic Secundū, cap. 18. vers. 5. 6. & 10. dicitur

Roma excindenda ab Prophetas & Apollonios in-
terfectos à Romanis, putā à Nerone, Decio, &c.
Atqui quis credat Denum hor Romæ supplicium
differe per duo millia annorum: qui credat Denum
Neronis & Decij crudelitatem punitur in Ro-
manis qui erunt in fine mundi puniri ergo eam
cum eam euerteret conseruendo Romanos ad Chri-
stum, illisque ei subiiciendo. Ad hoc responde-
bo c. 1. ver. 10.

*Quæ fedis super aquas molitas.] Id est, praedicti
populi multis sic enim explicat Iohannes v. 15.) qui instar aquæ dilabantur, & ibi iniucic fuer-
eunt. Alludit ad veteris Babylonis situm. Situ
enim erat Babylon in conflitu Tigris & Euphra-
tis, quasi domina virisque. Sic etiam vibes ma-
rinæ, ut Tyrus, Mytilippo, Venetia, & aliae redde
confiderant quasi domina illius mari; quod
longe latèque despestant.*

*Cum quo formicæ suæ (spiritualiter, scilicet ido-
la colendo, ut esset huic magna meretricis
anæsi & ritus mysticæ) reges terra.] Tum Ro-
mani tenentes, qui erant quasi reges orbis; cum
aliquo*

VERS. 1.

In Apocalypsin. Cap.XVII.

259

aliarum prouinciarum proprij reges & principes, qui Romanis erant subditi vel confederati. Sic enim Prophete idololatriam vocant fornicio nemquia in ea anima relatio Deo sposo, defecit ad idola quasi ad adulteros.

Et inebriata sum quod habitare terram de vino profundente mire. J. Puta vino illo quo ipsa ad eum forniciandum, id est, idololatriandum, tam reges quam populos pelliebat. Vimum hoc fuerunt opes & honores Romanorum, sive spes lucris, voluntatis & dignitatis a Romanis consequentes, si quis eis adularetur, eorumque deos coleret. Est etiam emblema: Cupido ~~quemque~~, id est, fulminis, cum hac apodosis: *Omnis vinceretur annus.* Ita Alcibiades in scuto aureo pro insigni habuit Cupidinem, qui vini fulmen amplexeretur. Cupido enim potenter est idu fulmineo. Audi Oppian. aux. 2. de Cupidine:

*Omnis te mouunt, & calum latum superne,
Et quacunque infusa terram fuit, tristisque erit
mortuorum.*

Et mox:

*Tuis ignibus & lumen ceda
Perimicem, & simili leuis cedat fulmina.*

Estas & inter Europe antiquitates, Cupido pro Iove Tonante fulmen eiacylans in mare, Neptuno interium posito tridente, & gembus nix Amoris nubes ceuenterat. Sic enim canit Amor:

*Sol calere gnos, Neptunus flagras in undis.
Quanquam liber erat, feci furore Tonantem;*

Quanquam liber erat, Martem fui Marte subegi.

Alius Alcazar: *Vinum hoc, inquit, est ira & laetitia perfucio in Christianos.* Hanc enim à Romanis imbibentibus, disdecerunt & exercuerunt alij principes & populi, de qua feuisse vino accipit aliud cap. 1.8.4. *De vino ira forniciantis eis liberante omnes Gentes.* Hic sensus ingeniosus est, sed prior planior & naturalior.

3. Et abfultit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedeotem super bestiam coccineam, plenam nonnibus blasphemiz, habentem capita septem, & continua decem.

4. Et mulier erat circumdata putpura, & coccino, & iuauato auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aoreum in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis eius:

5. Et in fronte eius nomen scripsum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum tetrica.

6. Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine Martyrum Iesu. Et miratus sum, cum vidissim illam, admiratione magna.

A spirituali, & diuino Prophete, qualis erat Iohannes, omnem mundi pomparam esse instar deserti intelligentiam, innumeram illam Ethnicorum Romae agentium turbam, examinam viris fructuram, paliorum, templorum ac euris magnificentiam, Reipubl. mirum ordinem, leges & politiam, senatus splendorem, exterraque omnia viro fando & celestibus intento esse instar deserti & solitudinis, quod non hominem, sed ferarum & brutorum est habitatculum: ubi nulla pietatis & vere virtutis, fidentium pompe, fastis & gloria habetur ratio, quibus non rota, sed spinae seculorum omnium innescuntur. Quomodo Diogenes in frequenti urbe cum lucernam incedens aiebat, *se querere horum, nec invenire.*

Et vnde modicē (hac est Babylon, vt patet v. 1.) sedetum super bellum cocineam plenam nonnibus blasphemis, habentem capita septem, & cornua decem. Quares, quanquam est hac bestia? Primo, Riberia, Viagas & alij, censem hanc bestiam esse diversam à bestia cap. 1.3. verl. illa enim similia erat pardus, & illa coccinea: illa significabat Antichristum, haec diabolum eiūque regnum: vnde vocatur bestia quia erat, & non est, quia ante Christum erat, sed Christus diabolus hoc regnum admedit: est coccinea, quia diabolus est draco rufus & sanguinarius, vt dicitur est c. 1.4.3.

Secundo, Alcazar & Suarez j. parte tom. 1. Secunda.

C dīsp. 5.9. art. 6. sect. 2. & alij censem, hanc bestiam esse candem cum illa cap. 1. v. 1. eidem enim ibi, quæ ac hic, & rufum c. 1.9. v. 19. vocatur bestia, quæ significat & representat Antichristum, vnde & cap. 1.3. quæ ac hic, dicitur habere capita septem, & cornua decem. Antichristus dicitur habere septem capita, quia habet septem tyrannos prauios & prodromos, quos ipse ultimo loco quasi rex & princeps confequerit. Habuit ergo eos cum adhuc non existeret, habuit inquam, non quasi praefentes, sed prauios, quomodo Christus habuit Prophetas quasi praeclaros, figuræ & typos suos, in illicet typice fuit & extitit. Varij enim iure sunt modi habendi, inquit Aristot. in Postprædicamentis, quæ ac existendi. Res enim dicitur existere, eum eius exemplar, imago, typus aut figura existit.

Tertio, alij per bestiam accipiunt eorum sine congregacionem impiorum, putat hostium & persecutorum Christi & Ecclesie.

Quarto, alij propriè per bestiam accipiunt hunc mandatum, sive scilicet imperans & dominans, mandum inquam, non tam physicum, quam moralum & Theologicum, hoc est, completionem hominum mundanorum & virtosorum, qui ex virtute naturæ corrupti student honoribus, deliciis, opibus & pompis mundi; id est que sunt superbi, avari, luxuriosi, impii. Mandus ergo bise est tegnum infidelitatis, idololatriæ, superbiae, omnisque peccati. Huic enim insidet & praefidet Babylon, eis preopinat vimum suū ex calice aureo: Hic enim habet capita septem, & cornua decem, ut mox patet. Hic omnes sententiae cōdēm tendunt, & in unum idemque conspirant. Nam mundi huius fuktemator, & quasi anima eum diligens, mouens & agitans est diabolus, & confequerter Antichristus diabolus vicarius & princeps. Rurum mundus hic non est aliud quam corpus mundanorum, id est, hominum factiosorum & virtosorum, qui est corpus politicum diaboli & Antichristi, sicut Reipubl. est corpus ciuite regis & principis,

Vnde spiritu
tali studiis
est definitum.

Bellia co-
cineæ quat
Prima sen-
tientia.

Vers. 3.

Et abiulit me in finem in desertum. J. Desertum hoc, inquit Alcazar, est gentilium incola & deserta, cuius caput erat Roma, quia Iohannes hic in spiritu vidit per mysticam hanc Spiritus sancti conflagrationem, ex deserto conuertendam in paradisum Dei. Verum dico, Iohannem hic sibi posito in mensali capu, videti regi in desertum, tum ut significetur Babylonis interitus, quod in desertum sit conuertenda, tum ut annuntiatur, vno

Y 4 Bellia

Bestia ergo est magodus , sine mundi regnum , fastus & pompa , in quo inequitat Babylon , id est , Roma Ebnica & impia mundi impiorumque dominia. Hac enim praefudit regno diaboli , ideoque super diabolum , qui impiorum maledictionem sustinet , & quasi animata & vegetata sedere dicitur , ut ab eo sustentari , regi & agitari videatur. Unde bestia hac plena est nomina blasphemie : quia sua infidelitas & impietate , tam vita quam voce blasphemar Deum. Rursum vox blasphemie est , quod Roma Ebnica vocata sit , & vocari se aeternam & deam. Ita S. Hieron. epist. 17 ad Alag. quæst. 11. In fine , ait , purpurea mortuicia scriptum est nomen blasphemie , id est , Roma eterna.

Obiectio harenicoru

Obiectio Angloclonista: Babylon hæc est Roma bestia cui iniudit est Antichristus. Atqui illa non infideles bestia futura : habet enim necdum existit sed preteriti & existenti. Ergo iam praesens est Antichristus , & re ipsa existit : frustra ergo Papistæ cum futurum expectant. Atqui alius fangi nequit Antichristus iam existens cui Roma iniudicat , quia Papacego Papa est Antichristus. Verum hoc argumento pariter concluderet , S. Petrum , absque primos Pontifices & Martyres fuisse Antichristos. Nam & hi Papæ fuerunt , quibus Roma & Romana Ecclesia insedit. Rursum Roma fuit Babylon tempore S. Iohannis: ergo est bestia cui iniudit est Antichristus , siquæ est Papa ; sequitur S. Petrum , Liquum , Cletum , Clemensem , &c. qui tempore S. Iohannis fuerunt Papæ Babylonis , id est , Rome , fuisse Antichristos. quod etiam ipsi dicere horrent , imò exceaserunt.

Responsum. Relpondeo ergo , bestiam hanc esse cœnum impiorum , vt diximus enim infida & praefusa Roma Ebnica tempore S. Iohannis , & rursum infidebit & praefudebit in fine mundi. Quod si omnino contendas bestiam hanc esse camde cum cap. 1. , ac proinde esse Antichristum ; Respondeo id hoc fuisse verum esse , quod Antichristus sit caput & rex impiorum , ac promide vobis est corpus impiorum , bi confutare quoque esse eius caput , putat Antichristus. Esto enim Antichristus tempore S. Iohannis necdum existeret physicè & personaliter , ut omnes enim harretici admittantur , exiliebat tandem politice & per moralem denominationem : quia feliciter eius corpus politicum , putat certus impiorum , existebat : & quia ipsius vicaris & propredomi , qui haic corpori praefidebant , illudique regabant , exiliebant. Hi nemp etiam Nero , Domitianus , Trajanus , Decius , &c. qui typum & vices gerebant Antichristi nasciuntur : fecerunt enim & inchoarunt id ipsum , quod Antichristus facturus & perfecturus est. Rursum vero & propriè dici sequitur , quod Roma etiam Ebnica in fine mundi insidetur ipsi Antichristo. nam , ut dicitur vers. 16. Antichristus odit persecutores , ac per decem furos reges euerteret & combatteret Romanum. Itaque non alio sensu dici potest quod Roma Ebnica iniudicent bestia , & bestia hac sit Antichristus , quam hoc , quod nominum Roma iniudicat certus impiorum , cuius caput est Antichristus , qui tēpore S. Iohannis & etiam nomine confutare esse per mysticam & moralem denominationem , sic ut res absens dicitur esse praesens , mandare , leges condere , cùm Parlamentum quod vices regis gerit est praesens , mandat , & leges condit. Constat enim ex dictis cap. 1. vers. 8. Antichristum theorum regum sui collocauerunt non Romanum , sed Hierosolymam . Si quia ergo Romana Ecclesia nequit dici Babylon ,

A ita nec Papa ei praesens dici potest bestia , putat Antichristus : potius Calvinus dicendum est Antichristus , ac Babylon vocanda Ecclesia heretica , qualis modò est Genevensis , & Anglicana , in qua misra dogmarum , harum , rerumque omenum est confusus. Atque , vt alia taceam , primus caput Ecclesia Anglicana deformata fuit Henricus VIII , rex , laicus , & sex virosum , vel vir , vel maritus. Huic in hoc Ecclesiæ primatus succellus filius , non vir , sed puer Eduardus. Postero Eduardo succedit , non mas , sed femina , putat eius soror Elisabetha , &c. An non hæc Babylonian non hæc regni & Ecclesiæ confusus ? Quæ zetas , quod facultans polferetur hoc religiosis probra , hæc Ecclesiæ propria non admirabitur : non obfuscetur : imò quis extinxiæ orbe credet ? Iustus es Domine , & regnum iudicium tuum , vt qui caput Ecclesiæ à te constitutum agnoscere noluerint , illudque indigni tñrulis lacerant & proficindunt , acephali sunt , imò escatari & excordes , laicos , pueros , feminas , &c. capita religiosis , fidei & Ecclesiæ fibi confituant , ut ipsi ludicrum hocce idolum , quod fibi fixerunt , venerentur & colant. Milicibus enim eis spirituum erroris & veniginis , vt credant mendacio , & quod clarissimum veritatem non reverberint , se falsi fierint. Sed visquequā Domine non militerebant errantium , imò deceperunt.

Coccinæ.] Dicunt bestia hæc coccines , non mulier illi infidens , vt patet ex genere neutro quod est in Graecotia enim , & dñs jesus christus redemptor fui stephanus : quia bestia , id est , mundus , regio splendore & fastu triumphat : coccus enim & purpura sunt velbi tegum & principium . Alter Alcazar : Coccinea , inquit , est velbi rubra , id est , cruenta sanguine Martryrum. Erat enim hæc bestia colore pardi , vt dixi cap. 13. ver. 2. sed hic dicitur coccinea , quia alpina sanguine Martryrum. Coccus ergo hic non ad delicias , nec ad fastum pertinet , sed cardis & internectionis , quam in Christi agnus fecerat , est argumentum. Verum prior exppositio est versus. Esto enim bestia effigie pardus & pardi colore , inducere tamen hic vt vestita & induta cocco , ad significandum eius opes , luxum & fastum , nam mox mulier illi infidens pariter dicitur circundata purpura . & coccina . & manus aurea . Lapis pretiosus , & margaritis , habens preciosum coram in manu sua . quia omnia non ad cædem , sed ad fastum & pomposam pertinent.

E Habentem caput septem , & ornata decem .] Quænam hæc sine dicer v. 9. Infusile & impie Kennedius in Examine Conc. Tridentini part. 1. pag. 18. & 50. hinc probare contendit non esse seipsum Sacramenta in Ecclesia Christi , sed totidem esse in Ecclesia Antichristi. Nam bestia inquit , Apoc. 19. vocatur Sacramentum , quæ seipsum habebat capitulo septuagesimo numerus Sacramentorum pertinet ad bestiam , id est , ad Antichristum. Sed apage blasphemie , qui Sacramenta Christi & Ecclesiæ , ac conseqüentes Lapsitum & Eucharistum (que ut ipse fateris vera esse Sacramenta , queque Catholici inter seipsum Sacramenta ponunt prima & præcipua) alteris esse capita bestiae. Adde . S. Iohannes non dicit seipsum capita cùm seipsum Sacramenta , sed est vnum sacramentum bestiae quod magis congruit Lutheru , qui vnum tantum posuit Sacramentum , & plura figura facientia. Denique S. Iohannes seipsum hæc capita interpretatur esse septem reges , non septem Sacramenta . Sacramentum ergo bestie , hoc idem est quod myto

In Apocalypsin. Cap.XVII.

261

mysterium sive arcanum significans vestitum, non autem sacramentum propriè dictum.

Vers. 4.

[Et vobis erat crenulata purpurea & coccina.] Deficitur hic mundana gloria, luxus & opes, quibus superbebat Roma Ethnica, instar metropolis, qui auto & gemmis vestita superbè incedit. Quare imperie aquæ ac petulantæ Beza ensert hoc nomine & vestis norati Cardinales Ecclesiæ Christianæ, in eoque hoc carmen virulentum maledicunt intoneant:

*Seminae quiescentes Parres radiante galero
Cospicus, & rubre firmata longa togæ,
Sæpi rubra vides faneribus eccl. sororum,
Et mœra infornita crux madant.
Aut menor silvæ, que celer cruxiana vestit,
Pro domini iustitia talia pudore subter.*

Ita impurus sycophanta omnes sibi similes putat, omnibus suam Candidam & Audebernum afflare conatur. Quam hæc falsa sunt & indolca, patet ex paulo ante dictis.

In auro auro. Ita legendum cum Romanis, licet Graeca iam habeant *in auro auro*, id est, *in auro auro* utrumque cōdēm tendit, sed Romana lectio est significans, significat enim fucum huius mulieris, q.d. Non erat vestita vero & solidò auro, sed auri tamē superficie & extrema specie, pura vestita era auro, id est, aurichalco, sive rebus inaurato, ita Alcæz.

Aut potius id ad luxum & fastum referendum viderat, q.d. id splendide fuit vestita, vt non auro simplici, sed aureate, id est, duplice ornatur: soleu cuim auxiliis in re magnifica surum vulnere cooperire & inaurare auto præstanti & fulgenti. Id exigua frequentia, que docent eas insuper gemmis & margaritis fuisse circuminctam, præsternit quia mulieres propriè non inaurantur, sed eorum vestes. Vnde non rectè dicitur ipsa *in auro auro*, sed bene *vestita in auro auro*: ciuitas verò rectè deaurata auro dicitur, t.s.v. &c.

Poculum
aureum
bylonis,
quod

Hebæus poculum aureum in manu sua, plenior abominatione & inimicitudine sarcinatum. Poculum aureum est mundana felicitas, imperii majestas, terror & splendor, opâmque & ratione omnium abundantia, sub cuius specie, illecebra & pompa Roma Pagara sicut idolatriam, siveque virtù omnibus gembris propinquauit. Alludit ad Ierem. 1. vers. 7. *Calex aurus Babylon in manu Domini,* inbravus omnem terram & in eis babiloniæ Gentes, & idem committit fuit. Sed ibi calix nota supplicium, gentibus alii per Babylonios irragandunq; est in manu Domini. Hic vero non tantum culpam, pùt proportionem idolatriæ & scelerum: unde est in manu metropolis, post Babylonis. Sic enim metropolis extrema specie & pompa in coquitiis, per calices aureos & gemmeos, pérque epulas splendidias & magnificas demenstant amalias, vñ Cleopatra demenstant Antonium. *Mananis per annus rumor fætem ad salatem Afia venire ad Bacchus consuannum,* additio Antonium ab ea iniuratum, ad magnificientiam comitij obstinuisse, ac nobile fuit coram fordes & ruficitatem. Plinius verò refert, eam spaciose cum Antonio de magnificencia coniuncta concerat, diquæ dicta duos uniones per manus Orientis regum sibi tradidit protulisse, & stimulos sexcentes Jefficentum, hoc est, duodecim centes millibus

Philippicorum, vñmque ex eis aceto liquarum absorbitur, cùmque secundum liquare & absorbere pararet, prohibitus fuit Lucio Planeio, dicente, eam iam magnificientia vice illi Antonium. Hunc postmodum Augustus capta Cleopatra in duos diuulfum, Veneris auribus in Pantheon Roma appendit. De coniunctione & compotationum harum luxu vetè dixit Seneca: *Venerum in auro bisimul.* Et Poëta:

Nulla aconia bibatur

Felicitas tua ista time, cum pecula fomes

Gemmara & late Sennam ardeba in auro.

Aliter Hieron. Prado in Ezech. 1. 3. vers. 3. t. Poculum, inquit, quod meretrix Babylonia aliis præbuit, est poculum clamatoeum, q.d. Damnauit eos ad mortem qd nolent secum fornicari, id est, idola colere. Si enim Ieremie 15. v. 17. Haec § 1. v. 17. & alibi, calix significat damnationem & vindictam. Verum ex dictis liquet calicem hic alterum sumi, scilicet pro delictis & culpis, non pro damnatione & penit. *Plenam abominatione & inimicitudine.*] Alludit ad meretrices & veneficas, qui in calice aureo propinuant sua plutea amalit. Philtra enim veneficas sunt ex cineribus bufonum, tanatum, serpentum, alarumque rerum inmundaturum & abominandatur. Tropoli notantur hereticæ & filiales, qui sua eloquentia & verborum incocinatis suis errotis, motuque impio auditibus proplani & infillant.

Et in fronte eius nomen scriptum. Myllarium. Babylon magna mater fornicationum & abominationum terra. Arabicas, & nomen scriptum super frontem eius, id est, myllarium Babylonum martrum fornicatorum & inimanderum cordibus qui de terra sunt. Alludit ad lugantes & fornices, in quibus cellæ metrictum nomine inferribantur, vt idoces Tertull. lib. de Pudicitia 17. inquit, *proportione libidinis illa sub ipsa libidinem annus, sub ipsa libidinem radix.* Et clariss. Seneca controuerit. Meretriz, vocata est in communis loco facilius superposita est cellæ sua vñbüs. Porro si planè impudens aut famosa esset meretriz, non tantum in cella, sed in fronte nomen & elogium scriptum preferebat. Docet id Seneca loco citato. *Nomen, inquit, non pendit in fronte, prelia stupri acceptissi, & manus qua dix dava erat sacra, captivæ rebâ.* Idem ex Manili, Tertull. & Iuvenali docet Durianus lib. 1. Variarum cap. 1. Talis hic à Iohanne indicatus Babylon, qui publicè forniciata est, & in fornicationibus, id est, idolatriis suis glorians.

Gestæ ergo hac metetrix nomen suum mysticum in fronte, sicut Aaron gestabat nomen Delia fronte, qui significatur eam publicè profiteri, & iactare se esse cultricem Louis & decorum, corimque erotæ, pariter ac virtus & sceleris facti & propagare, idque Christum & Christianos ei obsecnus persequi vique ad necem, vt sequitur.

Myllarium.] Hoc non est nomen mulieris, vt putauit Panomius, sed à Iohanne quasi per parenthesin intercicitur, vt excitat aduenturam nostrâ, vñque meminietur nomen mulieris quod sequitur, non esse proprium illius, sed figuratum & mysticè expoundendum. Vnde v. 7. vocat Sacramentum mulieris, id est, quid typice significet mulier. Sic & cap. 1. 8. de letulena dixit: *Quæ formulariter vocatur Sodoma.*

Babylon magna.] Hoc est nomen metrictis, id est, Roma Ethnica, idque Primæ, quia, sicut Babylon

Vers. 5.

Tirolosum
restivum in
cella & fibra.

Roma Eth-
nica era
Babylon,
car.

Babylon celebat Bel sive Baal, & iisque cultum propagavit in alias gentes, etiam Iudeos quis fecit olim, & rursum faciet in fine mundi Roma Ethnica.

Secundò, quia, sicut Babylon erat receptaculum & confusio omnium gentium, ac consequenter omnium idolorum & virtiorum: ita & Roma Ethnica. Audi S. Leonem serm. in falso Apollonii Petri & Pauli, de Roma: *Cum præ omniis dominatur gentibus, omnium gentium servas reverebitur; & magna fide videatur afferre nisi religione quæ malum resipuerat satiatur.* Hinc omnium deorum templum erat Roma, ac, ne cuius obliuiscerentur, tandem edificareunt Pantheon. id est, omnium deorum templum, quod quasi orbis miraculum ex omnibus veteri Romæ templis locis extat, ac in honore B. Virginis & Sancto-
rum omnium Deo consecratum est. Merito ergo vocatur mater fornicationum, id est, errorum & idololorum; quia ea quasi mater fœtibus & propagabatur.

Tertiò, sicut Babylon luxu, opibas & gloria erat inclita, orbibus dominata & Roma Ethnica.

Quartò, sicut Babylon Iudeos, ita Roma Ethnica Christianos perfecit & occidit; & tursum persequebitur & occidit in fine mundi. erit enim tunc, ut fuit olim, caput idolatriæ omniumque abominationis. Vnde legitur: *Et vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorum.* Pulchritudo S. Hieron. lib. 2. contra locum, in fine: *Ad te, alta, laque, qui scriptam in fronte habebitis, Christi confusione deflexisti: verbi pacem, verbi orbis dominam, verbi Apostoli vocem laudatam.* Interpretare vocabulum tuum: *Roma aut forniciationis nomen est apud Gracos (videlicet, valere, esse forte robustum) aut sublimitate in iusta (Hebreos 3. rad. enim coram rati, id est, alius fuit, dicitur Roma, q. d. Altitudo, sublimitas, celitudo.) Verus quid dico? Verus excedens se facies non vulgus a humilem. Malitudinem quare tibi Sabatini in Apocalypsi communiter est potest effigie per paucum latius habens exemplum Numerorum. Case Iovinianus nomen, quid de uota derivatum est. Squales Capitulum, templo Iouæ & eponomis conciderunt, cur vocabulum eius & via apud te visum est? Adiuve sub regnum, ut sub Numa Pompilio facilius maiores tu Psychogena contulerint, quam sub Confusione Epicuri luxuriam superpetaverint.*

Sicut ergo in Script. sepe res figurata accipiunt nomen figurae; ut cum Christus vocatus David, Salomon, Zorobabel, &c. ita hic Roma vocatur Babylon, & hoc est quod dixi, mysterium. Plures analogias Roma & Babylois ex S. Augustino & Otiose recenti. Petri 5. v. 1.;

Mater fornicationis, id est, idolatriæ, superstitionum & scelerum. Aludit ad virgines & sponsas Babylonias, quae usurparunt prius profitebant se, & pterium inde collectum offerebant Veneri, ut eius ope auspicias inirent nuptias, & bonos nanciferentur maritos, itaque sua fornicatione celebant, & quasi sacrificabant Veneri, ut docui Baruch c. 6. v. 4.

Et vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Ipsi. Nam, ut canit Prudent. Petrus Ephes. hymno 1. de immitto fan-guine Martirum Romæ effusis:

*Non consentit humum certa intra mortis Roma
Tingere nullorum cedibus effusis:
Sanctum cum iam madidum foras, restra, Sabatæ
Corneras sanguine effusæ.*

A Idem fieri in fine mundi, cum Roma ad paganismum rediens, Christum & Christianos, ac maximè Pontificem persequetur, expellat vel occideret, ut patet ex hoc loco, & capite 18. vers. 10. & 11.

Manebunt tamen fideles Romæ, ut manerent in persecutione Decij & Diocletiani; ac conquerentes manebit Ecclesia Romana & pontificatus Romanus: & Pontifex erit Episcopus urbis Romæ, licet exul & expulsus. Nec enim Gentiles cum episcopatu, multò minus pontificatu, suo deposito ant priuare poterunt. Pari modo dum Pontifices referendarient Auctoritione in Francia per 70. annos, vocabantur tamen, & reuera erant Episcopi urbis Romæ. An autem Pontifex cum confessu Ecclesiæ pontificari Roma in aliam vibem transferre posset, si Ecclesiæ necessitas id polceret, ut ostendit Bellar. Quæsæ loco citato, & alijs, disquerere non est praesens loci.

Et miraris sum eum videns item. T] Tam velenum, tamque furentem in Christianos, tamque ebrium sanguine Sanctorum. Rursum miratus sum mulieris habitum, scilicet quod infideli bestie septemcapiti, & habenti cornua decem, ea pompa & similitudine quam paulo ante descripsi, non intelligens quid haec omnia significarent & portenderent. Vnde angelus hanc ei explicat, ut miratus definat.

7. Et dixit mihi angelus: *Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestie quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.*

8. Bestia, quam vidi nisi, fuit, & non est, & ascensura est de abyso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in libro vita à constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est.

9. Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

10. *Quinque eccleruntes, unus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breve tempus manere.*

11. Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa octaua est: & de septem est, & in interitum vadit.

E *Et dixi mōbi angelum: Quare miraris? Ego dicam VERS. 7.
tibi sacramentum mulieris, & bestie quæ portat eam,
quæ habet capita septem, & cornua decem.] Sacra-
mentum ellÿ mysterium, ut dixi v. 5. q.d. Explicabo
tibi hanc mulieris visionem mysticam, pura quid
mulier haec mystice significat & representat.*

Bestia quam vidi nisi, & non est, & ascensura est de abyso, & in interitum ibit. Duxi vers. 3. bestiam hanc esse regnum mundi & diabolus, sive diabolus in mundo quæ regno fuerit impunitus dominans. Ante Christum ergo hec bestia erat: quia in mundo dominabatur impietas & diabolus. Sed Christus hoc regnum fulsulit, & alligatus diabolus, ut audiemus cap. 10. vers. 3. Hoc est quod ait Christus: *Nunc principes hanc mundi cœsierunt ferar, iohann. cap. 1. vers. 31. Sed in fine mundi rursum*

In Apocalypsin. Cap.XVII.

263

rursum bestia haec *ascensio eph. de abysso*. Alludit ad id quod bestia hac dixit cap. 1. i. seil. eam prodire ex abysso, sicut ex mari. q.d. Bestia haec est inimicu[m] draconis val ceni, qui natus est marci caput & dorsum atroculis, nunc rursum in illud se rotum demergit, tertio iterum emergit & ascendit. Sic enim diabolus ei[us]que regnum & potestas, p[er]t[inent] regnum infidelitatis & impietatis, magna ex parte sublatum est a Christo. Licit enim adhuc multus dominetur, tamen si eius potestas & dominium praeferat comparatur cum praterite quod habuit ante Christum, exiguum & quasi nullum censetur: sed in fine mundi eum quasi ascendet de abysso, quando Lucifer alligatus in inferno solutus, regnique mundi recipiet, & omnem suam viuac futorem per Antichitatem in homines extaret. Verum habebit tempus modicum sui regni nam mox rursum cum Antebebis in abyssum mergerit, & in interium & gehennam ibit, ita Ambrosius, Beda, Aretas, Viegas, Ribeira & alii. Quocirca Graeca mons adduxit, & *usq[ue] ad e[st]*. Unde de Vatablo, verit. *Bestia qui erat & non est & tamen est*, q.d. Bestia haec erat id est, fuisse iam non est id est, non apparet, id est, tamen, quia in abysmo demersa viuit in inferno, unde in fine mundi rursum prodibit, & ostendit se. Quocirca Biblio Regis & Arcas pro *sapiens*, id est, *adiegit & spirat*, id est, *adserit*. Cenfer Alazar haec phantas, *fatu & mala est*, alludi ad Ezech. 17. 13, vbi pro *Grecia*, in Hebreo est *U. mala*, quod teste S. Hier. significat *est & non est*, quo vultus notari Grecorum iconomania, non ingeniorum modis, sed & factis ac potentiis. Rursum haec phantasias & mala significatur beatissimas diuturnitas, Malton, in Non.

Ex mirabilius homines bestiam gnossemus & nos est. Videntes eam, quia quasi demersa in abysso & extincta videbatur, rursum subito emerget, & ascendet, cum tanta potestate, fata & pompa. Admiratio enim ait Aristot. ex eo p[ro]ficiunt, quod videant effidus nouis cuius non videat cauta. Ita mirantes homines terreni mundi honores, opes & delicias quia maiora que in celis sunt non cognoscunt, sicut prius mirante noxes, poma & crepundia sua, quia delicias virorum non gaudent: & rufi mirantur calas suas stramineas, & pecora, quia polatim, & temp[or]a, ac domos urbanas non videunt. Ex aduerso docti & sancti nihil in terris mirantur: quia omnia vident esse exilia, infirma, caduca, brevis per celestibus, diuina, immortalia & eternia. Recepit Petrarca. *Sapiens nihil est impenetrabilis, fata omnia sunt impenetrabilia*. Ita Cyrus, ac Xenophon, nihil admirabatur, sed omnia sub se quasi parva & subdita despicebat. docebatque principes nihil admirari. Illi enim cum excellentio sine animo, & quasi in terram culmine posuit, omnia per se parva & vulgaria arbitrantur, ideoque indigne ipsi magni istinsecus, quibusque mentem & animum affligunt, Veret Horatius:

Nisi admirari proprie[te]t tua Nomini.

Sed quae posse facere & ferreum beatum.

In eis metu hubiq[ue] delipeit hoc terrae pannorum dicitque: *O quam exigit mortalius terram! O quam exigit mortalium amorem!*

Vers. 9. *Et h[ab]et e[st] sensus, qui habet sapientiam.* id est, id est, q[uod] sapientia, id est, h[ab]et latet intellectus, qui habet sapientiam, scilicet arcana & recondita, q.d. Hoc enigma bestiae & mulieris sapientia est, & sapientia spiritu sancto admittentibus ad arcana t[em]p[or]is significandos; itaque in ea latet magna sapientia, ma-

Agnique mysteria. Alij beruntur; hic mens aduersa que bestia sapientiam, & enim propriè membra significat, significare tamen quoque sensum seu intellectum, ut cum Apostolus ait: *Cor. 14. 15. P[ro]f[ect]us [er]at sapientia & mente, grecis n[on] id est sensu, intelligenter, id est, intelligibiliter, et alijs tentare & intelligere possunt id quod p[ro]fessio.*

Septem capita septem montes sunt, super quos multa fedes, & reges septem sunt. q.d. Septem capita significare Patim, septem montes; Secundo, septem reges. In septem monibus patet denotatio Romanum, de qua canit Virgilius Georgic. i. in fine:

Sextus & versus sexta est posthercana Roma,

Septimus tunc fabi mura, cùm cuncte arces.

B Et Sibylla lib. 2.

Roma & septem vertices habent in magna donitate peribusa.

Irigit at modo iger à flamma Vulcani.

Et Horat. in Carm. lxxviii.

Du quibus septem placare coles.

Et Ovid. lib. 1. Trist.

Sed quis de septem tunc circumficit orbem

Admirabilis insperata Roma, Deindeque Iucu.

Et Terull. Apolog. 13. *Ipsa autem Quattuor spissae ver- naculam septem collum plebem conuenient. Et Clau- dianus in Panegyri.*

Quis septem septem Zonai invenerit Olympi,
C *Armarium legimusque preuenit, que fundit in unius Imperiorum.*

Porro hi septem Romanus colles sunt. Primus, Capitalium nunc Tarpeius; Secundus, Palatinus, in quo exstant ruine palati magni Neroniani; Tertius, Caelius, in quo sita est basilica Lateranensis, quia fuit, effugie prima totius orbis, unde et in frontispicio hoc carmen inscriptum literis vincianibus legitimus:

Moxu[m] Papalium simul & datur Imperiali,

Quid sim civilariorum mater caput Ecclesiastis.

Hic enim est praesita fides Papa, qui in hac ecclesia accipit pontificalem episcopatus Romanus, & conquerenter annexi ei pontificatus totius orbis. Quartus, Equitanus, in quo emerit templum B. Virginis Maiotis, cuius dedicatio celebratur 5. Angusti, sub nomine B. Virginis ad Niues, ob miraculum nunc quo locum templo designavit sub Liberto Papa. Quintus, Viminale, in quo exstant locus martyris S. Laurentii, in eius ecclesia quod Panisperna cognominatur. Sextus, Quirinalis, qui hodie a duabus ingentibus statuis marmoreis Alexandri domini Bucephalam, quarum unam sculpsit Phidias, alteram Praxitelei, vocatur *Mons casalis*. Septimus Aventinus, in quo sunt tempula S. Sabinae, S. Alexii, S. Sabae. Romulus enim ambitus urbis Romae tantum complexus est duos colles, Capitolinum & Palatini pertinet. Colleum scilicet, quæ Alba adiecit Tullius, Equitatisque (quod quartus est) auxilium: quinque, scilicet Aventinum, pro adueniis adiunxit Ancus Martius: sextum & septimum, scilicet Quirinalem & Viminalem, addidit Seruus Tullius VI. rex Romarorum. Quin & postea tres alios ambitus urbis complexi sunt, scilicet Ianiculum trans Tiberim, in quo ferner crucifixus est S. Petrus; Vaticanum, in quo sepulcrum est S. Petrus, in eius basilica quod est orbis miraculum: & Picinum, in quo exstant hodie templum S. Trinitatis, & monasterium Religiosorum S. Francisci de Paulis, ita Barthol. Marianus in Topographia urbis Romae lib. 1. cap. 4. Quare licet cum habeat scribentes Iohannes, Roma plusquam septem colles

Septem mon-
tes Roma.

colles maris suis complectentes, tamen ab eo et pro nomine vocatur Septemontium: quia sub regibus septem tantum erant in urbe montes, sive colles, singuli hogalis dicti, ut nunc singulis sanctis dicati & consecrati.

Nota. Hac septem capita representant duos Primum, septem Roma mones iam dictos, Secundus, septem reges, de quibus sequitur. Sunt enim hae septem capita non emulietur, sed bestias, sive mundi, id est, regni, imperiorum & diaboli, qui in eis est, regnante per suos ministros. Quare minus recte Arabicus vertit, *Septem capita sunt septem mones*, super que mulier sedat, hi sunt septem reges, quali septem capita, & septem montes, non alios sunt quam septem reges.

Quinque cederunt, unus est, & aliis nondum venit, & cum tenuerit, operis ilium breve tempus manere.] Primum, Andreas Caesar. Septem, inquit, reges & moeres sunt septem monarchias & regnorum: primum Assyriorum in Ninius; secundum Medorum in Ecbatani sub principe Arbace; tertium Chaldaeorum in Babylone; quartum Cyri in Susa; quintum Alexandri in Macedoniam; sextus Augusti & Imperatorum in Roma antiqua; septimum Constantini in neua & Christiana Roma. Consequenter septem reges suos, primus Ninus, secundus Arbace, tertius Nabuchodonosor, quartus Cyrus, quintus Alexander, sextus Augustus, septimus Constantinus. Verum hic montes cum regibus coeundi sunt, qui distinguendi sunt, ut dixi. Ad hanc Constantinum fidem & Ecclesie quasi nutritum, posse inter capita bestiae. Quocirca idem Andrea ex S. Irenio, altera communis more compotat huius septem reges, eo modo quo nos referuntur.

Secundo, Victorius, quinque reges, inquit, qui eum hoc scriberet Iohannes, ceciderant, id est, mortui erant, sive Vespasianus, Titus, Galba, Otho, Vitellius. Sextus qui iam est & regnat, est Domitianus. Septimus qui necdum venit, est Nerlus: quia hi post Netonem visque ad tempus quo Iohannes hoc scriptis, regnauerunt. Sed quid faciunt huc ad Antichristum, cuius tempora omib[us] toties h[ic]c capitulo describitur? S. Iohannes?

Dico ergo, h[ic]c] sepiem reges significare colliguntur tyrannorum, qui septem atavibus, sive facultus regnarent in mundo, h[ic]c] in regno impie- tatis & diaboli, atque fideles & Ecclesiastis persecuti sunt. Ite Richar. Ambr. Beda & alii, & pater ex sequentibus. At enim Iohannes quinque transfixus, sextum adiutus superstes, septimum expectari & regnaturum per breve tempus. Primus ergo rex est Cain enim gigantibus, aliquique similibus, qui fideles & pios persecuti sunt prima mundi aetate, quae fuit ab Adam visque ad Noe, & diluvium. Secundus est Nemrod cum fabris turris Babel in seunda mundi aetate, quae fuit ad Abram. Tertius fuit reges Sodome, & Pharaones & gypti ante Moysen in tercia mundi aetate, quae fuit ab Abraham ad Moysen. Quartus fuit impij reges Israeli & Iuda cum aliis similibus, qui vicerunt a tempore Moysi visque ad captivitatem Babyloniam, quae fuit quarta mundi aetate. Quintus fuit Chaldeorum reges, vi Nabuchodonosor, & Aiaz & Syria, vi Antiochus Epiphanes, aliquique a capiteitate Babylonica visque ad Christum, quae fuit quinta mundi aetate. Sextus fuit Imperatores Ethnici Romani, item Saraceni, Turci, aliquique qui a Christo visque ad Antichristum fuerunt, sive & econtra. Unde de eo dicitur hic: *Vnde adiutus est*. Septimus est Anti-

christus, qui venturus est, & per breve tempus, patet annos eum medio, regnabit, ita Gagius, Rubera & Viegas, qui asserti hanc esse communem expunctionem. Accedit & Richar cum fuit; nisi quod ipse quartam aetatem confignerit a Moysi ad Dauidem, quando fuerunt Balaam, Balac, Moschites, Idumaei, Philistaei, & similes hostes populi Dei, perit Israelites; quantum vero confignat a Dauid visque ad Christum.

Allud ad primos Babylonios que bestie initidet, id est, Roma reges. Hi enim numero fuerunt septem, scilicet Romulus, Numa, Pomplius, Tullius Hostilius, Ancus Marcius, Tarquinius Priscus, Servius Tullius, Tarquinius Superbus.

Perperam ergo Anglo-caluvinista per hos sepiem reges accipi septem regnum Roma: Primo enim, inquit, rexerat eam Reges; Secundum, Consules; Tertiu[m], Dictatores; Quartu[m], Decemviri; Quintu[m], Tribuni; Sextu[m], Imperatores tempore S. Iohannis: unde de illis ait, *Vnde adiutus est*; Sepciu[m], Papa, de quo dicit, *Operis, ilium breve tempus manere*: quia post centum annos a Constantino Roma exercita est a Genesero & Wandalo, ac rursum a Totila. Unde de codem subdit: *Bella autem, que erat, & non est*, q.d. Sepcius ille rex Papa, qui vicerat & erat quod erum & originem potestatis per centum annos a Constantino: *& non est*, quia opinione hominum extinditus videatur per invasionem barbarorum: Hec, inquit, bella octauus est, & est sepiem illis: quia post Genesicum Papa imperium & papatum resumpsit, & quasi rexit.

Verum h[ic] & historie & textui repugnant. Refutatio.

Nec enim Dictatores successere Consulibus quasi ordinarii Romae gubernatores, sed iis additi sunt quasi extraordinarii, qui tempore graui belli & periculi eam curarentur. Similes fuerunt Decemviri. Tribus quoque plebis fuerunt patroni, eum Consules viribus regerent. Secundu[m], sub Genesico erit Roma valdata sit, pontificatus tamen non fuit extinctus; immo Sandus Leo manit

Pontificis, cumque reverenter Genesericus a templo manum abstinuit, ac mox Roma discessit, morsque Sanctus Leo ita & Rempublicam & Ecclesiastis administratrix, ut vix eo maior & gloriior Pontifex deinceps extiterit. Falso ergo de papatu & Papa dicitur. Operis ilium breve tempus manere, cum iam maneret per 1600. annos: & illud: *Bella que erat, & non est*. Semper enim papatus, in quantacumque Genesericus & Totila vallatione, permanuit. Tertiu[m], salutem est quod decem reges bestiae, id est, Papa, odiente forniciariam (id est, Romanam) eadque existent & concubent, quod tameo de decem bestiis regibus dicitur veri. 16. Quem enim Papa vim quam coravit per reges vel principes Romanae everti & comburi quis vndeque Papa cum Agno, id est, cum Christo, pugnauit, & ab eodem detinatas est: Quod perperam commisceret hereticus bestiam cum septem regibus, cum ab illis distincta & diversa sit, vi paret ex textu, & mox clarissim patet. Hisce ergo principis eius everti, ruit eius conieclatura, quam ipse demonstratione eius ostendit, et quae talis: Sepcius hic rex est Antichristus. Atque septimus hic rex est Papa: Papa enim successit regi testo, id est, Romanis Imperatoribus. Ergo Papa est Antichristus, Minor enim est filia: manet enim Papacu Romano Imperatore, & virtus

Mores, ut
pauci.

VERS. 10.
Septem reges
qui?
Prima
secunda.

Secunda.

Tertia
secunda.

similis manebit usque ad Antichristum: non ergo A
Popa succedit Imperatoribus in Imperio Romano,
sed cum illis simul conficitur, ut iam videmus
Sereniss. Ferdinandum esse Imperatorem Romanum
Imperi, & S. D. N. Paulum V. Ecclesiarum Ro-
manarum esse Pontificem.

Moral.

Moral. sicut Dei nomen est Iesous, hoc est,
Quis est, vel ego sum qui sum, Exodi cap. 3, vers. 14.
& cap. 6, vers. 3, ita creature & homini, perfectio
impil, nomini est, *Qui non est*. Secundo, Dei
nomen est, *Qui sunt*, & est; homini & bestie,
Qui sunt, & non est. Tertiis, Dei nomen est, Fuit,
est, erit; homini & Babylonis & temporis, *Non erit*
amplius, cap. 10, vers. 6. Si & de diabolo dicitur
Iob. 18, v. 15. *Sicut eius qui non est*, id est, faciūt dia-
boli, ait S. Gregor. 1, 4. Moral. 1, 1. *Qui tam non est*:
quia à somnis offensus recessit, & quia ad non esse
tendit, ex quo fons ei in eo vero est cœdū, quia
bona esse perdidit.

¶ 11. Et bestia que erat, & non est, & ipsa ollam est, id est, ipsa ollam caput bestie (erat enim
vna bestia, sed septem habebat capita) unde Ge-
ra habent, & ipse octauum est, scilicet Rex: hæc
enim capita significant reges. *Et de septem est.*]
Sextius est, q. d. Diabolus, qui est hæc bestia, di-
stinctus est à septem bestiis capitibus, id est, regi-
bus iam nominatis, & tamen est septem est: quia
ipse in omnibus septem, quasi membris & subdi-
uis suis, regis & dominatur, ac contra Ecclesiam
dimicat, eamque duexat. Fauer Arabicus, qui ver-
tit, & bestia que erat, & non est, est etiam angelus à
septem, & est in interiori. Vnde & sequitur, quod
decem alii reges potestem accepserunt una hora
post bestiam: quia bestia primariam haber potes-
tatem: reges autem ab ea quasi secundi sunt.

Rutsum bestia haec est mundus, sive regnum
impietatis & peccati: huic enim peccatis dæmon
quasi monachus. hoc regnum ollauum est, quia
distinctum à singulis sepe regibus iam dicitur,
& tamen est septem est, quia in omnibus sepe
existit, quasi totum in suis partibus quibus con-
flatur & integratur.

Tertiis, Propter in Damidio tempore cap. 8, &
Haymo Beckius, inquit, id Antichristus. hic unus
est sepe capibus, id est, regibus, ut iam dicitur
& tamen ollauum est: quia ipse non tantum par-
ticularis erit Rex, vni ceteri, sed Princeps, Impe-
rator & quasi Monarcha omnium precedentium,
& vt ait Haymo, septem amplius dominabitur ac
persequetur Ecclesiam, qualem reliqui omnes su-
periores tyranii, qui Ecclesiam variis temporibus
& seculis sunt persecuti.

Moraliter. Nota si quis erat, & non est. Hoc
enim est epithetum impiorum, eorumque moris
& interioris peripherias. Sie Regi Tyri intentat
Deus Exod. 2, 8. & 9. *Nihil facies mihi*, & non eras in
perpetuum. Quidquid ergo faciet homo, si homo
fuit & vita finita est, fuit, & non est. At Deus
qui est & n. solus habet immortalitatem, cuius
regnum est regnum omnium seculorum: proin-
die eius nomen est, *Qui est*, & qui erat, & qui
daturum est, cap. 1, 8.

Alius Alcazar, cuius explicationem recentius
cap. 13.

12. Et decem cornua, quæ vidisti, de-
cem reges sunt: qui regnum nondum ac-
cepserunt, sed potestem tamquam reges,
una hora accipient post bestiam.

13. Hi vnum eonfluum habent, &
virtutem & potestatem suam bestiæ tra-
udent.

14. Hi cum Agno pugnabunt, & An-
gnus vincet illos: quoniam Dominus do-
minorum est, & Rex regum, & qui cum
illo sunt, vocari, electi, & fideles.

15. Et dixit mihi: Aquæ, quæ vidisti
vbi metritis fedet, populi sunt, & gentes,
& lingue.

16. Et decem cornua, quæ vidisti in
bestia: hi odient fornicariam, & defola-
tam facient illam, & nudam, & carnes
eius manducabunt, & ipsam igni conce-
mabunt.

17. Deus enim dedit in corda eorum
ve faciant quod placitum est illi: vi dent
regnorum suum bestiæ donec consummen-
tur verba Dei.

18. Et mulier, quam vidisti, est ciu-
itas magna, quæ habet tegnum super re-
ges terræ.

Et decem carnes que vidisti, decem reges sunt.] VERA. 12.
Alcazar per decem reges accipit polyarchiam,
sive multitudinem senatorum Romæ, qui ad vin-
dictam de Roma tote Martyrum efficerent iumenta-
ria, iusta. Dei iudicio ad Christum conseruit per
S. Petrum, Paulum, Alexandrum & alios Pomi-
lites, Roma ethiopum dannarunt, & per vi-
bus extirpant, ante reliquias Martyrum ven-
tabundi prociderunt, imò leprosos martyrio pro fide
Christi obulerunt: itaque tandem Romanum igne
charitatis Christi accenderunt & concremarunt.
Hec pars sunt & ingeniosa, sed mythica.

Secundum, Ambro. Ticon. Beda & alijs paucis. Secunda.
vt dixi ver. 1. per Babyloniam hanc metrericem
accipiunt certum omnium impiorum; per decem
cornua accipiunt omnia regna regibus impioris
subiecta, de quibus dicitur, *Habent fornicariam:*
qui fornicando & adiuvando impotem multitudinem
contra Christum, eam facient obnoriam
cruciatus semperent, quod in re est odire, eti-
am in mente & affectu eorum videatur esse amor
& amare, vti fusè explicat Gagius. Verum hic
senios alienos, impropios & durus est, qui enim
dicat v. g. Decium & Diocletianum odiuisse Ro-
manum & Romanorum manducasse, cum
idolatriam & carnes Romanorum manducasse, cum
runt & propaguantur?

Tertiis, planè & genuinè Anséi. Ansbert. Hay-
mo, Richard. Ribera & Virg., per decem cornua
accipiunt decem reges qui erunt in orbis sub fi-
nem mundi, quasi orbis domini, cum venier An-
tichristus, qui Romæ & Romano Imperio erunt
subiecti; aut certi ex eo prodibunt, & insidentes
Romæ tantas opes & gloriam, eius iugum excu-
sient, eamque inaudient, valtabunt & concremar-
bunt. Ex hisce tres Antichristus bello supererabit,
ex reliquo septem ei se subdentes, vniuersum om-
nium Rex & Monarcha euaderet, vti pareat ex hoc
ver. 16. iunctio cum Daniel. 7, ver. 24.
Estque communis Patrum & Interpretum sensus & traditio, vti ait S. Hieronymus Daniel. 7.
Z Hinc

Tertia ge-
nus.

Hinc pater, hos decem reges diuersos sorte ab illis septem, qui per seipsum cornua representantia sunt veri, q. illi enim tempore precedent Antichristum: h̄i autem decem sunt tempore Antichristi. Vnde dicitur nonnum potestatem acceptisse, sed eam acceptum post bestiam una hora, id est, breviissimo tempore.

Poīl bestiam.] Legit Interpretes Græcū nō. 7. 2. Segi., alij legunt nō. 7. 2. 2. id est, cum bestia, utrumque verum, scilicet poīl bellum, quia tam sequentur: cum bestia, quia ei parentur, ita Ribeta, quoniam sit hoc bestia dixi ver. 1.

VERS. 14. *Hi cum Agno pugnabunt,* prout cum fidelibus & populo Christiano, qui sunt subditi Agni, scilicet Christi: & *Agnus vinceret illos.*] Quia cum Antichristo quem sequentur, à Christo deturbabuntur in tartara.

VERS. 15. *Aqua quae vidisti ubi meretrax sedet, populi sunt, & gentes, & lingue.*] q. d. Aqua quae vidisti significant omnes gentes & populos quibus Roma imperat; que proinde in viuis Romæ, reposita fine terræ & orbis dominix, obsequium, vanitatem & idolatriam superstitionem pedibus ibunt.

VERS. 16. *Hi odiunt formicariam,* scilicet Babylonem, id est, Romam: & carnes eius manducabant.] Est hyperbole, q. d. Ea rabiæ Romam & Romanos inuidant, vt videantur eorum carnes vorari. Similis est lob. cap. 19. ver. 2. 2. *Quare prosequimur me, & carnis mea facturam!* Et psal. 2. 6. v. 2. *Dua appropriant super me necesses, & edant carnes meas.* Vnde sequitur: *Ei ipsam igni concremabunt.*

VERS. 17. *Deus enim deus in terra erunt, & dent regnum suum bestia.*] Id est, diabolus, Antichristus, tyrannici & impictati. Deus deus, non immensus, sed Primi, permittit, laxando scilicet frixa eorum ambitionis voluntati, quæ sine Dei permis-
su, unde concutio generali, in actum exire non possumit. Secundò, obiectio, immittendo scilicet eis cogitationem de Roma, quod sit superba, diues, dignaque expagnari, ac facilè expugnabilis ob sceleris ciui, quæ Deus velit puniri. D idoneo ad hoc, ut facient quid placuerit eis, ut scilicet petantur iudicium & vindictam in Babylone ex decreto & sententia Dei exercendam: donec consummatione verba Dei, quæ scilicet Deus predixit per me hic, & per Danielum cap. 7. & cap. 11. de consummatione virbis & orbis, q. d. Donec consummatur excidium plenum virbis & orbis.

Græca nonnulla addunt, *Et ut confundantur, sive habent fermentum onus & solvantur de Roma expugnanda.* Verum hoc fatis innuitur in sequentibus.

Nota. Ex hoc loco, & Danielis 7. v. 2. 4. certum est, sorte decem reges in orbe cùm venier Antichristus, & quibus spicè tres prælio vincet, mox te-
liqui seipsum tertii ei se subdant. Rursum certum est hodie decem reges euerterent & concrematuros Romanos: sed dubium est, an id facturi sint ante Antichristum, an sub Antichristo, ita ut Antichristus euerteret sic Romanos, & pariter Romanum Imperium per hodie reges.

Primi, Francisc. Suarez. 3. p. tomo 1. disp. 19. art. 6. fecl. 1. censet incertum esse, an Romanum Imperium, & multo magis an Romanæ virbi euerterentur sint ante Antichristum, an per ipsum Antichristum.

An Antichristus euerteret Romanum Imperium per seipsum?

A Secundò, Ribera & Viegas hic, censent ante Antichristum euctienda, idque putant se demonstare ex eo, quod Roma hic dicatur euctenda à decem regibus: ergo ante Antichristum; nam Antichristus veniens statim debellabit tres reges & occideret, vt tantum septem restent, qui sponte ei se subdant. Cum ergo sub Antichristo tantum furari sint septem reges, sequitur tunc Romanum non esse euctendam, sed agere, cum nimis in orbe erint decem reges. Hæc sententia est probabilis, & inquit fecerat sum 2. Thessal. 2. ver. 9. cùque faute videtur S. Hieron. in Daniel. cap. 7.

Verum te exadiu considerata, perspectaque resp. Ac-
tora acoluthia Apocalypses ad Danielis, conta-
tum mili nunc videatur probabilius, scilicet Ro-
manum & Romanum Imperium euctendam esse non
ante Antichristum, sed ab Antichristo per decem
reges ei iam subiectos.

Probatur Primi, quia Daniel cap. 7. recen-
sens seriem monachiarum docet, quod, si
eius Chaldeorum monachia euerfa est à Petri,
Perfarum à Græcis, Græcorum à Românis, ita
Romanorum Imperium euctendetur ab ipso Anti-
christo.

C Secundò, quia communis Doctorum fenten-
tia est, Romanum Imperium esse ultimum, &
daturum vique ad finem mundi; nec tandem Do-
ctorum recetionum, sed & Patrum communis,
restis S. Hieron. in cap. 9. Danielis hæc est traditio,
cùque, vt videtur, Apostolica: ergo non à decem
regibus, sed ab Antichristo in fine mundi eucten-
deret. Conferatur, quia Daniel cap. 7. v. 8. & 24.
videt cornu parvum, quod designat Antichris-
tum, inter decem cornua, id est, decem reges, ordi-
ni ex bestia, quæ designat Romanum Imperium.
Ergo orientis Antichristus ex Romano Imperio.
Statim ergo illud vique ad eius aduentum, & ab
eo euctendetur. Rursum, cùm hoc loco mulier, id
est, Roma, dicatur infidele eidem bestie habentis
hæc cornua decem, sequitur Romanum dominatum
Romanum Imperio & decem regibus, donec
à cornu parvulo, id est, Antichristo ex oriente,
per decem reges ei rebellantes euerteratur & con-
crementur, ut dicitur hic ver. 16.

Tertiò, quia id exigit acoluthia Apocalypses. Tenuit.
Hæc enim dividitur in duas partes: prior vique
ad caput vnde dicimus, continet & enarrat septem
figilla libri signatae: posterior à capite vnde secundo
vique ad finem, continet contentum splus libri. Iam
figilla continet ea quæ praeterebant tempus
Antichristi, liber vero continet illa quæ sicut tempus
Antichristi. Ergo cùm hæc duo capita 17.
& 18. continentur in ipso libro signato, sequi-
tur ea spectare ad ipsum Antichristum, cùmque
tempus.

Respondet Ribera, esse hysterologiam, sine
perturbatione ordinem. Hæc enim duo capitula
hoc Babylonis, id est, Romæ, excidium recto
ordine pondendum esse antei, nimirum cap. 9.
ver. 1. 3. in tuba sexti angel. Verum bac hyster-
ologia nimis dura est & prepostera: perturbat
enam totum Apocalypses ordinem. Adeo, sic
ipsa figilla libri sorte longè maiora & copiosiora
ipso libro: deme enim hac duo capita de alia qua
eodem spectant, reliquæ exiguae libri mac-
rariam. Itaque vt in acoluthia Apocalypses eu-
temus hanc hysterologiam, & hac inconveniencia
non parua, dicendum est, hæc, ut & prece-
dencia,

In Apocalypsin. Cap. XVII. 267

dentia, à cap. vndeclimo & deinceps, spectare ad ipsum librum signatum, & consequenter ad tempora Antichristi. Sic enim plam evadit tota series Apocalypsis. Confirmatur, quia angelus virus ex iis qui cap. precedenti viii fuit Iohannem habet phantasias & plagas nouissimas, huc de Babylonis excidio reges luit Iohannem: ergo hoc ipsum pertinet ad plagas orbis ultimas.

Quarto, quia hic verf. 1. & 2. dicuntur hunc decem reges potestatem accepisse post bestiam, & potestatem suam bestie, id est, Antichristi, tradidisse: & deinde de illisdem subdit verf. 16. *Hic dicitur formicaria, & ipsam agere concrebantur, quasi posterius ad fit futurum.*

Quinto, quia cap. precedenti in phiala separati angelii ait Iohannes: *Ez Babylon magna & vixit in memorem ante D�on, dare illi calicem vini ad dignarium me eum.* Et hoc cap. 17. calicem hunc enarrare incipit. Ergo planè significat post separatio phialis & plegas nouissimas, forte hoc Babylonis excidium. Hoc enim apud ultimum quasi loco feruntur: quia erit genetale, eritque quasi plaga noctis orbis, & quod ipsa est orbis dominia, ac proinde ea exilia, orbis exilii videbitur. Confirmatur, quia id valde congruet genio & scopo Antichristi, ut nimis ipse Rex Hierosolymæ & lucidorum, pugnans contra Christum, regni & Ecclesiæ eius metropolim, p̄t Romanos, exuerat. Hoc enim ipse summus vocis optabit, vt tegnani Christi delectus videatur. Sicut ergo Antichristus Christo, Iudei Christianis, Hierosolyma Romam opponitur: ita Antichristus Christum, Christianos, Romanos, cùlque pontificatum abolere sataret; ut iam tangunt eius prodromi Caluitius, aliquid hereticis.

Sexto, id docent Patres. Tertullianus lib. ad Scapulam cap. 2. *Clericatus, ait, natus est illi bonus, neum Imperator, quem scimus à Deo suo constitutum, necesse est, ut & ipsam diligat, & reveratur, & bonar, & saluam vobis cum iste Romane Imperio, quoniam secundum fabiu: tandem enim fabiu. Theodor. in Daniel cap. 7. docet Antichristum ex Romano Imperio proclamatum, & Dœceta ipsum pugnatum. Sanctus Hieronymus in Daniel, cap. 1. sic ait de Antichristo: *Ex heretica pagina papalis Romanum expugnabuntur ab eo & conseruent, Laetant. lib. 7. cap. 1. & 2. docet, Antichristum Imperium Romanum cœterum, illudque ab Occidente in Asiam translaevurum. Causa, inquit, iurata mundus ipse lapsum est. Rursum in Res, inquit, ipsa declarat ipsam romanorum breuiter, nisi quod secundum virbe Roma uult nisi videtur esse mandatum. At vero cum caput istud urba excedat, & iusta esse caput (quod Solyla esse anno) Igitur dubius virgine cum secum rebus Romanis virgine verratur? S. Chrysostomus homil. 4. in Epist. ad Thessal. Secundum, ait, regnum *Mederum a Babylonis definissem illi, Babyloniensem a Persis, Persarum a Macedonibus, Macedoniam a Romanis, ita & regnum Romanorum ab Antichristo.* Erant ergo, sed [ponite] & fraudulerint, Beret a hereticis, dum docent defuisse Romanum Imperium, ut ex eo probent venire iam Antichristum, cumque esse Romanum Pontificem: quem esto resuus & efficacius confutari. Thesal. 1. a. verf. 3. In hanc sententiam impingit & Aleazar hic, sed incognitior & alio fundamento. Contendit enim deinceps Romanum Imperium, ut ex eo probet lexe non**

esse intelligenda de Antichristo, dôque Romæ & Romani Imperij excidio in fine mundi, sed de excidio Romæ Ethnicæ, huc estinclusi p̄t christianismū sub Constantino, de quo iun. sibi dicit.

Ad argumentum Rabetz resp. esti Antichristus tres reges sit debellatorus, non tamen conflat an eo sit occisorus. Daniel enim ait tantum, quod eos humiliabit, id est, subiugabit. Et si eos occideret, eorum regna alii sibi amici aut subditis traderet, ita ut post eum, & quod a ante, sint decem reges. Id patet ex eo, quod bestia cap. 13. verf. 1. quia significat Antichristum, dicitur habere decem cornua, id est, decem regna & reges.

Rursum ex eo, quod hic decem reges dicuntur potestatem accepisse post bestiam, id est, post Antichristum. Erit ergo Antichristus monarcha, & ex decem regnum & tegum orbis, ac per eos quād valleas suos intraderet & cœteret Romanum. Non enim apparet, quoniam decem reges tota orbe dispersi confundantur sine ut vnius Romæ excidium, nisi quia subiungunt vni monarcha, putat Antichristo, ab eoque dirigentur ad Romam sibi iniuste excidium. idque influens hic Iohannes, cùm causam excidij Romæ aferens, subdit: *Domi enim dedit in curva terræ ei deum regnum suum bestie.* Romæ ergo & Roman Imperij interitus, signum erit non prauum, sed similitudinem aduentus, sed praesens Antichristi. Longo Romam eam Romano Imperio, quia Roma in fine mundi erit, ut oblitum fuit, diuersi & potens: unde in fine capituli ait Iohannes. *Causa magna que habet regnum super reges terræ:* ergo illa tunc obicitur imperium, præteritum quia non tantum Gentiles, sed & Christiani mulci, ut Terrell. Lagan. verbis iam eicitur, & alijs, cœterentes Romanum, regem à Romano Imperio, forte atroxnam, id est, duraturam usque ad finem mundi, putat quod ad Antichristum. Nam cap. frequenti cœderet Antichristus eum suis, & mox cap. 10. inducetur dies iudicij. Hoc tamen Romæ Imperium, ex isti iam & subiungit decem regibus ab Antichristo, erit valde attenuatum & immunitum, ac rotu proximum.

Hic ergo videtur futurus modo & leties rei gerendæ. Antichristus sensim viribus & numero crecens, delibabit tres reges ex decem, qui ranc erunt in orbe. Mox reliqui decem, & cœterae gentes percussa ad eum legiones mitterent, cœque se subdant, ut fecerunt Alexander Magno deinde Dario, unde ipsi tunc statim factus est monarcha. Antichristus cœderet omne suum viribus in Christum & Christianos exercens, ac Imperium firmans & propagans, Romanum, sum quia Imperij fuit, eritque annula, cum quia fides fuit Pontificum Christi, obliteri & cœteri cœtabit, tuncque committere decem regibus, id est, aliquot ex his, qui potestiores & Romæ viciniores erunt, cœteris tamen fauencibus, & pecunia, communione aliquis modis adiuvantibus. Nec enim opus erit pro una virbe excedenda exercitus decem regum, id est, totius mundi, congregata rœc etiam tempus regni Antichristi (quod erit trium annorum cum medio), tam longas motas pariet, ut ex extremitate Oriente, ut dicitur cap. 16. verf. 4. reges ad eum veniant in Armagedon; inde pergent ad Romanum cœterendam, mox reuertantur in Armagedon. Hoc enim plus annos requirunt. Aliquot ergo reges Romæ viciniores eam cœterent

Roma excidio
cum regnum
est non
Antichristi.

Odo rei
graduum
ab Ante-
christo.

euerent & combarentur. Hoc deinde in Arma^a gedon euocabit, ut iam euocaret illos ex Oriente cap. 16. ver. 4. alisque gentes ex quatuor plagiis terra: vna cum Gog & Magog. Hi ergo omnes ad Antichristum in Iudea conuenient, ut Christi & Christianorum nomes vbique delectant, cinque exercitus eorum innumenibiles. Mox Christus omnes congregatos conficit, & occidet igne de celo in eos innambo, ut dicitur cap. 10. ver. 9. Antichristum vero, eiisque pseudopropheta, viuum derubabit in terra. Hec in elle patet, si quis simul consideret cap. 16. ver. 14. & 16. vbi conuocantur reges trans Eupheaten ab ortu solis, ad dicm magnum Dei in Armagedon; & cap. 17. ver. 14. vbi de decem regibus dicitur, quid postquam suam tradent bestias, id est, Antichristum, & quodque pro eo pugnabunt contra Christum & Christianos; sed Christus deuincet & delectus eos. Huius inquit, cum Agno pugnabunt, & Agnos voceret eos. Et cap. 19. ver. 11. & 18. vbi Christus cum suo calix exercitus proficit debellans & occidens eos; ibi enim inter alia auctoribus calix dicitur: *Venite & congregadomini ad cursum magnum Dei, ut manducet carnis regum, & carnis tributarios, & carnis ferium, &c.* Et ver. 19. *Ex sudis belissimis, & reges tenebre (nimis) decem iam dictos* & exercitus coram congregatus. ad sarcinam pridem cum illis qui sedebat in eorum. id est, cum Christio. Mox subdit, bestiam, id est, Antichristum cum suo pseudopropheta rapimus in terra, ceteros vero occidem, nimirum eo modo quem dicitur cap. 10. v. 7. 8. & 9. vbi de Sataga foluro post mille annos sit: *Et seducer gentes, qui sunt super quatuor angulos terra, Gog & Magog, & congregabu eos in praelium, quorum numeri est sicut arena maris. Et aspergenter super laverandum terram, & circumferunt castra sanctorum & evanescere diaboli Ierosalem) & defendendo gressu a Deo de celo, & deuorans eum.* Hinc patet nos esse hysterologiam in hoc Babylonis excidio, sed S. Iohannem bac omnia titula, ordine queque suo, collacafe.

Ex dictis colligitur, Romanum euerterendam esse non intio, sed potius sub finem regni Antichristi. Haec enim prius Reges & Principes Romae & Romano Imperio subiectos d. bellab, sibiique subiicit, itaque extenuato iam Romano Imperio, Romanum ipsam, qua fuerat Imperii caput, adoratur, capiet & cauet: qua cuelta ruit pariter, omninoque concide Romanum Imperium. Mox sequetur praelium Gog & Magog, coramque & Antichristi ritrages. Deinde dies iudicij, & refutatio ac gloria electorum, quae ordine hic recenter Iohannes, ita ut in gloria & felicitate eaelellis Ierosalem Apocalypsin claudat. Hoc enim exigere videtur plana & ordinata narratio S. Iohannis, siue vitianus hysterologias multas implexas,

A molestas, & ambiguae, ideoque planè incertas & commentarias.

Potest autem Pontifex Romanus, Roma ab Antichristo occupata & vastata, Sedem in aliam urbem & provinciam translatutus fit, aut transferre posset, quodlibet est. Multi enim ex eo, quid Sanctus Petrus Cathedram & Pontificatum Antiochia translocavit Romanum, cum de eo faciendo nullum Christi decretem esset; censem, quid Pontificatus à Sancto Petro collocatus sit Roma, utris esse humani, non diuini, ideoque Pontificis gradus ex eaus*urbs* Tucca, quod Deus auerterat, occupare Italianam & Romanam) consenserentibus Cardinals & Episcopis, postle Pontificatum ē Roma in aliam urbem & provinciam transferre, ita enset D. Soto in 4. dil. 14. quaff. 2. art. 4. in fine, Antonius Condubensis, Galpus Lefidius, Waldensis & alijs, quos citat & sequitur Alfonso Mendoza Scholast. controuit, quaff. 4. conclus. 3. Lieet contrarium, scilicet papacum Romanum esse in eius diuini, et quid Christus iusterit Petrum ubi collocare, ac proinde non possit à Pontifice sine reuelatione divina, in altam urbem transferri, censeant Iohannes Dreido lib. 4. c. 3. part. 3. Tertius in glossa super cap. Rogamus, 2. 4. quaff. 1. Card. Jacobanus lib. 8. de Concilio art. 6. vbi & pro hac sententia citat Archidiacorum, Ockam, Albericum & alios; S. Antonius 3. part. Scholast. in 2. cap. 4. v. 1. Alius Pelagius lib. 1. de Planctu Ecclesie art. 3. 1. Verius quidquid sit de iure, & possibili, existimo de facto numquam id sicutrum, ut hactenus namquam factum est, ut Pontificatus Roma alio transferretur, nam & cum Pontifices federerunt Auenionem per 70 annos, erant & vocabantur Pontifices Romani, non Antiochenes.) Primo, quia tempore Antichristi in omnibus urbibus & provinciis erit generalis persecutio Pontificis & fideliuum; ac proinde mutile foret Sedem Roma transferre alio, cum ibidem perfectionem non euaderet Pontifex, sed magis in eam incurriter. Secundo, quia S. Petrus Roma sedu in ardentalium perfectione Neronis: idem constanter fecerunt eius succelentes omnes per trecentos annos in decem grauissimi persecutoribus, vñque ad tempora Constantini. Tertio, quia brevis erit persecutio Antichristi, scilicet trium annorum cum dimidio; ac infibet dies iudicij pro tempore autem tam modico, non erit operum mutare Sedem. Quartu, quia Romanum Pontificem tempore Antichristi fore Petrum Romanum, et que successorum extremum iudicium, habet propria S. Malachias, quam etiam sub initium capit. Poterit tamen Pontifex vigente persecutio, vñbique excidio profuger extra, Romanum, seque in aliis locis & viribus abdere, ut fecit S. Silvester in monte Soracte, & alijs plures post eum.

*An Poef.
caecus esse
Roma in
sibi trans-
fere debet*

CAPUT DECIMVM OCTAVVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describitur excidium & incendium Babylonis, indeque luctus & planctus regum & mercatorum vers. 9. Sanctorum vero exultatio vers. 20. Tres ergo capituli sunt partes iuxta tres personas, & voces celestes, quae hic inducuntur. Primum enim à vers. 1. ad 4. inducitur angelus gloriatus clamans: Cecidit Babylon. Secundum, vers. 4. audiebat Iohannes vocem de celo, que dicit: Exite de illa populus meus, quoniam venit dies punishmentis & execidii eius. Hoc vox preuentur usque ad vers. 21. multisque describit cladem Babylonis, id est planctum regum, mercatorum & nautarum. Tertium, vers. 21. angelus fortius missis Ispidem molarem in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon, & ultra non inuenientur, nec vox citharedorum, nec vox sponsi & sponsa, nec vox mole, nec lux lucernæ.

Vers. 1. Et post huc vidi alium angelum descendente de celo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria eius.

2. Et exclamauit in fortitudine dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immunda & odibilia.

3. Quia de vino ira fornicationis eius bibenter omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deficiarum eius duices facti sunt.

A que iugiter repetit & incoleat, hinc visionibus omnibus à cap. 12. ad finem Apocal. non aliud significari, quam Ecclesiæ victoriam de Gentibus & genitissimo. Dicit enim huc omnia non esse aliud, quin varia symbola & enigmata, quæ vnum idemque, scilicet genitissimi excidium, significant.

Secundum, multi per angelum hunc accipiunt Christum, qui in sua incarnatione descendens de celo, totumque terram luce sui Euangelij colligavit. Ipse enim est gloriosus Dei angelus, id est, legatus, habens potestatem magnam, unde ex nomine angelii magna claritate fulgentes cœctuntur. **B Gloria in excelcis Dno.** Ita Primus, Rupertus, Richardus & alijs.

Verum magis propriè & genuinè hie, vti & in precedentiis, angelum verum accipiemus; sed qui sit è primis & illustrioribus in celesti curia, habet enim potestatem magnam, & totam terram suo fulgore colliguntre videntur.

Et exclamauit in fortitudine dicens: Cecidit, **Vers. 2.** cecidit Babylon! Cita alleg. Isaia 21. vers. 9. excidium enim Babylonis per Cyrus, quod defecit Isaia cap. 13. & cap. 21. allegoricè significabit excidium Romæ Ethnicae (que hic vocant Babylon) in fine mundi, q. d. Sicut olim cecidit Babylon ab gloria in regnum, inelyca sapientia Chaldeorum, jecur sobernitatis Domini Seditiones & Comerribus, ut ait Isaia cap. 13. vers. 19. Babylon inquam, quæ fuit malitia universæ terra, ut ait Iorem, cap. 10. vers. 13. ita caderet & Roma illa inelyca orbis domina.

Et facta est habitatione demoniorum, & custodia omniu[m] maledictioni, & custodia omniu[m] voluntati immunda.] Alleg. rursum alludit ad id quod de Babylon excisa ait Isaia cap. 13. vers. 20. Non fundabatur usque ad generationem & generationem: nec posset ibi tenetis Arabi, neque pallares, sed regnentis ibi bestie, & replebantur domus corrum draconum: & habebant ibi struthiones, & pilos falcatibus ibi, & respondebant ibi vultus in cibis eis, & forent in delubris voluptatis eis. Similia habet de Iudea excisa cap. 14. vers. 14. Occurrerent dracones invenientur, & pilosus clamitus alter ad alterum: ibi cubant leonis, &c. Hinc phrasibus non aliud significatur, quam summa vanitas & desolatione Romæ futura, ad eam redigatur in desertum, siueque habitatione draconum & bestiarum. Vnde Sibylla verbis mox

Vers. 1.

Angelus habens potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria eius.] Id est, à claritate & splendorib[us] eius, q. d. Tanto fulgeat hic angelus radiatus, ut totam terram sua luce & raduis colligatur videatur.

Quates, quisnam fuit hic angelus? Primus, Alcazar, sicut per angelum de quo cap. preced. vers. 1. accipit Sanctum Paulum, ita per hunc angelum gloriostum habentem potestatem magnam, accipit Sanctum Petrum, qui sequitur ut Paulus predicit mysticum Babylonem, id est, Romæ Ethnicae, exordium, hoc est, conuersione eius ab ethnismo ad christianismum. Inde vers. 4. occurrit ecclesia vox, quæ predicationem Ecclesiæ definit. Ecclesiæ enim est celum, quæ erit Sancti Petri sermone & doctrina expedita per tecum ostendit, ut mysticum de Babylone, id est, Romano Imperio, supplicium fumar, & se pariter reddat, evanendo scilicet paganis, ac sublimando christianis. Petrus enim est angelus gloriatus habens potestatem vicariam Christi per totam terram. Ipse enim audiuit à Christo: Tibi dabo clavis regni celorum. Quocirca inquit Alcazar, in apion Romæ templo Sancti Petri pro fortibus inscribi posuerit, quam hic huius angelus titulus: Angelus descendens de celo, habentem potestatem magnam, & terra illuminata est à gloria eius. Ita ipse Iuanus semper tandemque cantat capitulam, at-

ctandis prædictis, quod Roma erit jöps, id est, vicus.

Mysticè, hoc pœnali inservit idolatria, superstitiones, aliisque flagitia quæ Romæ graffabuntur in fine mundi, ante eius extitum: per hanc enim fact habitatione demonum, ita Primus, Arctas, Anubius & alii.

VER. 3.

Quia de vno era fornicationis nunc bibemus omnes gentes. *Vnam ne vocat calicem vindictæ, supplicij & excidi, quod ob fornicationem, id est, idolatriam & felestræ Deum Romæ propinquabit, cognitus ut illud haerens & ebrietate. Porro Roma hunc ire calicem propinquit aliis gentibus: quia supplicia sua in eis deservit, hoc ipso, quo eas ad idolatriam suisque sceleris imitanda impelleret, quibus Dci vindictam in se prouocabunt, & quæ ac Roma.*

Rome Pa-

gnant in fine mundi extitum.

Nota. Romæ Pagani in fine mundi prædictis hic Iohannes sed tacito nomine, immo mutato, vocat eum Babylonom. Id facit, ne Dominianum Imper. & Romanos iam rum adhuc Paganos offendaat, & quicquid contra se ac Christianos magis concinet & inflammet. Porro prædictis hoc Rome extitum Iohannes, ad consolacionem fidelium & Sanctorum, qui runc sub Domitiano Romæ & alibi mire exagrabantur, & paulo plorant sub Trajano & sequentibus Imper., gravissim erant exagandi, ut scilicet Christiani & Sancti ferentes & cogitarent, in suis bisce tam atrocibus petrecutionibus se Deo esse curta, ac Deum fore viderem sanguinis sui & quia nimis Deus in fine mundi puniri non tantum praefatis, sed & diu præterita sceleris & perfusiones Christianorum fadet Romæ, & in Romano Imperio tempore Domini na & deinceps; et quod Romani in fine mundi futuri prætorum Romanorum infidelitatem, tyrannidem & mores impios ludabunt & imitabuntur: quoniam a propter eadem gravissim punientur, quoniam ponentur si illi non præcessuerint, ut patet v. 20. & a 4. Idem Romæ extitum prædixerunt Sibyllæ: sic enim canunt lib. 8. Orae. Sibyllæ.

Veniet sub cedulis aquæ, & relia ceruice Ro-

mae.

Celestis plaga & felicitas cœrunc prima.

Ea terra a deo, & regna te totum absumet.

Ea tunc eris delecta ac si nunquam fuisse.

Ea tursum:

Propè quidem mundi finis, & extremæ dies;

Sed prout Romanorum inimitabilis era era.

Ea eu triumphum era mundo, & approbrium

omnium.

Cum vbe Ex iisdem Lactant. lib. 7. cap. 15. *accidet ut-*

bis. *Cum capere, in-*

quir, illud erba occiderit, & sicut esse capere, quod

Sibylle fore aucta, qui dubius venit, non finit

rebus humanis utrumque terrarum? illa illi enim cuius-

tas que adhuc sufficiat omnia: precondicisque nobis

& adverbiis illi Deum coli, si tamen statua eius

& placita differri posint, ne curia quam patemus,

tyrannum illi abominationis veritas, qui tamen sa-

enam molitur, ac lumen illud efficiat, cuius interri-

munda ipse lapsus est. Idem docet Terull.

in Apologer. cap. 42. Cùm enim Gentes oblige-

rent Christianis, eos esse hostes Romæ & Roma-

norum Imperatorum, viros Gentilium, respon-

sos Terulli, id falsum esse, immo vero Christianos

quotidie orare pro statu & confortatione Romæ

ac Romani Imperij: quia quādū illud stabit,

stabit & Ecclesia totūque orbis, nōque Christia-

A nos didicisse ex suorum Prophetarum oraculis. *Eis, inquit, & alia maior necessitas nobis mandi pro Imperiis nostris. nam pro omni statu Imperij rebibunt Romæ; quid non maximum omnino rebus orbis movimentum, ipsi amque clausum secundum accepentes horrendas communiones, Romani Imperij commercio fuisse retardari. Haec notitia expri-
viri, & domum preciarum differri, Romana diuina-
tus fauimus. Idem docet lib. 8. Scapulam cap. 1. Idem docent alii superius citati in fine cap. 17. Perperam ergo aliqui puerunt hanc venit La-
etiam leuiculam esse femeniam.*

Hæc de causa veteres, quæ ac moderni, Ro-
manæ vocant aeternam. Ut alios silentio præter-
cam, Iacobus Gutherius suum opus de Verei lu-
pæ Pontificio dedicat *Rome eterna, urbium principi-
pi, caput orbis, virtutum domine, iuria tyran-
norum vendicatrix, confitatio mirando venerande, Pilitri-
ci, Peteni, Angelæ, Pis, Felici, & Eternam ren-
aferunt. Aeternam reforgent. Sic Ammannius Mar-
celli lib. 1. cap. 14. Romam eternam vocat, vi-
tuum grandis erunt homines. Et Virgil apud
S. August. de Verbis Domini Setm. 29. loquens
de Romanis & Româ:*

*Hu ergo, ait Iupiter, nec metu rerum, nec
tempora puto:*

Imperium sine fine dedi.

*Et reges terra cum illa forniciati sunt, & mer-
etrices terra de virtute deliciarum cum ducas fa-
cilius.] Nota. Romana vocat hic Primum, me-
reticium; Secundum, mercatricem; Tertiu, ca-
ponam, quæ suo vino omnes incertam & demen-
tiam, Ratio est, quia Hebrei, non zara significat fe-
minam eponam, quæ scilicet tam dominum &
eponam, quam se ait suis profutavit; sive que
meretrix tractat, eponam, coniunx, la-
scivit; hoc est, quæ meretrix, vel paratis obfemis
vi eponam, vel meretrix expositis vi meretrix,
vel corporis profutione, sive formæ, sive lupu-
rum quæ alii, corpus quasi lata hospitibus preto-
prostituit, quæ autonomaisticæ dicitur meretrix,
licet nomen ipsum commune sit omnibus iam
dicti. Meretrix enim idem sit quod quatuor, ve-
neditrix, mercatris. Sic & Gezecum *meretrix*, id est,
meretrix, significat venditricem: denatur enim
et *meretrix*, id est, vendo. Hæc ergo de causa Ba-
bylon bie, & cap. precedenti induxit ut can-
pona, meretrix & mercatris. Itaque sicut Ioseph
cap. 3. vers. 15. mercatrica Tyri vocaret lenoci-
num & mereticium, quæ hic alludit Iohannes;
ita ex aduerso, immo à pari, mereticium Babylonis
hic ab eo vocatus meretrix, ob communem
vtriusque analogiam. Tam enim meretrix, quæ
meretrix meretrix, siveque meres exponit &
diuidit: & quia non eas tunc, vti & nunc, ex-
empli erant eponae, meretrices & mercatrices
ideæ Romæ Pagani maximè congruit, & con-
gruerit in fine mundi. Hinc lura præca Romana &
civilia pœnali, eam quæ in dñeisforo seu ca-
pona seruit, honestam non esse. Ut enim Cicero
lib. 1. Offic. ait: *Hofis aliam vocabatur peregrinus*
vel hofis, sed peregrinatio & hofis mores ad
efficerunt, ut iam hofis pro minico sumatur, ita
& in nomine meretrichi accidisse videtur: de qua
verè dixit Plautus in Truculentis. Meretrixem ego
ege ror mare et illi, quod omnes deorsum, sumquem
*abundat.**

Nota Secundo. Cappona est viva imago &
origo cultus idololatriæ, ut patet Num. 25. 1. &
Exodi

Eadem me-
teritis, me-
catris &
cappona

Cappone
fanatica
est?

In Apocalypsin. Cap. XVIII.

271

Exodi 3. v. 6. Nam idolorum templo in caemis A erant, quasi popinæ & ganeæ fæcerorum & populorum conuianterum, cœmptancium & lifacientium eum suis Veneribus, vii fecerant ipsi met eorum dij quos colebant. Pari modo ex cauponis & coniuis spargitur heres, vii hoe seculo vidimus ac videmus, ac spargeretur eum idolorum in fine mundi. Hie de causa Babylon meretric significat hic Roman idololatram. ita Hieron. Prado in Ezech. tomo 1. pag. 194. & alij.

Altazar addit, in voce mercatricis & meretricis norari Romanos Imperatores, Praefides & luidices, qui ob sua peculiaria lucra Cheifianos in ius vocabant: vt enim occuparent eorum prædia & possessiones, accusabant eos quod effente Christiani: itaque Christianis in tribulani Genitium, utpote holismi Cheisti, cauca cædentes, imò dannatis ad mortem, ipsi in eorum bona inuulabiles. Rursum, Cheifianas virgines in iudicis ad fuam libidinem pellicere fatigant, vt Quintianus sollicitaverit. S. Agatham: quod si nollent, eas ad lupanar dannoebant, vt ibidem abut posse. Vnde illa apud Tertull. Gentilium virginibus in hiamant vox: Non ad lenem, sed ad leuum damnet virgo Cheifiana, vt Symphorianus damnavit. S. Agnetem ad lupanar, vt ibidem filius eius amore insanus ea frui posset. Similiter in fine mundi Romani Pagani & tyrranni opibus fiduciam sese ingurgitabant, vt auari mercatores: & vt lenones suam in infaratu[m] libidinem eum eis explete fatigant. Iure ergo mercatores vocantur, qui instar Iudei innocentem sanguinem, propter diuitiarum aut libidinum comprehendunt facienda, venum facilius negotio dahan, hoc folio titulo, quod sunt Christiani, vt iam in Anglia, Scoria, alisque hereticis aut Pagani regnis, ventum dari videmus. De his enim recte dicitur: Et mercatores terra de virtute delictorum eius diuites facti sunt. Licet & aliter, magisque propriæ haec accipi possint, scilicet de virtute, id est, de copia, diuitiis, quas Roman aduebant, & carè vendebant mercatores; harum enim venditione diuites facti sunt. Hebe, enim ^hebel, cui responderet Gracum ^tomus, & Larinum ^serua, vel potentia, significat robur, fortitudinem, exercitum, copiam, opes, & quæquid magnus est, copiosum, potens, validum aut strenuum.

Rursum, in deliciis hic notatur luxus in moribus & porphyreticis columis: superbus & magnificis templis idolis erigendis: in sumulachinis aureis & argenteis, mita festipræ valetate & ornata distinguendis: in gemmis & margaritis pretiosissimis, quibus Venerem, Cupidinem, alisque deorum suorum monstra decorabunt: in ludis gladiotorum, comediosis & spectaculis, alisque similibus, quibus quasi delectio & dilectionis, Romani olim homines ad cultum suorum deorum pellexerunt, & in fine mundi pelliebant. Hæc enim delicias mercatores Roman aduebant, carèque vendebant, itaque diuites fiebant, & rursum hinc in nosissimis temporibus.

4. Et audiui aliam vocem de celo, dicentem: Exite de illa populus meus: vt ne participes sitis delictorum eius, & de plagiis eius non accipias.

5. Quoniam petuererunt peccata eius visque ad celum, & recordatus est Dominus iniuritatum eius.

6. Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicit secundum opera eius: in poculo, quo misericordia miscuit, mitete illi duplum.

7. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit: tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit: Sedeo regina: & vidua non sum: & luctum non videbo.

8. Ideo in una die venient plaga eius, mors, & luctus, & famæ, & igne comburetur: quia fortis est Deus, qui iudicabit illam.

9. Et flebunt, & plangent se super illam reges teræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerant, cum viderint fumum incendiū eius:

10. Longè stantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Vx, vx ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam una hora venit iudicium tuum.

11. Et negotiatores teræ flebunt, & lugebunt super illam: quonsam merces eorum nemo emet amplius;

12. Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & bysfi, & purpura, & serici, & cocci, (& omne liguum thymum, & omnia vase eboris, & omnia vala de lapide pretioso, & armento, & ferro, & marmore,

13. Et cinnamomum) & odoramentum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & simili, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & chedaram, & mancipiorum, & animarum hominum.

14. Et poma desiderij anime ruz discierunt à te, & omnia pinguis & peccata perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient.

15. Mercatores horum, qui diuites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes ac luentes,

16. Et dicentes: Vx, vx ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysfo, & purpura, & coco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis;

17. Quoniam una hora destituta sunt tantæ diuitiz. Et omnis gubernator, & omnis qui in lacum nauigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longè steterunt,

18. Et clamauerunt videntes locum incendiū eius, dicentes: Quæ similia ciuitati huic magnæ?

19. Et miserunt paluerem super capita

Z 4 sua,

sua, & clamauerunt flentes & lugentes, dicentes: Vix, vix ciuitas illa magna, in qua dantes facti sunt omnes, qui habebant naues in mari, de pretiis eius: quoniam vna hora desolata est.

20. Exulta super eam celum, & sancti Apostoli, & Prophetarum: quoniam iudicavit Deus iudicium vestrum de illa.

VERS. 4.

Ex auditu diuinu vocem de celo, dicentes: Exulta de illa populus meus.] Monet Christianos, ut fugiantur ex Roma Ethnica fine mundi, cum illa erit euertenda. Secundum Isaiae cap. 48. ver. 10. monet Iudeos, ut egrediantur Babylonem euertenda a Cyro. Egregium, id est, de Babylon. fugere a Cisalpino. Et Zacharias 1. 2. v. 7. O Sion fuge que habebat apud Iacobum Babylonum. Et Ierem. cap. 50. v. 8. & cap. 51. v. 6. Fugere de media Babylonum. & salutem vobisque animam suam: nolite tacere super unquam atra enim: quoniam tempus ultimum est a Domine, rectificandus aperte retrahitur ex quo alio genere hic alluditur S. Iohannes. Sic Christus praeconuit fideles, ut et Ierusalem obdida & vastanda per Tuum fugiantur, Matth. 24. ver. 15. Cum videritis abominationem desolationis, quia dicta est a Daniele propheta, flentem in loco sancto: tunc qui in Iudea fuerit, fugient ad montes, ita Rubea, Viegas & alijs.

VERS. 5.

Quoniam peruenierunt peccata eius usque ad celum.] Pro peruenienti græce est inservirent, q. d. Peccata Babylonis alia ex aliis sequentia, in eum cumulum extreverunt, ut usque ad celum perirent. unde alij legum dissimilares, id est, adiutoriarum, concuererunt, conglobata sunt usque ad celum, quasi illudata ab fabro turris Babel, dicentes: Faciamus nobis cœnam & terram cœsumus portugam ad celum, Genes. 1. 1. ver. 4. Senatus est, q. d. Babylonum peccata tot tantaque sunt, ut claret vindictam in celum, quam proinde vitâ differat non possunt.

VERS. 6.

Redde illi, sciat & ipsa reddidisse sibi.] Alludit ad Ierem. 50. ver. 19. vbi de Babylonie dicitur Cyro, Medis & Persis: Redde et secundum opum suorum, et omnia que fecisti, facite illi. Et c. 51. v. 49. Et quando feci Babylon ut caderem ecclisia in Israel, sic de Babylon eadē scripsi in vino sura terra.

In psalmo, qui misericordia, misericordia de deum.] Est metaphora à calice, qui à perfecta coniunctu cuique coniuixit, prout ei conuenire & placere sicut est, temperatur & propinquatur. sic enim Deus cuique suum calicem, id est, forem, pro metitias cuiusque attempetas & propinat. Calix ergo hic, ut & alia saepe, significat membranae vindictæ & tribulationis, quia Deus cuique peccatorum misericordia est, pro mensura peccatorum admensur & interrogat. Solebam enim veteres in calice, quem cuique dabat vel propinquabat, misericordia vino aqua, tum refrigerari, tum sanitatis, tum sobrietatis causa: Inde misericordia subinde idem est quod infundere & propinare, siue merum, siue dilutum, ut apud Iosephalem:

*Nefas tot maliū emptis
Prosperissimū misericordia puer.*

Et apud aliud:

Qui rapuit ab aliis saera.

Misericordia puerula grata fuit.

Sic Proverb. 9. ver. 2. dicitur: Misericordia, id est, infudit, vinosum. Misericordia ergo hic idem est, quod infundere, propinare illi viuum ire Dei, id est, affl

igit illam in duplo, non eius quod ipsa communiuit: pena enim Dei culpam homini nunquam excedeat, immo puniri Deus citra condignum: sed in duplo eius, quo ipsa vos afflxit, q. d. Duplo magis affligit, & Sancti & fiducies mei, Babylonem, id est, Romanum infidelem, quād ipsa vos afflserit. Culpa enim qua vos afflxit, quia non tantum vos, sed & Deum ipsum offendit, & quād laetit, ideoque fuit crimen laetitiae maiestatis divine: hinc non simplicem, sed duplum, id est, gravem & multiplcum, immo non tantum penam terribilem & temporalem, sed & infernalem ac eternam metetur. Affligit, inquam, illam, id est, afflictam à me gaudete & approbate: quod enim ego pro vobis, ut feliciter vestras iniurias vindicem, facio, hoc vos confemini facere, praesertim quia hanc iustam vindictam à me expolciui, ut patet cap. 6. ver. 10. ergoque eam exerceo vestris precibus adductam & permerior. Quia ergo ego vestro nomine & causa Babylonem affligo, hinc vos confemini eam affligere: & quia gaudent, & quasi insulstus affligit, etiam reuera affligit eam. Sic alibi saepe per hebreum, verba actionis translativa & realia capiunt pro actionis mentalibus, ut facio pro facere cogito, volo, desino, desiderio, gaudeo, vixi dixi cap. 19. proem, in Propheta.

Quoniam glorificauit se, & in delicia fuit, tanquam date dii tormentorum & latrissimorum complacuerit sibi in delicia esse, resum hoc dare die corrumptum & mavorum, Arabicus eleganter gloriam in qua facta est fuit: & latum dare illici eti (conferre ei in) deciderem cordis & latitum. Nota, date tanquam scilicet in hac vita: loquunt enim de exilio ROME & ROMANORUM in hac vita, ut patet ex sequente potest tamen idipsum accipi de futura vita: sed tunc quoniam non arithmetice, sed geometrice, id est, non aequali, sed proportionali mensura accipiendu & dimerendum est, q. d. Tantum illi date penitentiam, quoniam committere suis delictis illiciunt, quia fuerint maxime. Pensa enim inferni longe maior est delictis huius vita: proportionatam tamen illis responder; minor scilicet minores peccata, majorib; maxima maximis delictis & peccatis. Idem & magis dicendum est de gloria celesti, respectu bonorum operum & meritorum, Deus enim est liberatio in premiando bona, quam in puniendo malo: sicut ergo malo panit circa condignum, ita bona premiat longe supra condignum. Hinc Gregor. de Valencia 3. par. de bear. & damnat. corporibus, disp. 11. quest. 5. p. 1. probat, corpora damnatorum in singulis sensibus Damnati crucianda esse quia in singulis suis habuerunt letis, cruciatae. Itaque virtus eiusom pariter à terribilibus spectaculis & spectaculis demonum: amarus ab eiulatibus: odoratus à sulphure, & pelliens ferocioribus, qui exaltent in ipsis etiam cornu putidit corporibus: gustus ab aliquo fortido oris humore: tactus ab igne.

Moral. dñe hic, quād notis & fallax sit voluptas, vixote quād cum exiguo melle ingens fel afflserat. Scribit Olaus Magnus lib. 8. histor. Septembris. cap. 14. vrsos in Russia lac arte capi & necari: Apes, inquit, in Russia ad eas arbores melificare vixit quia mellis audifidum, in eas infundit: venatores elatam ligneam ferries cuiuspidibus circumdatam super foream egreditur apum, ex altiori rama suspensus: hec a scandente verso agitata decidit, & caput vrsi, quod debilissimum habet, oberritata melle mortem sibi acerbit. Idem

Miserere es-
titem, quid-

VERS. 7.

Mor. de no-
ta voluptu-

ta.

In Apocalypsin.

Cap.XVIII.

273

Idem faciunt voluptatej. Rursum sicut scarabaei viuunt in fletrore, moriuntur in rota, & sunt in Elia-no lib.4. cap.18. ita & voluptuarj viuunt in foribus. Talis fuit Constantinus Copronymus, id est. Imperator, qui tam tempore foribus delectabatur, ut animalium brutorum fleribus se illimeret, & suos idem facie subteret, inquit Theodosius in Nicæa. Porus aque pellucide elephas insignissimus est, turbidogram & foedidam aquilissimam bibens, sit. Aban. lib. 17. cap. 7. Ita voluptas succedit enim eam, non cito. Tersto, Strabo lib. 13. scribit Sepimpaganus in lege ex foliis arborum, quod homines facit infuso: cum enim hoc Pompeji militibus propinasset, mente emoras trei eius cohortes conciderunt. Talis est voluptas. Impia sub dolo melle de-nesa latet. Eadem similis est Gelopus fomiculo, qui habet aquas belladicas, sed qualis ex eis libenter, mox emoneat, de quo Aristoteles in Admira-dit. Idem est voluptatis auctoramenum. Quarto, voluptatis symbolum est Sire, que superne foremoi mulieris speciem gerens, omnes ad se allicit sed infernit in horridum anguum & dracem de-finit, qui sua eauda accedentes implicat & necat. Rursum euidenti symbolum est pardalis, sive pan-thera, que sua pelle variegata, & odore suauis ad se allicit hignulos, capras & docades; accedentes capit & vorat. Et a iugis Planarchi lib. Contra vo-lupt. est sibi mancipans homines voluptas; sed morsum si aperit paginare, cu & capere. Non autem tuum uero inuicta magis, quod celas inimicorum, in-dara iacobum benevolentia. Quinto, euidenti sym-bolum est Amalia, quæ Menippus sp. coniugi demulcet, omnipotens officis sibi deuincere saegebat, ut eum caperet & deuoraret; quod far-ece dicuntur laras, que voluntus Empusa. Rem narrat Philostr. lib. 8. Vitz Apollon. c. 4. & Delio in Magicis. Quocirca Romani coluerant deum Volupsum, quasi voluptatum hominumque domi-na, telle. S. August. lib. 4. de Civitate. De cap. 8. Sexto, Cicerio lib. de Senectute: Domine, ait, I'las escam maiorum voluptatem appetas. In euangelio regno terræ non proibit confitentia. Idem in cap. 1. D'Voluptria maxime est inuicta virtus, bonique nar-ram saluacue instando adulterar. Idem lib. 4. Offic. Omnes vixiunt honestati ejus contra. Idem in lib. 1. de Legib. Vluptria maiorum omnium maior. Septi-mo, S. Ambro. epist. 25. ad Eccl. Vercelli, ait voluptatem esse serpentea peccatum, fusculo pri-mum demonis spiculum, quo Christum tentauit Impenit, & Adamum paradiu expulit, vbi & citat hanc Epicuri sententiam: Non immoderata epidia, non poratores, voluptate sonat ac genitum. sed conuenit tunc. Idem lib. 6. in Lucam, voluptuarios ait esse porci similes, qui in aquis suffocantur. Idem lib. 7. I'li, ait, lenocinantes quidam legiones voluptatis, qui noli oculi vestigia amorem quida-ram oculata jadmedar, ut si ignarus regarem pura-tatem que natus a terra nostra sensu nobis aurum de-zebra presso scelerari addam. sub quadam & uer-ruo audiret confundatur. Octauus, S. Cheylloft, ho-mili, in Genet. Vluptria ambores est & tempera-tua, dolor amores pergitum & fine carens. Idem conc. 1. de Lazar. Si quis, ait, in anno centum tridies per unam uillam suam somnium multaque delicia per somnum frustra, somnum deinde annus panneretur; nam si de hoc dicere posse, vniuersam ne-cessitatem qua somnium centum annis equiparari i'quatu absurdum. Hec tam & de fauna via cogita. Nam

quod est somnium centum ad certum anima, hoc est profecta uis uia uero frustra, non multi minora. Quod est enigmata ad palagum bromionis hoc sunt tria anni ad finem anni, non frustrum: quantumque inter est uer somnia & res uerae: rursum inter est uer somnia & res frustra & uera. Et passim pluit: No-los pias temporis est dolor vero perpetuus somnus tan-dique ex tremor, suffusio & anxietas, angulus mensu, umbra ipsa formidat, &c. Cum ergo voluptas te ad suas cupiditas sollicitat, respondet quod vulpes leonis ad suam speluncam lenitatis: Vesperina ingrati-entia multa & uides, reproductionem nulla. Et quod asinus apud Phaedrum lib. 5. cap. 8. hero iubenti sibi reliqua hordei dati, quas porcellus recente tractatus consumere nequuerat:

Tunc libenter appetem e. hunc.

Nisi qui matruus illa est ingularis frater.

Sedet regina.] Hunc patet, Romanum in fine mun-di ad primum imperii splendorem, opes, vires & pompa rediutum, vbi sit, sicut olim fuit, regina orbis & domina mundi. Vnde & decem reges orbis dominos, sibi habebit sur subditos, aut deum-i-los, ut patet ex veri. 3. vbi bellis deinceps cornibus (id est, regibus) conuicta ipsa infidere & praefidere dicitur, quae, alioisque vino fusa fornicanis in-e-bravit. Hi tamen eam postea impugnabunt, va-flabunt, eiisque imperium eludent, subdeneque Antichristi, ut dicit cap. 13. v. 1. 6. Dicit ergo Ro-ma infidelis: **Sedet regina.** q.d. Quamvis Pontificem, qui vir mens etat, eiecit, non sum tam uida si plena populo. Ad hanc rege careto, sed eo magis ego ipsa sum regina, cum tot reges mihi pa-reant, ego nulli. Alludit ad veterem Babylonem, de qua idem ad verbum dicit I'lia. cap. 47. v. 8.

Ex lucis uenit zadeba.] Non sciam, non ex-petiar. Est canachreftis.

Ideo in una die sentient plaga eius, morte, & lu-cibus, & famis.] Scilicet, ut alios lucibus, alios famis negue enim fames tangere potest eum, quem morte sum temigit & occidit, licet quam fames tangit, hunc & morte tangat. In hac ergo meretrice verum erit verus adagium: *Vbi uer, ibi uer: ubi mort, ibi mort: ubi fama, ibi fama: ubi amor, ibi amio: & fama.* q.d. Vbi libido, ibi lucis; vbi voluptria, ibi dolere; vbi fatus, ibi tempestus; vbi auaritia, ibi fodere; vbi satiatura, ibi famis; vbi crapula, ibi morte.

Ei famis.] Nata. Apro & congrua pena gulie & deliciis Babylonis est fomes, quia Deus iustè & conglutinat punit homines in eo in quo pec-cauerunt: tum que gula derret & exhausta oper, heminéique redigit ad egreditatem & lumen. Nar-tat Plinius galline carnes consumere aurum. Sic enim at lib. 19. cap. 4. Non præstare nature mi-raculum. Si aura liqueficiat gallinam membra mi-ferante, resipuum. **Alio in fe.** ut hoc veneremus ari-ef. Mirum hoc est, si verum est; & symbolicè, aptè significat, quod splendide & delicate epulantes iuueni aurum consumant, siuque patimo-nia dilibent.

Quia furia est Deus.] Aliqui putant hic figurat vocem de celo, quia caput veri. 4. loquacem ve-ro suis verbis hic eam profregit, & fufus explicat cladem & lamena excidit Romam. Verum verius est & plausus, vocem expletum v. 4. exegit hic Ebernius utique ad verba t. omnia enim haec ita conuenia sunt, itaque dicit rotunda oratio, ut vnuis cunctisque esse videatur. ita Alcasae.

Ei fiduciis, & plangentis super illam regis terra.] **Reges,**

VERS. 8.

Gallies re-
co confirmat
aurum.

Rigis, scilicet decem illi qui Romanum valabantur A & ircedent, ait Ribera. Solent enim ingentes calamites & clades, etiam ipsi victoribus compallionem, inictum & mortuum affecte. Aut potius, alij tege, & principes minoris qui in fine mundi erunt. Licit enim de decem ratiunc reges primari & potentes in orbis sunt fucul, plures tamen erunt reges, id est, regali & principes, qui vadentes à decem regibus expugnatam & valabant Romanum, ratiunc, ne & spuri ab eis, atque ab Antichristo corum domini, monachis & ambulante capugnentur & valentur.

Potro alludit ad Ezech. 17, vers. 19, vbi ad finem capitis, familia sua principum, mercatorum & nautarum latentes & thurem ob escidum Tyti. Tyrus enim opibus, & mercuriis, & luxu inclita typus fuit Romae. Tropoli Alcasarilla tegibus, sicut notata superba in metropolitana auaritia in natura, id est, infima plebe, libidinosa enim significat Grecum ignorat, quo & Paulus vitur e. Timoth. 5, vers. 1, vbi Interpretur vestitum levissima fuerit in Christo, nubere volunt. Hi flebant in morte, cum cuique fuz delicia, fuscus cupido, & quasi dolorem auferret.

Vers. 11. *Et negotiatus terra flebant: quoniam merces eorum non erat amplius.]* Non quod alii ciuitates non possint multa ab eis emere, aut non sine emperio; sed quod tantum pretiosissimum merceum nulla alia ciuitas confundere, aut coemere posse, quantum Romae, ita inclinari Ribera.

Vers. 12. *Er omnes lignum Iherusalem.]* Thymus, id cuncto-
rum, à Thymo, id est, odorem emere, vel sufficiere
respondeat Hebr. almyrum, quod Nofer 3, Regua-
to, vers. 1, vertit almyrum, quod id est, videtur per metathesin, almonium. Vitellus enim
dicit almyrum, ab άλμυρον, id est, quietus, vel ar-
bor; & άλμυρον, id est, liquefens, vel flammis re-
sistans odoratam: almonium vero, quasi id est,
arbor, gummum, vel resina. Hebrei enim vocent
gummo, ut & fac, id est, facetus, & gumen, id est, gumen;
& abba, id est, pater, aliaque plures transfu-
diles evidenter in omnes linguis: licet ipsa vox
gummo non est hebrei, in S. Script. Potro algem-
num Nofer Interpretus cum Iosepho & Septuag. 1, Paral. 1, vers. 8, vettit pines, ita ut almyrum vel
almonium, & Grecum almyrum, generale sit no-
men, & significet omnialia odorata & resinosa ligna,
sue pines sunt, sue cedrina, sue cypresina, sue
alia. Unde adducit hic vox omnis, ait enim, *Omnis
lignum thymum*. ita Anton. Nebetili, in Quinquagenae cap. 1. Hinc Syrus pro ligno thymico, ver-
tit, *legum aromatum*, vel *frumentum*, id est, suauis
odoris.

Potest tamen Secundum, cum Ribera, per thymum accipi certum genus ligni, ut dictum à thyma, vel thyma arbore odorata, quæ forma, folio, caule, & fructu similis est caprifoliae cuius ligno, ut posse immortale, & contra omnia vita incorrupto, solebam fieri veterum templorum conligationes (uti etiamnum spud Tarcas sicut) in Theophrasi, lib. 5, Histor. plant. cap. 5, & Plinius lib. 7, cap. 16. Autem recens Historie plantarum, puer Rodiniensis, posuit quatuor eius species lib. 1, cap. 16.

Vers. 13. *Et cunnamenam.*) Complicat, & alij codices ad-
duci, & annover, qui est frutes in Alvia & Ar-
menia, habens florim inflata candida viola, col-
ores ad aurum inclinantes, lignum rufescens,
odorum fuscissimum. Vnde Laetanius in phar-

*Cinnam deinceps aurdumque præcul fuisse in amena-
cognitis,* vt iis nudum, fenneti plunque comburatur. Quin & Ouidius lib. 5. Metamorph. ait phoenicem amoni
fucco vieste. Verum ammonum hic nec habent
Biblia Romana, nec Graeca.

Et mancipiorum.) Grecæ επαγγελται, id est, cor-
porant. Ita vocabulari serui, quasi summa cot-
poteris, liberi vero vocabuntur φυλαχται, id est, animæ,
de quibus fidibus.

Et anima unum habentem.) Id est, & vita unum ho-
minum, quos scilicet Romani emebant, & ruitur
in fine mundi erunt, vt vel cum gladiatoriis,
vel cum bestiis in circulo diegabant. Ex hisce om-
nibus patet, Romam in fine mundi iterum flor-
entissimam, poterissimam, opulentiissimam & deli-
ciosissimam fore.

Et poma defidery anima tua disciderunt a te.] VERS. 14.

Aleazar per poma accipit occasum. Grecum επαγγελται significat proprie occasionis & opportunitatem; inde tempus fructuum, putat au-
tumnum; ac tandem ipsos fructus & poma. Sem-
per ergo dicit, q.d. *Poma defidery*, id est, fructus,
quem tuorum oculorum concupiscentia praecipa-
bat, esaruit protinus, & occasio è manibus elapsa
est. *Et omnia pignora & preclaræ pertinuerunt a te.* Id est, iam tunc illa opima lucra & compen-
dia fecerit naufragium: nec reliquum era quid-
quam deinceps, vnde experitum illum sicutum,
qui impinguari & locupletari te posse puta-
bat, politicas valras exugeat. Verum, ethi Grecum επαγ-
geleia verti possit occasio, Latinum tamen
pomis ut verbi nequit. Quis enim viscum pomum
accipit pro occasione? Poterò inter alias Roma
delicias numerat *poma defidery*, id est, defidery-
bilia; quia Italia & Roma pomis aureis, limoniis,
malogranatis, persicas, citriis, aliisque abun-
dat, ita ut horti hinc constituti teatrum paradisum
recteferent. Nam & arborum fulva iugiter, tam
hinc, quam astute virient, mō virore suo lucent
splendens inflat lautorum; & flores miti, infar
aromaticum, redolentes proferunt: & fructus pro-
ducunt, qui & oculos viridi, croco, amarelo
cole; & nates odoratu fuscissimo; & gallum fa-
pore perigrato mulcent & pacunt. Ac, quod mi-
ritur est, in vna radicinque arbore vno conditumque
tempore delectabit te & frondium vitor fulgor-
que; & florum albo rosfique colore vermiculatum
color odoreque, & hinc fructuum horum
gemmanum, illorum virgescensum, istorum ma-
tutescensum, aliorum marorum, species, variis-
que & multiplex decor. Taceo flos bellaria (& ha-
enam, omniisque fructus in molliori cortice, vocante
poma) olivas, giras, melones, cu cumere, cucur-
bitas, &c. quibus Roma & Italia p.e. alii prouincias
abundat: quia ita Italica, etiam primochius, gra-
te sunt, ut in pliisque quin etiam vesci mal-
line. Ita Pompeius in triumpho ostentauit mon-
tes austrem quadratum, cum cerasi & leombus,
& pomis omnis generis, circumdata vite aures,
aet. Plin. lib. 37, cap. 1. Sed tandem glebae terre
in alieno littore interficiens desiderauit, qui poma
& montes, immo mandos aurore ostentauit in
triumphis. Rusticus Narsete eunuchs, qui Ton-
ianam debellauit, ab armatis accusatus, Sophia hi-
stori Imper. vox a leperis ad lance penit in gy-
nacuum revocatus, draf se lusitno & Sophie cam-
telam ortucum, quam minime possent decessare.
Ergo Longobardos à fierili Pannonia in ferules
Italie

Italiz campos inuitant, misit ex eodem solo lectissima poma, quorum specie capti Longobardi in Italiam magnis copiis penetraverunt, ita Paulus Diaconus lib. 1. de Gestis Longobard. cap. 1. Licet hanc histiotiam encutare, & Narserem ab omni proditionis criminis purgata contendat Baronius anno Christi 567.

Vox desiderii innat ingenem cruciatam: quia enim validè desiderantur, si percant, validè cruciantur: quia qui possidenter cum amore, perceduntur cum dolore. Hinc ex aduerso non est in caverna desideratur, nisi cum eis in habendo cupiditas, & adeo ut scilicet reatu deliquerit, quod nunquam bene amitterit, sit S. Augusti, in feueritis num. a 64. Quocirca sapienter mons S. Bernard. epist. 10. 3. Beatus inquit, qui post illa mors abya, que possest amorem, amata inquinat, amata strucit.

VERS. 17.

[Quoniam una hora desideria sunt tanta diuina.] Graecum iheros id nauta, id est, destructa & in nihilum redacta sunt tantæ operæ illæ Aretas & Primal. Secundò Vatabl. veritatem desideria sunt tanta operæ: & ita vettit Noster vers. 19. Tertio, Noster hic veritatem, desideria sunt tanta diuina, desideria, id est, pollentiis oribus, iniquum Ribera & Alcazar. occiso enim vel abdicio pollentio, desiderium & detelinqüitur eius possidens, dominus, agri & opes.

[Et omnis qui in lacus manget.] Quales multi in Italia, & iusta Romanæ sunt, unde pices aduehuntur. Graecum enim nauta magis parus natiuitate significat, qualia sunt in lacubus: & quia paulo post de mariis sequitur: *Ex quo in mari operantur.* Reclit ergo Noster hac de lacubus accipit, licet id in Greco disterit non exprimatur.

VERS. 18.

[Exulta super eam calum, & facili Apostoli, & Prophetæ agnitionem indicauit Deum iudicium vestrum de illa.] Syrus versit, incendimini super eam calum, & angelis, & Apostoli, & Prophetæ quia indicauit Deus iudicium vestrum de illa, id est, quia iustitia pro bonis, vestris lice & cauta (hanc enim metonymiæ significat iudiciorum: quia illa & causa in iudicio agitur & tradatur) tulit sententiam contra illam. q.d. Deus iusto iudicio vobis cautam adiudicauit, definitiusque vestram causam esse iustum, Babylonis vero, id est, Romanorum infidelium, iniustum, feliciter vos infantes & innocios ab iniustis Romanis tyrannis esse occisos. Roma enim occisi sunt S. Petrus & Paulus, S. Iohannes in dolibus feruntur olei prelectus est, ac deinceps multa Martyrum millia cum Romæ, cum perterritum orbem edito Romanorum Imp. occisa sunt. Quia ergo Roma omnia perfecuta est Apostolos, Prophetas (non priicos & iudaicos, sed legis nostrarum, quales fuerunt Apostoli etiamque polteri) & fidèles, rufisque eos cum Pontifice in fine mundi persequentesque Deum excidere illam, punierit enim priica Romanorum peccata, impleta coram mensura in fine mundi: unde graviter punientur Romanis tunc futuri, quoniam peccati sunt, si similia priis Romanorum peccata non praecesserent. Erunt enim ipsi priisorum polteri (vixit incolae & cives ciuidem vobis Roma, quidam enim à priis illis prognati, etiamque nepotes) & affecti: & quia eorum sceleria probabunt, laudabunt, rique ipsa frequent & imitabuntur. Volent enim xenulam gesta & gloriam Caesaris, Pompei, Traiani, Decii, Diocletiani, atque veteris Rome fumos, & nomina vana Catonum, ut etiamnum aliquos priis bilice Romanorum fumis pauci &

A gloriari videmus. Quocirca Deus in illa maiorum peccata puniet: quia illis proper approbationem & imitationem, maiorum peccata imparabuntur: graviter ergo punientur quoniam si soli peccarent; quia & granis peccabunt, et quod illis placebunt sceleria maiorum, quæ simulati volent, vt Romæ primitus sub genitissimo splendorib; pompa & imperium resiliant: itaque audaciis & impudentiis peccabunt, dum facere non timebunt ea, quæ Deo in maioriis suis displicuisse animadserent. Et quia cum nouis, vetera etiam Babylonis peccata luenda erant, Iohannes quasi de re iam diu gesta dixit cap. 16. vers. 19. *Ex Babylon magna venit in memoriam ante Deum dare illi calcum vini indignationis et eius.* In memoriam venit: quia iam vetera eius sceleria obliuione data erant, propter Christi fidem, quam complexa erat: sed polita nouis similabiliter accedebunt, priora teuocante in Dei memoriam. Hoc est quod ait hic vers. 1. *Quoniam permaneunt peccata eius usque ad calum, et recordatus est Deum iniquitatem eius.* Quare sicut Ierusalem impluit mensuram peccatorum patrum suorum, atque tam pro præcisa patrum, quam pro nouis suis peccatis punita est, eum excedit Titus, uti prædictum Christus Lazarus 19. vers. 4. Ita fieri & Romæ. Sic Iudei, qui non descendant ex Cain, quia tamen eius participium imitati sunt, occidendo Christum & Apostolos, audierunt à Christo: *Et eis impluit mensura patrum vestrorum, bcc. ut versus super eos omnis sanguis iugis, qui effusus est super terram, a sanguine Abel usque usque ad sanguinem Zacharie.* Vide quæ in simili de Amerleba dixi Gen. 1. 5. ver. 16. & de Iudeis Deuter. 5. v. 9.

B

C

21. Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem, & misit in mate, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra iam non inuenientur.

22. Et vox citharedorum, & musictum, & tibia canentium, & tuba non audiatur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non inuenientur in te amplius: & vox molæ non audiatur in te amplius:

23. Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audiatur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terre, quia in beneficiis tuis etauerunt omnes gentes.

24. Et in ea sanguis Prophetarum & sanctorum inuentus est: & omnium qui interficiuntur sunt in terra.

E *Ex festulorū vno angelus fortis lapidem quasi molarem (græcè alder ut molare), id est, lapidem quasi molam, id est, molarem) magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra iam non inuenientur.* Primo, Alcazar: Significatur, inquit, quod Roma nunquam sit reverta ad idolatriam & ethnicismum: huc enim vocatur Babylon. Sic sit Micheas cap. 7. vers. 19. *Prægit in profundum maris omnia peccata nostra.*

Secondo, Aureolus: Hic, inquit, angelus est Godefridus Bullensis, qui dux fuit cruciatæ, id est, exercitus

Deo p. p.
m. pri
cum Rom
peccata in
fine mundi.
que iuste

vers. 21.

VERS. 21.

exercitus recuperans terram sanctam. Hie copias Saracenum quā lapidem molarem in mare compulit, ut in eo mergentur. Hie cepit Babylonem, id est, Jerusalēm, in qua regnabant Saraceni, unde factus est prūsus ē Christianis rex Hierosolymorum.

Venū dico, hunc angelum fuisse verum & proprium, qui per visionem videtur S. Iohannī proiecte lapidem molarem magna vi & impetu in mare, ac dicere: *Hoc impetu mortuerū Babylonū, id est, eis Babylonis, p̄tū Romanū, mōtem magno impetu, sonis & fragore, qualis esse sole Lapidis molariū edentis in mare. At quā intemperantur abyssum, id est, in infernum, vnde Arabicus virtus, sic eis cadet Babylon, & projectetur in lacum magnum profundum, & contra magna non inservientem portas (vittā.)* Nō satis hoc cap. S. Iohannes alludit, imo allegoricē cīat ea, qua de clade veroris Babylonis scriptorū Isaías cap. 13, & Iermias cap. 1 t. vers. 6. 7. 8. 17. 45. 48. 51. 5. 6. 3. 6. 4. Hic ergo alludit ad vers. 63, vbi sic ait: *Cumque compleretur lege laborum viatorum, ligabit ad eum lapidem, & principe illius in medium Euphrates, & dices: Sit submersus Babylon, & non confundatur a facie afflictionis quam ego addux super eam, & diffuseram.* Simile cīt quod de Phoenicibus scribit Herodot. lib. 1. eos de dira deuocione si quando de partia repetenda cogitarent, nimārum lacum in mare demefūlī, scīque exercitati eis si in patriam redirent ante, quā im lacum illud ad futuras agitas emeraret. Sie & Romani iurabant iouem lapidentes tenentes enim prosciunctique lapidem, dicebant: *Sciens falso sunt me diefūter, salua urbe arequipa bāris eysas, tui ego hunc lapidem.*

Vers. 12. *Vox mole non audiret in te ampliā.* Igitur nō erit qui molar. Romz erit tumma solitudo & valitas, vnde sequitur, *Lux lucem non lucet in te, vox soni & frīgi non audiret in te.* Hīc eximū phrasibus, & exemplis Prophētē solent significare extremum dolabdom & valitatem.

Vers. 13. *Quia mercatores tui erant principes terra.* Quā dicitur, Principes & reges extēr terre, p̄teriolā quā Romam mittebant luci gratia, vt scilicet ea ibidem dienderent, ita Rihera.

Secundū, q. d. Principes nūi, & consequētē principes orbis, vacabā mercatores, feruicibant quātū & laco, vti Vespasianū qualibet ex re, etiam fortidū, capabat lucrum, dicitur: *Qualibet ex re bonum est ad eundem luci, telle Suetonio in eius vita cap. 4.* Similes fūctū Domitianus, Nero, Caligula, Pertinax, & alij. ita Pineda lib. 4. de Rebus Salomonis cap. 23. Notar ergo inepibilem Gentilium Imperatorū & procurorū Romanorum auaritiam, opes & fastum, que fuit prima causā exīdiū Roma. Secundū subdit, dicens: *Quia in tenebris tuis erraverunt omnes gentes.* Tertiam deinde subiungit dūm ait: *Et in ea sangui Prophētarum & Sanctorum inveniūt eis.*

Quia in vīneficijs tuis errauerunt omnes gentes.

Vīneficiū vocat peccati illecebros, opes, p̄mīa & honores, quibus Roma Pagana omnes demētabat, & ad idolatriam, alioq[ue] secula pellibat. Alludiū ad Sirens, quā iūo cantuū ad fugas, quē suis præfigūs & incantationib[us] fasilant, dementant, & in infernum agunt homines.

Et in ea sangui Prophētarum & Sanctorum inveniūt eis, & omnes qui interficiū sunt in terra. Ex voce omnibus Beda, Ateras & alijs contendunt, per Babylonem intelligi debet non Romam, sed totum mundum, & certum impiorum: quia, inquit, non oīanes Sancti eis sunt Romæ, sed multi alibi; idque sp̄tū per totum orbem. Verū respond. Romanos hic dici occidisse omnes, id est, herē omnes, plorosque omnes Martires: quia Romani totū orbe dominabantur, & per fuos p̄fides suāq[ue] edicta has cades totū orbe excēbant. Idem facient in fine mundi. Quod enim quis facit per alii, hoc per se ipsum facere videntur, ut habeat Regula lustri. Rūsum princeps qui non impedit malum & iniuriam cūm potest, tandem inferre censetur. Romani ergo rerum dominū, non impelentes insinuātum Chorillanorum, quā toro orbeis subiecto fiebat, imo can fontes & p̄cipiētes, eamēdē efficiēte censendi sunt.

Moral. de ratione re-
ligionis.

Moral. vide hic quām brevis & infelix sit finis regni Babylonis, id est, infidelitatis, impietatis & mundi. Vbi nunc Iulius Caesar & vbi Sylla & vbi Pompeius? vbi Augustus? vbi Nero? Trajanus? vbi Decius? vbi Diocletianus? petuit memora eorum eum soni, & descendētūt in infernum viventes. Vbi Ninive? vbi Babylon? vbi Echataraz? vbi Sūa? vbi Memphis? vbi Sparta? vbi Ierusalem? vbi Gentilis Roma orbis domina? Coriœ, & Roma Roma sepulchra iacet, nimirum Roma Chitiana sepelit & calcat Romanam Ethnicam. Ita eamēdē calcabit in finis mundi.

Vide quām pompa omnis in flūmū bear, quām gloria in ignominia, opes in nihilum, planū in plānū definat; quām luxū in lacū, imo lucentū, delicia in fōtes, volūptates in tormenta venturāt; nimirum extrema gaudī lucentū occupat. Sic transit gloria mundi. Babylon ex eō in cōsumū, ex cōno in oīcum ruit. Vbi nunc cīs calix auterū vbi vinum profūstionis quo inebriat generū vbi fāces vbi cīptā vbi cornua? vbi diadema decēta euānerant, transiunt ut vībra, fācta sunt eīca vīnum pabulum diamonū, folles & fōmenta gehennae. O quām inane, quām breue, quām fallax, quām spūcum, quām exītiale est omne mundi gaudium! Qāj harc legi, qui inēlligit, qui laps, eāc illegibolum & volūptuātū Babylonis calicem, fage clavis metta quā in fella vertuntur, ride & despice honorū & dignitatis ritulos quos offerit; quia nō nisi puerorū cīpūdū & bulle sunt, imo bullis & funis vaniores & inaniores. Vnde ergo, non Babylonis, sed Ecclēsiae, viue, non volūptati, sed virtutē, viue, non mundo, sed Deo; viue, non tempore, sed eternitati.

CAPUT DECIMVMNONVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Poſt purpura meretriciū, quād Babylonū, excidium & damnationem, deſcribitur hic collitum inge- minantium Alleluia, gaudium & gratulatio, sum de eius damnatione, sum quād dies nuptiarum Agni, & retributio ſanctorum aduentet. Deinde verſ. 10. Iohannes angelum huc muſicantem adorare vult, ſed ab eo prohibetur. Tertiū, verſ. 11. Chriſtū habens in ſemore ſcriptum, Rex regum, & Dominus dominantium gladium ore vibrans, regali glori, & pompa cum exercitu cali- tam alborum venit, ut Sanctos in fine mundi contra Antichriſtum pugnantes tweat, atque Antichriſtum cum ſuī perdet & occidat: quecirca verſ. 17. angelus invitat aues ad canam magna, ut caſorum carnes denarent. Hinc quartū, verſ. 19. Antichriſtus & eius precurſor, ſue pueropropheta, viui à terra absorbentur: reliqui eius effecta, patet decem regum exercitus, cum Gog & Magog occiduntur.

Verſ. 1. Poſt hanc audiui quaſi vocem tur- barum multarum in celo dicentium: Al- leluia: Salus, & gloria, & virtus Deo no- stro eſt:

2. Quia vera & iuſta iudicij ſunt eius, qui iudicauit de meretricie magna, qui corrupit terram in proſtitutione ſua, & vindicauit fanguinem fetuorum fuorum de manib⁹ eius.

3. Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus eius aſcendit in ſecula ſeculo- rum.

4. Et cecidēt ſeniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum ſedentem super thronum, dicen- tes: Amen: Alleluia.

5. Et vox de throno exiuit, dicens: Laudem dicate Deo noſtro omnes ſer- ui eius: & qui timetis eum, poſilli & magni.

6. Et audiui, quaſi vocem turbæ ma- gnæ, & ſicut vocem aquarum multarum, & ſicut vocem coniutorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noſter omnipotens.

7. Gaudeamus, & exultemus, & de- mus gloriam ei: quia venerunt nuptriz Agni, & vxor eius preprauit ſe.

8. Et datum eſt illi, ut cooperiat ſe byſſino ſplendiſti & candido. Byſſi- num enim, iuſtificationes ſunt Sancto- rum.

9. Et dixit mihi: Scribe: Beati, qui ad canam nuptiarum Agni vocati ſunt. & dixit mihi: Haec verba Dei vera ſunt.

VER. 1. P Oſt hec audiui quaſi vocem tur- barum multarum.] Malè Ambroſius & Beda legunt, iuſtiori multarum Greco enī eſt, ἡχον μυλαν. Signifi- carunt haec exaltam muiſta-

A do, communisque emouit gratulatiō & exulta- tio.

Alleluia.] Hebreicē m. Ὅμη hallela in id eſt. Jau- dare Deum (aenim eſt abbentiuum Iohanna) leta & alta voce iubilando. Alleluia enim contineat acclamationem cum exhortatione, aitne Riba, Viegas & Alcazar.

Salut.] Iuſt Romana & Greca, non lau, vei le- genda vule Riba. Seniū eft, quaſi dicat Salus noſtra, quaſi a perſecutione Babylonis, id eft, Romæ Pagani, ea exciſa liberati fumus, indeq̄ conſequunt gloria, tum Dei, tum noſtra: ac ſer- tuſ, græc̄ ſūrups, id eft, robur & potencia, qua haec victoria & falorem nobis peperimus no- biſ nontrahi viribus, fed Deo noſtri accepta fer- renda & tribuenda eft. Alcazar addit, E ē vnde, id eft, et honor, ut hæc quatuor elegia reſpondant quadruplici Alleluia, de quo mox. Sed illud nec habent Romana, nec Complut. Symbolicē, ſalut & victoria attribuunt Parci, gloria redemptio- ni Filii, virtus fanctificandi & beatificandi Spiriti- qui ſancto.

Que corrupſ terram in proſtitutione ſua.] In ſua VER. 2. idoleſtria, aliisque ſcileſtribus, vide dicta capite 17. verſ. 1.

Et iterum dixerunt, Alleluia.] Nota. Cx- VER. 3. lites ex ingenti demotione & exultationis affectu queuo ingeminant Alleluia, ſcilicet Primum, verſ. 1. Secundum, verſ. 3. Tertiū, verſ. 4. Quartum, verſ. 6.

Eſt fumus eius, ſcilicet Babylonis incenſe capite 18. aſcendit in ſecula ſeculorum.] Quaſi di- car: Laudat Deum canendo Alleluia 3. id eft, quia; Babylonis, id eft, impiorum & perſecuto- rum Ramonorum, damnatio & supplicia in aeternum durbunt. Hinc Iudorū lib. 6. Etymol. cap. 19. dicit, Eccleſiam in lexicorū feltis viuipate & ingeminante Alleluia, idque accipit eſt hoc loco Apocalypticos, & quæ a eſt psalmis, & eſt Tobit 13. 12. vbi dicitur, Per uicem eius (Iesu) alleluia exultaverat.

Myſtic Alcazar: Perfecta, inquit, Dei laus complectitur quatuor partes, quæ quadruplici Alleluia reſpondent. Prima, eft ipa Dei & S. Trini- tatis, cuique victoria & ſaluationis fides & co- cognitio. Secunda, eft vice integratur magis enim pia vita quam vna laudat Deum. Eft enī hæc vice quadru- ple Dei laus.

A 2 & mo

& morum laus diuina, imd aeterna. Hinc dicit psal. 110. 10. *Immo aperte tuor Domini in seculis brevi omnia facientur cum laudato euer manu in secundum facia. Vbi Laudato nra vocatae calaus, quam Dei timor illi attribuit, id est, laus quam pietas illi deferit. Tertia ergo laus publica totius Ecclesie in festo Milte, in concionibus, in diuinis officiis decantandis. Unde hoc Alleluia canitur a virginis quaque senioribus, id est, a sacerdotibus. Quarta, est eorum qui studenter perficiunt, ut ad maiorem Dei gloriam semper intenti, religiosi in suo quique Iam Deo seruant, & seculo animarum ferunt, atque precibus, piis colloquiosis & admirabiliter exemplo commune bonum, id est, maiorem Dei gloriam in animarum conuersione & perfectione promouent. Hac enim ratione Apostoli & prius Christiani conuentur barbaros, hominique planè impios. Quid si idem illi facerent sacerdotes & fideles, in eoque conseruant, facil & hæreticos, & Paganos, & Turcas conuertentes. Hinc vni de cetero, id est, Spiritus sancti inflatus & afflatus clitics exercitas hoines ad hoc Alleluia, id est, Christus in celum ascendit, ut hunc Spiritum in celo nos demitteret. Hec vox est infat aquarum inueniarum, & infat tonitru: quia sonora, penetrans, & efficiens ad permanentem & commendandum animas. Potòs hac quatuor Alleluia respondent, & fassus explicantur virginis Alleluia, que virginis plausus quasi tituli prefiguntur, nimirum psalmi 104. 105. 106. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 134. 135. 145. 146. 147. 148. 149. 150. quos Alcazar Nostr. 2. bilice quatuor Alleluia commentator & adaptat. Rursum Richardus notat hic quater repetit Alleluia, ut significetur Deus trius quæcumq; ac vnu: nam tres & vnu faciunt quatuor.*

Vers. 4. *Amen. Alleluia.]* Seniores 1.4. dicunt *Amen*, quod approbantes doxologiam, & Alleluia cœlum quod præcelevante post *Amen. Amen* & ipsi proprium adduerit Alleluia; quasi dicant, *Omnino si sit, omnes laudent Deum*, omnes dicant Alleluia.

Vers. 5. *Et vox de throne* (à Deo per aliquem Seraphinum, aut Cherubinum) *eximis dicunt laudem dñe* *Dñe*; id est, dicte *Alleluia*. Hæc vox hortatur cœlestes, vt Alleluia quod cœperunt dicere, trecent & ingeminare, ob magnitudinem victoriae de Babylone cœlera, ac salutis & exultationis inde conseruant. Aut certè vox hoc de celo exiit, & tendit ad tetrigenias, vt fideles hic in Ecclesia dicant Alleluia, sicut cœlestes dicuntur vers. 12. 3. & 4. Unde huc alludens S. Hieronymus, *In Ecclesia*, sic, *ad fiduciam vestrum cœlestes tamquam rebatur Amen* quæcumq; ac Alleluia, ita spicilem præfuit, in epist. ad Galat. lib. 1.

Alleluia in Africa, in loco quo Regia vocabatur, cum in paschali solemnitate lector in pulpite Alleluia cantaret, incho sagittæ gutta transfixus ab Arripiis, contendo mortuus est, Martyris in celum euolauit, perenne ibi Alleluia modulatur, ut rescribit Viced Vicentius lib. 2. Wandal.

Tertius S. Hieronymus in vita S. Pauli, in eius monasterio voce *Alleluia* altius decantata, moissaies ad S. Synaxim conuocari solitus, S. Augustinus in psalm. 106. scribit, antiqua traditione ad Ecclesia Catholica toto orbe diffusa Alleluia cantari solitum, scilicet tempore paschali. Quare, quod ait S. Gregorius libro 7. epist. 36. *Ut Alleluia his*

(Rom. 2) *diceretur, de Hierosolymis um Ecclesia ex B. Hieronymi tradidisse tempore B. memoriam Damasci tradidisse trachonem intelligere cum Baronio, ut diceretur extra tempus paschale. Nam ipse S. Hieron. adeo cerebrum Alleluia vnum & cantana fusile docet, ut etiam in funere defunctorum caneretur. Sic enim ait in Epitaph. Fabiolæ: *Sonabat psalmi, & avara testa temporis rebatur in sublimis quiescat Alleluia.* Idem Christianis ita cerebrum Alleluia in ore habuisse docer, ut ipsi etiam infantes domini inciperent, primum Alleluia sonare & balbutire docerentur. Sic enim de Paula ad Letam matrem scribens epistola 7. & 17. tradidit eam infantes ora balbutiente occinere confusiles Alleluia. Idem fructum alii pio erantes, quo primam vocem infantes sonare docuebant Alleluia. Denique S. Hieronymus epistola 17. ad Marcellam, docet Hierosolymis in omnium fidelium ore ita cerebrum fusile Alleluia, ut etiam agricultori laboris molestias ex cancio levarentur: *Quocunque, ait, reverteretur flumen tenet Alleluia decantare. Misericordia est quod refert Constantius Episcopus, & ex Baronio, scilicet anno Domini 419. Britannos prefllos ab hostiis, monitos S. Germani inclamantes Alleluia, insignem de eis obnivis victoriam. Cum enim vna omnes vox conulantem Alleluia, hostiles agmina terror prostraverit, & ratis super se non solus rupes circumdatas, verum etiam ipsam eam machinam conseruant, &c. Vide quo de Alleluia notari ad Ephesios 5. v. 10.**

Quoniam regnavit dominus deus noster.] Exclusa Babylone hostili, iam regnum pacatum, beatum & famosum nisi Deus noster. Alludit ad ips. 9. 1. 96. & 98. qui singuli ita incipiunt: *dominus regnabit.*

Gaudemus, & exultemus, & demus gloriem ei; *quia veneremus nuptiis agni.*] Alludit ad patabolam nuptiarum Christi Matthei 22. 1. ver. 1. ita S. Hieron. & Iosephus ibidem. Et ad psalmum 44. *Eradicavit cor meum verbum bonum, docet ego opera mea regi;* qui est epiphalamum sponsi & sponsæ, id est, Christi & Ecclesie. Sicut enim Aliates repudiata Vafti ducens Esther in uxorem, iussit eum annuere preparari per magnificissima cœlia principalem & formam suam, pro consummatione & nuptiis Esther, Esther 2. ver. 18 ita & Deus Pater nuptria, id est, nuptiale epulum, id est, perenne, preparauit Christo & Ecclesie, id est, fidelibus in eam. Ad litteram ergo hoc loco omnes cœlestes letabundii jubilant & acclamant, quod iam venerit dies iudicij, perfectisque nuptiis Christi cum Ecclesia in cœlesti beatitudine celebranda. unde subdit:

Et vox eius preparauit sic.] Quasi dicat, Ecclesia omni virtute, omniæ electorum, post Apóstolorum, Martyrum, Virginum, Confessorum varietate & numero adorante se, ut veluti sponsa deducatur in thalamum sponsi Christi in celis, siisque ei vox, eoque fruatur in perpetuum. Nota, In hac vita Ecclesia est sponsa Christi, cuius sponsalia celebrantur in baptismo per gratiam: in funera vero eadem est vox per gloriam, cuius nuptiae celebrantur in celo per omnem aeternitatem. De sponsalibus Christi & Ecclesie dicitur Cantic. 3. v. 11. *Ergo dominus & validus filius seu regem salomonem in diuinitatem, quo coronauit idem master sua in die defensionis sui.* De nuptiis hic dicitur: *Quia veneremus nuptiis Agniti S. Gregor. & alijs quos citabo v. 9.*

Quare

In Apocalypsin. Cap. XIX.

279

Quare mysticum est & accommodatum, quod ceteri Alcazar, scilicet vnotem esse Romanam Ecclesiam: ut ipsa eius fulle, cum Roma & S. Petrus & aliis coepient ad Christum, id est que vniuersitas Ecclesiam dicere Alleluia.

Vers. 8.

Et datum est illis ut esperias se byssus splendens. [Grec. οὐδεποτέ id est, mundo: quia enim valde mundu sunt & nuda, haec propter nitore fulgent & splendent.

Byssus enim iustificatus est (id est, opera iusta & sancta) fuit Sandorun.] Byssus representat purissimum & innocentissimum conuercionem Sandorum, quae in tribulatione & persecutio ne magis enierit & resplendet: perinde ac byssus & lumen (byssus enim veterum erat lumen praestantissimum, vii dicoi Exodi 25. i. initio capit. iniuria, id est, maceratione, tensione, car minatione semper melius, plus purius, candidius & splendidius evadit, ut alii Plinius lib. 18. cap. 1. Quocirca Syrus verit, illud enim byssum debita (id est, merita quibus magna mercede debetur) Sandorun est, Arabicus, quia byssus est iustitia Sanctorum.

Ruecum symbolum felicitatis est byssus & te la candida. Hinc à Poëtis auro vel candida dicuntur Parcarum filia, ad significacionem magnae felicitatis. Vnde Martialis libro 6. de filo Domini.

Ipsa tibi nimis trahit aurea pollice filia,

Et rotat Phrygia India nebula oem.

Ex adverso infelicitati symbolum est tala nigra: unde nigra vita & fati stigmata nuncupante Poëtis in te infraest: quia nigrum, ait Plutarchus, est mali demones. Ita Thebis araneæ, quæ circa Cereis valvas telas oblim candidas texerant, fines inuaderibus Macedonibus nigras texerant, inique Paulan. in Boeniticis.

Vers. 9.

Et dixit mihi Scribe.] Ut omnes huc lectori animantur ad spem, fortitudinem & constantiam in persecutio & lucta cum impio, Quare, quis hoc dicit? Responde Alcazar, angelus magnæ potestatis, de quo c. 1. 8. v. 1. quod ipse est enim S. Petrus. Vnde sequitur, Iohannem ad B. Petri p. D. des decoleularum procidit, sicut cap. 1. ver. 9. ad alterius angelii, qui erat vno ex septem angelis habentibus phantas, puti ad S. Pauli pedes supplex procedit, exultans pro gaudio ob felicissimum nuncium de Romæ conuercione, & prosperissimo Ecclesiæ Romana successu. Quocirca probhetatur ab ideo hac ratione, quod ipi dicant le esse confitentes Iohannis: quia dicant, Tu regi Propheta et in hac tua Apocalypsi, ac nos Prophetas sumus reuelantes tibi Romæ conuercionem, id est que nobis es par, ac proinde non decet ac pedes nostros procumbere, cum in eodem nobiscum dignitatis gradu confitas. Ita ipse p. & ingeniosus hic accommodat & applicat postea quā explicant.

Verum dico, angelum hunc esse verum, illum scilicet qui Apocalypsin iussu Christi reuelauit S. Iohanni, ut ipse ipse dixit cap. 1. v. t. Ille enim angelus magnæ potestatis, de quo cap. 1. 8. v. 1. iam pridem, nuncupant ibidem v. 4. finiuit suam legatio nem & sermonem.

Beati sunt iuxta agnus Agni vocati sumi.] Syrus, beati sunt illi, qui ad eumnam conueniunt Agni vocati sunt; Arabicus, beati, qui vocati sunt ad eumnam Agni. Alcazar hanc accipe de nupiis, id est, conuercione Romanæ Ecclesiæ, cuiusque vniione

A cum Christo: Christus enim nunc eam vocavit ad suum sapientiam & faciat Scripturam componit. Memini, inquit Alcazar, me audiuisse à viro quodam eximius sapientia & sanctitatis, exleuis felicitatis imaginem, quae in terra reperitur, videti sibi non esse aliam, quam factam Scriptoram legere & intelligere. Et merito eodem etiam lenia viae pauperis Christus nomine Beatus, cum dicit Petrus Matth. 16. v. 17. *Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non renueveris, sed Pater meus quin te est.* Et, Beatus qui audiret verbum Dei, & credidit al lud. Et, *Neferi autem beati oculi, quae vident, & aures vobis, quae audirent Evangelium & verbum Dei.* Amisit quippe dicto tuba, quia multi Propheta & aucti sapientiam undevia que vident, & non vident; & audiunt que audiunt, & non audiunt. Matth. 13. 13. Quid enim Apostoli viderunt & audierunt, hoc idem nos à Spiritu dictatum & scriptum legimus in facta Scriptura.

Ad hoc coniunctionem facit, illudque condit & illustrat, concionem admirabilium frequentia, librorum caelestium doctrina referitorum copia, colloquia cum vita sapientissimis habita, egregia spiritualium hominum infinitio, ac super omnia interior divini Spiritus illustratio per plas diuinatum rerum commemorationes, & frequentiam ad Deum orationem, adherendo semper Romanæ Ecclesiæ institutioni & SS. Conciliorum. Rursum ad hoc coniunctionum specta sacrificij Missæ & facie communionis frequenter, quæ Romæ caput mox vt ipsa fidem Christi profeta est, Religiose vita facili consuetudo, proprie etate hominum Deo factorum monasteria, temporum multitudine, imaginum adoratio, SS. reliquiarum veneratio, ac diuinorum officiorum celebritas. Hac enim omnia ad coronam Agni, id est, ad coniunctionem cum Christo, animos fiduciam disponunt.

Potè B. Petrus Romanos ad hanc coronam vocavit: unde alludit hic Iohannes ad illa Petri verba epist. 1. cap. 1. 1. *Gratia vobis & pax adimplatur in cognitione Domini & Christi Iesu Domini nostri.* Hec vera sunt & pia, sed mystica. Quocirca lector his apet & congrue, ut mysticis & moralibus, vtratur.

Ad literam ergo loquitur Sandus Iohannes de nupiis, quas Ecclesia beata celebrat cum Christo in celis: quicunque enim eō efficaciter votari & perduci fure, tuncque quaque beatum fuit. Beato vocata corona, Primum, quia ad velpetram & finem vita dabitur nobis hoc eplum celeste. Dicitur & prandium Matthæi 22. ver. 4. cum Christus ait: *Dicite invitatim.* Eces prandium nrum paratu. ut significetur continuatio & perpetuitas gaudi & felicitatis celestis post prandium enim sequitur cena. Sit in celo continuum & perenne erit coniunctionum. ita Sanctus Georgius homilia 2. 4. in Evangelio, Beda, Salmeron, Maldonatus, Barradius in Matth. 22. ver. 4. Viegas & Ribera hic. Dicebat Leonidas dux strenuus Gracorum, cum trecentis fortissimis militis irruerunt in castra innumeræ Xeris: *Prandete hic coniunctionem, in inferno cenari.* Verum Christus dicit: *Prandete hic coniunctionem, in celo cenari.* Ita S. Dorothea, cum post dira tormenta, mortis sensam at Præside acciperet, jubilans dicit: *Benedic te Domine, casti amator anime mee, quid me immortalem ad nupias Agni immundari vocare, & ad thalamum suum calefitem invitaro ducas.*

Benedic te
casti amator anime mee,
quid me immortalem ad nupias Agni immundari
vocare, & ad thalamum suum calefitem invitaro ducas.

Benedic te
casti amator anime mee,
quid me immortalem ad nupias Agni immundari
vocare, & ad thalamum suum calefitem invitaro ducas.

Secundus.

Secundus, quia alludit ad veterum ritum, qui nupicias peracto iana die & diei negoitis, celebrabant vespera & noctu, ut pater Matth. 1. v. 1. in parabola decem virginum, quae cum lampadibus expectabant sponsum noctu venientem ad nuptias. Id est pater ex Plutarcho, Varrone, Tiraquello & aliis. Vnde & redas aeneas sponsum in multis preferebant. Quocumque reda caput propria tenuit; ut apud Ovid. epist. 4.

At nos nupsa quadam reda que accepta usq[ue].

Et epist. 6.

At sub sequens mibi reda pudica dedit.

Et Carullus de causa Beterioris:

Optato vos unxit immixta reda.

Et Seneca in Oedipus Caucaus reda (id est, epithalamium, sive canticum nuptiale) *Genitrix Cupido.* Hinc *magala reda* apud Catonem cap. 10. Et *longa reda* est inire nupias, apud Statium 5. Sylva 4.

Hec verba Dei vera, id est, certa, finita, indubitate, sunt.] Ut de hisce Dei pronostis, licet magnis & mirabilibus, nemini dubitare licet.

10. Et ecce pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conseruos tuus sum, & fratum tuorum habentum testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetie.

11. Et vidi celum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis & Verax, & cum iustitia iudicar, & pugnat.

12. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nō uit nisi ipse.

13. Et vestitus erat veste asperfa sanguine: & vocatur nomen eius, Verbum Dei.

14. Et exercitus qui sunt in celo, sequuntur eum in cquis albis, vestiti byssino albo & mundo.

15. Et de ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus: ut in ipsis percussur Gentes. Et ipse reget eas in via regia: & ipse caeca torculari viui furoris ita Dei omnipotens.

16. Et habet in vestimento & in femore suo scriptum: Rex regum, & Dominus dominantium.

VERS. 10.

Et ecce ante pedes eius ut adorarem eum.] q.d. Ob latissimum nuncium de excidio Babylonis, & nupciis Agni, dicoque vocibus exultum ingeminatum Alleluia, procidi in terram, ut angelus tam latet & diuina nunciant honorem domini, profertendo me coeram illo, deferrem. Ade, bone S. Iohannes! sufficietur illi hic finitum allocutum angelii revelantem sibi Apocalypsim; finis enim huius est excidium impiorum, & nupcia Agni. Ideo enim hancenam eum non adorare: quia plura ab eo sudire gelibant, nec volebat eius sermonem interrumpe. Iam vero putans se omnia audire, quali pro gratiarum actione de omnibus audiatis,

A in terram procumbit, ut cum venetetur, & iisque grates agat. Verum eum postmodum adhuc angelum plura revelantem videt, surrexit, ac tandem finitis omniibus in fine Apocalypsis capite 22. v. 9. rufum euudem adorare contatur.

Vide ne feceris: conseruos (Syrus, fedalis) tuus sum, & fratum tuorum habentum testimonium Iesu. Deum adora.] Arabicus vertit, non i qua ego sum amicus (focius) tibi adora Deum: quia testimonium Iesu nullus fuerit veritas. Quare, qua de causa angelus hic noluit adorari à S. Iohanne! Primo, S. Athanasius ferm. i contra Arianos, S. Thomas 2.2. que fibone 8.4. articulo 1. & S. Augustinus lib. 10. contra Faustum cap. 1. censem Sancuum Iohannem paratus hunc angelum ob insolitum splendorem esse Christum, itaque eum ut Deum adorare voluisse. Quocumque enim repellisti angelum dicentes. Confessus tuus sum: Deum adora; vel, vt Sanctus Cyprianus legi lib. de Patiem: Deum Iesum adora. Verum hoc non est verisimile. Nam S. Iohannes affuerit hic visionibus angelicis, sciebat hunc non esse Christum, sed angelum. Vnde euudem iam hic cognitum, tursum voluit adorare cap. 1. 9.

Secundus, Alcazar censem angelum hunc esse. S. Petrus, ut illum cap. 1. v. 9. est S. Paulus: nec Petrum ergo, nec Paulum permissione te adorari à S. Iohanne, quia ipse ei erat officio & meritum par. Verum hoc accommodatum est, non literale.

Tertius, S. Gregorius homilia 8. in Evangelium, & ex eo Haymo, Ruperto, Richardus & Anherthus opinantur, angelum hunc proprii dictum non permisisse te adorari à Iohanne, ob reverentiam incarnationis Christi. Angeli enim ait S. Gregorius, *potissimum naturam nostram supra se affligerunt in Christi persecutione prolycam tam sibi vidente peruersorum.* Et, utrā S. Ambrosius, *permissus angelus adorari a bono, qui supra se adorabat bonum Deum.* Verum non hanc, sed aliam causam affect hinc angelus.

Quarto, nobilis angelus adorari à Sancto Iohanne ob virtutem & meritum virginitatis, quo Sanctus Iohannes excellebat omnes angelos, pariter & homines, idque tanto, quanto virginitas B. Marie per conubem, felicitatis, ac perpetuae custodiar meritorum præcæteris appropinquauit, inquit Petrus Damiani ferm. i de excellencia Sancti Iohannis.

Quinque, quia Iohannes erat sacerdos ac Pontifex, habens potestatem consecrandi corpus Christi in Eucharistia, & absolvendi reos à peccatis in Sacramento penitentiae: ac proinde dignus erat angelis, qui utraque hac potestate erant, sit Virgas.

Sexto, genuinè, noluit hic angelus adorari à S. Iohanne: quia Iohannes erat Propheta. Hanc enim causam dat angelus. 22. v. 9. dicit: *Confessus tuus sum, & fratum tuorum Propheta eris.* Ego non fuis te superior, cur ergo adores me? nam tu mihi es aequalis dignitate: quia es Christi Apostolus, es Propheta, Euangelista, predicator (hac enim omnia significat nomen Prophetæ) continualique Martyr (quia affidit maximos labores & dolores sustine pro Christo) idque par, imo superior angelis es merito, erisque pariter præmio & gloria superior in celis. Hoc est enim quod ait: *Confessus tuus sum, & fratum tuorum habentum testimonium Iesu,* ut mox patet;

Addit.

Cat. reg.
Cas natura:
S. Iohannes
adorare
Relp. P.
mob.

In Apocalypsin. Cap. XIX.

281

Septim. 2

Addit Cardinale Baronis como. anno Christi 60. angelum noluisse admirari à Iohanne, ut confundaret hęres Cherinthi iam rur subnascentem, qui angelos nimis exaltabat præferens eos Christo, docensque per angelos creatum esse mundum. Deindeque Hebreorum vnam ex illis esse angelum. Unde & Apollonius ad Colossenses cap. 1. ver. 18. innehizit iu hanc religione, id est, superflitionem & idolatriam angelum & ad Hebreos. multis docet angelos inferiores esse Christo.

Habenant testimonium Iesu. Id est, habentium spiritum prophetarum, inquit Ambrosius, Rupertus, Beda, Viegas. Sic cum le explicet Iohannes capit. 11. & hic v. sequenti, cum subdit: *Testimonium enim Iesu, et spiritus prophetarum*, qui scilicet in te, itaque similibus est, in Iohanne. Ille autem spiritus ouere dari non solet, nisi ius qui sum Iesu Christi seruare non quales quales, sed illos tres per illum fidem & vitam Christianam, ut sua prophetia illi apud omnes testimonium perhibeant, eaque testimonio se esse seruos & prophetas Iesu Christi, ac Iesum Christum esse Filium Dei, sit Ribera. Hi ergo Propheta simul erant Apostoli, doctores, prædicatores & martyres. Habetant enim testimonium Iesu obediens, in corde feliciter per fidem, in operc per prædicationem; in vita per imitationem patientie, aliarumque virtutum & miraculorum Iesu.

Quocirca per spiritum prophetarum, Primo, cum Alcazar accipit spiritum & stadium prædicandi Euangeliū. Hoc enim est excellens propheta, id estque prædicatores fuerunt excellentes Prophetarum. Secundo, accipit proprie diæta prophetia à Spiritu sancto inspirata. Ita Ambrosius, Rupertus, Beda, Viegas & Ribera. Hinc patet omnes Prophetas in Christum quais in scopus collinare, id estque illos solos esse veros Prophetas, & vt tales audiendos, qui ad Christianum non ducunt.

Ex vido equorum apertorum & ecce equum albus. Nota. S. Iohannes per visionem vidit hic qualiter aperiunt calum, indeque egredi Christum quasi equitem cum suis turmis angelicis & beatis; ex ecou portis quasi parvibus descendere ad pugnum cum Anachoritae incendiam, & ad operem suis fidelibus contra eum decertantibus ferendam, antequam nuptias eorum viætrices & triumphantes celebret, de quibus dixit vers. 7. Porro indidit equo albo, Primo, quia hic color latus est & festinus, ac symbolum felicitatis & triumphi, quia de causa Poëtae singulis locis currum trahi ab equis candidis, teste Suetonio in vita Augusti c. 9. Quocirca Camillus in curru triumphali vectus equis albis, inuidiam sustinuit, qualis qui loci se aequaliter vellet.

Secundum, quia equi albi alii erant celestiores, id estque hic symbolum sunt celestis victoria Christi. Ita Virg. lib. 1. Eneid. Turnum victorianum de Aenea sibi spondentem describit:

Potest equus gaudetique suens ante ora firmantes,

Qui candore nubes anteirent soribus auris.

Et inferius:

Bis in Thessalum in albis,

Rina membra late crufans hæfilla ferris.

Et Plautus in Aunaria, edetis quadrigas demotans, eas albas nuncupat. Vetus enim credebat equos albos esse velociores, vix docet Turnebus lib. 24. cap. 31. Vide dicta cap. 6. 2.

A Tertiò, quia candidus-color competit Deo, & balgoe diuinis. Significat enim Dei Christi puritatem, beatitudinem, gloriam & immortalitatem. unde Virgil. eclog. 5.

Candidus invenimus muratur lumen Olympi.

Vbi Seruius: *Candidus, inquit, ad eum Domus, ut coru maritus nigra discutat.* Ecce Ciceron lib. 2. de Legib. Color album, inquit, præcipua deorsum est. *Deorsum in exteriori, non maxime in interiori.* Nempe, quia virtutes inter se aperte & connexæ esse debent; ideo textilia gratiora sunt. Deindeque quia castitas, fides, aliisque virtutes nisi cum charitate jungantur, que in auro textili significantur, grande Deo non accidunt. Ideo virtus in lacris oculi erant, & etiam annis fuentes; cuius causam tradit Plato quam diximus, & Plutarchio lib. de Lude & Osuido, ita Mart. de Rosa lib. 6. Singular. cap. 1. 5.

Viegas per equum album accepit humanitatem Christi, per sellorum chianitatem, siue, ut S. Johanes ait, *Verbum Deitatis et alijs.*

Aureolus per hunc equum accipit Baldusius, qui Godofredus Bullinus succedit, hincque est Christianus secundus rex Hierosolymorum. Hic enim com Teutonicis, Templariis, Hospitalariis Saracenos debellavit. Habet *serpens in femore, Rex regum, & Dominus dominorum;* quia amore Christi Regis regum, inter alias virtutes continentiam & caffitatem seruavit. Secundum, fecit rufa dictator flos florum, ita rex Hierosolymæ, ut pote antiquissime & nobilissime, dicitur Rex regum, hoc accommodatum est, non literale.

Nota. Laetantius libro 7. cap. 17. & 18. hunc Christi descensum, gladium, plumbum, &c. placide at litteras vt sanare, cuenaria affecte videtur. Audi eum: *Cum haec, ait, sailla erunt, iussi & saillares veritatis segregabunt se a malis, & fugient in solitudinem.* Hinc impius rex infamatus ista venit cum exercitu magno, & admittit omnibus copi circumdatu montem in quo iussi morabantur, et eos comprehendat. Ita vero obitio clausi condigne aque obijos videantur, exclamatione ad Deum voc magna, & auxilium celesti implorabunt. Et capitulo 13. *Conmors ignis Deus encipi pericula & miseranda complerantur uelut, morta priuilegia liberarem.* Tunc aperient calum medium intempore & temeritate, ut in herbeto lumen descendens Dei tamquam fulgor apparat. Et paulo post: *Qui præfigunt defensari, hoc signum habent: cada repente gladium de celo, ut sciunt iussi decemfusca militia defensorum.* Et defensari illi contumis angelis in medium terræ, & accedentes cum flamma incingimur. Fortis autem angelorum tradit in manus uelutiorum multitudinem, ut eam qua montem circumsiderent, & encircularent ab hora tercia usq[ue] ad vesperam, & fluxi sanguinis uret iacenti, determinat omnibus copi impetu foliis affigit, & parabit ab eo virtus sua. Hic est autem qui appellatur Antichristus sed se ipse Christum ministrum & contra verum dimicabat, & vultus effigies & belum superrenadit, & sapientiam, danc quatuor prælia, consilium omnibus impicit, debellatur & capitur, tandem scelerum suorum lata pacus. Hucusque Laetantius.

Verum verius videtur, hæc symbolicè ostenta. Inbanni, tantum significare imperium, dominium, ac mandatum Christi, quo ipse manens in celo per Michaelen, quasi ducentum lumen, comitatum alii angelis, ingenti luce quasi fulmine sublata & sublabit Antichristum, itaque cum omni vi,

An ad lineam
hac acceptabat

Afferat

Laetant.

Res. segna-
tud.

Prob. pri-
ma.

robore & vita prouisib; ac derubarbit; in tanta. Id ita esse pacet Primit, quis certum est quod ea qua hinc dicuntur de celo aperto, de equis albis, de Christi diadematis & veste aspera sanguine, de titulo in fronte scripto Rex regum, & Dominus dominorum, non realiter evenient, sed tantum symbolice per visionem ostensa sunt Iohanni, ad reprehendenda mysteria Christi qui explicat hoc capite Apocal. Ergo & cetera cum finis his similia, symbolice accipiuntur, non ut realiter eveniatur. Simili schemate Psaltes psal. 17. symbolice & poetice describit Deum subibus vedium, armatum grandine, tonitru, fulmine, &c. descendere ad protestendum impios hostes suos.

Secondū.

Secundū, quia Apostolus ait 1. Thessal. 1. v. 8. quod Christus occidet Antichristum, non gladio, sed fuisse id est imperio, & gloriis & illustratione, id est, fulgore praevio & prænuncio, adueniatur sui. Hoc enim fulgor quasi fulmine è celo emisso, sic per se, sine positi per Michaelēm faderetur & consumetur Antichristum.

Tertiū.

Tertiū, quia Daniel 1. 12. t. ait, quod tune conserget Michael in pellim pro Christo & Christianis. Sicur ergo rex per diucent bellis gerit & conficit hostem: ita Christus per Michaelēm conficit Antichristum. Hic enim est præfus Ecclesiæ, idque dux Christi: unde & Apoc. 13. ponitur dux bellii Christiani, quo sellent in fine mundi cum Lucifero & Antichristo cōfiger pro Christo & Christianis, ac Antichristum profugab.

Quartū.

Quartū, quia S. Petrus Act. 3. v. 2 t. docet Christum post ascensum in celum, ibi mansurum, nec vilibiliter ex eo defensurum, nisi in die iudicii, quo cœfirant omnia. Ergo non defendetur vt occidat Antichristum. Hic enim occidetur multus dux, & forte septuaginta aciemibus, ante diem iudicij, ut ostendam v. 1. & t.

Quintū.

Quintū, subordinatio recta dioīns prouidentie id exigit. Solus enim Deus sua iudicia exercere per angelos, et enim sum administrator eius scriptus. Hebre. v. 14. Concerunt enim nec deceret Christum, nec Antichristum. Ut quid enim Christus, Deus & Dominus omnium, cum non legionibus angelorum & sanctorum celo defendetur ad conficiendum Antichristum, qui miser & vilis est hominum, quem foliā, imo & oīne porrect occidere, quin & annihilare? ut quid tot legiones angelorum quasi militum ei affari parate ad omnem eius nūcum, ex quibus vīni sufficiat ad delicta plura hominum militia?

Sextū.

Sextū, quia Sibylla lib. 3. igne caelesti, pūta fuligine, affluidunt Antichristum prædicti, cum ait: Cum potissim ardenti (puti) igne & fulmen validerunt in terram venire, & Belier incederet, & superiores homines, omnes quacunq; ei fidem præstaverent. Belier enim (id est, Belial, Subiectus enim litera l. in t. consernit) hoc est, homo impius, sine iago, sine Deo & lege, est Antichristus.

Opus
Candidi so-
misa.

Et qui fideles super eum, vocabunt fideles & veras.] Equiti huic, qui sequentis exercitus v. 14. est dux, quartus duxus nominis vel epicheta: Primum, fidelis & vera, Secundum, ver. 1. 2. Nomen scriptum quod nemo nūm nisi ipse. Tertium, ver. 1. Verbum Dei, scilicet de quo dixit Iohannes cap. 1. Euangeli: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, vide ibi dicta. Quartum, ver. 16. Rex regum, & Dominus dominorum. Primum, est nomen virtutis; Secundum, quam

A efficiat; Tertium, personæ, quartum, potestatis & dominii. Dicitur ergo hic Fidelis & vera: quia fideliter vti promisit, eos qui sibi fideles font & eruer, rueretur ac premiatur; infideles vero & impios punier, vnde sequitur: Cum iniuria id est, iustissime & exquisitissime iuri bellum initiaturesset, id est, vindicta, & pagina, hostes impios scilicet occidendo.

Symbolicè, q.d. Vocabulū lebous, lebous enim idem est quod, qui sit, qui facit esse, qui ferret premiū, ut dixi Exodi 6. ver. 3., hoc est, fides & veras.

Omnis nūs facit flammam ignis.] Oculi flammantes & fulgurantes significant Christi iram in impiorum procurarente ad eorum vindictam & punitionem, vti dixi cap. 1. t. 4. Magna vis iost oculis bellicis enim frax oculis quem alpexerit, eneat. Ex aduerso struthionis & testadinis benignè spectando oua, ea fouent, ait Plinius lib. 9. 10. Ratio etiam oculi, utrāq; Damascoe in Vita Iudicii, fūne d'ysenath & d'ysenath, & cetera, per quæ ipsa anima inflatur. Ita Christus flammantibus oculis suis hostes exanimabit, serenis vero & blandis electros mirè recreabit.

Ex in capite nūs diademata multa.] Olim reges & Imperatores non coronis, sed diademata vtebantur, vti Romanis Imp. cum facilius caput circumdatibus depilatos videmur. Nam, ut a Rhodiginis lib. a. 4. cap. 6 diadema erat fascia candida, quæ regum capitibus obligabatur. Quid insigne regium primus inuenit Liber pater, telle Plinio. Hinc cum quidam coronam lauream fascie præligatam Cæsar staurū impostraret, Tribuni plebi derribat corona fasciam, quæ regi insigne, & duci hominem in vincula iuferunt. Ita Alcædrum Magnum memorat Curtius sibi diadema detraxiisse, vt eo obligaret vulnus quod in fronte Lysimachus accepterat. Tradit Amenanus Marcellinus durum ab annulis Pompeio, quod fascia obligatum crus circumferre viceris causa, vel nouarum resum rectum affectationis praefugiam id foret. Porro diademata multa erant multe huiusmodi fasciæ, vel spicæ circumdantes caput, quales videmus in urbibus Turcarum, in quibus perplum byssinum vel linenum molipli gyo capiti oblonguit, & quilibet ciommodi gyrus, siue ambius est quasi diadema, ait Alcazar. Christus ergo habet diademata multa: quia Rex est regum, omniumque regnum esse dominus: ille enim vnuerat in se vno cooptinet.

Flabous nūm scriptum, io capite & diademata. Nam aliud nomen, Rex regum, scriptum erat in fronte v. 6., quod nūm nisi ipse. Ita Rida, Viegas & alij, hoc nonne, id quod sequitur ver. 1. 3. scilicet Verbum Dei. Hoc enim nemo noscere, est per se, penetrare, planè cognoscere & comprehendere, nisi ipse Christus. Verbum lohanus, ut dixi v. 1. viderat hic quartus dare nomina Christi, ac secundum hoc à tertio, quod est Verbum Dei, distinguere, hoc enim secundum ait esse ignotum, etiam vero esse nūm, scilicet Verbum Dei. Nō enim ait rem nomine significatam, sed ipsum nomine esse ignotum, quare hoc nūm nō est Verbum Dei, nec aliquod aliud ab ipso aut à sacra Scriptura reuelarum, sed aliud nobis incognitum. Erat enim ita exaratum, vt ne quidem à Iohanne, fēt à solo Christo legi posset: idque ad hoc, vt significaret immanificarem & incomprehensibilitatem naturæ & substantiae Christi, quam

Difens
erat fulu
tagis.

quam nullus humanus vel angelicus intellectus comprehendere valeret. ita Ateras & Alcazar. Alludit ad nomen Iehova : illud enim erat *Apparatus & Arrester*, id est, ineffabile, ut dixi Exodi 6.v.3. Rursum nomen Iehova significabat à possicis scripsum in lamine aurea, pendente ex eius tiara; per modo Christus Pontifex nomen hoc scripsit habet in capite & diademate, quia hoc est nomen significans & representans diuinitatem eius.

VERS. 13. *Et vellitus erat velle alpera sanguine.* Vestem hanc tam Christi, quam sanctorum Martyrum intellige. Christi enim humanitas à Iudeo sua eruentata, & etiamnam vulnus ei acutissimum in corpore Christi remanentibus est rubricunda, q.d. Christus secum detest notas & memorem sanguinis sui, & suorum, quippe ab inimis effusi, cuius nunc videncem depositit, cuiusque intuitu se ad vocationem excitat & ascendit, ita Viegas.

Idipsum graphicè & tragicè describit noster Martinus de Rea lib. i. Singularium capite 2. dicens: Ergo ut de domenon Christus examinet, in cruce feli illi eruentum ostentat: cauis illi facinoris & iniuriae clem' auctor extiterit, & fons datum sanguine corporis aperit, iniuria tam atrocis memori, neque audebat congregari, & manus dabit. Hinc tu mysterium capias: cur Zacharias cap. 9. eum Satan flaret: à deo Christi feso factordis magni, ut adserueret ei, Iesus est! indubius vobis fortidinis. Stat hostis accutissimus, mucronem intenterat, addidit morti ac deuotio facerdotis caput: ille modum Iesus, nudum caput ac corpus, aut, quod in bello pro eodem est, lacera & fortidinis veste induitum opponit. Viderat iam ante congrellium istum regius Propheta David, videntem Christum Iesum, cuius ille typum gerebat, videbat feli ad pedalia comparantem: sed horrustrum est, ut gladius se fucingeret, & suo se robore armaret; Accingere gladio tuo super ferum tuum potuisse. Viderat Propheta Iesaias, idemque permonstrans Confusione, induere fortidinibus tuum brachium Domini. Quid lacerti eruentisque cum prælio vestibus? At Imperator Christus pro aero thorace sanguinem clamydem, pro ferreis manicis ocreatumque ferreos clauso, pro galea spinas, pro militum praesidio solitudinem, pro rubrum clangore silenium, arque patientiam cum hoste congressum opposuit. Neque enim in fortidinibz ergo voluntare habebit, nec in rido variis beneficiis erit ei. Verum nullus æquè potens gladius arque eruentis caro, nulla praeflantier fortiduus aduersus hostem, quā ipsa lacerti corporis infirmitas: quam vt certe debilitatur ac frangitur, quoniam eius atrocitas est audita. Conformat locus Apocal. 19. *Et vellitus erat velle usura sanguine.* & secundum nomen eius, Verbum Domini. Itaque cum ad pugnam progrediunt, in crucis siue putrefactis vello, & equo tuto procedit. S. Hieronymus in Iesaias cap. 66. *Equis, sit, rufa federe.* Dominus arque Salvator, humanum corpori usum, cui donaver: Quare rubra sunt vestimenta tua? &: Quis est ille qui ascendit de Adam, fidus tellimenti eius de Bostr? &c. Equus autem fedebat albo quando post resurrectionem immortalis & incorruptionis corporis aspexit: & quicunque eum sequeretur, candidus volebat equum, incorruptus videlicet immortalibus que corporibus.

Secundū, & potius, vellus Christi alpera erat sanguine hostilis, quem fudit, & mox hic fusus est: nam, ut sequitur, ipse edidit torcularum vim fu-

A *rari ira Dni.* Inductus enim hic Christus quasi pugnans, conculcans & trucidans hostes, scilicet impinguando eorum sanguine asperguntur & eruentur, & ut eruentus symbolice per vidente homini spectandus exhibetur, etiam ante pugnanti quod ad eruentam pugnam pergit, eaque le cruegat. Nam alluditur ad Iesaias 63. vers. 1. vbi de Christo hostes trucidante dicitur: *Quis est ille qui venit de Edom, rufus vestibus de Bostr?* Tercius *calvus folis, calvus os in fure meo.* Alpera est sanguis eorum super vestimenta mea.

B *Et exercitus qui sunt in celo (angelorum & centaurorum) sequeruntur eum.* Non tam ut milites pro pugnatur, quia ut comites & spectatores pugnat eis & victorie. Solus enim Christus hoc bellum consecrat. Vnde de eo dicitur vers. 1. *Oe-clus sunt in gladio fedens super equum, qui procedit de ore ipsius.* Hinc patiter solus Christus dicitur habere vellera alperam sanguine, ceteri vero equites eius comites erant *velliti byssini albo & mundo*: quae vellis est symbolum tum puritatis & innocentie, tum felicitatis, gloriae & triumphi. Credibile tamen est vellera eorum, praesertim Martyrum, alperam fulvis sanguine, ob causas iam dictas. Sic in veteri testamento non tam Hebrei pugnantes, quia Deus pro eis decertans pariebat victorias. Hoc est enim quod dicitur Deuter. 1. vers. 30. *Domini Deus qui duxit eum usque ad te, pro nobis ipso pugnabit.* Similia sunt locis 3. v. 3. Iudith 1. vers. 16. Soli ergo Christo tribuitur haec victoria: quia eius viribus, imperio & iusti Michael & angelii cum conficiebant.

C *In equis albis.* J. S. Hieronymus in Iesaias 66. & S. Gregorius, Ambrosius & Viegas, per equos albos, Sanctorum corpora incorrupta & immortalia intelligunt. Magis ad literam Liberacalibus & angelis, inquit, dantur hic equi albi symbolici, ut per eos significaretur victoria & triumphus. Sic Zacharias cap. 1. vers. 8. videt angelos hominum citoles in equis albis fedentes. Mortaliter audi S. Gregorius. *Equis, sit, offi uniuersitate sancta anima corpus tuum quod condidit nos & ubi illius consimilis fratre refragere, & rufum charitatis impedit ex exercitatione binis operis relaxare.* Equis igitur nomine anima sancti viri exprimitur, que immunit corporis bene fabridium rega. Vnde & Iohannes in Apocal. *Dominum contemplans ait: Et exercitus qui sunt in celo sequeruntur eum in equis albis: multitudinem quippe Sanctorum que hoc martyris bello fedantur, recte exercitum vocat: qui uero in equis albus fedentes defribuntur, quia eorum corpora & luce uictus, & saltem uite candore claruerunt.* ita ipse lib. 1. & Mortal. cap. 9.

E *Et de ore eius procedit gladius ex utriusque parte* **VERS. 15.** *acutus.* hic gladius est imperium, vis & potestas Christi, quam exercet in Antichristianos & impios, unde sequitur: *et in ipso percussas Gentes,* morte perficiens & atermens, in qua & ipse regat eis in terra ferrea, *et ipse calcet torcularum vestiarum ira Dei omnipotentis.* Id est, accertrim premet, calcabit & puniet eos cum biectu in futuro. Hic enim corporaliter percussit & occidet eos: in futuro vero torquebit eos in gehenna, ita ut semper videantur mori & occidi, numquam tamen moriantur, sed semper in painis mortis etis vivunt mortaliter immortales, & immortaliter mortales. Nota. S. Iohannes more Hebreo crebro & variè vespupat, id est, pro nam deinde passus, &c. Hebrei enim suum illud tam pro omnibus particulari vespupant.

VER. 16. *Et habet in vestimentis & in fenero suo scriptum, Rex regum.] In veritate, id est, in thorace & in fenero, id est, in femoralibus, aut tunicae parte inferiore. Secundum, & potius, est hendiadys, in vestimentis & in fenero, id est, in vestimento femoreo sive regente femora, aut in fenero vestito; quia enim vestimentum tegebatur torum corpus, idcirco illa eius partem certam designat dicens, In fenero. vnde Syrus verit, & habet super vestimentum, & super fener suum monstra scripta, Rex regum, & Dominus dominans.*

Fener Christi, quoniam
est mortalis.

Quare cur Christus in fenero gestet hoc nomen? Resp. quia fener symbolice significat Christi humanitatem. Hanc enim ipsi ex fenero Iacob, Davidis & aliorum accepit, atque per eam electos omnes Deo spiritualiter genuit. fener enim quis pars fibi vicinias genitales complectitur, hinc est cauda & symbolum generationis. Femina ergo Primus, significatur Verbi incarnationis ita S. Gregor. homil. i. in Exech. Secundus, pallium Christi, est enim hoc fener, vestimentum Christi aspera sanguine, ut dixi ver. 13. Huius enim sanguinis & passionis merito factus est Christus Rex regum, & Dominus dominans. Itaque sicut in capite habet nomen diuinitatis (huius enim symbolum est caput), quod nemo nomen nisi ipse: ita in fenero humanitatis habet nomen omnibus nostris, scilicet quod qui homo sit Rex Regis, & Dominus dominans. Tertius, fener significatur Christi soboles, pueri filii & nepotes, inquit Alcazar, iuxta illud Genes. 48. verl. 10. Dux de fenero eius. Vnde et in fenero suo scriptum, Rex regum, &c. indicat ipsius filios veros esse erges, ipsiusque clie tegem illorum. In fenero enim propagatio generis intelligitur, vnu doceat S. Gregor. Ansbert. & Beda, q.d. Christus suos filios facturus est reges, & ipsi etiam nationes iudicabunt. Huc facit iambicum illud R. Thome Moti:

Principis plus numquam carnis liberis,

Totius est regum pater principis,

Abundas ergo fidelissimis tuis liberis quae populus. Quartus, Maldon. in Matth. 17. verl. 1. In fenero, &c. significatur Christi regnum, Christumque quia Deus est suae naturae regnare: per fener enim significatur natura, q. d. Christus est rex non vi, non tyrannie, non electione, non adoptione, sed natura, & naturali proprieate ac generatione.

Secundum, Ambro. per vestimentum Sandos, per fener humanitatem Christi accipit: *Quia, ait ipse, Primo, in operibus Sanctorum agnoscitur bene esse versus Domini, qui tales feras ipsi possidit. Secundo, quia in operibus que ipse in carne posuit gesta cognitum est bene esse versus Dei filium.*

Tertius, Pannonus: *Vestimentum, inquit, a fener est, fener à natura: & Christus humanitatem à fener ex tempore habet; dominum autem à natura, à qua ab eterno est Deus: & aeternum honor sine dignitate honor habet; quia ab eterno est rex, q.d. Christus tamquam homo, quamquam Deus, est Rex regum. Verum primus sensus simplicissimus est & genuinus.*

Rex regum, & Dominus dominans.] Hic estensus & eloquum regum Persarum, teste, Alejandro ab Alex. lib. 1. Genial. cap. 18. Ita Saporem Regem regum appellat Julius Capitolinus c. 14. vbi eius ad Confaniatum Imper. litteras recentet, quarum hac estas inscription: Rex regum Sapori, patricis siderum, & frater felicis a leone, Confanius fratris meo S. P. D. Vnde illud Agelaii in eum,

A qui de more regem Persarum magnum appellabat: *Esquid ille, inquit, me est maior, nisi sit & maior & nondicibilis?* ita Plutarchi in Lason. Sic & Suetonius in Caligula. cap. 6. Parborum regem regum regem appellat. Sie & Plutarchus in Lucullo, Tigranem regem Armeniorum, regem regum euncupar. Porro apud Parthos, primus rex magnus appellatus est Artabanus, duplice diaclata via, teste Herodiani lib. 6. Hac & plura Pincedi in lib. 1. verl. 1. num. 17.

17. Et vidi unum angelum stantem in sole, & clamauit voce magna, dicens omnibus aubis, quae vnlabante per medium celo: Venite, & congregamini ad cenam magnam Dei:

18. Ut manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & caenes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium libernorum, & seruarum, & pusillorum, & magnorum.

19. Et vidi bestiam, & reges terrae, & exercitus eorum congregatus, ad facendum praelium cum illis qui sedebat in equo, & cum exercitu eius.

20. Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta: qui fecit signa cream ipsa, quibus feduxit eis, qui accepérunt characterem bestie, & qui adnauerunt imaginem eius. Vnde miseri sunt hi dum in stagnum ignis ardente sulphure.

21. Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super eum, qui procedit de re ipius: & omnes aues saturatae sunt carnis eorum.

Et vidi unum angelum stantem in sole, & clamauit voce magna, dicens omnibus aubis, &c. Venite, & congregamini ad cenam magnam Dei.] Angelus hic stat in sole, ut significet, quod in oculis totius mundi fieri haec Antichristianorum per Christum vitio. Aduocatio & initiatio volucrum significas ingenem fore stragam, adeo ut ad eaduera Antichristianorum depalcat & destruenda vndique vultures, aliisque carnivorae aves adolescent. Hisce enim Deus cenam hanc, id est, coniunctionem & epulum hoc eaduera preparauit. Alludit ad Ierem. 1. verl. 9. Venite, congregamini omnes bestias terre, preparate ad domandam. Rursum alludit, aut porrius citat Ezech. 39. v. 17. vbi de eadem exercitus Antichristi, puta Gog & Magog, clade loquentur Deus, ait: *Dic omni vestiri, & universi aubis annili signis bestiis agri: Convenerit, & prepararetur vnguicule ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super omnes montes Irael, ut comedatur carnem, & bibatur sanguinem.*

Et vidi bestiam, & reges terra.] Decem, de VERS. 19. quibus vide dicta cap. 17. in fine. Bestia haec est Antichristus, vix dicitur cap. 13. v. 1. Hie enim cum suis omnibus, qui erunt innumerari, congregabitur in Armageddon ad pugnandum contra Christianum & Christianos, sed profligabitur omnini a Christo, inde sequitur:

Et apprehensa est bestia (Antichristus) & envenit ea pseudopro

Sapores
fructus foliis.

In Apocalypsin.

Cap. XIX. 285

p[ro]p[ter]e p[re]dicta.] Scilicet iognis ille impostor, qui erit Antichristus precursor, de quo cap. 13. v. 1.

Vix missi sunt hi duci in flagram ignis ardentes sulphure,] Quidam legunt, ardens; Primum, ardore ignis & sulphure; Graeci, ardore in sulphure, Arabicus, plenum ignis & sulphure; Verum Romanus legunt, ardorem sulphure.

Nora. Antichristus ut proberet esse Christum, quasi simis Christi, fingeret le morti, & post mortem ad viram resurgere, ut paret Apocal. 13. v. 12. Audi S. Gregor. lib. 1. t. epif. 3. *Venient in mundum Antichristi, dum sabbati, & dies dominicae ab omni labore opere cedulandi. Nam quis simulacrum est mori se ac restigere, ad diem dominicum in generatione haberi precipit: quia vero in damnare populus competet (ut videatur esse Mellias hodie promissus) ut ratus Adagia loqui remeat & Indurans fibi subdit per fidem duci sabbati observari cogat.* Post dictam hanc & hypocriticam resurrectionem, coram toto populo aescendit in montem Oliveti (vbi significat Daniel cap. 1. t. 45.) volenter infans Christi eo celum ascendere, ex quo se primus descendisse meminierat: at tollent eum in sera daemones fumentes speciem angelorum, cunctis admirantibus & divinitati eius acclamantibus, inquit Peter. Sed mox a Christo per Michaellem detubabatur, & mox Antichristum terra dehuc, viuamque eum rapient daemones in tartara, siue viae eod perueniant (perire enim de terra, & trahi igni gehennae, erit ei more & interfectio, ait Andreas Cesar, siue postea in via peccata moratur & sufficeretur. Vtrumque enim probabile est, vbi de Cora, Darhan & Abiton docui Numer. 1. 6. vers. 5. Potestis tamen probabilius est & conformius S. Scriptura, que alibi dicit omnes omnino homines mortuos, vt a. Theophil. a. vers. 8. Hebr. 9. v. 2. 17. Occidetur autem Antichristus, sicut delato traditur, in monte Olivetum patitur ac solo suo ab in loco cuiusdam quem calo Dismunus aferat, ita Haymo in cap. 1. libro.

Potro Michael fulgore, vt videtur, cum deturbabit. Sic enim de eo canit Sibylla lib. 3. *Cum proflau ardens mundum in terram veniet, & Briser id est, Antichristum) occideret. Nisi quis cum Riberis dieat, itam Christi impios intercessione morte poenito & prophetico vocari à Sibylla porcellatum ardentem.*

Ardens sulphure,] Ex hoc loco & cap. 20. 9. & cap. 1. ver. 8. liquet apud inferos verum esse sulphur, vt communiter docent Doctores. Est enim sulphur materia & forementum apertissimum ignis, atque suo furore & acridine paenam ignis adanger. Est inquit in gehenna sulphur, non aliud & aliud sibi succedit, sed idem tempore numero permanens & constans, vt idem numero semperque sibi confitans est ignis.

VERS. 2. 1.

Ex carnis oscis sunt in gladio,] q. d. Carteri milites Antichristi, p[er] exectas decem tegum, ac Gog & Magog, gladio, id est, iussu & virtute Christi occidentes, quam exequuntur non per gladium, sed per ignem ex celo missum, vt docet cap. 20. vers. 9. Gladius ergo hic erit ignis & grandio, que ex ore Christi procedent: quia imperio Christi de celo descendunt, & exercitum illum impioem debent.

Moraliter vide hic, quā acris & menuenda sit vindicta Dei in impiorū & Antichristianis, presentim heresiarchas, quoniam dux & caput erit Antichristus. Notus est interitus Simonis Magi

A primi heresiarchas, quem paucis ita deservit Antonius lib. 2. contra Gentes: *Videant Romani cursum Simonis Magi, & quadriga signum Petri etatis, & monstra Cœlestia amouisse: videant inquit fidem duci d[omi]ni salvi, & ab eisdem metu[m] morsu[m] prædatum, p[ro]dare p[re]cognitione juri, & cernendis sacra p[re]fatu[m] p[ro]fili: post deinde perlatum Brundis, crucifixus & pudore defusum, ex altissimi caducio se rufus p[re]p[ar]atus faciatis.*

Iulianus Apollinaris caelesti telo ictus, manum impluita sangue, illumque lactans in aeternum, dicit, *Vicilli Galbae: sit Theodor. l. 3. Hist. cap. 20.*

Valens Attianus Imp. à Gothis in casa combulitus est, quod in spiritu videns S. Iacobi monachus licet absens: *Nave, inquit, Valens igne torreuit, & nates proficiunt ab eo ingrediunt adorem servient, ita Niciphor. lib. 1. cap. 50.*

Zeno Imperator Eutychianus, viuis ab uxore sepultus est, de quo Cedrenus: *Sardines, inquit, qui ad sepulchrum in quo sepelitus fuit, custodiunt erant collegati, retulerunt, & per duas noctes lamentabilium vocem è sepulchro audirent: Miseremini, & aperi me mibi. Ceteri illi dicentes, idem iam regnare: Nihil, ignis evo, ut monachierem me abduces. Sed ceteri non aperiuntur, ferunt abq[ui]am p[er] monumentum fusse recubans, invenientique in ea Zemnum, que pra se sunt sp[iritu] lacerto mandata, & caligas quas gererat.*

Anatalius Imper. ait Zonaras, vidit vitrum terribilium dicentem: *Ecco ob peruerfratum fidis tua, annos quarantea tua tua deles. Nam, ut idem subdit, ac Cedrenus, cetero oraculo dicibus sibi igne pereundum, eisernam quae Feigida dicitur, multus meatus aperiret, vt oraculum eluderet sed frustis; nam fulmine est ictus.*

Theodosius rex Attianus, viuis est euidam sancto viro inter loharden Papam & Symmachum Patrium, quos occiderat, discinctus, disceletus, & vincis manus prosci in ollam Vallanum, ita S. Gregor. lib. 4. Dialog. 30.

Constantius Copronymus, bovis Deipara, miserabilitate in Chalando motetur, clamans & dicent: *Venite adorare sum igni meningualis traditum, & sanctamque Virginem Deiparam nominari & laudari experti, ait Theophanes.*

Arrianus in leccitu medius crepuit infar lude, certaque effudit: quia Deo Patri vicerat sua, id est, filium consubstantialem, auferre voluerat. Ita S. Nazianz. in laudibus S. Athanasii.

Nestorius lingua blasphemie in Christum & Deiparam, à vermis eterea est, & tomus corpus tabe compurrit, vt Euagrius lib. 1. cap. 7. Ceditenus & alijs tradunt.

Lutherus sibi galam fregisse, ex eius familiari acceptum esse tradunt Bozies de Signis Ecclesiæ, Genebrard. & alijs, coruorūque turbam eius funus comitaram; quin & daemones ab energiam ex Geel (oppidum hoc vidi in Britannia, & energumenos, qui eod ad S. Dympnam confluant) in Saxoniam ad eius funus conuolasse, narrat Tilenus. Bredembach. lib. 7. Sacr. collat. cap. 3. 9.

Calvinum scribit Beza phisici, colica, asthmatice, calculo, podagra, haemorrhoidibus vexatum. Accedit morbus pedicularis, qui totum corpus percutit: ac foecidillimum & purulentum fluxus circa ventena: à vermis ergo corrotus evipavit instar Herodis, Homerici, Maximiani & Aniciobi Epiphanis, acerrimum periculorum Christi

Christi & Ecclesie. ita Hieron. Balsecus Doctor A medicus in via Calvini cap. 12.

Quo die
occidetur
Antichristus

Queres, quando occidendus sit Antichristus? Relp. postquam regnauerit tres annos cum dimidio, ut docet Daniel cap. 12. ver. 7. & S. Iohannes Apocal. c. 1. t. v. 13. & c. 13. v. 14.

Addit S. Hieron. in Daniel. t. 2. v. 11. cum occidendum die t. 2. 90. ab initio regni sui, idque significare Danielm cùm ait: *Et a tempore eorum ablatum fuerit* (ab Antichristi initio sue monachie) *intra sacrificium, & postea fuerit abominatio in deflationem, das mille dicas monachia.* Subdit Daniel: *Bonitus qui expellat, & permaneat usque ad dies mille trecentos triginta annosque.* Ex quibus verbis S. Hieron. & alij pallium colligunt, post Antichristi mortem superfluerunt dies 45. usque ad diem iudicij, quos Deus dabit hominibus lapis in persecutione Antichristi, ut punientur. Aliqui cum S. Hieronymo hanc dies praeceps accepimus, ita ut postero die praeceps, quia 45. à nece & persecutio- ne Antichristi, futura sit omnium resurrectio, & iudicium uniuscelsus.

Potè probabile est, diem resurrectiois generalis fore eundem quo resurrexit Christus, pùt diem Pasche. Unde Lafranc. lib. 7. c. 19. docet nos resurrectarios in die Dominicæ, imò eodem hora quo Christus resurrexit: *Christus enim fuit exemplar nostra resurrectio.* Idem docet S. Anselmus in Elucidario, & Macharius homil. 1. & 11. dicena, nostram resurrectionem fore tempore Aprilis, quando omnia florent, & speciem eti- hinc callestis gloria. Idem sentit noster Iohannes

Salas in t. 1. quest. 7. a. 5. tract. 1. disp. 1. fecl. 1. 10.

Supponit hinc duobus principiis, scilicet Primo, à nece Antichristi usque ad diem iudicij & resurrectionis, præcisæ sunt 45. dies: Secundum, te- surrectionem fore ipso die Paschatis; sequitur Antichristum occidendum finitis Bacchanalibus (quod notent & timeant bacchantes) primo die Quadragesima; ac deinde Quadragesimam totam dandam lapsis ad poenitentiam, ut se preparant ad ultimum Pascha, quo resurgent subiuri iudicium generale. Quadragesima enim usque ad Pascha continet dies 46. diem ex illi diem pri- mun, viptore quo occidetur Antichristus, super- erunt 45. dies, quos numerus Daniel usque ad diem iudicij; ita ut finito die 45. & inchoante 46. qui erit Pascha, omnes resurgant & iudican- tur. Ita opinatur vir quidam eruditus Roma, qui mecum hac de egit. Si dias: Ergo præcisæ poterit sciri dies iudicij, quod negat Christus Marci c. 1. 3. v. 32. Relp. negando consequentiam. Nunc enim is non potest sciri, & deinceps non poterit sciri usque ad mortem Antichristi vero peracta poterit probabiliter ex dictis cognosci; ut non certò sed t. quia utrumque principium quo iniuria hoc sententia, incertum est, & probabile dumtaxat, scilicet quod telurrectio fieri die Pa- schatis, & quod præcisæ erunt 45. dies à nece Antichristi usque ad diem iudicij. Multi enim longè plures fore opinantur, ut dixi Daniel t. 2. v. 1. t. in hinc ergo coniecturis nihil certò definiri potest, praesertim cùm à variis varia afferantur, qua- tum quæ sit vera, euclitus declarabit.

CAPUT VIGESIMVM. SYNOPSIS CAPITIS.

Continuatur materia episiti præcedenti per nouam visionem, qua res aliæ à suo exordio repe- titur. Videt enim Iohannes angelum habentem clavum abyssi, qui Satanam ligat in abyssi per mille annos, quibus Martyrum & Sanctorum anima cum Christo regnat in celo. Inde v. 7. post mille annos dicitur solvendum Satanam ad medicum tempus, qui solutus congregabit Genes, Gog & Magog, ad Antichristum, ut pro ce pugnent contra Christum & Christianos: sed afflabit & perdet eas Deum igne misso de celo; Satanam vero & Antichristum in terra- ra turbabit. Deinde ver. 1. Christus venit ad iudicium, resurgent mortui pugnare & mag- ni, libri aperiuntur, ex hisque mortui iam resuscitati indicantur secundum opera carceres actandum mors & infernum cum impijs, qui non sunt scripti in libro vita, iustitiantur in fla- grante igne.

Ligatus est
Satanas per
mille an-
nos, quam-
do?

A Lazar more suo hæc omnia refert & de- terminat, ad Romanam Ecclesiam, quasi post Babylonios, id est, Romæ, iacentium, scilicet mysticum charitatis, cùm sub Constantino capit publicum in ea fidei Christianæ exercitium, ligatus sit Satanæ, ne illud villo vnguante tempore euertere aut tollere posset. Illud inquit duraturum usque ad tempus Antichristi, qui modico tempo- re illud tolleret; sed eo mortuo rufum reficietur, durabitque usque ad diem iudicij, quando com- mutabuntur in regnum celeste, beatum & glorio- sum. Ligatus ergo censet hic Satanam ad hoc, ne impedit auxilia Agni cum Romana Ecclesia; sic Raphaël ligatus Almodœum, ne impedit auxilia Tobiae cum Sata. Tobie 8. ver. 3. Potè hinc ipse probare contendit, omnia præcedentia à

cap. 1. hocque intelligenda esse de primis die Ecclesiæ victoria contra genitismum: quia cap. sequenti dicitur ligatus Satanas per mille annos. Ergo, inquit, ligatio Satanæ fecuta est post Ba- bylonis excidium, post pugnam Michaelis cum dracone, &c. Ergo hoc excidium, haec pagina, &c. non sicut sub Antichristo sine mundi, sed facta sunt iam olim in conuersione Gentium, cùm Ro- ma profella est publicè christianissimum; tunc enim ligatus est Satanas per mille annos. Nec enim post Antichristum supererunt orbi mille anni, ut illi rite demum ligetur Satanus.

Verum respondeo cum Ribera, esse hic no- uam visionem, ut fieri solet in Prophetis; in qua quedam per hystoriam præmitur & re- peruntur, quæ iam olim configuruntur. Ligatio enim

Satanæ

In Apocalypsin.

Cap. XX. 287

Sathan iam olim à Christo facta hic carruit à Iohanne, & arcillatur à suo initio, idque ad hoc, ut inde transire & carrire cūdēm solutionem, quæ fieri in fine mundi sub tempore Antichristi. Quemodo enim intelligeretur Sathan suis catenis esse solutus, nisi prūs narraretur, cum iam olim à milie annis à Christo ūldeū esse alligatum?

Vers. 1. Et vidi angelum descendenter de celo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2. Et apprehendit draconem, serpentum antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille:

3. Et misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni, & post huc opotet illum solui modico tempore.

VERST.

FT vidi angelum descendenter de celo, habentem clauem abyssi.] Angelus hic est Christus, ait S. Augustinus lib. 10. Ciuic. cap. 7. Viegas & Alcazar; Christus enim habet clavem abyssi, & apprehendit ligauitque diemonem imperii sui catena.

Vero simpliciter & planius hoc, scilicet a e.g. v. 1. angelum accipiens propriū dictum, qui sit pater & quasi pater inferni. Vnde habet clavem abyssi, id est, habet potestorem laxandi infernum, in eamque detradendū diabolum, putat Luciferum, ab ipso cum alligato per catenam, id est, per imperium diuinum, ab ipso vici determinatum & coercitum (de qua dicitur c. 9. v. 14.), idque per annos mille, id est, per vicinissimum tempus regni Christi in hac via, part in Ecclesia militante vique ad Antichristum, id miliariis enim est, numerus perfectus, quadragesim & solidus igitur: numerus eorum decem faciunt centum, & decies centum faciunt mille. Mille ergo est quaduaduena denarij, idque temporis plenitudinem & vicinissimum significat, ait S. August. & alijs passim. Vel mille, id est, plurimos annos: ponitur enim numerus definitus pro indefinito.

Habentem clavem abyssi.] Postea inferni. Mytilic, Ansbert. & Haymo per abyssum accipiunt multitudinem impiorum, cui quasi alligatus est diemon. Rursum Alcazar: In abyso, inquit, id est, in regnum Dei indicio (iudicia enim Dei abyssus multa) ligatus & reclusus est diemon.

VERS. 2.

Serpente antropum.] Quia diabolus ab olim in paradiiso, per serpentem primos homines veneno sive mortificauerit insulit, ait S. Leo.

Et ligauit eum per annos mille.] Arabicus, in annis mille. Quibus catenis ligantur diemones dixi cap. 9. v. 14. Nota, hanc ligationem diemonis per mille annos, quinupliciter ab interpretibus supputati & explicati. Primo enim, aliqui hos mille annos inchoant à passione Christi, & finiunt in Antichristo. Secundū, alii eos inchoant à Constantino Imp. aut à morte Juliani, dum enim quasi simili intentu idolatria. Tertio, alii post Constantium. Quartū, alii à morte vel tempore Antichristi. Quiocidam, alii eos inchoant à iudicio, & comprehendos dicunt in regno caliginis.

A Omnia sententiam Prospeti in Diuidio temporis cap. 4. qui ab exordio 70. hebdomadum Danielis, hos mille annos orditur: quia haec eius vnius singularis est opinio.

Primo, à passione Christi inchoant S. Gregor. Prima vero August. Primus Beda, Andreas, Viegas & Peter.

lib. 15. in Daniel. Chitibus enim in cruce alessem diabolus ius viupratum & potestatum in homines, eamque alligauit. Vnde ait ipse: *Nunc principis natus vobis eructus sum.* sed sub Antichristi soluerit, vietque suas recipiet, eamque eret per Antichristum. Itaque à Christo in cruce Sathanas, id est, diamonum principis (vnde in Graco est articulus); & S. Prosper in Diuidio temporis legit, *dracem illam magnum, illam serpente antropum* potu Lucifer, realiter & personaliter telegrafus est ad infernum, ibique ligatus est, vt ex eo egredi non possit, nec ita nocere hominibus ac si in praesens esset, vique ad tempus Antichristi tunc enim soluerit & egredierit, id dilectè docet S. Gregor. lib. 4. Moral. 1. 3. Ambed. Andreas, Laetant. lib. 7. Diuin. instiut. 2. 4. & 2. 6. Rihera & Viegas, qui docent hic secretum quoddam detegi, scilicet in passione & morte Christi angelum quendam è celo descendisse, qui Sathanam in gemitu alligauit, ne ex ea egredi posset vique ad tempus Antichristi. Rursum ligatus est Lucifer, ne per suos diemones, qui inter nos aguer, rotam suam vim erexit contra Ecclesiam, ne seducat gentes ex quibus constat Ecclesia, ait S. August. quas ante fiduxerat & sublebat tenebat; sed permittente cogatur, vt illæ libertate ad Chitibum converti possint, vique Christi fides toto orbe per omnes gentes propagetur, ait S. Augustinus serm. 197. ad Tempore. Ita refutat S. Athanasius in vita S. Antonij, quod diabolus quadam vice procederit ad pedes S. Antonij, dicens: *Circa mili maledictus homines? fibi impatent, si cadant. Ego enim nō possim, nisi ipsi sponte se mili subduam.* Additio S. Antonij: *Homo crucis te draco adducere à Deinceps est, & capitilo ligatus te invenient, & quasi macropus fugitivam vincula circulo, & armis a labia perferant, nūm omnium fidelium deserare permissem.* Mille miserabilis ut passet, ad ludendum irritatus à Christo, calceato Christianorum sublitratus genuit, ille qui universa maria à se detraha plaudebat, ille qui orbem terrarum manus sua tenens paludabat, ecce à nobis vinctus, ecce me adversum se prohibebit non potest dispergat. Vide S. Augustini superibz.

Ita in vita S. Marcellini & Petri Martyrum v. Iunii legimus, Petrum hunc Exercitum, vt vitam Christi Artemio praefecto carcere ostenderet, & carcere vi diuina, solitus vinculis, egredi sum stinisse se ad menlam Artemij, eamque coniugis Candidae, & filii Pauline, qui possidebatur à diemone, qui subiit ad Petri praefectionem fugiens, exclamauit: *Vixi Christi, quis q̄d in te, & Per te, me ligauit, nūm expuli?* ita vt Paulina plandibet & fana euaserit. Quocirca Artemios cum coniuge accidens ad pedes Petri, Christians effidit eis, ac tandem cum ūldeū Marti ei usit. Nam, vt ait S. August. 10. Ciuic. c. 8. *Augeris diabolus non solum facta est ex quo capta Ecclesia in nationes dilatari; sed etiam nunc sit, & fieri vixque ad terminum secundum quicunque fidelium iste fortis tunc aligatur;* quando ab illis tanquam nos eripitur. Vide dicta cap. 9. v. 14. Quocirca appellat S. Cypritanus tradit. de Operi & elemol. diabolum ita Christianis qui eius tentationi confenserunt, coram Christo iudice

E *Exclusus.* Vixi Christi, quis q̄d in te, & Per te, me ligauit, nūm expuli? ita vt Paulina plandibet & fana euaserit. Quocirca Artemios cum coniuge accidens ad pedes Petri, Christians effidit eis, ac tandem cum ūldeū Marti ei usit. Nam, vt ait S. August. 10. Ciuic. c. 8. Augeris diabolus non solum facta est ex quo capta Ecclesia in nationes dilatari; sed etiam nunc sit, & fieri vixque ad terminum secundum quicunque fidelium iste fortis tunc aligatur;

iudicis infalcatorem inducit: Ego pro illis quae mea erit, nec alas accipere nec flagella sufficiunt, nec crux penitit, nec sanguinem fudi, nec familiam meam prece passione & crux redemi: sed nec regnum suum celesti promisi, ne ad paradiso regnante immortali a deo resuram: & moria non quoniam precepsa, quam grandia, quam nimis & leuge labore quiesci & simpliciter apparabat emparant? Tuo tales magistrorum Christi demonstra praecipue tua manus: & pro terrae celestis receptaculo illes ducas illas corporis afflentes in ea Ecclesiis profidet & gemitus te exaudiens miseri edunt! In tuis manibus meis caducis atque serena nemo pectora permetit velis: non eis amissis felato sic lumen intercedit in ante furvem edentis & felato amissis errorum, prodigia & fructu valdeprimum frustri trahunt vanitate deperirent. Ille in pauperibus tuus ut vestitus & pascitur, et aeternis vita speranzibus polliceris, & vos tu meis perditibus adsequuntur: qui n'lo deumis mercibus & premis celestibus bonaverant. Quid ad hanc respondendum fratres charismati?

Poëò mille hunc annos finiti in Antichristio,
tumque soluendum esse Saranam , dicitur do-
cet S.Augustinus lib.cixio cap.7.S. Gregor.lib.9.
Moral.cap.t.&lib.35. cap.10.Primatius,Beda,&
alii passim.

Sample

Secundū, à tempore Constantini, qui publīcum indeix Christianismi exercitum abolito genitissimo, inchoat hōc mille annos Ferdinandus Cæstigius in histrio f. Domini part. a. cap. t. & ali. obīque fini in exordio imperii Ottomaniū: *tunc enim videtur solitus Satanas, quando Ottomannus factus est primus Turcarum Imperator, quem secuti sunt eius posteri vīque in hunc diem.* Nam ab anno Domini 300, quo regnauit Constantinus, vīque ad annum Domini 1300, quo cœpit Ottomannus, præcisè sunt mille anni.

Rursum, Vberinus de Cefalio ligatum ait Sa-
craum sub Conflamino, sed solutum sub Iohanne
XXII. Pont. qui cepit federe anno Domini 1316.
Haec enim minus Mendicantibus Ordinibus fa-
uens offensum Vberianus, contra eum flamacham-
erat, cumque vocat mysticum Antichristum. Sed
initia: bilo enim fecit eum halice voces in Pon-
tificem legatum euomere. Merito enim Iohannes
Imperatoris Ecclesiam hostem indicauit, &
facies interdixit, sed quod excalet Petrum Coche-
rem Anticipam. Insuper Alcazar hofe mille
anno inchoato a Conflamino quai christianum
exuerit, eisque finit in Antichristio. Verum haec ac-
commodantia fuit, non genitura, nec litteralis
per fernum cum S. Iohannes Euangelista cap. 13.
vers. 1. aliisque Euangeliſte, vt March. cap. 12.
vers. 19. Marc. cap. 3. vers. 27. Lue. 11. v. 21. do-
ceant a Christo viuente & paciente ligariam esse
Satanam: ergo a tempore Christi, non Conflan-
tii, hi milie anni arcendili sunt.

70

Tertio, post Constantinum orditur hoste nalle annos. Autocles, felicis à Calisto II. Pontifici anno Domini 1122. Conficit enim hunc angelum esse Calixtum Pontificem, qui habet cladem abyssum, id est, pontem claudens portas inferni, & apterendus ianuas cali. His ligata Saracenum: quia futhul Imperatoris usi insuefuerunt Epilopeos & Abbates, dando eis annulium & baculum, quod à Carolo Magno per 300. annos vifurparuerant. Quicquid sub Calisto I. Henricus V. Imperator Romanus veniens, hanc iuri renunciavit anno Do-

A mini et scz, cum id ipsum annos trecentisse Gregorius VII. Victor, Urbanus & Paulchius Pontifices sed perficie nequissimi. Calixtus ergo lignum Saratum ad mille annos, id est, in perpetuum quandoq[ue] Ecclesia durabit. Verum hoc quoque est accommodatio prophetae grauiissima ad rem pra ea minuta et exsimia.

Quartò, ab Anrichisti morte ordinatur hospitium anno millesimo primi Chaldaeorum, sive Millennium, quorum dux fuit Papias discipulus S. Iohannis.

Apololi, quem fecutas est Chiristus hereticus,
& è Catholicis Irenaeus, Tertull. Laetani. Victor-
tinus, Apollinaris, Scutari, Iulianus, & alij. Pa-
tientia enim hi, ea quæ à Chiristo predicta & pro-
missa fuit de pace & felicitate Ecclesie, ne credit
impensa esse, sed implenda fore post Antichristum,
quando eo deuenient nulli refutent, & cum
Chiristo in terris regnabunt mille annis i' quoic
ea illi licentiam esse Saram. Irrante docente

et misericordiam eis Satanan. itaque docebant post sex millia annorum; quibus stabat hic mundus, securum sabbatum, sine septimum millenariis annorum, in quo Sancti cum Christo in terris regnabunt in summis deliciis, vel

corporalibus gula & luxurie, ut volebat impa-
rus Cherithus; vel ponitis spiritualibus, ut volunt
Irenaeus & alij; idque placuit aliquando S. Au-
gustino, ut ipse referat lib. 3. o. Cuius cap. 7. Hanc

ergo siebant esse refusationem primam, de qua
hic agit Iohannes: post quam air securum fe-
cundam, in qua felicitate terra in celum trans-
fertur, qui erat octauus millesimatus felicitatis
& beatitatis. Unde & canit sequens accipitorem

et extirpata. Vnde et caput regnum regnante deus prima resurrectione: hanc enim aiebant esse nouam Ierusalem = etis descendente in terras. In hunc errorum ususque eos hic locus Apocalypsi qui dicit videntur alterere. Quicquid alii ex diametro his aduersi: vt hunc errorum consulerent, respiciunt Apocalypsim, tamque tribuant Cherundino hereticos, qui sunt e primis Chilanthis.

Hic itaque est error Milleniariorum: hæc res dicitur non audere, quia apertis Scripturæ aut Conciliorum decreta, quibus haec sententia quæ heretica damnetur, non habet. Unde & S. Augustinus loco citato, eam damnare non est auctor. Sacra talia illa erroris coniunctivæ, & ab Ecclesiâ damnari possunt per hereticos (vbi noster P. Salas & alij eam damnant) Primo, ex ipsius Script. & decretis Pontificum, quæ docent animas puras & sanctas hac vita fundandas, mox in celum evolarende enim sequitur, eas non degener in terra per mille annos.

Secundū, ei iis que docent viam tanquam esse propriè dictam refutacionem, feliciter corporum restitucentiam, cùmque futuram in fine mundi, præcā in die iudicij: unde enim sequuntur, animas deinceps in mundo huc ut terrena non mortuatas per mille annos. Tales Scripta fuit lob 19. v. 15. In missione de terra surrexit illius fons, & in carne mea videbo Deum salvatorem meum. Et Paulus. I. Corinthe. v. 12. q. alios resuscitare os suos in mortuis in illa occasione nominis rabi. Idem latissim iohannes hoc can. v. 12. &c. 15.

Tertio, ex iis que docere post resurrectiōnem
Beatoe non habentur delicias carnales, sed spiri-
tualēs, vt Matth. a. 1. v. 30. *In resurrectione neque ra-
bent, neque robuerint, sed erunt sicuti angeli Dei.*

Quartò, ex iis quæ docent in refæctione nos
obuiam rapiendos. Clitillo in æta, vt dicitur 1.
Theylla 1.4. verf. 16.

Ice Quanta
Chilensis

Befolking
Förbund.

In Apocalypsin. Cap.XX.

289

Quintus.

Quintus, qui hic vers. 7. dicitur : *Cum confundam fuerit mille anni, soluerat Satanam, & seducere Genes, &c. Gog. & Magog.* Hi autem erunt duces & exercitus Antichristi, qui venient ante finem mundi, & ante resurrectionem. Ergo hi mille anni non sequuntur, sed precedunt Antichristum, si-
nique mundi. Ergo sunt anni huius vice & fac-
culi, non resurrectionis.

Denuo posteriores Patres, & Ecclesie sensus hanc sententiam reprobauit : vnde illa iam eu-
anuile videatur.

Ad Chilias ex parte accedit sententia Abba-
tis Ioachimi, Pannoni, Seraphini & Bullingeri, qui credunt tam magnifica Christi de pace & se-
licitate Ecclesie promissa needum esse implera, sed implenda fore post Antichristum. Tunc ergo in Ecclesia nullam fore hæc, ut bestem, qui
eum affligat aut perturbet, ipsaque fides tote-
sandos, ita vt non indigent marum correptione
aut reformatione : fore enim omnes doctriæ à Do-
mino, unque fore in terreni speciem caelestis mo-
narchia. Quocirca docet ipse ex Sybilla, post
mortem Elie & Henoch superiore 3.0. annos vi-
que ad diem iudicij, de quo videlicet Langum in Iu-
stinum tomo secundo fol. 7.1. Vberinus vero hos
annos duplicat, atque fore 700. Verum hac gratia
& sine fundamento dicuntur, nec contentantur
eum Scriptura, quæ docet Antichristum in fine
mundi venientem, ac non multò post Antichristum
fore extremitum iudicium & retributionem, ut
& fari insinuar hinc S.loannes, cum post ultra-
geni Gog, Magog & exercitus Antichristi, max
vers. 1. transit ad diem iudicij. Quocirca Hes-
tulanus in Cantica fol. 38. vbi eandem cum
Ioachimo docet sententiam, vt habet difficultates
euadat, afferit hos mille felicitatis Ecclesiæ annos,
non post, sed ante Antichristum furoros. Verum
hic quoque commentorum est, presertim cum
ad hanc viquæ tempora, quæ sensim accedunt
ad Antichristum, nullum vnuquæ ficit scelus
sive heresi, hosti & perturbatione Ecclesie, qua-
le ipse per mille annos fore ante Antichristum
opinatur, neque ac opinatur est Q. Julius Hilas-
tio lib. de Duratione mundi, tomo 7. Biblioth.
SS. Patrum.

Ad hanc opinionem accedit Petrus Galati-
tus hic, quem manuscriptum legi in biblioth. Va-
ricana, qui hoc mille annos ligationem Satanae
numerat à tempore Christi, sed præcipuum ex-
tum partem fore afferit auctate Patorum (Pontificis)
angelici, qui admirande humiliantis, sapientie &
lætitiantur erit, habebitque duodecim Apo-
stolorum iustarum Christi, cum quibus reformabitis, &
primum sub Apostolis splendoris refutato Ecclesiæ
post quem sequetur Antichristus, qui omnia sub-
verteret, ac tum solueret Satanam anteas ligatus.
Hunc Pastorem angelicum promovunt, S.Catharina
Senensis apud Ambros. Catharin. lib. 3. vice,
eius cap. 3. & Reuelationes R.Amazadi, ex usque
eum mutuanus videunt Galatinus, & alii multi
qui eum expectant. An recte & verè, postero-
rum etas docebit. Mihi certum est, eum hic à
S.loanne non describi, nec permitti. In oraculo
S.Malachiæ, quod recitat Arnoldus Wilson lib. a.
Ligni vita cap. 40. in fine, Pastor angelicus in serie
Pontificum furororum, ponitur sextus à fine, sive
sextus à Petri Romano, qui ultimus Pontifex
ponitur.

Quintus, hoc mille annos à dii iudicij extre-

mi ordinat Alphonsus à Castro lib. 3. Contra lu-
ret verbo Beatitud., hæc est. vbi per hoc mille
annos doceat aternitatem Beatorum in
gaudio & gloria celesti. Sic & S. Iustinus lib. de
Veritate Christianæ religione, afferit Iohannem
in Apocalypsi agere de mille annis, & lignum vita
esse illosmet mille annos. At enim : *In his verbis,*
Secundum dies ligni vita dies populi mei erant, &c.
mille annos in mysterio arcani designari intelligamus.
Pi enim Ad dei dictionem est, quo die de ligno vita a dicitur,
*esse morientium, scimus dum mille annos non imple-
munt. Nonne etiam illud : *Dies Domini ut mille
annos, hoc perirent.* Huc ex parte accedit Vigas
scribens ad vers. 4. vt ibi dicam.*

Potò quod dicitur post mille annos soluen-
dum Satanam, sic explicant, quasi dicat, Beatis
mille annis, id est, in eternum, ligatum esse Sa-
tanam, & tamen in qui in mundo fuit adhuc in-
fatuum maestri ; sive eidem pè morientium inchoa-
tur beatitudine, tunc aliorum nascientium & viuen-
tiuum bellum inchoari. Verum hæc violenta &
contorta est explicatio. Nam, vt alia taceant, post
mille hec auctor afferit Iohannes soluendum
esse Satanam, qui Gog & Magog congregabit
in prælium ; illisque cœli fore iudicium & re-
surrectionem, vt patet vers. 7. 21. & 1x. in-
deinde Sandalum gloriam in celo describit capite a. & 1a. eaque claudit Apocalypsin. Ego
mille hi anni non sequentur, sed precedunt
iudicium, resurrectionem & gloriam Beato-
rum.

Prima ergo expostio, vt plurimos & graui-
simos habet autores, ita & maximè genuina ac
vera videatur.

Denuo confit noster Turianus lib. de Eu-
charistia cap. 31. & Alcazar, S.loannem hic al-
ludeat ad Iulian. cap. 2.4. vers. 2.1. & 2.2. vbi die-
ritur : *In die illa visibilis Diminu super molitum cali
in excelsis, & super reges terra qui sunt super ter-
ram : & congregabuntur in lacum, & claudentur ibi
in carcere, & post modis dies visitabuntur.* Reges
enim aiunt esse demones, quos Paulus vocat
mundi reiatores. Verum licet in verbis nonnulla
videatur esse allusio & similitudo ; tamen alia
proposita latet est mens & lenitatem, vt ibidem
dicunt, alia loannis.

Anglo-Catalaunia hoc mille annos numerat
ab anno Domini tricentenario, quo regnauit
Constantinus Christianus, itaque ligatus est Sa-
tanæ, eoque terminat anno Domini 1.300. tunc
enim solerunt esse Satanam ; quia tunc coepit imp-
erium Tercium, pùta Ottomannicum, quod
Ecclesiæ Dei vastauit & vastat. Addeoque in-
terior bisce mille annis fideles secreto regnare,
id est, veram fidem sequi, etsi dominetur be-
silia, id est, Antichristus, pùta Pontifex Roma-
nus. At quonodo bisce mille annis ligatus est
Satanas, cum, vt ipse afferit, regnet inde in
Ecclesia besilia, id est, Antichristus ? Quæ maior
libertas erit Satanæ, quod omnia regnum eius,
quam tempore Antichristi, in quo operabitur &
dominabitur Satanæ totis viribus in omni virtute
& fedelitate, vt ait S.Paulus a. Thessal. 2.
vers. 10 ? Potò ridicula sunt aquæ se florida, que
addit & dividit, immo delicta, hereticus, scilicet
Ptimus, Turce imperium duraturum medie tem-
pore, vt ait hic Iohannes ; felicit tanquam ad horam,
diem, mensem & annum, id est, tricentum managinta
annos. Se infulatorum annorum ratiōne sequamus,
B b inquit,

Nossa op-
timo quo-
rum.

Quintus.

inquit, non prorogabitur imperium regnum ultra se-
piam annos amplius: tunc prorsus extinguidum, ne
vel ubi nemus vestigia superstiterunt.

Secundò, altera resurrectionem primam fa-
dam esse à Johanne Wiclef, & similibus, qui
pariter Anglus anno Domini 1300. sed errat: Wic-
lef enim cœpit anno 1314. papam se opposuit,
& veram fidem Ecclesie refutauit. Itane Calvini-
stæ transformant sc in Hussitas & Wiclefiæ cast
Probus: nefentes enim & iniuii hic verum di-
cunt. Nam si confessas articulos Wiclef, quos
recitat Præteritus lib. 10. Waldens., & alii, cum
articulis Lutheri & Cabini: clari videbis hos ab
illo heretice suis emendicasse, adeoque lutheranis
& calvinisimis non esse abrad, qualem
ancecedentem heresum, in Concilio Romano
& Confentiensi damnatarum, reduplicacionem
& restitutionem.

Tertiù addit, post hoc mille annos, qui fi-
niuerunt anno Domini 1300. securatos alios mil-
le annos, quibus fideles euentio papatu & ture-
fimo (quod, inquit, propidem expeditum) re-
gnabunt cum Christo in Ecclesia; quibus exple-
tis soluerunt secundò Satanæ, & seducer Gog &
Magog.

Ita ipse, sed hac ex diametro pugnare cum
verbis & mente S. Iohannis, æquè ac cum rerum
euena, & cum fidei orthodoxya. Nam Primi, S. Iohannes altera hocesse mille annos esse resurre-
ctionis prime, in qua Martyrum animæ regnare
cum Christo in celo, æquè ac Christiani cum
Christi Vicario Pontifice Romano in Ecclesiæ
proinde ictus ligatum esse Satanam, sed illis ex-
pletis soluerunt ut seducere Gog & Magog. Hæ
ergo mille anni simplices sunt & fidem, non dup-
lices & diversi: puri sunt anni regni Christi in
celo, æquè ac Ecclesia, inquit expletis fenus
tantum soluerunt Satanæ, non bis, vt docet hic
Iohannes. Secundò, quomodo poterit annus 1300.
vocari resurrectione prima ob paucos Wiclefiæ,
cum ponitis vocandus sit mors secunda, ob Ot-
tomaniorum, qui tunc graffari coepérant, per-
secutiones & litigias 1 Ade, ante Ottomaniis
tempore Mahometi, qui vii anno Christi 600.
ipsum, & posterius eius semper affixisse Eccle-
siam, idone gravior.

Tertiò, dinumar ipse Turcæ imperium, æquè
ac papacum, non duraturum nisi septem annos.
At diuinatus & scriptis hoc anno Domini 1609.
(eo enim liber impressum se testatur), iam autem
agitur annus Domini 1610. hoc est dnodecimus
post hanc eius diuinationem, quo paparus, æquè
ac turcimis, confitit. Ergo erat & fallitur, ac
falli pseudoprophets, eum post septimum eius
annum, quo deliratos eos perdidit, per quinque
annos perdirent, nec villam interitus eorum si-
gnum vel initium apparet.

Quarto, mille anni regni Christi non sequin-
tur mille annos quibus ligatus est Satanæ, sed
eum illi idem sunt: regnum enim Christi est li-
gatio Satanæ. Christus enim regnante ligauit Sa-
tanam: sicut ex aduerso soluio Satanæ sub An-
tichecho exiit depresso, & pendens, regni Christi,
patis Ecclesia.

Denuo statib[us] Ecclesia Orthodoxa & Roma-
na, stabit ponituras usque ad finem mundi, vel
prout primo Pontificis Petri Christus Mat. 16.
vers. 18. Tu es Petrus, & super hanc petram ed-
ificabo Ecclesiam meam, & porta inferni non prece-
derunt.

VER. 1.
A loib[us] aduersis eam. Et pallium alibi dicte, quodd
regnū Christi, id est, Ecclesia, exi aeternum.
Definans ergo heretici sperare vicinatus euer-
sionem, quasi post illam ipsi mille annos regna-
tur sunt vigeat ad tempora Gog & Magog.
Nostræ enim vt amantes sibi somnia singulant, dum
pontificatus ruinam, quam aded optant, im-
minere augurantur. Didicerunt id à parente suo
Lutherbo, cuius hoc oraculum fuit, ex quæ ac
votum:

Peñis eram visus, moriens ero morte tua
Papa.

Verum fatus est, & fecellit impostor. Iam pri-
dem enim mortuus est Lutherus, & tamen vi-
uit, viuque Papa: sed nimis eum demen-
trauerat, & cerebro rebatur amor heretis &
liberatris, indique conseq[ue]ntis odium Papæ &
paparum.

VER. 1.
Et signum super illum] Diabolum felicit, ut
pater ex genete Græco quod est masculinum: si-
gnavit, inquam, abflum, id est, infernum fir-
missime clausit Lucifer, ne ipse inde egredi pos-
set; idque fecit potestate & autoritate regis, sci-
licet diuina, sicut Daniel cap. 14. vers. 13. ai-
factum Belis signum fuisse annulo regis. Est ca-
cheticus, nec enim angelus propriè signavit, id est,
sigillum aliquod impresum inferno: & licet im-
presum, Diabolus, qui spiritus est, facile illud
illatum, vt & alia queris corpora, carrees &
clausuras, penetraret & frustrâ ergo hoc sigillum
Diabolo poseretur. Ergo per signaculum hoc
symbolicè tantum significare fieri alligatio &
conclusio Luciferi in inferno per auditoriatem &
vix diuina, vigeat ad mille annos iam dictos,
vt illi exactis soluarur modico tempore, felicit
per tres annos cum diuino quibus regnabit Ante-
christus, idque ad hoc, sicut Augustinus lib. 12.
de Civit. cap. 8. (vbi fuisse hunc locum tradidit,
sed multa ex eo mystice) vt eius malitia po-
tentia, & sanctæ cruxis fidelissima patientia
proberet, ac vice illam offendatur Dei benigna,
villisque & cauta permisso in tanta tentatione
Sanctorum.

4. Et vidi sedes, & federunt super
eas, & iudicium datum est illis: & ani-
mas decollatorum propter testimonium
Iesu, & propter verbum Deum, & qui
non adorauerunt bestiam, neque imagi-
nem eius, nec accepérunt characterem
eius in frontibus aut in manibus suis, &
vixerunt, & regnauerunt cum Christo
mille annis.

5. Ceteri mortuorum non vixerunt,
donec consummetur mille anni. Hæc
est resurrectione prima.

6. Beatus, & sanctus, qui habet pas-
tem in resurrectione prima: in his secun-
da mors non habet potestatem: sed cruce
sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt
cum illo mille annis.

VER. 4.
Et vidi sedes (magnificas & augustas) etiam enim
significat Græca vox σπένδειν, & federunt super eas,
& indicem darum ei iis.] Alcazar per sedes
has accipit publicam Episcoporum, & principiū
Romæ

Romanorum Pontificum, auctoritate & maiestatem, & potestate iudicari, quam ad eum summo ut sub Constantino indecundum est, publicum fidei Christianae exercitium, itaque ligatus est Satanas, et quicunque cultus in idolis. Quocum fedentes in hunc thronis censerent esse eodem cum virginis & sacerdotioribus, fedentibus in thronis cap. 4. Verum quia sequitur: Et annas decollaverunt, &c. Et quoniam adorauerunt bestiam, liquet has fides ad aliud factulum, & ad tempora Antichristi pertinet.

Secunda.

Secunda, Aureolus mors suo accommodat has fides Ordinibus Praemonstratensi & Cisterciensi, qui sub S. Bernardo reflorescere coepit anno Domini 1117. In hinc enim duabus Religionibus, quasi fedibus, muli via religiosi fedentur, queantes per contemplationem compositionem affectuum, ac multiplicem perfictionem.

Tertia.

Tertia, Viega refert hanc fides ad diem iudicii, de quibus Christus Iu Apostolis Matthaei 19. vers. 28. Sedebant & erat super sedes dandae, indicantes diadema regnorum Israel. Verum haec fides dicuntur fore in mille annis pacis, qui fructus Ecclesia ante resurrectionem secundum, que erit corporum in die iudicii. unde subdit: Hoc est resurrectio prima.

Quarta.

Quatio ergo & genuina: fides haec sunt theologi, & quibus iam per mille pacis Ecclesia annos, resident animae decollatorum propter Iesum, & qui non adorauerunt bestiam. Sunt enim ipsi in celo reges & principes, Deo quasi affidentes, cuique visione fruentes. Hinc & indicans datum est illis, quia a Deo creati & destinati sunt iudices, ut cum Christo in die iudicii iudicent orbem. Habet ergo nunc potestorem iudicariam quasi in actu primo, sed eius viam & actum secundum exercubunt in die iudicii. Est hyperbaton. Sic enim verba ordinaria sunt: Et vidi sedes & animas decollatorum, & fedentur, sedicunt haec animas, super eas sedes: postponit enim Iohannes et animas decollatorum, quia de illis plura erat dicturus, scilicet quod decollare essent propter testimonium Iesu, & propter verbum Dei, vii decollatus fuit S. Paulus, S. Iacobus, alioque Apostoli & Martyres. Rursum, hinc animabus decollatorum adiungit eos, qui in fine mundi non adorabunt bestiam, id est, Antichristum, nec recipiunt charactem eius. Venerie enim sunt testes Iesu, & virtus partim iam fedent, partim in fine mundi monientes fedebunt, in hinc fedibus. Est hebreus: ponitur enim telarium ante leum antecedens. Similis est Nomus, 24. vers. 17. vbi at Balamus Videbam eum, sed non modo, ac quem sit virtus explicat, dum subdit: Orientem sed et ex Iacob, & conserfetur virga de Israel, quasi dicit, Christus erit illi quem virgum me dixi. Similia sunt albi. Paulus altera Ribera haec ordinat & explicat, q. d. Vidi animas Beatorum in fedibus, & peculiariter animas Martyrum; quemodo dicitur Mathei cap. viii. vers. 7. Dicte dñe ipsius tua, & Petri. q. d. Dicte discipulis, & maximè Petro.

Mythicè, S. Augustinus lib. a 2. Ciat 9. & ex eo Beda, Rupert. & Ansbert. haec accipiunt de iudicio non extremo, sed praefaci, quo Iezu in Ecclesia à Christo habent & exercent potestatem legum & solvendi: hinc bestiam sicut est, non Antichristum, sed populum infideliū imaginem verò bestiae simulationem eorum, qui eam fidem profiteantur, infidelior tamen visunt.

Hoc mysticum est. Nam ad literam offensa est Iohanni obiit bis, vñ & cap. 7. vers. 9. beatitudine Sanctorum, preteriret coram qui resistenter Antichristo, hi enim fedebantur iudices cum Christo, & Antichristianos cum eo damnabant; ut nimis hoc tamquam & suos fidèles sub Domini, Traiano, &c. & posteros, præferentes futuros sub Antichristo, hae spe gloria caelestis amitteret patientem & fortitudinem, ut generosè steteritque ad mortem pro Christo, ac resistenter tyranno & Antichristo.

Et vidi animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter verbum Dei, & qui non adorauerunt bestiam, &c. & viventur, & regnauerint cum Christo mille annis.] Sicut, & regnauerint cum Christo mille annis.] Externo, id est, quasi resurrexerunt, transfeuerint ad vitam beatam & immortalē. Vnde de tepris subdit: Ceteri mortuorum non viventur, id est, non resurrexerunt vitam braeam.

Iam Primo, Alazar, vitam & resurrectionem Prima fuit. hanc mysticam scripsit: quasi dicit, Animæ Martyrum decollatorum resurrexerunt, non in secediis infidelibus, qui eorum exemplo & martyrio ad Christi fidem fuerunt conserui, sur in ea confirmati. Nam spiritus, religio & sanctitas Martyrum resurgit in eorum fide qui ad Christum conuenientur, & consequtentur in Romanæ Ecclesia gloria & splendore. Rursum, ipsæ animæ Martirum in se quasi resurgent: quia colantur in terra, celebantur & suscipiuntur publicè à tempore Constantini, quo facta est publica religio Christiane protelio. Pari modo explicat id quod sequitur quasi per antichristum: Ceteri mortuorum non viventur, dñe consummatio mille anni. Senus enim est, inquit Alazar, q. d. Tyranni aliquis reprobi iam mortui non resurrexerunt, id est, non fuerunt in orbe celebres & illustres, sed post mille annos, cum scilicet solvetur Satanus tempore Antichristi, rite refugerunt, id est, erunt famosi & celebres. Neto enim, Diocletianus, aliquis reproba refugerunt quasi in Antichristo, enique scilicet, qui laudabunt, imitabuntur, immo superabue Nero, &c. impietatem & persecutionem in Christianis.

Secundò, Aureolus punit per animas decollatorum significari maximum persecutionem Sadadim, qui alii occupant regnum Egypti anno Christi 1187. plurimos Christianorum occidit, eisque Hierosolymam & terram sanctam (quam Chestanti dice) Godofrido Bullochio recuperaverunt, & iam tenuerunt per 80. annos) admittit. Per eos qui non adorauerunt imaginem bestie, intelligit reges Francie, Anglie & Sicilie, qui anno Christi 1191. receperant Aconem, & anno Christi 1197. Damnam. Hi enim non adorauerunt bestiam, id est, Sadadum, nec imaginem eius, felices Mahometem; nec accepterant characterem eius, scilicet circumcisionem. Tunc ergo Palestini, qui sub Saladiis videbantur in Palestina esse mortui, quasi reuixerunt, & regnauerint cum Christo mille annis, regnum scilicet Christianitatis manu ostendendo visque ad tempus Antichristi; sed non in Palestina. Nam iudei iam diu expulsi sunt Christiani.

Rursum, Aureolus hofce mille annos inchoate à S. Silvestro Pontif. qui fedit anno Christi 316. inde, ait ipse, visque ad præfensem annum quo

Martyres regnare mille annis quibus?

hæc scribo, qui est i 3 9. sum mille & tres anni. A fam ergo tribus annis debet natus esse Antichristus. Sed quia hic needum comparet, prope certum illius numeri debet Spicini sancto referari. Ita ipse iam à trecentis annis fatus se fuisse in numero. Addit recentos post ipsum iam elapsos, & plures qui elabentur vique ad Antichristum; ac ipsa experientia cognoscet ipsum validè in hoc suo compuru & coniunctione à vero aberrasse.

Tertia.

Tertio, Viegas per hosce mille annos vers. 4. accipit recentem, per quam Sancti post iudicium cum Christo regnabunt in celo. Hoc enim videtur hic dicere Iohannes, dum post: *Exsiderat, & iudicium datum est alii, & pauci post: Ex vice- rato, & regnauerunt mille anni.* felices post diem iudicij, de quo egi in fine capitulo precedentes. Verum obstat, quod post hos mille annos dicitur solendum Satanam, qui congregabit Gog & Magog, ut pro Antichristo pugnent contra Christum & Christianos. Responderet Viegas, alios hoo verius esse mille annos ab illis vers. 4. & 7. ac S. Iohannes Iudere in mille annis, siue Daniel Iudic in voce tempore Daniel. 7. vers. 12. Verum hoc implicatur: it & obscurens, aquæ hanc locum validè iniiciat: nec S. Scriptura solet in certis & definitiis numeris in hac & aquivocata, praesertim cum in præcepto & articulo, ut veraque in loco hinc mille annos idem articulus praesupponit. Addit, contextus ipse notus capitis plane innuit, de usque mille annis hic agi. Denique S. Iohannes vocat hanc resurrectionem primam ergo erit ante resurrectionem secundam, qua sit in extremo iudicio. Ad argumentum Viegas respondeo dici de animabus hisce, *Sederaut,* felices quali principes & triumphantiores; addit, & quasi indices, non praefantes, sed futuri. Vnde datur eis illis iudicium, id est, portetas iudicaria, ut felices iudicent cum Christo, quando ipse venierit iudicatrix orbem, quasi dicat: illæ animæ hic despectæ, capite manuæ, & quasi sepulta ac obliuione traditæ, coram Deo viuant et regnent mille annis, id est, sedent in thronis regalibus, in illisque iudicatura sunt suos hostes. Solet enim Iohannes Martyres & fideles in persecutione consolari, refutando eis memoriam & spem iudicij, in quo ipse qui iniunctus hic iudicari sumit, sive iudices & praesulæ quibusdam sunt, sive iudicabant. Rursum, occidit Iohannes tactus obiectio. Dicit enim quis: Si Sancti hic occidimus apparetur & iudicabunt in fine mundi, ergone vique ad finem mundi mortui sunt, aut dormiant, & in sepulchris ante iudicium deliceantur? Respondeo Iohannes, minime gentium. Nam viuant ha animæ et regnant in celis, etiam si nobis non videantur. Addit, Iohannem hic Prophetam agere, id est spiritu prophetico nescire tempora distinda & remota, nimirum misere mille annos cum die iudicij. Hic enim est mos Prophetarum, qui prouinde sapit ab uno tempore volant ad aliud, & mos reuelavit: hinc & habent sua hyperbata & hysterologias, ut hic vers. 5. & 7. manifeste est hysterologia, & anacephalozofia, sive recipitulatio, ut facetur ipse Viegas.

Pro responsione ergo Nota, foliæ Hebreos dicta sua lepe non ad proximè precedenter, sed ad remotior, quæ anterior præcesserunt, referre. Inquit quod hic dicitur de his animabus: *Prae-*

sent, & regnauerunt mille annis, non tam ad Confessores & Martyres qui beatissimi, id est, Antichristum, adorare moluerunt, quod proximè præcessit, quæ ad animas decollatorum, scilicet tempore S. Iohannis sub Domitione, aliquique tyrannus Romanus, referendum est. Semper ergo est, quasi dicat: Animæ horum Martyrum decollatorum, licet mortuæ & sanitatis videantur impiles, in celo tamen viuant & regnent cum Christo mille annis iam dictis, id est, rotæ feræ temporis huius facculi, quod fluet à Christo vique ad Antichristum & diem iudicij; in qua quæ prædicti decollatoribz annis viixerunt & regnauerunt,

B ac viuent & regnabunt vique ad finem mundi, quando in corpore glorioſi refluent, ut planè plenique beatæ regent in aeternum. Ita Primus, Richardus, Arctas, Amboſius, Beda & alii patrum. Idem ergo hic sum mille anni cum illis vers. 1. 3. & 7. milenniaris enim, ut dixi, significat temporis multitudinem & vniuersitatem.

Potro bi mille anni, cum agitur de ligatione Satanae, siue dicatur post mille annos solendum, prædicti finiuntur in initio regni Antichristi tam enī soluerunt Satanam. Cum vero idem mille anni tribuantur Sanctis, dicinque quod eorum animæ per mille annos in resurrectione prima regnabunt cum Christo; runc hi mille anni, quibus durat regnum hoc animalium, & carnis resurrectione prima, poterit vique ad resurrectionem secundam, putat corporum, que fieri in die iudicij. Alioquin enim efficiunt implicatio manifesta, altera regnum hoc animalium per mille annos futurum esse ante solunum Satanam, & simili dicere regnum hoc per peccatum eorum, qui post solunum Satanæ aus oppugnati, aut capite multatæ funi, eò quod moluerunt adorare Satana bestiam, id est, Antichristum. Virtutum vero hoc modo reddi concubitis, si dicat, mille annos hosc, quatenus testificante ligationem Satanae, prædicti terminari in Antichristo; quatenus vero recipiunt regnum & gloriam animalium, vterius portigæ vique ad diem vicinum iudicij, in quo aeternum & plenum videbantque regnum nascientem. Regnum enim quod semel inchoant non amittunt, sed sempiternum quod adepte sunt obtinebunt, donec plenum in die iudicij adspiciantur.

Ceteri mortuorum, putat improbi & reprobri omnes, non viuant, feliciter vita beata; sed ierunt in mortem primam, id est, in damnacionem animæ in gehenna, donec consummatur mille anni.] Huius facculi in hac vita temporali, ut ea finita per resurrectionem eant in mortem secundam. Opponit enim pios impiles, electos reprobis per hosce mille annos: quod nimirum pīj & electi viuant in resurrectione prima, id est, quod animæ sine beatæ, regnanteque cum Christo, donec bi mille anni consummati, ut runc transiunt ad resurrectionem secundam, sineque beatæ & glorioſi in anima & corpore: impīj vero & reprobri dum morientur, transiunt in mortem primam, id est, in punitionem animæ in inferno; ut consummati mille annis huius vitæ, in die iudicij resurgent transiunt in mortem secundam, id est, punitionem aeternam animæ & corporis.

Alludit

vers. 5.

In Apocalypsin.

Cap.XX.

Alludit vero hoc loco Iohannes ad Iesum c. 2.6. ver. 1.4. vbi Primum, de imponib[us] mortem omnibus ait Iesu: Mortui non vivant, sedientes non resurgent: propriae vestigia & cuncta sua vestimenta perdiderunt menses longos. Deinde vers. 1.9. de p[ro]moto[n]is mortuis habebit: Fuerint mortui tui, interfici mei resurgent: & v.10. Vnde populus meus, intra in cubitum tua, clade ossis tua super te & abfendere tradidit ac momentum, denuo pertransiret undignatus. Id est, persecutor Antichristi, inquit Alcazar. Vide ibi dicta.

Aureolus per hosce mortuos accepit Fredericum II. Imperatorem eum suis, qui a Gregorio IX. Pontifice excommunicatus est in Concilio Lateranensi: unde videtur hoc schismatis Frederici duraturum mille annis, felicitate v[er]o ad Antichristum. Sed & hic fallit prophetia, ut ponitis coniectatio Aureoli, nam hoc schismatis iam die evanuit. Malè computauit Aureolus ex quod opinatus fu[er]at post sua tempora venturam Antichristum. Nam historiam Ecclesiasticam ab initio prosequitur, & perdidit v[er]o ad sua tempora, canique per partes ita adaptar Apocalypsi, vt in sua erat finis, ab eoque mox faliat ad Antichristum. minime fuit ipse historicus, non Propheta: scimus quid ante se factum esset, neferius quid post se futurum esset. Vnde liquet, Apocalypticos explicationem quam ipse tradidit, tanquam applicacionem esse, & adaptationem ad historiam Ecclesiasticam a Christo ad sua v[er]o tempora. Verum aliud, & alia post Aureolum tempora spectavit calcit[us] h[ab]et aquila, put[us] S. Iohannes, ac nouissima modi videt & pradixit, uti mox patet.

Simili ratione permotus S. Norbertus, Ordinis Premonstratensium fundator, vir Apostolicus & propheticus pollem spiritu, sub anno Domini i. 106. Antichristi aduentum minime existimauit, de quo its scribit oculatus & suritus testis S. Bernardi epist. 5. Quod a me d[icit] D. Norbertus scripsisse, si videlicet nunc sit Hierosolyma, ego nescio. Nam cum ante hos paucos dies nunc faciem videre, & de ecclesi[st]a fistula, ore videntis ipsius, plurimi beatores merueram, hoc tamen ab ipso non audiui. N[on] enim de Antichristo cum inquirerem quid senserit, durante admodum ea quia nunc est generatio reuelandorum illorum est, et n[on] sicut pretestit[ur] est. At cum tandem certitudinem vnde haberet, se feratissimi misi exponeo: vellit i[us] audito quid respaudi, non me d[icit] pro certo credere debere possem. Ad summam tamen hoc affirmat, non viderunt se mortales nisi prius vident generalis in Ecclesia persicacionem. Notiori for[te] schismatis, quod paulo post fecit Petrus Leonis eocora Innocentium III. Ponit enim.

Symbolic[us] nesciit aliqui, repeti hic & nominari bis mille annos, quibus regnabunt Martyres & Sancti cum Christo, ut denotet bis mille annos duraream Ecclesiam, & regnum Christi in celo. Censebat enim, aut ponitis conciliabant multi, mundum duraturum per sex mille annos, scilicet quatuor millibus ante Christum, & bis millibus post Christum, non precise, sed circiter, sive plus minus. Nominantur ergo hic mille anni à Christo v[er]o ad finem mundi: quia vere nullae erant, non simplices, sed repetiri, sive duplices, hoc est, bis mille. Intra Viegas, &

aliqui ab[us]i putare, S. Iohannem bis mille annos numerare, quia priores erant ducenti a posterioribus, itaque Iohannem praeceps numeratibus mille annos post Christum.

Ad id altiusdum congruas rationes plures affertur. Prima est, quia sex dies condit[us] est mundus: ergo totidem, puta sex millibus annos, sum, confitetur. Mille enim anni sunt apud Deum sicut dies v[er]o, ut sit S. Petrus epist. 2. cap. 3. vers. 8. & psalm. 89. vers. 4. Vnde Genes[is] vers. 1. quo delib[er]at creatio & fabrica mundi, rep[re]sumus sex aleph: aleph autem Hebreis xiiij. terminis denotat mille, q. d. Creavit Deus calum & terram ad sex Aleph, id est, ut daret sex millia annorum. Confirmatur id Primum, quia dies septima, puta sabbatum, quo quicunque Deus ab operae creationis, significat diem beatorum Sanctorum post resurrectionem communem in celo, ut docente Patres, post sepmimum millennium exterminis: ergo proportionaliter & consequenter, sex precedentes dies creationis mundi representantes sex millennios temporis & saeculi huius, post quod immediata sequitur sabbatum, id est, sepmimum millennium exterminis. Vnde S. Cyprinus tractat, de Exhortatione martyris, cap. 1. Primo, inquit, in diffusione domini sepius dies annorum sepius mille continuenter. Secundo, sex primi patentes orbis, scilicet Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaleu, Jared, mortui funes sepmimum Henoch viuit in celo translatus est; quia post millennium sex quibus labor & mors vigerat, initium erit quiete & immortalis vite; ait Iudeus citatus à Glosa in cap. 5. Genes[is] Tertio, Genes[is] 6. vers. 5, hominum vita & suo fluitus mensura 120. annorum, quos symbolice symbolic[us] recipiunt, minime ut bi sunt anni magi & Moysaei, patet jubilei, ita ut quilibet complectatur quinquaginta annos: quo fieri hi 120. anni Moysaei cooscient sex milia annorum vulgarium, quibus durabit mundus, & hominum generatio. Multiplicet enim 120. per quinquaginta, invenies sex milia. Quartio, quia Iohannes confignoscens extatim & haec mandat, vnes nominat mille annos, quia minuta sex milibus annorum duraturum mundum. Primum enim ait vers. 2. Legatis enim per annos mille. Secundum, v. 3. Denique confundentes mille anni. Tertio, v. 4. Regnabunt cum Christo mille anni. Quarto, v. 5. Denique confundentes mille anni. Quinto, v. 6. Regnabunt cum illo mille anni. Sexto, v. 7. Cum confundentes fuerint mille anni. Ut quid, enim praeceps repetit lexies 120. mille anni sine necessitate, illudque sexies iteras & inculcas, nisi ut innat post sex mille annos forte confundantem modi, Apocalypticos, retinuerit omnium?

Confirmatur, quia hac de causa S. Iohannes cap. 6. 3 quarto filio equi pallidi, qui representant Mahometum & Saracenos, per quoniam filium quo prodeunt anima[rum] Martyrum ab illis occisorum petentes vindictam, statim in sexto filii vers. 12. transit ad tempora orbis nouissima, videisque solem obscurari, lunam subefere, stellas de celo cadere, &c. ut significet quod post saracenum proxime sequatur finis mundi. Ipse ergo est ultima publica & generalis Ecclesia persecutio: ac proinde ipsius & mundi finis in hoc sexto eius annorum millennio appropinquaret. Nam enim saracenis durauit mille annos,

B b 3 & ad

Christi ier[ea]s
durabit bis
mille annos,
mundus sex
mille.

&c ad finem vergit. Quis & Mahometani iacent
osculum, suam scelam & tegnum duram nulla
annis: estque hoc in ore eorum frequens & cele-
bre; nemini post mille annos illa declinatura, ut
seculum scela deficit & est in ruinam.

Secundū.

Secunda ratio est: pariter vel simili. Tres in mun-
do successivū futurū leges & statutū, nimirū lex
nature, lex Mosis, lex Christi. Aqui tempus legis
nature, quod fuit ab Adam usque ad Abraham qui
circumcisitionem, que initium fuit & telleta legis
Mosaicæ, à Deo accepta & instituta; durauit penè
per his mille annos. Rursum, tempus legis Mo-
sia, sive circumcisitionis, pariter durauit bis
mille annos: tot enim sunt praeceps ab Abraham
usque ad nativitatem Christi, vt patet ex tabula
Chronologica, quam Genesi prefisi. Ergo par-
iter tercīa lex & statutū mundi, pata lex gratiae &
Christi, durabit totidem, id est, bis mille annis eli-
ctet; ita ut triplices hoc triplicis legi tempus, que
totius mundi est atas, simul in seūtū conficiat,
durabat per sex mille annorum. Vnde in huius
rei symbolo & typum iussit Deus Ioseph, vt in
transitu Iordanis arca Dei distaret bis mille cubiti
a populo, Ioseph 3. vers. 4. ut significaret,
duobus millebus annorum tempus illud defi-
bendum, quo facer Iordanis horum baptismus, ceteraque
Sacramenta vigeant; quo non nisi procul
atcam, & quo in ea condita sunt mysteria, in
enigmate, in quaestione, & quasi per speculum, ar-
cam, id est, humanitatem Christi, & latenciam
in ea divinitatem, que iam per mille secessos
annos anecclit, videamus; eam prop̄, id est,
facie ad faciem, contemplati in terra promilla, id est,
in calo, expletis bis mille annis, inquit ibi-
dem noster Serenus questus. 8. in fine. Vnde sequi-
tor, ab hoc tempore usque ad Antichristum, diuersi
iudicij, refutacione & gloria Beatorum, super-
esse quadragesim annos, non precisi, sed inde-
finiti, ut mos dicam, quibus adhuc predi-
candum est Evangelium in Sina, Tarteria, aliisque
regionibus incolis, quae non nisi procul
atcam, & quo in ea condita sunt mysteria, in
enigmate, in quaestione, & quasi per speculum, ar-
cam, id est, humanitatem Christi, & latenciam
in ea divinitatem, que iam per mille secessos
annos anecclit, videamus; eam prop̄, id est,
facie ad faciem, contemplati in terra promilla, id est,
in calo, expletis bis mille annis, inquit ibi-
dem noster Serenus questus. 8. in fine. Vnde sequi-
tor, ab hoc tempore usque ad Antichristum, diuersi
iudicij, refutacione & gloria Beatorum, super-
esse quadragesim annos, non precisi, sed inde-
finiti, ut mos dicam, quibus adhuc predi-
candum est Evangelium in Sina, Tarteria, aliisque
regionibus incolis, quae non nisi procul
atcam, & quo in ea condita sunt mysteria, in
enigmate, in quaestione, & quasi per speculum, ar-
cam, id est, humanitatem Christi, & latenciam
in ea divinitatem, que iam per mille secessos
annos anecclit, videamus; eam prop̄, id est,

A Ita in ecclisias, monasteriis in Syria, Iaphria in India, in
ancientiis euenientiis in arboribus perire, in mortuis de-
scipulis. Ministrari necesse est, quod quidam iam pro-
ximi in occidua & extrema dauerunt. Et mox: Hoc
femur mundi datus est: hac Dei lex est, ut omnia
terra occident, & animalia sensibilia & instrumenta
mortalia, & magna mortuorum, & cum informata &
diminuta futuræ finiantur. Cum omnia ultra 800.
C 900. annis vita domini longius procederet, sic
mox perficit ad centenarios numerum perservare. Ce-
nos videtur in pueris, capilli desiccant anteponit cre-
scere, nec atas in seūtū deficiunt, sed incipiunt a seūtū
finiti. Sic in ortu adhuc finis ad finem narratio pre-
parat, sic quendam nunc nasciuntur mundi ipsi fini:
finitus degenerat & ut nesciatur debet singula in
mundo capilli deficiunt, quando totus ipse non mun-
dus in deficiens sit & in fine. Vnde sub finem con-
cludit: Quia iam mundi finis in proximo est, ad
Deum mentis voltat Dei immore converte. Putauit
enim, licet falso, ex falsa chronologia S. Cyprian,
iam elapsa esse sex annorum milia, mundi dura-
tio neque de peccatis, sed de peccatis. Hoc enim est, quod ait
ipse ad Fortunatum de Eborac. mart. Sex milia
annorum iam penit complementur, ex quo homines du-
bibus impinguant. Idem de fenciente mundo, quod
de aduentante eius fine, censuit S. Ambro. lib. 10.
in Lucam, Hilary in Constantiam, S. Gregor. ho-
mil. 1. in Euang. & S. Chrysostom. 3. in Iohanni-
nem: Non, ait, longe à fine absumus, sed iam man-
us properat: hoc bella, hoc afflictiones, hoc terra mo-
ris hoc extremitas abhorriat significat.

Confitemur Primo, quia videtur Romanum
Imperium validē declinare, & ad interium verge-
re. Hoc autem durabit usque ad Antichristum &
finem mundi, vt patet Daniel. 1. v. 4. &c. 44. ergo
mundi finis apptopinquus. Rursum videtur Euangeliū
predicari in China, Iaponia, India, &
incognitis hactenus provinciis, adeoque etiam
ebeni peritissimis. Ergo finis mundi adveniat. Nam
Christi vox est: Predicabatur hoc Evangelium regni
in universo erbe, in testimonio omnibus genitibus
& raro venit confirmationis. Matth. 24. v. 4. D Quarta.
Ita enim in hanc femurū confirmitur Christiani,
Hebrei, Gentiles, Graeci & Latini, vt videatur esse
vera communis traditio. Ita S. August. lib. 20.
de Civitate. cap. 7. explicans hosce milie Apocalyp-
ticos annos: Male, inquit, anni duabus modo pef-
ficiunt intulsi: aut quis in ultimis mille annis ista re
adserit, id est, sexto annorum miliario, tamquam
feste die cassus nunc spatha possevera voluntate, fe-
citur deinde fabbaro, quid non habet velletur,
reprobatur. sed fideliter Sanctorum que non habet finis: ut
bonis miliariis tamquam miliarios patet, que
remittente usque ad terminum facili, mille annos ap-
pellaverit, ex legendis modo quod pars significatur a
treto: aut certe mille annos pro annis etiam in hunc
facili posuit, ut perfacto numero nouaretur ipsa tem-
poris plenitudo.

S. Hieron. in epistolaris explicatione psalm. 89,
ad Cyprian. ex illo eius veritculo, Quiniam mille
anni ante octuas tunc sicut dies festierna que præterit,
dedicatu, omnem præficiens facili durationem fore
sex mille annorum. Ego, inquit, arboreus ex hac
locis mille annos pro una die solis appetari, ut scien-
tia quia mundus in sex diebus fabricatus, & pa-
stus venire septuaginta & octuaginta annos, in
qua seruus expremit fabbarum: unde & illa
beatissima

Tertiū.

Tertia ratio est: quia mundus iam videtur se-
necere, ac tendere ad occasum & ineritium. Nunc
enim longè versus est id, quod de suo aucto dixit
S. Cyprianus ad Demetrianum: Scire debet sensi-
tum mundum, non illis vobis flave quibus prius
fuerat, nec vobis & robore et valere quo amis
prendebarat. Hec mundus ipse iam lequierit, & ce-
cumen suorum labentium probarebat testarunt: nam
hymen narrando sensibilia tam a imbrutorum corporibus
fragib[us] effata terrendit solis a flagrante est: nec sic
verna de temperie sua lexa fuit; nec adeo arboribus
fatuus aversa facundia fuit. Miras de effigie
& sagittis monibus armatur marmoreo crux,
manu argenti & auræ apes suggestum exalatam iam
mucula. Dofuit in agri agriculta, in mari naua, in-

In Apocalypsin. Cap. XX. 295

beatus adiuutor bonus spern premia premissemus. Idem innuit scribens in capitulo quarto Michael. Idem expressè docent Victorinus hic, Sanctus Iustinius quæst. 71, ad Genes. Irenæus lib. 5, cap. vii. Lactanius lib. 7, cap. 14. fuisse Hilarius Canon. 17. in Mathæum, quorum verba citat Sextus Sensensis lib. 5, Biblioth. anno 150. licet enim aliqui ex his fuerint Chiliasmæ, hoc tamen eorum opinio de sex millibus annorum mundi, ad eternum Chiliasmum impertinens est. Idem centent Rahanus in Deuteronom. lib. 1, cap. 1. Q. Julius Hilarion lib. de Mundi duratione, qui ex ea rōmo 7. SS. Patrum. Ex Euthymio idem tradidit Hydaspes, Mercurius Trismegistus & Sibylle, teste Lactantius & Simeon Senensis.

Rurum, idem difensæ afferit Sandus Gaudentes Brizianus tract. tn. *Expelamus inquit, dilesor verum secundum sepius millefim anni dictum, qui admissit prius illos fox dies, sex milium videntur annorum facilius, quibus complexis regnes erit vera facilitas, & fiducias credentias in resurrectiōne Christi.* Nam nulla erit ibi pagina contra diabolum, qui tunc vixque detinebatur suppliciis velutum. Idem docet Sanctus Germanus Constantini Patriarcha ex autoritate illustrum Graecæ Patrum, Sancti Cyrilli, Hippolyti, &c. lib. de Theosia rerum Ecclesiast. vbi causam inquit, cur Pontifex populo benedicet, digitos usollat ad suppurationem numeri 6000. accommodata ac responderet: quod Pontifex obligaret populum, id subiudicat, aduentum Christi ad iudicium fore anno mundi 6000.

Idem docent Isidorus, & nosfer Serarius, quoniam ò amē citoal, Abbas leachim hīc, Bellarum, lib. 3. de Rom. Pontific. cap. 3. Feuerdantis in Iter. lib. 5, cap. viii. Genebrardus lib. t. Chronol. pag. 2. Ioh. Picius Mirandul. lib. 5, cap. 10. in Astrolog. vbi ab anno Domini 1486. quo ipse haec feriebat, numerus annos quingentos & quaruordicim, & dies vigequinque (sed hoc nimis est minutum & præcisum) vixque ad eas summationem feculi. Adeo annis Domini 1485. futuros adhuc quingentos quaqueodcentos, habebis bis mille annos post Christum.

Idem docet Petrus Bongas tractat. de Numer. mysteriis, in sexies millefimo, vbi pro eadem sententiæ circa Anatalium Sinaitam, Iohannem Lucidum, Nicolaum Cusanum, Sanctum Cyrilum & Chrysostomum. Ex Hebreis ita censem Moles Gerusalem, magna auctoritate apud Hebreos, R. Elias in Genet. cap. 1. R. Elias, cuius hoc quasi oraculum celebatur à traditiōnē in Talmud rom. 4. tract. 4. qui inscribitur Sanedrim, ad eum iudicium: *Sex milia annorum erit mundus, & utram defineretur: das milia futura inveniatur (legi naturæ) das milia legi Moysæ, das milia erunt durum Messie.*

Porrò Sanctus Ambrosius careris Parribus, & huic eorum sententiæ adscrivatur lib. 7. in Lucam, sed falsa natura ratione & suppuratione: Quia, inquit, ad hanc vixque mes tempora plusquam sex annorum nullia à cunctis mundo elapsa sunt. Hoc enim ex vera chronologia liquet effe falsum. Eadem ratio, idemque comparet in eundem errorum duxi Philippum Solitarium (quem edidit noster Iac. Pontanus) lib. 3. Dioptra cap. 8. putauit enim ipse suo cum iam exæcta effe sex annorum mella ab orbe condito. Vixit enim & feliçiter anno 16. Alexij Commeni Imper. (vti ipse ait

A ibidem) qui fuit annus post Christum 1505. atque numerus ab exedio mundi vixque ad Christum annos 1500. vnde sequitur, anno Commeni 16. qui fuit Christi ex 1505. elapsa fuisse annos 6605. ab orbe condito. Quod manifestè est falsum: Christus enim natus est anno mundi 3950. vti ostendit in tabula Chronolog. Genet. prefixa, ac conseqüenter hoc anno Christi 1600. agitur annus mundi 1500. Relata ergo ab hoc 430. annis ad explicationem numerum sex millium annorum, quibus dicitur mundus.

Hæc sententia (non definiendo certum diem, nec annum) vti commentari, ita probabiliter est conjectura: nihil enim certi bac in re definire possimus, vepotus que pender à secreto Dei decreto, ne audiamus illud Christi: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, qua Pater posuit in sua potestate.* Actor. t. Et hoc tandem videntur velle S. Augustinus in psalm. 89. verf. 4. Beda lib. de Ratione temp. cap. 65. Pelerius in Genet. cap. 1. verf. 4. Franc. Suarez 3. part. diph. 5. i. fech. 4. lofephus Acosta lib. 1. de Temp. nouissim. cap. 2. & aliqui alii, qui hunc computant sex millium annorum mundi respiciunt, nimirum si definire & præcise intelligatur. Inde enim sequeretur, vti recte ipsi argumentantur, nos posse scire & indicare præcisè angusti & diem confundamini mundi, & extremi iudicij, scilicet diem iudicij fote anno mundi primo post sexies millefim, clausus primo die. Illo enim præcisè finientur sex millia annorum, quibus dicuntur duraturus mundus. Hoc autem repugnat Christo dicenti: *De te autem illo vel hoc a nemo fuit. neque angelus in celo, Marec cap. 1. verf. 32.* Idipsum autem non sequitur, si hunc numerum sex millium annorum non arithmeticè & præcise, sed geometricè & moraliter accepimus, nimirum hoc sensu, quod mundus duraturus sit tantum sex millefim annorum, non plures, ac proinde non perueniatur sit ad septies millefim, sed ante eum definetur: an antem, & quoniam, vel simplices, vel deni, vel etiam centenaria post sexies millefim futuri sint, & exenti sunt versus septies millefim, vixque ad finem mundi, hoc ignoramus: sufficit nosne verati in ultimo millefimo annorum mundi: an quid ei defuturum sit, an superfuturum, nos latet.

Ex diidis liquet, nos valde accedere ad finem mundi, cùmque non longè abesse: cuius rei multa sunt signa. Primum, quod videamus Euangelium iam præcito toto orbe predicatum, adeoque ad extremos Sinas penetrasse. Secundum, quod S. Vincentius Fererius, qui nuper vixit, mortuus est enim anno 1488. affuerat per idipsum predicatoris & predicatoris, idque iustus Christi, ut haberet vita eius lib. 2. cap. 4. & c. Tertium, quod apud E. Turcas confitis illi ex osculum, Mahometis sedam duraturam mille annos. Hi autem anni iam quasi expleri sunt: huius enim fedis videretur ultima forte contra Ecclesiam persecuti. Quartum, est propheta S. Malachias Archiep. Hibernæ, cuius vitam scripsit Sanctus Bernardus, quæ exat apud Arnoldum Wion in Chronicis Ordinis Sancti Benedicti, sicut in Ligno vita lib. 1. cap. 40. in fine, in qua S. Malachias omnes Romanos Pontifices à suo anno vixque ad finem mundi futuros, ordine per symbola & emblemata depingit: que symbola explicavit, & singulis Pontificibus vixque ad Clementem V III appositæ adaptavit Alfonso

Claram. In hac enim prophesia post Gregorium X. qui molo perdidit Ecclesie, numerantur tamquam triginta dux Pontifices Romanii, ultimumque dux fore Petrus Romanus. Si enim haec prophesia vera est, tamquam in pietate 32. Pontifices Romanii ergo superlatus ducuntur circa annos centena et facile numerantur sedecim, immo plures Pontifices: unde a Sancto Petro huiusque, id est, ad annum Domini 1643. numerantur Pontifices 258. quos si per annos Domini iam dictos distibutas, obvenient cuique Pontificis anni ferè septem. Tot aligna cùlibet triginta duorum adhuc futurorum, & inuenies totam eorum sucessionem & durationem expandunt annis 224. Si cuique decem dies annos, explendi restabent anni 320. fin septenaria dies ferè duplex, explendi erunt anni penè totalem pescinæ, quo resiliat ex explendum sextum mundi millennarii, nimirum 410. Addit Christianus Duthmars in cap. 16. S. Matth. *Mores*, sit, nostra scriptum reliquere, quod *etiam* *Cal.* *Aprilis* (25. Martij) *mundi factum est*, *Domini conceptus*. Et *pax*; & *fundator mundi defensio era*. Sed hoc incertum est. Hec cogitemus, & ad diem Domini quasi instantem non comparvamus: cotteræ non affigimus, non studeamus his familiis & palauis, vix de ceteris annos duraturis, erigendis domes in celis perpetuas, per elemosynam alacramque virtutum opera, fabricemus. Totam memorem futilum eum transferamus: studeamus pingamus, viuamus æternitatem, Ergo

Moraliter dilecte hic mundum, vixpe senecentem & occidentem, contempnere: cum illo enim & tu, & omnia que in eo sunt hec fene- scant & occidant oportet. Hoc est, quod inculcat S. Iohann. Epist. 1. capa. veri. 1. *Nolite diligere mundum, neque ea que in mundo sunt. Si quis diligat mundum, non est carnis Pater in eo: quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vite. Et mundus transire, & concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in eternum. Filii novissima hora est. Et S. Petrus Epistol. 2. cap. 3. veri. 8. *Vnum vero hoc non latet* omnes charifiani, *quae enim dies apud Domum sunt mille annos, & mille annos sunt dies unum*. Adiuvent autem dies Domini et fuit, in quo cali magno impetu transiit, dimisit vero calore foliaceum, terra autem & quae in ipsa fuit opera extinxeruntur. Cum igitur haec omnia dissoluenda sunt, quales operes vos esse in famulis conservaremus & pertinet, expeditius & preveniantes in adiuvium dies Domini? non vero ca- los, & nemus terrarum secundum primitu ipsius ex- pellamus, in quibus iustitia habebit. Praeterea Sanctus Gregorius lib. 8. Moral. cap. 13. in noua vero editione cap. 24. *Nemo valet mobilis diligere, & spes immobilia habere*. Et homil. 36. in Euang. *Sicut res temporalis in vita, eterna in desiderio: ita in vita, hoc in permanentia*. Et lib. 6. Epist. 16. exhortans Andream ad contemptum mundi: *Cur, inquit, magnifice filii non consideratis, quae mundus in fine illi? omnia regnatur quotidie, ad reddendas ratiunculas eternas & tremendo Iudicii discrimen?* Quod ergo aliud nisi de adiuvium illius erguere debemus? vita enim nostra naufragia est finalis. Ita namque qui naufragi, *per, fedis, iaces, vadis*: quia impulsa manus ducunt. Ita ergo & nos sumus, qui sine zo-*

galante, sine dormientes, sine ractenter, sine lagunis, sine ambulantes, sine valentes, sine velentes per seculum temporum gressulæ ad finem tendimus. Cum igitur finis nobis dies adiuvent, id inde evene quod modo cum tanta etiam a quarum, & cum felicissimum congregantur. Vnde uetus: Non ergo honor, nec diuina querendos sunt: que dimicamus. Sed si bona querimus, ita diligamus que sine fine habebamus. Si autem mala persimilemus, ita tra- memus quæ à reprobis sine fine toleramus.

Hoc est refutatio prima.] Prima refutatio, ab Sancto Augustino lib. 20. Cuius, cap. 6. & 7. est ea qua anima à peccato relurgit per gloriam: secunda, qua à morte resurgit per gloriam. Ve- rum hic sensus est tropologicus. Nam ait Iohannes: *In his secunda morte non habet potestatem*.

Mors autem secunda, est æterna damnatio anime & corporis. Prima ergo refutatio est beatitudine solius animæ, qua anima sola per mortem transire in vitam & regnum caeleste. Hoc dicitur refutatio: quia Sancti cum peccato hic corporibus moriuntur, sed quod in vitam nouam, cunctique feliciotem evadunt & transmigrant, quodammodo resurgere videtur. Animæ enim mortiente corpore, videatur pariter mori corpori, sicut corpus mortier animæ, atque per hanc mortem transire in vitam caelestem. Secunda refutatio est plena beatitudine, qua anima cum corpore in fine mundi plenè in eamdem vitam beatam resurgent. Par ergo modo ex aduerso nostri prima reproborum, est diminutio solius animæ: mors secunda, est dama- nationis anime & corporis resurgentem, & rursum uitiorum, quod fieri in iudicio vindicatur, ita Ribe- rias, & Peterius lib. 2. in Daniel.

Alcasar per primam refutationem accipit autem Constantini secundum, quo Christiana Ecclesia ante oppresiæ & quasi mortua reuinisse, imo dominata cepit terræ orbis. Hoc myfifi- cum est.

Auctoibus primam refutationem adaptat insi- furationis Ordinis S. Francisci, & S. Dominicæ, sub Friderico Imp. & Innocente III. Pontif. Hoc enim doctrina & sanctæ vite exemplo, videtur quasi ratione christianitas refutari, ut in nobilitate vite ambularet. Par modo id alii fundatioribus Ordinum, aliquique Ecclesiæ reformato- riis adaptes.

Symbol. S. Augusti. Mors, sit, prima, est mors corporis; secunda, est damnatio. Audi eum in Sentent. num. 147. *De prima corporis morte dici potest, quid bonis bona sit, malis mala: secunda vero sibi datur, sicut maledictum bocorum est, ita nulli bona.*

Bonus, & Sanctorus, qui habet partem in refu- ratione prima: in his secunda mors non habet pa- triatorem: sed erunt sacerdotes Dei & Coriscii. San- torum quilibet hic, vti & cap. 1. veri. 6. vocant la- cedones mystici: quia sedicet offertur Deo sac- rificia laudis, gratiarum actionis & omnis obli- quij, & regnabit cum illis mille annis.] De quibus dñi veri. 2. felicitate vixque ad refutationem secundam, id est, corporum, quae fieri in die iudicij. Nota proportionem & relationem quæ est inter karissimam & sanctissimam, arque inter sacerdotes & regna- bant. Nam vox sanctissimæ respondet vocis sacerdotis: & vox bonus respondet verbo regnabit. Sanctissima enim propria est dñs & decus sacerdotorum, beatitudine vero propria est iustitiam cum Christo regnantium. Ita Alcazar.

Denique

Refutatio
prima quæ

V. 1. 6.

In Apocalypsin. Cap. XX.

297

Denique nota S. August. hisce veribus, *Eram sacerdos Dei & Christi*, contra Arrianos denotati Christum quomodo esset Deum. Nam illi ipsi, qui Dei Patris, etiam Christi sacerdotes appellantur. Soli enim Deo, vti altaria & templo, ita & sacerdotes conficerantur: faciendo enim est offere sacrificium, quod nulli nisi Deo offerti posset. Quocirca huc quatuor inter se connecta & correlata sunt. Sacerdos enim est sacrificij. Sacerdos: & vicissim sacrificium est sacerdotis sacrificium. Rursum Sacerdos & sacrificium est altaris & templi. Sacerdos ac sacrificium: ac vicissim altare & templum est faciendo & sacrificio altare & templum. Cui ergo vnum ex his debetur, illi debentur & reliqua, puta soli Deo.

7. Et cum consummati fuerint mille anni, soluerit Satanas de cecere suo, & exhibit, & seduicit Gentes, qui sunt super quatuor angulos terrae. Gog & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.

8. Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuerunt castra sanctorum, & ciuitatem dilectam.

9. Et descendit ignis à Deo de celo, & deuorauit eos: & Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia,

10. Et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum.

VERS. 7.

Et dum consummati fuerint mille anni (tempore Antichristi) & soluerit Satanas (Grace & iheros, putat Lucifer) & exhibu. & seduicet Gentes qui sunt super quatuor angulos (id est, plaga) terra. Gog & Magog. q.d. Seduicit omnes gentes, qui enim Gog & Magog. Nec enim Gog & Magog sparli sunt per quatuor angulos terra: sed sunt certe gentes sicut habentes regem sive principem, vt dicit Ezech. cap. 38. v. 2. Idem indicant hic Grecia, & ro. & rex Mag. Quocirca videatur, quod hic earum Rex sit Princeps, erit vias ex decem regibus qui tempore Antichristi dominabuntur in orbe, vni dixi cap. 17. v. 1. & ha. pmo inquam per exercitus ferus, trux, barbarus & bellicosus. Ideo enim hic per exercitus nominantur Gog & Magog: qui videatur pre gentes ferre & crudeliter, qui pro Antichristo contra Christum & Christianos pugnabunt: vnde multi putant est forte Arabes, aut Scythas, vel Tataros. Hinc & Sibylla lib. 3. Oracul. sic ait: *Per ubi regia Gog & Magog, que medium est Aethiopum fluvium*, id est, quae cingerit flumen Aethiopum. Vbi forte, inquit Alcazar, maris brachia nomine fluviorum appellantur. Arabia enim inter Simus Periculum & Arabicum sit est. Sic ut ergo Mahomet per Arabes, Tamerlanes per Scythas & Tataros ad Imperium eiusdem est: ita per eosdem, aut similes, eiusdem Antichristi. Vide dicta Ezechiel. 38. initio capitis. Quoniam & M. Paulus Venetus lib. 1. de Rebus Orient. cap. 64. scribit, in Tauris, in provincia Taurida, regiones esse Gog & Magog, quas Tauri, inquit, nominant Lug & Mungog.

Perperam ergo censent Nouantes, Tterculos & Iunius, Gog dici à Gyge, qui Candale Rege

A Lydorum per dolum occiso, regnum eius occupauit; quasi inde Asia minor dicta sit Gog, sicut postea Creslus propagauit regni fines in Syria, vbi quodam vocata fuit Gygara, pro eo quod est Gog kartaginensis, vel Gyges, in Afia minori regnabant. Verum nimirum Gygi cum Gog, praesertim quia Gog latissime dominabatur, vti docet hic Ezechiel: Gyges autem sibi Lydia imperauit: eius vero nepos Creslus tantum vique ad Halym fluminum dominatus est, telle Herodotus in Clio. Addit. Gyges à bis milie annis transiit & euauit: Gog vero sueurus est in fine mundi, cum nulla Gygis erat memoria.

B *Et ascendunt super latitudinem terræ.*] q.d. **VERS. 8.** Latos terrarum & regionum campos suis copias, equis, carribus, &c. complebat, sicut Xerxes suo exercitu straxit mare & terram.

Et circumserunt castra sanctorum.] **Castra** vocat loca & latibula in qua turmarum confluerunt Christiani, fugientes persecutionem Antichristi, vti fecerunt Iudei tempore Machabeorum, fugientes crudelitatem Antiochi Epiphanis, 1. Machab. 1. vers. 1. & 2.

Nec enim vetissimum est, Christianos tempore Antichristi, vptore potentissimi, à tyranno oppresos castra habitos, ut collaris signis cum Antichristo, & eius regibus & gentibus configant.

Et evaserunt dilectam.] id est, Romanum, inquit Alcazar. Verum Roma paulo ante vocata est Babylon, eisque à decem regibus iam ante erit evaserit, pater ex cap. 17. & c. Ergo ciuitas huius dilecta est Ierusalem, quam Ezechiel cap. 38. v. 12. vocat umbilicum terra: (erat enim sita in medio terra olim habitata.) Liecit enim Ierusalem futura sit regia Antichristi: tamen in ea multi habebunt Christiani, vptore terra sancta, in qua habebuntur Christiani. Quocirca sicut olim Romani nobilis & matrona, vti S. Paula, Melania, Marcella, &c. cum S. Hieronymo Roma migrarunt in Palestinam in ita & in fine mundi, cum Ierusalem, & quæ ac Roena refloriferet. Rursum multi Christiani, item Gentiles & Iudei, partim conuersi ad Christianum, partim conuertendi, conuenti leuisalem, ut ibi audirent predicatorum Eliam & Henoch. Hi enim in Ierusalem concionabuntur contra Antichristum, ibique ab eo occidentur, vti dicit cap. 1. vers. 8. Denique Sanctus Augustinus per initiatam dilectionem accipit Ezecl: siam rato obdulsum: hanc enim vbiique persicuerunt Antichristi.

D *Et descendit ignis de celo, & deuorauit eos.*] **VERS. 9.** Alcazar hunc ignem mythice accipit. Ignis, inquit, de celo, est ardor celestis & diuinus, quo Elias & Henochum in vita, non potius post mortem, tunc fiam, quiam Antichristi, per suos peccatores, & quæ ac per peccates, accendent omnes gentes, conuertendo eas ad Christianum, vti fecerunt Apostoli recepto igne Spiritus Sancti in Pentecoste. Hac enim est vindicta inaudita, digna Deo. Et tunc omnis Israël filius fieri, vti prædicti Apostoli Rom. 11. vers. 16.

E Huc accedit S. August. lib. 10. Ciuitate. 1. Bene, ait, incoligunt iste ignis de celo, de firmitate Sanctorum. Firmamentum enim est calum: enim firmata cruciabuntur peccatores ardentiisse celo, quoniam non poterunt atrahere scutis Christi in partes Antichristi. Aut si appellamus ignem ipsam plasmam,

plagam, qua percussi sunt in Ecclesia peccatores venient iam Christo; et tempore quo visum est invenimus super terram, quando interficiunt Amacherni filium fratrum eorum sui; non est hoc ultimum curam suscipiunt.

Verum verba S. Scriptura hinc vindictam & punitionem propter dictam sonant, scilicet quid Gog & Magog, contraque Anacharist ex exercitus igne de calo milio affluerit & concrebatur. Subiicit enim de ipso eius ducet: *Eis diabolus qui facturabat eos, manifestabit illi in flagrante cruce & supplicio;* unde & *beatus (Anacharistus) & (eius) pectora* propterea exortacionis ducat se dulce in scripta secunda.

propositum est ut in aliis verbis esse in aliis sententias. Quia verba proprie^t esse accipienda liquet, & omnes, iisque Aleazar, alteruant est elo Riber^a, qui & citat Ambrosium & Augustinum, confit in hisce verbis esse anticipationem, & quod diabolus non sit deuterius in infernum quando^m Ecclesia militia durat; & dubitate autem vique ad finem mundi. Eigo & post Antichristi necem, diabolus finitus renate fideles vique ad diem iudicii. Verum responde, Sanctum Iohannem hanc finem mundi hic simul complecti & conculcere cum strage Antichristi, easque exercitare, cum deturbarione diaboli: potest enim maxima frumentum. Vnde vers. segmenti translati Iohannes ad extremum iudicium. Adde, probabile est diabolus cum Antichristi deturbandus in tartara, vt paulo ante finem mundi plena detur orbis & Ecclesia p^{ro}p^{ri}ta tam immutari, etiamque extre^mam Antichristi perfecitionem; ut in ea lapsi paucimac ac resurgant, Iudei & Gentes conser^{ta}ntur, omnisque Israeli fatus sit. Porro per pseudopropheta nonnulli accipiunt Mahometem antichorem mahomenismi. Genebrard, in Chronolog. lib. 4. ad annum Domini 1302. accipit Ottomannicum, cuius scilicet & imperium Ottomannicum, hoc enim esse prodeuum Antichristi, & forte vique ad illum duteatur. Verum quis sic hic pseudopropheta dicit cap. 13 v. 1.

Dicit ac misere. Id est, semper Damnam enim in genibus nunquam est dies, sed nos perspici. Alirc Alcazar: puto enim diem referit ad Beato- ex claritatem, non enim ad inferorum tenebras; et utr quoque enim grauissimum tormentum ad damnatos redundat. Negque enim eos solum torqueat propria fortis misera & infelicitas obscurans; sed etiam rabies ac furor ex luxurio adferuntur; claritate & felicitate conceperunt.

11. Et vidi thronum magnum eandem, & sedentem super eum, à eius conspectu fugit terra & celum, & locus non est inueniens eis.

12. Et vidi mortuos, magnos & pusil-los, stantes in conspectu throni ; & libri aperti sunt : & alias liber apertus est , qui est vita : & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.

13. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant : & mors & infernus dederunt mortuos suis, qui in ipsis erant : & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum.

14. Et infernus & mors missi sunt in
stagnum ignis. Hęc est mors secunda.

15. Et qui non inventus est in libro vite scriptus, missus est in itageum ignis.

Et vidi thronum magnum & candidum, id est, VERBIS. soleratum, latum & gloriolum: candor enim est vestis Beatorum, & symbolum plazie: & sedem super eam, Christum indicavit. Transi enim hunc iohannem ad diem iudicii: a cruce confectus figura terra & celum.] Id est, pristina species, status & forma terra & celi: quia videlicet in aliis pulchritudinibus commemorabuntur, ut Primalius, Ambrosius, Beda, Areias & Victor.

Mystic Alcazar (sic! ipse putet esse litterale) per calos, non symbolicum significatur rum Sanctorum intercessio, tunc faceretur possetas dimenticandi peccata per Sacramenta: per terram significatur mysticaria, quia fecundat in humana natura conditionem rangi debet poter in Elii eximia, vixit in vita, frater in fratri, quasi dicitur: Tanta erit Christi iudicis intercessio, tanta iuris et equitatis ratio, ut nullus sit mythicorum calorum, potius Sanctorum & sacerdotiorum, fuisse aut auxiliu, nulla terrena mystica iam dicitur commiseratio (nec enim parer filii, nec tunc matiti, nec frater fratri miserabilis) sed solum ius aquae aquae, et vniuersaliter secundum propriam ipsius operam adiudicetur.

C *Et vidi mortuum, qui ante mortui erant, iam VERS.12.
animos refuercentur, abstante iudicante coram
Christi iudice : magnis & pusilis.* Hinc aliqui
probant infantes affores in iudicio, iisque iudicando-
res esse. Verum pro pusilis, Graecè est, παισι, id
est, parvus, cum xata & statuta, ut sunt pueri de-
cem vel quattuordecim annos, sum portius digni-
tate & gradu, id est, viles & abicit, ut sunt f. et cui,
rustici, ancillæ, &c. Sic enim cap. 19. vers. 18. ini-
tians aues ad vorandum carnes liberorum & seruo-
rum, addit., Pusillorum & magnorum : quasi di-
car, Plebeiorum & nobilium sive principum. Nam
mos hoc eodem verbi subdit, putillo, hos, æquid
se magnos iudicandos esse fecundum operam cu-
sique : ergo non loquuntur de infanticibus,

Et libri aperti sunt: et dico liber apertus est illi qui vult esse eius. S. August. 20. Cantic. cap. 4. legit, Fuit enim genitrix: unde liber; inquit, vult est, qui cuiusque vitam & actiones continet. Fuerunt enim eis, et per eos patuerunt enimque opera nostra et clementia a quibus constitueruntur. Porro libri aperti sunt Sandali: quia in illis clarum erendet, quae precepta Deus, & quam severa lancerent. Verum haec lectio mendosa est: omnies enim codices legum liber sunt, itaque legendum est per patribus vers. 27. Porro quod Sandali vocentur libri, aut mysticimi est, aut violentium.

Secundum. S. Hieronimus in Daniel. 7, docet in **Secundum**
iudicio duos aperiendos esse libeos; unum Dei,
qui conuenient bona cuique opera: alterum de-
monis, qui conuenient mala. Deus ergo habet li-
brium vite, diabolus librum mortu. Verum San-
ctus Iohannes libeos hos manifeste distinguere
libro vise. Ait enim: *Et alius liber aperitus est qui
est p̄ea.*

Tertiò, Viegas: Libet, inquir, vite vno est, Tertia.
quia paucos committit electiones & salvandos: libet
verò qui dicuntur aperte, reprobatorum sunt, id est
que multi, quia multi sunt damnandi. Veritas hi
libet sunt virtutiales & communes, tam bonis,
quam malis.

Quarto.

In Apocalypsin. Cap. XX.

299

Quarta.

Quarto, Beda & Alcazar libros hos censent esse S. Scripturam, que continet leges & precepta Dei, ex quorum obseruatione homines iudicandi sunt. Ideo Deuteron. c. 33, ver. 2. Deus fecerit legem ita describitur: *Dominus de Sina omniū, & de Seī artus eī nobis: in dextera eius semper lex.* Vbi pro *Dominus*, Hebraicē est *Elohim*, id est, iudex, ut significetur Deū sub forma iudicis veniente, & quasi solem splendidissimum per *Seī* & *Sina* montes Hebrei ortum fuisse. Portò ignea legem gestabat dextera, quod Caletanus ita explicat, ut non Deus ipse legem portet, sed ad maiorem pompam, portaretur a ministeriis prope dexteram eius liber legis, & ignis quo lignificabatur eum per legem iudicaturum, & per ignem puniendum. Addunt aliqui, exdem de caula initio Genesij dictum esse: *In principio creatus Deus edidit terram, ubi rursum pro Deū Hebraicē est Elohim, id est, iudex, vel iudicis; ut significetur à Deo iudice optima Scripturam, postea Genesim, ut leges & iura hominibus tradat, quibus eos in fine mundi iudicandos est.*

Quinta gemitus.

Vèram dico, bos libros esse illos, in quibus cuiusque opera, tam bona, quam mala conscripta sunt, ut ex illis quisque iudicetur. De iis enim subdit: *Iudicari sunt mortali ex his qui scripta manus in libro, secundum opera ipsorum.* Nec enim in S. Scriptura, aut in decalogio, legitime Dei legi posuisse cuiusque opera, quomodo felicitate qualisque eam adimpleretur. Libri ergo hi, sunt conscientia & memoria singularium, in quibus quasi in libris descripta sunt cuiusque facta, tam bona, quam mala.

Rursum, licet hi libri in se interirent, puel memorie hominum obliscenterit nitorum facinorum, idem tamen fetuantur in diuinā scienzia & memoria, in qua similiiter tam opera, quam conscientia singularium configurant & descrip̄t sunt. Hi ergo libri in hominibus sunt conscientiae, in Deo est scientia & cognitio factorum cuiusque. Hoc est quod ait Apostolus Rom. cap. 1, ver. 15. *Gentes quae carent lege Dei scripta, intelligunt operis legem scriptum in cordibus suis.* restauimus redente illis conscientiam ipsorum, & inter se summam cognitiorum accepimus, aut etiam defendantibus, in die, cum indicabit *Domini* servita hominum. Ita pallium Interpretes, & Franciscus Suarez 3. part. quest. 19. artic. 6. disput. 57. sect. 9.

Portò, apertit Deus in die iudicij hosce librorum singulis suos proprios, feliciter conscientiae & memoria cuiusque obiciendo sua facta: tum omnibus apertis aliorum omnium libros & conscientias, sive per locutionem mentalem, ratiocinatum per diuinam revelationem, ex sua omnisciencia cuique undendo & suggerendo quicquid aliis quicque fecerit, quomodo Prophete per Dei revelationem & inspirationem futura praesiderent: sive Deo simul & semel eleuator omnium hominum phanasmus & intellectum, illisque vires & lumen supernaturale præbente, ac concurrente supernaturaliter cum quocumque, ut video facta cuiusque in alterius conscientia & memoria quasi delicta. Simile enim est in angelis, & animabus separatis. Dum enim hi sibi inveniuntur, faciunt naturaliter, ut si cui loquuntur video cogitata & volita sua, hoc ipso quo volens illum ea dicere. Hoc enim ipso sit plurorum conceptrorum & cogitatorum, alias secreta, obiectum proportionatum

A intellectui audiens, ut naturaliter ab eo sentiri & cognoscere possit. Sic ergo Deus per hanc mensis cuiusque elevationem faciet, ut potentia intellectus cuiusque proportionata sit, & sufficiens ad omnia illa obiecta, pura ad facta singularium hominum, saltem successivo tempore, sed brevissimo, cognoscenda: quomodo *Eloheus*, alioque Sancti eleutus à Deo viderunt absentia; & Sanctus Benedictus spiritu elevatus, vidit totum mundum quasi in globo in radiis solaribus collectum, teste Sancto Gregorio libr. 2. Dialog. cap. 35. Quid enim haec particulari cuiusque in die iudicij examinatio non sit futura per vocalem locutionem, patet, quia hac ratione cuiusque facta successione edicenda & pronuncianda forent, itaque iudicium ad multos menses vel annos protrahendum esset, eum tot milliones hominum facta figurari, ordinare quoque suo ore tenus enuncianda forent; quia tandem multis mensibus, imò annos sibi depositarent.

Denique more suo S. Iohannes hic alludit ad Daniel. cap. 7. ver. 10. *Iudicauerit sedis, & libri apertis.* ibi enim Daniel describit exicidium quartus monachis, ac regni Antichristi, illique successum aë regnum Christi & Sanctorum, quod durabit in eternum. Idem biser. capitulo dicit & docet S. Iohannes,

Et liber apertus est qui sit vita.] Sanctus Liber vita quia?

C Augustinus 20. Cisir. 14. per liberos qui aperti sunt, intelligit Sanctorum corda & mentes, in quibus Dei lex & voluntas scripta sunt: per librum autem vitæ, intelligit memoriam Sanctorum omnium, que per vim diuinam cognoscet quidquid in vita bene aut male gerit. Sanctus Anselmus in Elucidario ac librum vitæ esse vitam Iesu, que omnibus debet esse norma vivendi, per quam, & iuxta quam omnes sunt iudicandi. Verum dico, liber vita est liber prædestinationis Dei, in quo omnes & foli conscripti sunt illi, qui destinati & electi sunt ad vitam æternam, id est efficaciter, repente iam vita perire, & operibus cuiusque per mortem consummari. Portò libri vita inducitur hic mentio: tum quia hic est liber Dei, qui compendens est & congaudens eum libri apertis singularium, id est, cum conscientia hominum: tum quia propter electos, qui in libro vita scripti sunt, maxima fieri iudicium ut nimis illi à Deo glorificemur, eorumque labores & dolores pro mortis iustum accipiant plenum. Vult enim Iohannes hic animare fidèles & Martyres, dura patientes sub Dominiiano, & duriora passuros deinceps, praeferrimus sub Antichristi, ut fortiter martyria & mortem subeam, cogitantes se per illam transfiguros ad vitam beatam, ad quam à Deo conscripsi sunt in libeo vita.

E Alcazar opinatur, librum vitæ hic non tantum complectum accipit, sed & inchosum, hoc est, in eo scriptos esse non tantum eos, qui in gratia mortui, salvandi sunt; sed etiam eos, qui baptizati & gratia Dei donati, ad salutem destinati sunt, etiam si ex eo ex sua flagitia delectantur, ac morientes in finali imperiis relictantur & damnantur. Quod non est improbable: sed tunc liber hic magna experientia est cum libri apertis, quatenus hi liberi sunt Dei, non conscientia hominum, ut pauld sunt dii.

Secondum opera ipsorum.] Agitur ergo hic tantum de adultis, quorum opera examinantes & iudicant.

iudicantur; non de parvulis, qui operari, & mercari vel demeriti nequeant. Parvuli enim mortui cum baptismo, hoc ipso adiudicantur calo: siue baptismi, infernoq[ue] est, limbo. Alcazar tamen ex S. Augustino censet etiam parvulos hic comprehendendi: quia parvuli non baptizati iudicantur secundum opus & peccatum originale Adie: hoc enim eis imputatur, immo inhaeret: baptizati vero iudicantur secundum opera & merita Christi, quae eis in baptismio applicantur. Verum hoc subtilius est quam solidius.

VERS. 13.

Mortui
mortis &
inferni
qui

Prima ex-
positio.

Seconda.

Tertia.

Quarta.

Quinta
genitiva.

Et dedit mors mortuis qui in ea erant: & mors & infernum dediderunt mortuis suis, qui in ipsius erant.] Sanctus Augustinus, Ticonius, Haymo & Anselmus, per mortuos mortis & inferni accipiente vero mortuos; per mortuos vero maris, eos qui viu*intervenient* cum Christus venier ad iudicium. Sic enim ait Augustinus: *Hab ergo mortuus exhibuit mors, id est, huc faculum existit homines qui nesciunt obirent; & sic inveniunt sunt, ut affirmitur. Mors vero & infernum dediderunt corpora, quantum resuscitaverunt. Et fortasse non sicut sibi dicere, mors aut infernum, sed mors, propter bonas, infernum, propter malas.*

Secundum, Ambrosius: Mortui, ait, maris, id est, baptisi, erant baptizati & electi. Deinde de mors dabit corpora impiorum, infernum animas.

Tertio, Aretas: Quodlibet, ait, elementum reddit quidquid corporum humanorum ad se pertinet: mors ergo dabit humorem, qui ad se pertinet; mors id est, terra, puluerem; infernum (id est, aet. & ignis) id quod in auras evanuit & refoluit est.

Quarid, Viegas & Delrio adiagio 197, loco 64. Mare, inquit, dabit corpora in eo submersa, aut deuotata a pitibus: mors dabit corpora in terris humana: infernum verb dabit animas. Itaque mors hic ab inferno & mari diuiditur, ad danda videlicher corpora que in terra persistunt. Hac enim censentur esse in ventre mortis, inoblique ea resumet in die iudicii ut refurgant. Huc accedit Ribera; sed in eo differt, quod inferni mortuos vocari censet eos, qui viu*intervenient* a terra absorpsi, cum corpore & anima desceperunt in infernum, quales fuerunt Core, Dathan & Abiron. Sed hi gravi perpatui. Addit, mors de morte & inferno dici, quod nulli fin in flagrum ignis: vbi Ribeira & Viegas alii cognitum accipere infernum & mortem, scilicet ut significet diabolum, quod tamen durat id est & violentum.

Dico ergo, melius, & magis consequenter Alcazar censet mortem & infernum hic & alibi induci, similius iungi quasi duas personas tragicas, tristes & immortales, quae tempore allocantur. Nam quos mors occidit, collidit infernum sepelire & deuorare dicitur. Non ergo mortui quae mors occidit, ab inferni mortuis diversi, sed inde planè sunt. Mors enim est quasi lictor & carnicifer, qui reos mortis occidit, & transmittit in infernum, qui quasi mortuum locus, fini suo eos excipit, absorbet & deuorat. Id mors clarissimum patet. Porro addit rectiā personam, quæ horribilem, scilicet mare, quod quasi leo rugit & fuit, nascitque integras, quæ ac homines absorber, & in se ipso sepelit. Quocirca fictio mortuorum mortis & inferni, non extenuatur ad eos quos deuora mare. Hinc & Iohannes mortuos quos possidebat mare, manifeste distin-

guuntur quos possidebant mors & infernus, dum ait: *Dedit mors mortuus, qui in ea erant: & mors & infernum dediderunt mortuus suis.* Mors enim suorum mortuorum simul est quasi mors & infestus.

Et infernum & mors nulli sunt in flagrum ignis. VERS. 14.
Hic est mors secunda.] Primo, Sanctus Augustinus, Prunias, Ticonius, Viegas & Ribeira, per infernum & mortem metemorphice accipiente diabolum, qui est princeps mortis & inferni; hic enim cum suis alleculis adiudicabit & minetur in flagrum ignis, ut sit perpetui incolae mortis & inferni. Verum sic dicendum fuisset, Millus est, scilicet diabolus, non *Missus* sibi. Rursum, planè videtur eodem modo hic accipi mors & infernum quo paulò ante, cùm de illo dicit: *Mors & infernum dediderunt mortuus suis.* ibi autem mors & infernum non significat diabolum, ut pater, & ipsi auctores hanc explicacionis facerent. Eadem de causa minus rectè alij per infernum daimones, per mortem ponens qualibet accipiente: sequit se alij, qui per infernum damnatos, qui in inferno ante cruciabatur, intelligunt, quasi dicat, illis post iudicium ad infernum, ex quo prodierunt, redituros. & alij, ut Maldon. in notis manoscritis, quas Rome vidi, quasi dicat, *Mors & infernum non erunt ultri, id est, nemo ultra morietur, aut in infernum minetur.*

Apud ergo, conformius & elegans Alcazar tam hic, quam paulò ante, mortem & infernum induci cœlesti quasi duas tragicas personas, quarum manus est, ut altera vietam mortalibus afferat; altera deglutiatis, & subterraneis lepulebris & specubus viuentis defineret. Perleganter ergo finiguntur hæc duæ personæ horribiles, quæ cautabunt in mundo, ac triumphabunt, post vniuersale iudicium, vñā cum damnatis ad ignitum infernum flagrum descendunt. Non autem sic menio helluonis alterius, nempe maris: quis illud dicere amplius non fore, ad mysterium, de quo cap. sequenti ver. 1. Dñe igitur personæ reliquæ, id est, mors & infernum, congruerunt eò mortuantur, ubi per omnem seculorum æternitatem fœle in ipsius damnatis palcant, ita ut non fœlum verè dicat, *Mors deparet eos;* sed etiam, *Infernum deparet eos.* Nec verè contenti erunt mors & infernum miserorum cardo ac deuoratio, sicut antea solebant: sed mors temper eos occidit; infernum temper abscondeat ac deuorabit. Nec mors vnguam illos interficere desinet; quia infernum eos temper viuos affterabit, quā patiantur tempore moriantur. Atque hæc est mors fœunda, quam damnatis mors & infernus pariter inferent. Itaque infernum & mors in flagrum ignis minuantur, non ut patiantur ab igne; sed ut in æternum Dei inimicos exercueant. Itaque Alcazar, Arabicus pro mors, veritatem abysmum, quia mors validissimum habet os & ventrem, quo omnes mortientes complectimur, instar abyssi horribilis: *Et abysmum, inquit, & infernum processit fons in flagrum ignis plenum sulphure.*

Et qui non invenient ell in libro tunc scriptum, VERS. 15.
miser est in flagrum ignis.] q. d. Sancti & electi qui scripti sunt in libro vite, ibant in exilium ad gloriam æternam, ut exponam cap. sequenti: improbi vero qui non sunt scripti in libro Dei & vite, sed diabolus & mortis, hi ibant in ignem gehennæ æternum.

Obiec̄,

In Apocalypsin. Cap. XX. 301

Obiectio, Paruali morientes sine baptismō in peccato originali, non sine scripti in libris vita, & tamen non ibi in flagrum ignis : quia habent peccatum damni, id est, carentiam glorie, non sensus, ut haberet communis Theologorum sententia. Respond. Sanctus Iohannes hic loquitur tandem de adultis, non de paraulis, ut patet ex verl. 1. 2. *Indicat inquit, sicut mortui ex hoc quo scripta erant in libris, secundum operam ipsorum.* Soli autem alii latitudine secundum opera sua, non parauli. Idem patet ex cap. sequentem verl. 8. Alteri respondebat Sanctus Augustinus lib. 6, contra Julianum cap. 4. & ex eo Bellarmino lib. 6, de Amisione gratiae & statu peccati cap. 5, feliciter paraulos iudicari secundum opera, quia scilicet per Adamum, & in Adamo gesserunt & peccaverunt : ac ideo misericordes esse in flagrum ignis, id est, in lacum ubi est ignis ; nec tamen inflammandos illo igne aut etiundem, vel quod sine parte altiori eius loci, vel quid ignis habeat vim eos detinendum, non tameni videntur.

Portò flagrum hoc plenum est igne & sulphure, ut habet Arabicus, ac dicitur affectus Sanctus Iohannes cap. 1. verl. 8. & Iisias cap. 30. verl. 3. Ignis ergo gehennae est sulphureus : unde eius typus & pexambulum fuerit ignis sulphureus quo conflagravit Sodoma & Gomorrah Genes. c. 19. de quibus proinde ait S. Iudas, quoddam ignis eterni per nos suauitatem, facti sunt exemplum orbis. Hic enim ignis apollinius est punctio impiorum. Primo, quia ardentiissimus est : sulphur enim cum sit ignis natura, si ignem concipiat, vehementer exarscit. Secundo, quia hoc ignis odorem habet tertiarium & acciditum, qui horroci peccatorum panendo congruit. Tertio, quia sufficiunt in expiacionibus domocum sulphur adhiberi soler, teste Plinio lib. 35. cap. 15. Conassimur impiorum domos suis, putis animam & carnem peccatis gixa, luxuriam, iram, &c. per ergo est, ut Deus halice domos igne sulphureo luctet, & quasi explet. Supplicium enim peccatorum, cùm genus quoddam expiacionis & purgationis. Hac de causa immensis viis sulphureis partim ardentiis, partim non ardentiis sub terra latet, ut liquet ex thermis & montibus ardentiibus, qui per oboem plurimi sumunt & thermes sulphur olear, & ignes montium sulphurei sunt. Ipsa quoque fulmina, quae ite diuina sunt symbola, igne sulphureo constant, & sulphur olear. Itaque totum gehenna flagrum cum omnibus corporibus damnatorum in eum inieciunt, horrendè ardebit, etique tota illa iniquorum congeries quasi viscera Deo, & holocaustum pro peccato quod faciunt numerus complebitur, sed semper pergerut coram Domino & omnibus Sanctis : sicut ipsum peccatorum semper expiabitur, & nonquam ex extremitate. Hinc non solum ignis foris applicabitur corporibus, ut suo contrectu ericiat, sed ipsa etiam corpore arderebatur iugiter, sicut in holocausto fieri solet. Adhuc impia, prefecimus qui grauece peccaverunt, ut Antichristus, in profundum huius flagri prolegeretur & quasi lepelicenter: sic dites Epculo dicunt sepulchrum in inferno, Luke cap. 16, cùm ut nullum eis possit extrinsecus accedere refrigerium, nec respiret aut clamare possint : clamor enim in magis nocturnis lucis virtute, soler aliquod doloris astere leuissum. Verum nec hic concedetur Antichristi & sociis eius in gehenna, quo fieri ut dolor compellitus, inetus

acerrimè deserviat. Alij enim qui capite fistula extabunt, clamare poterunt, quales erunt qui minus peccarunt : sed & horum clamores vocisque erunt lamentabiles, quibus se sociosque affligent. Nam ex tantis & inevitabilibus aeternisque penitentibus desperatio, furor & maledictio, quia & lepros, quod sibi tantorum suppliciorum causa fuerint, & Deum qui ipsos condidit, & parentes qui genuerunt, & demones qui deduxerunt, & locis qui allixerunt, & omnem creaturam quæ illis vel ad culpam, vel ad peccatum feruunt, aut servit, maledicunt. Ita P. Lellius lib. 1. de Perfect. diuinis cap. 14. quia & cap. 19. & 30. multiplices damnatorum peccata, ac quomodo ignis coeporeus in animas & demones atque cruciaria posset, eruditè explicat. Verè Pilates psal. 89. *Quoniam noster prefiguratus eras tuus, & praeterea tuus eras tuus (ò Domine) dominare eras.*

Moraliter. Hac lege, relege, rumina & pondera quodidie ò Christiane. Vide quid in libris hiscū nisi conscribas, qui in die iudicij coram tuo mundo pandentur & legentur, quando, ut ait Anselmus libro de Similitudinibus, à dexteris eritis peccata accusandis, à sinistris infanta damnata, fabria horrenda chora inferni, desperata index iratus, foris mundus ardens, iniuria conscientia vident. Ibi vos inservi salvabatur. Hoc miser peccator si deprehendit, quod fugias? latere enim erit impavidus apparere invulnerabile. In hiscū libris, in hac luce Christi tevelabuntur omnes vulpine conscientie, omnia confusa codium, omnes fuci membra, omnia occulta tenebarunt. Hoc cogitans, hoc meruens Hugo Victorinus lib. 1. de Anima cap. 15, haec humiliter de conscientiem insinuit, ut veniam impetreret. Sub omnia, inquit, pale vulpina conscientiam abscondebat : vulpina placid conscientia, repida conuersatio, animalia cogitata, fida confusio, brevis & rara compunctionis, obedientia sine denuntio, oratio sine intentione, letitia sine educatione, sermo sine circumfusione. O quam dura sunt illa que loqueruntur, quoniam mea loquuntur sermo!

Vit conscientia? vit remedium? Accipe à Sancto Paulo: cogita, libra, discute, compone ad normam divinae legis & voluntatis singulas rasa, non tantum actiones, sed & cogitationes ac intentiones mentis. Si enim nos ipsas adjudicaremus, non vixque iudicarimur, t. Corinth. cap. 1. verl. 31. Et, *Viam illi sermo Dei & efficax, & penetrabilis erunt gladio anticipi, & pertingens regnum ad diuinationem anima ac spiritu, compagno quod ac medularium, & diffusare cogitationem & intentionem cordis.* Et non est illa creatura maiestitia in conscientia eius : omnia autem nuda & operaria sunt ecclisia. Viderunt hoc canticum Gentiles. Seneca lib. 5. de Ira: *Animus, inquit, querit ad rationem reddendam illi vocandum.* Hoc faciebas Sextiu, ut conformatas die cina se ad nocturnam quietem recipies, interrogares animam suum, Quoniam hodie maxime tuus sensus t' cuius visus obficiunt? que parte melior es & t' definit ira, vel moderateor eris, que fecit sibi queritur ad iudicem venendum.

Scibit Plutarchus de Julio Druso Tribuno plebis, quod, cùm ades eius multis locis patarent vicinorum oculis, & opibus quidam eas se mercede quinque talentorum ostenderet auctiuncula, & mutaturum: *Decem, inquit, dabo si rotam*

Cc domum

domini meus consipicere efficeris: quia enim omnes qualem tuam inflammat, contemplentur. Fuit enim vir temperans & moderatus. Ita viue, ut memineras semper, inib⁹ optes & gaudeas, te tamenque intima videri à Deo, te notari ab angelis, à demonibus, ab hominibus. Speciem etiam familiam mundam, angelis & hominibus. O quam sapit, qui iugiter animo vetat viciuum & econ-

*suetum huius mundi diem, qui erit horizon eternitatis beatae & misericordie, ac Beatos à damnatis, superos ab inferis, angelos à demonibus, exilium à gehennam in omnes eternitas determinabat! O quam sapit, cui insuper hic littera infinita: *Seruos mortu⁹, venite ad iudicium!* O quam sapit, qui ita actus singulos agit ac dilipit, prout optabit eos egisse & disponuisse in die iudicij!*

C A P V T V I G E S I M V M P R I M V M.

Putarunt aliqui hoc capere & sequenti, ad litteram descripsi felicitatem Ecclesie, tam militantis in hac vita, quam triumphantis in celo, praesertim quae est post Antichristum, quando erit summa Ecclesie militantis pars, aquila sanctissima, triunfante Cheiristi perfecta, ac heros viri illustris. ita Seraphinus, Vberinus, Horatianus & Iosach, quos citauit cap. precedentibus v. 1. & 4. Conferit enim ipsi, hos fortissime annos felicitatis Ecclesie militantis ibi à Iohanne predictos. His accedit noster Tuccianus lib. de Eucharistia, qui enier hic agi de ecclesiis cum militante copulata, hanc enim denotari hinc verbis: *Vnde seraphum nominis &c. descendens de celo.* Et hinc: *Ecclesia tabernaculum Dei cum bonitatem.*

Alij censuerunt hic describi gloriam Ecclesie Romanae sub Constantino, & deinceps. De hac enim testē dicitur: *Avebantur gentes in luxure eius;* & de hoc Iisaias, Ezechiel & alii Prophetæ, similia, immo maiora predixerunt, quam hic de sua Ierusalem dicat Iohannes.

Verum ceterum est, ad literam directe hinc tantum depingit Ecclesiam exaltem & triumphantem. ita dicitur docet Sanctus Augustinus lib. 2. 2. Cantic. cap. 27. *Hoc. inquit, de illo tempore acceptare impunitam nimis est: quia illa. Abgerget Deum amorem lacrymarum rausa luctu sicut de seculo future, & immortalitate, agit de eternitate Sanctorum, ut nula debemus in Lutera facere querere vel legere vanaglia, si hoc putamus obscurum.* Augustinum legimus patrem Interpretes, qui & Alcasar, qui tamen huc omni Romanæ Ecclesie adaptat, quasi eius triumphus in celo hic describitur: *Quis, inquit, illa quasi caput & matrix, electus omnes complectitur. quod verum est.*

Id probatur Primo, quia hoc exigit Apocalypses acutum. Ceterum enim cap. precedentibus egestis de strage Antichristi, Gorg & Magog, dicitur resurrectio & de iudicio; orto postular, ut hic agit de gloria Beatorum, eaque claudia Apocalypsis.

B Secundò, id ipsum clarè evincere verba vers. 7. Secundò. & 8. vbi coronas Beatorum opponit portis damnatorum. *Qui, inquit, vocata, possidebat hoc. Timidi autem & increduli,* &c. pars ultorū era ut flagore ardenti ignis & sulphure; *quid illi mors ferenda.*

Tertiò, quia ciuitas quam depingit Ezechiel. Teub.

cap. 48. (ad quam hic alludit Iohannes) quæ symbolum est Ecclesie militantis, ut multum volumen in quadratum poterat tantum calamis 4500. id est, stadiis 45. Hoc vero Iohannus in quadratum poterat ad 1. millia stadium, ergo longe eam superat, ac proinde est ecclesiis. Vbi Nota. S. Iohannes hic planè imitatur Ezechiel: nam eque ut Ezechiel post errantem stragum Gog & Magog, Antichristi, &c. Apocalypsin fratre laudat dictaminis nostra Ierusalem, id est, Ecclesia, quæ ad literam apud Ezechiel est terrestris & militaris, apud Iohannem hic est ecclesiis & triumphantis. Hinc & fluvium huius vibis confutis arboribus viri, ab quo cap. sequenti ver. 1. ab Ezechiele cap. 49. ver. 1. inveniuntur est S. Iohannes.

C Quartò, illa verba: *Tempus non videt in eo: ipsa canticis aeternis mundum, mari ex raspide, fundatum ex lapidibus pretiosis.* Et. *Mors stirra non era, neque dolor. Non intrabat in eam aliud concupiscentia. Claritas Dei illuminata eam, & leviter eius est Agnus, &c.* non nisi Ecclesie celestis constat.

Fateor tamen quadam hic dici quæ Ecclesie militantis convenienter, ut quod diceret de 1. fundamentis. Id est, Apofellos, eorumque predicatione: quia nimis illi Ecclesie deduxerunt & proserpentes in celum. Vnde Ecclesia celestis & triumphantis sua stemmata & insignia sumit ab Ecclesia militante. Hinc S. Laurentius, iam beatus licet, pro stemmate haber craticulam, cum eaque pingitur, S. Stephanus lapides, S. Sebastianus ligatus, S. Paulus gladium, &c. Quia feliciter hinc instrumentis obeyerunt morte & martyriu[m] quo gloriam illam beatam mortici & affectu fuit, ita Alcasar.

S Y N O P S I S C A P I T I S.

S. *Iohannes videt & describit celestem Ierusalem, nimisrum eius opes, splendorem & gloriam.* **Secundò,** vers. 12. eius murum & portas duodecim. **Tertiò,** vers. 16. eius altitudinem, longitudinem, & latitudinem. **Quartò,** vers. 19. eius duodecim fundamenta facta è totidem gemmis. **Quintò,** vers. 22. eius claritatem & festosatem.

Ierusalem
celestis de-
cens est.

Accipe summam & ordine dotes admittabiles, quas celesti Ierusalem hic Sanctus Iohannes attribuit. Prima est vers. 1. & 2: quod

fit Ierusalem nova in celo nouo & terra nova.

Secunda, vers. 1. quod fit descendens de celo à Deo, patens sicut sponsa ornata viro suo.

Tertia,

Tertia, vers. 3, quod ipse sit tabernaculum Dei eum hominibus, & quod in ea Deus habitabit cum eis : & ipse populus eius erunt ; & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.

Quarta, vers. 4, quod Deus absterget ommem lacrymam ab oculis eorum : & moes vlt̄a non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vlt̄a, quia prima abierunt.

Quinta, vers. 5, ubi dicit electus Deus sedens in throno: Ecce noua facio omnia. dicit, & faciet: Dei enim dicit est efficax, ac proinde eius dicere est facere.

Sexta, vers. 11. Ierusalem huc electis habet claritatem Dei: & lumen eius simile lapidi alipidis sive crystallum, id est, simile lapidi crystallinis vnde ibi annunciatum est nos, sed dies vna & perpetua: nec eger sole aut luna: quia claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius est Agnus, vers. 14. Hic lux & claritas Primi, symbolum est misericordie, nimirum diuina, & ipsoe a Deo deputata & participata. Secundu[m], crystallis innumbris gloriosus non esse vmbrae & transitoriam, sed stabilitate & soliditate, tuncque variatum, prout in crystallis ex transmutatione varia apparent species. Tertio, eam nulla adhortans, timoris aut tristitia nocte, aut nube & nebula fasciari, vel obliterari. Quarto, Beatos perpetuo fru[m] presencia, aspectu & confortio gloriae Dei & Christi.

Septima, vers. 12, & 17, habet murum ex istrispide magnam, & altum 144, cubitos. Hic mutus significat exaltum & electis ierusalem robur, magnitudinem & securitatem, ut nullum damosum aliquinque hominum vim timeat.

Ottava, vers. 12, & 21, habet portas 12, scilicet tres ad singulas orbis plagas, quoz nomine clauduntur, exque singula ex singulis facta sunt margaritis. Haec portae significant, undeque & ex oriente plaga & genit, iulius & lancet in eandem adiutum quidlibet tempore, hora & momentu patetereque per eas non invare nisi patro, ex transmutatione & genimico.

Nona, vers. 19, habet fundamenta docecent D ex totidem gemmis pretiosissimis. Hec docecent fundamenta significant, velbus hanc fundatam esse in sanctitate, doctrina & symbolo duodecim Apostolorum.

Decima, vers. 16, cintas huc in quadro posita, & longitudo eius tanta est quanta & latitudo, & altitudo. Hec omnis significant exactam & perfectam huius urbis aedificationem & fabricam, aquae ciuitatis inter laudem & confitiationem.

Venedicta, vers. 16, cintas ampla est & vasta: nam cum sit in quadro, quoddlibet quadrat, sive quadrate laus in longitudinem procurabit ad duodecim stadiorum milia, id est, ad milie quingentorum miliarium italica. Hec uerb[um] amplius notat eius magnificeniam, capacitatem, & ingenitum ciuitatis, id est, Beatorum, numerum. Nulla enim est urbs, quae vel vmbra tam[en]e capacityte habeat. Babylon enim quia a capacityte celebatur, in toto suo ambo & quadrateam tam[en]e continebat 120. stadia: haec verò in uno quadrati latere habet duodecim milia stadiorum. Quocirca unum quadrat laus excedit longitudinem Babylonis centies, ac conqueuerit tota capacityte huius urbis capacitem Babylonis superat decies milles, ita Alcasse. Vtrum vero est, non vnum

lagas, sed omnis simul, per r[ati]onem ciuitatis huius ambiuum membratur, cùm dicatur, Et m[od]estus est ciuitatum per fiducia dandecum misere, vit[er] dicere vlt̄, t[er]c.

Duodecima, vers. 8, ipsa ciuitas id est, placet ciuitatis autem est mundum, simile vito mundo. Id designat omnia in celo esse pretiosa de peccatis nullo, ac tursum omnia Beatis esse conspicua & peruta, perinde ac si auro vtero, id est, instar vtri pelluciente, in celis omnia confluent; ac conqueuerent singulos Beatos per nuntiatio charitatem, omnium aliorum gloria, beatisque omnibus perfrui: hoc cu[m] omnia est sunt complicita.

Decimateria, vers. 1. *Templum non vidis in etate Domini enim Deus omnipotens templum illud est, & Agnum.* Semper enim tuncur & inuenientur co[n]juncti, adorant & laudant Deum & Agnum.

Decimaquarta, vers. 14. Ambulabunt gentes id lumine eius, & reges terra afficerent gloriam suam & honorum in alam. In celo ergo admirabitur omnium Regum, Principum, Imperatorum, Pontificum, Regnatarum & Ducillarum pompa & gloria.

Decimaquinta, cap. 11. vers. 1. fluit ut vire & virilis medicina urbem interclusit. Hic fluvius significat sapientiam & voluntatem omnium copiam & affluentiam.

Decimafesta, cap. 11. v. 2, ad veramq[ue] ripam fluminis arboris sunt pulcherrime & salutiferae: ibi est & lignum vite, persistans eo quod erat in terrestri paradyso. Hoc lignum symbolum est immortalitatis & eternitatis.

Decimasexta, cap. 11. v. 3. *Ornare maledictam non erit amplius,* q. d. In celo nulla erit culpa aut peccata.

Decimaseptima, cap. 12. vers. 4. *Videbant faciem eius, & nominem eius in festibus eorum;* & regabant in secula seculorum: quia timore & iugante visione Dei fruuntur, quia eius intimi & familiariissimi, non tanquam famuli, sed & principes & reges.

Denique huic uerb[um] nihil pulchri, nihil pretiosi, nihil iucundi, nihil honorifici dicit; nihil turpe, vilis, aut triste adest; sed omnes eius clues sunt beati & gloriofi, ac regnabunt in secula seculorum.

Pr[imo]. Et vidi ciuitatem nouum, & terram nouam. Primum enim ciuitatum, & prius a terra abiit, & matre iam non est.

2. Et ego Iohannes vidi sanctam ciuitatem ierusalem nouam descendenter de celo a Deo, paratam, sicut sponsam ornatam vito suo.

3. Et audiri vocem magnam de throno dicentes: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit eum eis. Et ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus:

4. Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & moes vlt̄a non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vlt̄a, quia prima abierunt.

5. Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi:

Ce 2 Scribe,

Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt, & vera.

6. Et dixit mihi: Factum est, ego sum & & : initium, & finis. Ego sicuti dabo de fonte aquæ viæ, gratis.

7. Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus. & ille erit mihi filius.

8. Timidis autem, & incredulis, & exeatris, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure: quod est mox secunda.

9. Et venit unus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam, vxorem Agni.

10. Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi Civitatem lancham Ierusalem descendente de celo à Deo,

11. Hahemem claritatem Dei: & lumem eius simile lapidi pretiolo tamquam lapidi iaspidis, sicut crystallum.

VERB. I.

T rudi eadem nouam, & terram novam &c. & mare non illi.] Iacobim, & alijs, qui hæc accipiunt de felicitate Ecclesie militante, vi dicit intu capiis, per calum nouum accipiunt illustres Sanctos, quorum cum Paulo conuersatio in celis est; per terram nouam, carceres fides, in baptismo per gratiam & vitam Christianam ionouatos; per mare, Gentiles, qui fluctus persecutorum contra Ecclesiam concibant, q.d. Mare non illi, id est, Gentiles amplius non persecutur Ecclesiam, imò nec sunt, quia converti sunt ad Christum factique Christiani.

Verum iam docui, hæc ad Ecclesiam in celis trumperant, que est post diem iudicii & post communem resurrectionem, pertinet.

Secundū, Alcasar celum, terram & mare mystica accepit, sed non sensu. Homo, inquit, ex anima & corpore constat, cùmque corpus sit terra in habitato anime, anima vero caelestis sit spiritus, ideo congruit per terram significare hominis corpus, per calum anima. Priorum ergo eorum qualitates erant ha: in fulorem animalium incumbere, Sacramenta fidelibus administrare, preces ad Deum pro peccatoribus fundere, à peccatis absoluere, docere, concionari, & quali caelestis doctrina plusum in terram emittente. Hæc in resurrectione tollentur, & sicut cali noui: quia pro laboribus iam dictis succedit merces & præmium, feliciter aeterna quiet, visus & fructus Dei, ac gloria aeterna. Pari modo prioris terra conditiones erant ha: proximum vices dolere & communicare, molestias & angores pati, voluntaria inaccrimation & castigationem sufficere. Post his in resurrectione succedit noua terra: quia in corpore pro tot passionibus succedit impossibili-

itas, pro tot doloribus & mortibus immortales, ceteraque corporis gloriosi dotes. Ex mare non illi, id est, impia infernorum derrusis, nullus erit persecutor, nullus mercuri, nulquam formidans, nulquam pericula, nulli flatus, nulli amplius pīces maiores deuocabantur minores, nullus erit naufragii timor. Verum hæc mytifica sunt, ut ipse Alcasar fatetur, non literata.

Quoniam Tenui, alij paulum hæc accipunt de materiali celo & terra. Hæc enim secundum qualitates, & vt aliqui volunt, secundum substantiam, id est, formam substantiam, immutanda sunt in resurrectione ac innouanda. De his enim ait Sanctus Petrus Epist. 1. cap. 3. v. 13. **B** Novus celus & novum terram secundum premisa ipsius experientiam. Vide dicta Iliaz c. 14. v. 19. & cap. 14. vers. 4.

Premium enim celum, & prima terra abit.] Ergo celum iam est nouum & terra noua, ut dixi.

Ex mare iam non illi.] Arabicus, & non mare tunc (illi) Beda hic, & clarissi scribens in Epistola. Peri cap. 3. censet mare post diem iudicii omnino secundum esse & abolendum: pari modo & ignem permutum: quia Sanctus Iohannes tandem nominat hæc celum, id est, aërem, & terram: quasi hæc duo ex elementis sola finis manifester & renouanda. Idem dicunt, sed dubitanter, **C** Andreas Cesar, Aretas, Haymo, Anselmus, Rupertus, quin & Sanctus Augustinus lib. 10. Cinit, cap. 16. Vbi explicat hæc verba, **M**are iam non illi, sic ait: **V**erum maxima illa ardore (conflagrationis mundi) fieretur, & ipsius veritas in melius non facile dixerim: fortasse ramus mare non minus ardugitur hoc secundum turbulensem & percellens.

DVerum cum mare sit quantum elementum, ad perfictionem vniuersi necessarium, quod plurimum, suum, aëmentum, omnimumque generabilem, quin & aëris & calorem, vt multi volunt, est matrix & origo, quodque terram vult & conferat: terciamen nisi aqua & mari rigore, finiteretur & fanaticaret, hinc longe veras videatur, mare, aqua ut terram & aërem, quod substantiam post resurrectionem manifert. Dicitur tamen hic, **N**on illi, id est, non est, scilicet tale quale fuit verus illud & postquam, nimirum crastum, mixtum & turbidum, procellatum, perpetuis agitatus fluctibus, æstuans iugi suo fluxu & refluxu, hæc enim est maris natura & conditio, quam significat ipsius maris nomen. Sed est aliud & nouum, quæcum calum & terra: cum illis enim innouabitur, sicutque fubile, parum, pellucidum, quietum, seruum, fulgidum, vt iam non videatur esse mare, sed crystallum: pellucib[us] enim. & splendebit inlata crystalli. De mari ergo Hebreæ p̄tatis dicunt **vñ** seconam, id est, **n**on illi: quia in aliis formam & decorum commenabatur. Sicut ergo ex eo quod hic dicitur, **Celum abit.** non licet (vt plenique docent) colligere: Ergo celum quoad substantiam, materiam & formam abilitate & interitatem; sed tantum licet colligere: Ergo celum quoad qualitates & conditio[nes] praestantes peribit, nouisque & meliores acquerit. ita partes & de mari hic colligas & conclusas. Postmodum meministi præ aliis elementis, quia mare symbolum est fluidum, procellarium, turbinum & tempestatum, quibus hic iactans Sancti & eleclis: quasi dicat,

Cum

A mare
petibit post
diem radi-
ci.

In Apocalypsin. Cap. XXI. 305

Cum mari cessabat omnis Sanctorum persecutio, A perata & ornata sponso suo Babylon est vrbis diabolis, impura, veruflata maledicta, ascendens est taciturna, infamis, parata & confusurata à eodem domine, libidinibus torus mundi polluta, blasphemica nostra, cum qua fornicati sunt reges terre. Sed audi Pantheonum. Ila, inquit, Babylon, huc Ierusalem. Secundus Babylonum interpres confusus, Ierusalem pacis & iustitiae; quatenus certe certius sermonem, omnes in confusione abutur, quicunque carni feruntur; ad pacis autem sapientia subiecta pertinetur omnes, quicunque legi gratiam se subdant. Ille meritorum super bellum caluit: in illa Deus adoratur. Meantur nam das, nisi abominationes fornicatio fuerit, quae visa est porrigitur in ante calice, que pars unius est terram. Et membrum sancte Ecclesie charismatum dona distribuitur. Et orationem virtutum. Nossa hac, utrum illa & frigida que furem subveniens sua prefiguerat cum animarib[us] in terra. Speciosa virgo ad Ecclesiam, frumenta pedes, à Deo è celsis descendens, in omni ornata virtutum glorificatione decora, idque parata: canis adorans insimulat meum in vestitu eius, quem circumdat fures resursum, & lilia coronat, de qua sancte admirans illa vox Cantus est: Quis est illa que ascendit per deserto fere virginis sumus ex armariis myrra & thoru, & uniuersa pulsera pigmentary? Cant. 5. De cuius pulchritudine in eadem Scriptura loquuntur sancti Carypha: Quoniam pulchra es amica mea, quam pulchra! oculi mei columbarum, absque ea quod in tristitia taceat. cap. 4. Et uerum: Tota pulchra es amica mea, & macula non est illa in te. Vbi eadem horum conclusio, ubi varietatem fruillium bonorum; & fors figuratus, ab obliterare gravissima deforburatur, enim enigmatis paradofini sunt, & summa voluptria modernum panostrum.

D. *Defensione de calo.*] Scilicet ad iudicium, ut cum Christo in valle Iosaphat iudicet orbem, ait Maldon. in cap. 25. Sancti Matthei. Verum iudicium iam peractum sudimus in fine capituli precedentis.

Secundò, Alcazar hoc refert ad statum quem habuit Ecclesia beata, dum adhuc militaret in hac vita: huius enim doctrina & vita defusum est, id est, de celo descendit. Verum in Greco est nōtōnō, id est, que iam in presenti descendit, non autem que iam ante tempore praeterito descendebat.

Dico ergo, figurare hic dici Ierusalem, celestem descendere de celo, ut electos ad te affluerat. Fingitur enim hic celum empyreum, & Ecclesia, sive corpus Beatorum, in terram descendere, ut homines terrestres, ac præterit eos qui cum tyrannis & Antichristo tanto agone & labore extabant, ibi cines cooptet, quod in re mil alius est dicere, quām quod celestis gloria & beatitudo hominibus terrestribus obtingat celum, per Dei liberalitatem & gratiam: est enim celestis & divinitas. Unde S. Augustinus lib. 20. Capit. 17. *De calo,* inquit, dicitur defensione: quia celestis gratia est, quia Deus cum fecit: & de celo quidem ab uno suo defensor. Spiritu Sancto magis de celo. Idem in Sentent. nat. 3. 1. *Ad celestis,* ait, Ierusalem non ascendit ex formam, nisi qui tunc corde proficiunt, non proprias operis, sed diuini esse munera quid ascendunt. Olim Moses lege accepta est celo dicebat Hebreis Deuter. c. 30. v. 13. *Mandatum hoc,* quod ego præcepio tibi Iudea, non supra te est, neque præcūl possum, nec in celo sum, ut possit dicens; *Quia nostrum valet ad celum ascendere,* ut deferat illud ad nos!

C. 3 Simili

Vers. 3.

Ierusalem
celstis
duplex.

² *Vnde sancti ciuitatem Ierusalem vocem.*] Sicut ciuitas nunc ipsos ciues, nunc ipsam ciuitatem, putat locum, plateas, domos, turres & muros significat; ita & Ierusalem haec celestis est duplex, scilicet Primum, est ipsa Ecclesia, sive ciuitas & congregatio Beatorum, pars ipsi Beati collecti & aduan- man: haec enim propriæ hic vocatur sponsi, & vers. 9. vix Christi.

Secundò, est ipsa ciuitas & locus Beatorum, putat ipsum celum empyreum. Huic enim Primo & propriei compertit, quid sit ciuitas & tabernaculum Dei; quid sit longa, lata, alta; quid extenderant ad duodecim millia stadiorum, &c. Secundarij ramen hanc ipsa etiam ipsi Ecclesia, sive ciuitati Beatorum conuenienter. Haec enim est ciuitas & tabernaculum Dei apud dimensionesque in ea singulari modo, ordine & proportione inhabitat Deus; ideoque est & dicitur sancta, aquæ ac beata & gloriose. Iohannes haec duas elocitatem commilitat, minique de vna, nunc de altera multum loquitur: quadam enim dicit que magis vni, quadam que magis alteri convenienter: omnia tamen utriusque modo concubuntur, vel primo & per se, vel analogice. Ierusalem ergo celestis est celum empyreum cum suis incolis, putat cum ceteris Beatorum. Describit enim Iohannes direxisse Ierusalem quasi ciuitatem Beatorum, quoad muros, portas, fundamenta, &c. Itaque propriæ locum ipsum deficitur; sed quia hic locus est beatitudinis & Beatorum; hinc consequenter ipsam beatitudinem & Beatorum gloriam describit. Quoeritur etsi in hac ciuitate determinata, & in singulari non videtur ipsos Beatos: nec enim villos nominat aut describit; tamen indicat & in genere factis eos depingit cum dicit, quod ipsi populus cum erunt, & ablerga Deus omnem lacrymam ab oculis eorum; quid reges terra afferent gloriam suam & honorum in illo; quid feruent illi & videbant faciem eis. & nomen eum in frontibus eorum; quid Dominus Deus omnipotens tempore illius est, & Agnus. Vbi enim est Agnus, ibi sunt & Agni affecti, fideles & beati: vbi Deus est, ibi sunt & angelii, infides & Beati; sicut vbi est R.C.X., ibi est aula & aulici.

Nomen.] Quia vetus & iudaica Ierusalem analogice significabat hanc novam, scilicet Ecclesiæ, non militarem, vt vuln. Pijmal, & Beda; sed triumphantem, vt pacis ex sequentibus. Triumphantem ergo dicitur noua, ob noui gloriam suam. Secundò, Alcazar hanc accipit de nositate, & quæ ac similitate & celestis spiritu, quæ Christianæ Ecclesiæ inter se præfuerunt ad gloriosissimum celestis partis triumphantum conferuentem qui telum plus innuit verbis illis: *Parvum sicut frumentum ornatum vos sis.* Addicte hanc Agni sponiam, nouilaque Ierusalem esse Ecclesiam Romanam, que matris Sioni, id est, veteri Synagoge, succedit, sicut primogenitus filius hereditatum iure lucedit patri, quod eatus venit est, quatenus Romana Ecclesia ciuitates omnes quasi mater, & caput, continet & complectitur, ut superius dixi. Verum Iohannes agit hic de Ecclesia triumphantæ, non militante, vti dixi.

Pulchram Pannoniam Ierusalem hanc per antitheses opponit Babyloni, cuius fortes & elades audiuimus cap. 8. Ierusalem enim est vrbis Christi sancta, noua, descendens de celo, gloriofa,

Simili modo hic , ne Christianos cauerteret , dicitur . Quomodo ego homo terrenus & carneus concedam ad Ierusalem celestem i hac de causa videt hic Iohannes Ierusalem ipsam de eis ad huiusmodi descendere , ut eos in se accepit & sufficeret ; ut significetur , per Deum gratiam non infinitos & carnalis ad vitam celestem , spaciose ex eis sufficiat . Ierusalem ergo haec est misericordia in celo , & tamen per sui communioe annoem descendit in terram . Simile est in sole , qui est in celo , & simul in terra : in celo per subtilitatem , in terra per radios quos eodis diffundit . Et in foce , qui est in summo , & simul in iuncto : in summo per originem ; leviori enim in monte : in iuncto per riuos , ex monte enim manat , indecum emanat & defuit in valles . Talis est & haec Ierusalem , ita Abbas locutionis . Sic vicius nolli conuersatio cum Sandro Paulo in celis est : quia corpore in terra , mente & vita conuersatus in celo . Praeterea Sandrus Augustinus in Sententia , leut . 12 . 1 . Dicit , ait , in rebus mundo conuare faciemus de amorem : Ierusalem facies amorem Dei , Babyloniam facies amor faciis . Interrogat ergo quidque , & inuenit , unde sit eius . Cicero de Periculis , consul , narrat , sibi consularum petenti suffragium suffide à Q . Cicero , ut quoniam fere ad forum descendens , hoc ruminaret : Numus sumus confidamus pro Reo eti . Quanto magis quicunque iugiter ibi dicat : Numus eti , non ut facias , nam Gloriis eternam ambis : Cadens eti , quod vix possumus , nec nisi a solitudine rapimus . Exerte ergo vires omnes , ut tantum gloriam promercede , ut celum expugnes & occupes . Rutsum , hoc cuiusvis descensus symbolice significatur , Deum in celis huius palatii descripcione , non ut conceptibus calestibus , angelicis & diuinis ; nec tam placide describere vici in eti est (sic enim nobis incomprehensibilis est inexplicabilis est) sed ad nocturnam infantiam , nocturnaque tenues conceperis descendente , ut illam aliquo tudi modo nobis ostendat & representent . Hac de causa eius pulchritudinem per aurum , crystallum , germanas , &c. delicitibet : quia nos in terra his preciosissima non nouimus , nec vidimus .

Tropoli , anima sancta est Ierusalem calestis , insunctorum Dei celum . Audi Sandrus Bernardus Serm . 27 . in Cantico . Ego pax omnium amans calum (sanum) non modo calestem esse proper originem , sed & calum ipsum proper amans . Et tunc liquido silendo quia verè ergo ipsius de celo est , eum conuersario eius in celo est . Ei ergo calum sancta aliquis anima , habens fulmen intercelatum , lumen fulmen , astra virtutis , qui maximus in nocte , id est , in adversitate , emiscens . Ergo certum est fidem , & homo virtutum est calum . Vide catena .

Hanc benedictionem Christus ascensus in celum immisit in terram , ut feliciter ipsa terra conuersatione calesti pax fieri calum , ut docet Clemens Alexandrinus sua hominaria respiciens enim ad illud Luca cap . 24 . vers . 10 . Benedix eis , & ferobatur in celum : Terram inquit , munit in celum Dei agriculta , dextra significans , populus ad bona opera exercitus , ac calesti doctrinam hominem Domini faciens . Hoc feliciter est causa huius diuinae metamorphoseos , quod Cheilus in terris docuit hominem vivere iuxta celi normas , ut in terris vivens homo inflat exi efficit . Itaque per hanc eius doctrinam , & magis per Eucharistiam , terra nunquam est sine homine Deo ; sic ut Christianus

A viuens iuxta doctrinam Christi , & in Eucharistia corpus Christi manducans , sicut quasi homo Deus , & secundum qualis visionem hypotheticam eum Christo suscipiat & induat . Hoc est , quod ait Sanctus Augustinus Serm . 61 . de verbis Domini secundum Iohannem : Nisi omnes cum capite nostro Christi Confidamus sumus . Et S . Chrysostomus Serm . de expulsiōne fuius Ecclasiā , ait , concurre nulla via potest . Deus est Ecclēsia , qui fortior omnibus est . Nam , ut ait S . Bernardus Serm . 2 . in Cantico : omnis dominus & bonus in capite est , & bonus in corpora . Quocumque qui contra Ecclēsiam , vel vice , fanum pugnat , pugnat contra Deum ; ac proinde frustā contra himnum calcitat . Id promisit Christus in Matth . cap . 18 . Ecce ego subiectum vobis , tum per prouidentiam , tum per realē inuictationem in Eucharistia , cuius proprium est deiūficare homines , usque ad confirmationem faciat .

Symbolicē videt S . Iohannes Ierusalem descendēt , quam flammam simili videre non potuit , cum tamē simul teuera flaret . Descendebat enim in angelis ministrantibus , dabat autem in eisdem inuenientibus diuinam essentiam ; mobiles nempe nobis sunt , immobiles Deo . Nam hoc eodem capite Iohannes & descendēt videt , & in quadro positum : forma vero quadrata immobilitatis & constancie est symbolum . Ita Sandrus Bernardus Serm . 5 . de dedicatione Ecclēsiae , & ex eo Antonius Fernan . visione 13 . febr . 7 .

A Deo . [Hic verba non referuntur ad + paratam , quod sequitur ; sed ad descendēt , quod precedit . Id patet ex terra Graeco , qui habet , nesciūt utrum sit uero Christus , id est , descendēt a Deo de celo .

Paterum , scilicet p̄sonam ornatam vīra fīs .] Paterūm id est , & comp̄tam , adoratam , tantique gloriam , pulchritudinem , felicitate & maiestate infernālē , quanta decet p̄sonam calesti Argos iam nup̄tū : perinde ut p̄sona regis pulchritudinis & pretiosissimis vestibus , gemmis ac moniliis se verbit , parat & adorat , cum in thalamum regis p̄soni fīdū deducatur eis . Nota . si vīra fīs , quadrupliciter accipi potest . Primum , q . d . Digna vīra fīs . Secundūm , scilicet p̄sonam ornatam vīra fīs . q . d . Sicut illam p̄sonam , quam Deus Patel Christi filio suo vīngentio recte decore adorauit , ad Christi sui decus & gloriā : omnis enim Ecclēsia decor Christi , Christique meritis tribuendus est . Tertium , vīra fīs . id est , a vīro fīs , pati a Christo , ornatum . Quartūm , ornatam vīra fīs , id est , cuius ornamentum est vir fīs , pura Christi cuius nupti . Quia clarissima Dei illuminatio eam , & lucerna eius est Agnus . ita Alcazar . Dux tamen prima explicatio , ut simpliciore , ita magis genitane fīt .

Noca , bac virinque Ierusalem de qua iam dixi , magis tamen prior , id est , Ecclēsiae & Beatae , qualem posteriori , id est , ipsi loco , pūtū celo empyreto , conuenire .

Ez audiri vīcem magistrorum de throno dicendum . VERS . 5 .
De throno , non Christi iudicis in valle Iotaphar , de quo auctū est in fine capituli procedit . Id est de throno Dei & Agni in ipsa calesti Ierusalem . Hanc enim , etiāque thronum portas , murum & fundamenta hīc describit . Vnde de hoc throno , pūtū de fede Dei & Agni , vidit Iohannes c . 12 . v . 1 . flumen aqua vīta procedere ; & v . 3 . ait : Sedes Dei & Agni in illa (calesti Ierusalem) erunt . Videntur hic thronus esse idem cum throno Dei , eorum quo altae vīsi sunt cum Agno , quatuor animalia , & viginti

In Apocalypsin. Cap. XXI.

307

vigintiquatuor seniorum, cap. 4. v. 1. Porro haec vox magna significat Primo, magnitudinem glorie caelitatis, & consequenter & misericordie diuina erga suos electos & beatos. Secundo, Deum velle ut haec vox ab omnibus sudatur, utique omnes haec voce excirentur ad gloriam huius ardens desiderium & prosecutionem, per opera sancta & diuina, sicut ardua. Vox enim magna innuit re vocare & proclamare magnum pondus & momentum. Et si de throno, id est, a Deo, quia Deus solus haec bona suis Sanctis preparauit, omnibus que ea offert & proponit.

Celum est ciuitas sanctissima.

Celestis ergo haec vox, que per quinque sequentes verius enarratur, proclamat hanc celestem ierusalem, illae ciuitatem illam fortium, vi gloriarum & triumphantium, quam Deus electis suis forniciat contra mundum, carnem, demonem, ac praefectum contra Antichristum certibus & vindictibus preparauit, ex aduerso timidis, carnalibus & impio eternos parvus gehennae ignes, ut horum metu, illius spe & desiderio accuarus omnium animas, mens & industria ad heroicos agones obvendos, quibus & gehennae ignes evadant, & celesti ierusalem quali cœs perpetui ascibuantur. Hinc apud Iohannem Moscham in Primo spiriti, legimus, monachum quemdam, eum in visione paradisi videtur, velletque in eum ingredi, audire aangelo: *Nemo piger hoc ingreditur. Ite, coritate, conuenite vestimenta facili.* Ita Nilus, vii mitem sanctioris & mulierum Religiosorum parte, cuius sepulchrum vidi in monasterio Cyprie Ferrare, iuxta Tufulum, cum anno Domini 976. ad eum veniret Leo Comes Constantini Imperator, aliquid primeos, dixit ad eum: *Intelligite, quia nisi virtus prediæ fuerit, & magna erat virtus prediæ, nullum vos liberabit a peccato inferni. addidicte, ex decem milibus hominum vestrum salvaretur, idque afficeret S. Basilius, Chrysostomus, Ephrem & alios, in habet vita à discipulo eius conscripta, & ex illa Baronios tomo 20. anno Domini 976. Vbi & addit, eum, cum regare, an Salomon latum esset, necne, respondit: Nihil in sacra Scriptura legitur quid post peccatum penitentiam operi, sicut Manasse. Quis ergo id dicere poterit, quid salutem sit?*

Ecco tabernaculum Dei cum beninitate.] Citeat Ezech. 43. v. 1. vti ibidem dicit.

Not. Calum vocatur hic tabernaculum Dei, Primo, quia passim Iohannes hic in Apocal. illustrat ut verus tabernaculum & templum: hoc enim erat typus & figura eis. Secundo, potius vocatur tabernaculum quoniam templum, ut cogitemos eum empyreum, scilicet splendidum & augeatum, minus ratiōne esse maiestatis Dei, sicut non tam esse palacium, quam tabernaculum & tentorium, utpote qui in se ipso, sicut immensa esternitia gloriolissima & immensè habeat, Pari modo in Beatis oon tam habet dominum, quam tabernaculum: quia eius maiestas à Beatis non capit, sed ipse Deus per miram dignationem ei aliquammodo se communicat, & praestentem exhibet. Tereti, Viegas in vocu tabernaculi censes alludi ad Ecclesiasten militanteum, que nunc in tabernaculis militaris, quasi in campo & aie degit, q.d. Ne vobis graue sit, o Christus, modò ad modicum tempus in cabris & tabernaculis morari, pati fætem, frigorem & astus: cum diamone, carne & Antichristo configere: quia mat habet tabernacula & castra metastabuntur in tabernaculum cælestis, glo-

riofum & magnificum, in quo positis armis & loricis, vicitque hostibus, in perpetua pace, gaudio & gloria triumphabit, ager ergo, tolerante, durare, certare, vincere, triumphare. Quartu, Alcazar putat per tabernaculum significari summam Beatorum unionem & communionem, quid non in domo laxa & capace, sed in tabernaculo degant, in quo virus ab aliis abstrahi ait celari neque, sed omnes se in se invenient, & perfruentur, que celestem Regem in eis ipsos placidissime degentem, ipsosque beatissimum, & omnibus bonis donisque cumulantem praestentem habent, unde sequitur: *Et ipse Deus cum eis erit versus Deum.*

Piè S. Bernard. serm. 1. ad malices templi, salutem hanc ierusalem: *Salve, inquit, ciuitas sancta, quoniam ipse sanctificans filii tabernaculum suum Altissimum, quid tam in te est per te generata falcatum. Salve ciuitas Regis magni, ex qua nova & incedua mundo miracula natus temporibus defens ab omni. Salve domini gratiam, principis pronunciacionem, Patriarcharum pietatem. Prophatarum mater & Apostolorum, in cuius fidem, gloria populi Christiani, quam Deus semper a principio pafus est approbat, ut variis fortibus scilicet virtutibus, ut fortis & occasio salutis. Salve terra promissa, que olim fuisse lac & mel uia dominebus habitaculum, nunc conuicta orbis remedia salutis, viva porrugis alimenta. Terra aquæ, bona & opima, quia in formidissime ille fuisse nos, ex causa paterni cordis calice granno suscipiens, tantus ex superna ferme Martyrum sequitur: proutlibet millennium ex anni reliquo fiduciam genere fructuum, fertu gloria regis sanctorum. Et sexagesimum & centesimum super omnem terram multipliciter praestabat. Vnde & magna multitudine decedimus rite memorissi fratres, & opulentissime sagittantes; memoriam abundante fuscicatu sua ubique erubant qui te vadent. Et usque ad extremum terræ magnificum gloriam res levantur eis qui te non videntur & emerunt mirabilia que in te sumi. Gloriosa dicta fons de te ciuitatis Dei.*

Et ipse populus noster erat.] q. d. Beati nullius erunt, nisi Dei; neminem dominum agnoscet, non Regem, non Caesarem, nisi Deum; nemini colent vel adorabunt, nisi Deum, quem venimus, ut si uam Regem, Deum & Dominum, summe venerabuntur, amabunt, laudabunt; eique per omnia obedient, servient, sequent & omnis sua subdient deindeque.

Et ipse Deus cum eis.] q. d. Siue rex ingitter est cum populo, pater cum filiis, magister cum discipulis, ita Deus ingitter erit cum Beatis in celo, eos recreans, pacient, oblectans & beans: erit, inquam, cum eis per legem praestentiam, qui in hac vita videbatur ab eis absens vel absconditus. In celo enim videbatur Deum praestentiam, facie ad faciem, cum eisque ore ad ore colloquentur, qui eos ineffabilis consolatione maleebit, & ineffabilibus gaudiis perfundet. Erat enim *cor meum Deum,* q. d. Deus Beatis erit Deus, id est, pater, custos, protector, prouisor, glorificator, omnium fecorum bonorum communicator & effusor, sicut omnipotens, omniscius, optimus & liberalissimus, idque in aeternum. Hinc enim significat Elebum, d. est, Deus.

Secundu, *erit mihi Deus.* id est, erit eis omnis voluptas, omnis letitia, omnis honor, omnes opes, omnes sapientia, omnes virtus & omne bonum, ut ei Beati dicant cum Psalte: *Quid enim mihi est*

*in calo, & a te quid valo super terram. Deus caro
mea & pars mea Deus in celum natus Ex eum S. Fran-
cisco : Deus meus amar meus, & omnia: Hoc est
quod optabat Moïse Exodi 33.v. Ille dicitur
de multis gloriarum nam qui respondebat Dominus: Ego
glorificans omnes fratres tuos.*

Tertio, *omne omnia Deum*: quis Deus singulis
Beatis erit proprius, ac quasi peculium & posses-
sio incunctilim cuique propria: ita enim erit
singulorum, fatigis enim desideria, sicut est omnium.
Ad hanc ut singuli ita Deo fruuntur sine, estim-
que possident, ac si soli in solidum ex fructucentur,
cumque possident, vt iure dicant: *Domina pars
hereditatis mea & calix mei, tu et qui regnasti
hereditatis meae miseri.* Et, Tu Domine et per nos
mea in terra viventem. Sic ut enim rex in theo-
regali conspicuus, quem est in oculis singulorum,
ac omnium silentiorum: singuli enim tam perfecte
regem vident, cōquētē pascunt, ac omnes & per-
inde ac si singuli soli regem, id est, regis speciem
& effigiem, habentes in oculis suis: sed & Deus
quasi sol immensus vius a Beatis, obsequie sua vi-
tione beans, hoc est, possident & possessi, ita imp-
pler menses singulorum, atque omnium, ut singuli
dicas ei cum: *Deus mens es tu;* & cum
S. Thomas, *Dominus meus, & Deus meus.* Rursum,
sicut multa eadem singulorum audiendum ares-
tis implet, palci & oblectari, quem ac omnibus
ita & Deus singulus Beatus scipio, omnibusque
fuis delictis & bonis impletus, pacet & inberbit,
quam ac omnes. O tunc quaterque beati,
quorum fors, pars, honor, voluppea, gloria, non
erit alia, quam Deus opt. max.

VERS. 4.

*Et ablerga Deus omnem lacrymam ab oculis
serum.*] Sic ut matres dulcissime a parvulis suis
lacrymulas abstergant, sīque blandissimulas, sicut
languentes & malecent. Syrus vetit, & defens omnis
lacryma ab oculis eorum. Alludit ad Ioseph 15. v. 8.
*Principia mortis in sempiternum, & auctor
Dominus Deus lacrymam ab omni facie.* Piè S. Berna-
nardus in Declarationibus: *Felices, inequi, lacry-
mae, quas benigna maria condidit ablerget: &
beatis os, qui in talibus lacrymatis feliciter degenerant,
quam etiam in superbis, quam omnes sublimi vede-
re, quam amari & perspicere famulari & Ter-
tull. lib. de Resurrectione carnis cap. 8. Dilectus, inquit,
Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: ut
que ex ussum senti que retro fleuerant, quique ab-
hunc flere pararent, si non omnem lacrymam ambren-
indolentia diuina ficerent.*

*Et mors videris non era, neque bellus, neque clau-
mor.*] Mactum crucifixorium à Dominicano &
alii tyrannis, ipsoque Antichristo. Secundò, *non
era clavis pauperum opprelorum à potestoribus,*
præ inutile, ac laborum & dolorum magnitudine
superiorum & clamantium. De eo enim
dicunt Exodi 3. vers. 9. *Clavis filiorum Israhel ve-
nit ad me, vidique afflictionem eorum qua ab Ang-
lo apprimimur. Tertio, *non erit clavis, quo San-
cti hic in colica, calculo, aliisque mortis i item in
perturbata, infortunata, iniuriosa, calamitatis, & qui-
busquis cruxmis gemunt & claramur ad Diam.*
Vnde sequitur:*

*Quia (ita legendum cum Romanis & Gracis,
non que) prima abseruit.* q. d. Prost vita, non vi-
talis, sed mortalitas, que potius fuit quam vi-
ta, cum suis mihi innotesceret iam transiit. Dein-
eeps non erit laborum & extremarium tempus:
prima illa militia ac laborum tempora abse-
runt.

A quod deinceps sequetur in omne zanum, tempus
est paci, leticie & triumphi. Cuius causam sub-
dit dicens:

Ecclesia nova facio omnia.] Arabicus, *ecce ego facio
ex tua nova omnia. Citez Iliaz 4. 19. &c. 1. Cor. 5.
v. 17. q.d. Prima illa, vetera & milites, cum misero
& veteri homini, vita & mundo abierunt, iam fa-
cio & creo calum nostrum, terram novam, viam
nouam, hominem nostrum. Quare minam non est
iam nullas esse lacrymas, nullum luctum, nullum
laborum & dolorem in seculis meis videbit. Hec
veteris vita fuerunt, nunc autem omnia insouci-
antur, ecce enim nova facio omnia.*

Fatidum est.] Legit Interpres 24. 21, iam legume VERS. 5.

B *24.21. id est a C. v. id est, ego sum, vel sum & C. v. Fa-
tum ergo est, quasi dicas: iam finita fuit, iam per-
ducta fuit ad complementum, quarecumque Deus
de mundo, de electis, de reprobis ab eterno fa-
pientissime disposeret: iam factum est, quidquid
in vita hominum mortali factendum era: iam fa-
ctum est, quidquid ad gloriam & felicitatem San-
ctorum pertinet, etiam dandum & faciendum erat
iam factum est, quidquid fieri per omnem eterni-
tatem. Tam etiam sancti suam gloriam, quam
damnati suam paucum recipienti in die indicij,
que in utroque durabit in eternum, ita ut nil ven-
iat nisi nos ei accedat.*

C *Ego sum qui* rebus omnibus & hominibus, maximè electis,
fuum do principium & finem, qui rem quamque
& queribiles electum ad suum finem perdico:
ego sum qui Ecclesia & Ierusalem electi principi-
um dedi: ego sum qui pariter dabo & finem, sci-
licet gloriam eternam. Vide dicta c. 1. v. 8.

*Ego sum, Deum & celestia, id est, in isto, debo
de fidejuxta agna vita, gratias.*] Sicutientes, inquit Ribera,
vocat iustos qui nil nisi Deum cupiunt, idque ve-
bementer & ardenter instar suorum, atque eo
frui in hac vita non possunt, idque semper em-
ficiuntur, quales erat David psalm. 41. dicent: *Quoniam
admodum desiderat eternus ad fontes aquarum, & de-
siderat anima mea ad te Deum.* Peccatores enim
firmitate concipiuntur, qui nil nisi terrenum con-
cupiscunt, idque mox aliqui possunt. Iusti vero sem-
per suorum: quia etiā huius quodcum illus fons
viui degubuit, fecit Christus ioh. 7. Si quis
sicut, veniat ad me, & bibat illi tamen situm non
ledante, sed angere, ut ait Eccles. cap. 2. *Qui bibit
me adhuc suorum.*

D *Gratias.*] Quia iuste iusti suis bonis operibus
merentur vitam eternam: hac ratiō dicuntur, &
revera est gratia. Primo, respectu laboris cotum,
qui in se exiguis est, nec dignus tanto premio.
Non enim sunt candiga passiones huius temporis ad
futuram gloriam. Secundo, respectu prime gratiae
ex qua profunda bona opera, hec enim omnino
gratia datur.

E *Quae tunc possidebit herc.*] Ne ex eo quod di-
xit, *la gratia daturum suorum aquam vite, qui
legni & focos fiat, omnemque salutem & felicitati-
tum suum curiam deponet, & cumque in Deum refi-
gnet, addit, non nisi certantibus & vincentibus
hanc aquam esse dandam.* Ita loquitur, ut ad pa-
gnam exercit fideles, maximè eos qui erunt tem-
pore Antichristi, q. d. Generos & strenuos de-
bet, quemque ac manet herc gloria & felicitas, qui
contra Denitionem & Antichristum dimicaret,
quique in confunditos hostium globos intrepidi-
te felice inferte, & ardua quaque que capessere audirent.
Nam

In Apocalypsin. Cap.XXI. 309

Nam timidos alia & aduersa manet furi in flagra ignis, ut sequitur. Dum ergo à miles Christi rentaris à carne, dum luctari cum mundo & dæmonie, dum persequitur te cognatorum turbam, dum mortis, infamia, paupertas te impetuunt, dum cum aduersis acrem agemus de quali duellum subiit, amissio caput, suplice carnum, sic itar ad altra. Dicitur tibi:

Magnum nesciendum, sed das nobis gloria tibi.
Non venis è facili lesta corona uero.

Virtutum gaudia uulnus habent, sicut S. Prospet epigram. 87. Per labores & pugnas via est ad triumphos. Ardus virtutem profert uia. Et, ut ait S. Iohannes lib. 3.

Explorans aduersa viras, præque a spora dura.
Nivis ad laudem virtus interrita claus.

Dionysius ille qui magnis emblematis praefatis accisa fabiugauit Indiam, pro tropotho templum habuit magnificum, ut ex eo coniceti posset, quod 365. gradus ex sapphiri purpureo contineret, ut refer Epiphanius lib. de 12. Gemini cap. 5. Quod siue verum est, sive fictum & symbolicum, apud significat, eum, & quemuis heroem, per zodiem virtutum & hereticorum facinorum gradus ad gloriosum culmen, & ad celeste regnum concendisse, *Huc proceres abire po.*

V E R S . 8.
Timidi qui sunt.] Græcè οὐαὶ, id est, ignauis. Timidi ergo vocat, Primo, eos qui timori deficiunt in persecutionibus, & non valentes sustinere erucias, tyranis cedunt & consentiantur. Secundo, qui vim fibi, sive concupiscentiae & earni inferre reformidant. Tertijs, qui Sarana tentationes & imperii perhorrescant. Hunc enim horrum in cisi gignit, non tam rei alforias & horro, quam mentis pulsaciones & timor. Verè Seneca. *Nas quasi difficultas sunt non audemus sed quis non audemus difficile sunt.* Alter simile de vmbribus & phantasmibus, quoz sua specie & larua asperientibus terrum incurrunt, led si eastangis, videt esse spetra; si inequarum, aspugnat, unde de illis verè dicit Poëta. *Terribus etiā furme; uia non resipit.* Iis ergo audacter obitum eundem & dubandum, iusta illud Poëta:

Tu ne cede malis, sed contrā audacter ate. Et;

Audentes fortuna, Deus, qui est fortuna fortunans, fortique hominem gubernans. Nas. Nil enim tane arduum, quod mens generosa eius Dei gratia non supererit, ut paruit in Apofolis, Martyribus, Anachoreta, Virginibus, omnibusque Sanctis, inquit, audacter poterit.

Pepiter Tertulli, lib. de Fuga in persecut. c. 9. per timidos accepit fideli, qui in persecutione fugiant, & se abscondant, idemque ex hoc loco probare contendit, non licet Christiani fugere persecutionem. Vnde sit: *Ferrū quis fugio persecutōnum nisi qui similes qui timebi uixi qui non amauit.* Verum hic est eius error. Christus enim discipulis sua hanc fugam uulsi, imo nulli Mart. 10. v. a. 3. Ciam, inquit, *persequenter vas in crastine ista, fugies in alienum.* Neque hoc est timidi, sed prudenter & fortis. Sed S. Athanasius contra totum penitentem Attianum per 46. annos aliud decertans, fortissimus fuit, & tamen uia eius non fuit aliud, quam continua fuga & latencia.

Ei incredulus.] Qui videlicet fidem firmam & fidei non habent dominis premissionibus, sed in persecutione & tentatione delapidante animam, non credentes, nec confidentes Dei opem affutant, & vires suggesturam, idemque animo conci-

A dñe, & ab hoste obteruntur & opprimuntur. Hinc in uita Martyrum passim legimus, eos ingratem habuisse in Deum fiduciam, eaque ac rugi oratione & Dei invocacione omnia tormenta superare.

Idem videtur Genesies, sed per uirbram: *Quisquis, ut Linus, sibi credit uita: & qui fidem accedit aduersitatem, fidem eam sibi obligat.* Hoc si verum apud homines, quanto verius apud Deum, qui est prima fides, equi ac prima ueritas i. Ex aduerso, surpe & infame est apud omnes, audire illud Nafonis: *Antrigua disque neglige fide.* Poterò principum verbi complexum tantum ualere debet ad fidem, quantum præsumant hominem uirgandam, ut dicere solet Alfonsus Aragon. rex, uelle Panorm. lib. 1. de genit. suis est: *Deus autem est Rex regum, & principium Principis.* Amilia clavis Carthaginensis populararet pacem à Romanis. Hamilcas cum se Romanis statim negaret, nimis ne Romanis fidei facerent, quod Poeni perfide fecerant Cornelio Alina Consuli Romano, quem contra Ius gentium canentes uinxerant; Hasnu fidem Rom. confederans, profectus est, cùmque in senatu libertas legionis fuæ rationes expoliueret, à Tribuno iudicata: illi posse occidere, quod acciderat Cornelio Consuli. Verùm vtneque Consul Tribunum compescuit, distinxit: *Hanc ista mea te fides nostra exulta libera.* Dua quidam cùm tentent rupe inexplorabilem, semet Alexander Magno dedidit. At Alexander non solum eius dñonis principem esse iustit, verùm etiam addidit, dicens: *Hic homo nobis uiderat sapere, qui si maluisset bene vivere, quam loca manu cunctare.* Et sic fidem hosti fortissime feruauit, ita Plutarch. in Apophtheg. regum, Hanc fidem, inq. longè maiorem à nobis expolite Deus, quia longè magis fideliusq; eam prefecit, quam Alexander & Romani. impossibile enim est, ut eos qui fidem credunt fallar, aut qui in suam configuant fidem deferant, quoniam postea eos quasi fidei fuæ obfides reseruer & propugnat acribè. Quocoris incredulos qui fidem diffidunt, quasi fidei sue infidos & iniurios odit & exercitat, ac nolle vita & salutis perfracta & æternæ pericula exponi obrulebit permittit.

Exercitu.] Exercitus vocat exercitabiles, qui exercitanda, & à moeribus virisque Christianorum abhortentia, sceleris committunt, ac more idololatrium uiuant: idolatria enim in S. Scriptura vocatur abominatione.

Ei hominibus, & formicariis, & veneficiis.] Respicit maximè tempora Antichristi: nunc enim multi impij iustos interficiunt, & libidinibus vacabunt, ac veneficiis, id est, magiae, incantationibus & maleficiis, vel tempore S. Iohannis uide vacuit Nero, Simon Magus, Apollonius Thyanus, eorumque affectus.

Ei emendabili mendacibus.] Beda accipit mendacium quo in religionem peccatur, v.g. quo singente & dicente se esse affectus Antichristi, cum in corde sint Christiani, quales hodie multi sunt in Anglia. Secundus, alia quoque tunc uigebunt mendacia & fraudes, ut in contradicibus, in premissis, in amicitia & fide, qui enim fidem Deo non ferunt, quomodo eam feruabit homini? omne ergo perniciosem mendacium hic intelligit S. Iohannes. Tertijs, Alcazar: Mendaces, p[ro]i, in Scriptura vocantur omnes qui mandata Dei violant & transgu[n]t, ac peccantibus qui iniuriam alteri irrogant, bi enim non verbo, sed opere sunt mendaces: faciunt enim mendacium practicum, id est, peccatum, quod est frus,

Mendacii
quadri

vel

vel iniuria Dei vel proximi, vel virisq[ue]. Hoc omnes aduersa & misera manet pars. id est, fors & quasi hereditas (hanc enim significat Hebr. p[ro]p[ri]e cetero) in stagno ignis.

VERS. 9.

Et vnuus tuus de seipso angelus.] *Vnuus*, id est, primus, sicut Alazar. Quocumque prout ipse hunc angelum habuit S. Paulum, qui quasi fundator Romanorum Ecclesiae, eius quasi sponsus Christi, gloriam & nuprias in celo hic Iohanni ostendat, ut ei aldem descripsit t. Corin[thi]i. 4. vbi vero capite agri de gloria resurreximus & Beatorum relutum, sicut Ecclesiastis triumphantibus, quia et ipsa gloria Christi.

Verum ostendit c. t. 6. v. r. hosce feprem angelos septem phialarum, veres & proprieles eile angelos. Hic ergo vnuus ex us fuerit, qui vni cum aliis phialam suam & plagam in imposu studi cap. 6. ita aperte nos post plaga illas nouissimas, S. Iohannii his premis Sanctorum ostendit.

Ei ostendens tibi gemitum, vocavit Agm.] Dicit, iam v. r. & deinceps viderat Iohannes hunc sponsam, quomodo ergo hic illa ipsi ostendat? Respondet Primus Alazar, sensum esse, q. d. Offendit tibi per partes, dilatans & claret felicitatem Ecclesie triumphantibus & Beatorum, quam iam v. i. confundit tantum & summatione vidisti.

Secundus, sponsa haec est Ierusalem celestis, que nunc ipsum locum & ciuitatem, nunc eius inexcas, felicitate Beatorum, significat. Videl ergo Iohannes in confusio eius inscolas vers. 1. 3. 4. hic velto videt & describit ipsam eorum ciuitatem. Sensus ergo est, q. d. Offendit tibi vrbem novam de celo descendente, ex cuius dimis & decoro vnumquaque intelligens, qualis futura Chiesa sponsa, & sicut beatus in hoc eius palatio. Sicut enim si qui alieni perigrinari ostendit regis vetes, stipatores, curru, equites & pompa, hoc ipso ei regem ostendere dicitur: ita angelus hic celum certique opes ostendens Iohanni, sponsam, id est, Ecclesiam & eorum ipsum Beatorum, eidem ostendit. Proprie ergo & per se, angelus in sequentibus tantum Iohanni ostendit ipsum ciuitatem celestem, certique partes & dimensiones; non autem ipsos inscolas, felicitate Beatorum. Unde proprius & per se non ostendit ei sponsam Agni, sed ciuitatem & palatum sponsi; sed ex ea, certique pulchritudine, felicitate & gloria colligendum resiliunt, quanta sit sponsa, id est, Beatorum, beatitudine, felicitas & gloria.

VERS. 10.

Et fons illius me in forem in munere magnum effluit, & ostendit multa ciuitatis familiam.] Alludit ad Ialat. 2. v. 2. *Eris in magnis diebus preparatus mens domini Domini in vertice montium.* Nam hic non est ex ea ciuitatis, quasi eo ductus fit Iohannes, ut emmisus ex eo conperiret ciuitatem sed fuit mox ipse ciuitatis, sive in quo designata erat haec ciuitas. Nam ad ipsam ciuitatem in spiritu duxit fui Iohannes ab angelo, ut communis eam, certique mutus, plateas & fabriam inservieret. Id in esse patet ex en., quod angelus coram Iohanne calamo dimisus est totam vrbem, certique murum. Porro mox hic in cacumine vbi erat ciuitas, planus erat & equalis. Nam de ciuitate ipsa dicitur v. 6. *Langundo, & altiusudo, & levundo non equalis fuit.*

Tropologicè, mons hic significat, copani, & tendens ad beatuscimum est ciuitatem, in alta & ardua emittendum est, ut mentem & animum ab iusta terra rebuque terrenis in sublimem ad Deum

attollat, ad cunctum mentis affectus passibus confundat, evagat de turitate in virtutem, donec videat Deum deorum in Sion. Huius enim rei symbolo, sicut Sion & templum vetus in monte collata sunt. Quocirca canit Psalterus psalm. 13. v. 3. *Quo ascendit in montem Dominus quis stat in lete sanctis suis, innocens manus & mala corda, &c.*

Rutum, via in hunc montem est mens de scensus, derollio & humilitas. Vis ascendi in celum & descendere, deinde te in abyssum quo magis deperiles, eo alius ascendet, eo sublimius elevatur in exaltu, ut enuntiat S. Franciscus. Huius rei symbolo, sicut evictus, ita & consequenter mens ipse in quo fia erat ciuitas, vifus est Iohanni de celo descendere, ut felices humiles feliciperet & eleverat in montem. Infusus allumatur S. Iohannes in montem altum, ut inde consideret sanctam ciuitatem Ierusalem descendente de celo, mons enim significat sublimitatem prophetie, ut S. Hier. ad Algarum querit. 4. vt, sicut spiritus erigit va tes ad vindicas res magas & caelestes, ita etiam loco eleveretur, ut extensora interioribus congregaretur. Hinc Balaam vaticinatur in monte confundit Numer. 23. vers. 9. *De somnis pati, sicutibus ostendo eum*, scilicet populum Israel cui benedico. Hinc & Christus docturus Apostolos culmen perfectionis Euangelice, confundit in montem Mart. 5. vers. 1. ut ibidem annotantur Patres & Interpretates.

Habentem clarissimum Dn.] Grecè εἶπεν Φίλιππος, id est, gloriam Dei; sed gloria hic significat lucem & claritatem, ut patet ex sequentibus, perferenti vers. 3. vbi dicitur *Civitas non enim operis, neque lumen, ne lucem in eorum ciuitate (grecè εἰστὶ)* *Dei omnianam eam.* Porro si Dn. significat hanc claritatem esse eximiam & admirabilem, vi posse diuinam, qualis numerus decet Deum, Desique palmarum gloriosum & beatissimum, quod infinita mente locorum varietatem & pulchritudinem spectat, potius Beatorum, oculis obicit, qualis fuit in corpore Christi in transfiguratione: cuius umbra in vitro crystallino triangulare quod lucem excipiens, sequitur species camporum, domorum, &c. mitam colorum varietatem ac pulchritudinem oculo cui opponitur exhibet, unde videtur, felicitas & gloria.

Ex Ieron. nisi simile lapidi pretioso.] Grecè ταῦτα, id est, pretiosissimum. Pro Ieron. grecè εἶπεν περὶ αὐτοῦ, id est, luminare, quod illuminat illum et ciuitatem exlestem, quod est ipse Deus, videtur, vers. 2.

Nostra. Hoc lumina non est instar facis, sed instar solis: quia illuminat ciuitatem ingenitum, quae extensit ad milie quingenta milia. Rursum, hoc lumina, quod ac fluius aqua vnde de quon cap. 13. vers. 1. procedunt a Deo, ut consequenter a throno Dei ergo cum hic thronus vobis sit Iohanni, non suprad in ethere, aut in celo, sed in ipsa ciuitate descendente de celo, pura in medio ciuitatis, loco tamquam eminienti, sequitur, ibidem quoque vobis fulsis hoc lumina. Erat enim proprium & adaequatum ipsi ciuitati, nec fortas extra eam lucem suam spargebat.

Tangunt lapidi talpida, sicut crystallam.] Dixerat lumina hoc simile esse lapidi pretioso, iam ne quereretur cui lapidi, addit, *Tangunt lapidi talpida.* Verum quia inspides sunt varij & variorum colorum (alijs enim videntur ut smaragdus, alijs pellucens ut crystallus, teste Plinio libr. 37. cap. 8.)

VERS. 10.
Gloria est
ciuitas.

In Apocalypsin. Cap. XXI. 311

cap. 8.) hinc ut hanc ambiguum est tollat, addit. 4.
Sic etiam crystallum, grecè κρύσταλλον, nomen
est. Tamen lapidem usum crystallum an, id est,
planè perspicuo & splendente instar crystalli. Ara-
bicus veritus, simile lapidis oxyacini, vel clavifolii,
crystallum, habens & hanc enim uniuersaliter significat vnde
etiam crystallum.

*Sphenomorphus
lapis gelatinosus.*

Arabicus. Narrat Plinius lib. 36. cap. 1.1. mitem
quid de Fortuna templo, ex lapide phoenicie, sive
phoenicie pellucido confitulso. *Nervae*, ait, *principales*
reputatis est *lepus* in *Cappadocia*, datur mer-
itorum, aitque *transficiunt*, tunc quia pars subtile in-
cidens venit, et argumento *phoenicis* appellatum:
Ibi confitulso admodum *Fortuna* a *Serapis* regis *imperio*,
ante dies complexus. Quare etiam *fusilli* classis
interduci claritas in diuina crat, hanc autem quoniam *fe-
cundat* unde *santissima* inclusa lucis annus *transfigurata*.
De cedrela *Spes* & *Sutorius* in *Dominicanis* C. 14.
Dominianus, ait, *anxius* & *sollicitus*, ne illorum
quos *fas* crudeliter obstat, constitutimne op-
primatur, peraguntur, ut quibus statuerit conser-
vare, parcer *phoenicie* diffinita, ut cum *flammea*
per imponere, quod quippe a tergo fuerit, prouideret,
Tales *phoenicis*, quo longe clariores habent Bea-
ti in celo, vbi omnia omnibus sunt transfigurata &
clarata, in fulgura.

Notar Alazar, hunc Dei thronum esse illum ipsum quem vidit Iohannes cap. 4. vbi de eo dicitur ver. 3. *Etsi qui sedebat similia erat afflatis lapidis iustis & fardis*, quiccirca laminare hoc vi-
• *lum fuisse spangi ex lapide & fardo*, qui velie-
• *bant*, & quasi eorum faciebant Deo. Iaspis est
gemina viciis & firmatibus significare, Deum sua
luce & clara visione recte, & confirmare occu-
siones & mentes Beatorum, quidque conflante & iug-
iter in æternum. Iaspis hic pertinet in his crystalli,
ut significet immunitatem Dei thronum à Peccati-
nari & petrari. Vide dicta cap. 4.v.4.

12. Et habebat mutum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israël.

13. Ab Oriente portæ tres, & ab Aquiloni portæ tres, & ab Austris portæ tres, & ab Occidente portæ tres.

14. Et murus ciuitatis habens funda-
menta duodecim, & in ipsis duodecim so-
mina duodecim Apostolorum Agni.

15. Et qui loquebatur tecum, habebat mensuram arundinaceam auream, ut metiret ut ciuitatem, & portas eius, & portum.

VERS. 12. *Et habeat murum magnum & altum.]* Hic mutus significat firmacem insuperabilem exaltis Ierusalem,

*Placuerunt portas duodecim, & nomina inscripta,
qua sunt nomina duodecim tribus filiorum [Israhel.]*
Duodecim.
Porta, qua Ut felicit per eas intrent omnes tribus, prouerbit
ex duodecim filiis Israhel, id est, Iacobhi. Haec enim
tribus significantur vites fratres. Sanctorum &
Ecclesie triumphantibus, idque quasi ipsa omnia adum-
brata est & significata in Ecclesia veteri duode-
cimi tribus Israhel. Scilicet humus rei mysticam
dei Nomer. 1.

A Porro Salmeron in prolegomenis tractat. ad. & Vilpalando tom. 2. in Ezechiel. & Adriochimis in chotographia Hierosolymitana, sensent hic alludi ad portas Ierusalem terrena; i habent enim fusile tempore Daniell & Salomonae duodecim. Ve-
nient Arias Montanus, Alzator & alij, quin & ipse Salmeron tract. 4. tandem notem portas Hiero-
solymite numerant. Addit, Hierosolymam ad Au-
strum non habentes portas, vix docet Vilpalando.

Potius ergo alludit hic Iohannes ad cuncta duodecim tribus Numer. 2. hanc enim in quadratum etas dispicitur, ita ut singula quadrilatera tres continentur tribus, quarum singulæ singulas videantur habuisse portas. Ad Orientem enim erant tribus Iuda, Iosaphat & Zabulon. Ad Meridiem Ruben, Simeon & Gad. Ad Occidentem Ephraim, Manasse & Benjamin. Ad Septentrionem Dan, Aser & Nephtali. Rursum, alludit ad Ierusalem de scriptam a Ezechiede cap. 48. vers. 31. ubi dici-

*tut : Porta eis tamen ex nomine tribus Israëlis deinde ad singulas oecis plaga tres tribus, & tuisque sum portam affigunt. Porro ceteri Alazar, loco tribus & portis Dan, quam recenset Ezechiel, Iohannes hic subtiliter tribum & portam Manassei, sed quid tribus Dan ab eo cap. 7. verbi, ezechia sit ex numero tribuum signatarum, & eleazar ad calcem Ierusalem. Verum hæc ratio non concludit. Nam cap. 7. egit de filiis Iudeis conuertentibus ad Christum in fine mundi, id est qui excludit tribum Dan, ex quo poterat nasci ierusalem Antichristi. Hic vero omnibus tribus filium Iacob complectatur, vt significet omnes omnium gentium fidèles & Sanctos, qui sunt frumenti filii Iacob & Abraham, ex quatuor mundi plagiis undeque ad calcem Ierusalem confluxentes, rata pauperes, quiam disperguntur plebejim, quiam nobilis ; tam barbaros, quam Grecos & Romanos. Nulli enim fideles & Sancto adiens preceudentes, iuxta illud Christi Martini 8. vers. 1r. *Mali ab Oriente & Occidente venient, & recensentur cum Abraham, & Iustis, & Iacob in regno celorum.* Quocirca alludit ad Numeri, cap. 2. vers. 1. ac Ezech. 43. vers. 12. vbi Dan, asperque ac alia tribus, in numero 11. tribuum Israëlis recensetur : omnes enim omniae tribus & gentes à Deo ad calcem beatitudinem vocantur.*

Denuo cum quodlibet quadri, sine mutuorum
huius etiam, latus contineat duodecim milia
stadiorum, id est, mille quingenta millaria Italica, hinc
fequuntur ingentius fusile portae viuis ab alia
statim, feliciter quinqingentorum milliarium, in-
quir Alcazar, Verius vero, si est, alteram, quodlibet
latus, ac consequenter distanciam portae viuis
ab alia, fusile quadruplo minorem, feliciter fusile
campani et r. miliarium.

Mythicè, S. Hieron. in cap. 8. Ezechiel August. & Rupert. per duodecim portas accipiunt t. 12. Apollonius. Hi enim sunt Patriarchæ, duces & capitani tribuum Israël, id est, omnium fidelium & Sanctorum, qui eis sua predicatione & labores ad Ecclesiam primum militavint, deinde triumphaverunt & adiuxerunt: quia de causa 12. tantum sunt portæ, quia 12. nazareni fuerunt Apostoli Christi, quæcumque Patriarchæ filii Jacob, à quibus duodecim tribus regnare sunt. Portæ cùm portarum caelestis levatafent, sunt angelii, quos nemo indignus fallere aut encutire potest. ut teles ut hiscens per fraudem, aut concus & contritus per manuam ut vibem aplinatur, & intundatur.

Aliter Iosachim Abbas, qui per 12. portas accipiuntur 12. Apostolorum, quos ipse in fine mundi conferat à Deo mētendos, inflat 12. qui olim nulli sunt à Christo. Rursum, 12. portas forte 12. Religiones influentia à Deo hac ratione, ut quaque peculiari ratione nomen & tribum Israhel quam respicit, referat & representet. Verum hæc sunt coniunctamente, aut commentata, ne dicamus cerebri figura.

Et tu portis angelos. Ita lege cum Romanis ac Gracis, non angelis: singulæ ergo portæ sunt habent angelum custodem. Angeli enim sunt custodes, loci, duciōes & receptores Sanctorum. In angelis animam Lazari, S. Martini, S. Seruilli, S. Pauli primi Eremitæ, S. Benedicti, & aliorum, in celum deferre luta vii.

VERS. 13.

Ab Oriente portæ tri. Hæc cūtias ad quamlibet mundi plagam habet portas tres, ut significaret quod ab omnibus mundi plagiis rursum & frequentes, magna copia venient electi vocati ad celum.

VERS. 14.

Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim. Et in ipsi duodecim numeris duodecim Apostolorum Agni. Probabile est quod ecclæsæ Alcazar, hoc 12. fundamenta non dissimili muri parietes, ita ut muro in duodecim partes diuiso, in prima pars fundamenta pars & flet fundimentum ipsorum. In secunda ima pars & flet fundimentum ex lapis, & ita con sequenter; sed quod vnum fundimentum fuerit alteri imponitum in singulis muri partibus, ita ut in qualibet muri parte in uno fundimenti lapide esset inspin, deinde ei impositus sapphirus, hinc chaledonius, & ita deinceps. Hoc enim videtur exigere verba vers. 19. cùm sit: *Et fundamen tum muri ciuitatis, etiam lapide pretiose ornata, fundimentum primum saepius, secundum sapphorum tertiolum chaledonium, &c.* Nota & omnes q.d. Fundamenta ciuitatis reduplicata non habent vnum lapidem pretiosum, sed singula omnes, pata duodecim.

Rursum censet Alcazar, hæc fundamenta non tantum suffici muri, sed & rotes ejus erant. Tota enim ciuitas in visu lapide erat adedicata: quocirca vix hi lapides & gemme muri, perturbabant totam ciuitatem, ut sitio visu lapide, qui totum montis acumen occupat. Verum hoc invenimus est, perfectum quia Iohannes ciuitatem à muro distinguunt, dicentes: *Et erat stritora muri eius ex lapide usq[ue] ad ipsa verba ciuitas aaron mundum formare vero mundo.*

Iam certum est apud omnes, hæc duodecim fundamenta significare duodecim Apostolorum ipsum: num enim humecta quasi innata Ecclesiæ murus recumbit. Ideo enim eorum nomina fundamentis intercepit sunt, ut significetur ipsos esse fundatores & fundatores (hæc enim duo cōdēm recipimus) Ecclesiæ.

Præclarus S. Augustinus in illud psalm. 86. *Fundamenta eius (Sions, id est, Ecclesiæ) in montibus sanctis.* Quare, sicut sunt fundamenta Apostoli & Propheta: quia eorum anterius ut portas informanter mysteria. Quare sua portæ quæ per ipsos intramus ad regnum Dei. Prædicant enim nobis. *Et eum per ipsos intramus, per Christum intramus:* ipse enim est summa. *Et cum dixerimus duodecim portas iherusalem, et una porta Christi, et duodecim porta Christi,* quia in duodecim portas Christi.

Potò quis sit ordo Apostolorum, & quæ gentes cui Apostolo assignanda sit, oblicarunt & du-

bium est: probabile est quod censet Ribera, secundum illæ ordinem Apostolorum illum, quo eos ponit & recentet S. Marthæ cap. 16. ver. 2. Hic enim inter Euangeliatas exactissimum est histrio, & ordinis ac temporis custos. Vnde sic eos ordine inchoat & recentet: *Dodecim inquit, Apollinariorum nomina sunt hæc: Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas, fratres eius: Jacobus Zebedaei, & Iohannes, frater eius: Philippus, & Barisimetus: Thomas, & Matthæus publicanus: Iacobus Alphas, & Thaddeus: Simon Cananeus, & Judas Iacavus, qui itum prodidit, vnde in eius locum suscitatus est Matthæus. Eodem ergo ordine videatur S. Iohannes hic eis fundamenta & gemmas assignare: nisi quid in combinatione S. Matthæi, consummatum sit otto Thomæ & Matthæi: preponendum est enim Marthæus Thomæ, ut alij Euangeliæ præponantur: quia ipse humilitatis causa le Thomæ postpol sit, ut S. Hieron. iam genere hæc singulæ nominis singulæ virtutes & dotes, quibus singuli Apostoli piz certi excluduntur.*

Non placet hoc Alcazaro, cum quis sistem virtutibus excluderent planes, inquit omnes Apostoli: *tum quia unus ordine Apostolorum incertus est: in eo enim variant Euangeliæ, siquæ querat ab eis, & semper alter & alter recententur. Quocirca censet ipse in his 12. fundamentis & gemmis planæ recipi ad duodecim articulos fidei, quibus constat Symbolum quod Apostoli considerant, & tradidicunt Ecclesiæ. Nodus enim est & certus duodenarius hæc articulorum Symbolum nomine est: non enim perire & certum est efficere duodenarium ex eo, quod duodenarium futuri Apostolorum, qui illud compilaverunt, numerus. Hi enim 12. articuli sunt summa fidei Christianæ, idque sunt 12. fundamenta Ecclesiæ tam militantis, quam triumphantis. Quapropter, inquit ipse, affectum censet, Alio artulo id est Ecclesiæ fundatores dicit; quia admirabilem illam fidem summarum edidicunt, & efficiunt etiæ tunc munero, nec non predicanone arque miraculis in hominum animis inveniuntur: arque idecito tribuitur Apostolis duodenium generum symbolum: quia gemmae emblems symboliæ figurant veritates duodenium symboli ab ipsi compositi. Hec videtur esse sententia S. Augustini, qui lib. 3. de Symbolo ad Cæsarem, tom. 9. *Noverat*, sicut, *Symbolum hæc esse fundamentum super quod adiungunt Ecclesiæ*, arque idem est dicere *hanc veritatem fidem esse fundationem*, ut loquitur S. Clement epist. 1. ad Iacobum fratrem Domini. Huc spectat illud Rusini lib. de Symbolo, ea quæ continentur Symbolo est monumenta fidei, ex lapidibus viuis, & marginis Domini, ab Apostolis adificata. Adhuc Concilium Trident. iiii. 3. in decreto de Symbolo, Apostolicum Symbolum vocat firmum arque vicinum fundatum, contra quod ponte inferi non praualebunt. Idem dicunt alii Concilia & Patres. Denique S. Hieron. in psalm. 86. *Fundamenta eius in montibus sanctis,* alii cœlum fundamenta esse. *Tributatio mysteria,* quæ totum Symbolum explicantur. Arque tale fundamentum à Paulo fulle iactum, de quo ait 1. Corin. 3. v. 10. *Et sapientis architectæ fundamentum posuit: Apostolos item vocati fundamenta, quia hanc ipsam fidem diluminarunt. Ita S. Hieron.**

Potò patrum referre videatur, nosque quænam sententias & articulūs à quo Apostolo sint compositi licet

Dodecim
gemmas
duodenarius
erniebus
symboliæ

In Apocalypsin. Cap. XXI.

213

licet enim omnes pariter Apostoli ad cuiuslibet articuli compositionem & ordinacionem confluissent, ubalominus quia ipsi erant duodecim, hinc congrue roteide sententia & articuli eorum Symbolo, pati singulis singuli, attribuuntur. Porro, omnes Apostoli omnes symboli sententias probarunt, & in Symbolum redigerunt. Quocirca cuiuslibet articuli auditoris eadem est, que totius collegij Apostolicorum. Hoc enim notum probavat, ordinavit, composuit & confidit Symbolum illud, sive quilibet suum articulum edidit, sive omnes articuli ab omnibus sumul, vel à variis promiscue fuerint dicti & composti. Hoc enim parum ad propositionem facit.

Hec sententia gravis est & solidia, certeque nititum fundamento. Riberet tamen explicatio non est sciendi, quia dictum Apostoli singulis, non autem articulis fidei hoc lapides assignat Iohannem, quem ac Moses in Rationali singulis Patriarchis singulis gemmas assignauit Exodi 28.vers.17. quod hic alludit Iohannem.

Quare utraque sententia ut probabilis & vera admitti potest: una enim alteri comitanda & subordinata est, una alteram explet & perfectiudicanda deinceps enim gemme & fundamenta significant duodecim Apostolos, quia ipsi i.e. fidei articulos Ecclesiasticos, quasi fundamenta tradidierunt.

V E R S . 1 5 . *Et habebat mosaicum arundinatum.* Id est, membrorum quatuor arundinatum, sive calamus dicitur: grecè enim est *τετραγωνον*, continuo sex cubitus de palmum, ut patet Ezechiel. 40. vers.5. Calamus ergo hoc mensus est angelus celestis Ierusalem: unde aureus est, & gloriosus mensuram significat. Putat Alcazar, cubitum non esse quartam humanæ statute partem, sed sextam, ac proinde calamus tantum esse quamvis est hominis longitudine, quia tempore Ezechielis & peiso maior era quam iam sit, & habet se ad modernam sicut quinque ad quadratorum. Verum hoc est praeceps coniunctum opinionem, que cubitum accipit à flexu brachii ad extremitatem digiti longissimum, ut si quarta hominis statuta pars, non autem à flexu brachii ad manum tantum, quia ratione cubitus est enim hominis statuta pars, qua de te dixi cap.1. vers.1.

Et portas eius. Ergo & has calamo mensus est angelus, cui id non exprimit Iohannes. Sed cur id tacet? Respondeat Alcazar, quia porta celestis Ierusalem sunt angustæ, luctu illud Matthei 7. vers.13. *intrare per angustum portam.* Et, *Quae angusta porta.* Et a dia tua est quia ducit ad vitam! Tacc ergo has angustias, quia haec non facient ad magnitudinem vobis, quam bic deponit intendit Iohannes. Porro hinc poena angustæ sunt, sive tamen pietatis & misi decoris, nec ita angustæ, quin homini cum suis gemmis & opibus per illas ingredi possemus: curibus enim, equis & breuis per illas in celum non est aditus.

16. *Et ciuitas in quadro posita est,* & longitudine eius tanta est, quanta & latitudo: & mensus est ciuitatem de arundinaria aurea per stadia duodecim milia: & longitudine, & altitudo, & latitudo eius, & qualia sunt.

17. *Et mensus est murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, que est angelii.*

18. *Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa vero ciuitas, aurum mundum simile virtu mundo.*

Et ciuitas in quadro posita est.] Græci τετράγωνη γένεσις VERS.16. Id, id est, quadrangula est, (vnde Arabicus vertit, & ciuitas habebat quatuor angulos) sive sic omnibus partibus aequalis, ideoque quadratum geometricum; sive altera parte maior, patet longior qualem latior, quale propriæ quadrangularium vocant Geometri. Verum hoc quadratum fuisse quadratum, ut veritate Syrus, non quadrangulum, liquet ex eo quod subdit: *Lengnudo eius tanta est, quanta & levior.* Virtutum lib.1. cap.1. non probat quadratum figuram in virtibus, sed quod procurarentur angulus hostes seculare possint. Sed viri bac celestis nullus tinet hostes.

Alludit ad ciuitatem Ierusalem ab Ezechiele descriptam cap.48. vers.16. quae ad omnes mundi plegas aquilatara erat, & quadrata, sed illa habebat suburbia continetia virtutemque calamos 150. cum suburbis careat hac ciuitas Iohannis. Rursum longiorum (sequit se latitudo, utpote longitudini) per 3 ciuitatis Ezechielis continet calamos 4500. adie calatos suburbiorum, habebit calatos vienarium 15000. id est, novem milliaria Italica. Calamus enim continet novem pedes eaqueque; autem pedes facinus passum: milliare vero continet passus milie. Verum Iohannes viri longa est stadia duodecim milia, id est, millaria mille quingenta: ergo 1491. milliaribus superat ciuitatem Ezechielis. At ergo de celesti Ierusalem, *et non in oriente eius,* id est, quadrangula est, non rotunda, non pentagona, non alterius figura.

Aliqui ex hoc loco opinati sunt, ciudem empyreum non esse rotundum, sed quadrangulum, fulgorem quod superficiem eius concrexum, sive evanescere, ita S.Chrystof. & Theophr. Hebr. 3. vers.1. Ludovicus Molina tractat. de Operc. sex dieterum dis.1. vbi sic citat Athanasium ac Basilium, Coimbricenses in lib.1. de celo cap.5. qu.1. art.2. Quin & S.Clemente lib.7. Conflit. Apocal. c.36. alio: *Celum scilicet est in modum camerae, inquit quadratus liquidus stabile.* Idem docet anonymous Gregorius Auditor libri, qui inscribitur Christianus liber, exppositio celestechi. Scriptisque et sub iustino Imper. & existat in bibliotheca Vaticana, cum quae citat Phocius. Porro Auditor hic id ipsum probat iterum ex psalm. 10. v.3. pro eo enim quod non ibidem legitimus. *Excedens calum sicut portam,* Septuag. vertunt, *sicut cameram.* Sed hoc argumentum non virget. Camera enim non significat hic cubiculum, quod quadratum esse solent, sed formicem, que rotunda esse solet, vulgoque dicitur concameratio. Latini enim, quem ac Graci, formicem vocant eam. Addunt & rationem, sive congruam, quod figura quadrata quieti & habitatione sit magis accommodata.

Verum melius, magisque genuinè hoc quadratum, vif & ali hic, symbolice accepimus. Quia enim haec ciuitas à singulis quarum partibus, sine plagiis, dicitur habere tres portas, hinc ad maiorem firmamentum & ornatum, quadrata describatur. Viribus enim quadratum Primo, commodiiores; Secundum, pulchritores & perfectiores sunt hinc omnem perfectam archibreturam videmus in quadratum conformatam; Tertiò, fortiores sunt: bini enim singuli anguli è quatuor, sibi veriusq; oppositi respondent, sequi munera tueri, & hostem validius

An enim expresse in ratione, ut quadratum?

ex virtute simul propulsare possunt. Hi ergo anguli non dant latitudinem, ut censuit Virtuus, sed cum clavis tum in eodem, tunc in aduerso angulo consistentibus ferientur et exponuntur.

Mysticè, hoc quadratum significat ciuitatem hanc, ut ipso cuiilibet plaga obserfari, & patrem per tres portas, tam patrem Occidentalibus quin Orientalibus, tam Australis quan Aquilonibus. Rursum, tam regi & beati quartus Dei attributis, scilicet sapientia, bonitate, iustitia & potestate. Carter suburbia, id est, imperfectio: omnium enim in ea perfecta & conspicua, unde gloriosa sunt.

Tropologicè, Haymo, Anselmus & Panesius. Ecclesia, inquit, in quadro posita est membrorum, quia est rebatur per fidem, longiorum per spem, amplia per charitatem, efficax per operationem. Habent enim singuli fidem fidem, quia credunt, quae videre non possunt: Deinde felicitas trinitatis personarum, & omnia in magnitate. Habent & spem, quia sperant se posse pertinere ad aliud, quod medium videtur. Habet quoque charitatem, id est, Drei & proximi dilectionem. Quibus virtutibus et perfectio sit una alterius adiungitur operatio, sive qua fides morosa est. Vnde Iacobus Apollinaris episc. cap. 1. ait: Fides sine operibus mortua est. Rursum per quatuor latera ciuitatis possumus intelligere quatuor virtutes principales prudenter, temperantiam, fortitudinem & aquę inservient. Quae na debent esse in ecclesiis et una alterius quadratus, prudenter, quippe scientia est in appetitu boni. Et in aliis malitiae connivit temperantia: quia non est perfecta prudenter, nisi adiutor temperantia, quoniam temperat sibi a noxiis huius saeculi vel ipsius alium. Quod dum fecerit, magna anima fortitudine ut aures operari, quae venientia depellat, temperantia virtute fortiter refutet. Adhuc infinita accessus operes, ne plus quam operes sapientia, sapientia autem ad fabrikerum. Se ergo ciuitas in quadro posita est membrorum, qui placeat. Deus in quatuor mundi partibus congregata, confidens fidem, sive charitatem & operationem, quae mariti sive in quibus fideli completemur, et quae qualiter motocelarunt, & penitus quatuor virtutibus equabilis mensura, pulchra harmonia, & velut musicu concordem compositus.

Largiudo eius quia quanta est latitudo. Quia dicat, Non tantum est quadrangula, sed & quadrata, sive quadrata. Longitudo symbolica significat visionem, contemplacionem, & ascensionem intellectus in Decumalitudo denotat chaitatem: quia quatuor Beati vident Deum, tanum & diligunt, ita Gaggenus. Secundum & apud: longitudo est extrema, latitudo est extensio gaudiorum, id est, obiectorum de quibus gaudent, vita maxima patebit, ita Riberia.

Et mensa est ciuitas de a- undine id est, cum arundine, per arundinem: est hebreus, 19. non ponitur pro 2. area per statua duodecim milia.] Ciuitatem intellege totam, postulat enim eius ambitum & quadraturam: eo enim diumento, censetur tota ciuitas diumenta. Alludit S. Iohannes ad verbis Hierosolymae ambitum: hic enim complebatur quinquaginta stadia, quae si in quatuor partes & latera dividuntur, habebit pro quolibet latero duodecim stadia cum diumento. Hunc numerum Iohannes per mille multiplicavit: sit enim, quodlibet ciuitatis huius certe larva continetur duodecim milia stadia, ut ostendetur Ecclesiam Christi, præseri triumphantem, longe superare veterem Ierusalem. Ita ex Iosepho & Hecatoco Vilalpando in

A Apparuit viris & templi pars. lib. 1. cap. 10. Cum ergo evitas haec duodecim in sui ambitu haberet portas, sequitur ab una porta vique ad aliam fusile sparsum mille stadiorum: ita enim ex spacio duodecim portarum conflubis duodecim milia stadiorum ambius viris. Est hic ambius ingens, ut designet ingenem caelestis terrafalem capacitatem, quia capiet rot miliones hominum, quae conflatuntur ex omnibus electis, qui quouscunq; seculo ab Adam vique ad finem mundi futuræ, sunt, vel erunt in qualibet orbis plaga. Octo stadia faciente miliare italicum: ambius ergo ciuitatis continens duodecim milia stadiorum, contineat 1500. millaria Italica. Iam cum quadrata & quadrilatera sit haec ciuitas, sequitur, quodlibet eius latus tam longitudo, quam latitudinis, quam latitudinis, habuisse quartum huius numeri & horum miliarium 1500. partem, nimirum 375. Ergo haec ciuitas longa erat 375. millaria Italica, & rotidum lata. Est itaque tam longa, quam longum est iter & distans Neapolii Mediolanum circiter, per eis ciuitatis. Immanis est haec ciuitas, que rot provinciatum spaciun ambius suo complectitur. Quoscunq; qui hac ad literam vi sonante accipiunt, dicunt tantum profutus esse spaciun ciuitatis, sive loci Beatorum, quem ipsi inter se per varias florianas distibutus occupant in calorem pte / nec enim rotum empyreum occupare possunt: essent enim inter se namis disiuncti. Illud enim vastissimum est, & terribilis globus, non nullus, nec centies milles, sed plusquam decies censes milles continet, ut colligere est ex his, quae docut de extore magnitudine, & terribi parvitate, Genes. 1. ver. 7.) Sic ergo ex cap. 14. ver. 10. censent, inferni capacitatem quaquequatum extendi ad 1600. stadiis, id est, ad miliaria Italica ducentas, ita paritet docens locum Beatorum in calo empyreum extendi quaquequatum ad 375. miliaria Italica. Longo ergo maior est locus Beatorum loco damnatorum, præsertim cum Beati sint pauci, damnati plurimi.

Augt hoc spaciun in quadruplam Alcasat. Censet enim ipse, angelum hic metri elutarem, id est, ciuitatis longitudinem tantum. Ciuitas enim, inquit ipse, mensurari dicunt, etenim eius longitudo ab una porta ad aliam oppositam mensuratur. Ergo longitudo huius ciuitatis est duodecim mille stadiorum integrum, id est, 1500. miliarium italicum. Eadem est eius latitudo. Tam ergo longa est haec ciuitas, quam longa est via & distans ab ubi Hispani vique Neapolim. Beati enim in celo vim viuum habent acutissimam, & ea que hoc spaciun sunt, tam commode & clare videantur, quam nos videmus ea que in uno cubiculo sunt. Hoc est quod ait Baruch cap. 3. ver. 14. O fraci quam magna est domus Domini, & in genere loca pofessionis eius!

Verum pallium Interpretes haec duodecim stadiorum milia, ut & alia hic, mysticè accipiunt, ut designent ingenem capacitatem huius ciuitatis, adaequatam mensurae & numero 12. Apostolorum, qui eius sunt quia fundatores & parentes. Nam & extera de paupertate aucto, de fundamenis geminac, &c. mysticè accipienda videntur. Haec ciuitatis capacitas significat ingenem, & quia innaturam fore Beatorum multiplicinem, ut ait Iohannes Apocal. 7. v. 9. Quocunq; Alcasat. Ad viriem, inquit, rante magnitudinis, quanta hic describitur caelestis terralem, incolendum, requies-

In Apocalypsin. Cap.XXI. 315

requiri viderunt maior ciuitam multitudine, quem A quo occupare possit vietas centena milia virium, Hispalin magnitudine adiquantum. Innumerum enim populu, etiam inter hereticos & schismatiscos saluantur: atque ex adultis plures quam multi opinantur. Curia enim Christus, qui fuum sanguinem per animabus fusit, ut illi, quas tantopre-
re sent, saluentur, sanguis per eis incassum sit effusus. Quocirca si mundus fuerit per sex milia annoeum, ut multi opinari sunt, licet plura forte opinetur Alcasar, quibuslibet mille annis tot saluantur, quod incolere possent trecenta triginta tria milia virium Hispalin adiacentium: quolibet vero anno saluantur tot, quod possent incolete trecenta triginta tres viries Hispalin adiacentes, qualibet verò die penit tot (annus enim penit totidem, scilicet paulo plures, continet dies, nimirum 365.) saluantur, quod incolere possent Hispalin: incolere dico, non tantum quod ades, sed etiam quod prædis, horres & viridaria, que visitant, quæ ab oblatione incolaram seruuntur, ob vitramque enim causam ciues, praesertim divites præter ades solent habere suis horros & peccata. Ingens enim Catholicon toro orbis numerus, per milles sexcentos annos semper fuit, & est vix ad finem mundi. Catholicon autem longè maior pars saluator, tum quia plerique penitentes omnes morituri suscipiunt Sacra-
menta, que ex artico faciunt constitutum: atque isto articulo peccatores deferunt concubinas, aliaque peccati illecebras ex timore gehennæ, & ad beatam vitam totum animo se comparant. Tum quia tertia, vel quarta pars hominum moritur in infante, vel innocencia baptismali. Plutimi enim motuum poterit, inquit plerique media pars hominum mori annum sexagesimum: plures enim videmus ante deficere, quan superate annos vixinti. Tum quia plerique educti sunt bene in fide & timore Dei à parentibus, vel praecoptoribus: illa autem prima semina pueris impressa, herentur in eis per omnem vitam. Nam quod semini
est imbutum recent, formabu advenit testa div. Ab educatione ergo, & à consigerio, pendet vita & D salus, vel damnatio cuiusque, sicut oltum pendet à cardine. Adolescentes enim in bisu ver-
santur, eoque lubrico. Si in sociis, familiis, amicos incident perverbi, perturbantur et ipsi: si in probos, probi sunt & ipsi. Quocirca patentes, & principes, ac Prelati maximè adiugilate debent circiter inuenientis instructionem & educationem. Vidit hoc S.P.N. Ignatius, qui in Societate gym-
nasia omnium claustris & facultatibus; ac extra eas scholas puerorum ac puellarum paucim insitibus cutauit, magno Reipubl. & animarum bono, ut iam longe plures saluentur quam ante. Ita virus vir calidum numerum validè adauit, cœloque ciuii dedit permulsum, qui alioquin ciuius gehennæ evulsient. Taceo ingentem Religiosorum & Virginum multitudinem, que in monasteriis & collegiis vitam agit landom, in modo calcis, idque quoquis facio, & vbius terram. Taceo laetitudinem, Praelatuum & clericorum pie viuentium eatus plurimos. Taceo Martyrum & Anachoretarum examina. Taceo Confessorum, viuaturam, coniugum proborum turbam immensam, quam vidit S. Iohannes Apocalypticus. vers. 9. Qui est Christianus dominatur, vel carere-
sunt instructionem, & ob ignorantiam retum cedendatum vel agendum pereunt: vel vniuersi,

siomonia, iniustis contractibus, fraudibus, &c. se fuolque distinunt, nec in morte ea volunt restituere, ne prolix depauperent: vel odio & vindicta pertinaci laborant: vel in bello, rixa, aliòve causa subiecti occiduntur, &c. Sed hi certiorum comparatione pauci sunt. Scio S. Chrysost. homil. 40 ad popul. Antiochenum conteratum sentire. Aut eorum: *Quos esse paucum in ciuitate nostra, quos falsi sunt i' infidelium quidem est quod dicam, dicam tamen: Non possunt in eis nullum centum reuocari qui saluentur: quam & de his dubito. Quantu' enim in summis, queso, malitia & quantum in se-
nibus tempor?*

Rufian, nomen stadii, inquit Haymo, indicat curiam & certamen, quibus opus est currere & certare quodidie, ut in illam ciuitatem penetremus. Unde Paulus 1. Corint. 9. vers. 2. *Nesciis, inquir, quid y qui in stadio currunt, omnes quidem curvant, sed unum accipi bracium!*

*Lengendo. & altiendo. & latiendo sint aquælia fuit.] & *Equalia*, id est, æquabilia sunt, inquit Al-
exander nam aliqui si altiendo esset duodecim milia stadium, æquæ ad longitudine & latitudine, vix tota ciuitatis area fundamentis & basi, que ad turres tantæ altitudinis sufficiendas requiriatur, sufficeret. Addit, altitudinem muri mox dici tamquam, esse 144 cubitorum, quæ sunt ex aliis esse & improportionata, si altitudo domorum es-
set duodecim millium stadium, itaque non comparatur hæc altitudo cum longitudine & latitudine, sed quilibet ex his mensuris in se considerata, dicitur esse recta & equalis: scilicet est in planitate viribus, quæ quis in solo inæquali desiderant, inæqua, id est, inæquabilis sunt, ut biæ affligant, ibi deprimentur & descendant. Poterit hæc murorum & domorum equalitas si-
gnificari concordiam & societatem Beatorum, co-
rumpique maximam familiaritatem & admirabilem proportionem. Hæc sententia est plena & proba-
bilis: licet Gracum in, magis significari equalia,
quam æquabilitas.*

Secondo. Rupernas cœfer hæc de muto vir-
bus, non de vrbe, cuiusque dominibus dieci. Verum Gracum in, id est, in, vrbem referit, non muram. Addit, de muto mox subdit, quid habeat 144 cubitos altitudinis: in longitudine enim & latitudine habet tria milia stadium: id est cum sunt in singulis quatuor lateribus, quæ faciunt longitudinem & latitudinem. Nam vniuersit in omnibus lateribus simili, sunt daedecim millia stadii.

Tertiè ergo, Ribera & Viegas cœfer, longi-
tudinem, altitudinem & latitudinem viris pro-
prie esse æqualia, scilicet singulis habere tria milia stadium, id est, 375. milliaris Italica. hæc enim est quarta pars quadrati, sive ambitus totius ciuitatis, qui consistebat daedecim millia stadiorum. Mirum hoc videntur, sed celestis est hæc ciuitas, & symbolica. Addit, fortè in altitudine habet viris comprehendit Iohannes altitudinem montis, in quo sita erat vrbe.

Symbolice Petrus Bongos lib. de Numer. my-
steriis, doctri tribus milibus in S. Scriptura signi-
ficari perfectionem virtutis & fortitudinis. Tres enim sunt calibris, & Sandorum gradus, scilicet coniuges, continentis, virgines, qui ad facias & immensam Trinitatis confortiom & frumentum ascendant. Aut certè hæc non de vrbe, sed de singulis dominibus intelligi altitudinem enim ciuitatis

D. 2. constituit

conficit in altitudine domorum & territorum. Nam de muriis & membribus mox ageret.) q.d. Singulae huius urbis domus erant sequit aliae longe & late. Hoc enim mihi proportionem & pulchritudinem urbium rabi affecte soleat, ut videte est Antwerpia.

Hoc quod fundamentum & veritatem parabolae, iam quoad significacionem & sensum, longitudo significat exterritatem gaudiorum exellibum, latitudo coronam extensionem ad omnia delicia bella, altitudo tam sublimitatem, tam intentionem cocundem. Haec aquila sum: quia aquila tenore semper, præ in æternum, durare.

Nora. Sub altitudine complectitur etiam profunditatem, quam addit S. Paulus Ephes. i. v. 18. Altitudo ergo qua altitudo, significat sublimitatem felicitatis & visionis beatitudinis: quia vero altitudo profunditatem complectitur, significat intentionem, & immensum Sanctorum in abysmo diuinorum bonorum, puti sapientie, beatitudinis & gaudiorum celestium. Sit feret & Viegas: Longiorum, inquit, est æternitas, de qua psal. 91. vers. 1. Domini nrae deces sanctuando Domine in longitudinem dierum. Hic sequitur est altitudo, id est, visio beatifica, quia quasi profunditas & altitudo diuinæ sapientie penetratur. Aequalis etiam est latitudo, id est, fructus, quae cum summa delectatione coniuncta est, per quam capacitas anima propter magnitudinem gaudijs quasi dilatatur. Aequalis ergo est longitudo, latitudo & altitudo: i quis omnia haec longitudinem exterritatis adequabuntur. Alludit S. Iohannes ad Ephes. 3. vers. 18. Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, qui sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profunditas. Addit Alcazar, angelum hunc, qui haec Iohanni ostendit & dimittit, esse S. Paulum. Verum hoc refutavit cap. 17. vers. 1.

Tropol. Haymo, Anthonius, & Pannion. Tanta longitudo, quanto & latitudo: quia quanto est fides, tanto est ipsi fidei, tanto est cœlestis, tanto est operatus. Quantitas enim creditus, tantum animus: & quantum animus, tantum spiritus: & quantum spiritus, tantum per dilectionem rega Deum & proximum extenditur. Similiter unusquisque, tantum prudenter, quantum temperans, fortis & suauis: tamquam temperans quantum prudens, fortis & inflammatum fortis, quantum prudens, temperans & inflammatum inflatus, quantum prudens, temperans & fortis erit. Et quanto aquilis mensura, cuius uice donet ea terra agit, metteretur quantum aures sua forma & stabilitate equali mensura & proxima gloria, quoniamque orbis in parte ea prædicta ex virtutibus meritorum recipiet. Endem modo in Ezechiele quoque templum futurum describatur: quantum informerat quia, sicut quadrata fortis et stabilis est, ut nequaquam venturus impulsibus aut incuribus flammam emitterat: sic gloria cuius uicis horum superius descendente perueniret.

VERS. 17. Et mensura est murum cuius centrum quadratum, quatuor casuarum mensura humana: que est angelus.] Mensura est, scilicet mensura quoad altitudinem. Nam in longitudine, sequitur ac in latitudine, habuisse illum tria milia stadiorum, paret ex dictis v. 16. Ibi enim dixit, totum mundum & urbium continentem duodecim milia stadiorum, ac insuper ei uitatem esse quadratum, habentem quatuor latera aequalia. Ex his enim duobus sequitur, quoque ei ciuitatis latus, tam longitudinis, quam latitudinis, habere tria milia stadiorum. Ita Babylonis muri in altitudine habebant ducentos cubitos, ut scribunt historici.

A Nota. Per murum ambientem urbem symbolice significatur diuina precepsio, quae gloriam Beatorum in omnem exterritatem tuebitur, de qua ai Ilias c. 60. v. 8. Oceupabit salus muros tuos, & portas tuas laudes. Murus ergo alius est 14. cubitus, id est, undequeque aëriminus & firmilimes est. Duodenarius enim significat uniterficuum & perfectionem, maximè si sit quadratus, id est, si in seipsum ducatur & maleplacere, ut hic sit: duodecies enim duodecim faciunt 14. ita Aratas.

Alij per murum accepint angelorum custodiām alij Apostolos, Doctores, Prelatos, & alij Martyres. S. Gregorius accepit Christum ipsum, Rupertus asserit Eucharistiam esse murum Ecclesie, ad quem accedit Alcazar, qui per eum accepit factores Ecclesie. Hi enim sacrificium Eucharistie offerunt, sicutque 24. senioris, de quibus exp. 4. Unde adquiritur hic numero 14. quia singuli 24. senioris senos habent eubitos stature humanae (de ea enim mox subditur: Mensura hominis, que est angelorum.) Iam multiplicata sex per 24. habebit 144. Significatur ergo sacerdotum munus esse, ut se murum pro Ecclesia opponant: ideoque congruat tribuantur muto 24. humanae statui & dimensiones, quasi factores omnes coniuncti inter se sint ad officium Ecclesie sacrificium, & ad Ecclesiam ex ratione communiam. Hocque Alcazar. Verum haec parum mystica & tropologica, C parum minus probabilia & vera sum: cubitus enim ex communī sententia, est quarta pars statute humanae, non sexta.

Mensura hominis, que est angelorum. Quasi dicat, Angelus visus est mensura tali, quasi communiter ut soleat homines esse, hi 14. cubiti dimensione sunt humana mensura, quam angelus in manu habebat, idque ne paremus alieni spirituali, vel angelicam hic intelligi mensuram, ut Ribera, & Gabriel Vasquez t. part. quæst. 13. q. cap. 1. Mensura, sit, hominis, que est angelus, quasi dicat, Licet haec mensura videatur esse hominis, reuera tamen erat angelus, qui sub specie hominis metiens elicitatem, illam non mensuram spirituali & intellectuali, sed humana, que est calamorum & cubitorum dimensionis est.

Addit Vilapando in Apparato urbis & templi tom. 3. par. 1. de Hebr. mensuram lib. 3. cap. 15. hanc mensuram cubiti vocari hominis, sed quod ex homini cubito desumpta primul fuerit. Cum vero addit. Quae est angelus, cumdem cubitum humanae illi figura, quam geret angelus, convenit indicat: quasi dicat, Cubito metebatur angelus sub humana specie mensurans, qui proprio eius cubito equalis erat: in quo homines priores imbutabantur, qui ad mensurandas terram longitudines, cubiti proprii longitudinem per mensura degeantur. Vide Arabicus verit. statuta hominis, que est longitudo angelus, qui est tam longas quam erat hic angelus. Hac mensura hominis que est angelus, significatur. Primum, homines factios in celo ad mensuram glorie angelorum peruenire. Succeedunt enim in locum eorum qui inde prolapli sunt, factique demones. Secundò, cadens mensura metiendam esse tam hominis, quam angelii beatitudinem & coronam, putat pro magnitudine gracie & bonorum actuum, tam homini, quam angelo dandam esse maiorem vel infinitam gloriem.

Addit Tertius Haymo, ut homines gloriam confecuturos, quae angeli occiderint: itaq; quod nam

In Apocalypsin. Cap. XXI.

317

numerum eamdem esse angelii & hominis, id est, angelorum & hominum, mercurium. Vna enim ciuitas, vna felicitas, vna Ecclesia, ac consequenter eius mentura verolique caput.

Auctor Alcazar. Sie enim explicat, quasi dicat: Vbius est angelus calamus, qui est sex cubitorum, qui est mensura flatur & hominis. Quisque enim homo longus est sex cubitos suos, sumendo cubitum a flexu brachij usque ad inicium manus. Addit, hanc est mensuram primi Iosuie Adae, & posteriorum; quae maior fuit moderna, & ad eam se habet ut quinque ad quartum. Verum communis sententia est, cubitum esse quartum partem stature hominis, non sextam, ut iam dixi. Vide dicta cap. 11. vers. 1.

Vers. 18. Et erat strigula mors eius ex lapide iaspide.] Alludit ad Isaiae 54. vers. 11. Ponam ut fulmen pro-pugnacula tua. Iaspis firmissimus est, virus & pellucidus, ut docet Plinius lib. 37. cap. 8. Hinc significat Primo, Dei fortitudinem, quae exaltavit Ierusalem tueatur, protegit & horat; Secundo, eiusdem deliciae, amorem & recreationem; Tertio, eiusdem claritatem. Adeo Quartu, credidit esse ab antiquis iaspidem fugare demones; hos enim Deus areat a celo. Scriptura enim in symbolico sensu accommodata subinde communis hominum sensu & opinioni, scilicet ea in re non subtilis, nec sit vera.

Ipsa vero ciuitas auro mundum, simile terra mundi.] Aliqui putant in exaltati Ierusalem nullas esse domos: quia in ea omnia sunt communia & clara, unde nec Iohannes villas nisi domos recentat. Verum contrarium docet hic locus: ciuitas enim non vocante hoc, sed paradisi, sed domos ciuitatis. Nam & Christus ait Iohannis 14. vers. 2. In domo Patri mei mansiores nubes sis. Domus ergo haec non sunt ut noster, lapides ad ciuium defensionem, secretas actiones, &c. sed vitrea & pellucida, ad pulchritudinem, volupatem, proportionem, & ad significandam etiam meritorum dilectionem.

Iam ciuitas hec est ex auro, sed quod vitro si simile: quia ovo costruuntur deinceps nisi vieti per speculas, ut vitre nihil deest nisi auro firmius. Verumque ergo habet exaltati Ierusalem, feliciter aurum & vitrum. Eius enim aurum peripicum est ut vitrum, rursum, vitrum hoc solidum est & præstans ut aurum. Est ergo instar chevalichæ, qui symbolum est perficitum gloria Christi, à qua Beatorum gloria preannuntiat, de quo in scripto fundamento, ita Alcazar.

Quocirca S. Cæcilia apparitoribus flentibus, quod tam locuples & nobilis sapientia paella alacris proparat ad mortem, respondit: Hoc non est auementum perdere, sed morare: hoc est dare lumen, & accipere aurum: dare habaculum, vale & parvum, & accipere palatum amplissimum ex Lapidibus preiosis & auro construtum: dare angulum brevem & oblongum, & accipere formam lucidum marginis celestibus eurasianis: dare rem persistentem, & accipere rem qua sumus nesciri, & mortuorum ignorari: dare lapidem valorem qui pedem concutitur, & accipere lapidem preiosissimum qui in diademate regis vibrans resplendet auro. Ita habeant eius Alcaza.

Iam ciuitas aurum est, id est, aurea est. Hic Christus enim est, zelatus, id est, aurum, vocant auream, nec enim habent concretum aurum. Ciuitas ergo surum est, quia radiis pretiosissimis opibus aurum

inquam, opacum, sed simile vitro: quia tota pelluerit cognitione & contemplatione tum Dei, tum aliorum Sanctorum & angelorum, tum rerum omnium. Gentes quidam habent, sicut, id est, familiis vitro, scilicet et erat ciuitas, ita Vatab.

Rursum, per vitrum significat nam claritas, tum puritas cordis Beatorum, quia cuique alteri beato patet. Quidecumque cogitare aut volerit unus id protinus videbit alter, ita ut fleant inimici furor sint quasi quedam spectacula virtus lucidissima. Nam, ut ait S. Gregorius 18. Moral. 27. *Ibs tristitia que membra ab altero secis membrorum corporeitate non absonderet, sed patet annos: patet corporalibus ecclisias etiam corporis harmonia, fugit omnisque que ruce erit confitabilis alteri, prius nunc eis non posset confitibilis fibi.* Sic Philosophus ille operatur, ut in hoc mundo coda hominum efficit vitrea, ut fundus eorum perspicere possit, nequii in illo doli, vel fraudes residerent, & celarentur. Eadem de causa. Moses apud Lucianum in Hermofino, reprehendit Vulcanum, quod homini non dederit pectus senestratum, id est, perspicuum.

Simile quoddam in natura videmus, que producit genes quoddam marmoris blaui (quod aliis communiter datur) est & opacum) quod transparet & pelluerit, ut docet Plinius, & ex eo Andromachus Boënius lib. 1. de Lapidibus cap. 18. Marmor hoc vocatur phengites, id est, splendens, quod interius venis flauescit, & quo dini furtus vers. 11. Speculator Roma in templo S. Martini in portico, ex hoc magnis genere columnam dimidiatam ad summum altare, colore flauo, patetis rimam obstruens, ac externam lucem solisque radios, instar vitri splendens introntrum. Equidem ut primi vidi mitatus sum, crystallumque patatu, donec penitus introspectiens marmor esse perspexit, nimisque phengitem.

Denigare vitrum nosat virginitatem Beatorum, & nitorum omnis labii expectan. Vitrum enim ab hydriargyro intactum, est virgo à peccati nota immunit. Nam, ut docet S. Iudeus lib. 1. c. 8. hydriargyros, id est, argentum viuum, aurum, argunum, &c. aliquæ metalla perforat; vitrum autem non iudit.

Est vitrum vero labii hydriargyrus aut. Estrar hac de re doctum carmen Nicol. Caesius lib. 1. Parab. Hisp. cap. 6.3.

Talem tam aughiam, tam splendidam, tam preciosam ex auro & argento, hanc cinitatem exaltatum confinxit, ed post mortem raptus S. Salvatoris Episcopus. Vide iussu Dei rediens ad vitam, exalquam: *Adire est dilectionis, & societatis, quia nihil est quod carnis in hoc mundo, sed sors nostra id quod Salomon Propheta ceuunt, omnia dona.* Felix est enim, qui ea agere posset in sacro, ut gloriam Dei mortuorum cerneret in celo. Cumque altantes rogarint, vbinam fuisset, quidnam vidisset; ait: *Cum me ante has quatinus dies conveniente celula etiamnam vobis, apprehensus a duobus angelis in celorum excelso sublatus sum. Ita ut non sciam hoc squallidum seculum, verum etiam felicem ac lunam, menses & sidera sub pudibus habere putarem: deinde per portam lucis ista clarior in introitum sum in diu habitaculum, in quo emperiam non erat quasi aurum argenteumque remansit, lux ineffabilis, amplissima innerrabilis: quam*

Dd 3 317

ista multitudine premisit sextu obexerat. ut loquendo ac laudando easterne per se perinde uox posset. Cumque nobis via rater comprenderet, ab his qui procedebant angelis posse erat. percutimus ad locum quem tam de longeque ceteroq; labitur, in quo superpendebat nubes omniuersa lucidior, in quo non sol nubila, non afferum certi poterat, sed super hui omnia nubis nubis lucis gloriatis effigiebat. Subdit deinde de loci sono, fragranzia, umbra & voce. Et vox procedebat de nocte, tamquam vox aqua non multarum, sicut etiam per voces eius humiles salutabant apud in tempore facerentias ac sceleras, quae misere quae procedebant eam - venavimus esse Martyres de Confessore, quae hic sonus excolimus familiariter. Sunt igitur in loco, in quo iugis sum, operari me oportet nimis strenuerati. ita ut ab his saeculari refectioni, nolum adhuc eadem prius que desiderem. Et audius vocem dicentes: Reversauisbie in seculum, quoniam accessum est Ecclesiis nostris. Vox enim audirem: nam qui lugiter, retrorsum, penitus eterni non poterat. Et ego proustrans super pavimentum eum fiam discibam: Hoc de Domine, eum misericorditer ostendens, si ab his saeculari eram? Ecco hodie ergo me a facie tua, ex reverentia ad saeculum frangere. Et hoc vitra redire non valde. Ne quod Dominus auctor in infernandum traxit a me, sed depressus, ut permotu meo hoc habuimus, ne nesciret decudens perire. Et ad vox quae lugoribus mactat. Vnde in pace, ego eum sum ex filio tuu, domine reddam te in buce locum. Tunc reditac a communis mens, descendens cum felix per portam qua ingressus fueram, huc sum regredens. Quicquid factus Episcopus Albigensis, vitam egit calcem & anglicam, atque sicut omnes horribat oratione incumberet, ac vigiliis inflanter insulare, & bone temper tam in operibus, quam in cogitatione versaret, dicentes: Hoc agite, ut, si vos Domine de hoc mundo migrare tuleris, non in sidicium, sed in regnum nuntare possitis. Hoc omnia B. Gregorius, Turonensis, illa se ab ecclesie S. Salvii ore accepisse vobis assecurat lib.7. Hilarius cap.1. vbi & felicem eius ad Dominum transirem entrat, qui congitit anno Domini 86. cuiusque memoriam quoniam recolit Ecclesia in Martyrol. die 10. Septembre.

19. Et fundamenta muti civitatis, omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartum, smaragdus:

20. Quintum, sardonyx: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octauum, beryllus: nonum, topaum: decimalum, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21. Et duodecim portæ, duodecim margarites sunt, per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum.

V E R S U S 1 9. *Et fundamenta muti ciuitatis, omni lapide pretioso ornata.* Quia lucis singula fundamenta effient ex singulis gemmis, erant tamen vestita alii vndecon; ut significaret Apofstolos, licet vna virtute excelleret, alias tamen aliocum eis non defuisse, inquit Rubeta.

A Verum simplicius videtur & concinnius, si dicamus singula fundamenta singulari diuantatae gemmis constitisse, ita ut omnia simul iuncta effient unum prezzo lapide id est, hisce duodecim preciosissimis gemmis; *ornata.* nam non ait fundamenum, sed *fundamenta.* scilicet omnia collectum, sive copularum sumpta. Unde id membrum explicans subdit: *Fundamentum primum sefi, secundum sapphirus, tertium chalcedonius, &c. q.d. Hac fundamenra erat omni pretio lapide ornata, quia primum fundamentum erat id ipsum, secundum sapphirum, tertium chalcedonius, &c. Addit Lazarus, *ornata* id est quod pulchro ordinis disposita. Graciam enim *ornata* non tantum significat ornata, sed & ordinata, distribuere, componere, praestitum vbi ex ipsa dispositio debet & pulchritudo confurgi, ut sit in fabbris. Itaque fundamenta dicuntur omni lapide pretioso ornata, quia vix sunt inchoati gemmarum sequentia ordinis disposita, admittibilem pulchritudinis speciem oculis subiiciere. *Ornata* ergo, id est, iis omnibus gemmis que legemur, colluctuosa.*

Nota. C. celestis terralem fundamenta, specimen & decorum S. Iohannes describit per gemmas. Primum, quia in terra nibil gemmis est pulchritus, aut praefasciatus. Sicut enim in celo emicent stelle, sic in terra gemmae, ut videantur esse stelle terrestres, sive stellarum celestium lumen, levitatem & vim participate. Docente enim Physici gemmas ex peculiari cali & stellarum influxi, i.e. terrena visceribus geniti & formari.

Secundo, quia gemma apud antiquos erant hieroglyphica rerum celestium, ac divinorum.

Tertio, quia gemme in terris pretio, splendore, firmitate & energies cateris rerum anteflant. Vnde Andreas Bacci tractat de bisce 12. gemmis, docet gemmas duci quasi gemmas, quidam inflatur gummis aaborum fusi faciunt, & transparentes, aqua ac parvae, id est vocari lapilli pretiosos. Sunt enim quasi guttae & filiae cali, insta cristalli.

Quarto, quia in calis videtur vere fruct gemma, non terrestres, sed celestes, & longe hinc nos stirps prefectorum. Id colligitur. Primum, ex S. Iohannes, qui eas in calo vidisse assecurat, auctor ex Tobia c. 13. v. 21. *Ponta Ierusalem ex sapphiris & smaragdis edificavitur;* & ex lapide pretio, & ematu crevatu inveniuntur eis. Ex lapide candido & murido annis platis eis sternuntur, & per vicinas eis locas carantur: ad quæ verba hic alludit Iohannes. Verba enim Scripturae propriæ ut sonant accipienda sunt, ait 5. Augustinus, nisi quid absurdum ingenerent.

Secundum, quia corpora & oculi Sanctorum suis habebunt opes, & obiecta pulcherrima & praestans, quibus se pacant & oblectant. Oculi sunt non sola luce percunctur, sed & varietate colorum, ut virore variis camporum, arborum, florium, fructuum; item flavi & fontibus pellacidis instar virtutis, ac praescitum gemmis fulgentibus. Ergo in calis hæc eis non decurrunt: aliqui feliciter fuissent in terra, quibus erunt in celo.

Tertio, quia S. Agnes, testis S. Ambrosio, aliisque virgines beatæ apparuerunt vestris cycladi bus aureis & gemmis. vide eundem ferm. 90.

Denuo in calis variis Beatorum fore maniones, & palam pulcherrima ex margaritis & gemmis constituta, item prata, ac mora, horros, aliaque amoenissima, docet S. Anselmus lib. de Similit. cap. 44. D. Soto, Ferdinand. Peres, quos citat

Cot cell
funden-
ra gemmas

Gemme
qua gem-
mae filii &
stellæ cali.

In calo res-
ponsa gaudi-

In Apocalypsin.

Cap. XXI.

319

& sequitur Baradius tomo 3. lib. 10. cap. 3. De qua te plura dilecam cap. 12. vers. 2. in fine.

Huc spretat illi Socratis apud Platonom in Phaidone sub finem, narratio de duodecim pulcherrimis coloribus superiusbus terzis, & quod nostris gemmis, ut iaspis, sapphirus, carbunculus, sunt particulae & ramettae, quedam montium ac gemmatum terrae superiora. Vnde id Plato huius ex Mose, vii. & alia: unde ipse vocatus Moses Atticus, Moses enim Exodi c. 28. v. 17. in Rationali posuit duodecim gemmas, quas duodecim signa Zodiaci. Ratione enim calix est typus, cuiusque speciem & figuram representat.

Fundamentum primum. *Exod. 28. 13.* Nota Prima, ex S. Hieron. In 18. Ezech. alludit S. Iohannes ad Exodi 28. 17. Vbi eisdem sunt gemme & totidem, scilicet duodecim, infra Rationalis Pontificis, quarum cuique inscriptum erat nomen vienis Patriarcharum, qui caput & pars eius erat vienus quibus est duodecim. Rationale enim formam gererat, & eis duodecim Patriarches allegorice representabant duodecim Apostolos: Apostoli enim sunt Patriarches duodecim tribuum, id est, omnium fideliuum, Sanctorum & Beatorum noui testamenti. Duodecim ergo gemmae, vel fundamenta gemmata sunt duodecim Apostoli, idque eo ordine quem assignat Sanctus Matthaeus cap. 10. 2. vti ostendit 14.

Potò novem gemmae hic plane erant sunt cum nouem gemmis Rationali, licet alio ordine ponentes hic, alio in Rationali: fardone enim, qui hic ponitur, est species onychis, qui ponitur in Rationali. Tres vero reliquiae videtur ducere. Num pro chalcodonio hic, in Rationali ponuntur carbunculus; pro hyacintho ligurius; pro chrysoprae achates. De quibus in linguis dicendum erit, offendit inquit, quae ratione concubuntur.

Nota Secunda. In gemmis nonnullis validi discrepant notae scriptores, Nilus, Anaxius de alijs ab antiquis, putat in Theophrastu, & in Plinio, quem sequitur S. Iustus, Iudeus & alijs, haec quae nomina gemmarum quan doque variata & mutata sunt: & non quod gemmae veteres nonnulli interierint, & non ut earum species subnatur, aut a gemmaribus substituta sint, ut praestantes gemmarum, quibuscum Romanus ejusmodi facti sunt, plebeo ego singulas coram gemmas perlungamus, & manu occultaque pertraedamus, est quod conferens cum illis que de ipsis est in Plinio, recipia comprehendendi. Vida enim farandum olim opacum, nunc efflorescendum: topazium olim aeternum & poteratcum, nunc tantum esse aeternum & fulsum: sapphirum olim ceruleum, aurore punctis colluctentem, & opacum, nunc esse violaceum, fine punctis, & perlucidum: beryllum olim viridem dilatrum, nunc albicans ut vitrum, imo ut gemmaris vocati vitrum: hyacinthum olim ex rutilo & violaceum, nunc melleum, &c. Quodvis enim Boëtius lib. 1. de Gemmis cap. 10. Plinius, sit, hyacinthus, hodus inter amethystum genere porrors; quodammodo amethystum veterum, non granata nomen obtinet. & Plinius, ac gemmarum non impetrata gemmarum nomine ita confundit, ut vox aliquam certe hac in re flamus possemus. Quare preter hoc antiquos fecimus, ut Theophrastum, quis paulo ante Serpingintia interpres vixit, & Plinio ac Solinum: tam quia hi S. Iohanni futurum esse cogunt, praesertim cum Plinii diligenter ac fusa sunt lib. 47. de singulari gemmis pertinaciter; vnde plane ad eum respicere & se re-

mettere videtur hic S. Iohannes: nam quis S. Hieronymus auctor nostra versionis Larinx, faciet se sequi Plinium, cuiusque ictem & studium in hisce gemmis commendat. Id fusus & docte docet Alcazar hic notacione sexta, qui & descripto etat & amplè per 10. paginas de hisce 12. gemmis differit.

Nota Tertiæ. Duodecim hæc fundamenta significantrum tum duodecim Apostolos, tum duodecim articulos Symboli ab eis conspiciunt. Hic enim continent veritates fundamentales fidem, & Ecclesiæ tam triumphantias, quam militantis: vnde & sunt duodecim, ut ipse numerus nos commoneat. Et de Apostolorum duodecim auctoritate eis communicata, dèque ipsius doctrina articulis hisce contenti concordia & unitate. De duodecim Apostolos explicant Ribera, Viegas & alij; de duodecim articulis Symboli explicant Gioffra & Alcazar: virtamque expositionem affram, virataque enim cœlestis tendit.

1a: 13. Pro ictu Exodi 28. vers. 13. Hebrei est ictus istud, quod Arias & Rabbinizantes vertunt adamantem: nam quia radix ictus hebrei significat ferire & frangere; adamas autem sit infractus, & malleo quibus tunditur, frangit: tum quia ictus iste. Hebrei videtur idem est qui Latinus dicitur iaspis, etiam Noster Exodi 28. v. 10. vertunt beryllos. Vetus Septuag. Noster, Iosephus, Aquila & Theodosius, qui fuerunt doctissimi Hebrei, ipsiusque Rationalis, etiisque gemmas videtur, solitas verantur hispidem, eò quod maculas quasi plaga habent, quibus quasi contusus, fractus & disiectus videuntur. Potò vero Hebrei talis est à iaspide Latino, ut gemma que nunc à gemmaris vocatu topazius, alia est à topazio Latino Plinii & veterum. Sic sive Hebrei & significat eorum, Larinx porcum.

Potò iaspis à Plinio, Epiphanio, S. Hieronymo, Isidorio, Orosio, & aliis postquam, testidur esse viridis: etio incunctans & insipida alijs caruleos, candidos, alijs rubri: optimas esti viridas, cui alba lumen transuersa est, qui grammaticas vocatur. Vnde de eo hic est firmo.

Secundæ, iaspis firmissimus est.

Tertiæ, creditur est hispidem fugare phantasmatum, & esse amuleum contra venenos & veneficia. vnde Diocles lib. 5. cap. 160. Omnes iaspides amuleta esse traduntur. & S. Hieron. in libro 14. Iaspis, inquit, est smaragdi habens similitudinem, quo omnia phantasmatum fugari amittuntur, vocant grammarias. Id sumptus S. Hieron. Plinii Rider hoc Isidorus, atque esse superstitionem, nullaque esse videtur, sed pars ex vero principio, feliciter quod iaspis confuter stomachum, ut docet Galenius lib. 9. Simpliciorum langugines enim Romacho, sepe patunt & phlebitis aut veneficiis in eum languore esse conlectas.

Quarto; prefamiliarius est iaspis virtutis habens maculas rubras, sive languinas, ut Albertus Magnus. Vnde & Plinii: Opus, inquit, est, quae purpura quadrigem habet, secunda que rufa, tercita que smaragda.

Quinto; iaspis non simpliciter & uniformiter viridis est, sed maculosis, sive venulois: ut enim sit iaspis, requiri in vitro varicias. Nam, ut ait Theophrastus, iaspis fossili smaragdo, venas fieret smaragdus, si maturaret; idque probat ex ipsa smaragdi matre, in qua variae sunt varidus coloris species & gradus.

Dd 4 Hinc

Duodecim
genit. lant
duodecim
Apostolos,
&
duodecim
articuli
Symboli.

Hinc Sexto, iaspis videatur dici ex hoc, id est, suis & auctis, id est, maculis; quod ipsius manifeste sanguineus fuit & medicus. Porro Anselmus Ille, insignis gemmarius libro 2. de Gemmis cap. 100. laetatur, atque arca non defert, nisi quid molles sit, & propriez non ut exinde paler posset et adhuc; neque tam perfracta quam arca, et plurimorum virium. Quod sanguineum tamen, eo nobis.

Septimo, iaspis est gemma antiquissima. Vnde Plinius: Etiamque suctio a cordi, antiquissima ratione gloriam retinet. Iaspis enim in ipsa terra superficie inuenitur, cum reliqua gemmas in terra visceribus natura abdicitur: rufum, in multis regionibus inuenitur.

Octavo, iaspis sicut fluxum sanguinis, & seminum menstrua, ita Albertus Magnus, cuius rei miras & magnas experientias tecum est oculatus tellus Anselmus. Boënius lib. 2. de Gemmis cap. 10x. additum: Viridis color apparet a se circa ventriculus originem pendens, floratorem firmare, non secum venit, sed propter premissum pellere tenduntur. Iaspis enim conceptione formata, partim que sciamur a ipsa prouenire. Gollata fibres & hydropses, que vel à debili concavitate, vel à sanguinem siccum fixa oritur, corrodere aida ventriculationem, & sanguinem fistulam, probabat. Nomen Medicum etiam epilepsiam cordem solvendam arcere aperit, & ideo. Non a malitia asturum, qui si erat exstremum carthaginem per diem & noctem ad epilepsias gestetur, aut si fulore corporis liberar, a paroxysmis sua manet, emori: utique mollesce fuisse probatum. Proxime hinc annos angeli patentes, si argentei inclusiatur. Cognitum enim erat romani & successores que ex sanguini impetu erant, probabat. Caleuli etiam generantur, si pertinet, omnis eretur talia crederentur. Iaspis grammaticus, an polychromus appellata, queque virens smaragdo per similitudinem est, ad venenaria amatores gestabat. Denique cap. 10. & in Epist. deinde storia, narrat Rudolphum II Imper. mensam è gemmis, perlestrum iaspidibus, extriu iussisse, quoniam ipse octauum mundi miscellum appellat, & cum Dianae Epheliz templo comparat, ut ipso in qua fabricanda plurimum annis maiusque expensis desudatum est, quemque tanto artificio elaboratum est, ut gemmea sibi invenient comitariis, quae confusum fugunt, vixit, filius, arbores, flumina, flores, nubes, animalia, & similes rerum pulcherrimarum formas ita refecerat, ut depicere ad viuum videantur, ac simile opus in toto orbe terpeni non possit.

Nono: iaspis subane opacum est, subinde pelliculus. Rursum, cum variis gemmis miscetur. Nam resumerecum cum iaspite, operante iaspachem, et non deinde illa que nunc invenerit, ac crystallo simili vel (quem hodie chalcedonum vocant) raffigurare. Plinio appellatur: quia cum serice mycerat, fardimatis dici potest. Habeat unum quatuordecim farrum, et acutitudinem ducentis locis in se habet, ut Boënius cap. 101.

Iam primus in fundamento: iaspis significat S. Petrum, principem Apostolorum & Ecclesie: unde super hanc petram Christus promisit te edificarem Ecclesiam. Hinc vites, tempore vi per eius auctoritas, vigeboque in suis faciebus eius dignitas Pontificia vixque ad finem mandi, in aliis in extremum.

Secundo, Petrus postquam post Christi resurrectionem ab eo creatus est Pontifex, summus

A fuit in fide, ita ut contra eum eiusque Ecclesiam nec homines, nec portio inferi, id est, omnis duxo, nam vis iniquum peccatale possit. Ipse est enim cui Christus ouces suas iugiter commisit, dicens, Pater meus meus: & Confirma fratres meos.

Tertio, Petrus, cuique sicut flores Pontifices omnia terrorum & errorum phantasmata fugant & propulsant ab Ecclesia. Esto enim iaspis rota non fugit veneficiis, sufficit tamen ad symbolican hanc significationem & representationem communis oitis opinio, quae id patavit & credidit.

Quarto, Petrus habet maculas sanguines, quia sanguine suo obsequiavit & purgauit suam fidem & Pontificatum.

B Quinto, Petrus ingibus lacrymis quorundam ad canum galli defensum lumen peccatum negationis Christi, maculosus fuit, permittens & stratus: indeque.

Sexto, a Deo gratiam mendaci toto orbe omnibus animi mortis accepit.

Septimo, Petri dignitas est prima & antiquissima: quia ab ipso Christo consignata, & tali orbi promulgata est cognita.

Octavo, Petrus fuit in Romanis, alisque gentibus fluxum carnarium cupiditatem. In Rationali Aeneas iaspis insculpimus sibi habebat tribunum God: huc enim erat tribulum summum & fortissimum.

C Novo, Petrus opacus fuit per spei ac fiduciae in Deo solidarium: fuit & pellucidus per vine puritatem, & per contemplacionem: in aliis in habebo coniunctionem omnium virtutum: omnes enim habuit in grada heroico.

Nona Secundo, Primus in fundamento Ecclesiæ iaspis denotat primum Symbolum articulatum: Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorum celorum & terræ. Hic rectè comparatur iaspidi, Primus, quia significat Dei virtutem, id est, robur & potestum, qui hanc mundi machinam ex nihil creavit.

Secundo, firmamentum in eius conseruatione & gubernatione eterna.

Tertio, hic articulus de uno Deo creatori, sicut omnis deorum & idolorum phantasmata.

Quarto, per eius veritatem & fidem Martyres sanguinem suum profulerunt, cōque maculati, immo purpurei sunt: aut viridis color spem innuit & gemitus, quae Deus creatus suis cultoribus promisit, sanguineus minas & tormenta, quia incredulius & inobedientibus communiat.

Quinto, est varius & maculosus: quia Deus creatus variis & multiplicibus ad universa perfecte concretae creaturae.

Sexto, medius pulsularimini, diffinitus, omnib[us]q[ue] infirmitatibus hominum.

Septimo, est antiquissimum: quia etiam Philosophi, qui non cogoverant SS. Trinitatem, cognoverunt tamen unum Deum mundi opificem. Nam, ut ait Apostolus Rom. 1. 29. Quod nomen est Dei, nonnullum est in aliis. Deus enim aliis manifestans: ita ut finis inexcedat, quia cum Deum cognovissent, non fecerunt glorificare eum. Rursum creatio attributum Patri, quae origine peccata & antiquissima est persona in diuinis.

Octavo, sicut sanguinata & menstrua, id est, impuras & carnales actiones ad desideria. Hoc fuit quod trecentorum, ut Beda, Ratu & ali. penes quos si fides, tradidit iaspidem veneratas cogitationes & appetitiones refrenare, oculos purgare & sanctificare.

Iaspis est
S. Petrus,
cum?

Iaspis est
primum
articulus
Symboli,
cum?

In Apocalypsin. Cap. XXI. 321

secuere. Hinc rufum inspī dictus grammaticas, linea alba interclusa, que symbolum est innocencie patrumque vice, quam postulat Creatoris mundi debitis servitus & cultus.

Nōdūc opacum, quia obscurus Paganis & infidelibus, sed transfiguratus creditibus, quos etiam per puritatem morum, omnimque virtutem, in gratiam & lucem diuinę conformatos transformata, ita Alcazar.

Secundum sapphirum. In hac gemina omnes confidemus. Nam Ioh. vocans sapphar indeque Graecē & Latinē vocatur sapphirus. Iam sapphirus Plinius, & ceterus est, ita Plinius & alijs passim.

Secundum, aureis punctis quasi stellis collocet & scandat, ita Plinius & Iudeus, unde à Theophilo vocatur sapphirus, id est, ante distinctus, indeque Hebrei, τὸν σαφῆν, id est, pulcherrimus, sicut S. Hieron. à rad. τὸν σάφην, id est, pulcherrimus, vel sapphir, id est, numerus, ob pectororum, quasi stellarum quo in eo visum est, numerum, ita Alcazar.

Tertiū, cali speciem pro se fert, ita ex Plinius S. Hieron. vnde & Exodi 24. 10. visio Dei qua apparet Moysi & senioribus, fuit quasi apud lapidi sapphirum, & quasi calix eius forentem illi, indeque à gemmariis sapphirus vocatur gemma sacra. Ex hoc loco patet, sapphirum ita esse cerauleum, sicut est calix selenum, cum nimisimum specimen habeat carulei primitissimi vitranciam, qualiter est in lapide Lazolo, cælum ergo videtur esse primus & primarius sapphirus, quia genuina sapphirus suum colorum & stellarum accepit.

Quādūc, sapphirus veterum opacus fuit teste Plinius & aliis, sic enim habuit communis vetagine ledio Plini lib. 17. 9. Optima apud Medis, infraquam rarer & perlae: nec vix eodex manufactarius quem citat Dalecampius, habeat. *Nigra vero enim sit perlacea.* Quare qui hodie sapphirum vocant & pellueunt, potius hyacinthi sunt, quādūc sapphirus veterum. Quocirca Alcazar, & Antelius Boethii lib. de Gemmis cap. 1. 9. centin. Plinius & veterum sapphirum, esse speciem quamdam illius, qui non vocatur lapidis Lazuli, id est, nec venas, nec areatas puluerem, sed scintillas, seu goutas ex auro in cærulea planilite habet; ac nobiliorum esse quia cali feteni colorent, absque villa violacei admixione, magis retinet. Hinc & Epiphanius cyaneum (qui idem est cum lapide Lazuli), vel eius species numerus inter species sapphirum. Et Dalecampius in Plinius commentans est, ea quæ Plinius scribit de sapphirto, non sapphirto nostro, sed cyaneo nomine. Cyaneo vero Medicis attribuant virtutem corroborant cor, pellendit melancholiā, multisque alienanagras & miras.

Quintū, de veterum sapphirio sit Pierius Hesychograph. 4. t. Sapphirum apud veteres magna semper in veneracione fuit: siquidem per eum imperatores & summum sacerdotatum significare manifestum est. & Rucus: supremam. Inquit, alio sapphirum apud homines accurritatem habuisse, & apud Deos gravem, ipso perhabet antiqua, ut ranc illi iucundum & gratum esset factum, quando ostenderetur in sapphirto, id est, potius sapphirina, vel certe quando sacerdos in annulo gestabat sapphirum. Ex Ahabensis in Exodi 24. v. 10. Apud Centurionem, inquit, in magna fusi sapphirino reverentia, quid sine eo resipista non dabatur. Et in cap. 2. 8. 1. sicut, omnis sapphirum gemmam genitamarum appellari solitum. Hinc etiam nomina Pontificibus & Cardi-

calibus congruunt sapphirici, & Pontifex recens crebro Cardinali minus sapphirum, ut Episcopo datus annulus: licet enim nostri sapphirum pondus sint hyacinthi, tamen in veterum sapphito locum succederunt. Nam veteres & posteriorum summi indices, qui erant Pontifices, e collo gestabant sapphirum, cui insculpta erat veritas, teste Aliano lib. 14. 34.

Sextū, sapphirus visum acutum, sit Nyssenus orat. 1. 4. in Cane.

Septimū, Galenus & Discordes has virtutes dant sapphirto: *Percussus à ferro pīone bauitum prodigi, & cuncta metallina exalterationis bibi: & rupris membrana cogit, & exserfemis in osulis ac pulsibus inhibere.* Addit Albertus Magnus lib. 2. de Minerali, valeat contra melancholiā, quaestuā, & melancholicos homores. Vide quae de sapphirto dicit Exodi 24. 10. & Exodi 28. 18. Adducit aliquis, penes quos sit fides, sapphirum homines ad pietatem, constanciam, pacem, & cupiditatem refractionem inclinare, ideoque esse gemmam Ponitum.

Iam sapphirus in Rationali inscriptum habebat Nephahali: hic vero congreguit S. Paulus, qui ait est & secundus à S. Petro Apostolus, ac Ecclesie fundator, ita Andreas & Aretas. Verum quia S. Paulus non fuit inter duodecim Apostolos, à Christo vivente vocatus, & receperat à S. Mattheo cap. 10. 1. aliique Euangelistis extra numerum & ordinem vocatus est à Christo è celo post resurrectionem. Rosum, quia Paulus Petrus & in apostolatu, & in morte, & in imaginibus, & in officio Ecclesiastico, & in felto tam Romæ quam alibi per totam Ecclesiam semper affectauit, idemque et hinc pariter in inspīde iungendus videatur: *Quia illos & eis suis partes & labor similes, & fons fœci aequales, at S. Leo Sermon. 1. de S. Petre & Pauloginie melius loachim, Ribeira & Viegas pet sapphirum accipiunt S. Andream fratrem S. Petri. Hic fuit caruleus, putu exaltis coloris, id est, profundi lucis & sapientie, quam habuit à sole iustitiae Christi, quando à S. Iohanne Baptista amandatus ad Chiribum Iohan. 1. 36. biduo apud eum mansit, & secerat eius doctrinæ & vite perspectis & ambigit. Caruleus enim color quem in celo videamus, nis est albus, nisi maxima albedo lucis profunditas: quia quia nullo colore miscetur, nullumque habet terminum, hinc oculum absorbet, perfingit & habet, ut videntur esse cæruleus oculo; etiam aces insitum in eo perspiciendo succumbit, idemque cespitet, & quasi obtunditur & obfuscatur, ut videatur in nobis fieri, etiam fulgentes solis radios aduersis oculis per conspicillia, vel medium aliquod instrumentum intinetur.*

Secondū, aureis stellis, id est, ardentes echaria tales radiis effusis, quando à sole igneo, potu à Christo, afflatis & quasi sudoribus, torus in eius amorem exaserbit.

Tertiū, cali speciem habuit, quia terrena omnia, prospera & aduersa calcavit, animo in celo defixus.

Quartū, opacus fuit & densus, id est, foeris & solidus. Andreas enim fuit vir, id est, vir, & virili animo ac robore, præstern in morte & martyrio.

Quintū, fuit Sacerdos & Pontifex.

Sextū, Achæiensem & aliorum Gentilium eacot oculos luce & fide Christi illuminavit & acuit.

Septimū,

Congregatio
B. Andreae.

Sequim, melancholiam, aliisque morbos à se
suntque dicipulis fugatis, quando Iesus & aliae
ercent, biduo in ea pendit, sustinuit, & cumque
fatuus esset, dicens: O bona crux, que decorum ex
membro Domini suoperatus, dicit defraterat, solentem
amorem, & sine uterumque queritur, & aliquando cu-
pientes animo preparata. Scipe me ab hominibus,
& reddite me magistro meo, ut per te me recipias,
qui per te me redam.

E secundo articulo Symboli. Secundò, sapphius congruit secundo Symboli articulo: *Et ut Iesum Christum Filium eius unicum,*

Secundò, sapphos congruit secundo Symboli articulo: *Ez in Ierom Corin/um Filium enim omnes, Domini nostri Christi.* Christus enim in istis sapphoris caraleus est, quia immensus incomprehensibilis lumen est pelagus, ut in eius contemplatione mens humana exaneatur. Est enim Verbum Patris, Dries de Deo, lumen in creatum lucis incrementa, caraleus ergo color sapphoris significat diuinitatem, diuinamque generationem Christi, qui procedit ut Verbum, et imago Patris.

Secundo, aureis punctis colluctet, quia est in-
creata charitas, & amor originalis, quo cum Patre
spiritus spiritum sanctum, qui est amor notionalis
Patri & Filii.

Tertio, cœlestis est natura, habitatione, eternitate, beatitudine. Vnde ait Apostolus: *Premus hominem de terra, cœruius: secundum hominem de celo, cœlestis.* 1. Corinth. 15. 47.

Quatò, opacus est & densus, quia generatio-
nem eius quis enarrabit? est enim inscrutabilis &
imperficiabilis. Rursum, quia deitas eius in
densa humanitate opacatur & absconditur.

Quintus, est Christus, id est, unigenitus in Regem & Pontificem aeternum: in Regem inquam, & Monarcham orbis.

Sexto, est lux mundi, Iohann. 3. 19. atque eos qui eius contemplatione se pascent, mira luce & voluptate perfundit.

Septimò, omnes morbos & mætates corporis
& animal sanas.

Tropolog. sapphoris est, qui mente in cælis
versatur, quaque, vt ait S. Hieron. celo familius fia-
etas, solum suis pedibus suppolsumus intracter : &
vt ait Nyssen. loco citato, cuius dor ac que furi-
sum sunt vult ac respicit, & illuc oculos oblectat,
sequens illud Apolloni. *Qui sanguis suus queritur,*
non que super terram. Hic aureis pundiit, id est,
charitatis actibus, collucet : scalpi non potest, id
est, inunctus de infusca est.

Rursum in sapphira, qui est exeli imago, & quasi exlum in terra, docemus qualis debeat in Praetato & Princepe (cuius symbolum est sapphirus) esse animi celestium, vice perfectio, mentis & frontis serenitas, ut iuste Serentibus vocari possit, habens sonum & cum omnibus speciem & faciem eti scereni, ita ut Deum & Christum fluorescat imitari, & cum exeruleo colore, id est, cum divina gloria zelo, aureis vietnam radix collacens, omnibus mundi pompis, quem ac turbinalibus in superior.

Tenit qd.
ma chal-
cedonias;
quisat
Tertium, Phaledonio. Pro chalcedonio in Ra-
tionali erat carbunculus, et que inscriptis erat Dam:
quocire a Ilidorus, Beda & Aretas alleuerant, chal-
cedonio esse carbunculum, ut carbunculi for-

cedonium esse carbunculum, aut carbuncum ipsum; nam quia chaledonij alterius veteris non membrinorum quia non videtur Iohannes carbunculum praeterea, quae vna erat è principiis Rationalis. Dicunt vna chaledonians, qui, vnotas Aretas, prope Chaledoniam vibem (qua Constantiopolis ex altera Bosphori parte obiace;

A in qua celebratum est Concilium Chalcedoenis) in litore faxis & scopulis innatis et gemma habens speciem & colorem carbunculi. Suspicitur Gefnerus pro chalcedonio legendum Carchedonius, id est, Carthaginensis (*Id quod enim est Carthago*) itaque Plinius in lib. 37. cap. 7. carbunculos Carthagine allatos vocat Carchedonios. Sic enim ait: *Principatus habent carbunculos a similitudine ignis appellati, cum ipsi non ferant ignes, sed ab a quibusdam aperte vocati.* Horum generis Indici & Garmentum, quis & Carchedonies causae propter epithetum *Carthaginis magna*. Sic ut ergo idem sunt *beldi* & *beltae*, sic idem videbit esse Chalcedonius & Carchedonius: placet enim ad Pliniianas, evopote suo a notissima, gemmatis respiciebatur Iohannes. Porro vocatae carbunculus, quia habet speciem carbonis ardentissimae & pyropus dicuntur, quatenus *ignis*, id est, ignis faciem & speciem habens. Vnde Poeta: *Flammeisque umbras pyropas.* Dicuntur & appronta, quod non igne luctantur.

Alij chaledonium carent esse genus amber, aut certi lapidi dari & candicans: dicunt enim tam similem esse pallentem lucernam, & fulget magis sub dia quam sub tecto: & si sol sit fridus incalcat, paleat ad se attrahere. Tales enim sunt globuli lapidi duri & candicans, quin vocatae valde chaledoniam, etiam gemmarum, ex quibus fuit rosacia. Vnde Anselmus Boëtius lib. 2. de Genesim. cap. 87. Chaledonius, sicut, gemma est quam per numerum vel nullus, vel leuis aliquo colore mixtum, totumque corpus excepit formam piperis, scilicet plana proper dorisum centrum. Oliva sed oxynta comprehendens, cum pectus eis, appellabatur oxynta candida. Nam candicans veterum erat, sine translucet, sine non, nomine chaledon, nomen apud Egiptios a populis reverit. Quales multis in locis in Germania, & in Belgio circa Louaniam in agro Heuenensi, & prope Bruxellum ipse se repente tefatur, cap. 88. Vbi & addit: *Hoc tempore etiam pectus effigies Principum, corona penitus, aliisque infinita ex chaledone sunt. Principum pectus est ad signum quod curva era illi non adhaeret. Verum huius chaledonius quasi vallis gemma, & ponit lapis vulgaris, à Pli- nio omittitur & tacetur. Plinius eni, vt facetus Boëtius, per chaledonum accipit granatum Orientalem, qui est species carbunculi: chaledonum verò modernum sub oxynta comprehendit, oxyntum enim, fardonyx, & chaledonias, vel idem sunt, vel potius species inuenientur affines & cognatae. Vi- de apud veteres omnes pro oxynta habebantur, sic Boëtius lib. 2. cap. 91. & vbi & addit: *Tane in terdum magnitudine illi myrra, ut columnata inde perfici. Roma enim in basilica S. Petri, sex col- lumnae a oxynta conficiuntur.**

Ergo verius est veterū chalcedoniuſ esse carbunculum, aut carbunculoſus ſpeciem : carbunculus enim erat in Ranoſali, q̄o haſer gēmas miratuſ S. Iohannes. Potr̄ carbunculoſus Græci dicuntur d̄b̄, id eis prout ignitabilis enim eis videatur. Hinc igne non caeleſtit, in tenebris tamen lucent, & ſplendefcunt magis interius quām exteriū. Ita S. Auguſtini lib. 3. De Doctrina Christiana cap. 6. & Idiſor. lib. 3. cap. 15. Carbunculus, inquit, fulget ne melle ſuscipit, utr̄ ignis ut et arbo lucent in tenebris. Scilicet modica luce in ſe collecta, non autem foras emittante, vi gemmari experti docent, ac nominant Anſelmi Boetii lib. a. de Gemmis e. 8. Hinc carbunculus rubet, indeq̄ rubrum dicunt.

Chalcidoe-
nius est cae-
bunculus.

an ad-
mas?

dicitur. Alcasat tamen censet carbunculos subinde candentes, et sicut adamantes: carbones enim nimis ardentes non rubent, sed candent, ut apparet in candens ferro, quod ubi maximè ignitum est, fabi ferrarij appellant argenteum, quia pessime candidum est. Hinc in facie Scriptura non nominari adamantes, quia comprehendit eos Scriptura nomine carbunculorum: quocirca gemma quam Isaías cap. 6, vers. 6, calcum & carbunculum nominat, Iohannes Apocalypsis capitulo 1, vers. 17, vocat calcum candidum. Itaque chalcedonium esse adamantem, qui inter carbunculos est paucitatem. Probat id Primo, quia Plinius sit adamantem Cyprium in ærum colorum vixerit: ergo isti est chalcedonium. *Nisi* *¶* *zeta*, id est, ab æte. Secundo, *zeta* sapere ab Homero, & aliis sumunt pro ferro & chalybe: nobilitate autem adamantes sunt, qui colore chalybea specula imitantur, quos Plinius vocas *fedoras*, & ferri splendores. Tertio, chalcedoni nomen denotat lapidem bunc us, chalybem, alaque metallum domare & perfingere: talis autem est adamans, quo grammari chalybem dominat ac poluit. Verum hæc deulio videtur levitas, minimeque metamorphosis, videlicet chalcedonium in carbunculum, & carbunculum in adamantem transmutare, cum toto ge ore diffundatur carbunculus & adamans: adamans enim candidus est & pellucidus, carbunculus tebus & opacus, cum genuinus & perficetus est.

Quare tertio videatur prior Aretæ & aliorum sententia, chalcedonium esse carbunculum, qui speciem haberet *zeta*, id est, ætae candens. Aliud enim ad auri calicum, sive chalcolbanum, de quo dixit cap. 1, vers. 15, quod Christi pedes essent *formæ auri caloris in eam* advenient: tale enim auriculum ardens simile est carbunculo, sive prunæ ignis: unde & chalcedon gemma est ætae coloris *zeta* Plinius lib. 37, cap. 1, ac fortè eadem eum chalcedon. Et chalcedon vocatur lapis ex quo ipsum ac coquitur, teste Plinio lib. 34, cap. 1, sicut ex rubrica coquuntur: *nam ferri rubrica paret*. Alludit quoque ad Concilium Chalcedonense, ut motu dicam in significacione chalcedon. Porro de carbunculo ita scribit Anthonius Boëtius lib. 2, de Gemmis cap. 1, *Nobilitates rubrum in insula Zelen nascuntur. Alij & minoris in Coria, Calceus, Cambria & Hispania: optimi in flumine Pago, quos inculta ore & longa explorant. Nam rigidius & duriores indutus arbitratur. Itinerum colorum ignis in quo evaginatur dicuntur. Nasci solent ignis in quo evaginatur dicuntur. Nasci solent ignis in quod latitudo marinis refici coloris, quem aliqui si perficiunt fure, Baldufum rubinum vocant. Nam si transparerit, gemmæque inflatur non sit, ab omnibus mater, aut marinis rubinibus appellatur. Propreter quid ex usu in vitro materno sanguine nutritur in hac rubinum formatur, aliam & exercet. Primum candidus, deinde pallidus maturoscens ruborem emittit. Hinc sit, quid alii & albicans, qui nesciunt maturi sunt representerunt. Nascent plerisque in eadem fodina ubi sapphiri representerunt. Si almentum varium fuerit, & non omnis idemnam, mutari coloris immutantur, tempe partim albicanter, partim rubentes, aut media parte rubra, media sapphiri, quos Indi Nilacandi, quibus sapphorubibus appellant.*

Iam chalcedonium, sive carbunculus, representat Iacobum fratrem Iohannis. Primo, quia

ardens fuit Christi amore instans carbonis ardenter, ut sit candens & flammans.

Secundo, sicut carbunculus nascatur in mente apud Nazarenos, ut mox patens, imbre diviso, ut sit Plinius lib. 37, cap. 7, ita Iacobus & Ioannes à Christo facti & vocati sunt *Scamperges*, id est, filii celestis imbre & tonerui. Hinc vox eorum & concio erat efficax, quasi tonitru & fulmen.

Tertio, carbunculi sole aut manibus calcificati attrahunt paleas: ita Iacobus per se, pérque suos discipulos & posterorum artexis Iudeorum & Hispanorum corda ad Christum.

Quarto, si credimus S. Augustino & Isidoro, carbunculi in tenebris lucet. Audiri à Lusitanis viri in grauibus Regem Lusitanie in festo Corporis Domini, præstare in fronte equi carbunculum tantum, & tam fulgidum, ut placam illustrare videatur. Ita inter Iudeos & Gentiles luxit Iacobus, omnemque sua sapientia & sanctitate illuminavit.

Quinto, carbuncoli in arietum aere inieicti splendescunt magis, & aqua perfusæ moredeantur, ut Plinius: ita Iacobus in persecutionibus magis charitate Christi exaustrit, id est primus inter Apostolos Martyris occubuit, ac Hermogenem magum, & Iosiam necis fux sustinetem sua charitatem & oculu complexus convertit, ut de eo merito dici possit Cant. 8, v. 6. *Lampades eius lumen padet igni atque flammam: aqua multa non potuerunt extinguiere charuarem, nec flamma obruere idem.*

Rubrum tertium huic gemma responderet tertius Symboli articulus: *Qui conceperat illi de Spiritu Sancto, natus ex Maria virginie. Mysterium enim incarnationis apostolus reprobavit carbonculo. Primum, quia fuit opus ardissimum charitatis Christi. Rursum, sicut in carbunculo est quasi ignis longiora, hancque duo ita vniuersitas, ut ignis videatur esse gemma, & gemma esse ignis, sequitur ac fit in ferro candens: ita in incarnatione Deus humanitatem per vniensem hypostaticam ira est vniuersus, ut Deus sit homo, & homo Deus; ac omnia attributa Dei tribuanter homini, & viceversa omnia attributa hominis tribuanter Deo & Verbo. Hioc idem mysterium reprobavit fuit Modestus, dum vidit igninem in rubro Ezechiel 1, v. a. vti lib. dixit, & docet Nazarenus ad Clidonum dialogo 1. Ita partitum Verbum incarnatum carboni ignito continentur S. Cyriacus lib. de Incarnatione Verbi, Iustinus quæst. 44. ad Orthodoxos & alij. Porro carbunculus hic vocatur chalcedonius, ut innoveretur in rite Chalcedone celebrandum magnum illud Concilium Chalcedonense, quo veritas humanis articulis, post Verbi incarnationem, manebitus dubius naturis integrata in eadem persona Verbi, totius orbis consenserit fanciretur & confirmaretur contra Eusebium, qui vnam in Christo naturam, sequitur ac vnam personam; & contra Nestorium, qui duas in Christo personas, sequitur ac naturas, posuerunt.*

Sexto, uti carbunculus, ita magis Christus conceperat fuit virtute celesti ex Spiritu Sancto. Tertiù, Christus ut carbunculus per se, & per Apostolos totum mundum ad se traxit.

Quarto, veli carbunculus, ita magis Christus est lux, qui in tenebris lucet, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, Iohannis 3, vers. 9.

Quintu,

carbos fin-
ter S. Isi-
doros,
etc?

Et tertius
Symboli
articulus,
etc?

Quintus, Christi charitas magis aquis tribulationum exaruit, summoque emituit in cruce quando crucifixoribus veniam & gratiam a Deo perire & imperauit.

Potius Alcazar, qui censet carbonulum hunc fuisse adamantem, adamantis conditores incarnationis Christi accommodat. Primum, sicut adamas est fortissimus, ita opus incarnationis fuit opus summae fortitudinis & praeterea diuinae, quia virtus Spiritus Sancti, dextra iuncta est homini, & caluna terra; ac mater Christi illibata virgo permisit. Unde canit B. Virgo: *Fecit pater noster in brasos suos.* Secundo, adamas hic erat languine rumpitur, ac in minimas partes dividitur: ita pro peccatoribus crucifiguntur & cum disrumpi permisit amor & adamas noster Christus. Tertio, adamas in medicinis efficacissimum est: venena irita facti, lumbationes abigit, metuque va- nos expelle a mente, ait Plinius. Idem in animabus facit Christus.

Quarta, smaragdus.] Hebrei 13⁷: *bareket,* id est, fulgarum, sive cerauniorum; & Græc⁷ smaragdus (ita Noster & Septuaginta), perpetuo ergo Paganorum venient chrysodrimum: quia hic magnis, inquit, habet speciem fulgoris; dicuntur quasi smaragdos, à splendore, ait Atheneus lib. 3, cap. 8. Aut portu*maragdus* dicitur ab Arabico *zamarad*, aut Antelegmus Boenius lib. de Gemmis c. 2, aut certè ab Hebrewo *bareket*: scilicet enim b in m, & k in g biquefecit. Unde liquet veterum smaragdos fulgenciores fuile nostris, ac habuisse speciem fulgoris. Id patet ex historia quam refert Plinius lib. 37, cap. 5. *Fernut in Cypro insula Regis Hermae, mormore longi sunt fulgi indus oculis ex fragadio.* ut radiantibus essent in fungim, et territi instrumenta refrigerarent oculos, dum intransitrum nonne pectoribus, donec mortuam oculi germeret. Hinc & Lucretius lib. 4. *Grandes virdi cum luce smaragdo.*

Secundum, smaragdi virilitate supertant herbas, imo & aëtem resque alias fibi vicinas suo viatore ambovent. Unde soli gemmatur, constante oculis implet, nec satiant. Hinc mox visum recreant, id estque gemmari eos elaborabant concavos, ut visum colligerent, ait Plinius. Potius viror huc smaragdi referi colorem olei purissimi, ait Ioseph.

Tertius, ex smaragdo sicutum speculariinde Negro pugnas gladiatorum spectabat smaragdo.

Quarto, smaragdi teri sunt affines, durisque & invulnerabiles: unde in arcis fodine repertiri solent. Denique smaragdi lappe est amarus & acerbus, ait Epiphanius.

Congruerat smaragdus sive sacerdotum significacionem, smaragdo in Rationali inscriptis erat Iudas Patriarcharum & tribuum fortissimum, qui virtute semper & perenne habuit sceptrum & regnum vique ad Christum, iuxta prophetiam Iacobi Genes. 49, ver. 10. Hic vero smaragdus nota lohannem. Iohannes enim in ordine Apostolorum est quartus Matthæi 10, ver. 2. Iohannes Primo, est *bareket*, id est, fulgurans, quia est *braveus*, id est, filius tonitrus, id est, fulmen. Ergo sicut fuerunt duo fulmina bellum Scipio, ita & Zebedius, pater Iacobus & Iohannes in aice Christi. Tale fulmen fuit eius nominis: *In principio erat Verbum*, &c.

Secundum, temper virut, quia perennans virgos unde Christo fuit charillimus: & diuissime vi- gavit, & vivit usque ad annum Christi 101. Rursum,

A habet colorum olei, quia spirituali charitate oleo replevit: unde eius perpetua vox & concio haec erat, *Filioli diligite mecum*: & quia in seruitu olei dominum Romæ milites est a Domitiano, sed illæfus, magisque vienes & vegetus, quia vita inde exiuit.

Tertio, S. Iohannes fuit speculum castitatis, sanctitatis & charitatis.

Quarto, S. Iohannes fuit *xenus* in oleo bullente & martyrio, in persecutionibus, laboribus & artrum, per rot annos usque ad decuprum secundum pro Christo toleratus; & ut verè ei & fratri eius Jacobo dixerit Christus: *Calicem meum bibetis, quasi mei cognati, nihilque dilectissimi.* Summis enim suis amicis Christus dat summissum eructum, tanquam sumenum & preiosissimum donum. Bactriani Eretis flambibus colligunt finaragdos ex communibus faciunt, ait Plinius lib. 37, cap. 5. & Theophrastus lib. de Lapidibus. Ita a splendore Dei fauore, omnis non tantum terrena, fed & exaltatio in lohannem, simileque heros influxit opulentia: arque ex ipsius rerum alpiteribus & persecutionibus summe glorie suavitatis decerpit. *O faciles dare summa dies*, ait Lucretius lib. 1.

Rursum, inter articulos Symboli quartus, qui Et quanto huic fundamento finaragdino responderet, est, *Fafus sub Ponte Pilaro. crucifixum. mortuus & sepulturam.* In hoc Christi & Dei amore fuit *bareket*, id est, effulgens: quia instar fulguris hoenius & angelorum perstrinxit, affluit, rapuit.

Secundum, in cruce vitius stupenda Christi constat, & oleum misericordie: ut verè de eo dicitur Cant. 1, ver. 1. *Oleum effusum nomen tuum.* Hic etiā viris spes de fiducia iudicium ut omnes peccatores sperent per Christum gratiam, misericordiam, salutem & gloriam aeternam, sicut ex virtute segete speramus melillum.

Tertio, passio & crux Christi fuit clavisissimum speculum diuinæ sapientiam, iustitiam, charitatem, omniumque virtutum: unde viri spirituales hoc speculum iugiter contemplantur, ex eoque dicuntur Deum. Denique attributa, veram sapientiam, omnemque virtutem & perfectionem. Crux enim Christi lucidissimum est speculum seorsim peccati, palchitidianis virtutum, charitatis Dei, magnitudinis gloriae celestis, aquilæ ac potius damnatorum. Adhuc, sicut smaragdus uox virere refringit colorem earum ubi vicinæ, ut videatur pallidere: ita nihil adeo refringit carnales appetitus, ac meditatio passionis Christi. Sed si ut smaragdi in profundo latenter & profundè effundendi sunt ita & profundè mediranta est Christi passio, ut bene frumentum colligamus.

Quarto, area fuit Christi in cruce patientia clavi enim & flagella quo Christi carnem laceras run, mentis eius patientiam, & innundum robore vulnerare nequeruerat: hinc repellentius fuit anno serpente Num. 21, v. 9. Quicotta ex Christi fortitudine, quasi ex fonte, manauit mira illa & varia fortitudine omnia Martyrum.

Quinio, ex smaragdi sunt amuleta contra venena: & passio Christi est antidotum contra omnes demonum suggestiones.

Sexto, scribit Theophrastus viridem inspiderem esse smaragdi matrem: ita Christus per passionem reputauit quos per creationem consideraret. Creatio enim fuit redemptoris quasi matrix & fundamenatum.

Denique

in Apocalypsin. Cap. XI. 325

Denique scribunt Albertus Magnus, Abulensis, Berchorius & alii, smaragdo effici verba persuasoria, opes acquiri, denuo & veneratas cogitationes fugantur: si cuncte gestae annulum ex smaragdo in copula maritali, tum confingi que facili est ad aptare cencit Christi. Sed fruolis sunt, ut ipsam matrona consigilata affectuerant. Ego Albertus Magnus scribat regem Hungariae post nocturnam pollutionem in inscenaria mane smaragdum, quem in annulae digitis gestabat, in tres partes dissecum. Vt & solidi Anfelinus Boetius Rudolphii i. Llmp. medicus, lib. i. de Gemmis c. vltima. Coag. 3.

Fabulosa gemmarum varietas.

Gemmarum inquit, à cuius agentibus qua realis mutatur, aliiquid pari posse, ut smaragdum ab ictu adulyterii, & trucidium à casu non quatenus conseruare, sed quatenus recere casu potest gestari, durissimum, plasmatum aferendu est. Fortasse à mons catalaunus que causa existimat, excalceata gemma subiecta humana tempore regis expofita, rorique posset. Sed hoc propter adulationem sua fit. Tunc, quia melius, propter annulli concussum à casu rampi posset. Sed huc rapta non sit, ut homo à casu ictus permaneat, sed à mortuorum. Quatuor plura olim superstitiones de gemmis sicut credita ex quibusdam euenient, per dominum ad superstitionem hinc inducandam factas, multa etiamnam superstitiones credi & fieri, docet idem Anefelinus lib. i. c. vii. Sane fabulosa & superficiovis est, quod scribit Camillus Leonardus Pisaurensis medicus in Speculo lapidum, gemmam qua dicitur Heliotropia (quodd inita herbe, quae dicuntur heliotropium, soli se conformet) facere eum à quo gestatur iniuriam, achatem tempestates auertere, & lucte fulmina; adamantem indomitas bestias humiliare & subiungere; demonium nomen hoc est gemme, gerstantem, ab hostibus cum tutum & vicorem teneat; topazion diuitias augere, & substantiam paorem auertire, ac principum gratiam conciliaire; turcoideum facere ut equus nuncquam lessorem fatiger. Porro quod de lapidum sculpturis & imaginibus subdit, planè superstitionis & magicae sunt, ut, si alini imago chrysolitho in sculpta inueniatur, facere gestationem futurorum praeficunt: artis figurata in lapidario sculptant, vim habere liberantia à carcere, conferendi honores, dignitates & regnum; pupa figuram, si cum dragone herba ante se reperatur in betyllo, cum habeat mortuos noitos ad se euocandi, ab risque responsa ad quæstiū accipiendo: hominis imaginem cum dextra osculo etecta in celum, si in chaledonio reperiatur, dare victoriam in causis & litibus soteniibus, ac in itineribus a nostris præterea necrum sculpsam à lapide viridi liberant gestantem, sub sommissione aquæcerui imaginem in onyx sculptam ventos nubios compelentes, & diamonies fogate: leporis imaginem in fardio facente, ut vel dante, aut spiritu ledi possit: hominis armari, ensimque manu remensis in fardio, dare bonam memoriam, ac sapientem effici: plurimaque talia.

Vers. 10.
Quinta genitiva
Quinta genitiva
Quinta genitiva
Quinta genitiva

Sardonyx.] Sardonyx est prestantissima species onyx his, id est, gemmae, quae haber speciem vnguis humani: nam interius haber speciem carnis, exteriori vnguis carnem regentis, color carbonis enim humani amplexus, & vixque transclavis, at Plinius lib. 37. cap. 6. Inde dictus est sardonyx, quod rubescat ut fardius, candescat vonyx. Hie veterum fuit sardonyx: postea enim sardonyches vocauerunt gemmas quibus superior vnguis rubebat instar minij. ita Plinius, qui & addit, sardonyches candenti linea distinguunt & cingi. Hodie

A onyx & sardonyx à gemmariis Nicolai vocatur, ait Boetius lib. i. c. 84.

Rufum, sardonyx triplicem habet colorem in triplici quasi circulo: nam in intima parte est niger, in media albus, in summa ruber. ita Plinius, Selenius, Ilidorus & Alcazar. Habet circulum canarium, & in eo quendam calyculum (triditum) entulatum, ait Plinius. Romani ea in annulis ad vigilas vrebantur, cu quid sola proprie gemmam scilicet, ob duritatem certam non auferat: prius quia ea vobis est fuit Africamus senior, ait Plinius.

Addit Rucus, ea reprimit animu timorem & fastidium, alijs, ca conciliat levitatem & hilaritatem. Denique illearius celebris medicus, & ex eo Andreati Bacci tractat, de i. Gemmis Script. docent onychem si oculis admovatur, educere malos habentes, & vistum confirmare.

Iam quintus sardonyx significat Philippum qui Coag. 3. in ordine Apostolorum, et quintus, Sardonyx nominat candorem, qui in Philippo pte catere Apostolos elutus, vnde Gentiles Iosan. 1. v. 21. fidentes ad eum accederunt, dicentes: Domine vobis uolumen Iesum videre. Et ipse candidus ad Christum: Domine ostende nobis Patrem, & suffici nobis, Joan. 1. 4. b.

Rufum notat celestem Philippi spiritum. Sardonyx enim constat tribus coloribus, inferius nigro, quodammodo candido, superius maniorum, haec sola in signando nihil certa esset, ut illud, ait Ilidor. lib. 1. 6. Origin. c. 8. Notat ergo illustres animos, qui cum adhuc fecerint corpori, nihil tamen ex eo terrena habent contrahunt, sed purum fervent ardore ignem. Quocirca infra pedes res humanas habent, pura virtutum candore colluentes in apice vero miniati, hoc est, primis sursum glorie radii iam afflatis, igneo charitatis rubore purpurascent.

*Prigia carorum formam relinqueret posset,
Quo te ceteri sapientiae doceat et mts.*

*Huc opus, hoc studium.
aut Horat. lib. 1. epist. 3.*

Hinc in Rationali sardonychi insectipras erat Manasses, & ipse candidus.

Secundum, sardonyx cum candore habet subdilemita & Philippus candori sociavit charitatem, idque fuit à Christo, cui fuit perfamiliaris, de quo ait sponsa Cant. 5. 10. Dilectum meum candidum & tu bicandum.

Tertio, rubor notat sanguinem, in quo vita constitutio significans plam & excitatam siccitudinem & vigorem Philippi, qualiter naturaliter habent in qui sunt complexiones sanguineas: hi enim sunt lati & loquales.

Rufum quinto sardonychi responderet quintus & quarto articulus: Defensur ad infera. Superior symboli articulus: Defensur ad infera. Superior pars patra rubens superposita, sanguiniferum Christum charitate & sanguine purpureo limne, sive circulus candidus, qui quasi cingulum extimam superpositam ruborem ambit, significat patres in limbo Christum expectantes, & a Christo liberatos. Limnes enim hic, sive ora & citerulus, eti quali limbus sine ambitus, ima pars nigra significat diannatos in gehenna, quos Christus suo defensu ad inferos pereulit, & quasi profligavit.

Secundum, hic defensus fuit quasi sigillum, quo Christus obligauit & consumauit suam passionem, mortem & resurrectionem apud patres in limbo. Sed nihil ei certe, id est, facies carnis eti palibet, motris aut corruptionis adhuc sit, quin iuxta tantum viciorum & triumphorum descendit, capturus quidam omnium & pollescentem uscirum: vnde noui

E c t

tantum

tantum patres, sed & demones ac damnati cum eis. A dominum reuecti sunt : utrum amarus & suum omne genitum fideliter, castissimum pietatis & inferiorum & omnes linguis confiteantur, quia Dominus Iesus Christus in gloriam est D[omi]n[u]s P[otes]t[u]s. Hoc dilectus Christus falsoz demonum humilans & compellens, patres vero iustificauit & exultauit. Denique tunc in fardone che est iridit (quae pacis est symbolum), quod felicet amplius non erit dibuium Genes. 9.13. Iunghatatio, sine simulatio, ita Christus deinceps suo ad inferos iustos fecit leitos, quod iam imberes tristitia & labores absolvit, nec unquam in posterum effent editari, ita Alcazar.

Serra gemma fardus,

vel fardus, est quæcumque Plinius, Solinus & alij fardani vocant, quiolan maiori in pecto sunt quinque nomen fictiude fuit p[ro]lata in Rationali : *Laudatoz s[ecundu]m Sardina invenitur*, ait Anselmo Boetii lib. 2. de Genesim c. 8.1, unde forte nominem fardii accepit : licet alij a farto p[re]fere, eni[us] coloris refert, dictum patet. Coloris summis est carni perspicue se pellucide, ita ut caro humana in genuis aut p[er]lucidam & splendorem videatur conuicta, ait Plinius lib. 37. c. 6. unde vulgo *carnearia*, & corruptio *carnaria* dicitur : & Hebre. dicitur *πάσιν αὐτον*, id est tubus, & habens similitudinem *Alos*, id est, hominis & humanae carnis. Nonnulli, ut Indici & mares, valde fulgent : generantur in fasci coide. Nullam habent maculam, aut vaporē, ut alii genim, qui ipsius splendorē hebetur aut offuscet. Addit Alcazar, fardus cum matrem ame chalybium in nomismatibus generis vna patet fardus, altera austriphylax cernitur.

Vittates ha[bit]ur: Plinius, vulneribus ferro infilatis & tumorbust medetur, ait Epiph. lib. de Gemmis. Rursum, languore vindictumque fluentem mirabiliter salit, ait Boet. Secundò, gaudium ascendit, ait Abulensis. Tereti, feris terrorem incutit, ait Areias in esp. 4. Apocal. Postò fularum est cum Cardano aliud tere, quod ligantes vittores, & gestantes ducas faciat, ait Boet. c. 8.1.

Congr. 3.
Bartholomaeus

Iam fardus in Rationali inscriptum habebat Ruben: hic vero representat S. Bartholomaeum, qui fardus habuit speciem eius exorians fuit pro Christo ; tunc enim tota eius capo roba apparuit, id est feris, id est de monib[us], terribili extinxit. Ianuenius, Rupert. & alij censem Bartholomeum esse Nathaniel, qui ad Chrysolithum à Philippo adductus, audiens ab eo : *Este vero Iosephus, in quo delum est*, loquitur. Fuit ergo ipse fardus, qui nullam habet maculam aut vaporē. Quocutio conuersus ad Chrysolithum gaudens & exultans ait : *Rabbi tu es Filius Dei meus Rex Iudearum* ibidem v. 49.

Hinc tropol, fardus fanguinei coloris Martires, euangelique triumphos representat. Nam *Sanguine fundata est Ecclesia, sanguine corporis*.

Sanguis sacrum, sanguis fons erit.
Hinc S. Agnes impio Profeziā generose respondit: *Sanguis Christi fons missarum & armata genit[us] meis.* A quæ fortis S. Cacilia vox in agone : *Miseria mea non habet. Similis vos alicui exhortantis Anatianum senio trepidarem, ad martyrium : Paulus per finem ecclie oculis, & viribus agnon etum malis post lucem eternam clari conficiuntur Deservit. Hec sunt cyclus carmina athletarum Christi 3. nimis tam de cyclo carnis Poëta:*

Tempora sceleris quando sit limbus nos,
Trifas contumia funera feler ales.

Tale fuit S. Simeonis : *Nunc daturum seruum tuorum Domine secundum verbum tuum in pace.* Pax enim belli

paratur, vita morte, eccl[esi]um martyrio. Hunc illud Constantii Imp. symbolus *Post dom parat viuu*.

Rufus, fardus responderet & representaret sex- & sexto et tum Symboli atticulum : *Resurrexit a mortuis.* Hic tunc sym-

fandus ad inferas ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est, ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apte responderet fardus. Chrysolithus enim non iungendus est quanto prius praecedit. De-

bols. *fandus ad inferas* ; sed ab eo separandus nam resur-

relio a deinceps pluie distincta & dispartita est,

ait Alcazar. Hic apt

in Apocalypsin. Cap. XXI. 327

Sic de chrysolampi gemma scribit Plin.lib.37.c.10.
*Chrysolampis in Achaea saepe, pallidi coloru die,
 natus igne. Denique Boetius loco citato : Chrysolam-
 pum, ait, sibi natura solare, cuius speciem aurum fuit colore
 respect.*

Congratis 5. Iam chrysolampi in Rationali insculpta erat
Manicha. Ephraim, auctor, id est regia, tribus regni Iherusalem
 vetò notat S. Mattheus ex ordine Apostolorum,
 qui afflignauit Matthei 10.1. Mattheus enim fuit
 Tharsis, id est peccantis, & ardens amore Christi;
 vnde scripsit pte ceteris Euangelistis, fuisse & ex-
 aëre Christi Euangeliū, quo quasi ignea fax no-
 tem huius facili & Ecclesie illuminat.

& sepius
articulo
Symboli.

Rufum, chrysolithus representat septimum fi-
 dei articulum : *Affusa ad celos, sed ad dexterum
 Patrum.* Nam Primo, sicut albus color sanctitatis, &
 exaltare ecclesias virtus, ita aureus symbolum est
 regia maiestatis, triumphi & gloria Christi, quam
 adeps est cum ascendens in celum, gloria & ho-
 noe coronatus est, sedneque ad dexteram Dei, qua-
 si colores regni diuinū & eterni. Vnde Plinius lib.9.
 36. vocas autem triumphale, eò quid triumphan-
 tes aures vestibus amiscuntur. Rofum, autem
 symbolum est perfecta felicitatis, putritatis, abundan-
 tiae, & attenuatio, quam Christus ascendens in
 eternum à Patre accepit.

Secondo, chrysolithus est aurum, non opacum,
 sed pellucidum : ita Christi gloria in eternis pelli-
 cuis, transfundit & communicae omibus Beatis.

Tertio, sicut chrysolithus dispellit pusillanimi-
 tam & melancholicam, ita & ascensionis & felis
 Clarissim ad dexteram Patris sedes enim ibi, ut ager
 nostrum ad vocatum apud Patrem, utique peccato-
 ribus & sceleribus conscientia oppellit, item timidi-
 tis & letipulosis spem, robur, veniam ac gratianam
 impetrat. Illi ergo omnem metum, omnemque
 scrupulos hic in fine Christi ponunt. Hoc est
 quod ait S. Ioan. Epist. i.c.l.v.i. *Sed & si quā pre-
 cesserit, adiuvacum habemus apud Patrem, Iesum Christum*
hunc uoxem.

Ostena ex-
ma beryllis.

Olam, beryllus. Beryllus colore est puri matris,
 ait Solinus, prout viridi diluto, hoc est habente per-
 spicuitatem vergentem in ceruleum, qui glaucus,
 si dilutior, & caeruleus, si faturio sit, dicuntur, qualis
 est oleum & olivaceum. Vnde Anselmus Boetius lib.1.de
 Gemmis.6. *Beryllus, ait, gemma qdque aqua marina*
colorum refert ex viridi ceruleo. Ita est color aqua
marina uoxem. Dum berylli auctor radios habentes,
 aut ex auto scintillant, chrysoberylli appellantur.
 Postò berylli pulvinar omnia sexangula forma artificia-
 cum ingens : quantum beneficium, si color fardus reper-
 tuus angustior excedat, ait Plin.lib.37.c.3. Addit
 Solinus : *Iodus regis hoc genum gemaem in longissi-
 mis cyndris amant fovere.* Hinc Curtius lib.9. scribi-
 ceptum aureum, quod Alexandro obseuit So-
 phites, beryllis fusile distinctum.

Rufum, certe gemmas venustiores sunt vesti-
 ta auro : beryllus vero sine auro, & nudus pul-
 chior est. Vnde Plin. *Solri gemmaram est praedicare,*
qui corde auro malante.

Tertio, beryllum tradunt pugnantes excire &
 animare ad pugnam. Rufum, inhibere catarrhos
 qui ad oculos & gurgitum flumine plures eius vires re-
 censer Anselmus Boetius lib.1.de Gemmis c.7.

Congratis 5. Beryllio in Rationali insculptus erat Beniamini:
Thomae. hic denotat S. Thomas, qui berylli oculos, id est,
 glauces & perspicuous, accepit, cum Christum post
 resurrectionem, cuiusque vulnera vidit & palpauit,
 id est audiuimus à Christo : *Quia uulnus me Thomae*

*a credidisti, sexangulus etiam fuit, id est, multis ren-
 tationibus & adulteratibus expolitus, fortior &
 glotonior in die erat.*

Rufum, beryllus denotat octauum Symboli articulam : *Inde venturus est indicare vires & mortales.* & articulo
 Idque Primò, quia beryllus est colore matris puri, &
 vnde significat purum & limpitudinem Christi iudici-
 um, nullo fastore sui passioe fuscum. Idem si-
 gnificat berylli perspicuitas, quia pellicula: ita enim
 in iudicio intima conscientia toti mundo patet
 buntur: ne nuditas, quia aurum respicit, & se solo fuaque
 nuditate fulget. Sic Christus nulla admittet muete-
 ria aut vel argenti, & nuda opera secundum merita
 cuiusque iudicabit, & premisabit vel puniet.

Secondo, glaucus berylli color significat terro-
 tem dei iudicij : glaciem enim oculi, licet speciosi,
 temorem tamquam incutere solent : nam tales sunt
 oculi draconum, leonum & aquilatum: tales etiam
 fuitur Neronis, & Palladis bellorum praefidis.
 Vnde, *assur idem est quod horribilibus oculis*
aliquem intueri.

Tertio, sicut beryllus pugnantium induitram &
 animos scit, ita meditatio iudicij omnem tegni-
 timentum discutit, & animos ad omnia contra demone-
 num & catenam certaminis accendit.

Quarto, beryllus fasces siccatique catarrhos : ita
 cogitatio iudicij desiccet appetitus carnalis. Sem-
 per ergo tris, & quæcumque S. Hieron. auribus hic latus
 inforat. *Surgit morni, oritur ad iudicium.*

Natura, repartitio. *]Topazius veterum partim au-*
*tit coloris est, partim viridis, potu portaret, *Natura repartitio**

*quod folioru porri, aliae Alcarae, quæ moderni
 topazij, qui toti sunt ante & falsi, à pretice veteru
 diversi sunt. Dug cùs species recenturur à Plinior
 una dicunt ptaoides, quod plus poti viridis quam
 aurum specie referret, altera chrytopaphus, quod plus
 fulgentis aut quan poter color exhibet. Trans-
 lucidum esse tradit Serape & alijs. Audi Anselmum
 Boetius lib.1.de Gemmis c.6. *Topazius, inquit, vere-
 rum fuit gemma viridis ad diebus:* si uires quadam
*fugere possent, beryllum appellabatur. Non utraque**

est generarius beryllus, non enim obiret. Topazius seu
chrytopaphus vulgaris frater, est color dilutus, cui
multum fluorescere abebat, iam videtur. Hoc, dum viris

*aurum est, chrytopaphus nonem triplum, & fluorescere
 non potest. Plurim multa a chrytopapho, beryllus, &*

*chrytopapha erudit, sed annis illas gemmas, ita confun-
 dit, ut nolis inde certi colligi posse. Chrytopaphus non ab-
 siderat aut a generario beryllum appellari potest, quod*

*revera aurum color per viride in illo sedetur. Qui si na-
 tura genit admodum vehementer foliante, beryllum Plini*

*et. A nosnullus hac gemma cum chrytopapho confor-
 muta quia pars inter se differunt, &c. lequuntur Chry-
 topaphiam, vel chrytopaphum a chrytopapho distingue non pos-
 sit. Topazius recte Plini, & Iuba Maturianus recte, qui*

*enim in usq[ue] Celsis Arabie, marisque rubri primaria in-
 nem, nonem accepit. Dicitur topazius, id est quicunque,*

*ait Plini: quia inueniebaru in Topazio foliula, que quia nebulosa, à natis quecebatur. Nam Tro-
 glodytarum lingua topazia idem est quod quebere.*

*Græce τοπάζιον, est in loco collocare, aut conlectare
 & suscipiari. Aliqui tamen inspicunt topazium*

*dici ab Hebrew 10. ποπαζ, id est, autumn, & aures gem-
 mazine Septuag. Ptol. t.8.v.127. & alii, pat. ver-
 tant topazium, quia primus topazius dictus sit*

*τοπάζιον, vel Græce τοπάζιον, quod postea incisitia li-
 bationum in unam divisionem coauit, indeque*

*vocarunt τοπάζιον. Aliud etymon dat S. Greg. lib.8.
 mot. c.17. explicans illud lib. t.8. Non adequa-*

E 2 b

ture

beur es repazium de *Ethiopia Topazia*, inquit, prae-
misi lapsi est, & quia Graeca longe per omnes dicitur,
pro eo quid omnia certe resplendit, repazium quasi ta-
pazium vocatur; *Ethiopia* est gentilitas, que
Christo adequatur neque r. d. *Natura Sancta* qui-
busdatur virtutibus plena, ex gla ramen nigredine manu-
di collatum, aqua es puer, de quo scriptum est: *Quod*
magnificus ex te Sicutum, exaltabo Filium Dei. Est gem-
matum maxima: nam inueniunt fuit topazij quatuor
cubitorum, ex quibus facta est statu Aris-
noe, Prolemazii Philadelphi vixit, ait Plinius.

Rufum est delicatissima, quia sola nobilium
gemmarum lumen senevit, & viu alteratur, ait Plin. In-
fusus est miti splendore & fulgore, praefertim
cum Solis radiis verberatur, ita S. Ambros. in illa
verba Psal. 118. *Super aurum & repazium.* Traditum
Abulensis, Berchorius, Vincentius, & ex illis Alca-
zar, topazium compriunt passionem animi, ac no-
minatum passionem lunaticam, phenicem, item,
triticiam, luxuriam. Addit Retus, cum cohobere
aqua non igne effeuecat, & obnulliat: in modo Rueus
aer, si quis annualum ex topazio geter, posse cum
intra feruens aqua lebetem secutum manum im-
mire, quod ramen credere malum quam experi-
ri. Merito balte de gemmatum viribus opinione
ridet, & experientia confutat Anselm. Boet. lib. 2.
c. 63. Olim topazius fuit pretiosissimum, & regibus
in deliciae. Denique S. Ambros. loco citato, ait
topazium, *si enim patet & levigatus velut, afferas magis,*
cum ipse natura sua sit englyptum, id est optima for-
ma, bene sculpus & scalptus.

Congressus 5. In Rationali topazio insculpere ait Simeone
Iacobus Mi-
nori, hic vero eodem significatur Iacobus frater Domini-
ni, aurea sanctitate a Christo irradiatus, in modo Chri-
stum ipsum vita & vultus referens, adeo ut qui
ipsum videat, Christum ipsum sibi videre vide-
tur. Quia de causa multi Hierosolymam confine-
bant, vi in ipso Christum cernerent.

Secondo. similis fuit porro, quia austera &
acrem egit vitam in magna abhimentia & pauci-
tute, vino & carne abstinens, pane & aqua vi-
vens, illique lachrymata malfensi, undis incendens
pedibus. In oratione affiditus, adeo ut genes ex ge-
nuslesse callos habet, instar camelii: quare
creatus primus Episcopus Hierosolymorum, mul-
eros Iudeos ad Christum conseruit.

Tertio, corpus & affectus animi mortificatos
& edomitos habuit; hunc cognovimus Iustitia
est fortius etiam apud Indicos: quia vita adeo san-
cta fuit ut videtur esse imago vita exaltantis, adeo
ut lolephus, sicut Iudeus, lib. 20. Antiquit. c. 8. hanc
vniam excedit Hierosolymae per Titum causam af-
ferat, quod Iacobum hunc sulum occidit.

Denique scriptum epistolam omnigenae perse-
cutionis, qua Christianos ad tentacionem & tribu-
tationem omnium tolerantiam, opum contem-
pnum, charitatem, misericordiam, omninemque vi-
turem inflamat.

Rufum topazius notat nonum Symboli articu-
lum: *Credo in Spiritum sanctum.* Spiritus sanctus
enim est quasi radius a fide, id est, a Patre & Filio,
procedens: topazius enim radio Solis est simili-
mus, ait Strabo.

Rufum est aterius in suis donis. Illi enim attri-
butur sanctificatio, illuminatione, et cum aeternatum
amorem, temporalium contemptus, placitas & gene-
rositas animi ad heroica opera, visque homines ad
Christum attrahendi.

Secundo, copiam tamen porro: quia porti dotes sunt

A sanare rufes, distillationes, aliaq; vita pectoris &
pulmonis: item serpenteum & scorpioum mortis,
hydropem, gastera, & renu doloras. Ita vita mor-
bosque animi curat Spiritus sanctus per penitentia-
tiam & mortificationem. Hydropon enim symbolum
est auraria, iheros prau exempli, tenus membris
libidinis. Rufum de porro ait Plin. *Vix, semina-*
tari, somnare matrem conferunt: unde Nero flatus die-
*bus non nisi porro velcebat, etat enim vocis en- *niorum audibilium: & Aristote. scribit perdes adeo*
esse argutas & canoras, quod poti sunt dacille. Ita vocem & linguis igneas Apollonis dedit & da
Spiritus sanctus, quibus forcundam sobolem Ec-
clesie proceret. Dat & formum, id est, quietem
meni: quia faci, ut sit addita diuinorum rerum
meditationi & contemplationi. Adhaec Plinius
lib. 19.6. afferit de porro, *Ex hisq; mortem sine vita*
excusat perfici. afferit exemplum de Meli, qui cum
essa res ex procurefactione, Tiburio principi, suco pecti
ad tria diversorum pondis haec, sine vita crassum
expiravit. *Quis Martyes in funibus tormentis ala-
ctores, validos, & quasi insenitabiles fecit, nisi Spir-
itus sanctus?**

Tertio. sicch chrysophylis aureo colore symbo-
lum est ascensionis Christi, ita et vicinus topazius
autem color, sed pellucens, symbolum est com-
municationis Spiritus sancti, quo gloria & regnum
Christi eluceat. Ideo enim Chrysos ascendit in
celum, ut inde mittaret Spiritum sanctum qui
post Christum est lux mundi.

Quarto. topazius faciliter noctu quam die innen-
satur, ut Strabo: *Spiritus sanctus faciliter in ad-
versis, quam in prosperis acquiritur.* Quinto, ut topazius, ita longe magis Spiritus
sanctus fru[n]t iram, libidinem, &c. omnemque ani-
mali nosc pacificat & componi, ut inter medios
mundi fluvius & ratiib[us] tranquilli firmis.

Sexto. Spiritus sanctus instar topazij est donum
splendidissimum, pretiosissimum & regale, quod
opat Pslates Pslm. 50. dicens: *Spiritus principali/re-
gio, principi conformans.*

Septimo. topazius studioe vestigandus est: ita
de Spiritu sancto ait Christus, *Quare, & inveni-*
te. Dabo vobis haec parentem. Ie. Lc. 11. v. 9. Rufum, codem studio custodiendus est: est enim
instar topazij delicatus.

Decima. Chrysoprasum.] Chrysoprasus restitit Plini-
us, est trilepis, scilicet primus est species topazij,
secundum beryllihi pellucens, tertius Indicus: est
opacus, de eo hic agitur: nam de topazio & beryli-
lo iam ante audiuitus. Hic viretus, sed anteius guttas
est insperatus. Vnde Plinius lib. 37.c. 8. ait, quod cal-
laus, que gemma est viridis & pallens, ist annulus
chrysoprasu. Hic ergo colore refert succum porri:
inde chrysoprasus dicitur. *Xpois enim est aurum,*
quod portu[m] prasinus color, id est portacores.
Quocirca in chrysopraso quasi copularunt chrysophy-
lis, qui aureo: & topazius, qui portacore est
color. Chrysoprasus enim portacores habet cuen-
tia spilodore, cumque per tembras magis ostendat.
Rufum, Anselm. Boet. lib. 2. de Gemmis c. 56.
tess chrysoprasi colores & species alignat: *Praes-*
sum, inquit, consimilares, qui exaltare viride portu coloris
amboletur. Secunda, qui madrum flamenos habent, ac
feliciter argentei ut ferre colorare referunt. Hi si sunt fusc-
i, chrysoprasus venter sibi. Tertia, qui exaltare
venerabile, magisque fimedine lactescunt. *Hastrei* fuisse
omnes apud me referunt.

Traditum chrysoprasum sanare infirmitatem
scisci

in Apocalypsin. Cap. XI.

329

acti oculorum ut firmiter in tem obiectant figi A
politi. Addunt ali, ingenerante animo opum con-
temptum & liberalitatem. Dilatant enim spiritus,
eoque exhibilat, id eoque ex arcto & avaro facit
liberalem & lousiam.

In Rationali pro chrysopato erat achates, illi-
que inscriptus erat Iesachar. Haec sola dux gemma
inter se ducent sunt; quamquam corallachas, qua
est species achatis, athenis sit chrysopatus, ut dixit
Exodi 28.v.19.

Chrysopatus est Iudas Thadeus, aurea sapientia
acer in haereticos, vi patet ex totis eius epito-
tula, aequum ac auro charitatis, suauitatis, omnium
que virtutum fulgore, fidelibus aequum ac Christo
amabilis. Vnde et Lebbaus, id est, corculum, est
appellatus. Quocirca Iohann. 14.21, cum Christus
dixisset: *Qui diligere me, diligenter Pauperem meum;* & ego
diligam eum, & manifestabo ei meum opum. Iudas inter-
rogauit dicens: Domine quid faciunst oblique man-
ifestatur ei nubes et cyprius, & non mundo? Respondebat Ie-
sus et dixit ei: Si quis diligere me, sermonem meum fer-
nabit, & Pauperem meum diligat eum, & ad eum venientem,
& manifestio apud eum faciemur.

Ian chrysopatus notat in Symbolo decimorum
articulum: *Sanctam Ecclesiam Catholicaam, Sanctam
rem communionem.* Primum, quia chrysopatus pa-
lum declinans a topazio in aurum. Topazius ergo
vividior maestus, id est, Spiritus sanctus, chrysopatus
feminae, id est, Ecclesia, que sponsa est Spiritus
sancti, symbolum est, hinc ab eo sanctus fit sancta,
nec quis sanctus esse potest, nisi in sancta & per
sanctam Ecclesiam. Topazius est pellucidus, chrysopatus
est opacus: quia Spiritus S. illuminans
opacum hominem terreficit, qui in Ecclesia sicut corda.

Secundum, in chrysopato, id est, Ecclesia, cupulan-
tum quasi chrysolithus & topazius, id est, Christus &
Spiritus S. hi enim regunt Ecclesiam. Vnde
qui Ecclesia resoluta, Christo & Spiritui S. resoluta.

Tertium, aures color in chrysopato charitatis,
viridis spesi est symbolum. Speramus enim in Ec-
clesia à Christo & Spiritu S. bona aeterna, cuius
spesi pignus nobis dedit Chalitus in Eucharistia.

Quarto, chrysopatus sanat infirmatum ocu-
lorum, ita Ecclesia errorum & haereticorum, magisque
se in tenebris, id est, in aduersis ostentat, auge an-
num ad opibus terrenis ad celum transferat. Por-
tò aptè in Rationali pro chrysopato politus fuit
achates, cuius gloria & splendor est in representatione
earum rerum, quae in ipsoem figurantur.
Naturaliter enim varias & miras variarum retum
figuras exhibet. Ita Pyrrhus rex, ait Plinius lib. 37.
1. *hadri si traductor achates, in qua novem Adae, &*
*Apollis cibaris amorem fecerantur non arte sed genio
natura ita discurrendum maculam, ut Adae quoque fin-
galis sua redenderemus insignia.* Similiter achates se ha-
bete afferit Anselm. Boëtius lib. 1. de Gemmis cap.
95, in quo scilicet visus imago Episcopi cum
mitra, aliaeque plures. Quocirca aptè achates signifi-
cavat Synagogam, quia omnia in figura contingebant
sibi, 1. Corinth. 10.1. t.

Vnde dominum, hyacinthum.] Hyacinthus veterum
fuit idem qui nunc à gemmata vocatur Sapphi-
rus, inquit Rues, Georgius Agricola, & Alcazar:
sicet Anselm. Boëtius lib. 1. de Gemmis c. 30, putet
fuisse amethysti speciem: nocturno vero sapphirum
à Plinius lib. 37.c.9. vocari cyanum. Ibi enim Plinius
cyanum docet esse cæruleum, comparatq; ac distin-
guit cum à suo sapphirio, dicens: *meli/cyanum aliquā-
do & aureum puluis, non qualis in sapphirum. Sapphirum*

enim & aurum puluis eduntur. Verum autem iam
diu confundit, hyacinthus olim fuisse modernum
sapphirum, siveque potest ut idem alio nomine
dictus sit cyanus (quamquam quis sit Plinius cyanus
obscenum sit: nam aureus puluis quem ei tribuit,
non certum in nostro sapphirus:) hyacinthus enim
olim, aequum ac noster sapphirus, fuit catulco colo-
rum, qui modice violaceo diluebatur, ut docet Plinius,
S. Hieron. Nyctenus, Gregorius Magnus &
Eucherius. Porro cæruleus color in eo ita lubeolis
& delicatus, *ut emulcas antequam facias, adiug, mea
impuls, ut prout non artimur, ait Plinius.* Moderni ergo
hyacinthi cùm sint coloris aucti & mellei, chry-
solithi sunt (quod etiam docet Anselm. Boëtius lib. 1.
de Gemmis c. 19,) quodlibet illi nups vocentur hya-
cinthi, recens laetum est, ex eo otium, quod olim
vocati sive hyacinthi sapphirini, ita in Alberto
Mago Alcazar, nam vulgus nomen prius hya-
cinthi retinuit, posterus sapphirini subvenit.

Hyacinthus veterum cum cælo colorum muta-
re videbatur. Cælo enim nubilo videbatur obnu-
bilari, & quasi extingui, idq; quia color tener erat
& delicatus, ita Solinus. Secundum, durus erat, ad-
mante ramen vincebatur & scalpebatur.

Tertiò, difficile incalefecbat, & in os misius fri-
gecebat, inquit Solinus & Isidorus.

Quartò, medebatur. Hinc petti & veneralis
mortis medicis potionem ex hyacinthis praefaci-
bant, id est, hyacinthus est collo suspensi solebat
è regione cordis, inquit Rues.

Quintò, hyacinthus dicitur corpus rotobare,
sonium & latitum conciliare. Denique quae re-
centiores sapphira tribuant, ea præcis hyacinthi
conuenient. Ea sunt, rotobare venum, pellere ve-
nem & tumorem, vincere è carcere solvere, collere
inuidiam, facere videtur, amorem calum infere-
re, fluxum sanguinis sistere, inordinatas animi affe-
ctiones frenare, pacem conciliare. Hæc vulgo
etiam à doctis eredita. E quibus multa vel per
auxilium dicta, vel fabulosa arbitror.

Pro hyacintho in Rationali ponitur ligurius,
quem Alcazar censit esse genos fascini, vel electri,
coloris igni, & adeò durum, ut possit fracti, id est,
coloris igni, & violacei, id est, coelestis, iuxta
quæ præcis vocari gemmam. Dici autem ligurius
à provincia Liguria, quæ hoc succinto abundantur,
sive ibi mare illud ad litus elecerit, sive Ligurius
femina fuerit eis studiosissime, ut tradit Plinius.
Verum probabiliter est, ligurius eundem esse cum
hyacintho, ut multis ostendit Exodi 28.19.

Ligurius, sive hyacintho in Rationali insculptus
erat Afer: bis vèr reprovescat Simonem Chan-
nam, qui cæruleus & violaceus, id est, coelestis
fuit coloris, instar sapphiri moderni, & inflat floris,
qui exinde pariter vocatur hyacinthus: est enim
illi consolor: coelestis inquam, tam in vita & sua
missis motibus, quam in ardenti predicatione:
E unde Hebrei cognominatus est Chanarus, id est,
zelos.

In Symbolo hyacinthus representat vnde inimico
articulum, scilicet Remissum persecutorum: per hanc
enim firmis quasi hyacinthi, id est, coelestis, iuxta
illud Colof. 1.13. *Transfatu mi in regnum filij dilectionis
sua, in quo habemus redemptionem per sanguinem nostrum,*
remissione peccatorum. Nam sicut in topazio & espli-
det color porci in chrysolitho auri, in carbunculo
carbonis, sive pruna ignita; ita in hyacintho re-
fulget color Boris, qui dicuntur hyacinthus. Hic
autem florib; haec duo littere A. L. ita discurrendum
venit, ait Plinius, vel magnifici nra, ait Dalecipius,
legam

Congruit 5.
Thadeus.

& decimo
articolo
symboli.

Congruit 5.
Simon Cha-
nam.

Vnde dominus
hyacinthus

arie. 25m-

bili.

legantur inscripte, que lucida faciunt AL que est vox ac interclusio dolentis, penitentia, & su-
spicere ad carmen & vitam coeternam. Ex hac flo-
ris inscriptione Poëta finxitur fabulam de hya-
cyntho puer ab Apolline dilecto, quem cum ipse
impudens dico occidit, in botem conseruit,
inscriptis his literis AL, que est vox dolentis. Un-
de Ovidius lib. 6. Metamorph. ita Apollinem lo-
quentem inducit:

Floque natus scripsit gemmam invicta nobis.

Et mox:

Ipsa fuit gemma subi inscripsi, & as di

Eius habet inscriptionem, summi laque litera della ej.
Rursum flos hic mollis & tener symbolum est com-
miserationis, quam habet Christus erga peccato-
res. Eadem de causa in legi vertice ponit ponebat
tunicam hyacinthianam, que cum sui aliquid
ingredi moneret, & misereveret, & interpellare pro
peccatoribus. In aliis in fine hoc cœruleus color
mixtus est miniatu, qui sanguinis est instar, quem
Christus pro peccatoribus ex immensa miseratione
effudit. Adiacet, & fit hoc sit Plinius lib. 11.
26. *Tertium & armarium meum refixa, & contra serpentes & scorpiones, mortuorum regnum ferens*
nam cum abrora dare. Idem facit Christus & Ec-
clesia per Sacramentum penitentie, quo remit-
tuntur peccata.

Secundum, gemma hyacinthi fudo corlo quasi
halatescit & splendescit, subtili fulcatur, & quasi
luget & motret, quid aprius ad clementiam &
misericordiam representandam?

Tertiū, cordi medetur: sic penitentia & abso-
lutionem.

Quarto, cæli folmina hæc gemma aenit, ait
Rueus: *hic venus & condonatio peccatorum Dei*
ipsas & fulmina amolitur.

Apedicatum, amethystus.] Hic violaceus est,
putpatens & rosfæ, sculptura facilis, lenitatem que
flamenus fundit. Vnde Plinius lib. 37. cap. 9. *Vio-
laceo colore percussus, & infelix: Præstol debet ejus
in suffici, valut et carbunculo refugens quidam in
purpura leviter regem mirat. & curiam: Amethystus*
ejus ad vasa certior accidere, sed in violam defixum,
*& fuligine quendam purpurea a sua cera, non ex rora
igneum, sed in vasa certior defixum.* Hinc ita ocu-
lis gratus est, vt Plinius cum vocet *gemma Venetiæ.*
Dicitus est *amethystus*, id est, *nostrum*, id quod
vini colorum non integrè accipiat, sed in violam
definatur; aut, vt alijs, *amethystus*, id est, *christiani reli-
quies, & non enim id est quod inebriat.* Ita Rueus,
qui & citat Aribor, licet Plinius & Plutarchus id
ipsum negat, & rideant eos qui dicunt amethystus
vitis ebrietatis refellere: vt tñ est, amethystus syro-
bolus est sobrietatis. Amethystus enim, in omni
genere lucis sunt & frigide, ait Anselm. Boet.
lib. 1. de Genit. cap. 66.

Plutarchus lib. de Audienda poëtia, ait amethy-
stum habere vim attrahendi libi vicina. Alcia-
tus tradit in Emblem. colore in tantum, id est,
violaceum (qui est amethystus) esse symbolum eius
qui est forte sua contentus. Ait enim:

Quinque fortes sua contentus, amethystus gelat.
Superius in fardio dixi, fardus est amethysti ma-
trem. Scribit Anselm. Boet. lib. a. de Genit. c. 32.
amethystum Orientalem vitione dealbari, & quasi
in adamantem vesti posse, ita ut petiti genitarij
cum à vero adamante fecerint vix queat.

Denuo Rueus ait amethystum facere prospe-
ros & felices, item vigilantes; fortè ex eo quod

A Hebit vocetur *achaea*, à rad. *achæa*, id est,
sonnauit, per antipharañaducere & Rabbini & Pa-
gani usq; dicit velint, & quod qui eum desert digi-
to semper videat sonnia: sed hoc fruolus ell.

In Rationali amethysto inscripta erat Zabu-
lem. His nota Martibiam, humilium, qui victimas in 5. Matthie,
locum ludic forte electus succedit. Vnde Matthias
Hecht. significat donum Dei: humilitas enim est
genus Virtutis vel gratiarum, qua Dei & homi-
num animos sub conciliat, quæque verè obicitati,
id est, superbit, resiliat, ac queret & felicitatem,
gloriisque petentem & atternam parit. Ita hac
linguis Apostoli adaptata Joachim, Rubera, &
Viegas. Tropol. amethystus purpureus notat mo-
destiam, que est *purple virtus*, ut ait S. Ambro-
nius quasi purpura eas tegit, vellus & ornata.

In Symbolo amethystus representat duodeci-
mum articulatum; *Carmi resurrectio*, & *vitam atra-*
lo Symbolum. Hec enim duo cùm eodem specie hec, iungenda
videntur. Nam prīmo, vini color notat Beato-
rum Letitiam, de qua Psaltes: *Terrante valdepsa mea
victor es.* Hoc vino celestis animum ad le rapti,
ascendit à vino hoc terreno corpus & metem-
iniebriante. Vnde S. Hier., ad Eustoch. *Quæsiungit
fons te vana delitabilis ambra, & quæstusque aliquod
vader glesum, ad paraclysm menit transfradere.*

Scuccundo, habet colorem violæ, que refrigerat,
id est, videtur. Nam prīmo, vini color notat Beato-
rum Letitiam, de qua Psaltes: *Terrante valdepsa mea
victor es.* Hoc vino celestis animum ad le rapti,
ascendit à vino hoc terreno corpus & metem-
iniebriante. Vnde S. Hier., ad Eustoch. *Quæsiungit
fons te vana delitabilis ambra, & quæstusque aliquod
vader glesum, ad paraclysm menit transfradere.*

Scuccundo, habet colorem violæ, que refrigerat,
id est, videtur. Nam prīmo, vini color notat Beato-
rum Letitiam, de qua Psaltes: *Terrante valdepsa mea
victor es.* Hoc vino celestis animum ad le rapti,
ascendit à vino hoc terreno corpus & metem-
iniebriante. Vnde S. Hier., ad Eustoch. *Quæsiungit
fons te vana delitabilis ambra, & quæstusque aliquod
vader glesum, ad paraclysm menit transfradere.*

Rursum purpura erat fæcedotum, vnde Ephod
postulat ut ex purpura Sancti in corlo erunt
fæcedores Dei.

Quarto, in corlo omnes sua forte sunt contenti,
D quia cuique beatæ capacitate & delidicium
Deus adimpleret, ac præstent humiles, qualis fuit
S. Matthias, exaltat.

Quinco, fardus est mater amethysti, resurrec-
tio Christi est causa & origo nostræ resurrec-
tione & gloria, vnde sicut fardus, ita & amethystus
in corde fixi generantur: quia tam Christus, quam
nisi, fæces sepulchri resurgentem.

Denuo habet vita & gloria facit nos vigilantes
& sobrios, instar amethysti. Hoc enim est quod no-
stris intonat S. Petrus: *Fratres: fratribus & cognatis;*
quia adversarius vestir diabolus, tangens les rugas
*corvus querens quem devorare, vt non haec vita exter-
priaret, & in mortem ignominie gehenna fecerit*
petrahant. Ita singulus Symboli articulos singulis
genibus adaptat Alcmar, qui deside noctis, 36. col-
dem combinat cum duodecim Patriarchis, qui illi-
dem genibus inscripti erant in Rationali. Verum
ipse inter Patriarchas genibus inscriptos numerat
Leui, quem nō esse numerandum docui Exod. 1. 17.

Quare omissis illi vtrumque, sic appolite com-
binantur videtur. Iaspis qui hoc est primus, in Ra-
tionali inscriptum habebat Gad, qui ita dictus est
à robusto, & turba militari. Gad ergo aptè repre-
sentat S. Petrum, qui est petra Ecclesiæ: aquæ ac tra-
primus articulum creationis: creatio enim opus
fuit fortitudinis & omnipotens Dei.

Secun

in Apocalypsin. Cap. X XI.

331

Secundas sapphirus caruleus, in Rationali inscriptum habebat Nephtali, qui Hebr. idem est quod collucens comparatus, & quiparatus, confinalis. Hic representat Andream, qui fuisse suo Petro fuit confrumentus; & quod ac secundum articulum, qui est de generatione Verbi. Verbum enim est menti paternae confinile & coquale. Rursum Nephtali beudicentis Iacob Genet. 49. v. 12. ait, *Nephthali census erit mihi, dum eloqua pulchritudine.* Ita Filius Dei fuli Verbum ab eo emulsum dans eloqua pulchritudinem. Verbum enim eloquitur omnem Pantis seruum; dinaria pulchritudinem.

Dan est 1a-
cubus Ma-
tio.

**Tertius carbunculus igneus, in Rationali inscriptum habebat Dan, qui ignitus fuit in Samsonis ex eis pregnati celo. Hie significat Iacobum fratrem Joannis, amore Christi ardenter; & quod ac tertium articulum, qui est de Verbi incarnatione. Nec enim fuit opus ignis charitatis Dei, sicutque adumbra in Dan, cui Iacob benedicti dixit Genet. 49. v. 18. *Seligerum (id est, Christum incarnatum) expre-
babo Domine.***

Iudas est
5. Ioseph.

**Quartus smaragdus vitidus, in Rationali inscriptum habebat Iudas, viribus viteorum & pollentium. Hic adumbrabat S. Iosephum, virginitatem vi-
rensem & potentem; & quod ac quartum articulum, qui est de passione & morte Christi. In ea omnes vites suas exercuit Christus, quibus peccatum, mortem & diabolus debellauit. Crux enim est fortitudine Christi, & gladius quo hostes proligauit.**

Mariam est
S. Philippus.

**Quintus onyx, in Rationali inscriptum habebat Mariam, qui, vice patre promovitus, repre-
sentat patrem suum Iosephum, innocentem & candi-
dum. Ioseph ergo apte representat Philippum, pa-
riter candidum; & quod ac quinto articulum, qui est de defensione Christi ad inferos. Sicut enim Ioseph a statib[us] miseros est in cisternam, & ab herio in carcere; ita Christus nullus est in infernum. Rursum, sicut Ioseph dicitur a tribus: *Ego sum Ioseph frater vester,* ita Christus dixit A deo & Patribus in limbo: *Ego sum filius & redemptor vestror[um].***

Ruben est
S. Bartholo-
mæus.

**Sextus iardus, in Rationali inscriptum habebat Ruben, ruborem amorem Iosephi, ut cum è manibus fratrum liberaret, Geof. 17. 1. Hic represen-
tar S. Bartholomaeum, qui pro Christo excoriatus, totus fuit fanguineus & rubeus; & quod ac sextum articulum, qui est de refusatione Christi. In hac enim Christus catena in morte exscissum & pallida-
dam, rufus rubeam & fanguineus instar lardii effec-
tit, cù rediutus & gloriosus è sepulchro surrexit.**

Ephraim est
S. Matthæus.

Septimus chrysolorus aureus, in Rationali inscriptum habebat Ephraim, qui aureum Isæelis sceptrum obtinuit. Hic figurat S. Matthæum, ex publicano Apololum, & Ecclesiæ ac Euangeli principem; & quod ac septimum articulum, qui est de auctoritate Christi in eccl[esi]a, eliugue fessione ad dexteram Patris. Hic enim notat regalem Christi dignitatem, aureamq[ue] eius gloriam & maiestatem. E

Beniamini est
S. Thomas.

**Octagus berillus, in Rationali inscriptum ha-
bebat Beniamini, id est, humum dexteræ. Hic figurat Thomam, qui fuisse filius dexteræ Christi, cùm no-
siffimus inter Apostolos Christum resurgentem vidit, itaque ei credidit. Rursum figurat obovum articulum, qui est de iudicio Christi: quia enim Christus est Beniamini, id est, filius dexteræ Dei, hinc venutus est iudicare vivos & mortuos.**

Simon est
S. Iacobus
minor.

**Nonus topazius aures & cæruleus, in Ratio-
nali inscriptum habebat Simonem, inservitum &
audacem. Hic figurat Jacobum Alphari, qui apud Iudeos, Christi partidas, interire Christum pre-**

dicauit, id est, quod ab eis paties occulus est. Rursum notat nonum articulum, qui est de spiritu sancto, qui Apollos & Martyres fecit intercessos, dedicato eis vires & animos quibus orhem Chalilo subhigent. Adde, Simeon Hebrei, idem est quod exaudiens: ita Deus Pater exaudiens preces Chalili & Apollos, dum misit eis Spiritum sanctum in Pentecoste.

**Decimus achates, in Rationali inscriptum ha-
bebat Iasach, qui inter Gentiles habitans, fideli & sanctis existit. Hic notat Iordan Thadæum, cuius sanctitas & zelus patet in eius epistola; & quod ac decimum articulum, qui est de S. Ecclesiæ, & Sandocchio communione.**

**Vndeclimus hyacinthus, in Rationali inscriptum habebat Afra, qui Hebrei, idem est quod Beatus. Hic notat Simonem Chanaynam, qui beatus fuit, quia zeletos. Rursum notat vndeclimum articulum, qui est de remissione peccatorum. Scriptum est enim: *Beatus querens remissa super iniquitates, & querens recta-
fum peccata.* Beatus vir cui non impunitus Dominus peccatum, Psalm. 3. 1.**

**Duodecimus ametilus, in Rationali inscriptum habebat Zabulon, qui Hebrei, significat habitaculum. Hic notat S. Mathiam, qui ac duodecimum articulum, qui est de celo & vita eterna, hoc enim est habitatculum felicis, diuinæ & eternæ, quod Deus Mathias, id est, humiliatus, præparauit. Vnde Moses benedicens Zabulon Deuter. 33. 18. ait: *Littera Za-
bulon & Iasach populus vocabit ad manum. His im-
molabunt victimas iniquitas, quia inuidentia muri quisi-
lae agmina, & befaures oblividant arcenam. Apololi
ergo sunt gemmate, in d[omi]no gemmea stellæ: quia
gemma terra, & stellæ calix.***

**Duodecima porta duodecim margarite sunt, per fin-
gal. J. Primo Albertus & Riberia exponunt, q.d.
Quilibet porta facta quidem erat ex solidâ vna
margarita, vt sequeatur, habebat tamen alias duode-
cim margaritas sibi affixa & adpictas ad ornatum,
vt signiceretur, omnes gratias & dona quas ha-
bent duodecim Apololi, eisdem habentes & singu-
los corum.**

**Secunda & genuina, Ticon, Aretas, Beda & Vie-
gas, volumi h[ab]it significari, non quid in fungulis
potius fructu duodecim margarite, sed quod singu-
lare porta fuerit facta ex singulis margaritis,
ideoque sicut singula margarita: vñ enim per fin-
gal, id est quod singula ex fungulo. Ita enim mox
se explicat S. Ioseph, dicens: *Ei singula porta erat
ex fungula margarata.* Iam portæ ha[n]t non fuerunt
foramina margaritarum: ha[n]c enim exilia sunt, &
minora quam sit foramen acus, sed fuerunt inflat
postquam vñis: per eas enim homines & reges iu-
gelli sunt, s[ed]que opes secum in vñem mette-
runt. Alcasar tamen censet has portas vias loan-
ni, arctas valde fuligineas enim est via salutis, &
porta aditasse in colum; ita tamen, vt per eam
ingredi posset homo.**

**Adhac singulæ portæ factæ erant ex vñ margarita in-
tregra, non diflecta, nec ex variis partib[us] con-
flata. Erant ergo ingentes ha[m] margarita, vñote ex
quibus erigerentur ingens & magnifica porta, tanta-
ciuitate proportionata, cū suis polibus ac limi-
bus: sicut Romæ videmus portæ templi quod Pan-
theon olim dicebatur, ex vñ artis lamina cōfata.**

**Insuper margaritæ à Latini vocantur vñiones,
et quod nulla due reperiuntur in conchis indiscre-
ta, vel solz; sed singulæ alii sunt vñitæ, connexæ,
& quasi adpictæ. Vñiones nulla das reperiuntur in-
discreta, unde nomen vñionem Romanæ soliter impuse-**

Ec 4 re

Iasach est
5. Thadæus.

Vers. 1.
Pons Ieron-
alem calix
ex margari-
ta.

re dilecta, ait Plinius lib.9.35.vbi & addit, illas pre-
rio superata alias gemmas. Poterū per portas intel-
liguntur Apotholi & vii Apostoli. Hocum vita
& doctrina est margarita, quia mitē praefans &
pretiosa, atque in ista vniōne summe inter se vñita
& consentanea. Ut enim Religiosi & Clerici, qui
sunt prædicatores zelosi, portat celestes fianc, mul-
tisq[ue] ex eis transmittant, debent esse inter se &
cum capite suo vñionis nupti copulari, adeoque in-
star primorum Christianorum, tunc cor vnum &
anima vna. Talis est & visio beatifica, gloria & frui-
tio Apostolorum & Beatorum in celis. Vnde
Christus Matth. 13. regnum celorum comparat
homini quatenus bonas margaritas. Rursum, vt
margaritis fiant apta & consonata portae, opotest
vt multis confundibus & malleationibus feriantur
& polliantur: ita & politi debent magna corporis
maceratione, & sensuū castigatione, ut varia
mortificatione tam sponte afflumpta, quam ab aliis
illata, qui alii portae celi fieri cupunt.

Symbolicē, margarita respetant vitos
Apostolicos & Religiosos. Nam Primo, Plinius li-
b.9.33. scribit, certo anni tempore conchæ luxatia-
te, ac maritimum rorem velut maritum sicutie, cu-
jus desideria hiant, & cum maxime lunares li-
quantur aspergint, oscitatione quadam haurire
bunum cupuntur: sic conceperūt grauidisque fieri
ex celi rote, id est plus colli quam matris ha-
bere, ac celi colorē, lucem & speciem præferre.
Huius tēl fides sic penes Plinius. Nam negat
idipsum Anselmus Boetius lib.a. de Gemmis cap.
37. vbi assert̄ se exemplares complices margaritas ex
conchis, ac deprehendens eas in conchæ copote
nasci ex eo bimorib[us], ex quo testa conchæ exciscit,
non secus quam in felis vesicula, & virine velica
lapides generantur: quo etiā modo lapis Beroar in
expris Indicis multis cuticulis generatur. Vetus
ex sententiā Pliniij, sic ut vno è celi tote gignitur,
ita vita Apostolica & religiosa celestis est, & è
celo ad homines delapsa: ex cuiusque vocatis ad
flatum tam exanimatum, opus ei pecularia sautoris &
gratiae Dei. Sic ut ergo margarita causa efficiens,
et lumen cordis, p[ro]p[ter]e lux: imitatio femininarum, est hu-
mos roſidus: mater & matris, concha virginæ, non enim coēunt conchæ, nec per commitionem
generant: forma combat magna: dñe, candore,
vt mox dicam: suis est ornamentum hominum,
maxime tegum & principum femininarum. Ita hæc
omonia scilicet analogice habent in vita religiosa: cui
eiusmodi facile est ea adaptare. Infusor nonnulli
vñiones in conchis fieri tradunt ex tote & fulgu-
re. Ros enim allambent fulguris vi non modò
concedit in vñionem, sed & ipse vno celestis
Ioue tonante paritur, ait Alian.lib.10.cap.13. licet
Plinius lib.9.cap.33. alterat, si fulgut, comprimit
conchas. Id S. Gregorius Thaumaturgus de in-
carnatione Christi explicat: fulgor enim est
vitæ spiritus sancti: eternum, purissimum sanguinem
Deiparae Virginis: vñionem, corpus Christi.
Vnde Sedul.lib.2.

Pteromique pellæ

Siderum mea implerunt omnes, strinximus Creator

Nascendi sub iugis fuit: stupor mundi tensus

Virgo sum: gaudiumque sumus parsura parentem.

Simili modo effulgarunt in mente spiritus fan-
cto, ros, id est, p[ro]p[ter]e & celestis copiatio, coalescit in

vñionem vita & virtutis religiosæ.

Secundū, margarita multiplici cute constat,
sequè ac cœlum variis orbibus, planetis & circulis,

A que extimum empyreum omnibus eminet, om-
nēque ambit & continet. Ita religiosa vita omni-
bus strobis eminet, cotumque virtutes & doctes
in se complectitur.

Tertio, *Principium & enīmen omnium ratione pre-*
margaria respetat, ait Plinius. Ita religiosa vita ni-
hil pretiosius & præstantius, quæt prudens negoti-
ator vendit omnia que habet, & emittat. Marth. 1.3.
46. Cleopatra duos vñiones habuit, qui valebant
secentes fætarium, id est duodecim centena mil-
lia Philippicorum, teste Plinius lib.9.35.vbi & orna-
tum Lollis Pauline margaritis constanter, qua-
dringenties fætarium, id est, octingentis milibus
Philippicorum estimat. Hac ætate prelio & æti-
matione primas tener adamas, secundas tubinus,
tertias vñio, quartas sapphirus: ego tamen huic
opalum præfeti debet existimo, ait Anselmus.
Boit.lib.2.de Gemmis cap.44.

Quarto, *margarita aeterna prop[ter]e perficitus est*, ait Quarta.
Plinius: & vita religiosa aeterna omnia perficitus
est. Rursum Origen, tract.3. in March. & Plinius
lib.9.c.35. docent, inter conchylia esse vñum maxi-
mum, & pulchritudine margarite intacta se re-
condite venustissimum, quod quasi ducem alia
conchylia turmatim sequuntur. Hos vñiorates
præ ceteris venantur, eo enim capto, facile teli-
quum agnoscere, omnesque margaritas e inclusis
capunt. Ita vii Apostolici & Religiosi Christum,
Chilique vicarium, putat suum Superiorum, quasi
ducem per omnia sequentur.

Quinto, *margaritarum omnis dei in cædere, ma-*
gnitudine, arte, leuete, pondere, ait Plinius. ita can-
dente, vt nullam habeant maculam, nullam librem.
Talis est angelicus Religiosorum patitas & caffitas.
Magnitude notat animi magnitudinem, quia
omnia terrena, vt vilia & exilia despiciunt, ac cœ-
lestis & diuina spectant. Orbis, id est, orbicularis &
rurunda figura faciliter in omnem partem mobilis,
symbolum est obedientiarum, quæ se ad natum Dei &
Superiorum gyrari simus ad omnem loci officium,
exercitum. Cum obte iuncta est nuditas, id est,
paupertas. Leuor est politura absque vilo tumore
aut lacrimis. Haec notat morte per omnia ad regu-
lam & disciplinam compostos, vt nihil sit in illis ex-
cedens aut deficiens, nihil quod alios offendere, aut
a quoquam culpari possit. Ponderisores margari-
tas, quales sunt Occidentales, pretiosiores sunt, ita
grauitas, modestia & prudenter Religiosorum quo
major est, eo pretiosior. Addit Plinius: *non premissa*
rubor, q.d. Non facile est haec omnia simile in vñio-
nibus teperire: ita non facile est haec omnes dores
similis in uno Religioso insinuare, sed in quocumque
insinuantur, sic vitæ ratus est & causas. Vitæ ergo
Apostolicus & Religiosus referat Christum, qui est
prima & pretiosissima margarita, cuius deitas in
cœla humanitas continerat, ex materia virginæ
& tote Spiritus S. concepsus, summè candidus per
vitæ innocentiam, lucidus per sapientiam; rotun-
dis per omnis perfectionis profidem, habens
pondas constantem; leuorem mititatis & ingenij
tractabilis; præmium ditandi hic homines, & omnia
di Ecclesiæ tam præsentem, quam futuram. Rur-
sum, in star Christi omnes halce gemmas referat,
licet in vna excellat. Ipse enim carbunculus,
quia est lux mundi: est fortis, vt adamas: dele-
clans vñum, vt finagrus: gaudium generans
& timorem expellens, vt farcius: lepram peccati
& vulnora sanans, vt chrysopæfus: iunat ad partum
benorum operum edendum, vt lapis: bellum
moget

Margarita
sunt Reli-
giozis zelosi
ob 13. ana-
logias.
Prima.

Secunda.

in Apocalypsin. Cap. X XI.

333

amouer in virtutis & in deuotio ad ea follicitantes, ut onychinus: ingeniosus & prudentiam acutis, ut beryllus: lumen passionis subtiliter, & fluxum fanguinis peccati refirmit, ut topazius: tristitia in malo que spiculus fugat, ut chrysoceras: paleas in confluentem hominum trahit ad se, ut igne charitas: cibarum, tamquam chalcedonius: abortivum peccati per confessionem expellit, ut achates: reficit somno & ebrietati, ut amethystus: ambeccilitatem animi fugat, ut hyacinthus: gaudium spirituale gignat, ut sardonix: celestes est coloris, & celestia spicula cordis, & ore, & opere, ut sappirus.

Sexta.

Sexto, margarite tote suauiter & modeste mitteniuntur & crescent, alioquin si conuicti, abortivum conchae speciem inflatur sine corpore, quam vocant phleumata, ait Plinius. Ita Religiosis oratione nutrita spiritum oportet, alioquin si meru tantum agatur, exterrit dumtatas speciem & lauum Religionis habebit, non internam formam & speciem.

Rufus, pro qualitate rotis, qui concha concipiatur, multa margarita, atque puro core candiolor, tubido obliuionis producitur, ait Plinius. Ita pro gracia & vocacionis distinctione, varia, at magis minime perfecta vita religiosa perficiatur. Hinc ali Deo impellente vacant quieti & silentio, alii operibus caritatis in hospitibus, alii doctrinae & predicationi, alii contemplationi, &c. Est enim Ecclesia sponsa Christi, in vestitu deuoto ornanda varietate.

Septima.

Septimo, solidae sunt, & nulla lumen franguntur, ait Plinius. Ita solidi sunt Alcestes per omnia probati & reserti, ut nulla temeratio aut perseuerantie franguntur, sed stent immobili quasi marpesca cantes.

Octava.

Octavo, *Prae alteri non dubium est, caliceque indulgentiae murariae rufa rufescens candore perdurat,* ait Plinius. Ita Religiosi nimis conuersatione cum secularibus attenuantur. Si ad Episcopatus & Prelaturem eiebantur, candorem perdunt.

Nonna.

Nonna, *acta afferuntur vixque margarita in tabernaculo, ita aceto suum visum liquat Cleopatra, & absorbit.* Pari modo rancoris, &c. & inuidie D. asperitas omnem Religionis formam tabefacit in eo, quem infestet & coquenter.

Decima.

Decimo, *Flammea in semine margarita, rugisque terpseuantur nubimenta cantha illa quo queruntur vestigia.* ait Plinius. Ita senectibus Religionibus aut Religiosis, torpescit, & penè euanevit primus ille vigor & spiritus; quod ut caueatur tenacitatem frequenti opus est, ut quisque cum S. Francisco iam emoriens gelidus ad nouitatem, humilitatem & fecunditatem redire primordia. Simili enim modo ad pristinum coram, & quanis inserviant tenebunt margarita, nimis, ut scribit Anselmus. Boetius lib. 2. de Gemmis c. 38. *dempis curvata superius.* Demitor autem leviora varia, alii pulvere alobostris ex corali ab aliis. Idem si ex calamo deuorante praedamur: aut si ariza & sole duri frumentum. Ascalon absconitur rete Aray, que falsa lectura insidet, si per diem illi immoveretur, non ex perlungatur.

Undevimta.

Vnde secundo, singularia graues est margaritam clara luce illustratum omni rubefacto, ac velut anemone habet frangitrum. Id licet non habeat Plinius, in modernis tamen, praetertim Occidentalibus, id ipsum videre est. Ita Religiosi anima, est pallio & fanguis Christi, ut cum S. Paulo dicat: *Modo absit gloriaris nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem nulli mundi etiatis est.* Et ego in modo. Vnde Reli-

gioi à Cattiano, & aliis Patribus vocatis crucifixi.

Duodecimo, vniuersi gratia & splendor in unitate consistit. Si enim seces & dividias, petet. Hinc & vno dicitur, quia in singulis conchis singula, vel, si plures sint, vna & indistincte repertuntur. licet Anselmus. Boetius libr. 2. de Gemmis cap. 37.

Atque, inquit, margarita vnuersi ostendit quod raro sita equaliter magnitudine habent. Ita religiose vita decus & fulgor in concordia & charitate fratrum confundit in peccato, perit Religionis species & sanctitas. Quocumque haec vnuiones huius lingue lis colore, & tornacitate, pondere, aliquo doribus simili, & quasi fratres sunt: ita & Religiosi patrem & communem agere debent vitam, ac in religiose discipline observatione esse partes & similares. Qui enim lingulares esse volunt & excepti, sibi odium, aliis scandala erant. Roma à Dociore medico, qui pluribus monasteriis per multis annos operari nauitur, audiunt, se continuit experientia didicisse, eos qui in viatu, aliisque rebus lingularibus esse voluit in monasteriis, iungere habere putatorum tam animarum, quam corporis: qui hoc evadere velit, se incundit & religiosè viat, debere agere vitam communem. Atque haec singularitatem sapit non ex infinitate, vel necessitate, sed ex occulta superbia, qua excedit eminente volante, proficiuntur vita communis amor nascitur ex humilitate, qua, cito si egregius, vis esse quasi vnu è gregi. Radix ergo religiose vita, patris, quietis, lanciatur, & humiliatur: ex qua sequuntur communinitatis amicitia, & rogetia vniuersi, quae omnium congregacionum est vinculum, immo spiritus & anima. Quocirca Cattianus lib. 5. de Institut. Religio. c. 33. ita sancit: *Elegamus isti cibis, &c. qui se conuersari possunt vnuique communis.* Quodquid enim extra confunditius prefundit vnuique conuenientem, et vnu gloria sequitur ostentatione multo perditum, antequam Parvum traditum sit. Aetate vero S. Bernard. lezin. 30. in Cantico, hosce singulare, velut perturbatores vnuions & discipline religiosas, aquae ad proprie quietis, infectans ob quatuor mala quae singularitatis possunt: *Parce, sit, offere precium quatuor tue;* parcer deinde labores misericordiarum; parcer gravitatem domum; parcer confusione; confusione daco, non tua, sed aliorum. Eosdem perstringit S. Basilius in Regal. breviarij, inter nos. 129. 131. 132. Idem Conflit. Monast. 19. vita exercitiorum decus & gloriam in eo considerare doceat, quod in exiungit, sine emula communitate, animi, mentis corpora, atque quibus necessariis ad cultum & vulturum vivunt. *Communitas Domini communem picatim mercatorum, communem salutem, communem letitiam, communes labores, communem premia & captiuationem cervorum;* ubi multi omnes & enim non solum sed in plurimum. Et S. Chrysostom. 38. ad populum loquens de Religionibus: *Ita magna inquietus, & multa tribulatio, & in quibus mansuetur, eadem forcule, eadem indumenta, habitacula eadem, eadem via.* Parvum non diles quasi asceticorum, nec ullum est qui conuenient. Quocirca meritò David inter alia mirabilia Dei opera, hoc etiam commendat his verbis: *Qui habitari facit vnu meru in domo, id est, ita concordes, aequales & similes, ac si multi unus essent.* Et Sophon. cap. 3. 9. *Reddit populi latum electum, et innocentem omnes in nomine Domini.* Et feruare ei humero vnu. Hac est resp. brevia, cuius idem descriptum Plato, sed res ipsa exprimere non potuit, in qua omnia sunt communis & equalia: in qua Religioni quasi milites, bac communione quasi telludine calciflita se vniunt & manvant, ut omnium hostium tellis sint impenetrabiles, ait S. Basilius

cap.

cap. 19. citato, imò omnia hōlītūm castra expugnent & proferantur. Vide P. Alfonsum Rodriguez de Perfectione tom. 3. tract. 5. de obedientia c. 16. & sequent.

Decimotertio, vñiones-vt vñi eis possint perforantur. Ita Religiosus vt Ecclesia proficit, atque docto, concionat, &c. pñis eius dñs & virtus pcpicienda est, vi confiter eum esse solide & probata doctrina, quæ ac virtutis. Denique Antelmo Boit, loco amè citato: *Margaria*, inquit, *cor fārisque varates roborant: prouide & veniens emulam, pñli & parvulus resiliunt, animos exultant, caridines & melanoboles affectu, & fructus tollant. Plebs fiscu, marofine, frēbrique ardente aut pellente correptu et ad ualitatem sum. Valens contra fangium aliquem pristinam, cerebrum nerisque roborant, & oculorum lateribus exticant.* Ita Religio mentem, spiritum, omnemq; potentias roborat, sanat, exultarat, conseruat. Postò quæ hic dñi de gratia & vita Apostolica perlestit vita, pati, imò maiori iure compensu gloria eiusdem in celesti letisalem: de hac enim ad litteram hic agit Ioannes, cùm portas eius sit costruitas ex margaritis. Quæ ergo de gratia & virtutibus dixi, eadem gloria & felicitatis dotibus adapanda sunt. Hæc ergo Christi margaritas, humiliata parvas, valore pretiosas, portau facile, gemitum in capite nostro, ad ornatum in fronte, per confessionem fideliā auribus, per disciplinas & obedientiam, Deo & Superioribus debitam: in collo & pectore, per amorem & gustum in brachio & amnillis, per bonorum opem extetitum: in digitis & annulis, per dominum discretionis spirituum cingulo, per castitatem in velitu & incella, per modestiam & sanctam extetim vita moderationem, quæ alios ad honestatē & virtutem, Christi; imitatione & sequelam pellitamus. ita in celesti letisalem sienus portæ ex margaritis, ac cum aliis quos èd inducimus, fulgebimus instar vñionum in perpetua æternitatem. Amen.

Es platea amaria auctor non habet, tamquam vñrum pellucidorum.] Platea, id est, platea: nam ciuitatis duodecim millium stadium, necesse est ut plurimas habeat plateas. Rusini plateas, id est, D paucimenter platearum. Sicut enim vers. 16. dixit ipsam ciuitatem, id est, domos ciuitatis, eis ex auro pellucido, ita hic idem dicit de platea. Platea ergo hic non est forum ciuitatis, vt aliqui putarunt. Itaque sensus est q. d. Platea omnes, scilicet ac domos eis utrumque adiacentes, auctæ sunt & pellucidentes. Quia re & symbolo significatur latitudo (platea enim Graec idem est quod lata) charitatis, scilicet ac claritatis Beatorum: scilicet quod eorum omnium communio, licet inter se memini & gloria impares & iniquales sint, si fratrem, sacerdotem, & feruadu charitate, scilicet ac lucida, sincera & clara inflat virtus. Sanci enim in ultimam alij aliorum gloriam clare intuerunt, eaque gaudent & frumentantur per communionem charitatis, immo sibi candem felicitatem, quasi radium pellucidiu transiunt. Postò Alcazar Christum hoeninem comparat Sanci, Deum verò Sanci fauillorum. Superuscaneum ergo in celo est templum, vbi Dei & Christi claritas immensa Beatos teneret in sui contemplatione deficos. Quatuor perperam Augustin. Maistoratus hunc locum obicit Catholicis, vt probet in Ecclesia non debere esse templo ad officandum Deo sacrificium, cum illud in lege nova nullum sit, nisi sacrificium Christi in cruce. Hoc enim haec est, quæ vñ totius antiquitatis refellitur. Postò

A fulgide & pellucetis: vnde & Beati idipso à Christo participant, hūntque & iphi chrysolithi, iuxta illud Philip. 3. v. 21. *Reformati corpus humiliata subrefigrana corpora clarat in se.*

Denique chrysolithus, sine aurum pellucidum apicum est, symbolum felicitatis Beatorum: aurum enim charitatem, virtutum pellucem claram Dei visionem & fruitionem, quæ eos beat, significat.

B 22. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illum est, & Agnus.

23. Et ciuitas non eget sole, neque luna, vt luceant in ea. nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est Agnus.

24. Et ambulabunt gentes in lumine eius: & reges terre afferent gloriam suam & honorem in illam.

25. Et portæ eius non claudentur per diem: nox enim non erit illuc.

26. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam.

27. Non intrabit in eam aliquod coquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vita Agni.

Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus VERS. 22. omnipotens templum illum est, & Agnus.] Syrus: ipse enim Dominus alle omnipotens templum eius est, & id est Agnus. Postò in celo non est templum, Primò, Cœli semper in hac mortali vita tantum est locus oblationis, sacrificij & orationis, & per consequens templorum, quæ ad hoc solū destinantur. In celo autem post plenam resurrectionem, locus est facialis presentis & fruitionis Dei, vbi videlicet Sanctus Dominus facie ad faciem semper contemplatur, adorant & laudent, atque in ipso, quæ in templo diuino & increato, diuina & beatam obseruent mansioem, vt Deus ei in templum, & prefat templi, & omnia in omnibus, ait Richardus & Primatus.

Secundo, Deus ibi non indiget templo, ac consequenter nec Beatissima ipsam sibi est templum. Nam & in seculo videatur a Beatis, & in seculo manifestaret omnem templi continentiam, tamenque quasi omnipotens totam Beatis fruendam & possidendam communicaret. Hoc enim est opus omnipotentis Dei; nusquam enim magis quam in celo, Deus suam omnipotentiam manifestat.

Patet ideo Agnus est templum Beatorum: cum quia Christus qua Verbum est Deus, Deoque Patriæ qualitatum quia qua homo, sua gloria anima & corporis misericordia. Beatos, ab aliquo quasi salvator & redemptor colitur & adoratur. Alcazar Christum hoeninem comparat Sanci, Deum verò Sanci fauillorum. Superuscaneum ergo in celo est templum, vbi Dei & Christi claritas immensa Beatos teneret in sui contemplatione deficos. Quatuor perperam Augustin. Maistoratus hunc locum obicit Catholicis, vt probet in Ecclesia non debere esse templo ad officandum Deo sacrificium, cum illud in lege nova nullum sit, nisi sacrificium Christi in cruce. Hoc enim haec est, quæ vñ totius antiquitatis refellitur. Postò

frustra

in Apocalypsin. Cap. XXI. 335

frustra hunc locum citat: Ioannes enim hic non agit de Ecclesia militante, sed de triumphante.

Vers. 13. *[Et canticum novum fecit, neque luna. Nam claras estas illuminans est.]* Visit hic Ioannes, quem ac cap. 4. Deum in medio huius ciuitatis, throno sublimi & gloriose residenter, indeque instar Solis radios quaquecumque spargentem, & que totam ciuitatem illuminantem, exhalantem, & gloriosam detenderem. *Claritas ergo Dei.* Primo, accipi potest, lumen glorie, quod menses Beatorum illustrat, & eleuat ad videndum Deum. Dicitur *Dei*, quia est dominus Dei: nam ab eius lumine inaccessibilis Beati velut mutatum lumen accipiunt, ut Gabriel Vaquez prima pars disipit, 42. numer. 6. Qui tamen ibideo addit, ex hoc loco non posse clare cuinci contra testificarium, hoc lumen glorie esse habituale. Nam ipsa quoque visio & illustratio recte vocata lumen & claritas. Sic & Ludou. Molina prima part. quarti. 12. art. 5. disp. 1. Secundum, claritas *Dei* est ipse Deus, qui est increata claritas, & sol tadianissimus celestis Ierusalem. Idque aptius, quia hanc claritatem opponit Ieremia Agni, de qua mox, ita ut claritas *Dei* est ipse sol dominantis, ex qua lucem humanitas Christi suum lumen mutatur. Terciu, & apostoli utrumque iungendo, claritas *Dei* est ipse Deus clarissimus, qui suam claritatem propter humanum glorie, Beatis communaret. De haec dixit v. 11. *Et lumen eius simile lapidi pretioso raroq[ue] lapidi sagittae, sicut cristallum.*

Et luxerna eius est Agnus. *[Luxerna, id est, saxifraga, vel lux oculis corporeos Beatorum illuminans & recreans, est splendidissima & glorioissima Christi humanitas, quae instar lumen fulgidissimum lumen per celum empyreum diffundit, ut videlicet oculi Sanctorum per illud intuendo humanitatem Christi gloriam, aliosque Santos, omninoque quis in celo erunt; & suam claritatem sensibilem, & refectionem ac iucunditatem maximam habeant. Sicut enim claritas *Dei* est sol, sic claritas Agni est quasi luna celo empyreum. Pro luxerna Graece est νόμος, species autem carbunculi est, quod dicitur lichynthes. Ergo videtur quod Christi humanitas instar ignis carbunculi & lichenitis, immo longe magis, resulget & radiat in celo. Nam eadem comparata est chalcedonio, et carbunculo, vt dixi vers. 19. ita Alcazar hic ad v. 11. Hinc pie & pulchritudo S. Augustini, in hymno de gloria Paradisi, Meditatione c. 16. ita iubilat:*

*Nos alterna luna vites ful, vel tuus fidelium.
Agnus est felix virgo lumen incedunt.*

Vers. 14. *Et ambulabat genitrix in humore nua.* id est, ad lumen eius (ciuitatis feliciter, puta celestis Ierusalem, non autem Agni, vt pater ex pronouni Graeco feminino ανη, quia dicunt: Gentes visto eius lumine, non in se, sed quasi reflexo, ita eius amore & studio incitatibuntur, vt omnibus viribus eò contendant, & enim ambulabat viatorum est, non comprehensorum. Licet enim claritas *Dei* tantum ipsa eluctat etiisque cines illibet, tamen, quia tanta est & abundans, hinc spargit ex se minimum fulgorem circumquaque, qui eminus à viatoribus viuis ita eos allicit, vt omni conatu eò proficiantur: sicut sol antequam ortu, spargit radios quosdam aureos suror, qui omnes reteant excitantque, vt ad Solis ortum & conspectum anhement. Porro fulgor ille claritatis celestis, quem in hac vita viatores conspicimus, est veritas & cognitio glorie celestis, que nobis à facta Seti-

A prura, Patrius, Doctribus & concionatoribus proponunt & explicant, se interius à Deo menti obicitur & renatur. Hac enim extensis per fidem & spem percepta & pracepit, animos nostros in fin defensione rapit, ut ad eius afflictionem asperemus, prout ad ipsius lumen glorie beatificie, ipsiusque Deum, qui est lumen lacertum, beatus & clarificans suos electos.

Alludit ad Ilaiz 60. 3. *Ambulabat Genitrix in lumine tuo, & reges in splendore orruim, ubi licet proxime loquuntur Ilaies de lumine Ecclesie militantis, tamen consequenter & de lumine triumphantis loquitur. Hoc enim dicit & ducat nos militans, quasi ad finis finem, complectionem & beatitudinem.*

B *Et Reges terre afferent gloriam suam & honorum in illum,* non tantum ut can glorificant & honoret, quam ut ab ea honorentur & glorificantur. Omnis enim regum honor & gloria futura est & cuandia, nisi a celesti summi Imper. Dei aula robur, confirmationem & perfectionem, prout glorian celestem, accipiat.

Primo ergo, *ambulabat gentes & reges in lumine eius,* id est, ad eius lucem & splendorem inseparabilmente contendunt: idemque *afferent gloriam suam & honorum in illum,* id est opes suas omnes & honores ac regna & imperia hac dirigunt, ut se & finos subditos ad beatam hanc ciuitatem ducent: quin iudei opes & gloriari omnem regalem & temporalem p[ro]p[ri]etatem parvi pendent, multitudinem, vt Isophat apud Damascenum, Carolum, Carolus Quintus, &c. dependent, ut expeditius ad celestem conveantur, quam omnibus votis ambient.

Secundum, *omnes gloriam & honorum,* id est, omnia heroicæ & gloriofa facta, ac merita afferent in celum. Primo, vt Deum laudent, eique quasi antiori & datori gratias agant. Secundum, vt eorum præmium consequantur. Tertiu, vt alios Beatos latifiscant.

D Denique quidquid gloriosum & magnum erit in Genitrix, reges feliciter & principes, sapientes item & opulentissimi inferentur in celestis Ierusalem, ac ipsi metu in eam suas virtutes omnes, suas sapientiam, suum ingenium, suas dotes omnes inferent, vt Primafus, Rupertus, Viegas & ali. Sanguine enim bicefis verbis celestis Ierusalem frequenter, nobilitas & opulentia, quasi ibi fuerint sit empirium & commectum rerum & bonorum omnium. Alludit enim ad Ilaiz 60. vers. 11. *Afferent ad te fortunato Genitrix, & reges eorum adducunt tuba. Gloriabimur ad te venient. Siges Lee Genitrix, & membra regum laetaberis. Fortunato Genitrix venient tuba, aurum & ibam de Saba. Argentum eorum, & aurosum eorum cum eis.* Sicut de facto hoc ipsa à principibus & populis pietatis causa, undeque Romam deferri videtur. Loquitur enim Ilaies ad litteram de Ecclesia militante, eius capitul. Et Ecclesia Romana: Anagogie de triumphante. Joannes vero ad litteram hic loquitur de triumphante.

E Addit Alcazar alium sensum, q. d. Multi etiam reges in celum suas opes afferent, dum cas pro Christo despiciunt, & in pauperes erogant, aut eis in diuini cultus obsequiis impudente. Ea enim ratione mundi opes in celum transferri, & teretitate donari possunt.

F *Et porto cum non clandestino per diem noctem enim non tristis illis,* [Dixerat Ilaies cap. 60. vers. 11. de Ecclesia militante,

Vers. 15.

]

]

militante, tantum fore eius pacem & securitatem, ut post eis nos & nocte non claudantur, ut hic Romae semper speras videmus. Iohannes vero natus in excoliti Ierosalem non clauderetur per diem nocturnum non erat illa, quasi dicar, Cum clausor portaret memini, memini diei tantum, non noctis: quia ibi nos non eris. ita Alcazar. Secundus, & magis genuine: quasi dicas, Porta eius non claudetur per diem, id est, in fine diei, imminentie iam nocte & tenebris: tunc enim metu hostium claudi solent portae: sed in celo non claudentur, & quia ibi nulla crux nos, & quia ac nullus hostis, nullus metus, sed summa pax & securitas. Itaque et Iudeus, quod nostrar veritas per domum, idem est quod per singulos dies noctu, si fieri solet, quod Hebrei dicunt: וְכֵן יְהוָה יְהוָה סִמְמָה, id est, res dei in die suo, id est, quilibet die itato tempore. Rerum haec preterea portarum apertura significativa, omnibus genibus & regibus ingredi in eam patente adiutum.

Nex ratio impetrat illa,] quasi dicar, Ne quis ex eo quod ver. 1. lucetna mentionem feci, suscipietur in celo aliquam fore noctem, que lucerna illuminanda sit; aliocto, ibi nullam fore noctem, sed vnum perennemque extinctoriam diem, cum ea perpetuo sol diuinitatis, & lucernae id est, Fas & luna humanitas Christi fulgeat. Pulchra S. Augustinus sententia, num. 37. *Exsere eternu, ait, eterna sunt gaudia, & flaminum ducrum perpetua infinita eternitas, nec latet: quia incommunicabili pace permanent, quoniam eternum bonum, etiam que sunt singularia.*

Vers. 16. *Et afferent gloriam, & honorum gentium in illam.*] Quod ver. 14. dixit de regibus, idem hic dicit de genibus, quod feliciter omnes suas dores, artes, ingenium, scientias, prudentias, &c. item omnia sua virtutum opera & merita afferent in celum.

Vers. 17. *Non intrabit in eam aliquod coquinariam.*] Dixit genies gloriae suam in illam dilectas, nunc ne quis id de omnibus omnino accipiat; etiam infideli, prauis & infideles, subdit se de fidelibus tantum loqui, potius & laudis. Porro aliquod coquinariam id est, aliquis coquinarius. Vtius genero utero per grecos simum: Graecum enim liber, id est, gen, est neuter genus. Vide Arabicus vertitur, non intrabit in eam mendax praeclara, hoc est amplius, iniustus. Alludit ad Iesaiam 60. ver. 1. *Populus tuus omnes nulli,* & cap. 51. ver. 1. *Non aduerter te perfrater per te inserviatur.* Unde subdit: Nisi, id est,

sed tantum illi, qui servari sunt in libro vita Agni, de quo dixi cap. 3. v. 5. & aliis.

Moraliter difice hoc, quām puritati studere oporteat, cūm nullus angustus, uno nullus sanctus habens maculam, etiam minimam, in ea luna admittitur, quod exemplis non seleni tellurum fecit Deus. Nam S. Anne Archiepiscopus Coloniensis confecit S. Heribertum, Aruulfum, Baldinem, alioisque Episcopos in gloria, ac in eis os solium augustinum ibi paratum: cūmque illos considerare conatur, prohibuit eum Arnulfus dicens, euna non posse in gloriosum hunc confessum admitti, ed quod vellem eius turpis macula fudare. Macula haec era memoria iniuria ibi illatae a ciuitatibus Coloniensibus, qui cum Colonia expolierant. Enigmatis ergo penitus, cūmque à fe excommunicatos bonisque spoliatis abiciantur, bonisque tellirunt. ita Lambertus Schaffnburgensis in Historia Germania, ad annum Domini 1073.

S. Gertrudis vidit autem fororis sue definitio Chisto affluisse, sed subtiliter, & demulco vulnus, oransq[ue] pro ea audiri a Christo easiam, feliciter maculam, que ab ea expianda fuerit, ita exigente Dei iustitia; addidique Christus: *In hoc gloriam meam libenterim conferre nullum esse.* que cum plene purgata fuerit, gloria dominica mea secundissime perficietur. Ad que verba Domini illa benigno vulnus annuit. Alio tempore vidit animam Religiose cuiusdam subducientem feliciter teuenter a Chisto, licet eam inuitante. Cūmque Gertrudis ab ea quereret: *Cum te subducimus amplius gloriam ferre amabis.* Respondit: *Quia nemus purgare sumus, sed adhuc macula aliqua me incompleta sumus reddimus.* Enam si ambo liber ad celum accedam nulo patenti, ego tamen dilectione via lucea, memor opacum frumenta subtraherem, cum sciam me tam gloriosa brevi nemus consumere. Ita narrat Ludou. Blasius Abbas Lai. in Monili spirit. cap. 13.

S. Germanus Capuanus Episcopus, vidit in thermis Puteolanis rotueri, & purgari a maculis animis. Pachalij Diaconi Apotholici, ab eaque inquirent cauam, audiuit: *Premula alia causa in hoc panali loco depurata sum, nisi quia in tempore schismatis Laurentii, nostra Symmachus Papam strifi.* Ita S. Gregorius Lib. 4. Dialog. c. 40. qui & cap. 55. narrat animam Iusti monachi suis per triginta dies in Purgatione expiasse maculam proprietatis, qua sibi secreta tres solidos in vita asseruata.

CAPVT VIGESIMVM SECUNDVM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Descriptus S. Iohannes cap. 2. 1. calle filii iherusalem ambitum, murum, plateas, fundamento, portas, hic enim fluvium, & ex utraque fluvio parte arbores vita defribit. Secundo, vers. 8. volens adorare angelum bac nunciantem, ab eo prohibetur dicens: Conservus tuus sum, &c. Tertio, vers. 12. adhortatur omnes ad hanc ciuitatem desideriorum, utique per fugam peccatorum & sanctam vitam, eamdem incedant. Quarto, vers. 18. graves portas camminatur et qui addit, vel derribit aliquid huic propheta. Denique ad calum & Christum suspirans, Veni, inquit, Domine Iesu.

Perf. 1. Et ostendit mihi flumen aquae vi-

tx, splendidum tamquam crystallum, pro-

cedentem de sede Dei & Agni.

2. In medio platea eius, & ex utraque

parte fluminis lignum vita,

affert fructus duodecim, per menses singulos, red-

dens fructum iuum, & folia ligni ad fauorem

Gentium.

3. Ex omni maledictum non erit am-

plius: sed sedes Dei & Agni in illa erunt,

& servi eius seruent illi.

4. Et videbunt faciem eius: & nomen

eius in frontibus corum.

5. Et nos vtrix non erit: & nos ege-

bunt lumine lucernæ, neque lumine solis,

quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in secula seculorum.

6. Et dixi mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et Dominus Deus spiritum Prophetarum misit Angelum iuum ostendere fructus suis quæ oportet fieri cito.

7. Et ecce venio velociter. Beatus, qui

custodit verba prophetiz libri huius.

VERSI.

 *T*ellendi mihi flumen aqua vita, (Syrus, aqua-
rum suorum) splendidum tamquam crystallum, pro-
cedentem de sede Dei & Agni. [Arabicus tertius, &
ostendit mihi flumen aqua
vita, procedentem de sede

*Dei & Agni, in medio planarum eis: & mare ex his, & simile ex utraque parte J & lignum vita preferens duodecim fructus secundum numerum mes-
sim. Flumen hanc callefactat vocat mare, qui
ingens erat & amplius inlata maris. Pro intelligentia
huius visionis & symboli, Non, S. Iohannem
vidisse theorum Dei & Agni in medio urbis, alto
loco possum, atque ex hoc throno prodire flu-
num, qui per fugulas urbis plateas decurrit, tum
ad voluptatem, nam ad utilitatem ciuitatisque
duplicem, scilicet Primo, ut scientibus dei potest,
ut dicunt v. 17. Secundo, ut scilicet omnibus dei ci-
bom. Haber enim altiore verumque arbores pel-
ebetimas, ferentes pomæ & fructus praefantissi-
mos, inlata paradisi diuinis: quoicunque de fluminis, &*

A arbores, & pomæ, omniaque ciuita hic dissimilat. Vocatur hic flumen vita, id est, vitalis, viua tem-
perante fluctuantibus dans aquas, per quas scien-
tibus & potantibus vitam perpetuanam & beatam
conferat.

Quæst. quinam hic flumen vita? Primo, Rich-
ardus & Louachus respondent, esse gratiam Spiritu-

flumen vita in calo
quis?

Spiritus sanctus, qui procedit a Patre & Filio, si-
cure flumen hic a throno Dei & Agni emanante di-
citur. Spiritus sanctus enim ut gratia, & gloria, felicitas & voluntatis frons est ubertissimus, qui ele-
ctis & Beatis suggester ingreditur omnia ad volupta-
tem opportunitatem, ut per singulos melies & dies anni
alternantes pacificare fructibus beatissimum. Sic &
S. Amb. lib. 1. de Spiritu sancto c. 1. Hoc inquit,
et utrum flumen de Dei sede procedens, ut est Spiritus
sanctus, quem bibimus credimus Christum, sicut
ipse ait: Qui fecit, veniat ad me & bibat: Qui credidit
in me, feci dicta Scriptura. flumen de ventre eius
fuerit aqua viva. Hoc autem dicebat de Spiritu. Ergo
suum est Spiritus. Hic igitur est in Dei sede. Tertio,
Haymo & Anthonius, flumen hunc aiunt esse prædi-
cationem Euangelij, quæ inlata flumen omnes godes
perutat. Verum S. Iohannes agit hic de Beatis, &
de beatitudine, non de conversione gentium.

Intra dico, cum alludere hic ad parafillum
terrenum, cuiusque fontem & lignum vita, de quo
Genesia 2. Flumen ergo hic significat exuberantiam
donorum & voluptatis a Deo & Christo in
Beatis effusum. Dicunt flumen aquæ vita, vel, ut alii
legunt, viua, qui scilicet temper ex se, quasi ex vitali
corde aut hepate, effundit aquam, hinc qui temper
fluit, & minquam arefit aut deficit, qui si vrbem
permittet, magnam illi amplitudinem & vitudinem
affert. Unde dicitur psal. 45. v. 5. Flumen impensis
laetificat ciuitatem Dei. Talis ergo flumen in celo, Et vita
est via Dei beatissima; per quam Deus se suaque
bona Sanctis communicat, siueque gaudia in
eis effundit ad eum copiosè, ut de his dicatur psal. 35.
v. 9. Inebriansur autem beatitate domini nos. Et terren-
te voluptatis tua potabis nos. Et Iaie 66. v. 12. De-
clina super eam quasi flumen pacis, & quasi tor-
rentem insonderentem gloriam. Quocunque prie & verè
S. Bernard. fest. 1. de diversis, labores & pomæ
huius vita cum hoc voluptatum calidum flumen
comparans: Gaudet, inquit, poma litorum liquido
sumuntur, per mortuas transfigurantur in resurrectionem
terræ ejus voluptatum, & flumen impens, torrentes
indutus larva, flumen gloria, & flumen pacis.
Flumen plene ejus, sed quid effusus, non quid sua vel
effusus. Flumen vocatur, non quid transfigurat vel per-
transfigurat, sed quid abundat.

Ff

Hunc

Hunc flumium anagogicè adumbebit fluvius illi templi Ezechielis cap. 47. & 5. inquit S. Hier. Ille enim Ezechielis est Ecclesia militantis, hic vero Iohannis est triumphantis : fluvio enim doctrina & sapientia militantis Ecclesie, respondeat fluvius sapientia celestis & visionis beatifice. Quocirca de hac sapientia dicitur Eccl. 1.4. ver. 4. *Ego sapientia effudi fluvium : ego quasi flumen duxi te.* id est, aqua ductus : unde explicatur subditus) & sic et aqueductus ex eo de paradyso. *Rybachorum meum plantariorum,* & membris prae mei frumenti.

Vtibz. Visio beatifica est sol huius orbis, puer claritas Dei orbem illuminans, ut dictum est cap. 21. ver. 13. Ergo eadem neque esse fluvius orbis. Respond. nego consequentiam. In visionibus enim symbolis & enigmatis, eadem tēs per diversa symbola & enigmata representantur, praesertim cum res ipsa variis habet dotēs, quae per unum symbolum adquiritur & exprimitur nequeunt. Ita hic visio Dei comparatur soli cælesti Ierusalem, quia eam illuminat & glorificat. Eadem visio comparatur fluvio orbis, quia omnipotens, omnique desiderium electorum expletus & satius, & quod inestabilis voluntate perfundit & incribat. Quocirca Alazar eam comparat fluvio, quem Mardochæus in fonte videt in sole conuersi, Esther 10. ver. 6. *Parnas.* inquit, *fons erexit flumum,* & in lucis solēmne conservat eū. & in aqua plurimas reddundat. Porro hic fons repräsentabat Esther quam rex accepti eternam & volumen regnum. Ita pariter mystica sapientia, quam spirituali conubio omnes Beati sibi copulant, per solem & per fluvium admiratur. Hinc eius aqua vocatur vita, quomodo illi vinae distillatum vocant aquam vitæ, quia est quasi spiritus vitalis vini, qui spiritus animalis viramque bilbenni fugerit & infuscat : ut vies hoc significat felicitatem, quia vita in Scriptura sepe item est quod beatitudo. Quare fluvius aquæ vita periret est, atque fluvius beatus, seu postea beatificans. Simili sensu vocatur lignum sine arbor vita. Hec Alazar.

Huc fluvio vitali similis est fons Virginis balantium vegetans. Buehdus enim qui anno trecentos annos Iustitiam terram sanctam, i. eius descripti, cap. penulti. & ex eo Thomas Bozias de Signis Ecclesiæ lib. 2. cap. 7. narrat le videlicet in Aegypto horum baltani, qui ex eis non dabat frumentum nisi irrigaret fonte vicino, in quo B. Virgo seipsum puerum lectum lauit ; atque Saracenos expertos restari, scutellâ illum aliis aqua irrigari, quoniam obtemperare duxisse in illum fontem aliunde aquam, & virtutem diuinam inde hauriens, abunde sufficeret ad irrigationem. In Tropologio, omnia nostra cogitata factaque tamquam steriles plantæ marcescunt, nisi illa aqua vita irrigentur. O sola inter virgines mater, & inter matres virgo : sola filii sui mater & filia, tibi, taboque tibi compenfit hoc lemma : *Cresce quod crescas regas.* ita Nicol. Causin. lib. 1. Parab. Hist. cap. 61.

Addite, flumium hunc esse instar solis, quia pellucidus est instar crystalli, qua re significatur puritas & sanctitas voluntatis, quam haereticus Beati ex sapientia spirituali, & visione beatifica, cum de sapientia carnali & voluntatibus carnalibus dicat Ieremias cap. 1. ver. 18. *Quid ubi sis in suis egyptis,* ut hucus aquam surberis ? Porro com-

A tes sunt & socii individualis, lux & vita spiritualis, ac societas ubertatis dant clarissimum virtutum fructus. Quocirca eas societas foliæ Scriptura, ut psalm. 33. ver. 10. *Apud te est fons vite, & in lumine tuo tradidimus lumen.* Et Iohannes 1. ver. 4. *In ipso vita era, & vita era lux hominum.* Potius nonnulli flumium hic comparari crystallo, quod aqua sit materia crystalli, ac glacies diu in frigidissimis montibus seruata, tandem in crystallum convertatur. Verum id refutat Antilinus Boëtius lib. 2. de Gemmis cap. 7. *Nominaq[ue] inquit aqua sua crystallum mater potest;* ab hisque tamen aqua non generatur : *sicut enim terra nemissima portu ab aqua debet,* aut illa aliounde nostra commixta, que recedente aqua rure præmissa in crystallum concreta. Si crystallum ex aqua congelata considera, agne solvitur (que enim frigore concreta, calor solvit) ut aquæ partes igne solvuntur, quod mutatio experientur. Igne enim eternam calorem, ferunt, & sal, cum purissimo beneficio evanescit suu, solvendo. Vera ergo causa, ut hic flumen comparatus crystallo, sit ea quam dedit, scilicet quod limpidis efficit, & fulgidus instat crystalli. Vide etiam *Splendens tamquam crystallum.* Sit canis Poëta:

Fons era illante, natalis argenteus undus.

Ita Romani Gentiles censent, fluorum animas post mortem transferri in calorem ad circulum latitudinis (sive galaxiam) qui videtur esse quasi flumen aquæ, unde latibus candidatis & splendentes ibi enim habitare animas herorum ob similem vitæ candorem, puræ innocentiam, puritatem, sanctitatem, ut referat Cicero in Scipionis. Vnde Mandius lib. 1. caelum affigunt, cur circulus latitudinis nuncat cratlo luminis, quia canit :

An fertur annos, dignissime nomine calo,
Corporibus refusa juu, terrenque remissa,

Huc migrantes erbo, suauisque habitatione calum,
Eccloribus viventi annos, mandique suauiores?

Atque hec Eclat. hic & venerans Ardua. Huc allusus Virgil. Eclog. 5. ubi celebrans apothecinum Iulii Caesaris quem Daphnidem vocat (ed quod corona laetitia caput redimere sedaret loco diuinanum : *Agri enim Grecis est laurus*) ita canit :

Candidus inservit miratur limen (aliij legunt Junius & Olympi),

Sob pedibusque viderubet, & sidera Daphnis.

In medijs platos eius, & ex veraque parte fluminis. Versus. 2.

nisi lignum vita, afferens fructus duodecim, per mons singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad fastuam Cereris. *Lignum, id est ligna, hoc est, arbores viriles :* nec enim vna eadimque arbor potest esse ab utique fluminis riva. Alludit riva ad lignum vita quod era in paradiſo terrefacti, de quo dixi Genes. 1. ver. 8. & 9. cum ad Ezechiel. 47. ver. 7. *Ecco in ripa terrena ligna multa immixta.* Et ver. 13. *la rips eius ex veraque parte omne lignum præmissum :* non deficiens folium ex eo, & non deficiens fructus eius : *per singulas varices effixa primaria.* Vbi Nota. In paradiſo terrefacti variae erant arborum species, & quibus vna vocatur arbor vita : in celesti, vero paradiſo omnes arborum species sunt vita, id est, vita & immortalitatem vacundam & beatam afferentes : q. d. Planæ immortales sunt Beati, & immobile gaudia & felicitas : quia quocumque le vertane, per vias omnes vitales haæ arboreis eis duplice ordine duplicitate occurunt, quorum fructibus affluunt pascantur

In Apocalypsin. Cap. XXII.

pascunt & frumenti. Hinc arbori vita similis est A palma : *Quia ad singulos luna ortus, singulus etiam ramus praevenit ut dodecun ramorum producere annus explicatur. Quocumque Egypti annum indantes, pinguebam palmam, inquit Horus Apollo in Hierogl. cap. 1.*

Ita in vita 5. Onuphius legimus, cum sagittarem in eternum confidisse iuxta fontem, & palmarum, quae singulis mensibus fructus, puer dactylorum, ei proferebat : *Per singulos menses, inquit, effert matus annum beryllorum dactylorum, qui matis sagittae irrigata diebus, & post hunc matrarium alter. Ita Vite Patr. lib. 3. libello 3. num. 1.*

In Italia quoque videmus fucus biferas, id est, bis in anno dantes fructus, in Iunio seculentes, & Septembri: rursum arbores melangulorum, huc malorum aurenum, ceterorum, &c. que toto anno virent, fructusque gestant, alios matus & crescens, vel aureos; alios virides & matutinantes. Celebrat & Homerius ac Poëta Alcinoi hotros, quod sine ficeri, tempore viridianibus foliis praedisi, quod Sanctus Iustinus Admonit, ad Genes, Homerum à Mōse fumipile docet (fuit enim Homerius Mōle longe poterit, sed Ecclie, ad quem hic alhdicat Iohannes, peior & antiquior) nec alias esse Alcinoi hotros, quam paradisi terrestris. At haec Santi Iohannii arbores, fructus nouos, cibosque vitales afferunt per singulos menses : & folia temper vires, ac lanitatem conferunt gestant. Audi S. Iohannum verius Homeri recitantes: *Homerus paradiſi me- genem descripsit in horis Alcinoi, quae semper vires duci, plenos communis fructibus. Sic enim canit Odylly. 7.*

*Ibi magna creuerunt arbores, longe
Firi, & pinace, & molis fructuose,
Faciisque dolces, & olives longe:
Quarum nonquam fructus perit, nec intermititur,
Hinc, nec astare, perennantur: quia semper aura
Zephyrus flentia rigat, & dia vapor,
Parum post perit fructus, & malum post malum,
Et vnde post tamen, & post post fructum.*

Narrat Elianus lib. 8. historiam, vel potius fabulum (certe apologus est Stygiis infernaliis, & fluuij huius caelitus) in finibus Metropoli locum esse horum, irreconcilabilem. In eo duos D fluuios habi, alterum voluptatis, alterum tristitia: & ad verumque arbores hinc esse, magnitudine planam. Quia ad humum tristitia sunt, tales fructus producent, ut si quis illis vescauerit, affidet & vertebit lacrymetus per ommem vitam, & flebibus lachrymatis diffundat, & sic vitam finiat. Alteras vero quae fluuios voluptatis signacantur, fructum contrarium prodicant. Qui enim eum gustat, ab omnibus primitis cupiditatibus abducens, & si quem amauit eius oblitus sit, sensimque sit junior, ac transfixum atrox retrospicat & relatum, ut ex lenitate ad vigorem & florem vestris reverteretur. Vixque talis est hic fluuius paradisi caelitus, tales arbores & fructus, in longe pe- staniores.

Quare perpester Beza pro platea vertit forum, quali in solo foto fuerit haec arbor & fructus. Arbores enim haec erant ex vixque tipo fluminis, sicut autem hoc non solum forum, sed etiam vixque perfructus perfructus, letificabat, alebat per fructus, ut eos ad manum & in oculis iugiter ciues haberent. Sic Venetiolarum platea pendentes ruris irrigantur. Denique Grecum *an-*

pla plateam, non foton significat: plateam, inquam, insignem, longam & latam, que tantum vix- bem decet. Vnde Syrus & Arabicus vertunt plateam.

Quætes, quæsanæ sunt haec arbores vix? Pti- mō, *Ficus bie horum, i.e. putat esse crucem, Arbores vi- Lignum, inquit, & ex floribus crux est, que per te- que?* *Prima ex- ram mandat non solum omnibus mortalia, sed etiam omniis dubium, in hoc qui hapez auerit, exhibet fructum Dei. Nidum est lignum quod omni tempore fructificat, nisi crux. Crux, quam gestant fidates, qui rogant aqua Ecclesiasticis flumini, & reddunt fructum perpetuum omni tempore.*

Vérum hæc arbores à Iohanne vix sunt inpara- diiso celestium autē illi in terra & Ecclesia ma- litane. Ergo arbores haec non sunt crux, nūl quis q- dicat, crucem Christi & Sanctorum quoque fore in celo, ad tropheum & triumphum aeternum: quia crux quam hic perspelli sunt, patet ei gaudi- dum & gloriam perennem; unde vel ipsa in se, vel eius imago & symbolum in Beatis remanebit. Sicut enim Christus in celo tenet clerices vulnerum, sed gloriofas iam & mīa gloria ful- gentes; ita videtur quod similes tenetebant Mart- yres, aliqui Sancti. Quin & ceteris in celo apparet crux Christi, quasi victoria tropheum. Hoc est enim quod ait Christus Matth. 24. v. 30. *Et nunc parere signum filii hominis in celo. Vnde & Ecclesia canit: Hoc signum crucis erit in celo, quoniam Domini ad indicandum venerit. Et Sabyla lib. 6 Carmi.*

*O lignum felix, in quo Deus ipse pependit!
Nec terra capi, sed cali testa videntur,
Cion renata Dei facies ignita miscabit.*

Secundò, aliqui, vt Virgas, coesent esse ipsos secundā Sanchos & Beatissimis enim arboři comparante pīl. 1.3. *Erit inquit, tanquam lignum quad plan- tam est fucus decorsum aquarum, quad fructus sunt datus in tempore sua & folium eius non defuerit, & omnia quacunque facies prosperebantur. Vérum haec arbores vix sunt cibis Beatorum, qui ei con- fert vita immortalem: ergo non sunt ipsi Beati: unde cap. 1. 7. dicit: *Vincens dabo edere de ligno vi- ta, quod est in Paradiſo Dei mei.**

Tertiò, Beda, Ruperto, Ansberto, Rabera & Tertia. aliij per lignum vita intelligunt Christum Domi- num, qui sui visione & fructione das Beatis vitam immortalem, sicut lignum vita dabat Adamo in Paradiſo. Lignum hoc fert duodecim fructus per duodecim mensis, hoc est, perpetuū Beatis fructum sicut in ebum & voluptatem recentem, ac fine vlo fatidio, in eo cum non semper audiret suppeditat. Folia ligni sunt verba Christi, quibus ipse Beatos omnium genitum mulebit & confo- labitur. Vnde ad eum dixit Petrus: *Dominus quod ibi- mu verba tua eterna habet.*

Quarto, magis apostolis & genuinæ Alcæsæ Quarta. sententiæ sapientiam diuina, sicut visionem beatissimam hic representari per duo symbola, scilicet per fluuium aquæ vita, & per lignum vita. Dicunt enim ipsi fluuius aquæ vita, quia Sanctorum nimis & vota omnia sanat, cibique summa voluptate inebiat. Eadem dicunt lignum vita, quia eius aduersar Beatis confort immor- talitatem. Nam visionem beatissimam (quæ per- fectissimum est sapientia actus) necessariò confe- quunt lumina voloptas, nec non immortalitas. Atque haec duo apollinare per porum vita & ebum vita figurantur: quia ex poru & ciborum aptio

videtur ad voluptatem indicandum; cibis autem ad vires sustentationem. Nam in potu maior voluptas, in cibis robur et alimento reperitur. Poterit quid haec ab ictus singularibus nos profectam fructus significat in Beatis iugum esse immortalis & beatitudinis renovationem, claque nouam semper, complectam & perfectam: adeo ut singularibus mensibus, diebus & horis ita eis noua, sapientia & secunda via via Dei & fructu, ac suis primis die quo illa frui coepit, numerum enim, ne quidem post mille miliones annorum, obrepit illis vilius venustus, fastidiu sart latetate vestigium. Tertius ita est ad sanctorum genitum, non instaurandam & curandam: hoc enim fieri quebit, cum ibi nulli nisi morbi, nulli usus defensus, sed conferendam & prolongandam in umore quinque. Additio, folia haec sanas omnes morbos & infirmitates corporis & animae, quibus Sancti laborant in hac vita, eas ergo sanant mox ut quis calum ingreditur, & deinde easdem sanas conferunt in omnia facultate. Porro haec latae significant dores accidentales visionis beatissime, & quae can condecorant, vi folia arboreorum, quales sunt in uima suam deliciosa, fructuosa, comprehensio summi boni, in corpore plena sanitas, vigor, robustus agilites, claritas, subtilitas, impalpabilitas. Adiungit Alcezar, folia haec esse sanctas & ceremonias ac pia verba, item Sacra menta, quibus Catholica Ecclesia decorant: hinc enim etiamum gradem & dicitur ante Beatum, praesertim cum videatur per ea ad beatitudinem pertinere. Hic enim sunt folia arboris Ezechielis 47.7, ad quae hic analogice alii Iudicis Ezechielis eniam fluant, & arbor vita est ad Ecclesie militantis, Iohannis vero fluvius hic, & arbor vita est Ecclesie triumphante. Summa, haec folia symbolica significant, in celesti gloriosa & visione beneficia, animalia, quantitatis exiguum, ecclie, quod non mirum Beatos recaret, visuificer, vegeter & ber. Hunc vitam fontem cum suis arboribus & gemmis ita depingit S. Augustinus lib. Meditacionum cap. 16. tom. 9.

*Ad perennis vite fontem meni fitam arida,
Clavigra carnis prole frangit clavis queri anima,
Vita vana marginis sursum obducit,
Atra calix mea tecula, adiutum triclinia.
Atra rosada tangunt patre subi' tenuerim,
Aberr' limos, daff' fons, fusa nulla cernens.
Hyems hirtens, est si terrae, disc' nubesque se-
munt.*

Et rufum:

*Hoc perpetuus roborum der agit perpetuum,
Caudata lisca subfusca crocata, fides balsamorum,
Vires prava, tornata satra rora melius insueta,
Pigmentorum pectora oder liquor & armamentum,
Pudent poma floriforme un' leggura uenerum,
Inuisentes semper edam, & edentibus subven-*

In celo sit
vixit au-
tumnus & po-
ma.

Quibus verbis significat fore ibi res floidas, odoriferas, ameras, quae viuum, odoratum, alioque sensu palcent, & infra voluptate perfundant. Idem docet S. Anselmus lib. de Similitudinib. cap. 57. *Oculi, ali, aures, naris, et manus, gustar, icter, pulmo, ossa, medulla, &c. Beatorum m'ribus deliciae sunt & dilectionis sensu repletiorum. Idem affert B. Laurentius Iustinian. de Discipl. monach. concil. capite 2. Idem licet ex visione quam recordat Sancitus Gregorius libro 4. Dialog. capite 16. Ecce enim Beati in celo empyreto, quia in arbore sumptuoso & felicissimo, quoniam pro-*

A inde infor. scitis nostri finis & sciendi posse (ne Beati in eo quasi in mundo compacti sint) docet dominus Thomas in 2. distinct. 2. questione 2. articulo 2. Richard. in 4. dist. 4. questione 3. articulo 4. immo S. Basilius, Ambrosius, Damascenus, quos citauit Genes. 1. ver. 6. & Sebastianus Barrad. tom. 3. lib. 10. cap. 1. & alii. Denique omnes sensus Beatorum proprias & mysticas voluptes, & sua oblectamenta quae nec oculus vidit, nec auris audivit, in celo habituros, docent D. Thomas, Scotus, D. Soto, Henricus, Maior & aliquibus citant & frequentantur Suarez 3. part. tom. 1. disput. 4. sectione ultima, & Iohannes Salas 1. 1. questione 5. articulo 1. tractatu 2. dispensatione 1. 4. sectione 14. Hoc est quod Piatius suspirabat: *Credo videri bene Domini in terra esentem. Quocirca fluvius hic, arbaces & pomum ad littoram viri honesti accipi possunt. Quid enim obstat? nam si his in paradiiso terrestre fructus est Adam, multo magis usidem frumentum Beati in paradiiso celesti: hucus quin speciem & imago fair terrestris. Quocirca vetas & naturales aquas effe supra celos, ex Mole, & ex communione Patrum sententia docut Genes. 1. v. 6. Sed per hac mysticam & symbolicam dores beatissime iam dicta, ac bonorum & gaudiorum affluentia significatur & repeaserentur.*

Has paradisi celestis aquas, & delicias sentient S. Dorothiea virgo & Martyr, cu in ecclae granaria rotueretur, dixit tyranno magna confititia & ferentia: *Quid me mortificare in te omnibus impunita sit si uero quod facere cogit, ut per ea permeatum ad spem tuam pro cuius amore now erice te, non desipere tua veritatem. Spem tuam non me inuictum eum per hanc penam breves & exiles ad paradiisu[m] deliciarem, sed fani pena misera pulchritudine rota, & fures amittere, quae nuptiam mar-
cessunt, ubi sunt fomes agri tuus qui multorum scien-
tiam, quibus anime Sanctorum frumentur, & electas in Cœlo. Cumque Theophilus affectus Pratidis irridens erat enim hycos, puma & Febeurij) dicit: *Mata m'bi puma & parado spuji tu cum ei per-
miseris. Factum, inquit illi: idque præstis, Multa enim ad eum, angelum puteri elegansissimi specie, cum promis & rosis speciosissimi. Quo miraculo conuictus Theophilus, Christum confitit, martyrum laetare pariter adeptus est. Verè ergo fuit Dorothea d' ap' bec, id est, domum Dei, in nomi-
ne ita respicit.**

Tropoli lignum vita est sancta perfectio, in cordibus iustorum planata iuxta fluentia grana. Radix est timor Dei, Eccli. 1. 1. Ram sunt omnes virtutes, & a Dei timore & amore procedunt, de quibus Eccli. 1. 15. Ram cui longum. Folia sunt præcepta divina, quia lignum istud protegit & ornat, quibus gentes a morbis peccatorum liberantur, & salutem iustitiae adipiscuntur. Fruktus donatorem iuri primorum, partis mecum secundus, abiectio temporalium; tertius, quies appetitus, quartus, circumspectio verborum; quintus, mandata coquationem; sextus, iustitia, impunita desideriorum cœlestium; septimus, follicidio virtutum; octauus, pulchritudo operum; nonopus, sufficiencia ad exercitium, decimus, collectio internarum virtutum; undevicensimus, concordia voluntatum; duodecimus, transformatione in Deum, quos recent & fuisse predequistur noster Iacobus Alcuinus de Pax 1. 3. de Natura perfecta parte 2. c. 13. & sequent.

Et anno maledictum non erit amplius. q. d. Nil dignum maledictiose, putu nullum peccatum, erit amplius.

In Apocalypsin. Cap. XXII. 34

amplius. hoc enim significat seruus. Rursum metonymice, nullus maledictum, id est, nullus maledicti, sive peccati effectus & pena, putu nullus morbus, nullus dolor, nulla miseria erit ibi. Tolle-
tus ergo è caro omni maledictum, id est, pec-
cata cum sua prole, putu omni culpa & pena: ac in eorum locum succederet omnis benedi-
cio, id est, omnis gratia & gloria, omnis bonum,
omnis felicitas: intert que prima erit, quod iugiter
habebunt ante se thronum Dei & Agni, ac cum
virtuose familiariter agent, virtutum videbunt,
virtuose frequentar, ab virtuose colunam, recrue-
bant & besuntur, unde subdit: Sedes Dei & Agni
erit in illa, & ipsa sanctissima servient illi. Sanc-
tissime enim Deo praesertim in celo, regnare est: Et
videbunt faciem eius.

VERS. 4.

Et nomen eius in frontibus eorum.] q. d. Psalm
prophetabat & glorificabat se esse seruos Dei,
ac si nomen eius palam frontibus inscripum ge-
tarent. Est enim metalepsis. Hoc tamen seruus,
non tam seruus erit, quidam regale imperium,
erunt enim omnes Beati reges & principes, unde
subdit v. 5. Et regnabunt in celo. Lectorum.

Alludit ad laminationem pontificis, cui inscriptum
erat, sanctum Domine, Exodi 18. 5. sicut enim hac
lamine inscriptio significabat eum esse misi-
strum & pontificem sancti Dei: ita in calix om-
nes agnolentे fronte & vultu Beatorum, eos esse
seruos & factores beati Dei, ac proinde (addit
Alcalae) eos esse advocatos eorum, qui in hac
mortali vita morantes, & ad hanc rem Aarone po-
tentiores esse. Hoc posterus verum est, sed non ad
rem: nō post resurrectiōnē, & diem iudicii, ac
gloriam Beatorum, de quibus hic agitur, nulli erunt
in terra homines, pro quibus Beati in celo Deum
interpellent.

VERS. 5.

Et rex gloria non erit.] Repetit & inculcat ea
qua dicit c. 11. 12.

Hic finitur hypopyrosis & descriptio ecclésie
Ierusalem, quam S. Ioh. inchoauit c. 1. 1. & hu-
c usq[ue] perdixit, similem ex hoc loco fētē petitan
habet S. Vigilianus in vita S. Affionis, qui ex-
stat in vita Par. P. Heriberti. Cum enim Affion
martyrio laureatus esset, in somnis apparuit Vi-
gilianus rogauit eum, ut adiret parentes suos, etol-
quæ adhuc Gentiles ad Christum conuerteret, ac
ei suu mortem & martyram dexteru nunciasceret.
Paruit Vigilianus, ac vt parentum dolorem de filii
morte leniret, initio rem diffimulauit, dixitque
Affionem adhuc vincere, Roganti matre in qua re-
gione & vice, qua ratione & modo viueret, res-
pondit: Regis rebūlorum seu fortium virorum illi.
Flues ibi & valde nobiles degener quā pessima pa-
radisi dicuntur, quorū tabernacula ex lumine sunt el-
ffluvia, quorū vellē sangue sunt reposita, & in
capite corona ex auro purissimo cum gemmis caro fe-
bricata. Recepit eum pietissima ex tua nomi Deo de-
curus, & Dominus dominans tuus nunc angeli di-
cuntur usq[ue], quorū vellē vna ejus omnibus, & talibus
erum sicut in modis diversis. Senatus beatus Impera-
toris valde clarus habuit meda pars Propterea mea
expatit alij vero Apollinis pronunciatio. Quia a val-
de preclaris, sicutque eius Christifolis (quibus Christi
colebant, nisi legendis) in Christifolis, quibus Christi
vrbis, cum nunc ex auro purissimo habeat portas
dissidentes, & in spissis singulis dependent margaritas, at-
que singulis ex Senatoribus per singulas sedes. Prima
porta dicitur Petri, secunda Pauli; tertia Andrea;

A quartaria huius; quinta a laore, sexta Philippi, septima
Bartholomei; octava Thome, nona Matthei; decima
Thadei, undevicesima Simonis, duodecima Mariae. Per-
git templum eius describente. Sed & templum miri-
ficum est in ea, habens Sancta sanctorum, & altare au-
rum, ante enim confitentia vir quida ales mirificis,
tenet deinceps oblongarum psalteriarum ac regales aliadas
degenes ad latitudinem regis aliis oblongatis dicitur. Lau-
dante domini de salis, laudate eum omnes angelis eius,
laudate eum omnes virtutes eius. Huius uero nomine,
David filius teste pronunciatur. Sed & platea buena
causari est auro purissimo sive fratre: eius flumus
uolumen eternum emittat: eum pomeraria per singulas
mensas redditus fructus suis, & solis eorum ad medi-
camenta procedunt annularum: cuius lumen inear-
rabilis est. & porta namquam claudatur, & quid
namque ibi non erit, ac uita uocatur: sed semper
gaudium & perpetua laetitia ibidem commoratur.

Præclare quoque S. Anselm. in Proslog. c. 15.
celestem felicitatem ita pingit: *Quia hoc bene fru-
tus quid illi erit, quid illi non erit? Cari quidquid
volerit, & quid uollet, non erit. Illi quippe erit bona
corporis & anime: quidam non credunt uolit, nec acci-
duunt, nec conueniunt organis. Car ergo per multa
vagari hominem, querendo bona anime sua & cor-
poris sunt. At uero bene quod sive anime bona, &
sufficit. Desideria simplex beati quid est omne bonum, &
facit est. Quod eum amare caro mea, quid desiderare
anima mea? Illi est, ubi est quidquid amatum, quidquid
desideratur. Si delectat pulchritudo fulgebunt uigilis facit
est. Si voluntas aut fortitudo aut libertas corporis est
mihil obstat, posse gerit similes angelis. Desideria fe-
minina corporis animalis, & surget corpus primitu[m],
posse facit uirgine, non natura. Si ligat & falakra uita, illi
sana est aterea aut, & eterna sancta: quia uita per
perpetuum uocatur, & salus inuestit à Domino. Si satuit,
satisfactus est apparet gloria Dei. Si ebria uia
inturbatur, abhorret deus deus. Si melodus, ab an-
geliorum chorus concordia sine fine Dei. Si quilibet sit omni-
moda sed munda voluptas, terrena voluptas sit tua pa-
titus est Dei. Si sapientia sapientia Dei sapientia ejus est
ex sapientia. Semper uidebit Dei plus quam sapientia,
& inuenies tamquam sapientia, & Deus uis plausuum
illius quis facit illius illum, & se, & innocens per illum &
ille factus per sapientiam. Si concordia, omnibus illis
erit uita voluntas, quia nulla illius erit nisi sola Dei
voluntas. Si perficit, exponit, erit uita sua vo-
luntatis, ut Dei sua. Natus fuit patrem Deum quid
volerit per sapientiam: ita poterit illi quid volent per il-
lum quia facit illi non alioz volent quia quid dicta
illis uolent quid illi volent & quid illi uolent non po-
tetur nos esse. Si bonus & diuina. Deus seruus suis be-
atus & fidelius super multa confluunt ambo filii Dei &
dy vocabantur, & ubi erit Filius eius ubi erunt & illi,
heredes qualem Dei, coheredes autem Christi. Si uera
se uocatur a corri se erit erit nuncquam & nullatenus
illud, ut potius illud bonum sit defensionis sicut eri-
ti erunt se non sua sponte illud ambofer, nec dñe
Deus dñe dilectionibus sicut uocis aklorenum,
nec aliquip Deo patiens inuictus Deum & illas sapia-
runt. Gaudium vero quale, aut quantum est, ob-
tule aut tantum bonum est! Ut bonum est in uide, &
ut experient aruanus, in oblationem aruanus, quan-
tum gaudere si his omnibus abundaret!*

S. Greg. in fine 7. pfal. Dicit. *Ibi autem in lxx fine
definita gaudium sine genio, de fidelium fine pax, amor
fine tristitia, saudatio sine festis, felicitas sine uino,
uita sine morte, salus sine letargo. Ibi sancti & humi-
lis erude abit gaudium & anime uisitans ratiu[m] elestis*

partis eius, & beatarum patrum ordines Reges in A
decreto sui videt, & in gloria vere sunt exaltati.
Perfecta visus in ambo charo uero etiam leuis,
una incedunt. Bone Iesu, Verbum Patris splen-
der paternae gloria, ut quae desiderant angelos proibi-
cere, dico me facere voluntatem tuam, ut a spiritu tua
bonis deducatur, ad beatam illam peruenientem cunctam, ut
ubi est dies aeternus, & omnis eternitudo spissus: ubi est
certa securitas, & secura aeternitatem tranquili-
tatem, & tranquilla felicitas aeterna: ubi sunt in-
cunditati: ubi tu Deus cum Patri & Spiritu sancto
vitis & regnas per infinita saecula saecula. Amen.

VERS. 6.

Et dixi mihi: Haec verba fidelissima sunt.] Dixit,
supple angelus qui Iohannes c. 1.1. ostendit keru-
lem caelestem, & hancique eius bona & gaudia ei
explicauit. Porro enier Alcazar, angelum buco
fuisse S. Paulum, qui Iohannem ostendit gloriam
quam Romana Ecclesia, id est, Pontifices, Marty-
res, alique fideles Romani, mos post mortem in
celo consecutus erat; deoque eum dicit: *Haec
verba fidelissima sunt & vera.* q. d. Beati fidelium
& veri complebantur. Verum superius dictum
angelum fuisse verum & proprie dicatum, qui to-
tan Apocalypsin concludit temporibus nouissi-
mis, post revelatione iudicio, et futrectionis & glo-
rie Beatorum.

Et Dominus Deus spiritu Propheterum. q.d. Do-
minus Deus qui Prophetis, & consequenter &
mibi, dedit spiritum propheticium, misit angelum
fum adfratre seruus suis, mibi Iohannem, & per me
alios Christi seruos & fidelibus, quo saperet fieri C
eterno.] Quia respetu exterritatis omnia temporalia
cito affluunt, equaliter ac effluent. Adde, quidam hu-
ius Apocalypsin cito post Iohannem facta esse,
vel fuit ea quae primis capitibus praedixit septem
Apostolus Episcopus.

VERS. 7.

Et ecce venio vocans.] Sunt verba, non angeli,
sed Domini Dei spiritum Prophetarum, de quo v.
praecepit. loquebatur angelus e. d. Agite Christiani,
constantes electi, state in fide mea contra Domini-
tanum, Traianum, Decium, &c. ego enim Deus &
Dominus vobis breui veniam, voxque aeterna felicitate,
quam per angelum descripsi, remunerabimur nam
temporibus veris, & persecutoris vel ritos ad atter-
mas portas dannabo. unde & subdit: *Beatus gesu-*
christi verba propheticie libri sunt.

8. Et ego Iohannes, qui audiui, & vidi
hac. Et postquam audissem, & vidi sem, cecidi ut adorarem ante pedes angelii, qui
mibi hac ostendebat.

9. Et dixit mihi: Vide ne feceris: conser-
vurus enim tuus sum, & fratum tuorum
Prophetarum, & eorum qui scrivant verba
prophetice libri huius: Deum adora.

10. Et dicit mihi: Ne signaveris verba
prophetice libri huius: tempus enim pro-
pere est.

11. Qui noeat, noeat adhuc: & qui in
fordibus est, fordescat adhuc: & qui iustus
est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctifi-
ceretur adhuc.

12. Ecce venio citio, & merces mea
mecum est, tenebete vnicuique secundum
opera sua.

13. Ego sum a, & a, primus & nouissi-
mus, praeceptum, & finis.

14. Beati, qui lauant stolas suas in
sanguine Agni: vi sit potestas eorum in
ligno vite, & per portas intrent in ciuitatem.

15. Fortis canes, & benefici, & impudi-
ci, & homicidi, & idolis servientes, & omni-
qui amat & facit mendacium.

16. Ego Iesu misi Angelum meum,
testificari vobis hac in Ecclesiis. Ego sum
radix & genus David, stella splendida &
matutina.

17. Et spiritus & sponsa dicunt: Ve-
ni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sit
veniat: & qui vult, accipiat aquam vite
gratis.

18. Contestor enim omni audienti
verba prophetice libri huius: Si quis ap-
posuerit ad huc, apponet Deus super il-
lum plagas scriptas in libro isto.

19. Et si quis diminuerit de verbis li-
biti prophetice huius, auferet Deus partem
eius de libro vite, & de ciuitate sancta, &
de his quae scripta sunt in libro isto.

20. Dicit qui testimonium petibet
istorum. Eriam venio citio: Amen. Veni
Domine Iesu.

21. Gratia Domini nostri Iesu Christi
cum omnibus vobis. Amen.

Et ego Iohannes (scilicet sum, vel testor me esse VERS. 8.
etiam) quis audiu, & vidi hac.] Hec est quasi subscriptio,
qua Iohannes, velut letitia & ostentatio, sub-
scriptio huic libro & prophetie Apocalypsis, &
qua confirmat ac vera esse testatur, ut omnes scilicet
hanc Apocalypsin esse S. Iohannis Apostoli, quam
ipse a Deo per revelationem accepit, prefatim ac-
cedente testimonio Ecclesiis, qua docet hunc esse
D veram & certam, non suppositionem, S. Iohannis
subscriptiōnem, sicut quod testimonio subscriptio
hic plenam autoritatem & fidem non habet.
Multæ enim scriptæ, in d. & Evangelia, nomine
Apostolorum inscripta sunt, quæ confutat esse apo-
crypha.

Et dixi mihi: Ne signaveris verba prophetice libri
huius: tempus enim prope est.] q.d. Ne obligaueris,
ne clausieris, ne celaueris hac oracula, sed posuis
ea scribe & expone omnibus legendis, quia omni-
bus profutura sunt. Soler Deus, ut patet Dauidis
2. a. 6. & c. 12. 4. Prophetis iubet ut obligent pro-
phetias suas, quando ex speclis remote tempo-
ra, tanquam iam legi non debeant, aut parvo sen-
su & fracta legendae essent. At vero cum illæ sint
de temporibus proponuntur, iubet ne signentur, ut
hic sit. Multæ enim, prefactis quæ spectant perse-
cutiones tyrannoem & hereticorum, tangentes
tempora S. Iohannis. Et hoc est quod ait: *Tempus*
(quo hac prophetia implenda est) *propri opere* &
cap. t. ver. 1. Apocalypsi, inquit, Iesu Christi, quæ
dicit illa Deus patrem facere seruus fuit, quæ operis
*seruari. Adde, omnia hac haec spectabant ad fide-
les eo tempore in persecuzione animandos, pra-
dictum*

In Apocalypsin. Cap. XXII. 343

sentia ea quæ dicuntur de Dei erga suos protudentia, & in hostiis vindicta, & impotum damnatione, piorum & constituta gloria & felicitate, quæ hinc capitulo descripsi, & idenclam incubauit. Vnde ver. 12. ait: *Ecce venio cito, & mareas meas inveni et, redire sonumque tecumus opera tua.* Scriptura enim iuber turbunde signari prophetias, cum ea, licet non adedisse tempore, tamen prædicti tempore parum afferant fructus, sed in futuro, dum implabantur, afferent. At vero vera signari eas, quæ licet post multum tempus futura sint, nam ex hoc magnam fidelibus afferunt viliatatem: quia eam annuntiant ad constitutam in fide & cultu Dei. Talis est haec, & proinde eam signari vetata in Alcazar.

VERS. 11. *Omnes vocati adire (Arabicus, qui apprimi vel calumniantur) apprimit eum;* & quia *fardibus eff. fordeſcas adire;* & quia *inſtituerit adire (Syrus, inſtituerit faciat adire)* & *sanctis fanfifictor adire.*] Significat S. Iohannes adhuc spicatum & tempus superiore, antequam hec omnia compleuantur, ac perficiantur ante iudicium generale, & quæ tempore quilibet à Deo sue libertatis permitti, ut bene agat, vel male. Itaque priora verba sunt pertinetissima, q.d. Permitto iam nocenti ut noceat, sed hinc ut fordeſcas magis, sed suo tempore eundem puniam. Vnde est tacita fronia, quæ ad Eccl. 11. 9. vbi dicitur: *Lux ergo noster in adolescentia tua, & ambula in uis cordis tunc.* & factus quid pro omnibus adireces ut Deus in iudicio. Quæ vero sequuntur, *Qui inſtituit eff. iugifictor adire,* &c. serio innoocens & adhortantur iunt, ita Viegas & Riberia. Hinc patet contra hereticos, iustitiam & insufficiam in omnibus non esse aequalem, nec consistere in iniquibili, sed pollo creceret & augeri per bona opera & mala. Nam qui magis fordeſcant, certè per mala opera & noua peccata fordeſcant: ergo & qui magis iugifificantur, per noua bona opeta magis iugifificantur.

Secondò, premissis & nrofus Alcazar censet, hoc verbo illa comparatio, q. d. Sic illi qui docet noceat pergit, sic qui laudes illi sanctificati pergit. Aliquando enim iuperatus non præcipimus eis, sed comparantes. Sensus ergo est: quando adulterii & persecutor detinunt se & immunitis gerit, tunc iustas in sanctitate magis creceret & immuniti stadeat. Hoc enim pactum non persecutorum supplicium, tum præmium iustorum ad suum tandem cumulum pertinetur. Sie enim in Proverbio, singulis lepe beneficiis copula & est comparans, nec tantum copular, sed & comparat posterius hemisphericalium eum prioriū p.rouerib. 13. ver. 1. *Venit aquila diſp̄at pluvias* & *id est. sic & facies iriſſam longam durare.* Duos enim hic impiorum gradus comparat & opponit duobus gradibus piorum. Prior est, *Qui necet & iniurius est proximo,* metus adiunctus opponit, *Qui inſtituit eff. iugifictor adire.* Posterior est, *Qui licet nulli iniuriis,* sibi ipsi tamen est interemptans, & *fardibus in gallo,* venice, &c. *fordeſcas adire.* huic opponit, *Ex sanctis fanfifictor adire* per maiorem indies abſinientiam, confinementum, orationem, &c. Vnde S. Augustinus epist. 13. 7. ad plachem Hippion. Sicut, aut, doctile experientia molares, quam qui in monasterio præficerunt, & non jum daturus expertus, quam qui in monasterio defecerunt, ma & luce arbitrari ex Apocal. cap. 12. scriptum: *louis molier fuit,*

A & *fardibus fordeſcas adire.* Hoc idem reūdicas de primaria Ecclesia, de qua maxime hic loquitur S. Iohannes. Senus ergo est, q.d. Quisque plus accumulet merita, vti, & vbi impij accumulant demerita.

Præclare Faſtus Rhegiensis Episc. Inſtructus ad monachos, que habent in appendice Bibliot. SS. Patrum: *Nullem, inquit, finem ſibi faciat proficiendi, nullem terminum confinians acquirendam, eam ſibi duci adire:* *Para in extrema operativa;* & *terram;* *Non derarus usque ad mortem iugifictari;* & *terram;* *Sapientiam in exsecutum.* Quamvis ergo plus proficiens, tanto plus honorificetur, quamvis plus honorificetur familius, tanto amplius proficiens. Natus illi (Deo & Superiori suo) ſenior tam inuidiosus apparerat, ut pater, quid non nos decas obediens, que Deum decus, Humilitas enim ac que obediens in inuidioso adire necessitas, in fervore dñe iam dignata est. Ille bene proficiens ut bene conſideraret, qui quidam agi quæſi ſenior incipiat. Quamobrem augmenta meritorum incrementa eſe perfeſtorum, Scriptura promovet. Et post nomina: *Simus itaque in opere Dei iudeſcens proprieſtatem exercitabimur;* & quanto ad meliora rendendia. Ipsi enim apprehendendi audita, ipse conſiderando proficiendo, ſemper nos ad maiorem præcūcū, & ſibi videlicet Deum deinceps amante, admodum infundebat affectum: & quanto nos adfermunt ad ſuadim, tanto illi appetens adiutorium: quanto nos appauſimur ad diligenterem raro ille ad dei gloriam. Quis habet datum illi, & ſuperadsumbit, aut loco dico: *Potius adiutorium super potenterem.* Graia ergo de gracia magis erat, & prefectori prefectoribus ſervamus lucra in lucris, & merita meritis locis facimus: ut quanto plus quis acquirere capere ſentit, quanto plus conuertere acquireret, quanto amplius de sapientia bonis basiſt, tanto plus laudare deſidereret ipſa de ſe laudare sapientie. Quidam me adiutor cōfert. Virgianus cuiusdam iuſtricione, & croſſa in monſtrosa q̄dā uirſa. Quarantum uigil in finem, vnde ſint fine gaudere merecamur. Sed ipſo non paſſim exerceſe corporis labores, conſeruans nos ad permanentiam bonorum defensionis ad compunctionem, & charitas ut augmentum. Si queridos in cordibus nostris deſpannamus affectionem, nulla infirmitate, uaria etate laſſari poſſat mortali, ut firmatibus quod uadem gradibus ascendere merecamur ad promissam Domini nostri Iesu Christi. Egredī S. Bern. epift. 13. ad Guarinum, vigeſt fulgulos ad progredi in via Dei: *Quia, inquit, nolle proficie, illi deficeremus progeſci, illi regredi, vide eum.*

VERS. 12. *Ecc venio cito, & mareas meas inveni eff.* Hoc in promptu & quasi in mandibus meis est, ut statim cum cuique pro meritis reddam: id que probat ex eo quod subdit: *Ego sum & tu sum, & noſtis, principium & ſimilis, q.d. Et ego meum est cuique ſum finem, & poteſtum, vel beatum, vel miliare, pro meritis aliq[ue]ntate.* Rursum, q. d. Ergo meum est Ecclesia & iuliſ laborum & perfeſtionum finem dare, vni ciliē principium dedi. Itate ergo oī fidèles mei in tribulationibus: dabit Deus his quoque finem, & celerem finem, cum præmio & corona æterna. vid. dicta c. 1. Ita S. Furculus audiuit angelos concionentes. *Nulus labor datus uideret debet, nullem longum tempus, quo gloria aternaria acquiratur, ut refert V. Beda lib. 3. bullo. Angl. 1. 9. 4.* Symbolicæ, Tertullianus lib. de Monogamia cap. 5. *Sic & dux, inquit, Graece literat ſummanum & videntem, ſibi induit Dominus, uity & ſimilis*

concurrentium in se figurantibus, quemadmodum ad usque voluntur, & rursus ad replicatur, ut ostendere in se esse & inveni decorum ad finem, & fuisse recusum ad modum: ut omnes diffisi in eum deficiant per gaudem & speciem per seruacem felicitatem Dei quo caro factus est preceps defensas quædammodum & capta. Et adeo ut Christus omnia renuncias ad inuitum, ut & fides renversa sit a circumscriptione ad integratorem carnem illam, sicut ab inuitu facta libertas ciborum, & sanguinis fuisse abstinentia, sicut ab inuitu facta matrimonio indumentis, sicut ab inuitu facta: & repudio cubitum, quod ab inuitu non facta: & poftrimo roris horum in paradisum renunciar, vobis ab inuitu facta. Sed deinde Tertullianus, hanc felicitatem nimis extendit, ex eius probare contendit, fecidas nuptias Christiano esse illiciunt, quia ex non fuerint in paradiso, qui est eius error, quem hec libro persuadeat conatur.

VERS. 14.

Beautea que lumen stolas suas in sanguine Agni. Aliqui codaces carent hac tentatione, unde putarunt Louanienses eam ex c. 7. t. 4. hoc esse translatam. Verum Romana, aliique Biblia compitura eam legunt, & in beatis cum haberet cap. 7. 14. Kurfürst pro aliud velut & id est, que lumen stolas suas. Græci codices, quos legeunt S. Cyprianus, & Aretas, legunt, *autem non vobis sed Christus vestis, id est, qui facimus mandata eius.* Verum prior lectio est communior & verior, cuius hic est sensus: Stola, sive vellus candida anima, est puritas, innocentia, & sanctitas animi, hac autem venerabilis subinde maculatur: Iuans ergo est pomenitus in sanguine Agni, si beati est velim. Vbi Nota. Sanguis Agni est quasi lapis, quo macula peccatorum ex anima clouantur: per meritam enim passionis Christi, & per fidem, qua per eadem merita veniam peccatorum, & gratiam a Deo non obtentos credimus, speramus, & obsecramus, Deus nobis veniam hanc & gratiam elargitur.

Songes. A-
gas. est fa-
po.

Vt si pugnas (Maria, id est, iu., facultas) seruare hypos tuae. Vbi frui possint fructu arboris vite, scilicet visione Dei beatitudine, vñ dixi vers. 2. Nota. Prius est habere ut ad lignum vite, quia similitudo portas ingredi in ciuitatem, ut sequitur.

Et per portas intreri in ciuitatem. Excelestem. Hinc patet, Angelos, ut custodes a Deo appositi fuerint, & excubant ad paradisum terrestrem, ne Adam, vel quis hominum post peccatum Adae ad ingredieretur, Genes. 3. 24. ita pariter soldati iussi Dei custodiportas paradisi cœlestis, ne quis ed ingrediar, nisi filium & vestem habeat plene lotam & candidam, idem clara patet ex cap. præcedenti, vers. 12. *Et ut portu Angelos addecent.*

VERS. 15.

Foris, scilicet extra ciuitatem cœlestem, in geneream pelluntur, & eant canis. Id est, perfectores, qui instar canum rabidorum corpora Sanctorum, aut famam & nomen dilacerant, quales multi erant tempore S. Iohannis, & plures erunt tempore Antichristi. Vnde Aretas per canes intellexi ludicos, hereticos, alioque imfideles fidem hostes. Hos enim canes vocat Paulus Philippien. cap. 3. 2.

Venient, malefici, & magi: & omnis qui facit inuidiam. perniciosem, vñ dixi cap. 1. 8. hoc est, omnis perfidus, veterator, calumniator, fallax tellis, &c. Hoc scilicet abundarunt tempore S. Iohannis, & magis abundant tempore Antichristi, de quo maximè passim hic loquatur S. Iohannes.

VERS. 16.

Ego iesu misi Angelum meum testificans vobis

hunc in Ecclesijs.] q. d. Ego Christus per Angelum hanc Apocalypsim, cuiusque oracula, ac præterim hac vltima de magnitudine ciuitatis & glorie cœlestis, æquæ ac ciuitatis & poene infernali, reuelauit Iohannem, ut ille eadem prediceret, & scriberet toni Ecclesiæ, ut omnes fideles us excederent ad eum salutis fuit, ad confortandum in fide, & martyrium pro illa, si opus fuic, obenadum.

Ego sum ad te & genus David.] Ego sum enim ex stirpe, judice & genere Davidis. Vide dicta cap. 3. 9. q. d. Ego sum Melchias, sive Christus Davidi promissus, qui hæc edico, prædicto & promisso: ac conquerenter reipla probabo. Ego sum qui Davidis gloriosum regnum penè extinximus, quasi filius & heres suscitabo, magisque gloriosum & spiritali efficiam in Ecclesijs, tum militante, tum ponens triumphante.

Stella gloriosa & mariana. Arabicus, *stella que erat in meæ Syris, sicut illa stella aurifera illa mariana de qua dixi cap. 2. 28.* q. d. Ego sum Lucifer preannuncius infantum Solis, id est, vice & glorie beatus. Agite ergo, durate, confantes cuncte in persecutionibus: id indicio enim vobis aduentus Solem velut glorie, & dei aternitatis. Vnde S. Gregorius 29. Moral. 17. Christus, utrumque apparere posse mortem marianam nebulosa stelle factus est: quia dum in seminario exemplum nobis resurrecti præbuit, quæ lux sequatur, indicavit.

Tropolog. Stellarum Apotholi & Doctores, de quibus audi S. Chyloft, bonali, id de Pentecoste sub finem tom. 3. Quæ sicut tibi adest Stella sicut Apotholi & stella in celo, Apotholi super celos. Quæ sicut sunt apotholi sapientia, sive Christus est in dextera Patrii sedes. Stella de sycis ex tentacio Platonicorum, utraque Poëta: sive aeterni spiritus infernalib: Apotholi de igne metallibili. Stella in nocte lucet in obscurantr: Apotholi in dor: & ut nocte suis radiis horum, virtutibus effigient: Stella ortu Sole obseruantur: Apotholi Sole insigne resplendens, sive claritate lucisculum stella in resurrectione cadent sicut fulva: Apotholi in glorificatione respondens in aera nubibus. Et in illis quidem fidibus alias Amoris alias Lucifer appellantur Apotholi autem nullus Amoris est amans Lucifer: id est stellæ mater est Apotholi. Et quicunque eis laminares vocariuntur mali, non peccabunt: non sollem dum essent in corpore, sed etiam magis mente quando da vita migraverunt. Vide dicta Daniel. 13. 3.

Et puerus & sponsa dicens Veni. Spiritus, scilicet fanetus: & sponsa id est, Ecclesia, dicens, id est, dilectæ, desiderante & orante nos docente aduentum Christi, dicamus: Veni, scilicet Domine Iesu ad iudicium, in quo nos cum tua sponsa matre nostra, id est, Ecclesia, in diuinanum cœlestem induamus. Quare perpetuum hac diuinæ Arabicus, sicut dispergit: Ego radix & genus David, & stella que erit in manu, & sponsa, & sponsa dicens Veni.

E qui audiri in se hanc vocem, & hunc infinitum Spiritus, idipsum dicas, scilicet Veni.] Dominus Iesu.

Et qui audiri in se hanc vocem, & hunc infinitum Spiritus, idipsum dicas, scilicet Veni. *Et qui audiri in se hanc vocem, & hunc infinitum Spiritus, idipsum dicas, scilicet Veni.* Et qui audiri in se hanc vocem, & hunc infinitum Spiritus, idipsum dicas, accipi aquam vite (Syrus, aquam suam) gratis.] de qua dixi ver. 1. q. d. Dum Christo dicimus, Veni: nos vicissim spiritualibus gressibus illi obuiam procedere debemus, atque hanc eius simus in nobis accure, ut vite & glorie beati fui & desiderio accessi, ad eam anheleamus, dicamusque: *Quemadmodum desideras eum ad fontes aquarum, ut desideras anima mea ad te Deum.* Ita enim ita sicut & anhelanti

Tropolog.
Stella sunt
Apostoli &
Doctores.

VERS. 17.

-

In Apocalypsin. Cap. XXII.

345

hic aqua vita obtinet: Deus enim ita munificus est, ut magnas labores non requirat, sed tantum finit appetat, ut Nazian. Nihil ergo supererit, nisi ut sicuties ad aquam vita felicitem.

Quocies p̄d & sapienter S. Eugenius Toletanus Archip̄pol. antecessor S. Ildephonſi amico Domini 6.36. ita orare solet:

Rex Dei immensi quo confitit machine mundi,

Tē mea mens fecit, ferme canas acta premat.

Integram eius orationem carmine expressam rexit noster Broverus, in calce poëmatum Venetiarum Fortunati.

VERS. 18. *Confiteri enim. I Enim, id est, attem, q.d. Enim uero est confessio: nam p̄s, id est, enim, apud Gracos expe est in lexicum, & redundat. Aleazar tamen i' enim proprie accepit, vt causale, hincque de sensu: Quia dixi de scienibus, dèque danda eis aqua vita, adeoque roto hoc libro, certissima fuit, itaque vera, vt de iis verisimile pronunciante Vx aduersus eam, qui cius verbis aliquid aut addere, aut detrahere auit.*

Hoc quasi sigillum libertatis, quo graui affectatione & comminatione confessatur Iohannes, huc omnia & singula illi à Deo accepta, esque Dei oscula.

Si quis apposuerit ad hoc.] Significat forte hereticos, qui Apocalypsin, & S. Scripturam, cuius Apocalypsis est quā finis & clausula, adulterant vel addendo, vel misando, ut fecit Marcion, quem ideo Tertulli lib. de Carne Christi c. 4. Comitlerunt, sive mōrem Ponticorum appellari (fuit enim ostendens ex Ponte). iis Ticonius, Beda & alii. Non ergo Iohannes carpit hic leges humanas, Apostolicas, vel Ecclesiasticas, que adductum etiū, isti quae Euangelio: non enim adductum ut leges vel Scripturae diuinæ, sed ut humane ex diuinis deductæ. Vide dicta Deat. 4. v. 1.

VERS. 20. *Dicitur, non Iohannes, ut volum Aretas & Ribeira, sed Chrysostomus, qui testimoniis perhibet differentiam Iohanni. Christus, inquit, dicit, nam id quod precepisti: Si quis apposuerit, &c. tam id quod sequitur: Etiam venit curia. (Arabis vertit, & sensu, id est, venient, vel, ut grecē est, αἰώνιον είτε είναι τον Δευτέραν θεον, obiecto veni, omnino veni in ore mihi, gaudium meum, desiderium meum, idēnque nos dicere & desiderare, tacite suo exemplo monet, hoc enim est quod expedit ver. 17. Quid autem dicas: Veni, ita Rupert. Anibert, Haymo & Viegas. Unde Arabicus vertit, sensu Domini Iesu Christi ad omnes sanctos in seculum seculorum. Amen. Qui enim est pars conscientia, patetque & intende amat Iesum, desiderat diligere, & esse cum Christo. Ipse enim Iesus, qui dederit eis in pace, dulcis in facie dulcis in membra, dulcis in opere, dulcis in apparebant deinceps visione, ait S. Bernard. (vel quicquid est auctor) serm. de euina Domini pag. 391.*

Quidam vir doctus apud Salmeron, p̄d elegom. 7. pag. 97. Amen, ait, dictio familiaris Iohanni, qua p̄t exteris in Euang. est vies, cō quid illud iara senio confessus scriperit. Nam literis Amen significant 99. vt etiam Gratianus tradit distinet. § 3. cap. Quidam vero. Siquicunq; alpha in Amen

A denotat unum, mi vero 47. ita 8. si 50. qui numeri collecti faciunt 99. quod annos fuisse vitis S. Iohannes. Verum h̄c lexica sunt & incerta.

Narrat S. Gregor. lib. 1. Dialog. cap. 8. S. Anastasius simili voce celus lapla, Feni Anastasi, vocatum esse eis ad mortem, immo ad immortalitatem: vade mos animam Deo reddens, ad illam euoluit. Teopol. idem Gregor. homil. 1. 4. in Ezech. Qui audi, ait dicas Feni. Cum enim iaceat vox vocans Deus efficiens in corde, neque eis ut proximo per predicationem efficiens erumpat in vocem: & dicens alius vocet quia ista quæ vocans est. Idem lib. 4. Dialog. 1. 3. narrat de S. Galli, quid à S. Petro vocata sit in celum. Cum enim eum videns exultaret, rogabat quod Quid est Dominus mihi, Domini sum multi peccata mea et audinum: Domus a sensu.

Idem ibidem cap. 12. narrat S. Probus Reatis Episcopum, & S. Isuuenali & Eleutherio Martyribus vocatum in celum. Idem c. 1. 4. narrat S. Seruolum paralyticum, qui fronde fener in dolore gravis agere, hymnum Dei & laudibus diebus ac mortibus faciens, angelorum canere ad eternam gloriam inuitarunt. Et cap. 1. 5. referit S. Romualdum in paralyticis mitre patientem, à duabus suis discipulis hac voce: Mater veni, mater veni, euocatum, ac duobus exultit pallentium chorus in celum deinde, mita poli, le odoris fragrantia relicta.

C. Et cap. 1. 6. narrat S. Tarillam, amitam fiam, à S. Felice Poot, arato suo, offendente ci manionem perpetua claritatis, accertitam hac voce: Veni quia in hac te locis mansus recipiam. Quate febi corripeta, insimil recipiens Iesum venientem vidi, cœptique clamare dicens: Recedete, recedete, Iesu veni. Cumque in eum intenderet quem videbar, sancte illa anima corpore ell egredita. Dum vero corpus eius lauaretur, longe orationis sua in cubitis eius & genibus, camelorum more insuta est obducta curta excrescille.

Et cap. 1. 7. narrat Melism pueram à B. Virgine invitatam ad suum virginem corum, mox pacientes mores in feminis commutasse, ac trigesimo post die, cum planè à B. Virgine euocatur, depressa teuerenter oculis aperta voce clamasse: Ecce dominus tuus, ecce domina tuis. In qua voce spiritum tradidit, & ex virginio corpore habitaturo cum sanctis virginibus excellit.

Ita ad Christum transire anhelabat S. Maria Oigniacensis. Nam, vt in eius vita scribit Cardin. de Vitriaco lib. 1. c. 10. ultime vix fux anno propinquante, iam se amplius continebat non valens anhelabat, suspirabat, præ desiderio clamabat, quasi moribunda impatiens, cum Domum Christum, cum quo familiariter versabatur, amplexaretur: Noli Domine, si sine me recessas: non capio hic morari amplius, domum te volo. Et paulò post cum narrasset illi reuelatum fuisse transiit in celum: Non posui, inquit, tunc praे stirps ebrietate tacere, sed clamare dicebas: Audiu à Domino me inviam in Sanctora familiam. O dulcissimum vocabulum! Dic mihi rite Clementia (sic enim eius auctor vocabatur) quid est Sancta familiam? Ex familiis velibet fore, quid ex diuinis significarent, non neutra id fieri. Sed, ut dixi, stirps ebria sed faciebas. Et mox: Audiebas enim vocem Domini vocantis, & dicebas: Veni amica mea, stirps mea, celum mea: iam coronaberis. Instante vero morte, vt idem Cardin. scribit c. 1. 1. & sequens: Capit clara vox & alia cantare, non cyscius ipsa diuum irrum & misericordia laudare Deum, hymni cantina fuggerente ei angelo Setaphino.

aduen

aduentante autem hora ultima canebat: *Quia A pulchra es rex noster Domine! Alleluia.* Ita Sancti vitam habent in patientia, mortem, immortaltatem, in deliderio: quia ad Christum amorem suum suspirant. Vnde S. Bernardi in Form. honest. vñce: *Sed tu Iesu, inquit, semper in corde, & nuptiam image crucis ut anima tua recederet. Hic tibi sed coram te prius dulcedo & consolatio tua mea non & desiderium tuum: dulcedo & medicina nostra & contemplatio tua & mors, & refugere rite.*

Legi suspiria S. Augustini, anhelantes ad celum, in lib. Meditationum & Soliloquiorum tomo 9. lege & imitate suspiria S. Bernardi ad Iesum in fibilio, ubi inter cetera ait:

B
*O Iesu mi dulestissime,
Spes saepe amare,
Te querere pia lacryme,
Te clamare suorum amissione,
Iesu dulcedo cordis,
Fons viuus, lumen mentis,
Excedens omnes gaudios,
Et omnes desiderios.
Quando cor nesciret vivificare,
Tunc lucet ei veritas,
Mundi solifer tristitia,
Et omnis ferox charitas,
Iesu mi bone fons amans
Amoris cui cupiam,
Da mihi per preficationem.
Tunc videbit gloria,
Quem tuum amor elevar,
Neus quod Iesu sapientia,
Quam felix est quem faciat!
Non est ultra quod cupias.
Iesu deum angelum,
In ore dulce caniculum,*

*In ore mel mirificum,
In corde mellis calidum.
Desiderio te molles
At iusta, quando venies?
At laudes quando facies?
At de te quando facies?
Iam quid quisque videt,
Quid conspicuntur?
Amore Iesu languor,
Ex corde tunc ardor.
O beatissima incandescens,
Ex ardore desideriorum!
O dulcis refrigerans,
Amoris Dei filius!*

C
*Tu mens delectans,
Amoris consummatio,
Tu mea gloria,
Iesu mundo salutare.
Tu veritas caliginationis,
Iesu cordis tristitia,
Tollens omnes fidelium.
At, nellar malos, suauissimus
Iesu corona Martyrum,
Et filii perennis virginum:
Tu calis cordis dilectum,
Tu dexterum premum,
Exaudi preces supplicum,
Nil extrahere querendum.*

C
Gratia Domini nostris Iesu Christi cum omnibus VERITATIBUS (Sytus, cum omnibus facultatibus) Amen.] Apostolice littera solent incipere & terminari ex appellatione gratiae Christi. Ita hic Apocalypsin (que instar epistole est ininde initio septem epistolas ad septem Alijs Episcopos continet, atque hic in fine terminatur instar epistole) S. Iohannes eisdem appellatione concludit.

CHRONOTAXIS ET ORDO APOCALYPSEOS.

Sicutus Prophetae variis, etiam de eadem re, va-
stro tempore habuerunt revelationes, ac per
consequens non seruauit semper ordinem tempora-
lis, sed prius futura posterius emacavit, & vice versa:
ita facit & hic subinde S. Iohannes; verum
parvulus & rarius. Magis enim conexa, confe-
quens & ordinata est Apocalypsis, quam sit pro-
phetia istae, letemur & aliorum Prophetarum.
Cuius ratio est, quod Apocalypsis tota versetur
circa liberum signatum, quem videt Iohannes c. 5.
et iisque figura. Quocirca minus recte nonnulli
cessent, ordinem in Apocalypsin validè esse confu-
sum & perturbaram: quoniam sententia permixta
Alazarum, ut nouam communicaretur interpre-
tationem, in qua ordinem & acclimatim S. Iohanni
exinde seruaret & tueretur, nimis explicando omnia mystica & symbolica. Ego virumque
hoc extremum minus verum, & caudendum,
medioque via incedendum censeo, ut nimis
ead seruem quantum feti potest, nec series tex-
tus invenatur, nisi necessitas, aut euidentis ratio
cogat: ubi tamen illa cogit, hysterologiam & in-
ueniunt esse ordinem non inueni admittent. Hoc
autem tardò admodum fieri, ex ipsa chronotaxi
mos patet, nomicum tantum in quaerere, scilicet
Primo, in sepolcro, & ruba septimi sigilli,
de quo cap. 11. v. 1. q. qui libro signato non praepo-
nendus, ut reliqua sigilla, sed postponendus est,

D idque ex natura rei, putè consummationis mundi
quam infelix, unde propriè in eo non est hystero-
logia, sed rei rerum gerendarum series & ordo.
Secundò, in ligatione Satanae à Christo facta, quæ
ponenda fuisset in initio Apocalypsis & eisdem
solutione tempore Antichristi, quæ ponenda fuisset
initio capitis undecimi: hic autem ponitur
cap. 10. o. ob causam quam ibi delli. Tertio, in nar-
ratione mortis, resurrectionis & ascensionis in ex-
alum Eliz & Henoche, haec enim vita eorum at-
texitur cap. 1. ver. 7. cum recto ordine ponenda
sit cap. 19. ante ver. 13. Quartò, in visionibus
nonnullis, que hinc inde ostendunt interiorian-
tur de gloria caelesti Bearorum, dèque indicio &
E penitus inferri reproborum, ut patet cap. 7. v. 1. q.
cap. 14. v. 1. 4. cap. 15. v. 1. Hec enim proprio ordine
ad finem Apocalypsis spedita, laetus tamen
partim in sigillis, partim in libro signato comme-
morauerit & refricerauerit: quia locus Apocaly-
pseos est per hoc & similia animare fideles, tum
presentes, tum futuros, ad coelestem & con-
stantiam in persecutionibus: nihil autem ita eos
animat, atque ipsi & confidatio glorie & co-
rona caelestis. Rursum, perfrerat face & percelle
peccatores, tum presentes, tum futuros, ma-
xime tempore Antichristi, cum refrigeretur chari-
tas, & abundabat iniurias, per communicationem
diuini iudicij & penitentiarum inferni. Horum enim
confi-

Chronotaxis Apocalypseos.

247

consideratio seria & attenta, maximè absteret & exhiberet impios à peccatis. Accipe ergo toius Apocalypsis chesooxatix.

Secunda. Primo, tribus primis capitibus reconsentient fere epistole, & monita Christi ad septem Episcopos & Ecclesiastas Auct. iustitiam.

Secondo, cap. 4. & 5. Iohannes per visionem videt librum signatum septem sigillis, in quo descripta vel consignata erant ea, quæ à tempore S. Iohannis usque ad finem mundi evenerunt sunt, & maximè quæ fuisse sunt sub tempora Antichristi. Nam septem sigilla continent ea, quæ futura sunt partum completere, partim inchoare ante Antichristum: ipse verò liber signum continet futura tempore Antichristi. Porro sigilla aperiuntur incipit cap. 6. & finiuntur cap. 10. ver. 8. illi enim aperiuntur iam signis referuntur liber: quocirca à cap. undevicensimo usque ad finem Apocalypsis, reconsentient ea quæ in libro signato conscripta, vel representata erant.

Tertio. cap. sexto in primo sigillo, per equum album significatur victoria Apotholacum, & predicatorum Euangeli de gentilium & Gentibus Christi subiectis & subiugendis. Secundo sigillo, per equum rufum significatur decem persecutions fidelium, per decem Imperatores Romanos usque ad Constantinon. Tertio sigillo, per equum nigrum significatur arrianismus & heresies, qui post persecutionem Imperatorum, sub Constantino Magno oportunt Ecclesiam oppugnare. Quarto sigillo, per equum pallidum significatur Mahomet & saracenum, qui extinxit Ecclesiam perlequirut. Quinto sigillo, prodeunt anima Sanctorum Martyrum, petentes persecutionem finem & vindictam. Sexto sigillo, transfit Iohannes ad tempora ouissima: unde videt solēs obscurari, lunam rubescere, stellas de celo cadere, &c. Quocirca dicentes usque ad finem libri agit de temporibus nouissimis, putat de tempore Antichristi, ut cap. 1. & deinceps, aetate de annis alli contingit, illudque proxime praedictaribus, ut facit ab hoc loco texti sigilli usque ad caput 11.

Quartu. Quarto, cap. septimo signatur electi Iudei & Gentiles, ne plaga Dei, cuiusque septem angelorum, iam in iō nebem, id est, in impios, immitiendis, tangatur. Hac signatio pertinet ad sextum sigillum, de quo cap. 6. v. 12. praecepsit enim plaga, quæ septimo sigillo continentur: ac consequenter precedet Antichristum, intellige inchoare. Iudei enim incipiunt converti & lignari ante Antichristum, sed plenè & vniuersum convertentur & signabuntur post Antichristum.

Quintu. Quinto, cap. octavo & nono aperitur septimum sigillum, prodeumque septem angelii septem plaga invenientes in orbem, id est, in impios non signatos. His plagas in genere & bteoer Christus praeedit Matth. 24. v. 19. Marc. 13. verf. 24. Luke 21. v. 17. sed Iohannes hic particulariter & signatim eas emittat. Huc etiam spectare excidium Babylonis, de quo cap. 17. & 18. censet Riber. Verum cap. 17. v. 16. & 17. ostendit, illud uno loco & ordine possumus esse, nec ad signa, sed ad librum signatum spectare.

Sextu. Sexto, cap. 10. Iohannes videt angelum gloriose habitum, iurantem quod amplius non erit tempus, id est, quod infestus mundi: mox re-

boare & confortans eisdem septem tonitrus.

Deinde vers. 8. aperte iam leptena signum, inbetetur librum ante signatum minus apertum deuorare. Quocirca hic inveniunt signa, & prior pars Apocalypsis, continent ea quæ pœna erunt Antichristi; inquitque secunda, quæ est ipse liber, siue maretia libri ergo.

Septimo, cap. undevicensimo recenset ea quæ libro continuabantur, quæ omnia ad tempus Antichristi pertinent. Itaque cap. 1. prædictis, magnam Ecclesiæ & fidelium patrem tradendam Antichristum, ac contra eum certantes Eliam & Henoch. Hi enim erunt duo capita, & principes fidelium resistentium Antichristum, ac consequenter erunt quasi duces bellū faci contra Antichristum, quod sequentibus capitibus describitur. Porro quia hoc capite Iohannes excepit historiam Elii & Henoch, oe de his in sequentibus cogitat rufum meneionem facere; hinc eam hoc loco pertexit, agitque de eorum morte, martyrio, resurrectione, ascensione ad calum, que omnia posterius contingunt, quorum proprius locus videretur esse, vt ponantur cap. 19. ante ver. 11. ministrum ante praelium quod Christus gesturus est contra Gog, Magog, & Antichristum, nam paulò ante eorum flagram occidentur Elias & Henoch, refutant, & ascendunt in calum. Hic etiam, post ver. 15. cap. 1. intexte septimum tabam septimi angeli & septimi signi. Hic enim sola inter signa non prebit tempora Antichristi, sed potius consequitur: comitabitur enim mortem, resortectionem & ascensionem Elii & Henoch: quocirca illa, quæ ac mors, resurrectione & ascensione Elii & Henoch, recte ocedine posenda videntur cap. 19. ante ver. 11. præter enim Christi viceriorum & iudicium.

Octavo, describit bellum daemonis cum fidibus & Ecclesia per Antichristum, tunc cap. 11. Nonò, cap. 13. describit Antichristum, etiisque Nostræ morem, & precurem, sub specie & symbolo duas bellarum.

Decimò, cap. 14. describit gloriam virginem, Decimæ. qui generosè resistent Antichristi. Deinde ea occasione diem iudicii, & parnas reproborum in gehenna summationem pertingit.

Vndeclimò, cap. 15. & 16. describit septem plaga nouissimas.

Duodecimò, post has sequuntur excidium Babylonis, de quo agit cap. 17. & 18. indique iubilus & exultatio Sanctorum, de quo agit initio cap. 19. Deinde enarrare incipit praelium Christi extremum contra Antichristum, Gog & Magog: cuiusque narrationem perficit cap. 20. Vbi aliud huius bellū originem repetit, & ordinat à ligatione Satanae iam ante milie annos facta à Christo, qui soluerat initio regni Antichristi, sed magis in eius fine, cum ad eum Gog & Magog, aliasque gentes adduceret. Mes post horum flagram, describit Christum venientem ad iudicium extremum.

Denique cap. 21. & 22. gloriam celestis ierusalem Martiis, & Sanctis generosè certanibus preparacionib; quam instar brasij accipient à Christo in die iudicii, fusæ & graphicè depingit.

Ex dictis facile est videre, quin recta & exacta sit Iohannis acoluthia, & rerum temporisq; ordo, quācumque rare & paucæ in Apocalypsi sunt hysterologice.

1 E S V

I E S V C H R I S T O
R E G I S A E C V L O R V M,
D I C T A T O R I A P O C A L Y P S E O S

a & a.

Hymnus ex eiusdem Synopsi.

Conseruui Domum quoniam bonu : quoniam
in facie tua misericordia tua.

Dicat nos redempti fons à Domino : Quoniam in
facie tua misericordia tua.

Dicat nos Iesu : Quoniam in eternum miseri-
cordia tua.

Gaudet gaudete in Domino : et exultate in De-
sco meo.

CAP. I.

Apocalypsis Iesu Christi Graia vobis : et pac ab
eo qui est : et qui erat : et qui veniret est.

Et à Iesu Christi, qui est regis fidelis, primogeni-
tus mortuorum, & principis regum terra : qui dilecta
me, & laus à peccati nostris in sanguine tuo.

Et fecit nos regnum : & sacerdotes Dio & Patri suo:
ipsi gloria & imperium in facula faculorum. Amen.

Ecce enim cum nobis : & videbis eum enim
veneris & qui cum puporum.

Et plangens se super eum annos tribus terra :
dixit : Amen.

Ego sum tu principium & finis, dicit Domi-
num Deus : qui est : et qui erat : et qui venturus est,
etemperies.

Ego Iohannes frater vestri, & participis in tribu-
Laviane, & regno, & patientia in Christo Iesu, fui in
insula que appellatur Patmos : propter verbum Dei,
& testimonium Iesu.

Vidi septem candelabrum aurea : et in medio septem
candelabrum aurum in similitudine hominis: vigilum
pede, & præstitione ad mammillas zana aurea.

Et habebat in dextera sua stellam septem, & de ore
eius gladius utique pars acutus exibat : & facies
eius sicut fulgur in virtute sua.

Et eum videntem cum ecclia ad pedem eius tangunt
mortales. Et posuit dexteram suam super me, dicens :
Noli temere suum primum & nouissimum.

Et fui mortuus, & ecce sum vixi in secula seculi-
torum : & habebat clavis mortis & inferni.

Scribi ergo quae vidisti : & que sunt, & que ope-
rat fieri post haec.

Angelo Ephesi Ecclesia scribi : Scis opera tua, &
laborum & patientiam.

Si habes aduersum te : quid charitatem tuam
primum reliquisti.

Memento illius unde excederis : & age peni-
tentiam, & prima opera fac.

Vincens deo edere de ligno vita quod est in pa-
radiso Dei mei.

Et angelo Smyrne scribi : Scis tribulationem tuam
& paupertatem, sed dices ei,

Habebis tribulationem dubia decim : effo fiducia
tisque ad mortem, & debo tibi coronam vita.

Et angelo Pergami scribi : Scis tibi habuisse, ubi se-
des effi Satana, & tenes nomen meum : sed habebis ad-
uersum te panca, quia habes tenaces doctrinam Ni-
colaitanum.

Similiter penitentiam age : si quo minus, veniam
tibi cuius, & pugnabo cum illo in gladio eris mei.

Qui habet aures, audias quod spiritus dicas Et-
iaphy : Vincens dabo manus absconditum, & dabo

A illi calendum candidum : & in calendo nomen scriptum,
quod nomen fci, nisi qui accipi.

Et angelo Thyatirae scribi : Nono opera tua mani-
festa plura priuilegia.

Sed habes aduersum te pacem quia permisisti malicie-
rem leviabil, quia se dixit prophetam docere, & seducere
fueris meos, fornicari, & manducare de tabernaculo.

Eccce matutinum eam in leuum, & qui mercantur
cum ea, in tribulatione maxima eritis : vobis autem
deco, id quod habebit tensio donec venient.

Et qui vocari, & collaudari vobis in finem opera
mea : dabo tibi prestatum super Gentes.

Sicne & ego accipio à Patre meo : dabo illi fratrem
masculinum.

Et angelo Sardis scribi : Habet nomen quid vi-
C. uat, & mortuus es.

Este vigilans, & confirmata extra que moritur
etiam min etiam iniuria opera tua plena certa Deo meo.

Aliquis veniens ad te tamquam fons & infusio qua
hora veniam ad te.

Qui vocari, sic velillier velimur alii : & non
debet nomen eum de libro vita : & confutari nomen
eum coram Fatre meo, & coram angelis eius.

Et angelo Philadelphia scribi : Hoc dico Sanctorum
& Verbi, qui habebis clavum David : Scis quia medi-
cata habebis virtutem.

Quoniam formulis verbis pacientia mea : & ego
formulis te ad hereticiationem, quae veniret est in or-
bitam universitatem habuimus in terra.

Ecco veniu ciù : tene quid habebis, ut nemo accipias
coronacionem.

Qui vocari, faciam ilam columnam in templo
Dei mei : & foras non egredietur amplius : & servabam
super eum nomen Domini, & nomen eiusque Dei mei
nunc levigatum, quia defecunda de celo à Deo meo, &
nomen meum nomen.

Et angelo Laodicea scribi : Hoc dico Amoris: quoniam
frigida est effusio calidus est, quia repudiat eum : & non fi-
giulus, nec calidus suscipit te emovere ex ore meo.

Quia dico, Quid dimes fum, & locuples, &
nubiles ego : & nejeci quia tu in miser & miseratione,
& prosper, & exces, & nudus fideles tibi emere à me
autem ignoramus.

Eis quis ame, argo, & cogito : amulare ergo, &
penitentiam agit.

Qui vocari, dabo ei sedere mecum ut thronus meo:
scimus & ego vici, & sed cum Patre meo in throno eius.
Confiteantur Domini misericordia eius : & mar-
bilis eius similitudo humana.

Ecco sedis posita erat in celo : & qui sedebat similia
erat aseptis lapide inservit, & sardiniis : ut erat
in circuus sedis simili visus sumere dignus.

Ei in circuus sedis vigintiquatuor seniores : amuli
vestibus aliis, & erant aures.

Ei in confitentia sedis mare turris : & queruer
animalia plena osculis ante & retro.

Animalium primum simile leonis, secundum tandem
tunc domini, quartum aquila : singulare habebant fa-
nas alas, & requiebat non habebant die ac nocte,
dormire.

CAP. 3.

CAP. II.

CAP. 4.

ascendit : sanctus, sanctus sanctus ; Dominus Deus et omnipotens.

Et magnificatus sanctus procedebat, et multe erat justus ante thronum, ducentes : dignus est Dominus accipere gloriam, et honorum, et virtutum, quia tu creasti omnia.

CAP. 5. *Et vidi de dextera sedentia supra thronum, librum scriptum intus et foris : signatum sigilli septem.*

Et ego fibram moliam : quoniam nemo dignus iudicium est aperte librum, nec videtur enim.

Et vnde de seminibus dixit mihi : Ne feneris : uero uero loco de tribus iudea, iudea, Iudea aperte librum, et solare septem signacula nra.

Et ecce Agnus statuit, tunc quam occidimus, habebet corona septem, et scutum septem : et venit, et accipit de dextera sedentia in throno librum.

Et cum aperiret librum, quatuor animalia et virginisque sanctores cantabant canticis novis dicentes,

Diximus et Domine accipere librum, et aperire signacula tua : quoniam occisi es et redemptus noster Deus famigeratus rex regum terrarum, et longa, et populus, et misericordia.

Et vidi, et audi uocem angelorum in dierum illorum, et annorum, et seculorum : et erat numerus eorum milia milium.

Dicitur uoce magna : Dignus est Agnus qui rexit est, accipere uerbum, et ducementum, et separationem, et separandam, et habentem, et gloriam, et benedictionem.

CAP. 6. *Et cum aperisset Agnus sigillum primi, uocet equum album, et qui sedebat super illum, habebat arcum, et data est ei corona, et exuit uincula, et vocaret.*

Cum secundum : existat alius equus rufus, et qui sedebat super illum, dico ei ut feruere pacem de terra, et ut uincula se renescant, et dico ei gladium magnum.

Cum tertium : inde equus niger, et qui sedebat super illum, habebat flammam in manu sua.

Cum quartum : equus pallidus, et qui sedebat super illum, dico ei ut inferno sequebarit eum.

Cum quintu[m] sedebat altior anima intercelerans proper verbos. Descylanantes : Vndeque Domine nos omnes sequimur in terra?

- Et data fuit illi signum stellae alba, et dicitur est illus ut resusciteret adhuc tempore medicum : donec compluerint confusus eorum, et facies eorum, qui interficiunt sunt facti et illi.

Cum sextum : ecce terra nostra magnum fallum est : et fulgur est niger tamquam focuss calidissimi, et luna uita facta est facta fumosa.

Et stella de celo ecclaverunt, et calidum recessu sicut liber insularum reges et principes, et duces, et fortes, descendunt se in fulguris, et in peris mortuum, dicentes.

- Cadit fulgur niger ab scandala nostris, ab ira Agni quis enim poterit fuisse?

Custodibus tibi Domini in iusto corde meo concilio euangeliorum congregavimus.

Magna opera Domini : exquisita in amnis valuatorum eius.

Confessio et magnificencia operis eius : et inservit eis misericordia et secundum secundum.

CAP. 7. *Et vidi angelum ab ore stellae clamantem : Nolite nocere terra et mari, neque arboribus, quodadique secundum seruos Dei nostri in fontibus eorum.*

Et audiui vocem eorum signaculum : eccliam quadrangulum quatuor milia signis ex omnibus tribus Israel. Post haec vidi turbam magna quem dominaretur et regnare poterat, et omnibus genibus, et tribubus, et populo-

rum et longis, flantes ante thronum, et in conspectu Agni : omnes fedes albae, et palmae in manibus eorum.

Et dixit miles angelus : Ego sum qui uenerit de tribulatione magna, et laetabor feliciter, et desiderabu[n]t eis in fango Agni.

Ideo sum ante thronum Domini, et servante et die ac nocte in templo eius : et quae fedes in throno, habebunt super illos.

Quoniam Agnus qui in media throni est reges illos, et deducit eos ad vita fontes aquarum : et abs tolleret Deus emerit lacrymam ab oculis eorum.

Et cum aperisset signum septimum : factum est signum librum in celo quasi media hora. **CAP. 8.**

Et vidi septem angelos fluentes in conspectu Domini : et dico fuit illi septem tuba.

Et facta sunt templa et vocatae fulgora, et terra mox magnum.

Et propter angelum tuba eius : et facta est grandis et magna, multa in fango, et multum est in terram : et terra pars terra comburatur a eis, et terra pars arborum concreta est, et omne frumentum varia comburatur eis.

Et secundus angelus cecidit, et tempore mortis magna uox est in mare : et facta est terra pars marei, et terra pars pescium et marium intermixta.

Et tertius cecidit : et cecidit stella ardens, cuius nomen Abrahamicum, et tertium pars fontium, non quod veris in abscinditur, sed quod multa benignantia mortui sunt.

Et quartus cecidit : et percossa est tercia pars solis, luna et stellae.

Domine Domine nobilis : qui admirabile est nominis tuus in universa terra!

Magnus Dominus et Laudabilis nomen ; qui dominat uerba terrae, uerbi, et omnibus abyssis : quoniam elevata est magnificens tua sapientia celo.

Et audiui vocem angelorum per medium canticum : ve, ve, ve habent uenit in terra.

Et quinto canto : et stellae cadent aperiunt portas abyssorum, et exiunt loculae, et crucigerae esse, qui negabent signum Dei in frontibus.

Et dixi illi querent ictus mortis : et non inuenient. **CAP. 9.**

Loculae soniles erant equis paratus in predictum habebant facies horribiles, corras aureas, in capite, capillis mulierum, dentes leonum, lincei, et ferreas, crinibus scorpiorum, et super se regem abyssorum Abaddon.

Et factus est canticum : feliciter sunt quatuor angelicis in Explorante, et uocularent terciam partem bonorum.

Et numeros equorum exercentes, uoces multas deuinae.

Et vidi equos, et equos qui habebant loricas igneas, lychnicas, et fulgorosas. Et caputa equorum quasi capitis leonis : et de ore eorum procedit ignis, fumas, et fulgor.

Mytericardium et iudicium cantabo tibi Domine. Quoniam Dominus excelsus, terribilis, rex magnus est super omnem terram.

Qui se magna in Egypto : mirabilia in terra Cham, terribilis in mari rubro.

Et vidi alium angelum fortissimum, descendente de celo, armatum mabe, et ira in capite suus : facies eius erat ut sol, et poterat eum tamquam columnam ignis.

Et uirauit per uidentem in facula faciolorum, quia tempus non era amplius.

Et dixit mihi : Accipe librum, et deuera : et accepisti, et deuera qui erat in ore meo tamquam mel dulcis, et amarus est uenter meus.

Dilectum est mihi, Miseris templum, non atrium quod seruis est : quia dilectum est Gentibus, et calidissimam familiam cuiusdam mensibus quadrangulis dominabu[n].

Ex

Et debet dominus iustitiam tuorum: & propulsabunt diabolos vobis dicens: segregamini, animi vestri faciatis.

Hic sunt duas aliiae, & duo candidabantes confusione domini terra flammam.

Et si quis voluntate est vocare, iugis exiit de ore eternum, & destruxerat inimicos eorum: & si quis voluntate est ledere, sic operies eum occidi.

Et cum finierat exercitum bellum occidit eum: & post tres dies intravit gloriam vestram in eum, & resurrexerunt.

Et audirent vocem magna de celo, dicentes eis: Ascendite hoc: & ascendentes in celum in nubes, & videtur illos venientes eorum.

Et saecula est terra a meus magna: & tercias pars eius adiutori occidit, & occisa sunt septem milia milia.

Et septem angelus tuba vocavit: & saecula sunt voces magna in eis dicitur.

Fallit eis regnum huius mundi, domini nostri charilli eius: & regnabit in sancta seculorum. Amen.

Et operies eis tempus dei in celo: & visu eis aeterrimum eum in templo eius, & saecula sunt fulgura, & voces, & terra motus, & grande magna.

Lutat enim in domino, & exultat nallis: & gloriam suam ostendit corde.

Quis lequerit potestas domini: audiret faciet omnes laudes eius!

Beari, qui collaudunt iudicium, & faciunt infitiationem in omni tempore.

CAP. 12. *Et signum magnum apparuit in celo, mulier amictus foliis, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim.*

Et ecce draco magnus, rufus, habens capita septem, & cornua decem, & cuncta trabebat terrenas partem stellarum, fletu et deuocari filium quem periret erat mulier, & peripsa, & rapta eis filius eius ad domum.

Et saecula eis prelium magnum in celo Michael & angeli eius praebantur cum draconem, & draco pergitabat, & angelus eius, & mulier valuerunt, neque lacrimaverunt eis soror amplius in celo.

Propriez letacione eis: & qui habitatis in eis.

Vt terra & mari: quia defendens diabolos ad vos habebat iram magnam, scimus quid modicum tempus habebit.

Et deo sunt mulieris dea aquila: ut fugeret in felicitudinem.

Et misericordia serpens ex ore suo post mulierem, aquam sanquam fecundans eam sacerdoti trahit a flammam.

Et admixta terra mulierem, & operies eis fumum: & absorbit fumum, quod misericordia de ore suo.

Et videlicet mari bellum ascendentes, habebant caputa septem, & cornua decem: super cornua eius deinde discenderunt, & super caput eius nemus blasphemorum.

Et videlicet vultus capitis sui quasi arcu in mortem: & plaga mortis eius curva est. Et admirata est universitas eis post bellum.

Et eis datur illi bellum facere cum saeculis, & universis: & data est illi potestus in omnem tribum, & populum, & linguam, & genem.

Et videlicet aliam bellum ascenderunt de terra aucti habebant cornua duo similia Agni: & lequebatur fons draco.

Et fecit figura magna: ut erat ignis sacerdos de celo descendens in terram, & confusio hominum.

Et facit, nequa possit emere aut vendere: nisi qui habet blasphemorum, aut nemus blasphemorum, aut numerum nemus eius, & nomen eius, & scripturam in frontibus suis.

CAP. 14. *Et videlicet Agni stabat supra montem sanctum: & cum eo centum quadraginta quartu milia, habebant nomen eius, & nomen patris eius, cum scripturam in frontibus suis.*

Et cantabant quasi caniculum novum ante fidem, & ante quatuor animalia, & scribentes: et nemo poterat dicere caniculum: nisi illa canitudo quadraginta quartu milia, qua empsit fons de terra.

Hic fons qui eum moliteribus non sunt conquisiari, virginem eum fuit: hi sequentes Agnum querentes uera, hi empsit fons ex bonitatem primae Dei & Agni.

Et in ore eorum non est invenitum mendacum: sine macula enim fuit ante thronum Dei.

Et vidi alterum angelum clamans: Tunc domini dicitur de diebus illis honorum quae uera habebat eum.

Adorare eum qui fecit celum & terram: mare, & omnia quae in eis sunt: & fons aquarum.

Si quis adoraverit bestiam, considerabit igne & fuligine ut confusa angelorum SS. & fons turmentorum eorum ascendet in sancta secundum.

Et audiuit vocem de celo, dicentem mihi: Scribi, Beati mortui qui in domino moriueruntur.

Amodo non dicas spiritui, reuocantem a laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illas.

Et misericordia angelus falcem suam acutam in terram deinde mandat uincere terram, & misericordia lacum ira Dei magnam.

Et calcatur eis lacus extra circumferentiam: & exinde fangus de lacu usque ad frumentos equorum per statu mille fencit.

Exurgit deus, & disperserunt omnes eius: & fugient qui adorant eum a facie eius.

*Et vidi temporum mare uerum milliones igne, & eis qui uicerunt bestiam, & imaginem eius, & manuauit nomen eius: flaves super mare uerum, habentes coloris datur. **CAP. 15.***

Et cantauit caniculum magnificum deum, & caniculum agnidi: dicentes: Magna & mirabilis sunt opera tua, domine deus omnipotens: nubes & terra sunt via tua, rex seculorum.

Quis non temebit te domine, & magnificabit nomen tuum quia factus pater es.

Quoniam omnes gentes uenient, & adorabunt in sanctissima tua: quoniam uictoria tua manifesta est.

*Et audiuit vocem magna de templo, dicentem fratrem angelum: Ite, & effundite sanguinem phialam ira dei in terram. **CAP. 16.***

Et ab ipso primus, & effundit phialam suam in terram: & factum est uulnus saeculi & peccatorum in homines qui habebant blasphemorum bestiam, & in eos qui adorabant imaginem eius.

Et secundus angelus effundit phialam suam in mare: & factus est sanguis tamquam mortis, & omnis animalia mortua est in mari.

Et tertius effundit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum: & factus est sanguis.

Et audiuit angelus aquarum dicentes: Inflatus es de domino que es, & querens facilius quia haec uiduas.

Et quartus angelus effundit phialam suam in solum, & factum est illi auctoritate affligere homines & greges.

Et quintus angelus effundit phialam suam super seculum blasphemorum: & factum est regnum eis tenebris, & commandauit eis uirgini super pulchritudinem suam pre dolore.

Et sextus angelus effundit phialam suam in flumen illud magnum Exploratum: & fecerunt aquam eius, ut prepararetur uia regnum ab ore fuis.

Et septimus angelus effundit phialam suam in arietem: & exiit vox magna de templo a throno, dicentes: Falsum est.

Et grande magna fons talentum descendit de celo: in homines: & blasphemauerunt deum.

Subiectus deus sancta terra, psalmum dicit nemus eius: dare gloriam laudi eius.

Dicitur

Dicit Deus, Quam terribilia sunt opera tua Dei
mei! omnis terra adorat te.

Venit... & uide opera Dei: terribilis in confusis
super filios hominum.

CAP. 17. Et absolu me in furore in desertum: & vidi mu-
torem fidelem super bestiam eucemam, plena-
mentum blasphemie, habentem caput septem, &
corona decem.

Et in fronte eius nomen scriptum, misterium:
Babylon magna, mater formicariorum & abomina-
torum terra.

Et ecclia multorum eborum de sanguine Sanctorum,
& de sanguine Martyrum Iesu: & mortuum fiume cum
vulnus illam, admiratione magna.

Et hoc est Iesus, qui habet sapientiam: septem
capra, septem montes suis, super quos multa fides,
& Reges septem sunt.

Quoniam excederunt omnes illi, & aliae nondum ve-
nuere & cum venirent operes illi breue tempore maueruntur.

Et dicit cornua qua vulnus, deinceps Reges sunt,
qui regnum mundum accepterunt: sed perirent etiam
quoniam Reges sunt horum accepimus post illi bestiam.

Et cum Agno pugnabunt, & Agnus vincit ultor
quoniam Dominus dominans est, & Rex regum,
& qui cum illis sunt, vincantur & fideles.

CAP. 18. Et vidi alium Angelum clamantem: Credidit, ce-
didi Babylon magna, & fallit eum habucum domus
morum, & confidit omnis frater suus, mandata, & cu-
pidia omnis voluntatis mundana & edibilia.

Quoniam permanenter peccata eius opere ad eas-
tem: & recordari est Dei iniquitatum eis.

Quoniam glorificauit se, & in delicia sua, & tan-
tum de aliis tormento & luctu: quia in cruce
suo dicit: Sedis regna, & vidua non sum, & luctus
non video.

Idei in vita dei venient plaga eius, mors, & in-
ferus, & sanas, & igni comburatur: quia ferens eum
Deum, qui indebet illam.

Exulta super eam celum, & sancti Apostoli &
Prophetarum: quoniam indicamus Deum inducere ve-
strum de aliis.

CAP. 19. Et audi vocem turbae magna dicens: Altera-
tur. Gaudemus & exultemus, & dominus gloriatur
ei: quia venerum rupta Agni, & exire eius pre-
paravit se.

Et dicens illi ut cooperari se hispini glori-
deri & candidi: hispini enim iustificantes sunt
Sanctorum.

Et dixit, Scribi: Beatis qui ad cibum nuptiarum
Agri vocatis sunt: & dicti moli. Hec verba Dei
vera sunt.

Et ecclia ante pedes eius, ut adoraret eum. Es-
tuta mola, Pide ne feceris, confersum tuum sum. &
prostrans tunc habitum testimonium Iesu: Domus
adora Testimonium enim Iesu, et illi gloriam proprie-
tatem.

Et vidi cibum apertum, & ecce equus albus: &
quod fedebat super eum, vocabatur Fidelis & Veritas,
& cum infinita dulcedate & pulchritudine.

Oculi eius sicut flammam ignis: cibum erat de-
sse alterius sanguinis.

Et exercitus qui sunt in celo seprobuerunt cum be-
que albi, vultus hispini: & de ore eius proculis
gladius ex voragine partis accinx. Et ipse regis gen-
tes in uirga fortis.

Et habuit in vestimento & in senecte sua scriptum:
Rex regum, & Dominus dominorum.

Et vidi angelum clamantem audi: Venite ad
cibum magnum, ut manducatis carnes regum, li-
berorum & formorum.

A Et approbentia eil bestia, & plenopropria: vici
moji sunt hi duo in flagrum ipsius ardentes sulphure.
Et satanas accisi sunt in gladio.

Deum uictum Dominus: Deum uictum liberè
egi.

Exaltare qui iudicas terram: reddite retributi-
num superbit.

Et vidi angelum, qui ligauit Satanam per milie **CAP. 20.**

annos.

Et vidi annos decollatorum propter testimo-
nium Iesu, & regnauerunt cum Christo nile annis:

Hac est resurrectio prima.

Et cum conformati fuerint milie anni, solutus
Satanas de carcere suo: & exiit, & seducit Gen-
tes, que sunt super quatuor angulos terra, Gog &
Magog.

Et congregabat eis in predium: quoniam numerus
eis fuit arena maris.

Et defendens ignis è Deo de calore defor-
matum.

Et vidi thronum magnum candidum, & sedes
super eum, a cuius conspulta fuga terra, & ca-
elum, & locum non eil inveniuntur eis.

Et vidi marcas, magnas & pulchras, fixatas in
crossibus clavis: & lobi aperte sunt.

Et diu liber aperte eil, qui eil vita: & indi-
cari sunt mortui ex hi que scripsa erant in libris,
seu fundatim opera ipsorum.

Et qui non inuenirent eil in libro via scripsit,
missus eil in flagrum egitur.

Hoc de quo feci Dominum: exultemus, &
lazear in ea.

Et ego Iohannes vidi sanctam Ciudadem Ierusa-
lem novam, descendente de celo a Deo: paratam,
fusca gloriam ornata virgo sit.

Et audius vocum magnarum de throno dicentem:
Ecce tabernaculum Dei cum beatitudine, & habi-
tatio eum est.

Et ipsi populus cum erat: & ipse Deus cum eis
erat coram Deo.

Et ablerga Deus omnes lacrymam ab oculis
errans: & mors uera non erat, neque nullus, neque
clamor, neque dolor erat ultra: quia prima adivent.

Quicunq; possidetur hoc: & ero uia Deum, &
ille erat mihi filius.

Timidus autem, & incredulus, & exercitatus & ho-
mickulus, & formicaribus, & vespicio & uulnariis,
& omnibus mendacibus: pars alarum erat in flagro
ardens ignis & sulphure, quod eil mors fecunda.

Et curas aliorum murus magnus, & alium,
habentem portas duodecim, & nomina inscripta: que
fama nuntiavit duodecim Tribum filiorum Iesrael.

Ab Oriente porta tres, & ab Aquiloni porta tres,
& ab Austra porta tres, & ab Occido porta tres.

Et nuntiavit Ciudadem habentem fundamenta dode-
cim: & in ipsi duodecim nominis dodecim Apo-
stolorum Agri.

Curas in quadra posita eil: longitudo, & lati-
tudo, & abirent cum equalia sunt.

Et erat struttura muri eius ex lapide iaspide, ipsa
terram eius ait auctor mundum, simile uero mundo.

Et fundamenta muri constauit omni lapide pre-
dicto erat: fundamentum primum iaspis; secundum,
sophirus; tertium, chaledoniu; quartum,
smaragdus; quintum, sardonix; sextum, sardous;
septimum, chrysolitus; octauum, berylus; nonum,
topazius; decimum, chrysoprasus; undecimum, hya-
cintus; duodecimum, amethystus.

Et templum non vidi in ea: Dominum enim Dux
tempore templum illius eil, & Agnus.

Ei

*Et cunctis non erit fols, neque luna, ut lucet in A
ta: nam gloriosus Deus illuminabit eam.*

*Et ambulabunt genies in lumine eius: & reges
terrae afficerent gloriam suam & honorum in illam.*

*Nisi intrabat in eam aliquod corrumptum, aut
abominationem faciens & mendacium: usi qui ferri-
psi fuerint in libera vita Agni.*

*Beati qui habitant in domo tua Domine: in fa-
cula sanctarum levidabunt te.*

CAP. 11. *Et ostendit mihi fluvius aqua vita, splendens
tamquam crystallo, procedente de sede Dei & Agni.*

*Et in medio platea eius, & ex oriente parte flu-
minis lignum vita, afflueret fructu diadema: per
menes flagiles reddentes fructum suum, & folia ligni
ad sanitatem gerentes.*

*Et omnes maledictum non erit amplius: & sedes
Dei & Agni in illa erit, & formae eius ferentes illi.*

*Et videbunt faciem eius, & nomen eius in fronte
bus veris, & regnabunt in secula seculorum.*

*Qui nocet, noceat aduersus, & qui in perditione est,
perditur aduersus: & qui supra est, iustificatur aduersus;
& sancti: sanctificatur aduersus.*

*Eccce venit enim: & mercede mea mecum est, redi-
dere vincisque secundum operas tua.*

*Ego sum a deo: prima & mississimus, primus-
pius & finis.*

*Beati qui lauant flebas flos: ut sit pectus tu cursum
in ligno vita, & per portas surrent in eiusmodi.*

*Ego Iesus misericordie meum testificaris vobis
bonum in Ecclesiis: Ego sum radix & germen David,
flos gloriatus & mirabilis.*

*Ego puer & puerus dicunt, Veni: & qui audis,
dicat, Veni. Et qui sit, venias. Et qui vult, ac-
cepias aquam vita grata.*

*Dicis qui testimonianum perhibes istorum: Erum,
venio eis. Amen.*

*Veni Domine Iesu, veni & deduc nos à manu-
di turbibus, à matre hoc procelloso, in quo tot
tantique oufragiam faciunt, in portum salutis.*

*Veni Domine Iesu, & traduc nos à faculo hoc
ocquam ab regnum tuum celeste: traduc nos à
vita hac mortali, immo à morte vitali, in qua filii*

*Adhuc contineat mortis, genitius & fulpansus
gemibus immortabilibus, io paradisum suum, in
quo, & ad quem primitus eouididit nos.*

*Veni Domine, veni Iesu, transfer nos ab exilio hoc in
partam à terra io calumna, à morte in beatam, à tem-
pore in eternitatem, à mortalitate in beatam im-*

*mortaliatem, ut canet tibi gloria mea: Confusi-
fi faciam meum & circundabis me lauria.*

*B mi Iesu, veni salus & redemptio nostra, veni amor
nostrus, gaudium nostrum, spiritus otis nostri, lu-
gumen oculorum nostrorum. Trahe nos post te,
curremus in odorem vnguentorum tuorum, ut
in ecclesiis iherosalem concribamur cines Sancto-
rum, domelici Dei, filii & heredes tui. Ad hoc*

*enim nos ab aeterno ante tempora secularia pra-
destinasti: ad hoc os in tempore à te confiteo
eremus, redempti, vocati & iustificati, ut post
hocce tempus in tuo regno, in tua sancta Cau-
tate, in omnia secula nos magnificates & gloriifica-
res.*

*C Veni ergo, veni, ostende nobis faciem tuam
sequamur te quocunque ieris, fruamur te inge-
nere, qui mundo frui oec possumus, nec volamus:
quia tu es pars hereditatis nostre, & calcis nostri.*

*Era Domine asperie dies tua, & inclinarent um-
bere. Quid enim mihi est in celo, & à te quid vo-
lui super terram, Deus cordis mei, & pars mea
Deus io eternum! Veni delesterum collum aeternorum,
veni exultatio & iubilus cordis nostri.*

*O vera charitas, charta sanctioris, sancta felicitas,
felix aeternitas nostra. Amen.*

F I N I S.

INDEX

INDEX

LOCORVM S. SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HIS IN APOCALYPSIN

S. IOANNIS APOSTOLI
Commentariis explicantur , vcl
obiter elucidantur.

*Prior numerus paginam , secundus columnam indicat ; littera additæ
respondent litteris intercolumnaribus.*

EX GENESI.

Cap. 8.

DORATVS QYR est Dominus odorem fumigatis ,
& ait : nequam vlt̄rā
maleficam terrā. 107.
2.2

11. Faciamus nobis eliuatam & tunnam , 1.2.
372. c.1
15. Solspice caelum , & numera stellas si posse , sic
erit semen tuum. 340 b.a
Noli timere , ego protector tuus , & merces tua
magnanima. 150 d.t
19. Salva animam tuam , noli respicere post ter-
guin , nec fles io omni excta regione , sed in
monte Iacobus te fac , ne & tu simul pereas.
225. b.1
32. Beneficam tibi , & multiplicabo semen tuum
sicut stellas caeli , & velut aeternam quae est io
litorie mari. 140 b.a
49. Canulus leonis Inda : aceubuisti ut leo , &
quasi lema , quis suscitabit eum? tot.
d.1
Fit Dan coluber in via , cerasurus io semita. 139.
d.3

EX EXODO.

- Cap. 3. Clavis filiorum Israël venit ad me ; vi-
di que afflictionem eorum quam ab Egyptis op-
primuntur. 308.c.8
7. Deuorauit virga Aaron virginum eorum. 161.
c.1
8. Faciam mirabilem terram Gessen. 133.a.8
15. Quia similis tui , magnificus in sanctitate , ter-
ribilis aque laudabilis , facies mirabilis? 93.
d.1
Contentus Domino : gloriab' enim magnifica-
tus es t'que & ascen'orem dectio'ne mare
Fortitudo mea & laus mea Dominus , & factus

est mihi in salutem , &c.

33. Posteriora mea videbis , faciem autem meam
videbit non poterit. 2.2.c.2
Nouit ex nomine. 56.c.2

EX LEVITICO.

Cap. 11. Sancti eritis , quoniam ego sanctus sum .
93.a.1

EX NUMERIS.

Cap. 14. Teauertunt me iam per decem vi-
ces. 40.c.2

EX DEUTERONOMIO.

- Cap. 1. Dominus Deus qui doct'or est vest'or , pro
vobis ip'se pugnabit. 183.b.2
18. Ipsius elegit Dominus Deus tuus , ut fieri &
ministraret nominoi Dominoi. 56.c.1
31. Letate Zabulon & Iissachar , populos voca-
bo ut moorem , ibi immolabunt vidimas
iustitiae , quia inundationem maris quasi lac
fugeo , & thesauros absconditos arenarum.
33. c.8
33. In derecta eius lex ignes. 69.c.2
Corvus rhinoceros , cornu illius , in ip'si ve-
nilabit gentes. 104.d.2

EX IOSFE.

Cap. 1. Omnem locum quem calefaciet vesti-
gium podis vestri vobis teadam. ibid.

EX LIB. IUDICIJ.

Cap. 5. Aquam perenti lac dedit , & in phiala
principam obtulit butyrum. 245.c.2
G g 13. Cūmque

Index locorum

15. Cùmque ascenderet flamma altatis in celum, Angelus Domini patiter fu flamma ascendit. 157.b.1
- EX I. REGVM.*
- Cap. 5.* Aggrauata est manus Domini super Azorios, & percullit in secretiori parte nationis Axoriorum. 148.d.1
14. Iudicet Dominus inter me & te, & vicitur me Dominus ea te, manus autem mea non sit in te. 124.b.1
- EX IV. REGVM.*
- Cap. 5.* Viderunt Moabites aquas rubras quasi sanguinem, dixeruntque Linguis gladii est: pugnassent Reges contra te, & casus sunt mitemus. 148.e.1
- EX TOBIA.*
- Cap. 1.* Et sufflavit quasi dimidiad ferè horam & corporis albugo ex oculis eius, quia membra oculi, egredi quis apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, ita ut que visum receperit. 154.a.1
12. Ego sum virus ca sepius qui altius est Dominus. 15 e.1
15. Porta Ierusalem ea sappho & simangdo edificabuntur. & ex lapide pretioso omnis circuitus mutorum eius. Ex lapide candido & mundo omnes plater cibus festinante, & per vios eius Alleluia cantabitur. 158.d.1
- EX IOE.*
- Cap. 9.* Qui communet terram de loco suo, & columnam eius concutientur. 130.d.1
19. En diec confundantur me. 40.c.1.
- Quare perseguimini me, & caribus meis futurum? 166.c.1
- In novissimo die de terra surrecturas sum, & in etate mea videbo Deum Saluarem meum. 188.e.1
26. Columnaz cari contremiscere & passere ad nostrum cibam. 130.d.1
29. In midio meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. 203.d.1
30. Verba est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentum. 136.e.1
39. Nunquid ad peccatum tuum elevabunt aquila, & in ardore ponet midium suum? 56.8.1
- EX P S A L M I S.*
- Psal. 2.* Astititun Reges tette, & principes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eum: qui habebat in collis irridebilis eos, & Dominus sublanabat eos. 211.b.1
3. Tu autem Domine suscepitor meus es, gloria mea, & exaltans es put meum. 39.b.1
1. Gloriantur in te omnes qui diligunt uero meum nomen. 36.c.1
8. Gloria & honor coronasti eum, & constitutili cum super opera manuam tuarum omnina subiecisti sub pedibus eius. 81.b.1
15. Dominus pars hereditatis meae & calicis mei, tu es qui reliquias hereditatem meam
- 571.b.1
57. Cum sancto sanctus es, & cum peruerso peruerteris. 98.c.1
- Commota est, & concreta multa terra: funda menta montium concurbara sunt, & commota sunt: quoniam irrus est eis. 152.e.1
18. Colli enarrant gloriam Dei. 188.b.1
- In Sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sparsus procedens de thalamo suo, cauauit vi gigas ad eundem viam, & summo celo egrediebatur, & occursum eius usque ad summum eius: nec eis qui se abscondat a calore eius. 10.c.1
20. Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso. 40.e.1
21. Paracli in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. 37.d.1
30. Quam magna multitudo duxerunt eum Domine, quam absconditi timensibus vel 45. d.1
31. Beati quotum temelis sunt iniuriantes, & quorum recta sua peccata. Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum. 331.b.1
34. Anima mea multabit in Domino, & delebitur super salutari sue omnia offia mea dicent: Domine quis familiis tibi? 44.b.1
35. Incribantur ob verbata domus tua, & torrente voluppati tui porabis eos. 44.c.1
- Apud te eis fons vita. 94.e.1
41. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. 303.c.1
44. Sagittis tue acutis (populi sub te eadent) in coda inimicorum Regit. 311.d.1
49. Namquid manducabo carnes taurorum, aut fanguinem hircorum potabo? Immola Deo sacrificium Lundis, & reddet Altissimo vota tua. 146.d.1
57. Lenibit iustus cum viderit vindictam, manus sua laubabit in fanguine peccatoris. 161. d.1
59. In Idumam extendam calcementum meum. 17.d.1
65. Probatis nos Deus, igne vos examinatis, si et ea ministrat argumen. 70.a.1
67. Mirabilis Deus in Sanctis suis. 33.c.1
- Cervus Dei decem nullibus multiplex. 115. c.1
68. Saluum me fac Deus, quoniam intraeunt aque vires ad animam meam. Infrui sum in limo profundi, & non est substantia: veni in altitudinem maris, & tempestas demerit me. 209.b.1
81. Ego dixi: Dij eis & filii excelsi omnes. 33. a.1
83. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum vivum. 44.c.1
85. Iustitia & iudicium preparatio sedis tue. 115.e.1
89. Annis nostris sicut annis mediaeabuntur. 180. c.2
- Quis nouit potestatem ira tuz, & prædimotum tuum dinumerare! 301.b.1
91. Dominus tuum dexter sanctificatio Domine in longitudinem dicrum. 316.b.1
93. Secundum multitudinem dolorem meorum in corde meo, consolationes tenui lenitaverunt animam meam. 117.c.1
95. Con-

Sacrae Scripturæ.

95. Confessio & palchirudo in conspectu eis,
laudemona & magnificatio in laetificatio
ne eis. 95.d.1

104. Benedict anima mea Dominus, & omnia que
intea me sunt nominis tunc eius benedicta,
etc. 95.d.2

109. Sede à dextera meis, donec posam inimicos
tuos tebulum pedum tuorum. 75.c.1

110. In iustitia sapientie timor Domini: & Intelle
ctus bonus omnibus facientibus eum: & lau
datio eius manet in seculum se. oly. 178.c.1

113. Non nobis Domine, non nobis: sed nomini
tuo ad gloriam. 95.b.1

118. Ignitum cloquium tuum vehementer. 69.e.1

140. Dirigatur oratio mea sicut incensum in con
spicu tuo. 107.a.1

144. Iustus in omnibus viis suis, & sanctus in
omnibus operibus suis. 93.c.1

Regnum Dei omnium factorum, & dominatio
illius in generatione & generationem. 10.d.2

148. Igois, grandi, nix glacie, pirus procella
rum, qui faciunt verbum eius. 135.b.1

149. Gaudi aucti in manibus eorum, ad fa
ciendam vindictam in naribus, increpa
tiones in populis, etc. gloria hac est omnibus
Sanctis eius. 18.c.1

Exultabunt Sancti in gloria, latabuntur in
coelibus suis exaltationes Dei in giture
eorum. 106.c.1

EX PROVERBIIS.

Cap. 3. Honora Deum de tua substantia, & de
primis omnium frugum fructu, da ei, &
implebus ut horrea tua satiatae, & vino tor
cularia tua redonabunt. 30.e.1

4. In hoc semini quasi lux splendens proce
dit, & crescit usque ad perfectam diem. 35.c.2

6. Vade ad formicam o piget, & confidera vi
sus eius, & discere sapientiam: quia cum non ha
beat ducem, nec præceptorem, nec principem,
parat in isto te cibam sibi, & congregat in
meille quod comedat. 71.e.1

9. Bibite vinum quod miscui vobis. 131.c.1

11. Vbi nos est gubernator populus? tunc es:
lus autem vbi multa confusa. 53.a.1

12. Nos itus iumentorum tuorum animas, vi
scera autem impiorum cradili. 188.c.1

Qui pacis inueni consilia sequitur eos gau
dium. 134.d.1

16. Coniunctio peccedit superbia, & ante
ruinam exaltatur spiritus. 66.d.1

18. Turris fortissima nomen Domini: ad ipsam
eritis iusti, & exaltabitis. 152.b.1

22. Fouca profunda est metetrix: cui iratus est
Dominus, incidet in eum. 166.a.1

23. Non invenias vinum quando flauscit, cùm
spiritus deruit in vitro color eius ingreditur blan
di, sed in nouissimo monsone vt coluber, &
sicut regulus venena diffundet. 166. d.1

30. Non omni scientiam Sandocum, quis enim
ascendit in celum atque descendit? 76.c.1

EX ECCLESIASTICO.

Cap. 9. Omni tempore vestimenta tua sine can
dida. 163.c.1

Quodconque facere potest manus tua instant
operare, quia nec opus, nec ratio, nec si
cientia, nec scientia erunt apud inferos, quod
tu properas, 71.b.2

EX CANT. CANTICORVM.

Cap. 1. Oleum effusum nomen tuum. 314.c.1
Introduxit me Rex in cellum vinaciam. 71.e.1
Fulcite fuc floribus, stipate rae malis, quia
amore languesco. 79.d.1

3. Egredimini & videte filii Sion Regem Salo
monem in dilectione, quo coronavit illum
mater sua in die dispensacionis illius. 178.e.1

4. Vadam ad montem myrra & ad collum thuris.
107.d.1

Sicut fragmen mali ponici, ita gene tua. 144.b.1
5. Vox dilecti mei pilstantis: speri mali fruct
meam, amica mea: quia caput meum plenum
est rore, & cincinati metegunt nocturno. 71.a.1

Veniar dilecti mei iō horum frumentorum, &
comedit fructum pomorum frumentorum. 71.d.1

Mellifui myrram meam, cum aromaticis incensis
107.d.1

Dilectus meus candidus & rubicundus, 315.d.1
6. Quis est ista quis pregeundus quasi aurora
confutagen? 35.c.2

7. Quis pulchri sunt gressus tui in cibaceum
et illa principi? 17.b.1

Statuta tua afflata sunt palmae. 40.d.1

8. Dabo tibi poculum ex vino condito, & mu
stum malorum granatum meorum. 71.d.1

Pone me ut signaculum super cor tuum, ut
signaculum super brachium tuum. 136.c.1

EX SAPIENTIA.

Cap. 3. Iustorum anima in manu Dei sunt. 133.a.1
5. Asimilat creaturam ad vitionem inimicorum,
& pugnabit cum illo orbis terrarum contra
infideli. 160.c.1

14. Exiguo ligno credentes homines animas suas.
161.c.1

18. In veste podectis totus esas orbis terrarum.
24.b.1

Cum quietum silentium continenter omnia, &
non in suo curia medium iter habet, omni
potentia seruo tuus de celo à regibus fed
ibus in medium terram profili. 153.d.1

EX ECCLESIASTE.

Cap. 36. Omnis ponderatio non est digna com
muniti anime. 214.c.1

17. Vata figoli probat fornax, & homines iustos
tentatio tribulationis. 214.b.1

Homo fandus in lapientia manet sicut fol: nam
stultus sicut luna mutatur. 197.c.1

43. Vast admirable opus Excelsi: In meridiano
exiit terram, & in conspectu ardoris eius
qui poterit sustinere: Fornax custodiens in
operibus ardoris triplicerit fol: exorsus mon
tes. Magnus Dominus qui fecit illum. 19.c.1

45. Corona aurea super mitram eius, expedita si
gens laudans, & gloria honoris, opus virtu
tis. 81.b.1

III. vici misericordie sunt, quotum pietatis
non defuerunt. 188.c.1

Corona aures super caput eius. 116.c.1

EX ISAIAS.

Cap. 1. Si fuerint peccata vestra vt coecinum, quod si
nix dealbabuntur: & si fuerint tuba quasi ver
miculus, velut lana alba essent. 143.a.1

Nisi Dominus exercitus reliquisset nobis
G g 2 femen,

Index locorum

- fenes, quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorrah similes essentur. 147.c.1
Audire verbum Domini Principes Sodomorum. 191.a.1
 3. Interibem in speluncas petrarum, & in voragine terrae, à facie formidinis Domini, & à gloria maiestatis eius, cùm surrexerit persecutus terram. 131.c.1
De Sion exibit lex, & verbum Domini de levitatem. 134.a.1
 Eris in noscissim diebus preparatus mons dominus Domini in vertice montium. 310.d.1
 5. Dilexit Infernum animam suam. 31.c.1
 Ne qui potentes estis ad bibendum vinum, & vires fortes ad miscendam ebrietatem. 131.c.1
 Voluit admittere uinas de Seraphim, & in manu eius calculus. 30.d.2
 Vbi Seraphini federe non audient, sedet homo lures, & tanguam panonis monstrantur iuridus & immundus. 142.c.1
 10. Confusimatio abbreviata inundabit multitudinem consummatum enim & abbreviacionem faciet Dominus in mediotoria. 182. d.1
 11. Iustitia cingulum lumborum eius. 13.c.1
 Egregiudent virga de radice lesse, & filos de radice eius ascender. 101.e.1
 12. Magnus in medio tui Sanctus Israël. 21.d.2
 13. Ecce dies Domini veniet, crudelis & indignationis plenus, & ita furorique, ad possessionem terram in solitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. 132.a.1
 Babylon illa gloriosa in ergo, inclina superbia Chaldeorum, sicut subuerta Dominus Sodoman & Gomorrah. 169.c.1
 14. Ascenda super altitudinem nubium, similis era albitissima. 48.e.1
 Subter te sternerunt rives, & operimentum tuum erunt vermet. 48.a.1
 Quonodo cecidisti de celo Lucifer qui mandabat? 50.c.1
 15. Emite agnum Domine dominatorem terrae. 104.a.1
 Vener meus ad Moab quasi cithara sonabit. 106. d.1
 16. Dabo clauem domini David super bumerum eius: & aperies, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperies. 58.b.1
 17. Præcipit hinc mortem in sempiternum, & suffereret Dominus Deus lacrymarum ab omni facie. 308.c.1
 18. Domine dabis pacem nobis, omnia enim operas nostras operatus es nobis. 91.b.1
 Vade populus meus, inter in eubilia tua, clude ostia tua super te: absconde te modicum ad moenimentum donec pertransias indagationis. 193.a.1
 Viuens mortui tui, interfelix mei resurgent. 191.a.1
 19. Percussimus foudus cum morte, & eum Inferno fecimus pactum. 121.b.1
 20. Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aspernit pennas sicut aquila. 162.a.1
 21. Ego primus & ego nouissimus, & absque me non est Deus. 45.
 22. Veritas Deus absconditus, Deus Salvator. 97.e.1
 23. Ecce ego excoxi te, sed non quasi argenteum: elegi te in camino pauperum; propter me facias, ut non blasphemem, & glovi. 17
 alteri non dabo, & ego ipse primus & ego nouissimus. 31.c.1
Eccē validus & fortis Dominus, sicut impetus grandis. 194.b.1
 24. Erunt Reges mortui tul, & reginas matrices tul. Vult in terram demissi adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. 39.d.2
 Dominus ab uero vocauit me, & posuit me sicut sagittam electam, in pharsetta sua abscondit me. 116.a.1
 25. Nolite timesi opprobrium hominum, & blasphemias enim ne meritis. 39.b.2
 26. Et ascendit sicut virtuginea coram eo, & supercuria de terra uiuentium. 101.e.2
 27. Veioze, emite absque argento uinum & lac. 70.c.1
 28. Afficeret ad te fortitudo gentium, & reges eorum adducerent tibi. Glori Libani ad te vobis. Sugeras genium, & mammilla tegrum laberis. Fortitudo gentium ueniet ubi, auctor & ihos de Saba, argenteum coram & auctor coram cum eis. 135.d.2
 29. Eris coronis gloria in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. 109.c.4
- EX IEREMIA.**
- Cap. 1. Posuit me quasi signum ad sagittam, misit in rebus meis filias pharsetas luce. 191.a.1
 2. A Dan auditos est tremens equorum eius, à voe himinorum pugnatorum eius commota est omnis terra. 139.e.1
 3. Oliuam ubercem, pulchram, struicserat, specimen vocauit Dominus nomen tuum. 187.a.1
 4. Infirmitas est que peperit septem, deficit anima eius, succedit ei fol, cùm adhuc illuc dies confusa est & erubuit. 132.b.1
 5. Saluum me fac, & saluus ero, quoniam leuis mea tu es. Et ego non sum turbatus te palparem sequens: & diem hominis non desiderau, te feci. 93.b.1
- EX THRENIS.**
- Cap. 1. Denigrita est super carbones facies eorum. 118.c.1
 2. E X B A R V C H .
 Cap. 2. Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui descendunt in Infernum. 111.c.1
- EX EZECIELLE.**
- Cap. 1. Animalia ibant & reuertebantur in semititudinem fulguris conspicant. 4.c.1
 Quasi speciem electri, velut aspectum ignis, incensus eius per circuitum: à lumbis eius, & desuper, & à lumbis eius vixit deossum, quasi speciem ignis splendentis in circuitu. 26. a.1
 Aperi sunt eculi, & vidi visiones Dei. 76.d. 1
 2. Ecce manus milia ad me, in qua erat liber involvus, & expandit illum coram me, qui erat scriptus inscrutabiliter. 97.a.2
 3. Si quatuor iudicia mea pessima, gladium & famem, ac bestias malas, & pestilentialim immisero in Ierusalem, ut interficiam de ea hominem & pecus. 131.a.1
 4. Openam eum extinctus fuerit, etiam, & nigriscente faciem illas eius; sole nube tegam, & luna non dabo lumen suum. Omnes

Sacrae Scripturæ.

EX ZACHARIA.

luminaria cordi mortere faciam super te, & da-
bo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, cum teciderint vulnera cui in me-
dio terra. t 33.c.1

43. Ecce gloria Dei Israël ingrediebatur per
viam orientalem: & vox erat ei quasi vox
aquarum multarum, & terra splendebat à ma-
iestate eius. 17.e.1

EX DANIELE.

Cap. 1. Erit Deus in celo reuelans mysteria. 76.
d. t

7. Millia milium ministabant ei, & decies mil-
lia centena milia affluebant ei. 85.c.2.d.10.
b. 1

Sufficiens regnum Sancti Dei altissimi, & ob-
tinebunt regnum vixit in seculum & seculu-
m seculorum. 121.2.2

8. Goliath sum, & temet me, & statui me in
gradu meo. Ibid.

9. Tibi Domine iustitia, nobis autem confusio
facies: tibi misericordia & propitiatio. 91.e.1

12. Qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor
firmamentorum, & qui ad iustitiam eradiunt mal-
tos, quasi stellæ in perpetuas aeternitates. 23.
2.1.30.e.3

Beatus qui expectat, & peruenit vixit ad dies
milliecentos triginta quinque. 128.c.2

EX OSEE.

Cap. 4. Sanguis fanguinem tetigit. 129.2.1

14. Quis sapient, & intelliget ista: intelligens, &
sciet hinc: quia recte via Domini, & iusti am-
bulabunt in eis; prevaricatores vero corrue-
nt in eis. 100.d.1

EX IOELE.

Cap. 1. Dabo prodigia in celo, & in terra, san-
guinem, & ignem, & vaporum fumi. Sol con-
verteretur in tenebras, & luna in fanguinem, an-
tequam veniat dies Domini magnus & horri-
bilis. 132.2.1

3. Congregabo omnes gentes in vallem Iuda-
phar, & disceperabo cum eis ibi super populo
meo. 133.2.1

Minite falces, quoniam maturauit melleis. 137.
e. 1

EX AMOS.

Cap. 8. Et erit in die illa: occidetur sol in meridie,
& tenebrosa faciam tertiam in die luminis:
& conuertant festuantes vestras in lugendum, &
omnia cantica vestra in planum, &c. 132.b.1

EX MICHÆA.

Cap. 7. Proficiet in profundum maris omnia pe-
cata nostra. 175.e.3

EX HABACUC.

Cap. 3. Cornua in manibus eius: ibi abconfira-
bit fortitudine eius. 104. d. 1

Afrenes super equos tuos, & quadrigae tuz
saluato. 115. e. 1

Cap. 1. Quid twigerit vos, tangit pupillum oculi
mei. t 50. e. t

4. Septem oculi Domini qui discurrent in uni-
uersam terram. t 5. d. t

Manus Zorobabel fundauerunt doenum istam,
& manus eius perficiunt. 22. a. 1

Vidit candelabrum aureum, & septem lucernas
super illud. 23. d. 1

9. Bibentes inebrabantur quasi à vino, & treple-
buntur ut phialæ. 246.c.1

Possuit Dominus domum Iudea, quasi equum
gloriosum suum in bello. t 15.e.2

Alpiciunt ad me quem confixerunt: & plan-
gent eum plancu quasi super virginem. 19.e.1

13. Erit fons paternus domini David ipso ablutionem
peccatoris & menstruatae. 85.b.1

EX MALACHIA.

Cap. 1. Labia Sacerdotis custodiant scientiam,
& legem requirent ex ore eius: quia Angelus
Bonum exercituum est. 32. d. 1

3. Statim veniet ad templum suum dominator
quem vos queritis, & Angelus testamentei
quem vos vultis. 193. a. 2

4. Orientem vobis timenibus nomen meum Sol
Iustitiae, & fanitas in pennis eius. 135.e.2

EX NOVO TESTAMENTO.

EX MATTHÆO.

Cap. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum
est regnum celorum. 38.c.2

Estone ergo perfecti, sicut & Pater vester co-
lektis perfectus est. 93. a. 2

Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.
103. c. 1

Beati qui esurientes, & sitiunt instituent. 120.b.1

Beati qui persecutio[n]em patiuntur propter iu-
stitiam, quoniam ipsorum est regnum celo-
rum. 149.d.2

7. Quoniam angusta porta, & arcta via eis que du-
cit ad vitam. 313. d. 1

8. Multi ab Oriente, & Occidente venient, &
recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob
in regno celorum. 311.e.2

10. Nolite timere eos qui occidunt corpus ani-
mam autem non possunt occidere, sed potius
timete eum qui potest & animam & corpus
pedire in gehennam. 41. d. 1

Non veni pacem mittere, sed gladium: veni
enim separare hominem, &c. 117.e.1

12. Quicumque fecerit voluntatem Patriis mei
qui in celis est, ipse meus frater, & soror, &
mater est. 64.d.1

13. Iusti fulgebunt ut Sol in regno Patris. 29.a.2

16. Tu es Petrus, & super hanc petram adfica-
bo Ecclesiam meam, & portæ Inferni non piz-
zebunt adversari eam. 190. e. 1

17. Elias vernus est, & refinxerit omnia. 139.e.1

10. Calicem meum biberis. 12. a. 2

12. In resurrectione neque nubent, neque nn-
bentur, sed erunt sicut Angelii Del. 188.e.1

Gg 3 34. Vif

Index locorum

14. Virtutes celorum mouebuntur. 130. a.1
 Et quoniam abundauit iniqüitas, refrigericer charitas multorum. 131. c.1
 Cùm videris abominationem desolationis, qua dicta est à Daniele Propheta, stans in loco sancto; tunc qui in iudea fuist, fugiant ad montes. 173. b.3
 Prædicabitur hoc Euangelium regni in uniuersitate orbe, in testimoniam omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio. 194.
 16. Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. 214. a.2
 27. Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? 27. c.1

EX ACTIS APOST.

- Cap. 13. De die autem illa, vel hora nemo scit, neque Angeli in celo. 195. c.2

EX LVCIA.

- Cap. 1. Quid ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei. 110. d.1
 Domine vis dicamus ut ignis descendat de celo, & consumat illos! 4. c.1
 9. Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam quia perdidit animam suam propter me, salvam faciet illam. 206. c.3
 10. Mellis quidem multa, operarij autem pauci. 237. c.1
 Ite, ecce ego misero vos feci agnos inter lapos, 233. d.1
 12. Ignem veni misterio in terram, & quid volo nisi ut ascendatur? 27. b.1
 Statue, hac nocte animam tuam repetue à tes, quae autem parasti cuius erunt? 133. c.2
 18. Filius hominis veniens, putas, inimicis fidem in terra? ibid. c.1
 21. Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris prelustra gentium, præ confusione sonitus mari & fluctuum. 134. c.2
 22. In regeneratione cùm federit filius hominis in fide Majestatis sue, sedebitis & vos super sedes duodecim indicantes duodecim Tribus Israël. 50. b.1

EX IOANN. E.

- Cap. 1. In principio erat Verbum, & Verbum esse apud Deum, & Deus erat Verbum. 282. c.1
 In ipso vita erat, & vita erat lux hominum. 94. c.1
 Lux in tenebris lucet, & illuminat oenam hominem venientem in hunc mundum. 32. c.2
 Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. 103. c.1
 3. Neus ascendit in coram nisi qui descendit de celo, filius hominis qui est in celo. 76. b.2
 12. Qui amat animam suam, perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam eternam custodit eam. 40. a.2
 13. Mandatum novum do vobis, ut diligatis inquietem, sicut dilexi vos. 108. b.2
 14. Qui diligit me diligetur à Patre meo; & ego diligam eum, & manifestabo ei incipitum. 319. b.2

- In domo Pacis mei mansiones multæ sunt. 317. c.1

- Domine ostende nobis Patrem, & suffici nobis. 321. b.1
 15. Ego sum via et veritas. 57. d.2
 Nam vos mundi estis proper sapientem quem locutus sum vobis. 81. c.1

16. Mulier ecclæ parit tristriam habet, quia venit hora eiusdem autem peperit puerum iam non meminit prelustra. 199. c.1
 21. Sic cum volo manere donec veniam. 132. a.2

EX EPIST. AD ROM.

- Cap. 1. Non est vestrum nosse tempora, vel momenta quæ Pater posuit in sua pœnitentia. 295. b.2
 1. Ibant gaudentes à confectu conciliij: quoniam dignus habuit sum pro nomine Iesu contumeliam pati. 149. c.2
 2. Filius est Spiritu Sancto & nobis, nubilum virtutem imponebit vobis querit. 47. c.1
 10. Bestias est magis dare, quam accipere. 18. a.2

EX EPIST. I. AD CORINTH.

- Cap. 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probatatem, probatio vero spem, spes autem non confundit. 34. c.2
 6. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentias eius. 166. b.2
 8. Quos prefecit & prædestinavit conformes facti imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. 19. a.1
 Gloriamur in tribulationibus: si Deus pro nobis quis contra nos? quis nos separabit à charitate Christi: tribulatio, grec. Ceterum sum quia neque mons, neque vita. 44. c.1
 11. O altissimo diuiniarum sapientie & scientie Dei, quam incomprehensibilis fuit iudicia eius, & infaecitabilis via eis: quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso latit omnia: ipsi gloria in secula. Amen. ibid.
 13. Non sine causa gladium portat, Dei enim minister est, vindicta in itam ei qui malum agit. 18. c.2

EX EPIST. I. AD CORINTH.

- Cap. 1. Quid stuprum est? Dei sapientias est hominibus. 98. c.2
 3. Ut sapientis architectus fundamentum posui. 312. c.3
 6. Empti estis pretio magno: glorificare & portare Deum in corpore vestro. 109. c.1
 9. Sic currite ut comprehendatis. 31. c.1
 Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet; & illi quidem ut cotrupidoitem coronam acceperint, nos autem incorruptam. 74. d.1
 12. Vbius est fermum Dei & efficax, & penetrabilis omni gladio acripi, & pertinens vique ad disisionem anima ac spiritus, compagnum quoque ac medullarum, & discrutor cognitionum & intentionum cordis. Et non est illa creatura insufflata in conspicuit eius: omnia autem nostra & spuma sunt oculis eius. 301. d.2
 14. Psallam spiritu, psallam & mente. 263. a.2
 35. Pri

Sacræ Scripturæ.

15. Primus homo de terra, secundus homo de celo, caelestis. 32.b.1

EX EPIST. II. AD CORINTH.

Cap. 1. Qui confiteras nos vobis in Christo, & qui unxit nos Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. 13.6.c.1

Sicut abundant passiones Christi in nobis: i ha- & per Christum abugat consolatio nostra. 13.7.e.1

Habemus thesaurum istam in vanis futilibus, ut sublimitas sit virtus Dei, & non ex nobis. 9.1.c.1

Charitas Christi virget nos. 21.d.1

5. Posuit in nobis verbum reconciliationis: pro Christo ergo legatione fungimus, tanquam Deo exhortante per nos. 31.a.2

6. Vos enim estis templum Del viui, sicut dicit Deus: quoniam inhabitabo in illis, & in am- bulando inter eos, & eis illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. 9.3.b.1

8. Propterea vos ergenius factus est eum electus, 110.e.1

11. Virtus Del in infirmitate nostra perficitur. 59.d.1

EX EPIST. AD GALATAS.

Cap. 3. Vino ego, iam non ego, vivit verò in me Christus. 23.e.1

4. Quia fursum est Ierusalem, libera est, que est mater nostra. 64.d.1

Filioli mei quos iterum patruero. 64.e.1

5. Mihil ab aliis gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihil mundus crucifixus est, & ego mundo. 149.e.2

6. Bonum facientes non deficitamus, tempore enim suo metemus. 181.b.2

EX EPIST. AD EPHESIOS.

Cap. 1. Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedi- cione spirituali in celestibus in Christo, &c. 95.e.1

Signus estis Spiritus promissi natus Sancto. 13.6. c.1

3. Estis cives Sanctorum & domestici Del. 57. a.1

Deus autem qui diues est in misericordia. 111. b.1

5. Omnis immunditia, aut suaria, nec nomine- tur in vobis, sicut decet sanctos, sed magis gra- tiarior actio. 146.b.2

6. Aduamini gladium spiritus, quod est verbum Dei. 38.c.1

Ipsius factura sumus, creati in Christo Iesu in operibus bonis, que preparauit Deus, ut in il- lis ambulemus. 66.a.1

EX EPIST. AD PHILIPPEN.

Cap. 1. In medio nationis peccata & peruersa lu- cets fecit luminaria in mundo. 17.e.2

3. Proprie quod & Deus exaltauit illum, & do- nauit illi nomen quod est super omne nomen: ut in nomine Iesu omne gena fleatur, cele-

stium, terrestrium & infernorum. 61.b.1

3. Quia retro suam obliuicem, ad ea verò que sunt priores extendens incipit. 22.a.2

4. Nihil solliciti sumus, sed in omni oratione & ob- fractione, cum gratiarum adiuuio, petitiones velet innotescant apud Deum. 146.b.2

EX EPIST. AD COLOSS.

Cap. 1. Expoliavit principatus & potestates, tra- duxit considerant palam triumphans illos in seimpio. 101.e.1

3. Vita veltra est abnedita cum Christo in Deo. 43. d.2

Inducit vos secuti electi Dei, sancti & dilecti, vi- cera misericordiz, benignitatem, humilia- tem, modestiam, patientiam, &c. 70.b.2

4. Orationi inflata, vigilantes in ea in gratiarum actione. 146.b.2

EX EPIST. I. AD TIMOTH.

Cap. 6. Dileatis in bonis operibus. 39.a.1

Habentis alimenta, & quibus tegamur, hic con- tenti sumus. 118.b.1

Desideria mergunt homines in insectum & per- ditioinem. 166.c.2

EX EPIST. II. AD TIMOTH.

Cap. 1. Firmum fundamentum Del stat, habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt eius: & discedat ab iniustitate omnis qui no- minat nomen Domini. 118.a.2

4. Predica verbum, inita appetunt, importu- ne, argue, obsecra, incipa in omni patientia. 35. d.2

Missionarium tuum implie. 55.d.1

EX EPIST. AD HEBRÆOS.

Cap. 4. Viuis est sermo Del & efficax, & penetra- bilior omni gladio anticipandi pertinaciam vlique ad diuisionem animarum ac spiritus, campagnum quoque ac medullarum. 28.c.2

10. Rapimus bonorum universorum cum gan- dia felicissimam. 19.a.1

12. Pacem tequinoi cum omnibus & sancti- moniam, sine qua nemo videbit Deum. 93. a.1

Per patientiam curramus ad propinatum nobis certamen. 214.c.2

EX EPIST. IACOBI.

Cap. 1. Omne datum optimum & omne donum perfectum, defatuum est, descendens à parte lumineum. 95.e.1

Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua ab- stractus & illeculus. 166.b.2

1. Aduentus Domini appropinquavit. 194.d.1

EX EPIST. I. PETRI.

Cap. 1. Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundem misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem vitam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in ha- reditatem incorruptibilem, & incontaminatam,

Index locorum Sacrae Scripturæ.

& immarcescibilem, conferuam in celis in
vobis. 95.c.1

2. Vos genus electum, regale facēdōnium, gens
fācta, populus acquisitionis. 109.d.1

3. Sobeit effete, & vigilate, quia aduersarius vester
diabolus tanquam Leo rugiens circuit. 106.
d. 1

EX EPIST. I. IOANNIS.

Cap. 1. Sanguis Christi erwandas nos ab omni
peccato. 143.b.1

2. Nolite diligere mundum, neque ea que in
mundo sunt. Si quis diligit mundum non est
charitas Patris in eo: quoniam omne quod est
in mundo, concupiscentia carnis est, & con-
cupiscentia oculorum, & superbia vestre. Et mun-
dus transhit, & concupiscentia eius. Qui autem
facit voluntatem Dei, manet in eternum. Fi-
lioli, nouissima hora est. 296.c.1

3. Hoc est victricia qua vincit mundum, fides
nostra. 113.b.1

EX EPIST. II. PETRI.

Cap. 1. Gratia vobis & pax adimpleatur in co-
gnitione Dei, & Christi Iesu Domini nostri.
179. c.1

3. Nouos celos & nouam terram secundum
promissa ipsius expectamus. 304.b.4

INDEX

INDEX
RERVM MEMORABILIVM,
HISTORICARVM, ALLEGORICARVM,
Tropologicarum & Anagogicarum, quæ in his in
Apocalypsin Commentariis continentur.

*Prior numerus paginam, secundus columnam indicat: littera additæ
respondent litteris intercolumnaribus.*

Et in inscribant Che-	Amor proprius est Angelus abyssi.
stianii in suis sepulchris.	Amor Dei est odiorum suis, & est comeus.
201.d	Amoris Dei & mundi varijs effectus.
A & in diuinis & hu-	Amoris vi aliqui mortui sunt.
manis.	Anastasij Imperatoris moes.
A & in Deo competunt.	S. Andreat (appelles).
14.3.c.1	Angelus habens signum Dei viti quis sit?
A比us idem quod patet.	Angelus thundersit quis?
64.d.1	Angelus aliquando ministeriavit Eucharistiam.
Abysmij etymon.	Amor prope ex quo ordinat.
Abyssus quid?	Eorum nomina.
Acedia quam dammandat	Emblema.
Achates viae figuræ exhibet.	Ex Templum dicatum.
Adamas & carbunculus an idem?	Angeli offertis Deo preces hominum.
Admiratio causa.	Am habent nomina?
Adoratio procedit ex apprehensione excellenzia.	Sunt quatuor animalia.
19.b.2	Quo occidentur?
Adorationem Sancti Iohannis Angelus recusat.	Sunt ministratori spiritus.
280.b.1	Angeli septem habentes tubas quid?
Ægypti flagr mysticè exposuit.	Virtutes caelorum.
Aeternitas illi longinquo.	In quo Christo praefueruntur.
S. Agathe martyrum.	Angelos qui imitantur.
Agnus cereus benedicetus sub Gelasio.	Anglicana Ecclesia est Babylon.
Agnus oculis in celo quid?	Anima est corlepis Hierusalem.
Agnus quomodo oculis ab origine mundi?	Aniem cur sub altaris.
6.1	Animarum promissaria.
Agnus est lucerna eoli.	Animalia Apocalypsis eadem cum eis Ezechielis.
Agoniste coronam sulcis attipicante.	86.b.1
Alarum significatio quemnam?	Forma forma.
Ali spiritualium quemnam?	ibid.a.1
Allatius vix.	Expofitio mystica.
Altare holcaostorum quid?	In quo differebant ab eis Ezechielis.
Altatis expositiones vatis.	S. Anna vix.
Amadas Lufitanus.	Anthracites.
Amalia.	Antichristus ostendens est tribu Dan repteba.
Amor explicatur.	d.1
Amor literat quem numerum reddant?	Erit organum Diaboli.
Amethystus.	Eus character quis?
Eius virtutes.	Progreffus.
Amor diuinus duplex.	Interior.
	Ani

Index rerum memorabilium.

Angelus britus particida.	<u>190.b.1.</u>	B	
Caper & gauda draconis.	<u>103.b.1</u>	Babylon Romanum adhuc Erbanicam significat.	
Bethia.	<u>217.a.1</u>	210.c.1. 213.c.1. 215.f.c.1	
Pardus.	<u>ibid.c.1</u>	Quid præterea?	<u>214.c.1</u>
A mīchælii nomen.	<u>18.b.1</u>	Babylonis ampliudo.	<u>303.c.1</u>
Quem numerum reddit?	<u>218.a.1</u>	Eius & Hierusalem apothæses.	<u>309.a.2</u>
Regia trii Hierusalem.	<u>ibid.c.1</u>	Bacchus aut bacchæ.	<u>231.b.2</u>
Miracula ficta.	<u>217.a.1</u>	Balaam quidam.	<u>44.c.2</u>
Anaglœb vbi venient.	<u>217.c.1</u>	Baptismus maris viræcum.	<u>24.d.1 & 29.g.1</u>
Ante ipsa vita.	<u>41.b.1</u>	S. Bartholomæus est fardius.	<u>216.d.1</u>
Apocalypse Theologie medulla.	<u>2.d.1</u>	Beatis visio est fluvius.	<u>337.d.1</u>
Est liber canonicus.	<u>3.b.1</u>	Beatis visio est fol.	<u>333.b.1</u>
Quando scripta?	<u>6.a.1</u>	Beatis visio est lignum vita.	<u>339.e.1</u>
Evangeliū cur dicta?	<u>12.c.1</u>	Beatis visiones doctes sunt folia.	<u>340.1</u>
More instruit.	<u>8.b.1</u>	Beatus quis?	<u>215.b.1</u>
Confirmari in fide.	<u>ibid.c.1</u>	Becati quisque lefuit.	<u>64.c.2</u>
Heresis refutatur.	<u>ibid.c.1</u>	A meta liberi.	<u>131.b.1</u>
Ecclesiæ refutatur.	<u>7.a.1</u>	Quonodo regnanti.	<u>109.d.1</u>
Explicatio difficulti.	<u>9.c.1 & 12.c.1</u>	Beatis omnia peruta.	<u>103.a.2</u>
Veniar hysteriologia sepe.	<u>8.b.1</u>	Beatorum doctes.	<u>153.a.1</u>
Apocalypse auctor.	<u>5.c.1</u>	Domus illius est templum.	<u>157.e.1</u>
Stylus.	<u>11.c.1</u>	Beatus est corna.	<u>379.c.2</u>
Erymon.	<u>21.d.1</u>	Contrairem virtute in custodia legit.	<u>244.d.1</u>
Interpates.	<u>10.a.1</u>	Beatinidinis humanae & angelicæ eadem menu-	
Pattino.	<u>9.a.1</u>	ra.	<u>306.e.1</u>
Argumentum.	<u>6.d.1</u>	Belligerantes indui vestibus rubris.	<u>117.e.2</u>
Apostoli fusi <u>13.</u> scilicet.	<u>198.b.1</u>	Beryllus qualis.	<u>172.d.1</u>
Cybaradi.	<u>217.c.1</u>	Bethia coccinea est impiorum exortus.	<u>160.d.1</u>
Pedes Christi.	<u>17.b.1</u>	Bethia de mar ascensio quid?	<u>210.d.1</u>
Fundamenta ciuitatis Hierusalem.	<u>213.c.1</u>	Bethia terza quid?	<u>115.e.1</u>
Saint 12. portæ.	<u>211.c.1</u>	Bethia coccinea quæ?	<u>159.b.1</u>
12. gemæ.	<u>219.b.1</u>	Bethizare quid fit?	<u>69.b.1</u>
Equi mystici.	<u>115.c.1</u>	Bezout lapis quonodo fiat.	<u>331.c.2</u>
Apostolorum nomina.	<u>211.a.2</u>	Bibebatur olim in combus.	<u>131.b.4</u>
Salutationes.	<u>13.b.1</u>	Bona externa atriū extera.	<u>185.c.2</u>
Apostoli fusi stellæ.	<u>144.c.1</u>	S. Bonaventura & D. Thomas dux olim.	<u>189.</u>
Apostolis quonodo siebat?	<u>164.c.1</u>	C.1	
Aqua persequentiū sybam significat.	<u>209.b.1</u>	Botri sunt reprobi.	<u>218.b.2</u>
Aqua rapida excitat vocem.	<u>68.d.1</u>	Bylius quid reptaserit?	<u>279.b.1</u>
Aqua quid conserat ad finitatem?	<u>163.e.1</u>		
Aqua in sanguinem vestre quid significant?	<u>243.</u>	C	
d.1			
Aqua vita quid?	<u>338.c.1</u>	Alamus menorius quodnam?	<u>184.b.1</u>
Aqua sine materia crystallit?	<u>318.c.1</u>	Calamus idem virge similis.	<u>185.a.1</u>
Arbores omnes sunt vitales in paradiso.	<u>338.c.1</u>	Calcolibanum.	<u>26.a.2</u>
Arbores vite variè explicantur.	<u>339.a.1</u>	Calculus quid significat?	<u>44.c.1</u>
Arca testamenti quid?	<u>193.c.1</u>	Calicem mortæ quid sit?	<u>212.c.1</u>
Arca cù tabulis legis in Sanctis Sanctorum quid?	<u>144.d.1</u>	Calidus quis dicatur?	<u>66.d.1</u>
Armagedon quid?	<u>215.a.1</u>	Caluini mors horrenda.	<u>185.c.1</u>
S. Arnulphus.	<u>53.c.1</u>	Candelaberum Moylis sepulcra significat.	<u>7. An-</u>
Arena impios significat.	<u>209.d.1</u>	<u>gelos.</u>	<u>16.c.2</u>
Arrij mort.	<u>218.d.1</u>	Candelaber & Ecclesiæ comparatio.	<u>31.c.1</u>
Artemij conversione ad fidem quonodo coniugat?	<u>18.c.2</u>	Candor diuinæ decet.	<u>211.a.1</u>
Articuli fidei 12. sunt 12. gemæ.	<u>312.d.1</u>	Caniculum nosura quodnam?	<u>108.d.1 & 227.c.2</u>
Vnde Symbolum.	<u>ibid.</u>	Capillus quid mysticæ.	<u>21.d.1</u>
Ascensus Christi significans per Chrysolithum.	<u>142.b.1</u>	Capilli cani quid denotent.	<u>26.b.1</u>
Afini telponio ad herum.	<u>173.b.1</u>	Capita multa lignum discordia.	<u>11.b.1</u>
Atrium quid significat?	<u>172.b.1</u>	Capita beliq. à quibus male interpretantur.	<u>160.c.2</u>
Attentio in diuinis officiis.	<u>73.a.1</u>	Cardinaliter à Beati notari.	<u>261.b.1</u>
Avaritia superbie & libidini fertur.	<u>11.c.1</u>	Carolus Magnus Angelus tenens falcatu.	<u>218.d.1</u>
Avaria Romænorum.	<u>276.d.1</u>	S. Carolus Borromæus valde castus.	<u>247.c.1</u>
Audacter pugnandum.	<u>309.d.1</u>	Castimius occubunt amare castitatis.	<u>20.c.1</u>
Aurum ignitum quid denotet?	<u>69.c.1</u>	Castitas est iris.	<u>ibid.</u>
Aurum est symbolum charitatis.	<u>215.c.1</u>	Castitas est viues diuinæ.	<u>116.c.1</u>
Aurum quorum præterea symbolum.	<u>317.b.1</u>	Est magna fame.	<u>ibid.a.1</u>
		Catcretum Israël dispositio.	<u>211.b.1</u>
		Catholici plures salvantur quam daennentur.	<u>315.</u>
		c.1	
		Codice	

Index rerum memorabilium.

Cauda agnorum quid designatur.	176.c.2	Celum est tabernaculum.	357.c.1
Caupona idololatriæ typus.	178.a.1	Celum aperi quid sit?	76.c.1
Chalcedonius lapis unde diffusus.	111.c.1	Celum quomodo quasi liber complicatus:	119.c.2
Est idem cum carbunculo. <i>Ibid. e.1 & 125.c.1</i>		Celum crystallinum est mare vitreum.	81.d.2
Chalcedonius Conciliatio incarnationis articulatum subsulvis.	113.c.2	Celum peribit.	304.c.2
Charitas igni comparatur.	70.b.1	Cognitio de Deo tripliciter comparatur.	145.c.2
Refrigicit.	35.c.1	Color candidus quid significet?	145.
Character antichristianorum.	217.b.2	Collyrium quid?	70.d.2
Christus reflector.	138.b.1	Columnæ templi Salomonis.	62.c.1
Chloris unde dicta.	419.c.2	Concipientia carnales localis.	166.c.1
Chorus genos mensuræ.	18.c.2	Concionatores angelii tubas habeant.	151.b.2
Christus tripliciter absconditur:	43.b.2	Concionatorum ordinis diversi sunt angelique resistentes tubas.	160.c.1
Est angelus thribuli.	156.c.2	Concharum conceptus.	334.c.1
Agnes agnis defecatur.	223.b.2	Conscientia timuli.	161.c.2
Martyrum principis.	18.d.2	Conscientiarum 7. genera collata cum plancis.	
Stella matutina.	50.b.2	14.b.1	
Principium & finit.	20.c.2	Conscientie parebunt in fine mundi.	301.c.1
Radix Daucl.	101.e.2	Consolatio spiritus est manna.	414.c.2
Sigilla aperuit.	105.c.2	Consolaciones quænt in viris p̄is.	448.c.1
Sellot equorum mysticorum.	115.d.2	Confessio sculpi refutatio prima.	265.c.2
Inductus quo r̄bo.	281.d.1	Constantini Coprotyni immunditia.	271.c.1
Arca telamini.	193.c.2	Mors.	281.d.2
S. Sebastianus apparuit.	15.b.2	Constantius adumbravit Antichristum.	227.c.1
Angelus cum nido.	178.d.1	Mors.	228.b.1
Suus castigat.	72.b.2	Constantiopolis quando capta.	165.c.2
In Eucharistia occidit.	103.a.2	Contemplatio designatur per solitudinem.	203.
Lutetia.	65.c.2	c. 2	
Reparator bominum.	66.a.2	Contemplationis quies est silentium in celo.	
Ad certaminia pronocat.	24.d.1	155.d.1	
Agnes & leo simuli.	101.c.1	Ad eam progressus.	140.c.1
Agnus Dei.	ibid.a.1	Conseruator nostra debet esse ecclesiæ.	76.c.2
Quibusdam post ascensionem Eucharistium		& 306.c.1	
poterit.	199.b.2	Conseruo apienarum fig cum libete & dolore.	
Adamas.	124.b.1	199.c.1	
Cum leone comparatus.	10.d.1	Coronulæ Esther.	178.d.1
Christi character crux & corona spines.	118.a.2	Cor nostrum multis modis pulsat Deus.	71.b.2
Nomen quomodo à Constantino figuratum.		Coru symbolum regis potestatis.	212.b.1
118.c.1		Et roboris.	c.2
Actus est prædicatio.	115.f.2	Cornua agri quid repræsentent.	103.c.2
Pontificatus podere significarus.	24.c.2	Cornua 10. quid?	101.d.2
Corpus est vno.	332.c.1	Cornua duò familiæ agni que?	116.d.2
Resurrexit causa nostra.	310.d.1	Corona quorum symbolum.	94.c.2
Christo omnia quæ in Apocalypsi scribuntur fuerunt in conceptione reuelata.	118.a.1	Corona Dei propria.	ibidem.
Nullus Sanctorum equalis.	128.a.1	Coronas Deo sancti resignantur.	91.b.1
Christianæ Ecclefæ primiuar pauperes.	118.b.1	Coronam alterius quomodo quis accipiat.	58.a.1
Christus lignum vita.	339.d.2	Coronæ martyrum.	37.d.1
Christus est stellæ manus in ratione resurrectionis.	344.b.2	Coropus est equus.	123.c.2
Christopolis.	341.c.1	Creatus opus fortitudinis per quid designatur	
Chronotaxis Apocalypses.	346.d.1	130.c.2	
Chrysanthus qualis.	326.c.2	Creaturarum varietas iride significatur.	79.d.2
Chrysolithi virtutes.	ibid.e.2	Crus signum Dei viat.	135.c.1 & c. 1
Chrysolitus.	328.c.2	Signaculum electorum.	137.d.2
Chrysoprasii virtutes.	329.c.2	Charakter Sanctorum.	228.d.2
S. Chrysostomi mores.	179.c.1	Cytha.	226.d.1
Cinistates dux.	306.b.2	Calamus mensuræ.	135.c.2
Cinistatis ecclæsis encomia.	307.b.2	Fornicatio Christi.	311.c.2
Cinnamomum.	174.c.1	Clavis David.	118.c.1
Clamor in aëribus quid?	110.c.1	Crucis laudes.	136.c.2
Clamor damnatorum an aliquis?	301.c.2	Signaculum fronti impressum.	ibid.e.1
Claus quid repræsentet.	57.d.2	Crus arbor vita.	339.a.2
S. Clementis vita.	219.d.2	In eculo permanebit.	ibid.b
Cleopatra meretrix & eius viuiones.	261.c.2	Apparet in fine mundi.	ibid.e
Corculum mysticorum influentia.	304.c.1	Crucis signati aliqui miraculæ.	117.b
Corculum notum quid?	304.c.1	Crucifixus capitulo.	136.a.2
Corculum cympticum, est mare vitreum.	87.f.2	Cubitus quo mensura.	113.c.2
An sit quadraum.	313.d.2	Colpa in redorem refundatur.	35.d.1
		Cupidinus impressum.	259.b.1
		Curia	

Index rerum memorabilium.

<i>Custodia angelorum est murus.</i>	316.1.2	Dolos comes voluptris.	173.d.2
<i>Cyanus lapis.</i>	319.c.1	Domus corlethes cur vitrea & aurea?	317.c.1
<i>Cybaria cuius symbolum?</i>	320.c.1		E
<i>Cybaria quid significat.</i>	319.c.2		
<i>Cytharifano affectus excitat.</i>	307.a.1		
	D		
D emon est myrmicoleon.		E cho heptaphona.	179.e.1
Serpens.	199.c.8	Ecclesia est arca testamenti.	193.e.2
Antiquus serpens.	306.c.1	Molier amicta sole.	194.e.1
Draco.	ibid.e.1	Corium.	169.d.1
Rufus.	300.c.1	Sponsa Christi.	178.e.1
Ignacius.	ibid.b.2	Thronus Dei.	77.b.1
Pardalis.	300.c.2	Chrysopoeia.	329.c.1
Aura.	301.b.1	Ecclesia militans in tabernaculo habita.	107.e.1
Damonies astuta.	300.e.2		
Inuidia.	306.d.1	Ecclesia triumphans à militante sumit insignia.	
Imbecillitas.	375.c.2	301.d.1	
Alligatio per mille annos variè explicatur.		Ecclesia Romana caput aliaram.	216.d.2
187.e.1		Ecclesia claves.	18.c.1
Damonies sunt loculæ.	369.c.1	Educatio puerorum bona maximè curanda.	115.d.1
Appareo moribundis.	170.c.1	Ecclesia occurreret celestis Hierusalem.	305.e.2
Et in excidio vibrum.	ibid.c.2	Elementosom confutus per aquas significatus.	
Liparus in Euphrate.	174.c.1	314.e.1	
Soloenrus in fine mundi.	316.c.2	Elementes habent angelum praesidem.	194.c.2
Sunt scorpiones.	171.b.1	Elias est venturus ante iudicium.	186.c.1
Præfeci leprosum peccatis mortalibus.	15.c.2	Elias zelitus.	117.e.1
Damonies mendaciom.	173.c.1	Elias vix è tribus mellioribus angelis.	131.a.1
Miracula.	375.c.1	Eliz miracula.	189.b.2
Damane in omnibus sensibus cruciabantur.		Empyreum est celestis Hierusalem.	305.b.1
121.d.1		S. Emenicus.	212.b.1
Damnatorum aliquorum apparatio.	241.b.2	Ephesus.	142.c.1
Dan typus S. Iacobi maioris & incarnationis. 311.		Episcopos habet angelum ordinis altioris.	32.d.2
b.1			
Desertum mysticè quid?	308.c.2	Episcopi suni stellæ.	17.c.2
Defensus ad inferos typus Ioseph.	311.c.1	Annuli Christi.	18.d.1
Deus est vita.	346.c.1	Angelii.	113.d.1
A diuitijsa dicitur.	170.c.2	Debet esse vigilantes.	52.d.2 & 14.c.1
Salvus nostra fratribundus.	270.d.1	Episcoporum est exemplum date.	31.c.1
Haber claves mortis.	31.b.2	Episcopali dignitas quantat.	33.a.1
Iousibili.	31.c.2	Episcopari multi renunciarunt.	51.b.1
Singulorum beatissimum posseilio.	104.b.1	Equum explicatio multiplex.	112.d.1
Antequam feriat ministrum.	117.b.2	Equus bellissimum.	114.a.2
Dei delicia.	71.d.1	Equus albus est velox.	187.b.1
Scientia est liber scriptus incus & fortis.	28.c.1	Vigilie symbolum.	116.b.1
Laus quoniam perpetua.	216.c.1	Equi Persarmi praefertos.	176.c.1
Laus quadruplex.	379.d.2	De equo Perrinacis micrum.	116.b.2
Dei laudatos folius decit eius operibus.	111.b.2	Equus cui infidebit Cheilus non erit verus.	81.c.1
Dei amoris & laudis gradus.	ibid.d.2		
Dei decreta & iudicia phialæ aureæ.	346.a.2	Estat liberi an Canonici.	113.c.2
Diabolus unde dicitur.	206.a.1	Euan gelium æternum fureum in celo.	113.c.1
Excita concepitoceitas.	166.c.2	b.1	
Iulfus præcepit teniat.	201.c.2	Euan gelista quatuor animalia.	112.c.2
Est linguis molitus.	ibid.e	Eucharistia est lignum vite.	172.c.2
Induit diversas formas tentando.	ibid.b.2	Manna.	ibid.c.2
Aspernit hinc temporebus sicut.	207.d.1	Frequentanda.	ibid.e
Est imbellis sine nobis.	187.d.1	Eucharistia sacramentum septem sigilli defignatus.	27.c.1
Diaboloi coram Christo iudice infelices.	188.a.1	Eucharistia mitescula.	ibid.
Diagonorum sepiora origo.	186.b.1	Eucharistia sacramentum visum est Cheilus in seris iterum iterare.	118.d.1
Diagonorum numerus Romæ auctor.	ibid.	Eucharistiam sumens fit homo Deus.	306.a.2
Diadema quid?	181.c.2	Euphrates cuius symbolum.	174.c.1
Dies atei solis in celo.	336.b.1	Euphratis exsecratio quid significat?	210.b.1
Diocletiani editum in Christians.	317.c.1	Examen conscientie faciemus.	306.e.2
Dominicas luminae maius.	194.c.1	Excusacionis obtendimus lorice hyacinthina.	
Doctores quanuor sunt quanuor animalia.	88.	12.c.2	
c. 1		Exempla famorum sunt fulgura.	83.c.2
Doctores per aquilas designati.	164.a.2	Exercitus barbarorum ac loculæ.	169.c.2
Doctores & predicatorum alt.	207.d.1	Exercitus rebur est dux fierius.	171.c.2

Index rerum memorabilium.

F

- F**Abulofis virtutes gemmarum.
Falsi quæ?
Familia Anicia.
Fallidum longè à paradiso.
Femur quid denotet.
Femur Christi est humanitas.
Featum purificationis quando institutum? **191.**

- c. 1.
Fides feranda.
Fides Romanorum.
Fidem à nobis expofer Deus.
Fidelis qui eadit cauda Draconis trahitur. **201.**

- Filius masculus quis? **103.b.1**
Flos durationis **manu** signa. **191.c.1**
Flores veri in celo. **340.e.1**
Fluuij duo, volvunt scilicet & trifiria. **191.d.1**
Fluuij in celo verus. **340.b.1**
Forticissus celestis defensarius. **341.b.1**
Fons Geloepum. **173.b.1**
Fons in quo locutus est poer Iesu. **318.d.1**
Formica symbolum turbae. **171.e.1**
Fortuna vitramque paginam facie. **100.b.1**
S. P. Habent ligatus seruidu. **35.a.2. &c. 66.d.1**
Pronunt etymon. **157.b.1**
Fructus ligni vite. **11** **340.e.1**
Frugibus abundans Roma. **174.e.1**
Fulguris generatio. **34.e.1**
Significatio. **174.e.1**
Fulmina sunt fulpharta. **101.d.1**
Funus quid significet? **146.d.1**
Fundamentum Ecclesiæ Symbolum Apostolorum. **112.e.1**
Fundamenta ecclii gemina. **113.e.1**
Furia poëtica. **173.e.1**

G

- G**allina caro confitement aurum quid? **171.**
c. 1.
Gallicanus populus fuit mare virtutem. **241.d.1**
Gemmarum color an idem qui olim. **119.d.1**
Gemmis quorū hieroglyphica. **318.e.1**
Vnde dicitur.
An vera in celo. **ibid. d**
Generationis symbolum femur. **184.e.1**
Genitiles quare per mare expelli? **179.b.1. &**
304.d.1
Geronimis mortis qualis? **155.d.1**
Gesta vniuersitate parebant in fine mundi. **399.e.1**
Glaucus symbolum mortis. **191.c.1**
Glaucus color terrorem instaurat. **327.b.1**
Gnaphalus dummanus. **93.c.1**
Gloria eterna dicitur corona. **40.d.1**
Vili emittit.
Corona vita. **ibid. c. 1**
Nominibus septem significatur.
Est commercium bonorum omnium. **331.b.1**
Gloria clavis. **310.d.1**
Gog & Magog quis? **197.d.1**
Gradu ad gloriam est pugna. **309.b.1**
Grando sicut talerum quid? **193.e.1**
Gratia eteitans, operans, cooperans. **71.d.1**
Gratiarum & bñfio beneficia maiora impetrat. **146.**
b. 1

- Eft victimæ noui testamenti. **ibid. d. 1**
A Deo præcipuer. **ibid. d. 1**
Eft ultimus gradus orationis. **147.d.1**
Non potest fieri condigne. **ibid. d**
Beneficiorum est fons. **ibid.**
Granarium actiones egesuot Sancti. **147.e.1**
Granarium actiones etiam in aduersis agendæ. **148.e.1**
Granaria agenti formula. **ibid. b. 1**
S. Gregorius per squalem designatur. **164.**
d. 1
S. Gregorij sanctitas. **157.b.1**
Grotius quid significet? **159.c.1**

H

- H**Armonia in celo. **106.a.1**
Hebrai nomina imponunt ab evuenia. **351.**
c. 1.
Heresis Ebionis altitudo Sestana. **43.d.1**
Heresis Arrii læz grassata est. **119.c.1**
Heresi vicina libido. **130.b.1**
Heresiarchæ sunt angeli habentes rubas. **160.**
c. 1.
Heresiarchæ sunt stella eadens è celo. **16.**
d. 1.
Heresiei soni equus niger. **118.e.1**
Rana. **141.b.1**
Estelle, coronata. **367.b.1. &c. e**
Hesecleum superbia. **167.e.1**
Simulatio. **168.a.1**
Calumnia. **ibid. b. 1**
Mendacia. **171.e.1**
Caude. **177.e.1**
Funefus interitus. **185.e.1**
Epicalyptes. **111.b.1**
Henoch non est mortuus. **186.e.1**
Hierosicæ post unctem coconati. **144.b.1**
Hierusalem est Ecclesia.
Aliquando Sodoma. **197.e.1**
Et Egyptus. **191.b.1**
Hierusalem noua est Ecclesia celestis. **301.c.1**
Hierusalem celestis est duplex. **101.e.1**
Quomodo dicitur è celo descendere. **105.e.1**
Quomodo defendens & stans simul. **306.b.1**
Est civitas fortium. **307.b.1**
Hierusalem celestis doce. **301.e.1**
Claritas. **203.b.1**
Amplitudo. **ibid. c. 1**
Capacitas. **314.e.1**
Pulchritudo. **305.b.1**
Hierusalem tertiem quod portu habebat. **310.e.1**
Terra motu in tres partes scindetur. **153.b.1**
Hierusalem tertie ambitus. **114.e.1**
S. Hildegardis. **156.d.1**
S. Hippolytus Portuensis. **1.b.1**
Homini vanitas. **144.e.1**
Homini vita est lotus. **143.b.1**
Homini quanta multitudin. **176.e.1**
Hominum electio ad gloriam occasione peccati angelici non est facta. **201.c.1**
Hora pro tempore. **60.b.1**
Horai Aleinoi paradisos. **339.b.1**
Humilitas locus custodis virginitatis. **219.e.1**
Humilitas plena quæ? **15.b.1**
Humilitas gradus sacerdotum. **310.e.1**
Humanitas Christi comparatur lumen. **194.e.1**
Hyacinthus. **119.e.1**
Eius

Index rerum memorabilium.

Eius proprietates.	ibid.b.8	Credebat metempsychoseis.	ibide.e.1
Hycinthus puer poeticus.	310.a.1	Iustus Angelus per extenuationem, & quare?	180.
Hydargyreus non fudit vitrum.	319.d.2	2.2.	
Hymenodis Dei quinqueplex.	149.b.1	Iusti quare sedentes?	198.d.1
Hypocrita significati per equum pallidum. 119.	e.1	Iustus Imperator significatus per Angelum idem.	198.e.1
		Iustitius Angelus per eundem designatur.	ibid.d
		Iustitia & iniustitia sunt capaces augmenti.	141.
		c. 2	
		L	
I Apis quid significet?	317.b.1	Acrynas absterget Deus.	198.d.1
Fugat daemones.	ibid.	Laodus viris.	61.c.1
Et beneficia.	319.d.1	Laodicia operi.	70.b.1
Sangainenam fictit.	310.b.1	Lapis ligurius.	319.d.1
Iaspis qualis.	78.b.1	Lstone fabula accommodata.	101.d.1
S.Iacobus minor est topazius.	318.c.1	Laurennus Anticipa.	174.b.1
Carbunculus.	313.a.1	Luis Dei frequentanda.	148.e.3
S.Iacobus maior bellaibus Hispanis affuit.	116.	Est inchoatio vite angelice.	ibid.
d. 1		Est silentium in celo.	154.d.2
Iesibyl quid significet?	47.c.1	Letus quorum symbolum.	482.1
Iesus quam dulcis?	141.e.1	Leonida dictum.	79.c.1
Ignis inferni sine fine.	147.b.1	Lez eterna mensurae.	91.c.1
Ignis conflagrationis mundi ibit in infernum.	219.d.2	Lex Mosaicus qua forma scribabantur.	27.b.1
		Libri signatae expositiones.	ibide
Imperio per equos significata.	113.c.1 & 117.c.1	Liber sperendus duplex.	212.e.1
Impii plus & arena.	109.d.1	Liber vita.	199.e.1
Invenit mysterium per carbunculum ad-		Libro vita quemodo quis delearit?	56.d.1
luminarum.		Libertas arguendi Tyrannos.	189.g.1
Incarnatio Iridi comparatur.	113.d.1	Libido quo morbo punitur?	148.e.1
Incendia longe confitentia.	79.b.1	Lignum vite symbolum exteniscans.	303.c.1
Infans genitrix terrena abno-	219.d.1	Linum manduum quida	145.c.1
mudi apud Cyprum.	112.b.1	Locutus pro locato.	205.c.1
Quam horrendus?	210.d.2	Locularum significatio.	161.c.1
Est stagnum.	ibid.a.1	Loquenter Deus Propheta tripliciter.	112.e.1
Iochimus Abbas necarus.	101.e.1 & 128.a.2	Loricatum animal quid?	121.d.1
S.Johannes propheta noui Testamenti, & ven-		Loticus cuius sunt symbola.	171.e.2
venetus cum Elia secundum aliquor.	1.c.1	Lucerna significat regnum.	3.b.1
Est mortuus.	ibid.c.1 & 183.d.2	Lucifer Calaritanus.	51.b.1
Qalan ale scripserit?	3.b.1	Lucifiri epipheta.	120.f.1.e.2
Est Martyr.	3.c.1	Lumen glorie.	335.b.1
Aquila.	ibid.b.1 & 291.b.1	Luna.	194.d.1
Filum sonitri.	43.c.1	Luna humanitatis Christi symbolum.	ibid.
Gregorij Thaumaturgi magister.	4.b.1	Luna inconstantia symbolum.	127.d.1
S.Chrysostomi magister.	ibid.d	Luna vari coloris.	119.d.1
Dicitur Theologas.	1.c.2	Lutberi festi tre.	151.c.2
Scriptor Gracius.	ibid.e.1	Lutheri mort.	185.c.1
Est Maragdus.	314.c.1	Luxus in quo positus.	271.b.1
Theodosio apparuit.	9.c.1	Lychimites lapu.	331.d.1
S.Iohannis laureole.	1.c.2	M	
Adorationem recusavit Angelas, & proper-		Macedonius plaga secunda.	161.b.1
quid?	180.d.1	Magi quomodo ligant daemones?	171.e.1
S.Iohannes Baptista est Angelus nesciens soluere		Mahomet.	120.c.1
sigilla.	100.d.1	Mahometis nomen.	115.b.1
S.Iohannes Baptista cur in extremum secessit?	117.	Pseudomiracula.	ibide.1
c. 2		Secula diffusa.	120.e.1
Ita Dei non effunditur, sed stillatur.	246.b.1	Mala 7. incurrit per peccatum Adze.	28.d.1
Ira.	171.c.1	S.Malachie episcopi prophetia.	193.c.1
S.Irenaeus non fuit Thyatirae episcopus.	46.c.1	Malum punicum martyrum coronae symbolum.	144.c.1
Irene Imperatrix pacifica.	79.d.1	Magoëus via.	49.a.1
Iris quorum symbolum?	79.a.1	Mamumille Dei misericordia & iustitia.	15.b.1
S.Iudas Thaddeus est cheysoptalus.	319.b.1	Mandatam	
Iudeorum reprobatio.	191.d.1		
Iudicium extremum significatur per beryllum.	327.c.2		
Indicii extremi dies incerta.	257.d.1		
Indicii dies nostra desidia retardatur.	ibid.d		
Iulij Drusi respondit ad architecum.	301.c.1		
Iulus Caesar vocatus Daphnis.	338.d.1		
Iulius apostata typus Anacharsi.	222.c.1		
Magus.	ibid.		

Index rerum memorabilium.

M ^o n ^d atum nouum quid?	109.c.2	Mors amoris est mors in Domino,	135.c.2
M ^o n ^d a quid?	43.c.2	Mors iustorum bona.	134.c.2
Manefundus.	109.b.1	Mors impiorum mala.	136.c.2
Mare reddit mortuos suos quid sit	300.b.2	Mors indifferenter deminet iuvenes & senes. 132.	
Mare sic fundit in fine mundi	109.c.2	d. 1	
Renoubitur?	ibid.4	Mors in Domino quis	134.c.2
Significat persecutionem.	ibid.e.2	Vi amoris.	135.c.2
Mare vitium quid?	109.b.2	Mors varia genera subierunt Martyres.	130.
Est duplex.	ibid.c.2	b. 1	
Margarita dicuntur vnoiones.	131.c.2	Mors desiderium in Sanctis.	181.c.2
Quoniam nos nascimur.	131.c.2	Mors horrenda exempla.	131.a.2
Apostolos viros representans.	ibid.a.1	Mors memoria necessaria ad bene vivendum.	138.a.1
Margaritarum pretium magnum.	131.b.2	Mortificatio est cythara.	106.c.2
Captura quomodo fuit.	ibid.	Moyses an sit venturus in fine mundi	181.c.2
Maria Virgo arcs testamenti.	194.c.2	c. 1	
— est.	191.c.2	Sapientia typus.	137.c.2
Signum magnum.	ibid.	Mulier quidnam malum?	47.c.2
Vetus Christi.	194.b.2	Multum Christianorum cultus qualis debet esse?	125.c.2
Luna proprie multis.	197.d.1	Mulinudo falsandorum quantitas	110.c.2
Quoniam fuit cruciata.	199.c.1	Mundus est mare.	109.d.2&c.1 d.2
Principes Angelorum.	120.c.2	Bella coccinea.	139.c.2
Mariae Virginis virtutes 22.stellae.	109.d.1	Defensum.	ibid.a.2
Humilitas & virginitas.	119.c.2	Animal quadriforme.	88.a.2
Mariae Virginis leprosum Angeli affluisse.	162.c.2	Templum diuinitatis.	93.a.2
Maria Virgine non potest fieri manus.	194.d.2	Mundi aecole que?	165.a.2
S. Maria Oignacensis cupiens dilolui.	345.c.2	Exilio futura.	161.c.2
Martyris laus & ad illud stimulus.	114.d.2	Cofinoponia absurdè explicata.	17.d.2
Martyrum graui supplicia.	39.c.2	Duratio quanta.	133.c.2
Martyris quam latè obierint?	44.b.2	Status vel lex triplex.	124.d.2
Martyrum numerus quam magnus.	141.c.2	Finis à Poënis docantana.	135.b.2
Martyrum pro altari vel templo fumatur.	112.	Mundus beneficium.	134.c.2
d. 2		Marus ambient est diuina proteccio.	116.a.2
Martyrum triumphus representans per fidum.	316.c.2	Motorum ciuitatis eucleis aequalitas concordiam significat.	135.b.2
S. Marthas est chrysolithus.	117.a.1	Mufalmani unde dicti?	120.d.2
Mel Septempanorum.	171.c.1	Mysteria Christi septem significalta.	27.
Melito an Episcopus Sardensis.	51.d.2	b. 1 & 28.d.2	
Mendaces qui?	109.c.2		
Mendacium habet adiuncta alia vita.	130.c.2		
Mensa Rudolphi II. miraculum oculorum.	110.		
d. 1			
Mensa Solis.	10.c.2	N	
Mensa quot dierum.	187.c.2	Narteti fortuna.	174.c.2
Mensa hominis que est angeli.	116.c.2	Historia.	192. d.1
Meretrix est mercatrix.	370.c.2	Nero Magus fuit.	106.c.2
Messilus quid significat?	137.c.2	Eximiarus est Anticheitus.	111.c.2
S. Michael interficit Antichristum.	182.	Neftiotus per quem Angelum representatur?	161.
b. 1		Nelbori mors.	181.d.2
Milites super Ioticas tunicas indeuenire.	176.	Nicephorus Sapientia successus in martyrio.	61.
a. 2		Nicolaitum heres.	16.c.2 & 42.c.2
Milites signatae nobaebantur.	117.b.2	Nilus est annus.	139.b.2
Miracula sunt fulgura.	83.b.2	Nili exhortatio ad vitam eternam.	107.c.2
Misericordia Dei itidi comparatur.	79.b.2	Nomen leonis.	83.c.
Mitra Episcopi duo cornua.	316.c.2	Quid denotet?	120.d.2
Modesta purpa virtutum.	130.b.2	Nomen impii est, qui non est.	165. a.1
S. Monaca quantum in consaetione D. Augustini labores.	116.c.2	Nomen significat hominem.	95. b.1
Monachii ciuiditer morui.	199.d.2	Nomen Antichristi quod?	120. a.2
Monarchie 4-per equos significant.	114.c.2	Nomen lebous.	14.c.2
Monasterium vallis abysmum.	161.b.2	In tiara Pontificis.	18.1.2.1
Mons significat rufum ad arcta.	310.c.2	Quid significet.	ibid. b.2
Montes an in fine mundi aquandi solot	131.	S. Nonnus.	53. b.2
b. 1		S. Noberius judicij diem suis temporibus futurum percutuit.	191.d.1
Mori qui vult in Domino, debet vivere in Domino.	234.c.2	Nubes amictus Angelii.	179.c.2
Morientes aliqui pfallendo.	235.c.2	Nubes Christi Iudicis cur candidat?	127.b.2
Mors prima & secunda.	41.c.2	Numerus 1000, quid?	135.c.2
Est honor vitalis, non pallida.	111.c.2	666. Quare?	119. b.2
Mors secunda.	200.d.2	Scenarius & septenarius.	ibid. c.1 & 739.d.1
		H h 2	De

Index rerum memorabilium.

Denarii.	<u>400.1</u>	Peccati effectus.	<u>133.1</u>
Milenarii.	<u>187. d. & 291.1</u>	Peccata capitalia 7. Angeli effundentes phialas.	<u>154.2</u>
Numerus Gloriosorum in fine mundi.	<u>133.1</u>	Peccata prisorum Romanorum punicius.	<u>175.1</u>
Nuptias vesperae antiqui celebabant.	<u>180.1</u>	e. 1	
O			
O bedientio est grande.	<u>153. d. 1</u>	Peccatorum mensura inspleri debet.	<u>175. b. 2</u>
Obdurate in hominibus in fine mundi vnde det.	<u>177. b. 2</u>	Peccata mortalia spiritu vnde dicta capitalia.	<u>101. b. 1</u>
Obedientia plena quæ.	<u>15. c. 1</u>	Peccatum Luciferi quidnam?	<u>101. d. 1</u>
Oculis symbolorum prouidentia.	<u>90. c. 1</u>	Pedes Christi quæ?	<u>178. a. 2</u>
Oculi in ira flammescunt.	<u>16. d. 1</u>	S. Palagia castissima.	<u>115. c. 1</u>
Oculorum vis.	<u>282. b. 2</u>	Pelagus barbarensis est scilla eadens.	<u>161. c. 2</u>
Oliva lymbolum victorie.	<u>188. b. 1</u>	Pentalpha.	<u>21. c. 2</u>
Misericordia.	<u>ibid. c</u>	Perfectio vita est lignum vita.	<u>140. d. 2</u>
Pacis.	<u>ibid. d</u>	Pergama.	<u>41. b. 2</u>
Virginis.	<u>131. c. 1</u>	Periarum dominatio imago diuinæ prouidentie.	<u>15. d. 2</u>
Oliva est immortalecibilia.	<u>188. c. 2</u>	Peris habebant septem Principes Aulicos.	<u>ibid.</u>
Fertilis.	<u>189. b. 1</u>	Persecutio an fugienda.	<u>309. c. 2</u>
Olympia certamina.	<u>21. c. 1</u>	Antichristi acerbita.	<u>221. a. 2</u>
Olympici victorei honorati.	<u>24. a. 2</u>	Duratio.	<u>173. d. 2</u>
Opus pro mercede furnitur.	<u>136. c. 2</u>	Patit coronam.	<u>149. d. 2</u>
Opera ad quid Sandos comitement post mortem.	<u>216. d. 1</u>	In ea confitancia feruanda.	<u>208. c. 2</u>
Operario bona est cythara.	<u>226. c. 2</u>	Persecutio Wandalica.	<u>166. c. 2</u>
Oupographs liber.	<u>100. a. 1</u>	S. Petrus est Michael prelians cum draconem.	<u>306. c. 1</u>
Oratio est thymisma.	<u>107. a. 2</u>	Laups.	<u>310. c. 2</u>
Oratio pro nobis beati.	<u>ibid. c. 2</u>	Phaëtonis fabula.	<u>149. b. 2</u>
Ordo Ecclesiæ militantis respondet ordinis triunphantis.	<u>82.2.2</u>	Phiala autem.	<u>ibid.</u>
Ordo Eremitum S. Angelini à losachino predictus.	<u>218. b. 2</u>	Phiala vnde dicta	<u>341. c. 2</u>
Ordinum institutio est refutatio prima.	<u>196. d. 1</u>	Philadelphia.	<u>23. c. 2</u>
Origenes allegoricus.	<u>7. a. 2</u>	Philippus Rex nocte sagitis stellas impetrabit.	<u>10. c. 2</u>
Officium dicunt Angelus.	<u>100. d. 1</u>	S. Philippus est sardonix.	<u>315. b. 2</u>
Onus fugendum.	<u>41. a. 2</u>	Philtra ex quibus sunt.	<u>261. c. 2</u>
P			
P Alma symbolum victorie. <u>143. c. 1. & 144. b. 1</u>		Photini hereticus.	<u>110. d. 2</u>
Haber gladij formam.	<u>ibid. b. 2</u>	Phoenicium iuramentum.	<u>276. c. 2</u>
Vi pectoris renatur.	<u>145. a. 2</u>	Pij inuenit luciferum.	<u>193. c. 2</u>
Premium certantum.	<u>ibid. c</u>	Plage Apocalypsis responderet illis Ægypti.	<u>160. d. 2</u>
Palme cum virtute cognatio.	<u>146. b. 2</u>	Plane septem sunt lampades septem.	<u>84. c. 2</u>
Proprietates.	<u>ibid. c</u>	Poculum aureum Babylonis quid?	<u>261. d. 2</u>
Palma anni, hæcroglyphicum.	<u>319. a. 1</u>	Poderis quid?	<u>14. a. 2</u>
Panthœon.	<u>202. b. 1</u>	Potes damnatorum eternar.	<u>333. c. 2</u>
Panthera volpepsis symbolum.	<u>273. c. 1</u>	Pontificis eff collyrium.	<u>71. b. 1</u>
Paradisi descriptio.	<u>342. d. 2</u>	Chrus David.	<u>18. b. 2</u>
Pardus qualis.	<u>211. c. 2</u>	Mare virtuum.	<u>84. c. 2</u>
Parvuli ad indicandit.	<u>300. a. 1. & 401. a. 1</u>	Mare amorem.	<u>85. b. 2</u>
Pax Christi comparatur iridi.	<u>79. d. 1</u>	S. Polycarpus.	<u>18. c. 2. & b. c. 2</u>
Per imaragium admittentur.	<u>324. c. 2</u>	Pompeius triumphans cum vite aurea.	<u>174. c. 2</u>
Per Itam.	<u>331. b. 2</u>	Pontificis Summus inter septem candelabra.	<u>23. d. 2</u>
Patitoris officium quanti sit onera.	<u>15. b. 1</u>	Ponifex Summus cuius verbis Episcopus?	<u>163. b. 2</u>
Pati Christianum est.	<u>208. c. 2</u>	b. 2	
Pati pro Christo honorificum.	<u>170. a. 2</u>	Pontificis Sedes an aliud transcendat?	<u>168. b. 2</u>
Paneria plena quæ.	<u>15. c. 1</u>	Ex Pontificibus cur nullus antiqui dies Pctri?	<u>42. b. 2</u>
Patriarchæ 12. Seniores.	<u>84. d. 1</u>	Ponta duodecim quid?	<u>311. c. 2</u>
Patriarchæ 12. Apostoli.	<u>330. c. 2</u>	Quare angustæ.	<u>313. d. 2</u>
S. Paulus sapphirinus.	<u>311. c. 2</u>	Praedestinatus potest damnari.	<u>60. b. 2</u>
Significans per aquilam.	<u>164. c. 2</u>	Praedestinacionis numerus quomodo certus?	<u>ibid. b. 2</u>
Pamparum commendavit.	<u>39. b. 2</u>	Praedestinatio est post peccata merita.	<u>61. b. 2</u>
Pamparum est meritorum cælestia.	<u>69. c. 2</u>	Predicatores sunt Angeli: cum phialis suæ ira Det.	<u>344. c. 2</u>
Pecunia venialis est vita nostra vides.	<u>216. d. 2</u>	Seniores.	<u>81. c. 2</u>
		Cytharensi.	<u>106. d. 2</u>
		Stelle.	<u>18. b. 2</u>
		Debet esse sancti.	<u>81. b. 2</u>
		Prædicta	

Index rerum memorabilium.

Predicationis officium non abiciendum licet pauci conseruantur.	<u>31.d.1</u>	Roma Ethnica est Babylonia.	<u>161.a.1</u>
Prælium S. Michaelis.	<u>204.c.1</u>	Rome 7. mones.	<u>161.b.1</u>
Prælui boni note.	<u>88.c.1</u>	Defensio futura.	<u>169.d.1</u>
Principum consilarij quales debeant esse.	<u>83.a.1</u>	Excidium.	<u>170.b.1</u>
Profectus in sanctitate commendatur.	<u>143.b.1</u>	Refectorium Sancte Trinitatis.	<u>92.d.1</u>
Prophetæ duodecim Senioræ.	<u>214.d.1</u>	Refectorium <u>12. Stellaram.</u>	<u>198.c.1</u>
Ordinem temporis narrando inueniuntur. <u>9.d.1</u>			
Eadem <u>100.</u> per plures visiones figurant. ibidem, e			
Proprietatorum quid?	<u>27.b.1</u>	S	
Providentia attributa significatur per quartuor animalia.	<u>111.a.1</u>	S acerdoti celebans affilii Angelus proprius.	
Providentia septem perfectiones.	<u>18.d.1</u>	<u>156.e.1</u>	
Psalmodes alterne auctor.	<u>22.b.1</u>	Sacerdos & facticium correlatius.	<u>127.a.1</u>
Pudor damnatorum magnus in die iudicij.	<u>191.d.1</u>	Sacerdotus murus Ecclesie.	<u>116.b.1</u>
Pueras.		Sacerdotum dignitas.	<u>81.b.1</u>
Punitione debet procedere ex amore.	<u>310.c.1</u>	Sacramenta Ecclesie dicuntur solis.	<u>140.c.1</u>
Puritanus studium necessarium.	<u>310.c.1</u>	Sacerdos hoc est mare virgineum igne multum.	<u>142.c.1</u>
Pythagorus aquila.	<u>164.d.1</u>	<i>c.1. & 8f.e.1</i>	
Pyrrhus achates.	<u>329.c.1</u>	Sceuli poema est vitrea.	<u>142.d.1</u>
Q		Sculptus calcans Sancti.	<u>243.c.1</u>
Q adratus symbolum confitatio.	<u>306.c.1</u>	Salomon an filius.	<u>102.d.1</u>
Aprior firmati.	<u>313.c.1</u>	Sagares Episcopus Laodicie.	<u>67.b.1</u>
Plura alia significat.	<u>114.a.1</u>	Saluandi sunt pauci.	<u>307.c.1</u>
Quatuor virtutes Cardinales significantur per quadrilaterum.	<u>Ibid.c.1</u>	S. Saluans rediuimus quid narrauerit.	<u>117.c.1</u>
Quatuorvis 4. dimensiones quid significent. <u>Ibid.d.1</u>		Sanctum unde dictum.	<u>92.b.1</u>
& <u>316.a.1</u>		Sancti reges dicti.	<u>19.c.1</u>
R		Sanctitas in quo posita.	<u>92.c.1</u>
R ana triplex.	<u>213.c.1</u>	<i>Creatura quantum deficit ab increase</i>	<u>Ibid.</u>
Rana myrmecè expedit.	<u>215.c.1</u>	<i>Est puritas.</i>	<u>91.b.1</u>
Rana loqua.	<u>Ibid.a.1</u>	<i>Anima qualis?</i>	<u>Ibid.e.1</u>
Rationale quid representabat.	<u>119.b.1</u>	<i>Necessaria est ad conversionem.</i>	<u>19.d.1</u>
Rectoris officia.	<u>49.b.1</u>	Sanctus quilibet est altare thymiamatis.	<u>117.d.1</u>
Reges regum qui dicti.	<u>184.c.1</u>	d.a	
Regimen significatur per virginem ferream.	<u>42.c.1</u>	Sancti illustres coram nouis.	<u>104.d.1</u>
Regnum mundi simile vali signum.	<u>50.b.1</u>	Sanguis stragum significat.	<u>161.d.1</u>
Regnum Christi solidum.	<u>Ibid.</u>	Sanguis Martyrum copiosus.	<u>261.c.1</u>
Religio per margaritas representantur.	<u>332.c.1</u>	Sanguis agni est sapo.	<u>144.c.1</u>
Religio quomodo tempore D. Augustini se salutabant.	<u>147.c.1</u>	Sapientia aeniodamas.	<u>319.b.1</u>
Religioseum elogia.	<u>111.c.1</u>	Sapiencia est aurum.	<u>69.c.1</u>
Virtutes.	<u>312.c.1</u>	Sapphirus lapis valde preiosus.	<u>311.c.1</u>
Concordia.	<u>311.c.1</u>	Sapphiri proprietates.	<u>Ibid.b</u>
Religionis ingressus est secundus baptizans.	<u>Ibid.e.1</u>	Sapphira deficit.	<u>61.d.1</u>
Remissio peccatorum per hyacinthum significatur.	<u>319.c.1</u>	Sardis urba.	<u>51.c.1</u>
Reprobi sunt hoeri.	<u>138.b.1</u>	Sardis quid significat?	<u>28.b.1</u>
Requiescant Sancti post mortem.	<u>115.c.1</u>	Sardis virtutes.	<u>116.c.1</u>
Requies Sanctorum variè explicatur.	<u>216.a.1</u>	Scandalum proueniens è lapili fororum per quid designetur.	<u>149.c.1</u>
Qualis sit.	<u>116.a.1</u>	Schismatics extra salutem.	<u>174.a.1</u>
Romanum Imperium an eueterendum ab Anti-christo.	<u>166.c.1</u>	Scopei proprietates.	<u>171.d.1</u>
Duratib. vixque ad finem mundi.	<u>Ibid.c.1</u>	Scotia distributa per familias.	<u>142.a.1</u>
Eius excidium signum nati Anti-christi.	<u>67.c.1</u>	Scriptura facit mare vitreum.	<u>85.c.1</u>
Romanæ Ecclesiæ Sancta est.	<u>157.a.1</u>	Scriptura Sacre ledio reddit beatum.	<u>379.a.1</u>
Romanæ etymologicæ.	<u>Ibid.c</u>	Sedes iudicium quæ?	<u>190.c.1</u>
Roma in fine mundi Christum deferet, & quomodo aeterna?	<u>319.a.1. & 210.b.1</u>	Sedes Patriarchales significata per 4. animalia.	<u>88.c.1</u>

Index rerum memorabilium.

Sigilla aduentus secundi an precedent Antichristi.	157.c.1	Templa clum ex thyro.	274.c.1
Silencium in celo: quid?	151.d.1	Templum cur nod cib in celo.	344.c.2
Silencium quoniam visus?	155.c.1	Tempus terminabitur.	180.d.2
Simon Chananeus fuit hyacinthus.	159.a.2	Est pretiosum.	ibid.c
Simoni magi interius.	158.a.2	Bacu.	ibid.
Simeon typus Iacobi minoris. 331. & milionis	ibid.c	Temporis emblemata.	151.d.1
Spiritus sancti.	ibid.c	Ratio exigetur.	ibid.b.1
Singularitas in religione fugienda.	333.a.2	Prodigia reprehenditur.	ibid.c.1
Sion quid?	214.a.2	Tepidus quis dicatur?	66.c.1
Sirex corium.	ibid.c	Tepot peior frigore.	67.c.1
Siren voluntatis symbolum.	173.b.1	Teport remedia.	71.c.1
Sitim paradisi tantum expetit a nobis Deus. 145.	ibid.	Terra noua quid?	304.c.1
Smaragdus virens significat Dei misericordiam.	79.c.1	Terra potest fieri corium.	306.c.1
Symbolum padicinie.	32.b.1	Tertia lance longitudo.	118.c.1
Sobrietatis symbolum amethystum.	330.d.1	Tertia motus multi.	140.d.2
Solitudo querenda.	203.c.2	Testamenti veteris & noui illustria nouem.	46.
Sol adoratus à quibus?	20.c.1	2. 2	
Solis & Dei analogie.	29.d.1	Tefites duo quid?	156.c.1
Solis obscuritas in fine mundi vader.	128.d.2	Quare ventus?	ibid.c.1
Solomis respondio ad Cretum.	235.b.1	Quare obire?	157.
Sorites pectorum & impiorum expofit.	100.b.1	Theophilii conuersio.	140.c.1
Spartani ad cythereos locum instruebant niles. 105.	ibid.	Theodosiorum Arianni mors.	288.c.1
Spes animalium refundendi corpus est ordinata.	125. c.1	Timidi quis?	309.c.1
Spengentes lapis pellucens. 311.b.1. & 317.	ibid.	Timoribus Episcopus Ephesi.	146.c.1
c. 2		S. Thadeus typus Iulianus.	116.c.1
Spiritus 7. sicut 7. Angeli peccati.	154.c.1	S. Thadeus est chrylophorus.	419.b.1
Spiritus quasi rane quid?	250.d.1	S. Thomas est berillus.	317.c.1
Spiritus 5. gratia dicitur fluvius.	337.a.2	S. Thomas & D. Bonaventura dñe obire.	159.
Spiritus S. est fluvius.	ibid.	c. 1	
Stamfali Koffke vita.	230.c.2	Thironi quem ordinem confituaner.	8.t.c.1
Stadium quale sparium.	239.a.1	Thitono Dei adesse quid?	151.c.1
Stelle in elegant alimento.	119.c.1	Thiribuli Angelus est charitas.	156.c.1
Stola est vestis.	12.c.1	Thyacita viris.	46.c.1
Stola alba est gloria anime.	ibid.e.1	Thyinum quid?	154.c.1
Stola Sanctorum sex modis lauantur in sanguine Agni.	150.d.1	Est lignum incorruibile.	ibid.c.1
Stragis magna.	119.d.1	Tonitrus sunt mina ite Dei.	83.b.1
Sulphur est in inferno.	287.d.1	Tonitrus sunt mina intentata.	180.b.1
Sulpher materia apta ad ignem concipientum.	301.c.1	Topazius Spiritus S. atticulum significat.	158.
Sulphuris magna copia sub terra.	ibid.d	c. 1	
Superbia aliaudo Satanae.	48.c.1	Topazius.	317.c.1
Superbus calus viris.	66.c.1	Qualia.	318.b.1
Supertia 5. Bernardi ad Iesum.	346.b.1	Tranis calcitram cuiusdam obserati emit.	52.
Symbolum Apollotorum per quid figuratum?	151.d.1	c. 1	
Symboli articuli 11. per 11. gemmas Rationalia representantur. 150. & seq.	ibid.	Tribus Israël insculptis in gemmis Rationalia.	150.c.1
Symmachus Papa.	174.d.1	150.c.2	
Synagoga figura per Achasem.	159.c.1	Duodecim articulorum figure.	ibid.
T		Tribuum numeracionis ordo non sine mysterio.	140.b.1
Amberosi temocium etiolorum.	117.b.1	Tribulatio significans per onus.	49.c.1
S. Tarolla.	345.c.1	Tribulatio est via ad perfectionem.	150.a.2
Tan figura Crucis.	83.c.1	Civis transi.	191.c.1
Teda nupiales.	180.b.1	Est lydius lapis.	114.c.1
Tela nigra quid?	179.c.1	Est regnum Christianorum.	21.b.1
Templum est Ecclesia militans constant. 185.	ibid.	Tribulatio succurrit Deus.	12.b.1
c. 1		S. Trinitas est prima virgo.	224.c.1
Templum Salomonis quid mystic.	157.c.1.	Trifagi infusatio.	92.a.1
& 84.c.1		Triophthalmos symbolum Trinitatis.	ibid. d.1
Templum Bacchi 375. graduum ex sapphиро.	309.b.1	Tuba septem significans vieta festem.	156.d.1
V		Turba multitudine potens est.	172.c.2
Anitas regnorum.	176.c.1	Turbanum Turcarum est multiplex diadema.	180.b.2
Vestimentum utilitas.	114.b.1	283.d.1	
Venus		Tyranni sunt reges septem Apocalypsi.	164.d.1

Index rerum memorabilium.

Vereis quatuor Angeli quatuor praefecti.	<i>ibid.</i>	Per amethystum significatur.	330.b.1
b.2		Vita perfectus tempus mercandi.	181.c.1
Verbum divinum per Nephtali representatum.		Vita huic & futurae apogos.	21.c.1
531.a.1		Vita melioris propinum ex confiditacione aduenia finis mundi.	196.d.1
Verbum Dei simile pilalis.	181.c.1	Vitrum pro pellucido.	84.b.1
Veritas affectarunt virginitatem.	130.c.1	Vitrum quid representet?	117.b.1
Verum pro perfecto.	57.d.1	Vmo hypothistica an occasio peccati Luciferi	
Vestis designat innocentiam.	56.c.1	101.d.1	
Vestis anima conscientia.	150.c.1	Vocati aliqui ad celum.	146.a.1
Vestis palmarum.	144.d.1	Vocet è throno Dei procedentes quid signifi-	
Vestis Christi alpina sanguine hostium.	181.	cant.	83.b.1
e.1		Vot magna quid?	107.a.1
Victoria S. Victoris.	36.c.1	Votius Dei quid sit?	68.c.1
Ad eum precatio.	65.c.1	Voluptus Dea Romanis.	179.c.1
S. Victoria Martyr.	41.c.1	Voluptus quam nosca?	171.c.1
Victoria Dei auxilio tribuenda.	181.b.1	Comperatur cum variis.	171.c.1
Vigilantie symbola.	14.c.1	Cum dolore amittitur.	275.b.1
Vincenit confititia in martyrio.	65.c.1	Voluptatis vicit esse Olympicus.	74.b.1
S. Vincenit Fererius est equus alter.	116.c.1	Vitium vicissitudines.	117.d.1
Mormum suscitauit ut ad panitemiam inci-		Vixi.	176.b.1
taret.	213.c.1	Vtli quoniam capiuntur in Russia?	171.c.1
Vindictam postulant anima beatissima quoniam		S. Verulie corone.	37.d.1
e.2		Via fuit praeauraticum probi.	319.d.1
Vindictare idem quod liberare.	<i>ibid.</i>	Wandalus quis?	166.c.1
Vinum bibere sine aqua est nocuum.	131.c.1	Wandalus locutus.	167.c.1
Vinum aqua dilutum quis docuerit.	<i>ibid.</i>	Wandalorum dominatio.	<i>ibid.</i>
Vinum ira Dei mixtum cum vino Deum inexo-		S. Wihaldi castitas.	121.d.1
rabiliter designat.	ibid.c.1	Vulnera Christi incutunt terorem hostibus.	
Virgo confortans debet fugere.	124.c.1	183.c.1	
Virgines sunt primitiae Deo.	130.d.1	Apparebunt.	19.d.1
Comites Christi.	218.c.1	Vulpis ad leonem responso.	171.c.1
Propter libidinem Imperatorum morti & lu-		X	
panari adducta.	271.b.1	Xritis exercitus quam numerosus.	171.d.1
Virginius elegia decem.	130.c.2	Z	
Caecum novum.	227.c.1	Zabulon in amethysto insculps.	131.c.1
Vox simili cybarum.	226.c.1	Zabulon typus S. Matthei.	<i>ibid.</i>
Virginitas cultus charitas.	128.c.1	Zehas Samsonis.	331.b.1
Excellens.	124.d.1	Zeno Imperator viuis sepultus.	185.b.1
Difficultas.	<i>ibid.</i>	Zodiacus per 12. gemmas Rationalis significatus.	
Virginitas Angelos precellit.	<i>ibid.</i>	319.a.1	
Virtus rendit ad ardua.	309.b.1	Zona aures quid denotet?	15.c.1
In infermitate perficitur.	245.b.1	Zona cur cingatur Christi usque ad mammilli-	
Atrium interies.	181.c.1	<i>ibid.</i>	
Concitorum aduersis.	114.d.1 & 117.c.1		
Vitiosus S. Gertrudia.	316.c.1		
S. Germani Capuan.	<i>ibid.</i>		
Vitio Dei lignum vita.	38.b.1		
Vitus pro qualibet sensu sumitur.	13.c.1		
Vita eterna cur gratis dicitur dicitur	308.c.1		

FINIS INDICIS.

Fig. 11.2

Fig. 11.3

Fig. 11.4

Fig. 11.5

Fig. 11.6

Fig. 11.7

Fig. 11.8

Fig. 11.9

Fig. 11.10

Fig. 11.11

Fig. 11.12

Fig. 11.13

Fig. 11.14

Fig. 11.15

Fig. 11.16

Fig. 11.17

Fig. 11.18

Fig. 11.19

Fig. 11.20

Fig. 11.21

Fig. 11.22

Fig. 11.23

Fig. 11.24

Fig. 11.25

Fig. 11.26

Fig. 11.27

Fig. 11.28

Fig. 11.29

Fig. 11.30

Fig. 11.31

Fig. 11.32

Fig. 11.33

Fig. 11.34

Fig. 11.35

Fig. 11.36

Fig. 11.37

Fig. 11.38

Fig. 11.39

Fig. 11.40

Fig. 11.41

Fig. 11.42

Fig. 11.43

Fig. 11.44

Fig. 11.45

Fig. 11.46

Fig. 11.47

Fig. 11.48

Fig. 11.49

Fig. 11.50

Fig. 11.51

Fig. 11.52

Fig. 11.53

Fig. 11.54

Fig. 11.55

Fig. 11.56

Fig. 11.57

Fig. 11.58

Fig. 11.59

Fig. 11.60

Fig. 11.61

Fig. 11.62

Fig. 11.63

Fig. 11.64

Fig. 11.65

Fig. 11.66

Fig. 11.67

Fig. 11.68

Fig. 11.69

Fig. 11.70

Fig. 11.71

Fig. 11.72

Fig. 11.73

Fig. 11.74

Fig. 11.75

Fig. 11.76

Fig. 11.77

Fig. 11.78

Fig. 11.79

Fig. 11.80

Fig. 11.81

Fig. 11.82

Fig. 11.83

Fig. 11.84

Fig. 11.85

Fig. 11.86

Fig. 11.87

Fig. 11.88

Fig. 11.89

Fig. 11.90

Fig. 11.91

Fig. 11.92

Fig. 11.93

Fig. 11.94

Fig. 11.95

Fig. 11.96

Fig. 11.97

Fig. 11.98

Fig. 11.99

Fig. 11.100

Fig. 11.101

Fig. 11.102

Fig. 11.103

Fig. 11.104

Fig. 11.105

Fig. 11.106

Fig. 11.107

Fig. 11.108

Fig. 11.109

Fig. 11.110

Fig. 11.111

Fig. 11.112

Fig. 11.113

Fig. 11.114

Fig. 11.115

Fig. 11.116

Fig. 11.117

Fig. 11.118

Fig. 11.119

Fig. 11.120

Fig. 11.121

Fig. 11.122

Fig. 11.123

Fig. 11.124

Fig. 11.125

Fig. 11.126

Fig. 11.127

Fig. 11.128

Fig. 11.129

Fig. 11.130

Fig. 11.131

Fig. 11.132

Fig. 11.133

Fig. 11.134

Fig. 11.135

Fig. 11.136

Fig. 11.137

Fig. 11.138

Fig. 11.139

Fig. 11.140

Fig. 11.141

Fig. 11.142

Fig. 11.143

Fig. 11.144

Fig. 11.145

Fig. 11.146

Fig. 11.147

Fig. 11.148

Fig. 11.149

Fig. 11.150

Fig. 11.151

Fig. 11.152

Fig. 11.153

Fig. 11.154

Fig. 11.155

Fig. 11.156

Fig. 11.157

Fig. 11.158

Fig. 11.159

Fig. 11.160

Fig. 11.161

Fig. 11.162

Fig. 11.163

Fig. 11.164

Fig. 11.165

Fig. 11.166

Fig. 11.167

Fig. 11.168

Fig. 11.169

Fig. 11.170

Fig. 11.171

Fig. 11.172

Fig. 11.173

Fig. 11.174

Fig. 11.175

Fig. 11.176

Fig. 11.177

Fig. 11.178

Fig. 11.179

Fig. 11.180

Fig. 11.181

Fig. 11.182

Fig. 11.183

Fig. 11.184

Fig. 11.185

Fig. 11.186

Fig. 11.187

Fig. 11.188

Fig. 11.189

Fig. 11.190

Fig. 11.191

Fig. 11.192

Fig. 11.193

Fig. 11.194

Fig. 11.195

Fig. 11.196

Fig. 11.197

Fig. 11.198

Fig. 11.199

Fig. 11.200

Fig. 11.201

Fig. 11.202

Fig. 11.203

Fig. 11.204

Fig. 11.205

Fig. 11.206

Fig. 11.207

Fig. 11.208

Fig. 11.209

Fig. 11.210

Fig. 11.211

Fig. 11.212

Fig. 11.213

Fig. 11.214

Fig. 11.215

Fig. 11.216

Fig. 11.217

Fig. 11.218

Fig. 11.219

Fig. 11.220

Fig. 11.221

Fig. 11.222

Fig. 11.223

Fig. 11.224

Fig. 11.225

Fig. 11.226

Fig. 11.227

Fig. 11.228

Fig. 11.229

Fig. 11.230

Fig. 11.231

Fig. 11.232

Fig. 11.233

Fig. 11.234

Fig. 11.235

Fig. 11.237

Fig. 11.238

Fig. 11.239

Fig. 11.240

Fig. 11.241

Fig. 11.242

Fig. 11.243

Fig. 11.244

Fig. 11.245

Fig. 11.246

Fig. 11.247

Fig. 11.248

Fig. 11.249

Fig. 11.250

Fig. 11.251

Fig. 11.252

Fig. 11.253

Fig. 11.254

Fig. 11.255

Fig. 11.256

Fig. 11.257

Fig. 11.258

Fig. 11.259

Fig. 11.260

Fig. 11.261

Fig. 11.262

Fig. 11.263

Fig. 11.264

Fig. 11.265

Fig. 11.266

Fig. 11.267

Fig. 11.268

Fig. 11.269

Fig. 11.270

Fig. 11.271

Fig. 11.272

Fig. 11.273

Fig. 11.274

Fig. 11.275

Fig. 11.276

Fig. 11.277

Fig. 11.278

Fig. 11.279

Fig. 11.280

Fig. 11.281

Fig. 11.282

Fig. 11.283

Fig. 11.284

Fig. 11.285

Fig. 11.286

Fig. 11.287

Fig. 11.288

*Addenda ad cap. 20. Apoclypf. vers. 4. in fine, qua serius
ad Typographum peruenierunt.*

Desique nonnulli inspicuntur per annos milie, quos hic praeceps alignat S. Iohannes & sexies iterat, symbolice notari mille annos quibus duratura est fœta, regnum & persecutio Mahometis, pars Saracenum & Turcarum. Hec enim fœta diuissimè duaurit, & grauiissimè affixit Ecclesiæ, fuitque typus & preambula Antichristi: unde & post eam extirpatam, & aliquantum Ecclesiæ pacem & fœtem leuentur prodromi Antichristi, ipsaque Antichristus. Itaque hunc locum sic explicant: Angelus, inquit, Satanam qui antea grallabatur per Simonianos, Arianos, Nestorianos, Euthychianos, Pelagianos, alioisque plurimos & potentissimos hereticos, lagauit sub annum Domini 630. in abysso, id est, in fœta Mahometis, qui est abyssus & vorago errorum, libidinum & scelerum. Post Mahometem enim non tot fuerunt heretesi & heretici, quo ante quia Satanus ad eam fœdam quasi religatus videtur, in eaque occupatus omnes suas vires exerit. Post hos mille annos, pars extirpata fœta Mahometis, foluerat Satanus, nouisque & plasmata heresum, hereticorum & persecutorum monstra produceret, ut fecit ante Mahometem. Unde v. 4. vidit Iohannes decolorariorum: plurimi enim fideles à Saracenis & Turcis occisi & decollati sunt, eo quod nobiscimus adorare bestiam, id est, colere Mahometem, qui carnalem & bestialem legem instituit: qui hinc mille annis quibus duabit fœta Mahometis, regnabunt cum Christo in celis. Porro, Ceteri mortuorum non viventium deinceps consumentur mille anni. q. d. Saraceni, Turci ceterique infideles qui per Mahometissimum, infidelitatem, aliaque fœderis quoad animam spicitaliter eorum Dei sunt mortui, destinariq; ad mortem eternam, hi hisce mille annis fœtæ Mahometis non viventur, sed illi explicit viventes quia consententes ad Christum, viventque vita gloria & gloriæ. Hæc est resurrectio prima, qua maior pars mundi à morte infidelitatis & peccati resurgent ad vitam fidei & iustitiae: his obtingent resurrectio secunda, quia resurgentib; in vitam beatam, & regnabunt cum Christo mille annis, id est, per totam eternitatem. Et cùm consumentur fœderis mille priores anni, qui antecedunt resurrectiōem primam iam dictam, foluerat Saranas; quia post extirpationem fœtam Mahometis, Saranas excitatib; Gog & Magog promodus Annchiisti, ipsiusque tandem Antichristum.

Confirmant hanc fūsum sententiam & explicationem, Primo, quod S. Iohannes eum in Apocalypsi conseribat magis notabilis & illustres Ecclesiæ persecutioes, non videatur omnisfide maxima & longissima, qualis est Mahometis & Saracenorum; quia ponit eam præ reliquo indicari, sed propheticè, id est, enigmaticè & obfuscatè.

Secundo, quod hic agit de temporibus nouissimis, eiisque præludis & typi, qualis est fœta Mahometis. Unde & cap. 6. vers. 8. fœtam Mahometis designavit per equum pallidum cui insinuabat mors, ac mori post eam transit ad tempora

nouissima Antichristi, quasi post eam hoc brevi securata sit.

Tertio, quod mille annos toties præcisè hoc capite alignet & iteret. Mille autem nonquam inuenire possimus, nisi in fœta Mahometi. Ipse enim Mahomet fuit à Deo, fuit à diabolo inspiratus prædictus, fuit fœtus & regnum duraturum per mille annos. Idem prædicterunt alij, ad eoque hoc communis Saracenum, & Christianorum est vox & sententia, quam Mahometani pro indubita & certissima habent.

Quarto, ex eis evenerit. Videmus enim iam mille annis Mahometissimum pendre expedit, banc fœdam, cùmque Imperium validè nascatur & inclinatur: Tux etenim efficiunt animi, viribus, ratione (dum inter se rebelliones & schismata interocellia concitante) maliitia, ducibus, pecunia, rebusque exercitiis, quibus Christiani Imperatores, Reges & Principes accrescunt & affligunt. Sanè Deus Serenissimum Imperatorem Ferdinandum, ut ipse solecum, pium, clementem, iustum per multis, et pro prosperis succubibus, vindictam & beneficis cumulari, ut eum Deo cura essendi eile non tam oculis cernamus, quin manus palpemus. Idem dico de ceteris Principibus orthodoxis. Atque, ut alios tacem, Serenissimus Polonus Rex Sigismundus III. eiisque processus anno Domini 1611. illuctem illam de Turci infidoj Dei donec resulere victoriam, qua eos penit protrivit; proterue planè, si eam protegunt sufficiunt. Ille enim annus Domini 1611. præcisè fuit millesimus ab anno Domini 611. i. quo Turci Mahometi suarum fœtæ annos numerant. Illo enim anno afferunt Mahometem iura & leges dare cepisse; à quo profinde suam fœtam, quam ipsi Hegiri vocant, ordinant, sicut Christiani suam fœtam ordinant à nasciturate Christi, ita Genebraudis in Chronolog. anno Christi 611. Verum Christiani ordinant annos fœtæ & regni Mahometi ab anno Christi 610. Illo enim fundata est hoc fœta & regnum, illoque pariter mortuus est Mahomet, ita Theophanes, Cedrenus, Baronius, Bellarminus, Gorodius, Bzouius, Spondanus & alij in Chronolog. Quare eum infante iam anno Christi 610, explendus sit millesimus à Mahometo anno, circa illum magnam Imperii Turcicæ & fœtæ Mahometanae inclinationem, vel ruitum, aut ruine exordium expectant: quod ipsa ita reuera fore nonnulli viri prophetice opinione celebres prædicterunt. Idem viri sapientes & sagaci ex variis cum præteritis, num prætentibus eveniatis solerter coniectant, diuinamente finem & terminum belli contra Hereticos, quem prospicunt sperant, fore principium belli contra Turcas & Saracenos, nisi Christianorum, vel similitudines & dissidia, vel locos & torpor, vel grauiora fœderis impediunt. Ad hoc enim multus magnificè voluntatis, sive indicabit eos inuicare, & vocare videtur Deus. Accedit congruens typi cum antitypo. Liberatio enim Hebreorum à Pharaone & Aegypto typus, fuit liberationis

rationis Christianorum è potestate infidelium, præteritum Turcarum. Asqui 1630. circiter anni fluxerant à servitute Hebreorum in Ægypto, usque ad plenam eorum liberationem factam per Christum. Ergo condem animi fluent à Christo usque ad plenam Christianorum liberationem ab infidelibus, præteritum Turcis: illa ergo fiet sub anno Christi 1650. Idque aliquatenus adumbravit Christus ætate sua: nam anno trigesimo

corpit prædicare, & fundare Christianismum. Omnes Astrologos, qui ex astrorum concursum sub annum iam dictum futuro idem divinam, atque haec de te libros ediderunt. Hare enim diuinitas parum tutta, incerta & infida est.

Ita Autores nonnulli, mysticè portavimus quæ literaliter. Verum quād vera sit eorum hac vel sententia, vel suspicio, bene eventus atque docebuntur.

